

ĀRĀDHANA

642

आनन्दरूपं

अमृतं यद्विभाति

శ్రీ మల్లికార్జున లింగము - శ్రీనైలము.

ĀRĀDHANA

(A RELIGIOUS MONTHLY MAGAZINE)

642

VOL. IV

JANUARY 1958

No. 1

Editor

P. PERAYYA SASTRI, P.O.L.,

HONORARY EDITORIAL BOARD

Sri D. SURYANARAYANASWAMY,
B. A. B. L.
*Additional Secretary, Law Dept.
Government of Andhra Pradesh, Hyderabad.*

Sriman P. V. RAMANUJASWAMI, M. A.,
Retired Director, S. V. O. Institute, Tirupati.

Sriman S. T. G. VARADACHARY,
M.A. (Hons.) Principal,
*Narasimha Sanskrit College, Chittigudur,
Masulipatam.*

Sri N. RAMESAN, M. A., I. A. S.,
*Deputy Secretary, Home Department,
Government of Andhra Pradesh, Hyderabad.*

Sri M. SOMASEKHARASARMA,
*Department of Archaeology, Andhra University,
Waltair.*

Sri R SUBRAHMANYAM, M. A., Ph.D.,
*Superintendent,
Department of Archaeology, Nagarjunasagar.*

Sriman Pandita,
PARTHASARADHI IYYENGAR,
Agamacharya, Tirupati.

PUBLICATION OFFICE

“ ĀRĀDHANA ”

OFFICE OF THE DEPUTY COMMISSIONER

*Hindu Religious & Charitable Endowments
(Administration) Department, (Andhra)*

MASULIPATAM.

ANNUAL SUBSCRIPTION Rs. 12/-

PER MONTHLY COPY Re. 1/-

ఆ రా ధ న

హేవలంబి

మా స ప త్రి క

పా ష ము

వి ష య సూ చి క

పుట

తె ను గు

ముఖచిత్రము - త్రివర్ణచిత్రము - శ్రీ భ్రమరాంబాదేవి - శ్రీశైలము.

1. వైదికమంత్రము - తాత్పర్యసహితము.	1
2. సంస్కృతమ్ - ఉపనిషదః - శ్రీ లింగన సోమయాజీ - ఆత్రేయః	2
3. పవ్యములు - ఉమానహస్రము, కవిశేఖర, శ్రీ పంతుల లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి, విజయనగరము	3
4. శ్రీశైలము "గౌతమ"	4
5. మహావిరాట్రి మహాత్ము - శ్రీ బులుసు వేంకటరమణయ్య - మద్రాసు	18
6. భద్రాచల రామనాను - అచార్య శ్రీ విస్వా ఆప్పారావుగారు - గుంటూరు.	23
7. భక్తి - శ్రీ కోపల్లి రామకృష్ణారావుగారు - రామారు.	30
8. భగవదుపచారములు - తత్ప్రయోజనము పండిత, శ్రీ వేదాంతం విప్రనారాయణాచార్యులు - బందరు.	33
9. బంతి భోజనం - శ్రీ చిట్టిబాబు - మద్రాసు.	39

CONTENTS

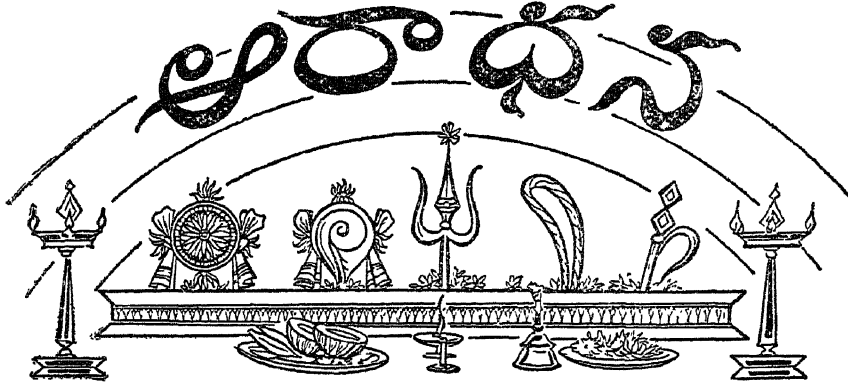
ENGLISH

PAGE

1. LIFE OF SRI SANKARACHARYA - CHAPTERS—XIII—XV. By Sri N. Ramesan, M.A., I.A.S.	1
2. TEMPLES—XXXII—By "Yatharthawadi".	8
3. HINDU IMAGES—8 By Sri T.N. Srinivasan M.A. Madras.	10
4. ALCHEMY OF AHIMSA— By Sri A.S. Gupta, M.A.B.O.L. Pedakallepalli	15
5. GOD, MAN, AND CREATION—XV. UPANISHADS, BRIHADARANYAKA By Sri Vidya Sankara Bharati Swami of Gayatripitham, Masulipatan.	17
6. DEPARTMENTAL:—RULES GOVERNING THE SALE OF THE MOVABLE PROPERTIES UNDER THE H.R. & C.E. ACT. G.O. Ms. No. 1345 D/ 20-12-1957.	21

శ్రీ భ్రమరాంబాదేవి - శ్రీవైలము.

సకృదేవ ప్రపన్నాయ 'తవాస్మి'తి చ యాచతే । అభయం సర్వభూతేభ్యో వదా మ్యేత ద్రగ్ధతం మమ ॥

సంపుటము ౪

హేవలంబి - పాపము

సంచిక ౧

ॐ

నమస్ते రుద్ర మన్యవే उतो त इषवे नमः ।

नमस्ते अस्तु धन्वने बाहुभ्यामुत ते नमः ॥

తే ॥ సం ॥ కాం ॥ ౪. ప్రపా. ౫. అను. ౧.

తాత్పర్యము:—ఓ రుద్రుడా! నీకును, నీకోపమునకును, నీ ధనుర్పాణములకును, ధనుర్పాణములను ధరించిన నీ హస్తములకును నమస్కారము. నీవు నీకోపమును మాయందు చూపకుము. మా శత్రువులందు నీ కోపమును, ధనుర్పాణములను ప్రయోగింపుము.

या त इषुशिखितमा शिवं बभूव ते धनुः ।

शिवा शरण्या या तव तया नो रुद्र मृड्य ॥

తే ॥ సం ॥ కాం ॥ ౪. ప్రపా. ౫. అను. ౧.

తాత్పర్యము:—ఓరుద్రుడా! నీయొక్క శాంతమగునట్టి ధనుర్పాణముల చేతను, శాంత మగునట్టి అమ్మలపాది చేతను మమ్మును సుఖపరచుము.

या ते रुद्र शिवा तनूरोरापापकाशिनी ।

तया नस्तनुवा शन्तमया गिरिशन्तामिवाकशीहि ॥

తే ॥ సం ॥ కాం ॥ ౪. ప్రపా. ౫. అను. ౧.

ఓరుద్రుడా! శాంతమగునట్టియు, హింసాత్మకము కానట్టియు. అనిష్టమును పరిహరించు సదియు అత్యంతము మాకు సుఖమును కలుగజేయునట్టిదియునగు నీరూపముచే పర్వతము నందుండి ప్రజలనందరిని సుఖపరచుచున్నవాడవగుచు సుఖకరమగు నీరూపమును మాకు ప్రకాశింపజేయుము !!!

॥ उपनिषदः ॥

लिङ्गनसोमयाजी - आत्रेयः (रचयिता)

वेदानामन्तिभागा उपनिषद इति प्रथिति गताः । संसारवृक्षं समूलमुन्मूल्य ब्रह्मणः सामीप्यं, सालोक्यं, सारूप्यं वा ज्ञानिनं प्रापयन्तीति तास्तथाऽभिधीयन्ते । वेदाश्चाऽनन्तास्तदन्तर्भूता उपनिषदोऽप्यनन्ता एवेति निर्णीयाऽपि उपलभ्यमाना उपनिषदश्च अष्टोत्तरसहस्रसंख्याकाः । तत्राऽपि अष्टोत्तरशतमुपनिषद एव प्रचुरतया प्राचुर्यं प्रापुः । यथाकथमपि तास्सर्वाश्च ब्रह्मविद्याप्रतिपादिका भवन्ति । परंतु मतप्रवर्तकैस्त्रिभिर्प्याचार्यैः श्रीमद्विः शंकररामानुजपूर्णप्रज्ञैः परमप्रमाणत्वेन गृहीता दशैव । तासु कठतैत्तिरीयकोपनिषदे कृष्णयजुश्शाखीये । ईशावास्यबृहदारण्यके च शुक्लयजुश्शाखायां । ऐतरेयाचैका ऋग्वेदीया । प्रश्नमुण्ड-माण्डूक्याश्च आर्षवर्णाः । केन छान्दोग्ये च सामवेदान्तर्गते ।

सर्वाश्चोपनिषदः ब्रह्मपदार्थस्य स्वरूपप्रतिपादिका भवन्ति । तत् परं ब्रह्म दुर्ज्ञेयं 'यतो वाचो निवर्तन्ते । अप्राप्य मनसा सह ॥' इति । परंतु कथमपि तद्ब्रह्मणो ज्ञानादेव परमपुरुषार्थस्य मोक्षस्याधिगमः 'नाऽन्यः पन्था अयनाय विद्यते' इति । स्वस्वरूपानुसंहितं संपूर्णं ज्ञानमेवात्र ज्ञानशब्देनाऽभिधीयते । यथा यथा च ब्रह्म ज्ञायते तथा तथा संसारो निवर्त्यते । अथ च दुर्विज्ञेयस्य परब्रह्मणो ज्ञानं कथं संभवेदिति माऽस्तु निस्पृहा तत्र । मनोवागादीनां बाह्याभ्यन्तराणामिन्द्रियाणां साहाय्येन तादृशं ज्ञानं सुलभं भवति । 'मन-सैवानुद्ब्रष्टव्यमि'ति श्रुतेः । "यतो वाचो निवर्तन्ते अप्राप्य मनसा सह" इति श्रुतिवाक्ये ब्रह्मणो मनस्कत्वमेव निवार्यते । अमनस्कत्वेनैव ब्रह्म साक्षात्कर्तव्यमिति तात्पर्यम् । 'ज्ञा' धात्वर्थेनोपलक्षितायाः घटादिज्ञानसहजायाः कर्तृक्रियाकारकादित्रिपुट्याः विरहितत्वं अमनस्कत्वं नाम । ज्ञातमुखेन अज्ञातस्य ज्ञापकत्वं शास्त्रस्य परिपाटिः । यद्यत् बाङ्मनसादिभिः इन्द्रियैर्ज्ञायते तत्सर्वं ब्रह्म 'नेति नेति' इति इन्द्रियविषयभूतानामशेषपदार्थानां अब्रह्मत्वेन निवारितं सत् शास्त्रेषु ब्रह्म उपदिश्यते । एवं च ज्ञातृज्ञानज्ञेयादित्रिपुटीविधुरं परं ब्रह्म । प्रपञ्चे परिदृश्यमानाः सर्वेऽपि विषयाः इन्द्रियसाहाय्येन ज्ञाता भवन्ति । तेषां ज्ञाता कश्चिच्चेतनात्मकः सर्वप्राणिनामन्तर्यामी स्वयं-प्रकाशरूपः ज्ञेयनिचयादन्यः "निहितं गुहायां परमे व्योमन्" इति भासते । स एव वेत्ता । न तस्यास्ति अन्यो वेत्ता । तस्यैव भासा सर्वमिदं विभाति । तस्य तेजसा इत्थः सूर्यस्तपति । अग्निरपि ज्वलति । तस्य प्रकाशेन उज्ज्वलितमन्तःकरणं चक्षुरादीन्द्रियाणि च स्वस्वव्यापारक्षमाणि भवन्ति । अत एवोक्तं "चक्षुषश्चक्षुः श्रोत्रस्य श्रोत्रं मनसो मनः" इति । तदेव ऋषयः निचिक्वुः 'ब्रह्म पुराणमग्रिय' मिति । सर्व-प्रकाशकं परं ब्रह्म प्रकाशकान्तरं नाऽपेक्षते । यथा दीपः नाऽन्यं दीपम् । सर्वस्मिन्नपि वस्तुनिचये "ब्रह्म न" इति निषिद्धे सति स्वप्रकाशात्मको ज्ञाताऽवशिष्यते । अनयैव रीत्या उपनिषत्सु ब्रह्म प्रतिपाद्यते । तासां सर्वासामेकवाक्यतया ब्रह्मविषयत्वेऽपि न तत्साक्षादुच्यते । अपितु लक्ष्यते ।

॥ एवं उपनिषदः ब्रह्मविद्याप्रतिपादिकाः ॥

ఉ మా స హ స్తము

కవిశేఖర - పంతుల, లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి.

మ॥ కవిలోకంబు హిరణ్మయాంగు విభునాకాశాంతరంబందహె
శివుడంచున్, రవిబింబబింబితు సురజ్యేష్ఠాహ్వయుండంచు, మా
నవహృద్దేశనివాసు నచ్చుతుని విష్ణ్వాఖ్యుండటంచున్, పురా
ణవిధింబూను త్రిమూర్తి వాదిమతమున్ భాషించు సర్వేశ్వరీ !

ఉ॥ అంబరమధ్య హేమమయుడౌ ప్రభుడీశ్వరనాముడ డర్కబిం
బంబున బింబితుండయిన వానిసమాఖ్య హిరణ్యగర్భుడౌ,
యంబ ! మనుష్యహృన్మిలయుడ డక్షరమూర్తి - విరాట్టుజ్ఞానరూ
పంబు నెఱుంగ తాత్త్వికులు పల్కువిధంబిది - కాళికేశ్వరీ !

ఉ॥ అమ్మ ! హిరణ్మయాంగుడగు నాతడు "సోముడ" డటంచు, సూర్యబిం
బమ్మున బింబితుండయినవాడు "పురండరుడ" డంచు, దేహిబృం
దమ్ము హృదంతరస్థితఁ దనర్చెడు పూరుషుడగ్నియంచు, మం
త్రమ్ములఁగన్న పూర్వులమతమ్ము వచించు శివస్వరూపిణీ !

చం॥ హరి నరులందు, బ్రహ్మరవియందును, రుద్రుడు చంద్రునందు ది
వ్యరుచి వెలుంగుచుందురు, తదంబరవర్తి హిరణ్మయాంగుడీ
శ్వరుడు ; సదాఖ్యవస్తువగు బ్రహ్మమె దేవి సదాశివుండు, నై
వరచిత పంచమూర్తి శుభవాదమునందు హిరణ్మయోజ్వలా !

కా॥ ఆదీన్ తత్ప్రమవై, అనంతరమువేత్తై చిత్సమన్వితవై
మీదన్ వ్యోమమవై హిరణ్మయుని స్వామింగూడి స్వర్ణోజ్వల
శ్రీదేహంబున నంతరిక్ష సరణిన్ జెల్వొంది జీవాత్మలం,
దాదిత్యాత్మునియం దుమాఖ్యవగు నిన్ ధ్యానింతు సర్వేశ్వరీ !

శ్రీ శైలము

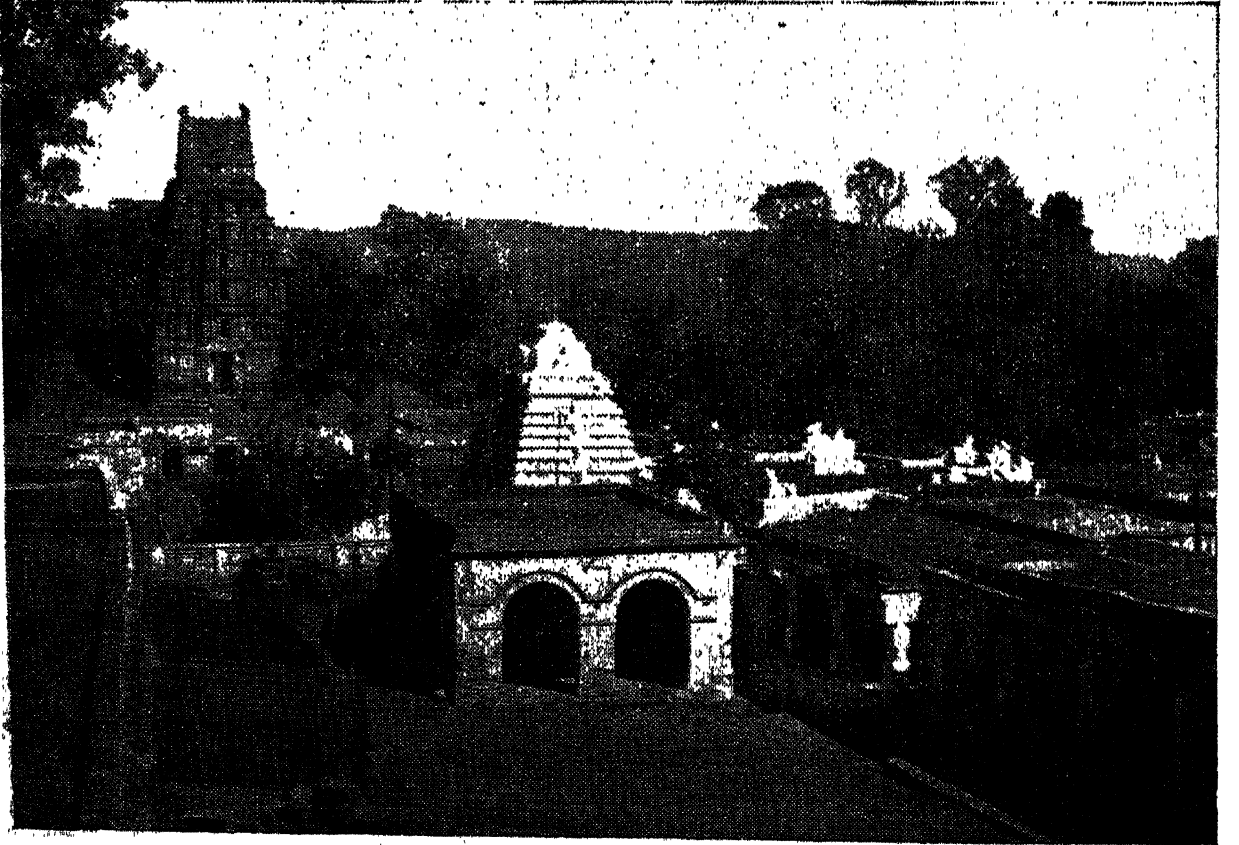
“ గౌతమ ”

నా చిన్నతనం అంతా ఒక విష్ణుక్షేత్రంలోనే గడిచినది. అక్కడ చాలామంది వైష్ణవులు వుండేవారు. తరచు నా చెవిలో ‘శ్రీశైలేశ దయాపాత్రం.....’ అనే శ్లోకము పడుతూవుండేది. దాన్ని చదివేవారు అందరూ వైష్ణవులే! అందువల్ల “శ్రీశైలం” అనేది విష్ణుక్షేత్రమని అనుకునే వాడిని. తర్వాత మరికొన్నియేళ్లకు ఒకచోట క్షేత్రాన్ని ఉద్ధరించడంకోసము తిరుగుతూవుండే భక్తులలో ఒకరు “శ్రీశైలపత్రిక” అనే పత్రికయొక్క ప్రతులు కొన్ని పట్టుకుని తిరుగుతూవుండడం చూచాను. ఆ పత్రికను తీసుకుని చూడగా నుప్రసిద్ధమైన శైవక్షేత్రం సంగతి, అక్కడ వున్న భ్రమరాంబా, మల్లికార్జునుల దేవాలయాల పరిస్థితి వివరింపబడి ఉన్నవి. దానినిబట్టి శ్రీశైలం శైవక్షేత్రమని తెలిసినది. ఐతే—వైష్ణవులు శ్రీశైలేశ్వరుని ఎందుకు కొనియాడారా? అని అనిపించినది. కాని, శివుడునూడా గొప్ప విష్ణుభక్తుడని వైష్ణవుల నమ్మకమనీ, ‘శివం మహాభాగవతం

న్మరామి’ అని వారు పఠిస్తూవుంటారనీ నాలో నేనే నమాధానపడ్డాను.

ఈ మధ్య తెలిసిన విషయాలనుబట్టి, ఆచారాలనుబట్టి విష్ణుక్షేత్రమైన తిరుపతికికూడా శ్రీశైలమనే పేరు ఉండేదనీ, ఇప్పుడు తిరుమలగా మారినదనీ—లేదా—తిరుమల అనే పదమే సుస్కృతీకరిస్తే శ్రీశైలం కాగలదనీ గ్రహించాను. ఏది ఎలాగయినా—ఇప్పుడు తిరుపతిమాత్రం శ్రీశైలంగా ప్రసిద్ధంకాదు. శ్రీశైలమనే పేరు శైవక్షేత్రమునకే రూఢమైవున్నది.

భక్తులైనవారి కంపరికి భగవంతుడు చాలా సులభుడని పెద్దలు అంటారు. కాని—భక్తులభులని పేరుపడిన దేవుళ్లు కొండలమీదా, దుర్గమారణ్యాల సడుమా వెలసి వుండడం చాలా అశ్చర్యంగా కానవస్తుంది. శ్రీ వెంకటేశ్వరుని దర్శనంకోసం ఏడుకొండలు ఎక్కాలి. సృసింహ స్వామి దర్శనానికి—ఘటికాద్రివైనా ఎక్కాలి. సింహ

చిత్రపతి - శ్రీ శివాజీగోపుర సహితమగు ఆలయ దృశ్యము.

చలాన్నయినా అధిరోహించాలి. లేదా—అడవుల మధ్య నుంచి అహోబిలానికియినా వెళ్లాలి. ఆ విధంగానే భక్త పరాధీనులైన భ్రమరాంబా, మల్లికార్జునులను సేవించాలంటే—నానాశ్రమలూ పడి, అడవుల్లో ప్రయాణంచేసి, కొండలు ఎక్కుతూ, దిగుతూ విశ్వప్రయత్నంచేసి వెళ్లాలి. నిజమైన భక్తులు తాను ఎక్కడవున్నా వస్తారో, రారో చూద్దామని పరీక్షచెయ్యడానికి దేవదేవుడు వివిధరూపాల్లో ఇలాగున దుర్గమస్థలాల్లో అవతరించి వుంటాడని తోస్తుంది. నిజమే! భక్తిగలవారు శ్రమకు వెనుదీయక ఎన్ని కష్టాలయినా పడి ఇష్టదైవాన్ని సేవించి తీరుతారు! శ్రమపడితేనే గాని నిజమైన భక్తిభావం వెల్లడికాదు. అందువల్లనే శ్రీశైల క్షేత్రం కర్నూలు జిల్లాలోని నల్లమలకొండల నడుమ ఎటువంటి ప్రయాణసౌకర్యాలకూ వీలులేని స్థితిలోవుండినా వెళ్లేవారు వెళ్లుతూనేవున్నారు. దేవుణ్ణి ఆరాధించేవారు ఆరాధిస్తూనేవున్నారు.

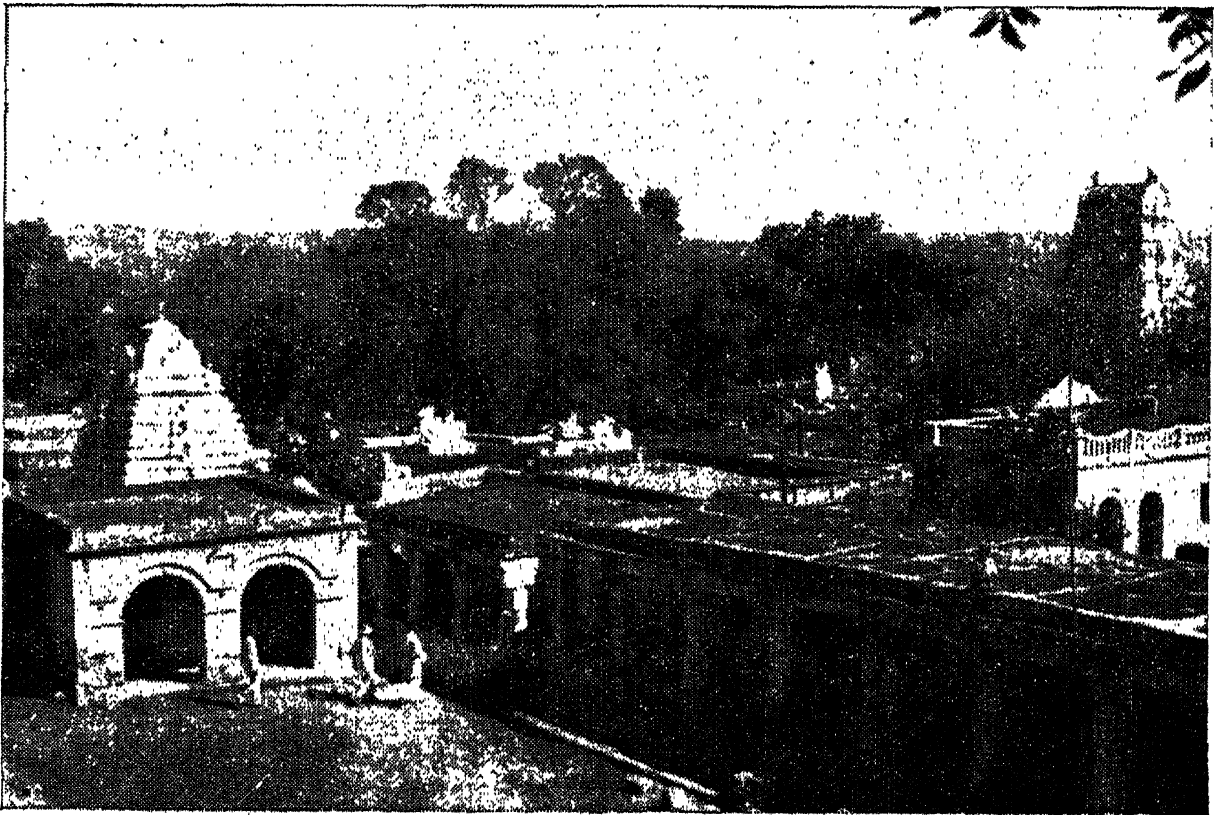
ఇప్పుడంటే—అక్కడికి వెళ్లడానికి సదుపాయంగా బస్సులుకూడా వెళ్లే రోడ్దూ, సరియైన వేళలకు బస్సులూ ఏర్పడినవిగాని, మొసమొన్నటివరకూ శ్రీశైలక్షేత్రానికి వెళ్లాలంటే ఎంతో శ్రమపడవలసివచ్చేది.

దూరప్రదేశాలనుంచి శ్రీశైలానికి రాదలచినవారు కొంత

వరకూ రైలుమీదా, తర్వాత బస్సులమీదా, పిదప బండ్లమీదా, ఆ తర్వాత సడిచీ వెళ్లవలసివుండేది. తూర్పువైపు నుంచి వచ్చేవారు మార్కాపురం రైలుస్టేషనులో దిగి, అక్కడినుంచి దోరణాలకు బస్సుమీద వెళ్లవచ్చును. మార్కాపురానికి దోరణాల 28 మైళ్ల దూరంలో ఉన్నది. దోరణాలనుంచి 'చింతల' అనే చోటికి తర్వాతి ప్రయాణం. ఇది పదిమైళ్లు. ఈ పది మైళ్లూ రోడ్డువున్నదిగాని, అది బస్సులు ప్రయాణంచెయ్యడానికి అనుకూలమైనది కాదు. ఎడ్డుబండ్లమీదే ప్రయాణంచెయ్యాలి. ఇది కొంచెం శ్రమ సాధ్యం.

చింతలనుంచి శ్రీశైలం రహదారి ఇరవైమైళ్ల దూరంలో వున్నది. ఈ ఇరవైమైళ్లూ సడిచీ వెళ్లవలసినదే! నడవడానికి శక్తిలేనివారు డోలీలను ఏర్పాటు చేసుకోవచ్చును. మూటా, ముల్లె మొయ్యడానికి చెంచువాళ్లు దొరుకుతారు.

చింతలనుంచి బయలుదేరిన తర్వాత 'చిన్నారుట్ల' అనే వూరు వస్తుంది. చింతలనుంచి యిక్కడికి ఆరుమైళ్లు. ఈ మజిలీలో వంటచేసుకుని, భుజించి, కొంచెం విశ్రాంతి తీసుకుని తర్వాత బయలుదేరవచ్చును. అక్కడినుంచి ఆరుమైళ్లు ప్రయాణంసాగిస్తే పెద్దారుట్ల అనే స్థలంవస్తుంది.

అలయ దృశ్యము.

ఇది ఒక మజిలీ. తర్వాత హటకేశ్వర, శిఖరేశ్వరాల మీదుగా శ్రీశైలానికి చేరుకోవచ్చును.

దక్షిణం వైపునుంచి వచ్చేవారు కర్నూలుదాకా రైలులో వచ్చి, అక్కడినుంచి ఆత్మకూరుదాకా బస్సులో రావచ్చును. పడమటనుంచి వచ్చినవారికి కూడా యిదేదారి. లేదా—పశ్చిమ, దక్షిణాలనుంచి వచ్చేవారు సంద్యాలదాకా రైలు మీద వచ్చి, అక్కడినుంచి బస్సులో ఆత్మకూరు చేరుకోవచ్చును. ఆత్మకూరునుంచి నాగలాటి మీదుగా పెద్ద చెరువు అనేచోటికి రావాలి. ఆత్మకూరునుంచి యిక్కడికి ఇరవైఆరు మైళ్లు వుంటుంది. పెద్దచెరువుదాకా రోడ్డువున్నది. కాబట్టి అక్కడిదాకా బండ్లమీద ప్రయాణంచేసి రావచ్చును. పెద్దచెరువునుంచి శ్రీశైలానికి వది మైళ్లు. ఈదూరం నడిచే రావాలి. లేదా డోలీలమీద రావాలి.

ఉత్తరం వైపునుంచి రావాలంటే—హైదరాబాదు ప్రాంతం లోని నాగరకర్నూలు, ఆమదాబాదు, తెలకపల్లి, ఉమా మహేశ్వరాలమీదుగా రావాలి. అలా వస్తే కృష్ణానది తగులు తుంది. ఆ నదిని దాటి శ్రీశైలాన్ని చేరవచ్చును. ఈ మార్గంనుంచి వస్తే చాలావరకూ నడిచే రావలసివుంటుంది. నడుపాయంగా ప్రయాణం చేయదలిస్తే కర్నూలువచ్చిగాని, సంద్యాలవచ్చిగాని ప్రయాణం సాగించడమే మేలై నది.

శ్రీశైలానికి వెళ్లేమార్గం అడవులగుండా, కొండలమీద నుంచి వున్నది. పూర్వం క్రూరమ్మగారి భయమూ, దొంగల భయమూ వుండేది! దారిలో పల్లెలుకాని, జననివాసాలు కాని కానరావు. ఎక్కడో దూరంగా చెంచువాళ్ల గుడిసెలు కానవస్తూవుంటాయి. త్రాగడానికి నీళ్లు దొరకడమూ కష్టమే. కొండ ఎక్కడంలోనూ, దిగడంలోనూ ప్రమాదాలు సంభవించవచ్చును. అందువల్ల స్థానికులయిన చెంచువాళ్ల సహాయం ఎంతైనా అవసరం. వాళ్లకు కొంచెం డబ్బులు ముట్టజెపితే ఎంతో విశ్వాసంతో వెంటపచ్చి భద్రంగా చూస్తారు. రాత్రిళ్లు మనం నిద్రపోయినా—వాళ్లు మేలుకొనే వుండి ఏ అపాయమూ, కలగకుండా చూస్తారు. ఏ దొంగ తనమూ జరగకుండా చూస్తారు.

ఉత్సవసమయాల్లో యాత్రికులు ఎక్కువగా శ్రీశైలానికి వస్తారు. అందువల్ల వారి సౌకర్యంకోసం ఈ మార్గంలో చలిపందిళ్లూ, అన్నంపెట్టే సత్రాలూ ఏర్పాటు చేయ్యబడుతూ ఉంటవి.

నడవడంలో శ్రమ అని తోచినా - దారిపొడుగునా నుందర దృశ్యాలు కానవస్తూ, అనందాన్ని కలిగించడంవల్ల, ఆ శ్రమ మరుపునకు వస్తుంది. ఇప్పటివరకూ—శ్రీశైలం వెళ్లి భగవద్దర్శనం చేసుకుని వచ్చినవాళ్లు తామొక ఘనకార్యం

పాండవ నిర్మితములగు విమానములతో ఆలయవిమాన దృశ్యము.

చేసినట్లుగా భావించి తృప్తి పొందుతారు. ఇతరులు వారిని చూచి “మీరెంత పుణ్యాత్ములండి! శ్రీశైలం వెళ్లివచ్చారు! మిమ్మల్ని చూస్తేనే పాపాలు నశిస్తాయి” అని అభినందిస్తూ వుండడం కలదు. కాశీయాత్ర చేసుకుని వచ్చినవారిని చూచి, అభినందించినట్లు.

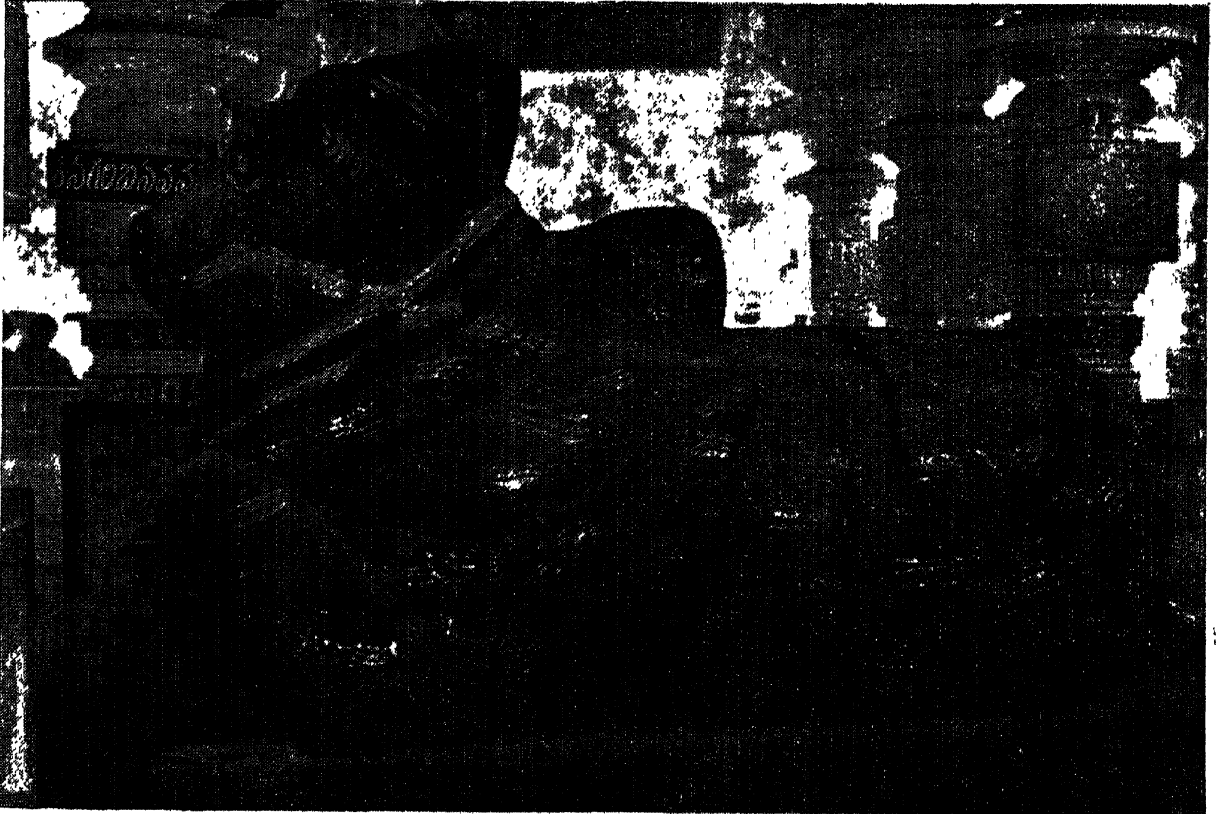
కాశీమహాక్షేత్రం కంటేనూకూడా శ్రీశైలమే గొప్పదని చెప్పడమూ కలదు. కాశీక్షేత్రంలో మరణిస్తేనేగాని ముక్తి లభించదు. అరుణాచలంలో—అంటే తిరువణ్ణామలలో భగవంతుని ధ్యానిస్తేగాని మోక్షం లభించదు. కాని శ్రీశైలంలో—శిఖరదర్శనం మాత్రముచేతనే మోక్షం లభిస్తుంది. మరి పునర్జన్మ ఎత్తవలసిన బాధఉండదు.

పెద్దచెరువునుంచి బయలుదేరి పోగా, పోగా-ఆరు మైళ్లకు ‘భీమునికొలను’ వస్తుంది. ఇది ఒక సుందర దృశ్యం; చాలా ఆగాధమైన లోయలో ఇది ఉన్నది. శ్రీశైలం వెళ్లే యాత్రికులు దారిలో దప్పి తీర్చుకోవాలంటే—ఇదే ఆధారం! ఇది ఇరవైమూరల పాడగూ, నాలుగైదుమూరల వెడల్పా గలిగి ఉన్నది. ఒక కొండనుంచి సెలయేరు దీని లోనికి ప్రవహిస్తూ, ఇందుండి పడమటగాపారి కృష్ణానదిలో కలుస్తూవుండును.

దీనికి ‘భీమునికొలను’ అని పేరు రాపడానికి కారణం

లేకపోలేదు. పూర్వం పాండవులు వనవాసంచేస్తూ వుండిన సందర్భంలో ఈ ప్రాంతానికి వచ్చారట! ఈ స్థలానికి వచ్చే సరికి భీమసేనునికి విపరీతంగా దప్పిక కలిగింది. చుట్టు పక్కల ఎక్కడా నీరు కానరాలేదు. అందుచేత అతడు తన గదతో నేలమీద కొట్టి యీ మడుగును కల్పించాడట! నాటినుంచీ యిది అతని పేరుతోనే ప్రసిద్ధమయి ఉంటున్నది.

ఈ భీముని కొలనునుంచి మరి నాలుగుమైళ్లు నడుస్తేనే గాని శ్రీశైలం చేరుకోలేము. ఇక్కడనుంచి ఉత్తరంగా కొంతదూరం ప్రయాణం చేస్తే చుక్కలపర్వతం వస్తుంది. దానినే నక్షత్ర పర్వతం—అనికూడా అంటారు. తిరుపతి కొండల్లో మోకాళ్ల పర్వతం ఎటువంటిదో యీ చుక్కల పర్వతం అటువంటిది; అంతకంటే ఎక్కువే అనికూడా చెప్పవచ్చును. ఇది చాలా ఎత్తయిన కొండ. రెండు మైళ్లదూరం నిటారుగా ఎక్కవలసివుండును. తర్వాత దిగవలసివుండును. ఈపర్వతం చూడడానికి నక్షత్ర మండలాన్ని తాకుతూవున్నట్లు కానవచ్చును. దీన్ని ఎక్కడానికి యాత్రికులు పడే కష్టం యింతా, అంతా అని చెప్పడం సాధ్యంకాదు. ఇక్కడికి వచ్చేసరికి భక్తులకు భగవంతుణ్ణిగురించిన ప్రార్థనలు ఎక్కువ అవుతాయి. “చేదుకో మల్లయ్య, చేదుకో మమ్ము, చేదుకోమల్లయ్య

శనగల బనవన్నయని పిలువబడు నందీశ్వరుడు.

శ్రీగిరివాస" అని ముక్తకంఠంగా అరుస్తూ యీ కొండను వారు ఎక్కుదురు. అగాధమైన సూతిలోని నీటిని మీదికి త్రాటి కట్టిన బొక్కెనతో చేదుకొన్నట్లే—తమ్ము మీదికి తీసుకుని వెళ్లవలెనని వారిప్రార్థన !

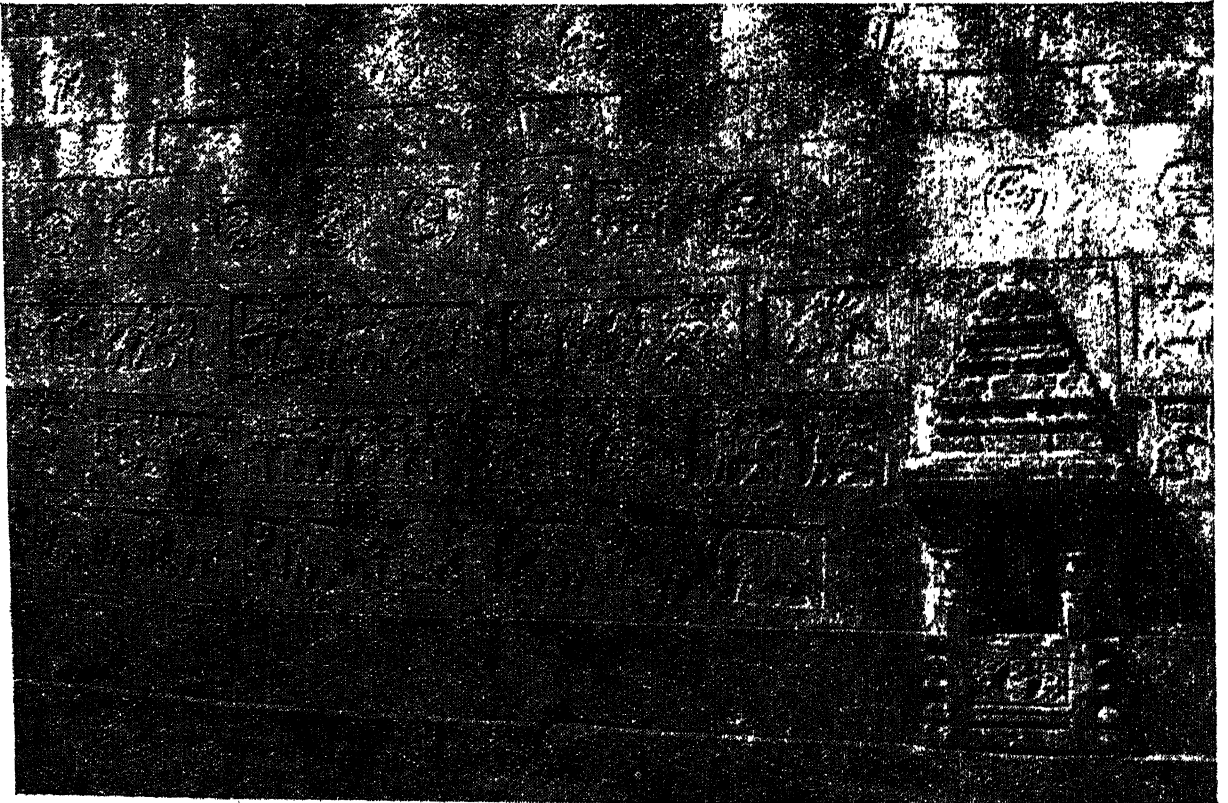
ఈవిధంగా మీదికెక్కి, దిగేటప్పుడు ఎంతో జాగ్రత్తగా దిగవలెను. ఏమాత్రం తొందరపడినా—కాలుజారి, ఘోర ప్రమాదానికి పాలుగావలసి వస్తుంది. పెట్టు ఎగుడు దిగుడుగా ఉంటాయి. కాళ్లను వాటిపై తేల్చివేయకుండా, అదిమి ఉంచవలెను. అలా జాగ్రత్తగా—మెల్లగా—ఒక మైలుదూరం దిగవలసివుంటుంది. తర్వాత నమప్రదేశం వస్తుంది. దానిమీదనుంచి కొంచెం ప్రయాణంచేసే సరికి శ్రీశైలపుకొటను చేరుకుంటాం.

ఇక్కడ నిలువబడి, నాలుగువైపులా దృష్టిని ప్రసరించి చూచినట్లయితే—అన్నివైపులా ఎన్నో మనోహరదృశ్యాలు కానవస్తాయి. ఉత్తర దిక్కున బ్రహ్మ విష్ణు గిరులూ, తూర్పున శిఖరేశ్వర, హాటకేశ్వరాలూ, దక్షిణంవైపు భీముని కొలనూ, లోయలో లోతుగా ప్రవహిస్తూ, కృష్ణానదిలో కలుస్తూవున్న కొండ సెలయేరూ, ఎంతో రమణీయంగా కానవస్తూ ఉంటవి. దారిపొడుగునా, ద్వారాలయొక్కయూ మండపాలయొక్కయూ శిథిలాలు చాలా కనబడుతూ అ

ప్రాంతంయొక్క పూర్వపుటొస్యత్యాన్ని సూచిస్తూనే ఉంటవి.

కొండమీది నమ తలానికి రాగానే ముందు కానవచ్చేది దుర్గమే అని ఇదివరకే అనుకున్నాము. కొటగోడలు చాలావళసరిగానూ, ఇరవైనుంచి ఇరవైఆరు అడుగులు ఎత్తుకలవిగానూ ఉంటాయి. ఆగోడలు ఏడేసి అడుగుల పొడవూ, మూడేసి అడుగుల వెడల్పాగల నల్లరాళ్లు—అంతంతపెద్దవి దొరకడమూ, వాటిని చవరంగా తయారు చెయ్యడమూ ఒక విశేషంకాదు. గోడలమీద అనేక విగ్రహాలు చెక్కబడి ఉన్నాయి. ఆరాళ్లపైని చతురంగ బలాల చిత్రాలూ, మనుష్యుల తీరులూ, భక్తుల అద్భుత శక్తులూ, భగవంతుని లీలలూ,—మొదలైనవి చాలా ఆకర్షణీయంగా చెక్కబడివున్నవి. కొటగోడకు అడుగు వరసలోవున్న రాళ్లమీద ఏనుగుల చిత్రాలున్నవి. ఆ మీది వరసలో గుర్రాల చిత్రాలున్నవి. ఇంకా వేట చిత్రాలూ, అయుధాలు ధరించిన వారి చిత్రాలూ ఉన్నవి. దుర్గకుడ్యాలమీద ఇలాటి చిత్రాలండడం సహజమేకదా !

దీనికి ఎనిమిది దిక్కులలోనూ అష్టమైరపులూ ప్రతిష్ఠింప బడి ఉన్నారు. వీరందరూ నోటనూ, సగరాన్ని రక్షిస్తూ వుంటారని మన ప్రాచీనుల విశ్వాసం !

కుడ్యములందలి శిల్పచాతురి.

కోట ద్వారం ప్రవేశించి లోపలికి వెళ్ళగా, చాలా శిథిలాలు కానవస్తాయి. ఇక్కడ పూర్వం పెద్దనగరం ఉండేదట! రమారమి నాలుగువేల గృహాలు ఈపట్టణంలో ఉండేవట! ఆ నిర్మాణాలన్నీ శిథిలమై కాల గర్భంలో కలిసి పోయినవి! క్రొత్తభవనాలు నిర్మించడానికోసం త్రవ్వకాలు వుంటే—వెనకటి వాటినంగతి తెలుస్తూవున్నది. త్రవ్వకాలలో పెద్దపెద్ద వీధులూ, విశాలమైన మార్గాలూ, బయలుపడుతూ ఉన్నవి.

ఇంకా కొంచెందూరం వెళ్ళితే అలయప్రాకారం వస్తుంది. దీనిగోడలు నాలుగువైపులా ఇరవైరెండేసి అడుగుల ఎత్తున ఉన్నాయి. అలయావరణం తూర్పు పడమరలకు అయిదు పంపల అడుగులూ, ఉత్తర దక్షిణాలకు అరువందల అడుగులూ వైశాల్యం కలిగివున్నది. ప్రాకారంలో ఒక్క పడమర దిక్కున తప్ప, తక్కిన మూడువైపులా గోపురాలున్నవి. ప్రాకారంలో కొంతభాగం శిథిలమై పోయి ఉన్నది. కాని, గోడలమీద అకర్షణీయమైన శిల్పాలు అనేకంగా కానవస్తాయి.

ఇక్కడి దేవాలయాలకు—ఒక ఆవరణలో మరొకటిగా—రెండు ఆవరణలు ఉన్నవి. మొదటి ఆవరణంలోనే ఎడమవైపున యాత్రికులకు బసలూ, భ్రమరాంబాదేవి

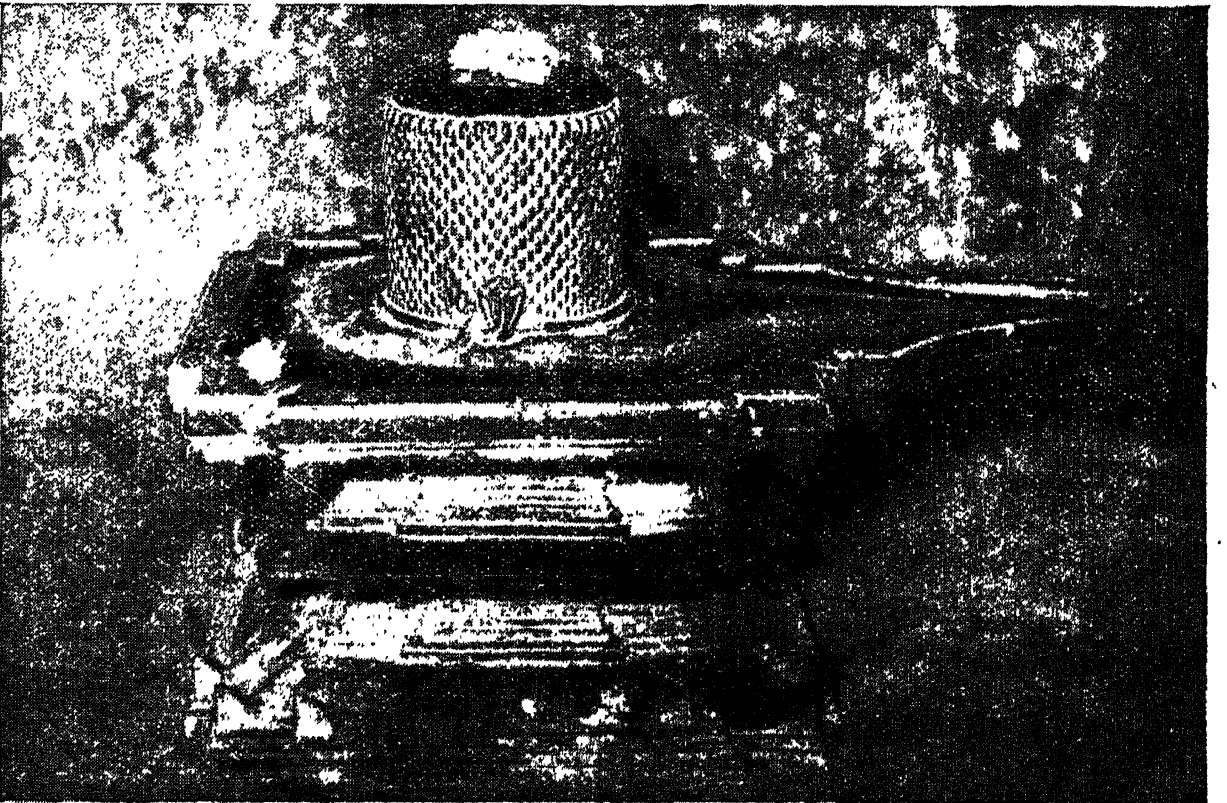
అలయమూ ఉన్నవి. కుడివైపున శిలామండపమూ, దాన్ని అనుకునే దేవస్థానం కచేరీ ఉన్నవి.

ఈ ఆవరణలోనే ఉత్తరదిక్కున వీరశైవ సత్రం ఉన్నది. దాని యెదుట పూర్వం ఒక పుష్కరిణి వుండేదట! ఇప్పుడది కప్పివేయబడినది.

చెప్పడం మరిచి పోయాను. ప్రాకారానికి బయటనే ఏనుగులుకొలను మొదలైన మూడు కొలనులున్నవి. యాత్రా సమయాల్లో యాత్రికులకు వీటినుంచే గొట్టాల ద్వారా నీరు సరఫరా చేయబడుతూ వుంటుంది.

భ్రమరాంబ గుడి మొదటి ఆవరణలోవుంటే, మల్లికార్జున దేవుని గుడి రెండో ఆవరణలో—అంటే అంతరావరణంలో వున్నది.. ఇక్కడుండే దేవాలయాలలో ఈ రెండో ముఖ్యమైనవి. ఈ దేవతల దర్శనంకోసమే యాత్రికులు ఎంతో కష్టపడి తండోపతండాలుగా వస్తూవుంటారు.

సాధారణంగా ప్రతిదేవాలయంలోనూ ఏదో ఒక పద్ధతికి చెందినవారే - అంటే - విష్ణ్వాల యాలయితే - వైఖానసులో, పాంచరాత్రులు మొదలైనవారో పూజారులయి వుంటారు. శైవ క్షేత్రాల్లో జంగములుగాని, బ్రాహ్మణులుగాని పూజారులుగా వుంటారు. ఈ క్షేత్రంలో భ్రమరాంబా అమ్మవారికి పూజారులు బ్రాహ్మణులు, మల్లికార్జునస్వామికి

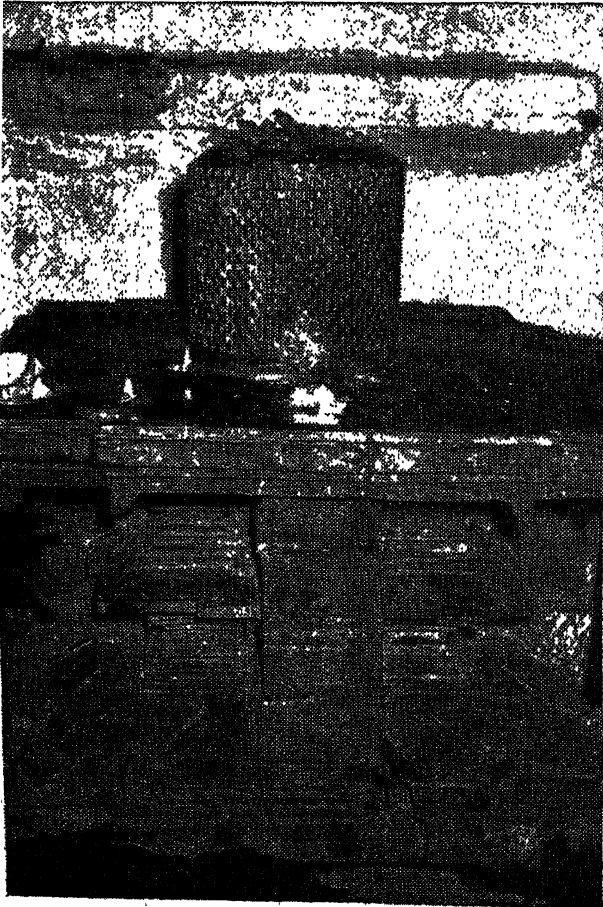
నహస్ర లింగేశ్వరస్వామి. (సీతాదేవి ప్రతిష్ఠితము.)

పూజారులు జంగములు, విశేషాత్సవములలో ఆ దేవునికి ఆగమవిధానప్రకారం బ్రాహ్మణులు పూజ చేయిస్తూ వుంటారట!

ముఖ్యమైన సంగతే విడిచిపెట్టాము. ఇక్కడ ఈ షేత్రం ఎలా వెలసినదో—మల్లికార్జునస్వామికి, భ్రమరాంబా దేవికి ఆయా పేర్లు ఎలా వచ్చాయో మనం మొదట తెలుసుకోవలసి వున్నదికదా!

ఎన్నో యుగాలకిందట శిలాదుడనే పేరుగల మహర్షి వుండేవాడు. అతనికి చాలా కాలంవరకూ సంతానం కలగలేదు. అందువల్ల అతడు—తనకు భగవద్భక్తులయిన కుమారులను ప్రసాదించవలెనని పరమేశ్వరుడిని గురించి గొప్ప తపస్సుచేశాడు. పరమేశ్వరుడు ఆ మహర్షి తపస్సునకు సంతోషించి—అతడు కొరిన ప్రకారమే యిద్దరు కుమారులను అనుగ్రహించాడు. వారిలో ఒకడు నందీశ్వరుడూ, రెండోవాడు పర్వతాదున్నాడు.

వీరిద్దరూ, తమకు కొంతజ్ఞానం కలిగాక పరమశివుణ్ణి గురించి తపస్సు చేశారు. నందీశ్వరుడు తపస్సు చేస్తూ వుండగా—శివుడు ప్రత్యక్షమయి వరం కోరుకోమన్నాడు.

చిన్నవగు వేయి లింగములు కల నహస్ర లింగేశ్వరస్వామి.

తాను పరమేశ్వరుడిని మోస్తూ, సర్వదావుండేటట్లు అనుగ్రహింపవలెనని నందీశ్వరుడు కోరగా, దేవుడు దానికి నమ్మించాడు. నందీశ్వరుడి కోరిక ప్రకారం తాను నివసించేస్థలం నందీశ్వరుడి పేరిట ప్రసిద్ధ మయేటట్లున్నా అనుగ్రహించాడు. తత్ఫలితంగా నందీశ్వరుడు ఒక కొండగా మారగా, శివుడు ఆ కొండపై ఆవతరించాడు. ఆ స్థలమే యిప్పుడు సందిమండలం అనే నామంతో ప్రసిద్ధి కెక్కినది. అది శ్రీశైలానికి నైరృతి దిక్కున వీధైమైళ్ల దూరంలో ఉన్నది.

పర్వతాదు పరమేశ్వరుడిని గురించి ఇంకా ఘోరంగా తపస్సు చేయగా, దేవదేవుడు ప్రత్యక్షమయి, వరం కోరుకొమ్మన్నాడు. తనకు పర్వతరూపాన్ని అనుగ్రహించి, ఆ పర్వతంపయిని భగవంతుడు నివసించివుండాలనీ ఆ స్థలం తన పేరుతోనూ, పరమశివుడు పర్వతలింగం అనే పేరుతోనూ ప్రసిద్ధి పొందాలనీ, ఆ స్థలంలో సర్వదేవతలూ, సర్వతీర్థాలూ నన్నిహితాలయియుండి, ఆ పర్వతం పరమ పవిత్రమైనది కావాలనీ, ఆ పర్వతపు శిఖరం చూచిన మాత్రాన సమస్తపాపాలూ నశించాలనీ, అలా చూచిన వారికి వుసరాపృత్తి రహితమైన కైవల్యం లభించాలనీ కోరుకొన్నాడు. పరమేశ్వరుడు ఆ విధంగానే అనుగ్రహించాడు. అందువల్లనే అక్కడి దేవునికి 'పర్వతలింగం' అనేపేరు—పర్వతాని మూలంగా ఏర్పడినది.

అయితే, పర్వతలింగం శ్రీశైలలింగంగానూ, శ్రీగిరిలింగంగానూ, శ్రీపర్వతలింగంగానూ పేరుపడివుండడానికి కారణంలేకపోలేదు.

కృతయుగంలో వసుమతి అనే పేరుగల మునికన్య యీ దేవునిగూర్చి గొప్ప తపస్సుచేసినది. ఆమె తపస్సును మెచ్చుకుని పరమేశ్వరుడు ప్రత్యక్షంకాగా—తన పేరుకు బదులుగా “శ్రీ” అనే పేరు ప్రసిద్ధిపొందాలనీ, తన పేరుతోనే ఆ షేత్రం వ్యవహరింపబడాలనీ కోరింది. పరమేశ్వరుడు ఆ విధంగానే అనుగ్రహించినందువల్ల పర్వతలింగానికి ‘శ్రీ’ అనేది ముందుగా చేరింది. పర్వతానికి—శైలం. గిరి—అనేవి నామాంతరాలు, అందువల్ల పర్వతలింగమే శ్రీగిరిలింగం, శ్రీశైలలింగం అని వ్యవహరింపబడుతూ, ఈ షేత్రం శ్రీశైలషేత్రంగా వెలసినది.

ఇక్కడి దేవునికి శ్రీపర్వతలింగం—అనే పేరేకాక, మల్లికార్జునలింగం—అనే పేరు ప్రసిద్ధంకావడానికి కారణంగా కొన్నిగాధలు చెప్పబడుతూవున్నవి. వాటిలో శ్రీశైలఖండంలో ఉన్నదొకటి, స్థలజ్ఞులు చెప్పేదొకటి ప్రసిద్ధంగా ఉన్నవి, అందులో స్థలజ్ఞులు చెప్పే గాథ శ్రీశైలషేత్రంలో ఆలయ ప్రాకారానికి వెలుపలవున్న రెండు స్తంభాలమీద చెక్కబడి వున్నదికూడా.

శ్రీశైలక్షేత్రమాహాత్మ్యం అష్టాదశపురాణాల్లోనూ ఒకటైన సాంద్రపురాణంలోని శ్రీశైలఖండంలో వున్నది. అందులో యిదివరకు చెప్పబడిన శిలాదవుత్రుడైన పర్వతుని వృత్తాంతమే కాకుండా మల్లికార్జుననామం దేవుడికి కలగడానికి కారణమున్నూ వివరంగా వున్నది.

పూర్వం చంద్రగుప్తి అనే పట్టణం రాజధానిగా చంద్రగుప్తుడు అనేరాజు పాలిస్తూవుండేవాడు. అతడికి చంద్రవతి అనేపేరు గల కుమార్తె ఉండినది. ఆమె చాలా అందకత్తె. ఆమెకు చిన్నప్పటినుండి ఇహలోకమీద గొప్ప విరక్తికలిగింది. తన జీవితాన్ని భగవంతునికే సమర్పించాలని ఆమె అభిలాష. అందువల్ల ఆమె ఎవ్వరినీ వివాహం చెసుకోక శ్రీశైలంమీద పరమేశ్వరుని పూజిస్తూ, ధ్యాన నిమగ్న అయివుంటూవుండేది. ఆమె ప్రతిదినమూ మల్లె పూవులు దండలుగాకట్టి, వాటిని పర్వతలింగంపయి ఉంచేది. తెల్లని మల్లెపూలు ధరించడంవల్ల, ఆ శివలింగం తెల్లగా—చాలా అందంగా కనబడేది. ఇలా కొన్నాళ్లు జరిగిన తర్వాత ఆమెకు పరమేశ్వరుడు ప్రత్యక్షమయి పరంకొరుకొమ్మని అన్నాడు.

ఆప్పుడు వసుమతి “ఓ పరమేశ్వరా! నేను సమర్పించిన యీ మల్లెపూలదండ ఎల్లప్పుడూ నీ శిరస్సుపైనే వుండేటట్లు వరం అనుగ్రహించాలి. నా సేవతోపాటు నన్ను పరిగ్రహించాలి” అని ప్రార్థించినది. ఆమె మాటలను శివుడు చాలా మెచ్చుకుని అలాగే వరం అనుగ్రహించాడు.

“నీవు ఎంతో ప్రియముతో తెల్లని మల్లెపూల మాలికలతో నన్ను పూజించావు. కావున నేను మల్లికార్జుననామంతో ఇప్పటినుంచీ ప్రసిద్ధుడను కాగలను. నీ కోరిక ప్రకారం మల్లెపూలమాలను శాశ్వతంగా ధరిస్తాను. ఇంకా, నీ కోరిక ప్రకారం నిన్ను అర్ధాంగిగా గ్రహిస్తాను. నీవు ఇప్పటినుంచీ భ్రమరాంబ అనే పేరుతో ఉంటావు. భ్రమరం ఏ విధంగా తన గూటిపురుగును దానిచుట్టూ తిరుగుతూ భ్రమరంగా మారుస్తుందో—నీవున్నూ తోడిజనులను నీవలెనే గొప్ప శివభక్తులుగా చెయ్యగలవు” అనిన్నీ ఆ దేవుడు ఆమెతో పలికాడు.

పార్వతీదేవివలె శివునికి ఈమె అర్ధశరీరంగా ఉండబట్టే—శ్రీశైలంలో మల్లికార్జున దేవునికి ఎంత ప్రాముఖ్యమున్నదో—భ్రమరాంబకుకూడా అంత ప్రాముఖ్యంవున్నది. ఇక్కడి శివుడు భారతదేశంలోని ద్వైదశమహాభ్యోతిర్లింగాలలోనూ ఒక్కడు అయినట్లే భ్రమరాంబ అష్టాదశమహాశక్తులలోనూ ప్రధానమైన భ్రామరీశక్తి అయివున్నది.

స్తంభాలమీద చెక్కబడి వున్న గాఢ మరొక రీతిగా ఉన్నది. పూర్వం శ్రీశైల ప్రాంతాలను చంద్రగుప్తుడనే రాజు పరిపాలిస్తూ వుండేవాడు. కృష్ణానదికి ఉత్తరం

వైపునవున్న చంద్రగుప్తనగరం అతని ముఖ్య పట్టణం ఆ రాజునకు లోకోత్తర సాందర్యం గల ఒక స్త్రీ శిశువు కలిగింది. బిడ్డ కలిగిన కొలది రోజులలోనే ఆ రాజు శత్రువులను గెలిచి, దిగ్విజయం సంపాదించాలనే కోరికతో సైన్యంతోకూడా బయలుదేరి అనేక దేశాలు జయించాడు. అతడు తిరిగి రాజధానికి రావడానికి చాలా ఏండ్లు పట్టింది. అప్పటికి అతని కుమార్తె—చంద్రవతి లోకంలో చక్కని చుక్క అని పేరుపడి వివాహయోగ్యమైన వయస్సు కలిగి వున్నది. ఒకప్పుడామె రాజు కంట పడినది. ఆ అమ్మాయి తన కుమార్తె అని రాజు మొదట అనుకోలేదు. చంద్రగుప్తుడికి ఆమెపై ప్రేమకలిగి, ఆమెను వివాహమాడాలనే అభిలాష కలిగింది. ఆమె తమ కుమార్తెయే కాని వేరొక కన్య కాదంటూ రాణి శతవిధాల చెప్పినా, రాజు నసేమిరా అని, ఆ కన్యనే వివాహమాడతానని పట్టుపట్టాడు. తండ్రి యొక్క యీ ప్రవర్తన చంద్రవతికి చాలా అసహ్యం కలిగించినది. ఆమె తండ్రిపై మిక్కిలి కోపించి, అతని రాజ్యం నశించేటట్లు శపించినది. తర్వాత—తండ్రివల్ల తనకు ఎట్టి ఆపాయమూ కలగకుండా ఆత్మరక్షణకొనం

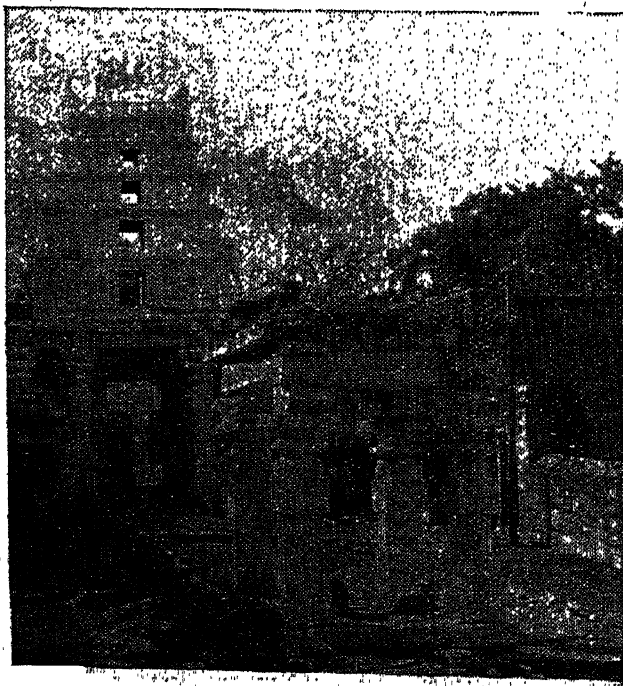

పంచలింగేశ్వర స్వామి—ద్రౌపదీ ప్రతిష్ఠితము.

శ్రీనైలప్రాంతానికి వచ్చి తలదాచుకొన్నది. అమె, అక్కడ లభించే ఫలాలనూ, ఆవుపాలనూ త్రాగుతూ, భగవంతుని ధ్యానిస్తూ, కాలం గడపసాగినది.

తనకోసమని అమె కొన్ని గోవులను పెంచుకున్నది. వాటిని మేతకు తీసుకొని వెళ్ళడానికి, నంరక్షించడానికి ఒక గొల్లవానిని ఏర్పరుచుకొన్నది. వాడు ప్రతిదినమూ ఉదయం పాలు తీశాక ఆవులను మేతకు తీసుకొనిపోయి సాయంకాలం భద్రంగా నివాసానికి చేర్చేవాడు.

ఇలా జరుగుతూ వుండగా ఒక చిత్రం సంఘటితమైనది. అది యేమిటంటే—అమె పెంచుతూవున్న గోవులన్నీ సాయంత్రం నిండుపాదుగులతోవస్తూ వుండినవి. కాని, ఒక గోవుమాత్రం ఎప్పుడూ ఉత్తపాదుగులతోనే వచ్చేది. అది యెప్పుడూ పాలు ఇచ్చిన పాపాన పాలేదు. దానికి కారణ మేమిటో కనుక్కోవాలనే కుతూహలం చంద్రవతికి కలిగి నది. మర్నాడు ఆ గోవువెంట వెళ్లి, కనిపెట్టి తనకు తెలియ జెయ్యాలని అమె తన గోపాలుడికి ఆజ్ఞ ఇచ్చినది. అతడు ఆ గోవు వెనుకనే వెళ్లి పరిశీలించాడు. ఆ గోవు శ్రీనైలం మీదికిపోయి, అక్కడ లింగాకారంగా ఉన్న ఒక రాతిపై తన పాదుగులోని పాల సన్నింటినీ జాలువార్చింది. దానిని గమనించిన గోపాలకుడు తన యజమానురాలికి యీ సమాచారం తెలియజేశాడు. మర్నాడు చంద్రవతి స్వయం గానే ఆ గోవువెంట వెళ్లి, అది చేసిన పని చూచి, మిక్కిలి ఆశ్చర్యపడినది. ఆ గోవు ఆ విధంగా కీరాభిషేకం చేసిన

భ్రమరాంబాలయము—గోవురద్వారము.

లింగం సాధారణమైనదికాక లోకోత్తరమైనదై వుంటుందని దాని మూర్తు గొప్పదై వుండాలని అమె అభిప్రాయం! తర్వాత అమెకు ఆ దేవుడు స్వప్నంలో కనబడి, తనకోక దేవాలయం కట్టించాలని కోరినాడట! అమె ఆ విధంగానే దేవాలయం కట్టించి, ఆ దేవదేవుని సేవిస్తూ తన జీవిత శేషాన్ని గడిపింది. ఆ దేవాలయమే శ్రీనైల దేవాలయం! ఆ లింగమే శ్రీ మల్లికార్జునలింగం!

దేవుని పేరు 'మల్లికార్జునుడు' కావడంవల్ల పాండవుల లోని అర్జునుడు పేరుతో ఈ నామానికి కొందరు సంబంధం గలవని చెప్తారు. పాండవులు వనవాసం చేస్తూ, యిక్కడికి వచ్చారని ప్రసిద్ధి. వారిలో అర్జునుడు గొప్ప శివభక్తుడు. పాశుపతాస్త్రంకోసం శివుని గురించి అతడు ఘోరమైన తపస్సు చేసినట్లు భారతంలోనే వున్నదికూడాను. ఆ అర్జునుడు ఇక్కడ వున్నప్పుడు, ఈ దేవుని—నిత్యమూ మల్లెపువ్వులతో పూజచేస్తూ—ఆ పూవుల పేరూ, తన పేరూ కలిసి వుండేటట్లుగా ఈ దేవునికి 'మల్లికార్జున' నామం ఉంచాడట!

భ్రమరాంబనుగురించి మరొక గాథ ప్రసిద్ధంగా వున్నది. అమె భ్రామరేశక్తి అని యిదివరకే తెలుసుకున్నాంగదా! పూర్వం అరుణుడనే రాక్షసుడుండేవాడు. అతడు బ్రహ్మను గురించి ఘోరమైన తపస్సుచేసి, తనకు ఎవ్వరికిచేతనూ చావు లేకుండునట్లు పరాన్ని పొందాడు. అలా పరాన్ని పొందడంవల్ల చాలా గర్వించి, వాడు బోకాలన్నింటినీ అల్లకల్లోలం చేసుకొన్నాడు. అప్పుడు ఈ భ్రామరేశక్తి అనేకవేల భ్రమరాలతో కూడుకొనివున్న పూలమాలలు ధరించివచ్చి అతనిని సంహరించింది. అతనితోవున్న రాక్షసుల సంహరిస్తూ—ఆ పూలమాలికలలో వుండిన భ్రమరాలు తరిమివేసినాయట!

మొదటి ఆపరణంవాటి రెండోదానిలో ప్రవేశిస్తే, మధ్యను శ్రీ మల్లికార్జునదేవుని ఆలయం కానవస్తుంది. ప్రాకారపు లోపల, దాన్ని అనుకుని చుట్టూ కొన్ని మండపాలూ, పూజారుల నివాసాలూ కానవస్తాయి.

మల్లికార్జున దేవాలయం పది చంద్రపుటలుగుల వైశాల్యం కలిగివుంటుంది. దానికి మధ్య భాగంలోనే శివలింగం ఉన్నది. (చూ. కపరు రెండవ పుటయందలి చిత్రము.)

అలయానికి ముందుభాగంలో, మూడువైపులా వసారాలున్న ఒక ముఖమండపం వున్నది. దీనిపైని చాలా శిల్పాలున్నవి. దీని నాలుగు మూలలా, నడుమూ సంచి విగ్రహాలున్నవి. ఈ మండపమే కాకుండా వీరమండపం మొదలైన మండపాలున్నవి. వీరమండపం దగ్గర—భక్తులు పూర్వం తమ కోరికలు నెరవేరడంకోసం నాలుకలు

కోసుకోవడం మొదలైన సాహసకృత్యాలు జరుపుతూ వుండేవారట!

ముఖమండపానికి తూర్పు దిక్కున మరొక దేవాలయం ఉన్నది. అది సహస్రలింగ దేవాలయం! అందులోని లింగం మూడు పడగల నాగపీఠంమీద ప్రతిష్ఠింబడి ఉన్నది.

ఇక్కడున్న మండపాల్లో వసంత మండపం విశిష్టమైనది. ఇక్కడ వసంతోత్సవాలు పూర్వం జరిగేవి! ఈ మండపం మధ్య రాతికట్టుతో ఒక చిన్నకొలనూ, దానిమధ్య ఒక మండపమూ వున్నది. ఇప్పుడు ఆ కొలను పూడిపోయినది. పూర్వం ఆ కొలనిలోనికి పర్వతంలోని ఒక జలధారగుండా నీటిని పంపి, నింపేవారట.

అంతరావరణంలో దేవాలయాలూ, మండపాలూ మాత్రమే కాకుండా తాళాల బావులనే బావులూ ఉన్నాయి. అక్కడున్న జనులకు నీటి సరఫరా పూర్వం వీటి మూలంగానే జరిగేది.

ఇక్కడి దేవాలయాలు చాలా ప్రాచీనాలని చెప్పదురు. పురాణాలను బట్టిచూస్తే కృతయుగంలో శివభక్తుడైన హిరణ్యకశిపుడు ఇక్కడి మల్లికార్జునస్వామిని సేవించి నట్లూ, త్రేతాయుగంలో శ్రీరాముడు వనవాసం చేసేటప్పుడు ఇక్కడికి వచ్చి యీ దేవుణ్ణి సేవించినట్లూ, ద్వాపర యుగంలో పాండవులిక్కడికి వచ్చినట్లూ తెలుస్తూవున్నది. పురాణాల సంగతి యెలావున్నా, ఈ దేవాలయాలు చాలా ప్రాచీనాలని చెప్పవలసివున్నది.

శ్రీనైలకేత్రంలో ప్రధానమైన ఉత్సవం మహాశివరాత్రి. భ్రమరాంబాదేవి కల్యాణంకూడా ఆ ఉత్సవ సమయంలోనే జరుగుతుంది. మహాశివరాత్రికే భారతదేశంలోని వివిధ ప్రాంతాలనుంచీ భక్తులిక్కడికి చాలామంది వస్తారు. వారు మొదట భగవంతుని ధూళిదర్శనం చేసుకుని, తర్వాత ఇక్కడికి మైలుదూరం పైగా ఉన్న పాతాళగంగలో స్నానం చేసి, అక్కడి తీర్థంతెచ్చి, దానితో శ్రీ మల్లికార్జునదేవుణ్ణి అభిషేకించి తమ జన్మ పవిత్రమైనదని భావిస్తారు.

పాతాళగంగ అనేది ఒక లోయలో ప్రవహిస్తూవున్న కృష్ణానదియేకాని వేరుకాదు. ఇక్కడికి వెళ్లడానికి ఎక్కువ శ్రమపడవలెను. తెమ్మిదివందల మెట్లు దిగవలెను. స్నానం చేసి ఎక్కడముకూడా చాలా కష్టమే! ఈగంగ చాలా పవిత్రమైనది! తనలోమునిగి స్నానంచేసిన పాపాత్ముల పాపాలన్నీ గంగకు అంటుకొనగా—ఆ పాపాలను పోగొట్టు కొనడానికి గంగానది యీ కృష్ణానదీసంతిలో స్నానంచేసిన దని పెద్దలు అంటారు. అందువల్ల గంగానదికంటెనూకూడా కృష్ణానది చాలా పవిత్రమయినదని తెలుస్తూ ఉన్నది.

శివరాత్రి సమయంలో భ్రమరాంబగుడి వద్ద జరిగే 'మంగళపాగా' ఉత్సవమునకు ఒక ప్రత్యేకత ఉన్నది. ఇంకా మహాశివరాత్రి కొన్నిదినాలకు వస్తుందనగా—దినానికి ఒక మూరపంతున—సంవత్సరమునకు అయే మున్నూట అరవైమూరల లెక్కతో ఒక పాడుగుపాటి తలపాగా గుడ్డ నేయబడి సిద్ధంగా ఉంటుంది. ఉత్సవ సంవత్సరంలో దానియొక్క కొన దేవాలయ శిఖరంనుంచి, మండపంలోని నందిమెడకు చుట్టబడుతుంది. శివరాత్రి ఉత్సవం ముగిసిన తర్వాతదీనిని చిన్న చిన్న ముక్కలుగా చింపి, దేవతాప్రసాదంగా భక్తులందరికీ పంచి పెట్టబడుతుంది.

ఇక్కడి శివరాత్రి ఉత్సవానికి అన్ని ప్రాంతాలవారూ వస్తారు. మకరసంక్రాంతికూడా ఇక్కడ ఉత్సవదినమే! అరీతిగా సంవత్సరాది కూడాను. సంవత్సరానికి కన్ను డులు ఎక్కువమంది వస్తారు. చైత్రపూర్ణిమకు భ్రమరాంబ నన్నిధిలో ఉత్సవం జరుగుతుంది. చైత్రశుద్ధంలో ఇక్కడ అయిదురోజుల నియమంతో చండియాగం జరుగుతూ వున్నది.

భ్రమరాంబ కర్ణాటదేశస్థురాలనీ, అందువల్ల ఆమె తమ యాడుబడుచనీ ఆ దేశస్థుల విశ్వాసం. అందువల్ల సంవ

శివాజీ గోపురము.

తృరాదికి వారు పుట్టినింటికానుకను ఆమెకు సమర్పిస్తూ వుంటారు.

చైత్రసప్తపార్వమికి భ్రమరాంబాదేవి ఆలయంలో కుంభోత్సవం జరుగుతుంది.

ఉత్సవదినాల్లోనే కాకుండా మిగతా రోజులలోకూడా ఇప్పుడు వెళ్ళవచ్చును. ఇక్కడ మీది దేవాలయాలే కాకుండా చూడవలసినవింకా చాలా ఉన్నవి. వాటిలో భీమునికొలను, పాతాళగంగ ముఖ్యమయినవి. వాటిని గురించి యిదివరకే చెప్పబడినది.

దేవాలయానికి వాయవ్యదిక్కున మైలుదూరంలో విభూతిమతం, సిద్ధులమతం, నందులమతం, పుంటాకర్ణ మతం, సారంగధరమతం అనే అయిదు మతాలు ఉన్నవి. ఇంకా శిథిలమైపోయిన జగద్గురు పండితారాధ్యులమతమూ, పాండవుల ఆలయాలూ, అన్నపూర్ణాలయం, రాజరాజేశ్వరి గుడి, కుమారస్వామిదేవాలయం, శివాజీమందిరం మొదలైనవి వున్నాయి. త్రిమూర్తులపేరిటవున్న పర్వతాలు ఆకర్షణీయంగావుంటాయి. ఇక్కడ ప్రధానంగా ఎనిమిది శిఖరాలున్నట్లూ, ఆ శిఖరాలనుండి పెక్కు తీర్థాలు ఉన్నట్లూ స్కాందపురాణమూ, శ్రీ పర్వతపురాణమూ మొదలైన గ్రంథాల్లో చెప్పబడివున్నవి. కాని వాటి నన్నింటినీ యీ కాలంలో కనిపెట్టడం సులభంకాదు.

శ్రీశైలం గొప్ప క్షేత్రంగానే కాకుండా సిద్ధులకు నివాస మని పేరు పొందినది. ఈ పర్వతముమీద అద్భుతశక్తు లుగల మూలికలూ, పృథ్వీ, తాళకం, అభ్రకం, శిలా జిత్తు, రాతిపువ్వు, స్ఫటికం, లోహం, కాంతం మొదలైన

ఖనిజాలూ విరివిగా లభిస్తాయి. కొన్ని శతాబ్దాలక్రిందట సిద్ధనాగార్జునుడు ఇక్కడవుండి అనేక రససిద్ధులను సంపాదించినట్లు తెలుస్తూ ఉన్నది. శాతవాహనరాజులు ఇక్కడి రససిద్ధులమూలమున అపారమైన వెండి, బంగారములను తయారుచేసి, వానిని దేశోపయోగముకోసం వినియోగించే వారట :

ఈ విధంగా భౌతికసంపత్తిమాత్రమే కాకుండా శిల్ప సంపదకుకూడా శ్రీశైలం నిలయమని చెప్పవలెను. ఇక్కడి నిర్మాణములూ, ప్రాకారకుడ్యాలమీది శిల్పచిత్రాలూ ఆ విషయాన్ని వెల్లడిచేస్తూనే ఉన్నవి. రాళ్లమీద చెక్కబడినవి మాత్రమే కాకుండా ఇత్తడి మొదలైన లోహాలతో తయారుచెయ్యబడిన కళాఖండాలు ఎంతో ఆశ్చర్యాన్ని కలిగించగలవు.

ఈ క్షేత్రం సముద్రపుమట్టానికి 1500 అడుగుల ఎత్తున ఉన్నందువల్ల, ఇక్కడి వాతావరణం చాలా చల్లనై యాత్రికుల బడలికలు తీర్చి వారికి ఎంతో ఆనందాన్ని కలిగిస్తూ వుంటుంది. ఇక్కడ అనేక సుందరదృశ్యాలు ఉన్నందు వల్ల యాత్రికులకే కాకుండా తదితరులకుకూడా ఇది చూడదగిన స్థలం అయివున్నది. దక్షిణదేశంలోని నీలగిరిలమీద ఉచకమండలంపలెను, మధురజిల్లాలోని కొదైక్కెనాలు వలెను దీనినికూడా సుప్రసిద్ధమైన గిరిరంగరంగా చేయడానికి కేంద్ర, రాష్ట్రప్రభుత్వములు ఆలోచిస్తున్నట్లు తెలుస్తున్నది. అలా చేయడం ఎంతైనా అవసరం.

గదివరకు ఈ క్షేత్రానికి వెళ్లడం చాలా కష్టంగా వుండినది. కాని, కడచిన సవరించి 24-వ తేదీనుంచి, ఎలాంటి

శ్రమ అక్కరలేకుండా వెళ్లడానికి రోడ్డు తెరువబడింది. నాటినుంచి ఈ రోడ్డు మీద బుస్సులుకూడా నడువబడుతున్నవి. మనం మార్కాపురంరోడ్డు స్టేషనులో రైలు దిగితే బుస్సు సద్దంగా ఉంటుంది — తెల్లవారుబామున అయిదు గంటలకే. అక్కడినుంచి తోకపల్లిమిదుగా ఏడు గంటలకు దోరణాల చేరుతుంది. దోరణాలనుంచి శ్రీశైలం రోడ్డు ప్రారంభమవుతుంది. అది రహదారి ముప్పుయి రెండు మైళ్లు. దోరణాలనుంచి వున్న మార్గం అనేక సుందర దృశ్యాలతో కూడి ఆనందదాయకంగా వుంటుంది. కొండల మీదినుంచి ప్రయాణంచేస్తూవున్నప్పుడు పాతాళంలో ప్రపహిస్తున్నట్లు కానవచ్చే పాతాళగంగ, భీమునికొలను, శ్రీశైల

పాతాళ గంగ

గోవురమూ అద్భుతదృశ్యాలుగా గోచరిస్తవి. ఈ రోడ్డు నిర్మాణానికి రమారమి ఇరవైలక్షలసొమ్ము వ్యయమయినది. ఈ రోడ్డుపడడానికి ముఖ్యకారకులు ఆంధ్రప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రి శ్రీ నీలం సంజీవరెడ్డిగారు. ఆయన ప్రధానామాత్యులుకాక పూర్వంనుంచీ—అనగా—కొన్నియేళ్లనుంచీ యీ విషయంలో ఎక్కువ కృషిచేసి, కేంద్రప్రభుత్వానికి సచ్చెప్పి, దీనికై ధనాన్ని సంపాదించారు. ఈ రోడ్డుకు తారువెయ్యడానికికూడా అయిదులక్షలు ప్రత్యేకించబడినదట! అదికూడా జరిగితే జనులకు ఇంకా ఎంతో సదుపాయంగా వుండగలదు.

కర్నూలువైపునుంచికూడా ఆత్మకూరుమీదుగా దోరణాలకు రావచ్చును.

దోరణాలలో బస్సు బయలుదేరేచోట రోడ్డు నిర్మాణ చిహ్నంగా ఒక స్తంభమూ, దానిప్రక్క ఆకర్షణీయమైన నందివిగ్రహమూ నెలకొల్పబడినాయి. ఆ విధంగానే శ్రీశైల శిఖరందగ్గర పాలరాతిసంచి యొకటి నూతనంగా ప్రతిష్ఠింపబడింది. ఆ నందికొమ్ముల మధ్యనుంచి చూస్తే శ్రీశైల దేవాలయం ఎంతో మనోహరంగా కానవస్తుంది! ఇవి అందరూ చూడవగినవి.

శ్రీశైలం ఒక్కటేకాక ఆ పరిసరాలు చాలావరకూ షేత్రం లోని భాగంగానే ప్రాచీనులు వ్యవహరించేవారు. దీనికి నాలుగు ద్వారాలున్నవట! ఈ నాలుగు ద్వారాల మధ్యనూ వున్న భాగమంతా షేత్రహాసమేనట! ఇది ముప్పయి ఆమడల పొడుగు, ముప్పయి ఆమడల వెడల్పువుందని చెప్పుదురు. ఈ సడిమి భాగమంతా పవిత్రమైనదే!

దీని తూర్పుద్వారం త్రిపురాంతకం. ఇది కర్నూలు జిల్లా మార్కాపురం తాలూకాలో ఉన్నది. దక్షిణద్వారం సిద్ధపటం. ఇది కడపజిల్లాలో వున్నది. పడమటిద్వారం అలంపురము. ఇది కర్నూలుకు సమీపంలో వున్నది. తెలంగాణములో వున్న ఉమామహేశ్వరం దీనికి ఉత్తర ద్వారం! ఈ నాలుగు ద్వారాల్లోనూ అనేక పుణ్యతీర్థాలూ, దేవాలయాలూ ఉన్నాయి.

పురాణాల్లో శ్రీశైలాన్నిగురించి వున్నది. కాని దీని చరిత్ర తెలుసుకొనడానికి అది పెద్ద ప్రమాణం కాదు. చరిత్రకారులు భావించవచ్చును. కాని పూర్వం యిది గొప్ప వైభవంతోపుండిన దనిన్నీ, క్రీ.శ. మూడవ శతాబ్దంలో—ఇక్ష్వాకులు యీ ప్రాంతాన్ని పాలిస్తూ వుండేటప్పుడు శైవులకూ, జైనులకూ కలిగిన మతకలహాల మూలంగా క్షీణించి పోయినదనిన్నీ, చాళుక్యుల కాలంలో పునరుద్ధరింపబడినదనిన్నీ చరిత్రకారులే అంగీకరిస్తున్నారు. పథ్నాలుగవ శతాబ్దంలో కాకతీయులు ఆంధ్రసామ్రాజ్యాన్ని పాలించినప్పుడు—వారు శైవులయిన కారణంచేతనే

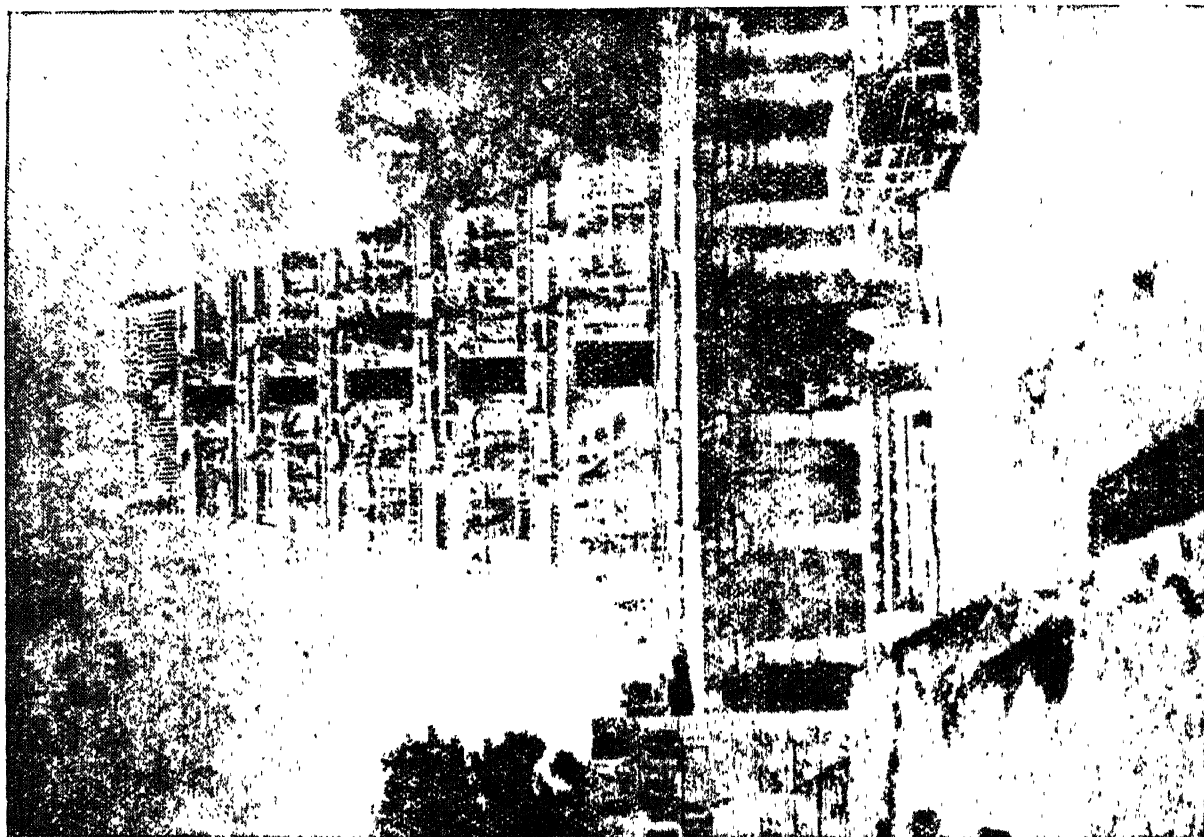
కాటాలు—ఈ షేత్రం చాలా అభివృద్ధిలోనికి వచ్చినది. ఏదవ తురుమ్మలు పరిపాలకులయ్యాక తిరిగి క్షీణించినది. పూర్వం శ్రీశైల దేవాలయం లోపలిభాగమునకు బంగారు రేకులు తాపడం చేసి వుండేవట! ఇది గొప్ప ఐశ్వర్యం గల దేవస్థానంగా వుండేది. అందువల్లనే ధనాశాపరులైన మతాంతరులు వాటినన్నిటినీ ఆపహరించారు. రోహిల్లాలు దీన్ని కొల్లగొట్టినట్లు తెలుస్తూవున్నది.

ఆదిశంకరులు భారతదేశం పూర్తిగా పర్యటన చేస్తున్నప్పుడు ఈ శ్రీశైలానికి వచ్చారట. ఆయన తాను రచించిన ‘శివానందలహరి’లో మల్లికార్జున దేవుణ్ణి స్తుతించివున్నారు. నవనాథులూ, ఆక్కమహాదేవి, హేమారెడ్డి—మల్లమ్మ మొదలైన భక్తురాండ్రూ యిక్కడి మల్లికార్జునస్వామిని సేవించి సిద్ధిని పొందారట!

శ్రీశైల దేవాలయ చరిత్ర కొంతవరకైనా తెలుసుకోడానికి శాననాలే ప్రధానాధారం. అవి క్రీ.శ. 14-వ శతాబ్దం మొదలుకొని 17-వ శతాబ్దంవరకూ వున్నవి. వాటినిబట్టి దక్షిణదేశాన్ని—ముఖ్యంగా ఆంధ్రప్రాంతాన్ని పాలించిన రాజులందరూ కొద్దిగానే, గొప్పగానే యీ దేవునికి సేవ చేసియేవున్నారు. రెడ్డిప్రభువులైన అనవేమారెడ్డి, పెదకోమటి వేమారెడ్డి ఇక్కడ మండపాలూ, అవీ నిర్మించారట! విజయనగరం పాలించిన రాజులందరూ ఇక్కడ కొన్ని నిర్మాణాలు జరిపించారు. విజయనగర సామ్రాజ్య చక్రవర్తి శ్రీకృష్ణదేవరాయలు కళింగాన్ని బయించి తిరిగి

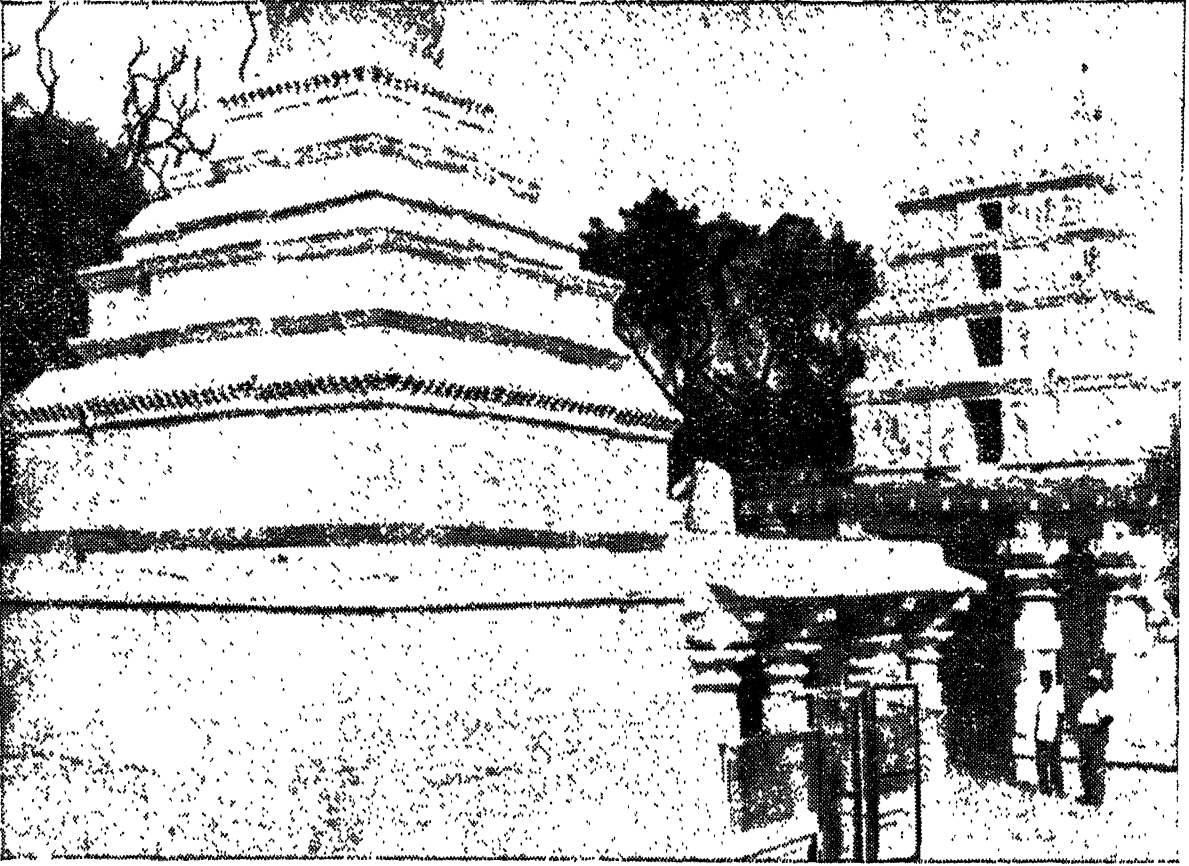
రత్నగర్భ గణపతి.

ముఖద్వార గోపురము.

కర్ణాటక ప్రభుత్వమునకు చెందిన గోపురము.

భ్రమరాంబాలయ విమానము, గోపురము.

వచ్చేటప్పుడు ఇక్కడికి వచ్చి కొన్ని మరమ్మత్తులూ, కొన్ని నిర్మాణాలూ చేయించాడు. ఆయన వైష్ణవుడైనా ఈ దేవాలయం విషయంలో ఉపేక్షభావం చూపలేదు. ఆయన కాలంలోనే ఆయన సామంతులవల్లనూడా చాలా నిర్మాణాలు జరుపబడ్డాయి. ఇక్కడి వారికి అనేక దానధర్మాలు చెయ్యబడ్డాయి.

మహారాష్ట్ర చక్రవర్తి ఛత్రపతి శివాజీ ఇక్కడ మందిరాలనూ, దేవాలయపు ఉత్తర గోపురాన్ని కట్టించాడు. అ గోపురమే యిప్పుడు శివాజీ గోపురంగా ప్రసిద్ధమై ఉన్నది.

తెలుగు మహాకవులునూడా తమ గ్రంథాల్లో శ్రీశైల దేవుని ప్రశంసించియున్నారు. భారతంలో శ్రీశైల ప్రశంస పున్నది. శివకవులయిన పండితారాధ్యుడూ పాలకురికి సోమ నాథుడూ ఇక్కడి పర్యవేక్షణగాన్ని గొప్పగా స్తుతించారు. శ్రీ నాథమహాకవి కాశీఖండంలోనూ, శివరాత్రి మహాత్మ్యం లోనూ శ్రీశైల వైశిష్ట్యాన్ని వివరించాడు. మొదట వైష్ణవుడై

తర్వాత శైవుడుగా మారిన రంగనాథకవి యీ దేవుని స్తుతించాడు. నాగలూటి—శేషనాథుడు శ్రీ పర్యవేక్షణ పురాణ మనే ప్రబంధాన్ని రచించి యీ దేవుడికే అంకితం చేశాడు. ఇలా స్తుతించినవారు ఇంకా ఎందరోవున్నారు.

ఒకప్పుడు గొప్ప స్థితిలోవుండిన శ్రీశైలక్షేత్రం నడుమ చాలాకాలం క్షీణదశను అనుభవించినా ఇప్పుడు మళ్ళీ మంచి రోజులు వచ్చాయి. భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యం లభించడమూ, ప్రత్యేకంగా ఆంధ్రరాష్ట్రం ఏర్పడడమూ—ఈ అభివృద్ధికి సూచకములు. ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రధానామాత్యులకూ, దేవాదాయధర్మాదాయశాఖాధికారులకూ—ఈ క్షేత్రాన్ని అన్నివిధాలా అభివృద్ధిచేసే సంకల్పం కలగడం గొప్ప సంగతి! ప్రజాసహకారంతో వారు తమ సంకల్పాలను నెరవేర్చుకొని దీన్ని భారతదేశంలోని శైవక్షేత్రాలలో ముఖ్యమైనదానిగా ఒనర్చగలరని దృఢంగా విశ్వసించుచున్నాను.

మ హా శి వ రా త్రి మ హ త్మ

బులుసు - వేంకటాచలమఱుగ్య

పరమేశ్వరునికి ఇష్టమైన పర్వదినాల్లో శివరాత్రి ఎంతో ముఖ్యమైనది. శివరాత్రి—పార్వమీ అమావాస్య మొదలైన వాటివలెనే ప్రతినేలా పస్తూ వుంటుంది. అయినప్పటికి మాఘమాసంలో వచ్చే శివరాత్రి మరి ముఖ్యమైనది. అందువల్లనే అది మహాశివరాత్రి అని చెప్పబడుతూ ఉన్నది. ఆ దినం శ్రద్ధతోసయినా సరే—శ్రద్ధలేకుండా అయినా సరే—ఆచరించాలనే సంకల్పం అబుమాత్ర మున్నూ లేకపోయినా సరే—ఏదో ఒక విధంగా—శివరాత్రి వ్రతాన్ని ఆచరించినట్లుంటే సమస్తపాపాలూ సశించి అంతమందు కైవల్యం లభిస్తుంది. ఆ విధంగా ప్రతం ఆచరించినవారిమీద పరమేశ్వరుడికి అపారమైన కృప కలుగుతుంది. మహోత్సాహమైన ఈ పర్వదినం మహత్తును గురించి మహాకవి, కవిసార్వభౌముడూ అయిన శ్రీనాథుడు తన 'శివరాత్రి మాహాత్మ్యం' అనే ప్రబంధంలో విపులంగా వివరించి ఉన్నాడు.

యుగయుగాంతరాల క్రిందట పరమేశ్వరుడు సంహార కార్యనిమగ్నుడుకాగా, ప్రళయం ఏర్పడి, చరాచరాలతో భూమి సముద్రంలో మునిగి పోయింది. అప్పుడు విష్ణువు వరాహరూపాన్ని ధరించి, సముద్రంలో మునిగి, భూమండలాన్ని బయటికి తెచ్చి, యథాస్థానంలో నిలిపి, తన శ్రమను తీర్చుకోవడానికి పాల సముద్రంలో శేషశయ్యపై పరుండి విశ్రాంతి పొందసాగినాడు.

భూమండలం యథాస్థానానికి వచ్చాక—స్థిరంగా నిలిచాక—బ్రహ్మ పునఃసృష్టికి ప్రారంభించాడు. సృష్టి కార్యం సక్రమంగానూ, నిర్విఘ్నంగానూ జరిగింది. పద్మ గర్భుడికి చాలా సంతృప్తికలిగింది. తనవల్లనేగదా, యీ సృష్టి అంతా జరుగుతున్నదనే అహంభావమూ కలిగింది అతనికి. తనకు ఎవ్వరూ ఎదురులేరని అతడు అనుకుంటూ, భూమండలంలో సంచరిస్తూవుండి ఒకప్పుడు క్షీరసముద్రం దగ్గరికి వెళ్లాడు. అక్కడ—సముద్రమధ్యంలో శేష తల్పంపయి పరుండి—అనందిస్తూవున్న విష్ణుదేవుడు బ్రహ్మకు కనిపించాడు. అతడవడో విచిత్రవ్యక్తివలె బ్రహ్మదేవునికి కనబడ్డాడు. విష్ణువు బ్రహ్మను చూచి చూడనట్లు నిర్లక్ష్యంగావున్నాడు.

సృష్టికర్త అయిన తనను అవ్యక్తి గౌరవించక పోవడమే కాకుండా, అలక్ష్యంగా చూచినందుకు బ్రహ్మకు కోపం వచ్చి "ఎవరయ్యా, నీవు? నన్ను కొంచెమయినా లెక్క

చెయ్యకుండా యీ సముద్రంలో నాగశయ్యపయి పోయిన పడుకుని వున్నావు?" అని గద్దించి ప్రశ్నించాడు.

విష్ణుదేవుడు—తానుభూమిని ఉద్ధరించి యథాస్థానాన్ని ఉంచానన్న అహంభావంతో ఉండెను. తమ యిద్దరినీ ఆ యా కార్యాలలో నియమించిన పరమేశ్వరుడే సమస్తానికి కారకుడనీ, అతని ఆజ్ఞలనిది యేమీ బరగదనీ వీరు విస్మరించారు. అందువల్లనే ఆయా కార్యాలకు తామే కర్తలమని వారుభావించడం జరిగినది.

విష్ణుదేవుడు చిరునవ్వు నవ్వుతూ "ఓయీ! నీవెవరో— వింతవానివలె ఉన్నావు. నాసంగతి నీకు తెలియనట్లున్నది. ఈ మహాప్రళయంలో—సముద్రంలో మునిగిపోయిన భూమిని తిరిగి—సముద్రంలో మునిగి తెచ్చి పునరుద్ధరించిన వాడను నేనే! నేను ఆ పని చెయ్యకపోతే—ఈ భూమండలమూలేదు—నీవులేవు. ఈ సంగతి తెలుసుకుని, నీదారిని నీవుపో. లేకుంటే ప్రమాదం సంభవిస్తుంది, జాగ్రత్త!" అని గట్టిగా బబాయి చెప్పాడు.

ఈమాట పినసరికి బ్రహ్మదేవుడికి విష్ణువుపయి పెదరి తలగా కోపంవచ్చినది. తానే సర్వశక్తుడనే భ్రాంతిలో ఈస్సందువల్ల బ్రహ్మకు విష్ణువును ఎదిరించాలనీ, ఎదిరించి, ఓడించి, తన శక్తిని వెల్లడించాలనీ కోరిక కలిగింది. తానే సర్వోత్కృష్టుడనని అనుకొంటున్న విష్ణుదేవుడున్నూ, ఏమాత్రమూ వెనకతియ్యలేదు. బ్రహ్మ అభిప్రాయం గుర్తించి, తానూ అతనితో పోరడానికి సంకల్పించాడు. యుద్ధంలోగాని తన శక్తి వెల్లడికాదనీ, వేరే విధంగా బ్రహ్మకు బుద్ధిచెప్పడం సాధ్యంకాదనీ దృఢంగా విష్ణువు విశ్వసించాడు. ఈ సంకల్పాలకు ఫలంగా వారిరువురూ ద్వంద్వయుద్ధానికి పూనుకున్నారు.

కొంతసేపు యుద్ధం జరిగింది. ఒకప్పుడు బ్రహ్మది పైచెయ్యికాగా, మరొకప్పుడు విష్ణుదేవునిదే పయిచెయ్యి అవుతూవుండినది. గెలుపునూ, ఓటమినీ నిర్ణయించడం సాధ్యం కాలేదు. ఇద్దరినీ విసుగు కలిగింది. శ్రమ పడకుండా దేవతలయితేమాత్రం ఎంతకాలమని యుద్ధం చెయ్యగలరు? అందువల్ల బ్రహ్మ తాను శివునివల్ల సంపాదించినట్టిది—ఎంతో విషమపరిస్థితి ఏర్పడినప్పుడు గాని ప్రయోగింపరానిదీ అయిన పాపవ్రతాస్రాన్ని విష్ణువు పయిని ప్రయోగించాడు—దానికి మరితిరుగులేదనే అభిప్రాయంతో. పాపం! బ్రహ్మకు తెలియదేమోకాని

విష్ణుదేవునికికూడా శివుని అనుగ్రహంవల్ల పాశుపతాస్త్రం లభించేవుంది. బ్రహ్మ పాశుపతాస్త్రాన్ని తనమీద ప్రయోగించడంచూచి, విష్ణువుకూడా—తిరుగులేని తన పాశుపతాస్త్రాన్ని బ్రహ్మమీదికి పంపినాడు. ఇక నేముంది? సమాన శక్తిగల ఆ రెండు అస్త్రాలూ ఎక్కువ తక్కువలు లేక—ఒకదానిమీద ఇంకొకటి విరుచుకుని పడి పోర సాగినవి.

ఈ విషమపరిస్థితిలో ఒక విచిత్రమైన సంఘటన జరిగినది. అదేమిటంటే—ఆ పాపరాడుతున్న రెండు పాశుపతాస్త్రాల మధ్యనూ ఒక అగ్నిస్తంభం చూస్తూవున్న పాటుగానే ఉద్భూతమయినది. అదివేడిగానూలేదు—చల్లగానూలేదు. అది మీదికి ఎంత ఎత్తువున్నదో తెలియదు. అడుగున ఎంతలోతునుంచీ వున్నదీ తెలియలేదు. దాన్ని చూచి బ్రహ్మ విష్ణువులిద్దరూ ఆశ్చర్యంలోమునిగి తమ విరోధాన్ని పూర్తిగా మరచి పోయారు. ఆనలునంగతిని విడిచి—ఆస్తంభంయొక్క తత్త్వం ఏమిటో తెలుసుకోవాలనే కుతూహలమే వారికి ఎక్కువగా కలిగినది. అందువల్ల బ్రహ్మ హంసరూపం ధరించి మీదివైపు వెళ్లాడు. విష్ణువు దంష్ట్రీరూపం ధరించి పాతాళంవైపు వెళ్లాడు. వారు ఎంతదూరం వెళ్లినా అంతు దొరకలేదు. అందువల్ల వారిద్దరూ తిరిగి కలుసుకుని “ఇది పరమేశ్వరుని మాయయేకాని వేరొకటి కాదని” నిర్ణయించి—తమ అహం భావాలను అణచడానికే అతడు యీ విధంగా కల్పించాడని తెలుసుకొని—ఆ దేవదేవుని స్తుతింప సాగినారు.

ఇలా స్తుతించగా స్తుతించగా—ఆస్తంభం నడుమ సుంచి పరమశివుడు ప్రత్యక్షమై, బ్రహ్మ విష్ణుల అవివేకాన్ని వివరించి—తన పరంవల్ల లభించిన పాశుపతాస్త్రాలను ఒకరిమీద ఒకరు ప్రయోగించుకోవడం తప్పనీ, ఇక నెప్పడూ యిలా చేయవద్దనీ మందలించాడు.

ఆపైని శివునిమీద వారిద్దరికీ భక్తి అధికమైనది. ఆ దేవదేవునికి తమ మీద ఆపారమైన దయ కలగడానికి తగిన వ్రతమేదైనావుంటే చెప్పవలెనని వారు కోరారు. ఆవ్రతంవల్ల తామే కాకుండా, తక్కిన ప్రజలందరూ కృతార్థులై, పరమశివుని అనుగ్రహాన్ని పొందగలరని వారి అభిప్రాయం.

అప్పుడు పరమశివుడు మాఘ బహుళంలో పచ్చే శివరాత్రి మహాశివరాత్రి అని చెప్పబడుతుందనీ, అదే తనకు మిక్కిలిప్రియమైనదనీ—ఆ నాడు ఉదయంనుంచీ నియమంతో వుండి, శివపూజలుచేసి, రాత్రి జాగరం చేసినట్లయితే—తనకు ఎక్కువ అనుగ్రహం కలుగు తుందనీ, శివరాత్రి వ్రతాచరణంవల్ల సమస్త పాపాలూ సశస్తాయనీ, శివసాయుజ్యం లభిస్తుందనీ తెలియజేశాడు.

ఈ వ్రతంయొక్క విశేషం ఏమిటంటే—ఎంత పాపాత్ముడయినా సరే—ఎట్టిస్థితిలోవున్నా సరే—శివరాత్రి నాడు జరిగే పూజను చూచినట్లయితే—ఆపాపాలన్నీపోయి శివసాయుజ్యం లభిస్తుంది. దీనికి దృష్టాంతంగా మసం సుకుమారుని చరిత్రను గ్రహించవచ్చును.

దండ కా రణ్య భా గం లో వింధ్యపర్వతాలున్నాయనే విషయం అందరికీ తెలుసునుగదా! అపర్వత పరిసరంలో నర్మదానదీతీరాన రత్నపురం అనే పేరుగల పెద్దపట్నం ఒకటి ఉన్నది. ఆప్రాంతాలు అరణ్యమయాలూ కావడం వల్ల అక్కడ అధికంగా ఆటవికులే నివసిస్తూవుంటారు. అందువల్ల శబరరాజైన హేమాంగదుడనేవాడే ఆ రాజ్యానికి ప్రభువై ప్రజలను న్యాయంగా పరిపాలిస్తూవుండేవాడు. ఆ రాజుదగ్గర యజ్ఞదత్తుడనే పేరుగల బ్రాహ్మణుడు మంత్రిగావుండేవాడు. ఈ మంత్రి గొప్ప బుద్ధిమంతుడు. అందుచే ఇతని సహాయంవల్ల రాజ్యం ప్రజారంజకంగా పాలింపబడుతూ వుండినది.

ఆ రాజు, మంత్రికూడా గొప్ప శివభక్తులు. నర్మదానదీ తీరంలోని ఒక పెద్దపటవృక్షం క్రిందవున్న ఓంకారేశ్వరుడుని వారు నిత్యమూ నదీస్నానానంతరం ఆభిషేకించి, ఆ తర్వాతనే తమ కార్య కలాపాలు చూచుకునేవారు. ఎట్టి సమయంలోనైనా సరే—వీరు ఓంకారేశ్వరాభిషేకాన్ని విస్మరించేవారుకారు.

యజ్ఞదత్తుడికి సంతానం లేకపోవడమనే ఒక్క కొరత తప్ప మరేలోపము లేదు. భగవద్భక్తుడైన అతడు, తాను తరించడానికి భగవంతుని కృపయే కారణమనీ, సంతానానికి దానితో సంబంధంలేదనీ, అందువల్ల ‘సంతానం కలుగలేదే’ అనే విచారం అనవసరమనీ భావించి నిర్విచారంగా ఉన్నాడు. కాని, అతని భార్య అయిన సుశీలాదేవికి—తనకు సంతానంలేదనే విచారం ఎంతో ఎక్కువగా బాధించసాగినది. ఇరుగు పొరుగుల అమ్మలక్కలు తమ బిడ్డలను బుజ్జగిస్తూ—ముద్దులూ, మురి పెమూలుకురియిస్తూవుంటే—ఈమె మనస్సు ఎంతో చిన్నదోయ్యేది—తనకు అటువంటి అదృష్టం కలగడంలేదని. ఆమె విచారంతో కుమిలిపోయేది. అదే ఆమెకు మనోవేదనగా తయారయినది. ఈ విధంగా విచారించడానికి కారణమేమిటో యజ్ఞదత్తుడికి చాలాకాలంవరకూ తెలియలేదు. అతడు ఎన్నిమార్లు ఎంత అడిగినా ఆమె చెప్పనేలేదు. ఆయన చివరకు నిర్బంధించి అడగగా—తనకు సంతాన ప్రాప్తిలేక పోవడమే విచారానికి కారణమని ఆమె తెలియజేసింది.

తర్వాత యజ్ఞదత్తుడు కొంచెం సేపు ఆలోచించి “పరమేశ్వరుని సేవించేట్లయితే కోరిన కోరికలు తప్పక నెరవేరుతవి. కాబట్టి నీవు నియమంతో పరమశివుని

పూజిస్తూవుండు” అని భార్యకు బోధించాడు. ఆమె ఆచంచల భక్తితో పరమేశ్వరుణ్ణి ఆరాధింపగా, ఆరాధింపగా—విపరకు ఆయనకు అనుగ్రహం కలిగినది. ఆమెకు ఒక చక్కని కుమారుడు కలిగాడు. ఆ బాలుడు మన్మదునిమించిన అందము కలవాడూ, సుకుమారమైన వాడూ కావడంవల్ల తల్లి దండ్రులు వానికి సుకుమారుడనే పేరు పెట్టారు. ఆ బాలుడు శుక్లవక్ష చంద్రునిపలె దినదిన ప్రవర్ధమానుడు అగుచు, అయా నమయాల్లో జరగవలసిన సంస్కారాలను పొందుతూ, సమస్త విద్యలూ అభ్యసించాడు. సుకుమారుడు ప్రతిభావంతుడు కావడంవల్ల విద్యలన్నీ సులభంగా పట్టుబడ్డాయి. అయినా, అతడు ముద్దుగా పెరగడంవల్ల-స్వేచ్ఛగా తిరగడం అలవాటయింది. క్రమంగా అతనికి స్వేచ్ఛగా తిరిగే ఆకతాయులతోన్నేహం ఏర్పడినది. బారత్వం అలవాటయింది. ఇతడు అందగాడుగా వున్నందువల్ల యువతులు సులభంగా సుకుమారుడుకి లొంగిపోయేవారు. అందువల్ల ప్రజలకు ఇతనిని చూడగానే గొప్ప భయం కలిగేది. ఇతని ప్రవర్తనను గురించి జనులు రాజుతోనూ, మంత్రితోనూ చెప్పారు. కుమారుణ్ణి అదుపాజ్ఞలలో ఉంచవలసినదిగా రాజు యజ్ఞదత్తుణ్ణి హెచ్చరించాడు. యజ్ఞదత్తుడూ, అతని భార్య సుశీలాదేవి కుమారుడికి ఎన్నోబుద్ధులు చెప్పినారు. అతడు ఈవిధంగా ప్రవర్తిస్తే—అతనికే కాకుండా అతనిమూలంగా తమకూ ఆపాయం కలుగుతుందనీ, రాజు కోపించి యజ్ఞదత్తుని ఉద్యోగం తీయించివేస్తే, తమకుటుంబానికి జీవన మార్గమేలేకుండా పోతుందనీ, అందువల్ల—ఇకనైనా బాగ్రత్తగా నడుచుకోవాలనీ పరిపరివిధాల హితం చెప్పారు. సుకుమారుడున్నా వారి మాటలను శ్రద్ధగావిని, అలాగే బుద్ధిగానే నడుచుకుంటానని గట్టిగా చెప్పెను.

సుకుమారుడు తల్లిదండ్రులకు యీ మాదిరిగా మాట ఇచ్చాడేగాని, ఆ విధంగా నడుచుకోవడం సాధ్యం కాలేదు. ఎక్కడో—వామదేవుడు, శుకుడు మున్నగువాళ్ళే తప్ప ముక్తులు కారని, హితాలు బోధించేవారిలోకూడా ఎన్నో లోపాలు ఉంటాయనీ—అందువల్ల వాటిని లెక్కచెయ్యక నక్కరలేదనీ అతనికి తోచినది. అందువల్ల అతడు వెనకటి రీతిగానే స్వేచ్ఛగా ప్రవర్తించసాగినాడు. మద్యపానం, మాంసభక్షణంకూడా అలవాటయాయి. ఇతని ఉపద్రవం ప్రజలకు ఎక్కువయింది. అందువల్ల వారు మళ్ళీ ప్రభువుకు మనవిచేశారు. అతడు సుకుమారుడికి దేశాంతరవాస శిక్ష విధించాడు. అందువల్ల అతడు ఆ దేశాన్ని విడిచి పోవలసి వచ్చింది. అతడు కీకటదేశంలో కొంచెంకాలం వుండి, తర్వాత హూణదేశానికి పోసాగినాడు. దారిలో ఒక పెద్దనర్తకుని కనబడితే అందులో స్నానం చేసి, తీరానికి వమివంగా తూచుని కొంతసేపు విశ్రాంతి తీసుకోసాగినాడు.

ఆ నమయంలో అక్కడికి ఒక కడబాతి కన్యక తన చెలికత్తెకూడా స్నానం చెయ్యడానికి వచ్చింది. ఆమె మిక్కిలి అందకత్తె. ఆమె అందానికి ముగ్ధుడై సుకుమారుడు ఆమె వైపే రెప్పవల్చుకుంటూ చూడసాగాడు. అతడు సరస్సు ఒడ్డుననే పుండడంవల్ల—స్నానం చెయ్యడానికి సిగ్గుపడి, ఆ యువతి అతనికి సమస్కరించి “అయ్యా! మించాలా ఈ త్రమపంశంలో బస్సించినట్టు కానవస్తున్నావు. నేను ఇక్కడ స్నానం చెయ్యడానికి వచ్చాను. చురుచుకు కొంత దూరంగా తప్పుకోవాలని ప్రార్థిస్తున్నాను” అన్నది.

అప్పుడు సుకుమారుడు కొంచెం దూరంగా వెళ్ళిపోయి, ఒక చెట్టునితనూ కూర్చున్నాడు. ఆ బాలిక స్నానం చేసి, తన చెలికత్తె తెచ్చిన చురుకు భరించి గృహాస్థులురాలై వస్తూవుంటే, సమీపంలోనే సుకుమారుడిని చూచినది. ఆమెను అతడు చలపుగలిపి చూపులలో చూశాడు. అలా కూడా ప్రేమ పెల్లడిచేసి క్రేగంటి చూపులలో అతనిని చూసి నుంచుపోనం చేసింది. అతని చక్కదనం ఆమెను ముగ్ధురాలిని చేసినది.

సుకుమారుడు ఆమె చక్కదనాన్ని చూడతూ, తనదై ప్రేమ చూపి, తన ప్రేమను అంగీకరించాలని ప్రార్థించాడు. అమెకు, అతనిమీద ప్రేమ వున్నా—తాను కడబాతి బాలికననీ, అతడు తన్ను ప్రేమించడం భావ్యం కావనీ పలిగిసెడి. అతడు తనకు బాతితో సబంధమమీ లేవనీ, అనురాగమే ప్రధానమనీ, తన్ను అనుగ్రహించాలని మళ్ళీ పేతుకున్నాడు.

అందుకామె మగవాళ్ళను సమ్మతమీసి, కొంతకాలం ప్రేమగా వుండి, ఆ తర్వాత మరొక వనితను ప్రేమించి, వెనకటివానిని విడిచిపెడుతూ వుంటారనీ, వారి మనస్సు మిక్కిలి చలచలమైనదనీ పలికి, ఎప్పుడూ తన్ను విడవకుండా వుంటానని మాట యిస్తే—అతనితో వుంటానని చెప్పినది.

మంచిచెడ్డలు మగవారిలోనూ, ఆడవారిలోనూకూడా వున్నాయనీ, ఒక్క మగవారినే నిందించ నక్కరలేవనీ—భర్తలు మరణించినా (బ్రతికివున్న) భార్యలు చాలామంది వున్నారనీ, తన భార్య అయిన ప్రమద్ధురకోనం, వివాహం కావడానికి ముందే రురుడు తన ఆయువులో నగం ధారపోశాడనీ—సుకుమారుడు చెప్పాడు.

తుదకు ఆ బాలిక—గట్టి ప్రతిజ్ఞ చేయ్యాలని సుకుమారుడిని కోరింది. అతడు, దానికి సమ్మతించకపోతే—తాను మరొకనిని వివాహమాడకూడదనీ నిశ్చయించుకొన్నందున—అగ్నిలోపడి ఆత్మహత్య చేసుకుంటానని చెప్పినది.

అప్పుడు సుకుమారుడు, ఆమెకు తనమీద వున్న అనురాగానికి మిక్కిలి సంకోషించి ఎట్టి స్థితిలోనూకూడా

అమెను విశవనని ప్రమాణం చేశాడు. తర్వాత వారిద్దరూ కొంతసేపు అనందంగా కాలం గడిపారు.

ఆ యువతి సుకుమారుడిని ప్రేమించినదే కాని, యీ సంగతి తెలిస్తే తమ యింటిలో తలదండ్రులూ మిగిలిన బంధువులూ ఏమంటారో అనే భయం అమెకు వుండనే వున్నది. అందువల్ల ఇతరులకు ఎవ్వరికీ తెలియకుండా రహస్యంగానే అతనితో కలిసిమెలిసి వుండాలనే అభిప్రాయం కలిగినది. అమె అతన్ని ఆ సమయంలో విడవలేక విడవలేక విడిచి వెళ్లతూ యిలా అన్నది.

“సుకుమారా! అదిగో—ఆ వైపు చూడు. వేటపల్లె కనబడుతున్నదిగదా! దానికి అవతలే మేముండే వెలివాడ వున్నది. దానికి బాణం వేసేటంత దూరంలో ఒక నది వున్నది. ఆ నదికి అవతలి ఒడ్డున భద్రకాళి దేవాలయం ఒకటి ఉన్నది. అక్కడ—పూజాసమయంలో తప్ప తతిమ్మా సమయంలో ఎవ్వరూ వుండరు. నీవు ఆ దేవాలయంలో సుఖంగా నివసించవచ్చు. ఆ దగ్గరే బ్రాహ్మణా గ్రహారం వకటి వున్నది. నేను ఆ అగ్రహారానికిపోయి, బ్రాహ్మణగృహాల్లో యాచించి, అహారం తెచ్చి నీకు ఇస్తూ వుంటాను. రాత్రిగాని, పగలుగాని—నాకు వీలయినప్పుడల్లా నిన్ను కలుసుకుంటూ వుంటాను. మన ప్రవర్తన ఇతరులకు తెలియకుండా సుఖంగా కాలం గడుపు దాము.” అని.

సుకుమారుడు అమె చెప్పినట్లే చేశాడు. అతని ప్రియురాలు—తాను చెప్పినట్లే అగ్రహారంలోని యిండ్లకు పోయి అన్నం యాచించి తెచ్చి సుకుమారుడికి ఇచ్చింది. అతడు ఎంతో ఆస్వాదంతో కొంత భుజించి, కొంత అమెను తిసమన్నాడు. తర్వాత వారు సుఖంగా కొంతసేపు కాలం గడిపారు.

ఈ విధంగా కొంతకాలం బరిగింది.

సుకుమారుడు తాను గొప్ప శ్రోత్రియుడివలె నటిస్తూ—తరచు భగవద్ధ్యాసం చేస్తూవున్నట్లు కూర్చుని—జనుల మనుష్యును ఆకర్షించేవాడు. తనపై వుండే గౌరవంతో పిలిచిన బ్రాహ్మణుల యిండ్లకు తరుచుపోతూ, శ్రాద్ధాదులలో సిగబంటిగా భోజనం చేస్తూ వుండేవాడు. భద్రకాళిగుడికి వచ్చే తాంత్రికుల పరిచయం సంపాదించి అనేక మంత్ర తంత్రాలు నేర్చుకున్నాడు. నిధినిక్షేపాలు కనిపెట్టే విద్యలు అవగాహన చేసుకున్నాడు. క్రమంగా—అతనికి—రాత్రి ఆ గుడిలో మొక్కుబడులు చెల్లించడానికి వచ్చే బందిపోటు దొంగలతోనూ మంచి పరిచయం కలిగింది. అప్పుడప్పుడు వాళ్లతోబాటు తానూ కొల్లగొట్టడంతోనూ పోతూ కొంతధనం సంపాదించేవాడు. సంపాదించిన ధనాన్ని తన ప్రియురాలికి సగలకనీ, నాణేలకనీ, చీరలకనీ, రవికెలకనీ యిస్తూ ఉండేవాడు. అతని ప్రియురాలి—పాలంపని నెపం

మీరనో—అడవిలో విప్పపువ్వు ఏరడానికని చెప్పి—మరో సాకు కల్పించుకునో—గుడికివచ్చి తన ప్రియుణ్ణి కలుసుకుని, అతన్ని తృప్తి పొందిస్తూ వుండేది.

కొంతకాలం అయినరీకి సుకుమారుని ప్రవర్తన బాగా లేదని జనులందరికీ తెలిసిపోయింది. మొదట చాటుపూటునా, తర్వాత అతని యెదురుగానూ జనం అతన్ని నిందించసాగారు. చివరకు బందిపోటు దొంగల జట్టుతో కూడా అతనికి సంబంధం ఉన్నట్లు పనిపట్టారు. అక్కడ ఉంటే యిక ప్రమాదం తప్పదని అతనికి తోచి, శీఘ్రంగానే దేశాంతరానికి వెళ్లిపోవాలని నిశ్చయించుకుని, తన అభిప్రాయాన్ని ప్రియురాలికి వెల్లడించాడు. తనను అక్కడ విడిచిపెట్టి, అతను ఒక్కడూ వెళ్లిపోతాడని సందేహించి, అమె ఎంతో దుఃఖించినది. తన్ను విడిచిపెట్టి వెళ్లిపోలే బలవంతంగా ప్రాణం విడిచిపెడతాననీ, అవుణ్యం అతనికి చక్కుతుందనీ పలికినది. సుకుమారుడు నవ్వుతూ, ‘నిన్నిక్కడ విడిచిపెట్టి నేనెక్కడికి వెళ్ళగలను? వెళ్లియెలా జీవించగలను? నేను వెళ్ళడం యెలాగూ నిశ్చయమే! నిన్ను తీసికొనే వెళ్తాను. ఇతరులకి తెలియకుండా రాత్రి రాత్రి బయలుదేరి వెళ్లాలి. రేపు అర్ధరాత్రికి నీవు ఇక్కడికి రా.’ అని చెప్పాడు. మర్నాడు—ఆ విధంగానే అమె రాగా, భద్రకాళికి మొక్కి—ఆ పడుచుతోకూడా, దేశాంతరానికి వెళ్లిపోయి, అక్కడ సుఖంగా జీవించగడపసాగాడు కొన్నాళ్లకు అతనికి ఆ యువతివల్ల కుమారులూ, కుమార్తెలూకూడా కలిగారు. సలుగురైదుగురు పిల్లలుకలిగి, వాళ్లం పెద్దవారయ్యాక అమె మరణించినది. అమె మరణంవల్ల సుకుమారుడుకి ఎంతో దుఃఖంకలిగినది. కుమార్తె అమెకు ఉత్తరక్రియలు జరిపించారు.

దేశాంతరంలో బ్రాహ్మణుడుగా చెల్లుబాడి అపుతున్న సుకుమారుని దుష్టవర్తన అక్కడ వారికి తెలిసిపోయింది. అందరూ అతన్ని బహిష్కరించారు. గ్రామంలో అతడిని నివసంపనియ్యలేదు.

అప్పటికి అతనికి అరవైయేళ్లవయస్సు. అయినా—అందరూ తనను వెలివేయడంవల్ల ఏమాత్రమూ అభైర్యపడక సుకుమారుడు ఊరివిడిచి, చెంచులగూడంలో నివాసం ఏర్పరచుకుని వాళ్లతోనే కలిసిమెలిసివుండేవాడు. వాళ్లతో పాటు వేటనో పొల్లని, మృగాలను చంపి, ఆ మాంసంతోటి, అడవులలో దొరకే మువ్వాలతోటి జీవనం గడిపేవాడు. వీటికి అలవాటు పడడంవల్ల—అరవైయేళ్లు చాటిిన వయస్సులోకూడా అతనికి బలం తగ్గలేదు. అతని దుష్టవర్తన అంతకంతకు అధికం కాబోచ్చినదికాని, తగ్గలేదు. ఆ నీచుడు చివరకు తన కుమార్తెలనే మోహించినాడు!

అనాడు మహాశివరాత్రి! ప్రజలు ఎంతో భక్తితో శివపూజ చేయడం కోసం—నిన్నో కల్పాలనుంచి వున్నట్లుగా—చాలా పురాతనమైన శ్రీ నాగేశ్వరలింగం ప్రతిష్ఠించబడివున్న దేవాలయానికి గుంపులు గుంపులుగా వస్తున్నారు. ఆ లింగం అదిశేషుడు ప్రతిష్ఠ చేసినదట!

ఆ దేవాలయపు అవరణలో కొన్ని పూలచెట్లున్నవి. భగవంతుని పూజకు కావలసిన పూలకోసమే ఆ మొక్కలు ఎంతో జాగ్రత్తగా పెంచబడుతూ ఉన్నవి.

అశీతివృద్ధులైన సుకుమారుడు తన పుత్రులు తలలో ధరించడానికోసం, కొన్ని పువ్వులు తేదలచి—ఈ దేవాలయా వరణంలోని చెట్లలో చాలా పువ్వులు వుండడంచూచి, వాటిని కోసుకోవడానికి వచ్చాడు. చూడాలనే యిష్టం లేకపోయినా—అతడికి దేవాలయంలో జరుగుతున్న అభిషేకమూ, పూజా స్పష్టంగా కానవచ్చాయి. వాటిని చూడగానే—అతనిలో ఒక గొప్ప మార్పుకలిగింది. మధ్య పానంవల్ల తన శరీరం తూలిపోతూవున్నా—అతనికి గుడిలోపలికి పోవాలనే సంకల్పం కలిగింది. తడిబట్టలతో వచ్చి శివునికి చాలామంది అభిషేకం చేయడంవల్ల—నేల అంతా చాలా చిత్తడిగావున్నది. దేవుడిదగ్గర మినుకు మినుకు మంటూవున్న చిన్న దీపం వున్నా—వాని వెలుగు చాలాస్వల్పం! అందువల్ల గర్భగుడి అంతా అంధకార బంధురంగా వున్నది. సుకుమారుడు టోగుతూ, తూలుతూ రావడంవల్ల ఆ చెమ్మనేలపైని కాలుజారి బోరగిలా పడ్డాడు. అందువల్ల శివునికి సాష్టాంగ సమస్కారం చేసినట్లయినది. గాలికి ఎగిరివచ్చిన కేతకీరబిప్పు అతని శరీరంపైని పడగా, అది భస్మము పూసుకొన్నట్లయినది. సుకుమారుడు నాగేశ్వరలింగాన్ని, దాని పూజనూ చూస్తూ నిద్రలేకుండానే ఆరాత్రంతాగడపినాడు. అందువల్ల అతనికి మహాశివరాత్రినాడు జాగరంపుండిన ఫలం లభించింది. ఈవిధంగా—అతనికి శివరాత్రివ్రతాన్ని పూర్తిగా అనుసరించడం బరిగినది.

మరి కొంత కాలానికి ఒక వ్యాధిమూలంగా సుకుమారుడుకి మరణం సంభవించినది. అప్పుడు యమ

దూతలు వచ్చి యితని జీవుడిని యమలోకానికి తీసుకు పోవడానికి సిద్ధపడ్డారు కాని, ఇంతలోనే కైలాసం తీసుకుని పోవడానికి శివదూతలు పచ్చారు. యమ దూతలు సుకుమారుడిని విడవ వీలులేదని పట్టుపట్టారు. వారికి, శివదూతలకి కొంతసేపు వాదనబరిగింది. శివరాత్రి ప్రతం ఆచరించినవారికి పాపపుణ్యాల్తో లెక్కలేదనీ, వారు తప్పకుండా శివసాయుబ్యం పొందవలసినదేనని రుద్రునికరులు వాదించారు. యమదూతలు వినకపోగా—వారిని చావగొట్టారు. అవిధంగా చెబ్బలుతీసి కూడా యమభటులు సుకుమారుణ్ణి తమలోకానికి యాడుపునికొ పోసాగినారు. ఆ సమయంలో శివుని ప్రమథుడువచ్చి వాళ్లని అడ్డుకొన్నాడు. యమదూతలు అతనినిచూచి భయపడినా, తాముచేస్తున్నపని న్యాయమే అనీ, గొప్ప పాపాలు చేస్తున్న సుకుమారుడు సరకానికి పోవలసినవాడే అనీ వివరించి చెప్పారు. ఎంతో బ్రతిమాలారు. తమ్ము ఎలాటి బాధలు పెట్టినా—పడతాము కాని, ప్రభునిబిడ్డ తిరస్కరించ లేమన్నారు.

అప్పుడు శివదూతలు ఊరుకోక, యమభటులమీద పడ్డారు. రెండు పక్షాలకూ పెద్ద యుద్ధం బరిగింది—ఈ విషయమంతా ఒక కింకరునివల్ల యముడు తెలుసుకుని తన భటులకు సాయంగా ఉలుంబరుడనే సేనానిని పంపాడు. కాని ప్రయోజనంలేక పోయింది. రుద్రుని కరులముందు యమకింకరులు నిలవలేకపోయారు. వారు చెల్లాచెీరై పారిపోయినారు.

విదవ శివదూతలు సుకుమారుణ్ణి కైలాసానికి తీసుకు పోయి, పరమశివుని దర్శనం చేయించారు. ఆ దేవదేవుడు ౩౧ శివుని ఎంతోవాత్సల్యంతో బుజ్జగించి ప్రమథుణ్ణి స్థానం ౩౧చ్చాడు.

సుకుమారుడు శివరాత్రి వ్రతాన్ని ఆచరించాలని అనుకోకపోయినా నరే—అతని పనులవల్ల ఆ ప్రతం ఆచరించి నట్లే అయినందున, అతని పాపాలు నమస్తమూ పోవడమే కాకుండా, శివసాయుబ్యం లభించినది! ఇక మనస్ఫూర్తిగా—నియమంతో ఆవ్రతాన్ని ఆచరించి, శివపూజచేసేవారి సంగతి వేరే చెప్పనక్కరలేదు.

ఓం

నమశ్శివాయ చ

శివతాయ చ

భద్రాచలరామదాసు

అచార్య శ్రీ నిస్సా అప్పారావు

ఏ మతమువారికైనను భగవంతుడొకడేయని అతని నామసంకీర్తనము తరుణోపాయమును సమృద్ధము హైందవ విజ్ఞానమునకు మూలాధారము. వివేశీయుల దండయాత్రల చేతను, పరిపాలనచేతను హిందూస్థానులు, హిందూమతము పన్నెండవ శతాబ్దమునుండి అనేక అగచాట్లకు లోనై దీన స్థితికి వచ్చినవి. పదహారు పదిహేడు శతాబ్దములలో వైష్ణవమతము ప్రచారములోనికి బాగుగావచ్చినది. ఎందరో కృష్ణభక్తులు, రామభక్తులు బయలుదేరి భక్తిమార్గమును జనసామాన్యమునకు సంకీర్తనలద్వారా, నామకీర్తనల మూలమున బోధించి, హిందూమతమును ఉద్ధరింపసాగిరి— జయదేవుడు, మీరాబాయి, రామానంద్, కవీర్, తులసీదాస్, మొదలైనవారు. ఇట్టి వైష్ణవభక్తాగ్రణ్యులకోవకు చెందిన వాడే మన భద్రాచలరామదాసు. ఈతడు శ్రీరాములవారికి కైంకర్యమును చేసి, సర్వసంగపరిత్యాగియై, బందిఖానాలో మిక్కిలి కష్టముల ననుభవించి, తుదకు శ్రీరాముని పయకు పాత్రుడై, భక్తిని నెరవి తరించిన మహానుభావుడు.

రామభక్తుడగుటచేత రామదాసను పేరుకలిగినది. ఈతని పేరు కంచెర్ల గోపన్న. తెలంగాణాలోని కమ్మంమెట్టు తాలూకా నేలకొండపల్లి గ్రామమందలి కంచర్లవారసునియోగి బ్రాహ్మణకుటుంబంలో జన్మించెను. అత్రేయన గ్రేతుడు, అవిశాఖవాడు. తండ్రి లింగసమంత్రీ, తల్లి కామాంబ.

బాలరామాయణమును చదువునట్టి చిన్నతనమందే, శ్రీరాముని బలపరాక్రమములు, సౌజన్యశీలములు గోపన్నను ఆకర్షించినవి. నాటసుండి ఇంటిలో రామభజన చేయుచు, రామసంకీర్తనమందే కాలము గడుపుచువచ్చెను.

రఘునాథ భట్టరాచార్యులవారి శిష్యుడై, సర్వశాస్త్రములను నేర్చి, వారి యనుగ్రహమునకు పాత్రుడై వైష్ణవమతము స్వీకరించెను. ఇతనికి చిన్న పయన్నులోనే వివాహము జరిగినది. ఇట్లుండగా ఒకనాడు రామభక్తాగ్రేనరుడగు కవీర్దాసు దేశపర్యటనచేయుచు కంచర్ల గ్రామమునకు రాగా గోపన్న వారిని సందర్శించెను. గోపన్నగుణగణములకు, రామభక్తికి మెచ్చి కవీర్దాసు రామతారక మంత్రమును గోపన్నకుపదేశించెనట. తదాదిగా భక్తి శ్రద్ధలతో గోపన్న శ్రీరామమంత్రజపము నొనర్చి, జ్ఞానియై వెలుగొందెను. భగవదనుగ్రహముచేత కలిగిన పుత్ర సంతానాసంతరము, సంసారవాంఛలను విడనాడి, పరమార్థసాధకమగు నిరతాన్న ప్రదాన కార్యమందు నిమగ్నుడై

బీదసాదలకొరకు గోపన్న తన యాస్తినేవత్తు ఖర్చు చేసెను. భార్యాపుత్రుల పోషణకై ఉంఛవృత్తి నవలంబించెను. ఇట్లు నిరుపేదగా కాలము గడుపుచున్న శ్రీరామ ధ్యాన తత్పరుడైన గోపన్న కడకు యథాపూర్వముగా అన్నాతురులువచ్చి అర్థింపసాగిరి. బీదలను పోషించుట పరమ ధర్మమనియెంచి, ధనసంపాదనచేసి వారి యార్థి దీర్చవలెనని నిశ్చయించుకుని ఉద్యోగము నర్థించుటకై నవాబును దర్శించుటకు హైదరాబాదు వెళ్లెను.

అబ్దుల్ హసాన్ తానీషా గోలకొండ నేలుచుండెను. పింగళి మాదన్న ముఖ్యమంత్రిగాను, ఆయన సోదరుడగు అక్కన్న సర్వసేనానాయకుడుగాను ఉండిరి. అక్కన్న మాదన్నలు గోపన్నకు మేనమామలు గోపన్నకు సులభముగానే నవాబు దర్శనము లభించినది. గోపన్న గుణశీలములను నవాబు గుర్తించి, గౌరవించి భద్రాచలము తాలూకాకు తహసిల్దారుగా నియమించెను. పరమానందముతో, ఇదంతయు శ్రీరామచంద్రుల కరుణాకటాక్షమని మదిలించి, నవాబువద్ద శలవుదీసికొని, భార్యాపుత్రులతో భద్రాచలము ప్రవేశించి తన కర్తవ్యమును నిర్వహింప ప్రారంభించెను.

భద్రాచలము గోదావరీతీరమున నున్న శ్రీరామక్షేత్రము. పురాతనమునుండి అచ్చట ఒక చిన్న దేవాలయము కలదు. అరణ్య వానకాలములో శ్రీరాములవారు భద్రాచల సమీపమున పర్వతాలలో కొంతకాలముండిరి. ఇచ్చటనే సీతా పహరణము జరిగినది.

న్యాయపరిపాలనాదక్షుడని, ధర్మాత్ముడని, రామభక్తుడని అచిరకాలములోనే గోపన్నకు పేరు కలిగెను. నిరతాన్న ప్రదానములలోను, బీదసాదల నాదరించుటలోను గోపన్న నిమగ్నుడై కాలమును గడపుచుండెను ఒకనాడు గోపన్న బ్రాహ్మణ సమారాధన జరుపుచుండగా, వంటశాలవద్ద నున్న ఉడుగుడుకు గంజిగుంటలో ప్రమాదమున కాలు బారిపడి గోపన్న కుమారుడు కాలధర్మమునొందెను. గోపన్న ధర్మపత్ని దుఃఖించుచు పరుగెత్తుకుని వచ్చి మృతుడైన కుమారుని పైకి తీసి, ఒడిలోనుంచుకొని, బ్రాహ్మణకార్యము ముగియుపరకు వెచియుండి అదుర్పురసంఘటనను భర్తకు నెఱుకపరచెను. శోకమగ్నుడైన గోపన్న తన తనయుని బ్రతికింపమని శ్రీరాముని దీనముగా వేడుకొనెను. రామ కటాక్షముచేత పిల్లవాడు పునర్జీవితమొందెను. ఈ యద్భుత కార్యమువలన గోపన్నలో రామభక్తిపారవశ్యము గాఢ

తమము కాజొచ్చెను. రసభరిత హృదయముతో “భద్రాచల రామదాసు” అను ముద్రతో రామునిపై కీర్తనలను చేసి భక్త్యావేశముతో తన్మయుడై పాడుచు ఆడుచుండెను. ఈ కీర్తనలు సర్వజనాకర్షణములై దేశమంతటను ప్రాకి గోపన్నకు రామదాసు అను పేరు ప్రఖ్యాతమయ్యెను.

భద్రాచలముననున్న దేవాలయము చిన్న పురాతన శిల్పము. తన ప్రభువైన శ్రీరామచంద్రమూర్తికి కళామయమైన గొప్ప సుందరమందిరమును నిర్మించుట తన ధర్మమని రామదాసునకు తోచెను. ఈ మాట ప్రజలకు చెప్పి వారి యనుమతిని బడసి, ఆలయ నిర్మాణమునకు పూనుకొనెను. సర్కారుకు చెల్లించుటకై ప్రజలనుండి వసూలుజేసిన నిస్తులను జంకులేకుండ దేవాలయమునకై విరివిగా వెచ్చింపసాగెను. ఇదేమని అజామాయిషి చేసి అటంకపరుచు అధికారులు లేక, ఆరు లక్షల వరహాలను ఖర్చు చేసి బ్రహ్మాండమగు, దివ్యమగు ఆలయమును కట్టించెను. చిన్నచిన్న గుళ్లను ఇరువదిలాంటిని నిర్మించి, గొప్ప గోపురమును ప్రాకారాదులను కట్టించెను. నేటికిని ఈ కట్టడశిల్పము చెక్కుచెదరకుండ నిలచియున్నది. నిత్యోత్సవములను, పర్వోత్సవములను, పూజాపురస్కారములను యథావిధిగా జరుపుటకు కాపలసిన యేర్పాటులన్నిటిని కట్టుదిట్టపరచెను. అతివైభవముగా జరుగుచున్న యుత్సవాదులకు జనులు తండోపతండములుగా రాదొడగిరి. వారి నడుపాయములకు బసలకు భోజనాదులకును సత్కమాలను కట్టించెను. ఇట్లు భద్రాచలక్షేత్రమును, నేత్రోత్సవమగునట్లు స్వర్గతుల్యముగా, కలియుగ వైకుంఠముగా మార్చివేసి గోపన్న పరమానందభరీతుడయ్యెను.

సర్కారు సొమ్ము ఖర్చు చేయుచున్నానని రామదాసునకు తెలుసును. కాని దానిని ప్రజలకొఱకు, వారి పరమార్థ సాధనకు శ్రీరామకైంకర్యము చేయుచుంటినని, అది గొప్ప పుణ్యకార్యమని, ఏ యాపదయు రాకుండ శ్రీరామ చంద్రప్రభువు తన్ను రక్షించి తీరునని త్రికరణశుద్ధిగా నమ్మి రామదాసు గాఢవిశ్వాసముతో నుండెను. కాని జన్మాంతర కర్మఫలముగా తాను చేసిన పని ఆకార్యకరణమని నాలోచించి హైదరబాదునకు వచ్చి సంజాయిషి ఇమ్మని రామదాసునకు తాఖీదును పంపెను. రామదాసు చెప్పిన సమాధానము లేవియును అబ్దుల్ హసన్ తానీషాకు సంతృప్తికరములుగా కన్పింపలేదు. ప్రైకమును చెల్లించు వరకు కారాగృహమున ఉండవలసినదని నవాబు రామదాసును శాసించెను.

తన దురవస్థకు చి.తిల్లుచు, నర్వాత్మనా శ్రీరామునే నమ్మి, రాత్రిం బదళ్లు ధ్యానతత్పరుడై కాలమును గడుప సాగెను. పట్టి గడచిన కొలది ప్రైకమును చెల్లించునను

నమ్మకము దూరమై అధికారులు రామదాసును నిర్దాక్షిణ్యముగా, క్రూరముగా కష్టములను పెట్టి ఎన్నెన్నో విధముల హింసించుచుండిరి. ధైర్యమును విడనాడక ఎన్నటికైనను రామదాసుగ్రహము కలిగితిరునను దృఢసమ్మతముతో రామదాసు హింసలను నహించుచుండెను. ఎన్ని హింసలు పెట్టినను, చెక్కు చెదరక నిర్మల భక్తియుక్తుడై, నిష్కలంక చిత్తుడై రామదాసు వెలుగొందెను. ఇట్లు విండ్లు గడిచి పోవుచుండెను. రామదాసు రాములవారిని అనేక రీతుల తన్ను కాపాడమని ప్రార్థనలను చేయుచునేయుండెను. భావోద్రేకముతో, ఒక్కొక్కసారి ప్రేమానురాగములను వెల్లడించును. ఒకసారి రామునిపై కోపగించును. ఒకసారి నిస్పృహను జూపును. ఒకసారి ధిక్కరించును. ఒకసారి దీనముగా బ్రతిమాలుకొనును. యశించును. ఇట్లనేక రీతుల పొంగిపొలి పచ్చు మనోవేషనలను కీర్తనారూపమున శ్రీరామునికి నివేదించుకొనుచుండెను. రామదాసు సాధారణభక్తుడు కాడు. రాముడు తనవాడు, దగ్గిర చుట్టము. తన ప్రభువు, మిత్రుడు. ఎప్పుడును తన్ను వదిలి యుండడు. నిరంతరము తన యెదుట ప్రత్యక్షమై యుండును—అని రామదాసుయొక్క భావము. సాక్షాత్కారుడగు తన రామునితో నయమనన, భయమున, చూపున, అనేక భావములతో గొట్టి నలుపుచు తనివిడిర ఆరాధించుచు, ప్రార్థించుచు, తనగతు చెల్లబోసుకొనుచు భక్తాగ్రగణ్యుడగు రామదాసు చెఱసాలలో కాలము గడుపుచుండెను. రక్షించుట అలస్యమగుచున్నదని కఠినముగా పలుకుచుండును, తిట్టుచుండును, చేతగానివాడననును, తల్లి సేతమ్మతో మొఱచెట్టుకొనును, సమయమునుజూచి శ్రీరామునితో తన్ను దయజూడమని చెప్పమనును, తుదకు నిరాశచెంది ఆవేశపూరితుడై, యుక్తాయుక్తములను విడనాడి “ఓ రామా ఎక్కడున్నావు, మొగము చాటువేయుచున్నావేమి, నా యెదుట బదుటకు భయమా, ఓ దెంగా, నీ కొఱకు వెచ్చించిన అరులక్షల వరహాల ప్రైకము ఎవరబ్బ సొమ్మనుకున్నావు, నా అప్పు దీర్చవేమి, నిన్నేమిచేయుదునో చూడు” అని ఏచివానివలె ప్రవర్తించును. ఇట్లు బంది ఖానాలో చీకటికొట్టులో, ఏకాంతవాసములో కఠినశిక్ష ననుభవించుచు నిరుపమానమైన అనన్యభక్తి సాధనలో రామదాసు నిమగ్నుడై యుండెను. తుదకిక లాభము లేదని విషము త్రాగి తన దుర్బర జీవితము సంతము చేసికొన నిశ్చయించుకొనెను. అట్టి తరుణమున నిస్సహాయుడును, పరమభక్తుడును అగు రామదాసుని యెడ శ్రీరామునికి దయకలిగెను.

తెల్లవారుయామున అరులక్షల వరహాలను మూటగట్టుకొని మోసికొనుచు బంటువేషధారులై రామలక్ష్మణులు

గోలకొండ కోటలోని రాజగృహమందలి ఆభ్యంతర మందిరమును బొచ్చి సుఖనిద్రలోనున్న తానీషావిదుట నేలమీదను వరహాలను గ్రుమ్మరించిరి. ఆ గలగల శబ్దమునకు నిద్ర మేల్కొనిన తానీషా సంభ్రమాశ్చర్యమును బొందుచుండగా “రామదాసు భటులము. వారివ్యవలసిన బాకి ఇదుగో—చెల్లించుచున్నాము. చెల్లువ్రాసి, రామదాసును బంధికానానుండి విడుదలచేయుచు పత్రమునువ్రాసి ఇమ్ము” అని గంభీరముగ పలికిరి. దిగ్భ్రమజెందిన తానీషా సర్దుకొనుచోపలనే వారిద్దరు అంతర్ధానమైరి. ఇదంతయు కలయని భావించిన తానీషా తెల్లవారి లేచి ప్రత్యక్షముగా నేలమీద నున్న నాణ్యములను జూచి అద్భుతపడి లెక్కించగా సరిగా ఆరులక్షలుండెను. తాను పొందిన అనుభూతి కలకాదని, వచ్చినవారు రామలక్ష్మణులని భక్త పరాధీనులై వారు పైకమును పట్టుకొనివచ్చినారని నిశ్చయించుకుని తక్షణమే రామదాసును బంధికానానుండి విడుదలచేయుమని తానీషా ఉత్తరువు చేసెను.

తానీషాపద్దనుండి వెడలిన రామలక్ష్మణులు రామదాసును బంధించిన చెఱసాల ప్రవేశించి, త్రాగుటకై రామదాసు ఆయత్తపరచుచున్న పాత్రలోని విషమును క్రింద పారబోసి బాకి ముట్టినట్లు తానీషా వ్రాసి దస్కతుచేసిఇచ్చిన రసీదును ప్రక్కనుంచి మాయమైరి.

తెల్లవారిన తరువాత నిద్రమేల్కొని, విషము నేలపాలగుటను, రసీదును, గుర్తించి ఇదంతయు శ్రీరాముని అపారకరుణా సంఘటనమని గ్రహించి భక్తిని ప్రణమిల్లి గాఢమగు రామధ్యానముతో మునిగిపోయెను.

తానీషా ఉత్తరువు ప్రకారము రామదాసును, ఖైదునుండి విడుదలచేసి మహావైభవముతో దర్బారునకు గొంపోయిరి. తానీషా విసయగౌరవములతో రామదాసున కెదురేగి ఉన్నతాననాసీసు గావించి “మీ గొప్పతనమును, అఖండ రామభక్తిని అజ్ఞానముచేత తెలిసికొనలేక నే జేసిన అపకృతులను, పెట్టిన నశల భాధలను క్షమింపుడు.” అని పశ్చాత్తప్తడై తానీషా రామదాసును పేడుకొనెను. రామదాసు తానీషాసమ్రాటను. ఔదార్యమును ప్రశంసించి “ఓ తానీషా! నీవు పూర్వజన్మములందు చేసిన పుణ్యఫలముగా శ్రీరామ లక్ష్మణులు నీకు వారి దర్శనభాగ్యము గలుగజేసినరయ్యా! నీవు కడుధన్యుడవు” అని తన అనందమును వెల్లడించెను. దర్బారులో జయజయ ధ్యానములు మిన్నముట్టెను. రామదాసు విముక్తికి, మహిమాతిశయమునకు, తానీషా భాగ్యమునకు, దర్బారులోనివారు, పైవారు సర్వజనులు అనందాతిశయములతో నోలలాడిరి.

భద్రాచలము, దానిపరిసర గ్రామముల కొన్నిటియొక్క నీస్తులను శ్రీరామకైంకర్యమునకై, సమర్పింపవలెనని తానీషా నిండుదర్బారులో దానపట్టాను వ్రాసి దస్కతు మొహరుల

నుంచి భక్త రామదాసున కందిచ్చెను. భద్రాచలమునకు తహసిల్దారుగా వైభవముగా మరలిపోమ్మని ప్రార్థించెను.

ఈ సంతోషవార్త దేశమంతటను ప్రాకిపోయెను. తమ గ్రామమునకు తిరిగి తహసిల్దారుగా రామదాసుగారు విజయము చేయుచున్నారను వార్తవిని భద్రాచల పౌరుల శేషజనమును మేళతాళములతో, సంగీత నాట్యములతో, అనందాతిరేకముతో రామదాసు నెదుర్కొని హృదయ పూర్వకమగు స్వాగతమునిచ్చిరి. వారినందరిని తిరిగి కలుసుకొనుభాగ్య ముద్వినందుకు సంతసించి, వారి సత్కారము సభినందించెను. చిరకాలమై విడిచివెళ్ళిన రామాలయమును అమితోత్సాహముతో ప్రవేశించి శ్రీరామచంద్రమూర్తిని మనసార సేవించి, కీర్తించెను.

సర్వవిధముల దేశక్షేమమునకై, రామభక్తుల సౌకర్యములకై, తన ధర్మములను నెరవేర్చుకొనుచు రామధ్యాన తత్పరుడై కొన్ని సంవత్సరములపాటు రామదాసు సుఖమునుభవించెను. ఇట్లు శాంతిజో, భక్తితో, కాలమును గడపి రామదాసు కాలధర్మమును బొంది రామసన్నిధానమును చేరెను.

II

కథ - చరిత్ర

సుమారు మూడువందల యేండ్లుగా దేశమంతటను ప్రచారములో నున్న, పరంపరగా వచ్చుచున్న కథ ననుసరించి రామదాసు చరిత్రను క్లుప్తముగా వ్రాసియున్నాను. జనుల సమ్మతములతోను ఆదర్శములతోను కథలు, గాథలు సాధారణముగా అల్లుకొనియుండును. అందలి విషయమంతయు సత్యమని చెప్ప వీలులేదు. నిదర్శనపూర్వకమై, ప్రమాణములగు విషయములతోకూడినదాని చరిత్ర యందుము. అందుచేత పైన వివరించిన విషయములలో చరిత్ర ఎంతో, కథయెంతో, పరస్పర విరుద్ధములగు విషయములేవో విమర్శించుకొనుట కొంత అవసరమని యెంచి ముఖ్యములగు కొన్ని యంశములను చర్చించుచున్నాను.

(1) భద్రాచల రాములవారి గుడిలో రామస్తంభం, లక్ష్మణస్తంభం అను రెండు నిలువురాళ్లమీద శాసనములు చెక్కబడియున్నవి. రామదాసు ప్రథమమున వేయించిన శాసనము నెవరో చెక్కివేయగా అనంగతులు తెలియుటకై తిరిగి వ్రాయించినట్లు వ్రాయబడియున్నది. దీనిని పరద రామదాసు, తూము లక్ష్మీనరసింహదాసు అను రామభక్తులు చెక్కించినట్లు కనబడుచున్నది. రామదాసు చెక్కించిన శాసనమును జఫర్ ఖాన్ అను దుండగీడు (1770 క్రీ. శ.) ముక్కలు చేసివేసెను. ఆ కాలములో హిందూదేవాలయములను, హిందువుల ఆస్తులను ఈతను పెక్కింటిని ద్వంసముచేసెను. అందుకని ఇతడు ‘ధంసా’

అను సార్థక నామముతో వాడుకలోనికి వచ్చెను. ఈ కాలములో భద్రాచల రాముని ఉత్సవ విగ్రహములను పోలవరమునకు భద్రతకొఱకు తరలించిరి. తిరిగి తెచ్చిన తరువాత మరియొకసారి బస్తరుజిల్లాలోని కమలాపురమునకు తీసికొనిపోయిరి. ధంసా మరణానంతరము (1782 క్రీ. శ.) తిరిగి ఆ యువత్సవ విగ్రహములు భద్రాచలాలయమునకు తేబడినవి. ఈ ఆరాధకనమయములో దెచ్చని భూములను దుండగిడు లాక్రమించుకొని, ఏస్తులను వాడుకొనుటచేత రామునికి పూజాపురస్కారములును లెకుడెను. ఈ దుస్థితిని పూర్చి, తిరిగి రామాలయమునకు సర్వవైభవములను రామదాసు కాలములోవలెనే బరిపించవలెననిబూని, వరద రామదాసు, తూము లక్ష్మీనరసింహదాసులు నైజాము సజీరుర్ దౌలా అనుబ్ధితే, మహామంత్రియగు రాజాచందూలాల్ యొక్క సహాయముచేత నాల్గు గ్రామముల ఏస్తు సాలుకు రు. 71,000 వచ్చు వాటిని దానపట్టా పొందిరి. రు. 8,000 సూర్గరు రక్షణభటుల నిమిత్తమున్ను, రు. 12,500 అలయ నిర్మాణము—గురుస్తాలు, అర్చకులు మొదలగు వారికిన్ని, ఉత్సవములకు పూజలకు రు. 18,500 న్ను, నైజామునకు పెక్కునుగా మిగిలిన రు. 32,000 చెల్లించగలందులకు నిర్ణయమైనది. ఇంతకు పూర్వమే రెండవ హైదరాబాదు సవాలు నిజామాల్ ఖాన్ కాలములో భద్రాచల దేవస్థానమునకు రు. 40,000 ఏర్పాటు చేయబడినది. దీనిని రు. 71,000 వేల క్రింద రాజాచందూలాల్ పెంచి (1832 క్రీ. శ.) లో తూము లక్ష్మీనరసింహదాసునకు దానపట్టాను నైజాముచేత ఇచ్చించెను. వరదరామదాసు మరణానంతరము (1850 క్రీ. శ.) లో రాజాచందూలాల్ భద్రాచల అలయ ఉత్సవములకై రు. 18,500 శాశ్వతముగా ఇచ్చునట్టి ఏర్పాటులను జేసెను. తరువాతకూడ నైజాము ప్రభుత్వము ప్రతి సంవత్సరము వారు ఈ సొమ్మును ఇచ్చుచునే వచ్చిరి.

(పై వివరములు పరిశ్రమింపి నంగ్రహించి వ్రాసితిని.)

రామస్తంభము మీది శాసనపు రెండవ పంక్తిని పరిశీలించినచో శాలివాహన శకము ౧౫౫౪ చెక్కబడి, ౧౫౫౪ గా దిద్దబడియున్నది. “శకం ౧౫౫౪ అగు నేటి నందననామ సంవత్సర చైత్రశుద్ధ నవమి భానువారము రామదాసుగారు తానీషాగారి అనుమతి వెంబడిని జరిగించిన దేవబ్రాహ్మణ వృత్తులు—” అంటూ వ్రాయబడియున్నది. శకము 1754 క్రీ. శ. 1832 కు సరిపోవును. ఇది వరదరామదాసు కాలము. ఈతడు 1832 క్రీ.శ. నందన సంవత్సర చైత్రశుద్ధ నవమి - శ్రీరామసవమి - భానువారము పుణ్యదినమగుటచేత ఈ శాసనములు చెక్కించబడియుండును. కాని “రామదాసుగారు తానీషా అనుమతి వెంబడిని” “నందనసంవత్సరమున” అనియుండుటచేత ఈ నందన

1832 కు 180 ఏండ్ల క్రిందట 1574 శకము—1652 (క్రీ.శ.)-యై యుండవలెను. ఇది రామదాసుగారున్న కాలము. ఇతే ౧౫౫౪ అని వ్రాయుట ఏల, దానిని ౧౫౫౪ గా దిద్దట ఏమి, రామదాసుకాలము ౧౫౫౪ గాన, ౧౫౫౪ ను ౧౫౫౪ గా దిద్దిన సంభవముగా నుండును గదా, అట్లె బరుగలదు; అనుకంక కలుగుచున్నది. ఏది ఎట్లైనను శాలివాహన శకము ౧౫౫౪ క్రీ.శ. 1652 శాసన కాలమని నిశ్చయింపవలసియున్నది. మరియు ‘నేటి’ అనుమాట బాధించుచునేయున్నది. ఇట్ల వరస్థుల విరుద్ధములతో ఈ శాసనము చెక్కబడియున్నది.

రామదాసు వ్రాయించిన శాసనముయొక్క ముక్కలు నేడుకూడ కనబడుచున్నది. కాని మూర్ఛలవలన వానిని పెట్టరాళ్లక్రింద ఉపయోగించిరి. వానిపైన భక్తులు వారి పేర్లనుకూడ చెక్కించిరి. అందుచేత ఆ శిలాశాసనపు ముక్కల మీది అక్షరములు బొత్తిగా కనిపించుట లేదు.

(2) 1652 (క్రీ.శ.) ములో రామదాసు శాసనమును వ్రాసెనని నిశ్చయించితమిగదా. అది అట్లులే కుతులదేహి గోలకొండ సవాలుగా యున్నకాలము. అతడు 1672 మే నెలలో మరణించెను. తరువాత అతని అల్లుడగు అట్టుల్ హసన్ సవాబాయెను. అసగా శాసనము వ్రాసిన ఇరువ డేండ్లకు. దీనిని బట్టి, అట్టుల్ కుతులదేహిచేతనే తహసీల్దారుగా నియమితుడై, అతనిచేతనే బందిఖానాలో రామదాసు ఉంచబడి యుండవలెను. అట్టుల్ హసన్ కాలములో రామదాసు విడుదలయ్యెనుండవలె రాబ్య ప్రారంభమందే యి యుండవచ్చును—1672 లో. 1672-12 - 1660 లో ఖైదుకు బంపబడియుండవచ్చును. దీనిని బట్టి, శాసనము చెక్కించిన ఏనిమిదేండ్ల తరువాతగాని రామదాసును తహసీల్దారు చేసిన వారే లేరని తేలుచున్నది. ఇక రామదాసు శాసనమును తానీషా అనుమతి వెంబడి వ్రాయించెనను మాట నిజము కావని వరద రామదాసుగారి యూహయని స్పష్టము.

(3) తానీషా పద్ధగదా—అక్కన్న మాదన్నలు కొలువు చేసిరి. అందుచేత తహసీల్దారు వారిపలన జరిగినదను మాట నత్యదూరము. వారు రామదాసునకు మేనమామ లేనా యను విషయములో ఆధారములు కాసరావు. పై పెచ్చు వెంగన, లింగనయను నిద్దరు అక్కన్న మాదన్నలకు మేనల్లులున్నట్లు వారు గొప్ప పదవులలో ఉన్నట్లు చరిత్రలో వ్రాయబడియున్నది. అంతమాత్రముచేత అక్కన్న మాదన్నలకు రామదాసు దూరపుబంధువైన కాడని నిశ్చయింప విలులేదనునదికూడ అలోచింపతగినదేగదా.

(4) అచ్చులో నున్న కొన్నివిషయములు చరిత్రలని నిశ్చయింప విలులేకున్నది. 1907 లో అచ్చైన గోదావరి

జిల్లా డిస్ట్రిక్టు గెజటిరులో ఇట్లు వ్రాయబడియున్నది. “క్రి.శ. 1725 లో భద్రాచలము నిస్తులను వసూలు చేయుమని రామదాసును నైజాము పంపెను. ఆ నిస్తును వసూలుజేసి అలయమును కట్టించుటచేత రామదాసును ఖైదుచేయించెను. అతడు చెఱసాలలోనే మరణించెను. తరువాత తూము లక్ష్మీనరసింహరావు భద్రాచల తహసిల్దారుగా నియమితుడయ్యెను.” - ఇంతయు తప్పల తవకగా యున్నది. క్రింద గీచినచోట్లు పరిశీలించినచో తెలియ గలదు.

చెఱసాలలో రామదాసు మరణించెనను మాట విశ్వసనీయముకాదు. ఏదో అద్భుత కార్యము జరిగి రామదాసు బంధవిముక్తుడై యుండవలెను. తేనిచో అనాటినుండి నేటి వరకు హైదరాబాదు ప్రభువులు భద్రాచల రాముల కైంకర్యమునకు సామ్ము నేల మంజూరు చేయుచుందురు. పైన వివరించిన వివరములుబట్టి 18,500 ఉత్సవము నిమిత్తము ఏటేటా ఇవ్వబడినట్లు చరిత్ర యాధారము కన్పట్టుచున్నది.

(5) క్రి. శ. 1440-1518 మధ్య జీవించిన కబీర్ దాసు 1650 ప్రాంతములనాటి రామదాసునకు గురు పనుట అనందర్థము. రామభక్త గ్రేసరుడునూ, మహమ్మదీయునిగా జన్మించినవాడును అగు కబీర్ దాసుయొడ జనసామాన్యమునకుగల గౌరవాభిమానములు కారణముగా అట్టి కబీరుదాసునకు రామదాసు శిష్యుడనుటలో ఒక గొప్పతన మున్నదని అట్టి ప్రతీతి కలిగియుండును. మరియు కబీరు గురువై, రామతారకము నుపదేశించినచో రామదాసు దానిని విన్మరించకుండ వ్రాసియే యుండును. ఇందులకు కేవలము పిరుప్రముగా దాశరథి శతకములో అరవ పద్యమున ఇట్లు చెప్పియున్నాడు.

“అర్యులకెల్ల మ్రొక్కి వినతాంగుడనై రఘునాథ భట్ట రాచార్యుల కంబెత్తి” అంటూ రఘునాథ భట్టరాచార్యుల వారు తన గురువులని చెప్పకొనెను. మరియు 102-వ, పద్యములో.

“పట్టితి భట్టార్య గురుపాదము; లిమ్మెయి సూర్య పుండ్రములో బెట్టితి; మంత్రరాజ మొడిగట్టితి,” అని వ్రాసినాడు. భట్టార్య గురువుగారి పలన వైష్ణవ మతమును స్వీకరించుటయేగాక, రామతారక మంత్రోపదేశమునుకూడ పొందినానని వ్రాసినాడు. ఇందులో ఏ సందేహముండ సవనరములేదు.

III

రామదాసు చరిత్రము

అంధ్రదేశమందంతటను, చదువుకున్నవారు ఇతరులు అనుభవము లేకుండ, రామదాసు కీర్తనలు నిన్ను మొన్నటి వరకు వ్యాపించియుండెను. ఒకటి రెండో కీర్తనలు నోటికి

రాని వారరుదుగా ఉండేవారు. నేటికిని భజనమందిరములలో రామదాసు కీర్తనలు అక్కడక్కడ పాడుచునే యున్నారు. దాశరథి శతకములోని పద్యములను కొన్నిటి నైన కంఠస్థముగా రానివారు క్రిందటి తరములో అరుదుగా ఉండేవారు.

తాటాకులమీద, కాగితములమీద వ్రాసిన రామదాసు కీర్తనలను పూర్వము కొందరు పూజలో ఉంచుకొనుచుండిరి. అందులో రామదాసు వ్రాసిన కీర్తనలన్నియు ఉండేవి—నుమారు నూరువరకు. అవి ఇప్పుడు లభించుట దుర్లభముగా ఉన్నది. ప్రాచ్యపుస్తక బాండాగారములో కూడ ఈ కీర్తనల ప్రతిలేదు.

రామదాసు చరిత్రను “రామదాసు బందిఖానా” అను పేర దానరపాటలుగా వ్రాయబడిన పుస్తకమొకటి ఉండేది. నేడు ఆ ప్రతి నాకు లభింపలేదు. ధవళేశ్వరము, నిడదవోలు ప్రాంతములలో నివసించు హరిదాసు లను తెగవారు కలరు. వారిపాటలను ప్రత్యేకించి పాడుదురు. గజ్జలను కట్టుకొని, చిరతలను, తంబూరా చేబూని, నాట్యమాడుచు దీపస్సెమ్మాను ఒకదానిని, నెమలికుంచెను జేగంటను మోసికొనుచు గ్రామగ్రామమును సంచరింతురు. వీరు జట్లు జట్లుగా ఇట్లు బైలుదేరి తిరిగి చివరకు శ్రీరామనవమి నాడు భద్రాద్రిరాముని కళ్యాణోత్సవమును జూచుటకై భద్రాచలమును చేరుచుందురు.

రామదాసు జీవితమును పరదరామదాసు 1832 క్రి.శ. ప్రాంతమున రచించెను. పరదరామదాసు కంచి వాస్తవ్యుడైనను, చిరకాలము భద్రాచలమండే నివాసమునుచేసి తన యావదాస్తిని శ్రీరాముని కైంకర్యమునకై వెచ్చించిన ఉదారుడు, మహాభక్తుడు. “భద్రాచల పరదరామదాస” అను ముద్రతో కీర్తనలు ఈ చరిత్రమందు వ్రాసి యున్నాడు. పరదరామదాసు వ్రాసిన చరిత్రను హరిభజనా తత్పరుడగు సింగరిదాసు అనునతడు పెంచి హరికథా రూపమున సమగ్రముగ వ్రాసెను. ఈ చరిత్రమే మనకు నేడు లభించుచున్న అచ్చపుస్తకము.

ఈ చరిత్రలో భద్రాచల రామదాసు వ్రాసిన కీర్తనలలో నుమారు ఏబది మాత్రమే కథాసంవర్ధమునకు సరిపావు సవి పరదరామదాసు ఉపయోగించుకున్నాడు. తక్కిన వన్నియు పరదరామదాసు విరచితములే. పేరు సామ్యమునుబట్టి వీరిద్దరి కీర్తనలను విడదీసి నిరూపించుట కష్టముగా నుండును.

1V

రామదాసుకవి - వాగ్గేయకారుడు

శతక వాఙ్మయములో పేరెన్నికగల దాశరథి శతకమును రామదాసు వ్రాసెను. ఈ పద్యములు భక్తిభావపూరిత

ములై, పదయుమకములతో వ్రాజుపాకముగా, భారాశుద్ధిగా వ్రాయబడినవి. మచ్చునకు మూడింటి నువహరించుచున్నాను.

“ రంగతరాతిభంగ! ఖగరాజతురంగ! విపత్తరంపరే
త్తుంగ! తమఃపతంగ! పరితోషితరంగ! దయాంతరంగ! స
త్సంగ! భరాత్మబా హృదయుసారసభృంగ! నిశాచ

రాజ్ఞమా

తంగ! శుభాంగ! భద్రగిరి దాశరథీ! కరుణాపయోనిధి!”

“ చక్కెరమాని వేము దినజాలినకై పడి మానవాభముల్
పెక్కురు బిక్కదైవముల చేమరు గెల్చెడురట్టకాపయా!
మ్రొక్కిన నీకు మ్రొక్కువలె మోక్షమొసంగిన నీవ

యీదలెన్

దక్కినమాట లేమిటికి? దాశరథీ కరుణాపయోనిధి!”

“ భండనభీముడార్త జనబాంధవు యజ్వుల బాణతూణి
దండకళా ప్రచండభుజతాండవవర్తికి రామమూర్తికిన్
రెండవసాటివెల్పులిక లేరనుచున్ గడగట్టి భరికా
డాండడడాండడాండ నినదంబుల బాండము నింప

మత్తవె

దండమునెక్కి సాటిదను దాశరథీ! కరుణాపయోనిధి!”

ఇవిగాక “ముప్పన కాలకింకరులు” “రామహరే కకుత్స్థ
కులరామహరే” “నేచిన తల్లితండ్రుకి తనూభవుడొక్కడ
చాలు” మొదలగు కొన్ని పద్యములైనను నిత్యము
పఠింపతగినవి. పిల్లలందరకు నేర్పవలసినవి.

రామదాసు కీర్తనలు సులభశైలిలో, దాడుక భాషలో వ్రాయబడినవి. హృదయాంతరాళములనుండి భావములు పొంగి పొరలుచుండగా ఈ కీర్తనలను రామదాసు పాడి యున్నాడు. భావానుకూలమగు రాగతాళములలో స్వత్ర మాడుటకు వీలగునట్లు కీర్తనలు రచింపబడినవి. నాడు వాడుకలోనున్న రక్తిరాగములు సుమారు ముప్పది వాడ బడినవి - ఆనందభైరవి, నాదనామక్రియ, ఆసావేరి, పరాళి, పున్నాగవరాళి, భన్యాసి, భైరవి, రేగుప్తి (మోహనకుమార్య రూపము), శంకరాభరణము, యమన్ కళ్యాణీ, యదుకుల కాంభోజి, ముఖారి మొదలైనవి. రామదాసు కీర్తనలకొక విశిష్టతకలదు. అదివరకు ప్రసిద్ధులైన వాగ్గేయ కారులగు అన్నమాచార్యులు, క్షేత్రయ్య వ్రాసిన సంకీర్తనలకు పదములకు కన్నమగు శైలిలో జనకర్షణమగు సులభరీతిలో వ్రాయబడినవి. ఒకసారి వినినచో తిరిగి పాడుటకు వీలై సంత సులభముగా ఈ కీర్తనలుండును.

ఈ కీర్తనలమూలమున రామదాసు విశుద్ధచరిత్ర దేశ మందలి జనుల ఆందరి హృదయములకు పట్టిపోయినది. అనేకులు రామభక్తులు వెలసిరి. వారిలో కొందరు కవులు రామదాసును అనుకరించి కీర్తనలను వ్రాసిరి—తూము

లక్ష్మీనరసింహదాసు, పరపరామదాసు, తాటంకి వెంకట దాసు, నిట్టల రామదాసు, ముదిగొంత మల్లికార్జునుడు మొదలగువారు. వీరిందరు తెలుగుదేశమున భక్తిపూర్వ మును ప్రచారము చేసిరి.

కర్ణాటక సంగీత వాగ్గేయకారులలో అగ్రగణ్యుడు, అఖండ రామభక్తుడు, అగు త్యాగరాజస్వామి, చిన్న తనముననే తల్లిగారివలన రామదాసు కీర్తనలను వినిరి. అందలి భక్తిభావము వారి మనస్సును ఆకర్షించినది. త్యాగరాజుయొక్క విప్లవ నామములలో అనేకములు రామ దాసు కీర్తనలను పొందుకొన్నవి.

సారాష్ట్రము - చాపు

“వినయమునను కౌశకుని వెంట జను సంఘముల
జూచే చెన్నుటకొ - అందు వెనుక రాతి నాతి చేసిని చరణ
ములను జూచే చెన్నుటకొ”

అని గరవై చరణములలో రామాయణ గాథను సంగ్రహ ముగా రచించిన త్యాగరాజు విప్లవనామకీర్తన “రామ సహాయ చెన్నుటకొ, చెన్నుటకొ, చెన్నుటకొ, వివేకకొ, విరోజుకొ” అను రామదాసు కీర్తనను స్మరణకు చెప్పును. ఇట్లే ఇంక నెన్నిటిని పోల్చి చూపింపవచ్చును. తాము లక్ష్మీనరసింహదాసు తిరువాది వెళ్లి త్యాగరాజును దర్శించి, భద్రాచలమునకు తీసికొని వచ్చెనట. శహానాలోని “గిరిపై నెలగొన్న రాముని గురితప్పక గంట” అనుకృతిని భద్ర గిరిపై నెలకొన్న రామునిపై చెప్పెనట. మరియు రామ దాసును గురించి త్యాగరాయ్ అక్కడక్కడ ఉపహరించుచు వచ్చెను. “ధీరుడో రామదాసుని బంధము దీర్చినది విన్నాసురా” అని ‘కీరసాగరశయనా’ అను కీర్తనలో వ్రాసినాడు.

“కలియుగమున పరభద్రాచలమున నెలకొన్న రామ చంద్రుని పదభక్తులకెల్ల పరుడగుటగి - వెలసిన శ్రీ రామ దాసు విసుడింతు మదిన్”

అని ప్రహ్లాద భక్తవిజయమును యక్షగానములో ఆరంభ మున, త్యాగరాజు రామదాసుపై తనకు గల భక్తిగౌరవములను వెల్లడించెను.

రామదాసు చరిత్రము కీర్తనలవ్వారా చిరస్థాయియైనది. అన్ని కులములవారును రామభజనలలో పాల్గొనుచు రామ భక్తిని జరుపుకొనుచువచ్చిరి. రామమందిరములు, శ్రీరామ నిలయములు, రామకోటిభవనములు దేశమందంతటను వెలసినవి. రామమందిరములు—కులభేదములు, గొప్ప కొద్ది భేదములు మరిపించి—విశిఖావమును చేకూర్చినవి.

రామానంద, కబీర్, తులసీదాస్ మొదలగు రామ భక్తులు మతప్రచారకులు ఎట్లు హిందూస్థానమున, మహారాష్ట్రమున, రామభక్తిని వ్యాపింపజేసి ప్రజలలో భక్తి

మార్గమును, దైవచింతనమును పుట్టించిరో, అట్లే ఆంధ్ర ప్రదేశములోని జనులకు భగవన్నామ సంకీర్తనయొక్క మహిమను తెలిపి రామదాసు వారిని తరింపజేసెను. మరియు భద్రాచలమును గొప్ప క్షేత్రముగా రూపొందించెను. భద్రాద్రి రాముని సేవించుటకై వైకుంఠ ఏకాదశికి, శ్రీరామసవమికి ఆసంఖ్యాకముగా యాత్రీకులు పోవుచుందురు. దైవభక్తి పరాయణులు 'రామకౌటని' వ్రాసి, మేళతాళములతో ఊరేగింపుచు భద్రాద్రి రామునకు దానిని సమర్పించుచుందురు. రాజమహేంద్రవర ప్రాంతమున,

ఇంక ఇతరములగు ప్రదేశములయందు శ్రీరామసవమి ఉత్సవములు తొమ్మిదిరోజులు అమితవైభవముతో నేటికిని బరుగుచున్నవి. రామదాసు జీవితమును నాటకముగా వ్రాసి ఆడుచున్నారు. రామదాసు చరిత్రమును హరికథగా తరుచు వినుచున్నాము. ఇట్లనేకరీతుల ఆంధ్రుల జీవితమును పవిత్ర మొనరించి రామదాసు మహిమకార మొనరించినాడనుటలో అతిశయోక్తిలేదు. రామభక్తి, సరాతన ధర్మవర్తనము, ఆంధ్రులలో చిరకాలము నెలచి పెంపొంది వారిని కృతార్థులను జేయుగాక !!!

వ్యాసరచనకు తోడ్పడిన గ్రంథముల పట్టిక :-

తెలుగు

1. రామదాసు చరితము	సికింద్రాబాదు ముద్రణము.
2. ,,	ఆనంద ప్రెస్ ,,
3. ,,	వావిళ్లవారి ,,
4. శ్రీ భద్రాచలక్షేత్ర చరిత్ర	కొండపల్లి రామచంద్రరావు.
5. రామదాసు	మిన్నికంటి గురునాథశర్మ.
6. శ్రీ భద్రాచల సంపూర్ణమాహాత్యము	పి. సీతారామచార్య.
7. భద్రాచలము - వ్యాసము 1951 జూలై - భారతి	బాపరాజు వేంకటకృష్ణారావు.
8. శతక కవుల చరితము	వంగూరి సుబ్బారావు.
9. దాశరథి శతకము	రామదాసు.
10. త్యాగరాజు కీర్తనలు	ఆడి అండ్ కంపెనీ.
11. రామదాసు నాటకము	బిళ్లారి కృష్ణమాచార్యులు.

ENGLISH

12. Krishna District Manual
13. Madras District Gazetteer—Godavari
14. Indian Manual of Administration
15. Golconda and the Qutub Shahs by Sha Racco
16. Poems of Kabir by Rabindranath Tagore
- 17-18. Indian Inheritance—Vols II and III Bhavan's Book University
- 19-20. Minstrel's of God—Parts I and II By Barkey Behari; Bhavan's Book University
21. Cultural Unity of India, by Gertrude Emerson Sen.

రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేధసే ।

రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయాః పతయేనమః ॥

ఇచ్చట భర్తము మొదలగు త్రివర్గమునందుఁ బ్రతి మానవునకుఁ గల భక్తినిగూర్చి విచారించుటలేదు. భర్త భక్తి, అర్థభక్తి, కామభక్తి, పర్యార్థభక్తి, భర్తకామభక్తి, అర్థకామభక్తి యనునవి త్రివర్గఫలములఁ బ్రత్యేకము ననుభవించఁ పలంపుఁగలవారు గ్రహించు మార్గములు. ఈ మార్గముల సుఖపేక్షచేతనే ప్రతిజీవయు గ్రహించును : గాని వీనగలుగు సుఖములు దుఃఖసమ్మి శితములేగాని కేవల సుఖములు కానేరవని శాస్త్రజ్ఞుల యెల్లరి యవి ప్రాయము. దుఃఖసాహచర్యమున గోచరించు సుఖము లనుట మాత్రమేకాదు. ఇంకను వీనఁ గల విశేషము దుఃఖపర్యవసాయిత్వము; దుఃఖపర్యవసాయులగు నీ సుఖ ములు క్షణికములు. కావున శాశ్వతములుకావు. భర్త భక్తివలన జేయు యజ్ఞయాగాదులు స్వర్గఫలమును గూర్చునవైనను పత్నీలము కాలక్రమమున నును : పముచే క్షణత్వమును బొందునది. అట్లగుటచే 'క్షణేపుణ్యే మర్త్య లోకంవిశన్తి' యని గీత లుపదేశించుచున్నది. స్వర్గాది సమస్తపుణ్యఫలములు త్రివర్గభక్తిసాధ్యములగునవి మాన వునకు జన్మమరణాది పరంపరను దొలఁగించి శాశ్వత మగు బ్రహ్మ నిద్రిని సమకూర్చుబాలవు. బ్రహ్మస్వరూప మును, 'నత్యంజ్ఞానమనంతమ్య'ని, ఆనందమనియు వేద ముల యంతములగు సుపనిషత్తులు ఘంటాపథముగాఁ దెల్పుచున్నవి. ఈ బ్రహ్మ యాత్మకంటే భిన్నముకాదనియు నుపనిషత్తువలనఁ దెలియుచున్నది. కావునఁ దేలిస విషయమిది :—ఆనందమనియు, నత్యమనియు, జ్ఞాన మనియు, సనంతమనియు బ్రహ్మపదార్థము నిర్వచింపఁ బడుచున్నది. ఈ బ్రహ్మ యాత్మకంటే భిన్నముకాదు. బ్రహ్మయునాత్మ నొక్కటే.

పై విధమునఁ దెలుపఁబడిన బ్రహ్మత్వైక్యజ్ఞానము, ననుభవము, సత్యము, నిత్యము, శాశ్వతమునగు సుఖము. సుఖాపేక్ష ప్రతి జీవునకు సామాన్యము. త్రివర్గమగు ధర్మార్థకామముల నొక్కొక్క దానగాని యన్యోన్యత్వ మునఁగాని లభించు సుఖము క్షణికము, అనత్యము, అనిత్యము, అజ్ఞానవిలసితము, దుఃఖపర్యవసాయి. త్రివర్గ ఫలము నపేక్షింపక మఱియొకదాని ఫలము నపేక్షించి దానికిఁదగు వ్యవసాయమొనర్చినఁ దత్ఫలప్రాప్తిచే నిత్యా నందము కలుగుచో నదియేది? అది మోక్ష మనఁబడు నాలవ పురుషార్థము. ఈ విషయమును నవిస్తరముగాఁ

దెలుపు నాఖ్యాయిక నొకదానిని యుపాదేశింపకమును సుప నిష్ఠునఁగలవానిఁ జెప్పెదను.

యాజ్ఞపల్లుక్కుడును బ్రాహ్మణుఁడొకఁడు కలఁడు. దానికిఁ గాత్యాయని మైత్రేయి యనువారిరువురు భార్యలు. వీరిరు వురిట నొకకాల మాతఁడు సంసారమును బేయుచుఁ త్రివర్గఫలములఁ బూజఁగొనుచుండెను ఇట్లు తాననుభ వించు సుఖములన్నియు ననిత్యములూ, సంపదములు నని కొంతకాలమునకు గ్రహించెను. భర్తయు నిర్వర్తిం చుట దానికొక కర్తవ్యమగుననియు, తస్మాత్తైవ కామము పలన సుఖము మొనలగుననియు వేదశాస్త్రకు బేయు చున్నానని యాతఁడు తనలోదా విచారించుకొనెను. అప్పుడు తన భార్యల నిరువురఁ బిలిచి 'నీను బరివాజ కత్వము గ్రహింతును. తరువాత మీయరువురకు సంపదలం నిక్కురురక్కపలు లికుంతఁ గను పుష్కలమును వైరస్యము పుట్టకుంతఁగను సర్వమును విభాగించి యిత్తుననెను. భార్యల యిరువురిలోఁ జిన్న భార్య మైత్రేయి. ఈమె బ్రహ్మవాదిని. పెద్ద పెండ్లము కాత్యాయని ప్తి ప్రజ్ఞకలదియే గాక యంత నెక్కుడు జ్ఞానపతి కాదు. అందుచే నాయమ యేమియు మాటాడకుండెను. మైత్రేయి వెంటనే యిట్లనెను :- 'నీ యిచ్చు సమస్త సంపదలవలన నే నమృత సమ్యోచనోకానో దెలుపుము' దానికి యాజ్ఞపల్లుక్కుడు 'కావు. కాని యుపకరణవంతుల జీవితమట్లుగఁజూచునో యట్లే నీ జీవితమునగును. భనసంపదలమృతత్వమును సంపాదించ నేరవు' అని యుత్తరమొసఁగఁగా నామె 'యమృతత్వ సంపాదకములుగాని యా విత్తాదులు నాశిల? నియోజిగిన యర్థమును నాశిమ్మని' యడిగెను. దానికి సంతనించి యాబ్రాహ్మణునిట్లు సుపదేశించెను. పతిశోరిక నిష్ఠింపఁ జేయుటకు పతి ప్రయుఁడు కానేరఁడు. భార్యకుఁ దనకామ నిద్రికొఱకే భర్త ప్రయుఁడగుచున్నాడు. ఇట్లే భార్యశోరిక నిష్ఠింపఁజేయుటకు భార్య ప్రయురాలు కానేరదు. తన కామనిద్రికొఱకే భర్తకు భార్య ప్రయురాలగుచున్నది. ఈ విధమున నాత్మకామమునకై పుత్రులు, విత్తము, పశు వులు, నమస్త్రప్రబలు, దేవులు, వేదములు, భూతములు మొదలుగా నర్థమును నాత్మకామమునకై ప్రయుములగు చున్నవి. కాని యొందులేదు. కావున "నాత్మయే—ఓ మైత్రేయీ! ద్రష్టవ్యము, శ్రోతవ్యము, మంతవ్యము, నిది ధ్యానితవ్యము. అత్మ దృష్టమై, శ్రుతమై, మతమై, విజ్ఞాత

మైనయెడల సర్వము నెఱుక కాన్పదమగుచున్నది. ఇదియే బ్రహ్మనుభవము. అత్మానుభవము, అ ప రో క జ్ఞానము, అనంవానుభవము” అని పలికెను.

చతుర్థ పురుషార్థమగు నీ మోక్షమును సంపాదించుటకు మార్గములు వివిధములుగా గోచరించుచున్నవి. వీని నాయానానామత సంప్రదాయజ్ఞులు నానావిధములఁ దెలుపుచున్నారు.

మోక్షమార్గములలో బ్రధానములని వైదికమతావలంబులు చెప్పునవి ధర్మాచరణము, ఉపాసనము, జ్ఞానమునవి ప్రధానములు. వీని ఫలపరిత్యాగరూపమగు ధర్మాచరణమే చిత్తశుద్ధిహేతువగుచున్నది; కావున ఫలాభిసందిలేని ధర్మము మాత్రమే గ్రహింపఁదగినది. రెండవది యుపాసనము. ఈ యుపాసనము బహిరంతర్భేదముచే ద్వివిధము. ఈ రెండింటిలో, నాంతరంగికమగు నుపాసనము శ్రేయమని తెలుపుచు ‘అంతర్యాగ సమారాధ్యా, బహిర్యాగ సుదుర్లభా’యని శ్రీ మాతృస్వరూప మభివర్ణితమైనదిగదా. ఇది యిట్లుండఁగా జ్ఞానమార్గము శ్రేష్ఠమైనదని గీతలును ‘సహ జ్ఞానేన సద్గుణం పవిత్రమిహ విద్యతే’ యని చెప్పుచున్నవి. కాఁగా నీ జ్ఞానమార్గమున జ్ఞాననిష్ఠుడగుట యెట్లు? వివేకమున నింద్రియగోచరములగు విషయము లేవియు ‘కాదు, కాదు,’ యను బోధచే గ్రహింపఁదగిన దీ మార్గము. తెలిసిన తెలియని సమస్తముకంటె నస్యమైనది బ్రహ్మయనియు, మనస్సుతోఁగూడ వాక్కు దేనిని దెలుప నేరక వెనుమఱుచున్నదో యది బ్రహ్మయనియు నుపనిషత్తులు చెప్పుచున్నవి. అసగా ద్వైతముగాని యాయాత్మను చెలుపునది రెండవది కావలయునుగదా. రెండవది లేనప్పుడు తెలుపుట తెలిసికొనుటయనియుఁ దెలుపువాఁడు తెలిసుకొనువాఁడునను రెండు విషయములు సంభాష్యములుగావు. కావున మోసమే బ్రహ్మను సుపదేశించుటయ్యెను. ఈ రహస్యమే ‘మౌనవ్యాఖ్యా ప్రకటిత పరబ్రహ్మతత్త్వం యువాస’మ్యని శ్రీ దక్షిణమూర్తి రూపముగా సభివర్ణితమయ్యెను. ఇదియే ‘గురోశ్చ మౌనం వ్యాఖ్యాసం శిష్యాప్రచ్ఛిన్న సంశయాః’ అని జ్ఞానమార్గమున నాత్మ తత్త్వమును గ్రహించిన శిష్య ప్రవృత్తి యిట్టిదను సట్టుల వివరింపబడినది. ఈ జ్ఞానమార్గము మిక్కిలి శ్రేష్ఠమయ్యు మిక్కిలి కష్టము. ఈ మార్గమున జ్ఞాననిష్ఠ తప్పక కుదురును.

ఇట్లు జ్ఞానయజ్ఞమున నాత్మానుభవమును గలవాఁడు లోకమున సుదుర్లభుఁడు. అందుచే నుపాసనము మఱి యొక మార్గము. ఈ యుపాసనము వైదిక తాంత్రిక లోక కాదిభేదములు లోకమున గోచరించుచున్నవి. ఇందు వైదిక తాంత్రికములు కొంతవరకు సంబంధము గలవి. వీనఁ బ్రాణాయామ, యమ, నియమాననాదులును

గ్రాహ్యము లగుచున్నవి. ఇవి యోగసంబంధమును గలవి. ఇట్టి యాననాదులనన్య సంపాదనమున కేర్పడినవి. అవి దహరోపాసనము, ప్రతీకోపాసనము, నిర్గుణోపాసనము, అహంగ్రహోపాసనము మొదలగునవి. తాంత్రికములు చక్రార్చనము మొదలగునవి. ఇవి కాఁగా నేటికాలమున లోకమున వ్యవహారసిద్ధములైన యుపాసనములు కొన్ని కలవు. ఇవి భజనలు హరికథలు మొదలగునవి. వీని యందు గుణముండవచ్చును. కాని యివి వైదిక తాంత్రిక భిన్నములని చెప్పక తప్పదు. వీని గ్రహించి తత్ప్రవాహమున బడుటయు స్వధర్మభ్రంశమును గల్పించునేమో యని నందేహము.

ఈ యుపాసనము లన్నిటిని ‘భక్తి’ యను మార్గమునుగాఁ జెప్పవచ్చును. భక్తి మార్గముగాని నిష్ఠకాదు. భక్తితో భగవంతుని భజించుటయుఁ గర్మరూపమే యగును. ఇట భగవంతుఁడు వాని భజించు తాను గలరు. ఇందు ఏకత్వము లేదు. ఇట్టి కర్మరూపమగు భగవద్భజనమునకు శ్రద్ధ యనునది యత్యావశ్యకము. శ్రద్ధ యనగా అస్తిక్య బుద్ధి. కావుననే ‘శ్రద్ధావాక్ భజతే హం’ అని గీతల యుపదేశము. శ్రద్ధ కర్మఫలత్యాగమున నేర్పడునది. ఇట్టి శ్రద్ధఁగలవాని కనూయయు నుండదు. అందువలన శ్రద్ధావంతులు, అనూయలేనివారు కర్మల మోక్షము నందుచున్నారని “శ్రద్ధావన్మోక్షసూయస్తో ముచ్యతేతేఽపికర్మభిః” యని శ్రీ కృష్ణునుపదేశము. అసనూయా శ్రద్ధలు గల భక్తునకు రాగద్వేషాదులు తమత తాము విరమించును. అపుడు ప్రసాదభావము గలుగును. ప్రసస్త్యమువలన సర్వదుఃఖముల హనియు గలుగును. ఇట్టివానికి బుద్ధి పర్యవస్థానము నొందును. బుద్ధి పర్యవస్థానము నొందిన జ్ఞానసంపాదనమునకు—అసఁగా నాత్మజ్ఞానానుభవమునకు వలయు చిత్తశుద్ధి కలుగును. ఇట్టి స్థితి గూరుపఱుకు భక్తిమార్గము మానవుని గొనిపోవును. పైన చెప్పబడిన భక్తిఁగలవారు నుకృతులు. వీరు నాలుగు తెగలగా సుందురని శ్రీ కృష్ణుఁ డర్థునున కుపదేశించెను. వీరు అర్తుడు, జిజ్ఞాసువు, అర్థాధి, జ్ఞానియని పేర్కొనబడిరి. సంసారార్థి ననుభవింపనేరక జ్ఞానేచ్ఛకలవాడై పరమ పురుషార్థమగు మోక్షమునర్థించి జ్ఞాననిష్ఠుఁ డగుటకు వలయు సంతరువులు నాలుగు నీ వాక్యమున బోధింపఁబడినవి. ఇదియుఁ గాక యీ భగవద్భక్తియే యజ్ఞరూప మనియు గీతలయుపదేశము. ప్రతనిష్ఠులగు యతులు చేయు భక్త్యాత్మకములగు యజ్ఞము లైదు తెఱఁగులుగా విభజింపఁబడినది. ఇవి ద్రవ్యయజ్ఞము, తపోయజ్ఞము, యోగయజ్ఞము, స్వాధ్యాయయజ్ఞము జ్ఞానయజ్ఞము నని పేర్కొనబడినవి. ఈ యైదును భక్తిమార్గములే యగు

చున్నవి. ఇవి యన్నియుఁ గర్మజములు. చిత్తశుద్ధికి ఫలాభినందినిరసమున నేర్పడునవి కాని వీని యన్నిటిలో జ్ఞానయజ్ఞము శ్రేయమనియు, నిట్లు శ్రేయమనుటకు హేతువు నమస్తకర్మయు జ్ఞానమునఁబరిసమాప్తి నొందుట యనియు 'నర్వంకర్యాఖిలంజ్ఞానే పరిసమాప్య' యను వాక్యముచే తెలుపబడినది.

వివిధమార్గముల బ్రసరించు భక్తికి శాండిల్యుఁడిట్లు లక్షణమును జెప్పచున్నాడు. 'సా (భక్తి) పరానురక్తి రీశ్వరే' అనగా నీశ్వరునందుఁ పరానురక్తి భక్తియని. ఇటు ననురక్తియననేమి? స్నేహము, ప్రణయము, ప్రేమ, మైత్రి, రక్తి అనురక్తియను భావములు శృంగారము నాయికా నాయకుల పరస్పర భావము అంకురించి, చిగిర్చి, మొగ్గతొడిగి, విరియఁబూచి ఫలించియనుభవ మునకు వచ్చుటగాఁదెలుపఁబడును. రాగమనురుచిగల పండు ననుభవించుటయనురక్తి. భగవంతుఁడను పండును అనుభవించుట యీశ్వరునందనురక్తి. ఈ యనురక్తి పరమైన భక్తియని శాండిల్య సూత్రము. పరమనఁగా నిరంతరమని మాత్రము చెప్పఁదగదు. పరము నిరంతరము నిర్దేశకమునని యభిప్రాయము. కావున నిరంతరము నిర్దేశకమునైన యీశ్వర ఫలానుభవము భక్తి యని యాసూత్ర తాత్పర్యము. ఇందు నీశ్వరఫలమొకటి దాని ననుభవించువాఁడొకడునను ద్వైతసాంకర్యము గలదు. దీనిని కలవాడు భక్తుఁడు. దీనికి జ్ఞానముసులభము. ఇట్టి యనురక్తి శృంగార రూపమున వహించినది రాధా రూపము. శ్రీ కృష్ణరూప మీశ్వరుడు. రాధకు శ్రీ కృష్ణ పైఁగల యనురక్తి భక్తి. ఇది పరమైనది. ఇందు నైరంతర్యము నిర్దేశకత స్పష్టముగా గోచరించును. దీనినే మధుర రసమనియందురు. ఇది భక్తి రసరాజ మనియుఁదెలుపఁబడినది. ఇది గోపికలయందును గోచరించును. శ్రీ కృష్ణుఁడు వేణుగానముచేసెను. గోపికలే తెంచిరి. వారికింకను నిశ్శంకమగు పరానురక్తి కలుగ లేదు. కావున శ్రీ కృష్ణుఁడు 'ఇది యమునా నదీ జలసమేధితపాదపవల్లవప్రసూ। నదళవిరాజితంబగు వనంబు మనంబులమేర దప్పెనే' యనియు, 'వనితలు నన్నుఁగోరి యిటు వచ్చితిరింతఁగోఁతలేదు; మే।

లొనరె నమస్తజంతువులు నోలిఁబ్రయంబులుగావెనాకు; నై। ననునిలువంగఁబోలదు; ననాతన ధర్మములాడువారికిం। బెనిమిటులన్ భజించుటలు పెద్దలు చెప్పుచునుందు రెల్లెడన్ ॥ 'ధ్యానాకర్షణదర్శన। గానంబుల నాతలంపు గలిగినఁ జాలున్। బూనెదరు కృతార్థత్వము। మాన వతుల్చనుఁడు మరలిమందిరములకున్' అని పలికెను. ఇది వారియహంకారాభి మానముల పరీక్ష. ఈ పరీక్షకు వామ, 'అకటానమ్మితిమేము; క్రూరుఁడన నిన్నర్థంబె; మా యిండ్లలో; సకల వ్యాప్తులడించి నీపదనరోజాతం బులర్చింపజి। క్కకయేతించితి; మీనుఁడాఢ్యుఁడవుము ముఖానక్తులంగాచుపో। వికఁగావందగు, గావవేడువమేలే బ్రాంతలంగాంతలన్' అనిసమాధానమునిచ్చినిల్చిరి. అప్పుడు గోపికల దీనాలపంబులు విని నవ్వి యోగీశ్వరేశ్వరుండైన శ్రీ కృష్ణుడాత్మారాముండై వారలతో రమించినాఁడట. ఇది మధురరసము. అగ్రగణ్యమగు భక్తి. ఇట్లే నిరభిమా నలను నిరహంకారల నొనర్చి గోపికలకుఁగైవల్యమును శ్రీ కృష్ణపరమాత్మ ప్రసాదించినటుల గోచరించును.

ఈ భక్తి శ్రవణము, కీర్తనము, స్మరణము, పాదసేవ సము, అర్చనము, దాన్యము, సఖ్యము, అత్మనివేదనమని తొమ్మిదిదేహఁగలుగా విభజింపఁబడినది. భాగవతమున దెలుపఁబడిన సమస్తము నీ నవవిధభక్తి మార్గముల వివరణమే. ఈ విషయము ప్రత్యేకమైనది. గావున దీని నిటవివరించుట మానినాము. భక్తిమార్గము జ్ఞానమార్గ మునకంటె సులభమైనది. కావుననే ప్రహ్లాదుఁడుతోడ బాలకులకు మోక్షమునకు మార్గము నుపదేశించుచు 'చిక్కఁడు వ్రతముల క్రతువులఁ జిక్కఁడు దానముల శౌచశీలతసములన్। జిక్కఁడుయుక్తిని, భక్తిని। జిక్కిన క్రియ నచ్యుతుండు సిద్ధమునుండి—యని గంటమో గించినటులఁబలుకుచున్నాడు. ఇట్లు భక్తితో భగవంతు నందర్పించిన మనోబుద్ధులను గలవాడు చిత్తశుద్ధిగలిగి జ్ఞానియగునని శ్రీ కృష్ణ భగవానుఁడు పార్థునకుఁజేసిన నుపదేశమొక దానిని స్మరించుచు ఇంతటితో విరమించు చున్నాను.

....సర్వేమకాలేషు మామనుస్మరయద్వ్యచ। మయ్య ర్పిత మనోబుద్ధిర్మామేష్యసి ననంశయః ॥

భగవదుపచారములు, తత్ప్రయోజనము

పండిత, వేదాంతం విప్రనారాయణాచార్యులు, నిజాంపేట.

(కృష్ణాజిల్లా రెలిజియస్ ఇన్ స్పెక్టరు)

(ఖం) విష్ణుసూక్తేన మస్తిష్కం, సంపుటం, ప్రహ్వంగం, పంచాంగం, దండాంగ మితి పంచప్రణామాకూర్యాత్ ॥

మస్తకే అంజలౌన్యస్తే సమస్తీష్కః । హృదయే అంజలి పుటం

న్యసేత్స సంపుటః । పాణివ్యత్యన్య హృదయేన్యన్య ఆనత

గాత్రభవేత్ సప్రహ్వంగః, పాదాంగుళిభ్యాంజాను భ్యాంవా ఆసీనస్యాంజలిభూమౌలలాటం నిదధ్యాత్స పంచాంగః, పాదోహస్తా ప్రసార్యసాంజలి భూత్వా అభోముఖం దండవచ్చయిత, నదండాంగ ప్రణామః ।

తా ॥ ప్రణామమనగా, మిక్కిలి లొంగుబాటుజెందుట, శ్లో ॥ భగవాన్ మే పరోనిత్యమహం ప్రత్యవరన్నదా, ఇతి భావో నమఃప్రాక్తో నమనః. కారణం హి నః ॥ అని పెద్దలు చెప్పచుండిరి. పూజాదియందు అతోదేవాది షణ్మంత్రముల జపించుచు సమస్కరించినట్లు, పూజావసానమందు విష్ణోనుకాది మంత్రనస్తకము జపించుచు, మస్తీష్కాది పంచప్రణామములను జేయవలెనని శృంగారులు జెప్పియుండిరి. (1) అంజలిబంధము శిరము నందిడుకొని, నిమిలితనేతృడై నిలచి, మ్రొక్కుట మస్తీష్కమనబడును (2) అంజలిబంధము హృదయమందిడుకొని, ఆనతశిరస్కుడై, నిలచి మ్రొక్కుట, సంపుటమనబడును. (3) పాణివ్యంద్యము వ్యత్యన్యముజేసి, (కరపృష్ఠము జోడించి) హృదయమందిడుకొని, ఆనతగాతృడై నిలచి మ్రొక్కుట, ప్రహ్వంగమనబడును. (4) పాదాంగుళులతోను, జానువులతోను, నేలపై కూర్చునియుండి, అంజలిబంధము గావించి, ముఖము నేలపైమోపి, మ్రొక్కుట పంచాంగమనబడును. (5) అంజలిబంధము గావించి, కాలుచేతులను జాచి, అభోముఖుడై, కర్రవలె నేలజాగిలపడుట, దండాంగమనబడును. విష్ణోనుకం, విష్ణోరరాటమని, తదన్యప్రియం, ప్రతద్విష్ణుః, పరోమాత్రయా, విచక్రమే, త్రిదేవః, అను మంత్రములేడును కలసి, విష్ణుసూక్త మనబడుచున్నది. ఈ మంత్రములకు వివృతి వ్రాయబడినది.—

దక్షిణాదానము—ముప్పదియవ ఉపచారము

(ఖం) ఘృతాత్పరీతి దక్షిణాయుతం ముఖవానం దద్యాత్ ॥

మం॥ ఘృతాత్పరీమండ ఇవాప్ను స్నేహస్వర్వాధిక స్సర్వ ధత్తేమ శర్వః ।

సచేతనశ్చేతయతే స్వశక్త్యా, ఏకోలోకాన్ గర్భ వత్పాతు సర్వాన్ ॥

ఈ మంత్రమునకు, వివృతి వ్రాయబడినది.

స్తుతించుట—ముప్పదియొకటవ ఉపచారము
పుష్పాంజలిదానము—ముప్పదిరెండవ ఉపచారము

(ఖం) దేవం సహస్ర శీర్షమితి సంస్త్రాయ పుష్పాంజలిం దద్యాదితి ద్వాత్రింశదుపచారాః ॥

ఇందు స్తుతించుట పుష్పాంజలిదానముజేయుట అను ఉపచారములు రెండును, అవినాభావ సంబంధము గలిగి యున్నవి. ఆగమశాస్త్రసంహితాకారులు వివిధ స్తుతి మంత్రములతో స్తుత్యుపచారము చేయుటకవశాత్తము కల్పించియున్నను, ముఖ్యముగా శివకేశవాలయము లందెల్లెడలను నారాయణోపనిషత్తునందలి త్రయోదశానువాకముతోను, తైత్తిరీయారణ్యక ప్రథమప్రపాఠకములోని, ఏక త్రింశానువాకమందలి కొన్ని మంత్రములతోను మరల నారాయణోపనిషత్తులోని కొన్ని మంత్రములతోను నిమిలిత నేతృడై, చిత్రైకాగ్రతతో స్తుతించి అర్చాన్వరూపముతో నున్న దేవదేవుని దివ్యపాదారవిందములందు పుష్పాంజలిని సమర్పించుచున్నారు. దీనికే మంత్రపుష్పమను వాడుక గలదు. మంత్రపుష్పమన ఫలప్రాప్తికి సాధనభూతమైన పుష్పనదృశ మంత్రనిచయమని భావము—

మం॥ సహస్రశీర్షందేవం విశ్వాక్షం విశ్వశంభువమ్ ।

విశ్వంనారాయణం దేవమక్షరం పరమంపదమ్ ।

ప ॥ సహస్రశీర్షం, దేవం, విశ్వాక్షం, విశ్వశంభువమ్, విశ్వం, నారాయణం, దేవం, అక్షరం, పరమం, పదమ్.

స ॥ దీవ్యత ఇతిదేవః-తం సహస్రశీర్షం-అనంతశిరస్కం విశ్వాక్షం - విశ్వన్య = జగత్తః, శం = సుఖ మస్మాద్భవతీతి విశ్వశంభువం, అక్షరం = నాశరహితం, పరమం = ఉత్కృష్టమ్ పద్యతే జ్ఞానిభిరితి పదం, నారాయణం దేవం విశ్వం= జగదాత్మకం (ద్వాయే ఇతి శేషః)=

తా || స్వయంప్రకాశమానుడును, అనంతశీరస్కుడును, విశ్వం-జగత్ అక్షిణీయస్వనః-విశ్వాక్షః-తం = ప్రపంచమే నేత్రములుగాగలవాడు. ప్రపంచమునంతను చూచువాడని యర్థము. ప్రపంచనేతృడును, నిఖిలజగత్సుఖసంధాతయును, నాశరహితుడును, సర్వోత్కృష్టుడును, జ్ఞానఘనులచే చూడబడువాడును అగు, శ్రీమన్నారాయణుని, జగత్కారణునిగా, ధ్యానించుచున్నాను.—
మం || విశ్వతఃపరమాన్నిత్యం విశ్వం నారాయణగం

హరిమ్ ||

ప || విశ్వతః, పరమాత్, నిత్యం, విశ్వం, నారాయణం,
హరిమ్ ||

స || హరతి పాపానీతి హరిః, తం, స్వనామ సంకీర్తనేనైవ సకలపాప విధ్వంసకం, విశ్వంవిరాడ్రూపిణం నిత్యం శాశ్వతం, నారాయణం, విశ్వతఃవిశ్వస్వాజ్జగతః ।
పరమాత్ = పరమమిత్యధః, విభక్తివ్యత్యయశ్చాం ఉత్కృష్టంధ్యాయే ఇతిశేషః || [దనః]

తా || తన నామ సంకీర్తనము జేసినంతనే సకల పాపములను సమయింపజేసి, మోక్ష సామ్రాజ్య మొనగు వాడును, విరాడ్రూపియు, శాశ్వతుడును, అగు శ్రీమన్నారాయణుని, పరిదృశ్యమాన మగుచున్న జగత్తుసకంబే గొప్ప వానినిగా ధ్యానించుచున్నాను.—

మ || “విశ్వమేవేదం పురుషస్తద్విశ్వముపజీవతి”

ప || విశ్వం, ఏవ, ఇదం, పురుషః, తత్, విశ్వం, ఉపజీవతి.

స || తదిదం = పరిదృశ్యమానం, విశ్వం = జగత్, పురుషః పరమాత్మైవ, ఉపజీవతి = విరాడ్రూపిణాక్రమ్య తిష్ఠతి, విశ్వం = విరాడ్రూపిణం, పరమాత్మానం

ధ్యాయే ఇతిశేషః ||

తా || ఏ పురుషపుంగవుడు పరిదృశ్యమానమగు చున్న జగత్తును విరాడ్రూపముతో అక్రమించి యుండెనే, సర్వేశ్వరుడైన ఆవిరాడ్రూపిని-ధ్యానించుచున్నాను.

మం || “పతింవిశ్వస్యాత్మేశ్వరగం శాశ్వతగం శివ

మచ్యుతమ్ ।

నారాయణం మహాజ్ఞేయం, విశ్వాత్మానం పర
యణమ్ ||

ప || పతిం, విశ్వస్య, ఆత్మేశ్వరం, శాశ్వతం, శివం,
అచ్యుతం

నారాయణం, మహాజ్ఞేయం, విశ్వాత్మానం,
పరాయణం ||

స || నరస్యేదంనారం, అవతారేషు, నారంపవ్వరయతఇతి,
నారాయణః ||

తం, విశ్వస్య జగతః, పతిం = పాలకం

అత్మనాం = జీవానాం, ఈశ్వరః = ప్రభుః
ఆత్మేశ్వరః, తం, శాశ్వతం = ఆదిమధ్యంత
రహితం, శివం = మంగళప్రదమ్
అచ్యుతం = చ్యుతిరహితం, విశ్వా
త్మానం = జగదహికారణభూతం
పరాయణం = బగత్సముత్కృ
ష్టాధారం, మహాజ్ఞేయం = జ్ఞేయేషు
తత్వేషుప్రాథం మత్వాధ్యాయే ఇతిశేషః ||

తా || జగత్పాలకుడును, జీవులకానించువాడును, నిత్యుడును, మంగళప్రదుడును, నాశరహితుడును, జగత్తునకు కారణభూతుడును, జగదాధారుడును, అగు శ్రీమన్నారాయణుని తెలియదగిన తత్వములచొక్కెల్ల గూఢతత్వస్వరూపునిగా తలచి, ధ్యానించుచున్నాను.

మం || నారాయణ పరోజ్యోతిరాత్మా నారాయణఃపరః
నారాయణ పరంబ్రహ్మ తత్వం నారాయణః పరః
నారాయణపరోధ్యాతా ధ్యానం నారాయణః పరః

ప || నారాయణః, పరః, జ్యోతిః, అత్మా, నారాయణః,
పరః,
నారాయణః, పరం, బ్రహ్మ, తత్వం, నారాయణః,
పరః
నారాయణః, పరః, ధ్యాతా, ధ్యానం, నారాయణః,
పరః

స || ఆస్యాం చతుర్ధాన్యమృచి, పూర్వోదితమంత్రేమయన్మహేశ్వర స్వరూపం నిర్దిష్టం తత్సర్వమపి నారాయణ శబ్దవాచ్యమేవేతి పిశదయన్ తం ధ్యాతుం అధికారికవిశేషం వృత్తివిశేషంచ ఆవశ్యకమితి జ్ఞాపయతి । ధ్యాతా-ధ్యానాధికారీ పురుషః యమనియమానస ప్రాణాయామ ప్రత్యాహర ధ్యాన ధారణ సమాధయ ఇతి అష్టాంగ నియోగస్య = అష్టాంగయోగ యుక్తస్యైవ ధ్యానాధికారిత్వం । ధ్యానం సకలనిష్కల జ్ఞానేన ప్రత్యుగాత్మగోచరం వృత్తివిశేషం ఆశ్రిత్యేతి శేషః । నారాయణః = పురాణ ప్రసిద్ధోదేవదేవః పరోజ్యోతిః పరశబ్దస్య లింగవ్యత్యయశ్చాందనః శాశ్వతమనాది జగద్బిజం నిత్యానందకరం పరంజ్యోతి స్వరూప ఇతి నారాయణఃపరః అస్యః = అత్మాజీవాత్మనోభిన్న ఇతి నారాయణః పరం = ఉత్కృష్టం బ్రహ్మ = బృంహణశీలయద్వస్తుతదితి. నారాయణః

పరం

ఉత్కృష్టం, తత్వమితి, నారాయణః సావినాం

శతృరితి

నారాయణః, పరః, సర్వోత్కృష్ట ఇతి చజ్ఞాత్వా
ధ్యాయేత్

తా || ఉపాసకుడు యమనియమాద్యష్టాంగ యోగసం
సిద్ధితే, ధ్యానాధికారిత్వమునొంది, ప్రత్యగాత్మను తెలిసి
కొనుటకు సాధనభూతమైన వృత్తివిశేషము నాశ్రయించి,
నారాయణుడు నిత్యమును జగత్కరణభూతమును నిత్యా
నందదాయకమును అగు, పరంజ్యోతిస్వరూపి అనియు,
జీవాత్మకన్న చిన్నుడనియు, ఉత్కృష్టబృంహణ
శీలమైన వస్తుస్వరూపి శ్రీమన్నారాయణుడే యనియు,
నారాయణతత్వము తెలియదగినతత్వములతోకెల్ల ప్రాథ
తత్వమనియు, శ్రీమన్నారాయణుడే సకలపాప విధ్వంసకు
డనియు, సర్వోత్కృష్టుడనియు, తెలిసి ధ్యానించవలెను.

మం || యచ్చకించిజగత్సర్వం, దృశ్యతేశ్వాయతేఽపివా
అంతరబాహిశ్చతత్సర్వం, వ్యాప్యనారాయణస్థితః

ప || యత్, చ, కించితే, జగత్, సర్వం, దృశ్యతే,
శ్వయతే, అపి, వా
అంతః, బహిః, చ, తత్, సర్వం, వ్యాప్య,
నారాయణః, స్థితః ||

స || సర్వంజగత్, సర్వస్మిన్ జగతీతినస్తమ్యధేః
ప్రథమా, య
త్కించివస్తుజాతం, దృశ్యతే, శ్వయతేచ,
తత్సర్వమపి,
వస్తుజాతం, నారాయణః। కటక, ముకుటా
ధ్యాభరణస్య
ఉపాదానకారణభూత సువర్ణవదంతరబాహిశ్చ.
వ్యాప్య

స్థితేవా, వాశబ్దాచారే, అవతిష్ఠత, ఇత్యధః ||

తా || జ్ఞానులు పరిదృశ్యమాసమగుచున్నట్టియు,
శృతిగోచరమగుచున్నట్టియు, ప్రాపంచిక వస్తు నము
దాయమంతయును - ఆభరణనిర్మాణమునకు కారణ
భూతమైన బంగారమువలె, శ్రీమన్నారాయణుడు అంత
బాహివ్యాప్తితో, వ్యాపించియున్నాడని తలచుచున్నారు.
మం || అసంతమవ్యయంకవిగ్ం సముద్రేస్తం

విశ్వశంభువమ్
పద్యకోశప్రతికాశగ్ం హృదయంచాప్యథోముఖమ్
ప || అనంతం, అవ్యయం, కవిం, సముద్రే, అంతం
విశ్వశంభువమ్
పద్యకోశప్రతికాశం, హృదయం, చ, అపి,
అథోముఖమ్

స || అత్ర పూర్వాధేః నారాయణస్య సర్వజ్ఞత్వాదికం
సంక్షేపేణోపన్యస్య, ఉత్తరాధేః ఉపాసనాస్థానం
ప్రతిపాద్యతే,

అనంతం=దేశకాల పరిచ్ఛేదరహితమ్, అవ్యయం
నాశరహితమ్

కవిం=సర్వజ్ఞం, సముద్రే=సముద్ర సప్తశ
సంసారే, అంతం

అపసానరూపం, యదా నారాయణస్య
స్వరూపంజానాతి

తదైవ సంసారః క్షీయత ఇత్యధః,
విశ్వస్య=జగతః

శం=సుఖమస్మాద్భవతీతి విశ్వశంభువః, తం,
వక్ష్యమామే

ఉపాసనాస్థానే ఉపాసితేతిశేషః, హృదయం,
హృత్పద్మం

పద్యకోశప్రతికాశమపిచ, అథోముఖం=ధర్మకందజ్ఞా
ననాశైశ్వర్యాద్యష్టదళవైరాగ్యకణికాయుతంనతే
అథోముఖత్వేనా వస్థితం, తస్మిన్ హృదయకమలై,
దహరోపాసకః, పూర్వాధేఃసోపన్యస్తం, నారాయణం
సహస్ర

శీరోష మిత్యాదినా ధ్యాయేదితి శేషః ||

తా || దహరోపాసకుడు ధర్మమనెడి మూలమును
జ్ఞానమనెడి తూడును అణిమాద్యష్టైశ్వర్యములనెడి
రేకులును వైరాగ్యమనెడి దుద్దును కలిగి అథోముఖముతో
వ్యాపించియున్న హృత్పద్మమును రేచకాది ప్రాణాయామ
భేదములతో ఊర్ధ్వకముఖముగా త్రిప్పి వికసితహృ
దయారవిందమందు సర్వజ్ఞుడును, నాశరహితుడును,
దేశకాలాద్యనవచ్ఛిన్నుడును, సకల జగత్తునకు సుఖము
కూర్చువాడును, సముద్రసదృశసంసారమందు దరిగా
నకున్న వారలకు మార్గదర్శకకుడునైన శ్రీమన్నారాయణుని
సహస్రశీరోషమిత్యాది ఋకులతో ధ్యానించవలెను.

మం || అథోనిష్ఠ్యా వితస్త్వాంతే నాభ్యాముపరి తిష్ఠతి
జ్వాలమాలాకులంభాతి, విశ్వస్యాయతనంమహత్

ప || అధః నిష్ఠ్యాః వితస్త్వాంతే, నాభ్యాం ఉపరి తిష్ఠతి
జ్వాల మాలాకులం, భాతి విశ్వస్య ఆయతనం మహత్

స || తద్బదయకమలం కుత్రవర్త ఇత్యాకాంక్షాయాం, పూ
ర్వాధేఃన హృత్పుండరీకస్థానం ఉత్తరాధేఃన తత్ర
ధ్యాతవ్యస్యవైశ్వానరాభిధ పరబ్రహ్మణః

నివాసంచ, జ్ఞా
పయతి। నిష్ఠః=గ్రీవాబంధః, తస్యాః అధః అధస్తాత్,
నాభ్యాముపరి=నాభిప్రదేశ్యా ధర్మభాగే,

వితస్త్వాంతే
దశాంగులమితి నైఘంటికాః। వితస్త్వాః అంతే=అప
సానే, పూర్వోక్తం హృదయ పుండరీకం తిష్ఠతి
వర్తతే

తత్ర విశ్వస్య = బ్రహ్మాండస్య, ఆయతనం =
ఆధారభూతం
జ్వాలమాలాకులం = ప్రకాశపరంపరాభిర్భుక్తం
మహతే

వైశ్వానరాభిధ పరబ్రహ్మ భాతి = ప్రకాశతే

తా॥ ఉపాసకుని శంకాపరిహరముకొరకు పూర్వాధికముతో హృదయ పుండరీకస్థానమును ఉత్తరాధికముతో సచ్చట వైశ్వానరాభిధ పరబ్రహ్మముయొక్క ఉనికిని తెలియజేయుచున్నాడు. పూర్వోక్తమైన హృదయ కమలము ఉపాసకుని గ్రీవాబంధమునకు (కంఠస్థానమునకు) పండ్రెండంగుళముల దిగువ భాగమునను నాభిప్రదేశమునకు పండ్రెండంగుళముల పైభాగమునను గలదు. వితస్తి అనగా పండ్రెండంగుళములని నిఘంటుకారులు చెప్పుచున్నారు ఈ యంగుళములు శాఖాంగుళములుగాని పేరుగావు. అంగుష్ఠ కనిష్ఠికలను చాచి కొలచినట్టి కొలత వితస్తి యనబడుచున్నది. ఈ కొలత ఉపాసకుని వితస్తి (జాన) తో తెలియదగియున్నది. హృదయాంబుజమందు జగదాధారమై ప్రకాశ పరంపరలతో వెలుగొందుచున్న వైశ్వానరుడను దేవదేవుడు ప్రకాశించుచున్నాడు.—

మం॥ సంతతగం నిలాభిస్తులంబత్యాకోశనన్నిభమ్
తస్మాంతే సుషిరగం సూక్ష్మం తస్మింత్సర్వం
ప్రతిష్ఠితమ్

ప॥ సంతతం నిలాభిః తు లంబతి ఆకోశనన్నిభమ్ తస్య
అంతే సుషిరం సూక్ష్మం తస్మిన్ నర్వం ప్రతిష్ఠితమ్॥

స॥ పునరుపాసకస్య పూర్ణపరిజ్ఞానాయ హృదయకమల
స్థితిం వర్ణయన్ తత్సమీపస్థం సుమమ్నానాడిచిద్రం
తత్ర మనసి ప్రవిష్టేనతి బ్రహ్మణో రూపదశానంచ
జ్ఞాపయతి తద్ధ్యయకమలం ఆకోశనన్నిభం = పద్మ
ముకుళ నదృశం నిలాభిః = నిరాభిః = రలయోర
భేదః

ఏకోత్తర శతై నాడిభిః సంతం = వ్యాప్తంసతే
లంబతి

శరీరమధ్యే ఇతిశేషః తస్య హృత్పద్మస్య అంతే =
సమీపే సూక్ష్మం సుషిరం = చిద్రం తిష్ఠతీతి శేషః
తస్మిన్ సుషిరే నర్వం = జగత్సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్
తత్ర మనసిప్రవిష్టేనతి సర్వజగదాధారస్య బ్రహ్మ
ణో రూపం దృశ్యత ఇతి భావః—

తా॥ దేహ మధ్యభాగమందు అధోముఖముతో వ్రేలాడు
చున్న హృదయకమలము ఏకోత్తరశత (నూటయొక్కటి)
నాడులతో పరివేష్టించబడియున్నది. ఉపాసకుడు అద్దానిని
జాగరూకతతో తెలిసికొని ఆహృదయ కమలమునకు సమీప
మందేయున్న సుమమ్నా నాడివిపరమందు మనస్సును

బ్రవేశింప జేసినచో సకల జగదాధారుడైన పరబ్రహ్మమును
దశికంప గలుగుచున్నాడనిభావము—

మం॥ తస్యమధ్యే మహానగ్ని ర్విశ్వార్పివిశ్వతో ముఖః
సోగ్రభుగ్విభజన్ తిష్ఠన్నాహర మజరః కవిః
తిర్యగూధక్వ మధశ్శాయీ రశ్మయస్తస్య సంతతా॥

ప॥ తస్య మధ్యే మహాన్ అగ్నిః విశ్వార్పిః విశ్వతోముఖః
సః అగ్రభుక్ విభజన్ తిష్ఠన్ అహరం అజరః
కవిః

తిర్యగూధక్వ మధశ్శాయీ రశ్మయః తస్య సంతతా
స॥ తస్య = సుమమ్నానాళస్య మధ్యేప్రదేశే విశ్వార్పిః = బ
హుళ జ్వాలాపేతః అతఏవ విశ్వతోముఖః =

బహువిధ
ముఖః మహాన్ = ప్రాడోగ్నిః వర్తత ఇతి శేషః
అగ్రే = స్వస్య

పురతః ప్రాప్తమన్నం భుజ్యత ఇత్యగ్రభుక్
స్వయముజర
స్సన్ కవిః = కుశలః అహరం = ప్రాణిభిభుక్ క
మాహరం

అగ్రే గృహీత్వా తద్రసం నిష్పిష్య శరీరే సర్వా
వయవేషు
విభజన్ = ప్రసారయన్ తిష్ఠన్ = అవతిష్ఠ
తీత్యధః

తదాచోక్తం భగవతా॥ శ్లో॥ అహంవైశ్వానరోభూత్వా
ప్రాణినాందేహమాశ్రితః । ప్రాణాపానసమాయుక్తః
పచామ్యన్నం చతుర్విధమితి॥ తస్య వైశ్వానరనామ
కాగ్నేః రశ్మయః కిరణాః తిర్యగూధక్వ మధశ్శాయీ
వచస వ్యత్యయశ్చాందసః । సంతతా = వ్యాప్తా
ఇత్యధః॥

తా॥ ఈమంత్రము అధోనిష్ఠావితస్థాంతే అను ఋక్కు
సంపది జ్వాలమాలాకులంభాతి అని చెప్పినదాని పర
మాధికమును తిరిగి వివరించుచున్నది. ఆ సుమమ్నానాడి
చిద్రముయొక్క మధ్యభాగమందు అనేక జ్వాలలతో
ప్రకాశించుచున్న వైశ్వానరనామకాగ్ని హోతృడు ప్రాణులు
భుజించుచున్న అన్నమును తాను ముందుగా గ్రహించి ఆ
యన్నమును జీర్ణింపజేసి తద్రసమును నేర్చుగలవాడై
అయా నాడులయందు ప్రవహింప జేయుచున్నాడు. నాశ
రహితుడైన ఈ యగ్ని హోతృనియొక్క జ్వాలలు
ప్రాణుల దేహభాగమందు అంతటను తిర్యగూధాక్వోభో
ముఖములు గలవై వ్యాపించు చున్నవి—

మం॥ సంతాపయతి స్వందేహ మాపాద తలమస్తకః
తస్యమధ్యేవహ్నిశిఖా అణియోధాక్వ వ్యవస్థితః
నీలతోయదధుధ్యస్థా విద్యుల్లేఖేవ భాన్వరా
నీవారశూకవ త్రస్వి పీతాభాన్వత్యణూపమా॥

పం || సంతాపయతి స్వం దేహం ఆపాదతలమస్తకః
తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా అణీయా ఊర్ధ్వః వ్యవస్థితః
నీలతోయదమధ్యస్థా విద్యుల్లేఖా ఇవ భాస్వరా
నీవారశూకవత్ తస్మి పీతా భాస్వతి అణూపమా||

స || యోయం సర్వప్రాణీశరీరగతః వై శ్వానరః.
స్వం = స్వా

శ్రితందేహం ఆపాదతలమస్తకః = పాదతలమార
భ్య మస్తకపర్యంతం స్థితః సంతాపయతి తస్య
జ్వాలా

విశేషైః కృత్స్నదేహవ్యాపిసః = సంతాపాగ్నేః
మధ్యే =

శిఖానామధ్యే కాచిద్వహ్నిశిఖా నీలతోయదమధ్యస్థా
జలపూర్ణమేఘమధ్యంగతా విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా =
ప్రభావతీ నీవారశూకవత్ = నీవారశూకస్యదీఘః
పుచ్చవత్ తస్మి = సూక్ష్మా అణీయా = సూక్ష్మతరా అ
ణూపమా = అబోరణీయానిత్యుక్తత్వాత్
లోకికానాం సూక్ష్మవస్తూనాం ఉపమా భవितుం

యోగ్యా
సూక్ష్మతమేత్యధః పీతా = సువర్ణవణాః

ఉర్ధ్వః =
సుమమ్నానాదీమార్గతః బ్రహ్మరంధ్ర పర్యంతం

వ్యవస్థితః
‘ లింగవ్యత్యయశ్చందసః వ్యవస్థితానతి భాస్వతి = ప్ర
కాశతే—

తా|| ఏ వై శ్వానరనామకుడైన అగ్నిహోతృడు సర్వ
ప్రాణి శరీరగతుడై తనచే అధిష్టించబడిన శరీరమును
పాదములు మొదలుకొని శిరః పర్యంతము వ్యాపించి
యున్నవాడై లెస్సగా తపింప చేయుచున్నాడే ఆ యగ్ని
హోతృనియొక్క జ్వాలలలో నొకజ్వాల కాలమేఘమందలి
మెఱపుతిగవలె ప్రకాశింపుచు నివ్వరి ధాన్యపు ముల్లువలె
సూక్ష్మము సూక్ష్మతరము నై బంగారుచాయతో సుమమ్నా
నాదీచంద్రమునుండి బ్రహ్మరంధ్ర పర్యంతము వ్యాపించి
ప్రకాశించుచున్నది—

మం || తస్మాశిఖాయా మధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థితః
సబ్రహ్మ సశివ స్సహరి స్సేన్ద్ర స్సోక్షరః పరమ
స్వరాట్

పం || తస్యాః శిఖాయాః మధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థితః సః
బ్రహ్మ సః శివః సః హరిః సః ఇన్ద్రః సః అక్షరః ప
రమః స్వరాట్—

స || తస్యాః = సూక్ష్మాతిసూక్ష్మాయాః శిఖాయాః = వహ్ని
శిఖాయాః మధ్యే = మధ్యప్రదేశే అక్షరః = నాశరహితః
పరమః = సర్వోత్కృష్టః స్వరాట్ = పారతంత్ర్యా
భావాత్

స్వయమేవరాజా పరమాత్మా వ్యవస్థితః ఉపాసకానాం
భావనావిశేషబలేన తత్తద్దేవతా రూపేణా
విర్భూయ తేషామభీష్టితాధాన్ ప్రదిశతితి జ్ఞా
పయితుం సబ్రహ్మ సశివ స్సహరి స్సేన్ద్ర ఇత్యుక్తమ్|
చతుర్ముఖోపాసకానాం సః బ్రహ్మ రుద్రోపాసకా
నాం సః శివః నారాయణోపాసకానాం సః హరిః
పురందరోపాసకానాం సః ఇన్ద్రః అత్రేంద్రపదగ్ర
హణం అనంతర్యాణాం సర్వేషాం దేవానామప్యస
లక్షణం తత్తద్రూపేణా విర్భూయ తేషాం తేషాం
తా తా కామితార్థాః ప్రదిశతి| తథాచ భగ
వతోక్తం || శ్లో|| యేయథామాంప్ర ద్యన్తే తాన్తద్దేవ
భజామ్యహంజతి—

తా || సూక్ష్మాతి సూక్ష్మమైన ఆవై శ్వానర శిఖామధ్య భాగ
మందు నాశరహితుడును సర్వోత్కృష్టుడును స్వతంత్ర
డును అగు పరమాత్మ నివసించుచున్నాడు. ఆయన
చతుర్ముఖోపాసకులకు బ్రహ్మదేవునివలెను శంకరోపాస
కులకు పార్వతీపతివలెను నారాయణోపాసకులకు విష్ణు
మూర్తివలెను. ఇంద్రాది దేవతేషాసకులకు ఆయాదేవతల
వలెను దశఃనమిచ్చి వారివారి కామితార్థముల నీడేర్చు
చున్నాడు. గాన అట్టి దేవదేవుని పూర్వోక్తప్రకారముగా
ధ్యానించవలెను.

మం || రాజాధిరాజాయ ప్రసహ్య సాహినే సమోవయం
వైశ్రవణాయ కుర్మహే సమేకామాన్ కామకామాయ
మహ్యం కామేశ్వరోవైశ్రవణోదదాతు
కుబేరాయ వైశ్రవణాయ మహారాజాయ నమః.

ప || రాజాధిరాజాయ ప్రసహ్యసాహినే నమః, వయం,
వైశ్రవ
ణాయ, కుర్మహే, సః, మే కామాః కామకామాయ,
మహ్యం
కామేశ్వరః వైశ్రవణః దదాతు కుబేరాయ వైశ్రవ
ణాయ మహారాజాయ నమః.

స || వి = అల్పైశ్రవణే = శ్రోత్రే, యన్యసః విశ్రవణః వామ
నత్వాడల్పశ్రోత్రవాః, విశ్రవణ ఏవవైశ్రవణః తస్మై
వైశ్రవణాయ = అల్పశ్రోత్రాయ, ప్రసహ్య
బలాత్కరేణ

బలిచక్రవర్తినః లాభానాం యోఽభిభవితా సః
ప్రసహ్యసాహి, తస్మై రాజ్ఞామధిరాజో = రాజా
ధిరాజః. తస్మై రాజాధిరాజాయ బలిసర్వస్వంస్మి
కృత్య రాజాధిరాజత్వేనావస్థితాయ వామనాయ,
వయం = యజమానాః, నమస్కుర్మహే, సః

కామేశ్వరః
వైశ్రవణః కామకామాయ = కామాకామాయ

మానాయ, మహ్యం అన్యదధకాం, మే కామాః
 మదపే
 క్షితాన్ సర్వాన్కామాన్ దదాతుః | వైశ్రవణాయ = అల్ప
 శ్రోత్రాయ మహారాజాయ కు = అల్పం, బేరం =
 శరీరం
 యన్యసః, కుబేరః వామన ఇత్యధకః, తస్మై
 వామనాయ
 నమః అస్త్వీతి శేషః.

తా || బలిచక్రవర్తి యొక్క నమస్త రాజ్యమును
 స్వీకరించి రాజాధిరాజువలె ప్రకాశించుచున్న వామనునకు
 మేము నమస్కరించుచున్నాము. కోర్కెల కథిపతియైన
 వామనుడు కోర్కెలు గలిగియున్న మాకొరకు మాచే
 కోరబడు నమస్తకోర్కెలను ఇచ్చుగాక. పవిత్రమైన
 చెవులు గలవాడును బలిసర్వస్వ స్వీకృతికి పిమ్మట మహా
 రాజువలె ప్రకాశించువాడును అగు వామనునకు మా
 నమస్కారము.

మం || ఓంతద్రుహ్య ఓంతద్వాయుః ఓంతదాత్మా
 ఓంతత్సత్యం ఓం తత్సర్వం ఓంతత్పురోసకమః
 ప || ఓం తత్ బ్రహ్మ ఓం తత్ వాయుః ఓం తత్ ఆత్మా
 ఓం తత్ సత్యం ఓం తత్ సర్వం ఓం తత్
 పురోః సమః

స || అకార ఉకార మకారాణాం సమ్యేళనేన ఓంకా
 రోజాయతే అకారేణ ఉశ్వరః ఉకారేణ ప్ర
 కృతిః మకారేణ జీవాత్మాచ ప్రతిపాద్యంతే
 తద్వేదాంతవేద్యం ఆతిబిహద్యస్తు ఓం తత్
 వాయుః ఓం తత్ ఆత్మా = జీవేఽపి ఓం తత్
 సత్యం ఓం కింబహునా తత్ సర్వం = చరాచరం
 జగత్ ప్రణవస్వరూపమేవ పురోః = విస్తీర్ణస్వ
 జగతః తత్ ఓం యతఃకారణం తస్మై నమో అస్తు ---

తా || జీవేశ్వరప్రకృతులను తెలియ జేయు ప్రణవమే
 వేదాంత వేద్యమైన బ్రహ్మమనియు అయ్యదియే పంచ
 మహాభూతస్వరూపమనియు అదియే జీవస్వరూపమనియు
 అదియే సత్యమనియు చరాచరప్రపంచమునకు కారణ
 భూతమైన ఆ ప్రణవ స్వరూప పరబ్రహ్మమునకు నమస్క
 రించు చున్నామనియు భావము ---

మం || అంతశ్చరతి భూతేషు గుహాయాం విశ్వ
 మూర్తిషు | త్వం యజ్ఞస్త్యం వషట్కారస్త్యగ్ం
 రుద్రస్త్యం విష్ణుస్త్యం బ్రహ్మత్వం ప్రజాపతిః |
 త్వంతదాప ఆపోజ్యోతిరసామృతం బ్రహ్మ
 భూర్భువస్సువరోమ ||

ప || అంతః చరతి భూతేషు గుహాయాం విశ్వమూర్తిషు
 త్వం యజ్ఞః త్వం వషట్కారః త్వం ఇన్ద్రః
 త్వం రుద్రః త్వం విష్ణుః త్వం బ్రహ్మ త్వం ప్రజా
 పతిః త్వం తత్ ఆపః అపః జ్యోతిః రసః అ
 మృతం బ్రహ్మ భూః భువః సువః ఓం ||

స || కించ ప్రణవస్వరూపీ భగవాన్ విశ్వమూర్తిషు =
 నానావిధశరీరేషు భూతేషు = ప్రాణీషు గుహాయాం
 అంతః = హృదయపుండరీక మధ్యే చరతి = వర్తతే
 హేభగవన్ త్వం యజ్ఞః = నానావిధక్రతురూపః
 త్వమేవ వషట్కారః = దేవాన్మదాయకశబ్ద విశేషః
 త్వమేవ బ్రహ్మవిష్ణురుద్రేంద్రరూపః త్వమేవ ప్ర
 జాపతిః = విరాట్పురుషః త్వమేవ తజ్జగదాధా

రంవస్తు ---
 త్వమేవ సద్వాదిగతా ఆపః | త్వమేవ సముద్ర
 గతా ఆపః
 త్వమేవ సూర్యాదిజ్యోతిః | త్వమేవ మధురాదిరసః |
 త్వమేవ అమృతం = నాశరహితం, బ్రహ్మ = వేద
 కూటం |
 త్వమేవ భూర్భువస్సువః = త్రైలోక్యం, ఏవం
 సర్వాత్మ
 కత్వం ప్రాప్తాయ, ప్రణవ స్వరూపిణే భగవతే,
 నమః

తా || ఆ ప్రణవ స్వరూపియైన పరమాత్మయే
 సర్వవిధ ప్రాణులయొక్క హృదంతరాళ వర్తియై
 యున్నాడు. ఓ పరమాత్మా, సర్వవిధ యజ్ఞములును
 నీ స్వరూపములే, అందలి వషట్కార, స్వాహాకార, స్వధా
 కారాలును, బ్రహ్మాది నమస్తదేవతా రూపములును,
 నీయవియే. నీవే, విరాడ్రూపముతో, ప్రపంచము నాక్ర
 మించి యున్నావు. గంగాది మహాసదులయందలి నీరును,
 సముద్ర సప్తకమందలి ద్రవరూపమును, నీయదియే.
 నాశ రహితమైన వేదసముదాయము, మధురామ్లాది, రస
 షట్కము, సూర్యుడు మొదలుగాగలవారి యందలి
 తేజస్సు, నీ స్వరూపములే. భూలోకము పాదములుగను,
 భువర్లోకము నాభి ప్రదేశముగను, సువర్లోకము మస్తక
 ముగను, గలిగి బ్రహ్మాండా కారముతో వెలుగొందుచున్న,
 నీ విరాడ్రూపమునకు, నమస్కరించుచున్నాను.

|| ద్వాత్రింశదుపచారా సప్తమాప్తాః ||

శ్లో || సాకారోపాసనాచైషా | వధకాతాంశరధశ్శతమ్
 వైఖానసార్కదివ్యాజ్ఞా వధకాతామభివధకాతామ్ ||

|| ఇతిశమ్ ||

బంతిభోజనం

‘ చిట్టిబాబు ’

పాండురంగడ్డి బిక్కుచేసుకున్న అంతరంగిక భక్తుడు తుకారాం. సాక్షాత్తు ఆ రంగడే వచ్చి తుకారాం నరసను కూచుని భోంచేసేవాడని ఒక వదంతి!—

ఈ విధంగా ప్రజలలో అల్లుకున్న తుకారాం ఖ్యాతి వినగా, ఒకానొక బ్రాహ్మడికి అనూయ కలిగింది. ఆ బ్రాహ్మ డైనా సామాన్యుడా?—గొప్ప గణపతి ఉపాసకుడు. “ఇంతకాలంగా నేను నా ఇష్టదైవమైన గణపతిని ఉపా సిస్తున్నప్పటికీ ఒక్కమారైనా నాకు దర్శనం దొరకలేదే!— గొప్ప భక్తుడనని చెప్పుకుంటూ వెర్రిమొర్ర పాటలు పాడే ఈ తుకారాముకా పాండురంగడు కనపడటం! పైగా నరసను కూచుని భోజనం చెయ్యడ మొకటా?—భేష్, చాలా బాగుంది. డంబాలూ దర్పాలూ అంటే అలా వుండాలి....” అని వేళాకోళం చేసేవాడు.

ఏమైతేనేం—లోకంలో తుకారామును గురించిన గాథలు రోజురోజుకూ బలపడుతున్న వచ్చాయి కాని తగ్గలేదు. ఇంత గాఢంగా అల్లుకున్న ఈ పుకార్లు తేలికగా కొట్టి పారేయటానికి బ్రాహ్మడికి మనస్కరించలేదు.

“ఈ గొడవ ఏమిటో కళ్లారా చూసి రూఢి చేసుకోవాలి. అగ్గి లేనిదే పాగ పుట్టదుకదా! కాస్తంత ఏదో అంకురం లేనిదే జనం ఇంతగా చెప్పకొరు. కానైతే, ఈ మహిమలు నమ్మటం ఎలా?—ఇప్పుడిదంతా చూడగా వట్టి బూటకం అనిపిస్తుంది. పాండురంగడి పేరు చెప్పి తుకారాం లోకాన్ని మోసగిస్తున్నాడు, అంతే. ఈ మోసమేదో కని పెట్టాలి. కనిపెట్టి తీరుతా. లోకాన్నిలా మోసగిస్తున్న ఈ తుకారాం అంతు తేలుస్తా,” అని తనలో తనే తర్కించు కుని, తుకారామును పరీక్షకు పెట్టాలని నిశ్చయించు కున్నాడు, ఆ బ్రాహ్మడు. ఈ నిశ్చయంతో మర్నాడు తెల్లవారినట్టే తుకారాం వుండే ఊరికి బయల్దేరాడు.

బ్రాహ్మడు సగందూరం వెళ్లేసరికల్లా, ఒక బాటసారి ఎదురయ్యాడు. అతన్ని చూసి బ్రాహ్మడు, “అయ్యా!— ఈ ప్రాంతంలో తుకారాం అనే గొప్ప భక్తుడున్నాడట. ఆ పాండురంగడే వచ్చి అతని బంతిని కూచుని భోంచేస్తాడట! మా పూర్వో ఎక్కడ చూసినా ఇదే గొడవ. నేనూ ఏం తక్కువవాణ్ని కాను. ముప్పయ్యేళ్లనుంచి భక్తిశ్రద్ధలతో గణపతిని ఉపాసిస్తున్నాను. ఒక్కసారయినా నాకు దేవుడి దర్శనం దొరకలేదే! అటువంటిది, ఏదో వెర్రిమొర్ర పాటలు నాలుగు పాడేసి—ఇంకా ఎప్పుడో ఏ కలలోనో కనపడ్డాడన్నా బాగుండేది—సాక్షాత్తు నరసను కూచుని భోంచేశాడట!

అహా, ఎంత చిత్రమండీ. పోనీ, పెద్దలు మీరు చెప్పండి, ఇదేమైనా నమ్మదగిన విషయమేనా?” అని అడిగాడు.

ఆందుకా బాటసారి, “బాబూ!—తమరు ఎక్కణ్నుంచి దయచేస్తున్నారు?—ఇలా ఎంతవరకూ వెళుతున్నారో తెలుసుకోవచ్చా?” అని వినయంగా అడిగాడు.

“చెప్పాను కదటయ్యా, ఆ తుకారాం ఎవడో వాడి గొప్ప ఏమిటో, ఆ పాండురంగడేవడే—ఇవన్నీ బయట పెట్టి, ఆయనగారి—ఊఁ, ఎందుకులే అవన్నీ,—మా ఫలానా అగ్రహారం అంటే ఏమిటో రుచి చూపిస్తా. వస్తా మరి” అంటూ పోబోయాడు.

అప్పుడు బాటసారి బ్రాహ్మడ్ని చెయిపట్టుకుని అపి, మొహంలోకి చూసి : “ఓహో, మీరేనా?—నందేహం లేదు, మీరే. మీ స్వరూపమే రాత్రి నాకు కలలో కనబడింది. రంగడు చెప్పిన ఆ మహాభక్తులు మీరే. నన్ను చూడటానికి పాపం, అంతదూరంనుంచి మీరే వస్తున్నారా? మీకు శ్రమ ఇవ్వకుండా నన్నే మీ దర్శనానికి వెళ్లమని మా రంగడు నన్ను పంపాడు. అడబోయిన తీర్థం ఎదురైనట్టు నా భాగ్యం ఏమిటో కానీ, దోపలోనే మీ దర్శనమయింది. ధన్యుణ్ని” అన్నాడు.

తెల్లబోయాడు, బ్రాహ్మడు!—“అఁ - మీరేనా?— మీరేనా, తుకారాం?—మన్నించాలి. జనవాక్యం నన్ను కలవరపెట్టింది. తలకొక మాటగా చెప్పుకుంటావుంటే— ఏది నమ్మటమో, ఏది నమ్మకపోవటమో తెలియకుండా పోయింది. అనరాని మాటలు అని తీరని పాపానికి ఒడి గట్టాను. క్షమించాలి” అని ప్రాధేయపడ్డాడు.

“స్వామీ!—అలా అనకండి. ఇందులో మీ తప్పు ఏమీ లేదు. దైవసంబంధమైన విషయాల్లోకూడా ఎప్పుడూ భేదాభిప్రాయాలుంటాయి. దానికోసమని మనం బాధపడటం దేనికి?—దైవవిషయమనేది నమ్మితే సత్యం, లేకుంటే మిథ్య. ఎవళ్ల ఇష్టం వాళ్లది. ఇందులో పంతాలు పనికి రావు.”

బ్రాహ్మడు భక్తిగౌరవాలతో తుకారామును ఆదరించి ఇంటికి తీసుకుపోయాడు. మధ్యాహ్నం భోజనాల వేళకి వాళ్లం ఇంటికి చేరుకున్నారు. దేవతార్చన లయ్యాయి. వడ్డన జరిగింది. అక్కడ రెండు విస్తళ్ళున్నాయి. ఒక దాంటో తుకారామును కూచోమని చెప్పి, రెండో విస్తట్లో బ్రాహ్మడు కూచున్నాడు. కూచుని, “కానివ్వండి, నివేదన” అన్నాడు.

అందుకు తుకారాం, “నన్ను ఇక్కడ కూచోమన్నారే. మరి నా రంగడికి విస్తరేదీ?—” అనేసరికి బ్రాహ్మడు మరొక విస్తరి తెచ్చి వడ్డించినాడు.

“నరే, మా రంగడూ, నేనూ కూచుంటాం, బాగానే వుంది. మరి మీరూ మీ గణపతి కూచోవాలి కదా. ఇంకో విస్తరేదీ?” అని అడిగాడు. పెద్ద నమస్య వచ్చి పడింది బ్రాహ్మడికి!—ఇప్పుడు, తుకారాం చెప్పినట్లు చెయ్యక పోతే సిగ్గుచేటు. తీరని అవమానం. కనుక, ఏమైతే అయినదని తన విస్తరిపక్కనే గణపతికోసం మరొక విస్తరి వేయించాడు. అందులోనూ వడ్డించినాడు.

తుకారాం పక్కని పీటమీద చూసి, తనని తానే నమ్మ లేకపోయాడు బ్రాహ్మడు!—నాలుగు చేతులతో, శంఖచక్ర గదాపద్మాలతో, శ్రీ వత్స కొస్తుభంతో ధగధగ మెరసిపోతూ చిరునవ్వుతో వున్న పాండురంగడు స్పష్టంగా కనబడు తున్నాడు, బ్రాహ్మడికి.

అతనితో ఏదో చెప్పలేని కలవరం పుట్టింది, “స్వామీ!—పరిమించండి” అన్నాడు.

“అదేమిటయ్యా?—అది దేవుడైన విఘ్నేశ్వరుడు రాకుండా ఎలా కూచుంటామనుకున్నావు?—మా రంగడికి ఆపాటి మర్యాద తెలియనుకున్నావా?—వెళ్ళు. మీ గణపతిని పిలుచుకు రా. నలుగురమూ కలిసే కూచుందాం” అన్నాడు తుకారాం.

బ్రాహ్మడు అవమానం భరించలేకపోయాడు. ఉద్రేక పూరితుడయ్యాడు. పూజాగృహంలోకి వెళ్లి తన ఇష్టదైవాన్ని అనేకవిధాల ప్రార్థించాడు. ఉలుకూ పలుకూ లేదు. “దేవాదిదేవా!—గజాననా!—ముప్పయి సంవత్సరాలుగా నిన్ను నమ్ముకుని వున్నాను. నా మానం కాపాడు. రా—రా. వచ్చి నా నరసని కూచో,” అని ఎంతగానో ప్రార్థించాడు, ఏమీ చలనం లేదు.

అవతల చూస్తే, పీటమీద చిరునవ్వు మొగంతో రంగ డున్నాడు!—కానీ, ఎంతసేపటికీ తన గణపతిమాత్రం రావటం కనపడదు. భోజనాలవేళ మించిపోతుంది. తుకారామూ, పాండురంగడూ కనిపెట్టుకుని వున్నారు. బ్రాహ్మడికి గుండె నిరై పోయింది!—ఇంతకంటే తలవంపు మరేముఖమింది?—అతను గభాలున వచ్చి తుకారాం కాళ్ళమీద పడ్డాడు.

“స్వామీ!—కానివ్వండి. భోంచెయ్యండి. మా గణపతి వర్తి రాతిబొమ్మే. ఆయనకు చలనం లేదు. హృదయం అంతకంటే లేదు. లేకుంటే భక్తుల కోరికలు నిరాక రిస్తాడా!—కానివ్వండి, బాబూ. మీరు కూచోండి. నన్ను తరింపజేయండి” అంటూ ప్రార్థించాడు.

కళ్ళు మూసినా తెరచినా బ్రాహ్మడికి తుకారాం పక్కన పాండురంగడి దివ్యస్వరూపం కనిపిస్తూనే వుంది!—

అప్పుడు తుకారాం, బ్రాహ్మడితో “అయ్యా!—భక్తా గ్రేసరా!—ఎందుకలా నీ దేవుణ్ణి నువ్వే నిందించు కుంటావు? గణపతి అదిదేవుడు. భక్తులకు సులభ సాధ్యుడు. ఆయన్ని నమ్మినవాళ్ళ కెప్పుడూ చెరువులేదు. నువ్వు పూజామందిరంలోకి వెళ్ళిన నమయంలో ఆయన అక్కడ లేడు. గొప్ప జలగండంలో వున్న ఒకానొక భక్తుణ్ణి రక్షించటానికి వెళ్ళాడు. అదిగో—యిప్పుడే వచ్చాడాయన, ఆయాసపడుతూ. పాపం!—ఈసారి వెళ్ళి పిలు. తప్ప కుండా వస్తాడు.” అని చెప్పాడు.

వెంటనే బ్రాహ్మడు మళ్ళీ పూజామందిరంలోకి వెళ్ళాడు. అమాంతంగా విగ్రహాన్ని కొగలించుకున్నాడు. విగ్రహానికి ధరింపజేసిన బట్టలు చల్లగా తగిలాయి. తీరా చూస్తే, తడి ముద్దలు!—బ్రాహ్మడికి తుకారాం చెప్పిన రహస్యం స్పష్టమైంది.

అ క్షణంలో బ్రాహ్మడు గణపతిని తనలో ఐక్యం చేసు కున్నాడు. అనుగ్రహించమని ప్రార్థించాడు. కానీ, లాభం లేకపోయింది!

“స్వామీ!—భక్తిలో తత్వం తెలిసింది. నీ మహిమలు అర్థమయ్యాయి. నువ్వే నన్ను అనుగ్రహించాలి” అంటూ బ్రాహ్మడు తుకారాం పాదాలు రెండూ గట్టిగా పట్టుకున్నాడు.

అంతలోనే పూజామందిరంనుంచి—పార్వతీదేవి ముద్దు లబ్ధాయి ఐన గణపతి, తన వాహనమైన ఎలకతో సహా గునగున వచ్చాడు. బ్రాహ్మడి పక్కన వున్న ఆకులో కూచున్నాడు. అతిథుల ఆసందానికి అంతులేదు. బ్రాహ్మడు బ్రహ్మనంద భరితుడయ్యాడు.

“అయితే, ఇక కూచుందాం!” అని పరిషేచన చేశాడు తుకారాం. అంతా తృప్తిగా భోంచేస్తున్నారు ఇంతకీ ఒక్క బ్రాహ్మడికి తప్ప గణపతి వాసుదేవులు మరెవ్వరికీ కనపడనే లేదు. కానీ, వాళ్ళ విస్తళ్ళలో వడ్డించిన పదార్థాలు మాత్రం చిత్రంగా మాయమవుతూ వచ్చాయి!

బ్రాహ్మడి భోజనం ఐంది. “ఇక లేదామా?” అంటూ చూస్తే, అటు రంగడుగానీ, ఇటు గణపతిగానీ కనబడనే లేదు. ఇంతసేపూ తన పక్కనే కూచుని భోంచేసిన తుకారాంకూడా అదృశ్యమయ్యాడు. ఎంత వెతికినా కనపడలేదు.

బ్రాహ్మడి ఆశ్చర్యానికి అంతులేకపోయింది. నాటినుంచీ అతనిలో గొప్ప మార్పు వచ్చింది. అతను నిజమైన భక్తుడిగా మారిపోవటమే గాక, స్వరూపాలు వేరైనా దేవుడు ఒక్కడైనన్న రహస్యం తెలుసుకున్నాడు.

LIFE OF SRI SANKARACHARYA

(Continued from previous Issue)

By

N. RAMESAN, M. A.,
(Indian Administrative Service.)

CHAPTER XIII STAY AT KANCHI.

Sri Sankara after his Digvijaya all over the country settled down at Kanchi, where he established a Mutt to which he himself became the Adi Guru. From immemorial days, Kanchi has been the seat of learning and spiritual wisdom in the country, and it has also given sanctuary to many a noble sage in the past. True to its traditions Sri Sankara established himself at Kanchi and decided to perpetuate his own Mutt from that sacred spot. It is a great fortune that this Mutt established by Sankara at Kanchi has preserved an unbroken line of acharyas and is still serving as a beacon light of spiritual enlightenment.

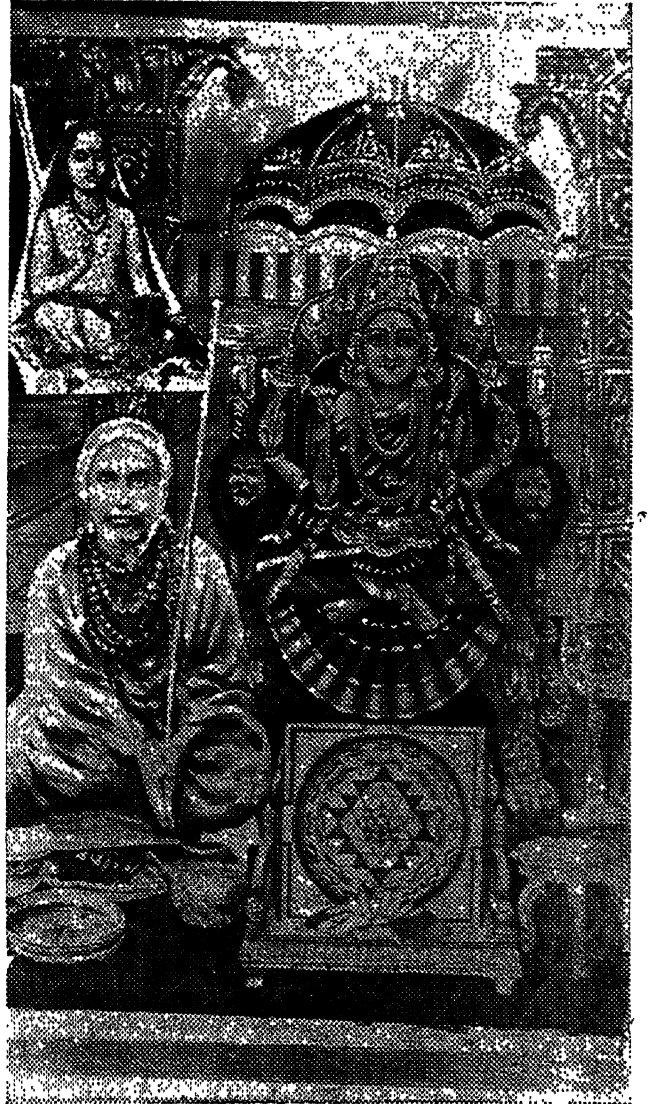
The precise time, when Sankara, during his wanderings reached Kanchi is given differently in the different works. Thus, the Chidvilaseeya sankara Vijaya says that Sankara reached Kanchi from Sringagiri. Sri Sadasiva Brahmendra says in his Gururatnamalika as follows that having finished the Teerthayatra to Cape Comerin, Rameswaram, Tirupati and Kalahasthi, Sankara reached Kanchi :

“अथकान्यकुमारसिन्धुसेतु स्थलिनीवेङ्कटकाळहस्तियातुः
यमिनेतुरमुष्ण कञ्चियात्ता समिदानीं समलंक्रियाद्विचित्रा”

The Gu-ru Vamsakavya of the Sringeri Mutt says that Sankara after creating the Vidyapeetha called the Sarada Peetha at Sringeri reached Kanchi, after a wide tour of the entire country.

“विद्यापीठाधिपं कृत्वा भारतीसंज्ञया गुरुः
अगच्छत् स्वेच्छया काशीं पर्यटन् पृथिवीतले”

The Madhaveeya Sankara Vijaya also refers to Sankara's Digvijaya to many places after leaving Sringagiri before his arrival to Kanchi. Govindanatha the author of Sri Sankaracharya Charitam has stated that, Sankara after performing Gangabhisheka to Sri Ramanatha at Rameswaram reached Kanchi.

Sri Kanchi Kamakotipeetham.

“ततः काञ्चीपुरं गत्वा सर्वज्ञो यतिपुंगवः”.

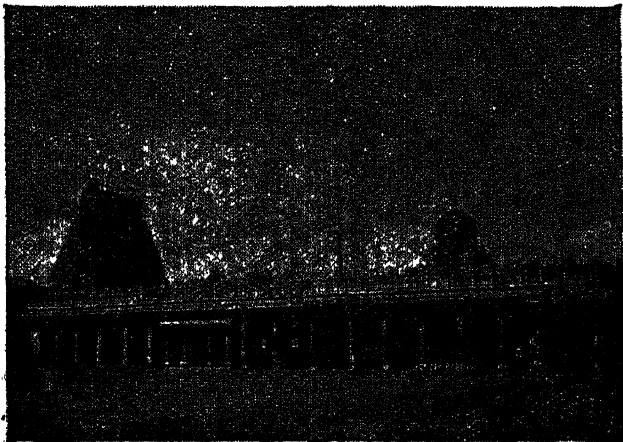
At Kanchi, Sri Sankara reached the Visweswara temple on the banks of the Sarvatheertha and worshipped the God there. The Mantapa outside this temple is called the Mukthi Mantapa. These Mukthi Mantapas or Mantapas dedicated to liberation or Moksha exist in the Seven Moshapuris or Cities of liberation like Benaras etc. In memory of this worship of Sankara, even to this day, the Acharyamurthi in the Kamakshi temple of Kanchipuram is taken in procession to the Mukti Mantapa on the banks of the Sarvatheertha on the Vyasapooja Day. Also it is an established custom now, that whenever 'gurus' in the line of succession of Sri Sankara visit Kanchi, they are first received in the Visweswara temple containing the Mukthi Mantapa as they enter the city.

After this, Sankara went to Vishnu Kanchi which is also called Varadarajadhani by Chidvilaseeya. Here Sankara had darshan of Sri Varadaraja on the Hastigiri. It is stated that Sankara lived in Vishnu Kanchi for [some months. Even to this day the Sankara Mutt in Visweswara Kanchi exists to the west of the temple of Sri Varadaraja. During his

stay here, Sankara induced King Rajasena to build the City of Kanchi in the shape of Sri Chakra with broad streets and also to repair the existing temples in addition to building new ones. The King, who was a devotee of the Acharya, did so and to this day, Kanchipuram stands built in the shape of Sri Chakra with the temple of Goddess Kamakshi at the Centre.

Sri Sankara then entered the new city and went to the temple of Goddess Kamakshi. There he saw the Ugrakala of the Mahadevi and consecrated Sri Chakra in Salagramasila. He worshipped and prayed before Sri Kamakshi and the Bilakasa. The Kanchikamakoti Peetham was established at Kanchi by Sri Sankara. The last remaining Sphatika linga which he got from Kailas viz., the Yoga linga was placed as the presiding deity of the Kanchikamakoti Peetham.

Though the greatest exponent of the doctrine of Advaita, Sri Sankara did not denounce worship of personal Gods. As a proof of this, some of the greatest compositions of his like the 'Anandalahari' and the 'Saundaryalahari' are standing examples as well as his consecration of Sri Chakra in honour of Mother Goddess. The Mahalakshmitantra, a great work on the Devi worship referring to the Sakthi Peethas in India, says that there are 18 important Peethas of which 3 are of the most powerful. Of these three, the Kanchi Kamakoti Peetha at Kanchipuram is said to be the foremost and is termed as the Kamaraja Peetha or the 'King among Peethas'. The Bengali 'Viswakosha' which is encyclopaedic in character, points out Kanchi as a great seat of worship (महापीठस्थान). The Pratishtha or establishment of Sri Chakra and the beginning of the Kanchi Kamakoti Peetham were the most notable incidents of Sri Sankara's

Inside view of Sri Ekambreshwara Temple at Kanchi.

stay at Kanchi. The Markandeya Samhita, speaks of this as follows :

काञ्च्यां श्रीकामकोटिं कलिमलशमनीं कल्पयित्वा सुरेशे
श्रीविद्याराजपीठार्चनमहितमहाराज्यसाम्राज्यलक्ष्मीम्

The Madhaveeya Sankara Vijaya notes that Sankara visited Kanchi twice. About his first visit, it says that he left for Kanchi from Rameswaram as follows :

तत्तैकाम्बराधीश्वरं विद्वनाथं नत्वागम्यं स्त्रीयभाग्यातिशक्त्या
देवीं सीमान्तर्गतामन्तकारेर्हर्दि रुद्रस्येव जिज्ञासमानाम्
कलालेशं द्वारतो नातिदूरे लक्ष्मीकान्तं संवसन्तं पुराणम्

This means that Sankara worshipped Ekambaranatha and the Devi in the Bila and also Sri Varadaraja, who is referred to as Kallalesa and Lakshmikantha.

About the second visit to Kanchi, it says as follows :

अभिपूज्य स तत्र रामनाथं सहपाण्डयैः स्ववशे विधाय चोलान्
द्विडांश्च ततो जगाम काञ्चीनगरीं हस्तिगिरेर्नितम्बकाञ्चीम्

Sri Sankara after worship of Ramanatha at Rameswaram went to the City of Kanchi, which is referred to as the City of Hastigiri.

The Chidvilaseeya Sankara Vijaya gives a graphic description of Chakra Pratishtha. It says, that Sri Sankara himself drew the Sri Chakra Yantra as follows :

कामाक्ष्याः पुरतो देशे श्रीचक्रं स्वयमालिखत्

Sri Sadasivabrahmendra in his Gururatra Malika observes that Sri Sankara on having darshan of the temple and the fierce swarupa of Kamakshi in the Bila or cave consecrated the Sri Chakra before the Devi, causing the Goddess thereby to appear as a Saundaryamurthi.

प्रकृतिं च गुहाश्रयां महोग्रामं स्वकृते चक्रवरे प्रवेश्य योगे
अकृताश्रित सौम्यमूर्तिमार्यां सुकृतं नरसचिनोतु शंकरार्यः

Sankara then had darshan of Sri Ekambaranatha beneath the mango tree and made arrangements for the proper daily worship there.

After this, Sankara ascended what was called the Sarvagna Peetha or the seat of a complete Gnani. There is a tradition that the Sarvagna Peetha allowed no one else, except the most perfect master to ascend its steps and Sankara desired to ascend the Sarvagna Peetha. Then an asariri voice arose uttering, that he was the fittest person to seat himself in the Peetha. It is stated that a brahmin from the Banks of the Tamraparani came to the Acharya, bowed before him and initiated a philosophic discussion as a test for the competence of Sri Sankara to ascend the Sarvagna Peetha. Sankara could easily overcome all the arguments and ascended the Sarvagna Peetha. Chidvilasiya describes the event in the following verses :

गीतवादिनिर्घोषैः जयवादसमुज्ज्वलैः

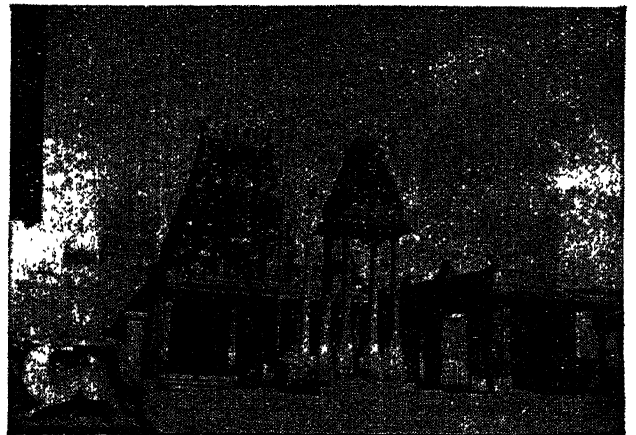
आरुरोहाथ सर्वज्ञपीठं देशिकपुंगवः

पुष्पवृष्टिः पपाताथ ववुर्वर्तास्तुगन्धयः

With his disciples, Sri Sankara lived in the Mutt near the Kamakshi temple, and spent his days propagating the Advaitic doctrine, and doing the worship of Sri Kamakshi and Yoga Chandramouliswara Sphatika Linga. This aspect of Sankara's life is referred to by Govindanatha in the following lines :

“ ततः काञ्चीपुरं गत्वा सर्वज्ञो यतिपुंगवः

सर्वज्ञपीठमारोढुं ऐच्छत्तत्र विराजितम् ”

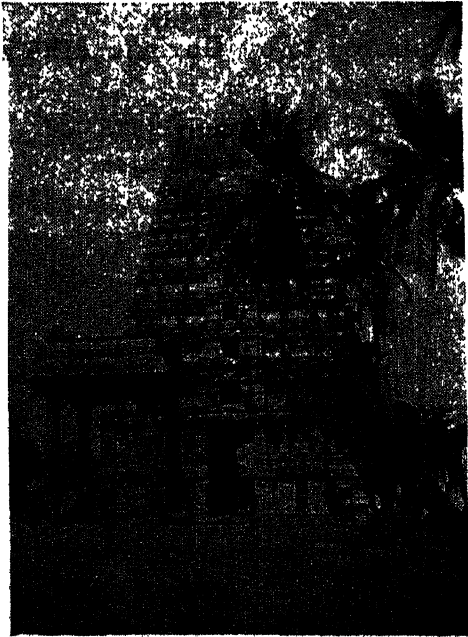
The temple of Sri Varadaraja at Kanchi.

In the Sankarabhyudaya of Rajachudamani Deekshita, a reference is given about this period of Sankara's life as follows :

“कम्पातीरनिवासिनामुदिने कामेश्वरीमर्चयन्”

which means that Sri Sankara lived worshipping Sri Kamakshi on the banks of the Kampasaras.

Incidentally it is interesting to note that the Naishadha Kavya of Sri Harsha, which is a great classic in Sanskrit refers to the Yoga Sphatika Linga established by Sri Sankara at Kanchi. Sri Harsha, in the course of his description of the Kings, who came to attend the Swayamvara of Damayanthi mentions the King of Kanchi also. The King of Kanchi is described as having dug a tank full of such crystalline water that the poet compares even the moon in the sky as being only a particle of the water of that tank carried to the Heavens by the wind. In this connection, Sri Harsha describes that the Yogeswara Linga seemed to disappear whenever that water of the tank was poured over him during Abhi-

Front view of the Damabreshwara Temple at Kanchi.

shekha, meaning that the water was as pure and white as the Linga itself. Thus the Yogasphatika Linga had acquired prominence and importance even during the time of Sri Harsha.

Sri Sankara was thus living at Kanchi, after ascending the Sarvagna Peetha.

CHAPTER XIV

SRI SANKARA'S SIDDHI

In the last days of his life, Sankara lived at Kanchi and in due course of time, he attained his 32nd year. The purpose for which Lord Siva came to earth as an Avatar in the form of Sankara had been fully realised. Sankara knew that the time of his departure was near, and he gave full instructions to his disciples regarding the propagation of Advaita. It was during these last stages that Sri Sankara composed that famous prayer to Mother Goddess called the Tripurasundari Vedapadastotra, depicting the glory of Parasakthi. This Stotra consists of 101 slokas and the last quarter of each sloka has a Vedic saying.

The majority consensus of opinion among the biographers is, that Sri Sankara attained Mahasamadhi at the Mokshapuri of Kanchi. Thus in the concluding sloka of 16th Chapter, 19th canto of Sivarahasya, it is stated that Sri Sankara, because of the worship of the Yoga, Bhoga, Vara, Mukti and Moksha Sphatika lingas, defeated and converged all opponents of advaita and has his Siddhi at Kanchi.

तत् योगभोगवरमुक्तिपुमोक्षभोगलिङ्गार्चनात्

प्राप्तजयः स्वकाश्रमे

तान् वै विजित्य तरसाऽक्षतशास्त्रवादैः मिथ्यान् स काञ्च्या-

मथ सिद्धिमाप

Anandagiri says towards the close, that Sankara having established his disciples in the various Peethas created by him,

reduced himself in the Kamakshi Prakara of Sri Kamakshi temple and became identified with the Lord Siva in a blaze of divine light.

The Patanjali Charita which narrates briefly some facts of the life of Sankara, says that Sankara after having been initiated by Govindabhadgavadpada and after having written the famous Advaita Bhashya and gone about in Digvijaya had his final Samadhi at Kanchi as follows :

गोविन्ददेशिकमुपास्य चिराय भक्त्या
तस्मिन् स्थिते निजमहिम्नि विदेहमुक्त्या
अद्वैत भाष्यमुपकल्प्य दिशो विजित्य
कञ्चीपुरे स्थितिमवाप स शंकरार्यः

Sri Sadasivabrahmendra points to Sankara's Samadhi at Kanchi in the following verse :

प्रथितेकिल कामकोटिनाम्नि प्रथते पुण्यरसेति यत्प्रवित्रम्
परमस्य गुरोः समाधिभूमिः प्रामेण मण्डनचिह्नितं निकामम्

Even now there is at Kancheepuram an image of Sri Sankara in the temple of the Golden Kamakshi and tradition has it that Sri Sankara's mortal remains are buried underneath the image that is now worshipped there.

The Guruvamsakavya of the Sringeri Peetha says that after establishing Prithvidhara in the Sarada Peetha, Sankara went to Kanchi after wandering throughout India. After consecrating Sri Kamakshi and after appointing Viswarupayati to spread Advaita from his own Peetha at Kanchi, Sankara attained Siddhi there. It says,

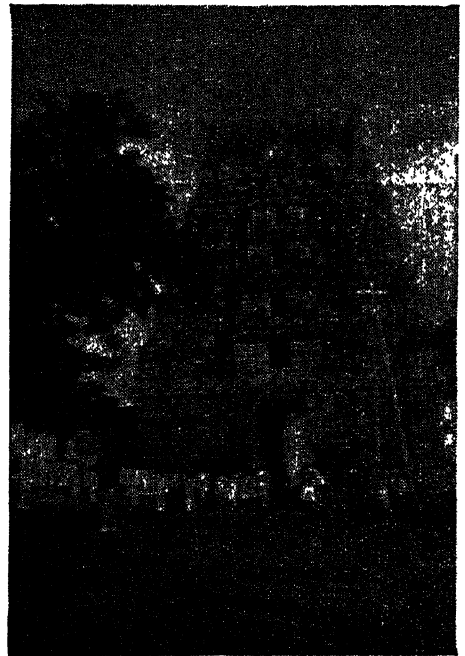
तत्र संस्थाप्य कामाक्षीं जगाम परमं पदम्
विश्वरूपयतिं स्थाप्य स्वाश्रमस्य प्रचारणे

The Chidvilaseeya Sankara Vijaya alone, of all the works on Sankara refers to Sankara's Siddhi in a certain Dattatreya-guha as follows :

प्रविवेश गुहद्वारं दत्ताज्ञां जनसन्ततेः
क्रमाज्जगाम कैलासं प्रमथैः परिवेष्टितम्

But the consensus of opinion seems to be that Sankara finally attained his Siddhi at Kanchipuram only and tradition also supports this version.

Sankara was the most powerful exponent of the doctrine of the Advaita or unqualified Monism in the country. His times were such, that belief in the Gnana-marga had gone down and various sects like the Kapalikas, the Bhairavas, the Tantriks, the Saktas etc., were thriving. Even among the Vedic believers, the Karmameemamsakas who extol the mere ritual aspect of the Vedas were reigning supreme. It was given to Sankara to revitalise the orthodox thought and re-establish the six ancient religions, viz., the Saiva, the Saktha the Ganapathya, the Vaishnava, the Soura and the Kowmarya. Hence, Sri Sankara is known as the Shanmatha Sthapakacharya or the 'establisher of the six religions.' Thus Sankara was not a mere narrow sectarian revivalist, but one of the greatest religious reformers of the country to

Front view of the Kamakshi Temple at Kanchi.

whom all orthodox sections owe a good deal.

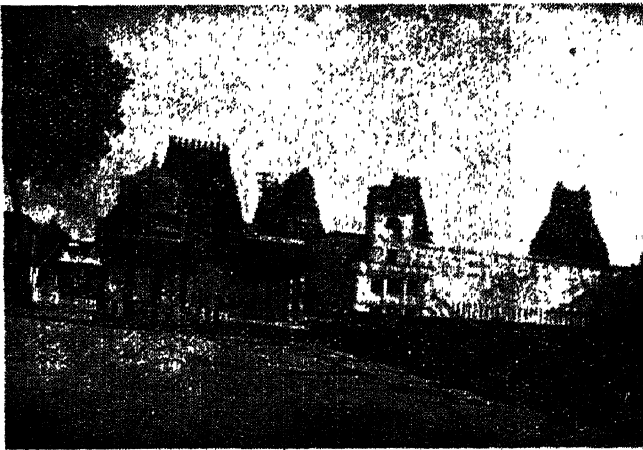
The most notable of all his achievements is the organisation of the various Mutts or Monasteries for propagating his cult. Of these, the Sringeri Mutt in Mysore, the Dwaraka Mutt in the West, the Puri Mutt in the East, the Badri Mutt in the North and Sankara's own Central Mutt at Kanchi, are still extant today. Besides the above there are many other Sankarite institutions in many places. For example, in Cochin, there are five Sankara Matams known as Vadakke madam, Thekkei madam, Nadunilai madam, Thirukazhikadu madam and Brahmanua madam. In Benaras, there is a Mutt called Paduka Mutt or otherwise known as Sumeru Mutt and presided over even today by a Bengali Dandi Sanyasin. This is also stated to have been established by Sri Sankara.

Apart from these organisational institutions, Sankara has left us, for ever, a voluminous mass of literature in Sanskrit. The Bhashya or the commentary on the 'Prasthanas Trayas' or the three great Prasthanas, stands as a monument of Sri Sankara's genius. Among his other works may be mentioned the following: The Vivekachudamani, the

Sanat Sujatheeya, the Dasashloki, the Ekashloki, the Prapancha Sara Sangraha, the Manishapanchaka, the Prasnotara Ratnamalika etc., etc.,

Apart from the above works of philosophy, Sankara was also a great devotee, and a great mystic, and his stotras or prayers are cries of the soul and the spirit, and move even today, anyone, by the depth of their emotion, and profundity of their appeal. Sankara has prayed in immortal verses, to all gods and goddesses, from Lord Ganesh and Mahamayee, to the Goddess of the Epidemic of Small Pox. Such was the variety of his scintillating genius. Among these stotras of his, may be mentioned the Pancharathnas or five hymns in praise of Sri Ganesh, Sri Meenakshi, Sri Lalithambika, Sri Hanuman, Sri Lakshmi-Narasimha and the Devi. Among his Ashtakas or short hymns of eight stanzas may be mentioned those on the guru, Sri Rama, Sri Krishna, the Devi, the Narbada the Ganges, the Manikarnika, the Jamna, Sri Govinda, Sri Jagannatha, Sri Bhramarambika, Sri Kalabhairava etc. etc. Among his other stotras, the 'Anandalahari' and the 'Saundaryalahari' or 'Waves of bliss' and 'Waves of beauty', as they are called, have been held as Mantras themselves. The Mohamudgara or the Bhajagovindam, the 'Tripurasundari Vedapadastava', and his Upachara stotras like the 'Mruthyunjaya manasika puja, the shatpadi stotra etc. etc., are all compositions, that to this day retain their pristine power of appeal.

Sankara thus lived a full and glorious life, and after reviving the Gnanamarga, placed the Advaitic doctrine of philosophy on unshakable foundations, and left us with a legacy which to this day is our proudest achievement. He was a genius, who in a short span of 32 years could dream so much, and achieve so much.

A view of the Temple of Sri Kamakshi at Kanchipuram, where Sri Sankara attained siddhi.

Never before or after, has there been an example of such outstanding combination of brilliance of thought and organisational ability, and such moving devotion and remarkable intellectual power. One cannot better conclude this sketchy account of his biography than with this description of Sri Sankara by Dr. Radhakrishnan: "He did not preach a single exclusive method of salvation, but composed hymns in simple grandeur addressed to the different Gods of popular Hinduism. All these afford a striking testimony to the universality of his sympathy and the wealth of his natural endowment. He learned from the Buddhist Church that discipline, freedom from superstition, and ecclesiastic organisation, help to preserve the faith, clean and strong, and himself established 10 religious orders of which 4 retain their prestige till today. The life of Sankara makes a strong impression of contraries. He is a philosopher and a poet, a savant and a saint, a mystic and a religious reformer. One sees him in youth, on fire with intellectual ambition, a stiff and intrepid debator; another regards him as a shrewd political genius attempting to impress on the people a sense of unity; for a third, he is a calm philosopher, engaged in the single effort, to expose the contradictions of life and thought, with an unimagined incisiveness; for a fourth, he is the mystic who declares that we are all greater than we know.

There have been few minds more universal than his".

CHAPTER XV

SANKARA'S TEACHINGS

Of all the great teachers that have illumined the pages of our history, Sankara stands forth as one of the greatest thinkers of his age. Either in the rigour of his logic, or in his inflexible adherence to a rational working out of his philosophy, or in the depth of his conviction and the profundity of his theories, he probably stands unrivalled amongst the thinkers of the world. It is a curious fact of history, that such a great thinker, has been the most misunderstood. Perhaps, this is inevitable, because Sankara, refused to a compromise on any basic and fundamental issue, and evolved a system, so profound and so abstruse, that lesser minds cannot completely grasp its lofty strides. Regardless of all other considerations, he sticks forth to his ideal of reality, and expresses it with such an unambiguous clarity and uncompromising rigidity, that less piercing minds, cannot fully grasp or appreciate, the totality of his vision. It is to the credit of Sankara who was not merely a philosopher but also a great and powerful writer of Sanskrit, that such a master in the exposition of the profoundest truths of philosophy, is also the author of some of the most moving and lovely lines of mystic poetry.

(Chapter to be continued.)

TEMPLES - XXXII

By

YATHARTHAVADI

RAMAVATARA DIVYAMANUSHA SAMBHAVA

*"Whom even the Devas fear when
Infuriated in Battle"*

“कस्य बिभ्यति देवाश्च जातरोषस्य संयुगे”

The sixteenth of the series of characters starting with GUNAVAN (गुणवान्) is enunciated in the form of a sentence instead of a word by Valmiki. Evidently Valmiki wants to be very precise in this character and hence he has used number of qualifying terms. The quality proper is frightfulness. Is this a quality at all? Yes, it is, under certain circumstances. As fever, which is not a disease by itself, but only a symptom of some other disease, frightfulness also is not a quality, but is a symptom of some other desirable quality under certain circumstances. We have to analyse the question put forward by Valmiki very carefully to find out the underlying desirable character. “कस्य देवाश्च बिभ्यति”—“Whom even the Devas fear.” The term “even” there is significant. It goes without saying that the Asuras are always afraid of Him and the Devas need not be, since God is always good to them. But even they have to be afraid of Him under certain circumstances. What is the circumstance? “जातरोषस्य संयुगे”—“When infuriated in battle”. How could God, who is full of benevolent qualities become infuriated?

It has already been shown in the previous character ANASUYAKA (अनसूयकः) that He is conscious of His supramacy of His powers and hence He is not jealous of anybody. As such the question of infuriation cannot arise, because it is not possible for anybody to offend Him. But

the only way to offend Him or to infuriate Him is to offend His Bhaktas. It is with this knowledge that Hiranya, who wanted to get Lord Hari to fight with him in battle, adopted the methods of tormenting Prahlada with the object of infuriating Sri Hari. The infuriation took the form of a lion itself in Narasimhavatara. We all know that a tamed cow becomes more ferocious than a tiger when infuriated its calf being offended. It is the VATSALYAM (वत्सल्यं) for the calf that makes the cow become a tiger before the offender of the calf. In the case of Prahlada, the ‘Vatsalya Guna’ was so intense that His fury became uncontrollable, till Narasimha actually tore the bowels of Hiranya and destroyed him. During and after the fight between Hiranya and Narasimha, even the Devas were afraid to approach God and it is said that even Mahalakshmi separated herself from His chest temporarily and He could be pacified by none but Prahlada. It is very clear that Valmiki has in his mind this Vatsalya Guna of God, which was shown in the case of Prahlada and hence instead of simply saying Vatsalya Guna, he has described the fury of God at the offence of His Bhaktas. By ending the list of sixteen qualities with the Vatsalya Guna as expressed above of the Narasimhaavatara as the crowning one in Ramavatara, he wants to show that Ramavatara is a ‘MANUSHYA SAMBHAVA’ (मनुष्यसंभव) by the other qualities and a ‘DIVYA SAMBHAVA’ (दिव्य संभव) by this quality. Valmiki has been searching for this character throughout Ramayana and he found it at last in the battle

between Rama and Ravana. It is known that Rama had no mind to kill Ravana, to start with. He even allowed him to go after the first day's fight. Even in the final battle, Ravana found that Rama was fighting only to conquer him and not to kill him. "जेतव्यमिति रामस्तु मर्तव्यमिति रावणः" Ravana did not know how to infuriate Rama sufficiently enough to make Him use the mortal arrow. He at last did an unrighteous act, knowing fully well that it is such, as otherwise Rama could not be infuriated. He took an arrow and aimed at the chest of Hanuman, who was only serving Rama as a VAHANA (वाहनं) in the absence of a chariot. What happened then? Rama, who used to wield anger as an instrument of action (क्रोपमाहारयत्तीव्रं) on other occasions became a slave to fury when Hanuman was attacked unrighteously in war. "क्रोधस्य वशमेयिवान्." This is a parallel instance, though milder in intensity to that of the battle between Hiranya and Narasimha. In view of the sequential enumeration of the qualities of Ramavatara and concluding them in the vatsalya Guna, the characteristic one of the Narasimhavatara, Valmiki reminds us about the contact between the previous avatar to Rama, that is, Narasimha and the present. That Rama was conscious of His NARASIMHATVAM — (नरसिंहत्वं) — the PURUSHOTTAMATVAM, has been expressed in His statement before the Vanaras during VIBHISHANA SARANAGATHI (विभीषण शरणागति) "अंगुल्यग्रेण तान् हन्यां इच्छन् हरिगणेश्वर." When Sugriva slyly suggests that Vibhishana is after all a Rakshasa, and one has to be afraid of him, Rama says, "Well, Sugriva, don't think that anybody can do any harm to Me. Nor do you think that I require to be protected by you all. I can destroy all these Rakshasas, (इच्छन्), if only I wish it that way with the mere tip of my nail. Here He indicates that tip of

the nail, which tore the chest of Hiranya. As soon as Rama was born in the ANTAHPURA (अंतःपुरं) of Kousalya, Valmiki peeps in to have a darsan of the divine child. How did he see the child?

"लोहिताक्षं महाबाहुं रक्तोष्ठं दुंदभिस्त्वनं"

LOHITASHAM (लोहिताक्षं):—The child's eyes were red. The redness in the eyes of Narasimha had not yet disappeared.

MAHABAHUM (महाबाहुं):—The hands were long. Yes, they were still searching for the bowels of Hiranya. RAKTHOSTHAM (रक्तोष्ठं):—The lips were red—red with the blood of Hiranya.

DUNDUBHISWANAM (दुंदुभिस्त्वनं):—The child cried and it was like the war cry—Yes, the war cry—the GARJANA (गर्जनं) of Narasimha.

That is how Valmiki saw Rama, the child. It will not be out of place to take our readers back to our article "Temples II" in this connection, wherein it has been shown that Viswamitra saw in the sleeping form of Rama, the hidden form of Narasimha. "कौसल्या सुप्रजा राम पूर्वा संध्या प्रवर्तते। उत्तिष्ठ नरशार्दूल कर्तव्यं दैवमाहिकं॥"—Rama is now dreaming. So to bring Him out of His dream Viswamitra addresses Him as NARASARDULA (नरशार्दूल) "O Narasimha, that avatar is over. You are now Rama, the son of Kousalya. It is now the PURVASANDHYA (पूर्वा संध्या) (early morning) that is waiting to dawn. You are still thinking of the UTTARASANDHYA (उत्तरा संध्या), when Hiranya was torn. The quality of Narasimhavatara, the unalloyed divine quality, the vatsalya Guna, is the one that protects His Bhaktas always turning around us and protecting us like the 'CHAKRAYUDHA' (चक्रायुध). This is most essential for a Saranagatha. The other fifteen qualities go to make Rama, the SARVALOKA SARANYA (सर्वलोक शरण्य), unto whom we can surrender without fear, and this last quality gives us an

assurance that we shall be given protection against the fangs of the serpent of SAMSARA (संसार), which may try to catch us again. Once we surrender unto Rams, it is His duty to protect us at any cost. The other gunas allow us to approach Him and this guna allows us to rest under His feet fearlessly as Prahlada under the feet of Narasimha. “विदितः सहि धर्मज्ञः शरणागत-वत्सलः”

Thus we have seen that Rama is the SHODASAKALAPARIPURNA PURUSHA (षोडश-कलापरिपूर्णपुरुषः), who is the saviour of all Saranagathas. We have also seen how

the story of Rama abounds in instances' whereby each one of the sixteen qualities gets illustrated and elaborated. Thus it has been possible to see that the story of Ramayana as told by Valmiki is an annotation for the MULA MANTRA (मूलमंत्र), “सर्वलोक शरण्याय राघवाय महात्मने” (SARVALOKA SARANYAYA RAGHAVAYA MAHATMANE) and that Ramavatara is a Divya Manusha Sambhava, the purpose of the duel aspect being that one and all can surrender unto Him without fear, the sinner and the saint alike.

“श्रीरामः शरणं मम”

HINDU IMAGES - 8

By

T. N. SRINIVASAN, M. A.

In the last few articles, the significance and importance of images in relation to worship of the All-merciful God was considered in some detail and particularly in regard to the Vaishnavite view on the subject. Even in such a cursory treatment of this all absorbing topic, it must be definitely evident that the concept of images, according to our religious traditions, is totally different from what is being held by others—both in modern and ancient times. While others viewed images from the artistic excellence and faithfulness to anatomical and physical aspects, Indian images ignored these mundane view points but arrived at the production of an object which complied to the rules and limitations laid by the ancient sastras and other codes intended for image-making. As *Sukra Niti* rightly puts it as:

अपि श्रेयस्करं नृणां देवविबलक्षणम् ।

सलक्षणं मर्त्यविबं नहि श्रेयस्करं सदा ॥

that divine images, if they are not beautiful bring auspiciousness, whereas human images, though beautiful have no such effect. Executing an image of a temple was considered to be as much saved a ritual as performing a grand *yagna* or sacrifice. For, when the image is completed, it is installed with the observance of a rigid course of religious process, when the Divine power and life is infused into the image. From that time, onwards, the daily *aradhana* of the image added to the spiritual wealth of the image and increased steadily its power to pull men and materials towards it—what is called the *akarshana sakti*'. This power, in addition to its being held up in the image, disseminated all round and created an atmosphere of etherial attraction, making the place and its surroundings holy and hallowed. So it is that our ancients said that we should not live in a place where there is no temple

(“கோயில் இல்லா ஊரில் குடியிருக்க வேண்டாம்”)
The underlying idea of this saying is that these places, having been charged with a certain amount of divine magnetism, not only made the site prosperous from the materialistic aspect but also contributed to a better sort of living from the ethical point.

When the worshipper sees the spire of the temple in a place even from a distance, he breathes a sigh of relief and satisfaction, for he feels that his journey's end has come. As he passes through ancient trees and tanks, or looks at a river made holy by the contact with great men who had been there ages ago, the beauty of Nature uplifts his soul and the sordid world is left behind if not forgotten. As he takes his bath in the sacred tank—holy *pushkarini*, (as it forms a component part of the temple) he feels of having wasted off his past omissions in life and gets elated with a new throb of feeling. As he comes nearer, he is overwhelmed by the massive front of the temple, the huge gateway crowned with a lofty inspiring *gopuram*. The several images there, like the *Dwarapalas*, the high springing *Dhwajastambham*, the images of *Garuda*, *Nandi* or *simha* as the case may be, spring before him in a vivid form and reminds him of the varied richness in creation. As he proceeds inside, he observes one figure after another and follows with interest the successive significance of the several Puranic and mythological anecdotes that one connected with that temple—that which forms the '*Sthala puranam*' of that temple, and his sub-conscious mind embraces both the history and the hope of his race. As he passes along, he recognises his favorite and tutelary Gods when his heart turns to them and his hands are raised in adoration in thankfulness or expectation he attunes with them.

As he goes round the main shrine, he is overwhelmed by the grandeur of the *vimanam*. He feels himself etherially elevated and his heart now sinks to the feet of his beloved Lord. His entry into the *garbhagruham* of the Lord and vision of Him in *vighraha* form whose outline he beholds in the flickering light of that dark chamber, overwhelms him and many have been moved to tears of joy or thankfulness. His heart opens and remaining inarticulate in the presence of his deity, he feels that he is in a higher world surcharged with divine radiance and mystic power. He bows low before the Deity and feels that He has heard him.

This is the feeling that every devout Hindu gets when he goes to worship at a temple. This is the purpose of sculpture image too. “It stimulates the worshipper's imagination, vivifies association, gives his aspiration a shape. By its divine touch, a living inspiring presence is brought into his life. The features of the image, as *Manasara* rightly states, are determined by the relation between the worshipper and the worshipped.

From the rise of the Harappa Culture, some five thousand years ago, till the end of the creative age of Indian art, the tradition of our Art had been continuous in its progress and was also a source of living inspiration. In the course of this vast period of time, it had to necessarily change its garb very often to assimilate new elements that impinged themselves on it and reject old and antiquated ones. This it evolved newer phases, adopting fresh conventions and convictions, giving renewed facets to an obviously original core or nucleus, which remained unchanged and ever strong. Thus our tradition has not been a dead ritual, as in the case of very many other compeers in the world.

Each craftsman in the various branches of our Art culture was nothing more than

a link in the chain of the traditional heritage which can be traced back to that Divine architect *Viswakarma*—the ancient father of our Art. "The skill and reputation of the best of them—though

शास्त्रमानेन यो रम्यः स रम्यो नान्य एव हि ।

a supreme master in image-making is very rare however lay in making an image which should be in strict with life and movement. In this creative process, he had not merely to carve a copy of older image, but to convey to his contemporaries, the significance of the life and the mission of the God, for whom the image stood. Even that was not enough. The image had to take the soul of the worshipper to higher planes and the craftsman had, therefore, not only to bring out the spirit and mood of the deity, but so to symbolise him in action that they could speak to the worshipper, move him to his depth and give hope, strength and solace.

So our Hindu images are not to be considered as mere specimens of creative art, and our temples to be as museums housing these viharas. Nor can our sacred places be made to serve as health resorts and week-end holiday spots. These newer and base ideas have now reduced the sanctity of our sacred places and rendered our venerated deities to objects of aesthetic taste. However the mystic forces that govern our temples are still in form and due to its influence, our sacred places are yet in tact, preserving of course to a limited extent, their sanctity and divinity.

Taking Andhra Pradesh, this tract of our ancient country—which comprised part of old chalukyan, kalinga and Andhra kingdoms, whose monarchs have left behind visible symbols of their patronage for art and culture, which was later kept up by the great monarchs of the Vijayanagar dynasty—has many important temples. Though there are over three thousand temples, about twentyfive of

them are outstanding and held in very great veneration. Most of them have their origin in days beyond historic computation and many of them are their origin to divine sources. But even to the most unsophisticated, the location of some of the temples in places far beyond the normal human reach—in virginal forests—as in the case of Sri sailam and Ahobilam and on hill tops like Tirumalai and other places, vividly point out to the suprahuman element that ought to have played a significant part in choosing such sites and locations. The following are some of the most prominent temples in Ardhradesa, which deserve a visit at least once in one's short space of life.

Shrines of Vishnu

Sri Venkatesa (or Sri Srinivasa) at Tirumalai Hills, Tirupati.

Sri Ranganathaswamy at Nellore

Sri Venkatesaswamy at Dwaraka-Tirumalai

Sri Veeravenkata Satyanarayanawamy at Annavaram

Sri Kurmanathaswamy at Srikurmam

Sri Varaha Narasimhaswamy at Simhachalam

Sri Lakshmi Narasimhaswamy at Ahobilam

Sri Panaka Narasimhaswamy at Mangalagiri

Sri Sitaramaswamy at Bhadrachalam

Sri Suryanarayanawamy at Arasavalli

Sri Narasimhaswamy at Kadri and

Sri Chennakesavaswamy at Macherla

Shrines of Siva

Sri Kalahasteswaraswamy at Kalahasti
Sri Bheemeswaraswamy at Draksharamam

Sri Amareswaraswamy at Amaravati

Sri Triakuteswaraswamy at Kotappakonda

Sri Mallikarjunaswamy at Srisailam

Sri Durgamalleswaraswamy at Vijayawada

Sri Mahanandeswaraswami at Mahanandi
Sri Ksheeraramalingaswamy at Palakole
Sri Lepaksheswaraswamy at Lepakshi

Sri Mukhalinga swamy at Mukhalingam.

These temples have enshrined rare images of the deities to whom they are dedicated. Each of them has a particular significance and to prefer one to the other is hardly possible. Besides the main image of the deity, these temples possess many other images of charming beauty and a study of these images will help to open the hearts of the minds of the worshippers.

To help the reader to realise the magnificent grandeur and the great significance of our images in our temples, it is now proposed, as an example, to describe one of these famous temples and mark out the significance of these images that one sees there even today. For this purpose, it is worthy to take for our study the most outstanding shrine of Andhradesa—that of Sri Venkatesa on the Tirumalai Hills. It is perhaps one of the oldest and most reputed temples in India and according to accepted traditions, it is one of the eight *Swayamvyakta Kshetrams*, where the Supreme Being has condescended to manifest Himself in *Archa* form. So much so, its divine origin is strengthened by that famous slokam: -

“वेङ्कटाद्रिसमस्यानं ब्रह्माण्डे नास्ति किञ्चन ।

वेङ्कटेशसमो देवो न भूतो न भविष्यति ॥”

which states that there is no place greater than Venkatadri (the other name for Tirumalai hills) in this world and no God greater than Sri Venkatesa in this Universe. Its glory has been mentioned by the Sanskrit Grammarian Panini and in later classical literature, this place finds frequent mentions in such accepted old sangam epics like *Silappathikaram*. In the later puranas, as many as eleven puranas like *Varaha*, *Brahmanda*, *Padma*, *Vamana*, *Skanda*, *Govinda*, *Markandeya*

and *Brahma* puranas have several chapters relating to this ancient shrine. Still later, the pasurams of the Vaishnavite *Azhwars*, the *Ramayana* of *Kamban* and other standard works refer to this great place of worship. So much so, the antiquity of this temple is undisputed and if one only cares to observe the several images here, one can easily realise the significance of our image-worship.

As in the case of all our temples this shrine of Sri Venkatesa has besides the main image in the central *sanctum sanctorum*, many *Parivaradevatas* or subordinate deities installed in various places of the temple. Even at the entrance gopuram, are the images of *Sankhanidhi* and *Padmanidhi*, the two attendants of Kubera, the God of wealth. Inside the temple, there are shrines dedicated to *Garuda*, Vishnu's vehicle, *Sri Varadaraja*, *Sri Narasimha*, *Sri Pothu Nachiar*, *Sri Vishwakshena*, and others.

Leaving these subordinate images, the reader is taken to the main shrine, where there are the several affects or *amsas* of the Supreme Lord, according to the function that each has to be performed.

Every temple must possess at least one important *Murti* of the Divine. Some have two or three or four *Murtis*. The oldest temples have five *murtis* and Tirumali, being one among them has these *Panchamurtis*. These five forms have special significance. To one authority, they represent the five manifestations of the Lord as *Param*, *Vyuham*, *Vibhavam*, *Antaryamin* and *Archa* affects almost about which mention has been made previously in this series of articles.

According to the *Pancharatra* form of worship, the Primeval Deity, also known as Para-Vasudeva is accepted to be in four aspects besides the main deity as *Vasudeva*, *Samkarshana*, *Pradyumna* and

Aniruddha each in conjunction with the *Dhruvabera*m of the Murti. The same conception is held in the other *Vaikhanasa agamas*, which of course give different names to the five representations as *Vishnu* in the *Dhruva* the fountain, *Purusha* in the *Kautuka* (spirit), *Satya* in the *Utsava* (Laws of God), *Achyutha* in the *snapana* (matter) and *Aniruddha* in the *Bali* (energy) aspects. All these five aspects of the several schools of agamic worship can be seen inside the Shrine of Sri Venkatesa. The central main image of the Lord of the Seven Hills, *Sri Srinivasa*, is the *Dhruva* aspect of the Primeval Deity as He descended to the earth from his heavenly abode of Sri-Vaikuntam. He is the *mulavar* to whom all honour and worship are offered. Near Him under his feet is the *Kautuka beram* known popularly as ' *Bhoga Srinivasa* '. He is intended for abhishekams and for Sayanam in the night. On the right side of the *Mulavar* stand the three images of the *Utsavar* known as ' *Sri Mallayyappa-swamy* ' with his two consorts *Sridevi* and *Bhoodevi*. They are the *Utsavabera*ms intended for the conduct of festivals and processions. On the left side of the *Moolavar*, is the small *Balimurti* popularly called the ' *Goluva Srinivasa* ' who holds the daily court (*darbar*) and hears the recitation of the daily stellar time-table (*Panchangam*) and the accounts of the temple. Near Him, is the ' *Ugra Srinivasa Murti* ' with His two consorts, which represents the *Snapanam* aspect of the Deity. He is given special worship on certain occasions like Sri Jayanti festival. So one can now realise the existence of five images inside this shrine and for each of them there are certain peculiar features, according to the purpose for which each of them is set up for worship.

The aim of our ancient teachers of the

path of worship both of the *Vaikhanasa* and *Pancharatra* persuasions, seems to be to represent correspondentially at first the various levels of the Divine Form and Nature both within this world and the universe beyond—hence they insisted on worship at the five *kalams* or times daily. To keep up this tradition, worship is offered five times at Tirumalai at the morning *Suprabhatam*, the forenoon *Thomala sevai* and the noon bell, the afternoon bell, the evening *Thomala sevai* and the night *Ekanthasevai*. This was enjoined by Sri Ramanuja in the maintenance of this temple and take Sri Venkatanatha expounded this occult correspondence between the five times and the five forms in his famous ' *Pancharatra raksha* '. Every person must worship each form as the Supreme Being, who has condescended to appear to the devotee suitable for the preservation of cosmic destiny and purpose, individual enjoyment and service, social welfare and dharma and for the granting of knowledge and ultimate liberation-*moksha*.

Thus it is clear what significant part images play in our religious outlook and if only we realise the true significance of our ideals, it is not possible for one to realise the Divine Head of all the universe in that image. To conclude, let me quote the significant words of Dr. Sarvepalli Radhakrishnan—who in his Upton Lectures on 'The Hindu view of life' says—

"Him who is one real sages name variously (*Rig veda*)". "My names are many as declared by the great seers". (*Mahabharata*). To admit the various descriptions of God is not to lapse into polytheism. When Yagnavalkya was called up on to state the number of Gods, he started with the popular number 3306, and ended by reducing them all to one Brahman".

ALCHEMY OF AHIMSA

By

SRI A. S. GUPTA, M.A., B.O.L.,

Pedakallepalli

Our ancient Bharath is famous for various kinds of temples dedicated to Siva and dotted all over the land. These temples and various daily 'Pujas' and processions, and other periodical festivals that take place of these deities in these temples are indeed wonderful and worth-seeing. Wise and virtuous rulers and rich and pious merchant-princes spent large sums of money on construction of these temples and the labour involved in such construction must have been undoubtedly boundless. From Himalayas to Cape Comerin, we have got these temples renowned not only as centres of devotion and learning but also as great sources of art and architecture and sculptural beauty. The pious and the virtuous would always pay periodical, if not daily visits to these pagodas and offer their prayers in ecstasy of joy and devotion.

One of such famous temples and centres of learning visited by pilgrims all over the land is the great Siva Temple at Mahakalakshetram. On Mahasivarathri Day the Pujas and processions that take place in this temple, all the devotees yearn to witness. It is said that on that memorable day, the whole place would be like Kailasa, as it were with God Siva surrounded by His followers 'Pramadhaganas'. On such a highly sacred occasion of 'Mahasivarathri day' Sravana reached the holy place with his parents. First they had a dip in the holy waters of the River 'Sipra'. Then he led his parents into the temple and spent all the time that day and night, fasting and explaining

to his parents, all the grand functions or 'Mahotsavas' that were being performed in the temple. Then, in the early hours of the next day, he finished cooking early and first fed his aged parents and then took his meal. Thus they spent three days there.

On the fourth day, early morning, Sravana left that place with his parents for the city of Jyotishmathi, the Capital of 'Dakshina' or South Kosala. By about midday when the Sun-God,—the visible God had reached overhead, Sravana reached with his parents, a place in that extensive forest area, where there were shady trees to take rest under, water in a lake nearby, and other facilities for cooking purposes. There he set down his parents under the shade of a big banyan tree and went about to gather firewood for the purpose.

Just then there came running a pregnant deer, chased by a hunter and it swiftly hid itself in between the aged parents of Sravana. It was shivering out of fear and shrinking its body between the aged couple, to escape being observed by the hunter. Sravana saw this and looked about for the reason why the deer was feeling so much frightened. He saw a hunter coming towards his parents, where the deer had taken refuge, with a bow in hand and an arrow in the other, ready to shoot down the deer dead. Immediately, Sravana ran up to that hunter and caught hold of his hand, which was about to fling the arrow, aimed at the deer and began to reason with him and appeal to his good sense to give up

the idea of killing the innocent creature. Thereupon a conversation ensued between Sravana and the hunter, as follows:—

Sravana:—Brother! Please excuse me for my having interfered with your freedom to shoot this poor deer. Friend! how is it you think of killing this simple harmless animal? This is but a non-violent creature that goes about, living upon only roots and leaves of the forest. It does no harm to any. Kindly leave it unhurt and oblige.

Hunter:—O Ascetic youth! Is it your own deer tamed and reared by you?

Sravana:—O, hunter-lord, this is of course not our domesticated animal.

Hunter:—Then, why do you come in my way to kill it. Kindly leave my hand. From the early dawn, till this midday now, I have ransacked the whole forest to get at some animal for our living this day. Just now I could come across this creature. If I leave it unshot now, we have to starve for this day.

Sravana:—Friend! who has given you power to kill such innocent and harmless animals?

Hunter:—O Ascetic son! who has given you this authority to interfere with my freedom like this?

Sravana:—It is that merciful God-head Himself. It is in accordance with that Almighty's Law of Non-violence, I came in your way of killing the animal.

Hunter:—This power to kill the animals has also been assigned to us, the hunters by profession by that very Lord and under the very same law you cited. I am not an ascetic to observe a vow of non-violence.

Sravana:—Brother! There are ever so many ways of living in a harmless and honourable way. Why should you resort to this heartless hunter's way of living? Friend! Listen to me. Please don't kill. don't kill this pregnant deer. Kindly look at those pitiful looks of the poor creature.

Don't you see in those looks, the fear the deer feels that your arrow might kill its little child yet in its womb? Please pay heed to my appeal and help this harmless animal have the fortune of begetting its child and sucking it in its own natural way.

Hunter:—O son of the sage! You say that it is not your animal. Then why do you feel so much concerned to protect it.

Sravana:—O noble-hearted hunter! It is the Chief Dharma or the most sacred duty to lend protection to whomsoever in distress. This deer sought refuge with my parents and has been praying for protection as we can learn from its frightened looks. Alas! even the hard stones would melt at the sight of this distressed deer. How is it your heart fails to feel some pity.

Hunter:—If I don't kill and take this animal to sell and get enough of money for necessities of life, how can my wife and children live? I feel highly affected with the thought of my wife and children starving, but not at all at the sight of this animal.

Sravana:—O hunter-lord! If your purpose is only to get money by killing it and selling it, here is money, I am prepared to offer you. You can take as much as you need of it and leave the deer.

Saying thus, Sravana offered him the money he had from the highway robbers. Thereupon the hunter felt highly touched in his heart of hearts by the extraordinary magnanimity shown by Sravana towards the animal and became completely changed in his feelings and fell in prostration before Sravana's feet and said "O, Mahatma! what an auspicious day is this? How wonderful it is that by your divine Sermon, I feel quite changed in my heart! Here am I taking a solemn vow that, from this day onwards, I will never resort to this merciless way of killing the

animals for any purpose. By the very sight of your nobleself and by your kindly advice, I am now rid of all my ignorance and impudence. Please bid me part, with your gracious blessings". Thus saying, the hunter bowed down once again in all reverence to Sravana and his parents and took leave of them. Thus Sravana had his second Victory won, with his spiritual force of non-violence, against the forces of violence.

Then Sravana cooked the meals and first fed the deer, sumptuously with the

rice water and then let it go its own way. After his parents' and his own meals' business was over, he began to discuss as usual with his parents, about various sacred places, and different holy rivers, they had yet to pay a visit to and take a dip in. Then, after a while as the sun was shedding his scorching rays, he resumed his journey with his parents carried as usual and reached after a non-stop journey through that afternoon and night that followed, their destination, the city of Jyotishmathi, next morning.

(A Chapter from the Author's Story Sravana Pitru Bhakti Nataka)

GOD, MAN, AND CREATION:

(Continued from the Previous Issue)

By

SIR VIDYA SANKARA BHARATHI SWAMI

of Sri Gayathri Peetham, Masulipatam.

XV—UPANISHADS-THE BRIHADARANYAKA (CONTINUED)

In the third Brahmana of the VI chapter of Brihadaranyaka Upanishad, the principle of Advaita adumbrated in the previous Brahmanas is established on a logical basis.

In the previous Brahmana we have seen that Janaka offered to his guru the whole of his kingdom, and even himself, feeling the inestimable value of the teaching imparted to him; but the guru, Yagnavalkya, did not accept that offer, as he knew that Janaka's knowledge was not complete and some further elucidation on a logical basis was necessary. So, he again went to Janaka expecting the expression, from Janaka, of a doubt arising from the previous teaching. His expectation proved

true: for Janaka, as soon as he saw his revered guru, at once expressed his doubt to him regarding the nature of Atman. Janaka began his questions thus:—'Oh Guru! what is the light which guides a man in his daily routine of work?' Then the guru, Yagnavalkya, said 'Such a light is the Sun'. Then Janaka asked 'what is that light which guides him after the sun has set?' 'It is the Moon' said the guru. Then Janaka asked 'what is that light which guides him when both the sun and the moon have set?' 'It is fire' replied the guru. Then again Janaka asked 'when all the 3 kinds of light, the sun, the moon and the fire are not available, what is the guiding light?' 'It is speech; by speech man in utter darkness can guide himself and also guide others. If any

sound is heard from any side, then the man in utter darkness can proceed towards that side, being guided by that sound. The sound produced by the barking of dogs, or by birds or other village animals, clearly indicate, to a man proceeding in darkness, the existence of a village or some human habitation close by. Thus speech or sound also acts as a light guiding man. Then Janaka asked, 'what guides him when that speech also fails?' Then, Yagnavalkya replied, "it is the Atman, which is self-luminous, that guides him then?" The matter may be clarified thus. The external lights like the sun, the moon, fire and speech guide a man in his wakeful state. But there is activity in his dream state also. What is that guides him then? In the dream condition a man experiences sunlight, fire and speech, and behaves just in the same way in which he behaves in the wakeful condition. He transacts all kind of business. But during the dream state, there are no external lights, like the sun, the moon or the fire; further, as all the organs of sense and action do not function, the speech which is experienced in the wakeful condition cannot also be available then. Only the mind is functioning, of course there is the Atman ever present. As mind is inanimate it cannot (by itself) illumine the dream activities. So the luminosity that one experiences in the dream state must necessarily belong to the atman inside. Thus the dream condition conclusively establishes the self-luminous nature of the Atman. Further, it is that self luminous Atman that illumines even the Buddhi, the mind, the sense organs and the body. It functions in all the three states, of wakefulness, dream and deep sleep, and guides a man in all his activities. In the wakeful condition, on account of the powerful sunlight in the day time, and of moon light or ordinary light in the nights, one is not able to

discern the luminous nature of the Atman, even though it is functioning and guiding him. That is why he thinks that in the wakeful condition, he is guided by the sunlight in the day time, and by the moon light and the fire or speech in the night, without taking notice of the really guiding Atmic light. It is only when all the other lights cease to function he is able to recognise the luminosity of the Atman in the dream. Further, as the Atmic light is not of the nature of the five elements, it cannot be cognised by the senses. Thus the dream condition proves the self luminous nature of the Atman. Further, it also proves that the Atman is not bound by the various acts experienced in the dream, whether good or bad. The Atman is merely a witness (సాక్షి) to all that takes place in the dream. This establishes that the Atman is not a doer, (కర్త) and is not attached even to the acts done or the results thereof (ఫలం), being merely a witness. Even in the wakeful condition the Atman is really a non-doer (అకర్త), and a witness only, though it appears to be a doer (కర్త) and enjoyer (భోక్త). The Atman which is pure and intelligence itself (చైతన్య) when associated with the Antahkarana or Buddhi, is termed Jeeva (జీవ) and the various acts done in wakeful condition are really done by the Buddhi enveloping the Atman, but they are attributed to the Atman owing to ignorance (అజ్ఞాన). So even in the wakeful state, the Atman is pure and a nondoer. In the deep sleep condition one experiences happiness and is also a witness to ignorance (అవిద్య). As soon as he gets up from sleep, he says "Last night in my sleep, I enjoyed unmixed happiness; I was not aware of any thing at all"—This recollection proves:

1. The enjoyment of pure bliss, and
2. the witnessing of ignorance of every-

thing else, in sleep. The bliss enjoyed is of the Atman. The nature of the Atman is thus bliss also, in addition to its being self-luminous intelligence itself. Even during sleep, the Atman is awake, and there is no sleep for the Atman at all. It is always the beaming intelligence in all the three stages, of wakefulness, dream and deep sleep, and is a witness to all that happens in all the three stages, being itself a non doer, and nonattached to all those happenings, and is beyond Dharma and Adharma. This pure blissful state of the Atman is clearly realised in the fourth stage called Thuriya (తురియ) during Samadhi (సమాధి), when the ignorance (అవిద్య) which enveloped it during deep sleep gets dispelled. In the third and fourth stages, i.e. in deep sleep and in samadhi, as the Atman is in its pure nature or Swarupa devoid of all attributes, the dual relationships like that of father and son, husband and wife, do not exist, and the creation itself is conspicuous by its absence. If the creation were real and actually existing then it must appear during the sleep and Samadhi states before the ever wakeful and self luminous Atman, but it does not appear; hence, it is clear that the creation is not real but has got mere appearance and even that appearance exists only when the mind is functioning. As the mind does not function during deep sleep and Samadhi, the creation also does not appear. This position is made clear by the Upanishad in this Brahmana in the Mantras from 23 to 30. The Mantras say that the Atman during the deep sleep state, does not taste, does not speak, does not hear, does not think, does not touch, and does not cognise any thing, not because it has not got the power, but because there is no object to be seen or felt or cognised etc. ; then, the Atman is eternal (సత్య) and intelligence itself ever luminous. Thus the unreal

nature of the creation is established beyond doubt in the aforesaid manner. The Atman that is realised in the Samadhi state is the Brahman only which is also described by the Upanishad as Eternal, Intelligence and Bliss. Such a realisation is Moksha, a state of absolute and unsurpassed Bliss. The happiness that is enjoyed by all beings in the creation is only an infinitesimal portion of that great ocean of Bliss. Thus this third Brahmana also explains the inter-relation between God, Man, and Creation, on the advaitic principle.

Then the fourth Brahmana describes the course which the Jeevas in bondage (who have not realised their Atman) follow, after leaving their mortal coil, and then describes the condition, which the realised souls attain, on leaving the body. It states that a realised soul does not go to any other Loka, like Vaikuntham or Kailasam, but becomes Brahman itself. For a man who has not acquired the knowledge of self, his Sookshma Sareera is in tact and does not die with the death of the Sthoola Sareera or physical body, but goes to heaven or hell according to the good or bad nature of the Karma done by him; but, for a man who has attained such a knowledge, the Sukshama Sareera also gets dissolved and also the causal body of the Karma Sareera also gets destroyed and there is no fruit of any Karma for the enjoyment of which he will have to go to any other loka. Then he realises his own self as the Brahman and himself becomes Brahman. Such a person, even while living in the physical body, is called a Jeevanmukta—one who is liberated from the bondage of Samsara, of births and deaths, and is known as a Videha Mukta, after the physical body falls off. Thus, the Upanishad places before us, the possibility of attaining such a liberated condition even while alive, and exhorts all

people to follow such a course as would lead to it, without wasting their life period in worldly pursuits, which after all end in bondage. The Upanishad further adds that one who sees differences as real, i.e., that Dwaitam or dualism is real, is sure to be caught up in the whirlpool of unending cycle of births and deaths, can never get liberated, and can never attain Moksha. This concept of Jeevan-mukti pertains only to the Advaita Siddhanta and not to any other faith. Finally, this Brahmana closes with the enunciation of the means to obtain the knowledge of self or Moksha. It states that a Brahmana who is anxious to attain Moksha must study the Vedas in his Brahmacharya Asramam; then he must perform all the Yagnas and other kinds of Karma and charities, enjoined on him by the Sastras in his Grihastha Ashramam; and in his Vanaprastha Ashramam, he must do penance by giving up all worldly desires. Thus, he must perform all the enjoined duties without expecting the fruits there of (నిష్కామ) and thus get his mind purified, and himself qualified for

embracing holy orders. Then he must enter the Sanyasa Asramam by giving up the three kinds of desires, pertaining to sons (including wife), to wealth, and to the world and fame, and by pledging himself to treat all creatures in the world without hatred and with affection, resulting in a state of fearlessness (అభయ) to all. By this means only he can attain the knowledge of self or Moksha. The self or Atman, being the very Swarupa of man, it is not a thing to be acquired by Karma. It can be realised only by removing the cover of Avidya, over it, which can be secured only by performing Nishkama Karma and by Sanyasa. With the enunciation of such means, the fourth Brahmana of the sixth chapter closes. This teaching is the essence of all the Upanishads; nay, of all the Vedas even.

The fifth Brahmana again repeats the teaching by Yagna-valkya to his elder wife Maitreyi, which was dealt with in chapter IV. The sixth and last Brahmana merely narrates the line of Brahmanavidya teachers. Thus the Brihadaranyaka Upanishad ends.

SOCIAL WELFARE AND LABOUR DEPARTMENT

RULES GOVERNING THE SALE OF MOVABLE PROPERTIES UNDER MADRAS HINDU RELIGIOUS AND CHARITABLE ENDOWMENTS ACT

[*G. O. Ms. No. 1345, Social Welfare and Labour, 20th December 1957.*]

In exercise of the powers conferred by sub-section (1) read with clause (q) of sub-section (2) of section 100 of the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments Act, 1951 (Madras Act XIX of 1951), the Governor of Andhra Pradesh hereby makes the following rules, the same having been previously published as required by sub-section (3) of the said section.

RULES.

1. All sales of movable properties, other than perishables, belonging to a religious institution shall be made by public auction held in its premises or at the places where the properties are situated. The Deputy Commissioner, may, if he is satisfied that the sale at any other place will be more beneficial to the institution in securing a proper bid, permit the same to be held at a different place, within the district in which the institution or property or any portion thereof is situated.

2. The trustee or if the number of trustees exceeds one, the Board of Trustees shall decide the terms and conditions of the sale, such as the division of properties into lots, the amount of initial deposit to be made by the bidders, the date and hour of the sale, the security to be furnished by the highest bidder till the confirmation of the sale and the period within which the sale price is to be paid.

3. A copy of the sale notice shall be published at least seven days before the date fixed for sale,

(a) by affixture—

(i) on the notice board or on the front door of the institution concerned, or in the case of specific endowment, on the notice board or front door of the institution to which the properties in question are attached;

(ii) on the notice board of the municipal council or the panchayat board or where there is no panchayat board, on the front door of the village Chavadi or in case there is no village chavadi, in some conspicuous public place in the locality where the properties proposed to be sold are situated, and at the place fixed for sale; and

(iii) on the notice board of the office of the Assistant Commissioner having jurisdiction over the area in which the properties in question are situated; and

(b) by publication in the language of the locality in one of the local daily newspapers if the value of the properties to be sold exceeds Rs. 1,000.

4. (1) The sale shall be conducted by the Executive Officer, if any, of the institution. If there is no Executive Officer, it shall be conducted by the trustee or if the number of trustees exceeds one, by the Chairman of the board of Trustees. Where the auction is conducted by the Executive Officer, at least one of the trustees of the institution shall be present at the time of the auction.

(2) If the value of any particular lot of the properties to be sold exceeds Rs. 200 but does not exceed Rs. 1,000 the sale shall be conducted in the presence of the Inspector of the Hindu Religious and Charitable Endowments (Administration) Department and where the value of the properties exceeds Rs. 1,000 the sale shall be conducted in the presence of the Assistant Commissioner.

5. (1) Every sale of movable property shall be reported to the competent authority who may either confirm or veto the sale.

Explanation.—Competent authority for the purpose of this rule means—

(1) In the case of religious institution under the jurisdiction of the Area Committee—

(a) the Assistant Commissioner, if the sale price does not exceed Rs. 1,000;

(b) the Deputy Commissioner, if the sale price exceeds Rs. 1,000 but does not exceed Rs. 5,000; and

(c) the Commissioner, if the sale price exceeds Rs. 5,000.

(2) in all other cases—

(a) the Deputy Commissioner, if the sale price does not exceed Rs. 5,000; and

(b) the Commissioner, if the sale price exceeds Rs. 5,000.

(2) If no order vetoing or cancelling the sale is received from the competent authority within one month from the date of receipt of the sale report by the said authority, it shall be deemed that the sale is confirmed.

6. The purchase money shall be paid in cash immediately after the receipt of the confirmation orders by the purchaser and the purchaser shall not be permitted to carry away any part of the property until he has paid the purchase money in full. If the purchaser makes defaults in the payment of the purchase money, the property shall be resold and the defaulting purchaser shall be liable for any loss arising as well as the expenses incurred on the resale. He shall not, however, be entitled for any benefit if higher price is obtained in the resale.

7. Sale otherwise than by public auction shall not be resorted to except with the previous permission of the Commissioner.

8. The movable property in the form of coins which cease to be a legal tender shall be disposed of in accordance with the provisions of the Indian Coinage Act, 1906 and the rules made thereunder.

9. Perishable articles belonging to religious institutions shall be sold in accordance with special instructions issued by the Commissioner in this behalf.

10. Notwithstanding anything contained in rules 4 and 5, the power to sell the livestock or movable property other than the perishable articles belonging to the Tirumalai-Tirupati Devasthanams if the value of the livestock or the movable Tirumalai-Tirupati Devasthanams if the value of the livestock or the movable property exceeds Rs. 1,000 and by the Executive Officer, Tirumalai-Tirupati Devasthanams, if the value of the livestock or movable property does not exceed Rs. 1,000.

MIRZA NAJAF ALI KHAN,
Secretary to Government.

ĀRĀDHANA

(A RELIGIOUS MONTHLY MAGAZINE)

VOL. IV

FEBRUARY 1958

No. 2

Editor

P. PERAYYA SASTRI, P.O.L.,

HONORARY EDITORIAL BOARD

Sri D. SURYANARAYANASWAMY,

B. A. B. L.

Secretary, Law Dept.

Government of Andhra Pradesh, Hyderabad.

Sriman P. V. RAMANUJASWAMI, M. A.,

Retired Director, S. V. O. Institute, Tirupati.

Sriman S. T. G. VARADACHARY,

M.A. (Hons.) *Principal.*

Narasimha Sanskrit College, Chittigudur,

Masulipatam.

Sri N. RAMESAN, M. A., I. A. S.,

Deputy Secretary, Home Department,

Government of Andhra Pradesh, Hyderabad.

Sri M. SOMASEKHARASARMA,

Department of Archaeology, Andhra University,

Waltair.

Sri R. SUBRAHMANYAM, M. A., Ph.D.,

Superintendent,

Department of Archaeology, Nagarjunasagar.

Sriman Pandita,

PARTHASARADHI IYYENGAR,

Agamacharya, Tirupati.

PUBLICATION OFFICE

“ ĀRĀDHANA ”

OFFICE OF THE DEPUTY COMMISSIONER

Hindu Religious & Charitable Endowments

(Administration) Department, (Andhra)

MASULIPATAM.

ANNUAL SUBSCRIPTION Rs. 12/-

PER MONTHLY COPY Re. 1/-

ఆ రా ధ న

హేవలంబి

మా స ప త్రి క

మా ఘ ము

వి ష య సూ చి క

పుట

తె ను గు

ముఖచిత్రము - శ్రీమాణిక్యాంబ - దాక్షరామము.

1. వైదికమంత్రము - తాత్పర్యసహితము.	41
2. సంస్కృతమ్ - జ్ఞానమ్ - లింగసోమయాచీ - ఆశ్రేయః	42
3. పద్యములు - (ఉమానహస్రము) కవిశేఖర, శ్రీ పంతుల లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి, విజయనగరము	43
4. భీమేశ్వరుడు - దక్షరామం - కవిరాజశిరోమణి, పండిత, శ్రీ దీవిసరసింహచార్యులు అష్టావధాని, అవనిగడ్డ	44
5. “నర్వేజనాన్సుఖినోభవంతు” పండిత పార్థసారథి భట్టాచార్య, అగమాచార్య - తిరుపతి	61
6. స్వయంకృతాపరాధము - (కథ) శ్రీ బులుసు వెంకటరమణయ్య, మదరాసు	67
7. వైరాగ్యము - శ్రీతటవర్తి సూర్యనారాయణ, దేవరపల్లి	70

CONTENTS

ENGLISH

PAGE

1. LIFE OF SRI SANKARACHARYA - CHAPTER XV. (Contd.) By Sri N. Ramesan, M.A., I.A.S.	23
2. TEMPLES-XXXIII—By “Yatharthavadi”.	25
3. GOD, MAN, & CREATION - CHAPTER XVI UPANISHADS, THE OTHER MAJOR UPANISHADS,—By Sri Vidya Sankara Bharati Swami, Sri Gayatripeetham, Masulipatam.	27
4. STATEMENT OF PARTICULARS REGARDING OWNERSHIP ETC. OF THE ARADHANA MAGAZINE, (VIDE FORM IV RULE 8.)	32

శ్రీ హరిత్యక్తేశ్వరి అమ్మవారు - దాకరామము

సకృదేవ ప్రపన్నాయ 'తవాస్మి'తి చ యాచతే । అభయం సర్వభూతేభ్యో దదా మ్యేత ద్రవ్యతం మమ ॥

సంపుటము ౪

హేవలంబి - మాఘము

సంచిక ౨

ॐ

असौ यस्ताम्रो अरुण उत बभ्रुः सुमङ्गलः ।

ये चेमाँ रुद्रा अभितो विष्णु श्रिताः सहस्रशो ऽवैषाँ हेड ईमहे ॥

తే ॥ సం ॥ కాం ॥ ౪. ప్రపా. ౪. అను. ౧.

తాత్పర్యము :—వి యారుద్రుడు మండలమునందలి అదిత్యరూపుడై ఉదయకాలమున ఎరువువర్షము కలవాడును, తరువాతను లేతయెరువువర్షముకలవాడును, ఇంకను ప్రాద్దేక్కిన పిదప పచ్చని బంగారుచాయగలవాడును అగుచు, ఆయాకాలములందావర్షములు గలవాడై లోకముయొక్క అంధకారములను (అజ్ఞానమును) పోగొట్టుచు మంగళప్రదుడగుచున్నాడు. ఈ విధముగనే రశ్మిరూప మును పొందినరుద్రులు భూమియందంతటను వ్యాపించి దిక్కులయందు ప్రకాశించుచున్నారు. ఇవన్నియు వేలనంఖ్యకలవి. ఈ అదిత్యరూపమును, తత్కిరణ రూపములను ధరించిన రుద్రుల క్రోధరూపమగు తీక్షణతను భక్తి నమస్కారములతో నివారించుకుందుము.

असौ योऽवसर्षीति नीलप्रीवो विलोहितः ।

उतैनं गोपा अदृशन्नदृशन्नुदहार्यः ।

उतैनं विश्वा भूतानि स हृष्टो मृडयाति नः ॥

తే ॥ సం ॥ కాం ॥ ౪. ప్రపా. ౪. అను. ౧.

తాత్పర్యము :—కాలకూట విషమును కంఠమునందిమడ్చుకొనుటచే నీలకంఠుడైనను అదిత్యరూపుడై యెరువుగా కనబడుచున్నాడు. ఈ రుద్రుడు అదిత్యరూపమును ధరించుటలో కారణము—స్త్రీబాలవృద్ధులు, పండితపామరులు, పశుపక్ష్యాదులు, అగు ప్రాణికోటియంతయు చూడ గలుగుననుటయే—ఇట్లు అందరిచే చూడబడునట్టి అదిత్యరూపుడగు రుద్రుడు మనలను సుఖ వంతులనుగా చేయుగాక !

॥ ज्ञानम् ॥

लिङ्गनसोमयाजी - आत्रेयः (रचयिता)

अवबोधनार्थकस्य ' ज्ञा ' धातोर्भावार्थको ज्ञानशब्दः । जगति विद्यन्ते बहवो विषया येऽस्माभिरनुदिनं चक्षुरादीन्द्रियसाहाय्येन ज्ञायन्ते । श्रोत्रेण शब्दं शृणुमः । त्वचा शीतोष्णादि स्पृशामः । चक्षुषा रूपं पश्यामः । जिह्वया मधुरादिरसमास्वादयामः । घ्राणेन गन्धं जिघ्रामः । श्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणानीति पञ्चेन्द्रियाणि । ज्ञानसमुपार्जने साधनभूतत्वात् ज्ञानेन्द्रियाणीति तान्युच्यन्ते । शब्दस्पर्शरूपरसगन्धाः क्रमशस्तेषां विषया वेद्याः । विनैतान्नान्यो वेद्यो विषयो जगति विद्यते । श्रोत्रादीन्द्रियाणि सर्वाणि प्राणिनां शरीरे संघटितानि । ततो बाह्याः सर्वे शब्दादिविषयाः । शरीराद्बहिरेव भवति सर्वेषामिन्द्रियाणां व्यापारः । श्रु याचोक्तं “ पराञ्चि खानि व्यतृणत्स्वयंभू ” रिति । विद्यते च सर्वप्राणिषु मन इत्यन्यदन्तरिन्द्रियं यत् विषयज्ञानसमुपार्जने ज्ञानेन्द्रियैः सहोपचर्यते । ज्ञानाधिगमे चक्षुर्गदिभिः सहकृतत्वात् मनसोऽन्तःकरणत्वं सिध्यति । मनः चक्षुरादीन्द्रियद्वारा तत्तद्विषयसंयोगमेत्य तं तं विषयं जानाति । श्रोत्रादीनीन्द्रियाणि प्रत्येकशः तत्तद्विषयं प्रत्येव प्रसरति । श्रोत्रं शब्दमेव शृणोति ; न तु रूपादिविषयान्तरान् । एवमेव अन्यानीन्द्रियाणि । मनस्तु विविधेन्द्रियमुखेन तत्तद्विषयं गृह्णाति । सर्वविषयग्रहणस्वभावं मनः । विषयग्रहणव्यापारे मनसः साधनभूतानीन्द्रियाणि । यद्यपि चक्षुरादीनीन्द्रियाणि मनश्च पञ्चभूतसमुत्थितानि । आकाशादिपञ्चभूतानां प्रत्येकसत्त्वांशसंभूतानि श्रोत्रादीनि । तेषां समष्टिसत्त्वांशसंभूतं मनः । पञ्चभूतसमारब्धत्वात्तानि सर्वाणि जडान्येव । ज्ञानकरणव्यापारस्तु चेतनसाध्यं कर्म । न केवलस्य मनसो जडस्य ज्ञानव्यापारे क्षमता । न सारधिनाऽनधिष्ठितो रथः गमने प्रभवति । मनोरूपरथस्य कोऽयमधिष्ठाता येन सर्वो हि व्यापारः प्रवर्त्यते ? उच्यते । हार्दाकाशे नित्यं प्रकाशते स्वयंप्रकाशस्वरूपं परं ब्रह्म । “ स यश्चायं पुरुषे, यश्चासावादित्ये स एकः ” इत्युपदिशति श्रुतिः । तदेव परं ब्रह्म “ तस्माद्वा एतस्मादात्मनः ” इति श्रुत्या आत्मेति विज्ञायते । आत्मप्रकाशस्तु समीपवर्तिनि शुद्धे मनःफलके प्रतिबिम्बितस्सन् मनश्चेतनवत्करोति । प्रतिबिम्बितचेतनाधिष्ठितं मनः चिदिव भासते । अशेषव्यवहारस्य प्रचोदकमपि भवति । अयं प्रतिबिम्बः बिम्बलक्षणहीनोऽपि बिम्बवदवभासते । दृष्ट्वा दर्पणे प्रतिबिम्बितं मुखमात्मानमलंकरोति जनः । आत्मचैतन्यप्रतिबिम्बेन समुज्ज्वलितं मनः विविधेन्द्रियमुखेन तत्तद्विषयसंयोगमेत्य तदाकाराकारितामाप्नोति । मनसो विषयसंयोगजन्यं तदाकाराकारितत्वं वृत्तिरित्यभिधीयते । यद्विषयविषयिका वृत्तिस्तद्विषयकं ज्ञानम् । एवं चैतन्यप्रतिबिम्बितं मनः ज्ञानेन्द्रियाणि तत्तद्विषयाश्चेति ज्ञानोदये उपकरणसामग्री भवति ; येषामन्यतमाभावे ईप्सितार्थो न सिद्ध्यति । ज्ञानेन्द्रियाणां विषयाणां वा अभावे आत्मचैतन्यावभासितं मनः प्रकाशते, न तु वृत्तित्वमाप्नोति । दर्पणस्य रूपस्य वा अभावे केवला सूर्यकान्तिर्भासते, न तु दर्पणे प्रतिबिम्बमुत्पादयति । येन आत्मचैतन्येन वागादयोऽभ्युद्यन्ते, यद्वागादिभिर्नाभ्युद्यते तदेव ब्रह्म । तस्य भासा सर्वमिदं विभाति । तस्य भासा सर्वा हि ज्ञानक्रिया प्रचोद्यते । यावद्यावन्मनःफलकस्य परिशुद्धिः तावत्तावत् ज्ञानस्य स्वच्छता । आत्मचैतन्यस्य प्रतिफलनाभावे मृतशरीरे ज्ञानानुदयः ॥ इति

ఉ మా స హ స్త ము

క వి శే ఖ ర - పంతుల, లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి.

మ॥ తతమౌ నీగగనస్థలంబును - జ్వలత్ త్వత్కీలవిక్షిప్త ధూ
మతుల ప్రవ్యముజేయ - నీశ్వరుడు సంభావింప ; సృష్ట్యాది
యం దతులాభిన్న విభుత్వరూపవగు నీవాసృష్టిదేళన్, పృథగ్
గతియైవెల్గు ప్రభుత్వమూనెదు తదాకాశంబునందంచికా !

మ॥ అతినూక్షాకృతి ధూమకల్పములు ప్రవ్యంబుల్ పునఃపాకసం
గతిచే మారిభునీభవించి - క్రమతన్ - గాన్పించి - భాసిల్ల - డ
క్షత, నూక్షాంబరరేణుగోళముల, భాస్వన్మండలంబుల్ సృజిం
చి ; తజాండాగమకంద బృంచమువలెన్ శ్రీశాంకరేశ్వమయీ

చం॥ మొదటండ దపోఽగ్నిధూమతతిఁబుట్టి సభంబునఁదైజసాణువుల్
పిదప జలాణువుల్ గలుగు - విమ్మట నేర్పడుఁ బార్థివాణు నం
పద పరమేశ్వక్తి పరిపాకమహత్త్వమె - తద్విసృష్టికిన్
మొదలగు, సూర్యమండలమె - మూలము గోచరవస్తుకొటికిన్ ॥

ఉ॥ ఉగ్రపు, చేష్టమానపు, మయాఖ సముజ్వలశక్తివై, క్రియా
వ్యగ్రత, సూర్యమండలమునం దొకపాదమునుంచి - సస్మహా
నుగ్రహవై, ఖకోశముననుండి త్రిరేణువులాది, తత్కుజా
దిగ్రహయుక్తగా వసుమతికై సృజించితి వంబికేశ్వరీ ॥

ఉ॥ ఇంతమహా "విసృష్టి" ఘటియించియుఁ దృప్తివహింపకంబ ! అ
త్యంత విలక్షణంబయిన యట్టికృతిం దిరుగంబొనర్చి, తీ
వెంతయు వింతగల్గ జనియించె, ధరా - హరిచక్రమండలా
భ్యంతర సంస్థితంబగు సుధాకరబింబము తత్ఫలంబుగన్ ॥

శ్రీ భీమేశ్వరుడు - దక్షరామం

శ్రీమాన్, కవిరాజశిరోమణి, పండిత, దేవి నరసింహాచార్యులు, అష్టావధాని, అవనిగడ్డ.

“సప్తగోవావరం తీర్థం సర్వతీర్థోత్తమోత్తమమ్
అత్రనన్నిహితోరుద్రో భీమనాథేశ్వరేశ్వరః”

ఈ దక్షరామము తూర్పుగోవాపరిజిల్లా రామచంద్రపురం తాలూకాలో రామచంద్రపురమునకు సుమారు ఆరు మైళ్ల దూరమున కలదు. ఇది పంచారామములో నొకటి. తెలుగు దేశమునఁగల ప్రసిద్ధములైన త్రిలింగక్షేత్రములోకూడ నిది యొకటి. మరియు హిందుదేశమునఁగల ద్వాదశజ్యోతిర్లింగములలోకూడ నిది పరిగణింపఁబడినది. శ్రీ ఆది శంకరుల వారు మహాశక్తియైన “మాణిక్యేశ్వరి”ని నిచ్చట ప్రతిష్ఠించుటవలన నిది “అష్టాదశశక్తిపీఠముల”లోఁ గూడ నొక్కటియైనది.

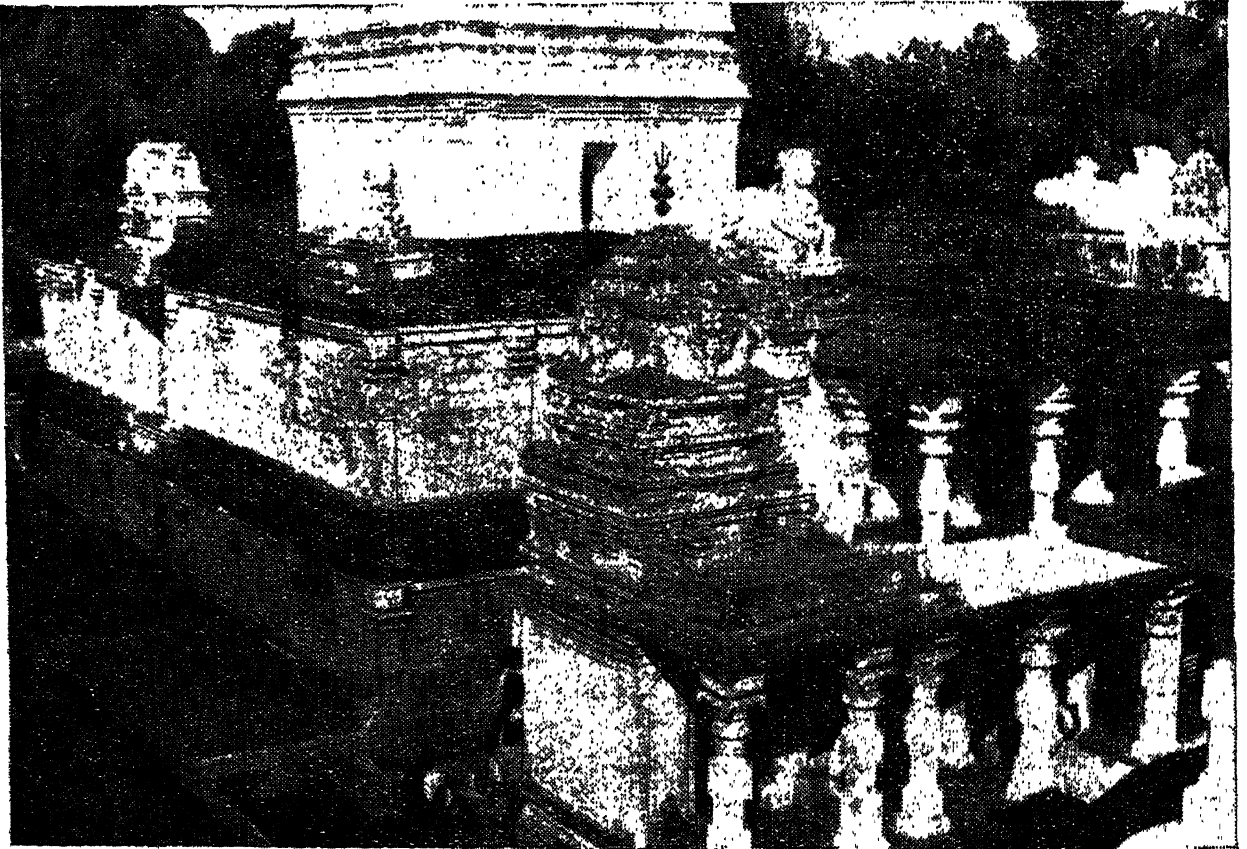
దాక్షరామము - ద్రాక్షరామము

శ్రీ వ్యాసభగవానుఁడు స్కాంధపురాణమున “చిత్రం దక్షపురె జీవీ నజర్మ నశివాకృతిః” అనియు “దక్షరామా త్పురం క్షేత్రం సభూతేన భవిష్యతి” అని “దక్షరామ”

మనియే పేర్కొనియుండెను. శ్రీ నాథమహాకవియు, భీమఖండము తెనుగుయనువాదములో అగస్త్యుఁడు వ్యాసునకు భీమమండలమును ఆకనముననుండి చూపునందర్శమున.

“అదే సంవేద్యము కోటిపల్లి యదే ద-క్షరామమన్ పట్టణంబ” నియు, తృతీయాశ్వాసములో “దక్షరామము భీమనాయక మహాధామంబు” అనియు, “భీమలింగంబు మాహాత్యంబు నీవెఱుంగనియదియునుంగలదె? దక్షరామపుణ్యక్షేత్రం బఖిలపురాణ ప్రసిద్ధంబుకాదె?” అని “దక్షరామ” మనియే వ్రాసియుండిరి. మరియు నీ కవి సార్వభౌముఁడు, కర్ణాటాంధ్రావనీశ్వరుండగు “సంపరాయని తెలుంగురాయల” యొద్దకరిగి కస్తూరిని యాచించుచు చెప్పిన పద్యములోకూడ,

“దక్షరామ చాళుక్య భీమగంధర్వాపురోభామినీ” అని “దక్షరామ” మనియే వాడియుండిరి. మరియు తావుల “దక్షవాటి రామనాథేశ్వరంగన్నులారంగఁగనిస”

దాక్షరామము - భీమేశ్వరాలయము ముందుభాగము

“దక్షవాటంబునకు మోక్షధామమునకు”

“సారమతి దక్షవాటిక తూరుపుగవనిన్”

“దక్షవాటిక పశ్చిమ ద్వారభూమి”

అని “దక్షవాటి, దక్షవాటిక” పదములను,

‘దక్షపురమున నుత్తరద్వారమందు’ అని “దక్ష పుర” పదమును ప్రయోగించియుండిరి. ఇతనికంటె రెండుశతాబ్దములకు పూర్వమున్న “వేములవాడ ఓమ కవి” యు,

“ఘనుడన్ వేములవాడ వంశజుడ దాక్షరామ భీమేశ నందునుడన్” అని “దాక్షరామ” శబ్దమునే ప్రయో గించి యుండెను.

కాని ప్రతాపరుద్రుని యాస్థానమందున్న మహామహో పాధ్యాయ విద్యానాథ మహాకవి రచించిన “ప్రతాపరుద్ర కళ్యాణ” నాటకములో పంచమాంకమున ప్రభువుప్రతా పమును వర్ణించు ఘట్టమున “త్రిలింగ” దేశప్రకంసలో శ్రీశైలకాళేశ్వరః ద్రాక్షరామ నివాసి నః” అని వ్రాసి యుండెను. ఈ “త్రిలింగదేశ” నిర్ణయమునందే, మూడు ప్రసిద్ధ లింగములను పెర్కొనుటలో “కాకునూరు అప్ప కవి” (లక్షణ గ్రంథకర్త)

“శ్రీ ఓతిధర కాళేశ ద్రాక్షరామంబులనంగదనరారు” అని దీనిని “ద్రాక్షరామము” గనే పేర్కొనెను. ఇందు వలన నితఁడు త్రిలింగ సంజ్ఞావిషయమున “విద్యానాథు” నే యనుకరించినట్లు కనిపించుచున్నది. పిరుభయులు మాత్రమే “ద్రాక్షరామ” మని వ్రాసిరి. దీనిని “దాక్ష రామ” మని సవరింతుమన్న, సతని శ్లోకమునకును నితని పద్యమునకుఁగూడ ఛందోభంగము కలుగుచున్నది. కాని యీ ప్రాంతముల ద్రాక్షరామము లేనాడును లేవు.

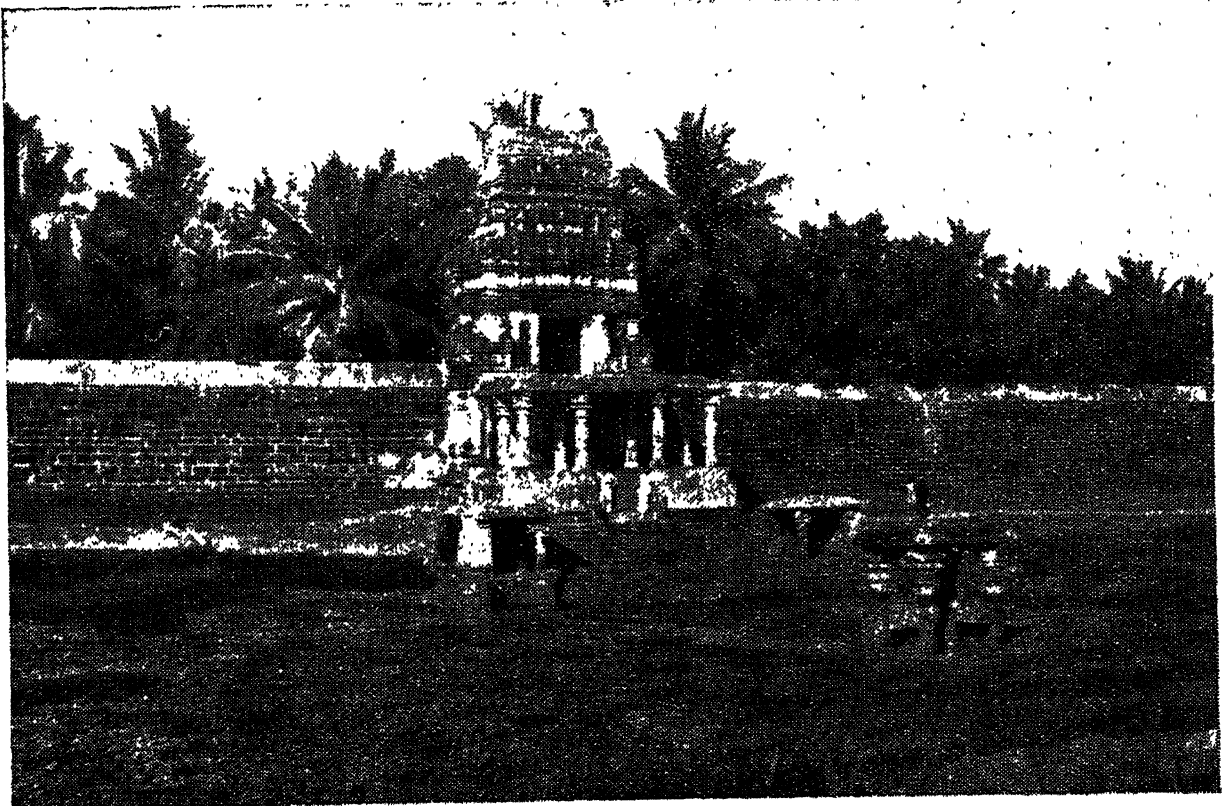
మరియు నిది దక్షుని పట్టణమగుటచేతను, దక్షుఁడిచ్చు టనే యజ్ఞముఁజేయుటచేతను “దక్షపురి, దక్షవాటి” యను ప్రయోగములు పెక్కులుఁగలవు. ఇందువలన “దక్షనంబంధ త్వాద్దాక్షరామ ఇతితన్నామ” అని పూర్వులు నరనముగా నమన్వయించిరి.

కనుక శ్రీనాథుఁడు భీమేశ్వర పురాణము, తృతీయా శ్వాసములో

“దక్షప్రజాధినా - థ మహాధ్వరక్రియా

దీక్షాధిక పుణ్య - దేశమునకు”

అని వర్ణించెను. “శ్రీ కులోత్తుంగచోళుఁడు, విష్ణువర్ధన మహారాజు, పెదకోమటి వేమారెడ్డి, వీరభద్రారెడ్డి”

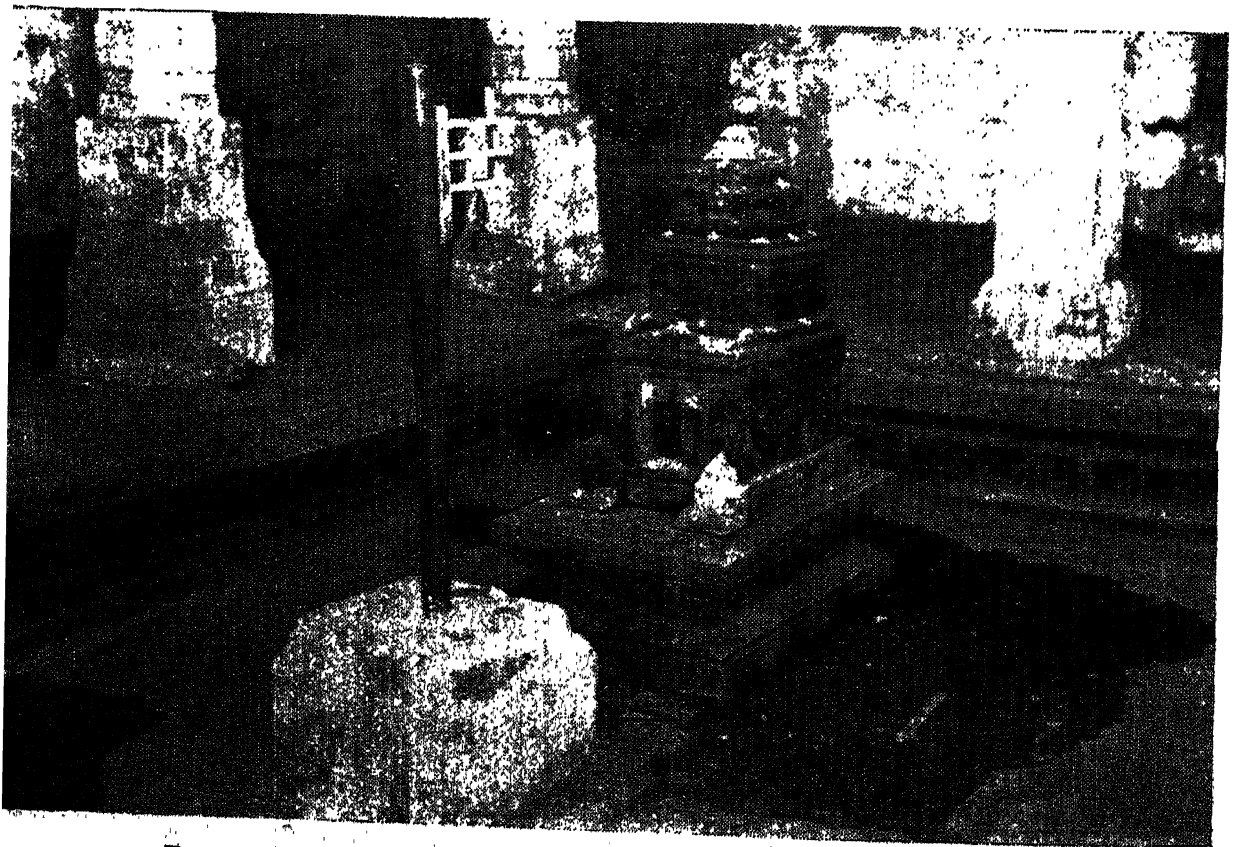
తూర్పుగోపురము - ప్రాకారము - నక్షగోదావరము

మున్నగు ప్రభువులును “శ్రీమద్భండలిక బొడ్డన భీమన మంత్ర “గోంకన, గుండన” మున్నగు అమాత్య శేఖరు లును తమ శాసనములందు దాక్షరామమని చెక్కించిరి. సాకుయిండియన్ యిన్స్క్రిప్షన్సు 4 వాల్యూం నెం. 1020 రు శాసనములో) “దాక్షరామేశ్వరాయ త్రిభువనగురవే భీమనాథాయ భక్త్యా” అనియు, నెం. 1031 రు శాసనముగ “శుభవమదిత దాక్షరామ భీమేశ్వరాయ” అనియు, నెం. 1090 రు శాసనమున “మహాపతి స్సమదీకత్నైజస్య రత్నాకరేదాక్షరామనివాసే భగవతే భీమేశ్వరాయ” అనియు, కొన్ని శాసనములందు “దాక్షరామమనియు మరికొన్ని శాసనములందు “పెద్దదాకరేమి శ్రీ భీమేశ్వర మహాదేవర” (నెం. 1104 రు శాసనము) “గురుప్రవాదినాంబి పెద్దదాకరేమి శ్రీ భీమేశ్వర మహాదేవరకు” (నెం. 1364 రు శాసనము) అనియు చెక్కించిరి. కొన్నిట “దకరేమి” అనికూడా కలదు. ఇది దక్షరామమునకు ప్రాకృత భాషా రూపము.

భీమభండము - భీమమండలము

పంచాశత్ ఖండాత్మకమైన స్కాందమున యీ త్రైత మాహాత్యమునుగూర్చి వ్యాసుడే కభాగమును “భీమ భండమ” ని రచించెను. దానిని శ్రీనాథుడు తెనిగించెను.

అందు తారకాసురుని వధించు మట్టమున నెట్లుకలదు. తొల్లి కీరసాగరమును దేవాసురులు మధింపగా “అమృత లింగమొ” కట్టి యుప్పువించెను. దానిని తారకాసురుడు దేవతలకందనీయక, బలపంతముగఁ గొనిపోయి దాని సతి భక్తితో పూజించి తన కంఠమున ధరించెను. అందువలన సతఁడు సురలకజేయుడై దేవతలను బాధింపమొదలెడెను. వారతని బాధలకోర్వజాలక యీశ్వరునితో మొరజెట్టుకొనిరి. అప్పుడు తన కుమారుడైన షణ్ముఖుని పిలిచి, యమర గణముల రక్షింపుమని చెప్పిపంపెను. అంత నా కుమార దేవుడు దేవసేనానియై తారకునితోబోరియొడిపోజొచ్చెను. అప్పుడు తారకుని ఆకులింత బలమునకచ్చెరువంది కుమారస్వామి నారదుని యతని జయమునకు కారణ మేమని యడిగెను. నారదుడు వాడు శివపూజాధురంధ రుడు. అతని మెడలో “అమృతలింగము” స్పృంతవరకు వానిని జయించుటేరికిని శక్యముకాదు. కాన ముందు దానిని భేదించినచో సతని జయింప సాధ్యమగునని బోధిం చెను. అంత కుమారుడు తారకునికి తారకమగు యా యమృత లింగమును తొలుత నిశితబాణములతో కొట్టగా సది పంచభండములై దేవేంద్రుని యుద్ధానవసమునఁ బడెను. దానికాచ్ఛాదనముగ నొక గొప్ప వట వృక్షము పెరి

వైఘ్నేశ్వరీకృతమైన అలయద్వారము. (ఇందు బాలభీమేశ్వరుని విగ్రహము కలదు)

గెను. ఆ ఖండపంచక మందే యంతర్నితమై చాలాకాల ముండెను. అంత నోకనాడింద్రుడు యైరావతమునెక్కి తన యుద్ధాసమున విహరించుచుండగా నా దేవదంతావళము అమృతలింగఖండపంచకమున్నవట వృక్షము దరికించేరి దానికి ప్రపక్షిణమొనరించి సమస్కరించెను. కాని యింద్రునికెందుకు ఆ గజరాజుపట్టాసర్పై నో తెలియ దయ్యెను. అప్పుడింద్రుడా వారణేంద్రమునడిగి విషయ మును తెలుసుకుని ఆ అమృతలింగ పంచఖండములను తనకుఁజూపుమని వేడుకొనెను. అపుడైరావతము నా వట వృక్షమునుఁ బెకలించియందున్న లింగములనుఁజూపెను. అందు నాలుగు ఖండములుమాత్రమే యింద్రునికి కన పడెను. ఐదవది కనపడలేదు. అందుకు కారణమునడు గగా నీ వహల్యాజారుఁడవైన కారణమున నామహాలింగము మీకు కనపడదని చెప్పెను. అప్పుడింద్రుఁడు పశ్చాత్తాప ముండెంది, ఆ ఖండములలో నొక్కదానింగినిపోయి కృష్ణా తీరమునఁ బ్రతిష్ఠించి పూజించి తనకు సంక్రమించిన మునిపత్నిగమన పాపమును పోగొట్టుకొనెను. అది యింద్రునిచే ప్రతిష్ఠింపఁబడుటవలన అమరేశ్వర లింగ మనియు, క్షేత్రమునకు “అమరావతి” యనియు పేర్లు కలిగెను. ఇట్లే చంద్రుడు గుణిపూడి భీమవరములోను, కుమారుడు సామర్లకోటలోను, శ్రీ జనార్ధనుఁడు కీరారామ

మైన పాలకొల్లులోను ప్రతిష్ఠించిరి. కాని యీ లింగ మా వటమూలమునుండి భయంకరమైన ప్రణవనాదమును సేయుచు, యీ దక్షవాటికయందుపడెను. అందువలన నిడిన్ద్రయంవ్యక్త లింగమయ్యెను. వెంటనే దానిని సప్త మహర్షులుప్రతిష్ఠయొసర్పఁబ్రయత్నించిరి. కాని యచ్చట గంగ లేకపోయెను. సప్తమహర్షులు గోదావరిని తెచ్చుటకు వెళ్లియుండిరి. వారు వచ్చుట కాలస్యమగుటచేతను అలన్యమైనచో రాక్షసకాలమానస్సమై లింగములను దానవులే ముందు పూజింతురను భయమున శ్రీ సూర్యభగవానుఁడు కైలాసమునుండి పరమశివుని దాక్షరామమునకుఁగెని తెచ్చి, భీమేశ్వరునకు ప్రథమార్చనమును తానే కావించెను. తరువాత సప్తమహర్షులు గోదావరి జలమునుఁగెని తెచ్చి పూజించిరి. ఆ లింగము వచ్చునపుడు ప్రణవనాద మును భయంకరముగ ధ్వనిసేయుచు వచ్చుటచే నీ దేవునికి “భీమేశ్వరుఁడని” పేరిడిరి. మరికొందరు సముద్ర మధనకాలమున పాల్కడలిలో నుద్భవించిన “హాలాలము”ను లోకశాంతికై తాను గ్రహించి కంఠ ముననుంచుట (యిట్టి భయంకరమైన కార్యమును లోకాను గ్రహమునకై చేయుట) చేత భీమేశ్వరుఁడను పేరు సార్థక మైనదని చెప్పెదరు. ఇది యిట్లు సూర్యునిచే ప్రతి స్ఠింపఁబడినట్లు పురాణములందు కలదు. “వెండియు

అలయవిమానము - పశ్చిమ గోవురము

చందబానుకృత ప్రతిష్ఠించును, నాఖండలముఖనిఖిల బహుకర్మఖ శిఖామణిమయాఖికిమ్మిరితచరణార విందుండును, సప్తపాతాళ భువనవిష్కంభనిభేద సమా సాదితావిభాకపుండును, పిష్టామృత స్వయంభూర్ జ్యోతిర్లింగమయమూర్తిధరుండునైన భీమేశ్వరుండు భోగమోక్ష ప్రదాన దీక్షాధురంధరుండై యందు వసించియుండె.” అని శ్రీనాథుండను వదించెను. మరియు సప్తమహాస్తులు గోదావరీ యువకముసుంగని వచ్చువఱకే, నూర్పునిచే ప్రతిష్ఠితుడై, స్వామి యర్చింపఁబడుట చూచి విస్మితులై రని,

“తారుదలచిన శుభవేళ - దవ్వకుండ
సంప్రతిష్ఠితుడై సుమార్చనముఁ గొన్న
యమృతలింగంబు భీమనాయకునిఁ జూచి
చాల విస్మయమందిరి - సప్తమునులు ”

అని కలదు. ఈ లింగము భూమిపై 15 అడుగులు యెత్తు కలిగి 3 అడుగుల వర్తులము కలిగి పాలరాతివలె కన్నట్లు చున్నది. కాని యిది స్పటికలింగము. ఈ లింగము పాద

భీమేశ్వరలింగము - అడుగుభాగము

మూలమున 3 అడుగుల యెత్తు 3 అడుగుల చవకమైన పానుపట్టము కలదు. దీనికి యుత్తరమునకు సోమ సూత్రముఁగలదు. దీనికి చుట్టును రెండు తిరిమట్టు మాలికలు కలవు. దీనిని “చీకటికోణము”నియు, యిచ్చుట స్వామి దర్శనమును “చీకటికోణ దర్శనము”నియు సంధురు. ఇచట దీపములుండవు. పూర్వము మాణిక్యము లను మణులను దీనికి చుట్టాయుండు ప్రాకారములో విగించి యుంచెరట. ఆ జీవమణికాంతులే యక్కడ వెలుతురు నిచ్చుచుండెడివట. తురుష్కుల దండయాత్రల కాలములో నీమణులను దోచుకొందులను భయమున అమ్మవారు వాటిని ‘సాధారణమైన పాపాణములవలె కన్నట్టుఁగాక!’ అని శపించెనట. ఇప్పటికిని క్రింద గోడల యందు అవి శిలలవలె కనపడుచున్నవి. ఇంక లింగ మునకు దక్షిణపార్శ్వమున సల్లగను కర్కశముగను నుండును. వామపార్శ్వమున స్నిగ్ధముగ (సున్నగ)ను శ్వేతముగను నుండును. దక్షిణభాగమున గజాంబరత్వ మును స్ఫురింప చేయుచున్నది. కనుక వీరిని “అర్థ నారీశ్వరుఁడ”ని కూడ యందురు. ఇది పంచారామము లలో, కుమారారామ అమరారామములలోని లింగములనే పోలియున్నది. కాని లింగమంతయు గుంటలు గుంటలుగా కొట్టఁబడియున్నది. ఇవి తారకాపర యుద్ధమున, కుమారస్వామిచే కొట్టబడిన “బాణక్షతముల”నియు శిరస్సు పైన నున్న సన్నగాడియు, మూడు గుంటలును, స్వామి కిరాత వేషమున అర్జునునితో బోరాడినప్పుడు తగిలిన దెబ్బలు అనియు చెప్పదురు. వీటిని “పార్థ ప్రహరణము” లందురు. ఈ శిరఃపూజకొరకు మేడకట్టంపఁబడినది. మేడ పైననే అభిషేకములు పూజలు నివేదనలు జరుపుటావారము. మేడపైన పానుపట్టము లింగమునకు అంటక విడిగా నుండును. అందువలన అభిషేకత్థిర్థము క్రింద నున్న పానుపట్టమునుండి సోమసూత్రమున పడును. పై గర్భాలయమునకు నాలుగు ప్రక్కలను ద్వారములును, తిరుచుట్టు మాలికకు నాలుగు వైపులను గవాక్షములును కలవు. శ్రీ స్వామివారికి వామపార్శ్వమున “పార్వతి” పద్మావనాసీనయై కూర్చున్నట్లు కలదు. ఇది సంతతి శీల. ఇట్లెక్కడను స్వామినన్నిధిని అమ్మవారు కూర్చున్న లీల కాన్పించదు. ఇదొక విలక్షణ విషయము. ఈమెను సన్నిధి పార్వతియని పిలుచుచున్నారు. మేడలో అంత రాశికమున నుత్తర పార్శ్వమున “పైడా” వారిచే ప్రతిష్ఠింపఁబడిన “పార్వతి విగ్రహ” మొందు కలదు. ఇది సవినము.

భీమేశ్వరుఁడి మండలమున నుండుటచే దీనికి భీమ మండల మనియు, భీమఖండమనియు పేర్లు. ఈ మండల మునకు హద్దులు, తూర్పున నముద్రము, పశ్చిమమున

యేలానది, ఉత్తరమున తుల్యభాగ దక్షిణమున వృద్ధ గౌతమి (గౌదావరి) అని నిష్ఠయింపఁ బడినట్లు భీమ ఖండమున.

“జంభరిపు చిక్కునకు సీమ-సలిలరాశి
పద్మమును సీమత్రయం-బకతనూజ
ద్యుమ్నోతి చిక్కునకు సీమ-తుల్యభాగ
దక్షిణమునకు వృద్ధగౌ-తమియోసిమ॥ అని కలదు.

వెండియు నీ ఖండము పన్నెండు యోజనముల విస్తీర్ణము కలిగి నమస్త నంపవల కాలవాలమై తులతూగుచున్నట్లు శ్రీనాథ మహాకవి

“భీమమండలంబనఁ బండ్రిండు యోజనంబులమేర కైవల్య కల్యాణ మండపంబును, భోగలక్ష్మి విలాస భవన పుంజరీకంబునునై కుండలాముఖ సంవేద్య కాదూకాలతీర్థంబులుమొదలుగాగల శాఖోపశాఖా తీర్థకాంబులుం గలిగి, దక్షిణ జలధి వేలావనోప కంఠంబున వేదంపవన కుండాకాండ చుళికితోన్నుక్త నవగౌదావర సలిల ధారాయణాత్కార బృంహత బ్రహ్మాండ గోళంబును, తుల్యభాగా ప్రవాహాలహరికా ఘోష ఘుమఘుమాయమాన దిగ్విభాగంబును, యేలానదీ మాతృకాయమాన కేదార క్షేత్ర సంపర్ధితా నేకప్రీహిభేద సంపత్సంపన్నంబును, ఫలభరిత నారికేళ పండమండితప్రాథపీతాపురోపకంఠ సీమబహిర్భాగంబును, మాతృకాయమాన గౌదావరీతిర పుణ్యాగ్రహారపరంపరా భూనిలింపనంపత్సంపాదితాధ్వర క్రియా సమాహూత పురుహూతాది దేవతాకపంబనంబాధ సంచరితంబును” అని వర్ణించుటచే నీ సీమవైభవము వెల్లడి యగుచున్నది.

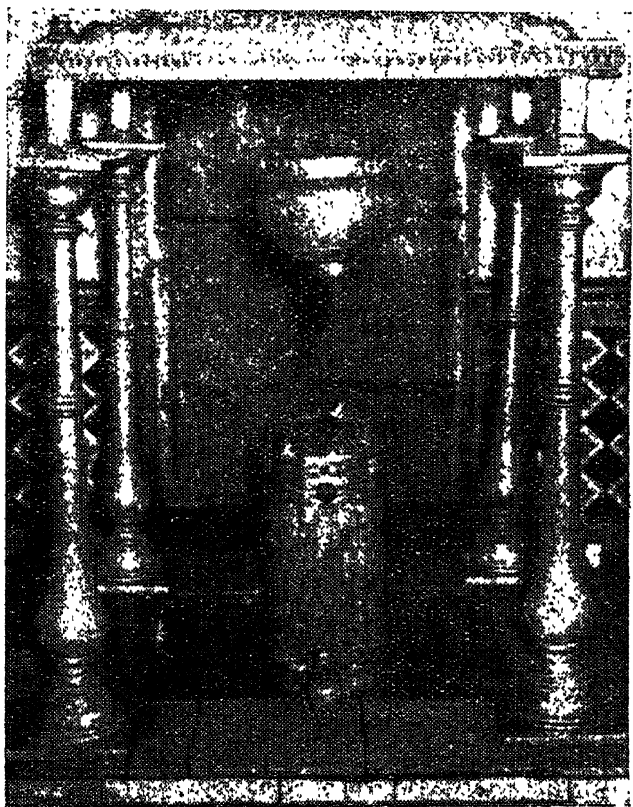
భీమేశ్వరుఁడు - క్షేత్ర మాహాత్యము

ఈ క్షేత్ర మాహాత్యము స్కాందపురాణములోను, బ్రహ్మాండ పురాణములోను విపులముగా వర్ణింపఁబడినది. దక్షుడిచట యజ్ఞముఁజేసెను. అందు త్రిమూర్తులు, దేవతలు, మునీశ్వరులు యుండగా నిండు సభలో సతీదేవి నసమానించెను. అప్పుడాయవమానమును దాక్షయణి భరింపలేక నా యజ్ఞ వాటముననే యోగాగ్నిచే ప్రాణత్యాగ మొనరించుకొనె. అందువలన నీ స్థలము “దక్షయాగాగ్ని త్రయ తీర్థ”మని పేరుఁగాంచెను. ఇచ్చటనే పార్వతీదేవి తపంబొనర్చి యీశ్వరుని కర్ధాంగియైనది. హిమవంతుఁ డును యిక్కడ తపమొనర్చి శివుని యల్లునిగా చేకొన కలిగెను. పూర్వము వ్యాసుఁడు కాశికాక్షేత్రము మోక్ష దాయకమని తలచి, యందుండుటకై మున్నూరుగురు శిష్యులతో కాశిక వెళ్లియుండగా, విశ్వేశ్వరుఁడు వ్యాసుని మనఃస్థైర్యమును పరీక్షింపనెంచి, యా మహర్షికి యేడు దినములు కాశీపురమున భిక్షలేకుండ చేసెనట. అప్పుడు

వ్యాసుఁడు కోపించి, కాశిలోని బ్రాహ్మణులకు మాడు తరములవరకు “జ్ఞానభక్తి భవములు లేకుండుగాక”

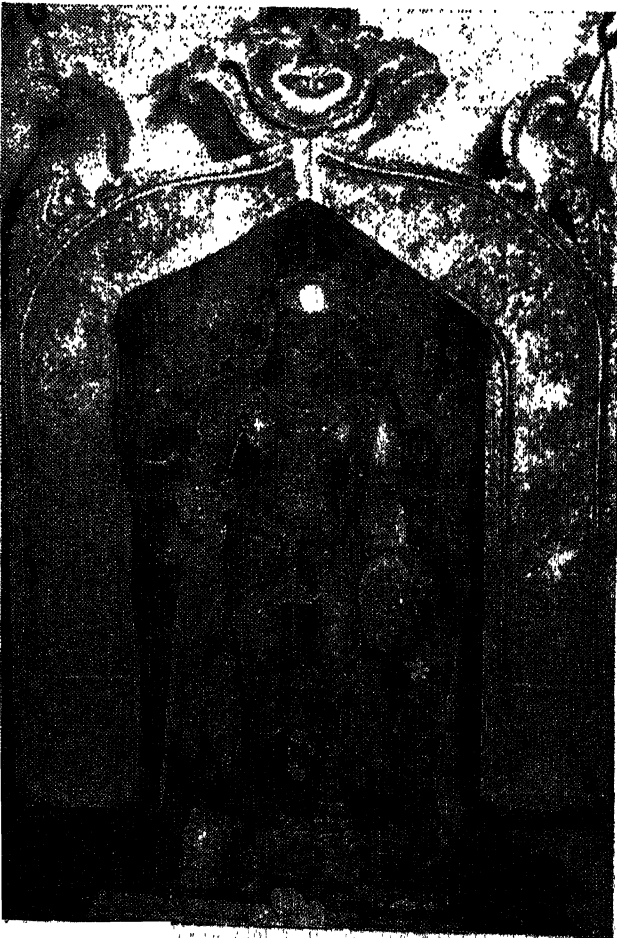
“మాభూత్తే పూరుషవిద్యా మాభూత్తే పూరుషంధనం
మాభూత్తే పూరుషభక్తిః । కాశ్యాంనివసతాంనచ ॥”

అని శపించెనట. అంత వికలాక్షిప్రత్యక్షమై “నాయనా, కాశిలో నీ కన్నమునకు కక్షవాయెనా? ఆన్నపూర్ణ నెఱుంగివా?” యని వ్యాసు నాదరించి శిష్యులతోకూడ వారికి తృప్తిగా భోజనముపెట్టిన తరువాత వారాసీనులై యుండగా విశ్వేశ్వరుఁడు వికలాక్షి అమ్మవారితోకూడ వచ్చి నీవు నా కాశిని శపించితివి. కనుక నత్వరమున నీ వీ కాశీపురము నుండి శిష్యులతోకూడ లేచిపామ్మని శాసించెను. అప్పుడా మహర్షి యెక్కడికి పోవుటకు తోచక చింత నొందు చుండగా, వికలాక్షి వ్యాసునింగని “వత్సా! చింత నొందకుము. అన్ని విధముల కాశికాపురమునకు తుల్యమగు దాక్షారాచుమున్నది. నీవచటి కేగు”మని చెప్పెను. అప్పుడు వ్యాసుఁడు శిష్యునహతుడై కాశికాపురమును విడిచి గయ ప్రయాగాది క్షేత్రములను సేవించి జగన్నాథుని భజించి, సింహాచలమున కరుదెంచి వరాహలక్ష్మీస్థనింహునికొనియాడి సర్వవరమున కరిగి, తుల్యభాగాతీరమందున్న అగస్త్యేశ్వరు సవలోకించి, అగస్త్యమహర్షి యాశ్రమమున నుండెను.

భీమేశ్వరలింగము - మీదభాగము

అగస్త్యమహర్షియు, కాశీలో విశ్వేశ్వరునకు, వ్యాసునకు జరిగిన సంభాషణమును విని వ్యాసుని చింతింపవలదనియు, అన్నివిధముల కాశీపురమునకు తుల్యుడుగు “దాక్షరామ” క్షేత్రమున్నదని చెప్పి తానుగూడా పత్తునని లోపాముద్రానహతుడై వ్యాసునితో గోదావరి తీరమున కుంబనెను. మార్గమధ్యమున సంతర, బిల్వపనము, ఓంకారపురము మున్నగు క్షేత్రములం జూపించి పక్షరామమును చేరునరికి ఉదయము రెండు ఘడియల ప్రాదైక్కిను. మధ్యాహ్నమునగాని పురమును ప్రవేశింపరాదని అంతవరకు వ్యాసుని శిష్యులతోగూడ యాకానమున నుండి భీమమండలము సంతయు చూపించెను. ఆగస్త్యమహర్షి, గౌతమ, సింధు, కౌంతేయ, కణ్వసదులను, బ్రహ్మసంవేద్యము, కొటిపల్లి (సామేశ్వర క్షేత్రము) పట్టణమందలి వీరభద్రాలయమును రాజమహేంద్రపురమున వెలసియున్న మార్కండేయాలయమును కుమారాచలములోని కుమార భీమేశ్వరుని, పితాపురములోని మాధవదేవుని, పురుహోతికను కుక్కుటేశ్వరుని పలివెల

వీరభద్రస్వామి.

పల్వలేశ్వరుని, కుంభలేశ్వరముననున్న సంగమేశ్వరుని, అంతర్వేదిపుసింహుని గూర్చి చెప్పిరి. తరువాత మధ్యాహ్న సమయమున దక్షవాటికను ప్రవేశించి సప్తగోపవారి సరోవరమున స్నానమాది భీమేశ్వరునిగొల్చి కృతార్థుడైసట్లు కన్పట్టాయున్నది.

మాణిక్యేశ్వరి - శంకరాచార్యులు

(చూ. ముఖనిత్రము - త్రిపల్లవిత్రము)

ద్వితీయావరణములోనున్న పితాచలమున, మహాశక్తియైన “శ్రీ మాణిక్యేశ్వరి”ని పలి శంకరాచార్యులవారు ప్రతిష్ఠించిరి. ఈమె అష్టాదశమహాశక్తులలో నొకరై, తంత్రశాకులు అష్టాదశశక్తి పితములను గూర్చి

“లంకాయాం కాంకరీయే కామహా కాంచికాపుర

ప్రద్యుమ్నా శృంఖలాపివీ చామలదా క్షౌంచపట్టిణా

అలంపుర బోగులాంబా శ్రీతైల ప్రసారాంబికా

ఓడ్యానా గిరిబాపివీ “మాణిక్యవక్షవాటికె”.

కొట్లాపురే మహాలక్ష్మీ దుర్గావిజయవాలికా

ఉజ్జయిన్యాం మహాకాళీ పితాయాంపురుహూతికా

హరిక్షేత్రే కామరూపా ప్రయాగమాధివేశ్వరి

బ్యాలాయాం వైష్ణవీ వీధిగయా మంగళగౌరికా

చారణస్యాం దినాలాక్షీ కాశ్మీరీతు సరస్వతీ”

అని నిర్ణయించిరి.

భీమఖండములోకూడ శ్రీమాధుర్య

“పృథ్వీం బయనెనమది యోగ - పితశక్తి

గణములొనెంచ సర్వశృం - గారంధమము

భీమనాథుని సన్నిధి - బ్రహ్మవెలంపు

మాణికాదేవి సకల శ - ల్యాటమూర్తి”

యని వర్ణించిరి. ఈమె మహాలాపన్యగ్రాత్రి, సకలాభీష్ట ప్రదాత్రి. ఈమె పితము సౌలగ్రామ నిర్మితమని. ఇదియొక గొప్ప విలక్షణమైన విగ్రహవిశేషము. ఈమె సకల దిగంతవిక్రాంత కీర్తిగల శక్త్యానుమూర్తి. అమ్మవారికి యెదుట యెదు అంకణముల ముఖమంటపమును అందు పాల రాతినింహవాహనమును కలపు.

భీమప్రాసాదము - పరివారదేవతలు

శ్రీ స్వామివారు వెలసినచోటనే తొలుత ఆలయము కట్టబడెను. దీనినికూడ పూర్వ చాళుక్య ప్రభువులే కట్టించినట్లు పలుకానములందుకలదు. ఇదియు కుమారాచలమును యొక విధముగానే కట్టినట్లు కనపట్టును. స్వామివారికి ముట్టూ నప్త ఆవరణములును, అనుప్రాకారములును గలవు. మేడకు ప్రదక్షిణ విధానముగ మెట్లుకట్టఁబడియున్నవి. ముఖమంటపమున మేడపైమందరముగు యొక సంది కలదు. ఇందాగ్గేయ భాగమున వినాయక

విగ్రహమొందు కలదు. గర్భాలయము మేడ పైభాగము నుండి, నలుబదియైదు అడుగుల యొత్తుగల చతురశ్రమైన గొప్పవిమానముకలదు. ఇది నాలుగు పలకలుగా కోణములు తీర్చబడి పంచ కంఠములు కలిగి యున్నది. దీనికి “పంచకేతకి” విమానమని పేరు. ఇట్టి విమానము దక్షిణ దేశమున “తిరుక్కురుంగుడి”లోను, ఆంధ్రమున అమరావతి కుమారారామములలోగలవు. ఇంక ఆలయము చుట్టును 36 స్తంభములుగల బేడామంటపములు రెండు అంతస్తులు కలవు. మేడపైనుండి క్రిందకూడ 25 అంకణ ములుగల గొప్ప ఆస్థానమంటపమును ఆగ్నేయ భాగమున కల్యాణమంటపమును వాయవ్యభాగమున డోలామంటప మును కలవు. తృతీయావరణమున వాయవ్యదిశను సోమవార మంటపము 16×8 స్తంభములు కలిగినదిన్ని, నైరుతీకోణమున 8×4 స్తంభములుగల మంగళవార మంటపమును కలవు. ఇందు వారోత్సవములను సం వత్సరాది పండుగనాడు సోమవార మంటపమున స్వామిని వేంచేపుచేసి పంచాంగ క్రవణమును, విజయదశమి రోజున మంగళవార మంటపమున స్వామిని వేంచేపుచేసి, పారు వేపోత్సవమును బరువుటాచారముగా పచ్చుచున్నది. క్రింద ఆస్థాన మంటపమున స్వామి కభిముఖముగ 3 గజముల యొత్తును రెండు గజముల వెడల్పునుగల గొప్పసంచిశ్వర విగ్రహమును, ముఖమండపమునకు దక్షిణభాగమున శ్రీ అంజనేయస్వామిచారును, ఆగ్నేయ కోణమున భీమనభయను, ఈశాన్యకోణమున స్వామిని ప్రతిష్ఠయొసర్చిన “సూర్యభగవానుడు”ను ప్రతిష్ఠితులై యుండిరి. భీమనభయనుగా యేకపీఠమున 108 భీమేశ్వర లింగములు ప్రతిష్ఠింపఁబడి యున్నవి. ఇట్లు కాశీలో విశ్వేశ్వరనభ యొకటి కలదు. ఇట్టి నభలు యిక్కడను, కాశీలోను తప్ప మఱెక్కడను లేవు. ఇంక బేడామంటపములలో ప్రాంగణమున యోశయ పార్శ్వమున సవగ్రహములును, కుడిపార్శ్వమున అష్టదిక్పాలకులును ప్రతిష్ఠింపఁబడి యుండిరి. అష్టదిక్పాలకులకు ప్రత్యేకాలయము యిక్కడ తప్ప యొక్కడను కనుపించుట లేదు. దీనికిముందు అభిముఖముగా వీరభద్ర చతుక ఖైరవాలయములు వరుసగా కలవు దక్షిణమున ఆగ్నేయమునుండి నాకులేశ్వరుఁడు, చతుర్ముఖ బ్రహ్మ, లక్ష్మి గణపతి విగ్రహములు ప్రతిష్ఠితములై యున్నవి. ఈ గణపతిదేవుని తుండము అన్ని గణపతులవలె వామ పార్శ్వమునకు తిరిగి యుండక దక్షిణ (కుడి) పార్శ్వ మునకు తిరిగియున్నది. ఇందువలన నీ స్వామికి “దక్షిణా వర్త గణపతి” యనిపేరు. ఇదియొక విలక్షణమైన విషయము. దీనిప్రక్కను “కల్యాణమండప”. మొకటి

కలదు. ఇందు భక్తులు వివాహములు చేసుకొను యాచారము కలదు. అందువలన దీనిని “పెండ్లి” మంటపమందురు. ఇది శ్రీమాణిక్యంబాలయమున కభిముఖముగానున్నది. దీని ప్రక్కను క్షేత్రపాలకుఁడైన శ్రీ లక్ష్మినారాయణస్వామి యాలయముకలదు. శ్రీస్వామివారి వామాంకమున లక్ష్మి అసపాయినియై యుపవిష్టురాలైయున్నది. ఇది ఆస్థాన లీల. దక్షిణ ద్వారమునకు పశ్చిమ భాగమున వరుసగా “విరూపాక్ష, నటరాజ” ఆలయములు కలవు. ఇంక పశ్చిమ భాగమున నైరుతిమూలముండి వాయవ్యమూలకు వరుసగా “నవమూర్త్యకలు, సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరుఁడు మహాహనుర మర్చని విగ్రహములు ప్రతిష్ఠింపఁబడియున్నవి. నైరుతి కోణమున “బాలాలయము”ను, ఉత్తరమున సోమ సూత్రమున కెదురుగా “పండిశ్వరాలయము” కలవు. ఇంక చతుర్ధావరణమున యీశాన్యభాగమున “కాలభైర వాలయ” మొకటికలదు. ఇది పురుష ప్రమాణ విగ్రహము. దీనికిముందు అష్టలింగములు ప్రతిష్ఠితములైయున్నవి. వీనికి “అష్టభైరవుల”ని పేరు. దీనికిముందు పుష్పవన మున్నది. ఈ ఆవరణములోనే, దక్షిణ ద్వారమునకు

కాలభైరవస్వామి

పడమరవైపున “దుండగణపతి”యు, తూర్పుభాగమున “తాండవగణపతి” యును గలరు. దీనికి ప్రక్క శ్రీ అగస్త్యమహర్షి ప్రతిష్ఠితమైన “అగస్త్యేశ్వరుడు”ను, దీనికి ప్రాగ్భాగమున “కాశీదేశ్వర, అన్నపూర్ణ, మేఘాదక్షిణామూర్తుల”ను, శ్రీ వ్యాసమహర్షి ప్రతిష్ఠించెను.

హిమవంతుడు - శివరాత్రి

ఈ ఆవరణములోనే సోమవారమంటమునకు తూర్పున నొక గొప్ప లింగముకలదు. వీరికి “హిమవంతుడు”ని పేరు. హిమవంతుడిశ్వరుని యల్లునిగా కొనుటకు యీ స్థలమున తపంబొసర్చి సిద్ధినిబొందెనట. కాని శివరాత్రి నాడర్చరాత్రమున యీ లింగము తన యల్లుని సేవించుటకై కైలాసమున కరుగుచుండునట. కాన అనాడు లింగము వ్యశ్యమగునట—ఇట్టి వ్యష్టాంత మిప్పటికిని బరుగు చున్నదని బసశ్యతి.

ద్వాదశలింగములు - పంచతీర్థములు

ఈ క్షేత్రమున సుప్రసిద్ధములైన ద్వాదశలింగములును, పంచతీర్థములునుగలవు. ద్వాదశలింగములనుగా, ఇంద్రాది దేవతలు భీమేశ్వరుని సేవింపవచ్చి, “నక్షగోదాపరీ సరో

శ్రీ లక్ష్మీనారాయణులు (క్షేత్రపాలకులు)

వరము”న స్నానమాది భీమేశ్వరు సభిషేకించి పూజించి తామొక లింగమును స్థాపించుచూచుచ్చిరి. అదియే ద్వాదశ లింగములని ప్రసిద్ధియు లయ్యెను. ఇది యన్నియు చవతలచేతులు పసకాది సిద్ధులచేతులు ప్రతిష్ఠితములగుటచే మహత్తరమైన మహిమగలవయ్యెను. ఇంద్రునిచే ప్రతిష్ఠితమైన మూర్తికి “పాశకాసనేశ్వరుడు”ని పేరు. ఇచ్చటనే యింద్రాక్ష తీర్థముకలదు. వీరింగిలునువారలకు సర్వప్రయోగాక యింద్రతీర్థముకూడ కలుగుననియు, పశుపాదకకు తూర్పుభాగముననున్న సిద్ధప్రతిష్ఠితమైన సిద్ధేశ్వరయను, నకల సిద్ధులను సిద్ధించుననియు, ననకసంపదనాదులచే స్థాపించబడిన “యోగిశ్వర తీర్థము” సర్వార్థసిద్ధిమయయు, యమునిచే ప్రతిష్ఠితమైన “యమేశ్వరు”ని సేవించిన యపమృత్యువు నివారణమగుననియు, “కాశేశ్వరుడు” కామితార్థ ప్రదాయకుడనియు, “పరభక్తేశ్వరుడు” గీఢముగా తపస్సిద్ధిని కలిగించుననియు, “బ్రహ్మేశ్వరుడు” బ్రహ్మజ్ఞానము నిచ్చుననియు, క్షేత్రమాహాత్మ్యమునగలదు. మరియు కాలభైరవుని చేతిలోని కపాల మిచ్చుట బారి గొదాపరీలో వడెను. అందువలన నది కపాలేశ్వర తీర్థమయ్యెను. ఇచ్చట కాలభైరవుడు కపాలేశ్వరుని ప్రతిష్ఠించెను. వీరిని సేవించువారలకు సర్వపాపములు కాలభైరవుని చేతి కపాలమువలె తొలగుననియు, కుక్కుటేశ్వరమున పూర్ణము నాతిపుంజులు లింగమునకు ప్రసక్తిమొందర్చి మోక్షమును గాంచుననియు, అందువలన నీ దేవునకు “కుక్కుటేశ్వరుడు”ను నామము సార్థకమైనదనియు, చంద్రప్రతిష్ఠితమగు సోమేశ్వరులకు కైలాస మొసంగుననియు, మహేశ్వరతీర్థము పితృముక్తి హేతువైనదనియు, యందుచేసిన పితృప్రదానాదులు అసంతఫలదాయకములనియు, శ్రీ రామ చంద్రులరూపమై గోదావరీ తీరమున ప్రతిష్ఠింపబడినచో, “రామేశ్వర తీర్థ” మయ్యెననియు యీ దేవునకు “నక్షగోటి రామలింగేశ్వరుడు”ని పేరనియు, యితఁడు జ్ఞాన మోక్షముల నొసంగుచుండుననియు, పరుణ దేవునిచే ప్రతిష్ఠింపబడిన లింగమునకు పరుణేశ్వరుడని పేరుకలిగినదనియు, వాసలు లేనపుడు, యీ లింగమునకు సహస్రభుటాభిషేక మొనరించినచో సమృద్ధిగా వాసలు కురియుననియు, అష్టదిక్పాలక ప్రతిష్ఠితమైన రుద్ర లింగము అరోగ్యముక్తి ప్రదమువై యుండునని భీమఖండమున వర్ణింపబడి యున్నది. ఇంతవరకేల ? ఇది కాశీక్షేత్రముకంటె మిన్నయైనదని కూడ వ్యాసుడు—

కాశీక్షేత్రమృతోజీవీ పునర్జన్మ శివాకృతిః

చిత్రం దక్షపురేజీవీసజస్మ నశివాకృతిః ॥ అని వచించెను. అనగా కాశీపురమున మరణించిన వారికి యాక్షిత ప్రభావమున పునర్జన్మకలుగును. కాని కేవలము యీశ

రాంశ సంభూతుడై శివాకృతిని భరించి జనించును. దక్షరామమున మరణించు జీవికి, శివాకృతియులేదు, పునర్జన్మలేదు. ఈ క్షేత్ర ప్రభావమెంత చిత్రము? అందే—

“మత్తేనాస్త్యవరందైవం సదేవిగిరిజానమా
దక్షరామాత్పరం క్షేత్రం సభూతోసభవిప్యతి ॥” అని
స్వామియే పలికినట్లు కలదు. మరియు నిది కాశీక్షేత్ర
ముతో తుల్యమగునని,

సీ ॥ భీమేశ్వరేశ్వర - శ్రీమహా దేవుండు ।
హుమహుమహౌళి విశ్వేశ్వరుండు
సప్తగోదావరీ - సలిలప్రవాహంబు ।
సాక్షాత్కరించిన - బహ్నుకన్య
తిరుచుట్టుమాలలో - తిరమైనగణపతి ।
యేకాంతమందిరి - మృగ్యయందు
దక్షిణంబుననున్న - యంతపానీకుడూ ।
హిమంగదండపా - నీశ్వరుండు
గీ ॥ ధైరవస్వామి శ్రీకాల - ధైరవుండు ।
సంది సందిశ్వరుండేమి - సందియంబు
దక్షిణంబు కాశికాక్షేత్రముకాదే ?
తీవ్రకరతేజసవ్యవ - తీవ్రసూర ॥

అని, అగస్త్యుడి క్షేత్రమునుగూర్చి వ్యాసునికింజిప్పెను.
ఇందువలన దీనిని “దక్షిణకాశి” యనికూడ వ్యవహరించు
చున్నారు. కనుకనే,

గీ ॥ ద్వాదశక్షేత్ర శివలింగ దర్శనమున ।
నెట్టిసుకృతి సిద్ధించు - నెట్టిసుకృత
మాక్షణంబున సిద్ధించు - దక్షిణాటి ।
రామనాథేశ్వరస్మృతా - రంగరంగిని ॥

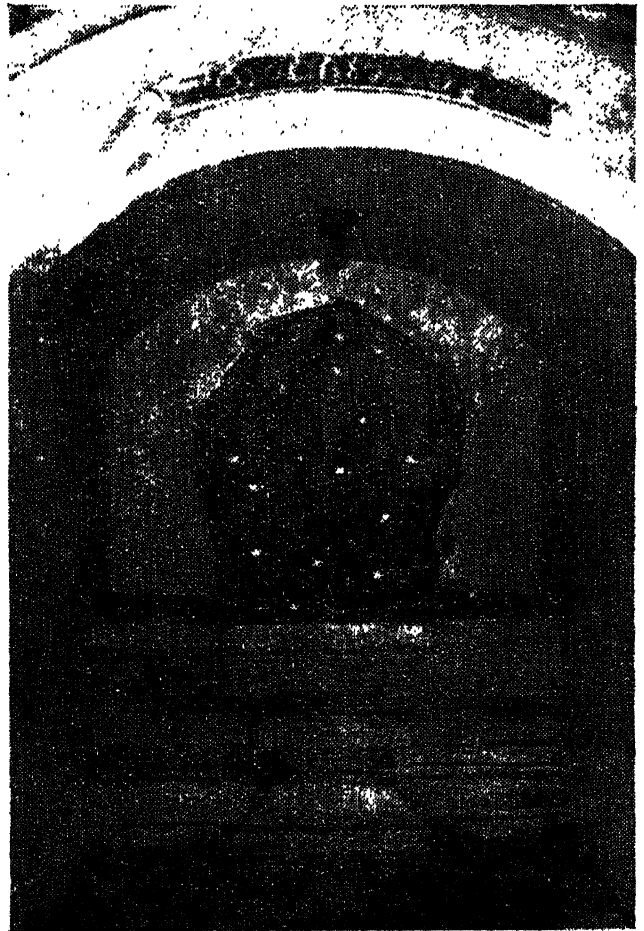
అనుటవల్ల యీ క్షేత్ర ప్రభావము తెల్లమగుచున్నది.
ఇంకను “మంకణ మహర్షి” యీ క్షేత్రమున తపం
బొసర్చి సిద్ధినిబొందెనట. దేవేంద్రుడు పూజించినట్లు,
“బ్రహ్మ ప్రతిష్ఠతు బాలేందుశేఖరుః - మురుమాతుడతి
భక్తిపూజయే” అను నీనపాదము వలన తెలియుచున్నది.
ఇంతియేకాదు. కాశీకన్న యిందే ప్రభావము మెండని
యీ గ్లాకమువలన తెలియుచున్నది. “కాశ్యాంతుమరణా
స్మృక్తిః ॥ అను సూక్తివలన, కాశీలో మరణించినవారికే
స్మృక్తి. “శ్రద్ధయాదేయమ్” అను యువనిషద్వాక్య
ప్రమాణమువలన, శ్రద్ధగా నొనంగిన వానికే శుభ ఫలప్రాప్తి
కలుగును. కాని యీ దాక్షరామమున యట్లుగాక,
బన్ధించినను, మరణించిననుకూడ శుభ ప్రదమే. శ్రద్ధ
చేతనేగాక, యీర్ష్యచేనైనను యీపురమున దానము శుభ
ఫలప్రదము.

జననంమరణంవాపి శ్రేయోభీమేశపట్టణ
ఈర్ష్యయాశ్రద్ధయావాపి - దానం సర్వ శుభప్రదమ్ ॥

అనినుడువబడినది. అప్పుడును తీర్థయాత్రా పర్యటన
మున నీ దాక్షరామమున కరుదెంచి భీమేశ్వరుని సేవించి
నట్లు భారతమునగలదు.

“దక్షిణగంగనాదద్ధయు నొప్పిన । గోదావరీయుజగ -
దాదియైన
భీమేశ్వరంబును బెడగగుచున్నశ్రీ । పర్యతంబును
జూచి యుర్విలోన ॥

అని శ్రీ మదాంధ్రమహాభారతము ఆదిపర్వము అష్టమా
శ్వాసము 139 పద్యములో సన్నయ్యభట్టు తెనిగించెను.
ఇందువలన యీ క్షేత్రము యొక్క ప్రాచీనతయు పవిత్ర
తయు తెలియుచున్నవి. ఇంకను “అఖిలేష్టసంసిద్ధి
తీర్థము, సోమేశ్వర తీర్థము, హిమవంత తీర్థము. అగ
స్త్యేశ, రామేశ, నాకులేశ, గణేశ, బ్రహ్మేశ, లక్ష్మీశ, ఫణీశ,
విరాపాక్ష తీర్థములు కలవు. ఇవియు భోగమోక్ష దాయక
ములును, పరమ పవిత్రములునైయున్నవి. కనుకనే
గంధర్వాది దేవతలు యిందుండుటకై ముక్త్యలకుంబుట్ట
ప్రయంజుమరని —

దుండిగణపతి

భోగమోక్ష మహేశ్వర్య - యోగకాంక్ష
భీమమండలిఁగావుండఁ - బ్రయముపుట్ట
మర్త్యయోని జనింపంగ - మదిదలంతు
వివిధ గంధర్వకిన్నర - విబుధవరులు
“విశ్వపతి భీమనాథేశ్వ - రేశ్వరుండు”
కర్తయైయుండి భోగమో - క్షముల నిచ్చు
భక్తజనులకు సట్టివై - భవపదంబు
మండనము మేదినికి భీమ - మండలంబు ॥

అని అగస్త్యమహర్షి క్షేత్రప్రభావమును ప్రవచనము జేసెను.

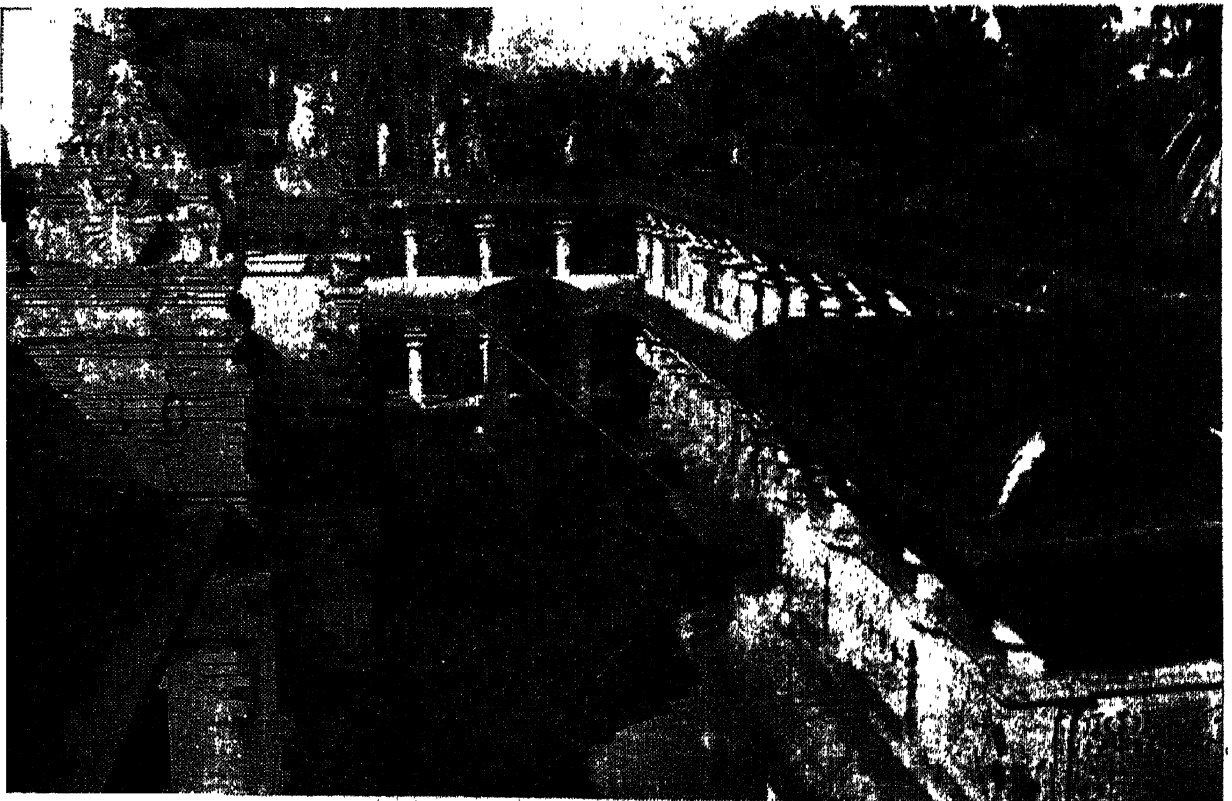
అశ్వత్థనారాయణ - సప్తగోదావరీసరోవరము

నాలుగవ ఆపరణమున స్వామికిముందుగా గొప్ప అశ్వత్థ వృక్షమొందుకలదు. దీనికి అశ్వత్థ శంకర నారాయణ వృక్షమనిపేరు. దీనికి సుమారు 500 సంవత్సరముల వయస్సుండును. దీనిపాదవేదికపై భక్తులొసర్చిన సందినాగ ప్రతిష్ఠలుకలవు. దీనికి చుట్టు 200 గజముల బారును, యింతియేవెడల్పును కలిగి 5 గజముల యెత్తున గొప్ప నల్లరాతి ప్రాకారము కలదు. దీనికి నాలుగు వైపులను నాలుగు గోపురములు కలవు. అందు పశ్చిమ గోపురము పెద్దది. తూర్పు గోపురము ముందు గొప్ప సరోవరము

కలదు. స్వామి సర్పించుటకై సప్తమహర్షులు గోదా వరినిఁగొనితెచ్చి దీని యందుంచిరి. అందువలన దీనికి “సప్తగోదావరీ సరోవరము”ని పేరు కలిగినది. ఎల్లప్పుడు సప్తగోదావరులు దీనియందుండుతర్వాహులై ప్రవహించు చుండును. ఇందు మూడు మంటపములు కలవు. ఇందు పక్షిణోత్తర మంటపములందు సప్తమహర్షుల భార్యలును సుత్రరమంటపమున శ్రీ భీమేశ్వర పాదుకలును చిహ్నాతములై యున్నవి. మధ్య మంటపమున తెప్పొత్పపము జరుపునపుడు స్వామిని వేంచేపు చేయుదురు. కాన దీనిని తెప్ప మంటపమందురు. ఇందొకగర్తమున్నది. ఇందులో నిమ్మకాయ వేసినచో గోటపల్లిలో తేలును. ఇది అంత ర్వాహినికి గుర్తు.

అష్టసోమేశ్వరములు - చంద్రునిప్రతిష్ఠ

సూర్యభగవానుండు స్వామిని ప్రతిష్ఠించి ప్రభుమార్చ నము నల్పుచుండగా, చండకరుని తిష్ఠతకు, దేవతలు ఋష్యాదులుకూడా భయపడి, స్వామిని సేవించుటకు సిగ్గుచికి పోబాలక చంద్రుని ప్రార్థించిరి. అప్పుడు చంద్రుండు స్వామికి అష్ట దిక్కులను గాంతి లింగములను ప్రతిష్ఠించి చల్లపర్చెను. ఈ అష్ట క్షేత్రములు చంద్ర ప్రతిష్ఠతములగుటచే సోమేశ్వరములని పేరుఁగాంచినవి.

అలయపుట్టుత్తర మూల - అమ్మవారి అలయం. ఈయలమంటపము

ఇవియు పరమ పవిత్రములైనవి. తూర్పున “తనుమళ్ల,” దక్షిణమున “కోటిపల్లి”, పశ్చిమమున “సోమేశ్వరము”, ఉత్తరమున “వెళ్ల” కోణములందు “వెంటూరు, దంగేరు, సంపర, భీమవరము.” వీటినే అష్టసోమేశ్వరము లందురు. మరియు పూరాణములలో నీ భీమమండలము “ఉత్పలారణ్యము”ని కూడ పేర్కొనఁబడినది. నత్తగోదావరి సరోవరమున పూర్వము, నీలోత్పలములును సల్లకలువలును యుండెడివని ప్రతీతి. నేటికిని యీ భీమమండలమున సక్కడక్కడ సల్లకలువలున్నట్లు చెప్పచున్నారు.

శాసనములు - చరిత్రము

ఇది చాలాపురాణ ప్రసిద్ధమైన క్షేత్రమేకాక, చారిత్రక ప్రసిద్ధమైన స్థలమైయున్నది. ఈ దేవస్థానమున పలుమంది ప్రభువులు చెక్కించిన 381 శిలాశాసనములుకలవు. వీటిలో కొన్నిటిని మాత్రము మదరాసు శాసన పరిశోధన శాఖవారు 1893 సంవత్సరములో A. R. No. 181 నుండి A. R. No. 451-A వరకు రిపోర్టుచేసి యుండిరి. ఇందులో కొన్నిమాత్రము “South Indian Inscriptions Vol. IV”లో సోతుయిండియన్ యిన్స్క్రిప్షన్సు 4 వాల్యూములో, యిండియా గవర్నమెంటు యొద్దిగ్రాఫిస్తు, రావుబహద్దూర్. హెచ్. కృష్ణశాస్త్రిగారు ప్రకటించియుండిరి. ఇందులో కొన్ని అరపభాషలోను, కన్నడభాషలోనుకూడ నున్నవి. కొన్ని వేంగి, చాళుక్యలిపిలో కలవు. ఇందు వలన నిచ్చుటకీ అన్ని దేశములనుండి భక్తులు వచ్చి పోవుచున్నట్లు తెలుచున్నది. వారు విడిచిబెట్టినవి కొన్నింటిని నేను ప్రతిదీనిబయలుపని తీసి పరిశీలించితిని. అందు ముఖ్యమైనవి కొన్నిటిని మాత్రమిట విమర్శింతును. చాలవరకు దేవునికి ఆఖండదీపము కొరకు యిస్తుయెడ్ల (గేదెల)ను మేకలను బోయాలకిచ్చినట్లును, వాళ్లునిత్యము మానెడ, త్రవ్వెడ, నెయ్యిపోయుటకు యేర్పాటుచేసినట్లు చెక్కింపఁబడియున్నవి. “The eight slabs No. 181 to 188 are now under instructions from the epigraphical department built in to the wall of a mandapa” అనికలదు No. 1011లో “శాశాబై శరరంధ్ర సద్దగణితే శ్రీ భీమనాథాయ యా. శ్యాతా హైహయవంశజస్యమహాపీ శ్రీ కీర్తికరాజస్య సా. ప్రాదాద్దీపక ముత్తరాయణదినే దీప్యంతమాతారకం. కీర్తికాస్త్వగక ధునిపవిత్రతమహాస్మీరేకి దేవ్యావ్వాయా॥ శకవషకాంబులు (995 స్వస్తి సవ్వకలోకాశ్రయ శ్రీ విష్ణు వద్దకన మహారాజాల ప్రవర్ధమాన విజయరాజ్య సంవత్స ౧౩ గునెట్టియుత్తరాయణనిమిత్తమున రాకుదిరి కర్తికరాజు శ్రీ భీమేశ్వర మహాదేవరకు బెట్టిన యఖండవర్తి లోహపు ధూపార దివియ యొక్కంటి, దీనికి నాచంద్రాకృతము

నెయి సరియిచ్చువారుగానూ నల్వర వనమునా బెట్టిన యెడ్లు ౫౦ దివసపడి వోయంగలవారు. త్రిభువనాంకుశ నేమాన ౧ లికితము మారపాసారి॥ నె 1015రు శాసనమున॥ నకవషకాములు ౧౦౦౬ స్వస్తి సర్వలోకాశ్రయ=శ్రీ కులోత్తుంగచోడవేవర అనుంగు గుడ్డగవాది నాణ్ణి పెద్దడాకరేమి పెద్దమున్నుటి నమరమొదలి బేతినాయకుని కూతురు “జయమ” యందుల యమిసేశ్వర మహాదేవర సన్నిధానమున సుత్తరాయణ సంక్రాంతి నిమిత్తమునం బెట్టించిన కులోత్తుంగచోడ శత్రమునకుం, శుంకటూరి దక్షిణమున చెఱువు దక్షిణమున ముప్పది పుట్టు విత్తుపట్టు సర్వకర పరిహారముగా (యేవిధమైన శిస్తులేకుండా) శ్రీ చోడగంగదేవ రిచ్చి శత్రమునంగుడ్వంగల బ్రాహ్మలిరువణ్ణిగు దిన ౧ కిం బేరముమ్ముడి భీమ కుంచ్చమున నిరువు సనడ్డెణ్ణిగా కుంచగం దిం బది యెన్నిదిగానైన డంగుం బ్రాలకుంచ్చ ౪౦ ది పప్పకుంచా 3 నేతికి ౧ నంజుడ్లు మిరియములు అరసోల ౧ నక్కువల 3 ఉప్పకు ౧ బెల్లకు 3౦ యిందుల పురోహితునికి దినం ౧ కిం బ్రా - కు 3 సంవత్సర జీవితమాడ 3 వణ్ణడి బ్రాహ్మనికిం బ్రాకు 3 జీవిత చి౨ కణ్ణపనివానికిం బ్రాకు 3 జీవితమాడ ౧ వడ్లుం బ్రాలునుడంచ్చి యెంగ్గిడ్లెత్తి నీడ్లు దెచ్చి నాణ్ణువాణ్ణిద్దఱకుం బ్రాకు 3 జీవితమాడ ౧ చి 3 ఇమ్మాగ్గకమ్మున నా చంద్రాకృతము నడపంగలవారుగా శ్రీ భీమేశ్వర మహాదేవర, దేవభణ్ణారమునంగల = వనమునం బెట్టిన యెడ్లు 3౦౦ టి బ్రాహ్మలకుంగుడువ నిత్యపడి వోయంగలనేకు ౧ దేవభాండారమున శనివారం దిన ౧ కి చిడుంగల సూనియకు ౧ నిత్యపడి వెట్టంగల అకులు ౮౦ వోంకలు ౪౦.ది॥ అనికలదు. ఇందు స్వామివారికి నిత్యపడి తరనిర్ణయము చెప్పబడినది. అందులకై యిచ్చిన భూమి పాచక పరిచారకుల నిర్ణయం తెలుపఁబడినది. 3౦ పుట్ల విత్తనములుపట్టు భూమియని తెలియుచున్నది. ఇప్పడెంత యున్నదో? గాని నిత్యము ఉదయం శేరు దధ్యోదనము బాల భోగమున్ను మధ్యాహ్నము 16 శేరులు బియ్యము రాజ భోగమున్ను నిత్యము రాత్రికూడా మహా నైవేద్యము నిత్యము రాత్రివళింపు సేవ అర్చకులు స్వస్తి వాచకులు పరిచారకులకందరికి దేవాలయములోనే తగు వ్యంజనాదులతో అన్నదానము నేటికిని జరుగుచున్నది. స్వామికి నిత్యము కీరాభిషేకమును నహస్రనామార్చన మున్ను, శ్రీ. మాణిక్యాంబకు ప్రతి శుక్రవారం లక్షకుంకుమ పూజయు విశేషభోగములున్ను జరుగుచున్నవి. పలు శాసనములందు “పెద్దడాకరేమి” అని ప్రయోగము కన్పట్టుచున్నది. ఇందువలన “చిన్నడాకరేమి” అనగా చిన్న దాకారామమొకటి యుండి యుండవలెను. లేనిచో

“పెద్దడాకరేమి” అని పేర్కొనుట కావశ్యములేదు. అవి యిప్పుడున్నదో? లేదో? “గ్రుద్ధ్యవాదినాంటి” అనగా ఆప్రాంతముల అప్పుడు “గ్రుద్ధ్యవాడ” అని యొక ప్రసిద్ధపట్టణము యుండునోపు. నె 1021 రు శాసనమున “శ్రీ భీమేశ్వర మహాదేవరకు రాత్రి ధూపమున మంత్రచోసగమునకు గ్రుద్ధ్యవాడినాంటి “దమ్మిల ఎడ డపల్లిని తిరుపల్లివిడిచి తోంట్ల తూపుకాస నప్తగదాపరి ఉత్తరమున వెల్లపాలగణుమున వడమఱు ఉత్తరమున పురినూతి దక్షిణమునంగా నడిమితోంట్ల చతుస్సీమములతో క్రావణముద్దిగా విలిచిన పొంక్తతోంట్ల మూల్నావేల మాంకులపట్టు ఇందుల భోగముగొని నిత్యపడి ఆ చంద్రాకాము నడవంగల వారుగాను దేవర భాణారమునంగలది శిలాశాసనము వెట్టించిరి” ఇందు స్వామికి నిత్యభోగమునకు మూడువేల చెల్లతోనున్న పాక తోట దానమిచ్చినట్లు తెలియుచున్నది.

నె ॥ 30 రు శాసనములో, “శ్రీగొంక భూపాల భట్టాగ గణ్యః కాకాబ్దానాం ప్రమాణే వసుశిఖరివియచ్చంప్ర సంఖ్యాముపేతే దాక్షరామే పురేస్మిన్ త్రిభువనగురవే భీమ నాథాయ దీపం కర్పూరవర్తికాయుతం. ఆ చంద్రాకర్కం మృతస్యైకకుడుబందాతుముద్యతా ॥ అని దానమిచ్చినట్లు కలదు. అసగా దీపమునకు వెలిగించు వత్తికి కర్పూరము కూడా అద్దమండునట్లుగానిచ్చెను. నె 266 రు శాసనము “స్తవస్తి సమస్త భువనాశ్రయ శ్రీ ప్రధివీ వల్లభమహారాజాధిరాజ, రాజవరమేశ్వర, పరమ భట్టారక, రవికులతిలక, చోడ-కులశేఖర, పాండ్య కులాంతక, సమస్తరాజాశ్రయ, రాజరాజేంద్ర, వీరమహేంద్ర, విక్రమచోడ, విజయాభరణ శ్రీ రాజకేసరివమక పెమ్మకొండగలు, గంగా కావేరీ పర్యంత, సప్తమో విష్ణువర్ధకనులైన త్రిభువన చక్రవర్తిక, శ్రీ కులోత్తుంగ చోడ దేవర ప్రవర్ధకమాన విజయ రాజ్య సంవత్సరం ౪౭ శాహి ది ౧౬౦ ణుడగంగగణ్ణ చోడవలనాంటి, గ్రుద్ధ్యవాదినాంటి పెద్దడాకరేమి శ్రీభీమేశ్వర మహాదేవర దేవదానమైన ఈయ్యారి పెదముంనూటి ఎఱియ(క)కా (డప) ప్రాచితణ్ణ్య సంగవుల మేడయ శ్రీభీమేశ్వర మహాదేవరకుం దిరు మెయిబూయ జంతనమునకు నిత్యపడి వలమొంటికిసని ఇచ్చిన విమనచంక్రంతి నిమిత్తమునం తన దక్షిణపాలమున దశపాలు తోంటకుం బడమఱు, దక్షిణమున గుణ్ణక, వడుమటం సంగేసన తోంటయును తుద తెంగల తోంటవె” స్వామికి చందన కైంకర్యమునకును నిత్యపడికిని చతుస్సీమ నిర్ణయంబొనర్చి యిచ్చినట్లు కలదు. 1893 సం ॥ ఆరుక్కులాజికల్ రిపోర్టు నె 236 - A లో

“భీమేశ్వర జగద్గురో స్తవనిధిం నిమూకాయ తాద్రుగ్గినె ప్రత్యక్షం ఘనయోవహర విభవద్భృగ వ్యయాభకాంచసా

త్రింశత్రండుకసందితామి మహం శ్రీ వీరభానో మకాహావీ సంతతోడి విమయోప్రాదాబ్జగన్మంగలం ।
భీమనాథ పురపూర్వక దిక్తటి
తొంపు మధ్యగత చోడమంటపం
సందసంసవమకారి కోమలై
భూటరువైరిహ తయా ముదోరమై:” అని కలదు.

అక్షిరత్తు ధరణంయ సంఖ్యగల (1192) శకవత్సరములు మాఘశుద్ధ తదియ మంగళవారమునాడు, జగద్గురుడైన భీమేశ్వరునకు సంవత్సరేత్సవ భోగముల ఖర్చులకుగాను “వీరభానూహావహ” ముప్పది ఖంఠముల భూదానమొనర్చినట్లును, మరియునామె దాక్షరామపురమునకు తూరుపు దిక్కునయున్న తొపులో స్వామి యాత్రా కాలమందు పిక్రమించుటకు చోడమంటపమును గట్టించి, సందన వనోపముగ, కోమలములైన నానావిధ పుష్ప, ఫల మహారుహంబుల నాటించి అలంకరించెను. ఇందుకు పార్వతీదేవి యాసందమంది ఆమెకు సకల సాభాగ్యము లిచ్చినటుల “ఆత్మానురాధ నిశ్చల సాభాగ్యం పార్వతీద ద్యాత్” అని చెక్కించుకొనుటయు, గాక, ముందు రాబోవు ప్రభువులునూ యీ చాళుక్యరాజులు చేసిన ధర్మకమును పరిపాలింపవలసినదిగా “పరిపాలయంతు చాలుక్యభమ్మకాం భువిభావి భూపా:” అనికూడ వ్రాయించెను. A. R. 276 రులో ప్రతి సంవత్సరం “దమనోత్సవం” జరుపుటకు యిరువదియైదు పెద్ద సమరములున్నూ, శ్రీ భీమేశ్వర దేవునకు (ప్రశుకాల) నొడ్డాగారమును మంటపమును కట్టించి సమర్పించినట్లు,

“దాక్షరామెదిహతవనలేఖకమనాధస్యశంభో:

“యస్తస్మాదుద్ధిత పంచదింశతి మహానిష్కాణి భూపాగ్రణే:”

“ప్రత్యక్షం దమనోత్సవే భీమాయకామద్దిక్ష”

“శ్రీ భీమేశ్వరదేవస్య నొడ్డాగారంచ ముఖ్యపల

నిమాకాప్య ద్వారదానంచ ప్రాదాద్దంక్కుసరాధిప:” అనికలదు. A. R. No. 339 of 1893 లో

“శ్రీ మన్మహామణ్ణలేశ్వర వీరగొట్టమున బయ్యరాజు శ్రీ దాక్షరామ భీమేశ్వర మహాదేవరకు నిచ్చిన పహణ్ణ పయ్యకాలము గద్యా ౧౦౦ వెణ్ణిచట్టముగద్యా ౧౩౩ అడ్డెని యడ ౪ ఆ చంద్రాకాముడేవర శ్రీ అంగమునం బెట్టంగల వారు” అని యుండుటచే మహా మంత్రియైన బయ్యరాజు శ్రీ స్వామివారికి 500 గద్యలు బంగారమును, 133 గద్యలు వెండినీ పెట్టి ఆభరణములు చేయించి సమర్పించినట్లును, అవి స్వామివారికి ఆ చంద్రార్కం ధరింపచేయవలెనని కోరినట్లు కలదు. సాతుయిండియన్ శాసనావళి నె. 1288 శాసనములో “శ్రీ భీమేశ్వర మహాదేవర పరియలమున, కామాసాని కొడుకు యిరువది “రాజరాజ

పూజలు"ను, అలంకరణముచుట్టు ఇరువది పుట్టునెల (పుట్టి అసగా యెనిమిది యకరములని గోదావరి సీమలోని పూనము) చతుస్పీమములలోకూడ యిచ్చినట్లును, నిత్యము స్వామి సభిషేకించుటకు "తెల్లపాల" కంచము లిరువదియైదును (25 కంచముల అపుపాలని యర్థము) యిచ్చునట్లు కట్టడి చేసినట్లుకలదు. మరియు నిత్యము స్వామివారి సాన్నిధ్యమున గోవులను మేపుకొనివచ్చిన పురభులు (గొల్లవారు) 35 గురును, దేవర నన్నిధానమున కుడువంగల శివయోగులు 10 మందికిని, యొక్కొక్కనికి వమనెన్నిది జనులకు 9 డంగు బ్రాలకుంచములు, (ఇది యొక దేశీయమాసము) శివయోగులై నిత్యపూజకులకు యొక్కొక్కరికి ఒక కంచమును, మా 3 ఘృతాపద్ధు గం పాలకు ౧౫ దీనికి పప్పునకు ప్రాకు ౧ ణ్ణి, నేమాస ౧ ను, చల్లకుం పచ్చండ్లకుం కుంచములు 3, ఉప్పనకు వడ్ల, మ 3 ను, సంజాడ్లు 3 కి వడ్లుకు 3 ను, వడ్లుపంచుచానికి మాడ ౧ ని, వడ్లు ౧3 పుట్టును, కట్టలు (పంటకు పుల్లలు) వెట్టువానికి జీవితమాడ ౧ ను వడ్లుఖ ౧3 ను, వండు వానికి జీవిత చి ౫ ను వడ్లుఖ ౧ ని, ఆకులు (విస్తళ్లు) వెట్టు వానికి జీవిత చి 3 ను, ఖ ౧ ని, పెద్దకుంమ్మరికి కుండలు యిచ్చుటకు జీవిత చి ౫ ను, పడ్లుఖ ౬ నుంగా శ్రీ భీమేశ్వర నన్నిధానమున యొర్పరిచి యిచ్చినట్లు కస్పట్టుచున్నది. నె 1343 రు శాసనమున "నమస్త జగతి గోపాల పల్లవాదిత్య, పల్లవత్రిణయన, త్రిసయన పల్లవ భారద్వాజగోత్ర పవిత్ర" పట్టుంగతారిరాయ బసువ శంకర మనరగండ సోమపంశోభ్యపులైన వీరగొట్టపు సాభాగ్య దేవరాజులు దాక్షారామ భీమేశ్వర మహాదేవరకు, నైవేద్యానకు "విక్రద్రోల" ను పెండుపుట్టు క్షేత్రమున్నూ, నైవేద్యము నమపణా సేయుటకు పల్లెరంబును నమర్పణ సేస్తమి" అని యున్నది. ఇంక శ్రీ స్వామివారికిని అమ్మ వారికిని బంగారు వెండి రత్నాభరణములును, పూజా పరికరములగు బిందెలు, పాత్రలు, పట్టుగొడుగులు, చీనాంబరములు గంధ కర్పూరాలును సమర్పించినటుల నె 1344 రు శాసనములో "స్వస్తి శ్రీశకవషణ్ణంబులు ౧3౯౨ అగునెంటి విక్రతి సంవత్సర కార్తీక బ ౧౧ అపుణ్య కాలమందును, దాక్షారామ శ్రీ భీమేశ్వర శ్రీమస్మహా దేవరకు "వల్లంకపోతానేనింగారు సమర్పించిన వివరము. పహిండిపిన్నండున్నూ, పహిండి కుండాను, ఒడదాలున్నూ, పహిండికామకుంచ్చులున్నూ, పతిసచీరలున్నూ, పట్టుగొడు గులున్నూ, కంచ్చు పల్లెరంబులున్నూ, ఉత్సవ (ఉచ్చవ) దేవళ్యున్నూ, మంటాను, ధూప దీపాతుకాలున్నూ రాగి గలతెలున్నూ, వెండి ముంతలున్నూ, అద్దమున్నూ కుదుక తాళచిట్టి తాళాలున్నూ, గంధకర్పూరాలున్నూ, పిఠాపుర

స్థళంలోని నడుకుదురు గ్రామమున్ను, మోదాలు (అవులు) నూరున్ను ఆ చంద్రాక్కస్తాస్థాయిగాను సమపణా చేసెను." పెద్దనాచార్యకాలికితం || శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ON ANOTHER FACE OF THE PILLAR

మరిన్ని సమపణాశేసినవి "వారి లేకపోతానే నింగారు" బంగారం పాలికిన్ని, బంగారం గొడుగున్నూ, బంగారంసురటన్ని, మోదాలు నూలున్నూ, కంచు బిక్యాలు రెండున్నూ, పట్టునేతున్నూ సమపణా చేసెను "ఆ యక్కమ సమపణా శ్రీ బలిదేవర" అని యిట్లు అనేక సవరత్తు ఖచితాభరణములున్ను బంగారపు పల్లికి బంగారపు గొడుగుమున్నగు యితర పరికరములను, తెల్లని నూరు యావులను సమర్పించినట్లు తెలియుచున్నది. మరియు, శక సంవత్సరము 987లో "రేవలదేవి కుమార్తె యైన సోమలదేవి" వ్రాయించిన పద్యశాసనమున నిట్లు కలదు.

"శ్రీవిష్ణువర్ధన భూవిభుదయభూమి

దేవిబోలోరేవల - దేవికనిన

సోమలదేవి గుణారామ జగదేక

సుందరి మత్తేభ - మందగమన

దొల్లిభీమేశ్వర వల్లభునకు సీత

మణిబస్మమిచ్చె న - సృణీయుతముగ

సురువిచ్చె గంగనాం బరువడి వినివారిం

బురుడించునట్లు నరసింజాస్య

గీ || కనకరచితరు చిరకల్పావసీరుహ

కునుమ మిచ్చెందనకు సనములెరుగ

వెణ్ణిమణ్ణితోన ఖండిత ద్యుతిదీప

మమరనిచ్చె విమల కమలనైతి "

దీనిలో రెండవ పాదములో యతితప్పినది. శ్యామల దేవి యనిన సరిపోవును గాని సీనమందెల్లడ ప్రాసయతిదే ప్రయోగించి యుండుటచే నాపాఠముకవి నమ్మతము కాదేమో యను సందేహము కలుగుచున్నది. "విని వారిం" యనుచోట "వినువారిం" అని యుండనోవు. "బురుడించునట్లుల" అని చదువుకొనవలయును.

శక సంవత్సరం 1066 నెంబరుగల శాసనములో పది పద్యములుగలవు. అందొక్కటి మాత్రముదహరింతును. క|| భీమబలుణ్ణును సచ్చికాత-భీమేశ్వరుణ్ణైన వీరపెమ్మా

డిస్సవ

గ్రామణింగొల్పి దివాకరు సోమణ్ణు విశ్వానీయయ్యో నూస్సతమహిమను "

శ || న || 1068 లో, బెడవాడలో యంద్రకీల పర్వత సమీపమున పడినయున్న శాసనములో,

“భీమాపురము డాకరేమి పొల్కొలనుద్రా
చ్యారామపురి శ్రీమదమరడాలు
యను సంధ్రధరణి పంచారామముల మహా
దేవరలకు బుద్ధదేవరకునుం”

అని పంచారామములు ప్రశంసించబడినవి. యీ
సోమనమంత్రయే, దక్షారామ శాసనములోకూడ,

“భారద్వాజ పవిత్రగోత్రుణ్ణు జగత్ప్రఖ్యాతిగాం
బెట్టెంభూ

= భుండొర గాండివల్లభుండు దత్తామాత్య
సోముండు దా
క్షారామప్రముఖోల్ల నత్ప్రకట పంచారామ తీర్థకంబులన్
సారాఖణ్ణ దశా ప్రదీపకములా చంద్రాకర్క
తారంబుగాన్”

మరియునితడు సప్తసంతానములను శ్రీ భీమేశ్వరుని
సన్నిధిని నిల్పినటుల

“దానదధిచిసోముండవదాత యశఃప్రసాదుణ్ణు
పుత్రనం

తాన సమృద్ధుండై చెఱ్ఱు ధర్మువివాహము దేవగోహము
= నము సత్ప్రబంధము నిధానమనం బనుచున్న

సప్తసం
తానములం బ్రసిద్ధముగ ధారుణిపై నిలిపెంగ్ర
మంబునన్”

అని చెక్కించుకొనెను. శ|| న|| ౧౦౨౧లో దండనాయక
శిఖామణియైన కామినాయకుండు అఖండదీపముం వెలి
గింపజేసెను.

“ధీరోదాత్తుణ్ణు గామినాయకుణ్ణు భక్తింబేసి నిత్యస్థితిన్
భూరిఖ్యాతి శకక్షితీశనమముల్ భూతైల

దిక్సంఖ్యయం
దారామంబుల కెల్లనాయకమునా సత్యుణ్ణు తెంబొల్పుదా
క్షారామంబున నిల్పె దీపము సదాఖణ్ణప్రభాభాసిగాన్”

ఇందిది ఆరామనాయకమని పేర్కొనెను. శ|| న. ౧౦౯౦లో
శ్రీ భీమేశ్వరాలయము గోడమీద చెక్కించిన పెద్ద పద్య
శాసనము చాలాభాగము ఖలమైపోయినది. ఇందులో
“ఒంగ్గేణు” మార్గమున “జిక్కభీమరాజు భమాకర్ణముగా
డాకరేమి దక్షవిరోధికి పెట్టిన” అనికలదు.

వేములవాడభీమకవి - శ్రీనాథమహాకవి

ఈ వేములవాడ దక్షారామమునకుత్తరముగా మూడు
మైళ్లదూరమున గలదు. ఈ కవి యాగ్రామవాసు
డందురు. ఇతఁడు తాను “దాక్షారామ భీమేశ్వరుని
కుమారుడ”నని కళింగప్రభువు ఆ స్థానములో చెప్పకొని
యున్నాడు.

“ఘనుడన్ వేములవాడ పంశజూడ దాక్షారామ
భీమేశ్వరం

దనుడన్ దివ్యవిషామృత ప్రకటనానాకావ్యధుర్యుండభీ
మననాపేరు వినంగఁ జెప్పితఁ గళింగాధీశ కస్తూరికా
ఘనసారాది సుగంధపస్తువులు వేగందెచ్చి లాలింపురా”

అని చెప్పకొనియున్నాడు. ఇతఁడు భీమేశ్వర ప్రసాదలబ్ధ
కవితాధురంధరుఁడు. ఈతఁడు పండ్రెండవ శతాబ్దితుద
సున్నవాడందురు. “వేములవాడ భీమకవి” యను
పేర కొన్ని పద్యములు యతిస్థానస్థాపితమైకలవు. అతఁడు
నితఁడును ఒక్కరో? వేటో? ఇతఁడు తిట్టు కవిసనియు
ఉగ్రకోపిసనియు, శాపాసుగ్రహ సమర్థుడనని చెప్పకొనెను.
ఈ నంగతి “గడియలోపలఁ దాడికడఁగి....అనుపద్యమున
గీ|| ఉగ్రకోపి సెనునొప్పుదు శపియింపఁ

గ్రమ్ముతంప శక్తిగలదు నాకు
పట్టిమానఁజిగురు పుట్టింప గిట్టింప
చిరుదు వేములవాడ భీమకవిని”

అను పద్యమువలన ఇతఁడు కవిమాత్రమేగాక సిద్ధుడైన
ఉపాసకుడని తెలియుచున్నది. ఇతఁడొక విప్రవితంతువుకు
“గండమాల”ను పొగట్టి ముసంగచెట్టునకు ప్రసాదించి,
తిరిగి కోపము వచ్చినపుడు “ముసంగగండమాలముండఁ
బట్టు” అని శపించినట్లును, “గుడిమెట్టు సాగిపోత
రాజు”ను గురించును, “సాహసీమూరుడ”ను దండ
నాధునిగురించును, “రాజ కళింగగంగు”ను గూర్చియు
శపించును గ్రహించిన గాథలు పెక్కులుకలవు. ఇతఁడు
చాళుక్య చొక్క భూపాలుని సభలో మల్లెపాలలోనున్న
స్తంభమును చిగుర్చునట్లొనర్చెనని అనేక చాటుపులుకలవు.
మరియు నీకవి బసవపురాణమును తెనిగించెను. ప్రయోగ
రత్నాకరమున “వేములవాడ భీమకవి” స్మరింపఁపురాణ
మందలివని కొన్ని పద్యములుదాహరింపఁ బడినవి.
కం దు శూ రి వీరేశలింగముపంతులుగారితఁడారాధ్య
బ్రాహ్మణుడనిరి. కోవెల గోపురాజు సన్నయభట్టును
భీమకవిని వేణుగాస్తుతియించి తిక్కనాదులను “మత్కుల
చంద్రుల”ని తర్వాతఁజెప్పకొన్నాడు. మీది చర్చపలన
భీమకవి బ్రాహ్మణుడనియే తెలుచున్నది. వ్రలనిర్ణయ
మునకూడ మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు వైజాంరాష్ట్ర
మందలి గోలకొండ సామివ్యముననున్న “వేములవాడ”
యగునో యని నందేహించిరి. కాని కస్తూరికాదాసము
“కళింగాధీశ” యనిగాని “తెలుంగాధీశ” యనిగాని వేడు
టచే నిది దాక్షారామపురనమివన్దమైన “వేములవాడ”
యనియే సిద్ధాంతము.

శ్రీనాథకవిసార్వభౌముఁడు పాఠకులకు చిరపరిచితుండే
కదా? ఇతఁడు శ్రీ|| శ|| 1450 ప్రాంతములనున్నవాఁడు.

ఈ సుకవిరాజు స్కాందపురాణాంతర్గతమగు “భీమ ఖండము”ను తెనిగించెను. ఇందు భీమేశ్వరుని యందతని కింగల భక్తియు దాక్షరాసుమందలి యభిమానమును తెల్ల మగుచున్నది. ఈ మండలమును వర్ణించుటలో మూలాతి క్రమముకాకుండా, పవలాతిత్యమందు తన పాండిత్య ప్రకర్షణమంతయు జూపించెను.

“భవత్యపాణ్డమాత్రేణ తస్యనర్వమిదం జగత్” అను దానికి 24 పుట 14 పద్యము “అతని నిశ్వాసముల మాత్ర నొనకావ । వేదములునుఁ జరాచర విశ్వజగము” అనియు

“న ప్రగోదవరతటక్రిడాన క్తస్యశీకరైః । గ జాన్య స్య కరోన్ముక్తైః క్లిష్టమారాండమండలమ్” అను దానికి 46 పుట 18 పద్యము, “వేదండపదనశుండాకాండ చుళికితేన్ముక్త స ప్రగోదావరనలిధారాయణత్కార బృంహిత బ్రహ్మాండ గోళంబును” అనియు,

“పుణ్డరీకోద్భవ శిరోమాలికాహర శోభితం” అనుదానికి 94 పుట 153 పద్యము “పుండరీకత్వక్యకాండాతి మండిత కటిమండలంబు” అని ఆంధ్రీకరణము.

ఇతనికి శృంగార హాస్యరసములందభిమానము పెండు. ఇందుకువాహరణము దక్షారాసుపురపర్వమున,

తే॥ సంభవించిరి గంధర్వ - జాతిసనిఁగ
గలితసంబేల పెన్నాట - కంబుసేయ
ససఁగ భీమేశ్వరునిఁ గొల్తురప్పరమున
సాసులసుపేరి యుప్పర - శృంధ్రముఖులు॥

ఇట్టివి కొల్లలుగనున్నవి. ఇంకహాస్యమున, దేశీయ ములును, “ముగుణంగూర్చిన ముండదైవమునకున్- మోమోటలేదేనుమీ” అని వాడెను. వేయేల? హరవిలాస మున కప్పకూతలను కవిత్వమున “గప్పలు, గఱరప రట్కురవరరగట్టని యుజచెన్” అని చేర్చివాసిన యీ మహాకవికైలి మరియొకరికైన సబ్బుదే?

ఇంక “ప్రకాశభారతియోగికావ్యమ”ను నొక ప్రబంధము కలదు. గ్రంథకర్తపేరు స్పష్టముగా తెలియదు. “ప్రకాశ భారతియోగియే” నేమోనని యాహింపవలసి వచ్చుచున్నది. ఇది శకవత్సరములు 1303 లో రచింపఁ బడినది. ఇందు భీమేశ్వర ప్రశంసయు రత్నాల కుడ్య ములు, ఆలయ ప్రాకారములను నిర్మించిన విషయ ములును గలవు. ముచ్చసకు రెండు పద్యములు.

సీ॥ సంధి దీపావలి - నాట్యకల్యాణహౌర
మశనివారగయార్క - మంటపములు
తిరుచుట్టుమాలియ - దివ్యలింగంబుల
గుళ్లు వజ్రపురాకోటగోపు

రములువాతాళగే - హములు సోపానభాం
డ్డాగార వివిధ ధాన్యాలయములు
వంటయిండులు నతు - ద్వారక పాటముల్
వ్రేమ “దాక్షారామ - భీమనాథు
సగరనాచంద్ర తారకొంస్తుతులు దిశల
వెలయఁజేయించె ననవేము వేచురాను.
చండధాముండు జగనొబ్బ - గండఁడహిత
ఖండనోద్దండ దోర్దండ మండనుండు”

సీ॥ అమరాద్రి భీమేశ్వ - రావాసమబ్జిన
ప్రకము శ్రీన ప్రగో - దావరంబు
వలయాచలేంద్రంబు - వజ్రపుతాకోట
కులపర్వతంబులు - గోపురములు
తిరుచుట్టుమాలియ - యరవిందజాండము
మర్త్యలోకము నాట్య - మంటపంబు
పరివారదేవతా భవసంబు లీచతు
ర్దశ స్థానంబులు - దారకములు

కనకకుంభతతులు గాంగ దాక్షారామ
మన్నవో = = వేమనానుజుండు
గడుసపూర్వ సృష్టిగావించి వాసవ
శ్రీలక్ష్మి శ్రీవేమనితయగుండు” అని కలదు.

ఇందువలన, తొలుత యీ దేవాలయము చాళుక్య ప్రభువులచేతకట్టింపఁబడి తరువాత రెడ్డి రాజులవల్ల ప్రాకార గోపురాదులు మంటపములు కట్టింపఁబడినట్లు కాన వచ్చుచున్నది.

ఉత్సవములు - అర్చనావిధానము

ఈ క్షేత్రమున, సంవత్సరాది (పంచాంగ శ్రవణము) దేవీ సవరాత్రములు విజయదశమి (పారువేట) కార్తీక పౌర్ణమి జ్వాలాంతరణము మాఖ బ 30 లకు శివరాత్రి మహోత్సవము జరుగును. మాఖశుద్ధ ఏకాదశికి బ్రహ్మోత్సవము పంచామ్నాక దీక్షతో జరుగుచున్నది. ప్రతిమాస శివరాత్రికి లక్షపత్రిపూజ, అమ్మవారికి ప్రతిశుక్రవారము, మాసశివరాత్రులందు లక్ష కుంకుమపూజలు విశేష భోగ ములు జరుగుచుండును. నిత్యము కీరాభిషేకము, రాత్రి కీరాన్నవై వేద్యము, ఏకాంతసేవ జరుగుచుండును. ఇచ్చట పూర్వము శైవాగమ ప్రకారము అర్చన జరుగుచుండెడి దట. ముక్కంటి రుద్రుని కాలమునుండియు వీరశైవులను తినివేసి వైదికాగమప్రకారము అర్చన జరుగునట్లు యేర్పాటు చేసిరి. పూర్వము శివాలయములలో ఆక్కడక్కడ “భవుండ” జంగమ సంజ్ఞికల వారర్చకులుగ నుండుటాచారముగ నుండెడిది. శాలి వాహన శకము 1062 లో మహాశివరాత్రికి ముక్కంటి రుద్రుడు వచ్చి

చూచి యీ అవైదికార్చనమును సహింపక బ్రాహ్మణోత్తములఁబిలిపించి వారిని నత్కరించి వారిచేసఁబడుతుండై విష్ణ్వాలయములలోవలె శివాలయములందుకూడ బ్రాహ్మణులచే “వైదికార్చనమే” జరుగునట్లు నిష్ఠయించిరనియు, అప్పటి శాసనమును బందరు గొడుగుపేటలోనున్న శాంతమల్లేశ్వరాలయమున వ్రాయించిరట. దీనిని ఆ ఆలయార్చకులనుండి (Meenjee) “మెకంజీదొరగారు సంపాదించి లోకలో రికార్డులోనుంచిరి. అందు పంచారామములందును కదళీపురక్షేత్రమునందును, పట్టినమందును, గోకర్ణ క్షేత్రమునందును, కాశ్యప, కొండిన్య, భరద్వాజ, హరితసా”ది గోత్రముల వారిని నిల్పినట్లు,

“తస్మాత్కాశ్యప కొండిన్య భారద్వాజ హరితసైః
మార్కండేయాధిధానేనగౌతమాత్రేయ కౌశికైః
గత్తైరేతైర్ముతా నిప్రానేష బ్రాహ్మణపుంగవాన్
అహరాయశంభుపూజాయామభిషిచ్య నిరంశ్యుచ
పంచారామేమ కేషాంచిత బ్రాహ్మణానామహత్మనాం
పట్టినేచ పరేషాంచ కదళీపురనంజికే
పరేషాంసురశేషాణాం గోకర్ణక్షేత్రనంజికే॥
అని యుండుటవలన తెలియ వచ్చుచున్నది.

పైండా వెంకన్నగారు-వాడ్రేవు రంగనాయకమ్మగారు

శ్రీ శకవషణంబులు ౧౮౨౬ వసం॥ ౮౦ కాకినాడ పురవాస్తవ్యులగు పైండాచలమహర్షివెంకమ్మ గార్ల కొ॥ వెంకన్నచే శ్రీ భీమేశ్వరునకు అగ్నిరహితభాగమున ఒక విమానాన్విత భీమసభయు దీనికి తూర్పుభాగంబున అష్టదిక్పాలక ప్రతిష్ఠయు, దీనికి పుత్రరమున సుగ్రహ ప్రతిష్ఠయు పక్షిణగోపురమునకు నైరుతిభాగమున అఖండ నిత్యాన్ననత్రంబును గట్టించిరి. ముమ్మడి పరపు వెంకట నుబ్రహ్మణ్యం లిఖితం॥ అనికలదు. వీరు మోరకన గ్రేతులని సత్రములోని శాసనములో కలదు. దేవాలయ జ్యేష్ఠ ప్రాకారముంటపగోపుర పునరుద్ధారణకు వేగాయమ్మపేట బమిందారు శ్రీ రాజావాడ్రేవు విశ్వసుంపరరావు బహద్దర్ వారు, కి॥ శే॥ రాల్లెన శ్రీ రాజావాడ్రేవు రంగనాయకమ్మ బహద్దర్ బమిందారిణివారి పేరున ఏ 21-11-29 తేదిన శంఖుస్థాపన చేయబడినది॥ సోమవార మంటపమున లిఖింపబడియున్నది. దీనికి రామచంద్రపుర సంస్థానాధీశులైన శ్రీ రాజాకాకర్లమూల రామచంద్రరావు బహద్దర్ గారు వంశ పరంపరా ధర్మకర్తలైయున్నారు.

(“శాసనములు” అను శీర్షికక్రిందను క్రింది శాసనముకూడ చదువదగినది.)

ఈ శాసనము దేవాలయములోని యిత్తడి గజవాహనముమీద యిరుప్రక్కల చెక్కబడియున్నది. ఆర్కుక్రమణికలో డిపార్టుమెంటువారివలన 1893 సంవత్సరములో నె. 451—A రుగా రిపోర్టుకాబడి సాక్షాత్తయింపింపనే యిన్నిక్రిష్టస్సు 4 వాలుంలో ప్రకటింపబడినది. శాసన బాష సంస్కృతములోనున్నది.

ON THE BRASS ELEPHANT IN THE TEMPLE

PROPEA RIGHT

శ్రీయన్నపోతస్థపురాంతకాయప్రదాస్మదైకాం గజవంచఘంటాం
ఆరామనంజ్ఞాంచిత పంచధామవిహారిణే పంచశివాయ చాన్యాః

PROPER LEFT

“శాకాబ్దే నాగశైలద్వ్య మణిపరిమితే మాధవేశ్వరమాస్యాం వారేశుక్రన్య పాండ్యద్విరద మృగపతివేణు భూమి శ్వరన్యః । ఏతాః శ్రీయన్నవోతః పితురుదిత ముదాముక్తయో ద్వీపజేతా దాక్షరామేశ్వరాయ ద్విపకరచరణానంగ్గినః పంచ ఘంటాః” ఇందువలన శకవర్షములు 1078 సంవత్సరం చైత్రశుద్ధ సవతి శుక్రవారంనాడు పంచారామ క్షేత్రములందును వేంచేసియున్న పంచశివులకు, ఐదు పెద్దఘంటలను, దాక్షరామేశ్వరునకు యిత్తడి గజవాహనమున్న నమర్పించినటుల తెలియవచ్చుచున్నది.

‘సర్వేజనాః సుఖినోభవన్తు’

పండిత, పార్థసారథి భట్టాచార్య

మన భారతభూమి యందుంచి దేవాలయములు పైఉద్దేశముతో నిర్మింపబడి ఆండుకు అనుపగు కార్యక్రమము తీరున చిరకాలమునుండి సడుపబడుచున్నవి.

దేవాలయముల సక్రమ నిర్వాహమునకుగాను ప్రభుత్వము చేయవలసిన కార్యములన్నియో కలవు. ఇట్టి సందర్భములో ప్రాయీకముగ ఇట్టి ప్రభుత్వశాఖ లన్నిటిలోను ఎన్నియో కర్తవ్యములు ఉండకపోవు. ఆరాధన పత్రికకు సంబంధించినంతవరకు విశేషించి దేవాలయముల నిర్వాహమును గూర్చిన అంశమును నదరు పత్రికయే ప్రచురించుట ఉచితము.

ఆరాధన పత్రిక క్రమముగ మూడు సంవత్సరముల బాల్యదశను దాటి నాల్గవ సంవత్సరమును నిప్పుడే ప్రవేశించినది. అనేకముగ బాలారిష్ట దోషములకు కొంచెము కొంచెము దూరమగుచున్నదనే విశ్వసించవచ్చును. అటుటితఘటనాసమర్థమగు ప్రభుత్వమే ఈ పత్రికకు అవలంబమై యుండినపుడు అట్టి దోషములకు అవకాశములేక పోవచ్చును, లేకపోవలయునుకూడ.

దేవాలయములయొక్క ఆకర్షకతను తరతమ దృష్టితో పరామర్శించినపుడు అరవ దేశముననున్నట్టి ఆలయములు సూర్య సూర్య వంతులు ఆకర్షకములుగా నున్నవనుటలో అక్షేపములేదు. ‘తిరుపతి’ ఓవ్యక్తేత్రమును విడచిసంతట అంధ్రదేశము అట్టి భాగ్యమును నొచుకొనలేదు. (ఈ యంధ్రప్రాయము పరిపాలన విషయమందలి గుణదోషములకు సంబంధించినది కాదను సంశయము మొట్ట మొదట నేను పాఠకులకు మనవి చేయుచున్నాను). ఈ యభాగ్యము నేటిదికాదు. అనాదియమైయుండవచ్చును గనుక మనతరములలో మనమీ కొరతకై వెతచెందనక్కరలేదు. మహాభక్తులని లోకప్రసిద్ధి చెందిన ఆళ్వారులు, నాయన్మారులు మొదలగు మహనీయుల స్తుతికీర్తనములకు ఆదేశపు ఆలయములు గురియైనవి. వారు ఆదేశముసందవతరించుట మాత్రమున తమకు అందుబాటులోని పరిసర ప్రాంతములనే వారు ప్రత్యక్షముగ సేవించగల అదృష్టము కలిగినందున మన ప్రదేశమందలి ఆలయములు వ్యవహితములగుటచే వీనిని చూడజాలక వారి ఆలయములనే వారు కీర్తించియుందురనుట న్యాయము కాదు. వారలతిండి యజ్ఞానసంపత్తిచే తాము ఉండినచోటునుండి భోకాంతరములనుగూడ చూచి పొడగలిగిరి.

ఆదేశమున సవతరించిన మహనీయులకు సాటి యగు సట్టియు అతిక్రమించినట్టియు గూడ సిద్ధపురుషులు మన దేశమున సవతరించకపోలేదు. అట్టివారిలో భద్రాచల రామదాసువంటి యే కొద్దిమంది భక్తులలో వెనుక పేర్కొనిన భక్తులగోష్ఠిలో చేర్చదగియున్నారు. సరిహద్దు ఛేదము చేతనే భాషాభేదముచే ఇంతటి వైషమ్యము కల్గినదాయని మనము దీఘక దృష్టితోను తత్వజిజ్ఞాసతోను పరామర్శించదగినది.

ప్రభుత్వము దేశప్రజలు గ్రామప్రజలు ఆర్భకులు ఇతర కైంకర్యపరులు దేశము కాలము ఇవన్నియు కలసి దేవాలయముల అభివృద్ధికి నిదానభూతము. ఈ ధహన్యము నెరింగియే ఆర్భకులు తాముచేయు నిత్యారాధనమునకు సంకల్పించునపుడు ‘రాజ రాష్ట్ర గ్రామ యజమానా చార్యార్చక పరిచారకాభివృద్ధ్యర్థం’ అని చెప్పచు ఆరంభించుచున్నారు. అనలు ఆలయములలోని విగ్రహములయందు స్వయంవ్యక్తములగుచో అవతారకాలము నుండియు ప్రతిష్ఠితములగుచో ప్రతిష్ఠాకాలమందును ప్రతిష్ఠంపబడి వచ్చుచున్న భగవత్సన్నిధ్యము ‘యశఃప్రస్ఫురత్యవిరతం పరిపూర్ణరూపః’ అనునట్లు పరిపూర్ణ సాంతత్యమున అనువర్తించుచు వచ్చుచున్నను ‘పూజాయాశ్చాతి శాయనాత్’ అనునట్లు పూర్వానువృత్త సాన్నిధ్యము ఉత్తరేత్తరాధివృద్ధితో శాశ్వతము వృద్ధియగుటకు పైచెప్పినట్లు రాజ రాష్ట్ర గ్రామాది బహుముఖసహాయము నాంతరియకము కాగలదు.

‘రాజ రాష్ట్ర గ్రామ’ దండకమందలి ఒక్కొక్క పదమును విమర్శించి చూచినపుడు వాని యర్థమును మనమీ క్రిందివిధముగ సంగ్రహించవచ్చును.

‘రాజులు’ అసగా ఆయాప్రదేశములకు స్వతంత్రపాలనాధికారము గల్గిన పరిపాలకులు. అట్టి పూర్వపు రాజులు నేడు అస్తమించి ఆ రాజుల స్థానమును ప్రజలే ఆక్రమించుటచే ఆ రాజులు నిర్వహించవలసియుండిన భారము ప్రజలపైననేపడి ముందుకంటె ఇప్పుడు ప్రజలలో బాధ్యత జనుమడించినదనుటలో యెవ్వరికిగాని యెట్టి విప్రతిపత్తిలేదు. ఐనను ప్రజలసేవకులమని చెప్పకొను ప్రభుత్వ నిర్వాహకులగు ప్రజాప్రభువులగు మంత్రులేమి వారితరువాత వారిచే నియమింపబడిన యొగ్గిక్యాటివు ఆఫీసరుల వరకుగల వారి సిబ్బందియేమి - వారలుమాత్రమే వెనుక

చెప్పిన 'రాజులు' శబ్దవాచ్యులుగ తీసికొనబడుట ఉచితము.

'రాష్ట్రము' అనగా రాజుల యేలికలోని ప్రజలు అని అర్థము. రాజ శబ్దార్థమును పైవిధముగ నిర్వచించినపుడు రాష్ట్ర శబ్దార్థమునుగూడ సంకోచించి గ్రహించవలెను. తిరుపతి, శ్రీశైలము, సింహాచలము, అన్నవరము, కాళహస్తి, వేదాద్రి, మంగళాద్రి, అన్నరేడ్డి, విజయవాడ, మొదలగు పురాణ దివ్యక్షేత్రములు అంధరాష్ట్రమును నున్నను అంధరాష్ట్ర ప్రజానీకమునకే కాక జాతిమత భేదములేక యావద్భారత సోదరులచే ఆదరింపబడుచుండుటచే రాష్ట్ర శబ్దము సాధారణ సంబంధముచే యావద్భారత ప్రజానీకమునకును విశేషించి ఆయాసన్నిహిత ప్రదేశములకును వర్తింపజేయబడవచ్చును.

'గ్రామము' అనగా యేగ్రామమునందు ఆ దేవాలయము కలదో ఆగ్రామవాసులగు ప్రజలుమాత్రము అని యనవచ్చును.

అర్చకులు, ఆచార్యులు, పాచకులు, పరిచారకులు, యజమాని ఈ యొందుగురును పంచవిధకైంకర్యపరులని యనబడుదురు. వీరలు ఆత్మవనరముగా యేమరక ఆలయములలోనే జీవయాత్ర చేయుచు ఆలయసంరక్షణకు తమ సర్వస్వమును వినియోగించెడి ధన్యులు.

ఈ యందరును పరస్పరసహకారభావముతోనుండి వికాలహృదయముతో వర్తించు చోటులందు ఆలయములు అత్యంత విభవముతో వెలయగలవనునది నా సమ్మతము. అనగా ఒక కుటుంబములోని దంపతులు తలిదండ్రులు అన్నదమ్ములు అత్తకోడండ్రు తోడికోడండ్రు స్వామిసేవకులు మొదలగు వారలు తమతమ విహితవిధులను ఈ షాస్త్రసూయాలేక నెరవేర్చుకొనుచు ఉండినప్పుడు ఆ యింటి యజమానునకు కలిగెడి అప్యాయత వంటిది 'రాజరాష్ట్రగ్రామ' దండకమునందు చెప్పబడిన సహకారముచే ఆలయమందలి దేవుని సాన్నిధ్యమహిమము. ఇది నగ్న సత్యము.

ఐతే ఈ సహకారసమన్య ఆత్మంతము క్లిష్టమైనది యగును. పరస్పర సహకారమునకు పై జెప్పిన అందరిలో విశ్వాసము గౌరవము ఆదరణ ఔదార్యము అపహాసము దయ న్యాయచింత సహనము బాధ్యతాధ్యసాయము-ఆదిగాగల సత్సృజనము అవసరము. పాపభీతి దైవభక్తి అను రెండు ముఖ్య గుణములు అన్నిటికంటె ప్రధానములైనవి. గౌరవము మొదలగు కొన్నిగుణములు అధికారి కింకరభేదముచే పర్యభేదములో ఉండవచ్చును గాని ఒక విభిన్నపరిమితిలో అందరియందును అవన్నియు నిష్కర్షముగ, ఉండియే తీరవలయును. అట్లు పరస్పర సహ

కారము ఉచితస్థాయిని చెందినప్పుడే ఆ దేవాలయములేమి అందలి దేవతలేమి దానికి సంబంధపడిన భక్తసమూహమేమి ముచ్చటగానుండి సర్వజనులకు సాఖ్యముకలుగును. విపరీతమగుచో విపరీతఫలప్రాప్తి కైముతికనిధ్యము. ఐతే మన దేశమునందలి ఆలయములు ప్రక్క దేశమందలి ఆలయముల ఉచ్చదశను పొందలేకపోవుటకు ఏదో బలవత్తమమగు ప్రతిబంధరహస్యము ఉండక తప్పదని ఊహించదగియున్నది.

రమారమిప్రభుత్వము వారిచే భర్మాదాయ దేవాదాయశాఖ యేర్పరుపబడిన 1925 సంవత్సరమునుండి అర్చకులకు భూములుపగైరా తగువులుపచ్చి ఆ తగువులు న్యాయముగా పరిష్కరింపబడక ప్రభుత్వపుటోదాసిన్యముచే అర్చకులతో పరస్పర సహకారమితరులకు సుశించి ఆలయములు బాగుపడులేదనుట ఈ వ్యాసమునకు తాత్పర్యము కాదు. మన (చాలచోట్ల) ఆలయములు అకర్షకములుగా లేక పోవుటను పారంపర్యాగతముగ నున్నవను సంకమును నేను మొదటగానే మనవిచేయుంటిని. పై అవయోగమునకు నేటి ప్రభుత్వమువారి ఔదాసిన్యముగూడ సహకారి కారణమైతే కావచ్చు. కాని అదియే సాధనముమాత్రము కాబాలదు.

నా అనుభవమునుబట్టి గొప్పగొప్ప సమావేశములందు హితోపదేశమునకు అహ్వనింపబడినట్టి మంత్రులు మొదలుగా అధికారపదవులలోని పెద్దలందరును (ఒక్కరు బాకీ లేక) ఏకకంఠముగ అర్చకసమన్యలనుగురించి ప్రసంగించుచు అర్చకసమన్యలు అన్నియు అర్చకుల ప్రవర్తనమునుబట్టి వానికనే చక్కబడగలవనియు ముఖ్యముగా అర్చకులు (తదితర కైంకర్యపరులు) ఆలయములను శ్రద్ధాభక్తులతో కనిపెట్టుకునియుండి తమ విధులను సక్రమముగా నిర్వర్తించుచువచ్చు పక్షములో వారిదేహయాత్ర తెట్టి అపద్యము వాటిల్లవనియు ప్రభుత్వమునుండిగాని ప్రజలనుండిగాని యెట్టి పరిహారమును అర్చకులు యొదురు చూడనక్కరలేవనియు సలహాలను చెప్పి ఓదార్చుట అలవాటై పోయినది. ఈ యుపదేశము అక్షరాలా సత్యము. కాని ఈ సమన్య అన్యోన్యాశ్రయమైనదని మాత్రము నేను ఆ సలహాదారులకును నదన్యులకును మనవిచేయక తప్పినది కాదు. అది నా సమ్మతము.

ఏ ప్రభుత్వముకాని యే సంస్థగాని యే వ్యక్తిగాని తనంతటతాను ఏకాకియై యే కార్యమును సాధించుట సాధ్యము కానివని. ప్రజాభివృద్ధి దేశాభివృద్ధి మొదలగు కార్యములలో ప్రభుత్వము తాము పాలించెడి ప్రజలయొక్క సహకారమునే అర్థించును. ప్రజలను తమ శాయశక్తుల తమతోసహకరించుటకై హెచ్చరించుట న్యాయమైనదను

టలో విప్రతిపత్తి యేదియులేదు. అదే తీరుగ అర్చకులు మొదలగు పరిజనమంతయు ప్రజానహకారములేక ఆలయములను వృద్ధిపరచి అకష్కాకములుగ చేయుటయో నలక్షణముగా చేయుటయో సార్థకములుగ కాపాడుటయో తాము సుఖజీవనముచేయుటయో యెంతమాత్రము చేయజాలరు. అర్చకసమన్యసు అర్చకజీవనమాత్ర నమన్యగా భ్రమపడి అధికారులొనగు సలహాలు చాలా అర్థశూన్యములు. దేవాలయములు నిర్మింపబడిన పరమ ప్రయోజనమగు ప్రజాక్షేమమే అర్చకుల సుఖజీవనము. వారి సంకల్పమే రాజరాష్ట్ర గ్రామాద్యభివృద్ధి.

ఆరవదేశములో చదువులేని పల్లెటూళ్లలోని ప్రజలుకూడ శివభక్తులు విష్ణుభక్తులు తమకు ఇష్టమైన వ్రతదినములగు కృత్తిక షష్ఠి ప్రదోషము ఏకాదశి శనివారము మొదలగు నర్చసాధారణములగు పర్వదినములను ఆమావాస్య సంక్రమణము మొదలగు సాముదాయక పర్వదినములను తెలిసిన పెద్దలనుంచి ముందుగానే తెలుసుకుని తమతమ శక్తికి తగినట్లు పంచనలేక వారికి ఇష్టమువచ్చిన దినమున చేతనైన నియమముండి ఏగుడికో వెళ్లటమో అట్టి అవకాశములేనంతట యింటిలోనే ఏవటమునకో దీపారాధన చేసుకోవటమో చేయకలవలసివచ్చుటలేదు. ఇది దినచర్యలోనే కూడ చేర్చి ఆపరిపబడుటను మరువవద్దు. ఈ రీతిగా మహాపట్టణములు మొదలుచేసుకొని కుగ్రామములవరకు ప్రజలలో ఈ చిత్తవృత్తితో అక్కడి దేవాలయములు విభవముతో నుండి యుండుచున్నవని ఊహింపవచ్చునని నానమ్మకము. అనేక దేవాలయములలో పొటాపొటిగా భక్తజనులు ఆయా విశేషదినములు - బ్రహ్మోత్సవములు నిత్యోత్సవములు ధనుర్మాసోత్సవములు వసంతసవరాత్రము శరన్నవరాత్రము ముగ్ధోత్సవ మొదలగు ఉత్సవములందు విరివిగా ద్రవ్యము వ్యయముచేసి కైంకర్యములను జరిపించుట ఒక వాడుకయైనది. ఇట్లు ఉత్సవకర్తలగు భక్తులచే చేయబడెడి కైంకర్యముల విషయములో దేవస్థానపు అదాయమునుండి ఒక సయాపైన అయినను ఖర్చు చేయ సక్కరలేకపోవుటయేగాక మీదుమిక్కిలి ఉత్సవ కర్తలచే తమ ఉత్సవములను తమ స్వంత ఖర్చులతో జరిపించుకొనుటకు దేవస్థానమునకు నియమితమగు రుసుమును చెల్లించుకొని తమ పేరుతో అనాటి ఉత్సవములను జరిపించుకొని యథాశక్తిగ అలంకారములను ప్రసాదములను చేయించుటకలదు. నేటి రాజ్యాంగచట్టము మేరకు నేటి భక్తులచే ఈ కార్యక్రమము నూతనముగ సృజియింపబడినదికాదు. ఈ కైంకర్యములను జరుపు ధర్మకర్తలు తమ కైంకర్యములను జరుపుకొనుటకు తమకట్టి హక్కును పారంపర్యాగతముగ సంపాదించుకొని ఆ కైంకర్య

జనితములగు ఇహపరనత్ఫలితములను నిర్దవరచికొని అట్టిది 'నమానానాముత్తమశ్లోకోభవతి' అను నట్లు సంఘములో తమకొక అపూర్వభాగ్యముగ తలచి తృప్తి పడుచున్నారు. మనదేశమునకూడ ఇట్టి మహత్కార్యములు ఉదారులగు దానశౌండులచే ఆచరింపబడుట లేకపోలేదు; గాని ఆ వైభవమును ఆలయములద్వారా మనము అనుభవించలేకపోవుటను గూర్చియే నేను ఆలయములందలి కొరతను నిరూపించవలసి వచ్చినది.

మన దేవాలయములలో ప్రాచీనములగు తామ్రశిలా శాసనములలో ఇతర సాక్ష్యములును చారిత్రక విమర్శకులకు చేతనిండ పనిని కల్పించెడి పరికరమంతయు ఇంచుమించుగ ఇట్టి సంస్థల దానపాలనలకు సంబంధించినదే యనుట అతిశయోక్తికాదు.

పురాతనకాలమందుండి ఆంధ్ర భూమి యందు శ్రీమంతులు విద్యావంతులు శక్తివంతులు మహాభక్తులు యోగులు రాజకీయవేత్తలు స్వార్థత్యాగులు దానశీలురు ధర్మప్రబోధకులు - వేయేల - నకల కల్యాణపరిపూర్ణులగు మహానీయులు లెక్కకు మిక్కిలిగ అవతరించి యున్నారు. నేడును కలరు. అట్లు కానియెడల విశాలాంధ్రావని యందు ఒక్కొక్క గ్రామమందును వెలసియున్న దేవాలయములును ఆలయములకు ఉన్నట్టి స్వాస్థ్యము అపరిమితముగ నుండుటకును అవకాశములేదు. మన దేవాలయములకు కలట్టి స్థిరాస్తుల సంపదను చూచినప్పుడు ద్రవిడదేశమునకంటె యెన్నియోరెట్లు మన ఆంధ్రభూమి నర్వసంపన్నమై మిన్నయని చెప్పకతప్పదు. ఇనను మన నేటి దేవాలయములు పూర్వపు ఆదరణమును చెందలేక పోవుట విచారకరము.

ప్రజాస్వామ్య ప్రతిపత్తి నర్వసంప్రతిపన్నమైనప్పుడు అర్చకులును ఇతర పరిజనములును తక్కిన ఇతర సోదర ప్రజలందరుతోపాటుగ దేవాలయపూజలందలి గుణదోషములవలన కలిగెడి సుఖదుఃఖములలో నమానభాగ స్వాములేయగుదురు. పరస్పర నహకారదృష్టితో పరిశీలించినప్పుడు అర్చకులు తదితర పరిజనములు దేవుని సొత్తును అనుభవించుటయు తక్కినవారికి అట్టి యనుభవము లేక పోవుటయు మొదటివారియందలి దోషము అని యనకూడదు. తగిన బాధ్యతతో దేవుని పరిచర్యలను చేయుచు వారలు న్యాయప్రాప్తముగ తమ కష్టమునకు తగినట్లు ఆలయసొత్తును అనుభవించుటయు దీనులగునట్టి వారలతో సహకరించి దేవాలయములను వైభవోపేతములుగ చేసేవృద్ధి పరచుటయు తదితర ప్రజలయొక్క బాధ్యతకాగలదు.

దేవాలయములను యథావిధిగ ఆదరించుటకు కావలసిన మార్పులను తటస్థ ప్రజలయొక్క చిత్తవృత్తిలో

కల్పించవలసిన బాధ్యత యెవరియందు కలదు అనియు అది యెట్లు సాధ్యము కాగలదు అనియు పరామర్శించి నప్పుడు ఈ సమస్య యస్పష్టమాయముగ నున్నది. దేవాలయముల పరిపాలనను నిర్వహించుటకు ఉద్దేశించబడిన ప్రభుత్వ ధర్మాదాయశాఖవారు ఇందుకు బద్ధులగుట మాత్రము ప్రభుత్వశాసనానుసారముగ నిశ్చయించుటకును మాత్రమే ప్రభుత్వశాఖ తమ అధికారమును నిర్వహించగలదే కాని ప్రజల చిత్తవృత్తిని ఉద్దిష్టపథమున తిప్పటలో ఆ శాఖ కృతకృత్యత జెందుచున్నది. యెంత మాత్రము న్యాయము కానరాదు. అట్టి నూతన చిత్తవృత్తితో ప్రజలు ప్రభుత్వముతో సహకరించినపుడు మాత్రమే దేవాలయాదాయములను ప్రభుత్వము కట్టుదిట్టములతో నన్ని నియోగము చేయగలదు.

ఐనను తమ బాధ్యతను యథాశక్తిగ నిరవేర్చుచు 'అసాధికృతాధికార'మని త్రోసిపుచ్చక ప్రజాసహకారమును దేవాలయముల వైపుకు మరలించుటకు ఉద్దేశించియే 'ఆరాధన' పత్రిక దొక లఘుసాహసముగ ప్రభుత్వము నంకల్పించి యుండవచ్చునని నేను తలచితిని. ఆ నడుదేశము హామికాంచదగినదికూడ. ఈ నంకల్పమును ధర్మాదాయ శాఖకు సంబంధించిన సంస్థలుగాని తటస్థులగు అన్తక ప్రజాసామాన్యముగాని యెట్టి శ్రద్ధావిశ్వాసములతో అక్కరకలిగి అపరించుచున్నారని తెలిసికొనుట చాల అపసరము. ముందునేను మనవి చేసికొట్టు తటస్థుల దృష్టిని దేవాలయముల వైపుకు మరలించుటకు 'ఆరాధన' పత్రికయను బల్బజ సాధనమొక్కటి యెంత గొప్పదై నను చాలదు. పత్రిక చందావెల సాధారణ ప్రజలకు అందు బాటులో లేకపోవుటకూడ పత్రిక సాధించదగిన కార్యమును అది న్యల్పమైనను చేయజాలక పోవచ్చును.

మరియు ప్రభుత్వము ప్రభుత్వశాఖోద్ద్యోగులకును మత శిక్షణము నిచ్చుటకు నంకల్పించి అందుకు యేర్పాట్లు చేయుచుండుటయు ఒక నద్విషయమే. అర్చకులకుగూడ అట్టి నందర్పములో వారికి వలయు విద్యాశిక్షణమునకు గాను విద్యాశాలలను యేర్పరచుట మంచిది. పాఠశాలలను యేర్పరచు విషయములో ఆయా ఆలయములలో తమ నిర్బంధ అర్చన కైంకర్యమునందు కట్టుబడిపోయి దూరమందలి పరస్థలములకుపోయి అచ్చటి పాఠశాలలోచేరి యొక్కవ కాలముపాటు ఆ పాఠశాల నిర్బంధములకు లోబడి శిక్షణమునుపొంది కృతార్థులై తిరిగి

వచ్చుటకు (న్యాయముగా) అవకాశముచాలసట్టి అర్చక బాలురుచాలమంది ఉండుట సంభావితముగుటచే పాఠశాలల యేర్పాటులను అమలుచేయుటలో సాధక బాధకములను చూచినప్పుడు అట్టి విద్యార్థులు తమకు సన్నిహితముగు ప్రదేశములలో ఉండెడి విద్యాంశులపట్ల చదువుటకు అవకాశము కల్పించి ఆ విద్యాదాతల కైదైన బహుమానము నిచ్చుటకు యేర్పాటు చేయవచ్చును. అట్లు విద్యసభ్యునించి క్రమశిక్షణచెందిన విద్యార్థులను పరీక్షించి అందు ఉత్తీర్ణులైనవారికి యథోచితముగా యోగ్యతాప్రత్యములను ఇచ్చుటకు సమ్మతించి తమ పరిపాలనా కార్య గౌరవములో ఒక్కటిగ అగమశాస్త్రపరీక్షా ప్రణాళికను సక్రమముగ సంస్కరించి తయారించి గత నాల్గు సంవత్సరములనుంచి దానిని అమలుచేయుచున్న తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన పాలకవర్గము తరపున నిర్వహణాధికారియగు శ్రీ చెలికాని అన్నారావు ది. ఏ దొరవారు ప్రభుత్వశాఖను చేయుసేవ అమూల్యమై ఇతర సంస్థలకు మార్గపర్శినియై దొరవారి దీర్ఘదృష్టికిని విశాల దృష్టికిని అన్వయించుచున్నది.

పై సాధనములతో పాటుగ జనసామాన్యములో దేవాలయ నిర్మాణమునకు పరమ ప్రయోజనముగు భక్తిమార్గము నుపదేశించుట అసంస్థ ప్రయోజనముగ ప్రచారమును సాధించగల సమర్థులగు అన్తకులను మత ప్రచారమునకై ప్రభుత్వము నియమించి భక్తిప్రచారశాఖను సాగించుటయు దేవాలయములు అకర్షకములగుటకు తోడ్పడవచ్చును. భక్తిప్రచారము నీతితో భర్తృప్రచారము మొదలగునవి అసంఖ్యాతములగు నేటి భాషామయచలన చిత్రములు (సినిమాలు) మూలముగ కూడ విరివిగా జరుపుచున్నట్లు విశ్వసించెడి స్థాయిలో దేవాలయముల తరపున హరికథా కాలక్షేపములు బుర్రకథలు భరతనాట్యములు నాటకములు దేవాలయపరిపాలకులు నడిపించే యెడల ఆ పని మాత్రము ఉచితము కాదు. చిత్రపట ప్రదర్శనశాలలు (సినిమాహాలులు) పల్లెగ్రామములలో లేకపోయినను గ్రామీణులు యెవరుగాని పెద సాదాని తలచక అందరును తమ గ్రామమున దురదృష్టవశముచే అట్టి శాలలులేని కొరతను కొంచెమైనను సరకుచేయక ద్రవ్యవ్యయము కాలయాపనము శరీరబాధలను లక్ష్యపెట్టక అతో ప్రక్కనుండెడి పట్టణములకు వెళ్ళి ఆ ప్రదర్శనములను దర్శించి ఆనందించుచునేయున్నారు. ఈ స్థాయిలోని హరికథాకాలక్షేపాది పూర్వోక్త ప్రదర్శనములను జరిపించుటకు అందుకై ద్రవ్యవ్యయము చేయగల రసికులు లేకపోలేదు.

'గురుస్తుమౌనం వ్యాఖ్యానం శిష్యాస్తు ఛిన్నసంశయాః' అనే సన్నివేశమును స్పష్టించగల ప్రచారకులు అట్టి ప్రద

ర్యసములు మనకు కావలయును. అందుకు పలయు ప్రవ్యవ్యయమును దేవాలయములు వెచ్చించవచ్చును. అట్టివారు మన దేశమున చాలమంది కలరు. అట్టి వారలను ప్రభుత్వము ప్రబల క్షేమమునకై ఉపసర్పణముచేసి వారి సేవలను వినియోగించుకొనవచ్చును.

సనాతన ధర్మవర్తనము భారతీయులకు సహజము.

‘అభయం సత్త్వసంకుద్ధిః జ్ఞానయోగవ్యవస్థితః

దానందమశ్చయజ్ఞశ్చ స్వాధ్యాయస్తవ ఆర్జుపమ్
అహంసా సత్యమక్రోధః త్యాగశ్శాన్తి రప్రైశుసమ్
దయాభూతేష్వలోలుప్త్యం మార్గపరిహరచాపలమ్
తేజఃక్షమాభృతిశ్శౌచమద్రోహో నాతిమానితా
భవన్తినంపదం దైవీమధిజాతస్య భారత’

అని గీతపనిసత్తున సనిసత్లు దైవనంపదను సనాతన ధర్మవాదులు ప్రశంసించుచున్నారు. ఈ గుణములను కలిగియుండుట వర్ణ జాతి మత కుల ఆశ్రమ ప్రవృత్తులందు తరతమభేదములేక మానవజన్మనైత్తిస చేతన సామాన్యమునకు ఏకైక లక్ష్యమైయున్నది. సనాతన ధర్మమును ప్రచారముచేయుసాధువుల గిట్టి వికాలదృష్టి ఉండుటకు వారివైదుష్యమునకు ఉత్తేజము కాగలదు. వైదిక తాంత్రిక శైవ వైష్ణవ శాక్త బ్రాహ్మణబ్రాహ్మణేతర సప్తా పర్వ స్త్రీపురుష బాలవృద్ధ పండిత పామర అధికారిసేవక అధ్యాపాధ్యాది విచక్షణలేక అందరకును అనుష్ఠేయమైనది, వ్యవస్థాపకమైనది, ఆదరణీయమైనది, అప్రత్యాఖ్యంపమైనది సనాతనధర్మము. దైవానుర ప్రకృతిభేదముచే భిన్నులగు ప్రాణులకు మాత్రము ఈసిద్ధాంతమందు విపత్తి కలుగవచ్చును.

దైవతాదైవ్యపరిశిష్టాదైవతాది సిద్ధాంతములలో అవాంతర భేదములేన్నియో మనకు చిరకాలమునుండి ప్రముఖులగు పూర్వీకులనుండి పారంపర్యముగ సనాతనులలో అవిచ్ఛిన్నముగ దాయప్రాప్తముగ సంక్రమించి యుండుటయు అనుష్ఠాతలలో పరస్పరము తమతమ సిద్ధాంతస్థాపనా గ్రహణము - కలిగి యుండుటయు సహజమైయున్నది. యెవ్వరుగాని అట్టి అత్యాధిమానమును త్యజించి పరమత స్వీకారము చేయవచ్చుననిగాని చేయవలయుననిగాని వారలు వారలు తమతమ స్వీయమత ప్రచారమును ఇతర మతావిరోధముగ చేయుటగాని తప్పగా యెంచరాదు. అట్టి ప్రాజ్ఞులు తమతమ మతరక్షణకై యథాశక్తిగ వాదప్రతి వాదములతో కాలక్షేపమును చేయవచ్చును. అది ప్రాద్దు పుచ్చుటకై వినియోగపడవచ్చును. అట్టి వారలు దేవదాయ ధర్మరక్షణ ప్రచారక్రమములో తమ వైదగ్ధ్యమును వినియోగించుట మాత్రము ప్రమాదకరమని నామనవి. తత్త్వ దృష్టితో దూచిరప్పుడు మహాకాల ప్రవాహములో ధర్మ

సామాన్యమె కబలితమై జీర్ణించిపోయెడి విపరీతము పై బడు చుండగా స్వల్పసంఖ్యలో హాసముచెందిపోవుచున్న విద్యస్థహాసయులు తమలోతాము స్వస్వసిద్ధాంతమును స్వధర్మమును విడువక ఇతర సిద్ధాంతము వారలను సామరస్యదృష్టితో ఆదరించి సాహర్దమంతోవర్తించుట న్యాయము కాగలదు.

దేవదాయధర్మాదాయశాఖవారు దేవాలయముల నిధి సుంపి ఆయా ఆలయములకు అవసరమైన ఖర్చులను ఖర్చు పరచగా మిగిలిన ద్రవ్యమును ఇతర ధర్మములకు వినియోగపరచ వచ్చునని చట్టబద్ధముగ నిర్ణయించుటయు ‘ఇతర ఖర్చులశబ్దము’ను నిర్వచించుటయు పునఃపరామర్శకాన్వదమగుచున్నది. అవసరమైన ఖర్చులు చేయగా ద్రవ్యము మిగులుట అను అవకాశము తిరుపతిలో సంభవించవచ్చును. పదిచేలు ఆదాయముకు పైబడిన ఆదాయము రాగల దేవాలయములలో కష్టపడి కొంతసామ్యము మిగిలించవచ్చును. అంతకు తగ్గిన ఆదాయమువచ్చెడి దేవాలయములలో ‘మిగులు’ అనే మాటకు అవకాశమే యేర్పడదు. అట్లు కష్టపడి మిగిల్చిన ద్రవ్యమును ఏక్కులేని ఇతర ఆలయముల క్రింద ఖర్చుపరచుటను ఒక విధమగు ధర్మముగ అంగీకరించవచ్చును. మతప్రచారమునకు భక్తిప్రచారమునకు తావులేని సంస్థలకు రేడియో సెట్లకు పార్కులకు ఇటువంటి మరి యేయితర కార్యములకుగాని వినియోగ పరచుట ఘోరమగు అపచారము. వేదములు వేదాంగములు వాని పఠన పాఠనములు సనాతనధర్మ ప్రచారము గ్లానిచెందక అనువృత్తములై చైతన్యముతో నుండుటకు అట్టి విద్వాంసుల నాదరించవలసిన బాధ్యత ప్రభుత్వము పైసనే విధివిహితమై పడియున్నది. వారలనాదరించుటకు పూర్వకాలపు ప్రభువులస్తమింపజేయబడిరి. అట్టియెడ ప్రభుత్వము తమకు ప్రవేశమో అక్కరయో అదరమో బాధ్యతయో లేక వారలు తాటస్థ్యముతోనుండు పక్షములో ఆ భారమును స్వల్పాదాయముగల దేవాలయములట్టి మహాభారమును వహించి కృతకృత్యత సందజాలవు. ‘చంద్రునకు నూలుపోగు’ అనుసత్లు తలచి అందుకై సాహసించుట ప్రమాదము. సాహసమైనను శుభోదర్శమును కోరి దేవాలయములనే మార్గ దర్శకములుగజేసి చూచెదమనుట నత్యమైనచో దేవాలయ ద్రవ్యమునుండి వేదములు వేదాంగములలో పరినిష్ఠితులగు పూజ్యులను ఆలయములలో నిత్యకైంకర్యములలో నియమించి వారలకు సుఖ జీవనము కల్పించుట మంచిది. కేవలము ఆ ద్రవ్యమును విరివిగా ఖర్చుపరచి నభలు సమావేశములు జరిపి ‘మూడునాళ్ల ముచ్చట’లతో ప్రాద్దుపుచ్చుట అంతటి లాభకరము కాకపోవచ్చును.

ప్రభుత్వముచే నియమింపబడిన సంస్కృత భాషాద్వరణ విచారణ సంఘమువారికి యీ సంవత్సరములో నేనుమనవి చేసిన రహస్యమును సంగ్రహముగా తెలిపి యీ నాప్రసంగమును ముగించెదను. ఖండాంతరములందు విద్యత్సమ్మానమునకై యేర్పడిన ధర్మసంస్థలలోనొకటగు 'నేచిలో' స్మారక సంస్థవారు ఉద్దేశించి సడిపించుచున్న విధమున సంస్కృత భాషలో అన్నిశాఖలయందు ప్రత్యేకముగగాని సమష్టిగా అన్నిటియందుగాని ఏరెంటిమూటి యందుగాని ప్రస్తుతమునుమ్యల శక్తిసామర్థ్యములను దేశకాలములను అనుసరించు వైదుష్యప్రతిభగల ఏకకర్తరికో ఇట్లకొనవత్సరమునకొకసారి దానిపై నిర్ణయింపబడిన పరిషద్వర్గమువారి ద్వారముగ పరీక్షలుజరిపి అట్టి పరీక్షలందు నెగ్గినధన్యజీవికి ఒక లక్ష రూపాయలు పారిజోషికము చేయుటకు చాలిన ఒక శాశ్వతనిధిని ప్రభుత్వముకల్పించిన యెడల ప్రజలలో అందరిలో సంస్కృత భాషాధ్యయనాభిలాషకలిగినను కలుగకపోయినను 'విపులాచపృథ్వీ' అనునట్లు ఏమూలనో ఒక మహాపురుషుడవతరించి మన గీర్వాణ భాషను సనాతనధర్మమును సంరక్షించగలడని నేను మనవిచేసిన విషయము. అట్లు సనాతనధర్మము నాశరహితమైనదను దృఢవిశ్వాసము ఉన్నపుడు దానికై 'ప్రభుత్వావలంబమును' నీవెల అపేక్షించవలసివచ్చును

దని వారలు ప్రశ్నించినచో ఆ ప్రశ్నకు నేను యేమి సమాధానము చెప్పవచ్చునో నాకు బుద్ధిస్థము కాలేదు గాని ప్రాజ్ఞులగువారు సన్నట్లు ప్రశ్నించలేదు.

రాజాశ్రయముతో ప్రజలను బలాత్కరించి మతములను తారుమారు చేసిన పూర్వకాలపు రోజులివికావు. జాతిమత కులపై విధ్యమును తొలగించి 'విద్యావిసయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తినీ శునిచైవ శ్వపాకేచ పండితాః సమదర్శినః' అను గీతోపదేశమును స్వీయ వ్యాఖ్యతో సమన్వయించి దానిని పరమ లక్ష్యముగ విశ్వసించిన సమదర్శక ప్రభువుల పరిపాలనలో విద్వాంసులు తమ పూర్వికుల వాసనను వచలలేక ఇతరుల సిద్ధాంతములపై యుద్ధము చేయుట కార్యకారి కాబాలయ. ఈ భోరణిలోని కొందరు లౌకిక ప్రచారకులు 'గోబ్రాహ్మణో భ్యః శుభమస్తునిత్యం' — 'దేశో యం క్షేభరహితో బ్రాహ్మణాస్సస్తు నిర్భయః' ఇత్యాది పురాణవ్యక్తములను అను సంధానము చేయునప్పుడు ఆ పద్యము 'బ్రాహ్మణ' శబ్దములను తగ్గించి యేదో తమ తమ రుచి కనువుగ శిల్పమును కల్పించి పద్యములను నవరించుటయు కనుబడుచున్నది.

ఈ వ్యాసమునందు నేనుద్దేశించిన పరస్పరసహకారము నీర్పించి 'సర్వేజనాః సుఖినో భవన్తు' అను అర్చక సంకల్పము నమన్వితమగుగాక యని కోరుచున్నాను.

పృథివీశాంతిరంతరిక్షగం శాంతిర్ద్యౌశ్శాంతిః

దిశశ్శాంతి రవాంతరదిశశ్శాంతి రగ్నిశ్శాంతిః

వాయుశ్శాంతిరాదిత్యశ్శాంతి శ్చంద్రమాశ్శాంతిః

నక్షత్రాణిశాంతి రావశ్శాంతి రోషధయశ్శాంతిః

వనస్పతయశ్శాంతిర్గౌశ్శాంతి రజాశాంతిరశ్వశ్శాంతిః

పురుషశ్శాంతిర్భూమీశాంతిశ్శాంతి రేవశాంతిః

శాంతిర్మే అస్తుశాంతిః ॥

స్వయంకృతాపరాధము

బులుసు - వేంకటరమణయ్య

సాధారణమైన జనులె ఇతరులకు ఏ కారణం చేతనైనా నరే—అపకారం చెయ్యబోయి తామే కష్టాలు పాలు కావడం నహజం! ఇట్టి దురుద్దేశాలు ఉన్నవారు తాము తీసిన గోతిలో తామే పడి లోకానికి ఒక గుణపాఠాన్ని బోధిస్తూవుంటారు. అలాటప్పుడు సద్గుణగరిష్ఠులూ, గొప్ప దైవభక్తులూ, నియమపరులూ అయినవారి విషయంలో అపకారం తలపెట్టితే - ఎంత గొప్ప శక్తిమంతుడికయినా హానికలుగక మానదు. గొప్ప తపశ్శక్తి సంపన్నులైన మహామునులుకూడా దీనికి గురి కావలసినదే! తన పేరు చెప్పిననే మూడులోకాలూ గజగజలాడే దుర్వాసమహాముని దేవేంద్రుణ్ణి శపించి, అతని సర్వస్వాన్ని సముద్రంపాలు చేసి, క్షీరసాగరమధనానికి కారణభూతుడైన శక్తివరుడు కూడా అంబరీషుడనే మహారాజునకు నిష్కారణంగా అపకారం చెయ్యదలచి, తానే నానాశ్రమలూ పడి, చివరకు అతనినే శరణువేడవలసి వచ్చినది!

అంబరీషుడు గొప్ప హరిభక్తుడు. నాభాగుని కుమారుడు. అతడు గొప్ప పరాక్రమశాలి. సప్తద్వీపాలతోను కూడి వున్న భూమండలాన్ని ఏకచ్ఛత్రాధిపతియై పాలిస్తూ లెక్కలేని దాసధర్మాలూ, యజ్ఞయాగాదులూ చేస్తూవుండేవాడు.

‘యత్కరోషి యదశ్నాసి యజ్ఞాహోషిడదానియతే,
యత్తపస్యసి కౌంతేయ! తత్కురుష్వదుదర్పణమ్’

అని భగవద్గీతలో చెప్పబడిన విధంగా, తానేమి చేసినా నిష్కాముడై భగవదర్పితం చేస్తూవుండేవాడు. ఇలా చేస్తూ నదా హరిధ్యాన తత్పరుడయి పుండుటవల్ల, మహా విష్ణువు ఇతనియెడల సంతృప్తుడై తన చక్రాన్ని అనుగ్రహించాడు. అది ఈ అంబరీష మహారాజు తలచినప్పుడు ప్రత్యక్షమయి అతని కోరికను నెరవేరుస్తూ వుంటుంది.

ఒకప్పుడు ఆ మహారాజు ఒక సంవత్సరం కాలం గొప్ప నియమంతో ద్వాదశీ వ్రతాన్ని నెరవేర్చి లేత పాడి యావులను వెండి గిట్టలతోనూ, బంగారు కొమ్ములతోనూ—అంటే ఆయాతొడుగులతో కొట్లకొద్దీ బ్రాహ్మణులకు దాసంచేసి, పిండిపంటలతో వారికి సమృద్ధిగా భోజనములు పెట్టి, నియమితకాలం అతిక్రమించకుండా తానూ భోజనంచేసి, వ్రతపరినిమూపై చేయడానికి నిష్ఠంగా వుండెను. ఆ సమయంలోనే సులభక్రోధుడైన దుర్వాసమహర్షి అతని యింటికి అతిథిగా వచ్చెను. వచ్చిన ఆ మహామునికి అంబరీషుడు ఎదురుగాపోయి, గౌరవించితెచ్చి ఉచితాననం మీద కూర్చుండబెట్టి, అర్ఘ్యపాద్యాలను ఇచ్చి గౌరవించి,

నాడుతనతోకూడా భోజనం చెయ్యవలెనని కోరుతూ, తన వ్రతం సంగతీ, శీఘ్రకాలంలోనే తాను ద్వాదశీపారణ చెయ్యవలసిన సంగతీ చెప్పెను. మహాముని దానికి సమ్మతించి “ఇదిగో! యమునా నదికి పోయి, స్నానంచేసి చాలా త్వరగానే వస్తాను” అని చెప్పిపోయి, నదిలో స్నానం చేస్తూ ఎప్పటికీ ఒడ్డుచేరక కాలయాపన చెయ్యసాగినాడు. అంబరీషునకా, కాలం మించిపోతున్నది. ద్వాదశీగడియలు దాటకుండా పారణ చెయ్యకపోతే సంవత్సరం పాటుచేసిన వ్రతం యావత్తూ నిష్ఫలమై పోతుంది. అతనికి ఏమి చెయ్యడానికి పాలుపోలేదు. తాను ఇలాటి విషమ పరిస్థితో ఏమి చెయ్యాలో తెలుపవలసినదని అతడు అక్కడి బ్రాహ్మణులను అడిగెను. వారు “మహారాజా! అతిథి రాలేదని—అతనికోసం ఎదురుచూస్తూ, వ్రతభంగాన్ని చేసుకోవడం భావ్యంకాదు. అతిథి రాకుండా తాను పారణ చేయడం భావ్యంకాదు కూడాను. దయచేసి మీరు కొంచెం తీర్థాన్ని స్వీకరించండి. దానివల్ల మీకు పారణ ఫలమూ దక్కుతుంది, భోజనం చేసినట్లున్నాకాదు. ఇంతకంటే వేరే మార్గం తోచడంలేదు.” అని పలికినారు. అందువల్ల అంబరీషుడు తనకు కలిగిన ధర్మసందేహం తీరి మనస్సులో విష్ణువును ధ్యానిస్తూ జలపానం చేసి, వ్రతఫలం దక్కించుకొని దుర్వాసునిరాకకోసం ఎదురుచూస్తూ ఉండెను.

అపకాశం కల్పించుకొని ఎవరినైనా శపించడానికి ఎల్లప్పుడూ ఎదురుచూచే స్వభావంగల దుర్వాసమహర్షి కావలెననియే చాలాసేపు సదిలోస్నానముచేసి, ద్వాదశీఘడి యలుమించిన తర్వాత గాని అంబరీషుని భవనానికి రావడం లేదు. తాను రాకుండ పారణచేస్తే అతిథిని అవమానించిన నేరంమోపి అపకారం చేయవలెననే అతని సంకల్పం!

దుర్వాసుడు అంబరీషుని వద్దకువచ్చితన దివ్యదృష్టివల్ల ఆ రాజు జలపానంచేసి వ్రతఫలాన్ని దక్కించుకున్నాడని తెలుసుకున్నాడు. తీర్థస్వీకరణం పారణతో సమానమనీ, అవిధంగా పారణచేసినందువల్ల తన్ను అవమానించినట్లయిన దనీ మహామునికి తోచి, అంబరీషునిమీద విపరీతపుకోపం కలిగినది. ఆకోపంతో ఒళ్లు తెలియక అతడు అక్కడవున్న వాళ్లను చూచి “మీరందరూ చూస్తూనే ఉన్నారుకదా! ఈ దురహంకారుడు నన్ను భోజనానికి రావలెననిపిచి, నేను స్నానంచేసి వచ్చేలోపలనే భుజించాడు. ఇలాంటివసులు చేస్తూ, పైకి గొప్ప హరిభక్తునివలె నటిస్తూన్నాడు. ఇతనికి ప్రాయశ్చిత్తం చెయ్యక విడువను” అని పండ్లు పటపట

కొరుకుతూ తన శిరస్సునుంచి ఒక జడను ఊడదీసి మంత్రించి అంబరీమనిషికి వంపెను. అది కూలాయుధహస్త అయిన కృత్యగా మారి నిప్పులుకక్కుతూ ఆ రాజామినికి వెళ్ళినది. అంబరీమడు ఏమీచేయక ముకుళిత హస్తమై మహావిష్టువును ధ్యానంచేస్తూ నిలుచున్న చోటనే ఉండిపోయాడు.

ఇక్కడ జరిగినది భగవంతునికి తెలియకుండా ఉంటుందా? నిష్కారణంగా తన భక్తుడిమీద ఇలా అత్యాచారానికి పూనుకున్న దుర్వాసుడికి తగిన ప్రాయశ్చిత్తం బరపాలని అతడు నంకల్పించి, అంబరీమనికి యిది వరలోనే ప్రసాదించిన చక్రాన్ని వెంటనే ఆ శక్తిమీదికి పంపాడు. ఆ చక్రం అంబరీమనిషిమీదికి వస్తూవున్న శక్తిని సడుసునే అడ్డుకొని ప్రళయాగ్నివలెనే దానిమీదపడి, దాన్ని ముక్కముక్కలు చేసినది. ఆ చక్రం అంతటో తృప్తిపడకుండా దుర్వాసుని మీదికి ఉరికింది. ఈ సంఘటనకు ఆ మహాముని ఆశ్చర్యపోయాడు. ఇలా జరుగుతుందని అతడు మొదట అనుకోలేదు. స్వభావ సిద్ధమైన కోపానికి అకలి తోడుపడగా తొందరపాటుచేత అనాలోచితంగా అతడు కృత్యను సృష్టించి వుంటాడు. పరాత్పరుడు అంబరీమనికి చక్రాన్ని అనుగ్రహించిన సంగతి అతనికి తెలియదేమో! ఒకవేళ తెలిసినా, యీ సమయంలో సృష్టిపథాన్ని పొందలేదేమో!

తాను పంపిన కృత్య చిన్నాభిన్నం కావడంతోటే దుర్వాసుడి గర్వమంతా చప్పబడిపోయి, ఎక్కువ దిగులు కలిగింది. తాను చేసినపని అనుచితమైనదని అప్పుడు అతనికి అవగాహన అయినది. అయితేమాత్రం ఏమి? గతజల సేతుబంధనం! జరిగిపోయినదాన్నిగురించి విచారిస్తే లాభం ఏముంటుంది గనుక. అతడు అందుకోసం ఎక్కువ దిగులుపడనేలేదు. చక్రాయుధం కృత్యను ధ్వంసంచేసి, తృప్తిపడకుండా తనమీదికి రావడంపల్ల అతనికి చాలా భయం కలిగింది. ఎక్కువ కంపం కలిగింది. తనను ఆ విపత్తునుంచి కాపాడేవారెవరు? ఆ చక్రాన్ని - తన భక్తుణ్ణి రక్షించడంకోసం పంపినవాడు విష్ణువాయును! తన్ను రక్షించవలెనంటూ ఆయన దగ్గరికి ఏమొగం పెట్టుకుని వెళ్ళగలడు? అందునుంచే కాబోలు, అతడు దేవదేవుని వద్దకుపోలేదు. ఆ చక్రాన్ని తప్పించు కోడానికి ఏక్కబలంచూపి, పరుగెత్తసాగినాడు ఆ దుర్వాసుడు. ఆ చక్రమున్నూ అతన్ని విడువకుండా అతని వెంటబడినే రాసాగినది.

దుర్వాసునికి ఒక ఆలోచన కలిగింది. బ్రహ్మదేవుని వద్దకుపోయి, అతనిని శరణువేడితే ప్రయోజనం వుంటుం

దని అనుకొని, ఆ సృష్టికర్తవద్దకుపోయి “ఓదేవా! దయతో నన్ను ఈ చక్రసలంబుంచి తప్పించి కాపాడుము” అని ప్రార్థించెను. అందుకు బ్రహ్మ ఇలా అన్నాడు.

“ఓ మునీ! అది దేవుడైన విష్ణువు కాలస్వయాపుడై యీ కాలాన్ని సడుపుతున్నాడు. లోకాలన్నింటినీ అవి పుండవలసినస్థలాల్లో ఆయా చోట్లలోవుంచి పాలిస్తున్నాడు. అతనికి నోపం కలిగినవంటే లోకాలన్నీ భస్మరాశి అగును. అట్టివిష్ణుదేవుడు పంపిన చక్రాన్ని అడ్డుకోవడం యెవ్వరికీ తరం కాదు. నేనూ, శివుడూ, ఇంద్రాదిదేవతలూ, దక్షుడు మొదలైన ప్రజాపతులూ అంపరమూ అతని యాజ్ఞ జగద్విజయంకూ తలపైధరిస్తాము. అట్టి దేవదేవుని చక్రాన్ని మళ్ళించడం నాతరం కాదు.” అని

బ్రహ్మ యీ విధంగా చెప్పగా దుర్వాసుడు వెంటనే కైలాసానికి పోయి పరమశివుని సంబర్ధించి తన భాధ చెప్పుకొని విష్ణుచక్రాన్ని మళ్ళించవలెనని కోరినాడు.

‘నాయనా! సృష్టస్థితిలయాలకు కారణమైనవాడు మహా విష్ణువు. అతని మాయ ఎంతటి తత్త్వవేత్తకయినా అవగాహన కాదు. ఆయన పంపిన చక్రాన్ని అడ్డుకోవడం నాకు సాధ్యంకాదు. కాని, దాన్ని తప్పించుకునేమార్గాన్ని తెలుపుతాను, విను. నీవు విష్ణుదేవుని దగ్గరకేపోయి, రక్షించాలని ప్రార్థించు. దయా మయుడైన ఆ దేవుడు నీకు తప్పక మేలుచేయగలడు” అని.

ఆ మాటలు విని దుర్వాసుడు గత్యంతరంలేక విష్ణు దేవుని దగ్గరకే వెళ్ళవలసి వచ్చినది. అతడు వైకుంఠానికి పోయి మహా విష్ణువు పాదములపై పడి “ఓ దేవదేవా! దయామయా! పరదా! నీ చక్రాన్ని ఉపసంహరించుకుని నాకు ప్రాణభిక్షపెట్టు; నీ మహిమనూ, భక్తులయెడల నీకు ఉన్నవాత్సల్యమునూ గ్రహించలేక మహాపరాధం చేశాను. నీవు ప్రేమిస్తున్న మహాభక్తునికి గొప్ప అవకాశం చేశాను. నా తప్పును క్షమించు. నన్ను రక్షించు.” అని పలుకుచూ, పాదాలను విడువక అట్టేపడివుండెను. ఆ దేవదేవుడు దుర్వాసునితో ఇలా అన్నాడు.

‘పాపం! నీ సంగతి చూస్తే చాలా బాలికలుగుతుంది. కాని, నేను ఏమీ చెయ్యలేనిస్థితిలో వున్నాను. సాధువులైన భక్తులు నా మనస్సును అపహరిస్తారు. పాపరహితులై భక్తి అనే త్రాళ్ళతో మదపుటేసుగును బంధించినట్లు నన్ను బంధిస్తారు. నేను ఆ త్రాళ్ళకు కట్టుపడియే వుండును. నాకు నాశ్రేయస్సుకంటే భక్తుల శ్రేయస్సే ముఖ్యమైనది. భక్తులెక్కడైతే వుంటారో, అక్కడ నేను అపు వెంటపోయే కోడెవలెనే వెంటబడిస్తావుంటాను. నిష్కళంకులైన భక్త వరులు తమ బంధువులనూ, నిరినంపదలనూ, తుదకు స్వశరీరాన్ని లెక్కచేయక నమస్తమూ నేనే అని

భావిస్తూవుంటారు. అట్టివారిని నెన్నట్టడూ విడవకుండా ఉండును. నీవు తపస్సుంపమొడననె గర్వంతో నా భక్తవరునికి అపకారంచేశావు. బ్రాహ్మణులకు తపము, విద్య - అనేవే ముక్తినివ్వగలవు. దుర్బిణీతులైనవారికి కిడుసు కలిగించేవికూడా అవే! సాధువులకూ, నాకూ భేషు లేదు. నా తేజస్సు సాధువులలో వ్యాప్తమయివుండును. ఎవరైనా వారికి అపకారం తలపెట్టితే, నాతేజస్సు ఆయు ధంవలె పనిచేస్తుంది. భక్తునికోసం పంపబడిన చక్రాన్ని ఆ భక్తుడే ఉపసంహరించాలి. నేనేమీ చెయ్యలేను. నీవు వేగంగా ఆ అంబరీముని దగ్గరకెవెళ్లి ఆయననే శరణు వేడుము. దయాళువైన ఆ మహారాజు నిన్ను తప్ప కుండా రక్షించగలడు. ఇంతకంటే గత్యంతరంలేదు.'

విష్ణుదేవుడివిధంగా చెప్పేసరికి దుర్వాసుడు నిర్భ్రాంత పోయేడు. ఆ దేవునికి భక్తులయందు ఎంతవాత్సల్యమున్నదీ న్నట్టమైనది. అంబరీముని భక్తిముందు తనతపశ్శక్తి తృణ ప్రాయంకూడా కావని అతనికి తోచింది. అంబరీముడి దగ్గరకే వెళ్లి శరణు వేడితే తన అపాయం తప్పి పోవచ్చు. అయినా అంత అపకారం చేసేకూడా, ఏగులెక అతని దగ్గరకు వెళ్లడానికి మొగం ఎలాచెల్లుతుంది? ఒళ్లుచచ్చి పోతుందికా! అయితేఏమి? తానుజీవితం వుండాలంటే ఆలా చెయ్యక తప్పదు. అందుచేత—విధిలేక దుర్వాసుడు ఎంతో దుఃఖంతో అంబరీముని దగ్గరకుపోయి; అతని పాదాలమీద పడి తన్ను రక్షించవలెననీ తన తప్పును క్షమించాలనీ ప్రాచేయపడ్డాడు. అతడు 'అపరాధం, అపరాధం' అంటూ అతనిని తన కాళ్లదగ్గరనుంచి లేపనెత్తి, దుర్వాసుని విడిచి పోవలెనని కోరుతూ చక్రాయుధాన్ని యిలా స్తుతించాడు.

"ఓ చక్రాయుధమా! పంచభూతాలూ, సూర్యచంద్రులూ లైన నమస్తదేవతలూ నీవే. విష్ణువు నిన్ను శత్రువుల మీదికి విడిచినయెడల క్షణంలో నమస్తనైవ్యాన్ని సశింపజేసివస్తావు. రాక్షసులకు నీవు కలలో కనబడితేచాలు, నిద్రలోనే వారి ప్రాణవాయువులు ఎగిరిపోతాయి. దేవదేవుడు ఖలులను శిక్షించి, సాధువులను రక్షించడానికి నిన్ను పంపూతూ వుంటాడు. నిన్ను సుతించడం నాపంటి వానికి సాధ్యంకాదు. నన్ను రక్షించడానికి ఆపరాత్మరునిచే నీవు పచ్చినందుకు అనేక ధన్యవాదాలు. ఇన్నాళ్లు నీవు దుర్వాస మహాముని వెంటబడి, అతనిని నానా చిక్కులూ పెట్టి తగిన శాస్త్రచేశావు.

ఇంతలో విడిచిపెట్టు. అతనికి ఎట్టిహానిచేయకుము. అతనిని విడిచి పోవలెనని ఇదే ప్రార్థిస్తున్నాను"

ఇట్లు అంబరీముడు పలికినాకూడా చక్రం దుర్వాస మహామునిని విడవలేదు. అప్పుడు ఆరాజు "నేనే బహుక కర్మలను నెరవేర్చిన వాడనైతే, యాచకుల కోర్కెలను తీర్చిన వాడనైతే, బ్రాహ్మణులను దైవసమాసంగా చూచే వాడనైతే, నా సేవలవలన విష్ణుదేవుడికి సంతృప్తి కలిగి నట్లయితే యీ చక్రంవల్ల ఎట్టిబాధయు పొందక యీ మహాముని సుఖంగా వుండునుగాక!" అని ప్రతిస చెయ్యగా—ఆ చక్రం ఆ మునిని విడిచి వెళ్లిపోయింది. దుర్వాసుడు పరమానంద భరితుడయ్యాడు. అతడు అంబరీమునిచూచి "ఓ రాజా! నీవెంత గొప్ప విష్ణుభక్తుడ వని తెలియకయూ, నీకు విష్ణుచక్ర సహాయమున్న సంగ తియూ తెలియక, ఏదో సామాన్య రాజువని అనుకొని అహంకారంతో నీయెడల మహాపరాధం చేశాను. దానిని నీవు లెక్కచెయ్యకుండా, శరణాగత రక్షకుడవై నన్ను కాపాడినావు. నీమేలు ఎన్నటికీ మరచిపోను. నిన్నెప్పుడూ స్మరిస్తూ వుంటాను. దేవ దేవేంద్రుడైన విష్ణువును అకళంక స్థితిని సేవించే భక్తులను ఎలాటి అపదలూ ముట్టవని యిప్పుడు తెలుసుకున్నాను. నీ దయవల్ల నాప్రాణాలు దక్కినవి. ఇకనేను సుఖంగా వెళ్లిపోతాను" అని పలికి వెళ్లడానికి సిద్ధపడ్డాడు.

అప్పుడు అంబరీముడు భోజనముచేసే వెళ్లవలసినదని దుర్వాసుని ప్రార్థింపగా, అతడు అల్లెచేసెను. దుర్వాసుడు వచ్చి, చక్రముచే వెంటబడించబడి, లోకాలన్నీ తిరిగి వచ్చేసరికి ఏడాదికాలం నమంగా బట్టినది. మునివచ్చేసరికి అంబరీమునికి మరొక సంవత్సరం ద్వాదశివ్రతం పూర్తి అయి రాజు ద్వాదశిపారణకు సిద్ధంగావున్నాడు. ఆ సమయంలోనే దుర్వాసుడు రావడం తటస్థంచడంవల్ల, అతనికి భోజనం పెట్టి, ఆ తర్వాత అంబరీముడు భుజించి తృప్తిపడ్డాడు. తాను చక్రాన్ని ప్రార్థించి, దుర్వాసునికి దాని బాధను తప్పించినా, తానుచేసినదేమీ లేదనీ, భగ వంతునికి తన యెడల గల కృపయొక్క మహత్తే ఈవని చెయించినదనీ విశ్వసించాడు. ఇట్టి సత్సంకల్పం ఉన్న వాడు కాబట్టి, సంసార బంధంతో సంబంధం పెట్టుకోక సులభంగా భగవంతుని సాయుజ్యాన్ని పొందగలిగినాడు.

ఆత్మకళ్యాణము వాంఛించువారికి వైరాగ్యసాధన మత్యంతావశ్యకము. వైరాగ్యము గలుగనిచే ఆత్మద్వార మెన్నడును గానేరదు. నిజమైన వైరాగ్యమువలన సాంసారిక భోగపదార్థములయెడ ఉపరమత్వము జనించును. దానివలన పరమేశ్వరస్వరూపమున యథార్థజ్ఞానము కలుగును. ధ్యానముచేత పరమాత్మస్వరూపముయొక్క యథార్థజ్ఞానము, జ్ఞానముచేత ఉద్ధారము గలుగును. జ్ఞాన సంపాదనపూర్వకమగు ముక్తి బడయుటలో వైరాగ్యము ఉపరమత యవనరము లేదనుకొనువారి ముక్తి వాస్తవము నకు ముక్తిగాక కేవలము భ్రమమాత్రమే యగును. వైరాగ్య ఉపరమత్వరహితజ్ఞానము వాస్తవికజ్ఞానము కానేకాదు. అది కేవలము వాచికజ్ఞానము—శాస్త్రీయజ్ఞానము మాత్రమే. అట్టిదాని ఫలము ముక్తిగాకపోవుటయే గాదు; ఇంకను గతౌరబంధనమగును. ఇందులకే శృతి—

“అంధంతమః ప్రవిశంతియేఽవిద్యాముపానతే
తతోభూయఇవతే తమోయ ఉ విద్యాయాంరతాః ॥

అవిద్యోపానకులంధకారములో విద్యోపానకులంతకంటె నధిక గాఢాంధతమిన్రమున బ్రవేశించెదరను వాచికజ్ఞానము నిర్భయులై విషయభోగరతులై పోయి పాపమును బాపమని తలంచరు. కనుకనే యట్టివారు విషయపంకమున ఆకంతము నిమగ్నులై పతితులగుదురు.

నిజమునకు జ్ఞానమును పేరుతో గొప్ప అజ్ఞానము గ్రహింపబడుచున్నది. కనుక యథార్థకళ్యాణాకాంక్షితులగు సాధకులు వాస్తవిక దృఢవైరాగ్యము నముపార్జించుకొనవలెను. అడంబరము వైరాగ్యము కాదు. ఏదో కారణముచేతగాని మూఢత్వముచేతగాని ధనదారపరివారములను విడిచిపెట్టుట, లేదా-అన్యములగు బాహ్యచిహ్నములు ధరించుట వైరాగ్యమనిపించుకొనదు. మనస్సులో విషయ వాంఛలు ప్రబలుచున్నను లేనట్లు నటించుట మిథ్యాచారము దంభమును—

కర్మేంద్రియాణి సంయమ్యయ ఆస్తే మనసాన్మరన్

ఇంద్రియాద్ధా౯ విమూఢాత్మా మిథ్యాచారస్య ఉచ్యతే ॥

ఏ మూఢాత్ముడు కర్మేంద్రియములను బలవంతముగ నణచిపెట్టుకొని ఇంద్రియభోగములను మనసా చింతించుచుండునో వాడు మిథ్యాచారి—దంభియని చెప్పబడును.

ప్రస్తుతకాలములో దంభము నీమలు దాటిపోవుచున్నది. ప్రజలను మోసగించుట కొకడు కపటమౌనధారియై చిత్ర

విచిత్రానసీనుడై ఇంకొకడు మేనెల్ల బూది యలందుకొని కేళములు పెంచుకొని నటించుచున్నాడు.

జటిలో ముండి లుంచిత్రకేళో

కాషాయాంబర బహుకృతవేషః

పశ్యన్నపిచ సపశ్యతి లోకో

హ్యుపరనిమిత్తం బహుకృతకోకః ॥

ఇంచేదియును వైరాగ్యముగాదు. స్త్రీ పుత్ర కుటుంబ ధనశిఖాసూత్రాదులను కర్మస్వరూపమును విసర్జించుట తప్పనిగాదు. మౌనధారణము, ఆననములువేయుట, విభూతి ధరించుట కేళములు పెంచుకొనుట లేదా ముండన మొసర్చుకొనుట మున్నగు పనులశాస్త్రీయములనంగతములు నింద్యములుననియు జెప్ప వీలుగాదు. ఇల్లువాకిలి విడిచి యీ చిహ్నములు దాల్చువారందరును మోసగాండ్ర నియు జెప్పరాదు. కాని వైరాగ్యమును పేరుతో ప్రజలచే పూజలు గైకొనుట ప్రజలపై అసభికారమగు హక్కు చూపించుటకు అనేక రీతుల వారిని మోసగించుటకు బ్రయత్నించువారి విషయముననే జెప్పబడినది. సంయమమునకు అంతఃకరణగుద్దికి సాధనములో నిట్లు చేయుచుండువారిని నిందింపగూడదు. బాహ్యమున సంయమమని నటించుచు మనస్సులో విషయమననము చేయుచు సుండువారిని మిథ్యాచారులని భగవానుడుగూడ నుడివి యుండెను. చిత్రవృత్తులను భగవచ్చింతనములో నియుక్త మొసర్చి వైరాగ్యవృత్తితో నిజముగ బాహ్యభృంగతర త్యాగులను నర్వశాస్త్రములు ప్రశంసించియున్నది.

వైరాగ్యమున్న నెంతో రహస్యవిషయము. దీని వాస్తవిక తత్త్వము విరాగులగు మహాత్ములే యెరుంగుదురు. జీవన్ముక్తులగు మహానుభావులయందును పరమాత్మరసమున మునింగి విషయరసమునుండి తమ్ము పూర్తిగ విముక్తులుగా గావించుకొనిన మహాపురుషులయందే వైరాగ్యము యొక్క పరాకాష్ఠ నృప్తముగ గన్నడును.

విషయా వినివర్తంతే నిరాహరన్యదేహినః

రసవర్ణ్యం రసోఽప్యన్య పరందృష్ట్యా నివర్తతే ॥

(గీత 2-59)

ఇంద్రియములద్వారా విషయములను గ్రహించనివారి విషయము లొక్కటే నివర్తించునుగాని రసము (రాగము) నివృత్తము గానేరదు. కాని జీవన్ముక్తుని రాగముగూడ పరమాత్ముని సాక్షాత్కారము చేసుకొని నివృత్తమైపోవును.

ఇక మనమిప్పుడు వైరాగ్యస్వరూపము, తత్త్వాప్తికి గల యుపాయములు, విరక్తుల లక్షణములు, ఫలముల విషయమై తెలిసికొందము. సాధనకాలములో వైరాగ్యము నకు రెండు శ్రేణులు గలవు. గీతలో నవి, వైరాగ్యమని, దృఢవైరాగ్యమనియును యోగదర్శనములో వైరాగ్యము, పరవైరాగ్యమనియును వేదాంతములో వైరాగ్యము, ఉపరతియనియు నను బేరులతో నుల్లేఖించబడియున్నవి. పైన జెప్పబడిన మూడింటిలోనే పరస్పరశబ్దద్వేయములలో గొంచెము గొంచెము భేదమున్నదిగాని అధికాంశమున గలిసిమెలిసిన శబ్దములే. లక్ష్యమునకే ఇచట మూడింటి నుల్లేఖించితిమి.

వైరాగ్య స్వరూపము

యోగదర్శనములో యతమాన - వ్యతిరేక - ఏకేంద్రియ - వశికారములను భేదములతో టికాకారులు వైరాగ్యమునకు నాల్గు సజ్జలు జెప్పి వానిని విస్తృతముగ వ్యాఖ్యానించుచుండిరి. ఆ వ్యాఖ్య యుక్తియుక్తము మాన్యమును. ఇచ్చటమాత్రము మాసాధారణ బుద్ధిని బట్టి వైరాగ్యరూపములను గొన్నింటిని క్లుప్తముగ జెప్ప బ్రయత్నించెదము. దీనివలన నెల్లరు నీ విషయమును దేలికగ గ్రహింపవచ్చును.

భయమువలన గలుగు వైరాగ్యము:—సాంసారిక భోగానుభవముచేత పరిణామములో సరకప్రాప్తియగును. ఏలనన భోగమునకు సంగ్రహ మవసరము. సంగ్రహమున కారంభమావశ్యకము. ఆరంభములో బాపముండును. పాపముయొక్క ఫలము సరకము, లేదా దుఃఖము. ఇట్లు భోగసాధనములందు బాపము పాపపరిణామము దుఃఖమని యెరిగి తద్భయముచే విషయములనుండి దూరముగ నుండుట భయోత్పన్నవైరాగ్యము.

విచారమువలన గలుగు వైరాగ్యము:—ఏ పదార్థములను భోగ్యములని యెంచి తత్సంగమున అసందమని భావించబడునో ఏ భోగ్యముల ప్రాప్తియందు సుఖప్రతితి యగుచుండునో అవి వాస్తవమునకు భోగ్యములును గావు సుఖసాధనములును గావు. అందు సుఖమును లేదు. దుఃఖ పూర్ణపదార్థములను దుఃఖములోనే తెలియక సుఖమున్నదని ఊహించబడినది గనుక నవి సుఖస్వరూపములుగ దోచుచున్నవి. గాని యధార్థమున కవి దుఃఖములే, దుఃఖ కారణములే. భగవానుడు—

యోహి సంస్పర్శజా భోగా దుఃఖయోనయ ఏవతే

అద్యంతవంతః కౌంతేయ సతేమ రమతే బుధః

(గీ. 5-22)

ఇంద్రియములవలనను విషయ సంయోగము వలనను జనించు భోగములన్నియు విషయానకులకు సుఖస్వరూప

ములగనే తోచుచుండును; గాని నిస్సందేహముగ నవి దుఃఖహేతువులే. అద్యంతములు గలవే. అనగా అనిత్యములు గాన అర్థునా! వివేకమంతుడిందులో రమించడు. అనిత్యములుగా దోచనిచో నివి క్షణభంగురములని యెంచి సహించవలెను.

మాత్రా స్పర్శాస్తు కౌంతేయ శీతోష్ణ సుఖదుఃఖదాః

అగమాపాయినో నిత్యాం స్థాం స్థితిక్షన్యభారత. (2-14)

కుంతీపుత్రా! శీతోష్ణ సుఖదుఃఖప్రదంబులగు ఇంద్రియములు విషయసంయోగములు క్షణభంగురములనిత్యములు గాన నీవు సహించుము.

ముందు శ్లోకములో నహనశీలతకు ఫలము:—

యంహి నవ్యధయంత్యేతే పురుషం పురుషర్షభ

నమదుఃఖసుఖం ధీరం సోఽమృతత్వాయ కల్పతే

(2-15)

సుఖదుఃఖములను నమానముగ భావించు ధీరునకి యింద్రియ విషయములు వ్యాకుల పరచవు. అట్టి ధీరుడే మోక్షమున కర్హుడు ఆశీచనవలన అనత్తుగా నిర్హరితమగు వస్తువు. దాని అస్తిత్వము లేనేలేదని భగవానుడు స్పష్టికరించినాడు. తత్త్వదర్శనుల నిర్ణీత సిద్ధాంతము నిర్బుద్ధియే

నానతో విద్యతేభావో నాభావో విద్యతేనతః

ఉభయోరపి దృష్టోఽస్త న్నన్తనయో న్తత్త్వ దర్శిభిః(2-16)

అర్థునా! అనద్యస్తువుయొక్క అస్తిత్వము లేనేలేదు; అట్లే నత్తుకు అభావము లేదు. ఇవిధమున యీ రెంటి తత్త్వము జ్ఞానులచే గాంచబడినది.

ఇవిధమున వివేకముద్వారా ఉత్పన్నమగు వైరాగ్యము ఆలోచనవలన గలుగు వైరాగ్యము.

సాధనవలన గలుగు వైరాగ్యము:—మనుజుడు సాధన చేయుచు జేయుచు విహ్వలుడై భగవత్తత్త్వమనుభవము జేసెకొన మొదలిడును. అట్టివేళ అతని మనస్సున భోగములన్న వైరాగ్యము స్వతః జనించును. అట్టి సమయములో వానికి ప్రపంచములోని నమస్త భోగ్యపదార్థములు ప్రత్యక్షముగ దుఃఖరూపములై ప్రతీతమగుచుండును. అంతేగాదు - భగవత్ప్రాప్తికి విషయములన్నియు బాధాకరములుగ జూపట్టును.

అజ్ఞాని దృష్టిలో రమణీయములై సుఖప్రదములై ప్రతీతమగుచుండు స్త్రీ పుత్రాదులు భగవత్ప్రేమవిహ్వలుని దృష్టిలో నీచముగ దుఃఖప్రదములుగ గన్పించును. (ఇట్లునుట స్త్రీపుత్రాదులన్న వ్యవహారములో సనహించుకొనుట యని కాదు.) సాధకుడైన గృహస్థుడు అందరితోడను యథాయోగ్య ప్రేమపూర్వకముగ బ్రవర్తించుచు వైరాగ్యభావమున నుండవలెను. సమస్త ధనసంపదలు

విశాలభవనములు యావయవ్వనములు వాహనములు మోటార్లు పదవి గౌరవములు దర్బారీవులు విలాసాలంకారములు మున్నగు వానియందు వానికి విషవత్ భావన యుండి అట్టి వానితోడి సంగము వానికి సాక్షాత్ కారాగారముకంటెగూడ నధిక బంధనకరమై దుఃఖదాయకమై హేయమై బోధపడజొచ్చును. కిర్తిప్రతిష్ఠలు సమ్మానాదరములు సత్కార గౌరవములు మున్నగునవన్న-సాధారణ పురుషుడు సంహవ్యాప్తు భూతప్రేతములన్న భయపడునట్లు-సాధకుడు భయపడుచుండును. సత్కారము సమ్మానము పూజనము లభించునని యేమాత్రమైన ఆసుమానము గలిగెనా-అట్టి చోటకు బోవుటకు జాలభయము దోచును; గనుకనే దూరస్థుడైయుండుటకు నర్హదా తలపోయుచుండును. ఏ ప్రశంసా ప్రతిష్ఠా మాన సత్కారములు లభించినచో సాధారణ మనుజుడాసందముతో చరపశుడై పోవునో అట్టివానియందే సాధకునకు లజ్జ సంకోచము—చివరకు దుఃఖముగూడ గలుగుచుండును. అట్టివి తన కధఃపతన కారణములని తలంచును. హేయపదార్థములను అపవిత్ర పదార్థములను మనము నిరాకరించునట్లే సాధకుడు మానసమర్యాదలన్న నిరాకరించును. ఒకరి సంతోషమునకుగాని యొకరి ఒత్తిడివలనగాని అతడెన్నడును పూజాసత్కారములను స్వీకరించడు. వానికవి ప్రత్యక్ష సరకములై తోచును. తన కట్టి గౌరవ మొనంగువారిని తన కహితులని తనకపకారము జేయుచున్నవారని తలంచును. గనుక వారి క్షణకాల సంతోషమునకై వారి పట్టుదలకు నమ్మతింపడు. ఇందు చేయువారికిసుమంతయును లాభము చేకూరక పోవుటయే గాక స్వీకరించు తన కభేగతియని యాతడెంచును. పక్షాంతరమున స్వీకరించక పోవుటలోగూడ దోషమూలేదు హింసయులేదు. ఇట్టి పనికై వారందరి పట్టుదలకు తాను లొంగిపోవుటయు ధర్మనమ్మతమునుగాదు. ధర్మమనిన - ఇహపరలోకములు రెండింటికిని గల్గూణకార్యగునదేకదా-ఉభయలోకముల కహితకరమైనది తప్పక అశుభమైనదేగదా-అది పురస్కారముపహారములుగావు; గొప్ప విపత్తే. తల్లిదండ్రులు మోహపశులై బాలుని తాత్కాలిక సుఖమునకై అపద్యమొనంగి చివరకాబాలునితోగూడ దామును దుఃఖములొందునట్లుగ యీఅమాయిక-సోదరులుగూడ తత్త్వమెరుంగనివారై నన్నీ పాపకుండమున బడద్రోయుచున్నారు. తెలివిగల బాలుడు తల్లిదండ్రుల మూఢహితము వినకున్నచో నాతడెన్నడును దోషికాడు. పరిణామముగాంచి కాని ఆలోచించికాని తల్లిదండ్రులును గోపగించరు. ఇట్లు తలంచి సాధకుడు పూజాసత్కారము లెవ్వరొసంగినను స్వీకరింపడు. ఇవి స్వీక

రించితినా-అనాథునివలె చంపబడుదునని యాతడెంచును. ఇతరుల కొలది మాత్రమైన సుఖమునకని నేను నా నర్హవినాశము చేసుకొనగలిగినంతటి త్యాగము నాయందులేదు. త్యాగబుద్ధి యుండియున్నను వివేకమిట్టి త్యాగము నుత్తమమని యెన్నడును స్థాపింపదు. సరళచిత్తులమాయకులైన సోదరులజ్ఞానముచే నిట్టి మానసమర్యాదలు పూజాసత్కారములు స్వీకరించుమని నిర్బంధించి సాధకులను మహాంధకారమున-దుఃఖహ్రదమున గూలద్రోయునట్టివారికి పరమాత్ముడు నద్బుద్ధి యొనంగుగాక! అట్టి నద్బుద్ధిచే వారు సాధకుల నెన్నడును విపత్తులలో ద్రోయకుండురు.

సాధనవ్యూహా ఇట్టి వివేకపూర్వ భావసలపల్ల భోగముల యెడ జనించెడు వైరాగ్యము సాధనసలపలన గలుగు వైరాగ్యము. ఇట్టి వైరాగ్యము గల వానికి బగత్తులోని స్త్రీపుత్ర ధనమాన సత్కారాదులు కాంతినిధియగు దివాకరుడుదయించినవిప్పుట్ల చంద్రునివలెనే కాంతి విహీనములుగ-ఆకర్షణవిహీనములుగ - నీరసములుగ దోచుచుండును.

పరమాత్మ తత్త్వజ్ఞానముచే గలుగు వైరాగ్యము:—సాధకునికి పరమాత్మ తత్త్వైకలబ్ధి పిదప ప్రపంచములోని సమస్త పదార్థములు వానికవేరనహీనములుగ మాయామాత్రములుగ దోచును. అటుపై సతనికి భగవత్తత్త్వ మొక్కటయొక్క నితర విషయములందెందును సారము కన్నడనే కన్నడదు. మృగత్వస్థలోని జలమును ఎండ మావులని గుర్తించినప్పుడు--నిద్రనుండి మెల్కొని నవ్వుమును నవ్వుమునుకొనునప్పుడు నవ్వుప్రపంచమును జింతించినను సందు సత్తా యేమియును దోచునట్లుగనే తత్త్వజ్ఞానికి జగత్పదార్థములందు సారము--సత్తాల ప్రతితియే కాబాలదు. ఇంద్రజాలిక వినిర్మితమగు పుష్పవాటికయొక్క రమణీయత కందరును మోహపడి యుందురుగాని తత్త్వమెరింగిన ఇంద్రజాలికానుచరుడు మాత్రమారామణీయకత్వమునకు మోహపడక నది మాయామయమని నిస్సారమని యెంచునుగదా - కాని నిజస్వామి చాతుర్యము జూచి తప్పక సంతోషముమాత్రము బొందును. అట్లే ఈ శ్రేణిలోని విరక్తుడును విషయభోగములందు మోహితుడుగాడు. ఇట్టి వైరాగ్యగంతునికే ప్రపంచములోని ఏ భోగ్యపదార్థమునందును అన్యయే యుండదుగదా - అప్పుడాతని కందులో రమణీయత సుఖభ్రాంతిమాత్రము కలుగుట యనునట్లు సంతభవించును? ఇట్టివాడే పరమాత్ముని పరమపదమున కధికారి. దీనినే పరవైరాగ్యము లేదా దృఢవైరాగ్యమందురు.

వైరాగ్యప్రాప్తికి ఉపాయములు

పై వివేచనముపై దీర్ఘముగ నాలోచించి సాధకులు మొట్టమొదటలోనే ప్రాపంచిక విషయములు ఫలితమున

హని చేకూర్చునవని యెరింగి భయముతో లేదా దుఃఖ స్వరూపములని యెంచి హేయభావముతో విసర్జించి వేయ వలెను. మాటిమాటికిని వైరాగ్య భావనతో - త్యాగమహా త్వమును మనసము చేయుటచేత - జగత్తు యొక్క యధార్థస్థితినిగూర్చి లెన్నగ విమర్శించుటచేత - మృత పురుషులను శూన్య భవనములు శిథిలగృహములను జూచుట వినుటవలనను - ప్రాచీన మహారాజుల అంతి మావస్తపై ధ్యానముంచుటవలనను - వివేకి జనుల సహ వాసముచేతను ఇట్టి భావములు వానికవే బయలుదేరును. అట్టి ఆ భావనలే విషయములయెడ విరక్తిని బుట్టించును. పుత్రకళత్రపరివారము - ఇల్లువాకిలి - కిర్తిప్రతిష్ఠలు మున్నగు సమస్త పదార్థములయందును నిరంతర దుఃఖ దోషములను బరికించి చూచి అట్టివానినుండి మనస్సును దొరిగించుకొనవలెను. భగవానుడు—

ఇంద్రియార్థేషు వైరాగ్య మసహంకార ఏవచ
జన్మమృత్యు జరావ్యాధి దుఃఖ దోషానుదర్శనం
అనక్తి రసభిష్వంగః పుత్రదార గృహదిమ

(13 ; 8-9)

ఉభయలోకసంపూర్ణభోగములయందును ఆ న క్తి లేకుండుటయు అహంకారము లేకుండుటయు జన్మ - మృత్యు - జరారోగాదులయందు దుఃఖ - దోషనిరంతర విచారము, పుత్రకళత్ర గృహధనాదుల యందానక్తి మమత్వములు లేకుండుటయు ముఖ్యము.

అలోచించి చూచినచో నిట్టివే యింకను సనేకములు ప్రపంచములోని సమస్త పదార్థములు దుఃఖస్వరూపములే యని బోధపరచు సంగతులు తెలియవచ్చునని యోగ దర్శన సూత్రము.

“పరిణామతాప సంస్కార దుఃఖైర్గుణ వృత్తివిరోధాచ్చ దుఃఖమేవ సర్వం వివేకినః (ప్రాచ.... - 15)

పరిణామ-తాప-సంస్కార దుఃఖములతో మిశ్రితములై యుండుటచేతను గుణవృత్తి విరోధములై యుండుట చేతనుగూడ సమస్త విషయ సుఖములు బుద్ధిమంతుల దృష్టిలో దుఃఖస్వరూపములే. ఇక దీని నిర్వచనము:— పరిణామదుఃఖములు—ఏ సుఖములు ప్రారంభములో సుఖస్వరూపములై ప్రతీతమగుచున్నను పరిణామమున దుఃఖస్వరూపములో అవి పరిణామ దుఃఖములు. రోగికి అరంభములో జిహ్వాకు రుచిగా దోచు కుపథ్యమువలె వైద్యుడు నిషేధించిననుగూడ ఇంద్రియానక్తుడగు రోగి అపాతసుఖకర పదార్థమును రుచిగలదని తిని అంతమున దుఃఖపడును, రోదనము చేయును, గోలచేయును. ఇట్లే విషయసుఖములు అదిలో రమణీయములై సుఖరూప ములై కన్పడుచున్ననుగూడ పరిణామమందత్యంత దుఃఖ కరములు. భగవానుడు—

విషయేంద్రియ సంయోగా ద్యత్తదగ్రైఽమృతోపమం
పరిణామే విషమివ తత్పుఖంరాజనంస్మృతం॥

(18.33)

విషయ ఇంద్రియ సంయోగమున గలుగు సుఖము బోగకాలమున అమృత తుల్యమై తోచినను పరిణామములో నది బలవీర్య బుద్ధి ధన ఉత్సాహ పరలోక నాశకమగుటచే విషతుల్యము గనుక అట్టిది రాజనసుఖమని వక్కాణించి యున్నాడు.

గజ్జి తామర మున్నగునవి గోకికొనుచున్నవేళ సుఖదమై కన్పించునగాని పరిణామములో గలుగు మంట మిక్కిలి బాధ కలిగించునట్లే విషయసుఖపరిణామము బాధా పూర్ణమే. ఇహ పరలోక సమస్త విషయ సుఖములు పరిణామ దుఃఖత్వము కొఱకే. గొప్ప పుణ్యసంచయము వల ననే మనుజునకు స్వర్గప్రాప్తి. గాని “తే తంభుక్త్వా స్వర్గ లోకం విశాలం క్షిణే పుణ్యేమర్త్యలోకం విశంతి” అట్టివారు స్వర్గలోక సుఖము లనుభవించి పుణ్యములు క్షిణించిన వెంటనే తిరిగి మర్త్యలోకమును బడయుదురు.

తాపదుఃఖత్వము:—పుత్రులు స్త్రీ యజమాని ధనము గృహము మున్నగునెల్ల పదార్థములు ప్రతియొక వేళను దహింపజేయుచుండును. బాగుగ అలోచించి చూచినచో తపింపజేయని విషయ మెద్దియును లేవని ప్రతీతమగును. ఇదియునుగాక తనకంటె నితరుడెవ్వడైన నేవిషయ మందైన సధికుడై యుండ గాంచినప్పుడు తన అల్పసుఖ కారణముచే వాని హృదయమున బెద్దగ మండుచుండును. విషయముల సంపాదనము తద్రక్షణము-తద్వినాశమందును గూడ నెప్పుడును విడువని తాపమే.

అర్థస్య సాధనే నిర్ద ఉత్కర్షణే రక్షణే ప్యయే
నాశోపభోగ ఆయాసస్తానశ్చింతాభ్రమోస్పృహం ॥

ధనమును సంపాదించుటలో రక్షించుటలో వ్యయమున నాశనమునగూడ దుఃఖమే. ఇట్టి ధనమును విడిచి మరణిం చుటలో దుఃఖము. తాత్పర్యమేమన అదినుండి అంతము వరకును సంతాపమే కలుగుచుండును.

కనుక దీనిని దూషించినారు. ఇట్టి స్థితియే పుత్రాదుల యెడప్రతిష్ఠా సమ్మానాదులయెడ గలుగుచుండును. పాండవలెనను కోరిక మొదలు వియోగమువరకు నెల్లరకును సంతాపమే కలుగుచుండును. సంతాపకరము క్షేళకరము కాని విషయసుఖమెద్దియును లేనేలేదు.

సంస్కార దుఃఖత్వము :— నేడుప్రాప్తించియుండిన పుత్రమిత్రకళత్రపరివారధనకిర్తుల సంస్కార ము హృదయములో నంకితమైపోయియుండుటచేత నవి సమాప్త మగుటతోడనే సంస్కారముల హేతువుచే తద్వస్తువుల అభావమత్యంత దుఃఖదాయకమగును. నేనెట్లుండెడివాడను

నాపుత్రుడెంత నుందరుడు స్వస్థుడు విధేయుడు! నాభార్య ఎంత సుఖీ! నాపతివలన నాకెంత సుఖము లభించు చుండెడి! నాపేరుయావత్ప్రపంచమున వ్యాపించి పోయినది! నావద్ద లక్షలు ధనముండెడిది. కాని నేనెట్లుగా మారి పోయితిని. అన్నివిధముల దీనాతిదీనుడనై పోయితినే! నాయొక్కని గతియే ఇట్లువచ్చినది. జగత్తులో లక్షల కోట్లజనులదినుండి ఇట్టి వెరుంగని వారలిట్టి విషయములతో శూన్యులై యున్నను వారితోటి దుఃఖమనుభవించుటలేదే! విషయభోగముల బాహుళ్యతానమయమునాటి సుఖ సంస్కారములుగల వానికే తదభావప్రతితి. అభావ ప్రతితిలో దుఃఖము నిండియున్నది. ఇది సంస్కార దుఃఖత్వము. ఇదియునుగాక ప్రపంచములోని సర్వ విషయ సుఖములును సర్వవేళలయందును దుఃఖమిశ్రితములను మాటగూడ సర్వదా ధ్యానమందుంచుకొనవలెను.

గుణవృత్తివిరోధజన్య దుఃఖము:—ఒక వ్యక్తికి కొంచె మనత్యభాషణముచే - లేదా చిన్నకపటము మోసము గావించినంత మాత్రమున పదివేల రూకలు లభించు సవ కాశముండియున్నప్పుడు విశ్వాన ఘాత మొక్కింతజేసి సంతనే ఇంతటి ధనాగమనము సిద్ధమైయున్నప్పుడు ఆ మనుజునిలోని సాత్త్వికవృత్తి-పాపముచేసి ధనము వలదు-భిక్షమెత్తుకొని జీవించుట - లేదా చివరకు మరణించుట యును మంచిది - కాని పాపకర్మ మెన్నడును జీయదగదు సుమా యని హెచ్చరించును. ఇంకొక ప్రక్కనుండి లోభ మూలకమగు రాజనవృత్తి—వివి తప్యః ఒకసారి కొంచె మబద్ధమాడిసంతనే వచ్చిపడు అపదయేమి? ఒకసారి ఇట్లుచేసి ధనము గడించి దారిద్ర్యము బోగొట్టుకొనుము. ముందెప్పుడిట్టివి చేయవలదులే! అనిచెప్పును.

సాత్త్విక - రాజన వృత్తులలో జరుగుచుండునిట్టి కయ్యములలో చిత్తము వ్యాకులమై కింకర్తవ్యవిమూఢమై పోవును. విషాదోద్విగ్నతలకు హద్దేయుండదు.

ఇట్లేరాజసి - తామసి వృత్తులలోను బోరాటమగు చుండును. ఒకడు చదరంగముగాని చీట్లపేకగాని ఆడు చుండును. ఆ ఆటలో నిర్మగ్నుడై సమయమునకింటికి రాలేదు. ఇందుచే ఆత్యంతాపసరమైన ఇంటిపని చెడును. కర్మలో ప్రవృత్తిచేయించు రాజసివృత్తి అనును—లే! ఇంటికి నడు; విలంబమగుచున్నది. ఇంటిపని చెడు చున్నది. ఇటు తామసివృత్తి—వానిని పదేపదే ఆట వైపునకు లాగుచుండును. పాపము వాడినందిగ్ధమునబడి వ్యాకులుడగును. ఉదాహరణమునకి రెండు దృష్టాంతములు జాలును.

ఇందువలన ప్రాపంచికసర్వసుఖములును దుఃఖ రూపములే గనుక ఇట్టి వానినుండి మనస్సును దప్పించు

కొనుటకు జేయగల్గినంతటి ప్రయత్నము తప్పక చేసితిర వలెనని బాగుగ నాలోచించినచో విస్పష్టమగుచున్నది.

భయవిచారములవలన గలుగు నుపర్యుక్త ద్వివిధ వైరాగ్యములు బడయుటకు గ్రింద వ్రాయబడిన సాధనలు విశేషనహాయకారులు కాగలవు.

పరమాత్ముని నామజపము:—తత్త్వరూప నిరంతర సంస్మరణమువలనను హృదయమలము నానాటికి లుప్తమై యందుజ్జ్వలత్వమువచ్చును. ఇట్టి యుజ్జ్వల - పరి శుద్ధాంతః కరణమందు వైరాగ్య తరంగములులేచును. ఆ తరంగములవలన మనస్సునుండి విషయానురాగము దాసంతటనదే తొలంగిపోవును. ఇట్టి యవస్థలో విశేష విచార మవసరములేదు. మికిలిగానున్న యద్ధమును దూదితో బామినచో దాని మురికిపోయి ప్రకాశమానమై యందు ముఖప్రతిబింబము స్పష్టముగ గనపచ్చునట్లే పరమాత్ముని భజనధ్యాన రూపమగు దూదితో సరుగదీసినచో అంతఃకరణ దర్పణ మలినము పోయి అది మిక్కిలి ప్రకాశించును. అందు సుఖస్వరూపముగా ఆత్మయొక్క ప్రతి బింబము గనపడును. ఇట్టి వేళనే కొంచెమైనను మురికి మిగిలియున్నచో ఆ విషయమలకళంకము సాధకుని హృదయములో శూలమువలె మెరుగుచుండును కనుకనే సాధకుడు త్రోత్రాధిక ధ్యానతత్పరత్వమున యా కళంక నివారణము చివరకు చేసియేతిరును. భజనధ్యానముల చేత అంతఃకరణ దర్పణ వినిర్మలత్వము జరుగుసంతలో సాధకుని ఆశ ఉత్సాహము ద్విగుణీకృతమగును. భజన ధ్యానసాధనలు తత్ప్రమేరుంగని మనుజుని కొక్కనికే భార రూపములైతేమను. దీని తత్త్వము గ్రహించిన వాడు త్రోత్రరమున ఆసందోపలబ్ధిచే పూర్ణానంద సంప్రాప్తికింకను భజన - ధ్యానములు హెచ్చించును. అట్టివాని దృష్టిలో విషయములందు గనపడు సుఖముల నత్తయే యుండ కుండును. కనుక వానికి దృఢవైరాగ్యము శీఘ్రాతి శీఘ్రములో సంప్రాప్తించును. భగవాను డిట్టి దృఢవైరాగ్య శాస్త్రముద్వారానే అహంత - మమత వాననారూపములు గల - అతి దృఢమూలము గల సంసారమనెడి యశ్వత్థ వృక్షమును ఛేదించుమని చెప్పియున్నాడు.

అశ్వత్థ మేసం సువిరూఢ మూల

మనంగ శస్త్రేణ దృఢేన ఛిత్వా—॥

15-3

సంసారచిత్రమును సర్వదా విస్మరించి వేయుటయే ఈ అశ్వత్థ వృక్షచ్ఛేదనము. దృఢవైరాగ్యమువల్లనే యీ పని సులభము కాజాలును.

తతః పదం తత్పరి మార్గితవ్యం యస్మిన్ గతానని

పర్వంతి భూయః

తమేవ చాద్యం పురుషం ప్రపద్యేయతః ప్రవృత్తిః

ప్రసృతా పురాణే ॥

పిదప ఆ పరమపదమును పరమేశ్వరుని లెస్సగ నన్నే పించవలెను. (ఆ పరమాత్మయొక్క విజ్ఞాన - అనంద ఘనమగు “నత్వం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ” యని పదే పదే చింతించుటయే తదన్వేషణము) అందు బ్రవేశించిన వాడు తిరిగి యీ ప్రపంచమున జనించడు. ఏ పర మేశ్వరునివలన యీ పురాతన సంసారవృక్ష ప్రవృత్తి విస్తరించియున్నదో ఆ యాదిపురుషుని నేను శరణుజొచ్చెదను. (ఆ పరమపద స్వరూపుని బట్టుకొనుట - అందు సంస్థితుడై యుండుటయే అతని శరణుజొచ్చుట) అని చెప్పబడెను. ఇట్లు శరణుజొచ్చిన పిమ్మట—

నిర్మాన మోహజిత సంగదోషా అధ్యాత్మ నిత్యా
వినివృత్తకామాః
ద్వంద్వైర్వి ముక్తాః సుఖదుఃఖ సంజ్ఞైర్నచ్చంత్య
మూఢాః పదమవ్యయం తత్.
15-5

మానము మోహములేనివారును ఆన క్రియను దోషమును జయించినవారును పరమాత్మ స్వరూపమందు నిరంతర స్థితిగలవారును కామసము బూర్తిగ లేనివారునగు - సుఖ దుఃఖములను ద్వంద్వములను విముక్తులైన జ్ఞానులాభి నాశి పరమపదమును బడయుదురు.

వైరాగ్యమునకు ఫలము

ఇవ్విధమున నొక్క పరమాత్మ జ్ఞానముమాత్రము మిగిలియుండుటయే అచలసమాధి - లేదా జీవస్మృత్తావస్థ. జీవన్ముక్తులగు భగవద్భక్తులు ప్రపంచమున నెట్లు సడుచు చుందురు వారిస్థితి ఎవ్విధముగ నుండుననునది భగవ ద్గీతలో ద్వాదశాధ్యాయములో 13 ప శ్లోకము మొదలు 19 ప శ్లోకమువరకు నిట్లు వివరింపబడినది—

“అద్వైష్టా సర్వభూతానాం మైత్రః కరుణ ఏవచ
నిర్మమో నిరహంకారః సమ దుఃఖసుఖః క్షమీ
సంతుష్టస్సతతం యోగీయతాత్మా దృఢనిశ్చయః
మయ్యర్పిత మనోబుద్ధిర్యో మచ్ఛక్తః సమేప్రియః
యస్మాన్నౌద్విజతేలోకో లోకాన్నౌ ద్విజతేచయః
హర్షామర్ష భయోద్వేగై ర్ముక్తయః సచమేప్రియః
ఆసపేక్ష శుచిర్దక్ష ఉదాసినో గతవ్యధః
సర్వారంభ పరిత్యాగీ యోమద్భక్తస్సమేప్రియః
యోసహృష్యతి సద్వైష్టినశోచతి సకాంతతి
శుభాశుభ పరిత్యాగీ భక్తిమాన్యః సమేప్రియః
సమేశత్రోచ మిత్రేచ తథామానాపమానయోః
శీతోష్ణసుఖదుఃఖేషునమః సంగవివర్జితః
తుల్యనిందాస్తుతిర్నానీ సంతుష్టో యోనకేనచిత్
అనికేతః స్థిరమతిర్భక్తిమాన్యే ప్రియోనరః ”

ఇట్లు శాంతిబడసిన వాడును సర్వభూతముల ద్వేష భావము లేనివాడును స్వార్థరహితుడు సర్వప్రేమి నిర్వాఙ్మదయాళుడు మమతావిహీనుడు అహంకారశూన్యుడు సుఖదుఃఖముల యెడ నముడు మాశీలుడు అసగా తక్షకు గీడు గావించిన వారి కభయ మొనంగువాడు ధ్యానయోగ యుక్తుడై లాభహానులయందు నిరంతర సంతుష్టుడు మన స్సింద్రియములతో శరీరమును స్వవశమందుంచుకొనిన వాడు మదర్పిత మనోబుద్ధులుగల నా భక్తుడు నాకు ప్రియుడు.

ఎవనివలన నే జీవీయు నుద్వేగమును బొందడో యెవడు స్వయముగ నేజీవివలన నుద్వేగమును బొందడో ఎవడు హర్షమున—ఆమర్షమున—భయము న ఉద్వేగాదులకతీ తుడైయుండునో అట్టివాడు నాకు ప్రియుడు.

ఆకాంక్షరహితుడు బాహ్యభ్యంతరపరిశుద్ధుడు చతురు డసగా - ఏ కార్యార్థమై యీ లోకమునకు పచ్చియుండెనో అది గుర్తించి దానిని పూర్తిచేసికొనియున్నవాడును పక్ష పాతరహితుడు దుఃఖవిముక్తుడునగు ఆ సర్వారంభపరి త్యాగి అసగా - మనోవాక్కాయకర్మములద్వారా ప్రారబ్ధము వలన గలుగు సంపూర్ణస్వాభావికకర్మలయందును కర్తృత్వాభిమానమును ద్యజించిన నా భక్తుడు నాకు ప్రియుడు. ఎన్నడును హర్షించనివాడును ద్వేషించనివాడును శోచించని వాడును కామసలు లేనివాడును సర్వ శుభాశుభకర్మల ఫలమును ద్యజించిన భక్తియుక్తుడు నాకు ప్రియుడు. శత్రు మిత్రులయందును మానాపమానములయందును శీతోష్ణములయందును సుఖదుఃఖములయందును యీ ద్వంద్వములయందు నముడును యావత్ప్రపంచమున ఆన క్రిరహితుడును నిందాస్తుతులను నమానముగ నెంచు వాడును మనసశీలుడును అసగా - నిరంతరమీశ్వరచింతనా పారాయణుడును ఏదో విధముగ శరీర నిర్వాహము మాత్ర మగుటలో సంతుష్టుడును నివాసస్థానమందు మమత్వము లేనివాడుగు స్థిరబుద్ధిగల భక్తుడు నాకు ప్రియుడు.

కనుక యీ అసార సంసారమునుండి మనస్సును మర లించి ఉభయలోకభోగములయెడ వైరాగ్యవంతులై యెల్లరును పరమాత్మ ప్రాప్తికి బ్రయత్నించవలెను.

వైరాగ్య చర్య—

వైరాగ్యవిషయ మత్యంత మహత్వపూర్ణమైనది. వనము గాని పర్వతముగాని గంగాతీరముగాని వైరాగ్యచర్య కెక్కువగా నుపయుక్తస్థలములు. ఋతులు మహాత్ములు వనపర్వత గంగాతటములయందుండియే తపస్సు చేసిడి వారు. ఇప్పుడుగూడ ఉత్తర ఖండమందుండుటచే దాసం తట యదే వై రాగ్యము జనించుచుండును. అక్కడి స్థల ములలో వై రాగ్యపరమాణువు లోతప్రాతములైయున్నవి.

వైరాగ్యమునకు దగిన భూమియై వైరాగ్యసంపన్నుడై శ్రోత వక్తయు గలిగి సత్పాత్రుడైన శ్రోత యగుచోనది వర్ణించునంతనే వైరాగ్యము జాగృతమైపోవును. కామిచిత్తములో కామినీవర్ణనము కామజాగృతి చేయునట్లుగ వైరాగ్యము గూడ ఆ యుపయుక్తనమయమున జాగృతమగును. వైరాగ్యమునంగతి విరాగియే నుడువజాలును. నిజమగు విరాగికి వెనువెనుకనే వైరాగ్యము మూర్తివంతమై నడుచును. అతడు నడచుచున్న మార్గములో వైరాగ్యము వెల్లువయై పారును. అతని నేత్రములనుండి వైరాగ్యభావములు బయలుదేరి యెల్లచోటల వ్యాపించి పోవుచుండును.

వైరాగ్యముతోగూడ ఉపరమత్వము విడువక యుండును. దానితోగూడ భగవద్ధ్యానము ముందు వైరాగ్యము మధ్యనుపరమత్వము వెనుక ధ్యానము. ఇట్లు మూడును గూడగూడ నడచుచుండును. వనమున కేగు నప్పుడు రాముడు సీత లక్ష్మణుడు వెళ్ళియున్నట్లుగ, రామునివెంటనే సీత యుండనేయున్నది. ఐనను రాముడు లేనిదే లక్ష్మణునకు లక్ష్మణుడులేనిదే రామునకును సుఖము లేదు. రాముడు సీతను మధ్య నుంచుకొనును. నిజమైన వైరాగ్యమున్నచోట ధ్యానముండియున్నచోట సాధన తీవ్రమైయున్నచోట నుపరమత్వముండియే యుండును.

విరాగిదర్శన మాత్రముననే యెల్లరకును వైరాగ్యము గలుగుచుండునన నింక అతని సంజ్ఞపలన ఉపన్యాసము పలన గలుగుటలో నాశ్చర్యమేమి? వైరాగి యుపన్యాసము పలన వేశ్యాహృదయముగూడ క్షణములో మారిపోవు చున్నది. దత్తాత్రేయుల వారి దర్శనముచేతనే ఒక వేశ్యకు వైరాగ్యము కలిగెను. భక్తుడగు హరిదాసుని సంపర్కమున నొక వేశ్య వైరాగ్యవంతురాలై పోయినది. ఇంకను నిట్టివే ఎక్కుదాహరణలుగలవు.

శ్రీశుకుడు పరీక్షిస్తూ రాజనభాభవనమునకు బోవు చుండెను. మార్గమున బాలకులాతనిపై ధూళిజల్లుచుండిరి. శ్రీశుకుని ధ్యానమిటు లేనేలేదు. తన ఆనందమున దాసు బోవుచుండెను. సభకేగిన పిదప శ్రీశుకుడు హెచ్చుగ గౌరవించబడెను. శ్రీశుకునిలో అసాధారణమగు ఉపరామత్వము - వైరాగ్యము నిండియుండెను. నదీతటమున స్త్రీలు స్నానమాడుచుండిరి. శ్రీశుకుడామార్గమునుండియే

చనెనుగాని స్త్రీలు సిగ్గుపడలేదు. గాని శ్రీశుకుని తండ్రి వేదవ్యాసుడటు రాగానే స్త్రీలందరును సిగ్గుపడి వెంటనే బట్టలు దాల్చిరి. ఇందులకు గారణమేమని వ్యాసుడడుగగా నాస్త్రీలు—శ్రీశుకుని దృష్టిలో స్త్రీపురుష భేదమేలేదు. మీరు మమ్ములను స్త్రీలని తలంచుచున్నారు. గనుక మేము మాధర్మము చొప్పున మిమ్ములనుజూచి వస్త్రములను దాల్చితిమి. అని పలికిరి. శ్రీశుకునిలో ఇంత ఉపరామత్వముగలదు.

ఇక జడభరతునిలో మధ్యపాయిగి గలిగియుండుసంతతి మైకమువలె వైరాగ్యపు మైకము గలిగియుండెడిది. మధ్యపుమైకము తామసికము. అన్నపునిషా రాజసికము. వైరాగ్యపు నిషాసాత్త్వికము. జడభరతుడు వైరాగ్య - ఉపరామత్వముల సాత్త్వికపు నిషాలో ప్రసుత్తుడు. మూడు జన్మల విషయము లాతనికి జ్ఞప్తిలోగలవు. నిషాలో గూర్చుండియుండును. ఇంటివారతనిని మూర్ఖుడని తలంచిరి. కాని జడభరతున కెవ్వరిలెక్కయులేదు. భద్రకాళికి బలియిచ్చుటకు రాజభటులు దానిని గొనిపోయి దేవీసాన్నిధ్యమున గూర్చుంచబెట్ట వధించుటకై కత్తి చేత బట్టి పైకెత్తినంతలో దేవి ప్రత్యక్షమై జంపవలచిన వారినే చంపివేసి జడభరతుని పరములు గౌరవాన్ని చెప్పెను. చాల బలవంతము చేయగ చివరకు జడభరతుడు - ఈ పథికులను బ్రదికింపుమని కోరెను. ఇట్లే యొకమారు రహాగణునిపాలకి మోయువారిలో జడభరతుడు చేరెను. ప్రతిదినము తనకున్న అలవాటు చొప్పున నడచుదుకుచు గంతులువైచుచు బోవుచుండెను. రాజిచి చూచి యాతనిని చాల గద్దించెను. చివరకు గొట్టెదననికూడ హెచ్చరించెను. జడభరతుడు రాజు వాక్యములను నెమ్మదితోవిని ఆ రాజునకు జ్ఞానపూర్వముగ సుత్తరమొనంగెను. ఇట్టి సుందరమైన ప్రత్యుత్తర మొక అబ్బ సాధారణ మనుజుడొనంగి నంతనే రాజునగితడొక భవద్వేషియగు మహాత్ముడై యుండునను భావముగలుగుటచే వెంటనే పాలకినుండి దిగి జడభరతుని చరణములపై చ్రాలి విసయపూర్వకముగ క్షిమాదాసము యాచించెను. దయాళువగు జడభరతుడును వానికి బక్కని యుపదేశ మొనంగెను.

(నశేషము)

LIFE OF SRI SANKARACHARYA

(Continued from previous Issue Chapter XV.)

. By

N. RAMESAN, M. A.,
(Indian Administrative Service.)

As such, the Upanishads therefore, seem to contain various statements contradictory to each other. This has been explained above, as being inevitable, in as much as, the Upanishads were not text books written to propogate any particular doctrine, but were outpourings of ascetics and sages, who gave expression to their experience of Truth as they saw it. The teachings of the Upanishads are predominantly monistic, though what is the particular type of monism, that they teach, is difficult to determine. Thus the Sankhya form of dualism also was based on the Upanishads in olden days. Similarly the Karmamimamsa, or the school of adherents to a mere ritualistic formula, though they expressed only a partial truth, was also derived only from the Vedic texts.

In the olden days debates on philosophic principles were held in groves of forests, where the fundamental truths of life were discussed threadbare. Thereby, different schools of thought developed, and we have the six systems of Indian Philosophy, viz., the Nyaya, the Vaiseshika, the Sankhya, the Yoga, the Purvameemamsa and the Uttaramameemamsa. Each of these systems of philosophy came to be written down in the form of Sutras or short aphorisms or catchwords. These were intended as a cue or a memory aid, for the teacher to lead his students from one argument to another. Thus, without the auxiliary explanation of the teacher, the Sutras were meaningless. Thus, this particular type of literature called the Sutras, deve-

loped at a time when printing was not in existence, and students had to depend mainly on their power of memory. The Sutras served two purposes, one of serving as an aid to the teachers in expounding the doctrine, and secondly serving as a text for the students, to meditate and think over the various arguments expounded by their teacher. Each of these six systems had its own sage, like the Nyaya of Gautama, the Vaiseshika of Kanada, the Sankhya of Kapila, the Yoga of Patanjali, the Purvameemamsa of Jaimini, and the Uttaramameemamsa, or Vedanta as it called, of Badarayana, which is another name for Vyasa.

These Sutras came to be commented upon by several teachers, and as each teacher developed his own line of thinking, he tried to derive it logically from the Sutras. The Sutras being so brief and concise rendered themselves susceptible of divergent interpretations. This had a great advantage for the later philosophers, because in any case, they had a store of verified truths of the sages in the Upanishads, and the condensed thought of the Rishis in the Sutras, to work upon, and the tradition in the country was such, that no system of philosophy could stand public recognition, unless it could be derived from these. Thus the presence of an ancient and accepted body of truths always acted as a deterrant from any irrelevant digressions, or ideological flights, on the part of later philosophers. Every philosopher, if he had to sustain his ground, had to

correlate his teachings with those of the Upanishads and the Brahma Sutras. Thus it was, that we have the unique spectacle of differing philosophies like Advaita, Visishtadvaita etc. all deriving their authority from the same source; and the extreme terseness and profundity of the Sutras and the Upanishads rendered themselves liable to such a divergent interpretation also.

Apart from the above, it is to be admitted that Truth and Reality, if they are one, cannot be differentiated by different seers and sages. It, therefore follows, that the seeming diversity or ambiguity in many of the passages in the Upanishads, which seem so, on a *prima facie* perusal, have to be explained on a rational basis, if we accept the dictum that the experience of Truth can be one and only one. Otherwise, we have to come to the conclusion, that the same Truth is experienced differently by different sages, and expressed also differently. This has never been accepted by any of the schools of Indian Philosophy. The necessity, therefore, arises for proper commentary, or for a proper explanation of the seemingly divergent passages, so as to render them whole and unique. There is a famous example to illustrate a Pramana known as Arthapatti which will explain this point. According to this, if Devadatta continues to be strong and stout, even though he is observed not to eat at all, we cannot at once jump to the conclusion that food is not necessary for existence, but try to reconcile, the observed facts of Datta's eating nothing, and his continued good health; with an assumption that he might be eating stealthily at night! In other words, Arthapatti postulates, that when we are confronted with a fact which goes against a well observed rule, then it would be better, instead of rushing to denounce the truth, to try to find an ex-

planation which would satisfy the observed fact with the known rule. In a similar manner, if the Absolute or Reality, is taken to be one and only one, then the seemingly different expression in ambiguous language by the Upanishadic seers, has to be explained away by means of a commentary, so that the accepted version of the one reality, and the seemingly divergent description of it, may be reconciled, one with the other. Thus the necessity arose from time to time of the need for great commentaries, if the Vedic truths had to hold their own. It was in this field that Sankara excelled himself.

Sankara develops his thesis of Advaita, mainly by his classical commentary on the 'Prasthanas Traya' viz., the Bhagavad Gita, the 'Upanishads, and the Brahma Sutras. His 'Upadesa Sahasri' and the 'Vivekachoodamani' are general works, which give his philosophy in a connected manner. Sankara's doctrine was defended and amplified by his followers, which naturally gave rise to some slight divergence of opinion. Two such schools are known, one the Vivarana school and the other the Bhamathi school. We have the Panchapadika, with its gloss on the first four Brahma sutras, and the commentary on this by Prakasatman in his Vivarana, with a gloss known as Tatwadeepana by Akhandananda, which has been summarised by Vidyananda in his 'Vivaranaprameya Sangraha.' Similarly, the Bhamathi of Vachaspathi has been explained by Amalananda in his 'Kalpataru' which has been annotated by Appayyudeekshita in his 'Parimala.' These groups of text books following upon Sankara's commentary on the Brahma Sutras, form the main works of the Advaitic doctrine. There are numerous other books written on the Advaita system, like the 'Naishkarmya' of Sureswara, the Nyayamakaranda of Anandabodha, the great popular work

of Vidyanaraya called 'Panchadasi', the 'Siddhanthalesa Sangraha' of Appayya-dikshita, the 'Advaitasara' of Madhusudana-saraswathi etc. etc. There are also some polemical works like the Khandana Khanda Khadya of Sri Harsha. As time went on, Sankara's system came in for criticism at the hands of the opponents of his school, and as such, his central position needed therefore to be reconstituted to suit the needs of the critics. Thus with each century,

different treatises have come to be written explaining and elaborating the doctrines of Advaita. It is a matter of no small wonder, that, amidst its chequered history of so many hundreds of years, the system built up by Sankara, has been able to withstand so many onslaughts from so many quarters, and has been able to hold its own, and came to be recognised as a leading system of thought and metaphysics in the entire world.

TEMPLES - XXXIII

By

YATHARTHAVADI

RAMAVATARA DIVYAMANUSHA SAMBHAVA
(The sixteen qualities of Rama ; concluded)

In the last sixteen articles ending with TEMPLES-XXXII, the opening sloka of Ramayana deals with an enquiry into the salient sixteen qualities of the Rama avatara encouched in the form of a question put to Maharshi Narada by Valmiki. In reply to the question, Narada explains to Valmiki that Rama born in the Ikshvaku Vamsa was the one individual who could combine successfully the highest qualities of man, Yogi and God, which go to make him fit to be the sarvalokasaranya, the protector of the universe and to whom sinner and saint alike can surrender and take refuge under his feet. The qualities being partly human and partly divine, afford sufficient ground for depicting Ramaavatara as a Divyamanusha Sambhava. The humanness contributing to the ease of approach to the Lord and the divineness contributing to strengthen our faith in him as

protector. There are many who read Ramayana as a piece of exquisite poetry and dwell in it as a high class drama. Some others take it as a piece of history also and judge its merit on the probabilities of the incidents. It may not be possible to prove every incident and detail of the story as a possibility or even a probability from our modern standpoint and hence if taken purely as the history of a human being, more doubts arise and remain uncleared in the mind of the common man. Laying maximum emphasis on the opening of Ramayana, it would be seen that the story emanated in all its details

(हृषितं भाषितं चैव यथावद्यच्च चेष्टितं ।

न च वागवृत्ता काव्ये कचिदत्र भविष्यति ॥)

in absolutely truthful form. But one should remember that the initiating Guru is Devarshi Narada; the meterial projected before the poet's mind, is all done by the Brahma Deva himself; the inimitable poetic language is supplied by

the Goddess of learning, Saraswati herself and the author being Valmiki—the best of rishis who had destroyed all connection with bodily existence as his name denotes itself and who was living purely in his Vignanamaya. The story is a talk between Narada, who dwells in the Anandamaya always and Valmiki who dwells in the Vignanamaya transcending the annamaya, Pranamaya and manomaya kosas. As such the absolute truth of the story will dawn on such minds only who live in the vignanamayakosa ever eager to commune with the anandamayakosa transcending which, ever shines the absolute truth, the absolute knowledge and the absolute existence—(सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्म) which is that Rama, which is the fountain spring of Ananda in the hearts of Yogins. There may be certain inequalities in the construction of the story if taken as the story of a man as Rama, the son of Dasaratha but no shortcomings can show their heads into the story if it is taken as a true depiction as what is happening at all times in the history of every human being, of that one purusha who exists in all hearts, the Divyamanusha Sambhava—the man and God at the same time: the *Aham* and *Brahma* being the two sides of the same coin. The story of Ramayana is, therefore, the story of the Paramapurusha, the almighty God, who is at the same time the antharyami (अन्तर्यामी) as the purusha in the heart of every being, who is omniscient. The workings of the paramapurusha and those of the antharyami which remain always unseen can now openly in the form of Rama through the story of Ramayana. It has been often remarked by great bhaktas as that the behaviour of Rama as a human being was inconsistent with that of his divine nature. He behaves like an obedient son of Dasaratha and a humble

sisya of Vasishtha and Viswamitra, but at the same time is capable of destroying Tataka (ताटका) and Subahu. He is able to purify Ahalya from her sins and relive her from curses of Goutama. He is able to break the Siva-dhanus and prove his might before Parasurama. A depiction of his integrity as a human being without any divine touch is the story of Ayodhyakanda. His going to the very doors of the Maharshis is considered as the limit of humility as a human being and the same act is considered as the height of Soulabhya in wilfully giving his darsan to those who are doing Tapas for it. His divine power is exhibited in the destruction of the fourteen thousand Rakshsas, Viradha and Kaban-dha, that he is the giver of Moksha as the *Parama Purusha* is exhibited in his according the same to Sarabhangha, Sabari and Jatayu. Sending Jatayu to the highest of lokas (गच्छ लोकाननुत्तमान्) is unalloyed depiction of His divineness (Divyatva). The limit of human touch is reached in his exhibition of *Mitrardharma* in killing his friend's enemy from behind a tree for the sake of protecting his friend. His doing saranagathi before the Samudraraja resulting in his commanding devotion and building the Sethu across it is a perfect equipoise of Manushyatva and Divyatva. His unalloyed *Paratva* exhibits itself fully in his abhayapradana to Vibhishna and abhayapradana to one and all who surrender unto him

सकृदेव प्रपन्नाय तवास्मीति च याचते ।

अमयं सर्वभूतेभ्यो ददाम्येतद्भवं मम ॥

This is the *magna carta* of the Sarvaloka Saranya. The purpose of the avatar finds its fulfilment in this. Bringing out the greatness of Rama bhaktas (monkeys) is the purpose of the Yuddhakanda where Rama hides his divineness and gives more prominence to his behaviour as a

human being. The Pattabhisheka is a depiction of the absolute merging of the manushyatva in the divyatva wherefrom onwards one cannot be separated from the other. Giving us a complete picture of how a knowledgeable soul enjoys in the immediate presence and the company of the all-knowledgeful paramatma—

विपश्चिता ब्रह्मणा सह सर्वान् कामान् समश्नुते ॥

—The be—all and end—all of all existence is the purpose of the Ramayan,

Om ! Shantih ! Shantih !!

रामो रामो रामइति प्रजानां अभवन् कथाः

रामभूतं जगद्भूतं रामे राज्यम् प्रशासति ॥

Rama ruled the world. His splendour and his name is filling every corner.

GOD MAN AND CREATION :

(Continued from the Previous Issue)

By

SRI VIDYA SANKARA BHARATHI SWAMI OF SRI GAYATHRI PEETHAM, MASULIPATAM.

XVI—UPANISHADS—THE OTHER MAJOR UPANISHADS.

Out of the 108 Upanishads, 10 are known as the major Upanishads, and the rest are called the minor ones. The major ten are:—Isa, Kena, Katha, Prasna, Munda-ka, Mandukya, Traittireeya, Aitareya, Chandogya and Brihadaranyaka. Of these, we have till now examined Isa, Taitthireeya, Chandogya, and Brihadaranyaka, with regard to the inter-relation between God, Mand and Creation. Now we shall, in this article, consider the remaining Upanishads on that subject.

THE KENA UPANISHAD :

This Upanishad belongs to Samaveda, and is a small one in four sections dealing essentially with the nature of Brahman, and the knowledge there of. It derives its name from the first word with which it begins, namely 'Kena' i.e. by whom. The Upanishad begins with the question—By whom urged does the mind and the organs of sense and action function? The Upanishad itself gives the reply thus—It is that

which is the ear of the ear, the mind of the mind, the speech of the speech the eye of the eye, the breath of the breath etc. In this way the Upanishad describes the Brahman as being responsible for the functioning of the mind, the sense organs, the organs of action, and the life-breath, and further eulogises Brahman by stating that the mind and the various organs of sense and action are incapable of knowing it or sensing it, that it is not understandable, that it is beyond the known and the Unknown, and that it is not certainly that which people ordinarily worship as different from them. He who says that he knows Brahman, the Upanishad says, does not know it at all, and he who says he does not know it, knows it. In this way, in a number of paradoxical statments, the Upanishad describes Brahman as not a thing to be known, but as Intelligence itself (ज्ञानं) and as not different from the Knower. Thus the Upanishad describes

Brahman as the very Atman of every man, and beautifully adumbrates the advaitic principle of identity between God and Man in essence. Having thus explained the nature of Brahman in the first two sections, it illustrates its supreme greatness by means of a story in the remaining two. Once in a war between the Gods and the Demons the Gods obtained success, and were feeling proud of the success attributing the success to the innate worth of theirs. Then the story narrates that the Brahman having come to know of their arrogant attitude, with a view to correct them, appeared before them as a huge effulgent Being. The Gods wanted to know the nature of this extra-ordinary Being, and first sent the God Agni, because he is always prone to think that he is omniscient. Agni went near that Being, and on being asked his name and prowess, he boasted of his great power of destroying everything in the creation. Then that Being put before Agni a dry blade of grass, and asked him to burn it. Agni, with all his capacity, could not burn it, and returned ashamed. Then the God Vayu, who was boasting of his great power of blowing off every thing, was sent and he also could not even stir that grass blade, and returned with all his pride hurt. Then the king of the Gods, Indra himself went; but to his utter surprise that huge Being, not only did not speak to him, but did not even give him Darshan, having disappeared. Then Indra sat there only with great steadfastness, with the object of knowing the nature of that Brahman, and made penance. Then appeared before him the Goddess Uma (Daughter of Himavan) in the etherial region, and explained to him about the nature of that Being, that it is verily the Brahman Itself, that it is on account of the grace of that Brahman that the Gods obtained success in the war, and not on account of their innate power,

and finally initiated Indra into Brahma Vidya, and explained to him also the means of attaining it. The means are described as the Vedas, penance, restraint, Truth, and sacrificial rites.

As thus the King of Gods, the great Indra, learnt Brahma Vidya through the Goddess Uma, the great Sakti, Sri Vidya is stated as the primary means for obtaining the supreme knowledge of the Brahman, and Mukti. That is why the great Sankaracharya, founded Sri Vidya Peethams, and entrusted them to his four disciples, in our Bharatadesa.

In this Kena Upanishad, the first two sections establish the identity of God and Man as stated supra, and the remaining two sections explain, through the story, the non-independent and ephemeral nature of the creation, by showing that the Gods Agni, Vayu, etc., are not Real Entities before that Brahman, and the whole creation itself has no independent existence apart from the Brahman which is the Real Entity, and upon which the creation appears to have some existence. If the creation were real, then the Gods Agni, Vayu etc. should have their capacities of burning, blowing etc. as real powers which can never be changed. If the power of burning is the real nature of Agni or fire, then it should never be changed; but here the story shows that the power of burning is not the Swaroopa or nature of Agni. If so, nothing in the creation can be said to have any characteristic power of its own as its nature; the necessary conclusion is that the creation is not real, but only is a super-imposition upon that Absolute Reality, Brahman.

Further this Upanishad exhorts man by stating that one can know Brahman in this very birth, attain Mukti, and become a Jeevanmukta (జీవన్ముక్త). This Jeevanmukti is the special and exclusive characteristic of the advaita doctrine only. In

the other systems of philosophy, Mukti is possible only after leaving the mortal coil, and not while alive. This Kena Upanishad at the end of section 2, exhorts man not to waste his life time, but to make the proper use of it according to Sastras, and become a Jeevanmukta; otherwise, the Upanishad says, that the Man will entail irreparable loss (మహతీ వనష్టః).

Thus this Upanishad also establishes the interrelation between God, Man and Creation on the advaitic principle.

THE KATHOPANISHAD :

This Upanishad belongs to the Taittiriya school of Krishna Yajurveda, and is a fairly long one consisting of two chapters, each chapter containing three vallis (Sections) i.e. six vallis in all. The special feature of this Upanishad is it is full of pathos and human touch, and many passages in the Bhagavad Gita are reminiscent of the text of this Upanishad.

This Upanishad begins with a dialogue between a father and a son, which leads to a spiritual discourse between the son and God Yama. The father, by name, Vajasravasa, performed a yagna according to which he had to give away all his possessions. He had a son by name Nachiketas. This young boy, possessed of extraordinary faith in the Vedas, and Vedic sacrifices, observed his father making a gift of all useless things (barren cows, old cows which could not give milk and could not even eat grass, or drink water etc.) and feared that his father might, by such unsastraic gifts, and by retaining for himself his son Nachiketas, who also ought to be given away to somebody, according to the injunctions of the Sastra relating to that Yagna, go to hell, and with the noble object of saving his father from such a catastrophe, asked his father in a gentle manner 'O Sire, to whom wilt thou give me away?' The father did

not reply thinking it was an impertinent and foolish question coming from a young boy of immature brains. The boy repeated it again and again. Then the father felt provoked, and in an angry tone said "Unto death shall I give thee". Of course the father never really intended to give his son to Yama. But the boy took it seriously, acted up to it, and went to the abode of Yama, God of Death, and had to wait there for full three nights, as Yama was not there in his residence, having gone out on his official duty. Thereafter Yama returned, saw that young boy with a face beaming with spiritual radiance, and after knowing from him, that he was there fasting all these three nights, without any hospitality shown to him during his absence, and feeling the evil consequences of such a lapse in hospitality, begged him to excuse him for the fault, and requested him to choose three boons for the three nights of waiting.

This incident discloses a very grand truth to the present generation. Hospitality is one of the greatest virtues according to our Vedic culture. Our Sanskrit literature is full of stories which place hospitality on the highest pedestal, and for the sake of which, even great kings sacrificed everything. Our present Vice-President of India Sri S. Radhakrishnan, in one of his lectures, boldly proclaimed 'Hospitality is what India teaches to the rest of the world'. The great God Yama, the Lord of Death, bows down before the five year old boy Nachiketas, begs for his pardon, as hospitality was not shown to him, and offers three boons in lieu. The young boy wanted, by the first boon, that his father might be appeased and become a perfect man, and, by the second boon, wanted initiation into the secrets of sacrificial rites. These two

boons were readily granted. Then the boy was asked to choose the third boon.

Then the boy asks—"There is this doubt in respect of a man who is dead—some saying 'he is', and others 'he is not'. I want to know the secret underlying this problem of death, Oh Lord of Death." Then Yama was perplexed, as this question relating to the secret of death, and life after death is a very serious subtle, and difficult one regarding which even gods of yore had doubts. So he offered the boy so many other boons and asked him not to press this question of death. Yama, in this connection tempted the young boy with the offer of sons, grandsons, longevity, cattle, elephants, wealth of all sorts, and even sovereignty over the whole of the earth; but the young lad stood firm, and even retorted by saying, 'All these worldly pleasures are ephemeral, and may not last till tomorrow. I do not want these enjoyments. Keep them all to yourself, Oh Yama. Man cannot be propitiated with wealth. This Nachiketas will not choose any other boon than that relating to the problem of death and Atman.' Then Yama was immensely pleased with the great virtues of the young boy, and began the teaching. According to our Sastras, spiritual knowledge can be imparted only to an aspirant who is really qualified, and not to any other man. Nachiketas, by resisting all the temptations placed before him by the Lord of Death, formed himself to be duly qualified for initiation into spiritual knowledge or Brahma Vidya. Hence Yama initiates him into it. This teaching is the subject matter of vallis 2 to 6.

As our present enquiry pertains only to the nature of God, Man & Creation, and the inter relation between them, we need not go into all the details of the teaching, but confine ourselves to the consideration of only the relevant portions. The question

of Nachiketas implies two doubts—one is whether any thing survives after the death of a man; the second is, if anything survives, what is the nature of that? Yama's reply to the first aspect explains the matter thus. When a man dies, only the physical body dies. Death pertains only to the physical body. There is intelligence (చైతన్యం, ఆత్మ) inside, which goes by the name of Jeeva (జీవ), which is Atma enveloped in the subtle and causal bodies. It is this Jeeva that leaves the physical body, when that body dies, and enters another physical body according to the nature of the Karma done by it—good or bad. If good Karma is done, then the Jeeva enters another and better human body; on the other hand, if bad Karma is done, then the Jeeva becomes embodied like a tree or rock etc. Regarding the nature of that Intelligence or Atman, Yama states that the Atman is not born, never dies, is not subject to any changes, is not a Karta (doer), is not a Bhokta (enjoyer), is eternal, omnipresent or infinite, has no body of any sort and is Bliss itself. Bhagavadgeetha also describes the nature of Atman in the same wording as in this Upanishad. When the individual Atman, in every man, is described thus, and when Brahman also is described as of the same nature, it follows, as the night the day, that Man is, in essence, no other than God or Brahman. The Upanishad also states that knowledge of such a nature of Atman gives Moksha. Further Atman is described as without any attributes i.e., Nirguna, (అశ్రుమస్పర్శమరూపమవ్యయం). Regarding the nature of the creation, the Upanishad states that he, who sees the creation with all its manifold appearance as real, goes from death to death (మృత్యోన్మృత్యుమాప్నోతి యశచానానేవ పశ్యతి); i.e., he will be caught up in the cycle of births and deaths, and can never

get Moksha. This shows that the creation is not real but has got mere appearance without any real substance in it. Thus this Katha Upanishad also enunciates the doctrine of Advaita.

THE PRASNA UPANISHAD

This Upanishad belongs to the Atharva Veda, and contains six sections in the form of six questions put by six Maharshi disciples to their Guru Maharshi, Pippalada, seeking knowledge of Brahman, and the Guru answers them. This Upanishad is called Prasna Upanishad as it contains questions (ప్రశ్న). The relevant portion of the answer dealing with our subject is this. The Man with the sixteen Kalas (కళాః) is described, and finally his real nature is explained. As the flowing rivers tending towards the ocean, on reaching the ocean, disappear, their name and form are broken up and one speaks only of the ocean, even so the sixteen parts or kalas of the seer disappear on realising Brahman, their name and form are lost, and one speaks then only of the Brahman which is without parts (నిష్కలం) and immortal (అమృతం). The Upanishad says that this knowledge gives Moksha. So this Upanishad also deals with our subject on advaitic lines.

THE MUNDAKA UPANISHAD

This Upanishad also belongs to the Atharva Veda, and consists of three parts called Mundakas, each subdivided into two sections. It describes Brahman as without any attributes or Nirguna (అవేశ్యం) etc., and that Man or Jeeva, on attaining knowledge of such Brahman becomes one with that Brahman (బ్రహ్మవిత్ బ్రహ్మైవభవతి). The illustration of rivers joining the ocean and becoming one is given here also. Further the principle of knowledge of one being knowledge of all (ఏకవిజ్ఞానేన సర్వవిజ్ఞానప్రతిజ్ఞా)

is also adumbrated in this Upanishad. We have seen in the previous articles that such a principle clearly expounds the doctrine of advaita, and does not fit in, and is even in consistent with non-advaitic doctrines.

THE MANDUKYA UPANISHAD

This also belongs to Atharva Veda, and is the shortest consisting of only twelve Mantras. Its essence is clearly brought forth in the form of a MahaVakya — 'Ayam Atma Brahma' (అయమాత్మా బ్రహ్మ); i.e. this Atman (referring to the real nature of man) is Brahman, and it describes Brahman as Nirguna (నాంతఃప్రజ్ఞం.... స్రవంచోపశమంశాంతం శివమద్వైతం). There are Karikas on this Upanishad composed by Gaudapada, the grand guru of Sri Sankara, and the earliest known Advaitin. These Karikas are a regular text book on Advaita, and they establish Advaita both on the authority of Vedas, and also on purely logical basis without having any recourse to the authority of the Vedas. Thus this Upanishad also expounds advaita.

THE AITAREYA UPANISHAD.

This Upanishad belongs to the RigVeda, and is divided into three chapters. It deals with Atman or self as the sole primary reality, and describes the process of creation also. It contains the MahaVakya 'Pragnanam Brahma' (ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ), i.e. Intelligence (in every being) is Brahman. Further it describes the three states of wakefulness, dream and deep sleep as unreal, and that the jeeva is really Brahman only. Thus this RigVeda Upanishad also enunciates and expounds the doctrine of advaita.

This finishes the examination of all the major Upanishads.

(to be continued)

Statement about ownership & other particulars about Newspaper

'ARADHANA'

**(To be published in the first issue
every year after the last day of Feb.)**

FORM IV (See Rule 8)

1. *Place of Publication :* ... DEPUTY COMMISSIONER'S OFFICE
H R. & C. E. (Adm) Dept.
Masulipatam (Krishna Dt.)
2. *Periodicity of its Publication* ... MONTHLY
Last Friday or Satur day of every
Month
3. *Printer's Name :* ... C. B. P. SASTRY
Nationality : ... HINDU
Address : ... B. N. K. Press, (Private) Ltd.
Chandamama Buildings
2 & 3, Arcot Road
Vadapalani P. O. Madras-26
4. *Publishers's Name :* ... P. PERAYYA SASTRI
Nationality : ... HINDU
Address ... Editor, Aradhana, Masulipatam
5. *Editors's Name :* }
Nationality : } Do
Address : }
6. *Names and Addresses of individuals who own the newspaper and parties or shareholders holding more than one per cent of the total capital.* }
Nil

I, P. Perayya Sastri, Editor & Publisher of Aradhana Magazine, Masulipatam, hereby declare that the particulars given above are true to best of my knowledge and belief.

15th March, 1958

P. PERAYYA SASTRI,
Signature of Editor & Publisher

ĀRĀDHANA

(A RELIGIOUS MONTHLY MAGAZINE)

VOL. IV

MARCH 1958

No. 3

Editor

P. PERAYYA SASTRI, P.O.L.,

HONORARY EDITORIAL BOARD

Sri D. SURYANARAYANASWAMY,
B. A. B. L.
*Secretary, Law Dept.
Government of Andhra Pradesh, Hyderabad.*

Sriman P. V. RAMANUJASWAMI, M. A.,
Retired Director, S. V. O. Institute, Tirupati.

Sriman S. T. G. VARADACHARY,
M.A. (Hons.) *Principal,
Narasimha Sanskrit College, Chittigudur,
Masulipatam.*

Sri N. RAMESAN, M. A., I. A. S.,
*Deputy Secretary, Home Department,
Government of Andhra Pradesh, Hyderabad.*

Sri M. SOMASEKHARASARMA,
*Department of Archaeology, Andhra University,
Waltair.*

Sri R. SUBRAHMANYAM, M.A., Ph.D.,
*Superintendent,
Department of Archaeology, Nagarjunasagar.*

Sriman Pandita,
PARTHASARADHI IYYENGAR,
Agamacharya, Tirupati.

PUBLICATION OFFICE

“ ĀRĀDHANA ”

OFFICE OF THE DEPUTY COMMISSIONER

*Hindu Religious & Charitable Endowments
(Administration) Department, (Andhra)*

MASULIPATAM.

ANNUAL SUBSCRIPTION Rs. 12/-

PER MONTHLY COPY Re. 1/-

ఆ రా ధ న

హేవలంబి

మా స ప త్రి క

ఫాల్గుణము

వి ష య సూ చి క

పుట

తె ను గు

ముఖచిత్రము - శ్రీమాణిక్యాంబ - దాక్షారాముము.

1. వైదికమంత్రము - తాత్పర్యసహితము.	77
2. సంస్కృతమ్ - ప్రభవాది షష్టిః వత్సరాః	78
3. పద్యములు - (సత్యనారాయణా!) వాఙ్మయమహాధ్యక్ష పద్ధత్యూతి - గోపాలకృష్ణయ్య, కవుతరం	79
4. శ్రీకాకుళము - ఆంధ్రవిష్ణువు - శ్రీమాన్, కవిరాజశిరోమణి, పండిత, దీవి సరసింహచార్యులు, అష్టావధాని, అవనిగడ్డ	80
5. ఆధర్వవేదము - స్వరూప విషయములు - శ్రీ పరమస్తు వేంకటరామానుజస్వామి, యమ్.వి., తిరుపతి	89
6. ఆగమరీతిని శివాలయములు - శ్రీ పండిత పార్థసారథి భట్టాచార్య, తిరుపతి	94
7. కోపఫలము - బులుసు - వేంకటరమణయ్య, మద్రాసు	103
8. సంస్కృతి చిహ్నాలు - దేవాలయాలు - శ్రీ అచటపల్లి హనుమంతరావు - భర్తకర్త, శ్రీ నాగేశ్వరాలయ - బందరు	106
9. వైరాగ్యము - శ్రీతటవర్తి సూర్యనారాయణ, దేవరపల్లి	109

CONTENTS

ENGLISH

PAGE

1. LIFE OF SRI SANKARACHARYA - CHAPTER XVI. By Sri N. Ramesan, M.A., I.A.S.	33
2. GOD, MAN, & CREATION - CHAPTER XVII THE MINOR UPANISHADS, By Sri Vidya Sankara Bharati Swami, Sri Gayatripeetham, Masulipatam.	38
3. MESSAGE OF THEOSOPHY TO MODERN WORLD, By Sri R. Chandra Mauli Eswar, M. A. National College, Masulipatam.	42

శ్రీకాకుళము - ఆంధ్రవిష్ణువు - ధూపమూర్తి

సకృదేవ ప్రపన్నాయ 'తవాస్మి'తి చ యాచతే । అభయం సర్వభూతేభ్యో దదా మ్యేత ద్రవ్యతం మమ ॥

సంపుటము ౪

హేవలంబి - ఫాల్గుణము

సంచిక 3

ॐ

నమో అస్తు నీలగ్రీవాయ సహస్రాక్షాయ మీదుభే ।

అథో యే అస్య సత్త్వనోఽహం తేభ్యోఽకరం నమః ॥

తాత్పర్యము:—ఈ నీలకంఠుడు ఇంద్రత్వమునుండి సహస్రాక్షుడుగను మేఘరూపమునుండి వర్షదాతగను కనబడుచున్నాడు. అట్టి రుద్రునకు సమస్కారము. ఇంతియేగాక ఇతనిభృత్యులెవ్వరో వారికిని సమస్కారము.

యా తే రుద్ర శివా తన్ను : శివా విశ్వాహమేషజీ ।

శివా రుద్రస్య మేషజీ తయా నో మృడ జీవసే ॥

తే ॥ సం ॥ క్షా ॥ ౪. ప్రపా ॥ ౫ ॥ అను ॥ ౧౦.

తాత్పర్యము:—ఓ రుద్రుడా! అన్ని పగటికాలములందును ప్రకాశించుచు రోగము, దారిద్ర్యము మొదలగు బాధలను నశింపజేయుచు శాంతమగునట్టియు, జ్ఞానప్రదానముచే అత్మతాదాత్వమును పొందిన గలుగుటచే సుఖకరమగునట్టి నీ రూపముచే మమ్మును, మా జీవితములను సంతోషపరచుదువుగాక!

హమాం రుద్రాయ తవసే కవర్దినే క్షయద్వీరాయ ప్ర మరమహే మతిమ్ ।

యథా న: శమసద్ద్విపదే చతుర్ణపదే విశ్వే పుట్రం గ్రామే అస్మిన్ అనాతరమ్ ॥

తే ॥ సం ॥ క్షా ॥ ౪. ప్రపా ॥ ౫ ॥ అను ॥ ౧౦.

తాత్పర్యము:—మా యొక్క మానవ సంపద, పశుసంపద, అభివృద్ధిచొంది సుఖముగా నుండునట్లును. మా దేశమునందలి ప్రజలు ఉపద్రవము లేనివారై సుఖముగా జీవించునట్లును యనుగ్రహించుటకై బలవంతుడవగునట్టియు, మాయభిష్టమును నెరవేర్చు సమర్థుడవగునట్టియు, తాపన వేషమున నున్నట్టియు, ప్రతిపక్షులు లేనట్టియు నిన్ను—ఓ రుద్రుడా! కొనియాడుటకును, పూజించుటకును, మోక్షుడని కీర్తిని వినియోగించెదము

॥ प्रभवादि षष्टिः वत्सराः ॥

“सर्वाधारः कालः” इति सर्वव्यवहाराणां कालस्य कारणत्वमुक्तं शास्त्रविद्धिः । यथाऽनाद्यन्तरूपस्य देवस्य तत्तदिच्छानुरूपेण विविधानि नामानि व्यवहियन्ते एवं अनन्तस्य कालस्यापि युगवत्सरर्तुमासपक्षदिनैः परिच्छेदेन विभागाः कल्प्यन्ते । एतद्विभागे च प्रभवादिवत्सराणां नामान्येवमुदभूवन् । पुरा देवर्षिर्नारदः लोकेषु सञ्चरन्नेकदा स्नानार्थं गङ्गामवगाह्य स्नास्यन् गङ्गाया विमलाम्भसि आत्मनोरपत्यैस्सह विहरन्तौ आनन्दनिर्भरौ मीनदम्पती यदृच्छयाऽपश्यत् । पश्यत एव तस्य मनसि एवं बुद्धिः बभूव । लोके गृहस्थस्यैव जीवितं धन्यम् । यतः स आत्मनोऽनन्यभूतमपत्यं दृष्ट्वा आनन्दमनुभवितुमर्हति । अतो मयाऽपि यदि गृहस्थेन भूयते तदाऽहमपि सांसारिकं सुखमनुभूय अपत्यालिङ्गनसुखमनुभविष्यामि । परंतु तदेव महत्कष्टं यदहं निर्धनः, नित्यं त्रिलोकसञ्चारीति न कोऽपि मम कन्यां दातुमिच्छति । अथाऽप्यहं प्रयतिष्ये परमकारुणिकं श्रीकृष्णमभिगम्य मदीप्सितं निर्वर्तयितुं । यतः स षोडशसहस्रगोपीपरिवृतः । तासु यां कांचिदेकामपि गोपिकां मम दत्त्वा मदीप्सितं निर्वर्तयेत् । एवं निश्चित्य चञ्चलधीर्नारदः श्रीकृष्णस्य समीपं जगाम । सर्वज्ञः श्रीकृष्णः नारदं दृष्ट्वैव तस्य धीचापत्यं प्रति मनसि हसन् नारदं आगमनकारणं अपुच्छत् । नारदः श्रीकृष्णाय आत्मनो मनसि सङ्कल्पं न्यवेदयत् । निवेद्य च तमेवात्मने गोपीसहस्रे एकां च दातुमयाचत । सर्वव्यापकः परमेश्वरः श्रीकृष्णः तं प्रत्यवदत् । “भो मुनिवर्य ! अहमवश्यं दास्यामि तां, यया च रहितोऽहं गोपीसहस्रस्य गृहेषु एकस्मिन्नपि भवता दृष्टो भवेयम् ।” इति । एतदाकर्ण्य नारदः आत्मनो मनोरथस्य साफल्यं सुलभमेव मन्वानः गोपिकानां सहस्रं गृहाणि गत्वा यस्या गृहे श्रीकृष्णो मामूत् साऽत्मसादिति मत्वा एकैकमपि गृहमन्वेषयत् । अहो ! महदाश्चर्यम् तस्य मनसि, य एवं सर्वेष्वपि गोपिकागृहेषु एकमपि श्रीकृष्णरहितं ज्ञातुं नाशक्तः । यथा यथा च श्रीकृष्णं गोपीसहितमपश्यत् तथा तथा च नारदस्य सङ्कल्पो विवाहेऽवर्धत । मनसि आत्मनः कन्यालाभचिन्तामावहन्नेव कालातिक्रमरोधेन पुनः स्नातुं गङ्गां जगाम । विमलेचाम्भसि उन्मज्ज्य यदा नारदमुनिरुज्जगाम तदैव तस्य रूपविपर्ययेण सुरूपायाः युवते रूपं समभवत् । आकृतिविपरिणामेन च तस्य प्राकृतनः संस्कारादिरपि विस्मृतोऽभवत् । सममेव च गङ्गायास्तटे दर्शनीयाकृतिर्दिव्यो मुनिरदृश्यत । यश्च भगवान् श्रीकृष्ण एव नारदं परिक्षितुकामः तस्य सङ्कल्पस्य प्रतिक्रियां कर्तुकाम इव तथाऽविरभूत् । आविर्भूय च स मुनिः तां युवतिं आत्मन आश्रमं (कलितमेव) प्रापय्य तत्र तां पर्यणयत् । अनन्तरं सांसारिकयोः तयोः प्रतिवत्सरमेकैकं पुत्राः षष्टिः समभूवन् । बहुपुत्रा च सा युवतिः तेषां रक्षणं पोषणं च अशक्यमिति मन्वाना दुर्भरां दुस्सहां च तां बाधां निवारयितुं भगवन्तं श्रीकृष्णं प्रार्थयामास । समनन्तरमेव भगवान् श्रीकृष्णः तस्यामनुकम्पामावहन् तत्पुरतः प्रत्यक्षमासीत् । ऋषिस्तु अन्तर्हितोऽभूत् । तद्दर्शनमात्रेण लब्धस्मृतिः युवतिरूपमापन्नो नारदः आत्मनोऽविवेकितामत्यन्तं गर्हन् आत्मनो यथावत् सांसारिकविरहितां बुद्धिं वास्तवमुनिरूपं च अनुग्रहीतुं भगवन्तं प्रार्थयामास । श्रीकृष्णः तां पुनरमले गङ्गाम्भसि निमज्जि तुमाञ्जपत् । निमज्ज्योन्मज्जनानन्तरमेव नारदः युवतिरूपेण वियुक्तोऽभूत् । स्तुत्वा च भगवन्तं तान् षष्टिं पुत्रान् रक्षितुं वर्धयितुं च उपायं दर्शयितुम् प्रार्थयत् । तदा श्रीकृष्णः एवं तत्पुत्रेभ्यो वरमन्वग्रहीत् “एते षष्टिः पुत्राः एकैकवत्सरमेकैकशः देशं पालयन्तः आत्मनां पालनानुरूपाणि नामानि प्रभवादीनि प्राप्नुयुः । एवमेतेषामाकल्पं स्थितिरप्यनुगृह्यते ।” इति । ततश्च प्रभवादि षष्टिः संवत्सराः तत्तन्नाम्ना अद्यापि व्यवहियन्ते । ॥ इति शम् ॥

స త్య నా రాయణా!

వాఙ్మయమహాధ్యక్ష
వడ్లమూడి - గోపాలకృష్ణయ్య

౧

శ్రీలోలుండవంటచు నీ కరుణ నర్థింపంగ రాలేదు - నీ
ధీలోలత్వమెరింగియున్ ధిషణ నర్థింపంగ రాలేదు - నా
యీ లీలామయ దివ్యజీవితము నేనే నీవుగాఁదెల్పు - నా
లీలల్ నీహృదిఁ జూడవచ్చితినిరా! శ్రీ సత్యనారాయణా!

౨

ధనికుల్ పేదలు పండితుల్ ఋషులు వేదాంతుల్ బుధుల్ భక్తినె
క్కొననే పండువుపేరొపెట్టుకొని నాకున్నీకునున్ దోయిలన్
ప్రణతుల్ సేసి, సుమాళిపాసి, ఫలపక్వాహారముల్ పెట్టి యెం
చినరీతిన్ పలుకాన్కలిత్తురుగదా! శ్రీ సత్యనారాయణా!

౩

కంచో! రాగియో! యిత్తడో! యినుమో! బంగారో! తగన్ రాయో! ము
న్నెంచన్ మృద్భవమౌచునే యలరుగా నీ రూపమేదైన, నిన్
గాంచన్ లోకములో నచేతనుడుగా కాన్పింతువేగాని యో
చించన్ నావలె నీవు చేతనుడవే శ్రీ సత్యనారాయణా!

౪

మట్టిన్బుట్టితి మట్టిలోబ్రతికితిన్ మట్టొదు నంత్యమ్మునన్
మట్టే నా తనువెల్లమట్టిగద! చర్మాచ్ఛాదనమ్మొప్పు నా
కట్టెన్ లోకము జంగమమ్మునుచు బాకాలాదు దుర్భాంతి, నే
రెట్టన్నన్ సరె నీవలెన్ జడమగున్ శ్రీ సత్యనారాయణా!

[అన్నపరం శ్రీ సత్యనారాయణస్వామివారి దర్శనార్థం వెళ్లిసప్పుడు చెప్పిన పద్యాలు.]

శ్రీ కాకుళము - ఆంధ్రవిష్ణువు

శ్రీమాన్, కవిరాజశిరోమణి, పండిత, దేవి నరసింహాచార్యులు, అష్టావధాని, అవనిగడ్డ.

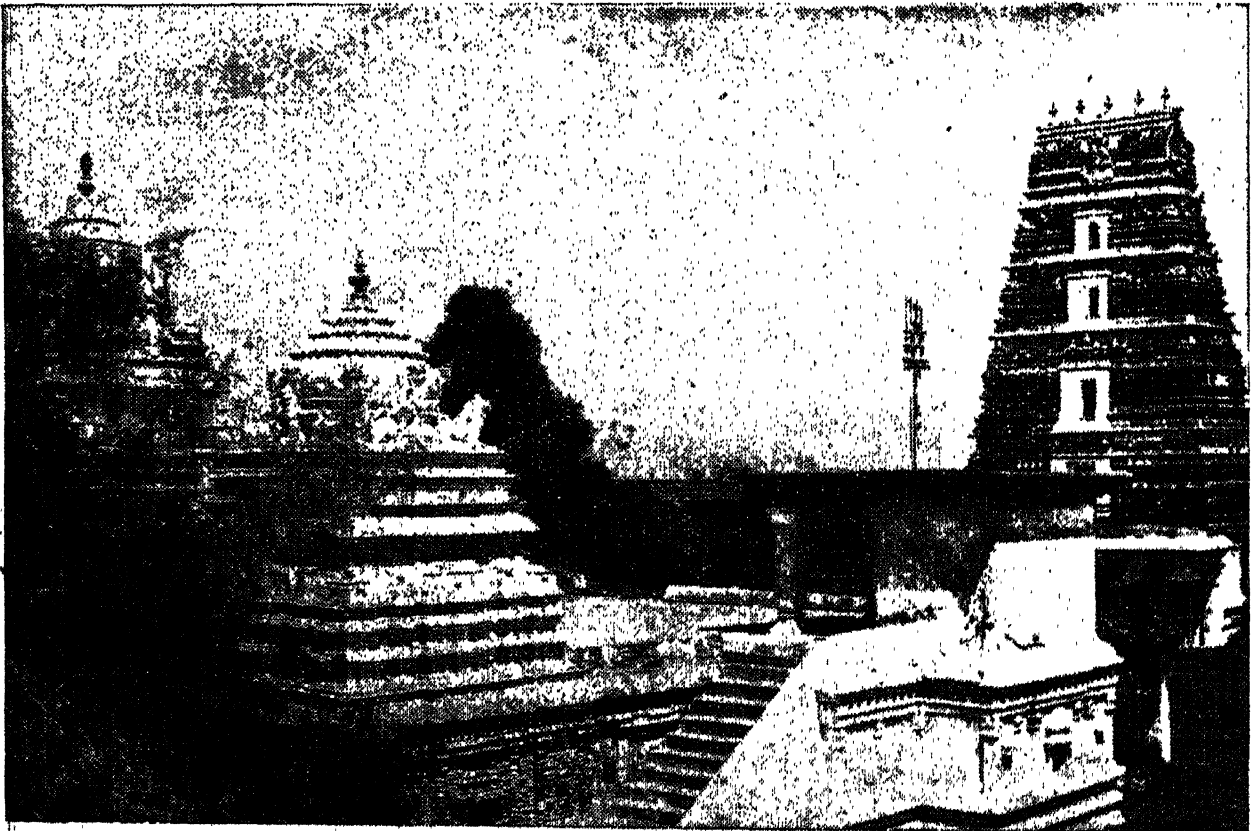
శ్రీకాకుళము ఆంధ్రసామ్రాజ్యమునకు ప్రథమ రాజధాని నగరము. ఇది కృష్ణామండలమున దివి తాలూకాలో చేరిన చల్లపల్లి జమీనులో కృష్ణానదికి తూర్పుతీరమున నున్నది. ఇచట వెలసియున్న విష్ణువుకు ఆంధ్రవిష్ణువని, ఆంధ్ర నాయకుడని, ఆంధ్రవల్లభుడని, తెలుగు వల్లభుడని తెలుగురాయుడని, శ్రీవల్లభుడని శ్రీకాకులనాథుడని, కాకుళేశ్వరుడని, సిరికాకొలనినాథుడని పేరులు కలవు. ఆంధ్రనాయకుడు, తెలుగువల్లభుడనుటచేత నీ దేవుడు మౌర్యవంశానంతరము ఆంధ్రసామ్రాజ్యమును పాలించిన ప్రభువులలో “శాతవాహన” వంశమునకుఁ జెందిన యొక చక్రవర్తిపేరవెలసిన దైవమై యుండవచ్చునని విమర్శకులు అభిప్రాయపడుచున్నారు.

బ్రహ్మాండపురాణము 103 అధ్యాయములో

“అకారవాచ్యేన చ యద్విష్ణునా ద్రియతేనవా
అథాంధ్రోఽభూదయందేశః తదీశోష్మాంధ్రనాయకః”
అనియు

“అమంగీకార మాచష్టే - భృథాతుర్ధారణార్థకః
అమిత్యధియతాఽయం య - ద్విష్ణునాంధ్రస్తదుచ్యతే”
అని కలదు.

ఇందువలన అకారవాచ్యుడైన విష్ణువు యీ దేశమందు వెలసియుండుటచే యీదేశ మాంధ్రదేశమనియు, యీ ఆంధ్రదేశమునకు నాయకుడ(ప్రభువు)గుటచే ఆంధ్ర నాయకుడని పేరు. బ్రహ్మాదులు యిచ్చట శ్రీమన్నారాయణుని గూర్చి తపస్సు చేయుగా విష్ణువు ప్రత్యక్షమాయెను. అంత వారు నిత్యము స్వామిసర్పించుచు సేవించుటకై యిచ్చటనే వేంచేసి యుండుమని ప్రార్థింపఁ నాదేవదేవుడు అంగీకార సూచకముగా “అం” అని పలికిరట. అట్లే యిచ్చట “అర్చా” (విగ్రహ) రూపమున సవతరించుట వలన “ఆంధ్రః” అను రూపమేర్పడినది. మరియు, “అం—అకారరూపం—మాం భరతి ఇతి ఆంధ్రః” అనియు నీ దేశమునకు పేరుకలిగి, దీనికధీనుడగుటచే నాంధ్ర నాయకుడనియు పేరు కలిగినది. అనగా “యతోవాచోని

ఆలయ దృశ్యము - తూర్పుగోపురము

వర్తంతె అప్రాప్య మనసానహ" అను యుపనిషద్వాక్య ప్రమాణమువలన "అవాఙ్మాసన గోచరుడై" నను, భావ నామాత్రుడైన నారాయణునకు రూపముకలవాడై ఆర్పా రూపుడై సట్లు "బ్రహ్మవైపర్త" పురాణాంతర్గత గోష్ఠిపుర మాహాత్మ్యమున గలదు. ఇందువలన "ఆంధ్ర—ఆంధ్ర" శబ్దములకు విష్ణుధరవరముగ విగ్రహము లేర్పడుచున్నవి. మరియు నిందొక్క విశేషము కలదు. లాటమరాటాది దేశములవలె యిది అర్ధరహితమైన పేరుగల దేశము కాదు. ఇది శ్రీమన్నారాయణుని ధరించుటచేత సార్థకమైన దేశమని,

“నర్వేనిర్వరాదేశాః ఆంధ్రస్త్వే కోస్తీసేశ్వరః

యత్రాస్తీభగవాన్దేవః ఆంధ్ర విష్ణునమాఖ్యయా”

అని పాద్యమందు కలదు. ఈ దేవుడు విష్ణువగుటచే “ఆంధ్రవిష్ణువ” ని కూడ పిలువఁబడు చుండును.

ఆంధ్రనాయకుడు - తెలుగు వల్లభుడు

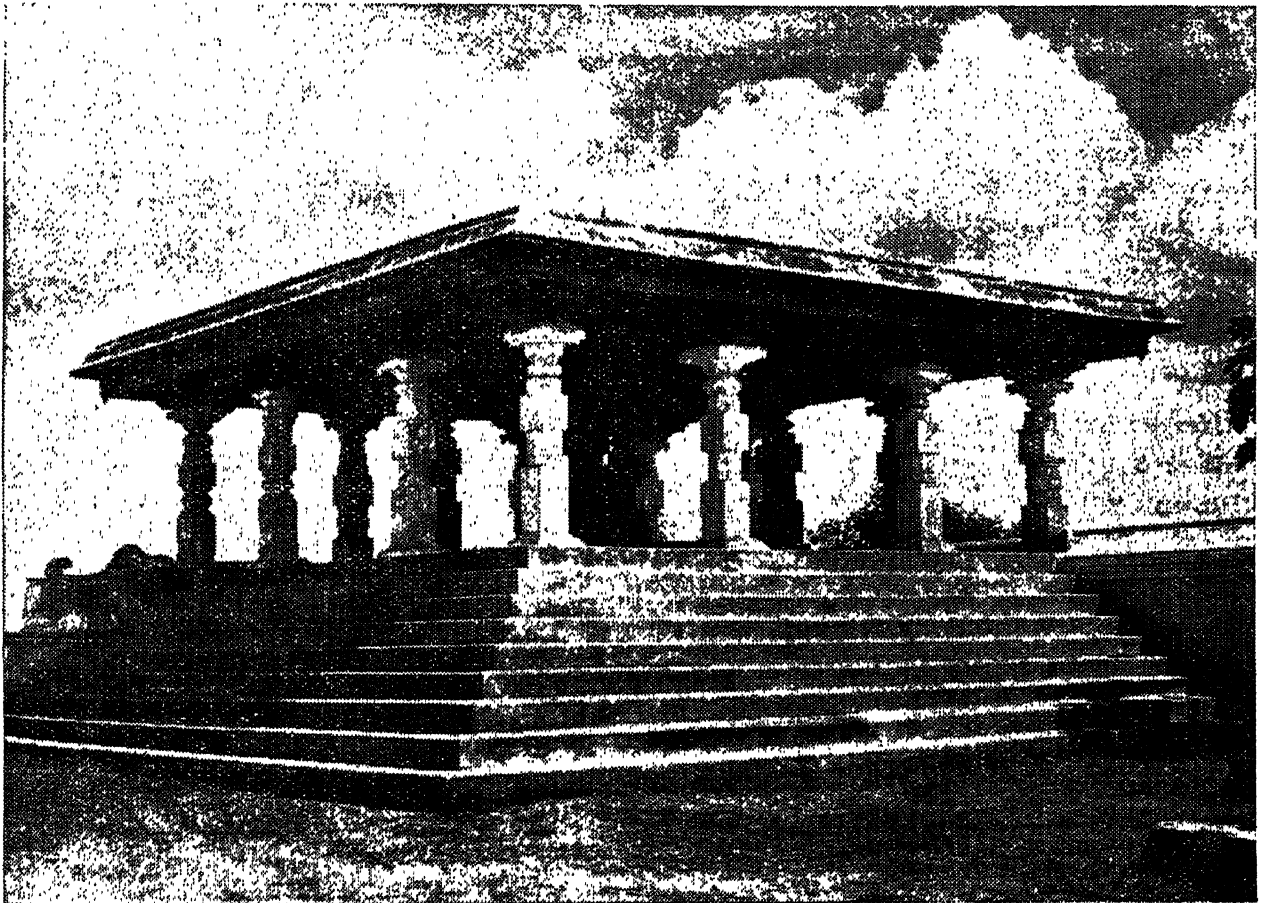
మౌర్యవంశాంతరము శ్రీకాకుళమును పాలించిన ప్రభువులలో “హలసాతవాహనుడు సంధానించిన “సాత వాహన సప్తశతి” లో తెలుగుదేశమునకు జెల్లెతగిన వర,

నలు పెక్కులు కలవు. అమరావతీస్తూపమున “గౌతమీ పుత్రశాతకర్ణి” శాసనమొకటియు, కృష్ణాముఖద్వారమున “యజ్ఞశ్రీశాతకర్ణి” శాసనమును కలవు. అందు శ్రీకాకుళ ప్రశంసయు, ఆంధ్రవిష్ణు ప్రశంసయు కలవు. ఆంధ్రచక్ర వర్తుల వంశమునకు శాతవాహన వంశమని పేరెట్లు కలిగె ననగా, దీపకర్ణియును మహారాజభార్య పాముకఱచి చని పోయినది. అతఁ డామె విచారమున, మఱల పెండ్లియాడ లేదు. ఒకనాఁడు దుఃఖించుచుండ రాజునకు స్వప్నమున కులదేవత, యతనిని మఱునాడు వేటకు వెళ్ళుమనియు నచట సింహముమీద నొకబాలుడు కనపడుననియు వానినిఁ దెచ్చి పెంచుకొనుమని చెప్పెనట. అట్లే రాజు వెళ్లగా, సింహము దానిపై స్వారిచేయు నొక బాలుడు కన పడిరి. సింహము బాలుని దింపి నీరు త్రాగుటకు వెళ్లగా, రాజు దానినిఁ జంపుటకు బాణము విడిచెనట. ఆ సింహము గంధర్వుడై యీ కథ చెప్పెనట.

“సివాంధ్రేశ్వరుడౌదు, శాపవిధమం । తే “శాతుడన్”

నేనునీ

కైవీనికని పెద్దఁజేసితిని రా । జా ! వీడు కోపండ్ బా

కళ్యాణ మంటపము

హా విధున్న దిగంతరాహితధరా ప్రాణేశచూడామణి
గ్రీవా మంజుల హారరత్నరుచిర శ్రీపాదకంజుండగునీ॥

“కనుగొనలందు బాష్పములు । గ్రమ్మగకంఠము
రుద్ధమాచు నా
యస ! చనుదెమ్ము నీచిరుత । లై సకరమ్ములు
నాగళంబునం
దున బిగియింపు శక్తిమతి । తొంగిలితెప్పలఁ
బోలియున్న నీ
కనులకు నాంధ్రదేశమది । కైవసమయ్యెను
రాకుమారకా ॥

“తెనుగునీడెండ్లకునాదిపూరుమడు దై । తే యాంతకు
డాంధ్ర వి
ష్ణుని లక్ష్మీకుచకుంకుమారుణ కర । స్తోమంబు నీవిచ్చుత
ర్పణముల్ గైకొనఁ జూపగాఁ బడును । రా రా కుష్ఠ !
నీ మందహా
స నవజ్యోత్స్నలు చూడ శక్తిమతి నే । చనలేదురా
పుత్రకా ॥”

(శ్రీ విశ్వనాథసత్యనారాయణగారి “ఆంధ్రప్రశస్తి”
నుండి) మరియు, “వాసిష్ఠీపుత్రపులుమావి” నానిక
శాసనమున సాతవాహనులు బ్రాహ్మణులని ప్రస్తుతులైరి.
శ్రీకాకుళస్థల మాహాత్యమునఁగూడ నీ యంధ్ర నాయక
స్వామి “నాగదేవభట్టారకు” నింటఁబుట్టిన బ్రాహ్మణుడని
కలదు. కొందఱు ఈ కథ “శ్రీముఖ శాతకర్ణిది కాదగు
ననిరి. శ్రీనాధుని పూర్వకాలమునుండియు “నిరికాకొల్పి
నాడుడని,” “నిరికకొలన”ను, పేర్లు పెక్కుచోట్ల ప్రయో
గములు కన్పడుచున్నవని “నిరికకొలను” అనునది
యాగ్రామమునకు తొలి నామమైయుండవచ్చును. “కొలనే”
వైష్ణవమొచ్చి, దివ్యస్థలమై “కొల” మైనదని, అక్కడ
గొప్ప చెఱువుండినట్లును, (ఇది నేటికిని కలదు) “నిరిక”
పదము శ్రీముఖపదమునకు తెలుగు వికృతి కాదగునని
శ్రీవేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు వ్రాసియుండిరి. కాని
పూర్వులు “కైః-అకులం=కాకులం” అని రూప
నిష్పత్తినిఁజేసి “కైః-బ్రహ్మభిః (నవబ్రహ్మలచేతను)
అకులం=పర్యాప్తం (కూడుకొనునది) కనుక “శ్రీకాకుళ”
మని అన్వయించిరి. దీనికి ప్రభువగుటచే శ్రీకాకుళ
నాథుడని శ్రీకాకుళరాయుడని ప్రతీతి.

బ్రహ్మాండపురాణము - స్కాందపురాణము

జైఁందుపురాణములందును నీత్ర మాహాత్యము
స్తుతింపఁబడి యున్నది. “ఆంధ్రనాథో మాహావిష్ణుర్నిశంభు
దేవజాపహ స్వాంభువమహాః కాలే పురా కలియుగే
హతిః కాకుళే రాజవర్యస్య సుచంద్రస్య తనూభవః । అభవ
త్సర్వదేవైశ్చవేష్టితో లోకపూజితః॥” అను పంచముచే

మాహావిష్ణువు కలియుగమున స్వాంభువ మనువు కాల
మున శ్రీకాకుళ ప్రభువైన సుచంద్ర మాహారాజుకు కొమ
రుడై పుట్టి, నిశంభుడను రక్కసుని జయించి సర్వదేవ
పూజితుడై నట్లు కనుపించుచున్నది.

“శ్రీశైల భీమకాళేశ మహేంద్రగిరి సంయుతం
ప్రాకారంతు మహాత్కృత్యాత్రిణి ద్వారాణివాకరోతే
త్రిలోచనే మహేశానః త్రిశూలంచకరేపహన్
త్రిలింగరూపీ స్యవనత్రిద్వారేషు గన్తైర్వృతః”

అనుటచే నీతఁడు శ్రీశైల భీమ కాళేశ్వరములను మూడు
ప్రసిద్ధలింగములను మహేంద్రగిరితో కలిపి ప్రాకారమునుం
గట్టించి దానికి మూడు ద్వారములను పెట్టి, యాశ్వరుని
యా ద్వారములయొద్ద కాపుండవలసిందగా కోరుటచే,
యాశ్వరుడు త్రిశూల పాణియై ప్రమథ గణములతో నహ
నా ద్వారములందు కాపుండెనని తెలియుచున్నది.

శ్రీ మాహావిష్ణువునుఁ గురించి బ్రహ్మ తపస్సు చేయగా,
వారి పూజాసౌలభ్యము కొరకు విష్ణువు అర్చారూపుడై
శ్రీ వైఖానస మహర్షులచే ప్రతిష్ఠింపఁబడి పూజింపఁబడు
చున్నట్లును, “శశిచిందు” మాహారాజు ఆలయ గోపు
రాదులు కట్టించినట్లును పురాణ ప్రసిద్ధి కలదు. సుచంద్రు
నకు కూడ “ఆంధ్రవిష్ణువు” అంశమున పుత్రుడు జనిం
చుటయు నా పిల్లవానికి, శ్రీ స్వామి పేరున “ఆంధ్రవిష్ణువు”ని
తల్లిదండ్రులు పెట్టియుండవచ్చును. అతడు ప్రతాప
శాలియై రాజవర్ణులఁగెల్చి రాజ్యస్థాపనచేసి యుండ
వచ్చును. కాని, బ్రహ్మాండ పురాణములోనె,

“ఆంధ్రవిష్ణుస్సురయుతో, దనుజేన నిశంభునా
యుద్ధాత్త్రయోదశయుగానహత్వాతం రాక్షసోత్తమం
అవనత్తత్ర ఋషిభిర్నృతః కృష్ణానదీ తటే”

అనుటచే, నిశంభునితో పదమూడు యుగములు యుద్ధము
సేయుటయు, బ్రహ్మాదులచే స్తుతింపఁబడి పూజింపఁ బడు
టయు మానవశక్తి కతీతములైన విషయము లగుట
చేతను, యిట్టి రాక్షస సంహారము విష్ణువున కవశ్యము
కర్తవ్యమగుట చేతను నీ “ఆంధ్రవిష్ణువు”ను, అది విష్ణువు
గనే భావింపవలెను. శ్రీమన్నారాయణుడు శ్రీ వైకుంఠ
నికేతనమునుండి భక్తుల ననుగ్రహించుటకు అర్చారూప
మున నాంధ్ర విష్ణువను పేర వెలసినట్లు క్షేత్రమాహాత్య
మున నిరూపింపఁ బడినది. శ్రీమద్భృహ్మాండ పురాణము
ఉత్తర ఖండములో నారద సంహతయందు 93
యధ్యాయములో,

“శ్రీకాకుళ మితిఖ్యాతం క్షేత్రమద్భుతదర్శనం
దృష్ట్వా పీఠేన మనసాస్నాత్వాకృష్ణాజలైః సులైః ॥ 3
జప్త్యామంత్రచయం సర్వంతత్ర చాయతనం గతః
తాతాపశ్యమహం పుణ్య విమానై భద్రకొటికే ॥ 4

నానారత్నమయేదివ్యే కాంచనె బ్రహ్మనిర్మితే
నింహననె స్థితందేవం శతకోటి శశిప్రభం ॥ ౫
నిర్మలేందు ప్రతికాశం ముఖపంకజ మంజూళం
తరుణాదిత్యవర్ణేన కిరీటేన విరాజితం ॥ ౬
రత్నకుండల సంశోభి కపోలవ్యయనుందరం
నానాలంకార సంయుక్తం వైజయంతీ విరాజితం ॥ ౭
శ్రీవత్సకౌస్తుభోరస్కంప్రబుద్ధాంబుజలోచనం
చతుర్భుజ ముదారాంగం శంఖ చక్రగదాధరం ॥ ౮
సుభృవం సున్మితం చారుచింబాధరసమనిత్యం
బ్రహ్మేశానాదిభిర్నివృత్తైః పూజ్యమానాంఘ్రి పంకజం ॥ ౯
కేశవాఖ్యం శ్రియాజుష్టం దివ్యమంగళ విగ్రహం
అస్తుపం పుండరీకాక్ష మతసీకుసుమప్రభం ॥ ౧౦
సమశ్శ్రికాకుళేశాయ పరంధామ నివాసినె. ”

అనినీ, 94 అధ్యాయములో చతుర్భుజబ్రహ్మవిష్ణుశుక్ర
గూర్చి తపస్సుచేసినట్లును, నా విష్ణువు ప్రత్యక్షమై కల్పాం
తమున నీ యభిష్టము నెరవేర్తునని,

“ సహజాయాస్తు కృష్ణాయాస్తతేత్వన్నామపావనె
ఇహైవకాకుళక్షేత్రే నివసిష్యామి నర్వదా ” అని భగవాను
లాసతిచ్చినట్లు కలదు. 96 అధ్యాయమున,

“ పూజిత పుండరీకాక్ష కశ్చిత్క్షేత్రయమండనః
అంధేముజాతస్సంపూర్ణో భక్త్యాల్లక్ష్మీ పతిర్వశీ
భారతస్యైవ వర్షస్య చక్రవర్తీ మహాద్యుతిః
శశిబిందు రితిఖ్యాతోపుత్ర శ్చిత్రరథస్యచ
చంద్రవంశనముద్భూతో నర్వభూతహితైరతః ”

అని యిట్లు శశిబిందు మహారాజు జన్మకథనమును
జెప్పెను. తరువాత శశిబిందు మహారాజు స్వామి దర్శన
ముసకు వచ్చుటయు అప్పుడు ఋషులు ప్రభువుతో స్వామి
యవతార కారణమును,

“ సమయాచంత భోరాజన్మేష బ్రహ్మతపః ఫలమ్
సాక్షాల్లక్ష్మీపతిఃశ్రీః కాకుళేత్వాంధ్ర నాయకః
శ్రీవైకుంఠాత్ప్రమాయాతో లోకాసుగ్రహ కారణాత్ ”

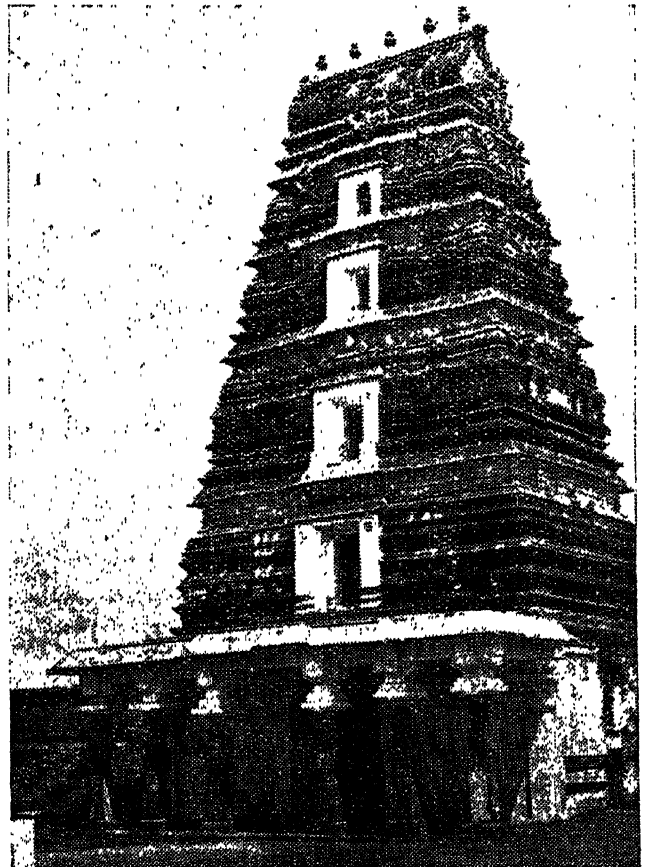
అని చెప్పి స్వామికి ఆలయగోపురములను కట్టించుడని
వేడగా నా శశిబిందుమహారాజు తన నర్వస్వమును
శ్రీకాకుళేశ్వరునికి వినియోగింతునని,

“ మదీయమార్జితం రాజ్యం భాగ్యమాయుర్యశోధనం
నర్వంశ్రీకాకుళేశస్య కైంకర్య వినియుజ్యతే ”

అని పలికి, అట్లు దేవాయతనమును నిర్మించి, అందు
శ్రీ వైఖానస మహాఋషులగు, భృగువు, అత్రి, మరీచ్యాదు
లచే స్వామి ప్రతిష్ఠాది మహోత్సవములంగావించినట్లు
97 అధ్యాయమున ప్రతిపాదించబడినది. శ్రీస్వామివారి
నిత్యోత్సవ బ్రహ్మోత్సవవాది కైంకర్యములకును, స్వస్తి

వాచకపరిచారకాది కైంకర్యపరులకును అనేక అగ్రహార
ములును, స్వామివారికి అమూల్యములైన రత్నాభరణము
లును దుకూలములును యివ్వబడినట్లు తరువాతి అధ్యాయమున ఉభయరామేశ్వర తీర్థములను వర్ణించి, తద్దక్షిణ
మున శ్రీకాకుళమును గూర్చి,

“ తస్మాచ్ఛ దక్షిణభాగే విష్ణుక్షేత్రం మహోత్తమమ్
ప్రపంచ మద్యభాగేతు కృష్ణాతీరే శుభస్థలై
వైకుంఠా దైవసమాగత్య దేవదేవస్సనా తనః
యత్రసంస్థితవాక్ చక్రీ ఆంధ్రవిష్ణు సమాఖ్యయా
యత్రబ్రహ్మదయస్సర్వైతపఃకుర్వంతిసాంప్రతమ్
తత్ర శ్రీకాకుళం నామపురం ముక్తి ప్రదంపమాత్
చతుర్భుజ శృంఖచక్ర భూనిశానహితో హరిః
వనతిం తత్రవైచక్రేకలౌకాకుళనాయకః
ఏకరాత్రి ప్రసన్నాఖ్యో దేవశ్శ్రి మల్లికేశ్వరః
తత్రైవ వనతించక్రే పూజయిత్వాఽంధ్ర నాయకమ్
తస్మాచ్ఛ్చీకాకుళంక్షేత్రం భ్యాతమద్భుత దర్శనమ్
తత్ర తీర్థాని శతశస్తైషాం నామానిమెశ్యుణు
దేవప్రదం రుద్రప్రదం చక్రతీర్థంతు వైధనమ్
విష్ణుతీర్థంచ సౌరంతు సోమతీర్థంమునీశ్వరః ”

తూర్పు గోపురము

తతస్సాత్వా మహాపుణ్యం లభంతెగతి మీప్సితామ్
యం యం కామయతెకామీ తంతమాప్నోతి నిశ్చయమ్
అగస్త్యోనామ దేవర్షిః కృష్ణాయాం తత్ర తత్రతు
స్సాత్వాతీర్థేషు సర్వేషు శ్రీకాకుళ మధాగమతే
కృష్ణాయాం సలితే స్సాత్వామల్లేశంకాకుళేశ్వరమ్
బహునాకిం వదిష్యామిక్షేత్ర మాహాత్య్యమద్భుతమ్
సంకోచేనైవ కథితం వస్తుం జ్ఞాతుంచ కః ప్రభుః

ఇతి స్కాందపురాణే సహ్యాదిఖండే కృష్ణాసదీ మాహత్య్య
శ్రీకాకుళక్షేత్ర వర్ణనం నామ ఏకోనత్రిశోఽధ్యాయః” అని
క్షేత్రమాహాత్య్యము వర్ణింపబడినది. ఈ శ్రీకాకుళము నూట
యొనిమిది దివ్యతిరుపతు (క్షేత్రము) లలో 55-వ క్షేత్రముగా
గణింపబడినది.

విగ్రహ సౌందర్యము - క్షేత్రపాలకుఁడు

ఈక్షేత్రమున ధృవ కాకుళాత్మక స్తవన బలిచేరము
(విగ్రహము)లు కలవు. ఇందు ధృవచేరము చాలా
గొప్పది. (చూ. త్రివర్ణ ముఖచిత్రము) మహాస్సతపురుష
ప్రమాణముకలిగి, ఆకర్ణాంతనేత్రుండును, అజాను బాహుం
డును, విశాలవక్షుండును, చతుర్భుజుండునై, శంఖ చక్ర
గదా శార్ఙ్గాద్యాయుధములను చతుర్ధస్తములం ధరించి,
కిరీట మకరకుండలకటకకంఠాకేయార గ్రైవేయాద్యా
భరణాన్వితుండునై, యురమున లక్ష్మి, శ్రీవత్స, వైజయంతి
వసమాలాలంకృతుండునై, ఫాలమున ఊర్ధ్వపుండ్ర చిహ్న
తుండై, సువనన్నముఖ పంకజముతో విరాజిల్లుచుండును.
ఈ తెలుంగురాయుఁడు సౌందర్యరాయుఁడే. శిల నిగనిగ
లాడుచు నీలమేఘచ్ఛాయకలగి మోతయుచుండును. వీరు
ఆతిమహర్షిచే ప్రతిష్ఠింపబడినట్లు స్థలమాహాత్య్యమునఁ
గలదు. స్వయంవ్యక్తము. స్వామికి ప్రభువులచే సమర్పిం
పబడిన స్వర్ణ కవచమును, రత్నాభరణములును కలవు.
అష్టోత్తరశత సౌలగ్రామమాల రజత పుచ్ఛాన్వితమైయున్నది.
స్వామి నిలువులీల. రాజ్యలక్ష్మియు చక్కని చుక్క.
లావణ్యవరాశి. ఇది దివ్యదేశమగుటచే అశ్వారాదులు
వేంచేసియుండిరి. క్షేత్రపాలకుఁడు “ఏకరాత్రి ప్రసన్న
మల్లికార్జునుఁడు.” ఈక్షేత్రమున నొక్కరాత్రి స్వామిని
సేవించిన, ప్రసన్నుడై భక్తులకభీష్టములనిచ్చుటచేత నీ
దేవునికి “ఏకరాత్రి ప్రసన్నుడ”ని “ఏకరాత్రి ప్రసన్నా
భ్యోదేవశ్శ్రీమల్లికేశ్వరః” అని స్కాందమునొనరించెను.
“తత్రైవ వసతిం చక్రే పూజయిత్వాఽంధ్రనాయకమ్”
అనికూడ వర్ణింపబడియున్నది.

పండితులు - ప్రశంసలు

వెండియు నీదేవుని పెక్కండ్రు పండితులు కొనియాడి
యుండిరి. సర్వతంత్ర స్వతంత్రులును, కవిత్వార్థక

సింహులునగు, శ్రీ వేదాంత దేశికులవారి కుమారులును,
నిఖిలకవితార్థిక చూడామణులునగు “పరదగురువు”
లీక్షేత్రమునకు వేంచేసి శ్రీస్వామిని సేవించి “భగవద్ద్యాస
ముక్తావళి” యను స్తోత్రమును రచించి పాడిరి. అందొక
శ్లోకము నిట నుదహరింతును.

శ్లో || భావస్సాక్షాజ్జలధి దుహతుర్భావనాయోగభాజాం
కల్యాణానామహామహామికా కాంక్షితం వేదవాచామ్
సౌభాగ్యస్య ప్రథమగణనా సన్నివేశఃకృపాయాః
పారేకృష్ణం వసతిభగవాన్ పాపహంకాకుళేశః ||

మరియు శ్రీకృష్ణరాయల యాష్టాస విద్వాంసుడైన
“లొల్లా లక్ష్మీధర పండితుడు” యొక శాసనమున నీ
యాంధ్రనాయకస్వామిని,

శ్లో || ఉరసి నిహిత లక్ష్మీబాహువల్లియుగేస
స్వకర యుగళమేకికృత్య కేళివిదే
కుపలయదళదామాసద్ధ మంచారమాలాం
దధదివ వితనోతు శ్రీ కళాంకాకుళేశః ||

అని స్తుతించినారు.

శ్రీనాథుఁడు - తెలుంగురాయని యాశ్రయము

శ్రీనాథునకు భీమఖండరచనము తరువాత క్రి॥శ 1435-
1440 ప్రాంతమున మేదినీమీసరగండ కటారిసాళు
పనంబురాయని కొడుకగు తెలుంగురాయని యాశ్రయ
మేర్పడినది. ఈతని శాసనము శకవత్సరములు, 1350
నాటి దొకటి సింహాచల పర్వతముమీద కలదు. ఇతని
తండ్రి నంబురాయని శాసనము నెల్లారుమండలము
పొదిలితాలూకా కూచిపూడిగ్రామములో “రామలింగస్వామి”
దేవాలయమున కలదు. నెల్లారుమండలముననే యాత్మ
కూరు తాలూకాలో “తెలుంగురాయనిపురము”ను
గ్రామము కలదు. ఇది యీ తెలుంగురాయని పేరనేర్పడిన
గ్రామము. మన శ్రీకాకుళ గ్రామముతోబేరి కృష్ణాతీరమున
“తెలుంగురాయని పాలెమ”ను పల్లె యొకటి కలదు. కాని
యిది శ్రీకాకుళాంధ్రనాయకస్వామి పేరనేర్పడినది. కాని
యీ తెలుంగురాయనికి సంబంధించినది కాదు. ఈ
తెలుంగురాయనికి నామముకూడ శ్రీకాకుళాంధ్రనాయకుని
పేరునుబట్టి పెట్టినదే. ఆ కాలమున తెలుంగురాయలను
పేరు పలువురుపెట్టుకొనుచు వచ్చిరి. శ్రీకాకుళాంధ్ర
నాయకస్వామి యుత్సవాదు లప్పుడు ప్రఖ్యాతముగాజరుగు
చుండెడిది. శ్రీకాకుళాంధ్రనాయక స్వామికి “తెలుంగు
రాయుడ”ని కూడఁబేరుండుట తెలియకకొందరి నంబురా
యనికొడుకు తెలుంగురాయుఁడు శ్రీకాకుళమునేలిన రాజుని
ప్రాసరి. ఈ తెలుంగురాయుఁడు శ్రీకాకుళమునేలిన వాడ
నుటకు నాధారములేమియు గానరావు. ఈతెలుంగు

రాయఁడు రాజ్యమెక్కడ యేలెనో ప్రఖ్యాతముగాలేదు. విద్యానగరాధీశ్వరుని క్రింద సేనానాయకుఁడుగానుండి నట్లున్నాడు. ఈతెలుంగురాయని పుత్రుఁడు తిరుమల రాయని శాసనములు బొపట్టతాలూకా నూతలపాడు అను గ్రామమున శా || శ || 1466 నాటివి కలవు. ఇట్లు తెలుంగురాయని తండ్రి శాసనము 1348లోను, నాతని కొడుకగు తిరుమల దేవరాయని శాసనము శా || శ || 1466 లోను నుండుటచేఁదెలుంగురాయఁడు శా || శ || 1348 తర్వాత 1395 దాక నున్నట్లును, సింహాచల శాసనము నాటికతఁడు యిర్వది యేండ్లకు లోబడిన వయస్సు కల వాడయినట్లు నూహింపతగును. అతడప్పటికి ప్రఖ్యాతుఁడు గాకపోవుట చేతనే యీశాసనమందు “కన్నడ దేశముందలి నంబురాయని కొడుకు తెలుంగురాయఁడు” అని పేర్కొ నెను. విజయనగరాధీశ్వరుఁడగు ప్రాథమికరాయనికి లోఁబ డిన యీతెలుంగు రాయఁడాతని దండయాత్రలో సింహాద్రి దాక వెళ్లినట్లు శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావు పఠతుఁడగు గారు వ్రాయుచుండిరి. ఇది సంగతముగానే యున్నది. శ్రీనాథుఁడి తెలుంగు రాయని యీనందర్పమున నందరించి యుండ వచ్చునని శ్రీనాథుని చాటుధారలవలన తెలుచున్నది.

శా || ధాటిఘోటమరట్టపుట్టనమిళద్దామిష్ఠకల్యాళఘం
టాటంకారవిలుంఠలుంఠితమహాస్మత్తాహితక్షోణిభృ
త్కృతీరాంకితకుంభినీధరసముత్కూటాట
వీరూట! క
ర్ణాటాంధ్రాధిప! సాంపరాయని తెలుంగా! నీకు
దీర్ఘాయువే ||

ఇందు చతుర్థపాదమున, “నంబురాయని తెలుంగా ధీశ” అనికూడ పాఠాంతరము విసంబదుచున్నది. ఈ పద్యమతఁడశ్వారూఢుఁడయి దండయాత్ర సాగించు చున్నప్పుడు చూచిచెప్పిన పద్యమనిపించుచున్నది.

ఇట్లే మరియొక పద్యమందు కస్తూరిని యాచించుచు,
శా || అక్షయ్యంబగు సాంపరాయని తెలుంగాధీశ! కస్తూరికా
భిక్షదాసము సేయరా! || యని “తెలుంగాధీశ” ప్రయోగించెను.

యీతెలుంగురాయఁడుగాక “రామగిరిరాజ” గు మఱియొక తెలుంగు రాయఁడుండెను. ఇట్లే 13-14 శతాబ్దములలో నీస్వామి పేరుపెట్టుకున్న ప్రఖ్యాత రాజ పురుషులు కొందరు కలరు. నేటికిని “తెలుంగురావు, తెలంగయ్య, తెలంగన్న, కాకుళరాయఁడ”ని పేర్లుపెట్టు కొనుచున్నారు.

శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు - అముక్తమాల్యద

శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు కళింగదేశవిజిగీషసు దండు వెడలి విజయవాడలో గొంతకాలముండెను. అప్పుడు

శ్రీకాకుళ క్షేత్రమునకు వచ్చి కవి, పండిత సామంతాదులతో విడిసియుండగా నొక యేకాదశి తిథిని, “అముక్తమాల్యద” రచియింప నాంధ్రనాయకస్వామి కృష్ణదేవరాయలువారి స్వప్నమునఁ గన్నడి ప్రబోధించెను. ఆ యేకాదశియే స్వామివారికి యెదుఱాళ్ళు దాసమిచ్చి శాసనమును వ్రాయించెను. శ్రీకృష్ణదేవరాయలు యీ మాఱుమూలనున్న శ్రీకాకుళమునకు వచ్చి యీ దేవునికైదుఱ్ఱు దాసమిచ్చుట వలన, నీ తెలుంగునాయకుని ప్రఖ్యాతి యెంతదిగంత విశ్రాంతముగా నుండెడిదో యూహింపతగియున్నది. మఱియు నీ శ్రీకాకుళమున రాయలు విజయముచేసి యుండినప్పుడు చల్లపల్లి ప్రభువు సామంతరాజగుటచే తన పరిచారకుడగు రజకునొకని పంపెను. ప్రభువు పండిత, కవి పరిపృతుడై నిండుపేరొలగంబుండి కవితా ప్రసంగములచే కాలక్షేపముజేయుచు అస్థాన విద్వాంసులగు కవులనుఁగూర్చి నొక ప్రశ్న వేసెనట. శ్రీరామ చంద్రమూర్తి అస్త్రతమ్ములు గొప్పవారా? ధర్మరాజు అస్త్రతమ్ములు గొప్పవారా? అని యడుగఁగా పండితులు కవులుకూడ తమతమ తోచినట్లు చెప్పి, ‘స్వామీ! మీరును పండిత ప్రభువులు కదా! మీ యభిప్రాయమే’మని ప్రభు

శ్రీ భూదేవులతో - శ్రీకాకుళేశ్వరుడు - ధ్రువమూర్తి (కవచముతో)

వును ప్రశ్నింప రాయలు లక్ష్మణుడు తన భార్యను విడిచి పెట్టి, రామునితో యరణ్యవానమునకుంజనెను. తక్కిన యున్నదమ్ములు రాజ్యత్యాగమును మాత్రమే చేసిరి. ధర్మ రాజుని యున్నదమ్ములు, నభలో తమభార్యను వన్నిద మొగ్గి జూదమాడినను, నిండు నభలో శత్రువులు వస్త్రా పహరణ మొసర్పఁబూని పరాభవించుచున్నను, అన్నమాట జవమాటక ధర్మబద్ధులై యూరకున్న కాలమున వారే గొప్పవారని పలుకగా, ప్రభువుకు వింజూమర వీచుచున్న రజక పరిచారకుఁడు “స్వామి! దేవరవారికి అపతారము మారినను అవిమానము మారలేదే!” అని పలికెనట. అందు కందఱును సంతసించి, అభినందించినట. అనగా శ్రీ కృష్ణుఁడు పాండవక్షపాతికదా! మీరును శ్రీ కృష్ణనామాంకితులు కనుక, పాండవక్షమునే మెచ్చుకొనిరని యర్థము. అందుకు ప్రభువును అత్యంతానందమును పొంది అతని కనేక బహుమానముల నిచ్చిసట్లు యొక కథ యీ ప్రాంతముల వాడుకలోనున్నది. మరియు యీ స్థలప్రభావమున పరిచారకులు నహితము పండితులవలె ప్రకాశింతురని భావము. అనాడే నభలో స్వప్నవృత్తాంతమును చెప్పి అముక్తమాల్యద గ్రంథరచనమునకు రాయలు కడంగెనట.

అనంతమాత్యుఁడు - భోజరాజీయము

“అనంతమాత్యుఁడు” తన భోజరాజీయము సందు, తన తండ్రియైన తిక్కన ఈదేవుని సేవించినట్లు,

సీ॥ విలసింతంబగు కృష్ణ-వేణీ మలాపహ

రిణిభీమ రథినాథ - రిత్రియందు

దసరుసదీత్రయాంతర్వేదియగు పాప

న క్షేత్రమున శోభ - సములకెల్ల

ధరనివాసంబగు - పెరుమగూరిపురంబు

సందు విద్యజ్ఞనానందమైన

జీవనస్థితితేతఁ జెన్నొంది వంశ క

ర్మత్వనందతి ప్రభుత్వమొంది

గీ॥ నెమ్మిఁ బ్రత్యక్ష పరమ ప - దమ్మసంగ

నొప్పు శ్రీకాకుళంబున - కొడయడైన

యాంధ్రవల్లభహరి సేవ - నలరుచుండుఁ

బెక్కు భంగుల ముమ్మడి - తిక్కవిభుఁడు ॥

అని వ్రాసెను.

పరవస్తుకవి - ఉత్తారక పంచకాభ్యుదయము

శ్రీపరవస్తు గోవిందరామానుజ దేశికులవారి శిష్యుఁడును, ముక్తపరాన్వయము వాఁడును, ముక్తామణినాథ పుత్రుండును నగు పరవస్తుకవి తన “ఉత్తారక పంచకాభ్యుదయ” మను గ్రంథమున,

“వచ్చి సదాంధ్రనాయకుని-వానమునైన శ్రీకాకుళంబుసన్
మచ్చిక వైష్ణవోత్తముల మానితవైభవ మొప్పునన్నుతుల్
మెచ్చుగసేయనా హరిని - మెల్మిఁబ్రవక్షిణ పూర్వకంబుగాన్
హెచ్చిన భక్తి మ్రొక్కిమది - కింకరు పెట్టలనుండి
వెండియున్”

అని వ్రాసుకొని యున్నాడు. ఇప్పుడి గ్రంథమును యలభ్యముగనే యున్నది.

శిలాశాసనములు - తామ్రశాసనములు

శ్రీ కృష్ణదేవరాయల శాసనము సాతుయిండియన్ యిన్ని (క్రిష్టు) 4 వాల్క్యాంట్ ముద్రితమైనది. ఈ శాసనములోని విషయమిది. శా॥ ౧॥ 1440 అగు బహుభాస్య నంప త్పరము పాల్నాణశుద్ధ ౧౧ శుక్రవారము శ్రీకాకుళపు తెలుగు రాయనికి నిత్య నైవేద్యములు, అంగరంగ వైభవములు, జరుగుటకై శ్రీకృష్ణదేవరాయలు, కొండిపల్లిసీమ, దేవరకొటలోని యేలకగడ్డ, మేడూరిస్థలములోని లంకపల్లి కంభాలదొడ్డి, కొండవీటి సీమలోని పెదగాడిపట్టు, విసుకొండ సీమలోని కారుమంచి యాయైదు గ్రామములనుసమర్పించినట్లు పైశాసనంపుటిలో No. 981 (A. R. 157 of 1893) గా ప్రకటింపబడినది.

1. శుభమున్ను ॥ హరేలికావరాహస్యపంష్ట్యాపందన్న పాతుపః । హేమాద్రికలశా యుత్రభాత్రిభక్తగ్రియందభౌ ॥ స్వస్తిశ్రీ బయాభ్యుదయ శాలివాహనశక వసుంకంబులు ౧౪౫౦ ఆగు నేంటి బహుభాస్యపంపత్పర పాల్నాణ శు ౧౧.

2. శ్రీకాకుళపు తెలుంగురాయలకు శ్రీమం(౦)స్మహారాబాధి రాజ రాజ పరమేశ్వర శ్రీ వీరప్రతాప శ్రీకృష్ణదేవరాయలుంగారు దండంసమపకంచి యిచ్చిన భం(౦)మకాశసము—

3. స్వామిని కుంభనంకమనుపు (౦) ణ్యకాలమందును దశించ్చి స్వామికి కొండపల్లి శీమకుం జెల్లివచ్చి దేవర పుంగెటస్థలం లోపలి యేలకగడ్డ గ్రామం ౧ న్ని మేడూరి స్థలం లోపలి దేవరలంకపల్లి గ్రామం ౧ న్ని దేవరపల్లి గ్రామం ౧ న్ని

4. శ్రీకాకుళాసు స్వామికి ప్రతిగ్రహలబ్ధమైన దశక దొడ్డిని, క్రయలబ్ధమైన సత్రాలభూమి తోంటలు నిత్య వసరాలు । శ్రీరామానుజకూటము । ద్వాదశులునహితమైన భూమి (౦) నీ । క్రొత్తలంక । చింతలంక । పుండ్రేగులసి రాట్లపురుగుడు లంక్క.

5. క్రోనూరునుం జెల్లివచ్చే కంబాల దొడ్డిని । కొండ వీటి శీమలోని పెదగాడి పట్టుంప్పు, వినికొండ శీమలోని మధుమంచిన్ని స్వామి సన్నిధిని ధారాపూర్వకంగాను స్వామి నిత్య నైవేద్యాలకున్ను అంగరంగ వైభవాలకున్ను

6. యీ భుంకం.....ంగారివశాసును తెలుంగువల్ల భునికి నమప్పికంస్తమి గసక ఆ చంద్రాక్కై స్థాయి

గాను అవధరించెడిది. నవదత్తాద్విగుణం పుణ్యం పరదత్తానుపాలనం. పరదత్తాపహరణ నవదత్తం నిష్ఫలం భవేత్ ॥ ఈ ధర్మానకు యెవ్వరు తప్పినాను గంగలోను గోవు బ్రాహ్మణ పథ చేసిన పాపానంబో ఉవారు ॥

7. ఈ అయిదు గ్రామాలన్ను శ్రీపల్లభునికి నమపికంచి ఈ అయిదు గ్రామాల ఆరంభంవల్లను శేరిన నిత్య నైవేద్య కట్టెడ దధ్యోహం పల్లలు (౪) ఆకాళ ప్రసాదం పల్లలు ౪, అప్పాలు ౨౬కి పళ్ళం ౧, అతి రసాల పళ్ళం ౪, వడల పళ్ళం ౧, యితసకుడుముల పళ్ళం ౧ పప్పుకూర, కూరలు.

8. నేయి, పెరు, పచ్చళ్లు, ఊరుంగాయెలతోడను, ఆరగించి పళ్ళాలు ౬౦న్నీ అనవాల ప్రసాదం పళ్ళాలు ౨ వెరగి ఆరగించి పళ్ళాలు ౨౪ డెబ్బ ఇనాలిగింట్టికి పళ్ళం ౧ కి అమృతపడిన (లెఖను) కస్తూరి కర్పూర పరిమిళ సహిత గంధం పళ్ళాలు ౩॥- అని కలదు.

నె. 975 రు శాసనములో

1. శాకాభివాణభూభృన్యయనశశిమితే పుణ్యమై శాఖ మాసె శుక్లేవక్షి తృతీయే గణపతిదివసె భాసువారంవరాధ్యే

2. పూజాం పుత్రార్థం కతుకాకామా ప్రకటితము కరో దుత్తమైవకాస్తు జాలైః ॥ న్యస్త్రీశ్రీ శకపషకంబులు. ౧౨౪౪ అగునెంటి.

3. వై....వీరసరసింహదేవని దేవులైన గంగామహాదేవులు శ్రీకాకొలని శ్రీ పల్లభరాయనికి నమపికంచిన నువస్తుపులు (వైహ)

4. రు ౧౦౮ తోను నన్నం పూసపేలు ౧ ఘంటలు ౩ లోను పిన్నవి ౧ బత్తులు ౨, పద్మ తడుకులు ౨, ముత్యాల తిరుణామము ౧.

5. పహండికాయలతోటి వింజాయరలు ౨, పహణి కాయ అలపటం ౧, పూంతక లేంతలు ౪, వెండి దివ్య కోలలు ౨.

6. వెండినిడెబ్బడి ౨ పట్టు పచ్చుపట్టు ౨, చంద్వాలు ౨, పట్టుగొడుగులు ౨, మణియార వెల్లలు ౬, వన్నె చీరలు ౧౨, బ్రిందావ.

7. ఈ పస్తుపులు జద్వించినవారు కాళిదాస సేనాపతి గోపాలిజ్యుగోవింద సేనాపతి, మంగళం మహా శ్రీ శ్రీ శ్రీ ॥ ఇట్లు అనేక రత్నాభరణములు ప్రభువులవల్లను సమర్పింపబడినవి. వెండియు సఖండ దీపారాధనకు పాడి మొదపులను భూములను బోయలికిచ్చినట్లు ముప్పది శాసనములుగలవు. ఇవిగాక మతయొక తామ్ర శాసనము రాగిరథోత్సవ విగ్రహముమీద నున్నది. ఇది ముద్రితము కాలేదు. ఆ శాసన మిది.

“న్యస్త్రీశ్రీ శకపషకంబులు ౧౨౦౫ అగు నేటి న్యభాను సంవత్సర పాల్గుణ బహుళ ౨ సోమవారం శ్రీకాకుళపు తెనుగు పల్లభుండు ఉత్సవ విగ్రహ కైంకర్యము

“మురుమళ్ల అనంతభోగయ్యగార్లు” తమ తండ్రి రామ వయ్యగారికిని తమ తల్లి నాంచారమ్మగారికిని సుకృతమౌ సట్టుగా ౨ చంద్రార్కముగా చేయించెను. “మంగళం” అని కలదు.

అలయము - పునర్నిర్మాణము

తొలుత స్వామివారికి అలయ గోపుర మంటపాదులు “శశిమిందు” మహారాజు వారిచే నిర్మింపబడినట్లు శేత్ర మాహాత్మ్యమునగలదు. దానికి “భద్రకోటి” విమాన మని పేరు. ఆ అలయ మిప్పటి కృష్ణగర్భమున నుండెడిది. అది సదీపాతము కాగా తిరిగి ప్రతిష్ఠింపబడినది. అదియును కృష్ణవేణి గర్భనమున లీనము కాగా పల్లవ ప్రభువుల కాలమున తిరిగి ప్రతిష్ఠింపబడెను. అదియు కృష్ణవేణి గర్భమున లీనమయ్యెను. తరువాత యిప్పటి అలయగోపురాదులు చోళరాజైన “అనంత దండపాట”ని చేత కట్టింపబడినవి. ఇదియు భద్రకోటి విమానమే. ఇట్టి విమానము తిరువహంద్రపురమున గలదు. ఇది సూతనముగా కట్టబడినట్లు, పూర్వ దేవాలయపు శాసనశిలలను నేటి

అలయమునకు వెనుకగోడలోనున్న ఆంజనేయ విగ్రహము

ఉత్సవ విగ్రహములు

దేవాలయపు గోడలలోనిమిడ్చి కట్టుటవేత తెలియసగును. స్వామికి యుత్తరపు వైపున శ్రీ రాజ్యలక్ష్మి అమ్మవారి ఆలయమును ప్రాగ్భాగమున అయిదు అంతస్తుల గోపురమున్నూ, అగ్నియభాగమున పదునారు అంకణముల కల్యాణమంటపమును, ముందు బ్రహ్మకుండమును గొప్ప నరన్నునుకలవు. ఈ కుండమున సనేక తీర్థములున్నట్లు పురాణప్రదిద్ది. అన్ని తీర్థములలోకి స్వామికి “చక్రతీర్థ మన్న” ప్రేమ యెక్కువ. కనుకనే “లాలితచక్రతీర్థ” అని స్థలధ్యానమున న్మరింపఁబడినది. మరియు నీక్షితము సాక్షాద్వైకుంఠమనియు, కృష్ణానదియే విరజానది యనియు ఇందు శ్రీవారు ఆంధ్రనాయకుడై వెలసెననియు, ఇందు కళేబరమును వదిలిన వారికి మోక్షమునిత్తునని స్వామి పలికినట్లు స్థలధ్యానమున

“శ్రీకాకుళ తిష్ఠతి లోకనాథే రమాపతౌ లాలితచక్రతీర్థే
తత్రైవసత్త్వమపి కృష్ణవేణ్యాంసరాః కిమర్థసరకంప్రజంతి”

“సహ్యాజావిరజాతేయం కాకుళం పరమంపదమ్
యోగానందో ధర్మపుర్యాం కాకుళేత్వాంధ్ర నాయకః
సహాధిః కాకుళక్షేత్రే యోజహతి కళేబరం
బ్రహ్మహత్యా విముక్తు మోక్షంప్రాప్నోత్సి నిశ్చయమ్”

అర్చనావిధానము - ఉత్సవములు

ఇది ఆత్రేయచూర్ణి ప్రతిష్ఠతమైన క్షేత్రము. ఇందు వైఖానస భగవద్పాస్త్రము సనుసరించి అర్చనము జరుపఁ బడుచున్నది. ఇచట విష్ణ్వాలయములలో జరుగు నిత్యోత్సవ వారోత్సవ, పక్షోత్సవ, మాసోత్సవములును నైమిత్తికోత్సవ, ములును విశేషముగ జరుగును. జయంతలు, తిరు సక్షిత్రములు జరుగుచుండును. ఇందు ముక్కటికి ఉత్తర ద్వార దర్శనమొక ముఖ్యోత్సవము. బ్రహ్మోత్సవము వైఖానసుద్ధ పార్వమాస్యలకు సవాహ్మిక దీక్షితో జరుగును. ఈ తిరునాళ్లునుగురించి శ్రీనాథుఁడు క్రిడాభిరామములో వర్ణించియుండెను. నేటికిని చల్లపల్లి సంస్థానాధీశ్వరుల ఆధ్వర్యమున మహావైభవముగా జరుగుచున్నది. కల్యాణోత్సవములో రథయాత్ర జరిగిన మరునాడు చుక్రవారి యుత్సవము విలక్షణమైనది. అనాడు స్వామికి చల్లపల్లి ప్రభువు గజచోదకు (మావటి) డై నిజగజారోహణోత్సవము చేయుటాచారముగా జరుగుచున్నది. దీనికి వంశపరంపరా ధర్మకర్తలు చల్లపల్లి సంస్థానాధీశ్వరులైన శ్రీమంతు శ్రీరాజా యార్ల గడ్డ శివరామ ప్రసాద్ బహద్దర్ గారు.

అధర్వవేదము - స్వరూప విషయములు

శ్రీ పరవస్తు వేంకటరామానుజస్వామి, యమ్. ఏ.

అధర్వవేదమును గురించి విచిత్రములగు అభిప్రాయములు ప్రజలలో వ్యాపించి యున్నవి. అధర్వవేదమును అధ్యయనము చేసినవారుకాని అధర్వవేదమును అవలంబించినవారుకాని—అసగా ఋగ్వేదులు, సామవేదులు, యజుర్వేదులు అనుసట్లు అధర్వవేదులు అని వ్యవహరింపబడుచున్నవారు—యీకాలమున లేకపోవుటచే అధర్వవేదమును గురించి సరియగు నభిప్రాయములు జనులలో వ్యాపించుటకు అవకాశము లేకపోయినది. అందుచే ప్రకృతి శాస్త్రముల నహాయమున పాశ్చాత్యులు నూతనముగా కనిపెట్టిన యనేక పదార్థములను మనవారు అధర్వవేద ప్రతిపాదితములుగా తలంచుచున్నారు. ఈ కాలమున జర్మనులు మొదలగు పాశ్చాత్యులు యధర్వములలో నుపయోగించుచున్న ప్రాణిహింసకములగు అనేక సాధనములను వారు అధర్వవేదము నభ్యసించియే గ్రహించిరని గూడ మనవారు కొందరు సమ్మతించుచున్నారు. ఇట్టి విపరీతాభిప్రాయములకు విషయమైన యధర్వవేదమును గురించియు, యుండలి విషయమును గురించియు కొంత తెలియజేయుచున్నాను. దీనివలన కొందరికైనను అధర్వవేద స్వరూపము సరిగా తెలియగలదని తలంచుచున్నాను.

అధర్వవేదమునకు మన గ్రంథములలో 9 శాఖలు చెప్పబడియున్నవి. ప్రస్తుతము ముద్రితమై ప్రచారములో నున్నది శౌనకశాఖా పాఠము. పైప్పలాద శాఖాపాఠముతో నున్న భూర్బుప్రత గ్రంథమొకటి కాశ్మీరదేశమున లభించినది కాని యది ప్రస్తుతము దేశాంతరమున నున్నది. ఈ శాఖాపాఠము సవినముగా ముద్రితమైనది. మనవారు అధర్వవేదమునకు ప్రథమ మంత్రముగా తలంచెడి “శంసోదేవీరభిష్టయే” అను మంత్రము శౌనకశాఖా పాఠమున గ్రంథాదిని లేదు. శాఖాంతరములో నది మొదటి మంత్రమై యుండవచ్చును. పైప్పలాద శాఖాపాఠముతో నున్న గ్రంథములో మొదటి పత్రము లేనందున మొదటి మంత్రమేదో తెలిసికొనుట కవకాశము లేకున్నది. కాని ఆ ప్రతియందు “శంసోదేవీ” యను మంత్రము మరియొచ్చుటను కనబడక పోవుటచే, ప్రారంభమున నుండినదేమోయని సంశయము కలుగుచున్నది. కాని శౌనకీయ మంత్రము లనేకములు పైప్పలాదమున కనబడుటలేదు.

శౌనకీయాధర్వవేదమున 731 సూక్తములుకలవు. వీనిలో సుమారు 6000 మంత్రములు కలవు. సుమారు 1000

మంత్రములు గవ్యరూపమున నున్నవి. కాని మిగిలిన వన్నియు ఋగ్వేద మంత్రములవలె ఛందోబద్ధములుగా నున్నవి. ఛందస్సులలో ఋగ్వేదమునకును అధర్వవేదమునకును భేదములేదు. పైసూక్తములు 20 కాండములుగా విభాగము చేయబడియున్నవి. పతంజలి మహాభాష్యమున “వింశిసోఽఙ్గిరసః” అని యధర్వవేదమున యిరువది యధ్యాయములున్నట్లు చెప్పబడియున్నది. ఇరువదియవ యధ్యాయమున 143 సూక్తములు కలవు. ఇందు చాలాభాగము ఋగ్వేదములోని 8 వ మండలము నుండి గ్రహింపబడినది. ఇందలి మంత్రము లన్నియును ఇంద్రస్తుతులుగా నున్నవి. ఇదికాక ఋగ్వేదములో లేని కుంతాపసూక్తము లను మరి 10 సూక్తము లీయధ్యాయమున కలవు. వీనికి పదపాఠములేదు. 127 వ సూక్తమున మొదట దాతయగు రుశమవంశపు కొరమరాజు స్తోత్రమును (మంత్రములు 1—3) అటుపిమ్మట పశుధనములను ప్రసాదించు అగ్నియును (4—10) శత్రువులను పరిమార్చు ఇంద్రుడును స్తుతించబడియున్నారు. 128 వ సూక్తమున మొదట ధనవంతునిస్తుతియును (1—11), తరువాతను శత్రునాశకుడగు ఇంద్రునిస్తుతియును (12—16) కలదు. 129 మొదలు 132 వరకుండు సూక్తములలో ఐతనప్రలాపములు కలవు. 133 వ 134 వ సూక్తములలోకొన్ని ప్రవల్లికములు (ప్రహేళికలు) కలవు. సమాధానములుకూడ నీసూక్తములలోనే కలవు. 135 వ సూక్తమున తిరిగియుకొన్ని ప్రహేళికలును, అదిత్యుల దానస్తుతియు, ఇంద్రస్తుతియును కలవు. 136 సూక్తమున ఆహునన్య మంత్రములు కలవు. ఇవన్నియు అగ్గిల భాషణములతో నిండియున్నవి. ఈ కుంతాపసూక్తముల వంటి దానస్తుతులును, నారాశంస్యములును, ప్రహేళికలు, అఖ్యానములును ఋగ్వేదమునకూడ కలవు. అందుచే అధర్వవేదమున 20 వ అధ్యాయములోని విషయమునకును ఋగ్వేదములోని విషయమునకు భేదములేదు.

19-వ అధ్యాయమున 72 సూక్తములు కలవు. ఇవి తప్పలతో నిండియున్నవి. వీనిలో అగ్ని, ఇంద్రుడు, సోముడు, ద్యావాప్రుధువులు, విశ్వేదేవతలు, ఆత్మ, కాలము, కామము, వాక్కు, సూర్యుడు, బ్రహ్మణస్సతి, జలము, నదులు, నక్షత్రములు, పరమాత్మ మొదలగు దేవతలు స్తుతించబడియున్నారు. అధర్వవేదముకూడ రెండు సూక్తములలో (22, 23) స్తుతించబడియున్నది. ఈ సూక్త

ములలో ధనము, సుఖము, క్షేమము, రక్షణ, దీప్తాయువు, బలము, రోగనివారణము, స్వర్గము ప్రార్థింపబడియున్నవి. కేవలస్తుతులుకూడ కలవు. ఆరవసూక్తము పురుష సూక్తము. సుఖాదులను రోగనివారణమును కౌరినప్పడు చర్మలు, గుగ్గులు, ఉదుంబరము, శతవారము, మొసలగు వానితో చేయబడిన మణులకు (తావేజులు) గూడ ప్రాథకములు కలవు. ఆధర్వవేద ప్రారంభమున నుండు 12 అధ్యాయములలోను యిట్టి సూక్తములే విశేషముగా నున్నవి. ఋగ్వేదమున గూడ నిట్టి సూక్తములు కొన్ని కలవు. పైయంశములబట్టి 19-వ అధ్యాయమునగూడ ఋగ్వేదములోలేని క్రొత్త విషయమేమియును గానరాదు.

18-వ అధ్యాయమున 4 సూక్తములు కలవు. ఇవన్నియు యమదైవత్యములు. ఇందు అపరకర్మను గురించియు పితృదేవతలను గురించియు ముచ్చటించ బడియున్నది. ఋగ్వేదమున 10-వ మండలమున నీ విషయకములగు సూక్తములు (14 - 18) అయిదు గలవు. 17 వ అధ్యాయమున నొక సూక్తమే కలవు. ఇది ఆదిత్యదైవత్యము. సూర్యుని స్తోత్రముచేసి దీప్తాయుష్యము ప్రార్థింపబడి యున్నది. ఇట్టి సూక్తములు ప్రారంభములోని 12 అధ్యాయములలోగూడ నున్నవి. 16-వ అధ్యాయమున 9 సూక్తములు కలవు. నాలుగు సూక్తములలో అధిషేక మంత్రములు కలవు. మిగిలిన అయిదు సూక్తములలోను దుఃస్వప్ననాశక మంత్రములు కలవు. 15-వ అధ్యాయమున 18 వ్రాత్యస్తతులు కలవు. వ్రాత్యుడనగా బ్రాహ్మణ్యమును సంపాదించిన బ్రాహ్మణేతరబాతికి చెందిన బ్రహ్మచారి. వ్రాత్యస్తామములు సామదేదీయ పంచవింశ బ్రాహ్మణమున విధింపబడియున్నవి. వ్రాత్యస్తామమున పరమాత్మయే యీ సూక్తములలో ప్రశంసించబడినదని చూలికోపనిషత్తుయందును అనుక్రమణికయందు చెప్పబడియున్నది. 14-వ అధ్యాయమున రెండు సూక్తములు కలవు. వీనిలోని మంత్రములన్నియు వైవాహిక మంత్రములు. ఋగ్వేదమున 10-వ మండలమున వైవాహిక సూక్తమొకటి (85) కలదు. ఇందలి మంత్రములు ఆధర్వవేదములో కనబడుచున్నవి. 13-వ అధ్యాయమున 4 సూక్తములు కలవు. ఇవన్నియును ఆదిత్యదేవత్యములు. రోహితుడను నామమున సూర్యుడు స్తుతించబడియున్నాడు. ఈ విధముగా ఆధర్వవేదమున చివరి యెనిమిది యధ్యాయములలోను మంత్రములు ప్రతిపాద్య విషయమును బట్టి విభాగము చేయబడియున్నవి. వీనిలోని విషయమునకును ఋగ్వేదమంత్రములలోని విషయమునకును భేదమేమియును లేదని స్పష్టపడినది.

ప్రారంభముననుండు 12 అధ్యాయములలోను మంత్రములు విషయముననుసరించి విన్యస్తములై యుండ

లేదు. సూక్తములలోని మంత్రముల సంఖ్యననుసరించి యధ్యాయములలో సూక్తములు చేర్చబడియున్నవి. సూక్త సంఖ్యను బట్టియు మంత్ర సంఖ్య ననుసరించి యధ్యాయములలో సూక్తములు చేర్చబడియున్నవి. సూక్తసంఖ్యను బట్టియు మంత్రసంఖ్యను బట్టియు యీ 12 అధ్యాయములు రెండు భాగములుగా విభజింపవగియున్నవి. 20 కంటే తక్కువ సంఖ్యగల మంత్రములతోనుండు సూక్తములు మొదటి విడధ్యాయములలోను అంతకు మించిన సంఖ్యగల మంత్రములతోనుండు సూక్తములు మిగిలిన యధ్యాయములలోను చేర్చబడియున్నవి. మొదటి యధ్యాయమున 45 సూక్తములు కలవు. వీనిలో 30 సూక్తములు నాలుగేని మంత్రములు కలవి. రెండవ యధ్యాయమున 36 సూక్తములు కలవు. వీనిలో 22 సూక్తములు అయిదేని మంత్రములు కలవి. మూడవ యధ్యాయమున 31 సూక్తములు కలవు. వీనిలో 13 సూక్తములు 6 మంత్రములు కలిగియున్నవి. నాల్గవ యధ్యాయమున నలువది సూక్తములు కలవు. వీనిలో 21 సూక్తములు 7 మంత్రములు కలవిగా నున్నవి. అయివ యధ్యాయమున 31 సూక్తములుకలవు. 8 మొదలు 18 వరకు మంత్రములుగల స్వల్ప సంఖ్యాకములగు సూక్తము లీ యధ్యాయమున చేర్చబడియున్నవి. ఆరవ యధ్యాయమున 142 సూక్తములు కలవు. వీనిలో 121 సూక్తములు మూడేని మంత్రములతో నున్నవి. ఏడవ యధ్యాయమున 118 సూక్తములు కలవు. వీనిలో 1, 2 మంత్రములతోనుండు సూక్తములధికముగా నున్నవి. 56 సూక్తములు ఒక్కొక్క మంత్రముతోను, 26 సూక్తములు రెండేని మంత్రములతోను నున్నవి. 8, 9, 10, 11 అధ్యాయములలో పదేని సూక్తములును, 12-వ అధ్యాయమున 5 సూక్తములును కలవు. 50 కంటే అధికముగు మంత్రములుకల సూక్తము 12-వ అధ్యాయమునను, అంతకు తక్కువ మంత్రములు కలవి మిగిలిన యధ్యాయములలోను కలవు. ఈ పండ్రెండధ్యాయములలోను విషయ విభాగమేమియును కనబడదు. ఇష్టము వచ్చినట్లు సూక్తములు విన్యస్తములై యున్నవి. విషయమును బట్టి మనము విభాగముచేసి కొనవలసియున్నది.

ఈ యధ్యాయములలోని విలక్షణములగు సూక్తములకున్న ఋగ్వేదములోని సూక్తములకును విషయమున సంబంధము తక్కువగా నున్నది. అయినప్పటికిని వీనిలోని విషయము కేవలము ఋగ్వేదభిన్నముకాదు. ఈ సూక్తములను విషయమునుబట్టి యీక్రింది కక్ష్యలలోనికి విభాగము చేయవచ్చును.

1. శ్రౌతకర్మలకు సంబంధించిన సూక్తములు కొన్ని కలవు. చయనమునందుపయోగించు సూక్తములు

(2, 6) వేదిని రచించుచున్నప్పుడు పయోగించు సూక్తములు (7, 99), ప్రాక్షించునపుడు పయోగించు సూక్తములు (7, 33) పర్యగ్నికరణమున పఠించవలసినవి (7, 71) సమీధలనుగురించిన సూక్తములు (7, 89)ను గలవు. ఆశ్వినీదేవతలు (7, 73) అగ్ని, ఇంద్రుడు (7, 97) మొదలగు దేవతల స్తుతులు కూడ గలవు. హవిర్యాగములలో సుపయోగింపబడు మంత్రములు (6, 39; 6, 64, 65; 6, 80; 6, 87; 7, 94) అధికముగానున్నవి. పై విధములగు సూక్తములును మంత్రములును మిగిలిన వేదములలో విశేషముగానున్నవి. ఆధర్వ వేదమున నిట్టివి 6, 7 కాండములలో అధికముగా నున్నవి.

2. బ్రాహ్మణుల స్తుతి, ఆధిక్య వర్ణనము కొన్ని సూక్తములలో కలదు. బ్రాహ్మణులు అవధ్యులని (5, 17-19, 12, 5), పురోహతులు గొప్పసామర్థ్యము కలవారనియు (3-19, 5-24, 7-16), దక్షిణ యిచ్చుటవలన పుణ్యము లభించుననియు (12-4; 11-1; 12-3; 9-3; 6-122), బ్రాహ్మణులకు బుద్ధి యధికము కావలయుననియు (6-108; 19-64), వేదాధ్యయనము సరిగా జరుగవలయుననియు (6-19; 7-54, 61; 7-66, 67) మొదలగు విషయములు ప్రతిపాదించబడియున్నవి.

3. కొన్ని సూక్తములలో దీర్ఘాయుర్దాయము, శరీరారోగ్యము ప్రార్థింపబడియున్నవి. నూరు సంవత్సరముల ఆయుర్దాయము కోరబడియున్నది (2-28, 3-11). కొన్ని సూక్తములలో ఆయుర్దాయము అభివృద్ధిచెందుటకు తావేజులు (1-35, 4-10, 8-2) అంజనములు (4-9) మేఖల (6-133) క్షౌరము (6-68) మొదలగునవికూడ విధింపబడియున్నవి. ఇట్టి తావేజులు రోగనివారణమునకు కూడ పనికి వచ్చుచున్నవి.

4. ఐశ్వర్యమును పొందుటకును ఆపాయములను నివారించుటకును కొన్ని మంత్రములు చెప్పబడియున్నవి. వీనికి పాష్టకములని పేరు. గృహారంభకర్మ గృహప్రవేశ సమయమున చేయవలసిన శ్వేతయాగము (7-41)ను వీనిలో చేరినవే. ఇట్లు పరశురామ ప్రీతి కాకుండా యుండుటకు చేయతగిన పనియును (6-106, 3-21) సదియొక్క మార్గమును మార్పుటకు అవసరమగు కర్మ (3-13) యును బోధింపబడియున్నవి. భూమి దున్నుటకు ప్రారంభించునప్పుడును (6-33) గింజలు జల్లునప్పుడును (6-140) ఉచ్చరింపవలసిన మంత్రములు కలవు. వంటలు అధికముగా వండుటకుకూడ (3-24) మంత్రములు కలవు. ఈతిబాధలను పోగొట్టుటకు మంత్రములు కలవు. (6-50) వర్షమును కురిపించుటకు మూడు సూక్తములు

కలవు (4-15, 6-22, 7-18). పశువులను సంపాదించుటకు (7-75), పశువులకు క్షేమము కలుగుటకు (6-59)కూడ మంత్రములు కలవు. పశువులు దూడలయందు ప్రీతిగా నుండుటకు (6-70), పశువులకు వ్యాఘ్రాది జంతు భయములేకుండుటకు (4-3) మంత్రములు కలవు. ప్రయాణములో మార్గమున భయములేకుండుటకు (3-15, 6-55, 7-8, 7-55), ఇంటిలోనికి సర్పములు రాకుండుటకు (6-56), పోయినధనమును సంపాదించుటకు (7-9) మంత్రములు కలవు. అరిష్టములను నివారించుటకు రుద్రుడు తరుచుగా ప్రార్థింపబడుచుండును. కాని అగ్ని (6-76), సోముడు (6-7) అదితి (7-6) మొదలగు దేవతలకుగూడ ప్రార్థనలు కలవు. ఇందుకొరకు తావేజులు కూడ విధింపబడియున్నవి (1-27).

5. సామనన్యమును సంపాదించుటకు కొన్ని సూక్తములు కలవు. ఇవి పురుషులలో కాని స్త్రీలలోకాని అధిముఖ్యమును సంపాదించుటకు పనికివచ్చును. ఋగ్వేదములోను (10-166, 191) యజుర్వేదములోను (2-6.6) కూడ నిట్టి మంత్రములు కలవు. కోపమును ఉపశమింప జేయుటకు రెండు (6-42, 43) సూక్తములు కలవు. ద్వేషమును వదలి, యుద్ధమును మానునట్లు చేయుటకు నాలుగు (6-64, 73, 74; 7-52) సూక్తములు కలవు. కుటుంబములో స్పర్ధలులేకుండుటకు (3-30) మంత్రములు కలవు. గురుశిష్యులు పరస్పరానురాగమును కలిగియుండునట్లు చేయుటకు (3-8) గూడ మంత్రములు కలవు. ఇవి ఉనయనమున వినియోగింపబడుచున్నవి. సభలో ప్రతిపక్షులను జయించుటకు పనికి వచ్చు సూక్తములు రెండు (2-27, 7-12) కలవు. మొదటిదాని సహాయమువలన వాదములో జయము సంపాదించవచ్చును. రెండవదానివలన సభ్యులను వశపరచుకొనవచ్చును.

6. స్త్రీలను వశపర్చుకొనుటకు సాధనములు కూడ గలవు. ఇట్టి మంత్రములు ప్రారంభములోని ఏడధ్యాయములలోనే యున్నవి. ఋగ్వేదమున వదనమండలమున నిట్టి సూక్తములు కొన్ని (145, 159, 162, 183) కలవు. (పాణినీయ వ్యాకరణమున 'బన్ధనేచఞ్' అను సూత్రమువలన 4-4-96) ఇట్టి సూక్తములకు హృద్యములని పేరు. వీనిని ప్రయోగించువారికి సహాయముగా మూలికలు, అంజనములు, జంతువులు పేర్కొనబడి యున్నవి. 3-25 సూక్తమున కాముడు, బాణముతో మనుష్యులను హృదయములో కొట్టినని చెప్పబడియున్నది. వశీకరణమునకే కాక సపత్నులను బాధించుటకుకూడ మంత్రములు కలవు. ఇట్టి మంత్రములు ఋగ్వేదమున (10-145) కూడ

గలవు. మనుష్యుల వీర్యనాశనమునకుగూడ మంత్రములు (6-138, 7-90) కలవు. మంచి భర్తను పొందుటకు (2-36, 6-60, 82) సంతానమును పొందుటకు (1.18) ను కూడ మంత్రములు కలవు.

7. కొన్ని మంత్రములలో పాపములకు ప్రాయశ్చిత్తములు వివరింపబడియున్నవి. ఇవి సామాన్య పాపములకు ప్రాయశ్చిత్తములు కాని యజ్ఞకర్మలో ప్రాయశ్చిత్తములు కావు. 6.45 సూక్తమున మనః ప్రాయశ్చిత్తము. 6-26 పాపప్రాయశ్చిత్తము. పాపము పోవుటకును స్వర్గము లభించుటకును ప్రాయశ్చిత్తములు. (6-119, 120) కలవు. 6-117, 118 తీర్చని ఋణములకు ప్రాయశ్చిత్తములు. 6-116 అభిచారము చేసినందుకు ప్రాయశ్చిత్తము. 7-66, 67 సూక్తములలో పాపమువల్ల నశించిన వేదాధ్యయనమును తిరిగి సంపాదించుటకు ప్రాయశ్చిత్తములు కలవు. 3-29, 6-71, 7-57 ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తములు 6-112, 113 పరివీతి ప్రాయశ్చిత్తములు. 6-110 దుష్టనక్షత్ర జనన ప్రాయశ్చిత్తము. 6-140 దస్తజనన ప్రాయశ్చిత్తము. (అనగా కిందివి రాకపైవి ముందువచ్చినందు). శకునప్రాయశ్చిత్తములకూడ కలవు (6-27, 28, 29). ఇట్టివి ఋగ్వేదమునకూడ గలవు. (10-165). దుఃస్వప్న ప్రాయశ్చిత్తములు (6-46, 7.23, 100, 101) కూడగలవు.

8. మరికొన్ని సూక్తములు రాజకర్మలకు సంబంధించి యున్నవి. పట్టాభిషేకము, దేశరక్షణ, బలమును పరాక్రమును పెంపొందించుట మొదలగు విషయకములగు సూక్తములు కలవు. ఇట్టి సూక్తములు ఋగ్వేద యజుర్వేదములలోకూడ గలవు. (10-103, 152, 173, 174) వీనికి రాజకర్మలని పేరు. 4-8 సూక్తము పట్టాభిషేక విషయకము. అధిపత్యము సంపాదించు సూక్తము (3-3). వర్చస్సు (6-38) బలము (3-22) యశస్సు (6-39) మొదలగు గుణములను కలుగజేయు మంత్రములు కలవు. బాణపు వ్రణములను పోగొట్టుటకు మంత్రములు కలవు. (1-19, 6-65, 66, 67; 1-20, 21) శత్రునాశనమునకు మంత్రములు (8-8) (4-31, 32 (6-65, 97-99, 103, 104). కవచము ధరించునపుడు (19-20) రథమును ఎక్కునపుడు (7-3) పరించవలసిన మంత్రములకూడ గలవు. ఇవి రాజపురోహితులకు అత్యవసరమైన వనులు. వీటివలన రానురాను రాజులు బ్రాహ్మణులను అదరించుచుండిరి. అందుచేతనే రాజపురోహితులు అధర్వణిధులై యుండవలెనని మన గ్రంథములలో చెప్పబడియున్నది.

9. ప్రపంచసృష్టి, ఆత్మస్వరూపము మొదలగు వేదాంతవిషయకములగు సూక్తములు కొన్ని కలవు. ఇట్టివి ఋగ్వేదమునకూడ కలవు. 9-9 సూక్తమున అద్వైతము

బోధింపబడియున్నది. 11-4 సూక్తమున ఆత్మస్వరూప విచారము కలదు. 8-10 సూక్తమున బ్రహ్మస్వరూపము విమర్శింపబడియున్నది. 2-1 సూక్తమున సృష్టికి కారణమెవరో చెప్పబడియున్నది. (వేసుడు = బ్రహ్మ) సృష్టివిని గురించి యొక సూక్తముకలదు (12-1)

10. ఇంతవరకు యజ్ఞకర్మలు, బ్రాహ్మణులు, వారికి అవసరమగు ఐశ్వర్యము, పాపక్షయము, సౌఖ్యము మొదలగు విషయములతోనుండు సూక్తములు ప్రదర్శింపబడినవి. ఇవన్నియు చాలవరకు మిగిలిన వేదములలో నుండు మంత్రములవంటివే. ఇవిగాక అధర్వవేదమునకు విలక్షణములైన సూక్తములు గలవు. అవి రోగములను పోగొట్టుటకును, పీడలను పరిహరించుటకును, పిశాచములను దూరీకరించుటకును ఉపయోగించుచున్నవి. ఈ మంత్రములతోకూడ ప్రయోగింపవలసిన ఓషధులతో చేయబడిన తావేజులుకూడ బోధింపబడినవి. ఈ కారణముచే నీ సూక్తములు వైద్యశాస్త్రమును బోలెయుండును. ఆయుర్వేదము అధర్వవేదమున కుపవేదమని చెప్పబడియుండుట కిదియే కారణము. ఇట్టి సూక్తములకు భేషజములనియు, మూలికలకు భేషజిలనియు పేరు. ఋగ్వేదమునకూడ (10-137, 161, 163) నిట్టి సూక్తములు కలవు. పారసీకుల గ్రంథములలోగూడ భేషజములు (baesaza, baesazya) కనబడుటచే యీ సూక్తములు చాలా ప్రాచీనములైనవిగ తలంపవలసి యున్నవి. పాశ్చాత్య దేశ గ్రంథములలోగూడ నిట్టి భేషజములు కనబడుచున్నవి. అందుచే నీ భేషజ సూక్తములలోని విషయము అనాదియని మనమనవచ్చును.

ఈ సూక్తములలో పేర్కొనబడిన రోగములను ఓషధులను తెలిసికొనుట కష్టమగుటచే నిదికొంతవరకర్థము కాకున్నది. అయినను యీ క్రింది సూక్తములు స్పష్టముగా నున్నవి. 1-22 సూక్తమున కామెల జబ్బునకును 7-116 సూక్తమున జ్వరమునకు మంత్రములు కలవు 1-25, 5-22, 6-20, 7-116 అను సూక్తములకూడ జ్వరని వారకములుగానున్నవి. 5-4, 19-39 సూక్తములలో జ్వరనివారకమగు కుష్మమను ఓషధి పేర్కొనబడియున్నది. పారిజ్వరముగూడ మేరికొన్ని చోట్లలో వివరింపబడియున్నది. 1-10, 7-83, 6-24 సూక్తములలో జలోదరమునకు మంత్రములు కలవు. దీనికిని హృద్లోగమునకును సంబంధము కలదని. 6-24 సూక్తమున చెప్పబడియున్నది. 1-2, 2-3, 6-44 సూక్తములలో ఆస్రావము (లేక అతిసారము)నకు మంత్రములు కలవు. 1-3 సూక్తమున మలబంధమునకును, మూత్ర బంధమునకును మంత్రములు కలవు. 6-14 సూక్తమున శ్వాసకోశ

జబ్బులకును, 6-105, 7-107 సూక్తములలో దగ్గున (కానము)కును మంత్రములు కలవు. 6-80 సూక్తమున పక్షహతము (పక్షహతము)నకు మంత్రములు కలవు. 2-8, 10-3, 7 సూక్తములలో క్షేత్రియరోగములకు మంత్రములు కలవు. (క్షేత్రియ రోగములన గా తల్లిదండ్రులనుండి పిల్లలకు సంక్రమించిన రోగములు) 1-23, 24 సూక్తములలో కిలానము (కుష్ఠరోగము)నకు మంత్రములును రజనీ, శ్యామాయను ఓషధులును బోధింపబడినవి. గాయములకు మంత్రములును మందులును 4-12, 5-5 సూక్తములలో కలవు. గాయమునుండి రక్తము ప్రవహించు చున్నచో అది కట్టుటకు మంత్రమును కట్టును 1-17 సూక్తమున కలదు. సర్పవిషమునకు మంత్రములు 5-13, 5-16, 6-12, 7-56, 88 సూక్తములలో కలవు. విషదిగ్ధ బాణములకు ప్రతిమంత్రములు 4-6 సూక్తములలో కలవు. పిల్లల కడుపులోని పాములకు మంత్రములు 5-33 సూక్తమున కలవు. కంటిరోగమునకు మంత్రము 6-16 సూక్తమున కలదు. 9-8 సూక్తమున శ్రోతరు గృతకు మంత్రములు కలవు. బట్టతలకుకూడ మంత్రములు కలవు (6-21, 136, 137). ఒకదానిలో మూలికకూడ చెప్పబడియున్నది. ఉన్మత్తతకు మంత్రములు 6-111, సూక్తములలో కలవు. ఉన్మత్తత అసురులవలనను గంధర్వులవల్లను, అప్పరనలవలనను కలుగునని చెప్పబడి యున్నది. ఓషధులస్తోత్రముకూడ గలదు. (6-96, 8-7) ఇట్టి ఓషధిస్తుతి ఋగ్వేదములో (10-97)కూడ గలదు.

రోగనివారణమునకే కాక ఏశాచములు, గ్రహములు, అభిచారము చేయువారు, శత్రువులు యిట్టివాని నివారిం చుటకుకూడ మంత్రములు కలవు. వీనికి అంగిరసములని పూర్వము వ్యవహారముండెను. భేషజములు, శాస్త్రములు మొదలగు మంత్రములకు అధర్వణములనిపేరు. సుఖ ప్రసవము కలుగుటకు అసురులను తరిమి వేయుటకు మంత్రములు 8-6 సూక్తమున కలవు. 6-2, 34, 52 సూక్తములలో రాక్షసులను తరిమివేయుటకు మంత్రములు కలవు. ఇవి ఋగ్వేదమునను యజుర్వేదముననుకూడ గలవు. శత్రునివారకములగు మంత్రములధికముగా నున్నవి. (6-37, 7-13, 59; 5, 29, 7-34, 8-3; 7-110, 7-31, 91, 92, 7-51) కొన్ని ఓషధులుకూడ

పేర్కొనబడినవి. (2-7, 6-15, 85, 10-3, 6, 6-134). శత్రువులకు మూత్రరోగము కలుగునట్లుచేయు మంత్రములు కలవు. (7-95, 96) శత్రువుల యజ్ఞములు పాడగుటకు మంత్రములు 5-8, 7-70 సూక్తములలో కలవు. దేవతలను శత్రువుల యజ్ఞములకు వెళ్లకుండ చేయుటకు మంత్రములు (5-4) కలవు, అభిచారములకు ప్రతిక్రియలుకూడ చెప్పబడియున్నవి. వీనికి కృత్యా ప్రతిహరణములనిపేరు.

ఇట్టి మంత్రములతో అధర్వవేదములోని మొదటి 12 అధ్యాయములును నిండియున్నవి. రాజకర్మములుకూడ సామాన్యములైనవే కాని శత్రునాశకములగు భయంకరములగు సాధనములేమియును వానిలోలేవు. దేవతల సాధనమునను, ఓషధుల సాధనమునను మంత్రశక్తి వలనను, మనవారు అభీష్టములను సాధించినట్లు కనబడు చున్నదికాని అధునాతన కాలమున ప్రయోగింపబడుచున్న ప్రజాక్షేభకరములగునట్టియు అమానుషములైనట్టియు సాధనములను మనవారుప్రయోగించినట్లు కనబడదు. మన వారిట్టి క్రూరకర్మలను చేయుటకెన్నడును ఇష్టపడలేదు. యుద్ధమనగా నేమో యెరుగని బాలవృద్ధ స్త్రీలను అన్యాయముగా చంపుటకు మనవారెన్నడును ప్రయత్నింపలేదు. అట్టిపనిని చేయుచున్నవారిని రాక్షసులని మనమనతగి యున్నది.

అధర్వవేదములో మంత్రముల స్వరూపమును తెలియు చేయుటకు కొంత విపులముగా వ్రాయవలసి వచ్చెను. అధర్వవేదములో 98 అంత్య అధ్యాయములలో విషయము సామాన్యమైనదియు మిగిలిన యధ్యాయములలోని విషయము విలక్షణమైనదైనను అందు యెచ్చటను పాశ్చాత్యులు వ్యవహరించుచున్న యుద్ధసాధనములు లేవనియు మనము తెలిసికొంటిమి. ఇట్లుండగా పాశ్చాత్యులు మన యధర్వవేదమును చదివి దానిలోని సాధనములనే ఉపయోగించి ప్రజాహింస చేయచున్నారనుట యెంత సత్యమో మీరూహింపవచ్చును. అధర్వ వేదమునుండి మనవారు తెలిసికొనలేని విశేషమేమియు పాశ్చాత్యులు నేర్చుకొనియుండలేదు.

ఇది నిజమగు అధర్వవేదము కాదనియు నిజమైన వేదమును పాశ్చాత్యులు సంగ్రహించిదనియు చెప్పట విచారణనహము కాదుగదా!

ఆగమరీతిని శివాలయములు

శ్రీ పండిత పార్థసారథి భట్టాచార్య

జగత్తుకు సృష్టిస్థితి సంహారములను చేయుటకు బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రులు క్రమముగా కారణభూతులగుదురనియు వీరలే త్రిమూర్తులని వ్యవహరింపబడుదురనియు శాస్త్ర సిద్ధాంతము.

‘సృష్టిస్థితివ్యవకరణం బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మికామ్ సంజ్ఞాయాతి భగవాన్ ఏకవివజనార్థసః’ శ్రీ విష్ణుపూరాణము. సృష్టికివేరుగను స్థితికి వేరుగను సంహార మునకు వేరుగను వేరువేరు వ్యక్తులు కారణమగునప్పడు ఈ ముగ్గురను నియమించెడి ఒకేవ్యక్తి ఉండుట న్యాయ మని యెంచి శంకాపరిహారము చేయుచు ఒకే మూలకారణ వ్యక్తి ‘జగజ్జన్మ స్థేమ ప్రలయరచనాకేళి రసికుడు’ శ్రీ మహావిష్ణువను స్థితికారకుడు సృష్టప్రలయములనుకూడా తానే నిర్వహించుచు తనచే సృజింపబడిన బ్రహ్మయగు చతుర్ముఖునియందంతర్యామియై సృష్టిని, సంహారయగు రుద్రునియందంతర్యామియై సంహారము చేయునని శ్రీపరా శరబ్రహ్మపిక నిష్కర్షించెను. ఇది విష్ణుపారమ్యవాదుల మతము.

శివుడు ఇట్లే చేయునని శివపారమ్యవాదులనుట న్యాయమే. మహాకవి కాళిదాసుకూడ వైష్ణవపారమ్య వాది యని కొంతమంది పెద్దలు వ్యాఖ్యానించుటనటుంచి శివుడు జగజ్జన్మాది కారణమనుటను మహాముకాలచే నాతడు తన కుమారసంభవమున నిట్లు చిత్రించుట గమనించదగినది.

‘కిం యేన సృజసి వ్యక్తముత యేన బిభషిక్ తత్ అథ విశ్వస్య సంహారా భాగః కతమ ఏషతే’ (సర్గః ౬-౨౩)

బ్రహ్మనుగురించి ఈ వివాదమున్నట్లు లేదు. ఈ చెప్ప బడిన మూర్తిత్రయమును సృజించి వారలచే అయాక్రియ లను నిర్వర్తింపజేసిడి పరాశక్తి దేవత ఒకటి కలదని కొందరును పరాశక్తియను స్త్రీ దేవత కాక పరమ శివుడను నొక పురుషశక్తి కలదని కొందరును చెప్పటయు కలదు. అక్షివిగాని పార్వతినిగాని శక్తిస్వరూపముగా అంగీకరించిన విష్ణుభక్తులును శివభక్తులును అక్షిని విష్ణువునకును పార్వ తిని శివునకును అనపాయములగు నహాయకారిణులుగ మాత్రమే అంగీకరింతురుగాని విష్ణుశివులకు నియంత్రి యనుటలేదు.

శివాలయములలోని మూలస్థానమందుండునది సాధా రణముగ లింగస్వరూపము. లింగశబ్దమునకు చిహ్నము అని అర్థము చెప్పవచ్చును. లింగమూర్తికి కరచరణా

ద్యవయములుండునట్లు లక్షణము రూపింపబడలేదు. జగత్కారణమగు పరబ్రహ్మఉభయలింగములగు సగుణ నిర్గుణ స్వరూపముననున్నట్లు పరమశివుడు ఉపాసకుల సౌకర్యమునకు కరచరణాద్యవయములులేక నిర్గుణమును కరచరణాద్యవయములతో సగుణమును జ్ఞాపకపరచుచు క్రమముగ లింగరూపమును విగ్రహరూపమును భరించెనని యనవచ్చును. చారిత్రకవిమర్శకులు చెప్పటలో పలువిధ ములుగ అభిప్రాయములు కానవచ్చుచున్నవి. లింగ మనునది పురుషునియొక్క గుహ్యవయముయొక్క రూపము కల్లియు లింగమునకు ఆధారముగనుండిన పానుపట్టము (దిగుపుసనుండు రంధ్రముక్తముగు ఆధార శిల) స్త్రీయొక్క గుహ్యవయముయొక్క రూపము కల్లియు నిర్మించబడుచున్నది. మొదటిది మహాపురుషుడగు పరమశివునియొక్కయు రెండవది జగన్మాతయగు పార్వతి యొక్కయు జ్ఞాపకమును కల్పించునవై వారల సంయో గము జగత్సృష్ట్యాది కారణమనియు అరూపాపానసము జ్ఞానసాధనమనియు చెప్పుదురు.

‘మమయోనిర్మ హద్వ్యహ్మతస్మిన్ గర్భందధామ్యహమ్’ అని గీతయు సృష్టి రహస్యమును చెప్పుచున్నది.

సుప్రభేదాగమమునందు లింగశబ్దార్థమిట్లు చెప్పబడినది.

‘లయంగచ్చన్తిభూతాని సంహరే నిఖిలం యతః సృష్టికాలే వునః సృష్టంతస్మాల్లింగముదాహృతమ్’

జగత్సంహారకాలమున నను న్నభూతములు యేదైవతము సందుపహరింపబడునో సృష్టికాలమందు యే దైవతము నుండి సృజింపబడుచున్నదో ఆ కారణములవలన నా దైవము లింగమని వ్యవహరింపబడుచున్నది.

ఈ లింగము స్థాపర జంగమాత్మకముగ రెండువిధము లుగ నుండుననియు అట్లే క్షణికాది భేదముచేత మరియు అరువిధములుగ నుండుననియు (క్షణిక - మృత - లోహ - రత్నజ - దారుజ - శైలజ) వాని అవాంతరభేదములను సంహితలందతివిస్తారముగ లక్షింపబడియుండిన విపరము లిచ్చట ప్రస్తుతముకాదు.

లింగేద్భవమూర్తిస్వరూపము అంశుమచ్ఛేదమున నిట్లు వర్ణింపబడినది.

‘అథవక్ష్యిమిశేషేణ లింగేద్భవవిధింశ్శబ్దం లింగాకారస్య మధ్యేతు చంద్రశేఖరమూర్తిపతే సలకాత్తిల పర్యస్తం లింగేశూలనమన్వితమ్ బ్రహ్మపిహంనరూపేణ ఊర్ధ్వేవై వామపార్శ్వకే

విష్ణుర్వైవామ పార్శ్వేతు దక్షిణేశేత్వధోగతః
విష్ణుర్దక్షిణపార్శ్వేతు వామపార్శ్వే పితామహః
హృదయేంఽజలిసంయుక్తౌ స్థితౌలింగం నమీక్ష్యచ
రక్తశ్యామహిరణ్యాభా ఈశవిష్ణు పితామహః
ఏవంలింగద్భవంఖ్యాతం ' ఇతి—

పరమశివున కిలింగరూపము కలిగిన సందర్భము నొక కథయు పురాణములు చెప్పట కలదు. ఒకానొకప్పుడు బ్రహ్మకును విష్ణువునకును పరస్పరము ఉభయులలో యెవరు అధికులను వివాదము కలిగి పరిష్కారము కాక సంకటము కలుగగా ఆ కలహమును తీర్చి ఉభయులకును గర్వసరిహరము చేయుటకై పరమశివుడు మాధ్యస్థ్యము సంగీకరించి ఆ యుభయుల మధ్యను తానొక స్తంభరూపముతో నిలచెను. ఆ స్తంభమే లింగరూపము. అట్లునిలచి తన స్వరూప తత్త్వమును తెలిసికొని చెప్పగల వారలు అధికులని పరమశివుడు వారలకు చెప్పెను. అంతట శివుని స్వరూపతత్త్వమును తెలిసికొని వచ్చెదనని శపథముచేసి శిరోభాగమును చూచివచ్చెదనని చతుర్ముఖు డాకాశమునకును మూలభాగమును చూచి వచ్చెదనని విష్ణువు పాతాళమునకు వెదుకబోయిరి. విష్ణువు తనకు పూర్వపరిచితమగు వరాహరూపమును ధరించి పాతాళమును త్రవ్వి యెంతదూరము పోయినను ఆ స్తంభముయొక్క మూలము కనుబడక హతాశుడై భూమికి మరలివచ్చి నిలచెను. బ్రహ్మయు ఆకాశమార్గమున నెగురగల హంస పక్షిస్వరూపమును ధరించి యెంత పైకి యెగిరిపోయినను శిరస్సును కానజాలక దుఃఖపడుచుండగా అదేసమయమున పరమశివుని శిరోభాగమున నమర్చింపబడిన ఒక మొగలిపూవు రేకు వాయువంతమై స్తంభమునంటి దిగువునకు పడుచుండుటను బ్రహ్మ సేవించి ఆ పుష్పము నుద్దేశించి దాని రాకను పృచ్చించెను. ఆ పుష్పదలమును తాను పరమశివుని జటామకుటమునుండి వ్రాలిన నిర్మల్యమునని చెప్పగా బ్రహ్మ నంతోషించి తన ప్రయాణ వృత్తాంతమును చెప్పి తాను పరమశివుని శిరస్సును చూచి వచ్చినట్లు వివాదమున తనకు సాక్షిగా కేతకీపుష్పమును ఉండునట్లు ప్రార్థించి ఉభయులును భూమికివచ్చి నిలచిరి. అంతట విష్ణువు తాను స్తంభమూలమును కన జాలక పోతినని మధ్యస్థుల యెదుట అంగీకరించగా బ్రహ్మ తాను శిరోభాగమును చూచివచ్చితినియు తనకు కేతకీ పుష్పము సాక్షియనియు చెప్పెను. నిజమును యెరిగిన పరమశివుడు విష్ణుని మన్నించి అదరించుచు బ్రహ్మ అన్యతమాడినందుకు అతనికి భూభాగమునందు అలయములు పూజ లేకుండుగాక ననియు అన్యతసాక్ష్యము చెప్పిన కేతకీపుష్పమునకు శివపూజకు తగ్గజింపదగిన

దనియు శాపమునిచ్చెను. అదేవిధముగ శివవిష్ణువులకు వలె బ్రహ్మకు అలయములు అధికముగా కనబడుటలేదు. అట్లే కేతకీపుష్పము శివపూజయందు నిషేధింపబడి యున్నది. మధురానగరమున శ్రీ కామాక్షి సుందరేశ్వరాలయములకు భక్తులచే నమర్చింపబడెడి కదంబ పుష్ప మాలికలను దేవునకు నమర్పణమునకు ముందు అర్చకులు పరీక్షించి ఆ దండలందెచ్చటనైనను ఒక మొగలి రేకు కనుబడినంతట దానిని త్రుంచి పారవేసిన వెనుకనే స్వామికి అమ్మవార్లకును నమర్చించుటను చూడవచ్చును. పైవివాదసందర్భములో పరమశివుడు లింగరూపమును తాల్చెనని చెప్పట కిది యొక కథయై యున్నది.

ఇట్టి లింగమూర్తికి ఈక్రింది విధముగా అలయములు నిర్మింపబడవలయునని శ్రైవాగమ సంహితలు చెప్పుచున్నవి. అలయమున ముఖ్యముగ నుండెడి నిర్మాణ భాగవిశేషములు గర్భగృహము అర్ధమండపము లేక అంతరాలయము మహామండపము షట్ స్తంభమండపము ప్రథమ ప్రాకారగోపురము యథాశక్తిగ మరికొన్ని ప్రాకారములు అను పేరులతోనుండును. ఇవి ముఖ్యమైన కట్టడములు.

గర్భగృహము లేక మూలస్థానము :- దీనియందు ప్రధాన దేవతయగు లింగమూర్తి శివభగవానుని ఆయా పురాణ సిద్ధవ్యవహార నామములతో ప్రతిష్ఠింపబడియుండును. 'శివశ్చ క్తాయుక్తః' అను శ్రీ శంకరభగవత్పాదుల వచనము వలె ఈ లింగమూర్తి స్వశక్తి (పానవట్టము) తో కలసియుండును. ఈ లింగమూర్తియొక్క వ్యవహార నామములు ఆయా స్థలపురాణములను అనుసరించి యుండగలవు. ఏవో కొన్ని నామములుమాత్రమే అగమసంహితల యందు కానవచ్చెడివి. ఈ మూర్తులు కృతత్రేతాద్వాపరములందు శిల్పిచే నిర్మింపబడవచ్చుననియు కలియుగమందు శిల్పినిర్మితములు కాక సర్వదానదీయందు ప్రకృతి సిద్ధముగ కనుబడు లింగరూపములుగనే ప్రతిష్ఠింపబడవలయుననియు చెప్పటకలదు. కొన్ని లింగములు స్వయం భువములై కృతయుగమాదిగ అవతరించినట్లును అందు దక్షిణభారతమందు ప్రసిద్ధములగు పుణ్యక్షేత్రములగు కాళహస్తియందు వాయులింగమును, అరుణాచలక్షేత్రము (తిరువణ్ణామలై) యందు జ్యోతిర్లింగమును చిదంబరమున ఆకాశలింగమును జంబుకేశ్వరమున జలలింగమును రామేశ్వరమున పృథివీ లింగమును ఇట్లు పంచభూత లింగములు కలవు. మరియు అమరావతిము దాకా రామము భీమారామమును దివ్యక్షేత్రములు మూడు ఆంధ్రావనిని త్రిలింగదేశమను ప్రసిద్ధిని కల్పింపచేసినవి కలవు. ఇట్లే శ్రీశైలము విజయవాడ మొదలగు పురాణ సిద్ధములగు దివ్యక్షేత్రములందు శివలింగములు కలవు. ఈ లింగముల

స్వరూపము ఒకే వర్తలాకారముగా కాక చతురశ్రముగను అష్టాశ్రముగను కూడ ఉన్నది. కొన్ని చోటులందు పురుష స్వరూపమున కనుబడుచున్నది. కొన్ని చోటులందు లింగ పరిమాణము మూడు సమభాగములుగ విభజింపబడి, క్రిందిభాగము చతురశ్రముగను మధ్యభాగము అష్టకోణము గను ఊర్ధ్వభాగము పృథ్విముగను చేయబడియున్నది. కొన్ని ప్రదేశములందు లింగమూర్తి శతభాగముగను సహస్ర భాగముగను పదములు విభజింపబడియును మరికొన్ని చోటులందు కరచరణాద్యవయవ రేఖలతో కూడియు దర్శన మిచ్చుటకలదు. సహజముగ లింగమూర్తియందు బ్రహ్మ విష్ణురుద్రాంశములు అవాహన చేయబడుటకు పై త్రేధా విభాగము సాధకమైయున్నది.

గర్భాలయ ప్రదేశమున శక్తియుక్త శివరూపముగ శిలా మయ లింగమూర్తితోపాటు నిత్యానందానియగు భోగశక్తి (పిరియావత్తై) అనునొక స్త్రీ విగ్రహము ఉండవలయును. విగ్రహము శిలామయముగగాని లోహమయముగగాని ఉండి ప్రాయశఃకముగ గర్భగుడిలో వాయవ్య దిక్కున నొక ఉన్నత పీఠమునందు ప్రతిష్ఠింపబడును. లేక భిత్తియందు నిర్మించ బడిన గూటియందుగాని ఉండవచ్చును. ఈ విగ్రహము స్థానకావనరము (నిలచినది) గానే ఉండుట యుక్తము. ఈ దేవీవిగ్రహముతోపాటు భోగమూర్తి (శయనమూర్తి లేక పల్లి అరైచొక్కర్) అనునొక చిన్న లోహవిగ్రహము కూడ ద్వీభుజములతో గర్భాలయముందు స్థానకావనరముననే ఈశాన్యవిదిక్కున భిత్తిలోగాని వేరు పీఠమందుగాని ఉండును. లింగపరిమాణముకు ఉన్నతముగ నుండరాదు. ఈ విగ్రహము రాత్రులయందు అర్ధయామ పూజలో పవళింపు సేవకు వేంచేపుచేయబడును. ఈ విగ్రహమును నన్నిది దీక్షితులగు అర్చకులు తప్ప యితరులు స్పృశించ రాదు. ఈ విగ్రహమునకు బదులుగ కొన్ని ఆలయము లందు స్వామి పాదుకలను శయనగృహమునకు వేంచే పించుటయు కలదు. మధురయందీ యాచారము సంప్రదాయ నిద్రమై వచ్చుచున్నది. ఇతర సమయములందు ఏ యుత్సవకాలమందుగాని ఈ విగ్రహమును గర్భాలయమునకు వెలుపలకు తెచ్చుటలేదు. నిత్యపూజయందు లింగమూర్తితోపాటు అన్ని వేళలయందు అభిషేకము కలదు. సంవత్సరమున కొకసారి విశేషాభిషేకము కలదు. లింగమూర్తి భోగమూర్తి భోగశక్తి అను నీ మూడు మూర్తులకంటె యే యితర మూర్తిగాని గర్భగృహమున నుండకూడదు.

రెండవది అర్థమండపము (అంతరాలికము). ఈ యర్థ మండపము గర్భగృహ ద్వారమునకు ముందుటి ప్రదేశము. అదే వెడల్పు గలిగి పొడవు భేదించి యుండవచ్చును. ఈ రెంటికి మధ్య కవాటములు లేని ద్వారముమాత్రము

కలదు. ద్వారపాలకు లిచ్చట విగ్రహరూపముగ నుండుట లేదు. ఈ మండపమునందు పూజాపరికరములు అర్చ్య పాద్యాదిపాత్రలుధూపదీపాదిపాత్రలు మొదలగునవి ఉండవలయును. అభిషేకము మధుపర్కము తప్ప తక్కిన ఉపచారము లన్నియు అర్థమండపము వెలుపలి ద్వారము నుండియే మూలమూర్తికి అర్చకుడు సమర్పించవలయును. అభిషేకము పుష్పాలంకారము మధుపర్కము గర్భగృహముననే నిలచి చేయవలెను. ఈ రెండు ప్రదేశములకు దీక్షితులగు అర్చకులు తప్ప ఇతర సేవాస్థులుగాని పరిచారకులుగాని పోరాదు. అర్థమండప ద్వారమునకు కవాటములు ఉండవచ్చును. ద్వారపాలకులు కూడ ఉండవలెను.

తరువాతిది మహామండపము. ఇది ముందుటి రెండు నిర్మాణములకు విశాలమందును ఆయామమునందును వృద్ధిజెంది పెద్దదై యుండవచ్చును. ద్వారము కవాటములు ద్వారపాలకులు కలరు. ద్వార దక్షిణపార్శ్వమున (ద్వార పాలకులకు ప్రక్కన) ఆనుజ్ఞా విష్ణుశ్వరుడును అల్లై ఉత్తర పార్శ్వమున సుబ్రహ్మణ్యస్వామియు ఉండవలయును. ఈ యుభయులును తమతమ దేవులతోకూడ ఉండుట కలదు.

తరువాతిది అరుకాళ్లమండపము. ఇంతతో అలయ నిర్మాణము పూర్తి అగునెడల దీనిలో వరుసగా నంది బలి పీఠము ధ్వజదండము ఒకదాని వెనుక నొక్కటి ఉండవలయును. ఇంకను యొక్కవ విశాలములగు మండపములు ఉన్నయెడల తరువాతి మండపములలో ఈ మూడును ఉండవచ్చును.

తరువాతిది ప్రథమ ప్రాకారగోపురము. గోపురమునకు లోపలి భాగమున భిత్తియందు దక్షిణోత్తరములందు నూర్చుడు చంద్రుడును మూలమూర్తికి అభిముఖముగా నుండవలయును. ఒక ప్రక్కను అభికారనంది యను పురుషరూపముగ నొక సందీశ్వరుడు ఉండవలయును.

మహామండపమునగాని అరుకాళ్లమండపమునందుగాని విశాలముగచోటున సోమాస్కందమూర్తియను విగ్రహము లోహనిర్మితమైనది ఉండవలయును. (స + ఉమా + స్కంద) పార్వతిదేవితోను కుమారస్వామితోను కూడిన పరమేశ్వరుడని శబ్దార్థము. ఈ విగ్రహములు మూడును ఒకే పీఠమున అసీనములై కుడిప్రక్కను పరమశివుడు మధ్య స్కందుడు ఉత్తరమున పార్వతీయు ఉండవలయును. ఒకప్పుడు పార్వతీపరమేశ్వరులకు వామ భాగమున కుమారస్వామి విగ్రహము ఉండుట కలదు. ఈశ్వరవిగ్రహము మాత్రము ద్వీభుజముతోడను చతుర్భుజములతోడను ఉండవచ్చును. స్కందవిగ్రహపరిమాణము

చిన్నదై యుండును. లోహమూర్తులలో ముందు చెప్పిన భోగమూర్తికి తరువాతి ప్రాధాన్య మీ సోమాన్కండునకు చేరినది. స్థలమహాత్మ్యముల ననుసరించి మూలమూర్తికి వ్యవహారనామము ఏదైయుండినను ఉత్సవమూర్తి పేరు చెప్పవలసినప్పుడు దీనిని మూలమూర్తి పేరుతో గాక సోమాన్కండునయే చెప్పవలయును. ఈ సోమాన్కండు మూర్తితోపాటుగ మూలస్థాన లింగమూర్తియొక్క దేవీ స్థానమును వహింప గల ఒక లోహవిగ్రహముకూడ ప్రత్యేక పీఠమున వేంచేపింపబడి సోమాన్కండుని వామపార్శ్వమున నుండవలయును. ఈ దేవి పేరు స్థలపురాణమునను సరించుచుండును. ఉదాహరణముకు కాళహస్తియందు ఈశ్వరలింగము కాళహస్తిశివుడు. వారి దేవి జ్ఞానాంబిక యని స్థలపురాణ నిర్వాహము. సోమాన్కండుని యొద్ద చెప్పిన లోహదేవీవిగ్రహము జ్ఞానాంబికయగును. ఉత్సవ కాలములందీ విగ్రహముకు ఊరేగింపు లేదు. పాణిగ్రహ ణోత్సవములందు వినియోగము కలదు. ఈ దేవీమూర్తికి మూలభేరమునకు మూలస్థాన శిలామూర్తి ప్రత్యేక దేవీ ఆలయమందు ప్రతిష్ఠింపబడియుండు విషయము ముందు వివరించబడును. న్కండుని విగ్రహము కలియక పార్వతీ పరమేశ్వరులుమాత్రమే పీఠమున నాసీనులైన రూపమును త్యాగరాజమూర్తి యనియెడరు.

నాల్గవది చంద్రశేఖరమూర్తి. చంద్రశేఖరుడు చతు ర్భుజముగాను ద్విభుజముగాను వామభాగమున పార్వతీ దేవితో స్థానకావనరమున నుండును. దక్షిణపార్శ్వమున మరియొక భార్యలేదు. ఈ మూర్తిని ఉత్సవభేరమని యన వచ్చును. నిత్యోత్సవముల కిమ్మూర్తిని వినియోగింతురు. ఈ భేరముకూడ అర్థమండపమునకు వెలువలనే ఉండ వలయును. సోమాన్కండు చంద్రశేఖరులను పరిచారకులు వేంచేపు చేయవచ్చును.

ఐదవది అస్త్రదేవుడో అస్త్రదేవుని స్వరూపము త్రిశూలా కారము కల్గిన పీఠవిగ్రము. లోహమయము. ఈ శూలము నకు ఒక ప్రక్కను శివవిగ్రముకూడ బోడించి యుండుట ఆక్కడక్కడ కలదు. ఈ దేవుని సర్పకులు తప్ప ఇతరులు వేంచేపించుటలేదు.

ఆరవది ప్రదోషమూర్తి. దేవీ నహితముగ స్థానకావ నరమున నేకపీఠముననుండును. పరివారములుగ సుబ్ర హ్మణ్యదేవుడు ఉండవలయును. సుబ్రహ్మణ్యుడు పార్వతీ పుత్రుడు. తారకాసురుని సంహరించుటకై దేవతల చే ప్రార్థింపబడిన పరమశివునిచే పార్వతీదేవియందు పరమ శివునికి జన్మించిన మహాపురుషుడు.

‘కార్తికేయో మహాసేనః శరణ్యాపడాననః
పార్వతీనందనః న్కందఃసేనానీ రగ్నిభూర్గూహః’

బాహులేయః తారకభిత్ విశాఖః శిఖివాహనః

షాణ్మాతురః శక్తిధరః కుమారః క్రౌంచవారణః

అని యనేక విధములగు సస్వర్ణ దివ్యనామములచే పురాణ ములందు ప్రసిద్ధిజెందిన మహాదేరుడు. కుమారసంభవ నివాసమును పై నందర్భమున మహాకవి కాళిదాసు కుమారసంభవమున నిట్లు వర్ణించుచున్నాడు.

‘అథమౌలిగతస్యేందోః విశదైః దశనాంశుభిః

ఉపచిన్వన్ప్రభాం తస్త్విం ప్రత్యాహ పరమేశ్వరః ౨౧

విదితంచేయథాస్వార్థా సమే కాశ్చిత్ప్రవృత్తయః

నను మూర్తిభిరష్టాభిరీతం భూతోఽస్మి నూచితః ౨౨

సోఽహం తృష్ణాతురైః వృష్టింవిద్యుత్వానివ చాతకైః

ఆరివిప్రకృతైర్దైవైః ప్రనూతిం ప్రతియాచితః ౨౩

అతఃపార్థ మిచ్ఛామి పార్వతీ మాతృజన్మనే

ఉత్పత్తయే హవిర్భృతః యజమాన ఇవారణిమ్ ౨౪

తామన్మదర్థే యుష్మాభిః యాచితవ్యో హిమాలయః’

(౬ నగ్గః)

సుబ్రహ్మణ్యుడు కలియుగమున ప్రధానదైవమని విస్తరించి ఆరవభాషయందలి ఉద్గ్రంథములగు ‘తొలో కాప్పియం’ మొదలగు గ్రంథములందు ప్రశంసింపబడి యున్నది. ఈ మూర్తి పారాణిక గాఢననుసరించి షణ్ముఖుడుగను ఏకముఖుడుగను నిలచుండినట్లును నెమిలి వాహనమున నాసీనుడైనట్లును షణ్ముఖుడగునప్పుడు పండ్రెండుభుజములతోను ఏకముఖుగునపుడు శక్త్యాది వివి ఛాయుధములు కలిగి వల్లి దేవసేనయను నిరువురు భార్యల తోను భార్యలులేకనుకూడ ప్రతిష్ఠింపబడవచ్చును. దక్షిణ దేశమందు ప్రసిద్ధములగు సుబ్రహ్మణ్య క్షేత్రములలో తిరు త్తణి, సళని, తిరుచ్చెందూరులను ముఖ్యముగా చెప్ప వచ్చును. బాలసుబ్రహ్మణ్యమను పేరుతో వెలయు మూర్తి శిశువేషమున నుండియున్నది. ఈ దేవునకు మేషముయేనుగు (జంతువులు) వాహనములై యుండినట్లును శూరపద్ము డను రాక్షసుని సంహరించిన వెనుక నా రాక్షసుడు ప్రార్థించి పరమును పొంది నెమిలిరూపమై శ్రీ సుబ్రహ్మణ్య నకు వాహనమై వెలసెననియు అనాటినుంచి నెమిలి ముఖ్యవాహనమై యున్నట్లును కథలు కలవు. ఈయనకు శక్తియనునాయుధము ముఖ్యమైనది. పైచెప్పిన తిరు త్తణి మొదలగు దివ్యక్షేత్రములందు మూలమూర్తియగు లింగ మూర్తికి పరివారములుగ గాక క్షేత్రనాయకులగు ప్రధాన మూర్తులు గ నె విగ్రహరూపమున సుబ్రహ్మణ్యమూర్తి ఆలయములు అవతరించినవి. శైవవైష్ణవ భేదములేక విష్ణుమందిరములందును సుబ్రహ్మణ్యదేవత ఆరాధింప బడుట కలదు. వైష్ణవాలయములందు ధర్మశాస్త్రము లందును ఈ ప్రభుని ప్రశంసకలదు.

శివవీర్యముచే

‘యుగాంతకాలాగ్నిమివావిషహ్యం పరిచ్యుతంమన్మథ
రంగభంగాత్

రతాంతరేతఃస హరణ్యరేతాః తథోర్వరేతాస్తు మమౌషు
మాధాత్’

అనునట్లు జన్మించిన కుమారస్వామి యవతారానంతరము పార్వతీదేవియొక్క పాదపద్మములందు సమర్పింపబడి యుండిన నూపురాభరణములందలి సవరత్నములనుండి పార్వతి సంకల్పమాత్రమునే తొమ్మిదిమంది మహాశూరులు ఉపస్కందులను పేరుతో జన్మించి తమ జ్యేష్ఠభ్రాతృయగు నుబ్రహ్మణ్యునకు సహాయమైయుండినట్లు పురాణగాథలు చెప్పుచున్నవి. వీరబాహుడను సుపస్కంద జ్యేష్ఠుడు కూడ తరుచుగా స్కందుని పరివారముగ ప్రతిష్ఠింపబడి యారాధింపబడుట కలదు. తొమ్మిండుగురునుకూడ ఆరాధనీయులే.

అనుజ్ఞా గణపతినిగూర్చి ముందు చెప్పబడినది. గణ పతియు పార్వతీదేవి సంతానము.

‘వినాయకో విఘ్నరాజద్వైమాతురగణాధిపాః

అస్యేకదంతపారంబలంబోదరగజాననాః’ అని వినాయకుడు అన్వర్థములగు పైవ్యవహరనామములు కలిగి యున్న దేవత. భారతభూమియందు వైదికులుగాని తదితరులుగాని యే శుభకార్యములనుకాని అశుభకార్యములను గాని ఆచరించుటకు ముందు విఘ్నశాంతికై గణాధిపతిని ఆరాధించుట సంప్రదాయముగ వచ్చుచున్నది. బహుప్రకారముగ నీ దేవుడు అసీనుడైయుండుటయు ప్రత్యేకముగను సిద్ధి బుద్ధి యను నిరువురుగాని వల్లభయను మూడవ భార్యతోకూడ గాని చేరియుండుటయు కలదు. సృత్యగణపతియనుపేరుతో నిలుచుని సృత్యము చేయు స్వరూపముకూడ కానవచ్చుచున్నది. నుబ్రహ్మణ్యునకువలె ఈయన (ఇతర శివాలయ పరివారమగు మాత్రమే గాక) ప్రత్యేకాలయమున ప్రధానదేవతగ ప్రతిష్ఠింపబడుటయు కలదు. అరవమున నీయనకు పిళ్లైయార్ అను ప్రసిద్ధవ్యవహరము కలదు. దక్షిణదేశమున మహాపట్టణము లాదిగా ప్రతిపల్లెటూరియందును ఈ పిళ్లైయార్ ఆలయములు ప్రతివిధిని లెక్కకు మిక్కిలియై కనుబడుచున్నవి. తిరుచినాపల్లిలోని కొటకు అలంకారమైన ‘ఉచ్చిపిళ్లైయార్’ దేవాలయము అత్యున్నతమైన పర్వతశిఖరమున ప్రతిష్ఠింపబడి ఆరాధించబడుచున్నది.

పైచెప్పబడిన ప్రధానమూర్తులు పరివారదేవతలు గాక ప్రతి శివమందిరమునను సటరాజ స్వామి విగ్రహముకూడ ప్రతిష్ఠింపబడియుండును. సటరాజమూర్తికే త్యాగరాజ స్వామి యనునది మరియొక పర్యాయనామము. ప్రాయము

కముగ అన్ని శివాలయములందును సటరాజ ప్రతిష్ఠ లేకుండా ఉండదు. సృష్టిస్థితి సంహారములను నిర్వహించెడి శివభగవానుడు ఒక్కొక్క క్రియానిర్వహణమునందును సృత్యముచేయునని చెప్పుదురు. సృత్యముచే సహజముగ అఖండబ్రహ్మాండ విరాట్ స్వరూపుడగు పరమశివునియందొక విలక్షణముగు చలనము సంభవించి ఆ చలనము చేతనే ఆయాక్రియలు భూతపంచకమున నేర్పడి ఉద్భిష్ట కార్యములను నిదానములై యొప్పుననుట అగమ నిర్దానము. సృష్టిహేతువగుతాండవము సృష్టితాండవమనియు స్థితిహేతువగునది అనంద తాండవమనియు సంహారహేతువగు తాండవము ఘోరతాండవమనియు చెప్పబడుచున్నది. లోకమున వాడుకయందలి భరతనాట్యమునకు మూలసూత్రములను పరమశివుడు సృష్టించెను. అచేతనమగు త్రిగుణ ప్రకృతిని అవస్థాత్రయమునకు ఆకరమును జేయగలిగిన పరమేశ్వరుని దివ్యతాండవమహిమమును వర్ణించుట అశక్యవ్యాపారము. తాండవనమయము ప్రదోష కాలము. రంగము కైలాసము. నడుమ్యులు దివ్యదేహులు. జగన్మోహన సటకుని సృత్యమునకు ప్రక్కవాద్యములను ప్రమథదేవతలు సమీకరించెదరు. ఆ విషరమును మరియొక వ్యాసమందు వివరించెను. రెండు నాలుగు యెనిమిది పదహారు భుజములతో ఈ మూర్తి సేవ నిచ్చును. హస్తపాదవిన్యాసముయొక్క బహు ప్రకారసంస్కృతి ఈ దివ్యమూర్తిని చిత్రకషకముగ చేయుచున్నది. ఈ విగ్రహము గొప్ప క్షేత్రములందు ముసువ్య ప్రమాణమునకు మించిన గొప్ప ఆకారముతో నిర్మించబడియుండుటకలదు. సృష్టిస్థితి సంహార తాండవములలోని అపయవవిన్యాసభేదము యొక్కవ వ్యత్యస్తముగనున్నట్లు తోచకపోయినను స్థలపురాణము సనుసరించి ‘చిదంబరము’న నానంద తాండవమును ‘తిరువాలంగాడు’ గ్రామమున ఘోరతాండవమును పరమశివుడు సూచించునట్లు చెప్పబడుచున్నది. ఈయన భార్య శివకామసుందరి. ఈమెయు సటరాజమూర్తి పార్వ్యమున నేకముఖ్యులై ప్రత్యేక పీఠమున నుండును. సటరాజుని శిలాచింబములు పృథగాలయములు కలవు. ఆర్ధాదర్శనోత్సవ మునునది కైవాగమములో నొక గొప్ప వర్షోత్సవము. ఈ శుభదినమున పరమశివుని యానంద తాండవమును గేవించుటకు దేవతలందరును చిదంబరమున కొకప్పుడు పచ్చుట తటస్థించెను. అనయము మున నాప్రేక్షకులలో పతంజలి, వ్యాఘ్రపాదుడను నిరువురు మహామూకలు ఉండిరి.

‘యోగేన చిత్తన్య పదేన వాచాం మలం శరీరస్య చవైద్య కేసః యోఽపాకరోత్....||’ అని యోగశాస్త్రమును వైద్యశాస్త్రమును వ్యాకరణశాస్త్రమును సంస్కరించి నిర్మించిన మహా

తపస్సంపన్నుడగు మహాషి పతంజలి. వ్యాఘ్రపాదుడును అంతటి మహనీయుడు. లేనియెడల పరమశివుని తాండవమును దర్శించెడి మహాభాగ్యము దులభము కదా! పతంజలి ఆదిశేషుని దివ్యావతారము. ఆయన సర్వసముడు. సకల దేవతలును భగవానుని శరీరమని నమ్మిన స్థితప్రజ్ఞుడు. సిద్ధుడు వ్యాఘ్రపాదుని చిత్తవృత్తి వేరైనది. ఆయన శివభక్తుడు. శివుడొక్కడే దేవుడని నమ్మి ఆయనతో కూడ నుండెడి మహాశక్తి పార్వతినకూడ భర్తృ సాహచర్యముచేతనైనను దేవతారూపిణిగ అంగీకరించుట కిష్టపడని ఏకాంత భక్తుడు. ఆయన యెల్లప్పుడును శివభాసము చేయుచు శివమూర్తినే సేవించి ధ్యానించి ఆరాధించుచుండును. పార్శ్వవర్తినియైన పార్వతికి ఆయన ప్రదక్షిణ ప్రణామములను చేయుటలేదు. ఇట్లు యెంతోకాలము గడచినది. వ్యాఘ్రపాదుని ప్రవృత్తిని పలుమారులుగ పరీక్షించిన పార్వతికి అతనియందు అసూయ కలిగి అతనితో నేమియు చెప్పజాలక భర్తను చూచి అతని అట్లు తనను గౌరవింపకుండుట తనకు చిన్నతనముగ నున్నట్లు విజ్ఞాపించి అతనిని చక్క బరువగొరెను. అతనిని చక్క బరచుటకై అతనితో ననుక్షములో ఈ కొరతను చెప్పకొనుట కార్యకారి కా బాలదని నిర్ణయించుకొనినపుడు తానే ఒక ఉపాయమును చింతించి వ్యాఘ్రపాదుని శిషింప చూచెను. అసగా తాను (శివుడు) ప్రత్యేక వ్యక్తిగను తను మహాషి ప్రత్యేక వ్యక్తిగను ఇరువుర శరీరములు వేరువేరుగ నుండకుండ ఒక్కటగా సంకల్పించి ఒకే శరీరముగనై చూపట్టెను. అదియే అర్థనారీశ్వరరూపము. కుడిప్రక్కను శివచిహ్నములుగల పురుషస్వరూపమును వామపార్శ్వమున స్త్రీ చిహ్నములు గల పార్వతీరూపమునై పరమ శివుడు దర్శనమిచ్చెను. శివుడు వేరుగను పార్వతి వేరుగను లేరు.

‘మూతాపితృభ్యాం బగతో సమో వామార్థ జానయో

సద్యో దక్షిణదృక్పాత సంకుచ ద్వామదృష్టయో’

అని మహామహాపాధ్యాయ మల్లినాథ మహానహ్మదయుని పద్యమీ దివ్య దంపతుల అర్థనారీరూపమును స్మరింప చేయుచున్నది. ఈ దివ్యరూపము ‘సేలంజిల్లా తిరుచ్చెంగోడు దివ్యక్షేత్రమునందు ‘కైలాసనాథస్వామి’ అను వ్యవహారము కలిగి లోకోత్తర సౌందర్యమును ఫలంపజేయుచున్నది. ఈ సృష్టికి రహస్యము వ్యాఘ్రపాదుని మనస్సును మరల్చుటయే కాని సందర్భము విషమించినది. వ్యాఘ్రపాదుడు అచంచలభక్తి మూర్తిభవించిన వ్యక్తి. పరమ శివునియొక్క భాసుకమాయను వ్యాఘ్రపాదుడు తెలిసికొని తన నిశ్చయమును మార్చుకొని నిష్టపడకను పార్వతిదేవి నిర్బంధమునకు బద్ధుడైన తన ప్రభువును చిన్నపరచుటకు

ఇష్టపడకను అతడు కామరూపియగుటచే తానే ఒక తుమ్మెదరూపమునైతి పార్వతీపరమేశ్వర స్వరూపమున మధ్యభాగమును తొలిచి రంధ్రము చేసి పార్వతీభాగమును వదలి పరమేశ్వరభాగమును మాత్రము చుట్టి ప్రదక్షిణము చేసి నమస్కరించి నిలచెను. ఈ సంభవము ముందే అసూయాపరవశయగు లోకమాతకు మరింత ద్వేష కారణమై ఆత్మాభిమాన దోషముచే వ్యాఘ్రపాదుని శిషించుటకు నిదానమై పరిణమించినది. అంత నామె క్రోధోద్రేకముతో వ్యాఘ్రపాదుని శరీరమందు ‘త్వక్చర్మమాంస రుధిరమేదోమజ్జాస్నాయువు’లను సప్తజీవనాధారములను అపకవీకంప నారంభించెను. ఈ ధాతువులన్నియు ప్రకృత్యధిష్టాతియగు దేవియంశములు. ఆమె సంకల్పించినంతట వ్యాఘ్రపాదుడు నిస్సహాయుడై చేయునది లేక అస్థిగత ప్రాణుడై భారమైన అస్థిపంజరము రెండు పాదములపై నిలువజాలక భూమిపై ఒరగి సంహారదశ ప్రాప్తించెను. పార్వతి కింకను ‘మరణానాని నైరాణి’ అనునట్లు క్రోధముపనంహరము కాలేదు. ‘కఈప్పితార్థస్థిర నిశ్చయం మనః పయశ్చనిమ్నాభిముఖం ప్రతిపయేత్’ అని మహాకవి పార్వతి కిచ్చిన పట్టము మగువుకు రాలేదు. భక్తుడును అట్టి దృఢసంకల్పుడగుటచే చలంపలేదు.

‘గిరయోవారి ధారాభిః హస్యమానా న వివ్యధుః

అభిభూయాదివ్యసనైః యథాభోక్ష జచేతసః’

అను నిర్ణయమును శ్రీ శుకబ్రహ్మవిః ప్రహ్లాదుని గురించి చెప్పినది భక్తజన సాధారణ్యమునుట న్యాయము.

పరమకారుణికుడగు పరమశివుడు భక్తుని నిస్సహాయతను సహించలేకను భార్య మౌఢ్యమును ఖండించలేకను విమర్శించుకొని ఒక నిశ్చయమునకు వచ్చి వెంటనే భక్తుడు పడిపోకుండుటకై పృష్ఠభాగమున నింకొక పాదమును అస్థిపంజరధారణమునకై సృష్టించి యనుగ్రహించెను. వ్యాఘ్రపాదుడంతట భూమిపై పడకుండ అస్థిమాత్రావశిష్టదివ్యశరీరియై చలించక నిలచెను. పార్వతియు హతాశయై పరమేశ్వరుని ససూయాదృష్టితో చూడగా పరమేశ్వరుడు పార్వతి నేదార్చి భక్తులయొక్క మహిమమునాయమకుచెప్పినమాధానపరచెను. అట్లేపార్వతీ సమక్షముననే వ్యాఘ్రపాదుని బలచి యాతని భక్తికి ప్రశంసించి అతడు పార్వతిని వేరుగా తలచి ఆమెను అవమతించుట యుక్తము కాదనియు ‘శివశృక్త్యాయుక్తః’ ఆమె సాన్నిధ్యములేక తనకు యెట్టి యోగ్యతయు చైతన్యమును లేదనియు తానును ఆమెయు ‘అనన్యారాఘవేణాహం భాస్కరేణ ప్రభా యథా’ అని చెప్పినట్లు ఉభయులు ఏకతత్త్వమనియు రహస్యమును బోధించి సమాధానపరచి అదరించెను. నాటినుండి వ్యాఘ్రపాదుడు ఏకతత్త్వజ్ఞాన

ముచే పార్వతి పరమేశ్వరులను సేవించుచుండెను. ఈ కథ చిదంబరక్షేత్రమున సంఘటితమైనది. కాగా నటరాజ దేవుని సన్నిధానమున చాలచోట్ల ఈ కథాజ్ఞాపకమునకై సన్నిధానమున నీ సిద్ధపురుషుల విగ్రహములు ప్రతిష్ఠింప బడుచున్నవి. 'సృష్టావసానే నటరాజరాజో సనాదధర్మాం నవపంచవారమ్! ఉద్ధర్తుకామః సనకాది ముఖ్యాన్ ఏతద్వి మర్శేశివనూత్రజాలమ్' అని వ్యాకరణ శాస్త్ర ప్రధమావతార మును సాధించిన పాణిని మహాషిక్కుపదేశించిన సమయ మీ దివ్యతాండవ ప్రదోషమే.

తరువాత మూలాలయమున లింగమూర్తికి భార్యయగు నొక స్త్రీ దేవత ఆ యాలయ ప్రధమావరణమున పృథ గాలయమున దక్షిణాభి ముఖముగ నుండవలయును. ఈ దేవికికూడ మూలాలయమునకువలె గర్భ గృహము మొదలగు స్థానములుండవలయును. రెండవ ప్రాకారమునగాని ఈ యాలయము నిర్మించబడినయెడల యథావకాశముగ ఆలయముఖము ఉండవచ్చును. తిరువానక్కావల్ (జంబుకేశ్వర క్షేత్రమున) నందు మూలస్థానము పశ్చిమ ముఖముగను బహిః ప్రాకారమున దేవీఆలయము ప్రాజ్ఞు ఖముగను ఉన్నది.

దేవీమందిరమందుకూడ గర్భగృహమున ఆమ్మవార్ల మూల విగ్రహము తప్ప ఇతర మూర్తులు ఉండరాదు. ఉండే యెడల పవళింపు అమ్మవారి చిన్న విగ్రహము (లోహమయము) మాత్రమొక మూలను ఉండవచ్చును. అచ్చట గానియెడల ఆ విగ్రహము శయనగృహముననే ఉండును. శయనమంటపము ఉండవలసిన ప్రదేశము కూడ శిల్పశాస్త్రమున చెప్పబడినది.

మూలస్థానమునందువలెనే అర్థమండపమున పూజా పరికరములుమాత్రము ఉండవలయును. ఆ ద్వారమున ద్వారపాలకులు స్త్రీ దేవతలుగనుందురు. తక్కిన మహా మండపము మొదలగు మండపములు నంది బలిపీఠము ధ్వజము ఉండవలయును. కొన్ని సంహితల ననుసరించి అమ్మవార్లయెదుట నందీశ్వరుని స్థానమున సింహము ఉండుట కలదు. ఈ పృథగాలయ దేవీ మూలవిగ్రహము నకు ఉత్సవమూర్తి, అవేదిధమున లోహమునందు నిర్మింప బడి అది సోమాన్మందుని పార్వ్యమున వేరు పీఠమందు ప్రతిష్ఠింపబడుటను ముందే చెప్పియుంటిమి. ఈ దేవి ప్రాయికముగ స్థానకావనరమున ద్విభుజయై యుండుట సంప్రదాయము. శివలింగము మూలమూర్తిగలేకున్నను ప్రధాన దేవతగనే ప్రధాన మూలమూర్తిగ నీ దేవి ప్రతిష్ఠింప బడుటయు 'కన్యాకుమారి' క్షేత్రమువంటి కొన్ని క్షేత్రము లందు కలదు. ద్వారమందు లక్ష్మీవరస్వతి విగ్రహము లిరుప్రక్కలనుండును.

ఇక మూలస్థాన విమానప్రదక్షిణము. విమానప్రదక్షిణ ముగా వచ్చినప్పుడు విమానమున దక్షిణ భిత్తియందు విఘ్నేశ్వరుని యొక్కయు ప్రక్కన దక్షిణామూర్తి యొక్కయు విగ్రహములు కనుపించును. అట్లే పశ్చిమ పార్వ్యమున విష్ణువు ఉండును. విష్ణుదేవుని వివిధావతార ములలో నేదియేని ఒకటి ఉండవచ్చునని నవీన ఆగ మికులు శిల్పులు తలచుచున్నారుగాని సంహితల నను సరించి చతుర్భుజములతో శ్రీ విష్ణువు స్థానకావనరమున నుండవలయునని తెలియుచున్నది. ఉత్తరపార్వ్యమున నిల్లే చతుర్భుఖుడును ఆయనకు ప్రక్కన దుర్గాదేవియు దర్శనమిచ్చెదరు. ఇట్లే విమానముయొక్క పై అంతస్తులలో ప్రథమ తలమందు దిక్పాలకులును ద్వితీయ తృతీయ తలములందు భిత్తిభాగములందు చెప్పిన దేవతలును కను బడుదురు. ఈ ప్రదక్షిణముననే ఉత్తరభాగమున గర్భ మందిర అర్థమండప నంది ప్రదేశమునకు సమముగా దక్షిణముఖముగ (సోమనూత్రము కెదురుగ) ఒక చిన్న ఆలయము అందు ప్రమథగణమునకు చేరిన చండీశ్వరుని మూర్తియు ఉండును. భక్తులు విమానప్రదక్షిణముగా వచ్చునప్పుడు చండీశ్వరుని ఆలయమునకు పచ్చి చండీ శ్వరుని సేవించి ప్రదక్షిణమును పూర్తిచేయక తిరిగి వెనుకకు మరలిపోయి దేవదర్శనము చేసికొని తిరిగి పోవలయుననునది శాస్త్రవిధి. చండీశ్వరుని సేవించునప్పుడు ముందుగా రెండు చేతులను కలిపి కరతాలధ్వనిని మృదువుగా చేసి ధ్యాసయోగముననుండు చండీశ్వరుని ప్రభృథము చేయవలయునని కొందరందురు. అట్లే చండీ శ్వరునిపై ఒక నూలుపోగును వేయుటయు ఆచారము సందు కలదు. ఇందుకు ఆధారమును అనేక విధములుగ చెప్పటకలదు. కరతాలధ్వని కల్పించుట సమాధి నిష్ఠుని కలవర పరచుట యుక్తముగా లేదుగనుక చేతులు కలుపుట యనునది శబ్దముచేయుటకు కాదనియు చేతు లును రేంటిని కలిపి దూసినట్లు భావనచేయుటకనియు అట్లు చేతులు దులుపుట యనునది శివద్రవ్యమును యేవిధముగానైనను తమకు చేరకుండునట్లు సన్నిధినుండి యేవద్దార్థమును తీసికొనక యుండుటకు జ్ఞాపకమనియు కొందరు చెప్పటకలదు. అట్లే నూలుపోగును తాము ధరించిన వస్త్రమునుండి తీసివేయుటకును మూలము నిట్లని చెప్పటకలదు. శివమందిరమునకు వచ్చేది సందర్భ ములో సన్నిధిలో దీపారాధనము చేయుట విధియునియు దీపారాధనమునకై నూనె ప్రత్తి వర్తిక తెచ్చుటకు అవ కాశము లేనప్పుడు తైలమును విడచి అశక్తులగువారు ప్రత్తి వత్తులనుతెచ్చి పమిదలలో వేయుచుండిరనియు అయాచా రము క్రమమున ఒకరినిమాచి మరియొకరు వస్త్రపునూలు

పోగును తీసి వేయువరకు గతానుగతికముగా అలవాటున వచ్చినదనియు కొందరు చెప్పటకలదు.

తరువాత విమాన ప్రదక్షిణమున చండికేశ్వరుని దాటి వెనుకకు మరలివచ్చినంతట దక్షిణమున నృత్యగణపతి నైర్ముతిమూలను మూలగణపతి వాయవ్యమూలను సుబ్రహ్మణ్యులు అచ్చటనే శాస్త్రయను మూడు దేవతల ఆలయములు కలవు. తిరిగి ప్రదక్షిణవశమున వచ్చి నప్పుడు ఈశాన్యమూలను భైరవాలయము కలదు. గోవురమునకు వెలుపలి భాగమున ద్వారపార్శ్వములందు గణపతియు సుబ్రహ్మణ్యుడును ఉండవలయును. ద్వితీయ ప్రాకారాదులందు నందికేశ్వరుడు ఉండవలయును.

పైన చెప్పబడిన మూర్తులేగాక (సంహిత క్తములు కాక పోయినను) శివభక్తుల బింబములు విమాన ప్రదక్షిణములో ఉత్తరముఖముగ మండపమునందు ప్రతిష్ఠింపబడుచు వచ్చుచున్నవి. వీనిలో ముఖ్యమైనవి, అప్పర్, నంబంధర్, నుందరర్, మాణిక్యపాచకర్ సలువురు మహాభక్తులు 'నాల్వర్' అను ప్రసిద్ధిగలియున్నారు. తక్కినవారు నాయన్మారులని పిలువబడెడివారు పైనలుగురితో చేర్చి వీరు ఒకలెక్కకు అరువదిమూడుమంది కలరు. వీరందరును నిలచునియేయుండుట ఆచారమందున్నది.

క్షేత్రమాహాత్మ్య రీతిగ ప్రసిద్ధ క్షేత్రములలో నుండెడి మూర్తులపేరు లీక్రింది విధముగనున్నవి.

- శ్రీశైలము : మల్లికేశ్వరస్వామి - బ్రహ్మరాంబ
కాళహస్తి : కాళహస్తిశ్వరుడు - జ్ఞానప్రసూనాంబిక
తిరువణ్ణామలై : అరుణాచలేశ్వరుడు - అపీతకుచాంబికా
తంజావూరు : బృహదీశ్వరుడు - బృహన్నాయకి
కుంభకోణము : కుంభేశ్వరుడు - మంగళాంబికా
కంచి : ఏకాంబరేశ్వరుడు - కామాక్షిదేవి
తిరువైయారు : పంచనదేశ్వరుడు } మంగళాంబికా
పంచావగేశ్వరుడు }
మధుర : నుందరేశ్వరుడు - మీనాక్షిదేవి
రామేశ్వరము : రామలింగేశ్వరుడు - పర్వతవర్ధని
జంబుకేశ్వరము : జంబుకేశ్వరుడు - అఖిలాండేశ్వరి
వారాణసి : విశ్వనాథుడు - విశాలాక్షి
చిదంబరము : చిదంబరేశ్వరుడు } శివకామేశ్వరి
నటరాజు }
తిరుపతి : కపిలేశ్వరుడు - కామాక్షిదేవి
తిరుచినాపల్లి : మాతృభూతేశ్వరుడు - సుగంధకుంతలాంబికా
వృద్ధాచలము : వృద్ధగిరీశ్వరుడు - వృద్ధాంబికయు బాలాం
బికయు నిరువురు దేవులు కలరు.
తిరుసల్వేలి : సల్వేయప్పర్ } కాంతిమతిదేవి
శాలివాటీశ్వరుడు }

శుచీండ్రమను మలయాల క్షేత్రమునందు మూలమూర్తి యగు శివలింగముతోపాటు బ్రహ్మవిష్ణువులుగూడ కలిగి శివక్షేత్రముగ ప్రసిద్ధిచెందినది కలదు.

హరిశాంకరరూపము లేక హరిహర రూపముకూడ ఆగమ సిద్ధమగు దేవతా స్వరూపము. 'శంకరనారాయణన్ కోవిల్' అను దివ్యక్షేత్రముగ నీయర్చించింబము ప్రతిష్ఠింప బడి ఆరాధనము ననున్నది. హరిశాంకర మూర్తియనగా ఒకే విగ్రహమున అర్థనారీస్వరూపమువలె ఒక ప్రక్కను విష్ణు చిహ్నములతోను రెండవ ప్రక్కను శివచిహ్నములతోను ఈ మంగళమూర్తి సేవనిచ్చుచుండును.

మరియు భక్తుల యభీష్టము ననుసరించి పరమ శివుని వివిధలీలనుబట్టి ఆయన మూర్తులను నిర్మించి ఆరాధనము చేయవచ్చును. అమరసింహుని ఈశ్వర పర్యాయము లను తిలకించినంతట ఈశ్వరుని యొక్కయు పార్వతి యొక్కయు దివ్యలీలలను స్థూలముగ గ్రహింపదగునని అవివరము క్రింద పొందుపరుపబడినది.

'ఈశ్వరశ్శర్వ ఈశానః శంకరశ్చంద్ర శేఖరః
భూతేశః ఖండపరశుః గిరీశో గిరీశమ్మడః
మృత్యుంజయః కృత్తివాసాఃపినాకీ ప్రమథాఽధిపః
ఉగ్రః కపర్దీ శ్రీకంఠః శితికంఠఃకపాల భృత్
వామదేవో మహాదేవో విరూపాక్షః త్రిలోచనః
కృశాసురేశాః నర్వజ్ఞో ధూర్జటిః నీలలోహితః
హరః స్మరహరోభగః త్ర్యంబకః త్రిపురాంతకః
గంగాధరోఽస్త కరిపుః క్రతుధ్వంసీ వృషధ్వజః
వ్యోమకేశోభవోభీమః స్థానారుద్ర ఉమావతిః
అష్టమూర్తిరహర్బుద్వ్యో మహాకాలో మహానటః'

పార్వతీదేవిని గురించిన చరిత్రము.

'ఉమా కాత్యాయనీ గౌరీ కాలీ హైమవతిశ్వరీ
శివాభవానీ రుద్రాణీ శర్వాణీ సర్వమంగళా
అపర్ణాపార్వతీ దుర్గామృడానీ చండికాంబికా
ఆర్యా దాక్షయణీ చైవగిరిజామేనకాత్మజా'

మరియు

కామానకమూర్తి, గజానురసంహరమూర్తి, కాలారి మూర్తి, త్రిపురాంతకమూర్తి, శరభమూర్తి, బ్రహ్మశిరశ్చేత్య మూర్తి, భైరవమూర్తి, మొదలగు పేర్లతో ఆగమములందు రూపధ్యానములను చూడవచ్చును. ఇవి సంహరమూర్తి భేద ములు. ఇట్లే చండిశానుగ్రహమూర్తి విష్ణ్వవనుగ్రహమూర్తి, నందీశానుగ్రహమూర్తి, విశ్వేశ్వర ప్రసన్నమూర్తి, కిరాతాజ్ఞాన మూర్తి అను పేర్లతో అనుగ్రహమూర్తి రూపములును నృత్య మూర్తి రూపములును వ్యాఖ్యాన దక్షిణమూర్తి జ్ఞానదక్షిణా మూర్తి యోగదక్షిణామూర్తి వీణాదక్షిణామూర్తి మొదలగు పేర్లతో దక్షిణమూర్తి భేదములును కుండలామూర్తి దక్షిణా

మూర్తి రూపములును, గంగాధర, ఆర్థనారీశ్వర హర్యధకా మూర్తులు కల్యాణ సుందర వృషభవాహన విషావహర మూర్తులు సద్యోజాతాది మూర్తులు యెన్నియో శిల్పశాస్త్ర ములందు ఆ గమములందు ఉపదేశింపబడినవి.

మరియు దుర్గా చామండిశ్వరి (మారియమ్మన్) భద్ర కాళి మహిషాసురమర్దినీ మొదలగు ప్రదేవతలు దిక్పాల కులు కలరు. సప్తర్షులు నాగయక్ష గంధర్వ సిద్ధవిద్యాధర యక్షాది విగ్రములక్కడక్కడ ఉండవచ్చును.

ఇంకను శైవాగమదీక్షితులగువారు ఆ రాధించుచు వచ్చెడి ప్రాచీన స్థలములలో నవగ్రహపూజయు కనబడు చున్నది. నవగ్రహమండపము ధర్మశాస్త్రములలో ఒక తీరుననే చెప్పబడియుండినట్లులేదు. శైవాగమసంహితలలో సూర్యచంద్రులు ప్రత్యేకముగ ఒక నియత స్థాన మందు చెప్పబడుచు వచ్చిరి. కొన్నిసందర్భములలో శని భగవానునకు స్థానము కలదని తెలియుచున్నది. ధర్మ శాస్త్రోక్తరీతిని నవగ్రహమండలము ఆగమమందునట్లు లేదు, అందునుగురించి పెద్దలు నిర్ణయించవలయును. ఐతే ప్రసిద్ధములగు దివ్యస్థలములందు శైవక్షేత్రములలో నవగ్రహములకొక స్థానము ఒకే మండపమును కానవచ్చు చున్నది. నవగ్రహ ప్రతిష్ఠ ఒకేమండపమున చేయుటకు శాస్త్రమందాధారము కలదా యని వైష్ణవాగమములందు విచారించినప్పుడు ప్రస్తావము వచ్చుటయు నమయాసు కూలముగ నమాధానము చెప్పటయు మాత్రమే నా అనుభవమున నున్నది.

ఈ మండలముకూడ చతురశ్రముగను పృథ్విముగను రెండువిధములుగ ఆచారమందు కనుబడుచున్నది. చతురశ్రమండల పక్షములోకూడ మధ్య సూర్యుడును చుట్టి యెనిమిది ప్రక్కలను, తక్కిన గ్రహములు యెనిమిది సూర్యునికభిముఖముననుండు పద్ధతి ఒకటియు ధర్మశాస్త్ర రీతిని ఆయావైపుమాచు బహర్ముఖముగనే ఉండుటయు రెండువిధములుగ నున్నది. అట్లే సవగ్రహముల స్థానము కూడ కొంత మార్పుతో అనుభవమందున్నది. ఇట్లే పృథ్వి మండల స్థితియు కలదు.

శనిభగవానునకు విశేషముగు మహిమను కారైక్కాలో పట్టణ సమీపమున 'తిరునల్లార్' అను క్షేత్రమున విశేషముగ పూర్వకాలమునుంచి ఆ ప్రాంత్యపు ప్రజలు అనుభవించుచున్నారు. 'తిరునల్లార్' అను శబ్దము నలచక్రవర్తి పేరుకు సంబంధించినట్లు చెప్పదురు. మహాభారత ప్రసిద్ధుడును షోడశచక్రవర్తులలో నొకడునునైన సలచక్రవర్తిని చాలాకాలము బాధించిన శనిభగవానుడు సలచక్రవర్తిని వదలిపోయిన క్షేత్రమే ఈ 'తిరునల్లార్' అనునది ఇచ్చటి వ్యవహారము ఇచ్చటి శివభగవానుని ఆలయము. అందు

నవగ్రహమండపము కలదు. ఇందలి నవగ్రహములలో శని భగవానునకు విశేషముగ పూజలు తిలొదస నివేదనము మ్రొక్కుబట్టి చిరకాలమునుండి దిసదినాభివృద్ధిగ జరుగుచు వచ్చుచున్నది.

ఆలయమందలి దేవతల సంగ్రహము

1. మూలస్థానము : గర్భగృహము-లింగమువై. అమ్మ వార్లు. భోగశక్తి-లోహిణిబిమ్మ - పవళింపు సేవకు వేంచేపించుచుగిన విగ్రము.

2. ఆర్థమండపము: (పూజా పరికరములు.) ఈ రెండు ప్రదేశములందును అర్చకులుమాత్రము సంచరించవచ్చును. పరిచారకులు ఇతరులు పోరాదు.)

3. మహామండపము : ద్వారపాలకులు, గణపతి సుబ్రహ్మణ్యుడు (శైలబింబములు) (దేవీ సహితముగాని దేవీ రహితముగాని)

దక్షిణమున సుత్రరము చూచునట్లుగాని తూర్పును చూచుచున్నట్లుగాని సామాన్కందుడు, అమ్మవార్లు, చంద్ర శేఖరుడు, ప్రదోషనాయకుడు ఆస్త్రదేవుడు (లోహిణిబిమ్మలు, దక్షిణమున సుత్రరాధిముఖముగా అరుపదిముగ్గురు నాయన్మారులు. (విమానప్రదక్షిణములో) యెడమ మంటపమున సుత్రరముఖముగ సటరాబమ్మాయి దేవీ సహితముగ (లోహిణిబిమ్మ) సుబ్రహ్మణ్యుడుకూడ కలరు. నైర్విముతి మూలను గణపతి వాయువ్యమూలను సుబ్రహ్మణ్యుడు అచ్చటనే శాస్త్రదేవతల శిలావిగ్రహములు (ఆలయములందు విమానప్రదక్షిణమునందే) ఉత్తరమున చండికేశ్వరాలయము శైలబింబము (దక్షిణమున చూచునట్లు)

ఈశాస్వర్గ దిక్కున ధైరవపుడు (తూర్పుగాని దక్షిణముగాని చూచునట్లు)

4. ఆరుకాళ్ల మండపమున సందీశ్వరుడు బలిపీఠము ధ్వజస్తంభము.

5. గోపురము లోపలి ధీత్తియందు సూర్యచంద్రులు శనైశ్చరుడు. గోపురబహిఃపార్శ్వమున గణపతి సుబ్రహ్మణ్యులు ద్వారపాలకులు.

6. దక్షిణాభిముఖముగ అమ్మవార్ల పృథగాలయము ఆర్థమండపము మహామండపాదులతోసహా సంది లేక సింహము బలిపీఠము ధ్వజము ప్రాకారగోపురము.

భోగమూర్తిని అస్త్రమూర్తిని తప్ప తక్కిన మూర్తులను పరిచారకులు వేంచేపుచేయవచ్చును. మహామండపమునకు వెలుపల భక్తకోటి సంచరించ వచ్చును. ప్రదోషమూర్తి విషయమును అంతయె.

సామాన్కందుడు (త్యాగరాజమూర్తి) ప్రదోషనాయకుడు చంద్రశేఖరుడు సుబ్రహ్మణ్యుడు సటరాబమ్మాయి నిత్యోత్సవములందును విశేషోత్సవములందును గ్రామపీఠి భ్రమ

ణములకు వినియోగింపబడుచుందురు. కల్యాణోత్సవ కాలములందు సోమాస్కంద విగ్రహమునందలి ఉమాదేవికి ప్రక్కనుండెడి దేవికినూడ మాంగల్యధారణముకలదు.

ప్రాకారమునకు వెలుపల అవకాశము ననుసరించి పుష్కరిణులు ఉద్వానములు దిగుడు బావులు మండపములు యెన్నియో నిర్మింపబడవలసినట్లు సంహితలందు విధింపబడినది. గొప్పక్షేత్రములందు అట్టివి కలవు.

శాస్త్రమర్యాద యెంతయో తీర్చి దిద్దబడిన రీతి బహు ప్రకారములుగ ఆరపదేశమందు అనుష్ఠానమందున్నందుకు

మనమా మహానీయుల కెంతయు ఋణపడి యున్నా మనుటలో ఆశేపములేదు. ఆంధ్రదేశమున ఆగమోక్త పూజావిధానమునూడ హాసము చెందుటకు ఆగమోక్త అలయ శిల్పమె కానరాకుండుటవలన నని యనుమానింప వలసి వచ్చుచున్నది. ఐనను ఒక నియమిత శిక్షణములో మన ఆంధ్రావని యందలి శైవాలయములు నిర్వహింప బడి ఆ విధి ననుసరించి పూజాదులు జరుపబడుచు భక్త జనుల నాకషికాంచుచున్నవనుటలో విప్రతిపత్తి లేదు. ఉత్తరోత్తర మభివృద్ధి కాంక్షణీయుమైనది.

కో ప ప ల ము

బులుసు - వేంకటరమణయ్య

భారతదేశంలోని ప్రధానక్షేత్రాల్లో కాశీలేక వారణాసి చాలా ముఖ్యమైనది. ఈ క్షేత్రంలో మరణించినవారికి ముక్తి కలుగుతుందని 'కాశ్యాం తుమరణాన్ముక్తిః' అను ఆర్యోక్తియే తెలుపుతూ ఉంది. పావన గంగానీరవంతిలో స్నానం చేస్తేనే మనస్సుకు ఒక విధమైన సంతృప్తి కలుగు తుంది. పైచోట్లనుంచి వచ్చేవారు అక్కడ సుఖంగా జీవించడానికి అవకాశాలు ఎక్కువ. పూర్వం అక్కడ మున్నూట అరవై సత్రాలు ఉండేవట, రోజుకు ఒక సత్రంలో ఖజనం చేశానా ఏడాది నిర్విచారంగా కాలం గడపవచ్చును. అంతేకాకుండా అక్కడ ఉన్నవారందరూ ధర్మబుద్ధికలవారు. ఇంటికి వచ్చిన ఆతిథిని తిరస్కరించడమనేది వారికి తెలియనే తెలియదు.

ప్రాచీనకాలంలో అష్టాదశపురాణాలూ, మహాభారతమూ రచించిన ప్రసిద్ధమహర్షి వ్యాసుడు తన పదివేలమంది శిష్యులతోనూడా అక్కడ సుఖంగా కాలం గడపుతూ వుండేవాడు.

గంగానదిలో త్రిషవణ స్నానాలూ చేయడం, శిష్యులకు శివధర్మాలను బోధించడం, లింగార్చన చేయడం, మాధుకర వృత్తివల్ల వచ్చిన ఆహారాన్ని భుజించడం, ముక్తిమండప మధ్యను పురాణం చెప్పడం, పంచాక్షరీ మంత్రాన్ని జపించడం, ఆయన నిత్యకృత్యాలు.

ఈవిధంగా చాలా కాలం గడిచింది. వేదవ్యాసుడు చీనూ, చిత్రాలేకుండా నిర్విచారంగా కాలం గడుపుతూ వున్నాడు. అప్పుడు పరమేశ్వరుడికి ఇతని భక్తిని పరీక్షించ వలెననే కోరిక కలిగింది. ఆయన అన్నపూర్ణాదేవిని పిలిచి

“ఈ మహామునికి ఎట్టికష్టమూ లేకుండా ఇన్నాళ్లవరకూ నీవు ఆహారం ఇస్తున్నావుకదా! ఇతనికి కాశీమీద నిజమైన భక్తి వున్నదో లేదో అని నాకు సందేహంగా వున్నది. ఇతనిని పరీక్షచేసి, ఆ సంగతి తేల్చుకోవాలి. రెండు, మూడు రోజులదాకా, ఇతనికి ఎవ్వరూ భిక్షం పెట్టకుండా వుండేటట్లు చేయాలి” అని కోరాడు. ఆ దేవి “చిత్రం. అలాగే చేస్తాను” అని అంటూ ఆ సంగరంలోని గృహస్థుల యొక్కయు, గృహిణులయొక్కయు మనస్సులలో అమె ప్రవేశించి, భిక్షము పెట్టకూడదనే బుద్ధిని వుట్టించినది.

వేదవ్యాసుడు కాలచితకృత్యాల సన్నిహితుని ముగించు కుని, అరుణోదయానికి ముందుగానే చక్రపుష్కరిణీ సరస్సులో ఆఘమర్షణస్నానం చేసి, సూర్యుడు ఉదయిస్తూ వుండగానే దర్శించి, సంధ్యావందనం చేసి, అష్టోత్తర గాయత్రిని జపించి, అగ్ని కార్యమునూ, శివపూజనూ నిర్వర్తించి, ముక్తిమండపంలో కూర్చుండి మధ్యాహ్నం వరకూ శివపురాణాన్ని పఠించాడు. తర్వాత తన శిష్యులం దరితోనూ రకరకాలయిన పాత్రలనూ, ఆకులనూ సంగ్రహించుకుని భిక్షకు బయలుదేరాడు. పైలుడు, సుమంతుడు జైమినుడు, వైశంపాయనుడు మొదలైన శిష్యులతో ఆ మహాముని బయలుదేరి, ఆ యారిలోని వేర్వేరు వీధులకు వారివారిని పంపి, తానొక వీధికి భైక్షమునకు పోయెను. అతడు “భిక్షాందేహి” అని యనుచూ భిక్షము యాచింపగా, ఒట్టుపెట్టినట్లు ఒక్క ముత్తయిదువయు పిడికెడన్నము పెట్టలేదు. ఒకామె ‘ఇంకావంటకాలేదు’ అన్నది. మరొక స్త్రీ ‘పోయి పుళ్లిరండి’ అని అన్నది. ఇంకొకతె “ఈరోజు

మాయింట్లో తిథి. భిక్షంపెట్ట వీలులేదు' అన్నది. కొందరు తలుపులు తెరవనేలేదు. మరికొందరు వీరినిచూసి, తెరచి వున్న తలుపులు మూసుకుని వెళ్లిపోయిరి. దురదృష్ట వంతుడు ధనాన్ని సంపాదించలేనట్లు వ్యాసమహర్షి భిక్షాన్నాన్ని సంపాదించలేక, విచారంతో బసకు మరలి పోయాడు. అతడు బసకు వచ్చేసరికి కొందరు శిష్యులు అక్కడ కనబడ్డారు. వారినిచూచి అతడు “నాయనలారా! ఈ దినం యీ సగరంలో మీకు భిక్ష దొరికిందా, లేక నావలెనే ఉత్తచేతులతో తిరిగివచ్చారా? ఏమో, వెలవెల పోతూవున్న మీ ముఖాలుచూస్తే మీకున్నా భిక్షం దొరక లేదనే తెలుస్తున్నది. మీ పాత్రలు శూన్యాలుగానే ఉన్నవి. మనకు భిక్షం దొరకకపోవడం చాలా విచిత్రంగా ఉన్నది. కరవు సంభవించినను, ఇళ్లుకాలిపోయినను, ఆశోచము సంభవించినను, ఏతృకార్యము జరగవలనియున్నను, ఆ పూట గడచుట కష్టముగా ఉన్నను, భిక్షముపెట్టక పంపి వేయవచ్చును. కాని - అట్టి వేవియునులేని ఇళ్లలో గృహస్థులు మనకు ఏమాత్రము పెట్టక పంపివేయుట ఆశ్చర్యకరంగా ఉన్నది. చతుర్విధ పురుషార్థాలకూ నిలయ మైన యీ మహాసగరంలో భిక్ష పుట్టకపోదు. ఈవిధంగా జరగడానికి కారణమేమైనా ఉండాలి. మీరు దాన్ని తెలుసుకునిరండి” అని తన శిష్యులను వ్యాసుడు నాలుగు వైపులకున్నా పంపించాడు, వాళ్లు ఆ పట్టణమంతా తిరిగి, ఎక్కడ చూచినా ప్రజలు ఆనందంతోనూ, భక్తి ప్రవత్తుల తోనూ వుండడం చూచి చూచి, తిరిగివచ్చి ఆ విషయాన్ని గురువుగారికి తెలియజేశారు.

వారి మాటలను శ్రద్ధగా విని “సరే! మనమేం చెయ్య గలము? సాయంకాలం కావస్తూవున్నది. ఈ రోజు ఉపవాసం వుండవలసినదే! ఇకమీద మనకు భిక్షం పెట్టే వారుండరు. రేపటి సంగతి చూచుకుందాము” అని పలికినాడు. మర్నాడు తెల్లవారుజామునే లేచి కాల్య కృత్యాలూ మున్నగు వానిని తీర్చుకొని, ముక్తిమండపంలో సుధ్యాహ్నంవరకూ పురాణం చెప్పి మామూలు ప్రకారం శిష్యులతోకూడా భిక్షకు బయలుదేరాడు. కాని, ఆ దినం కూడా ఎక్కడా భిక్షం దొరకలేదు. పట్నంలోని బ్రాహ్మణ స్త్రీలందరూ ఏదో ఒకసాకు చెప్పి, ఏమీ యివ్వకుండానే పంపివేశారు. అందువల్ల వ్యాసమహర్షికి విపరీతంగా అక్కడివారిపై కోపం కలిగింది. ఆ కోపంతో అతడు తన భిక్షపాత్రను సట్టనడిపిద్దిలో పగులగొట్టినాడు. అంతేకాక “కాశీలోవున్నవారికి ధనం అధికంగా వున్నది; విద్యకు లోపంలేదు. మోక్షము హస్తగత మయివున్నది. ఆ ధన, విద్యా, మోక్ష మదములచే గర్వించి మావంటి సన్యాసులను లేక్కవెయ్యకుండా వున్నారు. వీళ్లకు తగిన శాస్త్ర చెయ్య వలసివున్నది” అంటూ ‘ఇక్కడ మూడుతరాల వరకూ

ధనంగాని, విద్యకాని, మోక్షంకాని లభించకూడదు’ అంటూ శాపజలాన్ని చల్లదలచి ఉండెను. నిజమే! అకలి దప్పలచే అమితంగా శ్రమపడిన వ్యాసుడు ఆ సమయంలో చేయదగినది యిదితప్ప మరొకటి ఏమున్నది?

వ్యాసమహర్షి శాపాదకాన్ని జల్లడానికి సిద్ధంగా వున్న సమయంలో పార్వతీదేవి—అంటే విశాలాక్షిదేవి ఒక సామాన్య బ్రాహ్మణవనితగా మారి ఒక యింటి తలుపు తెరుచుకొని గుమ్మంలో నిలిచి, కొంచెం దూరంగా వున్న—శపింప సిద్ధంగావున్న—మహామునిని చేతి సైగ చేసి పిలిచి, అతడు దగ్గరకు వచ్చిన తర్వాత ఇట్లు పలికినది:—

“ఏమయ్యా! నీవు పెద్దమునిగా కనబడుతున్నావు. కాని, నీకు అణు మాత్రమైనా శాంతం వున్నట్లు కాసరాదు. నీకు పాట్టనిండుగా తిసడానికి భిక్షాన్నం లభించకపోగా—ఆ అకలికి సహించక, కోపం చెందడం ధర్మమేనా? ఏడికెడు నెవ్వరి ధాన్యం ఆహారంగా గ్రహించి, కేవలం ఆకులూ, దుంపలూ తినీ—ఘోరతపస్సులు చేస్తూ శాంతమూర్తులైన మునులకు నీపాటిజ్ఞానం లేకపోయిందా? వాళ్లేవ్వరూ, ఎప్పుడూ అశాంతినిగాని, కోపాన్నిగాని, పొందలేదే! వాళ్లకు నీపాటిజ్ఞానం లేదనుకున్నావా! కన్నతల్లి ఎటువంటితో, ఉన్న పూరూ అటువంటిదే! దానిని ఎంతో గౌరవంతో చూడాలి. అందులోనూ మహాక్షేత్రమూ, శివునికి అత్యంత ప్రీతి దాయకమూ అయిన కాశీ క్షేత్రంమీద కోపించడం ఎంత మాత్రమూ తగదుకదా! అయితేనేమి! నీవు బ్రాహ్మణుడవూ, మునీశ్వరుడవూ కాబట్టి నీమాట చెల్లుతుంది. అకలితో బాధ పడుతున్న నిన్ను ఎక్కువ తక్కువ లాడడం భావ్యం కాదు. నావంటి గృహిణులు నిన్ను గౌరవించాలి; కాని తప్పలెన్ని నిందించకూడదు. మాయింటికిరా, భోజనం చేశాక కొన్ని సంగతులు తెలియ జేస్తాను; లెమ్ము.

నాభర్త వైశ్వదేవం మొదలైన కర్మకలాపాన్ని పూర్తి చేసుకుని అతిథిరాకకే ఎదురు చూస్తున్నాడు. ఎలాంటి క్లిష్టపరిస్థితులు సంభవించినా సరే—అతడు, అతిథి తన ప్రక్కను కూర్చుండకపోతే భోజనం చెయ్యడు. నీవు గంగానదికి పోయి ఉపస్పర్శ చేసుకుని శీఘ్రంగా రా. అలన్యం చెయ్యబోకు, నా భర్త చాలా సుగుమారి, అకలికి సహించలేడు. చాలావేళ అయిపోయింది కూడాను”. అని.

కర్ణామృత ప్రాయంగా వున్న ఈ మాటలు వినేసరికి వ్యాసమహర్షికి ప్రాణాలు లేచివచ్చినట్లు నిపించింది. అతడు సంతోషంతో ఆ ముత్తయిదువను చూచి “అమ్మా! ఈ రీతిగా అస్వాయంగా పలికిన నీవెవ్వరవు? నేను ఎంతో కాల-నుంచి యీ మహాపట్నంలో వుంటున్నానుగాని, యెప్పుడూ నిన్ను చూడడంలేదు. నువ్వు సాక్షాత్తు అ అన్నపూర్ణాదేవివలెనే నాకు కానవస్తున్నావు. నిన్ను చూడడంవల్లనే నాకు ఎంతో సంతృప్తి కలుగుతూ వున్నది.

అమ్మా! నేను, నీవు చెప్పినట్లుగానే చేసి శీఘ్రంగా రాగలను. కాని, ఒక సంగతి నా మనస్సుకు చాలా అందోళనను కలిగిస్తూవున్నది. నా చపల న్యభావాన్ని మన్నించి, నీవెవ్వరో ముందు చెప్పుము” అని అడిగాడు.

ఆమె “అయ్యా! విని, ఊకొట్టేవారు ఉంటే చెప్పడానికి ఎంతో విషయం ఉన్నది. దాన్ని చెప్పడానికి ఇది సమయంకాదు. నీవేమో ఆకలితో చాలా బాధపడుతున్నావు. నీవు భోజనం చేసి, సుఖంగా కూర్చున్న తర్వాత విషయాన్నంతటినీ వివరించి తెలియజేస్తానుకదూ! చేళ చాటిపోతూవున్నది. వేగంగా నదికి వెళ్లిరా.” అని సమాధానం ఇచ్చినది.

అప్పుడు వ్యాసమహాముని “అమ్మా! నా దొక్కమనవి. ఆకలితో బాధపడుతున్న వాడును నేనొక్కడనే కాదు. నాకు పదివేలమంది శిష్యులున్నారు. వారందరికీ రెండు రోజుల నుంచీ తిండిలేదు. మేమందరమూ ప్రతి దినం కాల్య కృత్యాలు నిర్వర్తించుకుని కఠమూ, కఠవల్లీ పారాయణ చేసుకుంటూ మధ్యాహ్నకాలంలో భిక్షానికి బయలుదేరి వెళ్లి, వివిధాలయాల ఆహార పదార్థాలనూ, అన్నమునూ తెచ్చి, మా ఆశ్రమంలోని పాషాణమంటపం మధ్య రాశిగా పోస్తాము. తర్వాత, కలిసి మెలిసివున్న పదార్థాల నన్నిటినీ వేర్వేరుగాచేసి, వాటిలో నగం అతిధ్యభ్యాగతులకోసం వేరే పాత్రల్లో ఉంచివేసి, తక్కినది జ్యేష్ఠానుక్రమంగా భోజనం చేస్తాము. చాలాకాలంనుంచీ యీ విధంగానే జరుగుతూ ఉన్నది. కాని, ఏమి కారణమో ఏమో - బోధపడకుండా వున్నది. నిన్నటినుంచీ మేమునిత్రుపవాసమే! మాలో ఒక్కరికీకూడా పిడికెడన్నమయినా లభించడంలేదు. నా శిష్యులంతా కడుపులు చేతులతో పట్టుకుని ‘అన్నమో రామచంద్రా’ అని ఆకలితో బాధపడుతూ వుండగా, నేనొక్కడనూ, నీయింటికి విందారగించడానికి ఎలా రాగలనే నీవే ఆలోచించు. వాళ్లను విడిచిపెట్టి నేను రాలేను, క్షమించు. నిన్నటివలెనే నేడున్నూ ఉపవాసంతోనే గడవనీ, విశ్వేశ్వరుని సంకల్పం యెలావుంటే అలాగే జరుగుతుంది. మనం ఏంచేస్తాము?” అని తన అనంగీకారాన్ని మృదువుగా వెల్లడించాడు.

అప్పుడా ముత్తయిదువ మెల్లగా నవ్వి “అయ్యా! నీవు విచారించ నక్కరలేదు. నీవు నీ శిష్యులందరితోనూ మాయింటికి అతిథ్యానికి రావచ్చును. ఎందరు అతిథులు వచ్చినా నరే, కోరిన పదార్థాలను అన్నింటినీ పెట్టగలను. నీవు ఎంతమాత్రమూ సంకోచింప నక్కరలేదు. అలన్యం చెయ్యకుండా నీవు నీ శిష్యుల నందరినీ తోడ్చుకొనిరా” అని పలికినది.

వ్యాసమహర్షి శిష్యులతోకూడా గంగానదికి పోయి ఉపస్పర్శ—అంటే స్నానము చేసుకుని శీఘ్రంగానే ఆ ముత్త

యిదువ యింటికి రాగా, ఆమె వీరందరినీ గౌరవంగా లోపలికి తీసుకునిపోయి మిక్కిలి విశాలమైన భోజనశాలలో వేడివేడి పదార్థాలు వడ్డించబడి సిద్ధంగావున్న ఆకులముందు పంక్తులు తీర్చి కూర్చోపెట్టినది. అప్పుడా గృహయజమాని-సాక్షాత్తూ పరమేశ్వరుడే అనేభావం కలిగిస్తూ ఉన్న మహాతేజస్వాలి-పంక్తి నడుమకువచ్చి, ఆ పదార్థాలను అతిథులకు ధారాదత్తం చేశాడు. తర్వాత ఆయనకూడా వారితోపాటు కూర్చుని, తనకు గృహిణి వీవనతో వినరుతూ సేవచెయ్యగా భోజనంచేశాడు. మునులందరికీ మొదట వడ్డించిన పదార్థాలే సరిపోయాయి, ఎవరికయినా పదార్థం కావాలని మనస్సులో తోస్తేనే సరి—అది ఆకులో వుండేది. ఈ సంఘటనకు అందరూ ఆశ్చర్యపోయారు. అందరూ పొట్టలుబొట్టలు భోజనంచేశారు.

భోజనానంతరం ఆ గృహయజమాని ఆస్థానమండపంలో సుఖాసీనుడయి వ్యాసమహర్షిని రప్పించి, ఒక అసనంపైని కూర్చుండగోరెను. ఆ సమయానికి అతని ధర్మపత్నికూడా అక్కడికివచ్చినది. గృహస్థు కనునైగ చెయ్యగా ఆమె వ్యాసునితో ఇట్లన్నది—

“అయ్యా! నీవు, నీ శిష్యులూ సమృద్ధిగా—కావలసిన పదార్థాలతో భోజనం చేశారా? పిలుపు అంపకుండా ఎక్కడనయినా - ఏ ఒక్కరయినా ఉండిపోలేదు కదా! నీ శిష్యులందరూ వచ్చినట్లేగదా!”

ఆమె యిలా అడగగా వ్యాసుడు “అమ్మా! మేమందరం ఏమాత్రం సంకోచంలేకుండా వివిధపదార్థాలతో నీవు పెట్టిన విందుభోజనం ఆరగించాము. మా వాళ్లలో ఒక్కడు కూడా తప్పిపోకుండా వచ్చారు. నీ విందుపద్ధతి చాలా అశ్చర్యకరంగా ఉన్నది. పాత్రల్లో పదార్థములు, మేము కోరినప్పుడల్లా వడ్డించకుండానే—వాటంతట అవే అవిర్భవించాయి. ఇంతమందికి క్షణంలో ఇలాంటి విందు ఏర్పాటు చెయ్యడం ఎవ్వరికీ సాధ్యం కాదు. ఆలోచించి చూడగా, నీవు సాక్షాత్తూ ఆ విశాలాక్షిదేవివనిన్నీ, ఈ మహాత్ముడు ఆ విశ్వేశ్వర శ్రీమన్మహా దేవుడనీ తోస్తున్నది. నావూహ సరియైనదనే అనుకుంటాను” అని నవనయంగా పలికినాడు.

సమస్త జనులకూ మోక్షమును ప్రసాదించే కాశీమీద వ్యాసుడు అలిగి, శపించదలచినందున, ఆ మహాదేవికి అతనిమీద విపరీతమైన కోపం కలిగింది. కాని ఇంత సేపూ ఆకోపాన్ని మనస్సులోనే అణచి పెట్టుకుని, పైకి పొక్కనీయడంలేదు. ఇప్పుడు—ఆ మునిచేసిన అపరాధానికి తగిన శిక్ష విధించాలనే సంకల్పం అమెకు కలిగి, ముఖం చిట్టించుకుని, కోపంతో ఇలా పలికినది.—

“ఓ మునీ! నీవు తృప్తిగా భోజనం చేశావుగదా! నీకు భోజనం పెట్టినవారం కాశీ నివాసులంగదా! ఒక్క

రోజు ఆహారం చొరకనంతమాత్రాన శాంతమును విడిచి, కోపించి, కాశీని శపించదలచినావే! ఇది న్యాయమా? ఈమాత్రం ఓరిమిలేని నీవు పద్దెనిమిది పురాణాలనూ ఎలా రచించావు? వేదాలను ఏవిధంగా వేర్వేరుగా విభజించి నిర్ణయించావు? పంచమ వేదమైన మహా భారతాన్ని ఎలా కూర్చుగలిగావు? అనబు, ఇట్టి తొందరపాటుగల వాడవు ఋషివి ఎలాగున అయినావో చెప్పుము. క్రోధంవుంటే నిర్మలబోధం కలుగుతుందా? జ్ఞానానికి కారణం క్రోధ మేనా? ఇట్టివారు పుణ్య క్షేత్రంలో నివసించడానికి అర్హులు కాగలరా? నీవు కాశీనగరమీద కోపపై, దాన్ని ఎక్కువ అభిమానంతో చూస్తూవున్న విశ్వేశ్వరునికి నీమీద కోపం కలగదా? ఈ మాత్రం ఆలోచింపలేకపోయావేమి, వ్యాస మహర్షి! ముక్తిస్థానమైన యీ నగరమీద కోపం వహించినవాడు రుద్రపిశాచం అయి తీరుతాడు. ఇది నిశ్చయం.”

అమె యీ విధంగా పలికి ఆ గృహయజమానివైపు చూచింది. తాను ఊహించినట్లు ఆ దంపతులు విశాలాక్షి మహాదేవులని వ్యాసుడు తెలుసుకో గలిగినాడు. తన తప్పు స్పష్టంగా కానవస్తూ వున్నందున, అతడు ఏమీ సమాధానం చెప్పలేక తల వంచుకొని నిలవవలసి వచ్చినది. విశ్వ

శ్వరుడు వ్యాసుని తీక్షణంగా చూచి, మొగం ప్రక్కకు తిప్పుకొని తన పత్నివైపు చూచి “ఇతడు కాశీలో వుండడానికి ఎంత మాత్రమూ అర్హుడుకాడు. ఇక్కడినుంచి వెళ్లి పాపాలెనని వేరే చెప్పునక్కరలేదు.” అని పలికెను.

అప్పుడు వ్యాసుడు గడగడ వడుగుతూ ఆ యాది దంపతుల పాదాలమీదపడి “నా అపరాధాన్ని క్షమించా” అని అనేకవిధాల ప్రార్థించాడు. అప్పుడా దేవదేవుడు “నీవు పంచక్రోశానికి ఆపలివైపున వుండి, పుణ్య సమయంలోనూ భూత తిథులలోనూ రావచ్చును. కాశీ దేవాలయ ప్రాకార, గోపురాలు కానవచ్చేచోట వుండవచ్చును” అని పలికి అంతర్ధానమయ్యాడు.

అందువల్ల వ్యాసుడు గంగానదికి ఆవతలిగట్టున గల నగరంలో నివసించసాగినాడు. అతని నివాసాన్ని బట్టే దానికి “వ్యాసకాశీ” అనే పేరు ఏర్పడినది. ఇప్పుడది “రామనగరు” అనే పేరుతో ప్రసిద్ధమయివుంది.

ఈ విధంగా వ్యాసుసంతటివాడు శాంతాన్ని విడిచి, క్రోధాన్ని వహించడంవల్ల విశ్వేశ్వర శ్రీమన్మహాదేవుని ఆగ్రహానికి పాత్రుడై ముక్తిప్రదమైన కాశీక్షేత్ర నివాసానికి దూరమైపోయాడు.

సంస్కృతి చిహ్నాలు - దేవాలయాలు

(శ్రీ అవతలపల్లి హనుమంతరావు గారిచే 28-9-57 తేదీన విజయవాడ

రేడియో కేంద్రమునుండి ఉపన్యసింపబడినది.)

సంస్కృతి చిహ్నాలు దేవాలయాలు అను విషయమును గూర్చి నా ప్రసంగము. ఒకజాతి యొక్క సంస్కృతికి గల చిహ్నములలో దేవాలయం ఒకటి. ఇచట దేవాలయ మనునపుడు హిందూదేవాలయమే కాదు - మహమ్మదీయుల మశీదు, బౌద్ధుల స్తూపము, క్రైస్తవుల చర్చి, దేవాలయ ములుగనే భావించుకొనవచ్చును. పై ప్రసంగవిషయ మునుగూర్చి యింకను విశదపరచవలసినదే దేవాలయము లను చూడగనే ఆయాజాతులయొక్క సంస్కృతు లందందు ద్యోతకమగుచుండునని చెప్పవచ్చును. అయితే సంస్కృతి యననేమియో ముందుగా నిర్వచించుకొనిన గాని యీ చిహ్నములు దేవాలయమునందెట్లు స్థిరించు చున్నవియు గ్రహింపజాలము.

సత్వరజ సమోగుణ యుక్తుడగు మానవుని యందున్న విజ్ఞానబలక్షణముల నరికట్టి యభ్యుదయకర్తములగు శాంతు

దార కోమలభక్తుత్సాహ ప్రేమలక్షణముల బురికొల్పి యుత్తమదైవ లక్షణములుగల వానిగా మార్పుచేయుగల పరిణామ దశకు సంస్కృతి యని పేరు. దీనినే సామాన్యముగా మన వాడుక భాషలో నాగరికత యని చెప్పి నను చెప్పవచ్చును గాని నాగరికత సంస్కృతియొక్క పరిపూర్ణ స్వరూపమును మాత్రము నిరూపింపజాలదు.

ఈ సంస్కృతి స్వభావ స్వరూపము లసంతముఖములై భారతీయులచే చతుష్షష్టి కళలుగా, అష్టాదశ విద్యలుగా ప్రదర్శనములుగా పరిగణింపబడి యున్నవి. అందులో శిల్ప మొక విశిష్టకళ. ఇట్టి కళానమస్తి పరిజ్ఞానమునకును సంస్కృతి యని పేరు. అధ్యాత్మిక దృష్టియే అదర్శముగా గల భారతీయ కళలయొక్క పరమావధి అనందము. తవ్వారా జీవ బ్రహ్మైశ్వర్యానునందాసము. ప్రతి కళ యొక్క ప్రయోజనము మనలో బౌద్ధ నూతన చిత్తసంస్కా

రమును గల్గించి యా యపూర్వబుద్ధిబలముచే, గర్భి భూతములై యదృశ్యములుగానున్న దివ్యదృశ్యముల సందర్శింపజేసి మహానందస్థితి నొందింప జేయుటయే. ఇదియే సంస్కృతి. అట్టి సంస్కృతియే సరుని నారాయణుని జేయును. ఇప్పుడు సంస్కృతి యన నేమియో కొంతవరకు గ్రహించితిమి. ఈదృష్టితో మనము నిరూపింప వలసిన - సంస్కృతి చిహ్నాలు, దేవాలయములు - అను నిర్దాంత మెంతవరకు యథార్థమో పరిశీలంతము. ఈ మత పరిశీలన కుదాహరణముగా హిందూ దేవాలయములనే తీసికొందము.

పారమార్థికదృష్టియే భారతీయ విజ్ఞానమునకు మూల బీజము. ఈ బీజమునకు క్షేత్రము మతము. ఈ మత మిహవరసాధనమై భారతీయుల ప్రతికార్యకలాపమందును పాడనూపుచు నొక సంస్కృతి రూపము దాల్చినది. దీని కాలవాలము దేవాలయములు. ఈ దేవాలయములు శిల్ప కళాప్రాధాన్యములై కేవల నేత్రానందముకొరకే గాక మానసిక ఆనందమును తదంతర మాత్మేద్ధరణ మొనర్చు సవియై యున్నవి.

కేవల స్థూలదృష్టికి దేవాలయ మొక శిల్పకళా విశేషముమాత్రమే కాని సూక్ష్మదృష్టితో పరికించిన నమస్త కళలు సందంతర్భూతములై యుండి యైహికాముష్మిక ప్రయోజనకరములైనవిగా గనుపించుచున్నవి.

భారతదేశము - అందును ముఖ్యముగా దక్షిణభారతము - లోక విఖ్యాతిగాంచిన దేవాలయములకు ప్రసిద్ధము. అంతియేకాదు - హైందవ నిత్యజీవితమునకు దేవాలయములకు సవినాభావ సంబంధమెంతయోకలదు. ఏలయన - సాధారణముగా దేవాలయము లేని గ్రామము భారతదేశంలో గాన లేదు. అట్టి దొకవేళ యున్నదో సందేహరహితము ముఖ్యముగా శిష్టులగు వారెవరును నివసించరాదను శాస్త్ర నిషేధము గూడ గలదు. ఇందెంతయో నిగూఢార్థమున్నది. కొన్ని దేవాలయము లత్యంతశిల్పకళావైభవముతో విరాజిల్లుచుండును. కాని రెండును ఆగమశాస్త్రోక్త నిర్మాణములే. ఆ నిర్మాణములోనే దేహ, దేవాలయ, జీవేశ్వర స్వరూప సంబంధము లున్నవి. ఇది ప్రత్యేకముగా విశదీకరించవలసిన విషయము.

దేవాలయములు పారమార్థికాభ్యుదయ రక్షణప్రాకారములని పెద్దల తలంపు. అట్లన వారికి లౌకిక చింత లేదని కాదు. లౌకికాభివృద్ధికే ముఖ్యముగా దేవాలయములు శరణ్యములనియు లౌకికాభివృద్ధికై యొనంగిన క్రమశిక్షణ పారమార్థికాభివృద్ధికి మార్గదర్శక మగుననియు వారినమ్మకము. లౌకికముగా దేవళము లెట్లు శరణ్యములో తొలుత విచారితము. జీవితము నుఖ ప్రదముగానుండవలెనన్న

నైతిక ప్రవర్తనము ప్రధానము. నైతిక ప్రవర్తన సక్రమముగా నుండవలెనన్న అస్తికత యుండవలెను. అస్తికత యనగా దేవుడను వాడొకడున్నాడను దృఢమైన విశ్వాసము. ఇంద్రియములకు గోచరముగాని వాక్కుల కలవిగాని యాహలకందని నచ్చిదానందుడొక డున్నాడని జ్ఞప్తికి దెచ్చుట కొక సంజ్ఞా కల్పన చేయవలసి వచ్చినది. అనంజ్ఞకే లింగము బేరమనియు నామములిడిరి. కొంతకాలమున కానంజ్ఞతో దృష్టి జెందక రూపకల్పన గావలసివచ్చినది. తదుపరి భక్తాభిరుచుల ననుసరించి వివిధరూపకల్పనలు గావింపబడెను. బుద్ధివికాసము జెందని ప్రాకృతజనులూ రూపమునే సాకారమగు దైవముగా భావించినను ప్రజ్ఞాన ఘనులగు మనీషులు దానినొక యాలంబనముగనే భగవంతుని జ్ఞప్తిపథమునకు దెచ్చుకొను గుర్తుగనే భావించి నిరాకారునిగనే ద్యానించుచు “దేహో దేవాలయః ప్రాక్ జీవో దేవస్ససాతనః! త్యజేదజ్ఞా ననిర్మాల్యం సోహం భావేన పూజయేత్||” అనెడు తత్వరహస్యమును గూడ జ్ఞప్తికి దెచ్చుచుండిరి. దేహమే దేవాలయ మనియు నందున్న జీవుడే దేవుడనియు నజ్ఞానమను నిర్మాల్యమును వినర్జించి యాతడే నీ వను భావమున పూజింపవలసినదని జ్ఞప్తి చేయుటయే దేవాలయ దేవతాప్రతిష్ఠలలోని రహస్యమని బోధించుచున్నారు. “శివమాత్మనివశ్యంతి ప్రతిమానున యోగినః! అజ్ఞానాం భావనార్థాయ ప్రతిమాః పరికల్పితాః||” మహానుభావులగు యోగులు శివునాత్మయందే దర్శింతురుగాని ప్రతిమల యందుకాదు. అజ్ఞానుల భావనానిధి కొరకు ప్రతిమాకల్పన గావింపబడెనని ప్రతిమారహస్యమునుగూడ తెలియజేసియే యున్నారు. ఇందువలన మనల రక్షించుటకుగాని శిక్షించుటకుగాని సర్వసమర్థుడగు భగవంతుడొకడున్నాడనియు సక్రమప్రవర్తనతో మెలగి యాతని భక్తి శ్రద్ధలతో నారాధింపుమని జ్ఞాపకము చేయుటకే దేవాలయము లేర్పడెననియు మనము గ్రహింపవలసి యున్నది. లోక హితైషులై యిట్టి నిర్మాణము లొనర్చ జేసిన మన పెద్దల మహోవాత్తభావము లిందు స్ఫురించుచుండును. ఈ నిర్మాణములు కేవల నూచనాప్రాయము అని యొరింగియు దైవప్రతిబింబములను భావముతో తమ తనుధన మనః కళాకౌశలములనెల్ల వినియోగించి ‘సత్యం శివం సుందర’మ్మను భగవల్లక్షణములకు రూపకల్పన జేసిరి. అందమైన వస్తువు లెల్లప్పు డానందదాయకములే గదా! అందువల్ల ప్రజాకర్షణకై దేవాలయనిర్మాణమందు సౌందర్యమునకు ప్రాధాన్యమిచ్చి సుందర మహారణ్య ప్రదేశములలో సుందర పర్వతాగ్రసానువులతో సుందరనదీ తీరములలో సుందర తర ప్రకృతి పరిసర ప్రాంతములలో శాంతివాతావరణముల మధ్య సుందరములగు నాలయముల నిర్మించి

నుందరతర దివ్యమూర్తుల ప్రతిష్ఠించిరి. కోట్లగొలది ధనము వెచ్చించి తమత్యాగమును ధర్మదిక్షను వెలిబుచ్చిరి. జడ పచార్ములగు శిలలనుండి నజీవకళలు ఉట్టిపడునట్లు సౌందర్యము మూర్తీభవించునట్లు శిల్పచాతురీమహిమను తమ సిద్ధహస్తములతో వెల్లార్చిన మహాశిల్పులు మృతజీవులయ్యు దేవాలయరూపముల నేటికిని పాడగట్టుచున్నారు.

మధురమీనాక్షి దేవాలయము, రామేశ్వరాలయము వేలూరు చెన్నకేశ్వరాలయము, హళేబీడు హేయన లేశ్వర ఆలయము సోమనాథపుర లక్ష్మీనారాయణాలయము మొదలగు గొప్పదేవాలయములలోని శిల్పమును జూచినచో నానందపరవశులమై మనల మనముమరచి లోకసామాన్య విషయములనుండి లోకాతీత భావపరంపరల కవల నానంద స్వరూపుడగు భగవానుని సాన్నిధ్యమునందున్నట్లు తోప జేయును. అందలి శిలావిగ్రహము లంగుళ ప్రమాణము మొదలు మాసవప్రమాణము వరకు యుండి ప్రత్యవయవ మున చైతన్య ముట్టిపడెడి నహజత్వము స్ఫురింపజేయుచు ప్రాణముగల్గి మనతో భాషించుచున్నట్లనేక భావపరంపరల మనలో భాసినజేయుచు వాని విన్మరింప రాజాలనంతటి యానందముగ్ధుల జేయుచుండును. ఆ దేవాలయముల క్రింది భాగములనుండి విమానకలశములవరకు సంగుళము మేరయైన విభువక రామాయణ భారత భాగవతాది కథా సన్నివేశములన్నియు ముద్దులు మూటగట్టు విగ్రహములతో తత్తత్కాలాను గుణాలంకార శోభలతో చెక్కి శాస్త్ర ఇతిహాస విజ్ఞానమును నిరక్షరాస్యులకుకూడ బోధపడునట్లు చేసిరి. ఇట్లు లోకోపకార మొనర్చిన శిల్పులయు, నొసర్చ జేసిన రసజ్ఞులగు నిర్మాతలయు చిత్తము లెంత పరిపక్వత జెందినవో వారి సౌందర్యపిపాస యెంత పరాకాష్ఠచెందినదో వారి శాస్త్రజన్యజ్ఞానమెంత యుత్కృష్టత పొందినదో వారి మహత్తర తపశ్శక్తి యెంతగా పరిణమించినదో వారి హృదయములెంత భక్త్యుదారతాయుక్తములో ఆయా దేవాలయములలోని ప్రతి శిలయు మనకు బోధింపుచున్నది.

కాలానుగుణముగా మార్పులందుచుండిన దేవాలయ శిల్పనంపద లెప్పటికప్పుడొక నూత్న స్వరూపమున భారతా పని నలరించుచున్నవి. సర్వము కాలగతికి జిక్కినట్లు దేవాలయములు కొన్ని జీర్ణములై మరికొన్ని మతద్వేషులగు పరరాజుల క్రూరహస్తముల జిక్కి విధ్వంసములై శిల్పావశిష్టములయ్యును తమ పూర్వోన్నత్యమును ఛాయామాత్రముగనైన జూపుచు మనకానంద విషాదముల నొక్కసారిగా గలుగజేయుచున్నవి. ఇందులకు ఉదాహరణము హంపి క్షేత్రమునందలి శిథిల దేవాలయ ప్రాసాదములు. ఇంతియే గాక - దేవాలయములు గత దేశచరిత్రను తెలియజేయు జీవప్రతిమలుగాను ఉపకరించుచున్నవి. ఏ ఏ కాలముల నెట్లు నాగరికతలు మారుచుండినవనియు దేవళములలోని శిలామూర్తుల యాభరణాలంకారములబట్టి తెలిసికొనుట కవకాశము గలుగుచున్నది.

సాంఘికముగా జూచినను దేవాలయములు మన మహర్షులు ప్రతిష్ఠించిన ప్రబోధయోగకర సహకారసంస్థలని చెప్పవచ్చును. ఈనాటి సహకార సంస్థలు ఏ కొలది పట్టణములలోనో స్థాపింపబడి యున్నవి; గాని మన పూర్వులు గ్రామగ్రామమున దాని నెలకొల్పుటయే గాక యదిలేని గ్రామమున నివసింపరాదనికూడ శాసించిరి. దేవాలయములు సహకారసంస్థలెట్లుగనో చూతము.

ఒక్కొక్క పెద్దదేవాలయము కట్టుటకు కొన్ని లక్షల రూప్యములు ఖర్చుబడియుండును. ఏ మహారాజులో ఏ దాతలో విరాళములిచ్చిన మూలధనముతో కొన్నివేలమంది కార్మికులకు కొన్ని సంవత్సరములవరకు జీవనోపాధి కల్పించినట్లయ్యెను. తదుపరి దాని సందర్శనకు నిత్య పూజాది కార్యకలాపములకు కళ్యాణాది మహోత్సవ పరికరములకు అర్చకులు, పురోహతులు, పండితులు, భజంత్రీలు, రజకులు పలురకముల పనివారల నొకర్లు దాసీలు మొదలగు వారెందరో శాశ్వత మిరాసీలనుబొంది సుఖజీవన మొనర్చుచున్నారు. ప్రతి గ్రామమున దేవాలయము లుండుటచేతనే గ్రామప్రజల క్రామము స్వయంపాపక మగు నటు లీదేవాలయసంస్థల నిర్మించిన ముస మహర్షుల ప్రతిభ యెంతయో కొనియాడదగియున్నది.

ఈ నాటికిని ఆర్యవిజ్ఞాన సంపదయగు వేదవాఙ్మయ సముద్ధరణ కాలయములే శరణ్యములైయున్నవి. సంసార లంపటులగు సామాన్య జనుల జీవితములకు పౌరాణిక గాయక నట కళా కౌశల ప్రదర్శనాదులచే ఒక సవనవౌన్మేషము కల్గించు వైజ్ఞానిక సంస్థలై దేవాలయములలరారు చున్నవి.

కేవల నైతికమత ప్రబోధముల కేర్పడిన దేవాలయము లింత దివ్యసుందరములుగా నిర్మింపజేసిన దాతల పవిత్ర హృదయములనే గాక, కళలు విరజిమ్ము ధేవతామూర్తుల విచిత్రభంగిమములనే గాక దివ్యాభరణశోభితాలంకారముల దీర్చి దిద్దగల్గిన శిల్పుల హస్తనైపుణ్యమునే గాక భారతీయ శిల్పవిజ్ఞాన సంపదలను లోకమునకే దేవాలయములు చాటిచూపుచున్నవి. ఇవి మనకు పరంపరానుగతముగా ప్రాప్తమైన పూర్వార్థిత దివ్యసంపదలు. ఇట్టి సంపదలను మనమెంతయో శ్రద్ధతో కాపాడుకొనవలసి యున్నది. వాటిని జూచుకొని యెంతయో గర్వపడవలసి యున్నది.

కాని యజ్ఞానాంధకారమున మన సంపదలను మనము మరచి కనుగొనజాలని స్థితిలో పరదేశీయులు మనకు కను విప్పుచేసిన తదుపరి పైమెరుపులకు మాత్రము మురియుచున్నామేగాని ముఖోద్దేశ్యమగు పరమేశ్వరారాధన కంతగా సుముఖులము కానేరసండులకు విచారమగుచున్నది.

కాని యేనాటికేని యట్టి సుముఖత్వము కల్గిననే జాతి ధన్యము కాగలదు. భగవంతుడిట్టి భక్తిజ్ఞానముల ప్రసాదించుగాక !!

॥ సత్యం శివం సుందరం ॥

అలో ఇండియా రేడియో - విజయవాడవారి సౌజన్యముతో ప్రకటింపబడినది.)

వైరాగ్యము

(గతసంచిక తరువాయి)

శ్రీ తటవర్తి సూర్యనారాయణ

ధ్యానము గావించు యోగులు - మహాత్ములును వైరాగ్యమునే యాశ్రయించెదరు.

ధ్యానయోగ పరోనిత్యంవైరాగ్యం నముపాశ్రితః.

18-52

ఫలితముగ—

బ్రహ్మభూతః ప్రసన్నాత్మా స శోచతి సకాంక్షతి

సమః సర్వేషు భూతేషు మద్భక్తింలభతే పరాం॥

18-54

అట్టి సచ్చిదానంద ఘనుడగు పరబ్రహ్మయందు లీనభావముతో స్థితుడైన ప్రసన్నచిత్తుడగు యోగి దేని కొరకును శోకించడు; ఆకాంక్షించడు. సమస్త ప్రాణుల యెడ సమత్వభావము గల అట్టి యోగి నా పరాభక్తిని బడయగల్గును.

ఈ శ్లోకములబట్టి ఆ స్థితియుండును. వైరాగ్యమింత మహిమముగలదై యున్నప్పుడు పరవైరాగ్యము మాట చెప్పెడిదేమి?

ప్రాపంచికపదార్థములందానక్తి లేకుండుటయే వైరాగ్యము. ఏ ప్రాపంచికభోగమందును ఆనక్తి యుండరాదు; ప్రీతియుండరాదు; సంబంధముండరాదు. చివరకు బ్రహ్మలోక సంపూర్ణ పదార్థములును హేయములై ప్రతీతము గావలెను. ఇదియే వైరాగ్యము. భోగపదార్థములదెసకు పుత్తులే పోవరాదు. ఇది ఉపరామత్వము. వైరాగ్యముతో గూడిన యుపరామతయే శ్రేష్ఠము. వైరాగ్యములేని యుపరామత్వము దృఢమైనది కానేరదు. ఋషభదేవునిలో గౌతమ బుద్ధునికంటె నెక్కువ యుపరామత్వముగలదు. ఉపరామత్వమునకు ఋషభదేవునితో సాటి ఇంకెవ్వడును లభించడు. ప్రపంచమున దిరుగుచున్నను సతనికి ప్రపంచ జ్ఞానములేకుండెను. వసములో అగ్ని మండుచున్నను వాని కటుధ్యానమేలేదు. చివరకు శరీరమునకు నిప్పంటుకొని కాలి భస్మమైపోయినను అగ్ని యను మాటయే అతనికి దెలియదయ్యెను. ఇది ఉపరామతకు ఎల్ల విమియూ తెలియసంతటి మత్తులోనుండవలె శరీరము. తత్థ్యానయే యుండరాదు. ఏ సన్యాసికిగాని ఏ గృహస్థునికిగాని అట్టి ఉపరామత్వము ప్రాప్తించెనా, అతడు ధన్యుడు ప్రశంస నీయుడు. అంతరుపరామత్వముగూడ నే మాత్రమును దక్కువదికాదు. అత్యుత్కృష్టమున కయ్యదే విశేషావశ్యకము. జనకమహారాజులో బాహ్యాపరామత లేకుండెను.

నిజమున కాయన దృష్టిలో ప్రపంచమన్నది లేదనియే. ఇక శుకునిలో బాహ్యంభ్యంతరముల యుపరామత్వము గలదు. జనకుడు శుకునితో “స్వామీ! మీలో బాహ్యభ్యంతరోపరామత్వములుగలవు గాన నాకన్న మీరు శ్రేష్ఠులరు. మీకు నావద్ద నేర్చుకొనునదేమియునులేదు. వెడలి ధ్యానము సాధించుడ”ని చెప్పెను. ఇది విని శ్రీశుకుడటనుండి వెడలి ధ్యానము మొదలిడెను. ప్రారంభించుటతోడనే వారికి సమాధి స్థితి ప్రాప్తించెను. భగవంతుడు లభించెను.

సముద్రములో ననేక సదీపదముల జలము వచ్చి పడును. గాని సముద్ర మెప్పటివలెనే గంభీరమైయుండును. తన యథామహిమతో నిండియుండును. ఇట్లే జ్ఞానులు, మహాత్ములు, విరక్తులు, నిష్కాములును నిజమహిమా ప్రపూర్ణులు. అట్టివారికి ప్రాపంచిక పదార్థములన్నియు వానికనే వచ్చి ప్రాప్తించును. వారు వ్యవహరించు చుండురుగాని వికారమొందరు. వారికి శాంతియే లభించును. (గీత 2-70 చూడుడు) జ్ఞానులగు వారి దృష్టిలో జగత్తు అభావము. సంసారి నాస్తికని దృష్టిలో పరమాత్మ అభావముగ దోచుచుండును. విషయానక్తుని డెందములో పరమాత్మ యున్నవాడా లేడా అని శంక గలుగునుగాని నాస్తికడో పరమాత్మ లేనే లేదనును. ఇట్లే జ్ఞానికి ప్రపంచమేలేదు. నిజమగు ఉపరామత వైరాగ్యము వలననే వచ్చును. దాని ఫలితమే బ్రాహ్మస్థితి. అట్టి స్థితి నందుకొనినవాడు మోహమును బడయదు. అంత్యకాల మునగూడ అట్టి స్థితియే బడసి దానివల్ల బ్రహ్మను బ్రాప్తించుకొనును. గీతలో 2వ అధ్యాయములో 68 నుంచి 72వ శ్లోకమువరకు మహాత్ముల స్వాభావికవైరాగ్యము ఉపరామత్వముల దిగ్గర్భముగలదు. 68-69వ శ్లోకములలో ఉపరామత్వము 70-71వ శ్లోకములలో వైరాగ్యమునుగూర్చి యుల్లేఖించబడియున్నది. ఇవి బడసిన వారి లక్షణములు సాధకుల కివియే సాధనలు. వీటినే లక్ష్య ముంచుకొని సాధనచేయు విరక్తులభావ మాచరణము సంసారులకంటె విలక్షణము.

రాగి విరాగులలో రాత్రిందినముల భేదముగలదు. అంధకార ప్రకాశముల భేదముగలదు. నిజమునకు వైరాగిని గుర్తించుటయే కష్టము. కస్తూరీ కర్పూర పరిమళములను శునకగార్లభములు గుర్తించగలవా? వైరాగియే వైరాగిస్థితిని ఏకొంచెముగదా గుర్తించగలడు

రాగికిష్టమైన వస్తువులు విరాగికయిష్టములు. సమ్మాన సత్కిర్తులు రాగికి పీయాపతుల్యములుగాని విరాగికి విపతుల్యములు. రాగికి ఆత్మరు పన్నీరు సెంటులు మున్నగు సుగంధ వస్తువులు బాగుగనుండునుగాని విరాగికివిరున్ననెంతో హేయములు. పరస్పరరుచులు భిన్నములు ముకములు పరువు రాగికిష్టము విరాగికయిష్టము. ఇష్టము వచ్చిన చోట పరుండును. నేలకానిమ్ము చాపకానిమ్ము. వానికన్నియు సమాసములే. వైరాగ్యమత్తతో వానికి సర్వమును అమృత తుల్యములైయుండును. విరాగివృత్తు లన్నియు జగత్తున కనంబుధితములు. ఒకేచోట రాత్రివేళ రాగివిరాగులందరును నిద్రించుచుండిరి. చలి వేయు చుండెను. చుట్టుప్రక్కల దగ్గరలోనే శాలువలు కంబళములు వెదురుచాపలు పడియున్నవి. అట్టియెడ రాగి హస్తము ముందుగ దేనిపైడును? శాలువపై. అద్దాసగూడ చలితగ్గనిచో కంబళిమీదగూడ చేయిపడును. మరి విరాగికి వెదురుచాపలవైపునే దృష్టిగాని శాలువపైగాదు.

విరాగికి లభించు సుఖము రాగికికెప్పుడును లభించదు. విరాగిది సాత్వికసుఖము. పూలవాస గురియుచోట కతడు పొవనే పొవడు. వానికిప్రాపంచిక సుఖములు చెడ్డగ తోచు చుండును. ఒక్క ప్రాపంచిక సుఖములేగాదు - దేవతలు విమానము తీసుకొని యెదుటకు వచ్చినను ఆతడావైపునకు గన్నెత్తియైననుజూడడు. దధిచి వద్దకు దేవేంద్రుడేతెంచెను. ఋషి ధ్యానస్థితుడైయుండును. కన్నులు దెరచిన పిమ్మట సురపతి ఋషి నేదైన నుపదేశించుటని కోరెను, ఋషియు “దేవనాథా నీసుఖము శునక సుఖమువంటి” ధనెను. ఇంద్రలోక సుఖము - ఇంద్రాణీసుఖముగూడ శ్వాససుఖము వంటిదని తోచినది. ఎంతటి అగాధ సుఖ పరిస్థితియో విచారింపుడు. బాలకులు పట్టుకోటులు ధరింతురు. జరీఅంచుల టోపీలు దాల్చురు. అటబొమ్మలతో నెంతో సంతోషింతురు. తండ్రినిగూడ అడుమందురు. వాని తండ్రి పిల్లల పల్కులపై నవ్వును. బాలకుల సుందర వస్త్రములన్న అటబొమ్మలన్న మనకేమి యిష్టము! అవి మనకు నచ్చవుగదా! అట్లే విరక్తుల కొనంగబడిన భోగ వస్తువులుగూడ వారికి నవ్వుపుట్టించును. వైరాగ్యముచేత వారివృత్తులలో అనందము చెప్పురానంత యుండి యుండును. అమృతముగూడ దాని ఉపమకుజాలదు. వారి హృదయములలో క్షణక్షణమున అనందరంగములు లేచుచుండును. మనము వారి అస్థితి యెట్లైరుంగగలము? మనము వైరాగ్యుల మైనప్పుడుగదా దాని నెరుంగ గల్గుట. పాముకాటుచే ప్రతిక్షణమున విపతరంగములు లేచునట్లుగ వముద్రములో తరంగ మాలికలు లేచునట్లుగ విద్యుత్తు

తాకినచో రక్తమున బాధాతరంగములు లేచునట్లుగ వైరాగ్యమున సుఖ - శాంతి తరంగములు లేచుచుండును. నిజమున కీయువాహరణలుగూడ వైరాగ్యజనిత సుఖ తరంగములను దేటపరుపజాలవు. వానిని దెలియజెప్పటకు జగత్తులో నేయువాహరణయును లేనేలేదు. కామి దృష్టాంతము చెప్పుదమున్న వానికి శాంతి - వాస్తవిక సుఖ జ్ఞానమేది! లోభికి పరసువేది లభించినచో గలుగు నాసంపముతో బోల్చిసను వీలుపడదు. ఏలనస అట్టి అనందముతోబాటుగ ఆ లోభికి ఆ పరసువేది నెవరైన దొంగలించుకొనిపోవరుగదా యని నిత్యము భయ ముండును. పరసువేది అపహృతమగునను భయముతో పాటు స్వప్రాణభయముగూడ నుండును. వైరాగ్యుని అసంతసుఖముమ్రోల ప్రాపంచికసుఖ మేదియు నుదాహరణగా నిలబడజాలదు. విరాగికి వైరాగ్యపు మత్తువలన భోగములదెన వాని దృష్టియే చుసదు. వానిలో వానికి రసమే లభించదు. వైరాగ్యరసమందే యాతడా కంత నిమగ్నుడు. ఇక ఉపరామత లభించినపిమ్మట పై రసముకంటె నెక్కుడుగనుండును. గనుక భగవద్ధ్యాసములో వాని కింకను విశేషముగ సుఖము ప్రాప్తించును. గీతలో 5 వ అధ్యాయములోని 21 వ శ్లోకము జూడుడు---

బాహ్యన్నర్శేష్య సక్రాత్మా విందత్యాత్మని యత్సుఖం
నబ్రహ్మయోగయుక్తాత్మా సుఖమక్షయ మశ్నుతే ||

బాహ్యవిషయములందానక్తి లేనియంతఃకరణముగల సాధకుడు ఆత్మలో నుండిన ధ్యాసజనిత సాత్వికాసంపము బడసి పిదప పరమాత్మధ్యాస రూపమున అభిన్నభావము తోడి అక్షయాసందానుభవము జేయును.

ఈ సుఖమునెట్లు తెలియజేయగలము! యాపత్రప్రపంచము పరమాత్మయను అమృతసాగరములోని ఒక్క బిందువుయొక్క ఆభాసలోనేయాసందితమై ముగ్ధమగు చున్నది. ధ్యాసజనితసుఖము దాని యొకబిందు తుల్యము. బిందుమాత్రమునకే యింతటి సుఖమున్నచో ఆ సుఖ సముద్రమే లభించిన నెంతటి అపారసుఖము ప్రాప్తించునో యెనడును నెరిగించబాలడు. అది మనోవాక్కులకతి తము గనుక ఇట్టి దానిని బడయుటకు ప్రాపంచిక భోగ ములయొడ విరక్తుడుపరాముడునై మనమనస్సును బర మాత్మ ధ్యాసమున లగ్నము గావించుటకు ప్రతివాడును బ్రయత్నించవలయునన్నదే ముఖ్య సారాంశము.

భోగేరోగభయం కులేచ్యుతిభయం విత్తే స్పృహలాభ్యయం
మౌనేదైస్యభయం బలేరిపుభయం రూపేజరాయాభయం
శాస్త్రేవాదభయం గుణోఖలభయం కాయేకృతాంతాభ్యయం
సర్వంపస్తుభయాన్వితం భువిస్పృణాం వైరాగ్యమేవాభయం ||

LIFE OF SRI SANKARACHARYA

(Continued from previous Issue)

By

N. RAMESAN, M. A.,

(Indian Administrative Service.)

CHAPTER XVI

THE MAIN PRINCIPLES OF ADVAITA SYSTEM

Though Sankara was the greatest exponent of the Advaitic School, still its broad directions had been fixed by previous thinkers notably Gaudapada. Gaudapada had given in his Mandukya Karika, a great commentary on the Mandukya Upanishad, the essential and broad elements of a system of philosophy and psychology, that came to be expanded and propounded by Sankara. There have been other thinkers also on the same line. But Sankara's genius and his remorseless logic, so brilliantly outshone the previous thinkers, that they have all lost their vogue.

The most distinguishing features of Advaita as taught by Sankara, are, the concept of Nirguna Brahman as the ultimate Reality, the belief in the doctrine of Maya, the identity of the jeeva and the Brahman, and the conception of 'Moksha' as a merger or union of the jeeva with the Brahman. On the practical side, the establishment of Karma, Sanyasa and Jnana margas, are his greatest achievements.

Advaita holds, that, there is but one substratum of Reality behind the entire universe of thinking and being. This substratum or the sole reality is the Brahman, which, in itself, is bereft of any tributes or qualities. It is Nirguna in its own pristine existence. The appearance of the world outside, is due to the operation of a force called Maya. This Maya gives an

appearance of reality to the objective world, while, in truth, the world has no other existence, except in the Brahman, and as the Brahman.

The soul, or the ego, or the jeeva, is a combination of the principles of consciousness and unconsciousness. It has no existence of its own. It only seems to exist, and through its instrumentation, the world outside, is cognised by human beings and recognised as such. In reality, however, the Jeeva is nothing else than the Brahman itself. Thus, the appearance of duality and plurality, in the objective world, is brought about by the principle of Maya, and once this removed by real knowledge or 'gnana', the reality of the Brahman shines forth. Since the jeeva or the individual soul is essentially the same as the Nirgunabrahman, it is selfilluminated, unlimited and ever free. Its appearance of limitedness, with its consequent evil effects, is due to 'upadhis' or conditions, which appear through 'avidya' and as such, are unreal. If the upadhis and 'avidya' are removed, by the illumination of 'Gnana' or knowledge, then the 'jeeva' is intuitively felt to be the same and one with the Brahman, and all doubts disappear, and one sinks back to his pristine nature of Satchidananda. Thus, freedom or liberation, is not something to be achieved from anywhere else, by any effort. Freedom is already with us, liberation is already with us, and that alone is the reality. Only, we, in our ignorance, think we are not free. We, in our limitedness, imagine ourselves to be bound, and

suffer endless misery. Once this illusion of limitedness, is pulled down, the freedom and joy that ever exists, comes in its own, and we realise our own permanent nature. Thus the entire concept of self-realisation, is based upon the simple principle, of only getting rid of the agnana, that is obstructing our vision of the gnana, whereas the gnana is always present and is immutable.

The above clarifies a very important and fundamental point of psychology also, about the composition of the Jeeva or the ego. The 'jeeva' or the individual soul, functions, in connection and conjunction with, the Antahkarana, or the internal organ in every human being. The sense organs, the mind, the Buddhi, the Antahkarana, along with the principle of consciousness which animates these, put together, form what may be called the 'Subject' or 'The Knower', in every human being. The principle of consciousness alone, is known as the 'Sakshin' or the passive observer of the states of the Antahkarana. This 'sakshin' never manifests by itself, but always only in conjunction with the changes that occur in the Antahkarana, and it is this combination of these two, viz., the Sakshin and the Active Antahkarana, that appears as the Jeeva. The whole object of self-realisation is to break up this combination, so that the Antahkarana gets dissolved in Maya, which is its originator and its sustainer. The awareness of consciousness, sinks back to the Brahman from which it arose. This break-up of the ego, which is called the 'Manonasa', can be brought about, even during the life time of an individual and if this happens, the individual becomes a realised being and is called a 'Jeevanmuktha'.

Brahman is the sole reality. Through Maya it appears as if, it were plural. The nature of this Maya is inexplicable or

'Anirvachaneeya'. The 'jeeva' in every human being, composed of the 'sakshin' and the Antahkarana, in conjunction with the sense organs, views the world outside, and imagines itself to be the actor or the knower or the feeler etc. Sankara clearly shows that a 'subject' or 'vishayin' can never be an 'object' or a 'vishaya', but long association and habits of our nature, make us transfer the essence and the qualities of the one to the other, and identify the one with the other. By 'viveka' and 'vichara' or proper discussion we have to distinguish these two and pursue knowledge correctly. Here, it must be noted, that even mental moods and emotions, are to be treated only as pertaining to the objective, in as much as, there must be a 'knower' and a 'feeler', even for knowledge and emotion to be cognised. Thus by the rigorous elimination of the 'Anatman' or the 'not self', from the Atman or the self, one arrives at a knowledge of the sole reality viz., the Brahman that alone exists. In as much as this knowledge of Brahman, is supra rational and supra mental, the only valid authority for its truth is the Sruthi, because all other tests like, perception, inference etc., are all merely mental moods which have to be transcended. Hence, Sankara lays the greatest stress upon the Vedic testimony for the existence of the Brahman, though he realises, that it is also necessary for the intellect also to be given its own proper respect and place.

Sankara, though he was an uncompromising monist, and upheld the truth, that Brahman was the sole reality, was also a practical philosopher. He did not deny that the world of objectivity, exists for ordinary human experience. All that he stated was, that the objective world, did not exist in *Reality*, but only in *relativity*. Thus, he has distinguished between two types of truths, one the 'Paramarthika-

satya' or the truth in its own reality, and the 'Vyavaharikasatya' or the reality as is necessary for practical purposes. For example, the objects of dream, though, from the standpoint of waking reality, are merely phantoms of imagination, still are relatively real within the limits of the dream experience. Dream—water can quench the dream-thirst in a dream, whereas it will be absolutely useless, if one wakes up. Similarly objective world is relatively real, or exists as 'Vyavaharikasatya', and only its ultimate validity is denied, and is cognised to be false when 'gnana' dawns.

Moreover, even this relative existence of the world is not a total non-existence, like the son of a barren woman. Sankara is prepared to grant some measure of reality even to the relatively real world, called the 'Pratibhasikasatya' or the 'illusory reality'. The classical illustration of the 'Rajju-Sarpa-Bhranti', or the illusion by a man of a rope as a serpent, proves this. In this example, the rope alone is the reality. However, a man who in darkness mistakes the rope for a serpent, thinks for the moment, that the serpent is the sole reality. The existence of the serpent in the mind of the man, is a 'Vyavaharikasatya', and to him, the serpent appears as quite real so long as his illusion remains. Once when he comes near and observes the rope, his illusion is broken, and he sees only the rope, and then the serpent which he was seeing all along disappears, and he recognises that it existed only as superimposition by his mind upon the real rope. In a similar manner, the world of humanity appears relatively real to us, so long as we are in bondage and in 'agnana'; but when 'gnana' dawns, the relative reality of the world, is seen to melt away in the sole reality of the Brahman. It is then observed, as the one single Noumenon on

which all the Phenomena appear to arise. Even here, Sankara grants a measure of reality or 'Pratibhasikasatya' as in the case of the snake and the rope.

As stated above, the reality being an object of unconditional experience beyond the mental moods, the authority of the Sruti alone, for its validity, becomes unquestionable, because the mind cannot deal with a problem, that transcends the mind. But all the same a rational explanation of the contradictions, that we see in the relative world appears necessary, and to this task, Sankara brings in, his famous doctrine of Maya or Adhyasa. Contradictions are seen by us in the practical world, whereas, the Srutis postulate the reality of the one Brahman. To reconcile these two view points, it is necessary to have a reconciling theory, and Maya is the principle, that mysteriously unifies these seeming contradictions, and is as such, undefinable and inexplicable or called 'Anirvachaneeya' by Sankara. Adhyasa or superimposition is another such principle. In the example of the rope and the serpent, the illusion of the serpent is superimposed upon the reality of the rope. This is an example of Adhyasa. In a similar manner, the illusion of a dualistic world is superimposed upon the reality of the Brahman. In reality there is no snake, no world, and there is no superimposition even. Yet, it is the inherent nature of man, to identify unrelated truth as related, and the principle of Adhyasa therefore, makes the dual world look what it is. Sankara has also discussed the problem of error very thoroughly and has come to the conclusion, that the existence of error though from the standpoint of ultimate reality, has to be denied, still has its own practical purposes. Thus the principle of Adhyasa and the doctrine of Maya, have been brought in to reconcile, the

seemingly contradictory positions. Thus the 'jeeva' or the ego is a mere superimposition upon Brahman and as such false. Similarly the appearance of the world of duality, is a superimposition upon Brahman, which is the ground or the Adhishthana. Maya however is not the cause or the creator of the dualistic world, in as much as, the Nirgunabrahman alone is accepted as the sole reality. Maya can only be an entirely dependent principle, and can be conceived only in its relation to Brahman. Brahman is the cause of the ultimate ground or Adhishthana of the world. But the Nirupadhika Brahman or absolute Brahman, can have nothing to do with the world, as it is seen by us. The principle or the Upadhi that conditions, as it were, the Brahman, is the Maya.

Thus we see that the famous saying "सत्यं ब्रह्म जगत् मिथ्या, जीवो ब्रह्मैव नापरः" represents the Advaitic truth in essence. Advaita holds that Brahman is the sole reality, that the world of duality as it appears to us is unreal, from the standpoint of the ultimate reality, and that the 'Jeeva' or the ego of man, is nothing else than the Parabrahman itself.

There have been grave misconceptions about the teachings of Sankara. It has been stated, that, Sankara is a mere illusionist, who denies reality which is seen and felt by us, in our daily activities. Sankara has never said it. On the other hand, he has posited several levels of truth, viz., Paramarthikasatyatwa, Vyavaharika Satyatwa, and the Pratibhasika Satyatwa, as explained already. It is only the Jeevanmuktha, the 'gnani' or the liberated soul, who lives and moves as Brahman, that can intuitively understand the Paramarthatwa. To him, who is liberated, there is no further trouble or bondage. But so long as we are under influence of ignorance, the Vyavaharika

reality of the world is never denied by Sankara. Only he denies absolute reality for it. Even to a 'gnani', the world does not dissolve away in a cloud of mist. On the other hand, the world exists also to him, but exists only as Brahman. Instead of seeing a different soul and different things, he sees the sole Brahman only in all things. Thus as the basic substratum of reality, Sankara holds that Brahman alone is real, and from that standpoint, says that the world is unreal. But from the practical point of view, the Vyavaharika reality of the world is not at all denied by him. Thus the cheap criticism that Sankara imagines everything to be a mere illusion, is based upon sheer ignorance of the grand conception of this great thinker.

We can sum up the truths of Advaita as follows:

1. Brahman or the Absolute is the sole reality. It is Nirguna, Nirvisesha etc. It is one and indivisible.

2. This Brahman appears as the world through Avidya. This Avidya too is not separate from Brahman because Brahman is the sole reality. Only the nature of Avidya is indefinable. Thus the existence of the practical world, is true only from a relative standpoint, whereas from the standpoint of absolute reality, world no doubt exists, but exists only as Brahman.

3. The Jeeva is identical with the Brahman. These limits and miseries to our finite selves, are due to its Upadhis, which appear through Avidya, and when once the Upadhis are removed, Brahman as the reality shines forth. Thus Knowledge is not something that is gained from outside, but only removal of our ignorance.

4. The identity of 'jeeva' and Brahman is clearly brought about by the Mahavakya 'Tatwamasi'. Moksha or liberation is nothing but the actual realisation of this great truth. It is quite possible to obtain

this Moksha in this body itself, which is called Jeevan Mukti.

Sankara develops the above fundamental truths with a power of logic, which has not been shown before or after, and the lovable and human individual that he was, he showed his consideration for the practical necessities of life, by postulating three levels of truths viz., the Paramartha truth attributable only to the Parabrahman, the Vyavaharika truth attributable to our ordinary mortal experience of the duality of the world, and the Pratibhashika truth attributable to the experience of illusion of an individual. He also reconciled the existence of the Nirguna Brahman, with the illusion of an objective world, by postulating the doctrine of Maya which has been so much misunderstood. As Dr. Professor Surendranatha Bhattacharya says, the Maya is 'Tuchcha' or negligible from the standpoint of Brahman, and the question of its existence or nonexistence does not arise; from the standpoint of logic, Maya is 'Anirvachaneeya' or inexplicable i. e. it logically fails to expound its relationship with the Brahman and the outside world; but from the standpoint of the common experience, Maya is 'Vastawa' or very real, and of the world.

Thus, Sankara by his penetrating genius' has built up the stupendous system of Advaita which stands still unmatched in its depth and power. He holds us a vision of the reality, acceptable and approachable only in intuitive moments of ecstatic contemplation, and his greatness rests, on the intensity and splendour of thought with which he conducts his search for reality. He was, in addition, a great lover of poetry and a loving being, as is evidenced by the many human incidents of his life. Supreme that he was as a dialectician, he was if anything more great as a mystic poet. He was not a mere dreamer, but a practical visionary, and an organiser of no mean ability. Within the short span of 32 years he travelled all over India, destroyed all the unhealthy accretions of the other cults, and established the Shanmathas on a permanent footing. He also established the order of Sanyasin and the institution of Mutts, which even to this day have survived the onslaught of time and change. As Dr. Radhakrishnan so eloquently puts it, even those who do not agree with his general attitude of life will not be reluctant to allow him a place among the immortals.

LIFE OF SRI SANKARACHARYA

By SRI N. RAMESAN, M.A. I.A.S.,

CONTENTS

			PAGES
PREFACE	-	ARADHANA	Vol. III No. 8 ... 133
1. CHAPTER I	-	Sankara—The teacher of Advaita	... 134
2. CHAPTER II	-	Sources for Sankara's Life	... 136
3. CHAPTER III	-	Date of Sankara	No. 9, 10 ... 176
4. CHAPTER IV	-	The Guru Parampara	... 179
5. CHAPTER V	-	Sankara's Birth and Parentage	... 183
6. CHAPTER VI	-	Childhood, Brahmacharya and Sanyasa	... 186
7. CHAPTER VII	-	Sankara at Kasi	No. 11 ... 203
8. CHAPTER VIII	-	Kumarilabhatta and Mandanamisra	... 206
9. CHAPTER IX	-	Sankara's Digvijaya	... 209
10. CHAPTER X	-	The Demise of Aryamba	No. 12 ... 212
11. CHAPTER XI	-	Sankara's Second Digvijaya	... 213
12. CHAPTER XII	-	Kailas to Kanchi	... 214
13. CHAPTER XIII	-	Stay at Kanchi	Vol. IV No. 1 ... 220
14. CHAPTER XIV	-	Sri Sankara's Siddhi	... 1
15. CHAPTER XV	-	Sankara's Teachings	... 4
			No. 2 ... 7
16. CHAPTER XVI	-	The main principles of Advaita system	No. 3 ... 23
			... 33

GOD, MAN, AND CREATION:

(Continued from the Previous Issue)

By

SIR VIDYA SANKARA BHARATHI SWAMI

of Sri Gayathri Peetham, Masulipatam.

XVII—THE MINOR UPANISHADS

Having finished the examination of the ten major Upanishads on the subject, we shall now get into the minor Upanishads for investigation and enlightenment.

Though the minor Upanishads are 98 in number, all of them do not deal with our subject. Some of them deal with Upasanas, some with Yoga, some with Sanyasa, and so on. So we shall confine our examination to those which deal with the nature of God, Man and Creation.

1. *Kaivalya Upanishad*: says that the Man who realises his identity with the Brahman (the intelligence which guides him in all the three states) is freed from all bonds of Samsara. (జ్ఞానగత్స్వప్నసుమప్త్యాదిప్రపంచంయతే ప్రకాశతే తత్ బ్రహ్మహమితి జ్ఞాత్వా నర్వబంధైః ప్రముచ్యతే॥)

2. *Swethaswatharopanishad*: describes Brahman as Nirguna, i.e. without any attributes (నిష్కలంనిష్క్రియంశాంతం నిరవద్యం.... కేవలోన్మణిశ్చ). As for creation, it says that the creation is the result of Maya that indescribable sakti, which is not different from Brahman. As for Moksha, the Upanishad says that knowledge of such a Brahman only gives liberation, and there is no other path. (తమేవ విదిత్వాఽతి మృత్యుమేతి నాన్యః పంథా విద్యతేఽయనాయ)

3. *Amritabindupanishad*: describes Brahman as Nirguna, and states that Man who realises his identity with such Brahman becomes Brahman.

(తదేవంనిష్కలం బ్రహ్మ నిర్వికల్పం నిరంజనం తత్ బ్రహ్మహమితి జ్ఞాత్వా బ్రహ్మ సంపద్యతే ధ్రువం॥)

4. *Maitreyanyupanishad*: describes creation as Mithya and not as a real

entity. (ఇంద్రజాలమివ మాయామయం స్వప్నమిదమిదృశ్యం)

5. *Kaushitaki Brahmanopanishad*: describes how Indra taught Brahma Vidya to Pratardana expounding the identity of Man with God in reality, and states that one who knows such Brahman becomes Brahman. (బ్రహ్మవిద్యాః బ్రహ్మైవాభిప్రేతి)

6. *Nrisimhathapinyupanishad*: reproduces the Mantras of Mandukyopani-shad and says that Brahman is Nirguna, and the Maha Vakya 'Ayam Atma Brahma' (అయమాత్మా బ్రహ్మ) i.e. this self is Brahman, is repeated. Further it states that one who knows Brahman does not go to any Loka, like Vaikuntham or Kailasam, but realises his Sarvathmatwam, and becomes Brahman itself. (సతస్త్వప్రాణా ఉత్తమంతి అత్యైవసమవలీయంతే బ్రహ్మైవనా బ్రహ్మ ప్యేతి)

7. *Maitreyopanishad*: describes (1) Brahman as Nirgunam (2) Gnanam as that which removes difference between Man and God, and which visualises their identity and (3) the Creation as Mithya (1) నిర్వికల్పం నిరాభాసం.... (2) జ్ఞానం అభేదదర్శనం.... (3) అలోకయంతంబగదింద్రజాలం. Further it states that real Sanyasin is one who realises his identity with Brahman. (జీవాత్మ నోరైక్యం సన్యాసం పరికీర్తితం). It also repeats the Maha Vakya 'Aham Brahmasmi' (అహం బ్రహ్మాస్మి) i.e. I am Brahman.

8. *Subalopanishad*: also describes Brahman as Nirgunam (అశబ్దమనృరృ.... అప్రమేయం) —and states that one who realises Brahman becomes Brahman. itself (బ్రహ్మైవనా బ్రహ్మ ప్యేతి)

9. *Sarvasaropanisad*: states categorically all the essential principles of advaita thus:—

(1) Brahman is Nirguna. (సత్యంజ్ఞానమనంత మానందం నిర్విశేషం సర్వోపాధివిముక్తం సదస్త్వతం—)

(2) Creation is Mithya. (జగత్ కల్పితం బ్రహ్మణి అసత్యం మిథ్యా—)

(3) Man is really Brahman. (బ్రహ్మైవాహం సర్వవేదాంత వేద్యం—)

(4) Identifying oneself with body is bondage. (వేహదీఁ అత్మత్వేన ఆధిమన్యతే సోఽధి మానః అత్మనోబంధః)

5. Realising oneself as Brahman is Moksha (తన్నిపుత్తిర్మోక్షః బ్రహ్మైవాత్మాజ్ఞేయః)

10. *Niralambopanisad*: describes a Sanyasin as one who, through the contemplation of Maha Vakyas, realises that Brahman only is real that the Creation is Mithya and he is Brahman itself. (తత్త్వమసి సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మనోహనానాస్తి కించనేత్యాది మహా వాక్యార్థానుభవజ్ఞానాత్ బ్రహ్మైవాహమస్మితి నిశ్చిత్త్య యశ్చరతి ససన్యాసి)

11. *Sukarahasyopanisad*: expounds all the four Maha Vakyas, and shows how the sage Suka, son of Vyasa, on being initiated into the four Mahavakyas by Siva, became a Jeevanmukta.

12. *Vajrasuchikopanisad*: describes a real Brahman as one who realises his own self as the Nirguna Brahman.

13. *Thejobinduopanisad*: defines Dhyanam (concentration) the state realising one's identity with Brahman. (బ్రహ్మైవాస్మితి సద్వృత్త్యా నిరాలంబతయా స్థితిః ధ్యానశబ్దేన విఖ్యాతః) Further it describes how Siva taught Brahma-Vidya to his son, Kumara, by initiating him into the Mahavakya dealing with the identity of Jeeva with Brahman. (అత్మారామస్వరూపోస్మి అహమాత్మానదాశివః నిత్యశుద్ధవిదా నంద సత్తామాత్రోహమవ్యయః॥—అహంబ్రహ్మస్మి....) This Mahavakya 'I am Brahman' is repeated 27 times. Then it describes at great length the nature of Jeevanmukti. (జీవన్ముక్తి) As for creation, it states that the Creation

is not real, but only a creation of the mind (మనవివజగత్సర్వం....నాస్తి నాస్తి జగత్సర్వం....)

14. *Nadabindupanisad*: describes creation as a superimposition on the substratum of Brahman in the analogy of snake in a rope. (యథా రజ్జుం పరిత్యజ్య సర్పం గృహ్లాతివైభ్రమాత్ తద్వత్సత్త్వమవిజ్ఞాయ జగత్సృష్టతి మూఢభీః రజ్జుఖండే పరిజ్ఞాతే సర్పరూపం న తిష్ఠతి అధిష్ఠానే తదాజ్ఞాతే ప్రపంచే శూన్యతాంగతే)

15. *Brahmavidyopanisad*: describes the identity of Jeeva with Brahman at great length in minute detail.

16. *Atmabodhkopanisad*: describes the state of a realised soul that he feels the creation as not real, and himself as Brahman. (కాలత్రయే యథాసర్వోరజ్ఞో నాస్తితథామయి అహం కారాది దేహంతంజగన్నా స్త్యహ మద్యయం)

17. *Narada Parivrajakopanisad*: states that a sanyasin should always meditate on his identity with Brahman (చింతయన్ పరమానందం బ్రహ్మైవాహమితిస్మరన్) and that the creation is Mithya. (మాయామాత్రంవిదిత్వా)

18. *Mandala Brahmanopanisad*: states that one who realises his identity with the Brahman becomes a Jeevan Mukta.

19. *Skandopanisad*: also describes the identity between Jeeva and Brahman. (సవివహిపరం బ్రహ్మతత్ బ్రహ్మహం ననంశయః జీవశ్చి వశివోజీవః)

20. *Mahanarayanopanisad*: is a big one dealing at great length and in great detail the Nirguna aspect of Brahman (described here as Narayana) and states that Jeevas are only reflections of Brahman in Antah-Karana and that Advaitam only is real. (ప్రతిచింబా వివజీవాః బ్రహ్మద్వైత మేవసత్యం ..) Then the identity of Jeeva with Brahman is clearly stated. (త్వంబ్రహ్మసి అహంబ్రహ్మస్మి అవయో రంతరం నవిద్యతే త్వమేవాహం అహమేవత్వం అహమస్మి బ్రహ్మహమస్మి యోహమస్మి బ్రహ్మహమస్మి)

21. *Advaya Tarakopanisad*: expounds the nondual nature of Brahman by stating that the Jeeva and Iswara are the products

of Maya, and hence are not real. (జీవేశ్వరో మాయకమితి విజ్ఞాయ సర్వవిశేషం నేతి నేతీతి విషయ యదవశిష్యతే తదద్యయం బ్రహ్మ).

22. *Ramathapinyupanishad*: repeats the Mantras of the Mandukya Upanishad about the Nirguna nature of Brahman and the Mahavakya 'Ayam Atma Brahma' (అయమాత్మాబ్రహ్మ) i.e. this Atman is Brahman.

23. *Sandilyopanishad*: describes the Nirguna nature of Brahman, repeats the Mahavakya 'Thatvamasi' (తత్త్వమసి) i.e. that thou art, and also expounds the principle of knowledge of one being knowledge of all. (అకాశవత్సర్వగతం సుసూక్ష్మం నిరంజనం నిమ్గ్రయం సన్మాత్రం చిదాసందైకరసం శివం ప్రకాంతం అమృతం తత్త్వరం బ్రహ్మ తత్త్వమసి యస్మిన్విజ్ఞాతే సర్వవిదం విజ్ఞాతంభవతి....)

24. *Paingalopanishad*: says that every seeker after truth should contemplate on nature of God, Man, and Creation; want of such a contemplation is bondage, from which one gets freed by contemplation. On such contemplation, the nature of Man and Creation will be known as not real, and not different from God or Brahman, and the really absolute Brahman only remains as identical with one's self. (ప్రత్యగాత్మా) Then the Mahavakya 'Thatvamasi' (తత్త్వమసి) i.e. 'that thou art' and Jeevan Mukti also are explained in detail. అవిచార కృతేబంధః విచారాన్మోక్షేభవతి. తస్మాత్సదా విచారయేత్ జగజ్జీవపరమాత్మనః. జీవభావ జగద్భావ బోధే ప్రత్యగ భిన్నం బ్రహ్మైవావశిష్యతే. అధ్యారోపాప వాదాభ్యాంతతస్స రూపం నిశ్చయీకర్తుం శక్యతే)

25. *Mahopanishad*: describes in detail the nature of Jeevan Mukti and says that release from bondage i.e. Moksha can be attained only on the contemplation of Mahavakya 'I am Brahman' (బ్రహ్మేహమితి జ్ఞాత్వా వీతశోకో భవెన్నునిః. అహం బ్రహ్మేతి మోక్షమేతుః) Then as for Creation, it states that just as a golden jewel has no existence apart from the gold out of which it is made, and exists only in name and form, and not

really in substance, similarly the creation also has no independent existence apart from the Brahman on which it is a superimposition. యదాకటకశబ్దార్థః పృథక్భావో సకాంచ నాత్. సహేమ కటకాత్ తవ్యత్ జగచ్ఛబ్దార్థతా పదే. తేనేయమింద్రజాలక్రీడాగతిః (ప్రవిద్యస్యతే) Finally Mukti is defined as realisation of one's own self. (స్వరూపావస్థితిస్మక్తిః)

26. *Yoga Sikhopanishad*: describes Brahman as without any attributes, i.e. as Nirguna. (అక్షరంపరమం బ్రహ్మ నిర్విశేషం నిరంజనం అలక్షణం....) and states that the Creation does not really exist, just as water in mirage, and barren woman's son, do not exist. Finally it states that Man who thinks he is different from Brahman is a fool. (స్వల్పమవ్యంతరం కృత్వా జీవాత్మపరమాత్మనోః యస్తిష్ఠతి స మూఢాత్మా భయంభస్యాపిభాషితం)

27. *Annapurnopanishad*: states that man feels himself in bondage on account of the five fold illusion:—(భ్రమ)

(1) That man is different from God;

(2) That Man is a doer (కర్త)

(3) That Man identifying himself with his three bodies (శరీరత్రయసంయుక్తః)

(4) That God created this Universe;

(5) That this creation is real. Then the method of getting over this five-fold illusion is explained by five analogies, and finally Jeevan Mukti is explained at great length.

28. *Akshyupanishad*: says that by contemplation and meditation on the Mahavakya 'I am Brahman' one becomes a Jeevan Mukta. (ప్రజ్ఞాసమసమాసందం బ్రహ్మ స్మృతి విభాషయ. యేనవిజ్ఞానమాత్రేణ జీవస్మక్తో భవిష్యతి).

29. *Thureeyatheetha Avadhootopanishad* or *Adhyatmopanishad*: also repeats the same idea as in the above (తద్బ్రహ్మహమితి జ్ఞాత్వా కృతకృత్యే భవాసమ) and further says that the Nirguna Brahman manifests itself God as Man and on account of their respective Upadhis (bodies) Maya and Avidya,

and as the Upadhis are not real, there is no real difference at all between God and Man, and pure Nirguna Brahman only remains for realisation. (మాయావిద్యే విహాయే ఉపాధిపరజీపయోః । అఖండం సచ్చిదానందం పరం బ్రహ్మ విలక్ష్యతే । నిర్గుణం నిష్ఠియం సూక్ష్మం నిర్వికల్పం నిరంజనం । ఏకమేవాద్యయం బ్రహ్మనేహ నాన్తరికం చ) ।

30. *Atmopanishad*: says that what appears as creation (జగత్) is really Brahman only, and not different from it. (జగద్రూపతయా హ్యేతత్ బ్రహ్మైవ ప్రవిభానతేన జగత్ సచాపరం). Then it goes on stating that knowledge of the creation as real leads to bondage (సంసార) and knowledge that it is unreal leads to Moksha. (సత్యత్వేన జగద్భాసం సంసారస్య ప్రపరకం । అసత్యత్వేన భాసంతు సంసారస్య నివరకం) ।

By knowledge of Brahman, one becomes Brahman. (బ్రహ్మైవ సక బ్రహ్మ హ్యేతి నిర్వయం). Then the Upanishad closes with the exclamation—How is it possible for the Creation to be even conceived of in the infinite Nirguna Brahman which is One without a second. (నిష్కలేనిష్ఠయే శాంతే నిరవద్యే నిరంజనే, అద్వితీయే పరే తత్త్వేవ్యేమపతల్పనానుతః) ।

31. *Pasupatha Brahmaopanishad*: says that one who has realised Brahman sees the creation and the various Jeevas also as Brahman only, and not as different from it—(జగజ్జీవాదిరూపేణ పశ్యన్తు పి పరాత్మవితే, సతత్పశ్యతి చిద్రూపం బ్రహ్మైవ స్త్వీతి పశ్యతి); and describes Brahman as without attributes.

32. *Avadhootopanishad*: says that in reality there is no creation at all, much less any deluge (ప్రళయ) no bondage, no liberation Etc. (సనిరోధోనచోత్పత్తిః సబద్ధోనచ సాధకః—)

33. *Tripurathapinyupanishad*: also contains the same idea as in the above Upanishad, describes Brahman as Nirguna, and says that one should meditate upon such Brahman as identical with him. (నిష్కలం నిశ్చలం శాంతం బ్రహ్మహమితి సంస్మరేత్) ।

34. *Rudra Hridayopanishad*: says that Man becomes liberated from bondage on realising his identity with Brahman (చిత్), the substratum for the creation which is a superimposition on it. చివేతత్వపరిజ్ఞానే సో చ తినముహ్యతి । అద్వైతం పరమానందం శివం యాతి తు కేవలం । అధిష్ఠానం సమస్తస్య జగతస్సత్య చిద్దనం । అహమస్మీతి నిశ్చిత్తవీత శోకో భవేన్నునిః) ।

35. *Darsanopanishad*: definitely lays down the three fundamental principles of Advaita (1) that Brahman only is 'the One Reality' (2) that Jeeva is not different from it and (3) that the Creation does not really exist. (ఏకస్యైవ భిద్యతే భ్రాంత్యా మాయయా స స్వరూపతః । తస్మాద ద్వైతమేవాస్తి సప్రపంచోన సంస్కృతిః । యథాకాశో ఘటాకాశ మవాకాశో ఇతి రితః । తథా భ్రాంతైర్ద్విధా ప్రోక్తో హ్యత్మా జీవేశ్వరత్వనా । మాయమాత్రం జగతే కృత్స్నం తదాభవతి నిర్వృతిః) ।

36. *Panchabrahmopanishad*: stresses on the identity of Man with God and that the Creation with all its manifold differences is not real. (యేన ప్రకాశతే విశ్వం యత్యైవ ప్రవిలీయతే । తద్బ్రహ్మ పరమం శాంతంతత్ బ్రహ్మస్మి పరంపదం । సోహమస్మీతి జానీయాత్ విద్వాక్ బ్రహ్మమృతే భవేత్ । భేదస్సర్వత్ర మిద్వైతపథ్యాదేరనిరూపణాత్ । అతశ్చకారణం నిత్యం ఏకమేవాద్యయంఖలు । అత్రకారణమ ద్వైతం శుద్ధం చైతన్యమేవహి) ।

37. *Varahopanishad*: also stresses on identity of Man with God and describes in detail the nature of Jeevanmukti. (అహంసత్యం పరం బ్రహ్మైవ త్తః కించిన్నవిద్యతే । అహం బ్రహ్మైవేద్యేద సాక్షాత్కారస్య ఉచ్యతే । అహంబ్రహ్మైతి నియతం మోక్షహేతుర్మహాత్మనాం । యస్మిన్కాలే స్వమాత్మానం యోగీజానాతికేవలం । తస్మాత్కాలాత్సమారభ్య జీవన్ముక్తే భవత్యసా) ।

38. *Hayagreevopanishad*: deals with all the four Mahavakyas, and states that one who realises their meaning becomes a Jeevanmukta.

39. *Bahruchopanishad*: also deals with the four Mahavakyas and with the identity of Man with God.

40. *Muktikopanishad*: the last of the 108 Upanishads, contains the teachings of

Sri Rama to his beloved and most devoted Bhakta Hanuman. Hanuman asks Rama to teach him the real tathvic nature of Rama himself, as he, by such knowledge gets Mukti from bondage of Samsara. Then Rama describes his own real Swaroopa as Nirguna Brahman itself, one without a second, and states that knowledge and realisation of such Brahman can be had by Sravana, Manana, and Nidhidhyasana, and by such realisation one becomes a

Jeevan Mukta, and finally becomes that Brahman itself, just like the space enclosed in a pot becomes identified or merged into the space all round, on the distruction of the pot. Details of Jeevan Mukti are also given.

Thus an examination of the minor Upanishads also shows that the inter-relation between God, Man and Creation is clearly explained on the principle of Advaita.

(to be continued.)

MESSAGE OF THEOSOPHY TO MODERN WORLD

By

SRI. R. CHANDRA MAULI ESWAR, M. A.

National College, Masulipatam.

I. NEED OF SPIRITUALISM FOR THE MODERN WORLD.

“May the Great Teachers, Guides and Guardians of Humanity

Bless us with their protection;

May they illumine our studies and help us to spread their Message:—

The Message of Theosophy and Universal Brotherhood in the World;

Let us be aware of Their Will

In all our thoughts, in all our words and in all our deeds;

Let us serve them faithfully

By giving in abundance what we receive”.

We are witnessing a new social, political rebirth in India at present. We also find new spiritual outlook in the Cradle. We are witnessing how the United Nations Organisation is slowly and steadily gaining its ground on an Universal plane. There are ever so many organisations endeavouring to forge the World Unity. These

different bodies are like bones that will mould themselves into a seed of a new Human Organisation. This is not enough. We must also have a new outlook, a new vision and a new mind. The growing organisation must be nourished by effective nutritious thoughts. Spiritual impulse creates the organ energetic, invigorated by fresh ideas.

Mankind is strewn in different parts, catalogued into different nationalities and groups. Each class of men constitute a collection of souls. All these group souls must be assimilated into a harmonious Universal Soul of the World. This is the fundamental Unity latent in the world of men. Unity may be there. But we may not realise this fundamental Unity. The world is in cross-roads. Humanity everywhere is more and more scientific, more and more introspective and critical. Too much of criticism leads to scepticism, which may ultimately shatter the world of Unity into atoms of divisions. There

is a compelling necessity to reform the society to revive the powers latent in men, and to regenerate the world. This implies a complete resurgence of Society and a healthy transformation of life.

It is common knowledge that we are divine in character. But we are not divinely in our words, deeds or thoughts. We are brothers of the same family. We are species of the same genus. Yet we do not behave brotherly. Why? Because we have missed the essential Unity in an apparent diversity. Something of a Divine or Transcendent Nature is needed to fuse the different souls into a happy United Group Soul. Here is the role of Theosophical Society which has become the embryo of World Brotherhood. It creates the condition, then springs up the spark of inspiration which would energise the mankind. Sparks from the words of Masters of Wisdom will transform thoughts and emotions and feelings of mankind into an organic unit. To summarise in simple tongue, we need to spiritualise the world, theosophise the man.

To spiritualise the world does not mean lecturing on spiritualism. To theosophise does not rest on the reading of Theosophical Literature. It means "live spiritually and lead the path of Theosophy." There are two aspects of life—one "Being" and another "Knowing". One without the other has no meaning. "To know" is something different from "to be". But they are coexistent and correlated. We must know what we are, before we tell others what we are "to be" and "to become." "To know" is to study and 'to be' is to follow what is known. Thus if we want to spiritualise others, we must first know what is spiritualism and then live upto those ideals so that we will become the spiritual preceptors of un-spiritual.

Divine is the wine of life, the fragrance of Soul and the light of man. Thus every one of us must be a channel of divinity of man. How to constitute ourselves into a vessel which would automatically down-pour the nectar of Divine Wisdom. How to Divinise the world and spiritualise the men. It cannot be done by words alone. Action and feelings are indispensable medium of occult path. We must deepen our understanding, strengthen our thoughts and bind our feelings. We must consider ourselves how best we can help and serve the Humanity. If we cultivate that universal spirit, we will be the channel of wisdom and we are used for this work. We must be dynamic in the real sense and also steady and not fluctuating. We must be firm in our convictions and ends, we must be faithful and sincere in our aims, like the immortal hero of Tennyson, to seek after truth, to strive for unity and not to surrender to viles of life. We must be dynamic in life. There is nothing more dynamic than life. Dynamic entity implies a deep current that is ever flowing in the hearts of men.

But the path of occultism is not a bed of roses. It bristles with trials and sacrifice. As occultists, we have to pass through a revolution, a revolution of understanding the life. We have to pass from the scorching heat of summer to rivery heights of autumn, from barren trees of winter to blossoming flowers of spring. Surely such a revolution can take place within us and that day will be the Red Letter Day indeed.

II. THEOSOPHY AS A WAY OF LIFE

To be a Theosophist is indeed a grand ideal. But an ideal will be worthless, if it is far from being practical. Theosophy is not a marketable product which can be bartered for money. It is beyond any kind of business transaction. It must

live in us. We must be inflamed with beauty, radiance and light. Theosophy cannot be understood in one day or reading one book or listening to one lecture. To understand this ageless and eternal truth, one has to go on understanding all through the life. It is universal in scope, ever expanding, beyond even the sense of time and space. "The knowledge one acquires through the study of Theosophy, is all the time related to the processes of life in evolution, to the movement of life itself" (N. Sri Ram). Theosophy can never be outgrown, because it is a knowledge of the truth which is ingrained in ourselves. It is a truth which is related to the truth in all other beings. That is something which needs to be understood by all of us.

It is an understanding of ourselves as much as an understanding of the Universe to which we are related. Thus in being a Theosophist, in following the footprints of the Great Teachers the Perfected Men, the Seers, we are really following ourselves. This is something quite different from following somebody else who is different from ourselves, someone to whom we are not inwardly related or intimately connected.

As Theosophists, we have ordained ourselves to be the light bearers of Ancient Wisdom. As messengers of wisdom, as pilgrims of Peace we have imposed upon ourselves a sacred duty, i.e., to spread the Message of Theosophy to all the places we go, to all the people we come across. But we must know first what that Immortal Message is. But it is very difficult to define in simple phrases what that Message is. But one thing is to be understood beyond. "That Theosophy is a Way of Life." As brother C. Jina Raja puts it, "it is a philosophy of conduct, a pathway to perfection."

I would rather explain it as "Pathless Path." It is a path not dictated by somebody but chalked out by the Individual himself. All religions expect men to become perfect. To reach the Himalayan heights of Perfection is the substance of every religion. Though each religion lays down its own method not common to another, yet all religions are one in the end. That is why we can consider it as "Pathless Path." The path of occultism does not profess that men must renounce everything. It shows they should not be discontented with their lots or with their environmental. It trains men to take things in their naturalness. "Whatever be it is, consider it as the best environment and realise happiness in contentment." This is the essence of Theosophical teaching.

It is the Holy Masters who have created the race of men. So it is to them we have to reach. That is the path of perfection. God's plan of Evolution reveals that all men will reach the summit of Perfection. There is no question of somebody being backed out from Salvation or Perfection.

But this fact is to be understood:—
 "What a non-Theosophist will realise in many lives, a Theosophist or an adept achieves in a few lives. A Theosophist is really in advance of age and knowledge when compared with a non-theosophist. "Steep yourself in the magnetism of the Masters"—must be the motto of every Theosophist. Having accepted Theosophy, beyond doubts, we must be ready to serve the Masters. We must realise that we are recruited to the Band of Servers chosen by our Masters. Do everything in the name of Masters. Think of the Master what he will do and then do. "Everything about Master, Everything through the Master, Everything for the Master."

ĀRĀDHANA

(A RELIGIOUS MONTHLY MAGAZINE)

VOL. IV

APRIL 1958

No. 4

Editor

P. PERAYYA SASTRI, P.O.L.,

HONORARY EDITORIAL BOARD

Sri D. SURYANARAYANASWAMY,
B. A. B. L.
*Secretary, Law Dept.
Government of Andhra Pradesh, Hyderabad.*

Sriman P. V. RAMANUJASWAMI, M. A.,
Retired Director, S. V. O. Institute, Tirupati.

Sriman S. T. G. VARADACHARY,
M.A. (Hons.) *Principal,
Narasimha Sanskrit College, Chittigudur,
Masulipatam.*

Sri N. RAMESAN, M. A., I. A. S.,
*Deputy Secretary, Home Department,
Government of Andhra Pradesh, Hyderabad.*

Sri M. SOMASEKHARASARMA,
*Department of Archaeology, Andhra University,
Waltair.*

Sri R. SUBRAHMANYAM, M.A., Ph.D.,
*Superintendent,
Department of Archaeology, Nagarjunasagar.*

Sriman Pandita,
PARTHASARADHI IYYENGAR,
Agamacharya, Tirupati.

PUBLICATION OFFICE

“ ĀRĀDHANA ”

OFFICE OF THE DEPUTY COMMISSIONER

*Hindu Religious & Charitable Endowments
(Administration) Department, (Andhra)*

MASULIPATAM.

ANNUAL SUBSCRIPTION Rs. 12/-

PER MONTHLY COPY Re. 1/-

ఆ రా ధ న

విలంబి

మా స ప త్రి క

చైత్రము

విషయసూచిక

పుట

తెనుగు

ముఖచిత్రము - శ్రీ రాజరాజేశ్వరీ అమ్మవారు - కోటిఫలి. (తూర్పుగోదావరి జిల్లా)

1. వైదికమంత్రము - తాత్పర్యసహితము.	111
2. సంస్కృతమ్ - అశ్వత్థ ప్రతిష్ఠాపన మాహాత్యమ్	112
3. “సోమలింగేశ్వరా!” పద్యములు - శ్రీ తటవర్తి - సూర్యనారాయణ, దేవరపల్లి	113
4. శ్రీ చాయా సోమేశ్వరస్వామి - కోటిఫలి - (తూర్పుగోదావరి జిల్లా) శ్రీమాన్ కవిరాజశిరోమణి, పండిత, దీవి నరసింహాచార్యులు, అష్టావధాని, అవనిగడ్డ	115
5. అగమరీతిని విష్ణ్వలయములు - శ్రీ పండిత పార్థసారథి భట్టాచార్య, తిరుపతి	123
6. పరతత్త్వము - (కథ) శ్రీ బులుసు వేంకటరమణయ్య - మద్రాసు	128
7. హరివాసర మాహాత్యము - శ్రీమత్కైలాంచి రంగాచార్యులు, పున్నమ్మతోట, విజయవాడ	130
8. భక్తి - శ్రీ తటవర్తి సూర్యనారాయణ, దేవరపల్లి	135
9. స్వర్ణవేది - (కథ) గోవర్ధన్	139

CONTENTS

ENGLISH

PAGE

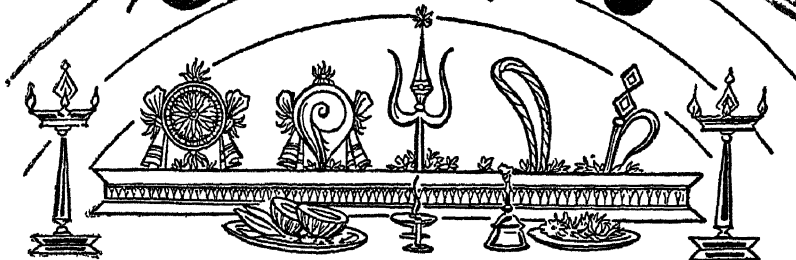
1. LIFE OF SRI RAMANUJACHARYA By Sri T. N. Srinivasan, M. A. Madras.	45
2. GOD, MAN, & CREATION - CHAPTER XVIII - THE BRAHMA SUTRAS By Sri Vidya Sankara Bharati Swami, Sri Gayatripeetham, Masulipatam.	52

శ్రీ రాజరాజేశ్వరీ అమ్మవారు - కొటిపలి (తూర్పుగోదావరి జిల్లా)

ఆరాధన

నకృదేవ ప్రవన్నాయ 'తవాస్మి'తి చ యాచతే । అభయం సర్వభూతేభ్యో దదా మ్యేత ద్రవ్యతం మమ ॥

సంపుటము ౪

విలంబి - చైత్రము

సంచిక ౪

ॐ

మృడా నో' రుద్రోత నో' మయస్కృధి క్షయద్వీరాయ నమసా విధేమ తే ।

యచ్ఛం చ యోశ్చ మనూరాయజే పితా తదశ్యామ తవ రుద్ర ప్రణీతో ॥

తాత్పర్యము:—ఓ రుద్రుడా! మమ్ములను ఈలోకమున సుఖపెట్టుము. (జ్ఞానప్రదానముచే) పరలోకమునందు కూడ మాకు సుఖము కలుగునట్లును గ్రహింపుము. మాపాపములను పరిహరించెడు నీకు మా సమస్కారములచేతనే పరిచర్యచేయగలము.

మానవజాతికి తండ్రియు పాలకుడును నగు మనువు యే కొంచెము సుఖమును, దుఃఖాభావమును నమకూర్చెనే దానిని నీయనుగ్రహముండిన మేము పొందగలుగుదుము.

మా నో' మహాంతముత మా నో' అమేకం మా న ఉక్షంతముత మా న ఉక్షితమ్ ।

మా నో' వధీ: పితరే' మోత మాతరే' ప్రియా మా నస్తనువో' రుద్ర రీరిష: ॥

తాత్పర్యము:—ఓ రుద్రుడా! మాలో గొప్పవారినిగాని, పృథ్వినిగాని, పిల్లలనుగాని యువకునిగాని శిశువునుగాని హింసింపకుము. మా తండ్రిని తల్లినికూడ హింసింపకుము. మాకు ప్రేయమగు శరీరముల నెంత మాత్రము హింసింపకుము.

మా నస్తోకే తనయే మా న ఆయుషి మా నో గోఘ్ర మా నో అశ్వేఘ్ర రీరిష: ।

వీరాన్మా నో' రుద్ర భామితో వధీర్హవిష్మంతో నమసా విధేమ తే ॥

తాత్పర్యము:—ఓ రుద్రుడా! మా సంతానమునకు - విశేషించి - పుత్రులకు హింస కలుగజేయకుము. మా ఆయుస్సును హింసింపకుము. మా గోవులను, గుర్రములను, పశువులను హింసింపకుము. క్రోధము కలవాడవై నీవు మా సేవకులగు వీరులను బాధింపకుము. నీకు మా సమస్కారముచే పరిచర్యచేయువారము.

॥ अश्वत्थप्रतिष्ठापनमाहात्म्यम् ॥

पुरा बाह्यिकदेशे बहुधान्य इति पुण्यतमोऽग्रहार आसीत् । तस्मिन् ब्रह्मशर्मेति कश्चन ब्राह्मणोऽवसत् । स सर्वशास्त्रार्थविद् बहुप्रजश्चासीत् । तस्य भार्या सुशीला अन्वर्थनाम्नी साध्वी धर्मपरायणा च । ब्रह्मशर्मा तु बहु धनं सञ्चितुकामः सर्वदा परान्नं भुञ्जन् आत्मनो धर्मं केवलमुपेक्षमाण आसीत् । कदाचित् सुशीला आत्मनो भर्तारं धर्मविमुखं एवमवोचत् :—“स्वामिन् ! अयं तु कायः क्षणिकः जलबुद्बुदसन्निभः । शरीरे हृदे एव यत्नेन धर्मः सम्पादयितव्यः । धर्म एव परलोकं गच्छन्तमनुगच्छति ।” इति । ब्रह्मशर्मा च तस्याः धर्मसारमेतद्वचनं श्रुत्वा कथं वा धर्ममाचरेयमहमिति भार्यामपुच्छत् । सा च धर्मसारमेवमवदत् :—‘देहि देहि’ इति पात्रे आयाते “नास्ति नास्ति” इति कदाऽपि न वक्तव्यम् । यतः यः कश्चित् लोभी “नास्ति नास्ति” इति ब्रूयात् समनन्तरमेव देवाः ततो दुःखं “अस्ति अस्ति” इति ब्रूयुः । सर्वेषामपि धर्माणामुत्तमोत्तमं अश्वत्थप्रतिष्ठापनं यत्नेन कार्यम् । यतो धर्मविदः वृक्षराजमेनमश्वत्थं त्रिमूर्त्यात्मकमामनन्ति । किंचायं बुद्धस्य ज्ञानप्रदानेन महाबोधीति च लोके विश्रूयते । इति । धर्मसम्मितमेतत् वचनं शृण्वत एव तस्य मनः धर्मासक्तमासीत् । अन्येद्युः शुभे मुहूर्ते आत्मनो गृहाङ्गणे स्वयमेकमश्वत्थं प्रतिष्ठाय भार्याया च अन्यं प्रतिष्ठापयामास । प्रतिदिनं सेचनादिना तौ वृक्षराजौ पोषयन् प्रदक्षिणेन च पूजयामास । एवं कस्मिंश्चित् काले गते ब्रह्मशर्माणं पूर्वसंचितैः पापैः क्षीणायुषं मन्वानो यमः तमानेतुमात्मनो दूतान् प्रेषयामास । दूतास्तु तत्रागत्य पतिव्रतायाः सुशीलायाः तेजसाऽपहताः यथागतं गताः । तत्क्षणमेव यमः स्वामात्यं चित्रगुप्तमाहूय ब्रह्मशर्मानयने तं न्ययूजत् । चित्रगुप्तश्च स्वामिनो यमस्य आज्ञां स्वीकृत्य ब्रह्मशर्मणो गृहमाजगाम । यदाच चित्रगुप्तस्तत्रागतस्तदा ब्रह्मशर्मा भार्यां रात्रौ आत्मनोऽभीष्टमाहारं कर्तुं आज्ञपथन् तस्थौ । तद्वचनं शृण्वन्नेवान्तर्हितश्चित्रगुप्तः अत्यन्तं जहास । तद्वासध्वनिं श्रुत्वा सुशीला हासकारिणं कमप्यपश्यन्ती शपथेन एवमुच्चैरभणत् । “यद्यहं पतिव्रता धर्मशीला च स्याम्, तदाऽहमेतस्य स्फुरितस्य शब्दस्य हेतुं पश्येयम्” इति । समनन्तरमेव चित्रगुप्तः सुशीलायाः पुरत आत्मानं आविर्भाव्य आत्मन आगमनकारणं तामकथयत् । साध्वी धीरा च सुशीला आविर्भूतं चित्रगुप्तं प्रणनाम । प्रणमन्त्यै सुशीलायै चित्रगुप्तः अचिन्तयन्नेव सौमङ्गल्यमाशिषं प्रायुङ्क्त । कण्ठाशननिरोधं ब्रह्मशर्माणं चित्रगुप्तो गृहीत्वा संयमिनीं प्रतस्ये । मार्गमध्ये च द्वौ चर्मकारकौ ब्रह्मशर्मण उत्तमर्णौ तं उपानत्मूल्यं दातुं निरवघ्नीताम् । तन्मूल्यं चित्रगुप्तेन दीयमानमपि तौ नाङ्गीचक्रतुः । किंतु ब्रह्मशर्मणः शरीरात् त्वगेव उत्कृष्य दातव्येति तौ शाठ्यमावहताम् । आत्रान्तरे तत्र कावपि वर्णिनौ आगत्य आत्मनोः शरीरात् त्वचमुत्कृष्य चर्मकाराभ्यां दत्त्वा ब्रह्मशर्माणं ऋणात् मोचयामासतुः । अद्भुतावहमेतं वृत्तान्तं दृष्ट्वा ब्रह्मशर्मा तयोर्यथातथं चरितं कथितुं तौ प्रार्थयामास । तौ एवमुचतुः “आवां किल अश्वत्थवृक्षौ यौ भवता सुशीलया च संवर्धितौ पूजितौ च । भवतः नीचाधर्मणस्वरूपं क्लेशं असहमानौ भवन्तं ऋणात् मोचितवन्तौ । इतः परं यथासुखं गन्तव्यम्” इति । अथ चित्रगुप्तोऽपि ब्रह्मशर्माणं अश्वत्थप्रतिष्ठापनेन सुकृतिनं मन्वानः तस्मै दीर्घायुष्करं वैवस्वतस्तोत्रमुपदिदेश । यमसमीपं नीतः ब्रह्मशर्मा दण्डवत्प्रणम्य यमं तुष्टाव । अनेन तुष्टो यमः ब्रह्मशर्माणं मोचयितुं चित्रगुप्तमाज्ञपत् । ब्रह्मशर्मा सुसोत्थित इव प्राबुध्यत । प्रबुद्धं पतिं पश्यन्ती सुशीला मनसि सन्तुष्टा आश्वत्थिकं ऋणानुबन्धमनुमोदन्ती अश्वत्थप्रतिष्ठापनं मत्यन्तमभिनन्द ॥

“ సో మ లిం గే శ్వ రా ! ”

తటవర్తి సూర్యనారాయణ

సమదారాతి కృతాంత, కాంతకరుణాస్వాంతా, ఉమాకాంత, ఆ
గమసీమంతనటత్ పదాబ్జవిలనత్ కళ్యాణవృత్తాంత, దు
ర్గమవేదాంతనితాంత నిర్మలగుహకంబాత విశ్రాంత, ఉ
త్తమయోగీంద్రసమాధి సజ్జితపదాంతా, సోమలింగేశ్వరా ॥

హరిదశ్వద్విజరాజనేత్ర త్రిపురాహంకారదుర్దాంత భీ
కరఘోరాటవివీతిహోత్ర పృథివీకళ్యాణచారిత్ర దు
ర్దర పాపాఘలతాలవిత్ర పరమార్థజ్ఞాతసన్నిత్ర ని
ర్జర మౌనీంద్రనుతాతిచిత్రసుచరిత్రా సోమలింగేశ్వరా ॥

ఓ త్రైలోక్యపవిత్రనామగుణ చంద్రోపేంద్రదేవేంద్ర వాం
ఛాత్రైలింగ్యమనోజ్ఞరూప దిగధీశస్తుత్యచారిత్ర స
ర్వత్రవ్యాప్త నితాంతశీతల దయాపాథోనిధి నీ కృపా
చ్ఛత్రచ్ఛాయను నిల్పుమంటి జగదీశా సోమలింగేశ్వరా ॥

భూతేశాయ పరాత్పరాయ కరుణాపూర్ణాంతరంగాయ నా
నాతిర్ధాంఘ్రిసరోరుహాయ త్రిజగన్నాథాయ సంసార మా
యాతాపత్రయనాశకాయ సకలవ్యాప్తాయ లోకావన
ప్రీతాత్మాయ సమశ్శివాయ భవతే శ్రీ సోమలింగేశ్వరా ॥

అరవిందంబులకంటె గోమలములై ఆనందకందములై
కరుణాదివ్యసుధార్ద్రశీతలములై కళ్యాణమార్గంబులై
శరణత్రాణ సదా పరాయణములై శంఖో విరాజిల్లు నీ
చరణంబుల్ శరణంబు నాకు భువనేశా సోమలింగేశ్వరా ॥

తరణంబుల్ భవవార్ధిమగ్నుల కమంపజ్ఞాన సంపద్యదా
భరణంబుల్ శ్రుతివాగలంకరణముల్ భక్తాంతరంగ ప్రభా
స్తరణంబుల్ మునిదేవతా శరణముల్ ధ్యానింతు పూజింతు నీ
చరణంబుల్ గతినాకు కోటిఫలివాసా సోమలింగేశ్వరా ॥

జడుడుంబాపి కళంకితాత్ముడని యీశా నన్ను పేక్షించి వెం
బడి దూరంబుగ గెంటివేయకుము నీ పాదంబులంబట్టి నే
విడువంజాల మృగాంకురీతిని శిరోవీధి౯ వసింపంగజ౯
ప్పడకున్న౯ చరణాశ్రయంబ౯ సగలేవా సోమలింగేశ్వరా ॥

ధనదుండాస్త సఖుండు దేవతరువుల్ త్వత్పాదమంజీర కాం
చన రత్నంబులు సత్వమంగళ భవత్సాధ్వీలలామంబు పా
వనతాస్రొతము నీ చరిత్రము కృపాపాదోధి నీస్వాంత మే
లనిను౯ గొల్వకమానుదు౯ సుజసపాలా సోమలింగేశ్వరా ॥

సలిలక్షీరవిభేద పాటవము నైజంబండు వేదాది వి
ద్యులకెల్ల౯ గతివండు పూర్ణరుచినాదజ్ఞంబవం చండు ని
ర్మల గంభీరపవిత్రమానస విహారక్షేత్ర నిత్యప్రభా
నిలయబ్రాజితహంసవందురు నిను౯ శ్రీ సోమలింగేశ్వరా ॥

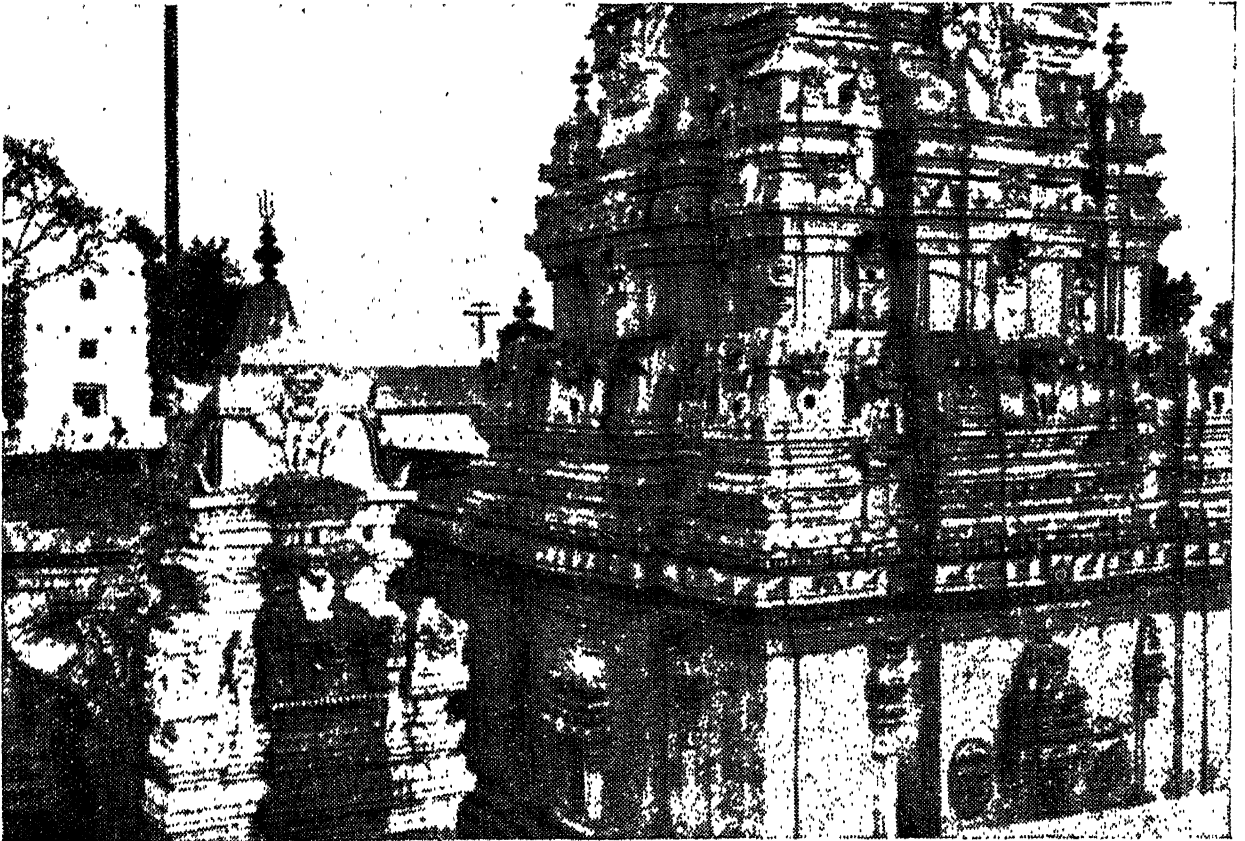
రథమిమేదిని రెండు చక్రములు మార్తాండుండు చంద్రుండు సా
రథిలోకేశుడు శౌరిబాణము శ్రుతుల్ రథ్యోత్తమంబుల్ మహాం
బుధితూణీరము విల్లుమేరుపట శంఖో చూచెద౯ నామన౯
రథము౯ సాగజేయుమా పథముజేర౯ సోమలింగేశ్వరా ॥

శ్రీ చాయా సోమేశ్వర స్వామివారు - కోటిపలి క్షేత్రము (కోటిపల్లి - తూర్పు గోదావరి జిల్లా)

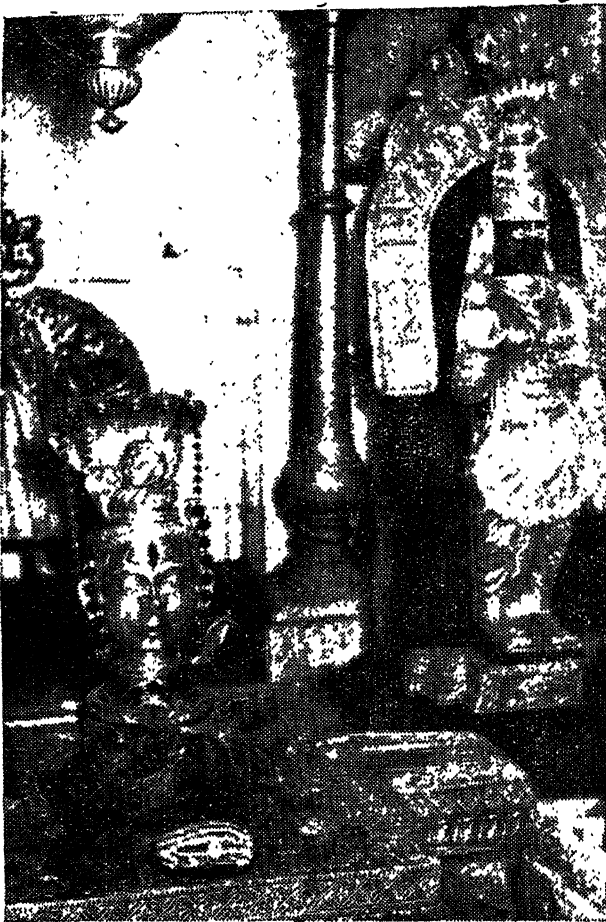
శ్రీమాన్, కవిరాజశిరోమణి, పండిత, బేసి సరసింహాచార్యులు, అష్టావధాని, అవనిగడ్డ.

ఈ కోటిపలిక్షేత్రము తూర్పుగోదావరిజిల్లా, రామచంద్ర పురం తాలూకాలో గోదావరీతీరమునఁగలదు. ఇక్కడ ప్రవహించు గోదావరికి “గోతమి” యని పేరు. ఈ క్షేత్రము “అష్టసోమేశ్వరముల” లో నొక్కటియైయున్నది. దాక్షరామ భీమేశ్వరుఁడు తేజోమయమైన లింగమగుట చేత, సప్త మహర్షులుకూడ నమిపించుటకు వెలుచి, స్వామి సర్పించుటకు గోదావరీ యుదకమునుఁగని తెచ్చుటకై వెళ్లిరి. వారు తిరిగి వచ్చుసరికి దైవ ముహూర్తము మించి రాక్షసముహూర్తము వచ్చుననియు, సంత స్వామిని రాక్షసులే పూజింప నర్హులుకాని, దేవతల కర్తవ్యముండదని యెంచి వారు పచ్చుటకాలస్యమగుట చేత దైవముహూర్తముమించకముందే, శ్రీ సూర్యనారాయణమూర్తి కైలాసమునకేగి, యీశ్వరునిటకుందొత్తెచ్చి

స్వామి సన్నిధానమున భీమేశ్వరునకు తానే ప్రదమార్చన మునుఁ గావించెను. అంత సప్తమహర్షులు పచ్చి, జరిగిన యుపంతమును సూర్యభగవానునివలన విని, సంత సించిరి. తరువాత తాము అర్చనమొనరింపయత్నించిరి. కాని స్వామి తేజస్సు దుస్సహమగుటచే శ్రీ సూర్యభగవానునే స్వామిని శాంతింపఁజేయుమని వేడుకొనిరి. అప్పుడు సూర్యుఁడు చంద్రుని పిలిచి స్వామికి అష్టదిక్కులయందు శాంతి లింగములను స్థాపించవలసినదిగాఁజెప్పెను. చంద్రుడును భీమేశ్వరునికి అష్టదిక్కులను శాంతిలింగములను స్థాపించెను. వీటినే “అష్టసోమేశ్వరము” లందురు. అందులో నిది దక్షిణదిశను ప్రతిష్ఠింపఁబడినలింగము. చంద్రునికి “కళాక్షయమగుగాక” యని దక్షప్రజాపతి శపించినందున క్షీణచంద్రుఁడయ్యెను. కనుక యీ

శ్రీ కోటిశ్వరాలయము - శ్రీ సోమేశ్వరాలయము

శ్రీ సోమేశ్వరస్వామి - ప్రక్కనే పార్వతీ అమ్మవారు

సోమేశ్వరుని ప్రతిష్ఠించి ఆరాధించినందున చంద్రుడు యథాప్రకారముగా “ఛాయా” యుతుండగుటచే నీదేవునికి “ఛాయా సోమేశ్వరుండ”ని నామకరణమొనరించిరి. తక్కిన క్షేత్రములకంటె యిది మహత్తరమైనది.

కోటిఫలి - కోటితీర్థము

ఈక్షేత్రమున తపస్సుచేసినను, యజ్ఞము చేసినను, దాసము చేసినను, కోటి గుణాధికమైన ఫలము నొనంగుట చేత దీనిని “కోటిఫలి” యందురు. మరియు నీక్షేత్రమున గౌతమమహర్షి పవిత్రములైన “కోటి తీర్థముల”ను గొనితెచ్చి యీ గౌతమీ తీరమున కలుపుటచేత దీనికి “కోటితీర్థము”ని కూడ పేరు ప్రసిద్ధిగాంచినది. దీనినే దేశ్యమున “కోటివల్లి” యందురు. ఇట్లే చంద్రునిచే ప్రతిష్ఠింపబడిన “సోమేశ్వరు”ని శ్రీరామచంద్ర పరమాత్మ కృష్ణాతీరమున యిరువైపులను ప్రతిష్ఠించెను. దానికిని “కోటివల్లి” యనియేపేరు. రెండవ లింగమును కృష్ణానదీకి తూర్పుతీరమున ప్రతిష్ఠించిరి. దీనికి “పాపనాశనము”ని పేరు. ఈ రెంటిని, “ఉభయ సోమేశ్వరము”

లందురు. ఇది స్కాంపమున కృష్ణామాహాత్మ్యములో వర్ణింపబడియున్నది. ఇంక యీ గౌతమీతీరస్థకోటిఫలి క్షేత్రమహిమనుగూర్చి బ్రహ్మాండపురాణములో

“కోటిశ ధక్షినాభాగే - ముక్తిశక్త్యంతధా త్తరే

గచ్ఛాతిమాత్రగంగేయం - తత్రముక్తిర్ననంశయః” అనియు,

“గౌతమ్యాంబహు తీర్థానినదానంతిమునీశ్వర

విష్ణుతీర్థం బ్రహ్మతీర్థం రౌద్రంమాహేశ్వరం తథా

రామతీర్థాది తీర్థాని నంత్యస్యాం కోటనంభ్యయా”

యత్తస్మాద్దైతమింకోటి - తీర్థంప్రాహుర్మునీశ్వరాః

అనికూడ పర్ణింపబడియున్నది. అనగా కోటిశ్వరునికి ధక్షిణాభాగమందును (అనగా యీక్షేత్రములోనే స్వామికి యుత్తరపుభాగమున) దేవేంద్రునిచే ప్రతిష్ఠింపబడిన “కోటిశ్వరుండ” కలడు. ముక్తిశక్త్యుపసకు యుత్తర భాగమందును యున్న గంగోదకము, “గచ్ఛాతి=రెండు క్రోసులు పర్యంతము ముక్తినిచ్చుననియును, యీ గౌతమీ ఆఖండ గోదావరిలోనుండి గౌతమ మహర్షిచే తీసుకుని రాబడిన సదియందు “విష్ణు, బ్రహ్మ, మహేశ్వర, రామ, తీర్థా”ది, కోటితీర్థములను తెచ్చి కలిపినందున మునీశ్వరులు దీనిని “కోటితీర్థ”మని వాకొనిరి.

బ్రహ్మాండపురాణము - క్షేత్రమాహాత్మ్యము

శ్లో || కోటితీర్థమితిఖ్యాతం క్షేత్రమితికేమ విశ్రుతమ్

వింశత్యన్య ధక్షిణాపార్శ్వే గోదావర్యాస్తవిశ్రుతే

ఛాయాసోమేశ్వరో దేవస్తత్ర నన్నిహతశ్శివః

తత్రస్నానేన దానేన సద్యోముచ్యంతిమానవాః || అని

యుండుటచేత, యీ తీర్థమందు స్నానదానములవలన మానవులు పాపములనుండి ముక్తులగుదురని తెలుచున్నది. మరియు నందులోనే యీక్షేత్ర ప్రభావమును తెలియ చేయునట్టి దోక యైతిహ్యము (కథ) కలదు. దానివలన దీనికి “మాతృ గమ నామా పహారి” క్షేత్రమని ప్రసిద్ధిగాంచినది.

“కాశ్మీర విషయోరమ్యే - పురైకశ్లాఘా నామకే

అసిద్ధిప్రపరోవృద్ధౌ నామ్నాచైవ “సుభావితః”

తన్యభార్యాచ తరుణీ “దుర్మదా” నామవిశ్రుతా

సుతముత్పాదయామాన తస్యామేకంసభాసురః

ద్విజోచితక్రి యాన్సర్వాశ్చకారససుభావితః

సుమిత్ర ఇతినామాసం చక్రేపుత్రం తథాద్విజః

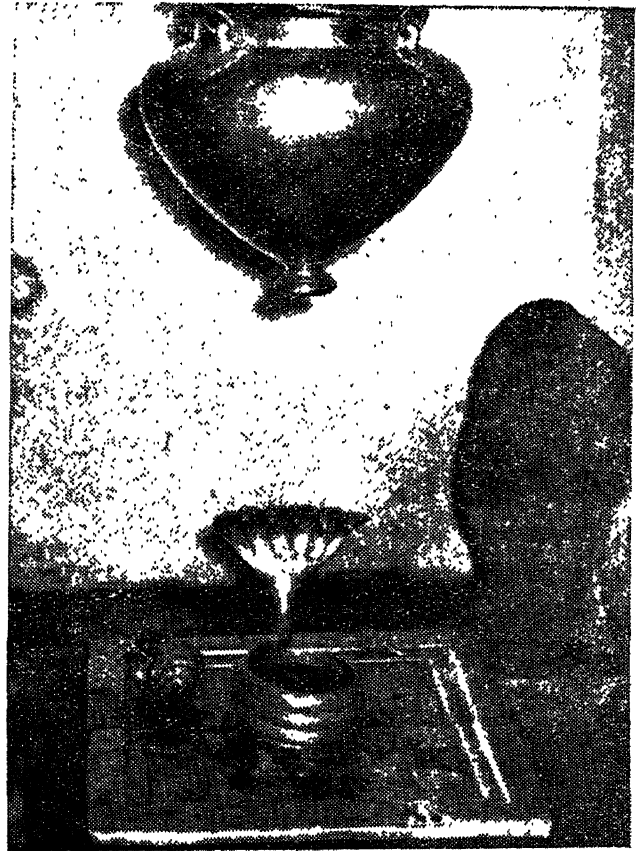
తతఃకాలవశేనాఽసౌ పంచత్వయగమద్విజః

పారలౌకిక కర్మాణిపితుఃకృత్యాసుతన్వయమే

తన్యభార్యాచవిధవా యౌపవేదేకగర్వితా

తదాసౌస్వరిణీ భూత్వాప్రచ్ఛన్నంరమతేనదా

తస్యాస్తదావిధాంపుత్రింజ్ఞాత్వాలోకస్త్యగర్హయత్
తత్రస్థాతుమశక్తా సాప్రయయౌ చ యథానుఖమ్
తతోవారాంగనా భూత్వాచచార పృథివీమిమాం
సోమప్రభామనుప్రాప్తాపురీం సర్వసుఖావహం
నివాసం తత్రవైచక్రే వసామీతిమతింతదా
మాత్రాపిత్రావిహీనౌసౌసుమిత్రో దుఃఖకర్మితః
ద్విజార్చకై స్సమంతత్ర విద్యాన క్రిపరోఽభవత్
అచిరేవైవకాలేన సర్వవిద్యావిశారదః
ఇతశ్చేతశ్చ పృథివీం భ్రమన్సోమ ప్రభామగాత్
అధతస్మిన్పురేరమ్యే సుమిత్రోవిటవేషధృత్
ఉవాససుచిరంకాలం స్వేచ్ఛయా విచరన్మునె!
విలోక్యవీధ్యామాయాంతంసాతంవారవిలాసిని
ముమోహసోపితాం దృష్ట్వాకామబాణ వశంగతః
తస్యాయాన క్షచిద్రైఽసారతింతరాత్రోచకారనః
విహృత్యసతయాసాధకం తత్రరాగాద్రక్ మాసనః
నిశాంతచ స్వయందృష్ట్వా స్వదేహంకుష్ట పీడితమ్
ద్విజపుత్రస్తు భీతాత్మానమ్యక్సంగోఽప్యవాససా
తతఃపుణ్యాం సమాసాద్య గౌతమీం మునినత్రమ్
స్నాత్వానద్యోవిముక్తోఽభూదాత్మ కుష్ఠాద్భయంకరాత్
సప్తష్టాతస్యపుత్రాంతం బ్రాహ్మణస్య మహద్భుతం
రోమశస్త్రతమాహూయ పప్రచ్ఛద్విజపుంగవం
నిత్యంకుష్ఠీహ సంప్రాప్యస్నాత్వా గచ్ఛసినిర్మలః
కిన్నుపాపం కృతంనిత్యం కారణం తత్రమేవద
కుత్రత్వంపర్తసేనిత్యం కయానంగఃకృతస్తవ
మాతాపితృవిహీనోహం భ్రమన్దేశమిహగతః
పురీమిమామసు ప్రాప్యవిహారామియథానుఖమ్
కదాచిద్వారకామిన్యానంగమం కృతవాసహం
తదాప్రభృత్యహం నిత్యమిమాం ప్రాప్య దశాంమునె
సజానె కారణం తత్రవిచిన్వానోతియత్కతః
ఏవముక్తై ద్విజవరె చిరంధ్యాత్వాబ్రవీన్మునిః
తస్మిమిత్రం భవేదేవ . పృచ్ఛత్వం వారకామినిం
దేశంజాతించరహసిసాసుపూర్వం యథాతథా
ఇత్యుక్తోమునినా విప్రశ్చింతయన్ప్రయయౌపురం
విహృత్యపూర్వప్రత్రత్ర ప్రాహతాం వారసుందరీం
కోదేశః ? కాచణ్డజాతిః ? కథం వాపర్తసే ? త్రవై
ఇత్యుక్తాతేన సావేశ్యా స్మృత్వావృత్తం పురాతనం
కథయామాసవిప్రాయ నిజవృత్తం యథార్థతః
సతునామ్నా న్యజనసిం మేనెతాం వారసుందరీం
హరాదుజ్ఞాయ శయనాద బ్రవిధగహ్వా యన్నిదం
నిపపాత తతోభూమ్యాం చింతయన్పాపమాత్మనః
నిషణ్ణంభూమి భాగేతం పప్రచ్ఛదయితాత్మజం
నిందయన్ భృశమాత్మాన ముత్థితోసిసుదుఃఖితః

ఇంద్ర పతిష్ఠిత శ్రీ కోటిశ్వర లింగము

కిమత్రకారణం బ్రూహిదుఃఖస్య మహతోమమ
వృజ్ఞాంతేన త్వదుక్తేన నూనంత్యం జనసిమమ
నాస్తిమత్పద్యశఃపాపీ త్రిమలోకేమకశ్చన
ఏవంతస్య వచస్సుత్యాపర్యంకాదుదగాన్మునె
వాససాముఖమాచ్ఛాద్య రురేద భృశదుఃఖితా
సమాశ్వాస్యచతాం రాత్రోదుఃఖేన పరిపీడితాం
నిష్క్రూతిం బ్రూహిమె బ్రహ్మన్ పాపస్య మహతోమమ
ఇత్యుక్తై బ్రాహ్మణై తస్మిన్ రోమశః ప్రాహతంమునిః
ఉవాచ వచనంవిప్రం సర్వపాపక్షయంపరం
గురుతల్పోక్త పాపస్య ప్రాయశ్చిత్తమిదం శృణు
తీర్థేన్మిన్ ప్రయతో నిత్యం గురుతల్పామ హరిణి
స్నాత్వానమాత్మకో నూన మచిరేణ విశుద్ధ్యసి ||
ఇతిశ్రీబ్రహ్మాండ పురాణే గౌతమీ మాహత్యైబ్రహ్మ
నారద సంవాదే కోటితీర్థ మహిమాను వర్ణనంనామ

ఏకాదశోత్తర శతతమోధ్యాయః” అని కలదు. అనగా
కాశ్మీరదేశమున “కల్యాణపురమ” ను నొక పట్టణము
కలదు. ఆ పట్టణమున సుభావితుడను వృద్ధ విప్రుడొకడు
కలదు. అతనికి “దుర్మేధా” యను భార్యయందు
“సుమిత్రుడ” ను పుత్రుడు కలిగెను. భర్త చనిపోయిన

తరువాత నామె యౌవనోద్రేకముచేత కామాంధురాలై వృథాచారిణిగా తిరుగ సాగెను. ఆమె ప్రవర్తనమునకా పుర వాసులు నిందించుచుండ, నామె యచ్చట వసించుటకు తగిన తావు లేక దేశముల వెంబడి తిరుగాడుచు సోమేశ్వరుని ప్రభావమును విని యీ షేత్రమున కరుదెంచి “స్వైరీణి” పృత్తితో జీవించుచుండెను.

సుమిత్రుఁడును తల్లితండ్రులు లేమిచే తోడి బ్రాహ్మణ బాలకులచేరి విద్యాభ్యాసముచేసి, విద్వాంసుడై దేశాటన మును చేయుచు సోమేశ్వరుని ప్రభావమును విని కోటిఫలి షేత్రమున కరుదెంచియుండెను. ఆ బ్రాహ్మణుఁడు యిచ్చ టొకనాడు వేశ్యతో విహరించెను. తెల్లవారునరికి యతని శరీరము కుష్టువుచే పీడింపబడసాగెను. అంత నా బ్రాహ్మణ బాలుఁడు గౌతమి తీరమున స్నానమును చేయగా తన శరీరమునందు “కుష్టు” పోయి నిర్మలమైన శరీరము కలవాడయ్యెను. కాని యితఁడు నిత్యము రాత్రి యా వారకామినితో భోగించుటయు నిత్యము కుష్టు సంభవించుటయు గౌతమి స్నానమున నా కుష్టువ్యాధి పోవు చుండుటయు, రోమశమహర్షి చూచి, యా బాలకుని

పిలిచి నీకు నిత్యము కుష్టు సంభవించుటకు కారణమేమని యడిగెను. ఆ బాలకుఁడు తనకు కుష్టు వేశ్యాసంగమము పలన సంక్రమించుచున్నదని విన్నవించెను. అప్పుడు రోమశ మహాముని ఆవేశ్యయెవ్వరో? అడిగి తెలుసుకొమ్మని బ్రాహ్మణునితో చెప్పి పంపెను. ఆనాడు బ్రాహ్మణ బాలుడడుగగా నామె తన నిజవృత్తాంతమును బాలుసకుఁ జెప్పెను. అప్పుడా బాలుఁడు ఆమె తన తల్లి యని గ్రహించి పశ్చాత్తాపపడి యీ పాపమునకు పరిహారమును చెప్పమని మునిని వేడుకొనగా, రోమశబుద్ధి నీకు కుష్టువు సంప్రాప్తించుటకు కారణము యీ మాతృగమన పాపమే ననియు, యీ గౌతమి తీరమున మున్ను దేవేంద్రుఁడు తనకు గౌతమ మహర్షి శాపముపలన కలిగిన “నహస్రయో నిత్యము”ను యీ షేత్రమున కోటిశ్వరదేవుని ప్రతిష్ఠించి కోటితీర్థనమస్కృతమగు యీ గౌతమి సదియందు స్నానమొనరించుటచే పోయినదిగనుక నీవును యుల్లే యీ తీర్థమున స్నానమాడి, సోమేశ్వరుని సేవింపుమని యుపదేశమొసర్చెను. అట్లు యీ బ్రాహ్మణ మాణవకుఁ డొసరించి, తన నిత్య కుష్టు త్వము ను పోగొట్టుకొనెను. అందువలన యీ

శ్రీ కోటిశ్వరస్వామి - ధ్రువమూర్తి

క్షేత్రమునకు “మాతృగమనాఘావహారిక్షేత్రము”ని కూడ బ్రహ్మాండపురాణములో వర్ణింపఁబడియున్నది.

ఇంకను నా బ్రాహ్మణ బాలకునకు “రోమశ మహర్షి” యిట్లు చెప్పెను.

“తస్మాత్త్వ మపితత్త్వే స్సాత్త్వా మాతృనమన్వితః సామలింగం సమస్కృత్వా సర్వపాపహరం పరం ముచ్యతే సర్వపాపేభ్యో నాత్ర కార్యావిచారణా కోటిగోకస్య భూదాస మశ్వమేధ శతత్రయం త్రికోటి శివలింగానాంప్రతిష్ఠా విధివత్కృతా ప్రదక్షిణత్రయంభూమేర్బ్రహ్మ విద్యా ప్రబోధనం”

అని కలదు. కనుక నీవు నీ తల్లితోకూడ యీ గౌతమీ తీరమున స్నానమొనరించి సోమేశ్వరుని సేవింపుడు. మీరు సమస్తపాపములనుండి ముక్తులయ్యెదరు. ఇచ్చట యొక్కసారి స్నానమొనరించినచో కోటి గోదానములు కోటికన్యాదాసములు చేసిన ఫలమునిచ్చును. మరియు మూడువందల అశ్వమేధయాగములు చేసిన ఫలమును, మూడుకోట్ల శివలింగములను యథాశాస్త్రముగా ప్రతిష్ఠ చేసిన ఫలమున్నూ, మున్నూరు భూప్రదక్షిణములు చేసిన ఫలమును వచ్చును.

కోటిశ్వరుఁడు - ఇంద్రుని ప్రతిష్ఠ

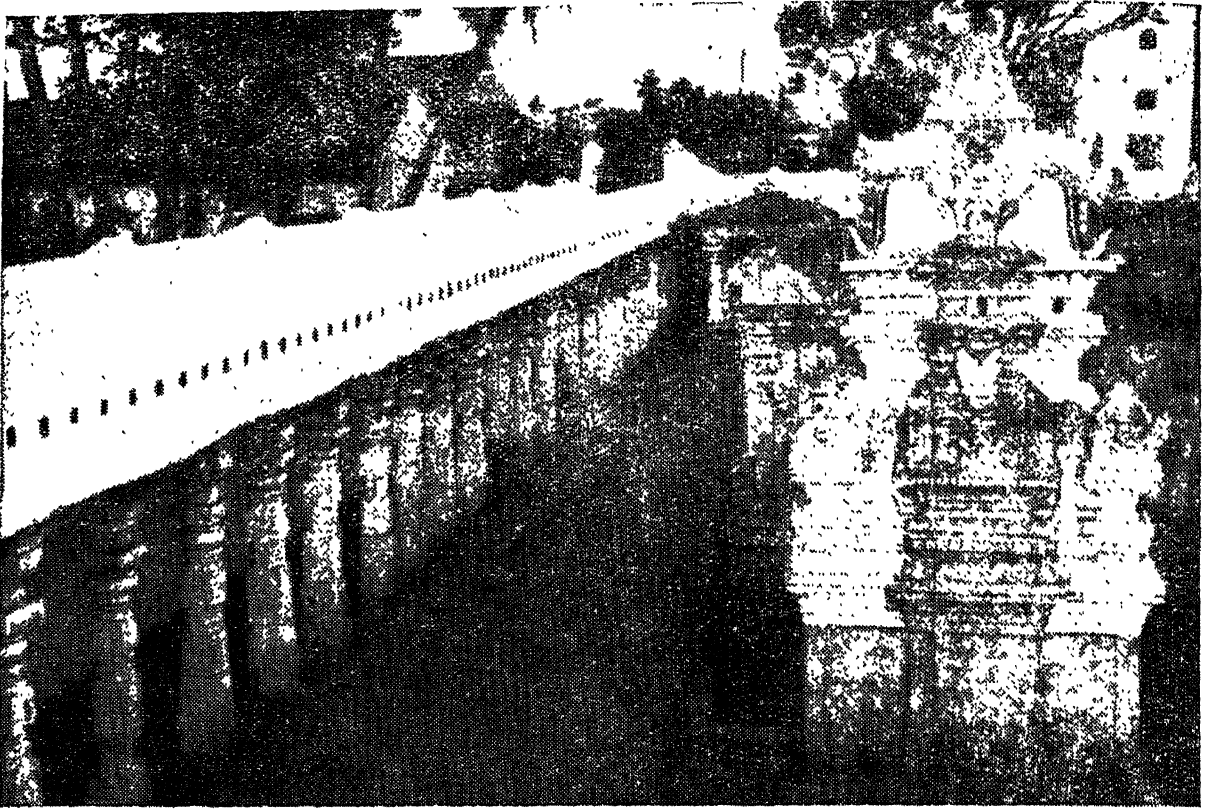
ఈ సోమేశ్వరాలయమునకు వాయవ్యమూలగా “కోటిశ్వరస్వామి” అలయముకలదు. ఈ లింగమును ఇంద్రుఁడు ప్రతిష్ఠించెను. ఇందువలన ఇంద్రునకు ముని పత్నిగమన పాపము పరిహృతమయ్యెను. కనుక దీనికి “యోగలింగ”మని పేరు. అందువలన స్వామికి ఉత్సవాదులు లేవు. ఈ లింగము పాతాళలోకమునుండి కలదని ప్రతీతి. దీనికిని పానువట్టమునకును సంబంధము లేదు. అనగా యీ లింగము పాను వట్టముమీద ప్రతిష్ఠింపఁ బడియుండలేదు. లింగముచుట్టు నీరు (పాతాళగంగ) యుండును. మేషమాసాది ఆయిదు మాసములు స్వామి లింగముచుట్టు గర్బాలయములో గజములోతు నీరుండును. స్వామి నీటిలోమునిగియే యుండును. మిగత యేడు మాసములు స్వామి వారి నంటి నేల మట్టమువరకు మాత్రమే నీరు తోణికెన లాడుచుండును.

ఛాయాసోమేశ్వరుఁడు - భోగలింగము

ఈ సోమేశ్వరలింగము భోగలింగమగుటచే నిత్యోత్సవ వారోత్సవ సంవత్స రోత్సవములన్నియు జరుగుచుండును. ఈ లింగము పానువట్టముమీద నుమారు 6 అంగుళముల కైవారముకలిగి 4 అంగుళములయెత్తు మాత్రము కలిగి

శ్రీ భూదేవులతో శ్రీ సిద్ధ జనార్దనస్వామి (క్షేత్రపాలకుడు)

అలయాంతర్భాగములోని ఒక వరుస

యున్నది. ఇది కృష్ణశిల. ఈ స్వామి కోరినవారికి సర్వార్థములు యిచ్చుటచేతను, ఇచ్చుట మంత్రసాధకులకు సర్వమంత్రములు సిద్ధిని పొందుటచేతను దీనిని సిద్ధ లింగమనికూడ పురాణములలో “సిద్ధిలింగ సమీపగం” “స్వనామ్నాచిహ్నితం లింగం సిద్ధిలింగస్య దక్షిణే” అను ప్రయోగములు కనపడుచున్నవి. స్వామి కభిముఖముగ గొప్ప నందీశ్వరుడు ప్రతిష్ఠింపఁ బడియుండెను.

సిద్ధజనార్దనుఁడు - కశ్యపప్రజాపతి

ఇచ్చుట శైతపాలకుఁడు సిద్ధజనార్దన స్వామివారు. ఈ స్వామిని శ్రీ భూసమేతముగా “కశ్యప ప్రజాపతి” ప్రతిష్ఠించెను. ఈ స్వామికి యెదురుగా ఆస్థాన మంటప మున “గరుడాళ్వారు” ప్రతిష్ఠింప బడియుండెను.

పార్వతీదేవి - రాజరాజేశ్వరి

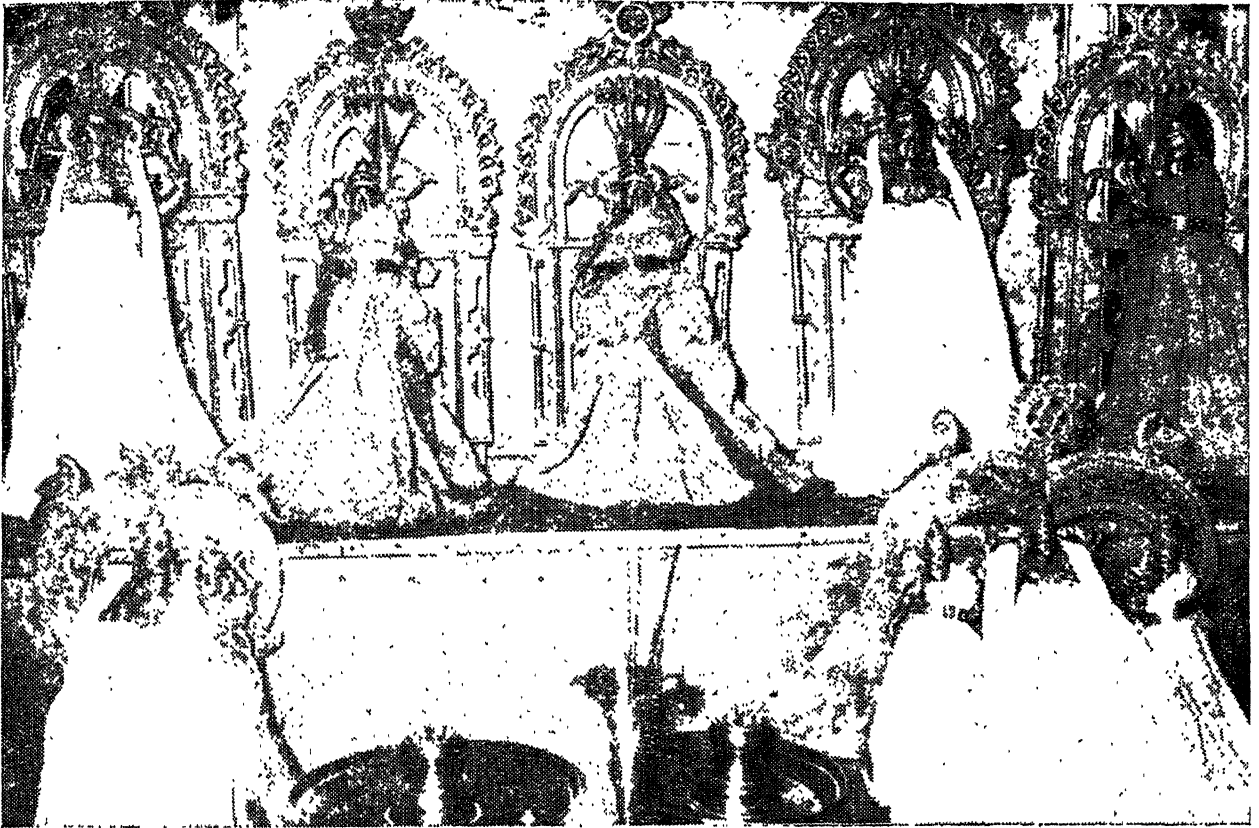
శ్రీ స్వామివారి నన్నిధిని పార్వతీదేవి వామపార్శ్వమున కలదు. ఈపార్వతీదేవిని పూర్వము యిందుడే ప్రతిష్ఠించెనట. కనుక యీమెకు “నన్నిధి పార్వతి” యని పేరు. మఱియు ముఖమంటపములో “శ్రీ రాజరాజేశ్వరి” నూతనముగా ప్రతిష్ఠింపబడియున్నది. ఈమె త్రిలోకనుండరియే. నిత్యము స్వర్ణకవచాలంకృతయై యలరారుచుండును. (చూ. ముఖ చిత్రము.)

వేదవిమానము - చంద్రపుష్కరిణి

అలయావిమానము వేదవిమానము. ముందు ముఖ మంటపమును చుట్టి యాత్రికులు నివసించుటకు బేడా మంటపములున్నూ కట్టించబడినవి. ముఖమంటపముపై నప్రమహాబుములును, కూర్చున్న లీలతో సుధావిగ్రహము లును కలవు. మంటపము ముందు సింహస్తంభములు కలవు. బేడామంటపములలో ఉత్తరపు వైపున “కాల భైరవ అలయము” కలదు. ఈ దేవాలయముముందు గొప్ప సరోవరమొకటి కలదు. ఇది చంద్రునిచే ప్రతిష్ఠింప బడుటచే, “చంద్రపుష్కరిణి” యనిపేరు. మరికొందరు దీనినే “సోమగుండమం”దురు. ఇందు నప్రగౌపరి యుదకములే గాక సర్వతీర్థములును సన్నిహితములై యుండునట.

వస్తుసంపద - వాహనసంపద

శ్రీ సోమేశ్వరస్వామివారికి రజత నాగాభరణమును, రజత రుద్రాక్షమండపమును శ్రీ రాజరాజేశ్వరీ అమ్మవారికి స్వర్ణకవచమును కలవు. ఇంకను (3000) మూడువేల తులముల వెండి యాభరణములున్నూ, (20) యిరువది తులముల బంగారు యాభరణములున్నూ కలవు. సామి

ఉత్సవ విగ్రహములు - కళ్యాణ విగ్రహములు

వారికి నంది, గరుడ, అశ్వ, గజ, కురంగవాహన, గజవాహనములున్ను, రెండు పల్లకిలును, కూర్పురథమును, చిత్రచామరాది రాజలాంచనములున్నూ కలవు. ఈ రథము నకు బ్రహ్మ సారథిగా శిల్పి నిర్మించెను.

ఉత్సవములు - అర్చనానందప్రదాయము

ఈ క్షేత్రమున శివకేశవులకు అభేదప్రతిపత్తి కలదని నిరూపించుటకు క్షేత్రజ్ఞుడైన సోమేశ్వరునకును, క్షేత్రపాలకుడైన జనార్దనస్వామికిని, సమాన ప్రతిపత్తిగా నిత్యోత్సవములుగాని నైమిత్తికోత్సవములుగాని జర్పుటాచారముగా జరుగుచున్నది. నిత్యము ఉభయస్వాములకు వేణ్మేర తీర్థపుబిందెలు తెచ్చెదరు. ఇట్లే నైవేద్యములు-బాలభోగము, రాజభోగములును జరుగును. రాత్రిపూట నిత్యము వేదఘోషతో రెండు పాలకిలలో ఆలయసేవ జరుగును.

కాలభైరవునకు ప్రతి శనివారము తైలాభిషేకము జరుగును. సంపత్సరాదికి - పంచాంగశ్రవణము, (చైత్ర శుద్ధ పాడ్యమి) శ్రీరామసవమికి సేవలు జరుగును. (చైత్ర శుద్ధ నవమికి). వైశాఖ శుద్ధ ఏకాదశికి స్వామికి కల్యాణోత్సవము జరుగును. జ్యేష్ఠ శుద్ధ పౌర్ణమాస్యకు నహస్రఘటాభి

షేకము - వాహనసేవ. భాద్రపద శుద్ధ చవితికి - వినాయకునికి వాహనసేవ, అశ్వయుజ శుద్ధ విదియప్రభృతి నవమి పరకు దేవీసవరాత్రములు శ్రీ రాజరాజేశ్వరిదేవికి లక్షకుంకుమార్చన నిత్యము విశేషపూజలు, భోగములు జరుగును.

అశ్వయుజ శుద్ధ దశమి (దసరా) పారువేటోత్సవము.

కార్తీక శుద్ధ ద్వాదశి (క్షీరాబ్ధిప్రతము).

కార్తీక సోమవారములు నాలుగు వాహనములపై గ్రామోత్సవము.

కార్తీక శుద్ధ పౌర్ణమికి సాయంత్రము - చంద్రపుష్కరిణిలో తెప్పోత్సవము. (నావికాయాత్ర) రాత్రి - జ్వాలా తోరణము. తరువాత సహస్ర దీపారాధన.

మార్గశీర్ శుద్ధ షష్ఠి—సుబ్రహ్మణ్యషష్ఠి యుత్సవము. మకరసంక్రాంతి. ధనుర్మాసము నెల దినములు ప్రతి నిత్యము బాలభోగములు, విశేషభోగములు. గ్రామస్తులు రోజు 1కి రు 10-0-0 లు ఉభయముల నిచ్చుచుందురు.

పుష్య శుద్ధ ఏకాదశి ముక్కోటి - గరుడవాహనముమీద సేవ. మాఖ శుద్ధ పౌర్ణమి - సేవ. మాఖ బహుళ ఏకాదశి

ప్రభృతి చతుర్దశి (శివరాత్రి) వరకు వాహనములమీద సేవలు. శివరాత్రి సహస్ర దీపారాధనము. ఇచ్చట సహస్ర దీపారాధనముచేయుట అన్ని క్షేత్రములందువలె గాక విలక్షణముగాచేయుట అనాటినుండియు అచారము. ప్రతి దీపమునకు ప్రమిదెలుగాక, లోతుగల మూకుళ్లు తెచ్చెదరు. అందులో ప్రతి మూకుటిలోను ముప్పది తులముల చమురునుపోసి, అడుగు చదరపు కొల్ల శ్వేతవస్త్రములో గిద్దెడు బియ్యమును మూటకట్టి దానిని అదివరకే తెలములో ముంచి యుంచెదరు. అట్టి మూటలు మూకుళ్లలోపెట్టి వెలిగింతురు. ఆ దీపములు అఖండములవలె తెల్లవారులు వెలుగును. ఇట్లు యీ క్షేత్రమున తప్ప యెచ్చటను వెలిగించునాచారము లేదు. అనగా సుమారు 40 డబ్బాలు నూనెను పోయదురట. ఇంక ప్రతి మాసమందును ఉభయయేకాదశులయందును దర్శపూర్ణమాసులయందును గ్రామ సేవలు సేయుచుందురు. ఇందువలన సంవత్సరము నకు 62 గ్రామోత్సవములు జరుగుచుండును. ఇచ్చట అర్చనావిధానము స్మార్త ఆగమము ననుసరించి వెలనాటి అర్చకులచే జరిపించబడుచున్నది.

పూసపాటివారు-కొల్లాటి సూర్యనారాయణరాజుగారు

ఈ దేవస్థానమును పూర్వము రెడ్డి రాజులు కట్టించిరి. ఈ దేవస్థానమునకు వంశ పరంపరా ధర్మకర్తలు శ్రీ విజయ నగర సంస్థానాధీశులైన పూసపాటివారు. వీరి పాలనలో సున్న సింహాచల దేవాలయమునుండి ధర్మార్థముగా 100 దేవాలయములకు “కట్టలై” ధర్మములు యివ్వబడు చున్నవి. అందులో యీ కొటిఫలిక్షేత్ర మొకటి.

కాని యీ దేవాలయమునకు “మేనేజరు”గా ఆ గ్రామ కాపరస్తులును, శ్రీ మంతులును, భక్తశిఖామణులునగు శ్రీయుతులు “కొల్లాటి సూర్యనారాయణరాజుగారు” సుమారు 20 సంవత్సరముల నుండి మేనేజరుగా పరిపాలించుచున్నారు. వీరు యీ దేవాలయమునకు వచ్చు ఆదాయము స్వల్పమైనను, భక్తులనుండి చందాలు వసూలు పర్చి ఆలయమునకు కావలసిన అన్ని మరమ్మతులును, క్రొత్తకట్టడములను కట్టించి, భక్తులకు పలయు అన్ని సౌకర్యములను యేర్పర్చి యుత్సవాదులకు మహావైభవముగా జరిగించుచుండిరి. ఇప్పుడు నూతనముగా పాక శాలనుకూడా కట్టించిరి. వీరికి సోమేశ్వరుడు చిరాయురున్నతుల నొనంగి రక్షించుగాక.

మాతంగూడిన ఘోరపాపమయినన్ మాన్పుంగదే గౌతమీ
పూతస్నానము కోటిపల్లికడ నీ పూజాప్రభావంబుచి
ఖ్యాతంబిందుపవాసజాగరణ మాహాత్మ్యంబు సర్వోచ్చమై
యీ తీర్థంబు ప్రసిద్ధికెక్కిను సోమలింగేశ్వరా ॥

గౌరీకాంత తనుప్రభల్ మెఱపులై గంగామహా గౌతమీ
భూరిధ్వానము గర్జితంబులయి యెఱ్ఱన్ కోటిపల్లి స్థితో
దారీశానపయోద మామక మనస్త్రైగుణ్య బర్హిం గృపా
ధారాప్లావితు జేయుమయ్య మహితాత్మా సోమలింగేశ్వరా ॥

ఆ గ మ శాస్త్ర రీతిని విష్ణ్వాలయములు

సండిత పార్థసారథి భట్టాచార్య

గతసంచికలో శివాలయములను గురించి సంగ్రహముగ కొన్ని విషయములు ప్రసంగింపబడినవి. అదే దృష్టితో విష్ణ్వాలయములను గురించి కూడ కొంచెము వ్రాయుట న్యాయమనితేచి ఈ ప్రసంగము ఆరంభింపబడుచున్నది. ఆరాధన పత్రిక రెండవ సంవత్సరపు మొదటి సంచికలో కొన్ని వివరములు ఇందుకు సంబంధించినవి ప్రచురింప బడినవి. వానినికూడ యీ సందర్భములో దీనితో చేర్చి చదువుట ఉపయోగకారియగునని ముందుగా మనవి జేయుచున్నాను.

భగవదాలయ నిర్మాణసామాన్యమునకు శిల్పశాస్త్రము ప్రధానమగు నాధారము. శిల్పశాస్త్రము విశ్వకర్మ మయుడు మొదలగు దేవశిల్పులచే ప్రపంచస్థుత్తముగ ఆదియందు నిర్మింపబడి ఆ మహనీయుల పేర్లచే ప్రసిద్ధ వ్యవహారము నందు వచ్చుచున్నది. ఈ శాస్త్రమునందు శిల్పిలక్షణము శిల్పులలో శిలాదారు సుధాకర్మలను చేయువారు చిత్రలేఖ నము వర్ణ ప్రసాధనములు మొదలగునవి చేయువారు ప్లాసులను తయారుచేయువారు వీరి లక్షణము పై శిల్పము నందు ఉపయోగపడెడి పనిముట్లు వాని స్వరూపము విని యోగము నగరాది నిర్మాణము వాస్తుస్వరూపము భవన నిర్మాణము అలయనిర్మాణము విగ్రహపరికల్పనము వాస్తు శుద్ధి వాస్తుదేవతాస్వరూపము గ్రామనగరాదులయొక్కయు అలయాదులయొక్కయు విగ్రహములయొక్కయు ప్రతిష్ఠ మొదలగు అనేక విషయములు సంగ్రహవిస్తరరూపమున నుపదేశింపబడినవి. వేదచోదితములగు యజ్ఞముల నాచ రించుటకు నిర్మింపవలసిన యాగశాల యజ్ఞకుండములు యజ్ఞపాత్రములు మొదలగువాని నిర్మాణము ఆయా మహామణులు రచించిన శ్రౌతసూత్రములందు విస్తరించి ఉపదేశించబడియున్నది. శ్రౌతసూత్రము లనునవి వేదములకు ప్రధానములగు అరు అంగములలోని ఒక యంగము. అట్లే వైఖానసము పాంచరాత్రము శైవము నను శాస్త్రగ్రంథములందు దేవాలయనిర్మాణము విగ్రహ నిర్మాణము ప్రతిష్ఠ ఆర్చనము మొదలగు విషయమును గురించి అనేక విషయములు విస్తరించి చెప్పబడినవి. సాధారణ విషయములలో శ్రౌతసూత్రము లేమి, పైజెప్ప బడిన ఆగమము లేమి శిల్పశాస్త్రముయొక్క నహాయమును అపేక్షించుట కలదు. శిల్పశాస్త్రమునుగాని ఆగమశాస్త్ర మునుగాని అనునరించి దేవాలయములయొక్క స్వరూ పము ఒకే ప్రాతిపదికపై నిర్వహించబడినట్లు శాస్త్రద్వయము

అన్యోన్యశ్రయసంబంధము గలిగియున్నట్లును తెలియ వచ్చుచున్నది.

‘దేహా దేవాలయః ప్రోక్తః’ అనునొక వాక్యము ఉప నిషద్వాక్యముగ కొందరు ప్రశంసించుట కలదు. ఈ వాక్యమునకు యెన్నియో అర్థములను వారల వారల రుచిభేదముచే చెప్పటయు కలదు. శిల్పశాస్త్రమునకు సంబంధించినంతవరకు ఈ దిగువ రీతిని మన మావాక్యము నకు తాత్పర్యము చెప్పకొనుటలో ఔచిత్యమున్నదని కొందఱు పెద్దలనుచున్నారు. ఆ యర్థ మిది :—దేవాలయ మొక పురుషుని దేహమునకు పోల్చదగినది—అని శ్లోక ప్రథమపాదము మాత్రము మన కిచ్చట ప్రకృతముగా చాలును. ఒక పురుషుడు నిలచునిగాని శయనించిగాని ఉన్నప్పుడు ఆతని శరీరావయవము లేయే రీతిగా అమరి యుండి మనకంటి కాదేహము అగుపడునో అదే స్వరూప ముతో దేవాలయము నిర్మింపబడియున్నదని పై శ్లోకపాదమున కర్థము చెప్పట సంగతమై యున్నదని శిల్పుల తాత్పర్యము

అలయము షడ్వర్గయుతమగునని శిల్పశాస్త్రమునందు కలదు. దీనిని చక్కని రూపణముతో ఆగమశాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. ‘అథైకభూమిం వక్ష్యే, అధిష్ఠాన ప్రస్తర గ్రీవాశిఖర స్తూపికాశ్చై’ తిషడ్వర్గయుగేక భూమిః (మరిచి విమానార్చన కల్ప సంహిత ౯వ పటలము 33వ పేజీ) అని మరీచివచనము. అలయమునకు స్తూపిశిఖరము అనునది నిలుచుండిన మనుష్యుని శిరస్సుపైనుండిన శిఖ (జుట్టు) తో పోల్చుటకు తగియున్నది. అలయమునకు గర్భ గుడిపై కట్టబడిన ‘విమానము’ అనుభాగముతోనహా క్రింది భాగము (అధిష్ఠానము) వరకు గల భాగములు లెక్క ప్రకారము (షడ్వర్గములు) ఆరు వివిధ భాగములుగా విభ జింపబడిన భాగములలో స్తూపియనునది ఆరవదగు కట్ట కడపటి భాగముకాగలదు. క్రమముగా పైనుంచి దిగువుకు చెప్పబడిన ఆరు భాగములలో కడపటి పై భాగమగు స్తూప్యవయవము పోగా దానికి క్రిందిభాగము శిఖరము తరువాత ప్రస్తరము తరువాత పాదము తరువాత అధి ష్ఠానము నను రీతిని అవయవములకు వ్యవహార నామములు అన్వర్థముగ వ్యవహరింపబడినవి. మనుష్యావయవములతో దృష్టాంతము చేయుట కేవలము స్థూలరూపదృష్టాంతమే గాక అధిష్ఠానాది శబ్దములకు పోలిన మనుష్యుని ఆయా శరీరావయవములలో నర్వలక్షణ లక్షితుడగు నొక పురుషుని యవయవములకు పరస్పరము సంబంధించిన ప్రమాణ

గర్భగృహమునందే ఉభయ పార్శ్వములందుగాని అర్థ మండపము మహామండపములలోగాని ఉండుటకలదు. ప్రతి ద్వారమునందును కుడియొడమలందు ద్వారపార్శ్వము లందు ఇరువురు ద్వారపాలకులు ఉండురు. మహా మండపము దాటిన తరువాత దేవునికి యెదురుగా గరుడ మూర్తి ఆలయముకలదు. దానిని దాటితే ధ్వజస్తంభము, అది దాటి దాని వెనుక బలిపీఠము ఉండును. రెండు మూడు అవరణములు లేక ప్రాకారములు కల చోటులందు ప్రాయాగముగ ధ్వజస్తంభము బలిపీఠములు రెండవ ప్రాకారములో నుండును. ఒకే ప్రాకారము కల చోట ఒకే ప్రాకారములోపల ధ్వజము బలిపీఠము ఇమిడియుండును. గర్భగృహమును చుట్టి ఒక ప్రదక్షిణము మహామండపముతో చేరి రెండవ ప్రదక్షిణము చేయుట కపకాశము ఉండును.

విమానముయొక్క పైభాగమున విమానదేవతలు విమాన పాలకులు లోకపాలకులు మొదలగు దేవతల విగ్రహములు ఉండును. వీటి కన్నిటికిని నిత్యములో పూజకలదు.

ఇదిగాక మూలవిరాట్టు ఆలయమునకు కుడిపార్శ్వ మున ప్రత్యేకముగ (ప్రధానాలయాశ్రిత) స్వతంత్ర లక్ష్మి అను పేరుతో అమ్మవార్ల ఆలయము విమానసహితముగ ఉండును. విమానముగాని ప్రత్యేక ఆలయముగాని కట్టు టకు అవకాశము విభవము చాలనిచోటులందు ఈ లక్ష్మి విగ్రహము ప్రధానాలయావరణమునందలి మండపము లలోకూడ ప్రతిష్ఠింపబడుట కలదు. ఈ యాలయ ముందును మూలవిరాట్టు కొతుకచేరము ఉత్సవచేరము ఉండును. స్వతంత్ర లక్ష్మియొక్క స్వరూపము ప్రాయాగ ముగ ఆసీనావసరమున చతుర్భుజములతో నుండుట శాస్త్రసమ్మతము. ఇట్టి ఆలయాశ్రిత లక్ష్మికి నిత్యపూజ తప్ప బ్రహ్మాత్సవాదులు చేయబడుట లేదు. ఇదిగాక ప్రధానాలయమునుచుట్టి అంజనేయులు మొదలగు దేవ తలు చిన్నచిన్న ఆలయములలో ప్రతిష్ఠింపబడుట కలదు.

రామానుజమతము ప్రబల ప్రచారమునకు వచ్చిన తరు వాత దక్షిణభారతమున అరవదేశమున అవతరించిన మహా భక్తులగు ఆళ్వారులు ఆచార్యులు సింహాననాధిపతులు మొదలగు మహానియుల విగ్రహముల ప్రతిష్ఠలుగూడ తదీయులచే చేయబడి ఆరాధనమున శేబడినవి. ఈ పద్ధతి ఆగమశాస్త్రమునందు తగులుటకు న్యాయములేకున్నను అచరణమునందు పెట్టబడి అనుష్ఠానమునందున్నది. ఈ సంప్రదాయప్రకారము నిర్మించబడెడి ఆలయములలోని విగ్రహములలో ప్రధానములైనవి ఈ క్రింద చూపబడు చున్నవి.

భూతం నరన్యమహదాహ్వయ భట్టనాథ

శ్రీభక్తిసారకులశేఖర యోగివాహక

భక్తాంఘ్రిరేణు పరకాలయతీంద్రమిత్రాకా

శ్రీమత్పరాంకుశమునిం ప్రణతోఽస్మినిత్యమ్ ||

అనునది ఆళ్వారుల సంగ్రహము. ముదలాళ్వార్లు ముగ్గురు (పూదత్తాళ్వార్ పాయ్గైయాళ్వార్ పేయాళ్వార్) పెరి యాళ్వార్ (విష్ణుచిత్తులు) తిరుముషియాళ్వార్, కులశేఖ రాళ్వార్, తిరుప్పావూళ్వార్, తొండరడిప్పొడియాళ్వార్, తిరుమంగైయాళ్వార్, సమ్మాళ్వార్, అండాళ్, ఉడయ వర్లు. వీరు పండ్రిండుమంది స్తుతింపబడుచున్నారు. వీరిలో తిరుమంగైయాళ్వార్లకు భార్యయు కలదు. ఇంకను నమ్మాళ్వార్ల శిష్యులు ఉడయవర్ల శిష్యులు ముదలి యాండాళ్ కూరత్తాళ్వార్లు వీరి కుమారులు భట్టరు సోద రులు సిద్ధాన్తనిర్వాహకులు నాథమునులు ఆశంపదార్లు మొదలగువారు దరిమిలావారగు వేదాంతదేశికులు మళ వాళముహూమునులవరకు యీ పరంపర 'రామానుజార్వ దివ్యాజ్ఞా వర్ధతామభివర్ధతామి' అనుసట్లు పృథ్విజెందుచు వచ్చినది. ఇదే సంప్రదాయము కాలక్రమమున రామా నుజ మతప్రవర్తకులచే అంధ్రభూభాగమునగూడ దిగు మతి కాబడి అక్కడక్కడ ఈ యాళ్వారులలో కొంత మందికి ఆలయములు విగ్రహములు యేర్పడినవి. పురాణసిద్ధములగు దేవాలయములలో కొన్నిటియందు శ్రీ వైఖానసభగవద్దాస్త్రప్రవర్తకుడు విఖండమహర్షి యొక్కయు ఆయాస్థల మాహాత్మ్యసిద్ధికారకులగు వివిధ ఋషిశ్రేష్ఠులయొక్కయు ఆలయములు చింబములు కలవు. ఋషులయొక్క మాత్రమేగాక ఆయా యాలయ ములను నిర్మించిన యజమాన గృహస్థులయొక్కయు విగ్రహము లక్కడక్కడ ప్రతిష్ఠింపబడియున్నట్లు నాకు జ్ఞాపకము.

అనంతగరుడ విష్వక్సేనాదులు హనుమజ్ఞాంబవచంగద నిలాదులుకూడ పరివారమునందు చేర్చబడుట కలదు.

ఆయాదిక్కులలో పంటలై పాకశాల హోమమునకై యాగశాల సామానులను భద్రపరచుటకై వస్తుసంచయశాల విమానములను భద్రపరచుటకై వాహనశాల సృత్తశాల ఆస్థానమంటవము ఉదకమునకై వాపీకూపాదులు వాహన మండపము రథము రథశాల సరోవరము మధ్యభాగమున మండపము ఆలయమును సమీపించి కైంకర్యరూల గృహములు ఇవియన్నియు కావలెను.

ఉత్సవకాలములందు బలిహరణ సమయమునను అప భృధనమయమునను ఉపయోగించుటకు ఉత్సవచక్రమును నొక బేరము చేయబడుచున్నది. అది చక్రాకారముగను చక్రాన్తర్వర్తియగు సుదర్శనమూర్తితోకూడిన చక్రముగను ఉండును. దీనికి ఉత్సవచక్రమని వ్యవహారము. ఇది యును నిత్యపూజయందు వినియోగింపబడుచున్నది.

మూలవిరాట్టుమూర్తి యేయవతారమునకు చెంది యున్నను ఆ బేరపంచకమునందు చేరకలొకకమూర్తియును పేరుతో రామచంద్రమూర్తియొక్కగాని కృష్ణభగవానుని యొక్కగాని లోహమూర్తి యొకటి పై ఆర్చనలో ఉండ వచ్చునని కొన్ని సంహితల మతము కలదు.

ఇయ్యవి గాక సాలగ్రామమూర్తులు వివిధాకారములు గలవి నిత్యపూజయందు కలవు. ఇవి పంచబేరపూజకు చేరినవి కావు. పూజయందు వైయక్తికముగ గాక సాల గ్రామమూర్తులు సూలలుగా కట్టబడి మూలమూర్తి దేహ మున ధరించేయబడుటయు కలదు. పై పంచబేరము లుత్తమపక్షము. ధ్రువఔత్సవబలి బేరములు త్రిబేరము మధ్యమ పక్షము. ధ్రువార్చాబేరము కడపటి పక్షముననియు యథాశక్తిగ ఈ మూడుపక్షములలో నొక్కటి అనుష్ఠేయ మనియు వైఖానస సంహితలు చెప్పుచున్నవి.

పాంచరాత్రరీతిని విష్ణ్వాలయములు

ఇక పంచరాత్రమందలి వివరము లిట్లు కానదగును. ఆలయనిర్మాణమునందు ఆగమములన్నిటియందును విధాన మించుమించుగ నొక్కటిగనే యుండును. విశేషించి వైఖానసమును అనుకరించి పాంచరాత్ర మందిర నిర్మాణము తెలియదగినది.

పాంచరాత్రపూజయందుకూడ వైఖానసారాధనము నందువలె బేరములు లక్షింపబడినవిగాని ఇయ్యవి ఆరు విధములుగనుండి షడ్బేరవిధానమని చెప్పబడుచున్నది.

‘కర్మార్చాచోత్సవార్చాచ బల్యార్చాచతదైవచ
స్నానతిర్థభయార్చాచ స్వాప్రాజ్ఞానార్చయా నహ
ప్రతిమాః షడ్విధాతవ్యాః పూజాయాముత్తమాభవేత్
(పాద్యే ౨౧ అధ్యాయే)

1. ధ్రువార్చా లేక ధ్రువబేరము (మూలవిరాట్టు)
2. కర్మార్చా (నకల విధమైన నిత్యారాధనకు అవలంబము)
3. ఉత్సవార్చా (కౌతుకము వీధ్యుత్సవములకు)
4. బల్యార్చా (నిత్యబలిహారణమునకు)
5. స్నానార్చా (నిత్యస్నానమునకు)
6. మఖార్చా (బ్రహ్మోత్సవము పవిత్రోత్సవాదులకు)
7. తీర్థార్చా (అవభృథమునకు)
8. స్వాప్రాజ్ఞానార్చా (సర్వంకాననము - శయనోత్సవములకు)

దీనిలో ధ్రువార్చయను మూలవిరాట్టుమూర్తి షడ్బేరములలో చేర్చబడలేదు. మఖార్చ యనునది ప్రత్యేకముగా పరిగణింపబడును. స్నానార్చ - ఔత్సవార్చల నొక్కటిగా జేయబడి పారమేశ్వరసంహిత విధ్యంతరమును విధించుచున్నది. అనగా పారమేశ్వరసంహిత ననుసరించి స్నానార్చ

ఔత్సవార్చయను రెండు ప్రత్యేక బింబములు లేక రెండును ఒకటిగా పరిశీలింపబడినవని యర్థము. కాగా రెండు పద్ధతులలోను ధ్రువార్చను విడచి ఆరు బేరములు మాత్రమే సిద్ధించి షడ్బేరవ్యవహారము సంగతమగుచున్నది.

ఇట్లు ఆరు బేరముల నారాధించుట ఉత్తమపక్షము. మొదటి మూడు బేరములు రెండవ పక్షము. ఉత్సవార్చ మాత్రముండుట మూడవ పక్షము. ఇట్లు ఆరాధనము మూడు విధములుగ పాంచరాత్రమున ప్రశంసింపబడినది.

ధ్రువబేరమునకు పదవవంతు పదునారవవంతు పదు నెనిమిదవవంతు ఇరువదినాల్గవవంతుగా కర్మార్చయొక్క పరిమాణముండుట మంచిది. బలితీర్థశయనోత్సానార్చా బింబముల పరిమాణముగూడ కర్మార్చవలెనే ఉండును. కర్మార్చాబింబమునకు మూడింతలు పెద్దదిగ స్తవనోత్స వార్చాబింబముల పరిమాణ ముండవలయును. ధ్రువార్చా పరిమాణములో మూడవవంతుగాని నాల్గవవంతుగాని ఉత్స వార్చయొక్క పరిమాణ ముండవలయుననికూడ ఒక మతము కలదు.

గర్భగృహమునందే షడ్బేరము లుండవలయుననుట ముఖ్యపక్షముగ నీ సంహితలందు కలదు. ఇతరత్రుకూడ ఉంచబడుట కానవచ్చుచున్నది. మూలవిరాట్టుమూర్తి యుండునది గర్భగృహము. అదే వైశాల్యములో దాని తరువాతిది అంతరాలము. దాని తరువాతిది మహామండపము. దాని తరువాతిది విశాలము గల అర్థమండపము. అర్థ మండపమున మూలస్థానమునకు అభిముఖముగ గరుడుని ఆలయము. దీనితో మొదటి అవరణము లేక ప్రాకారము పూర్తియగుచున్నది. ప్రథమావరణమున ఈశాన్యభాగమున విష్వక్సేనాలయము, ప్రథమాలయగోపురమునకు ఉత్తర దక్షిణములందు సూర్యచంద్రులు, ఆగ్నేయమున కామ దేవుడు, దక్షిణమున బ్రహ్మ, నైర్ఋతిదిశను గజాననుడు, పశ్చిమమున షణ్ముఖుడు, వాయువ్యదిశను దుర్గ, ఉత్తర మున ధనాధిపుడు, ఈశాన్యదిశను శంకరుడు క్షేత్రపాలకుడు ఉండవలయును. ఈ రెండవ అవరణముననే గోపురము సకు యెదురుగ బలిపీఠము ఉండును. తరువాత రెండవ ప్రాకారము పూర్తికాగా రెండవ ద్వారగోపురమునకు యెదురుగ ధ్వజస్తంభము ఉండవలయును. వరుసగా యెనిమిది దిక్కులందును దిక్పాలకులు ఉండవలయును. అగ్నిదిశను లోపలిభాగమున నప్రమాత్మకలు ఈశాన్యమున శ్రీదేవియు ఉందురు. ఇట్లు మూడవ ప్రాకారము పూర్తి కాగా దాని వెలుపల అచ్యుతసంకర్షణ పురుషహయగ్రీవ అనన్తాది దేవతలు అనిరుద్ధుడు ఉందురు. ఇంతకుమించిన వివరము మనకి వ్యాసమునందు అధికాంశమగునని తలచెదను.

పరతత్వము

బులుసు - వేంకటరమణయ్య

దేవతలకు నివాసమైన మేరుపర్వత సామప్రదేశంలో బ్రహ్మ మొదలయిన దేవతలు నివసిస్తూ వుంటారని మన ప్రాచీనపురాణగ్రంథాలవల్ల తెలుస్తూ వున్నది. సృష్టికర్త అయిన బ్రహ్మదేవుడు ఆ పర్వతసానుప్రదేశంలో నిర్మించి బడిన ఒక గొప్ప భవనంలో నివసిస్తూ సమస్తజగత్తులనూ పాలిస్తూ వుండెను. ఒకనాడు ఆ సృష్టికర్త నిండునభలో కొలువుతీరి వుండెను. ఆ సభ సమస్తదేవతలతోనూ, మహర్షులతోనూ కిటకిటలాడుతూ వుండెను.

అట్టి సమయంలో మునులలో కొందరికి ఒక సందేహం తోచి, దాన్ని బ్రహ్మదేవునివల్లనే తీర్చుకుందామని అనుకున్నారు. వారిలో అనుభవజ్ఞుడూ, ధైర్యశాలీ అయిన ఒకడు లేచి “ఓ పితామహా! మీయొక్క పరిపాలనంలో దేవతలకూ, మాకూ యెలాంటి కష్టమూ లేక సుఖంగా కాలం గడుపుతున్నాము. మాకు యేవిధంగానూ లోపం లేదు. ఒక్క ధర్మసందేహం మాత్రం మనస్సును బాధిస్తూ వున్నది. తమరు మాయందు అనుగ్రహించి ఆ సందేహాన్ని నివృత్తిచెయ్యాలని ప్రార్థిస్తున్నాము. ఆ సందేహాన్ని చిత్తగించుము. దేవతలలో గొప్ప శక్తులు కలవారు చాలామంది ఉన్నారు. అందరికంటెనూ సృష్టి, స్థితి, లయకారకులయిన త్రిమూర్తులూ అధికులని అందరమూ భావిస్తున్నాము. ఇంతే కాకుండా శివకేశవులు సమానులని కొందరూ, శివుడే పరతత్వమని కొందరూ విష్ణువును మించిన తత్త్వం వేరొకటి లేదని కొందరూ భావిస్తూ వున్నారు. అవ్యయమైన ఆ పరతత్త్వం ఏదో మేము ఇదమిత్థమని నిర్ణయించుకోలేకుండా వున్నాము. దయచేసి, ఆ పరతత్త్వాన్ని తెలిపి, మా సందేహాన్ని పోగొట్టవలెనని ప్రార్థిస్తున్నాము” అని విన్నవించాడు.

ఈ ప్రశ్నను విని బ్రహ్మదేవుడు చిన్న చిరునవ్వు నవ్వాడు. “ప్రపంచాలనన్నిటినీ సృష్టిస్తూ వున్న తాను పరతత్త్వమైవుండగా - ఈమునులు ఆమాత్రం తెలుసుకోలేకపోయారే!” అనే భావాన్ని ఆ చిరునవ్వు సూచిస్తూ వున్నది.

అలా చిరునవ్వు నవ్వి విధాత క్షణమాత్రం పూరకుండి తర్వాత ఇలా అన్నాడు—“ఓ మునులారా! మీరు గొప్ప తపశ్శీలలయి వుండి, యీ మాత్రం తెలుసుకోలేకపోయారని నాకు చాలా విచారం కలుగుతున్నది. సర్వాన్నీ నేను సృష్టిచేస్తున్నానుగదా! నేను సృజింపకపోతే ఏలోకంలోనూ ఏవస్తువూ వుండదు. సృష్టే లేకపోతే దాన్ని పోషించడమూ,

తర్వాత సంహారం చెయ్యడమూ వుండవు. అందువల్ల విష్ణుదేవునికి, పరమేశ్వరునికి పనే లేకుండా పోతుంది. వాల్మీధరికి పని కల్పించినది నేను! అందువల్ల త్రిమూర్తులలోనూ నేనే ముఖ్యుడననీ, అవ్యయమైన పరతత్త్వాన్ని నేనే అని మీరు గ్రహించాలి”

బ్రహ్మదేవుడు యిలా పలుకగా కొందరు అశ్చర్యపడ్డారు. కొందరు మౌనముద్రను వహించారు. అప్పుడు శ్రీమన్నారాయణుని న్యూహంతరమైన యజ్ఞపురుషుడు కోపించి బ్రహ్మతో “ఓయీ! సృష్టికర్తవైసంతమాత్రమున సర్వము నకూ నేనే ఆధారభూతుడనని భావించడమూ, నీకంటే పరతత్త్వం మరొకటి లేదని అనుకోవడమూ చాలా పాపపాటు, నేను శ్రీమన్నారాయణుని అవతారాన్ని. లోకాలు నిలిచి వుండడానికి నేనే కారణం. నేను పెంచి పోషించకపోతే నీ నిర్మాణం క్షణమైనా నిలిచి వుండగలదా? మనుష్యులూ, దేవతలూ - అందరూ యజ్ఞపురుషుస్థే ప్రధానంగా చూస్తారు. క్రియాకలాపాలన్నీ నాకొరకే! అందువల్ల పరతత్త్వాన్ని నేనే! నీవు ఎంతమాత్రమున్నూ కావు” అని గట్టిగా పలికినాడు. తర్వాత కొంతసేపు వారిద్దరూ వాదవివాదాలు జరిపారు. ఎవరున్నూ వారిద్దరినీ సమాధానపరచలేకపోయారు. కొంత సేపు వారిద్దరూ వాదించి, అలసిపోయి “మనం యిలా వాదించుకుంటూ వుంటే ప్రయోజనం లేదు. అందరికీ ప్రమాణం వేదముకదా! ఆ వేదాన్ని అడిగి తెలుసుకుందాం, ఎవరు అవ్యయపరతత్త్వమో” అని చివరకు ఒక సమాధానానికి వచ్చారు. వా రిద్దరూ మొదట ఋగ్వేదాన్ని కలుసుకుని అడగ్గా—“మిరిద్దరూ వాదులాడుకోవడం దేనికి? పరమశివుడే పరతత్త్వం గాని, మీ యిద్దరిలో ఒక డున్నా కాదు” అని నిర్భృగమాటంగా చెప్పివేసింది. తర్వాత సామవేదమూ, యజుర్వేదమూ, అధర్వణవేదమూ కూడా ఋగ్వేదం చెప్పినమాదిరిగానే చెప్పినవి.

అహంకారపూరితులైన పితామహ, యజ్ఞపురుషు లిద్దరూ వాటి తీర్పునకు సమ్మతించలేదు. “శివునికి నివాసం పరేత నిలయం! తన శరీరంలో అర్ధభాగం కాంతామణికి ఇచ్చి ఆమెకు వశపర్తిఅయి వున్నాడుగదా! అతడెక్కడ? పరతత్త్వమెక్కడ? శివుడు యెంతమాత్రమూ పరతత్త్వం కాజాలడు. వేదాలు పక్షపాతం వహించి తీర్పు చెప్పినవి”. అని వా రిద్దరూ అన్నారు. అప్పుడు ప్రణవం మూర్తిమంతమయి వారితో “మీరేమో పాపపాటుపడుతున్నారు. వేదాలు నిష్పక్షపాతంగానే చెప్పినవి. శివుడే పరతత్త్వం. నా మాట

నమ్మండి” అని చెప్పినది. అప్పుడు కూడా వారికి తృప్తి కలగడంలేదు. శివుడు పరతత్వం కాడనే అభిప్రాయం ఒక సారి మనస్సులో గట్టిగా ఏర్పడినపుడు—దాన్ని మార్చడ మనేది దుస్సాధ్యం కదా!

ఇలా వుండగా, ఆ పితామహ, యజ్ఞపురుషుల మధ్యను హఠాత్తుగా ఒక దివ్యమైన తేజస్సు అవిర్భవించినది. అందుండి క్రమంగా విరూపాక్షుడు అవతరించాడు. ఆ దివ్యతేజస్సును చూచి కూడా వారికి శివుడే పరతత్వమనే నమ్మకం కలగడం లేదు. వాళ్ల అహంకారం అంతరించ లేదు. అప్పుడు పంచముఖుడైన బ్రహ్మ శివుని చూచి తన ఐదవముఖంతో ఇలా అన్నాడు.

“ఓయీ! పశుపతీ! నీవు మాయచేసి, నీ శక్తి చూపించి ‘పరతత్వమును నేనే’ అనే అభిప్రాయాన్ని నిలబెట్టుకొన చూస్తున్నావు. అది ఎంతమాత్రమూ సాధ్యం కాదు. నువ్వు నా లలాటంనుంచి వుట్టిన సంగతి మరచిపోయావు కాబోలు! నీవు నాకు కుమారుడ వవుతావు. తండ్రి అయిన నన్ను గౌరవంతో చూడడం నీకు ధర్మం. ఇక యిలాంటి అర్హతలు చెయ్యక, నన్ను శరణు వేడుము. నీ తొందర పాటును నేను క్షమిస్తాను. ఇకమీద యిలాంటి పనులు నా యెదుట ఎంతమాత్రమూ చెయ్యకు” అని.

బ్రహ్మమాటలు విన్నానికి శివునికి వివరీతంగా కోపం వచ్చింది. ఆ క్రోధంనుంచి భైరవమూర్తి అయిన భైరవుడు జనించాడు. మహాక్రోధంతో అతడు అనందర్పంగా మాట లాడుతున్న బ్రహ్మయొక్క ఐదవ తలను చిదిమివేశాడు. ఇది చూచి మిక్కిలి భయం చెంది, నారాయణాంశ సంభూతుడైన క్రతుమూర్తి భైరవునివలన తనకు ఏమీ ఉపద్రవం కలుగకుండా పరమేశ్వరుణ్ణి స్తుతించసాగినాడు. భైరవుని వాలకం చూస్తే, అతడు ఎవరినీ విడిచిపెట్టటట్లు కాసరాలేదు. శివుడు దీనిని గ్రహించాడు. బ్రహ్మమీదా, యజ్ఞపురుషుడిమీదా అతనికి ఎంతో కరుణ కలిగినది. వారి నిర్దరినీ రక్షించదలచి అతడు భైరవుణ్ణి చూచి “జరగ వలసినదేమో జరిగినది. ఇది చాలు. ఇకమీద నీవు శాంతం వహించు. నీవు ఆవేశంతో ఒక తప్పుపని చేశావు. పంచ ముఖుడైన బ్రహ్మను చతుర్ముఖునిగా చేశావు. అతని కపాలం నీ హస్తాన్ని అంటుకునే వుంటుంది. దాన్ని విడిచి

పెట్టాలని అనుకున్నా సాధ్యం కాదు. ఆ బ్రహ్మకపాలాన్ని ధరించి, యోగివై కాపాలికప్రతం పూని లోకాలు తిరుగుతూ భిక్షాటన చేస్తూ వుండుము. బ్రహ్మతలను తెగవేసి నందువల్ల కలిగిన పాపం నిన్ను విడిచిపాదు.” అని చెప్పి వికారస్వరూపమైన బ్రహ్మహత్యను సృష్టించేసి “నీవు భైరవుని వెంటాడి అతడు తిరిగిన చోట్లల్లా తిరుగుతూ ఉండుము. ఒక్క కాశీలో తప్ప తక్కిన చోట్లలో నీకు ప్రవేశం వుండగలదు. భైరవుడు కాశీలో ప్రవేశించినప్పుడే నీకు ఉపద్రవం కలుగుతుంది.” అని దానితో చెప్పెను. భైరవుడు పరమేశ్వరుని ఆదేశానుసారం సన్యాసి అయి, బ్రహ్మకపాలం పట్టుకుని భిక్షం ఎత్తుకుంటూ లోకసంచారం చెయ్యసాగాడు. అతడు ఎక్కడికి వెళ్ళినా, నీడవలెనే బ్రహ్మహత్య అతనివెంట రాసాగినది. భైరవుడు లోకాలన్నీ తిరుగుతూ కాలం గడపసాగినాడు.

ఇలా తిరుగుతూ తిరుగుతూ అతడు వైకుంఠానికి వెళ్ళాడు. విష్ణుదేవుడు అతన్ని ఎంతో గౌరవించి, భైరవుని గొప్పతనాన్ని లక్ష్మీదేవికి తెలియజేశాడు. అమె అతనికి ఎంతో అభిమానంతో అమృతభిక్షాన్నాన్ని ఇచ్చింది. భైరవుడు ఎంతో తృప్తిని పొందాడు. వైకుంఠానికి వచ్చినా కూడా బ్రహ్మహత్య అతన్ని విడవలేదు.

కాశీకి వెళ్ళినయెడల బ్రహ్మహత్య తన్ను విడిచిపోగలదనే సంగతి భైరవునికి తెలియదు. తెలిస్తే ముందుగా అక్కడికే వెళ్లి వుండును. అతడు ఆ యా స్థలాలు తిరుగుతూ అనుకో కుండానే కాశీనగరానికి వచ్చాడు. అతడు కాశీనగరంలో అడుగు పెట్టగానే బ్రహ్మకపాలం అతని చేతిలోంచి ఊడి పడింది. బ్రహ్మహత్య హాహాకారం చేస్తూ పాతాళలోకానికి పడిపోయింది. ఆ విధంగా కపాలం పడిపోయిన స్థలమే భైరవునికి నివాసమైనది. ఈ విధంగా భైరవునికి బ్రహ్మ హత్యాదోషం నివృత్తమైనది. దీన్నిబట్టి వారాణసి బ్రహ్మ హత్యావివాశి అని స్పష్టంగా తెలుస్తున్నది.

అవ్యయమైన పరతత్త్వం పరమశివుడే అని అందరికీ తెలిసిపోయినది. తాము అహంకారం మూలంగా తత్త్వం తెలుసుకోలేక చాలా పారపదినట్లు పరమేష్ఠియూ, యజ్ఞ పురుషుడూనూ తెలుసుకుని చాలా సిగ్గు పడ్డారు.

హరివాసరవ్రత మాహాత్మ్యము

శ్రీమత్కళింగ రంగాచార్యులు

“పద్మిని” నామ అధికమాస శుక్లైకాదశి

ఈ ఏకాదశి దినమునందు ప్రయత్నమునైన నుప
వసించినచో పద్మనాభపురము నొందసగును. మలమానము
మహాపుణ్యమైనదనియు కల్మషాపహమియు కీర్తింప
బడినది. అద్వానిఫలమును వర్ణించుటకు చతుర్ముఖ
బ్రహ్మకైన నలవికాదు. పద్మిన్యైకాదశీవ్రతము పాపరాశిని
నశింపజేసి భుక్తిముక్తుల రెండింటిని నొనంగును. దశమీ
దినమునందు కంచుపాత్రయందు భుజించుట, మాంస,
మసూర, చణక, కౌరవ, కాక, మధు, పరాన్నభుక్తము—
ఈ యెనిమిదింటిని వర్ణింపవలయును. అవణము, కైరము
లేని హవిష్యాన్నమును మాత్రము భుజించి, భూమిపై
బరుండి బ్రహ్మచర్యవ్రతముతో దశమీ దినమందుండ
వలయును. ఏకాదశి దినమందు ఉదయముననేలేచి
కాలాచితముల దీర్చి దంతధానవసము మాత్రము జేయ
రాదు. పండ్రెండు పర్యాయములు గండూపము జేసి
శుచియై గోమయ, మృత్తిక, తిల, దర్ప, అమలకచూర్ణముల
దీసికొని శుభజలమందు విధివిధానముగ స్నానమాచరించ
వలయును.

శ్లో॥ ఉద్భృతాని వరాహేణ కృష్టేనశతబాహునా ।
మృత్తికే బ్రహ్మదత్తాని కాశ్యపేనాభిమంతితా ।
హరిపూజనయోగ్యంమాం మృత్తికేకురుతేనమః ॥

అని మృత్తికామంత్రమును
శ్లో॥ సర్వౌషధి సముత్పన్నం గవోదరమధ్వితమ్ ।
పవిత్రకరణం భూమేర్మాం పావయతుగోమయమ్ ॥

అని గోమయమంత్రమును
శ్లో॥ బ్రహ్మస్థీవననంభూతాధాత్రి భువనపావని ।
సంస్పృష్టాపావయాంగంమే నిర్మలం సురుతేనమః ॥

అని ఉసిరిక సంబంధమైన మంత్రమును చెప్పి
శ్లో॥ దేవదేవ జగన్నాథ శంఖచక్రగదాధర ।
దేహివిష్ణో మమానుజ్ఞాంతవ తీర్థావగాహనే ॥

అని స్నానమునకు విష్ణునుజ్ఞను ప్రార్థించి
శ్లో॥ బ్రహ్మణోదర తీర్థాని కర్తైః స్పృష్టానితే రవే ।
తేనసత్యేనమేదేవ తీర్థం దేహి దివాకర ॥

పుష్కరాద్యాని తీర్థాని గంగాద్యాః సరితస్తవా ।
అగచ్ఛంతు పవిత్రాణి స్నానకాలే సదామమ ॥
ఓం గంగేచయమునే చైవగోదావరి నర్వతి ।
నర్మదే సింధు కావేరీ జలేన్మీన్ నన్నిధింకురు ॥

అవాహయామిత్వాందేవి స్నానార్థ మిహనుస్థరి ।
విహిగంగే సమస్తుభ్యం సర్వతీర్థ సమన్వితే ॥

అని జలములను ప్రార్థించి గంగాదితీర్థముల సంస్క
రించుచు వారుణమంత్రముల జపింపుచు విధివిధానముగ
స్నానమాచరించి శుభమైన వస్త్రముధరించి సంభ్యోపాసన
పితృదేవతా తర్పణముల జేసి హరిమందిరమునకేగి
శ్రీ విష్ణువును పూజింపవలెను. లేక గృహమందు కలశ
స్థాపనముజేసి అందు లక్ష్మీనారాయణుల ప్రతిమలనుంచి
అవాహనాది షోడశోపచారముల సమర్పించి నైవేద్యమిడి
సృత్యగీతములచే భగవంతుని స్తోత్రముజేసి భక్తితోనుండ
వలెను. ఈ దినమందు పతితులతోను పాపులతోను సగభా
షింపరాదు. అబద్ధమాడరాదు. బ్రాహ్మణులను గురువులను
నిందింపరాదు. భగవానుని సమక్షమునందు భక్తులతోగూడి
పురాణ కాలక్షేపము జేయవలయును. ఈ రోజున జల
పానము సహితము జేయకుండనుండుట శ్రేష్ఠము. శక్తి
లేనిచో జలపానము జేసిగాని పయఃపానము జేసిగాని
ఉపపసింపవలయును. భగవత్సంకీర్తనాదులతో రాత్రి
యంతయు జాగరణము జేయవలయును. జాము జాము
సకుసు భగవత్పూజ చేయనగును. ప్రథమబాముస నాళి
కేరము, ద్వితీయముస శ్రీఫలము, తృతీయముస బీజ
పూరకములు, చతుర్థముస పోకచెక్కలు యేలకాయలు
సమర్పించిన పరుసగ అగ్నిష్టోమ, వాజపేయ, అశ్వమేధ,
రాజసూయయాగముల పుణ్యము లభించును. హరిపూజతో
వివిధ యాగములు, తపములు తీర్థక్షేత్రాది స్నానదర్శ
నాదులుగాని సమానములు కావు. ఈ రీతిగా సూర్యోదయ
మగుపరకు జాగరణజేసి ఉదయమున స్నానాదులాచరించి
భగవత్పూజ నొసరించి బ్రాహ్మణభోజనము గావించి తత్తుంభ
మును ప్రతిమను వేదపారంగతుడైన శ్రోత్రియబ్రాహ్మణు
నకు సమర్పించవలయును. ఈ ప్రకారముగా ప్రతమాచ
రించిన పురుషుని జన్మము సఫలమై ముక్తికొందును.
పూర్వము రావణాసురుడు కార్తవీర్యునిచే బంధింపబడగా
రావణుని తాతయైన పులస్త్యుబ్రహ్మ కార్తవీర్యుని యాచించి
తద్బంధమునుండి రావణుని విడిపించుట దివ్యదృష్టిచే
జూచి నారదుడు “ఇదేమి అశ్చర్యము ! ఇంద్రాది సమస్త
దేవతలును రావణునిచే బంధింపబడిరి గాని ఇంత రణ
విశారదుడైన రావణుడు కార్తవీర్యునిచే బంధింపబడుటకు
కారణమేమి” యని నారదుడు పులస్త్యుని ప్రశ్నింపగా
పులస్త్యుడివిధమున కార్తవీర్యుని జన్మపుత్రాంతము వివ

రించెను. పూర్వము త్రేతాయుగమున మహిష్మతీపురమున హైహయాదుల వంశమందు దయించిన మహావీర్య సంపన్నుడైన బృహత్తరుడను మహారాజు నహస్ర భార్యా సమేతుడై దేవపత్నిసద్ధ మహర్ష్యాదిపూజల జేయుచు రాజ్య ధురంధరుడై న్యాయముగ పరిపాలించుచుండెను. గాని తనయుడు లేమి రాజ్యమందేమియు నాతనికి సౌఖ్యము లేదయ్యెను. అంత బృహత్తరుడిటులని విచారించబడెడంగెను.

“నే ననేకయాగముల జేసెయుంటిని. దాసము లనేక ముల నొనరించి యుంటిని. తాను దాసము జేసినట్టిగాని ఇతరులు దాసము చేసినట్టిగాని భూమిని యెవరు హరించు దురో వారు అరుపదివేలవత్సరముల పర్యంతము మల మందు క్రిములై పుట్టుచుందురు. గోవును బంగారమును భూమిలోని యొక అంగుళమునైనను హరించినవాడు సృష్టి ప్రళయమునొందు పర్యంతము నరకమునుబొందును. తాను దాసముజేసిన భూమి కుమార్తెతో నమానమనియు తన తండ్రి యిచ్చినది తోబుట్టువుతో నమానమనియు పరులు దాసము చేసినది తనకు దల్లియునియు ఆ ప్రకారముగా దాసములు చేయబడిన భూములను హరించిన వారు ఆయా సంబంధులతో సంపర్కముచేసిన దానితో నమానము. చేసిన పాపములన్నిటికిని ప్రాయశ్చిత్తములు జెప్పబడినవి గాని భూమిని హరించిన పాపమునకుమాత్ర మెచ్చటను ప్రాయశ్చిత్తము జెప్పబడియుండలేదు. అట్టి పాపమునకు నిష్క్రమింతురు. ధర్మము అధర్మముచే కొట్ట బడి న్యాయస్థానమునకు బోయినపుడు నభయందున్న పండితులును సభాసదులును అట్టి శిల్పమును (ధర్మహానిని) నివారించకపోయినచో (నూడబెరకకపోయినచో) అద్దాని వలన కలుగు ఫలములొ సగముపాలు పండితులకును, నాలగవభాగము ధర్మహాని గలిగించిన కర్తకును, నాలగవ పంతు సభాసదులకును జెందును.

శ్లో॥ న్వదత్తాంపరదత్తాం వా యోహరేతవసుంధరామ్ ।
షష్ఠిర్వర్షనహస్రాణి విష్ణాయాంబాయతేకమిః ॥
గామేకాంస్వర్ణమేకంవా భూమేరప్యేకమంగుళమ్ ।
హరన్తురకమాప్నోతి యాపదాభూత సంప్లవే ॥
న్వదత్తాదుహితాచైవ, పితృదత్తాతుసోదరీ ।
అన్వదత్తాతుమాతాస్యాత్ విప్రదత్తావసుంధరా ॥
ననిష్క్రమింహస్రేణ భూమిహరైవిశుద్ధ్యతి ॥
విద్ధోధర్మోహ్యధర్మేణ సభాయంత్రోపగచ్ఛతి ।
సచాన్యశిల్పం కృంతంతి విద్వాంసస్తత్యభానదః ॥
ఆర్థంహరతివైప్రాజ్ఞః పాదోభవతికర్తృమ ।
పాదస్త్రైవసభాసత్సుయేసనిస్తన్తి నిందితమ్ ॥

అగ్నినిసహితము భుజింప గల శక్తిసామర్థ్యములు గల వాడైనను బ్రాహ్మణద్రవ్యమును భుజింప శక్యముకాదు.

హలాహలవిషము విషముకాదు. విలసన - దానికి ప్రతిక్రియ గలదు. గాన ప్రతిక్రియలేని బ్రాహ్మణద్రవ్యమే విషము. విషము విషమును మ్రింగిన నొక్కని మాత్రమే చంపును. అగ్ని నీళ్లచే చల్లారును. అరణ్యుండు పుట్టిన అగ్ని మాత్రము అటుల చల్లారదు. బ్రాహ్మణద్రవ్యము కుల మును సమూలముగా దహించును. తెలియక బ్రాహ్మణ ద్రవ్యమును భుజించినవాడు మూడు తరములవరకు హత మగును. బలవంతముచే బ్రాహ్మణద్రవ్యమును హరించు వాడు వానియొక్క పదితరములకు ముందు పదితరము లకు వెనుకనుగూడ హతము కాబడును. ధనాన్తత్వ ముచే నేత్రములు మూసుకుపోయినవారై ఆత్మపాతమునకు విచారింపక బ్రాహ్మణద్రవ్యముల హరింతురు. అట్టి మూఢులు నరకము పాలగుదురు. విప్రకుటుంబముల యొక్క వృత్తిని హరించిన పరిపాలకులు అట్టి కుటుంబ ములు దుఃఖించి కార్చిన కన్నీటిచే యెన్ని ధూళిరేణు వులు తడియునో అన్ని వత్సరములు కుంభీపాకనరక మందు పచనము జేయబడుదురు. తాము దాసముజేసి నట్టిగాని, పరులు దాసముజేసినట్టిగాని బ్రాహ్మణవృత్తుల హరించువారు అరుపదివేల వత్సరములు మలమందు పురుగులై పుట్టుదురు. బ్రాహ్మణద్రవ్యమును హరించు అల్పాయుషులైన నరులు పరాజితులై అధికారచ్యుతి నొందుదురు. విప్రుడు తప్పచేసినను దండింపరాదు. చంపుటకు వచ్చినను శపించినను నదా అట్టి విప్రునకు నమస్కరింపవలయును. బ్రాహ్మణద్రవ్యమును హరించు వాడు హతమగును. అధఃపతితుడగును.

శ్లో॥ దుర్ధరంబతబ్రహ్మన్యం భుక్తమగ్నేర్మనాగపి ।
తేజీయసోఽపికిముతరాజ్ఞా మిశ్వరమానినామ్ ॥
నాహంహలాహలం మన్యేవిషంయన్యప్రతిక్రియా ।
బ్రహ్మన్యంహివిషంప్రాక్తం నాన్యప్రతివిధిర్బువి ॥
హిసన్తివిషమత్తారం వహ్నారద్భిఃప్రశామ్యతి ।
కులంసమూలందహతిబ్రహ్మ స్వారణిపావకః ॥
బ్రహ్మన్యందురనుజ్ఞాతం భుక్తంహన్తి త్రిపూరుషమ్ ।
ప్రసహ్యతుఃకలాదభుక్తం దశపూర్వాన్ దశాపరాన్ ॥
రాజానోరాజలక్ష్మ్యాన్ధానాత్మపాతంచవక్షతే ।
నిరయంయేఽభిమన్యన్తే బ్రహ్మన్యంసాధు బాలికాః ॥
గృహ్ణన్తియావతఃపాంశూన్క్రస్తతామశ్రువిస్తవః ।
విప్రాణాంహృతవృత్తీనాం పదాన్యానాంకుటుమ్బినామ్ ॥
రాజానోరాజకుల్యాశ్చతావతోఽబ్ధాన్నిరంజుశాః ।
కుమ్భిపాకేమవచ్యన్తే బ్రాహ్మదాయాపహరిణః ।
న్వదత్తాంపరదత్తాంవా బ్రహ్మవృత్తింహరేచ్ఛయః
షష్ఠిర్వర్షనహస్రాణి విష్ణాయాంబాయతేకమిః ॥

నమేబ్రహ్మధనం భూయాద్భుద్ గృద్ధ్వాల్పాయుషో
సరాః ।

పరాజితాశ్చ్యుతారాజ్యాద్ భవన్త్యుద్వేజినోహయః ॥

విప్రంకృతాగనమపినైవ ద్రుహ్యతమామకాః ।

ఘ్నంతం బహుశవంతం వానసుక్కురుత నిత్యశః ॥

బ్రాహ్మణార్థోహ్యపహ్యతోహరారం పాతయత్యధః ॥

ఈ ప్రకారముగా ధర్మశాస్త్రములు చెప్పచున్న యవి. నేనట్టి వానముల కెట్టి భంగమును గలుగజేయలేదు. విప్రుల ద్రవ్యమును హరించియుండలేదు. ఏ రాష్ట్రమందు బ్రాహ్మణులు వృత్తిహీనులైయుందురోనట యెద్దు (పశువు) వృద్ధి నొందదు. అశ్వముకూడ వృద్ధిబొందదు. గృహమందు పెరుగు కుండలు తరచబడవు. (పాడి, పంటలుండవు.) ధ్వంసమైనవారై ప్రజలు దొంగలగుదురు. సత్యముకంటెను ఇతరమైన ధర్మములేదు. తల్లితో నమానమైన గురువు లేదు. ఈ లోకమందు బ్రాహ్మణుడుకంటె యితర మెద్దియులేదు.

శ్లో॥ నై సాముఖపర్థతేనోతబాహో

నగర్గరోమధ్యతినమ్ముదానే ।

అపద్ధస్తాదన్యభూతాభవన్తి

యేషాంరాష్ట్రబ్రాహ్మణావృత్తిహినాః ॥

నా స్తినత్వాత్పరోధర్మో, నా స్తిమాతృసమోగురుః ।

బ్రాహ్మణభ్యః పరంనా స్తిప్రేత్యచేపాచభూతలే ॥

నేను యెవరి వృత్తులను హరించియుండలేదు. ఎట్టి అపమానములను జేసియుండలేదు. బ్రాహ్మణుడైవముల కన్ని విధముల తృప్తినిజేయుచున్నాడను. దేవతావిగ్రహమును ప్రతిష్ఠజేయుట సార్వభౌమత్వమును తస్మందిరనిర్మాణము త్రిలోకాధిపత్యమును, తద్దేవతాపూజ బ్రహ్మలోకప్రాప్తియు ఈ మూడును జేసినవాడు “నిరణ్ణానః పరమంసామ్యము పైతి” అను ప్రక్రియచే బ్రహ్మసమానుడగును. దైవములకు విప్రులకు తాము స్వయముగాగాని యితరులచేగాని యివ్వబడినట్టివాటిని హరించువారు అనేకవేల పత్నీరములు మలమును భుజించు జీవములై పుట్టుదురు.

శ్లో॥ ప్రతిష్ఠయాసార్వభౌమం, సద్మనాభువనత్రయం ।

పూజాదినా బ్రహ్మలోకం, త్రిభిర్భూతాన్యమితాయాత్ ॥

యఃస్వదత్తం పరైర్దత్తం హరేతసుర విప్రయోః ।

వృత్తింన జాయతే విద్భుగ పర్షణామ

యుతాయుతమ్ ॥

అను శాస్త్రము చొప్పున సనేక దేవాలయముల ప్రతిష్ఠించి యున్నాడను. దైవబ్రాహ్మణద్రవ్యములకెట్టి ఉపద్రవములు గలుగకుండ పరిపాలించుచున్నాడను. (1) ధర్మాది కార్యములకు నిధిని స్థాపించుట (2) చెరువులు ద్రవ్వించుట

(3) పుణ్యలోక ప్రాప్తికి పున్నామ నరకనివృత్తికి అన్నిట లైన పుత్రులగుట (4) బ్రాహ్మణ కుటుంబముల పోషించుట దేవాలయముల కట్టించుట (5) తోటలను నిర్మించుట (6) నష్టంధములను కృతినొందుట (7) బావులనుద్రవ్వించుట

శ్లో॥ నిధిస్తటాకః పుత్రశ్చ, బ్రహ్మస్థాపస్సురాలయం ।

ఆరామకృతికూపాశ్చ, సంతానాన్పత్నీరీతాః ॥

అనిచెప్పబడు సత్సంతానములందును ఆరు సంతానముల ప్రతిష్ఠించితినిగాని పుత్రప్రాప్తిని ప్రతిష్ఠించ జాలకున్నాడను. ఇదియేమి పాపఫలమోగాని నాకి జన్మమందు సంతాన ప్రాప్తి లేకపోయెను” అని బహుప్రకారముల చింతించి “తపస్సుచే సర్వ మరొరథములు సిద్ధించునని” నిశ్చయించి చీరవాసోజటాధరుడై రాజ్యపరిపాలనమును మంత్రులధీనముచేసి అరణ్యమునకేగెను. అంత నాతని భార్యలలో నొకతె హరిశ్చంద్రుని కుమార్తెయైన పద్మినీయను నామే భూషణాదుల వినర్పించి ఏక వస్త్రముతోనే భర్త ననుసరించి గంధమాదన పర్యతమునకేగెను. అట పదివేల సంవత్సరములు దైవమైన గదాధరుని గూర్చితపము చేసినను ఫలించలేదు. “నా భర్త పదివేలవత్సరములు తపమొనరించినను కష్టముల సశింపజేయు కేశవుడు ప్రసన్నుడుకాలేదు. విప్రకారము భగవానుడు ప్రసన్నుడై నాకు పుత్రసంతానమును గలుగజేయునో నట్టి ప్రతమును నాకుపదేశింపు”మని మహా సాధ్వియైన అనసూయా మహా దేవిని పద్మిని ప్రార్థింపగా—32 మానములకొకసారి వచ్చు (అధికమానము) మలమానమందలి శుక్లకాదశి దినమున నుపవాసముండి రాత్రిబాగరణము జేసిన సుతప్రదుడైన భగవానుడు శీఘ్రముగా ప్రసన్నుడగుననియు తద్వ్రత విధానమంతయు అనసూయామహాదేవి పద్మినికి బోధించెను. అంత పద్మిని విధివిధానముగ యేకాదశి దినమున జలపానముసహితము లేకుండ ఉపవాసముండి రాత్రి అంతయు సృతగీతములతో ప్రతసంపూర్తియగునరీకి శీఘ్రముగా గరుడవాహనారూఢుడై శ్రీ మహావిష్ణువు ప్రత్యక్షమై వరమును గోరుకొమ్మని చెప్పగా పద్మిని భగవానుని స్తోత్రముజేసి తన భర్తయైన బృహత్తరునికి పరమిప్పించవలెనని ప్రార్థింపగా—“మానములలోకెల్ల అధిక మానము నాకత్యంత ప్రీతికరమైనది. అందునను ఆ మధ్యయందుపచ్చు ఏకాదశి నాకు మరియుప్రీతిని వృద్ధి పరచునదైయున్నందున నీవాదినమున విధివిధానముగ ఉపవాసముండి వ్రతమాచరించినందున నీకు ప్రసన్నుడ నైతిని. నీ భర్తకిష్టమైన వరమునిచ్చెద”నని ఒదులు చెప్పి విశ్వమందుగల ప్రజల దుఃఖములనెల్ల బోగొట్టు నా భగవానుడు “ఓ రాజేంద్ర! నీయిష్టమైన వరమును గోరు

కొమ్ము” అని నుడువ మహాబలశాలియైనట్టియు, దైవ మానుష నాగదైత్యదానవయక్షరాక్షసాదులకు సహితము (ఒక్క భగవానుడు మినహా) జయింప శక్యముగానట్టియు, సర్వలోక సమస్కృతుడైనట్టియు కుమారుని ప్రసాదించ వలెనని రాజుకొరగా అట్లనే జరుగునని వరమిచ్చి భగవాను డంతర్ధానమొందెను. అంత సృష్టుడు పద్మినీ సహితము ధననగరునకు విచ్చేసెను. కొలది కాలమునకు పద్మిని మహాబలుడైన కార్తవీర్యుని గ నె ను. కార్తవీర్యునితో సమానుడైనవాడి త్రిలోకములందును లేడు. ఆకారణము చేతనే యుద్ధమందు రావణుడు అపజయమునొందెను. ఒక్క నారాయణుడు తప్ప ఈ మూడులోకములందును కార్తవీర్యుని జయింప శక్తిగలవారెవరునులేరు. కాబట్టి రావణునియొక్క ప రా జ య ము నకు ఆశ్చర్యమెంత మాత్రమునులేదు. మలమాసమందు వచ్చు యేకాదశీ ప్రభావముచేతను పద్మినియొక్క ఉపవాసవ్రతముచేతను దేవాదిదేవుడైన భగవానునిచే కార్తవీర్యుడు ప్రసాదించ బడెను. అని పులస్త్యుడు నారదునకు వివరించి జెప్పెను. మలమాస శుక్లైకాదశీ వ్రతమాచరించిన సర్వాభీష్టములు నెరవేరునని శ్రీ కృష్ణ భగవాను డానతియ్య యుద్ధిష్ఠిరుండు హర్షమునొంది అవ్రతమును బంధుమిత్రులతోగూడి విధి విధానముగా నాచరించెను.

శ్లో॥ ఏవం విధం యేషప్రతం మనుష్యా
భక్త్యా కరిష్యంతి మల్లిష్టుచన్యా ।
ఉపాస్యశుక్లామతి సౌఖ్యదాత్రీ
మేకాదశీంతేభువి ధన్యధన్యాః ॥
శ్రోష్యంతి యేతన్యవిధిం సమగ్రం
తేష్యంశ దాదోమనుజాభవంతి ।
యేవైపతిష్యంతి కథాంసమగ్రం
తేవైగమిష్యంతి హరేర్భివాసమ్ ॥

“వరమా” నామ అధికమాస బహుళైకాదశీ

వరమైకాదశీ చాలా పవిత్రమైనదియు భుక్తి ముక్తి ప్రదమైనదియునై యున్నది. పద్మినైకాదశీనందు చెప్పిన విధివిధానముల ప్రకారమే ఈ వ్రతము చేయవలయును. పూర్వమొకా నొక పృథు కాంపిల్యమును నగరమందు అభిజాత్యకులస్తుడును బహుధార్మికుడునునైన సుమేధు డను బ్రాహ్మణోత్తముడు గలడు. పూర్వకర్మ ప్రారబ్ధమునకు లోనైయుండెను. ఎందరిని యాచించినను భిక్ష దొరక దయ్యెను. ఇట్టి స్థితియందాతని భార్య బహుపతివ్రతయై భర్త శుశ్రూష జేయుచుండెడిది. తాను అకొన్నను భుజింపక ఆతిథులకు భోజనమిడి నత్కరించెడిది. అన్నములేదు, కష్టపడుచున్నామనెడి వాక్యమైనను భర్తతో పలికెడిదికాదు. ఇట్టి భార్యను చూచి సుమేధుడు తన శరీరమును దౌర్భాగ్య

మును నిందించుకొని భార్యయందు గల ప్రేమబంధముచే “నేనేమి చేయువాడను. ఎటకేగుదును. ఎందరనడిగినను ధనము లభింపదయ్యె. ధనము లేనిదే గృహకార్యములు నెరవేరవుగదా! నేను పరదేశముబోయి ధనము సంపా దించెదను. ఉద్యమించకపోయినచో నేకార్యములును ఫలించనేరవు. కాబట్టి పరదేశములకుబోయిన శుభము చేకూరును. నాపయనమునకు అనుమతి యిమ్ము” అని భార్యను అడుగగా నామె కళ్లవెంబడిని నీరు గార్చుచు చేతుల బోడించి వినయముతో “ఈ లోకములో యెక్కడ నైనను పూర్వమందేది యివ్వబడినదో అదియే ఈ జన్మ మందు లభించును. దానము చేయకపోయినచో మేరు పర్వతమునందుగాని సువర్ణపర్వతమునందుగాని యేమియు లభింపదు. పూర్వమునందు దానము చేయబడిన విద్య గాని, ధనముగాని, భూమిగాని ఈ జన్మమందు లభించును. బ్రహ్మచే యేది ఫాలప్రదేశమందు లభింపబడినదో అద్భియే లభించును. పూర్వజన్మమందు నీవుగాని నేనుగాని యే దానమును జేసియుండలేదు. సత్కృతుల హస్తమందు కొంచెమైనను ధనమునుంచలేదు. ఇచ్చినచో ఈ దేశమందు గాని పరదేశమందుగాని తప్పక లభింపగలదు. నేను మాత్రము నిన్ను విడిచి ఒక్క నిమిషమైనను నుండజాలను. భాగ్యయోగమున్న యిటనే ప్రాప్తించగలదు. గాని నీవు నాతో యిటనే యుండుట శ్రేయము” అని దీనముగా నామె బలుక నాతడు భార్య మాటల చొప్పున నటనే యుండెను. అంత నొకదినమున కొండిన్యూడను ముని సత్తముడేతంచెను. సుమేధుడును భార్యాసమేతుడై అమ్మునికి పూజలు సమర్పించి యధావిధిగ భోజనమిడిరి. అంత నా స్త్రీ “మునిసత్తమా! ఏ ప్రకారము దారిద్ర్యము క్షయమునుబొందును. పూర్వజన్మమందు పెట్టినదే ఈ జన్మ మందు ధనముగాని విద్యగాని పుట్టుదుగదా! నాభర్త నన్ను విడిచి పరదేశమునకుబోవ నిశ్చయించగా నాప్రార్థన చొప్పు నను హేతువాక్యములచేతను ప్రయాణము విరమించెను. నా పుణ్యభాగ్యమున తమరిటకేతించిరి. తమ ప్రసాదమున దారిద్ర్యము నిస్సంశయముగ నశింపగలదు. ఏవ్రతాదులు జేసిన దారిద్ర్యనాశనము గలుగునో ఆ ఉపాయమును సెలవిండు” అని ప్రార్థింపగా నమ్మునిసత్తముండు దీర్ఘముగా నాలోచించి యిట్లనియెను. “సమస్తపాపముల హరించునదియు దుఃఖదారిద్ర్య నాశనమొనరించునదియు “వరమా” అను విష్ణుతిథిగలదు. ఆ దినమున ఉపవాస ముండి రాత్రి జాగరణజేసిన ధనధాన్య సంపన్నుండగును. కుబేరుడి వ్రతమొనరించి ధనాధిపతియయ్యెను. భార్యను విక్రయించి బహుకష్టములకు లోనైన హరిశ్చంద్రుడి వ్రత మాచరించి భార్యను దిరిగి బొందినవాడై నిష్కంఠకమైన రాజ్యమును దిరిగి పొందగలిగెను. ఈ శుభప్రదమైన

వ్రతము తప్పక చేయనగును” అని అనతిచ్చి పంచరాత్ర వ్రతవిధానమునుకూడ వివరించి చెప్పెను. “పరమా” ఏకాదశీదినమున ప్రాతఃకాలానుష్ఠాన మొనరించి 5 దినముల వరకు నిరాహారుడైయున్నచో వాడు పితృమాతృ భార్యా నమేతుడై విష్ణుస్థానమునొందును. ఈ పంచదినములును ఏకాశనమొనరించువాడు సమస్తపాపములనుండి వినిర్ముక్తుడై స్వర్గలోకము నొందును. ఈ పంచదినములును విప్రునకు భోజనమిడిన దేవాసుర మనుష్యులతోగూడిన జగత్తంతకు భోజనమిడినటులనే. పూర్వకుంభమును దానముజేసిన చరాచరములతో నిండిన బ్రహ్మాండమును దానముజేసినటులగును. తిలపాత్రమును దానముజేసిన అందు గల తిలనంఖ్యతో సమానమైన వత్సరములు స్వర్గలోకమందుండును. ఘృతపాత్రమును దానముజేసిన సూర్యలోకమందు విశేషమైన భోగముల సనుభవించును. ఈ పంచదినములందును బ్రహ్మచర్యవ్రతముతో నుండిన స్వర్గమందు సమస్తభోగముల సనుభవించుచు స్వర్వేశ్వలతో ముదమునొందును. గాన ఈ విధానము చొప్పున భర్తతోగూడి ఈ వ్రతముజేసిన ధనధాన్యములు లభించి అంతమున స్వర్గలోకప్రాప్తి కలుగునని కొండిన్యడు అమెతో చెప్పెను. అంత భార్యాభర్తలు కొండిన్యముని చెప్పిన విధానప్రకారము మలమానమందలి “పరమా” యేకాదశీవ్రత మాచరించి పంచరాత్రవ్రతముకూడ సలిపిరి. వ్రతాంతమున ఆ దేశమును పరిపాలించు రాజభవ నమునుండి రాజకుమారుడు విచ్చేసి సమస్తవస్తువులతో నిండిన నూతనగృహమందు ఆ దంపతుల నివసించెని ఊపాధిని గలిగించు గ్రామాదులను ఆ సుమేధున కొనంగి,

వారి తపమునకు సంతసించి స్తోత్రముజేసి రాజు న్వగృహ మున కేగెను. మలమానమందలి కృష్ణపక్షమందు వచ్చు “పరా” నామయేకాదశీ దినమందుపవసించుటచేతను పంచరాత్రవ్రత ప్రభావమునను ఆ దంపతులు సమస్త పాపములనుండి వినిర్ముక్తులై సర్వసౌఖ్యములతోగూడిన వారై సమస్తభోగముల సనుభవించి అంతమున విష్ణు పురమున కేగిరి.

“ఈ పంచరాత్రవ్రతముచే గలుగు పుణ్యమింతయని చెప్పటకు శక్యముకాదు. దీనిచే పుష్కరిణ్యాదినరన్నులు, గంగావ్యాదినదులందు స్నానముజేసినట్టి పుణ్యమును ధేనువు మున్నగు ముఖ్యమైన దానములుచేసిన పుణ్యమును, గయయందు శ్రాద్ధముపెట్టుటచే పితరులు నంతో పించుదు రనెడి పుణ్యమును ఈ పరావ్రతమున గలుగును. రెండుకాళ్ల జంతువులలో బ్రాహ్మణుడును, నాలుగు కాళ్ల జంతువులలో గోవును, దేవతలలో ఇంద్రుడును యెటుల శ్రేష్ఠులో అటులనే మానవులలోకెల్ల యీ మల మానము శ్రేష్ఠమైనది. ఈ మలమానమందలి పంచ రాత్రము మహాపాపహరమని ప్రసిద్ధిచెందినదైయున్నది.

“పరమా” “పద్మినీ” యీ రెంటియందలి పంచ రాత్రములు పాపశోషణములైయున్నవి. అనేకవేల జన్మలచే భ్రమించుచు అతిదుర్లభమైన మనుష్యజన్మనొంది ఈ మలమానమందు స్నానముచేయకపోవుటయు ఏకాదశీ యందుపవసించకపోవుటయు యెంతయు విచారకరము. ఆ కారణముచే అతిప్రయత్నముననైనను పరమావ్రత మాచరింపదగినది.” అని శ్రీకృష్ణభగవానుడు యుద్ధిష్ఠరున కాసతిచ్చెను—

శ్లో ॥ యేత్వేవంభువి పరమావ్రతం చరంతి

సద్భక్త్యాశుభవిధినా మలిప్లుచేవై ।

తేభుక్త్వాదివివిభవం సురేంద్రతుల్యం

గచ్ఛేయుస్త్రిభువననందితస్యగోహమ్ ॥

సర్వే జనాన్సుఖినౌ భవంతు.

భక్తి

శ్రీ తటవర్తి సూర్యనారాయణ

భగవంతుని జేతుటయే జీవితపు సర్వోత్తమ లక్ష్యము. ఈ లక్ష్యప్రాప్తి కనేక సాధనలు గలవు. అందు భక్తియే నేటి యుగమున ముఖ్యసాధనము. ఏ యుపాయము చేత నైననుసరే-భగవంతుని సేవించుట-అనునది భక్తికర్తవ్యము భగవదుపాసన, భగవత్సేవ, భగవచ్ఛరణాగతి. ఇవన్నియును భక్తికంతర్గతములు. సాధారణముగ భగవంతుని గలియుటకు నాల్గుపాయములు - మార్గములు శాస్త్రములందు జెప్పబడినవి—కర్మయోగము, భక్తియోగము, జ్ఞానయోగము, ప్రవృత్తియోగము. వేదముల పూర్వభాగము కర్మకాండ, ఉత్తరభాగము జ్ఞానకాండ. భక్తి కర్మకాండ జ్ఞానకాండ - యీ రెండింటిని సమన్వయము చేయుచున్నది. కర్మ, జ్ఞానము ఇవి రెండును పరస్పర భిన్నములైనను ఒకటి రెండవదాని కంగమగును. జ్ఞానహీన కర్మ కేవలము కృత్రిమము, యంత్రక్రియవలె ప్రాణహీనమును. దానిలో శక్తియుండజాలదు; గనుకనే ఆ కర్మ అధ్యాత్మిక జగత్తులో సహాయకము గాజాలదు. ఇట్లే కర్మ హీన జ్ఞానముగూడ అధిక మహత్వపూర్ణమై కన్పడదు. కర్మహీనజ్ఞానమందు సమర్థత లేకుండుటచేత అది కేవలము శాస్త్రార్థ - వక్తృతావిషయమై యుండును. శాస్త్రార్థము గావించినంతలో - లేదా - జ్ఞానబంధ వక్తృత్వ మొనంగి నంతలోనే జ్ఞానము సార్థకముగాదు. సమస్త క్రియలు జ్ఞానాను వర్తించుటకు అవశ్యకము. క్రియాత్మకజ్ఞానము లేకుండుటచే నేటి జ్ఞానులలో జ్ఞానశక్తి యేదియు గన్పడదు. జ్ఞానమునకు విపరీతమై క్రియయున్నప్పుడు వక్తకు ఆ జెప్పబడిన జ్ఞానమందు విశ్వాసము లేదని తెలియవలెను. కర్మజ్ఞానముల రెండింటిని సహాయకమై భక్తి రెండింటి యందును సరసత్వమును బెంపొందించుచున్నది. ఉపాసనకు జ్ఞానకర్మల విరోధములేదు. కర్మ, జ్ఞానము ఈ రెండింటి మార్గము చిరకాలమునుండి ఉపనిషత్తులలో బుర్రాణములలో ప్రసిద్ధమై యున్నది. కర్మ జ్ఞానయోగములు రెండును భక్తియోగమునకు సహకారులు. జ్ఞాన నిరపేక్షకర్మ స్వర్గప్రాప్తికిని కర్మనిరపేక్ష జ్ఞానము కైవల్యమువైపున కగ్రసరమగుటకు నిర్దేశించును. కర్మ - జ్ఞానము ఈ రెండును గలిసినచోట భక్తి ఉద్బుద్ధమగుచున్నది. అప్పుడు జ్ఞాన కర్మ భక్తి-యీ మూడింటియొక్క లక్ష్య మొక్కటియే - ముక్తియగును. భక్తుడు కర్మకాండి కాదు, కర్మయోగియగును. కర్మకాండయొక్క సమస్త కర్మలు నకామములు. కర్మయోగముయొక్క సర్వకర్మలు

నిష్కామములునగును. కామన ఆసక్తి కర్తృత్వాభిమానము గల కర్మ మోక్ష సాధకముగాక బాధకమగుచుండును. భక్తుడనానక్తుడై నిర్లిప్తుడై జీవితములోని యెల్ల కర్మలు కేవలమొక్క కర్తవ్యప్రేరణచే భగవత్ప్రీత్యర్థమై కావించును. ఇందుచే అతనికి సీమాబద్ధ బుద్ధి - లేదా - భోగబుద్ధి యుండజాలదు. రాజనిక ప్రవృత్తి - లేదా - వాసన అతని కర్మలకు ప్రేరకముగాదు. వివేకము, కర్తవ్యము, సేవా బుద్ధియే అతని కర్మలకు ప్రేరకమగును. భక్తియోగము లేనిదే కర్మయోగ సఫలత్వము సందిగ్ధము. కర్మసంస్కారములే జీవాత్మకు బంధనములు. ఉక్తకర్మ సంస్కారములే ఆవిద్యారూపమైన కారణ శరీరమును నిర్మించుచున్నవి. కాని కర్మ స్వభిరూపతః త్యజించుట అనంభవము. జీవసాధారణమునకు అడుగడుగునను కర్మప్రయోజనమగుచున్నది. కర్మలు స్వభావతః మంచివి చెడ్డవిగ నుండవు. ఏ ఉద్దేశ్యముతో ఏ బుద్ధితో కర్మచేయబడుచుండునో దానియొక్క ఒక కెరట మంతః కరణములో లేచును. దీనిపైననే కర్మ మంచిచెడ్డ లాభారపడియుండును. కర్మ స్థూలశరీరముద్వారా చేయబడును గాని స్థూలశరీరమునకు మనస్సు వలననే ప్రేరణ కలుగును గాన శుభాశుభ కర్మలకు గారణము మనస్సు. అనత్ కర్మనుగూడ నత్కర్మగాజేసి గ్రహించగలిగినచో ఆ అనత్ కర్మకూడ నత్కర్మగాజాలును. బంధము ముక్తికి గారణము మనస్సే. దృష్టికోణము మారినచో ఏ కర్మయును బంధన కారణము గాజాలదు.

కర్మయోగము

ప్రారబ్ధ సంచిత క్రియమాణరూపములలో కర్మలు త్రివిధములు. ఈ జీవితములోని ప్రతియొక క్రియమాణ కర్మ సమాప్తమై సంచితములోనికి జేరుచుండును. సంచిత కర్మలలో భోగోన్ముఖ కర్మలు ప్రారబ్ధములైపోవును. ప్రారబ్ధ కర్మల భోగము తప్పనిసరియైనది. ప్రారబ్ధ కర్మలు వాసనా శ్రేణిని భోగసమయమున బెంచుచుండును. వాసనవలన ప్రవృత్తి, ప్రవృత్తివలన వాసన - ఈ చక్రము రాత్రింబవళ్లు తిరుగుచునేయుండును. ప్రవృత్తియే క్రియమాణకర్మకు పథప్రదర్శికయగును గాన మన ప్రస్తుతజీవితము అతిత జీవిత ఫలము, భావిజీవితమునకు ఆ బీజస్వరూపమును. స్థూలశరీరము సప్తమైపోయిననుసరే యీ స్థూల శరీరము ద్వారా చేయబడిన క్రియమాణ కర్మ సప్తమైపోవదు. ఏల

సన-కర్మచేసినచో మానసిక జగత్తున దానికొక ప్రతిక్రియ యుండును. దానివలన సంతాకరణమునందు సుఖము లేదా దుఃఖముయొక్క కెరట ముత్పన్నమగును. సూక్ష్మ శరీరములో దాని ఒక అంటు పండును. దానితో సూక్ష్మ శరీరము భోగమునకై ఇంకొక స్థూలశరీరమున ప్రవేశించును. ఉక్తకర్మ లేదా సంస్కారమే వానన లేదా ప్రవృత్తికి హేతు వగును. సత్కర్మల సంస్కారమువలన ప్రవృత్తికూడ మార్జితము కాగలుగును. ఇట్లే అనత్కర్మల సంస్కారము చేత ప్రవృత్తి కలుషితము కాగలుగును. సూక్ష్మశరీరము తన ప్రవృత్తికి అనుకూలమగు యోనినిర్వచనము చేసి కొనును. నిమ్మచెట్టునకు మామిడికాయలు కాయనట్లే సంయోగవశమున స్రవృత్తికి ప్రతికూలమైన యోనిలో ఏ సూక్ష్మశరీరమైన వెళ్లిపడినచో అది మాతృగర్భములోనే లేదా వీర్యకీట రూపముననే సశించిపోవును. సత్కర్మకు స్వర్గము అనత్కర్మకు నరకము ఫలము. రెండును బంధన రూపములు. కర్మయోగము మనకొక సులభోపాయము దెలుపుచున్నది. అహంకార రహితులమై అనానక్త - నిర్దిష్ట భావముతో మనము కర్మలు చేయగలిగినచో, దానివలన అంతాకరణమందు ఏ సుఖ-దుఃఖముల తరంగముత్పన్న ముగాకయున్నచో ఉక్తకర్మవలన సంస్కార ముత్పన్నము గాదు. లేదా సూక్ష్మశరీరముపై దాని ప్రభావముపడదు. ఇట్టి విధములైన కర్మలు జీవాత్మకు బంధన కారణములు కాజాలవు. ఫలానక్తి రహితులమై నిర్దిష్టలమైయుండి కర్మలుజేయుటయే కర్మయోగము. కాని అనానక్తులగుట, నిర్దిష్టలగుట ఎవనికి సాధ్యమైన విషయముగాదు. అంతాకరణమందు దాగియున్న వాననా నర్పిణి కర్మరస పానము చేయుచు పుష్టమై బలియుచుండును. వానన అనంఖ్యజన్మల పరిణామము. దానిని ఉపదేశముల మాత్ర మున త్యజించుట సులభముగాదు. ప్రవృత్తి ప్రకృతి యొక్క స్థూలరూపము. దానిని సప్తపరచుటకై చేష్టించుట ప్రకృతితో దారుణసంగ్రామము యన్నమాట. ఇందు సఫలత్వము గాంచుట అసంభవము. అనానక్తుడై కర్మలు చేసినచో ఆ కర్మల సంస్కారము అంతాకరణముపైన పడ దనునది తథ్యము. కాని అనానక్తుడైయుండుటనునట్లెట్లు? ఇటనే భక్తియోగము వచ్చి మన సమన్యకు సమాధాన మొనగరుచున్నది. భక్తియోగము మనకు—కర్మలు చేయు కుండా నీవుండలేవనినచో తప్పక చేయుము. కాని ఆ కర్మలు భగవంతుని కొరకు జేయుము. కర్తవ్య బుద్ధితో కర్మ చేయుము. కాని వాననవలన పేరితుడవై కర్మలు చేయుకము—అని ఉపదేశించుచున్నది. మనమెల్ల కర్మలు భవంతునికి సమర్పించివైచినచో సమర్పించివేయగలిగినచో క్రొత్తకర్మలుత్పన్నము కావు. కర్తృత్వబుద్ధియుండని హేతువుచేత క్రియ మా ణ కర్మలు ఫలితమొనంగవు.

జ్ఞానమువ్వారా సంచితకర్మ సప్తమై పాపగా కర్మబీజ ముండని హేతువుచేత తిరిగి జన్మముండదు. భక్తివ్వారా భగవంతుని సాక్షాత్కారము కాసంతపరకు ఈ కర్మచక్రము నెవ్వడు నెప్పుడును నివృత్తము గావించబాలడు. భగవత్సాక్షాత్కారము కాగానే హృదయగ్రంథి చిన్నమైపోయి సంతాపములు విసప్తమైపోయి కర్మక్షయమైపోవును. ఇందుచే భక్తివ్వారా భగవత్సాక్షాత్కారము చేసికొనుటావశ్యకము. బలవంతముగ నిండ్రియముల నిరోధించుటవలన లేదా ఆహారము గైకొనకుండుటవలనను వాననాబీజములు సశించవు. భగవద్దర్శనమువలన విషయరసము సప్తమై పోవును. భగవంతుని ద్వాస, చింతన, స్మరణముల ద్వారా హృదయవికారములు స్వతః విసప్తమై పోవును. జ్ఞానాలోకమున్నచోట అజ్ఞానాంధకారముండ బాలదు. భగవంతుని చిన్మయరూపదర్శనముకాగా అవిద్య తత్కాలమే సప్తమైపోవును.

జ్ఞానయోగము

జ్ఞానయోగసఫలత్వము భక్తియోగముపైననే ఆధారపడి యున్నది. వాచిక పుస్తకీయజ్ఞానము ఒక్క శాస్త్రార్థ విషయమే యగుచుండును. దానివలన ఉపరహిషణము లేదా వక్తృత్వముద్వారా లోకులకు మనోరంజనమగుటయేగాక ఇతర లాభమేదియునుగాదు. ఇంటిలో గూర్చుండి దీపమును గురించి ఆలోచించుటవలన మన ఇంటి చీకటి పోనట్లే వాచిక జ్ఞానమువలన భవసాగరతరణము బరగదు. జ్ఞానయోగ సఫలత్వము కొఱకు వానన క్షయముచేసికొనవలసి యుండును. కాని అసంతాపస్మముల వానన అంతాకరణమందు నిలిచియుండి కర్మరసపానము చేయుచున్నంత కాలము దీని శాంతపరచుట ఒక విధమున ససంభవమే. సంపూర్ణకామనలను శాంతపరచి సాధకుడు కేవల మాతృయందే సంతృప్తుడై యున్నప్పుడు వానిని స్థితప్రజ్ఞుడందురు. మనోనాశము వాననాక్షయము తత్త్వజ్ఞానము—ఈ మూడింటిని నొకేసారి అభ్యాసము చేయుసప్పుడు జ్ఞానయోగము ప్రాప్తించును. హృదయము వానసద్వారా సంతప్తమైయున్నంతవరకు మనుష్యుడు నిష్కాముడు కాబాలడు. కాని భక్తియోగముయొక్క సహాయముచేత హృదయము దానికదే శాంతమై పోవును. పరమాత్ముని సాక్షాత్కారమువ్వారా మాయాబంధనము చిన్నమైపోయి మనస్సు శాంతమైపోవును. కర్మబంధనము శిథిలమైపోవును. భక్తివిహీనమైన జ్ఞానమార్గము కేవలము ప్రయాసకు హేతువగును. తన యధాశక్తి చొప్పున భక్తిచేయుట అందరకును సులభము. భక్తియొక్క సహాయము లేక జ్ఞానమార్గము విఘ్నమయమైపోవును. అడుగడుగునకు పతనాశంక కలిగియుండును. జ్ఞానము భక్తికి పూరకము ప్రకాశక

మును. జ్ఞానహీనమగు భక్తి అంధవిశ్వాసమునకు జనని యగును. జ్ఞానములేనిచే ముక్తి కాజాలదనునది ధ్రువ సత్యము. ఉపాసనాత్మక జ్ఞానమునే ముక్తికి కారణమని తలచవలసియుండును. నిష్కామకర్మలద్వారా చిత్తము పరిశుద్ధముకాగా జ్ఞానముద్వారా ముక్తికలుగును. ఉపాసనాత్మక జ్ఞానము భక్తియోగము. — ఈ రెండింటిలో నెట్టి భేదమును లేదు. ఉపాసన-సేవలభేదముచేత భక్తి ద్వివిధములు. సర్వదా భగవచ్చింతనము ధ్యానము స్మరణము భగవంతుని యందసన్య విశ్వాసము తత్పరాయణ భజనము పేరు ఉపాసన. అసవరత తైలధారవలె హృదయము యొక్క అవిచ్ఛిన్నగతి భగవంతుని నామ—గానధ్యానములందు లగ్నమైపోయినప్పుడు పరమాత్ముడు ప్రత్యక్షము కాగా జీవాత్మ తన వేరుగ అస్తిత్వము బోగొట్టుకొని పరమాత్మునితో నేకమైపోవును. దీనినే ఉపాసన - లేదా జ్ఞానయోగమని యందురు. ఉపాసనా సఫలతకై భగవంతుని యెడల అసేమప్రేమయుండుటావశ్యకము. హృదయములో అనురాగములేనిచే కేవలము యోగము జపము తపము ధ్యానము మున్నగు వాటిద్వారా భగవత్ప్రాప్తి కాజాలదు. భగవంతుని పాదపద్మములయంపంతఃకరణము లగ్నము చేయుట యనునదే యోగమని చెప్పబడును. బంధువులపైన మనస్సు మోహమున ఆబద్ధమై యున్నంత వరకు చిత్తము భగవత్ప్రాదములయందెట్టి విధముగను లగ్నము చేయబడదు. ఇందుచే మమతాహీనుడై మనస్సును భగవంతుని అడుగు దమ్ములపై హత్తించవలసి యుండును. ఉపాసనలో భగవత్ప్రేమ అత్యంతావశ్యము. విలసన - మనము దేనిని అన్నిటికంటె సధికముగ బ్రేమించెదమో రాత్రింబవళ్లు ఎట్టిదాని ధ్యానము స్మరణము మనకిష్టముగనుండునో అట్టి దానిలోనే మన కాసందానుభూతి కలుగును.

భగవంతుని మనము హృదయపూర్వకముగ బ్రేమించిన యెడల తద్ధ్యానము మన హృదయమునుండి యెప్పుడును దొలిగిపోవదు. పరమాత్ముని ధ్యానించుటలో స్మరించుటలో మన కాసందము లభించును. భగవచ్చింతనములో సర్వదా మత్తులమై మనము ఆసందమత్తులో మునిగియుండుము. అట్టి వేళ మనము భగవచ్చింతనము మాని ఒక్క నిమిషమైనను ఊరకొని యుండజాలదు. అంతఃకరణమునకు అన్నిటికంటె ఆకర్షణీయమైనది ప్రేమ. సాంసారికవస్తువులపై ఆప్తులపై ఈ ప్రేమ కామమనియు భగవత్ప్రీతి కొఱకైన ప్రేమ ప్రేమ యని చెప్పబడును. ఇట్టి సాంసారిక వస్తువులనుండి తప్పించి పరమాత్మునిపై లగ్నము చేసినచో తప్పక లగ్నమగును. ప్రేమ లేనిచే మనస్సు భగవంతుని చింతనముపై క్షణకాలముగూడ నిలిచియుండజాలదు. కారణమేమన-మనస్సుయొక్క స్వభావము చంచ

లత్వము గదా. అవలంబన శూన్యముకాగా మనస్సు స్వభావతః విషయముల వైపునకు బరుగెత్తును. విషయ లోలుపమైన చంచలమైన మనస్సును భగవంతునియందు లగ్నము చేయుటకు రెండు సాధనలావశ్యకములు. ఒకటి ఆభ్యాసము, రెండవది వైరాగ్యము. ఆభ్యాసమువలన మనస్సు మెల్లమెల్లగ భగవంతునియందు స్థిరమగుటకారంభించును—ప్రేమించుటకు త్యాగమినుమడించును వైరాగ్యముద్వారా సాంసారిక భోగములయెడ విరక్తి పెరుగుచు భగవంతునియందు అనురాగము కలుగును. భగవంతుని యెడల అవిచలమైన ప్రేమకలుగుట యనునదే “పరాభక్తి”. “సా పరానుభక్తిరీశ్వరే”—ఈ శాండిల్య సూత్రముగూడ దీనినే వుష్టికరించుచున్నది. భక్తియొక్క రెండవరూపము సేవ. సేవలేనిచే జపతపాధ్యానస్మరణములు మున్నగు వానిద్వారా కార్యనిధి కాజాలదు. ఉపాసన మున్నగునవి మానసికసేవ. శారీరక మానసిక భేదములచే సేవ రెండు విధములు. భగవంతుని యైదురూపములు శాస్త్రప్రసిద్ధములు—పర, పూహ, విభవ, అంతర్యామి, అర్చావతారములు. శరీరముద్వారా కేవల మర్చావతారమునకే సేవ జరుగ గలుగును. ఉపర్యుక్త పంచరూపములలో ప్రతియొకదాని సేవ చేయుటయు నావశ్యకము. భగవంతుని అర్చావతారమునుగాక మిగిలిన నాల్గు రూపముల సేవయు శరీరము చేతగాని వాణివలనగాని కానేరదు. మనో మందిరమునుండి వాసనాధూళిని తుడిచి వేసి భక్తిజలముతో బ్రక్షాళితమొనర్చి జ్ఞానాలోక దీపమును వెలిగించి ప్రేమ నింహసనముపై భగవంతుని మానస మూర్తిని స్థాపించుట పరబ్రహ్మసేవ. ఇందువలన మనస్సు పరబ్రహ్మయొక్క ఆలోకముచేత ఆలోకితమై పోవును. హృదయము పరమాత్ముని పదసరేరుహంబులయందు తన్మయమైపోవును. ప్రేమధ్యానముల ప్రగాఢత్వముచేత భగవంతుడు మానస చక్షువుల యెదుట ప్రత్యక్షమగును. ఇదే పరబ్రహ్మయొక్క మానససేవ. పూహరూప భగవంతుడు నృప్తి-లేక మాయా నియామకుడు. భగవంతుడును శేషశాయియునగు వానదేవుని - అనంఖ్య బ్రహ్మాండముల లీలా విభూతులకు ప్రభువును - నంకర్షణ ప్రద్యుమ్న అనిరుద్ధ, బ్రహ్మ, విష్ణు, శివ విభూతులుగలవానిని శుద్ధాచరణము ద్వారా శారీరక మానసిక పవిత్రత్వము ద్వారా మానసికసేవ చేయుచు అంధకారమునుండి ప్రకాశము వైపునకు అనత్తునుండి సత్తు వైపునకు బోవుటకు ప్రయత్నించవలసి యుండును. శ్రీరామ కృష్ణులను ‘విభవ’ రూపులందురు. పురాణశ్రవణము, ప్రార్థనము, జపము, స్తోత్రము, నామసంకీర్తనము మున్నగువాటితో వీరిని సేవించవలెను. అంతర్యామియగు భగవంతుడు సర్వత్ర సర్వప్రాణులయందును విరాజమానుడై యున్న

వాడు. ఇట్టి సూక్ష్మ వ్యాపక చరాచరాంతర్యామియగు భగవంతునిసేవ మూడు విధములుగ జరుగును.

(1) భగవంతుడంతర్యామియై యుండని స్థానమేది యునులేదు. గాన, మనుష్యుడు దాని రహస్యముగ ఏ దుష్కర్మయొసను జేయగలుగుటకు గుప్తస్థానమేదియును లేదు. గుప్తస్థానమందు మనస్సును మోసగించి ఏ కర్మయు జేయకుండుటయే అంతర్యామి భగవంతునిసేవ.

(2) సకలప్రాణులశరీరములును భగవంతుని మందిరములు గాన నెవనితోడను రాగద్వేషములతో ప్రవర్తించక దీనుల యార్తిభోగిల్లుటకు బ్రయత్నించుట అంతర్యామి భగవంతుని రెండవసేవ.

(3) తన శరీరముగూడ అంతర్యామి భగవంతుని మందిరము. గాన భగవంతుని మందిరమును స్వచ్ఛముగను బవిత్రముగనుంచుట అంతర్యామి భగవంతుని తృతీయసేవ. కామక్రోధాదులను వినర్ధించి సంధ్యా, పూజా, ఆరతి, భోగ పుష్పచయన ధూపదీపదానాలు అర్చావతార సేవలు. ఈ సేవలు ప్రతిమా మూర్తికి జేయబడును. స్వభోజనము భగవంతునినైవేద్యము భోగముకొరకు నిర్దవరుచునప్పుడు అభోజ్యభోజన - భక్షణముచేయుట భగవంతుని సేవకాజాలదు. అభోజ్యభోజనము భగవంతునికి సమర్పింపబడజాలదుగదా! భోజన, కర్మ, పూజా, దాన, తపస్యాదులేమిచేసినను అన్నియును భగవంతుని కర్పించివేయుము. ఇట్లుగావించినచో కర్మలేపము నిన్ను నృశించనై సజాలదు.

భక్తి - భక్తవిధములు - భేదములు

సర్వసృష్టాదుడు సర్వజ్ఞుడు సర్వశక్తిశాలి యగు భగవంతునిపైస ఆధారపడి భక్తిగలుగువారలే భక్తులు. జ్ఞానయోగమున కర్తుడగువానికి తొలుదొల్ల సాధన చతుష్టయముతో (విచార, వైరాగ్య, షట్ సంపత్తి, ముముక్షుత్వము) కూడి యుండవలసి వచ్చుచున్నది. విరక్తికలుగనిదే జ్ఞానయోగమునకధికారి యెవ్వడును గాజాలదు. అసధికారి ప్రయత్నించిననుగూడ జ్ఞానముయొక్క ముఖ్యఫలమును బడయజాలడు. కాని భక్తికధికారియగు వాడు అన్నియు గాజాలును. భగవద్గీతలో భగవానుడు — బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులు, పాపయోసులును, స్త్రీలును చివరకు దురాచారియగు పురుషుడునుగూడ భక్తికధి కారులే యని చెప్పియుండెను. భగవంతుని భజించుటలో జాతివిచారణ యెద్దియునులేదు. భక్తికధినుడై భగవంతుడు సీవాతినీచులగృహమునగూడ పదార్పణము చేయును. భగవద్గీతలో—

చతుర్విధా భజంతే మాం జనా సుకృతినోఽర్హసః

అర్తే జిజ్ఞాసు రద్భాక్తి జ్ఞానీష భరతర్షభ (3 - 16)

“అర్హసా! అర్తుడు, జిజ్ఞాసువు, అద్భాక్తి, జ్ఞాని, ఈ నాలుగు విధములైన భక్తులును నాభజనము చేయుచుందురు. ఇందులో అంపరికంబై నిమ్నశ్రేణిభక్తుడు అద్భాక్తి. అతని కంటె శ్రేష్ఠుడు అర్తుడు. అతనికంటె జిజ్ఞాసువు. అతనికంటె జ్ఞాని శ్రేష్ఠుడు.” అని శ్రీ కృష్ణుడును వి యుండెను. భోగైశ్వర్య పదార్థము లిచ్చించి భగవంతుని భక్తిలో ప్రవృత్తుడగు వానికి భజనము గొణమై పదార్థ ప్రాప్తియే ముఖ్యమగుచున్నది. విలసన-అతడు పదార్థ ప్రాప్తికొఱకే భగవంతుని భజించుచున్నాడుగాని భగవంతునికొక గాదు. తన బల - బుద్ధిపై భారముంచక అతడు భగవంతునిపై భారముంచి ధనముకొకకు భక్తిచేయుచున్నాడు; గాన అతనిని భక్తుడని చెప్పుదురు. స్వభావతః భగవంతునిపై విశ్వాసముండి భజనముచేయుచుండును గాని తన ధన వైభవములు నాశనమైన పిదప లేదా శారీరకకష్టము ప్రాప్తించిన మీదట ఆ కష్టమును బోగట్టుమని భగవంతుని బ్రార్థించుచుండు వాడు అర్త భక్తుడని చెప్పబడును. అర్తభక్తుడు అద్భాక్తివలె వైభవమునుగాని భోగమునుగాని పొగుచేయనెంచడు. కాని ప్రాప్తవస్తు వినాశనముచే - శరీర కష్టమును సహించుటకనమర్తుడై భగవంతుని శరణు జొచ్చుచున్నాడుగాన అద్భాక్తికంటె వానికొరక తక్కువ. జిజ్ఞాసుభక్తుడు తన శరీర పోషణముకొరకుగూడ ఏ యాచనము జేయడు. కేవలము భగవత్తత్వమెరుంగుట కొఱకే భగవంతునిపై ఆధారపడియుండును. జిజ్ఞాసు భక్తునికి జన్మ - మరణ రూపమైన సాంసారిక దుఃఖములనుండి రక్షణము బొందుకొరక ద్వారా పరమాత్మ - తత్త్వప్రాప్తికొరక గలుగును. కాని జ్ఞానిభక్తుడు సర్వదా నిష్కాముడగుచుండును. కావుననే జ్ఞానిని భగవంతుడు తన ఆత్మయేయని చెప్పియున్నాడు. జడగ్రంధి రహితులై ఆత్మారాములైన మునీశ్వరులుగూడ జ్ఞానముద్వారా భగవంతుని అహైతుకి భక్తి చేయుచుందురు. విలసన - భగవంతుడిట్టి దివ్యగుణములకాధారుడు. భగవంతుడు తన భక్తుల మహిమము వర్ణించుచు భాగవతములో - నేను భక్తుల పాదరజముకొర సర్వదా వారి వెనువెనుకనే తిరుగుచుండును. వారిచరణధూళి ఎగిరి నా శరీరముపై ఎప్పుడు పడునా - దానివలన నేనేప్పుడు పవిత్రుడనగుదునా - అని వాంఛితము.—“ఓద్విజవరా. నేను సర్వదా భక్తుల కధినుడను. నాలో లపమైనను స్వాతంత్ర్యములేదు” అని చెప్పియుండెను. ఎవరివెనువెనుకనే భగవంతుడు తిరుగుచుండునో అట్టి వారికేమి విచారముండును? జ్ఞానిభక్తుని యోగక్షేమము భగవంతుడు స్వయముగా పహించును. ఇందులకొక దృష్టాంతము. (నశేషము)

స్వర్ణవేది

గోవర్ధన్

ఈ కథలో....

బసవేశ్వరుడు :—వీరశైవుల గురువు, కల్యాణపురం ప్రభువు
వీరశంకరుడు :—బసవేశ్వరుడి ప్రధాన శిష్యుడూ, ఉజ్జయిని రాజు
బిజ్జలుడు :—ఒక రాజు, బౌద్ధుడు
జిన్నే శుడు :—నిద్దవరం ప్రభువు, బౌద్ధుడు, బిజ్జలుడి స్నేహితుడు
బంగాళుడు :—జిన్నేశుడి మంత్రి
సిరియమ్మ :—తెలుకుల మనిషి
చినబసవడు :—సిరియమ్మ భర్త

ఇంకా బౌద్ధులూ జంగమయ్యలూ దేవుళ్లూ దెయ్యాలూ కలిసి ఈ కథను నడిపిస్తారు.

1

“ఏం - తెలిసిందా, మనం ఎవరమో?—నువ్వు దొంగ వైతే, నేను దొంగల్లో దొంగని. బుద్ధికలిగి మనులుకో—”

“లొంగిపోయాను బాబూ, క్షమించండి. నన్ను వదలేయండి. ఎవరో దారిని పోయే బాటసారి అనుకున్నాను. డబ్బుకి ఆశపడి....”

“అఁ, ఏ-చ్చి-వా-డా! - నీక్కావల్సింది డబ్బేకద?—ఆ నంగతి నాతో చెబితే నీక్కావల్సినంత వర్షం కురిపించే వాణ్ణిగా. పోనీలే - ఇప్పుడేనా మించిపోయింది లేదు. కానైతే, నీ పల్ల నా కొక చిన్నపని కావాలి. అయితే చాలా....”

“చెప్పండి బాబూ?—”

“ఏమంత కష్టమైన పని కాదులే. నువ్వు రోజూ చేసే పనే. అంటే ఏమిటో బోధపడిందా?—”

“అఁ—దొంగతనమా?—”

“అవును. చేస్తావా మరి?—” చెప్పిన పని నెరవేర్చుకు వచ్చావంటే—ఇదిగో గలగల.....నీ యావజ్జీవితమూ ఖులాసాగా గడపవచ్చు.”

“అఁ!—”

“ఏం?—చెప్పమన్నావా, ఆ పనేదో?—”

“చెప్పండి బాబూ, మీ పనికన్నానా?”

“మనం ఇప్పుడెక్కడున్నాం?—”

“బసవయ్యగారి దేవళందగ్గర”

“అఁ - తిన్నగా దేవళంలోకి వెళ్లు. గర్భగుళ్ళో ధగధగ మెరుస్తూ ఒక శివలింగం వుంటుంది. పోయి దాన్ని ఎత్తుకురా.”

“అఁ - శివలింగాన్నా, బాబూ?—”

“అవును. ఊఁ - చప్పన పోయిరా, ఇక్కడే కాచుకుని వుంటా.”

అర్ధరాత్రి చంద్రుడేమంత కళగా లేడు. నక్షత్రాలే కాస్త మినుకు మినుకుమంటూ వున్నాయి. ఆ నిశిత్రాత్రి నమయంలో—కాస్సేపట్లోనే దొంగ శివలింగం చేతపట్టుకు చక్కావచ్చాడు. అది తీసుకుని అవ్వకి మాయ మయ్యాడు!—

2

అనాడు బిజ్జలమహారాజు కొలువు కూటం కిటకిటలాడుతూవుంది. బౌద్ధభిక్షువులతో కిక్కిరిసిపోయింది. ప్రతీ నన్యానిదగ్గరా ఒక్కొక్క మూట వుంది. బిజ్జలుడు ఎంతట వస్తాడా అని సభాసదులు వెయ్యికళ్లతో నిరీక్షిస్తూవున్నారు.

తూర్యనాదాలు వినవచ్చాయి. వందిమాగధులు మహారాజును కీర్తిస్తూ సభలోకి వచ్చారు. సభాసదులు లేచి నించున్నారు. మహారాజు బిజ్జలుడు వేంచేసి, సింహాసనం అలంకరించాడు. అట్టే సభవేపు తిలకించి, ఆశ్చర్య పోయాడు!—

“అహ!—ఏమిటి నా భాగ్యం!—బౌద్ధసంఘాలన్నీ వచ్చి నా కొలువుకూటాన్ని ఆలంకరించాయే!—మహానుభావులారా!—ఏమిటిదంతా? మీ రాకకు కారణం ఊహించలేకుండావున్నాను. మూటాముల్లెలతో సహా రావటం చూస్తే, ఏదో యాత్రాసక్తులై వున్నట్టు కనబడుతున్నదే?—”

ఆ బౌద్ధుల పెద్ద లేచాడు, “బిజ్జలాధీశ!—వెయ్యేళ్లు వర్దిల్లు. ఇంతకాలంగా నీ రాజ్యంలో బౌద్ధమతానికి అదరణ ఇచ్చి పోషించినందుకు మేము, నదా కృతజ్ఞులం. కానీ

ఇప్పుడు ఈ దేశంలో బౌద్ధానికి తావులేకుండా పోతున్నది. శైవమతం బయల్పడింది. అప్పుడే అది దేశమంతటా వ్యాపించింది. బసవేశ్వరుడూ, వీరేశంకరుడూ కలిసి అంగ వంగ కళింగాధిపతుల్ని, ఇంకా తక్కిన సామంతులనూ మొత్తం డెబ్బయ్యేడుమందిని కూడగట్టుకుని, బౌద్ధాన్ని సమూలంగా పెకలించివేయటానికే పూనుకున్నారు. నీ బోటి బౌద్ధమతాధిమానులుకూడా ఈ ఆక్రమాలు చూస్తూ ఊరుకుంటే, ఇక బౌద్ధానికి తావేదీ?—బౌద్ధులకు గత్యం తరం?—అందుకనే, మాకు శరణ్యం లభించే మరొక చోటుకి పోదామని బయల్దేరాం. సెలవా?—”

ఈ మాటలు వినలేక బిజ్జలుడు చెవులు రెండూ మూసుకుని, “చాలు చాలు, మీ మాటలు. ఇంత కాలంగా మిమ్మల్ని ఆదరించిన బిజ్జలుడు ఇకమీదట మాత్రం ఆదరించలేడా?—బౌద్ధాన్ని పోషించలేడా?—బిజ్జలుడు అంత అనమర్దుడనుకున్నారా?—శైవం కాదు, వైష్ణవం కాదు. మరెన్నిమతాలు వర్తిల్లినా మీరేమీ భయపడనక్కరలేదు. దేశంలో ఇటువంటి కలతలు పుడుతూనే వుంటాయి, నహజం. అటువంటిప్పుడే మనం ధైర్యంగా వుండి, అందుకు కారణమైన దుష్టశక్తుల్ని అణచివేయాలి. వాటిని లొంగదీస్తే అన్నీ చక్కబడతాయి. మీ బోటి పెద్దలు మాకు ధైర్యంచెప్పి, కర్తవ్యం ఆదేశించాలే గాని, ఇలా తొంపర పడటమా?—చెప్పండి—మీకు ఇంతటి కలత కలిగించిన ఆ దుష్టశక్తు లేవే చెప్పండి. సాధ్యమైతే యుక్తిగానూ, లేకుంటే శక్తి చూపి ఆ దుష్టుల్ని రూపు మాపించివేస్తాం. చెప్పండి....ఊ....” అని పొరుషంగా పలికాడు.

బౌద్ధులపెద్ద చిరునవ్వుతో, “సహవాన్, బిజ్జలా—సహవాన్. అవరమంటే నీదే ఆదరం. ప్రభువంటే నువ్వే ప్రభువు. రాజ్యమంటే నీదే రాజ్యం, రామరాజ్యం. మాకు అభయం ఇచ్చావు, చాలు. సంగతి విను—కల్యాణపురానికి ప్రభువు, బసవేశ్వరుడు. అతను సాక్షాత్తు నందికేశ్వరుడే నని ప్రజల్లో గొప్ప సమ్మతం. ఒకానొక సిద్ధుడివల్ల ఆ బసవేశ్వరుడు మహత్తరమైన స్వర్ణవేదిలింగాన్ని సంపాదించాడు. ఆ స్వర్ణవేదితో ఇనుమును బంగారంగా మార్చవచ్చు. అది వున్నచోట ప్రజలు ఎటువంటి కష్టాలుగానీ లేకుండావుంటారు. ఇక ఆ స్వర్ణవేదితో బసవేశ్వరుడికి నిరి ఎత్తుకొనటంలో ఆశ్చర్యమేముంది?—బంగారుకోట కట్టించాడు. ఆ కోటలో స్వర్ణవేదివేపుణ్ణి ప్రతిష్ఠింపించాడు. కన్నుల వైకుంఠంగా నిత్యమూ ఉత్సవాలేనట!—ఆ స్వర్ణవేది చేతిలో వుండగా వాళ్లేం చెయ్యలేరు?—ఇక బసవేశ్వరుడి పేరూ, అతని శైవమతమూ, ఆ స్వర్ణవేది ప్రభావమూ—వీటిని గురించి ప్రజ అంతంతా ఇంతింతా చేసి చెప్పకొనటంలోనూ, శైవమతాన్నే స్వీకరించటంలోనూ అబ్బురం ఏముంది?” అన్నాడు.

బిజ్జలుడు, “సరి—దీనికంతటికీ మూలకారణం ఆ మాయలింగమన్న మాట. కానీండి—ఉపాయంగా ఆ లింగాన్ని కాస్తా వాళ్లదగ్గర్నుంచి కాబేస్తే తీరిపోతుంది. హా—ఆపైన వాళ్లేం చెయ్యగలరు?—” అని నచ్చ జెప్పాడు.

సభలో జయజయనాదాలు చెలరేగాయి.

3

“హా, బసవా!—ఎన్నడూ లేనిది ఏమిటి దుర్నిమిత్రాలు?—ఇందాకా దెయ్యం పట్టినట్టుగా ఆ మనిషి ఎవడో వెరికేకలువేస్తూ ఎదురువచ్చాడు!—ఇప్పుడు మళ్లీ ఎవరో తుమ్ముతున్నారు!—ఏమిటి అవశకునాలన్నీ!—ఇవి తెలియజేస్తున్న హెచ్చరిక ఏమిటి!—కానీండి. అవతార పురుషుడైన మన బసవేశ్వరుడుండగా మనకేమిటి భయం?—మంచో, చెడ్డో ఆయనే చూసుకుంటాడు. జై బసవా” అంటూ తరిక్కుస్తున్నాడు, ముందుగా నడుస్తున్న వీరేశంకరుడు. అతను బసవేశ్వరుడి ప్రధాన శిష్యుడు. గురువు - బసవేశ్వరుడన్నా, వీరశైవమతమన్నా ప్రాణాలేనా అర్పించటానికి అతను వెనుదీయడు.

వీరేశంకరుడు “జై బసవా” అనగానే, అతని వెనకాలే నడుస్తున్న డెబ్బయ్యేడుగురు రాజులూ ఆవేశంగా;

“బసవేశుడే మనపాలిటి దైవము

బసవేశుడే మన ప్రాణబాంధవుడు

బసవేశుడే మనపాలిటి భాగ్యము”

అంటూ గొంతెత్తి కిరించారు. ఆ డెబ్బయ్యేడుగురు రాజుల వెనక భజనలుచేస్తూ బంగాలూ, శివభక్తులూ నడుస్తున్నారు. కాస్సేపట్లోనే వాళ్లంతా స్వర్ణవేదిశ్వరుడి బంగారుదేవాలయం చేరుకున్నారు.

దేవదాసీలు సృత్యగానాలతో వచ్చి రాజుల్ని ఆహ్వానించారు. తరవాత పూజారి వచ్చాడు. వీరేశంకరు డిచ్చిన తాళంచెవులు తీసుకుని దేవాలయం తలుపులు తెరిచాడు. లోపలికి చూస్తూనే విస్తుపోయాడు!—వీరేశంకరుడు చిత్రరపోయాడు!—తక్కిన రాజులంతా కలవరపడ్డారు!—ఏమీ?—శివలింగం మాయమైంది!—తాళాలు తాళాలుగా వుండగానే, గుళ్లో లింగం మాయమైంది!—

ఇక్కడ వెదికారు, అక్కడ వెదికారు. గుడి అంతా గాలించి చూశారు. చుట్టూతా తిరిగి తిరిగి చూశారు. ఊళ్లో వాకబులు చేయించారు. లింగం దొరకందే!—వీరేశంకరుడికి మతి పోయినట్టయింది. ఒకళ్లకూ గత్యంతరం తోచలేదు.

“స్వామీ, స్వర్ణవేదిశ్వరా!—ఎక్కడికి వెళిపోయావు? ఏమూల దాక్కున్నావు? మామీద ఎందుకు నీ కంఠ

కోపం? - నీకేం లోపం చేశాము?—మావల్ల ఏం అపచారం జరిగింది?—మా భక్తిశ్రద్ధలు నీకు తృప్తికాలేదా? ఎందుకు మాకి పరీక్ష?—” అంటూ కన్నీరు మున్నీరుగా విలపించారు. దుఃఖం ముంచుకువచ్చి వీరశంకరుడు మూర్ఛపోయాడు.

తక్కిన రాజులకు ఏమీ పాలుపోలేదు. కాస్సేపటికి వీరశంకరుడికి తెలివవచ్చింది: “రండి - మనకింక కర్తవ్యం ఆదేశించగలవాడు మన బనవేశ్వరు డొక్కడే. ఆయన పాదాలు పట్టుకు ప్రార్థిద్దాం, రండి....” అంటూ లేచాడు. అతని వెంట తక్కిన శిష్యబృందమూ, భక్తకోటికూడా బయల్దేరారు.

4

సంగతి సందర్భాలన్నీ బనవేశ్వరుడు చక్కగా ఆర్థం చేసుకున్నాడు : “వీరశంకరా!—రాజపరులారా!—భక్తులారా!—వీరనైపులైవుండి, నా శిష్యులుగా చేరి మీ రిలా దుఃఖించటం ఏమీ బాగాలేదు. మనమంతా ఇలా విలపిస్తూ కూచుంటే ఆ దేవుడుమటుకు సంతోషిస్తాడా?—అయ్యో, వీళ్ళింతలా దుఃఖిస్తున్నారే అని జాలి తలుస్తాడా?—మనకు ఆ స్వర్ణవేధిమీద వుండే అసక్తికి మెచ్చుకుంటాడా?—అసలంతకి మీరు స్వర్ణవేధికోసం ఎందుకు దుఃఖిస్తున్నారో నాకు అర్థంకాకుండావుంది. ఆ స్వర్ణవేధిలో ఏ ముంది? మన దేవుడు - ఈశ్వరుడు ఆ మాయలింగంలోనే దాక్కుని వున్నాడా?—అలా అనుకుంటే మీరు చాలా పొరబడ్డారన్న మాట. శివుడు ఆ స్వర్ణవేధిలోనే కూచుని వుంటే, ఆయన పాలనలో వుండే ఈ ప్రపంచం యావత్తూ ఏంకాను?—కనుక ఆ ఉద్దేశమే తప్పు. పరమేశ్వరుడు ఈ లోకమంతటా నిండివున్నాడు. ఈ నృప్తిలో ప్రతీదీ ఆయన స్వరూపమే. అటువంటి పరమాత్మను కేవలం స్వర్ణవేధిశ్వరుడుగా తలంచటం వృథా వెర్రితనం. మన భాగ్యంకొద్దీ మనమంతా శైవులమయ్యాం. అంటే మన అందరి హృదయాల్లోనూ ఆ దయామయుడు తావు ఏర్పరుచుకున్నాడన్నమాట. మనం శైవులమై సాక్షాత్తు ఆ శివస్వరూపాన్ని మన హృదయాల్లో దాచుకున్నప్పుడు ఇంక స్వర్ణవేధిశ్వరుడితో వేరే ఏదేముంది?—మన హృదయాలు నిష్కల్మషంగానూ, పరమ పవిత్రంగానూ ఉంచుకుందాం. ఆ దయామయుణ్ణి ధ్యానిద్దాం. మనందరికీ తప్పకుండా మోక్షం లభిస్తుంది.”

“మరొక్కమాట. మనకి రేవణసిద్ధు డిచ్చిన ఆ స్వర్ణవేధిశ్వరుడు నిజంగా మహిమ గలవాడే. ఎవరమూ కాదనలేము. ఆ దేవుడు ఎక్కడో మసలాంటి శైవులదగ్గరే వుంటాడు కానీ, మరొకదగ్గర ఉండలేడు. కానీండి. ఇప్పుడు మన జంగమయ్యల్ని ఊరూరికి, పల్లె పల్లెకి పంపి ఆ స్వర్ణవేధిశ్వరుడు ఎక్కడున్నా సరే వెదికి తెప్పిస్తాను. మీ రేమీ భయపడకండి. మన దేవుడు మళ్ళీ మనకి దక్కి తీరుతాడు.

మీరు నిత్యమూ శివపూజలు మాత్రం మానకండి,” అని వాళ్ళందరికీ ధైర్యం చెప్పి పంపాడు.

“వీరశంకరుణ్ణి, శిష్యుకోటిని పంపివేసిన తరవాత, బనవేశ్వరుడు నాలుగువేలమంది జంగాల్ని పిలిపించాడు. పిలిపించి, వాళ్ళతో:—

“భక్తులారా!—మీవల్ల ఇప్పు డొక మహాకార్యం కావల్సి వుంది. అందుకనే అత్యవసరంగా పిలిపించాను. మన స్వర్ణవేధిశ్వరుడు మాయమైన సంగతి మీకందరికీ తెలిసిందే కదా!—గుడి తాళాలు తాళాలుగా వుండగానే ఆయన మాయమవటం చిత్రంగా లేదా?—ఆయన ఎప్పుడు ఎలా మాయమయ్యాడో అంతు చిక్కటంలేదు. ఇప్పుడు మళ్ళీ మన దేవుణ్ణి మనం వెతికి తెచ్చుకోవాలి. ఆ కార్యం మీ మీద వుంది. మీరు గొప్ప శివభక్తులూ, కష్టనష్టాలకు ఓర్చినవాళ్ళూ. నే ననుకున్న ఈ మహాత్కార్యం మీవల్ల తప్ప మరొకళ్ళవల్ల కాదు. మీరంతా వెంటనే బయల్దేరండి. ఊరూరూ, వాడవాడా, పల్లెపల్లె తిరగండి. మన దేవుడు ఎక్కడున్నాడో పట్టి తీసుకురండి.”

“ఒక ముఖ్యమైన సంగతి జ్ఞాపకం వుంచుకోవాలి. ఆ స్వర్ణవేధి ఎక్కడ వుంటే అక్కడ నెలకి మూడు పర్వాలూ కురుస్తాయి. ధర్మం నాలుగు పాదాలా నడుస్తుంది. ఆ స్థలంలో ధనధాన్య సంపదలు అక్షయ మవుతాయి. చెట్టు చేమలు శుష్పాలతోటి ఫలాలతోటి కలకల్లాడుతూ వుంటాయి. ఈ చిన్నెల్నిబట్టి మన దేవుడు ఏ దిక్కునున్నాడో కనిపెట్టండి. మన దేవుణ్ణి మళ్ళీ మనం దక్కించుకోవాలి. ఈ ఘన కార్యం మీ భుజాలమీద వుంది....” అని మళ్ళీ మళ్ళీ, మనఃఫలకంపైన అచ్చుగుద్దినట్టు చెప్పాడు.

జంగమయ్యల ముఖాల్లో పట్టువలా, దీక్ష తొణికిన లాడాయి. వెంటనే వాళ్ళంతా గాజులవాళ్ళ వేషాలు వేసుకున్నారు. నాలుగువేలమంది ఎనిమిది జట్టులుగా విడి వడ్డారు. ఒక్కొక్క జట్టూ ఒక్కొక్క దిక్కుగా బయల్దేరి స్వర్ణవేధిదేవుడికోసం దేశం దేశమంతా గాలించసాగారు.

5

బిజ్జులుడి యుక్తి పొందింది. స్వర్ణవేధిని దొంగతనంగా చేజిక్కించుకున్నాడు. దాన్ని అతిజాగ్రత్తగా ఒక సంచిలో వేశాడు. మూతి గట్టిగా కట్టి, స్వయంగా లక్కముద్రలు వేశాడు. ఒక పల్లికిలో పెట్టాడు. బోయీలతోపాటు మరి కొందర్ని పై కాపలాకోసం యిచ్చి,—నిద్రవరంప్రభువూ, గొప్ప బౌద్ధసిద్ధుడూ ఐనటువంటి—జిన్నేకుడిదగ్గరకు పంపాడు.

వాళ్ళు ఆ శివలింగాన్ని మోసుకుని గుట్టనక మిట్టనక, రాత్రనక పగలనక, ఎండనక వాననక అలా పోతూనే వున్నారు. ఐతే, చిత్రమేమిటోగానీ—ఇంతవరకూ తేలికగా

వున్న ఆ పల్లకి రానురాను బరువెక్కిపోగింది!—ఇప్పటి దాకా చకాచకా నడుస్తూవచ్చిన ఆ బోయాల నడక మంద గించింది. బోయాలతోపాటు వెంట వచ్చినవాళ్లంతా కలిసినా ఆ పల్లకి మొయ్యలేపోయారు. విసిగిపోయారు. ఈ బరువు ఎంతట వదులుందా అనిపించింది, వాళ్లకు.

ఆ బుజంసుంచి ఈ బుజానికి, ఈ బుజంసుంచి ఆ బుజానికి మార్చుకుంటూ మొయ్యలేక మొయ్యలేక మోసుకుంటూ ఎలాగో అఖిరికి ఒక అర్ధరాత్రివేళకి సిద్ధపరం చేరుకున్నారు.

బిజ్జలుడు పంపిన బోయాలు అర్ధరాత్రివేళ ఇలా వచ్చేసరికి జిన్నేశుడు విస్తుపోయాడు. వాళ్లు మోసుకువచ్చిన ఆ పల్లకిని ఒక కొట్లో పెట్టించాడు. వాళ్లంతా కడుపునిండా బోజనాలుచేశారు. రాత్రికి అక్కడే పడుకున్నారు.

మర్నాడు వాళ్లు, “బిజ్జలమహారాజులుంగేరూ!—తమకి చేర్చిరమ్మని, ఈ మూట ఇచ్చారు బాబయ్యా!—ఆడేం సిత్రమోగానీ, ఈ మూట రానురాను బరువెక్కి మావొళ్లు పూనంచేసి వెదిలింది....” అని చెప్పి మూట వప్పజెప్పారు. దాన్ని ఖజానాలో దాచారు. జిన్నేశుడు వాళ్లందరికీ కోకొల్లలుగా బహుమతు లిచ్చి సాగసంపాడు.

తరవాత జిన్నేశుడు స్వయంగా ఖజానాలోకి వెళ్లాడు. బిజ్జలుడు పంపిన ఆ బహుమతి ఏమిటోనని ముద్రలు విడగొట్టాడు. మూతి విప్పాడు. కానీ సంచిలో ఏమీ లేదు!—ఖాళీగా వుంది!—జిన్నేశుడు ఆశ్చర్యపోయాడు. “మంత్రి!—ఏమిటి చిత్రం?—ఈ మూటలో ఏమీ లేదే?—బోయాలు అంత భారంగా మొయ్యలేక మొయ్యలేక మోసుకువచ్చింది ఈ ఉత్తమాబేనా? బిజ్జలుడు మనల్ని అవమానించటానికే ఇలా చేశాడా?—లేకపోతే ఈ బోయాలే మనల్ని మోసపుచ్చారా?—ఏమిటి, మంత్రి!—మాటాడవేం?—”

ఏంచెప్పటానికి మంత్రికి తోచలేదు. “మహారాజా!—మనం తొందరపడి వీళ్లనీ వాళ్లనీ అసుమానించటం మంచిదికాదు. ప్రభువులు అగ్రహించకండి. ఇదిగో—ఈ మూట చిత్తగించండి. ఎక్కడా ఒక్క చినుగుగానీ జారి పోయేటంత నందుగానీ ఏమీ లేదు కదా! బిజ్జలుడు వేసిన లక్కముద్రలు వేసినట్టే ఉన్నాయి. కనక, బోయాలమీద అసుమానపడటానికా ఏమీ అవకాశంలేదు. ఇక బిజ్జలుడే మనల్ని అవమానించాడనటానికి సాహకాశం లేదు. ఏమంటారా?—ఇన్నేళ్లనుంచి బిజ్జలుడికి మనకూ మధ్య ఎలాటి పొరపాచ్చాలూ లేవే, ఇక అతనికి మనల్ని అవమానించవలసిన అవసరం ఏముంది?—ప్రభువులు సెలవిచ్చినట్టు బోయాలు మోసుకువచ్చినదేదో మొయ్యలేక మొయ్యలేక తెచ్చి ఇక్కడ దించారు. వాళ్లన్నూ ‘రానురాను ఈ మూట బరువెక్కి’నట్టుగా చెప్పారు. అంటే—మొదట్లో ఇది బరువుగా లేదన్నమాట. మొదట్లో ఇది తెలికగా వుండటమూ, మన రాజ్యానికి వచ్చేసరికి బరువెక్కిటమూ, చివరకు మనం మూట విప్పేసరికి ఏమీ లేకపోవటమూ చూడగా ప్రభువులకే కాదు, ఎవరికైనా ఆశ్చర్యం కలిగించక మానదు. బాగా ఆలోచిస్తే ఇదేదో అమానుషకృత్యంలాగా కనబడుతున్నదిగాని, సామాన్య విషయం కాదు. కనక, మనం తొందరపడటం ఏ మాత్రమూ తగదు. నెమ్మదిమీద అన్నీ తేల్తాయి. ప్రభువులకు తెలియందే ముంది గనక!—” అని చెప్పి ఊరుకున్నాడు.

“సరి—ఈ విషయమై దీక్షపట్టి దర్శాపు చేయించండి. ప్రస్తుతానికి వేచివుండటమే మంచిపని తోస్తుంది” అన్నాడు ‘ప్రభువు’.

“చిత్రం” అని ఒక్క మాటతో ముక్తసరిగా ఊరుకున్నాడు, మంత్రి.

(నశేషము)

LIFE OF SRI RAMANUJACHARYA

By

T. N. SRINIVASAN, M. A.

CHAPTER I

INTRODUCTION

Those who have faith in a Providence, which watches over human destiny, will not admit that the appearance of a man, when he is most wanted, is fortuitous. The Sri Vaishnava community, as a whole, entertained this belief and, later when Ramanuja's full plan of work for it was unfolded, saw in his birth an incarnation. To grasp the timeliness of his arrival, a knowledge of the antecedent circumstances is necessary.

The spread of Sanskrit culture in the peninsular part of India brought in its train the active labours of the northern religious missions. *Brahmanism* was not the only religion which spread itself in the Dravidian tract of land. Equally wide spread were the other religions that came up later in India like *Buddhism* and *Jainism*. The dawn of the Christian era saw these three creeds in peaceful emulation throughout the length and breadth of this country.

"Later came a Hindu reaction, the fruit of a counter-reformation, which burnt out the evils of ceremonialism and blind formalism, against which the heterodox cults of the *Buddha* and the *matarsa* were well protected. The spiritual poverty of the developed creeds of *Buddhism* and *Jainism* and their elaborate systems of scholarly philosophy, seemed arid atheistic to *neo-Hindusim*, which cut deep channels for the religious emotion in fervid devotion to God viewed as Vishnu and Siva—*Bhakthi*."

"The early centuries of the Christian era saw the growth, side by side, of a powerful poetical literature in Tamil, in which men who were specialists in religious emotion expressed the mystic raptures of the devotee, who seeks or has found God along with the old philosophical concepts. In form, in a common hostility to atheism and religious indifference, in their surpassing fervour, their mastery of language and thought, their instinctive comprehension of the popular mind, their proficiency in the technique of poetry and music, and in the possession of a well tuned background of Sanskrit learning for their devotional outpourings, the saints, Vaishnavite and Saivite—known better as *Azhwars* and *Nayanmars*, were alike. With the collapse of the common enemies, the sacred song-makers were ready to internecine war based on the rival loyalties to Vishnu and Siva."

"The tolerance of ruling powers, born of policy as well as of the eclectic spirit of *Hinduism*, was strained by the rivalries. The emulation has one result: immense activity in temple building and popularisation of the worship of images—the *Archa* aspect of the Supreme Being, on the dictums of the numerous Agamic doctrines. The movement—purely a religious one intend on reviving the ritualistic aspect of worship is synchronous with the epoch of the Pallava Supremacy (the second to the eighth centuries A. D.), a period of revivalism and renaissance in South Indian history.

On the Vaishnavite side, the Saints-Azhwars, who led this movement were

twelve in number. An *Azhwar*, as one learned author says, is "a golden river of love and ecstasy which finds its dynamic peace in the boundless ocean of Divine Love, is a living *Gita*, breathing *Upa-nishads* and *Sastras*, a moving temple and a hymning torrent of divine rapture". The divine songs—collected later into what is now known as the '*Divya Prabhandam*' consists of four thousand hymns and hence came to be known as '*Nalayira Prabandam*' and is regarded as Tamil Veda.

As these *Azhwars* are predecessors of Sri Ramanuja and their influence has a marked bearing on the life of this great Acharya, it is now essential to know at least in broad outlines, the details relating to these divine Saints. According to purely orthodox traditional accounts as contained in the *Guruparamparas* and the ancient Tamil texts, there is a legendary connection made to account for the coming of these *Azhwars*.

When the stability of acknowledged religious tenets was threatened with extinction and to set right the erring humanity, Vishnu resolved upon sending the various Insignia attached to him and caused them to be born on the earth at different places and times and amongst different castes with a view to the betterment and ennoblement of the human beings that were under his benevolent protection. According to the order of appearance the following could be named: *Sankha*, *Gada*, and *Nandaka* were ordained to appear in the form of *Poigai*, *Bhutam*, and *Peyazhwars*: *Chakra* was born as *Tirumazhisaiazhwar*, while *Madurakavi* represented the *Kumudaganams*, Vishnu's commander—*Sri Vishvak-sena* was born as *Nammazhwar*. King *Kulasekhara* was the *amsa* of *Kaustubha* jewel, *Garuda* was born as *Periyazhwar* and his illustrious poster-daughter *Andal* was the *amsa* of *Bhudevi*, *Vaijayanti* garland, *Srivatsa* mark were born as *Tonda-*

radippodi and *Tiruppan azhwars*. Lastly the great bow *Sarnga* took the shape of *Tirumangi azhwar*.

The *azhwars* were so simple, so humble, so much immersed in the Divine and so superconscious that they did not even care for the publicity of their sublime utterances, as they did not go about preaching like missionaries, but taking utter refuge at the feet of the Supreme Lord *Narayana*, went singing His glory, as they moved from one sacred place to another. They travelled widely and dedicated their songs, at least many of them to the several deities enshrined in the various temples of Vishnu throughout India. Their services in reclaiming from infidelity and indifference hosts of common folk, to whom their songs appealed as none of the sacred canon preserved in Sanskrit could have done, are beyond praise. Justice, more than gratitude or parochial feeling, accounts for the loving description of the *Prabandham* as the Tamil Veda and the Sri Vaishnava student of Vedanta learnt in both the Vedas as '*Ubhaya Vedantin*.' Of these eleven *azhwars*, seven were *Brahmanas*, one *Kshatriya*, two *Sudras* and one came out of the low caste of *Banars*. Though the mythical references contained in the *Guruparampara* and other works assign the earliest of these *azhwars*—the *mudalazhwars* to hypothetical date of *Dwaparayuga*—862901 and the latest of them to *Kali* 390, epigraphical records and internal evidences have led scholars to fix a period of five centuries—from the fifth to the tenth century A. D. as the probable date of the *Azhwars*.

An attempt is now made to give very brief accounts of these *Azhwars*.

Poigai azhwar was born at *Tiruveka*—the present *Sri Yathokkatari* temple at *Kancheepuram* from out of a lotus flower in the tank in the month of *Arpasi*,

Tiruvona Nakshatram. He has contributed one hundred hymns which form the '*mudal Tiruvandathi*'

Bhutatazhwar was born a day later than Poigai azhwar from out of water plant flower known as '*kurukathi*' which was in the tank adjacent to the shrine of Sri Sthalasayanaraswami at Mamallapuram—the present Mahabalipuram. He has also contributed a hundred pasurams which are known as "*Grandam Tiruvandathi*."

Peyazhwar, who was born from a lily flower in a big well in Mylai—Mylapore of Madras was a day younger to the above mentioned azhwar and his centum of hymns is entitled '*Moondram Tiruvandati*.'

All these three azhwars met one another at Tirukkoyilur under strange circumstances in which they were blessed with the vision of the Supreme Lord, which is responsible for their bursting out in ecstasy in praise of Him.

Tirumazhisai azhwar was born in makha Nakshatra in the month of Thai at Tirumalisai—a village near Madras. As a new born child he was left behind by his parents and was brought up by a Sudra couple. When he met Peyazhwar at Tiruvallikeni (Triplicane) his religious instinct was kindled and after spending some time visiting the several shrines in South India, he settled in Tirukkudanthai—the modern Kumbakonam, from where he attained siddhi. This saint has contributed 120 hymns which form the '*Tiruchandavirutham*' and 96 songs comprised in '*Nanmukhan Tiruvandathi*.'

Madhurakavi azhwar, a brahmin belonging to Tirukolur of Tinnevely district was a staunch devotee of Sri Nammazhwar and has sung only 11 pasurams in praise of his guru which are known as '*Kanninun-Sirulthambu*.'

Sri Nammazhwar born as the son of devout Vellala couple of Tirukunugur was

the most eminent and the most enlightened of the Azhwars. From his childhood he preferred to sit under a tamarind tree till his last and is said to have lived only for 35 years. His devotion and piety are made immortal by his four literary contributions of which the '*Tiruvirutham*' of 100 songs, '*Tiruvachiriyam*' of 7 hymns, and '*Periya Thiruvandathi*' of 87 pasurams are said to be the essence of the *Rig*, *Yajus* and *Atharva Veda*. His magnum opus—the reputed *Tiruvaimozhi*' of 1102 hymns is the quintessence of *Sama Veda* coupled with the several acknowledged Vaishnavite tenets relating to *Bhakti*, *Prapatthi* and the relationship of the three esoteric matter, Soul and God *Prakirti*, *Jiva* and *Iswara*.

Born in a royal family of Kerala as the son of the ruler Deridhaaritha was the saint *Kulasekaraazhwar*, who, having discarded all his princely comforts, sought the Lord at Srirangam as his only means of realising the eternal truth. His famous '*Perumal Tirumozhi*' of 105 hymns and equally well known Sanskrit composition '*Mukundamalai*' reveal the greatness of this saint.

Vishnuchitta of Sri Villiputtur was a pious brahmin who devoted himself to the service of the local deity by offering flower garlands and tulsi leaves for daily use. He won in a contest held by the local Pandiyan ruler by expounding the greatness of the Vaishnavite tenets which earned for him the name '*Periyazhwar*' and his utterances form the '*Periyazhwar Tirumozhi*' of the sacred prabandham occupying the first place in the order of compilation.

His foster daughter—an amsa of *Bhudevi*—was *Sri Andal*—a prodigy of extraordinary intellect and devotion. Her lyrical composition of 30 verses which forms the famous "*Tiruppavai*" is considered as the most charming part of the

Prabandham and has been held in great esteem. Her other hymns go to form the 'Nachiar Tirumozhi'

A saint of extraordinary intellect and with oneness of devotion only to the great Lord of Srirangam was the brahmin ministrar *Vipranarayana*, whose two compositions of '*Tirumali*' and '*Tiruppali-yeluchi*' are considered the most litting lyrical pieces of devotional poetry. He was also known as Tondaradippodiazhwar, which reveals his great piety to the devotees of God.

Though born in the outcaste community of Banars, near Woriyur, *Tiruppanazhwar's* devotion was recognised by no other than Sri Ranganatha Himself, who had him brought to His presence and absorbed Him into His own self. His ten hymns of '*Amalanadipiran*' expound the greatness of the Lord, giving verbal description of the physical appearance of the Archa aspect.

A thief by profession, *Neelan* by name, was converted to be a most devout Sri Vaishnava by the Divine couple themselves was *Sri Kaliyan* or *Tirumangai azhwar*—the last of the azhwars. His numerous exploits and his great devotion to the deities in almost all the important shrines in India finds ample expression in his prolific writings, which are six in number and which earned for him the title of '*nalukavi perumal*'—the poet who could sing in the four different forms of verse composition. His contributions to the prabandham are '*Periya Tirumozhi*, '*Tirukkurunthandakam*, '*Tirunedun thandakam*, '*Tiruvazhukutrirukkai*, '*Siriya Tirumadal* and '*Periya Tirumadal*'.

Since the Prabandhams of the Azhwars were in Tamil, which was the language of the people, they were widely read and the doctrines inculcated in these writings were very clearly understood by the ordinary average person. Hence these teachings

appealed to the masses more spontaneously than the abstruse dictums contained in the sastric treatises written in Sanskrit. Further it is clear from the writings of the Azhwars that they did not countenance and uphold caste distinctions in the matter of God and Moksha. Any person, endowed with good character and possessing good learning, was considered to be a great man fit to be respected. This idea may be seen in several incidents connected with the life of Sri Ramanuja. Even a Brahmin by birth may accept as his guru, for mere learning, any man of any caste, provided the guru possesses the necessary culture and character—as may be seen in the devotion of Madurakavi azhwar had for Sri Nammazhwar. And to this extent, if not for other purposes, caste distinctions were never taken into consideration. This idea is well expressed by Sri Nammazhwar in his *Tiruvaimozi* III—7, 9:—

“குலந்தாங்கு ஜாதிகள் நாலிலும் கீழ்நிந்து எத்தனை
நலந்தாளிலாத சண்டாள சண்டாளர்களாகிலும்
வலந்தாங்கு சக்காத தண்ணால் மணிவண்ணந்
காளென்னுள்

கலந்தார் அடியார் தம் அடியார் எம்மடிகளே ”

which when freely translated means—“If we descend below the four castes and come to chandalas who, however lacking in virtue, are true worshippers of God who has in his right hand the 'chakra' their servants' servants are my masters and their feet are mine for worship”.

Next in importance to the Azhwars are the Acharyas, whom every devout Sri Vaishnava remembers in his daily rituals for he repeats the following slokam:—

“*Asmad desikum asmadiya parama-charyan aseshan gurun Sriman lakshmana yogi pungava Maha Purnam Munim Yamunam Ramam padma vilochanam munivaram natham sata dveshinam Sene-sam Sriyamindira sahacharam Narayanam samraye.*”

“अस्मद्देशिकमस्मदीय परमाचार्यानिशेषान् गुरुन् श्रीम
लक्ष्मणयोगिपुङ्गवमहापूर्णं मुनिं यामुने । रामं पद्मविलोचनम्
मुनिवरं नाथं शतद्वेषिणं सेनेशं श्रियमिन्दिरासहचरं नारायणं
संश्रये ॥”

The first of the Acharyas was *Nathamuni*, son of Iswara muni of Viranarayana puram. He was doing service to the deity at the Mannar koil near his place and his casual hearing of one of the pasurams of Nammazhwar beginning with the words “*Aravamudae*” sung by a party of Sri Vaishnavas set him on the task of reviving the pasurams of the Azhwars, which had by then gone into obscurity. Nathamuni was able to hear them from the lips of the archa form of the Azhwar at Tirunagari, being endowed with divine vision and this acharya caused them to be re-edited in the manner we have them now today and also set them to music with the assistance of his nephews—*Bhadraksha* and *Ramamisra*.

Nathamuni was succeeded by *Uyyakondar* also known as *Pundarikaksha*. Along with him was another disciple of Nathamuni known as *Manakkalnambi* or *Rama misra*. When Nambi was about 85 years of age, he heard about the birth of a grandson to Nathamuni—the future Alavandar and took care of this child prodigy as directed by the great sage.

This great acharya—the predecessor of Sri Ramanuja was named ‘*Yamunai-t-turairar*’ according to the wishes of Nathamuni and was also called by the name Yamunacharya. It is this young prodigy that won the literary contest in the court of the Chola king by defeating the court pandit—*Akkiyalvan* and won for himself a part of the king’s territory, over which he was in charge. In his later years, he assumed the *Sannyasasrama* and came to Srirangam to occupy the great apostolic seat of Sri Vaishnavism there.

CHAPTER II

RAMANUJA’S BIRTH AND STUDIES

Sri Saila Purna, one of the disciples of Alavandar, had two sisters, the elder of them Kantimati, also known as Bhu-devi was given in marriage to Asuri Kesava Somayaji (some call him as Kesavaperumal), residing at Sri Perumbudur and the younger known as Dyutimati (also known as Periya piratti) was married to Kamalanarayana bhatta of the Vattamani can, residing at Mazhalai mangalam.

Of Kantimati & Kesava Somayaji was born Ramanuja the great reformer in the year of grace Pingala, the 940th of the Saka era, on a Thursday, the 5th of the bright fortnight in the month of Chitra, the star Ardra was presiding over the moment of his birth in Karkataka lagna—probably sometime about the noon of that day. (A. D. 1017). Of this, it is written

अनन्तः प्रथमं रूपं लक्ष्मणश्च ततः परम् ।

बलभद्रं स्तुतीयस्तु कलौ कश्चिद्भविष्यति ॥

(Yadavagiri mahatmyam)

In the revolving cycles of the universe, Great Ananta was to manifest himself in human form and limit his illimitable essence. His first incarnation was in the Tretayuga as Lakshmana, the brother of Rama, his second was in Dwapara Yuga as Balarama, the brother of Krishna, and once more he came down on earth in the Kaliyuga now in the line of Harita Rishi.

मदंशो यो महावीर्ये श्लेषाख्यो धरणीधरः ।

जगतामुपकाराय तव वंशे भविष्यति ॥

—Bhutapuri mahatmyam.

Sesha was born again for world’s salvation.

Sri Saila Purna (known also Tirumalai Nambi) who was then residing at Tiruven-gadam Hills, got tidings of this birth and he hastened to Sriperumbudur to visit the child. He congratulated Kesava Somayaji on his being blessed with such a gem of a boy and knowing him to be of divine origin,

named him Lakshmana. It required but very little effort on the part of this brilliant boy to master the lay sciences of his time after his upanayana, and when he was sixteen years of age, his father found a wife for him. Her name being given as Tangam Ammal or Rakshakamba.

Sometime after the marriage his father passed away and so at the instance of his mother, Lakshmana left Sriperumbudur for Kanchee, where he heard that there were many learned masters. At Tirupputkuzhi, where stands the temple of Sri Vijayaraghava, there was living an advaiti sanyasin by name Yadava Prakasa who had numerous pupils studying Vedanta under him. Ramanuja was introduced to him and the sanyasin accepted the former as his pupil, seeing the brilliant face of the lad.

Meanwhile Kamalanarayana bhatta became the father of a boy and this was also informed to Sri Saila Purna, the uncle of the child. The child was named Govinda and all the Samskaras (sacraments) were regularly administered to him and when he came of age he was married in due course. Hearing of his cousin brother Lakshmana was studying under Yadava Prakasa, he gladly joined him and both of them became closer then.

One day, Yadava, while explaining the following passage in Taittiriya Upanishad

“ सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्म ”

(Brahmananda valli II.1.)

laid down that the attributes of Beness, Knowledge and Infinity, could be predicated of Brahman only when the same cow could be proved to be broken horned, hornless and full-horned at one at the same time. This quaint explanation touched Lakshmana much and so he protested to his master, offering his own interpretation of the passage. Though young Lakshmana's explanation satisfied

the guru, he was perturbed much to find in the youth a great scholar who could challenge him also.

On another day, Ramanuja, disciple as he was, was anointing Yadava with oil, when the old guru turned to discuss the passage in Chandogya Upanishad

“ तस्य यथा कप्यासं पुण्डरीकमेवमक्षिणी ”

(Tasya yadha Kapyasam

Pundarikamevamakshini)

Yadava gave a very blasphemous and obscene rendering of it and Ramanuja's heart was so engrossed that hot tears of indignation ran down his cheeks and fell upon the thigh of the guru. The Sanyasin jumped up and looked at the weeping student, who accented him for his ignorant interpretation of a good passage, giving his own meaning for the same. This second crossing of words made Yadava hate his disciple even more.

Yadava realised, more than any other, the miserable future that was in store for him this student, if Ramanuja was permitted to live and grow powerful by his wisdom. So he thought of a vicious plot and hence called his faithful pupils, one day, to whom he proposed a pilgrimage tour to Varanasi—the holy Benares—where he held that there were many great scholars, whom the students could meet. The pupils wanted that all of them should partake in this tour and it was soon arranged to bring back Ramanuja and take him along with them. In the meanwhile the old guru made such arrangements by which Govinda and other pupils were left aloof from Ramanuja.

While passing through the lovely forest of the Vindhya mountains, the old guru decided to put into execution his plot—to get Ramanuja killed by the local hillmen and later pass on innocently. But one night Govinda managed to escape from the vigils of his guards and communicated the refarcious scheme to his cousin,

advising him to get up and leave the camp immediately for safety. Ramanuja was bewildered when he learnt the machinations of his own acharya; but recovering himself, he struck out on a footpath, which was rugged and thorny. Wandering for long, he lost his way his feet were bleeding and he was very hungry and thirsty, and as a result he fell down in a swoon.

When he regained consciousness he realised that he was in the midst of a hunter and his wife who were with ineffable pity and tenderness, nursing him back to life. Too weak to stand even, Ramanuja raised himself and asked faintly. "Who are you? whence do you come from? where do you go". The hunter said "we come afar from Siddhasrama and proceed to the sacred Satyavrata Kshetra". Ramanuja felt a thrill of joy and asked them to take him also there.

They all fell asleep and as the sun began to come up at dawn, Ramanuja awoke and found that his two divine guides had disappeared. Soon he caught sight of some villagers and asked them "may I request you to let me know, an unfortunate traveller that had lost his way in the far off Vindhyan forests, what country this is and the town yonder". The villagers laughed in mild amusement and one

of them pointed out to Ramanuja the shining kalasams of the yonder Vimanam, exclaiming "young sire, don't you see the distant Punyakoti Vimanam of Lord Varadaraja over there in the eastern horizon? You and all of us are now on the sacred soil of Kanchee, near the * well, which supplies water to the Lord every day". Ramanuja was overwhelmed with joy and almost swooned away for he was unable to reconcile himself here he had been transported from the distant Vindhya hills to Kanchee over night. He realised that the hunter and the huntress were no other than Sri Varadaraja and His divine spouse Sri Perundevi and how the Divine Pair had taken care to protect him.

He got to his house, much to the amazement of his wife and mother to both of whom he narrated the miraculous escape he had and the Divine help he got unsought. On the advice of his mother, Ramanuja to whom the well where from he saw the sacred Vimana, was a visible reminder of the gracious visit of the Divine couple, took upon himself the task of carrying a vessel of water from that well for the service of the Lord of Hastigiri every day. And this he thought a very sacred and devout service.

(To be continued)

* Even to day this well is held very sacred by Sri Vaishnavas and every year, Sri Varadaraja Swami visits this place on the occasion of the festival known as "Anushtanakula Utsavam" along with Sri Ramanuja. Every day a Sri Vaishnava brings a vessel of water from this well for the daily Tiruvaradhanam of the Lord.

GOD, MAN, AND CREATION:

(Continued from the Previous Issue)

By

SIR VIDYA SANKARA BHARATHI SWAMI

of Sri Gayathri Peetham, Masulipatam.

XVIII—THE BRAHMA SUTRAS

In the foregoing 17 articles, we have examined the Bhagavadgeetha, and the Upanishads regarding the nature of God, Man and Creation, and come to the conclusion that their interrelation is expounded in all of them on the principle of Advaita.

Now, we shall consider the Brahma Sutras on the subject. The Brahma sutras are so called because they deal with Brahman. They are also called Vyasa or Badarayana sutras, as they are composed by Vyasa or Badarayana. They also go by the name of Uttara Meemamsa Darshanam; or Vedanta Darsanam. Darshanam is the name given to a sastra which deals with the nature of Moksha, and with the means, leading to it. There are 12 such Darsanams of which 6 are atheistic, and 6 theistic. This Uttara Meemamsa is the last of the twelve, and contains a thorough criticism of all the previous eleven. The doctrines of all the previous eleven are exploded by Badarayana in these sutras, and by Sankara in his grand, thorough, and inimitable commentary or Bhashya on them. A portion of the Truth is taken by the authors of those eleven, and expanded into a thesis, while Vyasa and Sankara have taken the Truth in its entirety, and explained it, consistent with the authority of the Vedas, or the Upanishads, consistent with logic, and consistent with the experiences of great seers. (శ్రుతి యుక్త్యనుభూతయః) That is why this Vedanta is authoritative, and complete. Like the

various blind people, each one of whom, feeling the trunk, legs, tail etc., of an elephant, could know only a portion of the animal, but began expounding it as the complete picture of it, the previous eleven Darsana Kartas could present only a portion of the Truth, but erroneously expounded it as the complete Truth. Again, various people, who see a tower from the various sides could know only a portion of the tower, and not the whole of it; but one who sees it from its top can have its complete picture. That is why Vyasa and his illustrious Bhashya Karta, Sankara, exploded all those Darsanas, and established the Advaita Darsanam in their works as the complete and authoritative one.

Vedanta Darsana means a science or sastra dealing with the Vedanta or the Upanishads. Vedanta means the end of the Vedas, which is the Upanishads. Uttara meemamsa, as contrasted with Poorva meemamsa, deals with the latter portion of the Vedas, i. e., the Upanishads, while the Poorva Meemamsa deals with the earlier portion of the Vedas, i. e., the Karmakanda. There is yet another name for this sastra, Sareeraka Meemamsa, which means a science or sastra dealing with the nature of Man or Jeeva. Thus the above various names of this sastra clearly show that it deals with Brahman or God, with Jeeva or Man, and also Creation, and the subject matter for scrutiny and study is contained in the Upanishads or Vedanta. The great Vyasa, has evidently culled out the various

truths from all the Upanishads, and stringed them all together, and called it by the name of Brahma Sutras. The word 'Sutra' means a string. Various flowers stringed together become a garland. Similarly Badarayana stringed together the various Upanishadic truths relating to Brahman and called it Brahma Sutras. Again a sutram is a short & terse expression of a condensed truth or an aphorism. As it will be pregnant with meaning, it can be expanded into very great lengths by commentaries. Thus we have the illustrious Sankara Bhashya on the Brahma sutras, and various other commentaries on the Sankara Bhashya on the Brahma sutras, and various other commentaries on the Sankara Bhashya, and further commentaries on those commentaries, and so on.

This Vedanta Darsanam contains 555 sutras, dealing with 192 topics called Adhikaranas (అధికరణ) i. e., 192 topics or subjects are discussed thoroughly, and 192 judgments are given, for the spiritual uplift of mankind, by the great Badarayana Maharshi. Again these 192 topics are divided into 4 chapters, and each chapter is again divided into 4 parts or padas (పాద). So this work contains 4 adhyayas or chapters, 16 padas or parts, 192 adhikaranas or subjects, and 555 sutras or terse aphorisms. Again there is a beautiful logical order in the arrangement of the chapters, parts, subjects, and sutras. The first chapter deals with the reconciliation of the various apparently conflicting Upanishadic texts, and as a result thereof, expounds the Nirguna Brahman (i. e., Brahman without attributes) as the absolute Reality of the Upanishads. The second chapter deals with the various objections against this principle of advaitic Brahman and explodes them all on the basis of Upanishadic authority, logic, and experiences of the

great seers. Then the third chapter deals with the various means leading to Moksha and the fourth one deals with Moksha. This is the beautiful order presented by Vyasa in this great work.

Now we shall get into a study of the various sutras relating to our subject. The very first sutra-Athato Brahma gignasa (అథా తే బ్రహ్మజిజ్ఞాసా) contains, in a nutshell, the essence of all the remaining 554 sutras, and the rest of the work is an explanation of and commentary on this first sutra. This sutra contains four words-(1) Atha (అథ) (2) Atah అతః (3) Brahma (బ్రహ్మ) and (4) gignasa (జిజ్ఞాసా) The *prima facie* meaning of it is as follows:—

Atha - afterwards

Atah - for that reason

Brahma gignasa - desire to know Brahman.

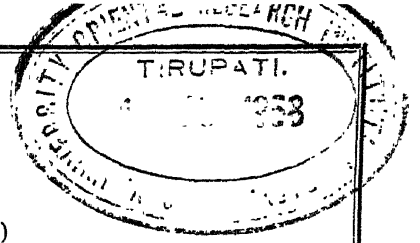
i. e., afterwards, for that reason, desire to know Brahman. As there is no predicate in it, as it is, it does not make full sense. So Sankara, in his Bhashya, supplies the predicate by introducing the word 'Kartavya' (కర్తవ్య) at the end of the sutra. This word means 'has to be done or made'. Now the sutra with this word means, 'afterwards, for that reason, desire to know Brahman has to be done'. Even now, the sutra does not make any sense literally, as desire is not a thing to be 'done'. Further the word 'gignasa' contains two verbs - (1) to know (2) to desire (జ్ఞాతుమిచ్ఛాజిజ్ఞాసా); both the ideas of knowledge and desire contained in the two verbs are incapable of being made or done; for, doing a thing must always be preceded by a desire to do it: further, desire to do a thing must always be preceded by a knowledge of the thing. So first, there must be knowledge of a thing; then as a result of that knowledge desire generates: then as a result of the desire, the thing is

done (జానాతి, ఇచ్ఛతి, యతతే). As thus, knowledge and desire have always to precede the doing of a thing, knowledge and desire cannot themselves be the objects of 'doing' or 'action' (క్రియ). So, literally, the sutra does not make sense. Under such circumstances, we discard the literal meaning, and looking to the spirit of it, we take the real or true meaning of the word or sentence which is implied in it. This kind of construction of a sentence is called Lakshana (లక్షణ) in sastra. This Lakshana is of three kinds - (1) Jahath Lakshana (జహత్ లక్షణ) (2) Ajahath Lakshana (అజహత్ లక్షణ) (3) Jahathajahallakshana (జహదజహల్లక్షణ). In Jahath Lakshana, the word which does not make sense is removed, and in its place another word relating to it and which makes sense is substituted. For example, when a man says, in reply to a question, 'that village is in the Ganges' (గంగాయమాపః), as it is impossible for a village to exist in a river, like the Ganges, and as the sentence does not thus literally make sense, we discard the word Ganges (గంగా), and substitute in its place 'its bank' (తీరం). Now the true meaning of the sentence, by this kind of jahath lakshana is 'that village is on the very bank of the river Ganges'. Some idioms of the English language exhibit this kind of construction. For example, 'bad blood' is taken to mean 'anger' though literally it does not give that meaning. 'Cold blood' is taken to mean hard-heartedness, though it does not literally mean that. 'Cock and bull story' is taken to mean an incredible story, though literally it does not mean so. The second kind of Lakshana Ajahathlakshana-అజహత్ లక్షణ-is illustrated by the expression 'Oh!

brinjals, come here', a cry made by a person, when he hears a brinjal vendor going along the street crying 'brinjals', and when he wants to buy them. Now this expression also does not literally make sense, as 'brinjals', an inanimate matter, cannot walk and come. What that person means really is that brinjal vendor should come with the brinjals, and not without them. Here the word 'brinjals' is not discarded even though it, by itself, does not make sense, but is retained, and the vendor is asked to come with the brinjals. Some idioms of the English language also illustrate this kind of construction. For example, 'to lay down arms' is taken to mean 'to surrender', though it does not literally mean so. Here laying down arms is not discarded. For the construction, it is retained, and further its consequent mentality of surrendering is also talked on. 'To take up arms' is taken to mean 'to commence war' under similar construction. The word 'Jahath' means leaving or discarding, and the word 'Ajahath' means not leaving or not-discarding. The third kind of Lakshana occurs when there is partial discarding and partial retaining. Now in the present case, as desire cannot be the object of doing or action (క్రియ) but must precede it, that is discarded, and the process of enquiry (విచార) which flows from the desire is substituted, as per the 1st kind of Jahath lakshana. So the sentence 'desire should be made or done' should be taken to mean 'vichara or enquiry regarding Brahman should be made or done'. This is the true or real meaning of the sentence—Brahma gignasa kartavya' (బ్రహ్మజిజ్ఞాసా కర్తవ్య). (To be continued)

ĀRĀDHANA

(A RELIGIOUS MONTHLY MAGAZINE)

VOL. IV

MAY & JUNE 1958

No. 5 & 6

Editor

P. PERAYYA SASTRI, P.O.L.,

HONORARY EDITORIAL BOARD

Sri D. SURYANARAYANASWAMY,
B. A. B. L.
*Secretary, Law Dept.
Government of Andhra Pradesh, Hyderabad*

Sriman P. V. RAMANUJASWAMI, M. A.,
Retired Director, S. V. O. Institute, Tirupati.

Sriman S. T. G. VARADACHARY,
M.A. (Hons.) *Principal,
Narasimha Sanskrit College, Chittigudur,
Masulipatam.*

Sri N. RAMESAN, M. A., I. A. S.,
*Deputy Secretary, Home Department,
Government of Andhra Pradesh, Hyderabad.*

Sri M. SOMASEKHARASARMA,
*Department of Archaeology, Andhra University,
Waltair.*

Sri R. SUBRAHMANYAM, M.A., Ph.D.,
*Superintendent,
Department of Archaeology, Nagarjunasagar.*

Sriman Pandita,
PARTHASARADHI IYYENGAR,
Agamacharya, Tirupati.

PUBLICATION OFFICE

“ ĀRĀDHANA ”

OFFICE OF THE DEPUTY COMMISSIONER

*Hindu Religious & Charitable Endowments
(Administration) Department, (Andhra)*

MASULIPATAM.

ANNUAL SUBSCRIPTION Rs. 12/-

PER MONTHLY COPY Re. 1/-

ఆ రా ధ న

విలంబి

మా స ప త్రి క

వైశాఖ - జ్యేష్ఠములు

విషయసూచిక

పుట

తెనుగు

ముఖచిత్రము - శ్రీ వేంకటాచలపతి - ధ్రువమూర్తి - ద్వారకాతిరుపతి

1.	వైదికమంత్రము - తాత్పర్యసహితము.	143
2.	సంస్కృతమ్ - భక్తపరాధీనో భగవాన్	144
3.	“సోమలింగేశ్వరా!” పద్యములు - శ్రీ తటవర్తి - సూర్యనారాయణ, దేవరపల్లి	145
4.	వేంకటాచలపతి - ద్వారకాతిరుపతి - శ్రీమాన్ కవిరాజశిరోమణి, పండిత, దీవి నరసింహాచార్యులు, అష్టావధాని, అవనిగడ్డ	147
5.	ఉత్సవ కార్యక్రమము - కొన్ని సూచనలు - శ్రీ పండిత పార్థసారథి భట్టాచార్య, తిరుపతి	157
6.	ఉన్నతపదవి - (కథ) శ్రీ బులుసు వేంకటరమణయ్య - మద్రాసు	163
7.	భారతీయధర్మము - XIII కాశ్యప	166
8.	భక్తి - శ్రీ తటవర్తి సూర్యనారాయణ, దేవరపల్లి	169
9.	స్వర్ణవేది - (గతనంచిత తరువాయి) గోవర్ధన్	173
10.	“వేదోత్తం నవిహర సారథిగిరామస్తే రమస్తే బుధాః” - శ్రీమత్కిశోరి రంగాచార్యులు	181
11.	భగవదుపచారప్రయోజనము - శ్రీ పండిత వేదాంతం విప్రనారాయణాచార్యులు - బందరు	186

CONTENTS

ENGLISH

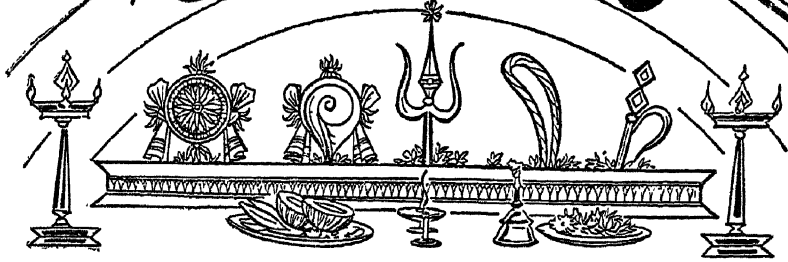
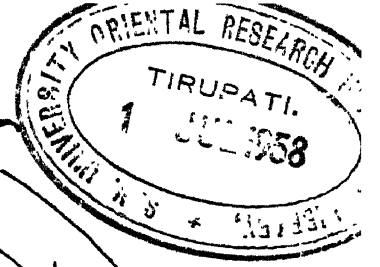
PAGE

1.	LIFE OF SRI RAMANUJACHARYA - CHAPTERS III & IV By Sri T. N. Srinivasan, M. A. Madras-6	55
2.	GOD, MAN, & CREATION - CHAPTERS XVIII XIX & XX - BRAHMA SUTRAS By Sri Vidya Sankara Bharati Swami, Sri Gayatripeetham, Masulipatam.	59
3.	TRIPLE STREAMS OF LIFE By Prof. R. Chandramauli Eswar, M. A., A. J. Kalasala, Masulipatam.	65
4.	BIRTH OF THE WORLD By Sri. S. D. Narayanaswami, Asst. Engineer, (Telephones) Madras-1			68
5.	DEPARTMENTAL NOTIFICATIONS—G. Os.	71
6.	DEPARTMENTAL NEWS Sri Sailam Temple Renovation - Presentation of Purses at Nellore.			83
7.	SISUDAN By Vidwan A. Subbaraya Gupata M. A. B. O. L., Research Scholar & Journalist & Senior Telugu Pandit, Pedakallepalli.			85

శ్రీ వేంకటాచలపతి - ధ్రువమూర్తులు - ద్వారకాతిరుపతి — క్రిందిది స్వయంస్మృతము - మీదిటి ప్రతిష్ఠితము

ఆరాధన

నకృదేవ ప్రపన్నాయ 'తవాస్మి'తి చ యాచతే । అభయం సర్వభూతేభ్యో దదామ్యేత ద్రవ్యతం మమ ॥

సంపుటము ౪

విలంబి - వైశాఖ - జ్యేష్ఠములు

సంచిక ౫, ౬

ॐ

ఆరాతే గోమత ఉత పూర్వభ్రే క్షయద్రీరాయ సుగ్ధమస్మే తే అస్తు ।

రక్షా చ నో అధి చ దేవ బ్రహ్మచా చ నః శర్మ యచ్ఛ ద్విబర్హీ ॥

తాత్పర్యము :—ఓ రుద్రుడా ! పశువులను హింసించునట్టియు, పుత్రసౌత్రాదులను క్షేపరచు నట్టియు, వీరులగు భృత్యులకు హింసాకరమగునట్టి ఘోరమగు నీ రూపము మాకు దూరము నందుండుగాక ! శాంతమగునట్టిదియు సుఖకరమగునట్టి నీ సౌమ్యమగు రూపమే మాకు గోచరమగు గాక ! మమ్ముల నెల్లెడలను ధక్షింపుము. ఇతరులకంటె హెచ్చుగా నుండునట్లు మమ్ముల ననుగ్రహించి పలుకుము. ఉభయలోకములను వృద్ధిపరచునట్టి నీవు మాకు సుఖమును కలుగజేయుము.

మీధుష్టమ శివతమ శివో నః సుమనా భవ ।

పరమే వృక్ష ఆయుధే నిధాయ కృత్తి వసాన

ఆ చర పినాకం బిభ్రదా గహి ॥

తాత్పర్యము :—మా యొక్క కోరికలను అత్యంతము సఫలము చేయునట్టియు, శాంత స్వరూపుడవగునట్టి ఓ రుద్రుడా ! మా యెడల సౌమనస్యమును కలిగి మాకు సుముఖుడవు కమ్ము. నీ యొక్క ఆయుధములను దూరముగా సశ్వత్థాది వృక్షముల యందుంచి కేవలము వ్యాఘ్రచర్యమును ధరించిన వాడవై అభరణార్థము మాత్రమే పినాకమును చేతియందిడుకొని మా వద్దకు రమ్ము.

వికిరిద్ విలొహిత నమస్తే అస్తు భగవః ।

యాస్తే సహస్రం హేతయోఽన్యమస్మత్త్రి వప్స్తు తాః ॥

తాత్పర్యము :—విశేషముగా ధనము నిచ్చునట్టియు, స్వచ్ఛమగు స్వరూపము కలిగినట్టియు, షడ్గుణైశ్వర్యనంపన్నుడవగు ఓ రుద్రుడా ! నీకు మా నమస్కారము. సహస్ర సంఖ్యాకములగు నీ ఆయుధములు మా శత్రువుయందుపయోగింపబడుగాక !

॥ भक्तपराधीनो भगवान् ॥

अनन्याश्चिन्तयन्तो मां ये जनाः पर्युपासते ।
तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहम् ॥

—भगवद्गीता

भगवान् भक्तपराधीनः आत्मनो भक्तान् सर्वदा रक्षतीति पुरातनादपि कालादनुभवसिद्धमेव । यतः ध्रुवाम्बरीषद्रौपदीकरिराट्प्रभृतयो महाभक्ता तत्काले आपद्ग्रो भगवता केवलं स्मरणमात्रेणाविर्भूतेन रक्षिता इति तास्ताः कथाः श्रूयन्ते । आभिः कथाभिः भगवतो भक्तानामार्तिहरणत्वं ज्ञायते । एवमेव भक्तानामभीष्ट-सिद्धप्रदत्वं च भरद्वाजमुनेः सपरिवाराय राज्ञेः सद्य एव मृष्टान्नदानत्वं पुराणेषु प्रसिद्धम् । अधुनातनेऽपि भगवतो भक्तपराधीनत्वं भक्तरक्षणं च अथोनिरूपितया कथया ज्ञायते ।

अशीतिवत्सरेभ्यः पूर्वं काञ्चीनगर्यां कश्चन ब्राह्मण आसीत् । स विद्वान् श्रोत्रियः भगवति अत्यन्तं भक्तः । निर्धनोऽपि सन् सः प्रतिदिनं प्रातरेव स्नानादीनि निर्वर्त्य काञ्चीपुर्यां प्रतिष्ठितस्य वरदराजस्वामिन आलये गत्वा स्वामिनं श्रद्धया भक्त्या च परमया सिषेवे । स्वामिसेवां निर्वर्त्य यदा स गृहमागत्य तदा येन केनाऽपि धार्मिकेण तस्मै आनीतानि तण्डुलादिसंभाराणि दृष्ट्वा भगवतैव तानि दत्तानीति मनसि संतुष्टस्सन् आसीत् । साध्वी च तत्पत्नी अनायासेनैव तैस्संभारैः मृष्टान्नादीनि परिकल्प्य भर्तारमतिथींश्च संतर्पयामास । एवं बहुतिथे काले गते एकस्मिन् दिने प्रतिदिनमिव न कोऽपि संभाराणि ददौ । अतस्तस्मिन् दिने स ब्राह्मणः उपोष्य मनसि खिन्नः गीतायां लिखिते “अनन्याश्चिन्तयन्तो मां....इति श्लोके अङ्गारेण रेखां निक्षिप्य देवालये प्रति यथापूर्वं जगाम । तत्र च ब्राह्मणः स्वामिनः शिलाप्रतिमाया मुखे पूर्वं तेन अदृष्टां नीलवर्णां रेखामपश्यत् ।

अत्रान्तरे श्री वरदराजस्वामी कस्यचित् वणिक्प्रमुखस्य वेषेण विप्रगृहमागत्य बहूनि भोजनसंभाराणि तस्य भार्यायै दत्त्वा निरगमत् । अनन्तरं सा साध्वी तैः संभारैः पाकं कर्तुं प्रारभत । पाकस्य समाप्तावपि भर्ता नागत इति तं प्रति निरीक्षां चक्रे । एतद्वृत्तान्तं किञ्चिदप्यजानन् ब्राह्मणः आलये कञ्चित्कालं यापयित्वा गृहामिमुखो बभूव । दूरादेव च आत्मनो गृहे पाकाग्निधूमं अपश्यत् । दृष्ट्वा च त्वरितगतिः यदा आत्मनो गृहं प्रविवेश तदैव भोजनार्थमागतान् अतिथीन् सिद्धं मृष्टान्नं च दृष्ट्वा अतीव विस्मितः भार्या कुतः प्राप्तानि संभाराणीति अपृच्छत् । सा च वरदराजो नाम वणिक् भर्तुः पूर्वपरिचित इत्युक्त्वा स्वयमागत्य सर्वाणि संभाराणि दत्त्वा निरगादिति प्रत्यब्रवीत् । एतत्श्रुत्वा ब्राह्मणः काञ्चीपुर्यां वरदराजनाम्ना ख्यातः वणिक् कोऽपि नाऽसीदिति विशेषतश्च आत्मनः परिचितः नितरामेव नाभवदिति च तदद्भुतं भगवद्विलसितमेवेति निश्चिन्वन् तत्क्षणमेव पूर्वं स्वेन लिखितां गीताश्लोके अङ्गारेरेखां प्रामृजत् । अनन्तरमतिथिभिस्सह यथासुखं बुभुजे । देवालये च अर्चकाः स्वामिनः प्रतिमामुखे इतः पूर्वं अदृष्टां रेखां दृष्ट्वा प्रमाणं प्रायतन्त । किन्तु ते तां अपनोदितुं नाशकन् । यदा च विप्रः गीताश्लोके निक्षिप्तां रेखां प्रामृजत् तदैव स्वामिनो मुखेऽपि रेखा अदृश्या अभवत् । ब्राह्मणोऽपि आलये गत्वा यदा स्वामिनं पश्यन् तन्मुखे पूर्वदृष्टां रेखां नाऽपश्यत् तदा आत्मनोऽर्चार्थं जानन् स्वामिनं शतशस्सहस्रशश्च प्रणम्य क्षमामभ्यर्थयत् । तदाप्रभृति भगवन्तं सुदृढया भक्त्या प्रार्थयन् सुखेन कालं निनाय ॥

సోమలింగేశ్వరా

శ్రీ తటవర్తి సూర్యనారాయణ

ఘనసారామరవాహినీ విబుధనాగ గౌహిమానీ శర
ద్వన మందార మరాళ భోగికులరాట్ కైలాస లోకేశ నం
దన కర్పూరపటీర హరనవనీతక్షీర శుభ్రా కృతీ
నిను సేవించెద ద్రుంపవే భవములన్ శ్రీ సోమలింగేశ్వరా

౧

పరమేష్ఠి ప్రముఖామరాధిపతులున్ భావింపగా లేరు నీ
పరతత్త్వాద్భుత సచ్చరిత్రములు, నే వర్ణించ యత్నించుటా
సరిలే, చండగభస్తినిం గరతలస్థకుద్ర దీపంబుతో
నెఱుంగంజేయుటవంటి రి త్తపనికాదే సోమలింగేశ్వరా

౨

పాతాళంబున హటకేశ్వరుడవై భాసిల్లి నింగిన్ సుర
వ్రాతారాధిత తారకేశ్వరుడవై రాజిల్లి పృథ్వీస్థలిన్
భూతక్షేమశుభప్రదంబగు స్వయంభూరూపముల్ గల్గు నీ
జ్యోతిర్లింగములన్ భజింతు గతియంచున్ సోమలింగేశ్వరా

౩

కవి సంసేవ్యపదాబ్జ, ప్రాజ్ఞులు వషట్కారంబ వేంకార భూ
ర్భువరూపుండవు నిర్గుణుండవు గృహపూర్ణుండవంచందురో
భవ పద్మాధవపద్మసంభవముఖ ప్రాజ్ఞామరాధీశ సం
స్తవ లీలాగుణరూప, కోటఫలివాసా సోమలింగేశ్వరా

౪

ప్రతిభా పూర్ణుడవై చతుర్దశ జగద్రక్షా సమర్థుండవై
నుతులంగాంచిన సార్వభౌముడవు, నన్నున్ పదాంభోజసం
తత సేవారతు దాసదాసు భవచింతల్ వాపి రక్షించవే
సతులన్ సన్నుతులన్ గ్రహింపుము శుభాంగా సోమలింగేశ్వరా

౫

తెలియఁరాదు మహాత్మ నీ మహిమముల్ దేవేశ నీ కొక్కఁడెం
గిలి నంజుండు నివేద్యమిచ్చె నొకఁడక్షిం జేసె బ్రాజెప్పు నీ
తలపై నొక్కఁడు పుక్కిలించియుమిసెఁ తద్భాగ్యమేమో విని
ర్మల కైవల్య మొసంగి నాఁడపు గృహిత్వా సోమలింగేశ్వరా

౬

చదువుల్ నేఱ్యఁగలేదు, ముఁజపతపస్వాధ్యాయ యోగత్వ సం
పదయుఁ లేదు చితాగ్నిభస్మశకలంబా చోయఁడర్పించుటా
ముదముంజెంది మహాత్మ నీ వతనికిఁ ముక్తిం బ్రసాదించుటా
ఇది నీ నైజము భక్తవత్సలుఁడవోయీ సోమలింగేశ్వరా

౭

నిను బూజించుచు వేయి పద్మములతో నిష్ఠాగరిష్ఠాత్ముడై
వనజాక్షుండొక పూవు న్యూనమయి పోవం జూచి ఖిన్నాత్ముడై
తనకన్నుం బెకలించి నీ కొసఁగినంతఁ మెచ్చిమున్ మ్రొంగియుం
చిన చక్రాయుధ మిచ్చియుంటివి కృపఁ శ్రీ సోమలింగేశ్వరా

౮

స్మేరాంకూర మృగాంక శుభ్రతనువుం జింతామణిరత్న మం
దారశ్మజములట్టి హస్తయుగముఁ మాధుర్య పీయూష స
త్కారుణ్యాంచిత మానసంబు, సురగోకళ్యాణ పాదాబ్జముల్
క్షీరాంభోధివి నీవు నిగ్ధలిచెదఁ శ్రీ సోమలింగేశ్వరా

౯

భుక్తిన్ ముక్తినిగూఱుచు నీదు చరణాంభోజాతముల్ గొల్వ క
సక్తిఁ రిక్తుల గొల్చుటె పనిగ నుత్సాహించు నాకెట్లు నీ
భక్తి ధ్యానములబ్బునో జనన సాఫల్యంబు ప్రాప్తించునో
శుక్తిఁ బిందుజలంబు భాతియనిపించుఁ సోమలింగేశ్వరా

౧౦

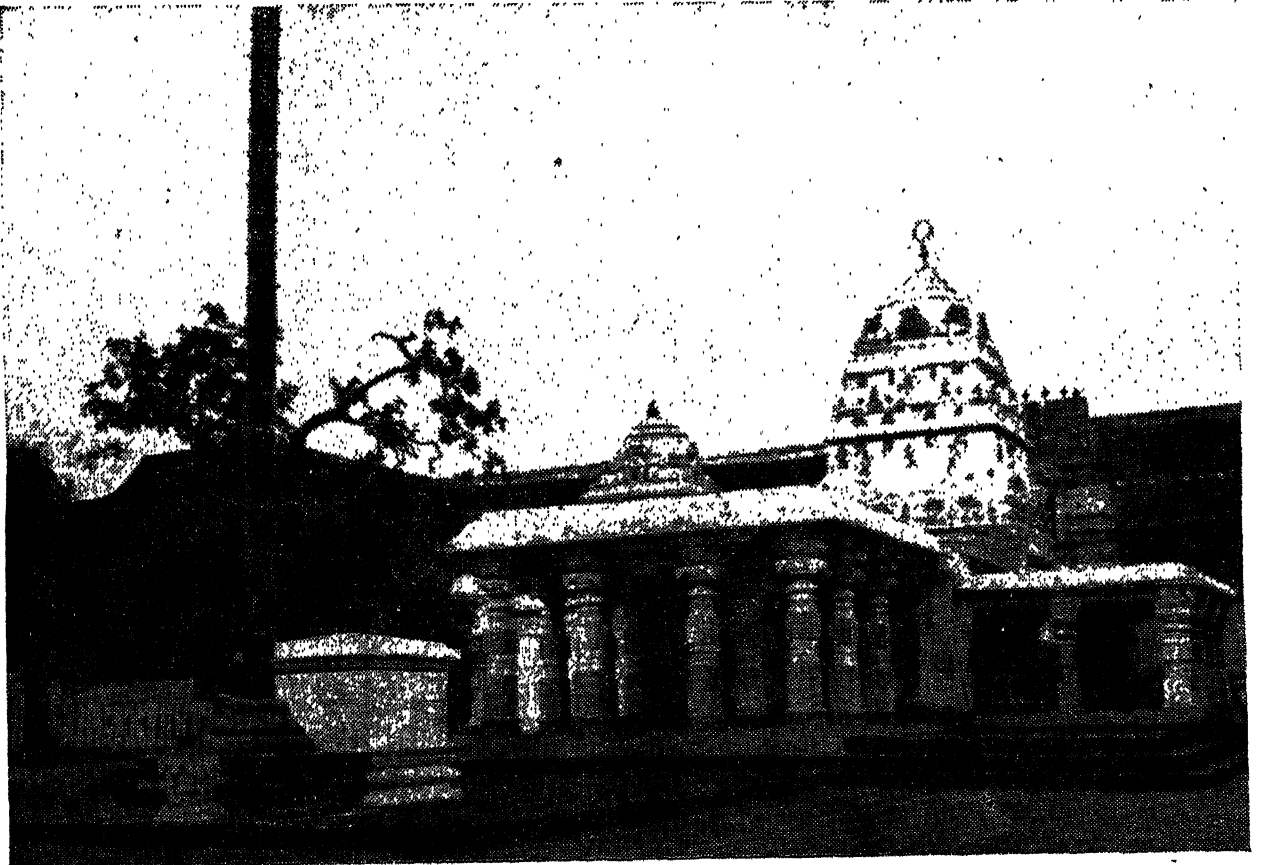
శ్రీ వేంకటాచలపతి - ద్వారకా తిరుపతి

శ్రీమాన్, కవిరాజశిరోమణి, పండిత, దీవి నరసింహాచార్యులు, అష్టావధాని, అవనిగడ్డ.

ఈ క్షేత్రమునకు ద్వారకా తిరుపతి యనిపేరు. ఈ పర్వతమునకు, “శేషాచలము”నియు, “అనంతగిరి” యనియు పేర్లు యొప్పుచుండెను. క్షేత్రమాహాత్యమున శ్రీమన్నారాయణుని పాల్పెస శేషుడు నదా తనపై స్వామిని వసించియుండుమని కోరుటయు నందుకు స్వామి యంగీకరించి తాను కృతయుగమున వెంకటాచలమున నావిర్భవించగా నీవేనా కావానమైతివి. తిరిగి త్రేతాయుగమున నేను విదర్భదేశమున భక్తజనావనుడనై పూజాసాలభ్యము కొరకు యువతరింతును. కాన నీవును నానివాసము కొరకు నైలరూపము నొందుమని యాజ్ఞాపించినట్లును అందువలన శేషుడే యీ నైలరూపమును ధరించి శేషశైలమను పేరును ధరించి ద్వారకా పుర సమీపమున వెలసినట్లును, దానిపైస్వామి యధివసించినట్లును సూతమహర్షి శౌనకాదిమునులకు చెప్పినట్లు కలదు.

“గౌతమీ కృష్ణయోర్మధ్యే - ద్వారకేతిపురీశ్వతా
తస్యాంపుర్యాంచ నాగేంద్ర - నామ్నిపర్వత నత్తమే
కథంప్రదుర్బభూవాఽద్య - శ్రీనివాసః పరాత్పరః
ప్రణతార్తి పరిత్రాతా - భక్తవాత్సల్య సాగరః
కుత అవిర్భభూవాఽసా - తస్మిన్న్ ద్రౌరమాసఖః
ఏతద్ధాధా చ తత్త్వంచ - రహస్యమపి నన్మునె
ద్వారకాయామనంతాఖ్యై నైలేంద్రస్యక్రమంచవ”
అని అడిగినట్లును సూతుడు,

“గౌతమీ కృష్ణయోర్మధ్యే భానతే ద్వారకాపురీ
మాహాత్మ్యం కథితుంనాఽలం శేషాచలము మాదృశః
అని పలికి, శ్రీమన్నారాయణుని గురించి నమస్తజనులకు
ధర్మార్థకామ మోక్షములు శీఘ్రముగ చేకూరు విధమెచ్చి?
“చతుర్వర్గంసవిమలం ప్రాప్యంతి త్వరయాకథం
తదుపాయంచద శ్రీమన్ జనానాంశ్రేయసేభువి”
అని బ్రహ్మ యడుగగా భగవానుడు,

ప్రాకారములోపలి అలయము - ప్రక్కగోపురము

“అర్చాత్మనా భవిష్యామి తత్రతత్ర మహీతలై
 అవతీర్ణం కృపాసింధుంరమాయాః పతిమవ్యయం
 దుర్గాహ్యమింద్రియాదీనాంచేవానామవ్యగోచరం
 సమీక్ష్యమాం భువి జనాః ప్రాప్యంతి నితరాంసుఖం
 అస్మామనంత క్షేత్రేచ వసామి వెంకటాచలై
 నర్వాత్మకస్య సంరక్షణ జాగరూకస్య పద్మజ
 సువర్ణముఖ తీరేచ శ్రీ వెంకట ఇతిశృతః
 మహాధరోమహాకూటోపరితొరమ్యకాననః
 తస్యశైలస్య శిఖరై - త్వదనుగ్రహకామ్యయా
 వైకుంఠాన్నిర్గమిష్యామి - విమానేన సహృదనా
 త్వంచతం శైలశిఖరం - గత్వాతత్రమ హీదరై
 అవతీర్ణం జగద్రక్ష - దీక్షంతంచ పరాత్పరం
 ద్రక్ష్యసే శ్రీమహాయుక్తం - నీళాదిమహిళాయుతమ్ |”
 అని పలికి,

“కృష్ణా గోదావరీ మధ్యేద్వారకే తిచవిశ్రుతా ||
 పురీరమ్యతరైర్హర్మ్యై - రివిరాజతి సదానఘైః
 తస్యాంపుర్యాంమహాన్ శైలోఽనంత నామాప్రకాశతే
 తస్మిన్గిరి పరెరమ్యై - రమయానహనంతతం
 సుందరేణస్వరూపేణసామి శ్రేయసెన్మణాం”
 అను బ్రహ్మపురాణవచనములవలన తెలియుచున్నది.

మరియు 55 శ్లోకములో,

“పూర్వంమయా విధాతారం ఉక్తంశ్రేతాయుగేత్వహం
 అనంతశైలై నివసేద్వారకాయామితిస్ఫుటం
 త్వయ్యను గ్రహతోప్యస్మిన్ అద్రెభోగీంద్రనామని
 నివసామినదా సూరి జనానామఘశాంతయే |

అనుతృతీయాధ్యాయములోని శ్లోకమువలన శ్రీస్వామి
 శ్రేతాయుగమున ప్రజల పాపపుంజములనుఁ బొపుటకై
 భక్తవాత్సల్యముచే కృష్ణా గోదావరీ మధ్య దేశముందున్న
 ద్వారకాపురియందు, శేషాద్రిపై నెలకొని యున్నట్లు స్పష్ట
 మగుచున్నది. మరియు నీ పర్వతము శేషాకృతిగ
 (పామువలెవంకరలు తిరిగి) యుండుటచే “శేషాద్రి”
 యనుపేరు యస్వర్థమయ్యెను. శ్రీ వెంకటాచలమున
 వేంచేసియున్న శ్రీనివాసమూర్తినిగూర్చి “ద్వారకామహర్షి”
 యీ పర్వతముపై మోరతపంచొసర్చెను. స్వామి ద్వారక
 మహర్షికి ప్రత్యక్షమై నీకు కావలసిన పరమును కోరు
 కొమ్మనెను. అంత నామహర్షి నదా స్వామి సాన్నిధ్యమును
 యభిలషించి, తాము యీ క్షేత్రముననే అర్చావతారమున
 వేంచేసి యుండవలసినదనియు నిత్యము తానర్చించు
 కొందుననియు కోరెను. స్వామియు నట్లెయను గ్రహించెను.
 అందువలన శ్రీనివాసమూర్తి యీ క్షేత్రమున అవతరించెను.

ప్రధానాలయము

కుంకుడుచెట్టు - గరుత్మంతుఁడు

శ్రీ స్వామివారు ద్వారకమహర్షిని యనుగ్రహించుటకై యీ శేషాద్రిపైన యవతరింతుననియు, యీ పర్వతము పైనన్న “కుంకుడుచెట్టు”పై యేనాడు “గరుత్మంతుఁడు” వ్రాలునో, అనాడే తాను తిరుపతినుండి వేంచేసినట్లు గుర్తు అనియు, ఆ కుంకుడు చెట్టుకు యనతిదూరమున పశ్చిమ ముగ నున్న వల్మీకమున నుండునని శలవిచ్చెనట. అట్లు ద్వారకమహర్షి పర్వతము సంతయు పర్యటించి యా కుంకుడుచెట్టును కనుగొని యక్కడే స్వామి యాగమన ము నభిలషించుచు వేచియుండెనట. అంత ఒకనా డొక గరుత్మంతుఁడు రివునవచ్చి యా చెట్టుపై వ్రాలెను. మహర్షి సంతసించి స్వామి విజయముచేసినట్లు గ్రహించి దానికి పశ్చిమమున వెతుకగా అక్క డొక పుట్ట నూతన ముగా కన్పించెను. దానిని మహర్షి త్రప్వగా స్వామి కన్పించెను. అప్పటినుండి మహర్షి స్వామిసర్పించుచుండెను. తిరిగి వారిరువురపై వల్మీకముపెరిగెను. నేటికిని యాపుట్ట యట్లేయుండెను. స్వామివారి పాదములను ద్వారకమహర్షి యర్పించుచునే యుండెను. అందువలన స్వామివారి కటి ప్రదేశమువరకు పుట్టలో సుండును. నాభికి పైభాగము మాత్రమే మనకు దృశ్యమగును. కనుక నిది స్వయంవ్యక్త

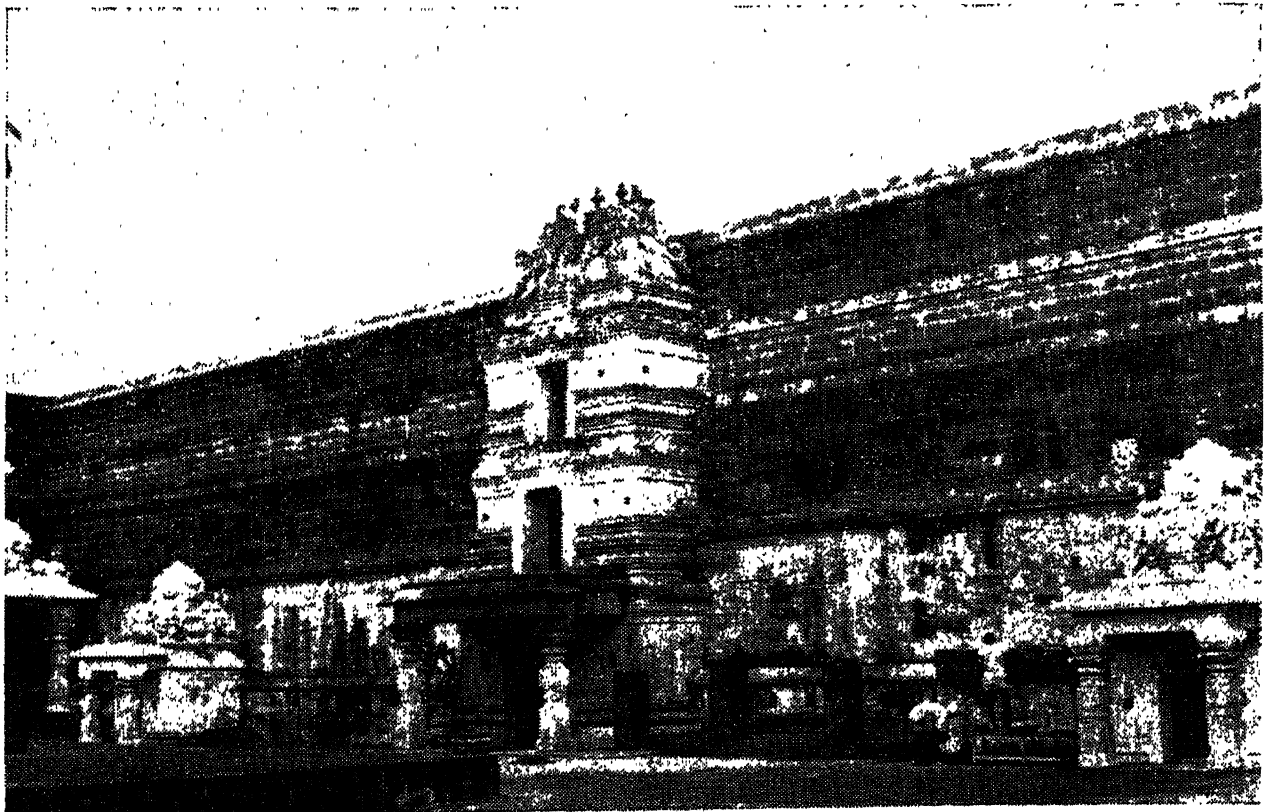
స్థలము. నేటికిని యా కుంకుడుచెట్టును, స్వామి యావిర్భవించిన పుట్టయు నట్లే కలవు. కాన మానవులకు స్వామి పాదదర్శనము లేదు. (చూ. ముఖచిత్రము.)

స్వయం వ్యక్తము - ఋషి ప్రతిష్ఠితము

ఈ క్షేత్రమున ధృవభేరములు రెండుగలవు. స్వామివారి పాదదర్శనము ఋష్యాదులకేగాని మనుష్యులకు లేనికతమున, పూర్వమే ఋషులు మరియొక ధృవభేరమును తిరుమలనుండి యుభయతాయార్థతో తెచ్చి స్వయంభువమూర్తికి వెనుకభాగమున ప్రతిష్ఠించేసిరి. అందువలన యీ క్షేత్రమున ధృవభేరములు రెండు కలవు. ఈ స్వామి తిరుపతినుండి వేంచేసియుండుటచే తిరుపతిలో తీరని మ్రొక్కులు యీక్షేత్రమున తీర్పుకొనుట అనూనాచారముగ వచ్చుచున్నది. అనగా తిరుమలకు వెళ్లుటకు శక్తి లేనివారు యిక్కడ మ్రొక్కుబడులు తీర్పుకొన్న చాలును. తిరిగి తిరుమలకు వెళ్లనవసరములేదు.

అలిమేలు మంగతాయారు - ఆండాల్ దేవి

శ్రీ స్వామివారికి దక్షిణపార్శ్వమున ముఖమంటపములో పశ్చిమమున “శ్రీ అలిమేలుమంగతాయారు”ను, తూర్పుభాగమున “గోదా తాయారు”ను ప్రతిష్ఠితులై

అలయపు పశ్చిమ ప్రాకారము

“అర్చాత్మనా భవిష్యామి తత్రతత్ర మహితలె
అవతీర్ణం కృపాసింధుంరమాయాః పతిమవ్యయం
దుర్గాహ్యమింద్రియాదీనాందేవానామప్యగోచరం
సమీక్ష్యమాం భువి జనాః ప్రాప్యంతి నితరాంసుఖం
అస్మామనంత క్షేత్రేచ వసామి వేంకటాచలె
సర్వాత్మకస్య సంరక్షణా జాగరూకస్య పద్మజ
సువర్ణముఖి తీరేచ శ్రీ వేంకట ఇతిశృతః
మహాధరోమహాకూటోపరితోరమ్యకాననః
తస్యశైలస్య శిఖరే - త్వదనుగ్రహకామ్యయా
వైకుంఠాన్నిర్గమిష్యామి - విమానేన సహృదయా
త్వంచతం శైలశిఖరం - గత్వాతత్రమ హిధరే
అవతీర్ణం జగద్రక్షా - దీక్షంతంచ పరాత్పరం
ద్రక్ష్యసి శ్రీమహాయుక్తం - నీళాదిమహాకాయుతమ్ |”

అని పలికి,

“కృష్ణా గోదావరీ మధ్యేద్వారకే తిచవిశ్రుతా ||
పురీరమ్యతరైర్హర్మ్యై - రివరాజతి నదానఘైః
తస్యాంపుర్యాంమహాన్ శైలోఽనంత నామాప్రకాశతే
తస్మిన్గిరి పరెరమ్యై - రమయానహనంతతం
సుందరేణస్వరూపేణససామి శ్రేయసెన్మణాం”
ఆను బ్రహ్మపురాణవచనములవలన తెలియుచున్నది.

మరియు 55 శ్లోకములో,

“పూర్వంమయా విధాతారం ఉక్తంత్రేతాయుగేత్వహం
అనంతశైలె నివసేద్వారకాయామితిస్ఫుటం
త్వయ్యను గ్రహతోవ్యస్మిన్ అద్రభోగింప్రనామని
నివసామినదా సూరి జనానామఘశాంతయే |

అనుత్పతీయాధ్యాయములోని శ్లోకముపలన శ్రీస్వామి
త్రేతాయుగమున ప్రజల పాపపుంజములనుఁ బాపుటకై
భక్తవాత్సల్యముచే కృష్ణా గోదావరీ మధ్య చేశమందున్న
ద్వారకాపురియందు, శేషాద్రిపై నెలకొని యున్నట్లు స్పష్ట
మగుచున్నది. మరియు నీ పర్వతము శేషాకృతిగ
(పామువలెవంకరలు తిరిగి) యుండుటచే “శేషాద్రి”
యనుపేరు యస్వర్ణమయ్యెను. శ్రీ వేంకటాచలమున
వేంచేసియున్న శ్రీనివాసమూర్తినిగూర్చి “ద్వారకామహర్షి”
యీ పర్వతముపై ఘోరతపంచనర్చెను. స్వామి ద్వారక
మహర్షికి ప్రత్యక్షమై నీకు కావలసిన పరమును కోరు
కొమ్మనెను. అంత నామహర్షి నవా స్వామి సాన్నిధ్యమును
యభిలషించి, తాము యీ క్షేత్రముననే అర్చాపతారమున
వేంచేసి యుండవలసినదనియు నిత్యము తానర్చించు
కొందుననియు కోరెను. స్వామియు నట్లెయ్యను గ్రహించెను.
అందువలన శ్రీనివాసమూర్తి యీ క్షేత్రమున అపతరించెను.

ప్రధానాలయము

కుంకుడుచెట్టు - గరుత్మంతుఁడు

శ్రీ స్వామివారు ద్వారకమహర్షిని యనుగ్రహించుటకై యీ శేషాద్రిపైన యవతరింతుననియు, యీ పర్వతము పైనున్న “కుంకుడుచెట్టు”పై యేనాడు “గరుత్మాసుఁడు” వ్రాలునో, అనాడే తాను తిరుపతినుండి వేంచేసినట్లు గుర్తు అనియు, ఆ కుంకుడు చెట్టుకు యనతిదూరమున పశ్చిమముగ నున్న వత్మికమున నుండునని శలవిచ్చెనట. అట్లు ద్వారకమహర్షి పర్వతము సంతయు పర్యటించి యా కుంకుడుచెట్టును కనుగొని యక్కడే స్వామి యాగమనము నభిలషించుచు వేచియుండెనట. అంత ఒకనా డొక గరుత్మంతుఁడు రివుసవచ్చి యా చెట్టుపై వ్రాలెను. మహర్షి సంతసించి స్వామి విజయముచేసినట్లు గ్రహించి దానికి పశ్చిమమున వెతుకగా అక్క డొక పుట్ట నూతనముగా కనిపించెను. దానిని మహర్షి త్రప్వగా స్వామి కనిపించెను. అప్పటినుండి మహర్షి స్వామిసర్పించుచుండెను. తిరిగి వారిరువురపై వత్మికముపెరిగెను. నేటికిని యాపుట్ట యట్లేయుండెను. స్వామివారి పాదములను ద్వారకమహర్షి యర్పించుచునే యుండెను. అందువలన స్వామివారి కటి ప్రదేశమువరకు పుట్టలో నుండును. నాభికి పైభాగము మాత్రమే మనకు దృశ్యమగును. కనుక నిది స్వయంవ్యక్త

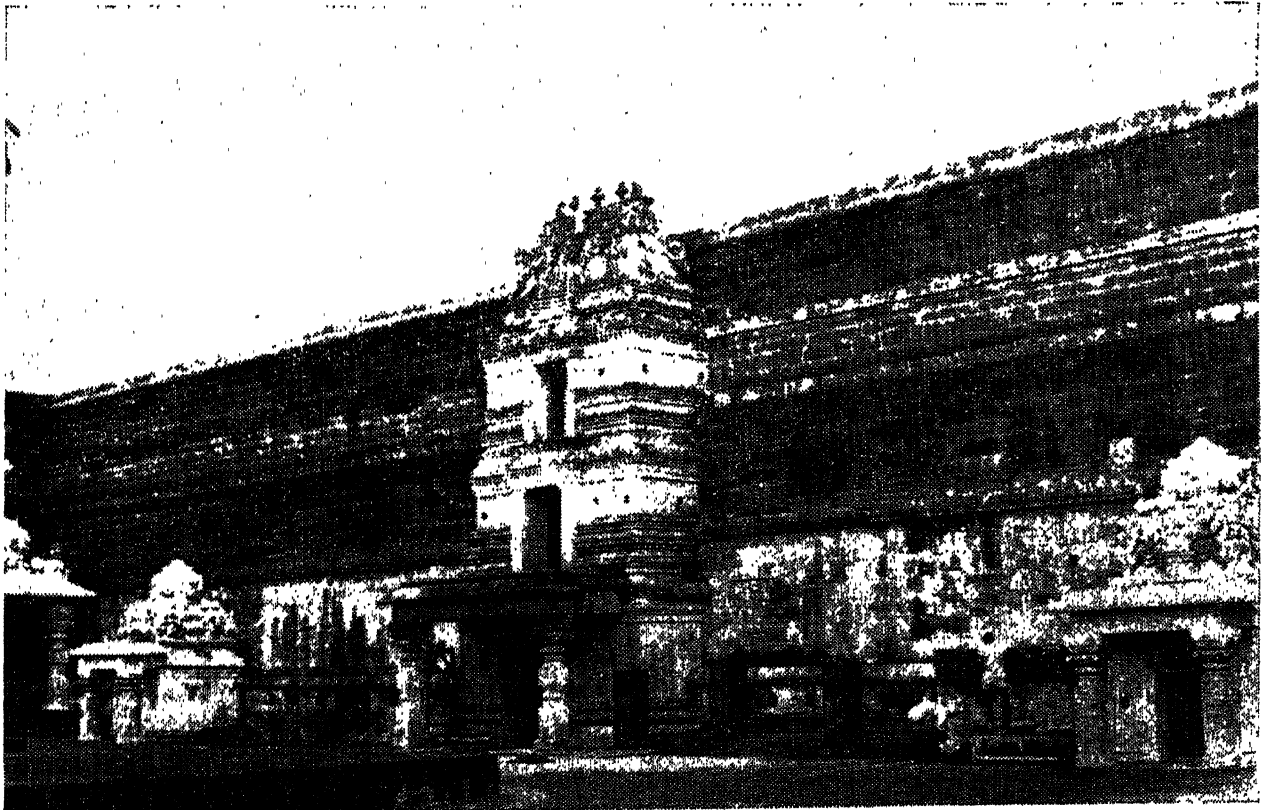
స్థలము. నేటికిని యా కుంకుడుచెట్టును, స్వామి యావిర్భవించిన పుట్టయు నట్లే కలవు. కాన మానవులకు స్వామి పాదదర్శనము లేదు. (చూ. ముఖచిత్రము.)

స్వయం వ్యక్తము - ఋషి ప్రతిష్ఠితము

ఈ శ్లేతమున ధృవభేరములు రెండుగలవు. స్వామివారి పాదదర్శనము ఋష్యాదులకేగాని మనుష్యులకు లేనికతమున, పూర్వమే ఋషులు మరియొక ధృవభేరమును తిరుమలనుండి యుభయతాయార్థతో తెచ్చి స్వయంభువమూర్తికి వెనుకభాగమున ప్రతిష్ఠచేసిరి. అందువలన యీ శ్లేతమున ధృవభేరములు రెండు కలవు. ఈ స్వామి తిరుపతినుండి వేంచేసియుండుటచే తిరుపతిలో తీరని మ్రొక్కులు యీశ్లేతమున తీర్చుకొనుట అనూనాచారముగ వచ్చుచున్నది. అనగా తిరుమలకు వెళ్లుటకు శక్తి లేనివారు యిక్కడ మ్రొక్కుబడులు తీర్చుకొన్న చాలును. తిరిగి తిరుమలకు వెళ్లనవసరములేదు.

అలిమేలు మంగతాయారు - ఆండాళ్ దేవి

శ్రీ స్వామివారికి దక్షిణపార్శ్వమున ముఖమంటపములో పశ్చిమమున “శ్రీ అలిమేలుమంగతాయారు”ను, తూర్పుభాగమున “గోదా తాయారు”ను ప్రతిష్ఠితులై

అలయపు పశ్చిమ ప్రాకారము

యుండిరి. ఈ బింబములు రెండును లావణ్యరాసులును మహామహిమాన్వితములై సవి.

అజమహారాజు - ఇందుమతీదేవి

ఈ క్షేత్రమాహాత్మ్యమున స్వామివారి మహత్తును గురించియు యిందుమతీ స్వయంవరమును గురించి వర్ణింపఁబడి యున్నది.

సూతః || తతస్త్రీతా యుగేరమ్యే - రఘుర్నామ మహిపతిః
బభూవ నిహతాఽమిత్రో - సింహః క్షుద్ర మృగాన్యథా
తన్యపుత్రో మహాతేజాః - అజ ఇత్యుచ్యతే బుధైః
అజోపి పితృతుల్యో వై - గుణేన మహతావృతః
తథావిదర్శ్య దేశేచ - పురీకుండిన సంజ్ఞకై
భోజోనామ మహారాజ - శ్చకాసె గుణసుప్రతః
భోజరాజస్య సంజాతా - కన్యా ఇందుమతీ నతి
ఇందుమత్యా స్సశీలాయా - భోజశ్చక్రై స్వయంవరం
ప్రణిధీక్షా ప్రేషయామాన - నృపాన్ ప్రతి నలేఖకాన్
తతో భువి నృపాస్సర్వై - ప్రయాతా కుండినంప్రతి.
అజోపిరఘవాజ్ఞప్తశ్చతురంగ బలైర్యుతః
కుండినంప్రావహృష్టాత్మా - నిరంకుశపరాక్రమః
రాజాచాఽజంచాభిగమ్య - అనయామాన సాదరం

బీబీ నాంచార్

అజస్య జగదేశీలం-యాపం తేజశ్చ నిర్మలం
తతశ్చేందుమతీ హృష్టా-ప్రాయాసతముఖీనతి
అజస్య కంఠతన్మాలాం-నిదధే పుష్పరంజితాం
అభోఽద్వాహ విధించక్రై-భోజోఽజస్య యథావిధి

* * *

ఇందుమత్యారుచిరయా ప్రతప్తైస్సపురం ప్రతి
అధనర్వేష రాజానో అనూయాకులమానసాః
సంభూయాలోచనం చక్రురజేన సమరం ప్రతి
స్వస్వసైనిక సంఘాతైరుద్ధ తైర్మద సంభృతైః
గౌతమీ కృష్ణయోర్మధ్యే ద్వారకా నన్నిధౌస్సపాః
న్యరుంధన్మార్గ మావృత్య-రఘునూనోరజస్యవై
ఇత్థం బభూవతుములం-యుద్ధం తద్రేవ హర్షణం
దేవానాంచ ఋషీణాంచ చక్రైజన్యం మహద్భయం

* * *

తతశ్చ బహుభిర్వైర్వ్యతోఽథ రఘునందనః
శూరోద్వైర్యపరీతాత్మా వశిష్ఠం గురునత్తమం
ఏతేషాంహసనేమాంచై-నమర్థం కురుభోమునె !
త్వంనర్వవిన్మహాభాగ - మేకార్యంకారయాఽధునా
ఇతిస్తుతోమహర్షిశ్చ - వశిష్ఠః - నమ్యగాత్మనః
అలోచ్యజగదెహృష్టః - మనసావిజితేంద్రియః ||

అని ద్వితీయాధ్యాయమున కలదు. అసగా త్రేతాయుగములో, క్షుద్రమృగములను మృగరాజువలె శత్రువులను హతమొనర్చుజాలు శౌర్యనిధియైన రఘుమహారాజుకు, పితృనదృశుడైన అజమహారాజును నొక పుత్రుఁడు కలఁడనియు విదర్శదేశమును పరిపాలించుచున్న భోజమహారాజునకు శీలపతియైన “ఇందుమతీ” యను నొక కన్యకామణికలదనియు నామె యుక్తప్రయస్కురాలు కాగా, భోజుఁడు ఆమెకు స్వయంవరమును చేయ నిశ్చయించి సర్వరాజన్యులకు శుభలేఖలిచ్చి దూతలను పంపినట్లును ఆ స్వయంవరమునకు రఘుమహారాజు ప్రేరణమున “అజమహారాజు” బంధుమిత్ర పరివారపరివృతుఁడై యరుదెంచినట్లును, ఇందుమతియు వయోరూపగుణములచే తనకు సరియైన యజుని వరించి సిగ్గుచేతలవంచుకొని తనచేతనున్న పుష్పమాలను యజునికంఠమున నలంకరించినట్లును నంత భోజుఁడు ఇందుమతిని యజునికి వివాహమొనర్చి యత్తవారింటికి పంపుచుండగా యితరరాజులు యనూయాన్విత మానసులై ఇందుమతీ నహితుఁడై న్యపురమునకు పోవుచున్న యజమహారాజును నడ్డగించి యుద్ధముచేసినట్లును, అప్పుడు అజమహారాజు తన కులగురువైన వశిష్ఠునిఆశ్రము నకుంజని జరిగిన విషయమును విన్నవించినట్లు ద్వితీయ అధ్యాయమున వర్ణింపబడినది. ఇంక మాడవ అధ్యాయములో వశిష్ఠ

మహర్షి అజమహారాజుకు యిచ్చుట శ్రీ ద్వారకా తిరుపతి క్షేత్రమున వెలసియున్న శ్రీ వేంకటేశ్వరులను సేవించి పూజించి వెళ్లుమనియు అందుచే నాతనికి యుద్ధములో జయము చేకూరునని యుపదేశమొనరించి పంపినట్లును మరియు,

“ఓంనమో వేంకటేశాయ - శేషాద్రినిలయాయచ”

అని ప్రారంభించి,

“గోవిందాయనమస్తుభ్యం శ్రీనివాసాయతేనమః”

అని శ్రీ వేంకటేశ్వరకవచమును నుపదేశించినట్లును కలదు. తరువాత

“ఇత్యుక్తవంతం లక్ష్మీశం వేంకటాద్రినికేతనం
పశిష్టోమమహాప్రాజ్ఞ - స్తుష్టాపకరుణానిధిం
శ్రీవేంకటేశపాదాబ్జద్వానానక్త హృదంబుజః
సమీపాసంతతైలేంద్రం - ప్రణమ్యపరభక్తితః
ఆరుహ్యతన్యశిఖరం రమ్యం - సర్వసుఖప్రదం
తత్రావిర్భూతమద్భూతం - మనోహరతనుద్యుతిం
శ్రీవత్సలక్షితంరత్న - తారహరైర్విరాజితం
కర్పూరైఃసువస్త్రైః - విరాజితకటితటం
శంఖచక్రాదివిస్ఫార - సర్వాయుధగుణోజ్జ్వలం
శ్రీమంతంవిష్ణుమాలోక్య సాష్టాంగం ప్రణవామనః

* * *

అహమావిర్భవిష్వామి - జగతాముపకారకః
రావణాదీన్ మహాక్రూరాన్ - దాసవాన్ లోకకంటకాన్
హనిష్యేకపిపైన్యేన - సుగ్రీవస్యనఖాబలీ
వశిష్టాద్యాశ్చఋషయః - అజశ్చపరితోషితాః
అభ్యర్చ్యపరమభక్త్యా - రఘుసూనుః రమాపతిం
ప్రాకారమంటపాదీంశ్చ - చిత్రాణిభవనానిచ
ప్రాసాదంరుచిరంరమ్యం కారయామానసత్వరం
మహోత్సవంతథాచక్రై - వైశాఖ శుక్లపక్షే
వివిధం మంగళంచక్రై వేంకటాచలస్వామినే
ద్వారకాపూర్ణివాసాయ - శేషాచలనివాసినే

పద్మాలయసమేతాయ - వేంకటేశాయ మంగళం”,
అని చతుర్థాధ్యాయమునందు కలదు. కనుక యిందులో, అజమహారాజు కులగురువగు వశిష్ఠునితోగూడ ద్వారకా తిరుపతికి సరిగి స్వామిని నకల కల్యాణగుణపూర్ణునిగా సభినుంతింప స్వామి యజునకు ప్రత్యక్షమై నీవు యుద్ధమున జయమునందుదువు. నీ వంశమున శ్రీరామచంద్రుడను పేర నే నవతరించి, లోకకంటకులైన రావణాదులను సంహరింతునని యానతిచ్చినట్లును అంత అజమహారాజు స్వామికి సుందరవిమానమును బంగారు హర్షములును నిర్మించి వైశాఖమాసమున లక్ష్మితోనహ కల్యాణోత్సవమునుచేసి తన పురమునకు వెళ్లినట్లు కలదు. అందు

వలననే నేటికిని స్వయంవ్యక్తమూర్తికి వైశాఖమాసములోనే కల్యాణోత్సవమును చేయుటాచారముగా వచ్చుచున్నది.

విదర్భదేశము - కుండిననగరము

అజమహారాజు అయోధ్యనుండి, విదర్భదేశ మరుదెంచి సట్టున్నది. కుండిననగరమున ఇందుమతిని పెండ్లియాడి తిరిగి యయోధ్యకు సరుగుచుండ ద్వారకాతిరుపతి సమీపమున పరరాజ్యస్థులతో పోరు సంభవించినది. అంత అజమహారాజు వశిష్ఠునానతిర ద్వారకాతిరుపతి కరిగి వేంకటాచలపతిని సేవించి శత్రురాజుల నోడించి నిజపురమున కరిగినట్లున్నది కదా. విదర్భదేశ మేది? కుండిననగరమెక్కడ? అని పాఠకులకు సందేహము కలుగవచ్చును. విదర్భదేశమనగా, “విశేషముగ దర్భలు” లభించు దేశమని యర్థము. కృష్ణాగదావరీ తీరములు చాల దూరముగ జన్మస్థానములందుండినను మన తెలుఁగు దేశమునకరుగుదొంచునరికి, సామీప్యములుగ ప్రవహించెను. ఈ సదీతీరములందు విశేషముగ దర్భలు దొరకుచుండుటచే ఋష్యాదులందరు యీ సదీతీరములందును సదీసాగర సంగమములందును (అంతర్వేది హంసలదివి

అం డా ళ్

మున్నగు పవిత్రస్థలములందు) తమ యాశ్రమములను నిర్మించుకొని, తమ తపోనిష్ఠలను జరుపుకొనుచు వచ్చిరి. కనుకనే గోదావరిని సప్తమహర్షులు తమ తమ యాశ్రమములకు నదులనుఁ గొనిపోవుటచే, తొలుత నీ గోదావరిని గౌతమ మహాముని తెచ్చినను, వశిష్ఠ, కౌశిక, వైసతేయాది పేరులతోను, అవనిగడ్డవద్ద వశిష్ఠమెట్ట, వ్యాఘ్రేశ్వరము, (పులిగడ్డ) చ్యవలూరు (చ్యవనమహర్షి యాశ్రమము.) యిట్టి పేరులతో నేటికిని వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి. యజ్ఞ యాగాదులకు దర్బలు యావశ్యకముకదా? అట్టివెక్కడ దొరికిన యక్కడనే సద్బ్రాహ్మణులు వసించుదురు. కనుకనే యీ రెండు నదుల మధ్యదేశమును “విదర్బదేశము”ని ఋష్యాదులు వాకొనిరి. తరువాత వ్యవహారిక కాలమున కూడ దీనికి “వెల్లనాడు వేంగినాడు” యను పేరులు పెట్టిరి. వెల్లనాడనగా తెల్లని దేశమని యర్థము. ఈ రెండు నదీతీరములను, “కాళ, విశ్వామిత్రము, రెల్లు” మున్నగు దర్బలు విశేషముగ పెరిగి, తెల్లని పుష్పములచే విరాజిల్లుచు దేశమంతయు నెక్కడ చూచినను యీ దర్బలే మొలచి తెల్లనిదేశమయ్యెను. అందువలన నీ దేశమునకు “వెల్లనాడ”ని వ్యవహరింపబడి కలిగెను. “వేంగి” “వేగి” యను శబ్దములు “వేగవతి” యను నదివలన కలిగినవి. వేగవతి యీ దేశమందుండుటచే “వేగి” శబ్దము వ్యవహారములోనికి వచ్చెను. తరువాత “వేగి”యే “వేంగి”యై “వేగినాడు వెలనాడు” అను పదములు దేశపర్యాయములయ్యెను.

ఇంతవరకేల - యీ దేశము “విదర్బదేశమనియు, అది కృష్ణా గోదావరీమధ్యనే కలదనియు, “ఖండేరాయని కైకలూరు శిలాశాసనము”న కలదు. ఈ శాసనమున విదర్బదేశమునకు హద్దులను నిర్ణయించి స్పష్టముగా చెప్పినాడు. ఈ శాసనమును కిర్తిశేమలైన శ్రీ భావరాజు వెంకటకృష్ణారావు పంతులుగారు వారి మిత్రులు శ్రీయుత టేసుమళ్ల అచ్యుతరావు పంతులుగారి కౌరికపైన “ఆంధ్ర పత్రిక వ్యయసంవత్సరాది సంచికలో 105 మొదలు 108 పేజీలలో ప్రకటించియుండిరి. ఈ శాసనఫలకము కృష్ణా మండలాంతర్గత కైకలూరులో వేంచేసియున్న శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామివారి ఆలయములో నొకమూల కలదు. ఇది అయిదు అడుగుల పొడుగును 16 అంగుళముల వెడల్పును కలిగియున్నది. శాసనకాలము శాలివాహన శకము ౧౫౫౦ విభవ సంవత్సర జ్యేష్ఠశుద్ధ పంచమి శుక్రవారము క్రి॥ ౪॥ 1628 సంవత్సరము. కనుక యీ శాసనము చెక్కింపఁబడి యిప్పటికి 330 సంవత్సరము లైనది. ఈ ౧౬౨౮ వ సంవత్సరము “గోల్కొండ” రాజు ధానిగా నకలాంధ్రభూమిని యొకప్రతాపవత్సరముగా పరిపాలించిన “ఖుతుబ్ షాహి” సుల్తానులలో అయిదవ

వాడగు “అబ్దుల్లాఖుతుబ్ షా” యొక్క విజయరాజ్య వర్షము 18 యగుచున్నది. సుల్తాను అబ్దుల్లా క్రి॥ ౪॥ ౧౬౧౧ మొదలుకొని ౧౬౩౨ వరకు పరిపాలించెను. కనుక మన “ఖండేరాయఁడు” “సుల్తాను అబ్దుల్లా” వారి రాజ్యముసందేహ “సుబేదారు” (గవర్నరు) గ నుండెను. “ఈ ఖండేరాయఁడు” కర్ణాటమధ్య బ్రాహ్మ ణుఁడు, అత్రేయగోత్రజుఁడు “లింగజీమంత్రుని” ప్రహ త్రుఁడు రాహుజీమంత్రుని పుత్రుఁడు. గోవుజీమంత్రు యొక్క కుమారుఁడు. ఈయన తల్లి పేరు “బందాయీ” ఇతఁడు కణ్ణవాఖీయుఁడు. అందువలన “ఋగ్వేదియో, శుక్లయజుర్వేదియో” కావలెను. ఈతఁడు “కూశలిగె రామాజీపండితు”ని పెద్దకూతురు “లక్ష్మీబాయి”ని పెండ్లి యాడెనట. విలూరు పరగణాకు సుబేదారుగ నుండినట్లు “ఖత్తరియుల్లీసీమ”లో అనేక దేవాలయములను కట్టించి, అనేక దానధర్మముల నొసంగి, మిరాసిదార్లకు పుత్రుల (యీనాముల) నొసంగియుండిరి. ఈ శాసనమువలన ముఖ్యముగా తెలిస విషయము లేదియనిన? పూర్వము “కొల్లేటి” నరస్సుకు “దేవపుష్కరిణి” యని పేరుండెడిదట. అందొకప్పుడు కృష్ణాగోదావరి నదులు సంగమించుచుండెడివట. అనగా యిప్పటికి రెండువేల యేండ్లకు పూర్వము యివ్వుడు ప్రవహించుచున్నట్లు ప్రవహించుచుండుటలేదని తెలుచున్నది. ఇది యపూర్వ వృత్తాంతము. కృష్ణాగోదావరులు సంగమించిన కాలమున నేపల్లపుప్రదేశమో “కొల్లేటి”య్యెను. మరియు పూర్వము “గుడివాడ” విదర్బదేశమునకు ప్రధానపట్టణమనికూడ యీ శాసనమువలన తెలియుచున్నది. అందిట్లున్నది.

1. శ్రీ వెంకటపతి
2. రాజావిజయభవ
3. స్వస్తిశ్రీ జయభ్యుదయ శాలివా
4. హనశకవషృణంబులు ౧౫౫౦ అగు
5. నేటి తత్సర్వవర్తమాన విభవసం
6. పత్సర జ్యేష్ఠ శు ౫ శుక్రవారమున
7. యీ శుభదివసమందు॥ శ్రీమదా
8. త్రేయగోత్రాయోజాలింగజీమం
9. త్రిశేఖరః సప్తరామాజీసత్పిత్రో
10. గోవుజీపరసందనః । బందాయీ
11. గభానంభూతః కాణ్ణవాఖాప్ర
12. వతకాకః । విష్ణుభక్తిరతః శ్రీమాన్మమ
13. ధ్యాచార్యమతోత్తమః । కూడల్గెదం
14. శజశ్రేష్ఠారామాజీ పండితాగ్రజ లక్ష్మీంబా
15. మనోహరః । ఖండేరాయ
16. ప్రతాపవాన్ ॥ పద్మాలు ॥ ధరణిం బా
17. గడొండ్డియేలూరి దండపా

18. టికిండ్డిభిత్తరయుల్లిలో నం
19. ధమైన కైంకలూరను పెరికైంకర్యపురిని
* * *
35. స్థానమువారిన్ స్థానాచార్యుల శ్రీ
36. వైమానసులను నిల్వెస్వామి కైంకర్యాధికము
37. యామాన్యులకెల్ల గృహరాసుకై
38. త్రంబు లేవకాచి తగని
39. త్పన్. వామన ముద్రలు
40. వెలయంగమాన్య శ్రేత్రముల
41. కుంగరకుంభాదులు || ౬ ||

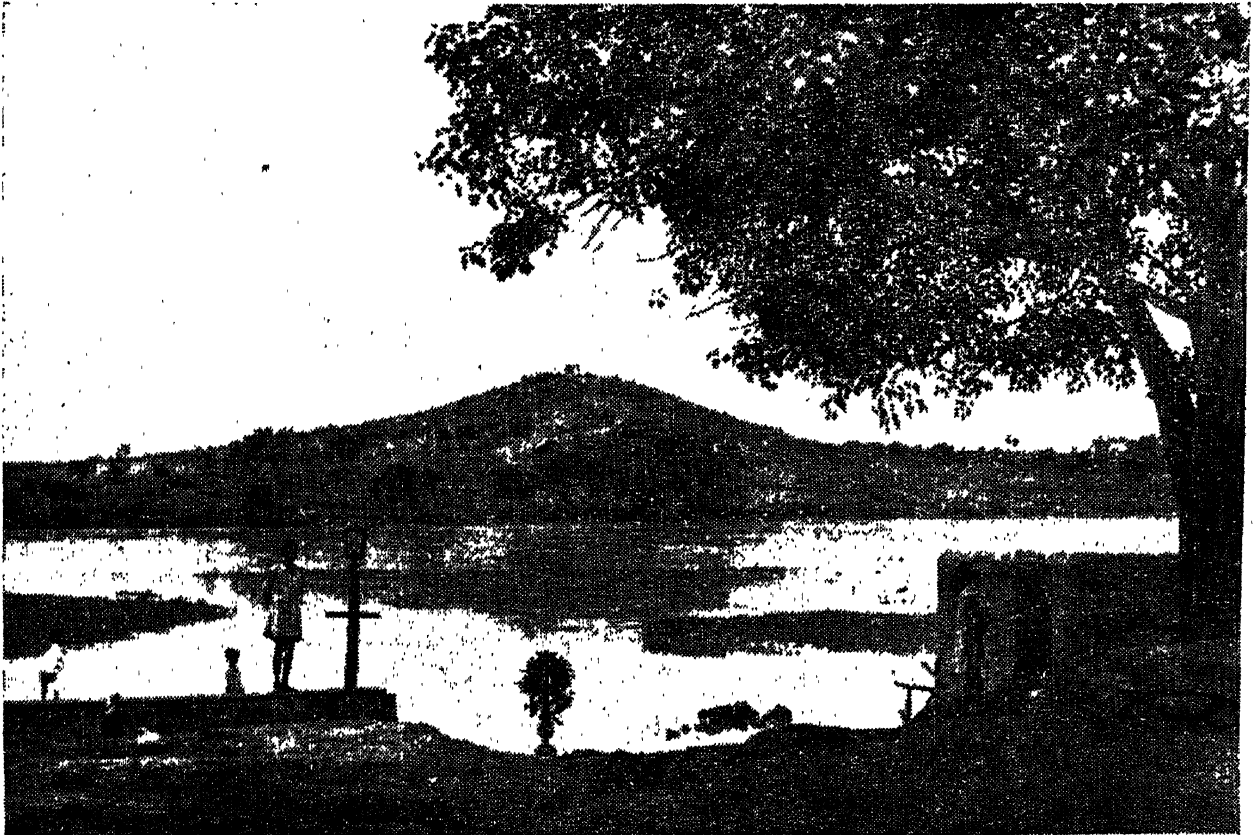
అని యిట్లు శాసనదాత వంశవృక్షమును, యతని యుద్యోగ వివరమును కైకలూరను యితను కట్టించిన దేవాలయములు అర్చకాది కైంకర్యపరులకిచ్చిన విత్తులు (పుత్రి మాన్యములు) యొకప్రక్క 36 పంక్తులును 2 వైపు 39 పంక్తులును 3-వ వైపు 51 పంక్తులును చెక్కించెను. ఇంక ఫలకమునకు నాల్గవవైపున యిట్లు చెక్కింపబడి యున్నది.

“శ్రేత్రమాహాత్మ్యం శ్రీమదంతర్వేదికై
త్రస్యవాయువ్యభాగే కలినాశనపుర

స్వాత్తర దిగ్భాగే శ్రీకాకుళశ్రేత్రస్య
ఈశాన్యభాగే విదర్భాసగరస్య
పూర్వదిగ్భాగే శ్రీశోభనాచలస్య
అగ్నేయభాగే హేలావతిపు
రస్యదక్షిణ దిగ్భాగే శ్రీకోకోం
దాచలస్య నైఋత్యభాగే ఆకాశ
సగరస్య పశ్చిమదిగ్భాగే శ్రీకృష్ణ
గోదావరి సంగమ దేవపుష్కరిణితట
కైంకర్యసగరే సంవాసితో శ్రీ వెంకటేశో
విజయతే । దేవపుష్కరిణీతీరే
కైంకర్యపుర వాసినం శ్రీ వేంకటే
శ్వరందృష్టాపున జకన్మనవిద్యతే॥

మంగళము మహాశ్రీ శ్రీలంజేయును.

దీనికి క్రిందవైపు 5 పలకగా చెక్కించి దానిపై మరొకొన్ని దానములను, ఫలశృతులను 30 పంక్తులలో చెక్కించిరి. ఇందు చాలా తప్పులున్నను యథాతదముగా ప్రకటించితిని. పైశాసనమున, కైకలూరుకు అష్టదిక్కుల సరిహద్దులు చెప్ప బడి యున్నవి. ఇందుపేర్కొన్న “కలినాశనపుర” మనగా నేదియో తెలియుట లేదు. బహుశః “కలిదిండి”యేమో ?

నృసింహస్థానము

విదర్బనగరమున గుడివాడ, శోభనాచలమునకు ఆకిరి పల్లియని యర్థము. హేలావతి పురమనగా యేలూరు. ఆ కాశనగరమునకు ఆకువీడ"ని శ్రీ కృష్ణారావుపంతులుగారే నిర్ణయించిరి. "చేపపుష్కరిణి" యనగా "కొల్లెరు నరస్సు". దీనితీరమున కైంకర్యపురము కలదని వర్ణింపఁ బడినది. కనుక విదర్బదేశమన వెల్లనాడైన, గుడివాడ సీమయని తేలినది.

క్షేత్రపాలకుఁడు - పన్నిద్దరాళ్వార్లు

ఈ క్షేత్రమునకు పాలకుఁడు మల్లేశ్వరుడు. ఈచేవుఁడి కొండపైననే నెలకొనియుండెను. పన్నిద్దరాళ్వార్ల సన్నిధి లన్నియు వేట్వేరుగా ఆలయావరణములో ప్రత్యేకాల యములుకట్టింపఁబడి ప్రతిష్ఠింపఁబడియున్నవి. ఇట్లు ప్రత్యేకసన్నిధి లేర్పాటు చేయుట యీ క్షేత్రమున విలక్షణమైన విషయము. ఆళ్వార్లకు నియమిత జయంతులు పగలుపత్తు రాత్రి పత్తు యుత్సవములు జరుగును.

మంటపములు - మహాశయులు

ఈ ఆలయమునకు కూడ తిరుపతిలోవలె "ఆనంద నిలయ విమానము"నేపేరు. దీనిని దాని పోలికతోనే కట్టించిరి. ఈ విమానమును మైలవరపు జమీందారులు కట్టించిరి. ఆలయమునకు ప్రాగ్భాగమున అయిదు అంతస్తుల సుందర విమాన గోపురమును మిగిలిన మూడు దిశలయందు మూడు మూడు అంతస్తులుగల మూడు చిన్న గోపురములను విశాలోన్నోతములైన కుడ్యములను, కొండమీదికి యేబది అయిదు సోపానములను, తిరుమలగిరి క్రింద పదహారు అంకణముల పెద్ద కల్యాణమంటపమును, నూజివీటి నంస్థానా ధీశులైన "ధర్మ" బిదుదాంకితులగు అప్పారాయణంగారు కట్టించిరి. ఈ కల్యాణమంటపము నకు దక్షిణముగా "విలాస" మంటపమొకటి కలదు. స్వామి గ్రామోత్సవముల కరుగుసవ్వడెల్ల యీ విలాస మంటపమున విశ్రాంతి తీసికొని విశేషపూజలఁ గొను చుందురు. ఆలయమునకు పంశపరంపరా ధర్మకర్తలును మైలవరపు ప్రభువులైన శ్రీ రాజా సూరానేని పార్థసారథి రావు బహద్దర్ జమీందారుగారు శ్రీ రాజా నరసింహారావు బహద్దర్ జమీందారుగారును ఆవరణములో నాలుగు మూలలను నాలుగు వారోత్సవమంటపములను కట్టించిరి.

నిత్యోత్సవములు - విశేషోత్సవములు

స్వామివారి కోవెలకు యెదురుగా సన్నిధిపీఠిలో రథశాల కలదు. దీనికి వెనుక అర్చకస్వాములైన శ్రీమాన్ పెద్దింటి వెంకటేశపాఠాచార్యులు వారొక మంటపమును కట్టించిరి. ఈ మంటపమున సంవత్సరాదికి స్వామిని వేంచేపు చేసి పూజలు చేయుదురు. అందువలన దీనికి

సంవత్సరాదిమంటపమని పేరు. శ్రీరామనవమికి శ్రీరామ కల్యాణము జరుగును. వైశాఖమాసములో సృనింహ జయంతియు వైశాఖ శుద్ధ యేకాదశి ప్రభృతి పార్వతి పర్యంతము నర్తయంధ్యక్త మూర్తికి కల్యాణోత్సవమును శ్రావణమాసములో శ్రీ కృష్ణజన్మాష్టమి డోలారోహణోత్సవము జరుగును. ఆశ్వయుజమాసమున దసరాకు సవరాత్సవములును, సృనింహసాగర సమీపముననున్న శమీమంటప మున పారువేటోత్సవమును జరుగును. ఈ ఆశ్వయుజ మాసములోనే తిరుమల నుంచి వేంచేసిన వెంకటేశ్వరులకు అలివేలు మంగతాయార్లతో బ్రహ్మాత్సవమును కార్తీక మాసమున కీరాద్వి ద్వాదశికి "సృనింహసాగరము"లో తేప్పోత్సవమును కీరాద్విమంటపములో స్వామికి వేంచేపు ఆస్థానోత్సవమును జరుగును. ఈ కీరాద్విమంటపమును అర్చకస్వాములలో నొకరైన శ్రీమాన్ పెద్దింటి సృనింహ చాచ్యులవారు కట్టించిరి. ధనుర్మాసోత్సవములు నెల దినములు స్వామివారికి గ్రామోత్సవములు జరుగును. స్వామికి "పనరు కోనేరు" తీరమునయున్న ధనుర్మాస మంటపమున వేంచేపు చేసి రాజలాంఛనములను జరుపు చుందురు. నిత్యము సాయంత్రసము 4 గంటల నుండి 5 గంటల వరకు స్వామిని ఉత్తరమంటపమున వేంచేపు చేసి, తూర్వనాదములు, మృదంగగానములతో ఆస్థానోత్సవ మును జరుపుదురు. దీనినే ప్రభుత్వోత్సవమందురు. ప్రతి శుక్రవారము ఉభయతాయార్లకు కోవెల యుత్సవములు జరుగును. అమ్మవార్లను నైరుతి కోణమందున్న మంటపములో వేంచేపు చేయుదురు. ప్రతి శనివారము స్వామివారికి కోవెలయుత్సవము జరుగును. అప్పుడు అగ్నేయదిశయందున్న మంటపమునకు స్వామి విచ్చేయుదురు. ఇవి వారోత్సవములు, ఉభయ యేకాదశులు, శ్రవణ నక్షత్రము, పునర్వసు నక్షత్రములందు పక్షోత్సవములు జరుగును. ఈ యుత్సవములకు స్వామివార్లను వాయవ్య మూల మంటపములో వేంచేపు చేయుదురు. ప్రతి పార్వతి అమావాశ్యలు సంక్రమణములందును ఈ శాస్త్యమూల మంటపములో వేంచేపు చేయుదురు. యుక్కోటి యేకాదశికి ఉత్తరద్వార దర్శనోత్సవమును, యీ దినము మొదలు 10 రోజులు అధ్యయనోత్సవములును, "భోగి" రోజున భోగికల్యాణమును, మకరసంక్రాంతికి గ్రామములో యూరే గింపును కనుమపండుగ రోజున "గిరిప్రదక్షిణము"ను చేయుదురు. గిరిప్రదక్షిణ సందర్భమున "దొరసాని పాడు"లో నున్న మంటపములో వేంచేపుచేసి ఆస్థానోత్సవ మును, శ్రీరామ కల్యాణమును చేయుట ఆచారముగా జరుగుచున్నది. ఈ మంటపమును "పూరి" వాస్తవ్యులైన శ్రీమతి శిరిపురపు కందాళ రంగనాయకమ్మగారు

కట్టించియుండిరి. కొండపైన తూర్పున కేశఖండన మంట పమును పశ్చిమమున పాకశాలయు రామానుజకూటమును ఈశాన్యమున యాగశాలయు, పర్వతపాదమున వాహనశాల యు, నన్నిధివీధిలో రథశాలయును కలవు.

బవాహిరి - వాహనములు

స్వామికి మూడు లక్షరూప్యములు విలువగల వజ్ర కవచమును తిరు ఆభరణములును కలవు. వెండి గరుడ వాహనము, వెండి శేషవాహనమును శ్రీమతి రాణి వెంకట చిన్నయ్యమ్మారావు బహద్దర్ దొరసానిగారు చేయించిరి. వీరు విలువగల బంగారు ఆభరణములను స్వామికి సమ ర్పించిరి. ఇంకను స్వామివారికి గజాశ్వాందేళికాది అనేక దారు వాహనములును, చక్కని టేకు కూర్పురథమున్ను కలవు.

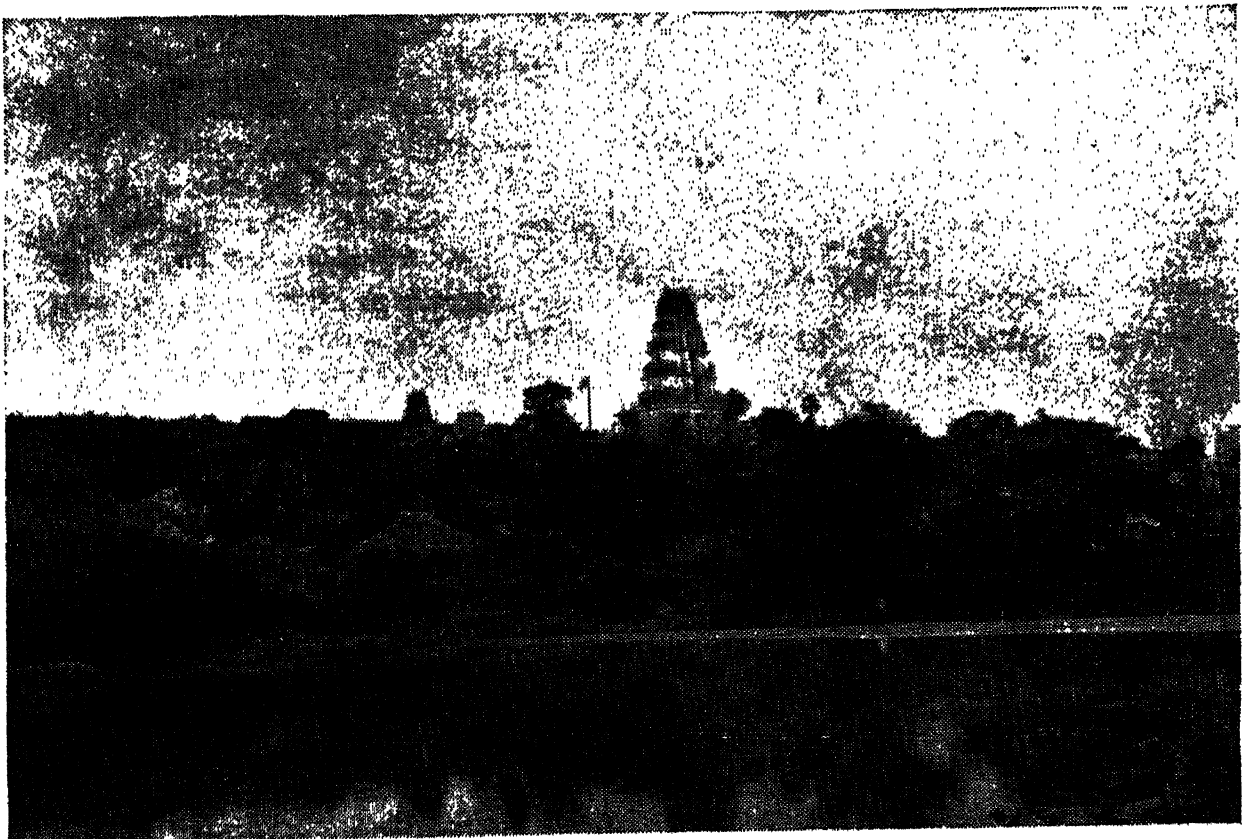
సుదర్శన క్షేత్రము - చిత్తళాదర్శనము

ఈ క్షేత్రమున ప్రత్యక్షముగ రెండు నిదర్శనములు కన్పించుచున్నవి. ఈ ద్వారకా తిరుపతియందుగాని యీ శేషాద్రియందుగాని దొరుకు ప్రతి రాతియందును సాలిగ్రా మములవలె సుదర్శనముద్ర కన్పించును. అందువలన దీనికి సుదర్శనక్షేత్రమనికూడ పేరు. ఏక్షేత్రమునలేని గొప్ప

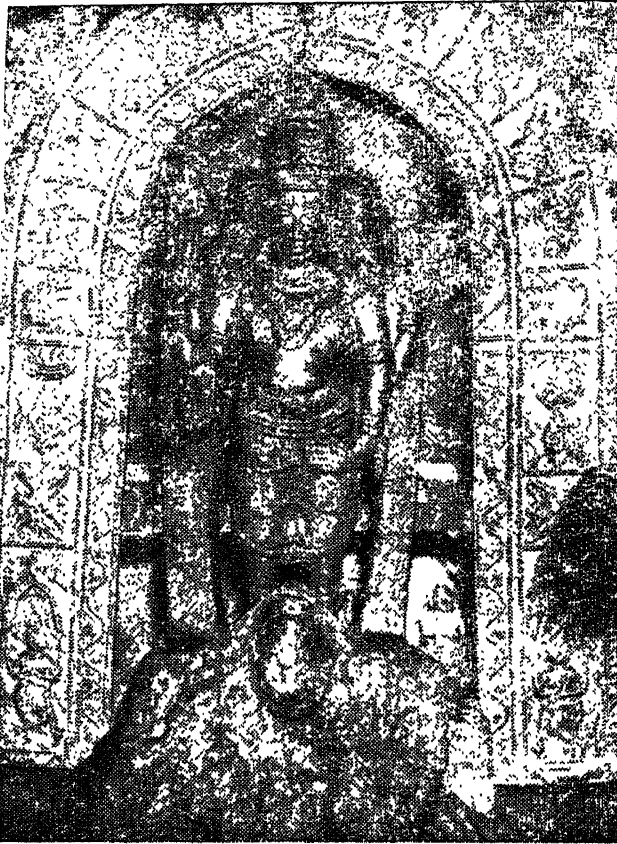
విశేషము యీక్షేత్రమం దింకొకటి కలదు. నిత్యము రాత్రి సమయమున స్వామివారి గోపురమునకు యెదురుగా రెండు ఫల్గాంగుల దూరములో నుంచుని ఆలయమువైపుకు చూచి నచో గోపురమునుండి చిన్న సక్షత్రమువలె మెఱయుచు దివ్య తేజస్సు కన్పించుచుండును. గోపురముయొక్క తలుపులు మూసియున్నను అకనము మేఘములచే కప్పఁ బడి యున్నను ఆ దివ్య తేజస్సు యెల్లప్పుడు కన్పించు చునే యుండును. ఇంకొక విశేషమేమన దాపుకు చిన్న దీపమువలె కాన్పించును కాని దూరమునకు వెళ్ళినకొలది తేజస్సు పెద్దదై విద్యుద్దీపమువలె వెలుగొందుచుండును. ఇది ప్రత్యక్ష నిదర్శనము. ప్రాజ్ఞులు దీనినే “చిత్తళ” యందురు. ఇట్టి తేజోదర్శనము ప్రత్యక్షముగ యేక్షేత్ర మందును గానము. కాని నేటి విమర్శకులు కొందరు యీ పర్వతముపై నొక “జీవమణి” యుండనోపునని యూహించుచున్నారు.

పురాణములు ప్రబంధములు

ఈ క్షేత్రమాహాత్యము బ్రహ్మపురాణాంతమై యున్నది. దీనిలో నాలుగు అధ్యాయములు మైలవరం ప్రభువులైన శ్రీరాజాసారానెని వెంకట పురుషోత్తమ జగన్నాథ గోపాల

పనరుకోనేరునుండి పర్వతదృశ్యము

ప్రభు ప్రభాతము

రావు బహద్దర్ వారి సంస్థాన విద్యాలయమున తిరుమలై నల్లన్ చక్రవర్తుల తిరువెంకటాచార్యులచే 1913 సంవత్సరములో ప్రకటింపబడినది. ఇటీవల కవిసార్వభౌమ కళాప్రవీణ మహామహాపాధ్యాయ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు యీ క్షేత్రమాహాత్యమును ప్రబంధముగా రచించి ప్రకటించిరి.

స్థలధ్యానము - సుప్రభాతము

శ్లో॥ శ్రీమద్వ్యాఖ్యగిరావహింద్రనిలయస్యస్థాంఘ్రి కంబద్వయం

శ్రీమద్వారకమౌని పూజితవిభుం శ్రీవేంకటేశంప్రభుం
గోవిందంనతచేతనామహరణం త్రైవిధ్యతాపాపహం
వందేభక్త వరప్రదంస్మితముఖం శ్రీవేంకటేశంనదా ॥

శ్లో॥ శేషాద్రోభోగిగోపావినతమునిశిరస్మస్తపాదజ్జయుగ్మం
భక్తైకత్రాణదిక్షంకళికలుషహరం సంయుతంచా

గ్రజేస

శృత్వాగోవిందవర్ణా వికలమతి రభూద్ద్యోపదీ భాదీతాన్యో
భక్తాభీష్ట ప్రదంతం తిరుమలరమణం వెంకటేశంభజే
హం ॥

సుప్రభాత శ్లోకములలో కొన్నింటిని మాత్రమే ప్రకటింతును. ఇవియు “వేంకటేశసుప్రభాతము”న కేమాత్రమును తినిపావు.

సుప్రభాత శ్లోకములు

జయజయ సుప్రభాత మరవింప విలోచనలే
జయజయ ద్వారకాద్రి శిఖరౌజ్జ్వల దీపహరే
జయజయ భాష్కర కృతమంగళ భక్తనిధే
జయజయ దేవదేవ వినతాభి సంవయశః ॥

౧

శ్రీద్వారకక్షితి భృదీశ హరేమురారే
శ్రీమస్సనంత నిలయాభిష నర్వశేషిన్ ।
మాంపాహానుంసరతనో జలజాతనేత్ర ।
శ్రీద్వారకాచలపతే తవసుప్రభాతమ్ ॥

౨

త్వాం తుంబురోఽభమధు నాశపణామృతేన
విజారవేణ ప్రతిబోధయితుంప్రవృత్తః
తంతారయైనమధునామృత విక్షణేన
శ్రీద్వారకాచలపతే తవసుప్రభాతమ్ ॥

౩

త్వామక్షరంచ పరమంపురుషం పురాణం
శాస్త్రారమ్య్య యమనాది మనస్తరూపం
వేదాబగుః పరమకారుణికం పుమాంసం
శ్రీద్వారకాచలపతే తవసుప్రభాతమ్ ॥

౪

త్వద్విద్యధామ పరమం ప్రపదన్తి ప్రాజ్ఞాః
పూతంచ రమ్యవకుళాభరణాభిరామం
వైఖానసాది పరయోగి నిషేధితంచ
శ్రీద్వారకాచలపతే తవసుప్రభాతమ్ ॥

౫

జాతన్వదీయ పదశీతల పూతదేశే
సంవర్ధితశ్చ భవతః కరుణాకటాక్షైః
త్వామవసః కులధనం శరణం ప్రపద్య
శ్రీద్వారకాచలపతేతవసుప్రభాతమ్ ॥

౬

వేదాన్వ దీయమహిమోజ్జ్వల పావనాని
ప్రాంచీహగాయతి వచాంసముఖైశ్చతుర్భిః
ఉత్తిష్ఠదేవరమయా పరిపాహస్వామిన్
శ్రీద్వారకాచలపతే తవసుప్రభాతమ్ ॥

౭

ఇంద్రానిలాస్త్రక నిరుత్త్యపయోధిరాజైః
నిత్యం నమీరణ భనాభిష శర్వముఖైః
సం సేవ్యమానచరణాంబుజ దివ్యదామన్
శ్రీద్వారకాచలపతే తవసుప్రభాతమ్ ॥

౮

సుంతార్థ ముద్ధిరతిలేమమనాదపక్షః
పాదోద్వయస్య పరమార్థ ముదాహరంతౌ
శ్లోకార్థమిశ వివృణోతి తవైవహస్తః
శ్రీద్వారకాచలపతే తవసుప్రభాతమ్ ॥

౯

యత్కృతుకంతవ గజేంద్ర విపద్విమోచే
యాచత్వరా దృపదబా పరిపాలనేవా
తదూపయాచత్వర యాభవసింధుమగ్నం
మాంతారయేహ ఘణీలై పతేతవసుప్రభాతం ॥

౧౦

ప్రాతస్సు నిశ్చలమతిః ఘణీలై బంధే !
యోవాపలేచనుదినం యదినసుప్రభాతం
తస్మైవిహంగగమనః కమలానహయో
నారాయణః పరగతిం సులభాంప్రసూతే ॥

౧౧

ఉత్సవ కార్యక్రమము - కొన్ని సూచనలు

పండత పార్థసారథి భట్టాచార్య

కాలోత్సవము, శ్రద్ధోత్సవము, నిమిత్తోత్సవము అని ఉత్సవములు మూడు విధములుగ సంహితలందు చెప్పబడినవనియు వాని లక్షణము వెనుకటి వ్యాసములందు విస్తారముగ చెప్పబడియున్నది. అందులో కాలోత్సవము అనునది ప్రతినవత్సరము ఒక నియమిత కాలమందు తప్పక జరిగి తీరవలసినట్లును ఏకారణముచేతగాని ఆ నియమితకాలమునందాయుత్సవము జరుగక నిలచి పోయినయెడల పరిహారమునకై ఉక్తప్రా య శ్చిత్తము చేసియే ఆ యుత్సవమును మానక మరియొకప్పుడు జరిపి తీరవలయుననియుకూడ చెప్పబడినది. ఈ కాలోత్సవమునే కొన్ని ప్రాంతములందు బ్రహ్మోత్సవమని యనుటకలదు. కొన్ని ప్రదేశములలో కల్యాణోత్సవమని యందురు. ప్రాయశ్చముగ బ్రహ్మోత్సవ వ్యవహారముగల చోట్లలో ఈ యుత్సవము తొమ్మిది దినముల కాలము జరుగుటయేగాక ఈ యుత్సవ కాలము దినములలో శ్రీ స్వామివార్లకు కల్యాణము (వివాహము) జరిగెడి వాడుకలేదు. కల్యాణోత్సవ మను పేరుతో జరుపబడే చోటులందు తొమ్మిది దినముల ఉత్సవము జరిగెడి స్థలములు మన సర్కారుల ప్రాంత్యములలో యొక్కవగా లేవు. ఈ యుత్సవము కల్యాణోత్సవ మను పేరుతో ఐదు దినములు జరుపబడి నాల్గవదినమున శ్రీ స్వామివార్లకు అమ్మవార్లకు వివాహ సంస్కారముకూడ జరుపబడుచున్నది. ఈ విధానము శివాలయములలోను విష్ణాలయములలోనుకూడ ఏక రీతిగ అనుష్ఠింపబడుచు వచ్చుచున్నది.

ఉత్సవదినములు తొమ్మిది లేక ఐదు లేక మూడు దినములలో జరుగవలసిన కార్యక్రమము శాస్త్రములందు విశదముగా ఉపదేశింపబడి ఆ యుపదేశము ననుసరించి పెద్దల అనుష్ఠానములో వచ్చుచుండెడి క్రమమిదిగురు రీతిని కనుబడుచున్నది.

చక్రవారి, చక్రతీర్థము, లేక అవభృథము - ఉత్సవపు ఆఖరు రోజుకు ఒక సక్షత్రమును నిర్ణయించుకుని అంతకు పూర్వపు తొమ్మిదవ దినమో ఐదవ దినమో మూడవ దినమో ధ్వజారోహణము చేయబడును. సక్షత్రమువలె ఒకప్పుడు పార్థమిదాతిన పాడ్యమినాడు అవభృథమును నిర్ణయించు కుని అంతకు ముందు ఐదవ దినమున ధ్వజారోహణము చేయుటయుకలదు. దీనిని గురించిన నిర్ణయవివరములను లోగడ వ్యాసములలో విస్తరించి వ్రాసియుంటిని. ధ్వజారోహణమునకు ముందునాటి రాత్రి అంకురార్పణము అను

కార్యమును చేసి ఉత్సవారంభమును చేయవలయును. అంకురార్పణ దినమునగాని అంతకు ముందుటి సన్నిహిత దినమునందేనాడుగాని దేవాలయములోని గర్భగృహము అంతరాలికము అదిగా గల స్థలములందు పరిష్కారముగ శుద్ధి (తిరుమంజనము) చేయవలయును. ఇది దేవాలయములో లోనికి పోవుటకు అహుకలగు అర్చకులు పరిచారకులచేతనే చేయబడవలయును. అట్లే అలయపు బహిః ప్రదేశమంతయును ప్రాకారములు మండపములు మొదలగు వానికి నున్నము కొట్టుట యెర్రమున్నుతో పట్టిలు వేయుట పందిళ్లు పాకలు చాందినీలు దీపాలంకారములు చేయబడవలయును. అంకురార్పణ ముహూర్తమునకు అలయము సర్వాలంకారభితమై సమస్త సంభారములు సిద్ధపరుపబడవలయును. వాద్యవాదక సర్తక గాయకాదులు వేదాధ్యయనపరులు వాహనము మోయువారలు సమారాధన సంభారములు అన్నియు సిద్ధపరుపబడవలయును.

అంకురార్పణమునాడు సాయంత్రము సాయంకాలమున భగవానుని దివ్యాలంకారములచే యలంకరించి అస్తానమున వేంచేపించి విశేషార్చనము నారంభించి పూర్తియైన వెనుక పుణ్యాహము మృత్యుంగ్రహణము అంకురార్పణములకు కావలసిన సంభారములను సిద్ధపరచికొని మంగళ వాద్యములతో సుముహూర్తమున యజమానుడాదిగా గల గ్రామపెత్తనదారులు అర్చకులొకరిని గల కైంకర్యపరులను పురస్కరించికొని యాజ్ఞకులు (అచార్యుడు) ఉత్సవ మహాసంకల్పమును చేయవలయును. తరువాత భగవత్పూర్ణము విష్వక్సేనారాధనము పుణ్యాహము అచార్యవరణము చేసి అంకురార్పణమునకుపయోగించెడి మృత్తికను సంగ్రహించుటకై శ్రీ విష్వక్సేనులవారిని చక్రములో వేంచేపించి గ్రామప్రదక్షిణముగా అలయమునకీశాన్య ప్రదేశమందొక వల్మీకము (చదలపుట్ట) వద్దకు వెళ్లి అక్కడ స్థలశుద్ధి గావించి భూదేవి నారాధించి అచ్చటి మృత్తికను పాత్రలలో యెత్తి ప్రదక్షిణవశముగా యాగశాలకు తెచ్చి భద్రపరచి యథోక్తముగ అంకురార్పణపద దేవతా పూజనము సవధాన్యములతో అంకురార్పణము చేసి అనాటి కృత్యమును ముగించవచ్చును. మృత్తున్ను తెచ్చుటకు ప్రాలుమాలిన వారలు ముందుగానే మృత్తికను సంగ్రహించి యుంచి అంకురార్పణ సమయమున లోగడ సంగ్రహించిన మృత్తిక నొక పాత్రయందాస్థానమునకు తెచ్చి ఆ మృత్తిక

యించిన పాత్రముననే పుట్టబడ్డ చేయదగిన మంత్ర సంస్కారములను పూర్తిచేసి కొనుటయు కలదు. మరియు దినముల సంఖ్యను పెంచుట కిచ్చలేని వారలు అంకురార్పణ కార్యమును ధ్వజారోహణమునకు పూర్వ రాత్రియందు కాక ధ్వజారోహణమునకు పూర్వ కృత్యముగ ఒకేదినమున ముందు అంకురార్పణము తరువాత ధ్వజారోహణము చేయుటకలదు.

ధ్వజారోహణము రాత్రికాలమునందు గాక ప్రాతఃకాల మందు చేయుటను సాయంకాలమందు చేయుటనుకూడ ఆచరణమునందు పెద్దలు అనుష్ఠించుచు వచ్చుచున్నారు. రాత్రియందు చేయక ప్రాతఃకాలమందుగాని సాయంకాల మందుగాని ధ్వజారోహణము చేసెడి సందర్భములో (అంకురార్పణ మనునది రాత్రియందే చేయవలసిన వైదిక కార్య మగుటచే) అంకురార్పణమును అంతకు పూర్వదినపు రాత్రియందే చేయుట అవసరము. అట్లు చేయుటకు ప్రాలుమాలిన వారు ఉదయకాలమందో సాయంకాలమందో ధ్వజారోహణమునకు ముందుగానే సద్దోంకురముచేసి ఉత్సవారంభము చేయుటయు కలదు.

తరువాత యాగశాలలో అగ్నిని సాధనముచేసి ధ్వజ పటమును ప్రతిష్ఠించి భగవన్నివేదనము గావించి తీర్థ ప్రసాద వినియోగముచేసి ఆ రాత్రి కైంకర్యమును ముగించ వలయును. మరునాడు ఉదయము కైంకర్యపరులు నిత్యానుష్ఠానము చేసికొని దేవాలయమునకు వచ్చి భగవాను నకు సుప్రభాతము చెప్పి మేల్కొలిపి నిత్యారాధనము నివేదనాంతముగ పూర్తి జేసికొని భగవానుని నేదీయిన నొక వాహనము (చలవచప్రము-తిరుచ్చి)యందు దేవసహితముగ వేంచేపు చేసుకొని అనంత గరుడ విష్వక్సేనాది ధ్వజ పటములతోనహ నవనంధి దేవతలసాహ్వనము చేసి బలి ప్రదానముతో ఆలయప్రదక్షిణము చేసి ధ్వజ స్తంభమువద్దకు భగవానుని వేంచేపించుకుని భేరిపూజ తాడనము మొదలగు మంత్రకలాపము నారంభించి ధ్వజపూజనము చేసి ధ్వజారోహణము చేయవలయును. ధ్వజారోహణమునకు ఒక సుముహూర్తమును ముందుగానే నిర్ణయించి భక్తుల కందరకును ఆ సుముహూర్త సమయము తెలియుట కను కూలముగు రీతిని ప్రచురపరచి ఆ శుభముహూర్తముననే ధ్వజారోహణము చేయవలయును. ఈ సుముహూర్తమున నేడైన లోపమున్నయెడల ఆ యుత్సవము ఏదియో యొక కొరతను పొందవచ్చును. ధ్వజ స్తంభమునుగాని ధ్వజ పటమునందలి గరుత్మంతునిగాని సేవించుట మహాపుణ్య మునియు అప్పట్లో గరుడ ప్రసాదమును భూజిరిచెడి స్త్రీ పురుషులకు సత్సంతానము లభించుననియు భూతప్రేత హిర్యాది భూతలు కలవారల కాపాడెను శివుయొకడుననియు శాస్త్రములందు చెప్పబడుచున్నది. ఈ నైదశకాశములన్నంత

త్వరమున కొకసారిమాత్రమే ఆ గ్రామవాసులకు లభించెడి అపూర్వలాభము. ఈ సమయమును యేమరక భక్తు లాదరముతో సన్నిహితులై సేవించవలయును.

ఈ యుత్సవదినములలో ఆ గ్రామవాసులు యెట్టి అపసరపు కార్యములున్నను ఇతర గ్రామములకు వెళ్ల కూడదు. ఏ కారణముచేతనైనను నిర్బంధముకలిగి బైట గ్రామములకు వెళ్లవలసినవచ్చినను తిరిగి ఆ దినమేగాని లేక చక్రస్నానమునాటికైనను తప్పక స్వస్థానమునకు వచ్చి చేరితీరవలయును. ధ్వజారోహణమునాడు గ్రామమున హాజరు వుండినవారు తప్పక చివరిదినమున గ్రామములో ఉండితీరవలయుననియు చెప్పదురు. గ్రామవాసులు తమ యిండ్లయందు ఇతర శుభకార్యము లను చేయరాదు. దీని యధిప్రాయము గ్రామస్థులందరూ ఉత్సవదినములలోనైనను తప్పక నిరంతరముగ సాయం ప్రాతఃకాలములందు భగవత్సేవను చేయవలయుననుటయే కాదగును. ప్రతినిత్యముకూడ అట్టి సడదశిక సలహరచు కొనుటకై ఆలయము లుద్దేశించబడినవారు మరువరాదు.

అదిత్యస్య గతాగతై రహరహః సంక్షీయతే జీవితం

వ్యాపారైః బహుకార్యభార గురుభిః కాలౌఽపి

సజ్జాయతే

దృష్ట్వా జన్మ జరావిప త్తిమరణైః త్రాసచ్ఛనోత్పద్యతే

పితౄ మోహమయీం ప్రమాద మదిరాముస్సత్ర

భూతం జగత్

అని భర్తృహరి చెప్పినట్లు సంసార వ్యాప్త్యన్మాయమునకు భగవత్సేవాలాభ మొక ఉత్తమ పరిహారము కాగలదనుట ప్రత్యక్ష సాక్ష్యము.

దేవాలయములకు వచ్చెడి ఆదాయమును ఆలయముల కేర్పరుపబడిన ఉద్దేశ్యమునకు నక్రమముగా వినియోగము చేయవలసిన నిర్ణయ సమన్య మిక్కిలి క్లిష్టమైనది. దేవాలయ పరిపాలకులు ఆయా సంవత్సరపు జమాఖర్చుల పద్ధతులను (బడ్జెటులను) శాంక్షనుచేయు సందర్భములో అనుసరించెడి విధానము యొక్క ప సంస్కరింపబడవలసి యున్నది. నిన్నటి దినమునందలి పనులను నేడు తగ్గి పోకుండ నేడు రేపు ఆ పనులను అట్లే చేయుట యనునది చట్టముయొక్క భాషలో (custom and usage) అని యున్నది. నిన్నటి ఆదాయము కంటె నేటి ఆదాయము యొక్క ప అయినయెడల యొక్క ప వచ్చెడి ఆదాయము నిన్న చేసిన పనులను నిన్నటి ఖర్చుమాత్రమే కాకుండా యొక్క ప ఖర్చుతో నెరవేర్చవచ్చునని దీని కర్థము చెప్ప వచ్చును. కొత్త పనులను మాత్రము చేయుటను నిరాక రింపవచ్చును. ఒక ఉత్సవమును గురించెమాత్ర మిక్కడ ప్రశంసించుదము. నిరుటి సంవత్సరపు ఆదాయముకంటె

ఈ సంవత్సరపు ఆదాయము యెక్కువగా వచ్చినది. దృష్టాంతముకు నిరుడు 10,000 పదివేల రూపాయల ఆదాయము రాగా ఈ సంవత్సరము ధరప్రతులు పెరుగుట మూలముగా పదిహేనువేలు ఆదాయము వచ్చినదని అను కొందము. నిరుడు కల్యాణోత్సవములకు వెయ్యి రూపాయలు శాంక్షను ఐతే ఈ సంవత్సరము పదిహేను వందలు శాంక్షను కొరవచ్చును. ఇది బడ్జెటునందలి సంఖ్య. దీనికిమించి ఈ పదివందలకుగాని పదిహేనువందలకుగాని అవాంతరవ్యయ స్వరూపమునకు వ్యవస్థలేదు. అది కార్య కర్త ఇచ్చానము. ఖర్చుల స్వరూపనిర్ణయమునకై ప్రతి సంవత్సరము యెండొమెంటు అధికారులు 'దిట్టము' అను నొక వ్యవస్థను కొరకు ఆచారముందు (కొంత కాలము నుండి) వచ్చుచున్నది. ఈ దిట్టము శబ్దార్థముగాని దాని నిర్ణయముగాని యెంతవరకు అమలులోనికి తేబడినదను విషయము నాకు సందేహస్పదముగ నున్నది. 'దిట్టము' శబ్దమును నిర్వచించుటకు ఇతర రాష్ట్రములందలి అలయ ముల అనుభవమును మన అలయనిర్వాహకులకు ప్రభు త్వము శిక్షణము నిచ్చుట అత్యవసరము. దిట్టము అని యనుకొని నిర్ణయించిన అంశములైనను అనుష్ఠానములో సక్రమముగ వచ్చుచున్నవా యను సంశయముగూడ గమనించదగియున్నది.

ఐనెన్నీ ఆట్టు మొదలగు అవాంతరములలో భూసం స్కరణములు మొదలగు చట్టముల క్రింద దేవాలయపు ఆదాయములు రేపు యేస్థితికి రాగలవనే సంశయము చాల కలవరమునే కలుగ చేయుచున్నది. ఇకమీదనైనను భవిష్యత్కాల దుస్థితిని మనమున చింతించినప్పుడు కొంత మూలధనమును నిలవచేయుట ప్రతి దేవాలయము సకును అవసరమైయున్నది. ఈ విషయమున ఆట్టు జాగ రూకమైయున్నను ఆ నిబంధనము యెంతవరకు అను సరింపబడుచున్నదనుట సంశయితమైనది.

నిజముగ దేవాలయములకు ఆదాయము వచ్చినకొలది అంతకంతగ దానిని ఖర్చు పరపవలసిన న్యాయముకూడ లేకపోలేదు. అది మిగులుటయనునదికూడ అనంభవము. అట్లుమిగిలించగలిగిన దేవాలయములు మన ఆంధ్ర దేశమున లెక్కకులోబడి యుండవచ్చును. ఆరాధనము నిత్యకైంకర్యములు జరుగగా మిగిలిన ద్రవ్యమును సద్వినియోగము చేయుటకు న్యాయమైన మార్గములు కలవు. అందులో ప్రప్రథమమున అలయకట్టడములను బాగుచేయుట- అసగా పదిపాకుండా గట్టిపరచి తరువాత అకషకములుగచేయుట, అలంకరించుట. రెండవది గ్రామస్థులు అలయములో దేవుని దర్శించుటకు దినమున కొకవేళయైనను వచ్చుటను ప్రోత్సహించుటకు తగినరీతి న అర్చనాపద్ధతిని వృద్ధిపరచి తీర్థ ప్రసాదములకు వలయు

యేర్పాటులనుచేయుట. మేళతాళములు పక్షత్సవములు వారోత్సవములు మాసోత్సవములు చేయుట, పురాణ కాలక్షేపము భజనకాలక్షేపములను అలయావరణములో జరి పెంచుట. పుష్పములు తుళసి మొదలగు వాట్లతో తేటలను పెంచుట. సంవత్సరోత్సవములను చేయుట. మండప ములను కట్టించుట. అలయావరణములను కనవు ముళ్ల పాదలు రాళ్లులేకుండగ చక్కచేయుట. వాహనములను చేయుట వాహనమండపములను కట్టుట. ఇంకను ద్రవ్యము మిగిలినప్పుడు స్వామికి ఆభరణములు పీతాంబరములు ఆరాధన పాత్రలు మొదలగు విలువగల సామగ్రిని తయారు చేయుంచుట. గ్రామస్థులచే ఆయా ఉత్సవములు వారు స్వంత ఖర్చులతో తమ పేరులతో జరిగించుకొను ఆశను కల్పించుట. ఇట్టి కార్యముల క్రింద వినియోగపర్చ వలయును. ఇట్లు యథాశక్తిగ పరిష్కరింపబడిన అలయ ములు సార్థకములుకాగలవు. ఈ పనులకు తరువాతనే ఉత్సవములు సార్థకములగును. ఉత్సవములు వైద్యములుగ విధింపబడినను పేద దేవాలయములలో సాధ్యమైనంతవరకు ఉత్సవ ఖర్చులను చేతనైంతవరకు తగ్గించి అలయముల అకషకతను స్థిమితమును మొదటి కర్తవ్యముగా గమనించుట యుక్తమనునదియే నా అభిప్రాయము.

ఉత్సవకార్యక్రమమును నిర్ణయించినప్పుడు పరి పాలకులు తెలిసికొనదగిన ముఖ్యాంశము సేవార్థులకు భగవత్సేవాసంబంధమును సహజముగ కల్పించుట యగును. అట్టి కార్యక్రమము శాస్త్రములందు విరివిగా ఉపదేశింపబడుటయేగాక దివ్యక్షేత్రములందనుష్ఠానమున గూడ నున్నది. ఆ విధానము సనుసరించి మన దేవాలయ నిర్వాహ కార్యకర్తలు నడచుకొనుట న్యాయము. అట్లు చేయుటలో దివ్యాత్రములు యిరువదినాల్గు గంటలు కూడ కైంకర్య పరులకు సేవార్థులకు సార్థకముగ భగవత్సేవ సంభవించుటలో సందేహములేదు. ఈ దిగువ రెండు ఉదాహరణములలో చెప్పబడినట్టి కృష్ణా గుంటూరు జిల్లాలోని రెండు దేవాలయముల ఉత్సవకార్యక్రమము పై ఉద్దేశముల కెంతవరకు అన్వయించునో గమనించ గోరెదను.

కార్యక్రమము

ది. 29-4-58 మంగళవారం రాత్రి 8 గంటలకు ధ్వజారోహణం.

ది. 30-4-58 బుధవారం ఉదయం గం. 8లకు పెండ్లికుమారుని చేయుట.

సా. 5 గం. నుండి 6-30 వరకు సుగమసంగీతం శ్రీ ఆక్వివల్లి జగన్నాథరావు మరియు అంధ్రానిష్ఠర్స్, (అర్చెస్ట్రా) లలితకళావని)

రా. 9 గం.లకు భరతనాట్య ప్రదర్శనములు
చి. స్వర్ణలత (5 నం) సరోజిని, అరుంధతి మరియు
రాజశ్రీ. 10-30 గం. నుండి 11 వరకు ఆంధ్రానిస్ట్రేట్ చే
'శకుంతలా - దుష్యంత' నృత్యనాటిక, శకుంతల -
చి. మారుతి, దుష్యంత - చి. విజయ, ప్రియంవద -
చి. మినాక్షి, రచన:—శ్రీ దేవరకొండ ననత్ కుమారశర్మ
నృత్యదర్శకత్వము-శ్రీ విలేజ్వరపు నాగేశ్వరశర్మ. సంగీతం:-
శ్రీ జె. వై. దాసు. అలంకరణ: శ్రీ సి. హెచ్. సుబ్రహ్మణ్యం.

ది. 1-5-58 గురువారం సా. 6 గం.లకు ఊరేగింపు.

రా. 7 గం.లకు జగజ్యోతి, 9 గం.లకు ఊరేగింపు.
10 గం. నుండి శ్రీవల్లి నటరాజ కళాసమితి (తెనాలి) వారి
“పాండవోద్ద్యోగవిజయములు” నాటక ప్రదర్శనం.
నిర్వహణ: శ్రీ కావూరి శ్రీరామచంద్రమూర్తి.

ది. 2-5-58 శుక్రవారం ఉ. 8 గం.లకు పురాణ
కాలక్షేపం.

రా. 7 గం.లకు ఊరేగింపు ఆశ్వవాహనం (ఎదుర్కొల్
త్వం) 9 గం.లకు కళ్యాణోత్సవం, 10 గం. నుండి
శ్రీ వాణి ఎమెయ్యార్స్ (బందరు) వారి “మహాకవి
కాళిదాసు” నాటకప్రదర్శనం.

ది. 3-5-58 శనివారం ఉ. 8 గం.లకు గరుడోత్సవం

రా. 8 గం.లకు రథోత్సవం, 10 గం. నుండి శ్రీ
నటరాజ నాట్యమండలి (పెడన) వారి ‘శ్రీ రామాంజనేయ
యుద్ధం’—నాటకప్రదర్శనం.

ది. 4-5-58 ఆదివారం ఉ. 8 గం.లకు వనంతోత్సవం.

రా. 8 గం.లకు ఊరేగింపు, 9 గం.లకు దొంగలదోపు
10 గం. నుండి శ్రీ బాలగంధర్వ నాట్యమండలి (కాజు)
వారి “ఊర్వశి” నాటకప్రదర్శనం.

ది. 5-5-58 సోమవారం రా. 10 గం.లకు పుష్ప
యోగం.

* * *

1-3-58 శనివారం (ఫా. శు. దశమి) శ్రీస్వామివారిని
పెండ్లికుమారుని జేయుట - ధ్వజారోహణ

2-3-58 ఆదివారం (ఫా. శు. ఏకాదశి ద్వాదశి) ఉదయం
హనుమంతసేవ; సాయంత్రం కుమారి పాకాల సావిత్రిదేవి
గారి గాత్రకచ్చేరి, రాత్రి శ్రీఅమ్మజీనిష్ఠర్పు డ్యాన్సు

3-3-58 సోమవారం (ఫా. శు. ద్వాదశి త్రయోదశి)
సాయంత్రం పాన్నమానుసేవ, శ్రీచిరాల వెంకటేశ్వర్లుగారి
గాత్రకచ్చేరి రాత్రి; శ్రీములుకుట్ల నదాశివశాస్త్రిగారి హరికథా
కాలక్షేపము

4-3-58 మంగళవారం (ఫా. శు. చతుర్దశి పౌర్ణమి)
రాత్రి శ్రీస్వామివారి కళ్యాణము; శ్రీనాట్యకళామందిర్ కనక
సుందరరావు అండ్ సార్థివారిచే హైదరాబాద్ భరతనాట్య

ప్రదర్శనముల పోటీలలో ప్రథమ బహుమతియు శ్రీ
బూర్గుల రామకృష్ణరావుగారి ప్రత్యేక బహుమతి పొందిన
బాలికల భరతనాట్య ప్రదర్శనము.

5-3-58 బుధవారం (పూర్ణిమ బహుళ పాడ్యమి)
ఉదయం గరుడోత్సవం, రాత్రి రథోత్సవం-మంగళాచరణం;
శ్రీ మున్నంగి ఆంజనేయులు అండ్ బ్రదర్స్ పార్టీవారిచే
సాయంత్రం 6 గంటలకు కవిసామ్రాట్ శ్రీ విశ్వనాథ సత్య
నారాయణగారి కృతి సమర్పణ మహోత్సవము; రాత్రి
శ్రీనటరాజ ఆర్ట్స్ థియేటర్స్ సమర్పించు పరువుకోసం,
దొర, నాటికలు-పాల్గొనువారు ఎ. రత్నారెడ్డి, నారాయణరెడ్డి,
సాంబశివరావు, శివరామిరెడ్డి, సుబ్బారెడ్డి, అదితేశ్వరాజు,
కె. రత్నారెడ్డి, ఎ. లక్ష్మారెడ్డి కె. లక్ష్మీకుమారి.

6-3-58 గురువారం (బహుళ పాడ్యమి) ఉదయం
వనంతోత్సవం, రాత్రి చిరంజీవి బొల్లుసాంబాబ్బం అండ్
నిష్ఠర్స్ సుగమసంగీతం, శ్రీవనంతవని థియేటర్స్ సమ
ర్పించు తుఫాను (నాటిక) - రచన, పులుగుండ్ల రామ
కృష్ణయ్య - పాల్గొనువారు నెతిశ్రీరామమూర్తి చి. వి.
పావులూరి ఉమాపార్వతీశ్వరశర్మ, బొమ్మ శేషరెడ్డి,
మున్నంగి రామకృష్ణరావు, కుమారి పద్మిని.

7-3-58 శుక్రవారం (విదియ) రాత్రి పర్యంకాన
నోత్సవం; ఆంధ్రా యెమెయ్యార్స్ థియేటర్స్-సరసరావు పేట
వారిచే బుజ్జుకథ చెప్పబడును.

8-3-58 రాత్రి పర్యంకాననోత్సవం; సవ్యాంధ్రసుకవి,
కవితాగానకోకిల శ్రీ పంగారామిరెడ్డిగారిచే హరికథా
కాలక్షేపము.

9-3-58 రాత్రి పర్యంకాననోత్సవం.

* * *

ఈ కార్యక్రమమును పరిశీలించినపుడు ఈ కార్య
క్రమము యెట్టివిధముగా సేవార్థులకు భగవత్సేవయందు
దృష్టిని మరల్చునను విషయము నాకు గోచరించుటలేదు.
సేవార్థులకు భగవత్సేవయందు మనసునుగాని దృష్టినిగాని
ఉంచి తరించుటనటుంచి ఈ క్రమమునకు వెచ్చింపబడి
యెడి ద్రవ్యము ఉత్సవ ఖర్చులలో యెన్నవవంతుగా ఉండ
వచ్చుననియు ఊహింపవచ్చును. మనుష్య సేవ మాధవ సేవ
యనియు, లలిత కళలను ప్రోత్సహించుట ధర్మమనియు
మన నాయకుల సిద్ధాంతమును మనము కాదనకూడదు.
ఉత్సవకాలములందు త్రికాలములందును ఉత్సవోత్తరైదిక
కార్యముల నాచరించుచు భగవత్సేవను ఐదంపర్యములో
నుండునట్లు సేవార్థులకు కలుగజేసి ఉత్సవ కార్యములను
ముగించి మరియొక అవకాశమును కల్గించుకొని లలిత
కళాపాషణమో కవిజనసమ్మానమో యభేచితముగ
ద్రవ్యముకల చోటులందు వినియోగపరచినయెడల ఆ పని
కొంతవరకు మంచిదని యనవచ్చును. దేవాలయములకు

ప్రహరీగోడలుగాని దేవునకు నిత్యపూజగాని సక్రమముగా జరుగనట్టి ఆలయములలో లలితకళా సంరక్షణయత్నము ఉచితముకాదు. ఈ సంపర్కముననే ఆంధ్రప్రదేశమున మరలెందు దేవాలయముల బ్రహ్మాత్మవ కార్యక్రమమును కూడ వారు ప్రచురించిన శుభపత్రికల సుదహరించి చూపెదను. అవియు బ్రహ్మాత్మవములేయైనను వారల క్రమమును గమనించగలెదను.

1. 23-2-58 అదివారం రాత్రి - అనుజ్ఞ అంకురార్పణము శ్రీ విఘ్నేశ్వరుని అనుగ్రహ ఉత్సవము.

2. 24-2-58 సోమవారము పగలు - ధ్వజారోహణ, తోరణ ప్రభఉత్సవము.

రాత్రి రక్షాబంధన. తోరణ ప్రభఉత్సవము.

3. 25-2-58 మంగళవారం పగలు - వెండిసూర్యప్రభ (మాసి కృత్తిక).

రాత్రి భూత వాహనం.

4. 26-2-58 బుధవారం పగలు - సింహ వాహనం.

రాత్రి పాట్టెలు వాహనం.

5. 27-2-58 గురువారం పగలు - పల్లకి వాహనం.

రాత్రి - వెండి నాగ వాహనం.

6. 28-2-58 శుక్రవారం పగలు - హంస వాహనం.

రాత్రి - వెండి నెమలి వాహనం.

7. 1-3-58 శనివారం సాయంత్రం - పులి వాహనం.

రాత్రి - ఎనుగు వాహనం.

8. 2-3-58 అదివారం సాయంత్రం - రభోత్సవం.

9. 3-3-58 సోమవారం పగలు - యాళి వాహనం.

సాయంత్రం మృగయాత్ర.

రాత్రి - గుఱ్ఱపు వాహనం - శ్రీ పల్లియమ్మవారి పెండ్లి.

10. 4-3-58 మంగళవారం పగలు - ఇంద్రవిమూసం లేసందున కేడియ ఉత్సవం.

సాయంత్రం - గంధపాడి ఉత్సవం.

రాత్రి - శ్రీ షణ్ముఖస్వామివారి ఉత్సవం.

తేది పగలు ఉత్సవము

3-9-58

4-9-58 వజ్రకవచాధ్యాభరణములతో బంగారు తిరుచి ఉత్సవము, ధ్వజారోహణము

5-9-58 చిన్న శేష వాహనము

6-9-58 సింహ వాహనము

7-9-58 కల్పవృక్షం

8-9-58 పల్లకిలో మోహిని అవతారోత్సవము

9-9-58 హనుమద్వాహనము సాయంకాలం వనంతోత్సవము

10-9-58 సూర్యప్రభ

11-9-58 రభోత్సవము

12-9-58 1 పల్లకి ఉత్సవము, 2 తిరుచి ఉత్సవము, తీర్థవారి అవరోహణ, తిరుచి ఉత్సవము

11. 5-3-58 బుధవారం ఉదయం - తీర్థవారి, శ్రీ షణ్ముఖ స్వామివారి ఉత్సవం.

సాయంత్రం - శ్రీవారు దీమశెట్టి మండపం వేంచేపు.

రాత్రి - కుమార తీర్థ - ధ్వజారోహణం.

12. 6-3-58 గురువారం రాత్రి - నత్తాభరణం - శ్రీవల్లి దేవసేనాసమేత సుబ్రహ్మణ్యేశ్వర స్వామివారి ఉత్సవం.

* * *

సవమి 28-2-58 శుక్రవారం అంకురార్పణము.

దశమి 1-3-58 శనివారం కల్యాణోత్సవము (ధ్వజారోహణం).

ఏకాదశి 2-3-58 అదివారం - హంసవాహనమ్.

ద్వాదశి 3-3-58 సోమవారం - సింహవాహనమ్.

చతుర్దశి 4-3-58 మంగళవారం - హనుమంతవాహనమ్.

పౌర్ణమి 5-3-58 బుధవారం - బ్రహ్మగరుడశేవ.

పాడ్యమి 6-3-58 గురువారం - శేషవాహనమ్.

విదియ 7-3-58 శుక్రవారం - సూర్య, చంద్రప్రభ వాహనమ్.

తదియ 8-3-58 శనివారం - మోహిని పల్లకిసేవ.

చవితి 9-3-58 అదివారం - ప్రజాగరుడసేవ.

పంచమి 10-3-58 సోమవారం - యేనుగవాహనమ్.

షష్ఠి 11-3-58 మంగళవారం - బ్రహ్మరభోత్సవము (తేరు).

సప్తమి 12-3-58 బుధవారం సాయంత్రం - అలుకోత్సవం, గుఱ్ఱపువాహనమ్ రాత్రికి.

అష్టమి 13-3-58 గురువారం - తీర్థవారి ధ్వజారోహణం.

నవమి 14-3-58 శుక్రవారం - సంప్రొక్షణ, పుష్పయాగం.

* * *

తిరుపతి దేవస్థానముకంటె అదాయము కలిగిన దివ్య క్షేత్రము మన 'ఆంధ్ర ప్రదేశ్' సందేశాక యావద్భారత భూమియందు రెండవదిలేదు. అదేవస్థానమున బ్రహ్మోత్సవ కార్యక్రమ మీ క్రింది విధముగ ప్రచురింపబడుచున్నది.

రాత్రి ఉత్సవము

అంకురార్పణము సేనాధిపతి ఉత్సవము

పెద్ద శేష వాహనము

హనుమంత వాహనము

హంసవాహనము

ముత్తుపందిలి

మకరకంఠి శ్రీ లక్ష్మీహారాధ్యాభరణాలంకారములతో

[గరుడోత్సవము

గజ వాహనము

చంద్రప్రభ

అశ్వ (గుర్రపు) వాహనము

అవరోహణ, తిరుచి ఉత్సవము

పేదసాదలకు అన్నప్రవాసముచేయుట ఉత్సవ కర్తవ్యములలో నొకటిగ శాస్త్రములే చెప్పచున్నవి. కార్యక్రమములో ఈ శీర్షికను చేర్చుట న్యాయము. ఉత్సవ సేవార్థమై జనసంఘ మధికముగ చేరెడి అవకాశముగల చోటులందు స్వలాభమునకై ఆయా వ్యాపారస్థులు యెగ్గిబిడనులను, వినోదములను యేర్పరచి వారు లాభము పొందుట చేరిన వారలకు ప్రాధు పోగొట్టుట చేయగలరు అందుకై దేవస్థానపు ద్రవ్యమును వినియోగించ నక్కరలేదు. ఇట్టి సందర్భములను దృష్టాంతమునకై కృష్ణాపుష్కరము, కోటప్పకొండ తిరునాళ్లలో మనము చూడవచ్చును. తత్త్వమునకు విచారించి నపుడు ఉత్సవములలో మన లలితకళాపాషణ కార్యక్రమమునుచూచి ఆనందించెడి వారలకంటె కార్యక్రమమును చూపించి లాభప్రాప్తిని పొందెడి వారలే యొక్కవ సంఖ్యతో ఉండవచ్చునని నేను తలచెదను. అది యెంతమాత్రము సహ్యముకాదు.

ఈ వ్యాసమునందు నేను ఉద్దేశించిన ముఖ్య తాత్పర్యముయొక్క సంగ్రహమిది. అంతకుమించి ఒక సంస్థను విమర్శించుటకై నా ఉద్దేశముకాదు. ఇందు యుక్తమని తోచిన భాగమును దేవాలయ పరిపాలకులు నిర్మత్సరముగ పరిశీలింతురని వినయముతో ప్రార్థించుచున్నాను.

1. దేవాలయములు శిథిలమై ప్రాకారపు గోడలు యాగశాల వాహనశాల వాహనములు లేనిచోట ఉత్సవములు చేయనక్కరలేదు. ముందుగా ఆలయమును ఒక సాంపుకు తేవలయును.

2. పై సామగ్రి సిద్ధమైన తరువాత ఆరాధన పాత్రలు వస్త్రములు ఉచితమైన అలంకారాభరణములు సంపాదించవలెను.

3. ఉత్సవ కాలములో గ్రామవాసులందరును ఒక్కొక్కరొజున తమపేరుతో ఆయా దినములకు అయ్యో ఉత్సవ ఖర్చులను భరించి ఉత్సవములను నిర్వహించుకొనవలెను. ఈ ఖర్చులకు మించిన దానిని మాత్రమే దేవాలయపు నిధి నుండి ఖర్చుచేయవలెను.

4. నకాలములందు (సాయం ప్రాతఃకాలములందు) స్వామివార్లకు తిరువీధులలో మృదుమధుర వాద్యములతోను రాత్రులందు బాణసంచా మొదలగు పరిధవముతోను గ్రామస్థులందరును వెంటనుండి ఊరేగింపులను జరిపించవలెను. ఊరేగింపు కాలములో స్వామిని లభ్యమైనంత వుప్పాలంకారము వస్త్రాలంకారములను చేయవలెను. పేద పారాయణము ఉండవలయును. గ్రామోత్సవము పూర్తియై స్వామి నన్నిధికి వేంచేయునంతట వుష్కలముగా శక్తి వంచన లేక చక్కని ప్రసాదములను చేసి స్వామికి నివేదించి భక్తుల కందరకు తీర్థమిచ్చి ప్రసాదవినియోగము చేయవలెను.

5. సాయంసంధ్య సమయమున స్వామివార్లను అలంకరించి అస్తానమండపమున వేంచేపించి యెదురుగ చక్కని వాద్యకచేరి చేయవలెను.

6. ఆయా సమయములందు అలంకార స్పృశన తిరుమంజరములను చేసి సేవార్థులకు సేవనిచ్చునట్లు చేయవలయును.

7. ఒక క్షణమైనను దేవుని సాన్నిధ్యము లేక యెట్టి వినోదమును చేయరాదు.

8. సేవార్థులుగా ఇతర గ్రామములనుండి వచ్చెడి భక్తులకు ఉండుటకు వసతిని తినుటకు ప్రసాదమును ఇతర సౌకర్యములను కలుగ చేయవలెను. పేదసాదలకు కడుపునిండా అన్నము పెట్టి ఆదరించవలెను.

9. ఉత్సవపు ఖర్చు క్రింద వినియోగ పడెడి ఒక ద్రవ్యమైనను స్వామివార్లకు నివేదించబడక గాని స్వామివార్ల సాన్నిధ్యమును ప్రత్యక్షపరుపకగాని యుండునట్లు చేయరాదు.

ఉత్సవదినములు వ్రతదినములుగా భావింపబడవలయునుగాని వేడుకదినములుగ పరివర్తించబడగూడదు. ఇది గ్రామవాసులయొక్కయు భక్తజనముయొక్కయు పాలకవర్గముయొక్కయు కర్తవ్యము. ఈ శుభదినములలో వ్యాపారస్థులు కళాకోవిదులు తమతమ వ్యాపారములను గూడనిర్వహించుకొనుటకవకాశము కలిగించుకొనవచ్చును.

ఉత్సవదిట్టము సందీక్రింది యంశములకు యథాశక్తిగ పరామర్శము అవసరము.

1. అలయాలంకరణము, 2. యాగశాలా సంభారములు, 3. విశేషార్చన సామగ్రి, 4. విశేష ప్రసాదములు, 5. మేళతాళములు (నాదస్వర గోష్ఠి), 6. వుప్పాలంకారము 7. కోలలు దివిటీలు, లైట్లు, (8) బాణసంచా మందు సామానులు, 9. స్పృశన తిరుమంజరములు 10. అన్నదానము, 11. కైంకర్యపరులకు సంభావనలు, 12. ఉత్సవ కార్యకర్తలకు మర్యాదలు, 13. ఉత్సవమూర్తులకైనను యథాశక్తిగ చక్కని నూతనవస్త్రములు.

ఈ విషయములు ముఖ్యావసరములు. దీనికిమించిన ఇటములు చేయదలచినయెడల అయ్యవి తరువాతివి.

కుగ్రామములలోని కొన్ని దేవాలయములు వైశాల్యము చాలక ఇరుకుగా నుండి అచ్చట యొక్కవమంది సేవార్థులు చేరుటకు అవకాశము లేకుండెడి నన్నివేశము లెన్నియో లేకపోలేదు. అట్టి విషయములో ఉత్సవవైభవమును తగ్గించుకొన నక్కరలేదు. అట్టి ప్రదేశములందలి ఆ గ్రామమున గ్రామస్థులందరకు సుగమమగు నొక ప్రదేశమున విశాలమైన పందిళ్లను తాత్కాలికముగనైనను నిర్మించి అలంకరించి అందు శ్రీ స్వామివార్లను వేంచేపించి అష్టానోత్సవములను జరిపించి ఆనందించవచ్చును.

ఉన్నతపదవి

బలుసు వేంకటరమణయ్య

భక్తిభావంతో భగవంతుణ్ణి ధ్యానించడానికి, ఆ దేవదేవుని అనుగ్రహాన్ని పొందడానికి చిన్నా, పెద్దా అనే తారతమ్యం లేదు. పనివారై స ధ్రువుడు తన కోరిక నెరవేరడం కోసం భగవంతుని ప్రార్థించి ఉన్నతస్థానాన్ని సంపాదించిన విషయం ఇందులకు దృష్టాంతము.

సృష్టికర్త అయిన బ్రహ్మకు స్వాయంభువమనువు కుమారుడుగా జన్మించాడు. అతడు మనువులలో గొప్ప పేరు పొందినవాడు. ఆ స్వాయంభువమనువుకు శతరూపవల్ల ఇద్దరు కుమారులు పుట్టారు. వారిలో ఒకడు ప్రియవ్రతుడూ, మరొకడు ఉత్తానపాదుడున్నా.

ఉత్తానపాదునికి ఇద్దరు భార్యలు; వారిలో ఒకతె సునీతి; రెండవ అమె సురుచి. సునీతికి ధ్రువుడనే కొడుకున్నా, సురుచికి ఉత్తముడనే కుమారుడున్నా కలిగారు.

సునీతి పెద్దభార్య అయినా, రాజుకు అమెపైని అంత అభిమానం లేదు; చిన్నభార్య అయిన సురుచిమీదనే ఎక్కువమక్కువ. అంతే కాదు. అమె అంటే ఒక మాదిరి భయం అనికూడా చెప్పవచ్చు. అమెకు అనిష్టంగా ఏ పనినీ అతడు చెయ్యడు—చెయ్యలేడు కూడా.

ఒకనాడు రాజు సురుచి అతఃపురంలో వినోదంగా కాలం గడుపుతున్నాడు. అతని తొడమీద ముద్దుకొడుకైన ఉత్తముడు కూర్చున్నాడు. సురుచి దగ్గరనే కూర్చుండి తన కొడుకుమీద భర్త చూపుతున్న వాత్సల్యానికి ఎంతో మురిసి పోతూ ఉన్నది.

అదే సమయంలో ఆక్కడికి సునీతి కొడుకైన ధ్రువుడు వచ్చాడు. తన తమ్ముడిని చూచి తనకీ అభిలాష కలిగింది, తండ్రిగారి రెండవ తొడమీద కూర్చోవాలని. ధ్రువుడు చాలా ఉబలాటంతో తండ్రిదగ్గరకు వెళ్ళాడు. కాని సురుచి దగ్గర ఉన్నదనే భయంచేతనో, ఏమో—రాజు ధ్రువుణ్ణి ఆదరించి, దగ్గరగా తీసుకోలేదు. ధ్రువుడి మనస్సు చివుక్కుమన్నది. ఉత్తమునివలెనే తానూ ఆ తండ్రికి కుమారుడే. విశేషించి పెద్దకొడుకు కూడాను. తండ్రి తొడమీద కూర్చోడానికి ఉత్తముడికి ఎంత హక్కు వున్నదో, తనకూ అంత హక్కు వున్నది. ఇలాటి సందర్భంలో తండ్రి తన్ను: ఆదరించకపోతే అత్యాభిమానం గల కుమారుని మనస్సు ఎంత బాధపడుతుంది గదా!

మనస్సులో చాలా బాధపడుతున్నా ధ్రువుడు దాన్ని ఏమీ బయటికి పాక్కనియ్యలేదు. ఇంతలో గోరుచుట్టు మీద రోకటిపొటన్నట్లుగా మనస్సు మరి బాధపడే పరిస్థితి

కలిగింది. అదేమిటంటే—ఉత్తానపాదుడు ధ్రువుణ్ణి ఆదరించి, చేరదియ్యకపోవడం చూచిన సురుచికి మనస్సులో పట్టరాని ఆనందం కలిగింది. భర్త తనకు పూర్తిగా లొంగి పొయ్యాడనే ధైర్యం కలిగింది. అప్పుడామె నవతికొడుకుతో యీ విధంగా పలికినది—

“అబ్బాయీ! ధ్రువా! పాపం! నీవు తండ్రితొడమీద కూర్చుందామని గంపెడాశతో వచ్చావు. కాని లాభం లేక పోయింది. నీవు నాకు కుమారుడవై పుట్టకుండా మరొక తల్లికడుపున పుట్టావు. నా కడుపులోనే పుట్టినట్లయితే యీ అదృష్టం నీకు కలిగే వుండేది. నా మాట విను. తండ్రి తొడమీద కూర్చోవాలనే కోరిక గాడంగా నీకు పున్నట్లయితే దీక్షగా భగవంతునిగురించి ధ్యాసం చెయ్యి. అతడు కరుణించి నీవు నాకడుపున పుట్టేటట్లు చేస్తాడు. ఆ విధంగా నా కుమారుడవైనప్పుడు తప్పుకుండా తండ్రితొడమీద కూర్చుండే అదృష్టం నీకు కలుగుతుంది” అని.

నవతితల్లి పలికిన యీ మాటలు ధ్రువుని చెవులకు ములుకులుగా తోచినవి. ఎంతో దుఃఖం కలిగింది. కర్రతో కొట్టిన పాముకు రోషం కలిగట్లు విపరీతపు రోషం కలిగినది. అంత రోషం కలిగినా, పినతల్లిదగ్గర పల్లెత్తుమాట ఆడకుండా గబగబా తల్లిదగ్గరకు వెళ్ళినాడు.

ధ్రువుడు చాలా పసిబాలుడు. తల్లిని చూడగానే ఎక్కడలేని దుఃఖమూ ఒక్కసారి పొంగి పొర్లి వచ్చింది. అతడు వెక్కిరించి యేడ్వడం తప్ప మరేమీ చెయ్యలేకపోయాడు. సునీతి యీ విధంగా దుఃఖిస్తున్న కుమారుణ్ణి చూచి తల్లడిల్లిపోయింది. అమెకూడా కన్నులవెంబడి బాష్పధారలను స్రవించజేస్తూ, ధ్రువుణ్ణి బుజ్జగించి దగ్గరగా తీసుకుని, తొడపై కూర్చుండబెట్టుకుని, ప్రేమతో ముఖాన్ని నివిరి, దుఃఖించడానికి కల కారణాన్ని చెప్పవలెనని బతిమాలుకుంది.

ధ్రువుడు కొంత సేపటికి ఏడుపు చాలించి, బెక్కుతూ బెక్కుతూ సురుచి అంతఃపురంలో జరిగిన సంగతి మెల్లమెల్లగా తెలయజేశాడు. ఆ విషయం అంతా తెలుసుకుని సునీతికూడా చాలా దుఃఖించినది. అమె తన దీనస్థితిని యీ విధంగా వెల్లడించినది.

“నాయనా! దుఃఖపడకు. దుఃఖించడంవల్ల ఏమీ ప్రయోజనం లేదు. నీకు కలిగిన అపమానం భరించరానిదే! దాని ప్రతిక్రియకూ, నీ దుఃఖాన్ని ఉపశమింపచెయ్యడానికీ నాకు శక్తి లేదు. నేను భర్తచేత గృహిణిగా చూడబడలేదు

వాసి దానికంటె చాలా నిక్కురురాలునుగా వున్నాను. నీవు ఎంతో దురదృష్టం చేసికోవడంబట్టి నాకు వుత్తుడవై వుట్టావు. ఎవరికైనా సరే - పూర్వజన్మకర్మ అనుభవించక తప్పదుకదా!

నురుచి ఆశీషణగా మాటలాడినా సరే - ఆమె పలికిన మాటలు సత్యములైనవి. నీవు నీ దుఃఖాన్ని పోగొట్టుకోవాలంటే—అవమానాన్ని తుడిచి వెయ్యాలంటే భగవంతుణ్ణి ధ్యానం చెయ్యడం తప్ప మరొక మార్గం లేదు. సర్వ శరణ్యుడైన ఆ పరాత్పరుడు తప్పకుండా నీ మనస్సులోని కోరికను నెరవేరుస్తాడు. దైర్యంతోవుండుము” అని.

తల్లి పలికిన యీ మాటలు ధ్రువుడికి బాగా సచ్చాయి. అతడు దుఃఖాన్ని పూర్తిగా దిగమింగాడు. తన తమ్ముడేమో తండ్రి తొడమీద కూర్చుని ఉన్నతస్థానాన్ని పొందాడు. తాను భగవంతుని ధ్యానించి, అతని అనుగ్రహాన్ని సంపాదించి లోకంలో ఎవ్వరూ పొందలేని అత్యున్నతస్థానాన్ని సంపాదించాలనే సంకల్పంతో ఇల్లు విడిచిపెట్టి అడవులకు పోదలచినాడు. అతడు తల్లివలన అరణ్యవాసానికి, తపోనియమానికి అనుమతిపొంది, వనమార్గాన పోతువుండగా దారిలో నారదమహర్షి కానవచ్చాడు.

ధ్రువుణ్ణి చూడగానే నారదుడు విషయా న్నంతనూ గ్రహించాడు. “అయిదేండ్లపనిబాలుడు అవమానాన్ని సహించలేక తపస్సునకు సిద్ధపడడమా? మానభంగాన్ని సహించని క్షీతియుల ప్రభావాలు ఎంత అద్భుతమైనవి?” అని అతడు మనస్సులో అనుకుని అతనిని ప్రశ్నించి, సంగతులన్నీ వివరంగా తెలుసుకున్నాడు. తెలుసుకుని, “నాయనా! నీవేమో ముక్కుపచ్చ లారని పనివిడ్డవవు, తపస్సొ-ఎంతో వయస్సుమీరిన అనుభవజ్ఞులకు కూడా అసాధ్యమైనది. అట్టి తపస్సు చెయ్యడానికి పూనుకోవడం తగదు అటలతోనూ, పాటలతోనూ కాలక్షేపం చేయవలసిన వయస్సులో యీ పట్టుదల ఏమిటి? వివేకం ఉన్నవాడు తనకు కలిగిన దుఃఖం దైవసంకల్పంగా గ్రహించి, సహించి వుంటాడు; గుణవంతులను చూచి సంతోషిస్తూ, గుణాభాసుణ్ణి దయతో చూస్తూ, తనతో సమానుడైన వానితో మైత్రి కలిగి వుంటూ తాపత్రయానికి అతీతంగా వుంటాడు. నీవున్నా అదేవద్దతిలో వుండుము. నీకు ఎవ్వడమైన కలత పాటూ వుండదు” అని అన్నాడు.

ఈ మాటలు ధ్రువుడికి రుచించలేదు. ఆ బాలుడు నారదమహర్షితో “అనమా! సుఖదుఃఖాలకు అతీతుడయిన వాడికి ఇంకా ఇంతో వుండదని నీవు చెప్పినమాట వాస్తవమే. ఇయినా, షరభయంతరమైన క్షాత్రధర్మం నాలో ఉన్నందున నామనస్సు అవమానబాధచే దూయమానమైనందున ఇంతో బాధపడుతున్నాను. త్రిభువనాల్లోనూ ఉత్కృష్టమయినది,

అసన్యసాధ్యమైనదీ అగుస్థానాన్ని పొందాలనే అభిలాష నా కున్నది. నా కోరిక నెరవేరడానికి తపస్సు కంటే మరొక మార్గం కాసరాలేదు. మార్గాంతర మేదైనా ఉన్న యెడల తెలియజేయుము” అని పలుకుగా, నారదుడు వ్యతిరేకంగా మరేమీ చెప్పలేకపోయాడు.

“సరే, నాయనా! నీ యిష్టమే కానియ్యి. భగవంతుడే నీ కిలాటి అలోచనను తోపించి ఉన్నాడు. ఆ వాసుదేవునే ధ్యానం చెయ్యి. నీ అభిలాష తప్పక నెరవేరగలదు” అని అన్నివిధాలా అనుకూలంగా పుండే మధువనంలో ఉండి హరిధ్యాసం చెయ్యాలని నారదుడు సలహాయిచ్చి వెళ్ళి పోయాడు. ధ్రువుడు మధువనానికి వెళ్ళినాడు.

నారదుడు ధ్రువునిదగ్గర్నుంచి తిన్నగా ఉత్తానపాదుడి దగ్గరకే వెళ్ళాడు. ధ్రువుడు ఇల్లువిడిచి వెళ్ళిపోయాక ఆ సంగతి తెలుసుకుని, దానికి కారణం తానే అని గ్రహించి ఉత్తానపాదుడు మిగిలిన విచారంతో క్రుంగిపోయాడు. బ్యేష్టపుత్రుని ఆ విధంగా అవమానించినందుకూ, తన చిన్నభార్య అగౌరవపరుస్తూ ఉండగా చూచి ఉపేషించినందుకూ ఎంతో పశ్చాత్తాపపడ్డాడు. అట్టి సమయంలోనే నారదుడు వచ్చి, విచారకారణం ప్రశ్నించగా, అతడు విషరంగా తెలియజేశాడు. “మునివర్యా! నేను చాలా పాపాత్ముడిని. వివేకవంతుడూ, అనఘడూ, ఐదేండ్ల పనిబాలుడూ అయిన కుమారుణ్ణి అదరంతో చగ్గరకు తీసుకోలేక పోయాను. తొడమీద కూర్చుండనియ్యక నిరాకరించాను. ఆ అవమానాన్ని సహించలేక ఇల్లు విడిచి వెళ్ళిపోయినాడు. ఎక్కడికి వెళ్ళినదీ తెలియడం లేదు. ఎంతో క్షోభ పడుతున్నాను” అని ఉత్తానపాదుడు అన్నాడు.

అప్పుడు నారదుడు “రాబా! నీవు ఎంతమాత్రమూ విచారించనక్కర్లేదు. నీ కుమారుడిని ఆ భగవంతుడే రక్షిస్తాడు. భక్తపరాధీనుడైన భగవంతుని దయ వున్న వాళ్ళకు ఏలాంటి కష్టాలూ సంభవించవు. నీ కుమారుడు దిక్పాలకులకు కూడా అందరాని పదవిని పొందడానికోసం భగవంతునిగురించి ఘోరంగా తపస్సు చేస్తున్నాడు. నీయొక్క కుమారుని మహిమను నీవు గ్రహించలేకున్నావు. అతడు నీ కిర్తిని శాశ్వతముగా లోకంలో వుండేటట్లు చెయ్యగలడు. అతడు భగవదనుగ్రహాన్ని పొంది తిరిగి నీదగ్గరకు రాగలడు. నీవు ఎంతమాత్రమూ విచారించవద్దు” అని అతని విచారాన్ని పోగొట్టాడు.

అక్కడ ధ్రువుడు మధువనంలో ఘోరమైన తపస్సు చేస్తూ వుండగా, ఆ తాపానికి లోకాలన్నీ గడగడలాడినవి. అష్టదిక్పాలకులూ ఎక్కువ భయపడి భగవంతునివద్దకు వెళ్ళి మొరపెట్టగా, విష్ణుదేవుడు వాళ్ళను ఊరడించి ధ్రువుని తపస్సు మాన్పించి, లోకాలకు శాంతి కలిగించ

డానికి పూనుకున్నాడు. వెంటనే అతడు ధ్రువునియొడకు ప్రత్యక్షమయ్యాడు. ధ్రువుడు పెక్కువిచార భగవంతుని స్తుతించగా, దేవుడు సంతోషాంతురంగుడై “ఓ ధీరుడ వైన ధ్రువకుమారా! నీ మనస్సులో ఎట్టి సంకల్పం వున్నదీ తెలుసును. నీవు కోరిన పదవి సామాన్యంగా అలభ్యమయినది. అయినా నీయందు వుండే వాత్సల్యంవల్ల తప్పకుండా ప్రసాదిస్తాను. నీకు పురరావృత్తిరహితమూ, శాశ్వతమూ అయి, సప్తర్షిమండలానికంటె ఉన్నతమైన ధ్రువపదవి లభిస్తుంది. కాని, అది యిప్పుడు రాదు. అరవైఆరు వేల యేండ్లపాటు రాజ్యాన్ని పాలించిన తర్వాతనే వస్తుంది. నీ తండ్రి నిన్ను పట్టాభిషిక్తుని చేసి వనవాసానికి వెళ్లి పోతాడు. నీ సోదరుడైన ఉత్తముడు మృగయాభివృద్ధార్థం అడవికి పోయి, అక్కడ మరణిస్తాడు. అతని తల్లియూ, అతనిని వెతుకుతూ అడవులకు పోయి దావాగ్నివలన మరణిస్తుంది. నీవు యజ్ఞయాగాదులు చేసి, నన్ను తృప్తుని ఒనర్చి, నర్వసాఖ్యాలూ అనుభవించి—ఆ పిదప ఉన్నత పదవిని పొందగలవు” అని వివరంగా చెప్పి అంతర్ధానం పొందెను.

భగవంతుడు అంతర్ధితు డయ్యాక ధ్రువుడు ఎంతో విచారించాడు —“అయ్యో! ఎంత పొరపాటు పని చేశాను. ముక్తిని కోరకుండా ఏదో పట్టుదలతో ఉన్నత పదవిని కోరినానే! భవనాశకుడైన భగవంతుని ప్రత్యక్షం చేసుకొనికూడా సశ్యరాలైన కామ్యాలను కోరి మోక్షానికి దూరమైపోయాను. ఆయుర్విహీనుడైన రోగికి ఇచ్చిన ఔషధంవలె నా తపస్సు నిరర్థక మైపోయింది.” అని అతడు చాలా దుఃఖపడ్డాడు. అయినా విధివిలాసాల వైచిత్రీని, అనుల్లంఘనీయతనూ గ్రహించి, విధిలేక గృహానికి మరలివాడు.

కుమారుడు తిరిగి వస్తూ వున్న సంగతి తెలిసికొని ఉత్తానపాదుడు అమితానందభరితు డైనాడు. మొదట్లో అతడు నమ్మలేకపోయాడు - ధ్రువుడు వస్తున్నాడంటే, “ఐదేండ్ల పిల్లవాడు ఇల్లువిడిచి అడవులకు పోయి—క్రూరమృగాలవాత పడకుండా తిరిగి రావడమా? దీన్ని ఎవరు నమ్ముతారు? చచ్చినవాళ్లు తిరిగి రావడం సంభవమేనా?” అని ఉత్తానపాదుడు అనుకున్నాడు. అందువల్ల ధ్రువుడు వస్తున్నాడనే వార్త చెప్పినవారికి అతడు అపారంగా ధనాన్ని వస్త్రాలంకారాలనూ బహూకరించాడు. పట్నాన్ని బాగా ఆలంకరింపజేసి, ఎంతో ఘనంగా అతన్ని ఎదుర్కొని దగ్గర తీసుకుని ఆనందభాషాలు విడిచి దీవించాడు.

ధ్రువుడు తల్లులు ఇద్దరికీ సమస్కరించాడు. ధ్రువుని ఉత్తమ స్వభావాన్ని గ్రహించిన సురుచికి అతనిమీద ఎంతో వాత్సల్యం కలిగి, ఉత్తమునితో సమానంగానే ప్రేమించినది. ధ్రువుడూ, ఉత్తముడూ ఒకరినొకరు కౌగలించుకుని తమకు గల సోదరప్రేమను వెల్లడించారు.

భగవదనుగ్రహాన్ని సంపాదించి వచ్చుచున్న ధ్రువుని చూచి పురజనులు చెప్పలేనంత సంతోషం పొందారు. పురస్థీలు అతనిమీద నిద్వార్థ, ఫలాక్షత ప్రసవాలనూ, దూర్వాలనూ, దధ్యంబువులనూ జల్లారు.

తర్వాత ఉత్తానపాదుడు ప్రజానురక్తుడనూ, ప్రజాసమ్మతుడనూ నవయౌవనపరిపూర్ణుడనూ అయిన ధ్రువుణ్ణి రాజ్యాధిపతిగా చేసి విరక్తుడై వనానికి వెళ్ళిపోయాడు. ధ్రువుడు శింశుమారప్రజాపతికూతురు భ్రమి అనేదాన్ని పెండ్లాడి, అమెవల్ల కల్పవత్సరులనే ఇద్దరు పుత్రులను పడసినాడు. ధ్రువుని రెండవభార్య వాయుపుత్రి అయిన యిల. ఆమెకు ఒకకుమారుడూ, ఒక కుమార్తెయూ కలిగినారు.

ధ్రువుని తమ్ముడు అవివాహితుడయ్యే ఉండి ఒక నాడు అడవికి వెటకు వెళ్లగా హిమవంతంలో ఒక యక్షుడు అతనిని చంపివేశాడు. ఆ దుఃఖంవల్ల అతనితల్లియున్నా విరక్తిచెంది అడవికి పోయి, ఒకనాడు దావాగ్నిలో పడి మరణించింది. ఈ విధంగా జరిగిన తర్వాత ధ్రువుడు కోపము—అమర్షము, శోకము ముప్పిరిగొని కలతపెట్టగా ధ్రువుడు యక్షులమీదికి యుద్ధానికి పోయి చాలామందిని చంపివేశాడు. ఎవడో, ఒకడు చేసిన తప్పువలన నిరపరాధులైన యక్షులందరికీ యీ విధంగా సంఘమరణం కలగడం గొప్ప అందోళనకు కారణమైనది. అప్పుడు ధ్రువుని పితామహుడైన స్వాయంభువుడు ఆ వధోద్వేగంనుంచి ధ్రువుణ్ణి మరలించాడు. ఇంతే కాకుండా అతనికి తత్త్వాన్ని బోధించాడు. తర్వాత కుజేరుడు వచ్చి, ధ్రువుని ప్రశంసించినాడు. ధ్రువుడు తన పురానికి వచ్చి పెక్కు ధర్మకార్యాలు చేయుచు, న్యాయంగా ప్రజలను తండ్రివలె పాలిస్తూ, ఎంతో కాలం రాజ్యం చేసి, చివరకు భగవదనుగ్రహీతమైన ఉన్నతపదవిని పొందెను. అతడే ఇప్పుడు ఉత్తరదిశను ధ్రువతారగా కానవస్తూ వుంటాడు.

స్థిరమైన పూనికతో యత్నించినయెడల ఎట్టి ఉన్నత పదవినైనా భగవదనుగ్రహంవల్ల సంపాదించవచ్చుననడానికి ఈ ధ్రువుని చరిత్ర తార్కాణంగా ఉండగలదు.

భారతీయ ధర్మము - XIII

"కా శ్లోకం"

షడంగసముపేతాయ | సప్తధర్మసహితవే |

సమః పురాణపూర్ణాయ | బ్రహ్మణే వేదరూపితే ||

సకల జీవులలో మానవుడొక్కడే ధర్మజిజ్ఞాసువు, ధర్మ బద్ధుడు. వేదో ధర్మమూలమే. ప్రాచీనార్య సంప్రదాయములకు వేదము మూలము. "విదస్యనేన ధర్మాధర్మావితి వేదః." ధర్మాధర్మములను తెలియ జెప్పనది వేదమే. "అమ్నాయతే పారంపర్యేణైత్యామ్నాయః." గురు శిష్య పారంపర్యముగ లోకమున వేదము ప్రవర్తించుచున్నది. ప్రత్యక్షానుమానాభ్యాం యస్తాపాయోనబుధ్యతే | వినం విస్తతివేదేన | తస్మాద్వేదస్యవేదతా || ప్రత్యక్షానుమాన ప్రమాణములవలన దెలియరాని విశేషములను దెలుపుటచే వేదము సార్థకమగుచున్నది. "అన్యమహతో భూతస్య నిశ్శ్వసితిమేతత్ - తస్మాదపౌరుషేయమ్." పరమాత్మయుచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములే వేదము. అందుచే సపౌరుషేయము. "బ్రహ్మ ద్యాఋషివర్షణాః స్మారకానతుకారకాః." సృష్టికర్తయైన చతుర్ముఖ బ్రహ్మ మొదలుకొని ఋషులవఱకుగల తపో నిష్ఠాగరిష్ఠులందఱు వేదమును సృష్టించినవారే కాని, ఆధునిక మతానుసారము వేదమును సృష్టించినవారుకారు. వేదము నిత్యము, అనాది పరంపరాప్రాప్తము. నైవ వేదాః ప్రలీయంతే | మహతిప్రలయేఽపిచ | బ్రహ్మణి ప్రణవాభిఖ్యే | వేదాఃస్థాన్యన్తి బీజవత్ || ప్రళయకాలమునందైనను వేద విభాగములు నశింపవు. అవి బ్రహ్మక్షర స్వరూపమగు ప్రణవమున బీజరూపముగ నిలిచియుండును. 'యుగాన్తేఽస్తర్జితాన్ వేదాన్ | సేతిహసాన్ మహర్షయః | లేభిరేతపసా పూర్వ మనుజ్ఞాతాః స్వయంభువా || యుగాంతములయందంతర్జితములయిన, వేద వేదశాఖా పురాణేతిహసాదులను, పరమేశ్వరానుగ్రహ పాత్రులయిన మహర్షులు స్వక్రియ తపశ్శక్తిచే సృష్టించుచు వచ్చిరి. మానవ హృదయమున పరమేశ్వర చైతన్యము పరమాణు ప్రమాణమున భాసించుచుండును. కృతార్థులయిన తపస్సంపన్నులు తత్సందర్శనము చేయజాలుదురు. వారికి పరమాత్మ శబ్దస్వరూపమయిన వేదము సాక్షాత్కరించును.

"శ్రుతిః ప్రత్యక్షమైతిహ్యమ్." ప్రత్యక్షానుమానముల కన్న బలవత్తరమైన ప్రమాణము వేదము. ఆధునికవిజ్ఞాన శాస్త్రజ్ఞులకు భౌతికశక్తులెంత ప్రత్యక్షములో, అంతర్యుఖులయిన మహర్షులకు వేదశక్తులు సంత ప్రత్యక్షములే. విజ్ఞానశాస్త్రజ్ఞులకు బాహ్యపాంచభౌతిక ప్రపంచము ప్రయోగశాల (Laboratory). అటులే అంతర్యుఖులయిన మహర్షు

లకు ఆధ్యాత్మికమయిన అంతఃకరణము కార్యరంగము. "అదౌ వేదమయీ విద్యా యతః సర్వాః ప్రవృత్తయః," వేదకల్పవృక్షమునకు ఇతిహాసపురాణశాస్త్రాదులు శాఖాపత్ర పుష్పఫలాదులు. లౌకిక పారలౌకిక సుఖైశ్వర్య సాధనముల సన్నిటని వేదము ప్రతిపాదించుచున్నది. కృషి వాణిజ్యాది ప్రవృత్తి ధర్మములను, భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యాది నివృత్తి ధర్మములను వేదము బోధించుచున్నది. జీవుని యందవ్యక్తముగనున్న పరమాత్మ చైతన్యలేశమును వికసింపజేసి పూర్ణబ్రహ్మరూపమున వ్యక్తీకరించునది వేదము. అనమగ్రమయిన దానిని సమగ్రముగ జేయు సదియేకదా విద్య.

మానవశరీరము బ్రహ్మాండమునకు ప్రతిబింబము. of Man is made in the image of God. Human body is but a miniature universe. etc. దేహేఽస్మిన్ వర్తతేమేరుః | సప్తద్వీపసమన్వితః | సరితః సాగరా స్సైలాః క్షేత్రాణి క్షేత్రపాలకాః || ఋషయోమునయః సర్వే | సక్షత్రాణిగ్రహస్తథా | పుణ్యతీర్థాని పీఠాని | వర్తంతే పీఠదేవతాః || అంతర్యుఖులు నిజాంతరంగమునందే దిక్కాలాద్యసవచ్చిన్నమయిన సకల బ్రహ్మాండమును జూడగలరు. ఆ శక్తి యీనాడు లుప్తప్రాయమగుటచే జనసామాన్యమునకు అవిశ్వాసపాత్రము.

గుణభావమయం బ్రహ్మవాక్యం వేదఐతీర్యతే || సంహితా బ్రాహ్మణారణ్యకములని వేదము మూడు భాగములుగ నున్నది. అరణ్యకాంతర్పాఠములే యుపనిషత్తులు. సంహితాభాగము ప్రధానమున సుపాసనాకాండమును, బ్రాహ్మణభాగము ముఖ్యముగ గర్మకలాపమును, అరణ్యకోపనిషద్భాగము విశేషముగ జ్ఞానమును బ్రతిపాదించుచున్నవి. పరబ్రహ్మమువలె వేదము సచ్చిదానందాత్మకము. సత్స్వభావము కర్మవిభాగమునందును, చిద్గుణము జ్ఞానకాండమునందును, ఆనందము ఉపాసనాఖండమునను బ్రస్తుటమగును. జీవునకు ఆధిభౌతిక, ఆధిదైవిక, ఆధ్యాత్మిక శక్తులు గలవు. ఆధిభౌతికము పంచభూతాత్మకమును కరచరణాది విశిష్టమునగు స్థూలశరీరము. దైవికము అనంతశక్తి సంపన్నమయిన మనస్సు. ఆధ్యాత్మికము సర్వాతీతమయిన బుద్ధి. నిరంతర సత్కర్మానుష్ఠానముచే భౌతికశరీరము దివ్యదేహమగును. అఖండోపాసనా ప్రభావముచే మనస్సు నిర్మలము నిశ్చలమునగును. పరిపూర్ణ జ్ఞానసంపత్తిచే బుద్ధి సర్వతోముఖవికాసమునందును.

ఈ సాధనత్రయముచే పురుషుడు పూర్ణపురుషుడగును. మానవులు దైవాసురగుణానంతరితచే నిఱుతెగలుగునుందురు. వారికన్న పైస్థాయిలోనున్న వారు దేవదానవులు, అందఱు యందు యుబుద్ధి దుర్బుద్ధియును రెండు భావములు గలవు. సకల జీవులకును సర్వప్రవృత్తులకును క్రమబద్ధమయిన సాధన పరంపరలను నిరూపించుచు వేదము సర్వాంగ సుందరము పరిపూర్ణమునగు చున్నది.

అనంతశక్తిసంపన్నుడయిన పరమాత్మయొక్క శబ్ద స్వరూపము వేదము. అది యఖండము, అద్వితీయము, పూర్ణము, నిత్యము. యజ్ఞార్థముగ నొక వేదమే మూడు, లేక నాలుగువిభాగములుగ గోచరించుచున్నది. అది మధ్యావసానముల, వేదము యజ్ఞమునే ప్రధానముగ బ్రతిపాదించుచున్నది. “ఋగ్వేదేన హోతా జుహోతి । యజుర్వేదేనాధ్వర్యుః । సామవేదేనోద్గాతా । సర్వైర్వృహ్మ” హోతాకు నిర్దేశింపబడినభాగము ఋగ్వేదము. అధ్వర్యునకు బంపించుచున్న ఖండము యజుర్వేదము. ఉద్గాతకుద్దేశింపబడినది సామవేదము. అని వ్యవహరింపబడుచున్నది. ఈ క్రమమున వేదము త్రిభాగాత్మకముగ గోచరించుచున్నది. యజ్ఞాచరణమున సంభవించు భౌతికదైవికాది ప్రత్యవాయు పరంపరలను బ్రతిమీలించుటకొరకు బ్రహ్మకు శాంతి పాపకాభిచారికాదినూక్తములుగల అధర్వణభాగము సమ కూర్పబడినది. అందుచే వేదము నాలుగు విభాగములుగ నున్నదని యభిప్రాయముగలుగుచున్నది.

యజ్ఞము హింసాత్మకమను దురభిప్రాయము లోకమున కలదు. దానినాధారముచేసికొని బౌద్ధాదిమతములు తలయెత్తినవి. “ద్రవ్యయజ్ఞాః తపోయజ్ఞాః యోగయజ్ఞాః తథాఽపరే । స్వాధ్యాయజ్ఞానయజ్ఞాః” హింసాత్మకముగ దోచుప్రత్యక్షపశుద్రవ్యయజ్ఞము - అసంఖ్యాక యజ్ఞవిభాగములలోనొకటిమాత్రమే. జ్ఞానయజ్ఞము చరమలక్ష్మ్యము. ఆ లక్ష్మ్యమును సాధించు సాధనములలో ద్రవ్యయజ్ఞమొక ప్రారంభ సాధనము. “యా వేదవిహితాహింసా నసాహింసేతికథ్యతే.” ఎవరెన్ని ప్రజ్ఞావాదములు పలికినను, లోకమున దామనికుల సంఖ్యయే మిక్కుటము. తామనికులకు హింసాత్మక యజ్ఞములు రుచించినంతగా జ్ఞాన యజ్ఞము ప్రథమ సాధకావస్థలో రుచింపదు. అది వారికి సాధ్యమునుగాదు. అధికసంఖ్యాకులయిన తామనికుల నుద్ధరించుటకు వేదము ద్రవ్యయజ్ఞమును ప్రథమ సోపానముగ నిరూపించినది. వేదవిహితయజ్ఞాచరణము హింసాప్రవృత్తిని వృద్ధిచేయక, క్రమముగ దానిని నశింపజేయును. వైదికయజ్ఞము బహుళధనవ్యయ శ్రమ ప్రయాససాధ్యము. దాని నిర్వహించు సందర్భమున నత్యంతకఠోరనియమప్రతములను బాటింపవలసియున్నది.

ఆ క్రమశీక్షణముచే శమదమవిరాగ చిత్తశుద్ధి సాత్త్విక గుణాభివృద్ధులుగలిగి, హింసాత్మక యజ్ఞములందు వైముఖ్యము, తత్ఫలితముగ జ్ఞానయజ్ఞమునందాదరము, తదుపరి జ్ఞానయజ్ఞాధికారము సమకూరును. తామనికులకు శ్యేనాది ద్రవ్యయజ్ఞములు రాజనికులకు సోమాది రాజనికయజ్ఞములు, సాత్త్వికులకు జ్ఞానయజ్ఞము విధింపబడినవి. వేదవిహితయజ్ఞములు బహిర్యాగములనియు, అంతర్యాగములనియు రెండు విధములు, ద్రవ్యయజ్ఞాదులు బహిర్యాగములు. జ్ఞానయజ్ఞము అంతర్యాగము. తామనిక సంఖ్యాబాహుల్యముచే ద్రవ్యయజ్ఞప్రశంసయే వేదమునందధికముగ బొడగట్టును. సాత్త్వికులల్ప సంఖ్యాకులగుటచే అంతర్యాగమగు జ్ఞానయజ్ఞప్రశంస విరళముగ గన్నట్టిసను ప్రాధాన్యము దానికి మాత్రమే గలదు.

వేదమునగానవచ్చు దేవతావాచకములు పరమాత్మయొక్క అనంతశక్తి నామములు మాత్రమే. ఆ యా దేవతాశక్తుల కన్నింటికి పరమాత్మయే ప్రేరకుడు. నృజించు శక్తి చతుర్ముఖబ్రహ్మ, రక్షించుశక్తి విష్ణువు, లయ మొనరించుశక్తి శివుడు. సంహితారూపమగు వేదము నృప్తిచేయును, బ్రాహ్మణాత్మకమయిన వేదమానృప్తిని బాలించును. జ్ఞానప్రతిపాదకమగు వేదము తత్సృష్టి నుపసంహరించి “అహంబ్రహ్మాస్మి” అనుకై వల్గస్థితిని సమకూర్చును. ఉపాసనాకర్మలను ప్రతిపాదించు సంహితా బ్రాహ్మణములు, ప్రవృత్తిమార్గావలంబకులయిన బ్రహ్మచారి గృహస్థులకును, జ్ఞానప్రతిపాదకములయిన ఆరణ్యకోపనిషత్తులు నివృత్తిమార్గములయిన వాసప్రస్థ యతిశ్వరులకును విహితములయియున్నవి. స్థూలదృష్టిని జూచిన సంహితయందు ఉపాసనతోబాటుగ కర్మజ్ఞానములు, బ్రాహ్మణమున - కర్మతోబాటుగ ఉపాసనాజ్ఞాములు ఆరణ్యకోపనిషత్తులయందు జ్ఞానముతోబాటుగ ఉపాసనా కర్మలు ప్రశంసించబడినటుల గోచరించును. పూర్ణపన్నుయొక్క ప్రత్యవయవమును బూర్ణముగనే యుందునుగదా!

వేదస్వరూపార్థతాత్పర్యములు గ్రహించుట చాల కష్టము. షడంగములు, నప్తదర్శనములు, నద్గురువు వలన సంపాదించి, తపస్సంపత్తిచే భగవదనుగ్రహము పొందినవారికి మాత్రమే వేదవిజ్ఞానము కరతలామలకము కాగలదు. ప్రతివేదమంత్రమునకు ఛందస్సు, దేవత, ఋషి, నిర్దేశింపబడియున్నవి. తత్సాక్షాత్కారములేక మంత్ర నిర్ధి కలుగదు. ఛందోజ్ఞానముచే అదిభౌతికమయిన కార్య నిర్వహణ పాటవము, దేవతాజ్ఞానమువలన అధిదైవికమగు మనోబలము, ఋషిజ్ఞానమున ఆధ్యాత్మికమయిన ఆత్మా

నాత్మ వివేక పూర్వక బ్రహ్మజ్ఞాన బోధయు నిద్దించును. సాధన సామగ్రి చేపట్టక, సమగ్రఫల మానించుట యవివేక విలసితమే యగుగదా!

యుగయుగములనుండి వేదపాఠమును చెక్కుచెదరక నిర్దుష్టముగ నిలిపి యుంచుటకు మహర్షులవలంబించిన యుపాయము అపూర్వము - అశ్చర్యము. సంహితను పద క్రమ జటాఘనాది పాఠములుగ నేర్పఱచి రక్షించినవారు మనమహర్షులు. ఆయా పాఠముల ప్రతిపదము, రెండు - ఆరు - పదమూడు పర్యాయములు - ఆ వృత్తమగునని యెఱుగజాలిన యే యాధునిక పండితుని హృదయ మాశ్చర్య చకితము గాకుండును. మనకు పరిచితము లయిన అంగ్లాది వాఙ్మయములలోవలె, వేదమంత్రములకు పాఠాంతరములు గానరావు.

వేదమునకు ఉదాత్తానుదాత్త స్వరీతాది స్వరములు ప్రాణములు. వేదము గురుముఖమున నస్వరముగ నేర్పదగినదే కాని, అచ్చుపడి వున్నకములనుండి యభ్యసించదగినదికాదు. “యథేస్య శత్రుః స్వరతోఽపరాధాత్” అపస్వరమువలన కార్యభంగమే కాక అసర్థముకూడ సమ

కూడును. పరమేశ్వర దేవర్షి క్రమాగతము, ధర్మార్థ కామ మోక్షఫలప్రదము వేదము. అక్షర పదమాత్రా స్వరదోష రహితము, దేశకాలపాత్ర మంత్ర తంత్ర యంత్ర శ్రద్ధా విశ్వాస నియమ సహితమునగు వైదికానుష్ఠానము నేటికిని ప్రత్యక్షఫలప్రదమనుటలో సతిశయోక్తి యావంతయు లేదు.

ఉభయలోకతారకమయిన వేదవిజ్ఞానము నామమాత్రా వశిష్టమగుట భారతీయుల దౌర్బాగ్యమేకాక మానవకోటి దురదృష్ట విపాకమని యొప్పుక తప్పదు. “యదాయదాహి ధర్మస్యగ్లానిర్భవతి భారత!....తదాత్మానం నృజాన్మహమ్.” పెదధర్మమునకు హనిగల్గినదాడు తత్సంరక్షణార్థముగ నే సవతరింతునని ప్రతిజ్ఞచేసిన భగవంతుని వాక్యము అ పన్నులమగు మనకు స్మరవ్యము శరణ్యమునగుచున్నది.

ఉచ్చైర్గతిర్దగతిసహ్యతి ధర్మతశ్చైత్ ।
తస్య ప్రమాదపచనైఃకృతకేతరైశ్చైత్ ।
తేషాంప్రకాశన దశాచమహీనురైశ్చైత్ ।
తాసంతరేణ నివతేత్కన్యమపత్ప్రణామః ॥

వేదమనూచ్యాచార్యోఽంతేవాసిన మనుశాస్త్రి ।
సత్యం వద । ధర్మం చర । స్వాధ్యాయాన్మాప్రమదః ।
ఆచార్యాయ ప్రియం ధనమాహృత్య ప్రజాతంతుం
మావ్యవచ్ఛేధీః । సత్యాన్నప్రమదితవ్యమ్ ।
ధర్మాన్నప్రమదితవ్యమ్ । కుశలాన్నప్రమదితవ్యమ్ ।
భూత్యై న ప్రమదితవ్యమ్ । స్వాధ్యాయ
ప్రవచనాభ్యాం న ప్రమదితవ్యమ్ ॥

దేవపితృకార్యాభ్యాం న ప్రమదితవ్యమ్ ।
మాతృదేవో భవ । పితృదేవో భవ ।
ఆచార్యదేవో భవ । అతిథిదేవో భవ ।
యాన్యనవద్యాని కర్మాణి । తాని సేవితవ్యాని ।
నో ఇతరాణి । యాన్యస్మాకగ్ం సుచరితాని ।
తాని త్వయోపాస్యాని । నో ఇతరాణి ॥.....

.....విష ఆదేశః । విష ఉపదేశః । విషా వేదోపనిషత్ ॥

(గత సంచిక తరువాయి)

శ్రీ తటవర్తి సూర్యనారాయణ

మాధవదాసు శ్రోత్రియబ్రాహ్మణుడు, గృహస్థాశ్రమములో అతులధనసంపత్తులు సంపాదించెను. విద్వాంసుడు ధర్మశీలుడును. అతని భార్య మరణించిన పిదప వానికి సంసారవిరక్తి జనించి పుణ్యత్వీర్థముల గ్రమ్మరుచు నొకచోట నివసించి భగవానుని ఆరాధనలో లీనుడై యుండెను. అతనికి ధ్యానావస్థలో శరీరముగూడ తెలియని సమాధి పొందుచుండెను. ఇట్లన్న జలములుగూడ గైకొనక నిరంతర పరమేశ్వరచింతనమగుచుండెడి యుండగా కొన్ని దినంబుల కాతని దీనావస్థపై జాలిగొని పరమాత్ముడు శ్రీ విష్ణువు లక్ష్మితో తన ముఖ్య భక్తునికి వివిధ భోజన పదార్థములు గొనిపోయి నమర్పించుమని, అతని ఆకలి బాధ మాన్పిరమ్మని అదేశించెను. పతి చెప్పిన విధముగా లక్ష్మియు సువర్ణపాత్రమున మధురవ్యంజనములు బెట్టుకొని మాధవదాసుకడకు పోయెను. మాధవదాసుకు బాహ్య చైతన్యమే లేకుండెను. అతనికి ధ్యానభంగముజేయక లక్ష్మిదేవి అతని మ్రోల ఆబంగరు పల్లెరముంచి యొక ప్రక్కగా నిలబడి చూచుచుండెను. కొంతసేపటికి మాధవదాసు కనులు దెరచి తన ముందున్న భోజనపదార్థములను గాంచి అవి పరమేశ్వరకరుణాప్రసాదితములని హర్షపులకితగాతుడై యవి తృప్తిగా నారగించి మరల ధ్యాననిమగ్నుడైపోయెను. ఉదయమున అచ్చటి దేవాలయ కవాటము దెరచి అర్చకుడు అచ్చట నుండవలసిన సువర్ణ పాత్ర నలేందుల కాశ్చర్యభయములు పొంది వెదకుచు వెదకుచు తిన్నగా మాధవదాసుపద్దకు చేరి యిచ్చట నా పల్లెరము గాంచి మాధవదాసుని చోరునిగా దలంచి రాజున కెరిగించెను. అతడును భటుల కాసతీయగ వారు వానిని నిర్దయతో కళాహతముల బాధించిరి; గాని మాధవదాసు మనమున భేదమొందక ఇదియును భగవత్ప్రసాదమే యని తలంచుచు ఆ బాధ నహించుకొనెను. నిజమున కా బైత్తముల దెబ్బలు మాధవదాసునకు గాక శ్రీహరికి తగులుటయు నా రాత్రి శ్రీహరి రాజునకు స్వప్నమున గన్నడి గట్టిగ మందలించి భక్తునకు గావించిన అపచారము తెలిపి మాధవదాసు పాదములబడి క్షిమాదానము యాచింపుమని హెచ్చరించెను. మాధవదాసుకూడ వారి నందరిని ప్రేమపూర్వకముగ క్షమించివేసెను.

ఒకసారి మాధవదాసునకతిసారోగము వచ్చుటయు క్షిణశక్తితో నాతడు లేవలేక గూర్చుండలేక బాధపడు

చుండుట గ్రహించిన శ్రీహరి స్వయముగ పరిచారకుడై యాతనికి తగిన ఉపచారములు చేయసాగెను. కొన్ని దినంబులకు స్పృహగలిగి మాధవదాసు తనకు సేవచేయు చున్నవాడు సాక్షాత్తు పరమేశ్వరుడే యని విశ్వసించి అతని పాదములు గట్టిగపట్టుకొని—“శ్రీనాథా, మహాప్రభూ-నావంటి అధమునికై యింత శ్రమపడుచుంటివా స్వామీ! నీవు సర్వ శక్తి సంపూర్ణుడవే. నీ తలంపుచేతనే నా సర్వదుఃఖములు నివారించునే. మరి ఇట్లు స్వయముగ నింత కష్టపడుట యేల ప్రభూ!” అని యెడవసాగెను. శ్రీహరియు “మాధవా, నేను నా భక్తుల కష్టములు చూచి నహింపజాలను. భక్తులను సేవించుటకు ఆన్యుల నెవరిని నియమించినను నాకు సంతృప్తి కలుగదు. అందులకై నేనే స్వయముగ వచ్చి నా భక్తుల నాదుకొందును. ప్రారబ్ధకర్మ అనుభవింపక తప్పదు. ఇది నా దుర్లంఘ్యనియమము గనుకనే నేను సేవలుజేయుచు భక్తుల ప్రారబ్ధముల ననుభవింపజేయుచున్నాను. భగవంతుడు భక్తాధీనుడని జగంబుల కెరిగించుచున్నాను.” అని పలికెను.

ఉపర్యుక్త చతుర్విధభక్తులలో ప్రథమ త్రివిధభక్తులు సకాములు, అంతిమజ్ఞాని భక్తుడు నిష్కామి. అర్తభక్తులకుదాహరణ ద్రౌపది. జిజ్ఞాసుభక్తులకుదాహరణ ఉద్ధవుడు. ఆర్థార్థిభక్తుడు ధ్రువుడు. ఉపమన్యుడు అనన్య భక్తుడు. ఉపమన్యుని ఉగ్రతపన్ను దేవతలద్వారా యెరింగి భక్తవత్సలుడైన శంకరుడు భక్తుని గౌరవము పెంపొందించుటకై తన అనన్యభక్తుని పరీక్షించుటకై ఇంద్రుని రూపముదాల్చి యతనిని నమిపించెను. ఉపమన్యు డాతనికి తగినట్లు సత్కారములు జరిపి “దేవరాజా! దయగలిగి మీరు నా యెదుటకు వచ్చినారు. మీకు యెట్టి సేవచేయవలెను. ఈ దాసునికి సెలవింద”ని అడిగెను. ఇంద్రరూప ధారియగు శ్రీ శంకరుడు—“నీ తపస్సునకు మెచ్చితిని. పరమొనంగ వచ్చితిని. కొరుకొను” మనుటయు ఉపమన్యుడు “అమరనాథా, నేను మిమ్ముల నేమియు నడుగజాలను. స్వర్గాదిదివ్యసుఖములు నా కక్కరలేదు. నేను శ్రీ గిరిజానాథుని భక్తుడును గాన అతనికే దాసానుదాసునిగనుండగోరెద. ఆ కరుణావరుణాలయుడు దర్శనమిచ్చి మన్నించు నంతవరకు నేను తపస్సు చేయుచునేయుందును. త్రిభువనరక్షకుడు, అదిపురుషుడు, అద్వితీయుడు, అనినాశియగు శంకరుని దయ రానంతవరకెవ్వరికిని శాంతి

చేకూరదు. నా ఏదైన దోషముచేత ఈ జన్మమున మృత్యుం జయుని దర్శింపలేకపోవుదునా—పోనిండు; ముందు జన్మమందైన ఆ మహాదేవుని సందర్శించు భాగ్యము లభించుటకై తపస్సు చేయుచుండును. అట్టి భక్తి యొనగమని మహేశ్వరుని ప్రార్థించెదను.”

ఇంద్రుని పంపిన నున్న శంకరుడు పమన్యుని మాటలు విని శంకరుని నానావిధముల దూషించుట మొదలు పెట్టెను. తన ఆరాధ్య దైవమగు శంకరుని నిందించుట విని సహింసలేక ఉపమన్యుడు క్రోధ తామ్రాక్షుడై ఎదుటనున్న ఇంద్రుని సంహరించుటకై భస్మము చేతబట్టి అఘోరాస్త్రమంత్రముతో నభిమంత్రిత మొనర్చి ఇంద్రునిపై వినరికొట్టెను. అది యునుగాక శివనింద వినిన పాపనివృత్తికొరకై తన దేహమును భస్మభూత మొనర్చుకొనుటకై అగ్నియాధారణా ప్రయోగ మొనర్చుకొనెను. శంకరుడు భక్తవత్సలుడేగదా! భక్తుని పరీక్షించుట యైనది. ఇక భక్తరక్షణము గావలె గదా. ప్రేమవిహ్వలుడై శంకరు డాగ్నియాధారణను శాంతపరచెను. నందీశ్వరుడు అఘోరాస్త్రమును నివారణ చేసెను. ఉపమన్యుడు కనులు దెరిచి చూడగా నెదుట వృషభవాహనమున ఉమానహిత పరమేశ్వరుని సందర్శించి గద్గద కంఠుడై భగవానుని స్తుతింపసాగెను. ప్రసన్నుడైన ఉమా సతియు నాతనితో—“పత్నీ ఉపమన్యూ! నీ అనన్యభక్తి చూచి ప్రసన్నుడ నైతిని. నా దర్శన మూరకపోరాదు. నీ మనో భిష్ట మెరిగింపు”మని యడిగెను. “భగవన్, మీ దర్శనము లభించిన నాకు జగమున నింకే వస్తువు వాంఛనీయము! నా జన్మము ధన్యమైనది. మీ పాదపద్మములయం దెప్పుడును వీడని భక్తి ప్రసాదింపుడు”. శంకరు డాతనిని లేప నెత్తి పార్వతిచేతిలో బెట్టెను. జగదంబ యతనికి సుస్థిర కుమారపద మొనగెను. ఈ ఉపమన్యుడే శ్రీ కృష్ణునకు శివ మంత్రోపదేశము జేసెను. గుణభేదములతో భక్తులు మరల మూడు రకములు. సత్త్వగుణభక్తుడు దేవతాపూజ చేయును. రజోగుణుడు యక్షరాక్షసుల నారాధించును. తమోగుణుడు భూతప్రేతాదులను పూజించును. శ్రద్ధ రుచి బట్టి భక్తుడు గుర్తింపబడుచున్నాడు. అనన్యభక్తుడు చాతక పక్షివలె నిజా భిష్ట దేవతాధ్యాన మందు తన్మయుడై యుండును. విభిన్న వాంఛలతో విభిన్న దేవీ దేవతల నారాధించువారు భక్తులుగారు. వారిని స్వాస్థులని - వ్యవసాయులని చెప్పవచ్చును. చాతకపక్షి ఏపాసాతురమై గూడ నదుల చెరువుల కాల్యల నీరు గ్రాలక మేఘము దెనకే ఆరెత్తిచూచును. ఇట్లే అనన్య భక్తుడు ప్రారబ్ధముచేత శరీరమునకు బ్రాప్తించిన నానావిధ యాతన లనుభవించుచు, తన ఆరాధ్య దేవుని దక్క అన్యదేవతల నారాధింపడు. శర్య కర్మలకు భగవానుడు ఫలదాత. దేవత

వలన ఫలము శీఘ్రములనే లభించును గాని భక్తున కందు చేత దేవలోక ప్రాప్తియగును—అంతే.

శ్రీమద్భాగవతములో సవధా భక్తి యిట్లు వర్ణింపబడినది. శ్రవణం కీర్తనం విష్ణోః స్మరణం పాదసేవనం అర్చనం వందనం దాన్యం సఖ్యమాత్మ నివేదనం ||

భగవంతుని కథలు విసుట, నామ సంకీర్తనముచేయుట, స్మరించుట, చరణవందనముగావించుట, సేవజేయుట పూజించుట, ప్రణామముచేయుట, సఖ్యభావముతో మెలగుట, ఆత్మసమర్పణముచేయుట. ఇవి ఈ సవధాభక్తిగూర్చి భాగవతములో విపులముగ వర్ణింపబడియున్నది.

గరుడపురాణములో ఎన్నిది విధములైన భక్తి ఉల్లేఖించబడియున్నది. (1) విష్ణుభగవానుని నామ లీలా సంకీర్తనము చేయుచు చేయుచు అశ్రువులను గార్చుట, (2) భగవంతుని పాదపద్మ ద్వయమునే ఏకైకాశ్రయమని భావించి తదనుసారముగ ననుష్ఠానము చేయుట, (3) భక్తిపూర్వకముగ భగవత్కృతితాస్త్ర పఠన - పాఠసము చేయుట. (4) భగవానుని భక్తవాత్సల్యభావము ననుమోదించుట. (5) భగవల్లీలా - కథాశ్రవణమున రుచిగలుగుట. (6) భగవద్భావ విశిష్టత. (7) భగవత్పూజ. (8) భగవంతుడే నాకు జీవ్యమనుజ్ఞానము కలిగియుండుట. నారదీయ భక్తిసూత్రములందు భక్తిభేదములు పదకొండని చెప్పబడియున్నది. ప్రసిద్ధవైష్ణవ గ్రంథములలో శాంతము, సఖ్యము, దాన్యము, వాత్సల్యము, మధురము. అను నీ యైదు విధముల భక్తి భావములు సవిస్తారముగ వర్ణింపబడియున్నవి. ఈ అయిదు భక్తిభావములకు నింకను అవాంతర భేదము లెన్నో గాన పచ్చుచున్నవి. శాంతభావమున కనేక భేదములు గలవు. దానభక్తులు చతుర్విధములు. అధిక్యత, అశ్రిత, పరిషద, అనుగులని. ఇందు ప్రతియొక దాని కనేక భేదములుగలవు. ఇవిధముగనే సఖ్య-వాత్సల్య మధుర భావములకునుగూడ సనంత భేదములుగలవు. సామాన్య భక్తి సాధనభక్తి గౌణ భక్తి వైధిభక్తి మిశ్రాభక్తి ప్రేమాభక్తి పరాభక్తి రాగాత్మికా భక్తి విహితాభక్తి అవిహితాభక్తి ఉత్తమాభక్తి-ఇత్యాదులు భక్తి భేదములు గన్పట్టుచున్నవి. రెండు విభావములు. ఆలంబనము ఉద్ధీపనములు, ఎన్నిది సాత్విక భావములు. స్తంభము. స్వేదము. రోమాంచము. న్వరభేదము. కంపము. వైవర్ణ్యము. అశ్రువు ప్రళయములు. నిర్వేద, విపాదాదులు. ముప్పదిమూడు సంచారీభావములు తెలియవచ్చుచున్నవి. అధికారిభేదముచే రీతిలోగూడ విభిన్నత్వము గలుగుచుండును. విభావ అనుభావ సాత్వికభావ సంచారీ భావములద్వారా కృష్ణ విషయకమైన స్థాయీభావముత్పన్న మగుచున్నది. అస్వాదన కారణమును విభావమందురు. ఇది ఆలంబన ఉద్ధీపన భేదములచే ద్వివిధములు. ఇందు

శ్రీ కృష్ణుడు అతని భక్తులు అలంబన విభావములు. చేసి ద్వారా భావము ప్రకాశితమగునో దానిని ఉద్ధీపన విభావ మందురు. శ్రీ కృష్ణభగవానుని గుణ చేష్టా స్మిత అంగ సారభ పంశి శృంగ సూపుర శంఖ పదచిహ్నక్షేత్ర, తులసి భక్తుడు—మున్నగునవి ఉద్ధీపన విభావములు. భగ వంతుని చిత్రగతభావములు దేనివలన బోధపడునో దానిని అనుభావమందురు. ఆవేశవశమున నాట్యము చేయుట, గానము చేయుట, నేలపై బడుట, అవలించుట హుంకారా దులు అనుభావాంతర్గతములు. భాగవతములో

వాగ్దద్వాద్రవతేయన్య చిత్తంద్రుదత్యభీక్షం హసతి
కృచిచ్ఛ
విలంబ ఉద్ధాయతి నృత్యతే చ మద్భక్తియుక్తోభువనం
పునాతి

భావప్రధానమైనది భక్తి. గనుకనే భగవచ్చింతనము చేయుచు చేయుచుండగా భగవంతునియందురతి ఉత్పన్న మగును. అప్పుడుపర్యుక్త భావములు స్వతః స్ఫూర్తి గాంచును. బలవంతముగ ఈ భావములను గొనితెచ్చుటలో నివి భావుకత్వమున పరిణతములై రోగముల నుత్పా దించి సాదకుని భక్తిభావవంచితునిగా జేసి వైచుచున్నవి గాన మిక్కిలి సావధానుడై భక్తునిభావము సత్యమా - లేక మిథ్యయా - యని పరీక్షించవలసి వచ్చుచున్నది. భావ రాజ్యములో నేయే యవస్థలు కలుగుచుండుననునది భక్తుడుగాక తదితరుల కెరుంగుట కష్టము. భావగృహమున చౌర్యముగావించిన ఆ భావము నష్టమైపోవును. భక్తి - విరక్తి - ఈశ్వరానుభూతి - యీ మూడు నొకే సమయమున గలుగును. ఒకదానిని పిడిచి రెండవది యుండజాలదు. భక్తికలిగిన పిమ్మట విషయములయొడ విరక్తి తప్పక కలుగును. విషయవిరక్తి కలుగగా భగవంతుని అను భూతి తప్పక కలుగును. ఏ భక్తునియందు దీనికి విపర్య యము - లేదా వ్యతిక్రమము గన్పట్టునో ఆ భక్తుడు కేవల మనుకరణము మాత్రమే చేయుచుండెనని గ్రహించవలెను. భక్తియొక్క అభినయము భక్తికాదు.

ప్రపత్తి

భక్తియొక్క ఒక సుగమోపాయమే ప్రపత్తి. భగ వంతునితో గలియుటకు గల ప్రబల వ్యగ్రత్వమునే ప్రపత్తి యందురు. భగవంతుడు నావాడు గాన అతని సేవాభారము నాపై ఉంచబడియున్నది. నేను దక్క నితరు లెవ్వరును భగవంతుని సేవించజాలరని భక్తుడు తలంచును. నేను భగవంతుని ఆశ్రయము గాన నాకును నా భక్తికిని రక్షా భారము భగవానునిపైన గలదు. అని ప్రపన్నుడు తలంచును. వానరడింభము నుపమానముగ భక్తునికి, మార్కరడింభము నుపమానముగ ప్రపన్నునికి జెప్ప

వచ్చును. కోతిపిల్ల స్వయముగ తల్లిని బట్టుకొనియుండును. గాన తల్లికి దాని విషయములో ఎట్టి విచారమునుండదు. అది తన యిష్టము వచ్చినట్టిటునటు దుముకుచుండును. కాని పిల్లిపిల్ల ఒకచోటున గూర్చుండి మ్యాఁపు మ్యాఁవని అరచుచుండును. ఒకచోట నుండి ఇంకొక చోటకు బోవు టకు దానికి శక్తిచాలదు. అవసరమైనప్పుడు దాని తల్లి దానిని నోట గరచుకొని ఇంకొక చోటకు గొనిపోవుచుండును. ప్రపన్నుని భక్తి నిర్వాహభారము భగవానునిపైన నుండును. మృత్యుసమయములో మూర్ఛితావస్థయందు పరమాత్మ ద్యానము చేయుట కనమర్థమైయున్న సమయమున ప్రపన్నుని కార్యము భగవానుడే నిర్వహించును. ప్రపత్తి రెండు భేదములు—శరణాగతి, అత్మ సమర్పణము. భక్తి చేయుట భక్తుని అధీనమైన విషయము కాని ప్రపత్తి కలుగుట ఈశ్వరుని అధీనమైన విషయము. భగవంతుడైన శ్రీరామచంద్రుడు—కేవల మొక్క సారి యెవ్వరైనను త్రికరణములతో 'ప్రభూ! నేను నీవాడ'నని పలికినచో 'నేను వానిని సర్వభూతములనుండి రక్షించెదను' అని పలికి యుండెను.

సకృదేవ ప్రపన్నాయ తవాస్మీతి చయాచతే
అభయం సర్వభూతేభ్యో దదామ్యేతద్వ్యతం మమ ॥

శరణాగతి

సుశీల, సాధ్వి యగు భార్యవతి, పతి కనుకూల ప్రవర్తన సంకల్పము, ప్రతికూల ప్రవర్తన వర్జనము ప్రపన్నుని కియొక్కటే కర్తవ్యమైయుండును. ప్రభువు కొఱకనుకూల కార్యము చేయుటకు దృఢసంకల్పము, ప్రతికూలకార్య త్యాగమునకు దృఢసంకల్ప మియ్యదే శరణాగతియొక్క ప్రథమ సోపానము. పత్ని రక్షణభారము భర్తపైన గలదు. పత్ని జాగరూకతతో పతి కనుకూలాచరణశీలయై యుండ వలసి యున్నది. పతి కప్రియమైన కార్యము పత్ని చేయ రాదు. అట్లే భగవానుడు ప్రపన్నుడగు కార్యమే భక్తుడు చేయవలెను. భగవానునికయిష్టమగు పని చేయరాదు. శాస్త్రములే భగవానుని అజ్ఞలు. గాన శాస్త్రనిగదిత కర్మా చరణము భగవంతునికి ప్రీతికరము. శాస్త్రనిషిద్ధ కర్మ త్యాగముచితము. శాస్త్రములు జదువనివారు తాము జేయు కార్యములు సమాజమునకును రాష్ట్రమునకు మేలు గూర్చునవియై యుండవలెననియు తనకుగాని ఇతరులకు గాని హాని కలిగించు పని సర్వవాపర్యసీయమని భావించ వలెను. భగవానుడేమి చేసినను తన మేలునకే నుమా- యని యెంచుట ప్రపన్న భక్తునిలో గల విశేషగుణము. ఇంతే గాదు. భార్య - పుత్రాదుల వియోగమందుగూడ ప్రపన్నుడు నిర్మల శాంత బుద్ధితో—ఆ వస్తువుగలవాడే దానిని గొనిపోయినాడని తలంచుచుండును. గాన భగ

వానుని హస్తములయందు సర్వస్వము దానము చేసి యున్నవాడు ప్రాప్తవస్తువియోగముచేత క్షుభితుడై పొయె నన్నచో వాని దానము పేరునకు మాత్రమేయనియు అది వాస్తవికమైనది గాదనియు తలంచవచ్చును. భగవద్గీతలో శ్రీ కృష్ణభగవానుని అంతిమోపదేశము శరణాగతి.

సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం ప్రజా
అహం త్యా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మాశుచః ॥

శరణాగతియందు అనన్యభావము—అకించనభావ ముండుట అవశ్యకము. శరణాగతిలో అహంభావముండి యున్న యెడల ఆ శరణాగతి భక్తి సహాయకము కానేరదు. దుర్వాసుడు అంబరీషునియెడ అపచారమొనర్చి విపన్నుడై భగవానుని శరణుజొచ్చెను. కాని పరమేశ్వరుడు— “మీరు నా భక్తుని శరణువేడుదు. నేను భక్తాధీనుడను. నా భక్తునికి విరుద్ధముగ నేను మీకు శరణమొనంగననమర్హుడ” నని పలికెను. అప్పుడు దుర్వాసుడంబరీషుని శరణు వేడగా రక్షణ జరిగెను. గాన శరణాగతికి అహంభావ త్యాగమావశ్యకము. తనువు, మనస్సు, ప్రాణము-తన సర్వ స్వము భగవానునికర్పణ జేయగలవాడే ప్రపన్నభక్తుడు.

అత్మసమర్పణము

ఏవస్తువునైన మనమెవ్వరికైనను స్వేచ్ఛాపూర్వకముగ దానము చేసివైచినచో ఆ వస్తువుపై మనకేమియు మమ త్వముగాని అవస్తునాశనమున భేదముగాని యుంటదు గదా. అట్లే ఏ భక్తుడు తన శరీరము, వాక్కు, మనస్సు, అహంకారము—సర్వస్వము భగవద్దర్పితము చేసి ప్రపన్నుడైపోవునో అట్టి వానికి భగవత్సేవ దక్క ఆన్య చింత యేమి యుండును? అత్మసమర్పణము పిదపగూడ మనము మన శరీరమును మన మనస్సునేదైన ఇతర పాప - అపవిత్రకార్యమందుపయోగించినచో దత్తాపహరుల మగుదుము. శరీరము మనస్సు మనవి కానే కాదుగదా. ఇక మనకు వాటిపై మమత్వమేల యుండవలెను? ఈ వస్తువులకు ప్రభువైనవాడు వీటిని రక్షించినను పాడుచేసి నను వాని యిష్టము. అడుగుటకు మనమెవ్వరము? ఏదో దుర్విషయ వాసనా ప్రేరితులమై మన మానమర్పిత శరీర మనస్సులను భోగ్యపదార్థములందుపయోగింపజాలము. భగవానుని అజ్ఞానుసారము వానిని సత్కర్మయందు. లేదా భగవత్సేవయందుపయోగించవలెను. భగవానుడు—

‘సర్వధర్మములను బరిత్యజించి నా శరణుపన్నుడవగు’మని ఆదేశించియున్నాడు. గాన మనమన్ని ధర్మములను విడిచి భగవత్ శరణాశ్రయమున జేరకున్నచో మనము శరణా గతులము గాక యభేచ్ఛాచారులమే యగుదుము. దీనివల్ల సర్వములే ప్రాప్తించును. సమయము శక్తిని అపవ్యయము చేయుట ప్రపన్నునికి సదా వర్తనీయము. ప్రపన్నుడొక్క క్షణముగూడ వ్యర్థముగ బోగొట్టడు. హరిదాసు ఒక ప్రపన్న భక్తుడు. ప్రతిదినము మూడులక్షల నామజపము జేయు చుండెను. భావాంకుర ముత్పన్నము కాగానే క్షమ దాని కదె ఉపస్థితమగును. తనను తృణముకన్నను నీచముగ తలుచువాడును వృక్షముతో సమానముగ సహిష్ణువుగను అమాన్యుడై యెల్లరకును మానమొనగువాడును అగువానికే భగవన్నామకిర్తన జేయుట కథికారము గలదని శ్రీ చైతన్య ప్రభువు సుడివియుండెను. క్షమలేకున్నను- లేదా క్రోధము వచ్చినను అతికష్టనముపార్జితతపోధనము విసష్టమై పొవును. క్షణకాలమునకైన వైరాగ్యభావము గలుగని వానికి భక్తిగాని జ్ఞానముగాని యేవియును బ్రాప్తించజాలదు. గాన అరతి (వైరాగ్యము) భక్తికావశ్యకము. భక్తుడైన పద్మ నాభుడు—భగవానుడు తప్పక నాకు దర్శనమొనంగును. అప్పుడు నేను వెంటనే ఆ దేవదేవుని అడుగుదమ్ములపైబెరి యెరులుదును. స్వామి సన్ను తన మృదుపవిత్ర కరములతో లేవనెత్తి అలింగనము చేసుకొనును. భగవంతుని స్పర్శచే నేనానందసాగరమందు నిమగ్నుడనై పొవుదును. వరము కొరుకొనుమని భగవానుడు పలుకును. నీ పాదభక్తి దక్క అన్యము వాంఛించను ప్రభో-యని యుండును. అని చింతించుచు ఈ ఆనంద పారవశ్యమున సమాధిస్థితుడై చాలా సమయమువరకు పడియుండెడివాడు. ఇది ప్రపన్నుని లక్షణము. భగవన్నామ గానమందు రుచి, అప్యర్థ కాలత్య మీ రెండుగుణములు ప్రపన్న భక్తునియందు గలిగియుండుట అవశ్యకము.

ప్రసీద పరమానంద ప్రసీద పరమేశ్వర. అధివ్యాధి భుజంగేన దష్టం మాముద్ధరప్రభో॥ శ్రీకృష్ణ రుక్మిణీ కాంత గోపీజన మనోహర. సంసారసాగరేమగ్నం మాముద్ధర జగత్ప్రభో. కేశవ క్లేశహరణ నారాయణ జనార్దన. గోవింద పరమానంద మాంసముద్ధర మాధవ ॥

(కళ్యాణ్ నుండి)

స్వర్ణవేది

(గతసంచిక తరువాయి)

గోవర్ధన్

6

సిద్ధవరంలో 'సిరియమ్మ' అనే ఒక తెలికలమ్మ ఉంది. మహాయిల్లాలు. ఆమెది చల్లని చెయ్యి. ధర్మాత్మరాలూ, గొప్ప శివభక్తురాలున్ను. రోజూ ఒక జంగమయ్యకేనా అతిథ్యం ఇవ్వడం, సిరియమ్మ భోంచెయ్యదు.

ఆ రోజున ఏమోగాని ఒక్క జంగమేనా అతిథిగా దొరక లేదు. పాపం!—మాటిమాటికీ సిరియమ్మ వీధిలోకి వచ్చి చూసి చూసి పోతూవుంది. కానీ, ఎవరూ రావటం కనబడ లేదు. ప్రాణం విసిగింది.

నిరాశ చేసుకున్న సిరియమ్మ మళ్ళీ మరొక్కసారి బయటికి వచ్చి చూసింది. ఒక బుడతడు మాత్రం కన పడ్డాడు. ఏడెళ్లవాడు. ముద్దులు మూటగట్టే పనివాడు. ఆ పాలబుగ్గలూ, ఆ చిరునవ్వు ముఖమూ, చుక్కల్లా మెరిసే ఆ కళ్ళూ, ఆ చిన్నారి ముక్కు చూస్తే ఎవరికి ముచ్చట వెయ్యదు?—పైగా - ఆ పిన్నవయసులోనే కాషాయిగోచీ పెట్టుకుని, విబూదిపెండికట్టూ, రుద్రాక్షమాలలూ ధరించిన ఆ కూన ఎవరిని ఆకర్షించదు?—

వాణ్ని చూస్తూ సిరియమ్మ అట్టే వుండిపోయింది!— అలా ఎంతసేపు ఉండిపోయిందో అమోకే తెలియదు. ఆ బుడతడు సిరియమ్మ గడపదగ్గరికి వచ్చాడు. సిరియమ్మ సంతోషం పట్టలేకపోయింది. గబగబా వచ్చింది. ఆ పిల్ల వాణ్ని అమాంతం ఎత్తుకొని ఇంట్లోకి తీసుకుపోయింది!—

ఆ బుడతడు ఎవరివాడో, వాడిది ఏపూరో, ఎక్కడికి పోతున్నాడో—ఈ భోగట్టాలేమీ వాణ్ని కనుక్కోలేదు. వాడూ కిక్కిరుచునలేదు. నేను ఫలానా అని చెప్పలేదు. సిరియమ్మ అలా అమాంతం ఎత్తుకువచ్చినందుకు పిల్లవాడు ఆశ్చర్యపడలేదు.

ఆ కుర్రవాణ్ని కూచోబెట్టి సిరియమ్మ సూనె రాసింది. సలుగు పెట్టింది. లాల పోసింది. పళ్లు తుడిచింది. దాచి పెట్టిన కొత్తబట్టలు తెచ్చి కట్టింది. పంచభక్ష్యపరమాన్నాల తోనూ బుప్పపెట్టింది. బువ్వ తిన్నాక మూతి తుడిచింది. చక్కా పక్కవేసి పండుకోబెట్టింది. ఆ పనివాడి పాదా లొత్తుతూ ఇలా ఆడిగింది:

“బాబూ!—ఇవాళ నా అదృష్టంకొద్దీ దొరికావు. ఎవ రబ్బాయివి నాయనా?—మీ దేవురూ?—”

ఆ పిల్లవాడి బుల్లి పెదిమలు మెల్లిగా కదిలాయి. “అమ్మా! - ఏం చెప్పను? - నే నెప్పుడెక్కడుంటే అదే

నా పూరు. నన్ను ఎవ రాదరిస్తే వాళ్ళే నా తలిదండ్రులు. ఇంకా వివరంగా చెప్పమంటావా? - ఐతే, విను - ఈ కాల చక్రమే నా తండ్రి. సత్యమే నా తల్లి. ధర్మమే నా సోద రుడు. జ్ఞానమే నానేస్తం. నీలాంటి భక్తులే నాకు చుట్టాలు. ముల్లోకాలూ నా పూళ్ళే. నన్నంతా ‘విస్సన్న’ అని పిలుస్తారు....” అని జవాబు చెప్పాడు.

సిరియమ్మ విస్సపోయింది!—ఇంతవరకూ ఆ పిల్లవాడెవరో సామాన్యడనుకున్నది. కానీ ఈ మాటలు విని విన గానే ఆమె అతులేని ఆశ్చర్యం పొందింది, “బాబూ!— నువ్వు సామాన్యడివి కాదు. సాక్షాత్తు ఆ విశ్వేశ్వరుడివే. నన్ను తరింపజేయటానికే ఇలా వచ్చావు. నీ లీలలు నాకేం అర్థమవుతాయి తండ్రి!—నన్ను అనుగ్రహించు. నాకు పిల్లలు లేరు. నిన్నే నా బిడ్డడిగా పెంచుకుంటాను. కటాక్షించు” అని వేడుకుంది.

“అలాగే అమ్మా!—నాకు, నీ యింట్లో గొడ్డని కాచే పనియ్యి, నీ యింట్లోనే ఉండిపోతా.”

“అయ్యో నా తండ్రి! - నీ కెందుకు ఆ పాట్లు. వద్దు. నువ్వు గొడ్డని కానుకోనక్కర్లేదు. ఈ యింట్లో నీ కేమిటి లోపం? ధనధాన్యాలకేం కొరత లేదు. ఇవన్నీ నీవే. నా భర్తా, నా సోదరులూ, నేనూ ఇందరం వుండి, నీకు లోటు రానిస్తామా?—”

అందుకు విస్సన్న పప్ఫుకోలేదు. “నీ యింట్లో ఊరికే తిని కూచోమంటావా? వీల్లేదు. నీ పాలేరుగా పెట్టుకునే లాగైతేనే వుంటాను. లేకపోతే ఉండనే వుండను. మరో చోటికి పోతాను” అన్నాడు.

విస్సన్న ఇలా అనేసరికి సిరియమ్మ గుండెల్లో రాయి పడ్డట్టుంది, “నరే నాయనా!—నీ యిష్టప్రకారమే కానీ. ఐతే, ఒక్కమాట చెబుతా విను - అడవులకు పోయి గొడ్డని మేపుకొనిరావటం ఏమంత చిన్నవిషయం కాదు. అడవుల్లో అన్నీ రాళ్ళూ ముళ్ళూనూ. పైగా పులులూ, సింహాలూ, సివంగులూ తిరుగుతూ వుంటాయి. వాటిని చూస్తే భయ పడ్డావు నా తండ్రి.”

“ఉహూ! - నాకు భయమెంటి?—”

“మధ్యాహ్నంపూట ఎండ ఎక్కువగా వుంటుంది. గొడ్డని కాస్తూ నీకు కూచుందుకు వీలుండదు. అకలివేస్తే నీకు అన్నం ఎవరు పెడతారా?—నా మాట విను నాయనా. నీడపట్టున హాయిగా ఇంటిదగ్గరే వుండు.”

“ఉహు! నేను ఇంటిదగ్గర ఉండనే వుండను. నేను గొడ్డనే కానుకుంటాను. ఆకలేస్తే, చల్లి కట్టిస్తావుగా?—”

“నిన్ను చూడకుండా క్షణం ఉండలేనురా బాబూ!”

“మళ్ళీ సాయంత్రం వచ్చేస్తాగా?—”

మర్నాటినుంచి విన్నన్న నిరియమ్మ గారంటి పాలేరు! ఈ పాలేరు మేపినప్పట్నుంచి పశువులు బాగా బలుస్తూ వచ్చాయి. ఎక్కువగా పాలిస్తూన్నాయి. అడివిమ్మ గాలువాటి వేపు వచ్చేవేకావు. ఇక నిరియమ్మ యింట్లో పాడినిరి చిందులు తొక్కటంలో ఆశ్చర్యమేముంది?—

7

కార్తికపూర్ణిమ వచ్చింది. ఆ రోజున నిరియమ్మ కేదా రేశ్వర వ్రతానికి కావల్సిన ఏర్పాట్లన్నీ చేసింది. బూరెలూ, గారెలూ, వడలూ, ఉండ్రాళ్లూ, కజ్జికాయలూ, లడ్డూలూ, ఇడ్డెనలూ, కొబ్బరిపరమాన్నం మొదలైన రకరకాల పిండి వంటలు చేసింది. అప్పడాలూ, వడియాలూ వేయించింది. వింతవింత కూరలూ అవి తయారుచేసింది. పూజాగృహంలో రత్నవేదికమీద రంగురంగుల ముగ్గులుపెట్టి ఈశ్వరుణ్ణి, హైమవతిని ప్రతిష్ఠించింది. మల్లెలు, మొల్లలు, ఎర్రదాస నలు, తుమ్మిపూలు, విరజాదులు, చిల్వపత్రి—ఈ మొదలైన పువ్వులతో, పత్రులతో పూజలు చేసింది. బంగారు తోరం కట్టుకుంది. ముత్తైదువులకు వాయనా లిచ్చింది. అక్షంతలు వేయించుకుంది.

మధ్యాన్నం అంతా పిండివంటలతో సహా భోంచేశారు. సాయంత్రం మళ్ళీ నిరియమ్మ పూజలో మునిగివుంది. ఇల్లంతా పేరంటాళ్లతో కిటకిటలాడుతూవుంది.

పొద్దున్న చద్దికూడు తినివెళ్లిన విన్నన్న ఆ సమయంలో ఇంటికి వచ్చాడు. పశువుల్ని పాకలో కట్టేశాడు. కాళ్లూ చేతులూ కడుక్కుని ఇంట్లోకి పోబోయాడు. గుమ్మంలో నించున్న ఒక పిల్ల అతన్ని లోపలికి వెళ్లనివ్వలేదు. “అగు-ఎక్కడికెళ్తావా?—” అంటూ కసిరిగొట్టింది. విన్నన్నకి కోపం వచ్చింది. ఆ వినవినతో విన్నన్న అక్కడే ఒక శిలగా మారిపోయాడు.

పూజలూ పునస్కారాలూ పూర్తి అయ్యాయి. పేరంటాళ్లంతా ఇళ్లకు వెళ్లారు. నిరియమ్మకి పిల్లవాణ్ణిగురించి జ్ఞాపకంవచ్చింది. ‘రోజూ ఈపాటికి భోంచేసి చక్కా అడుకునే నా నాయన ఇవాళ ఇంకా రాలేదేం చెప్పా!’ అని బెంగ పెట్టుకుంది. ఎక్కడున్నాడో వెతుక్కురమ్మని భర్తనీ, తమ్ముళ్లనీ ఊళ్లకి పంపింది. తను పనిగట్టుకుని ఇంటింటికి వెళ్లి, “అమ్మా!—మా విన్నన్నగానీ వచ్చాడా?—” అంటూ అడిగింది. వీధివీధల్లా గాలించింది. కానీ విన్నన్న వీడి?—మొగుడూ, తమ్ముళ్లూకూడా వట్టిచేతులూపుకుంటూ వచ్చారు. విన్నన్న జాడ తెలిసిందికాదు!—

నిరియమ్మకి బెంగ ఎక్కువయింది. కొడుకుకోసం శోకాలు మొదలెట్టింది. ఇరుగువాళ్లూ పొరుగువాళ్లూ వచ్చారు. ఎవరుమాత్రం ఏం చేస్తారు?—ఎంత ఓవార్చినా నిరియమ్మ దుఃఖం తగ్గలేదు. అలా ఏడ్చేడ్చి అలసిపోలిసి శోషవచ్చి మూర్ఛపోయింది.

కాస్యేపటికి తెలివివచ్చింది. చుట్టూ తనకోసం బెంగగా కూచున్న బంధువుల్ని చూసింది. “లేవండి. మన విన్నన్నకి దయ వచ్చింది. విన్నన్న సామాన్యుడు కాడు. సాక్షాత్తు ఆ పరమేశ్వరుడే, మనల్ని రక్షించటానికే ఆ రూపంలో వచ్చాడు. మళ్ళీ రెపు కనబడతానని చెప్పాడు నాతో. మనకేం భయంలేదు, లేవండి!” అంటూ సంతోషంగా చెప్పింది. అంతా సంబరబడ్డారు.

8

తెల్లవారింది. తెలుకుల చెన్నబసవడు—నిరియమ్మ భర్త—తూమెడు నువ్వులు రోట్లో పోశాడు. దెబ్బడికి చుట్టం పెట్టుకుని గానుగ ఎక్కాడు. ఎడ్లు కదిలాయి. కానీ—ఎప్పుడూ లేనిది ఇవేళ ఎందుచేతనో కాకి తెలిపాతూంది.

చెన్నబసవడు చుట్టూతా చూశాడు, గుమ్మంలో ఒక గుండ్రాయి కనబడింది. చేతులోపున్న గడ్డపాక గానుగమీద పెట్టి ఆ గుండ్రాయి మోసుకువచ్చాడు. గానుగమీద పెట్టాడు. బరువు సరిపోయింది. ఈత్సాహంతో బసవడు మళ్ళీ గానుగెక్కాడు. నాలుగు చుట్లు తిరిగేసరికి సూనె పడింది. నురుగు వస్తూంది. అపళంగా గడ్డపాక తీసుకుని చుట్టూ పున్న తెలకపిండి కలిపాడు. బాగా కూడదీశాడు సూనె ఊర్చి గడ్డపాకను గుండ్రానికి అనించాడు. ఆశ్చర్యం!—ఆ గడ్డపాక మిలమిలా మెరిసిపోయింది!—చూస్తే అచ్చ బంగారం!—గడ్డపాక బంగారమైపోయింది!—

బసవడు గానుగమీంచి ఒక్క దూకు దూకాడు. భార్య నిరియమ్మని పిలుచుకువచ్చాడు.

నిరియమ్మ ఆశ్చర్యానికి అంతులేదు. “నిన్నరాత్రి నాకు కనబడి చెప్పాడుకదా, మన విన్నన్న. మన విన్నన్నే మళ్ళీ ఇలా అవతరించాడు. మనల్ని తరింపజేస్తాడు” అంటూ ఆ సల్లరాతిని అమాంతంగా ఎత్తుకుని, కళ్లకద్దుకుని పూజా మందిరానికి తీసుకుపోయింది. పూజాపీఠంలో మధ్యని వుంచింది. ఇంట్లో వుండే నమస్తమైన ఇనపసామగ్రి తెచ్చి ఆ సల్లరాతి లింగానికి తాకించింది. అవన్నీ బంగార మయ్యాయి!—నిరియమ్మకి ఇల్లూ పళ్లూ అంతా బంగారమే!—

ఇప్పుడు నిరియమ్మ ఇంట్లో శివుడికి పెద్దఎత్తున పూజలూ పునస్కారాలూ జరుగుతున్నాయి. బంగాలకు ఘనంగా దక్షిణాలు ముడుతున్నాయి. ఎక్కడ విన్నా నిరియమ్మ పేరే!—ఎక్కడ చూసినా నిరియమ్మ కథలే!—

ఈ విధంగా నిరియమ్మ పూర్తిగా మారిపోయింది. డబ్బులకు నూనె పాయ్యటం మానివేసింది. ఎవరైనా నూనె కొనుక్కోనేందుకు వస్తే, కాసుకు సరిపడేటంత ఇనుము తీసుకు రమ్మనేది. ఈ వార్త ఇట్టే ఊరంతా పాకిపోయింది.

ఒక నాడొక బాపనమ్మ నూనెకోసం వచ్చింది.

“ఇనుం తెచ్చారా అమ్మా?—” అని అడిగింది, నిరియమ్మ.

“అదేవిటమ్మా విడ్డూరం?—ఇనుముకిగానీ నూనె పాయ్యరా ఏమిటి?—ఇదెప్పుణ్ణుంచి? నాకు ఇనుమెక్కడ దొరుకుతుంది?—నువ్వులు మూట గట్టుకొచ్చాను. ఇవిగో—ఇవి తీసుకుని నూనె పాయ్. తొందరగా పోవాలి. అవతల మూకుడు కాలేసి వచ్చాను. రా చప్పన” అని కొంగున కట్టుకువచ్చిన నువ్వులు అక్కడ పోసి, తొందరపెట్టింది.

“మా కెందుకమ్మా మీ నువ్వులు?—మా యింట్లోనే ఉన్నాయి, బస్తాలకట్టి. మా విన్నప సాక్షిగా చెబుతున్నా—మెం ఇనుముకేగానీ నూనె పాయ్యం. ఇనుము తెస్తే, నూనె పోస్తా. లేకపోతే లేదు. అంతే” అని కచ్చితంగా చెప్పేసింది, నిరియమ్మ.

ఆ బ్రాహ్మణావిడకు చిరాకెత్తింది. “ఇదెప్పుణ్ణుంచే మాయమ్మా, ఈ విడ్డూరం?—ఇదివరకల్లా ఏం తెస్తే అది తీసుకుని నూనె పాసేదానివి. ఇప్పుడేం వచ్చిందే?—పోనీ—నువ్వులు తీసుకోకపోతే మానె, డబ్బులుచ్చుకో—నీకోసం మాయింట్లో ఇనుమూ, బంగారమూ దాచిపెట్టామనుకున్నావా?—సలుగురూ నీ దగ్గరే కొంటూండబట్టి నీకు కళ్లు నెత్తిమిదికొచ్చాయే తల్లీ. లేకపోతే ఇంతిలా మిడిసి పడవు. కానీ, ఎందుకు పాయ్యవో తెలుస్తాలే వుండు” అని రుసరుసలాడుతూ ఆ నువ్వులు మళ్ళీ మూట గట్టుకుని వెళ్లిపోయింది.

అవిడ తిన్నగా మంత్రి బంగాళుడి ఇంటికి వెళ్లింది. ఎన్నడూ తన గుమ్మం ఎక్కని ఆమెను చూసి మంత్రి విస్తుపోయాడు!—

“దణ్ణాలండి, అన్నగారూ!—క్షేమంగా వున్నారా?” అని పలకరించింది.

మంత్రి మరీ తెల్లబోయాడు, “ఏదోనమ్మా!—పెద్దల ఆశీర్వాచనంపల్ల బాగానే వుంటున్నాం.”

అవిడ గొంతు సవరించుకుని, “అన్నగారూ!—విన్నారా ఈ విడ్డూరం?—తెలుకుల నిరియమ్మ చూస్తూండగానే ఎంత యిల్లు కట్టించనుకున్నారా?—అబ్బా! ఇప్పుడెంత గర్వం! ఎంత మిడిసిపాటూ! చూడండన్నయ్యా!—ఇవాళ ఏమయిందనుకున్నారా?—మా యింటికి రాకరాక బంధువులొచ్చారు. వాళ్లకేదో చేసిపెడదామని నూనెకోసం వెళ్తే “ఇనుము తీసుకురా. ఇనుముకేగాని నేను నూనె పాయ్యను” అంటూ కసికొట్టింది. ఇలాంటి గయ్యాళిదా

నైక్కడా చూడలేదు. ఇలాటి విడ్డూరం ఎక్కడా వినలేదు బాబూ!—ఇలాగైతే మాలాంటివాళ్లం ఎలా బతకటం చెప్పండి?.....” అంటూ గొడవగా ఏకరువెత్తింది.

విషయమంతా మంత్రి వినుక్కొకుండా విన్నాడు. “సరే లెండమ్మా!—ఆ సంగతేమిటో కనుక్కుందాం లెండి. మీరు వెళ్లిరండి” అని చెప్పి అవిట్టి పంపేశాడు. ఉన్న పళంగా బంగాళుడు బయల్దేరి జిన్నేకుడి దర్శనానికి వెళ్ళాడు.

9

“మహారాజా!—బిజ్జలుడిదగ్గరనుంచి నిన్ననేకదా మనకి వర్తమానం వచ్చింది. ఆ రోజున మనకు పంపిన వస్తువు స్వర్ణవేధి అని ఆయనే స్పష్టంగా రాశాడుకదా!—ఆ రోజున మాయమై మనల్నందర్నీ కలవరపెట్టిన ఆ స్వర్ణవేధి ఇప్పుడెక్కడ వుందేకదా తెలిసిపోయింది....” అని బంగాళుడు విషయం పూర్తిచెయ్యకుండానే జిన్నేకుడు, “ఎక్కడ వుంది?—ఎక్కడ వుంది మహామంత్రి?” అంటూ అతంగా ప్రశ్నించాడు.

అందుకు బంగాళుడు, “మహారాజా!—సావధానంగా చిత్తగించండి. మన నగరంలో నిరియమ్మ అనే తెలుకలమ్మి ఉంది. ఆ అమ్మి ఇనుము తెస్తేకాని నూనె పాయ్యం సంటున్నదని విన్నాను. కాసుకు బదులుగా అవిడ ఇనుము పుచ్చుకోవటం చూస్తే, మన స్వర్ణవేధి ప్రస్తుతం అవిడ దగ్గరే ఉండితీరాలని, తోస్తూన్నది.”

“ఆ మనిషి ఇనుముకే నూనె విక్రయించటం వింతగానే వుందికానీ, స్వర్ణవేధి అవిడదగ్గరే వుందని ఎలా అనుమానించగలం?—”

“అదే మనవిచేస్తున్నా ప్రభూ!—ఇనుమును ఆ స్వర్ణవేధికి తాకిస్తే బంగారంగా మారుతుంది. కల్యాణ పురంనుంచి మన బిజ్జలమహారాజు రహస్యంగా తెప్పించిన స్వర్ణవేధి అదే. మనం ఇప్పుడే దానిని పట్టుకోవాలి. అలన్యమైతే చేజిక్కించుకోవటం కష్టం. మళ్ళీ మాయమై పోతుంది.”

దిగ్గున లేచాడు జిన్నేకుడు. సేనాధిపతినీ, మరి కొంతమంది సైనికుల్నీ వెంటబెట్టుకుని గాండ్ల నిరియమ్మ ఇల్లు చేరుకున్నాడు.

తిన్నగా పూజామందిరంలోకి వెళ్లాడు, ప్రభువు. పీఠంలో మధ్యని ఒక నల్లటి గుండ్రాయి ప్రతిష్ఠింపబడి వుంది. చక్రం కత్తి దూసి, వానిమీద కప్పడివున్న పువ్వులు తొలగించాడు. ఆ తెల్లటి కత్తి తళుక్కున మెరిసింది!—చూస్తే ఆదంతా బంగారమే! తక్షణమే రాజసేవకులు ఆ లింగాన్ని తీసి చేత పట్టుకున్నారు. నిరియమ్మ గోలుగోలున ఏడ్చి మొత్తుకుంది, “అయ్యో!

దేవుడా!—నా విస్వన్నా!—నా తండ్రి!—ఈ దుర్మార్గులు నిన్నే తీసుకుపోతున్నారా?—” అంటూ నెత్తి నోరు కొట్టుకుంది. కాని, వినిపించుకునే వారెవరు?—అనుకున్నట్టుగానే స్వర్ణవేది రాజువశమైంది.

స్వర్ణవేదిని — కోటలో రాజభవనానికి ఈశాన్యంగా ప్రతిష్ఠించారు. దానికి నిత్యమూ బ్రహ్మాండంగా పూజలు జరుగుతున్నాయి.

10

ఇంతలో వనంతకాలం వచ్చింది. జిన్నేశుడు స్వర్ణవేదేశ్వరుడికి తిరునాళ్లు చేస్తున్నాడు. ఆ సంబరాలు చూడ్డానికి ఎక్కడెక్కడి జనమూ సిద్ధవరం చేరుకుంటున్నారు. అకాశమంత పందిళ్లు వేశారు. పచ్చటి తోరణాలు కట్టారు. అతివైభవంగా అలంకరించారు. పున్నెమూడు రథోత్సవం!— అనాటి పూజలూ నైవేద్యాలూ మేళాలూ తాళాలూ, మేజువాటిలూ—ఈ వేడుకలు చూడ్డానికి ఇనక వేస్తే రాలకుండా కిక్కిరిసిన ఆ అశేష జనం—చూడవలసిందేకాని, నోటిమాటలతో చెప్పలేము!—

ఒకచోట—అవిడ ఎవరో, చాకింటి చీరె గట్టింది. తోపురంగు రైక తొడిగింది. ఖంగుఖంగుమనే ఆ కడియాల అవిడ అడుగులకు లయ తప్పకుండా తాళంవేస్తున్నాయి. ఎందుకో మరి, అంత హడావుడి?—

“అబ్బీ, ఓ గాజులబ్బీ!—నిన్నైనయ్యోయ్. తిరిగ్గా కూకుని కునికిపాట్లు పడుతుందావే? — తిరునాలకు పోవాల, గాజులెయ్యి బేగి....” అంటూ తన చిట్టిచేతులు గాజులబ్బి మొహంమీద పెట్టింది.

ఉలిక్కిపడి లేచాడు, గాజులబ్బి. “కూకోవమ్మా, మాంచి నిద్దట్లో లేపేశానవ్. ఏటంత తొందర?—ఏటి ఆ తిరునాళ్లూ?—ఏడ పోవాల?—” అంటూ అడిగాడు.

“అదేందయ్యా, అట్టా అడుగుతవ్?—మనూల్లో తెలికల సెరమ్మకాణ్ణుంచి లాక్కున్నారుగదా, శివలింగాన్ని—మన రాజావోరు?—ఆ శివలింగానికి పెద్ద గుడి కట్టించినారుగదా. దానికే ఇప్పుడు తిరునాళ్లు. బేగి గాజులెయ్, పోవాల” అన్నది, ఆ పడుచు.

ఈ మాటలు వింటూనే ఆ గాజులబ్బి తెల్లబోయాడు. “అఁ - శివలింగమా?—మనూరి రాజావోరు బొద్దులు గదా, మరి శివలింగాన్నెట్లా పూజిస్తారా?—” అని మళ్లీ అడిగాడు, మూటలోంచి గాజులు తిన్నూ.

“అఁ - బొద్దులైతేనేలే?—ఈ లింగంలో గొప్ప మగత్రెముందంట. దానికి ఇనుము తాకిసేబంగార మచ్చుంట. ఏదేవుడైతేనేం బాబా, కావాల్సినంత బంగార మిత్తుందాడు” అంది.

చేతుల్నిండా గాజులెయించుకుని, ఆ పడుచు గబగబా వెళ్ళిపోయింది. అమె వెనకాతే గాజులబ్బికూడా వెళ్ళాడు.

గర్భగుడిలో పూజారులకు పని తెరిపిలేకుండా వుంది. కానుక లందుకోటానికి కోశాధిపతి అక్కడే వున్నాడు. “గర్భగుళ్లోకి ఎవ్వరూ ఏ విధమైన ఇనపసామూసులుగానీ తీసుకు వెళ్లకూడదు. ఇది మహారాజావారి ఆజ్ఞ. ఆజ్ఞ మీరినవారు శిక్షింపబడతారొహెయ్!—” అంటూ ఇవతల కొందరు అరుస్తున్నారు. మరికొందరు యాత్రికుల్ని శోధన చేసి నిరోధిస్తున్నారు.

అర్చకులు పళ్లూ బెంకాయలూ అందుకుంటున్నారు. ఎడతెరిపి లేకుండా కర్పూరం వెలుగుతుంది. ఇంతలో ఎదో తళుక్కున మెరిసింది. చూస్తే—ఏదో ఒక ఇనుప ముక్క శివలింగానికి తాకినట్టూ, అది బంగారంగా మారిసట్టూ తెలిసింది. చెయ్యిమాత్రమే కనబడింది కానీ, ఆ మనిషి అచాకీ దొరకనేలేదు!—ఇంత బందోబస్తు జరిగినా, గుళ్లో ఇలాంటి పనిచేసిన ఆ ద్రోహిణానం రాజ భటులు తెగ గాలించారు. కానీ ప్రయోజనం లేకపోయింది!—

నిమిషంలో ఈ వార్త జిన్నేశుడి చెవిని పడింది. “అఁ!—” అని అశ్చర్యపోయాడు రాజు. “వాడెవడో బనవేశ్వరుడిదగ్గర్నుంచి వచ్చిన గూఢచారి ఐవుండాలి. చెయిదాటి పోయాడు. మనం బహుబాగర్తగా వుండాలి. లేకపోతే చాలా ప్రమాదం” అని హెచ్చరించాడు, మంత్రి—బంగారుడు.

రాజు, మంత్రి తీరని వేదనలో పడ్డారు!—

11

కల్యాణపురంలో—డెబ్బయ్యేడుగురు రాజులూ స్వర్ణవేదిని గురించిన తమ ఆశలు నిరాశచేసుకున్నారు. ఏమి?—బనవేశ్వరుడు పంపిన జంగమయ్యలలో చాలామంది పట్టి చేతులూపుకుంటూ వచ్చేశారు. ఏం చెయ్యటానికి తోచక అంతా దీనంగా బనవేశ్వరుడి చుట్టూ చేరి కూచున్నారు.

ఇంతలో ఒక జంగమయ్య ప్రవేశించాడు. అతని ముఖంలో ఉత్సాహంతోపాటు, విజయ చిహ్నాలున్నూ కనబడుతున్నాయి. “బనవదేవా!—జయం జయం. మన కార్యం ఫలించింది. మన స్వర్ణవేది దేవుడు దొరికాడు. ఎక్కడ వున్నాడో తెలుసుకున్నాను. కానీ, వెంటబెట్టుకు రావటం నా ఒక్కడివల్ల అయ్యే పనికాదు,” అన్నాడు.

“ఎక్కడ వుంది?—ఎవరిదగ్గర వుంది? మన స్వర్ణవేదిని దొంగిలించిన ఆ పాపాత్ము డెవడూ?—” అంటూ కత్తులు దూసి నిలిచారు, డెబ్బయ్యేడుగురు రాజులున్నూ.

అది చూసి బనవేశ్వరుడు, “శాంతించండి. శాంతించండి. ముందు అసలుసంగతి తెలుసుకోవాలి” అనేసరికి రాజులంతా కూచున్నారు.

అప్పుడు బనవేశ్వరుడు, “అన్నా!—నువు చూచింది నిజంగా మన దేవుణ్ణి?—” అని అడిగాడు.

“అవును దేవా!—అచ్చ మన దేవుడే. మీరు చెప్పినట్టు ఆ దేశంలో కరువు లేవు. నెలకు మూడు వర్షాలూ నిలిచి కురుస్తున్నాయి. ప్రజలంతా హాయిగా వున్నారు. ఇనుమును బంగారంగా మారుస్తున్నా డా దేవుడు. ఇదిగో, మచ్చు చూడండి. కట్టుదిట్టాలు చేసిన ఆ గర్భగుడిలో రహస్యంగా ప్రవేశించి, ఈ ఇనపముక్కను బంగారంగా మార్చుకువచ్చాను.

ఆ మచ్చును బసవేశ్వరుడు బాగా పరీక్షించి చూశాడు, “అవును మన దేవుడే. సంఘం లేదు. ఐతే ఆయన ఎక్కడ వున్నట్టు?—”

“నిద్దవరంలో దేవా!—”

“ఓహో, నిద్దవరంలోనా?—ఐతే చాలా కష్టమే! దానికి ప్రయత్నం జిన్నేసుడు. అతని మంత్రి బంగారుడు. ఇద్దరికిద్దరూ మాయలవాళ్ళూ, యుక్తిపరులున్నా. వాళ్లని జయించటం తేలికపని కాదు. ఏమంటావు, వీరశంకరా?—” అని ప్రధాన శిష్యుడైన వీరశంకరుడి వేపు చూశాడు, బసవేశ్వరుడు.

దిగ్గున లేచాడు, వీరశంకరుడు. అతనితోపాటు తక్కిన రాజులూ లేచారు. “బసవదేవా!—మీ దీవెనలుంటే చాలు. మాకేమీ భయంలేదు. ఆ జిన్నేకుడెంత?—అతని మంత్రి ఎంత?—అతని బలమెంత?—ఇదిగో ఇప్పుడే బయల్దేరుతాం. మమ్మల్ని ఆశీర్వదించు” అని బసవేశ్వరుడి పాదాలమీద వాలారు.

బసవేశ్వరుడు యోగదృష్టితో చూశాడు. బాగా ఆలోచించాడు, “శిష్యులారా!—లేపండి. ఎంత ఆలోచించినా యుద్ధం తప్పేటట్టులేదు. విధి నెదిరించటం ఎవరితరం?—కానీండి. వెళ్ళండి. వెళ్ళి మనదేవుణ్ణి మళ్ళీ తీసుకురండి. వీరశంకరా!—నువ్వు దళవాయిగా వుండు. తక్కిన రాజులు నీకు తోడుగా వుంటారు. వీరచాముండి శ్వరుడూ, వీరభద్రుడూ, భైరవస్వామీ మీ అందరికీ అండగా వుంటారు. జయం మనదే. క్షమాన వెళ్ళి లాభాన రండి” అని దీవించి పంపాడు.

అంతా లేచారు. “జై బసవేశ్వరా!—జై బసవేశ్వరా, శైవమతద్వారకా!” అని ప్రణమిల్లారు. వీరశంకరుడు నాయకుడు కాగా కల్యాణపురం సేనలు కదిలాయి.

12

యుద్ధానికి బయల్దేరిన వీరశంకరుడూ, తక్కిన రాజులూ, సైన్యమూ ఎకాయెకీ నిద్దవరం చేరుకోలేదు. అడుతూ పాడుతూ మజిలీలు చేసుకుంటూ, దోవలో తగిలిన పుణ్య స్థలాలు చూసుకుంటూ, ఆ దేవుళ్లని దర్శించుకుంటూ వెళ్ళు తున్నారు.

విరుపాక్ష క్షేత్రం సేవించుకుని, దశనపూర్ణి మనాటికి ‘సింగరభట్టు’ దేవాలయం చేరుకున్నారు. అక్కడ పుష్ప

రథోత్సవం తిలకించారు. తరవాత ఆలంపురి చేరారు. అక్కడ సుబ్రహ్మణ్య దంతిముఖ భైరవ వీరభద్రులతో వున్న మహేశ్వరుణ్ణి దర్శించారు. సప్తనదీ సంగంలో తీర్థ మాడారు. భీమేశ్వరుణ్ణి భజించారు.

శ్రీశైలక్షేత్రం చేరుకున్నారు. భ్రమరాంబనూ, మల్లికార్జునున్నీ సేవించుకున్నారు.

మహానందిక్షేత్రం దర్శించారు. నందిశ్వరుణ్ణి మనసారా కీర్తించారు. అక్కణ్ణుంచి ఆ డెబ్బయ్యేడుగురు రాజులూ బ్రహ్మాండమైన తమ సైన్యాలతో నహా వచ్చి, నిద్దవరానికి సమీపంలో వున్న దీబగుంటలో విడిచిచేశారు. చూస్తూ వుండగానే అక్కడ జెండాలు నిలబడ్డాయి. డేరాలు లేచాయి. తూరుపుతట్టున వున్న డేరాలో చంద్రశేఖరయ్య సేనలతో బాటు దిగాడు. దక్షిణాన వున్న గుడారమే చెన్నమల్లువిడిది. పవతి సైన్యమంతా అతనిదగ్గరే వుంది. శ్రీ గిరయ్య ఏనుగు బలాలతో పడమటివేపు డేరాలోనూ, వీరవిక్రమరాజు గుర్రపు దళాలతో నహా ఉత్తరపు దిక్కున విడిశారు. మహాకాళీ, చాముండి, వీరశంకరుడూ నట్టనడుమనున్న డేరాలోదిగారు.

దీబగుంటలో ఎక్కడ చూసినా డేరాలే!—ఎక్కడ చూసినా జండాలే!—అనాడు ఎక్కడ చూసినా జనం కిటకిటలాడుతూ వున్నారు. వీరశంకరుడి గుడారానికి చుట్టూ మరొక డెబ్బయ్యేడు డేరాలున్నాయి. అవి తక్కిన డెబ్బయ్యేడుగురు రాజులవిన్నీ. వాటి చుట్టూ కాల్పాలూ, కాల్పాలలను చుట్టుకుని ఆశ్వదళాలూ, భద్రగజాలూ—వీటన్నిటితోనూ దీబగుంట చూడ వేడుకగా వుంది.

13

“అకస్మాత్తుగా మన రాజ్యానికి పక్కనే ఈ డేరా లేమిటి?—ఈ జండాలేమిటి?—ఈ సైన్యాలూ, కాల్పాలూ, ఏనుగులూ, గుర్రాలూ—ఇవన్నీ ఏమిటి? వీటి నాయకుడైన వీరశంకరుడు ఇలా ఎందుకు బయల్దేరినట్టు?—తీర్థయాత్రలకోసమా?—జైత్రయాత్రలకోసమా? తీర్థయాత్రలకోసమైతే ఈ సైన్యాలూ, ఈ హంగామా ఏమిటి? యుద్ధంకోసమని అనుకోటానికి లేదు. ఏమిటి మహామంత్రి, ఇదంతా?—” అని అడిగాడు - జిన్నేకుడు, తన మంత్రి బంగారుణ్ణి.

“ఇంకేముంది మహారాజా!—యుద్ధం. వీళ్లంతా మన మీదికి దండెత్తివచ్చారు. ఇవాళ డేరాలు లేచాయి. రేపా మాపో యుద్ధంకూడా ప్రకటిస్తారు....”

“అఁ—ఏమిటి మంత్రి!—నాకేమేనా మతి పో గొడు తున్నావా? - ”

“మతి పోవటానికి ఇందులో ఏముంది మహారాజా?—అంతా తెలిసివున్న విషయమేగా?—”

“ఏమిటది, సరిగ్గా చెప్పు.”

“మనదగ్గర స్వర్ణవేధిలింగం వున్నదికదా మహారాజా?— అది కల్యాణపురాన్నేలే బసవేశ్వరుడిది. బౌద్ధమతవ్యాప్తికి అటంకంగా వున్న ఆ లింగాన్ని మన విజ్ఞులు దొంగతనంగా తెప్పించాడు. తెప్పించి, దాన్ని తమకు బహుమతిగా పంపాడు. అది మాయమై తెలుగుల సిరియమ్మ చేతులో పడింది. మళ్ళీ తిరిగి మన చేతికి వచ్చింది. మహిమ గల ఆ లింగానికి మనం ఉత్సవాలు జరిపే సమయంలో ఎవరో గూఢచారులు పరీక్షకోసం ఇనపముక్కని బంగారంగా చేసి పట్టుకు పోయారుకదా! అంటే ఈవిధంగా మనచేతిలో లింగం వున్నట్టు బసవేశ్వరుడికి తెలిసిపోయిందన్నమాట. అంతే, అతను మనమీదికి...” అంటూవుండగా హఠాత్తుగా ఆ గదిలో ఎవరో ప్రవేశించారు!—

రాజా, మంత్రి తెల్లబోయారు!—“ఎవర్రా నువ్వు?— ఇక్కడి కెలా వచ్చావ్?” అంటూ కసిరిగొట్టాడు రాజా.

మంత్రి “ఎవరవయ్యా నువ్వు? వింపనిమీద వచ్చావ్?— అసలక్కడికెలా వచ్చావ్?” అంటూ అశ్చర్యంగా అడిగాడు.

ఆ కొత్తవ్యక్తి తీవిగా కూచుని నిదానంగా చెప్పాడు: “బంగాళా!—నెమ్మదిగా అడుగుతున్నావు కాబట్టి నీకు జవాబు సాత్వికంగానే చెబుతున్నాను, విను:—నన్ను బయ్యస అంటారు. అసలుపేరు భైరవుడు. మా వీర శంకరుడు పంపగా వచ్చాను. ఇక లోపలికి ఎలావచ్చానని అడుగుతావా? కళ్ళు తెరుచుకుని నిద్రపోతున్న మీ కావలి వాళ్ళ కళ్ళుగప్పి వచ్చాను. ఎందుకు వచ్చానంటే—మీకు బుద్ధిచెప్పటానికి. మా స్వర్ణవేధీశ్వరుణ్ణి దొంగతనంగా తీసుకురావటం మీకేమేనా న్యాయంగా వుందా?—నరి— ఏదో తెలివితక్కువగా తెచ్చారే అనుకుందాం. పోసిండి. ఇప్పుడేనా మించిపోయిందేమీ లేదు. మా దేవుణ్ణి మళ్ళీ మాకు వప్పగించండి. మా దారిని మేం పోతాం. లేదా—యుద్ధం తప్పదు...” అని చెబుతూండగా జిన్నేకుడు అడ్డుదగిలాడు:

“ఓయ్ నీచుడా!—ఏం, నోటికి వచ్చినట్టల్లా వదరు తున్నావే? పెద్దావిన్నా తెలియకుండా పుర్యాద లేకుండా అలాగేనా వాగటం? నువ్వొక పిచ్చివాడివి. నిన్ను పంపిన ఆ రాజౌక బుద్ధిమాలినవాడు. పనలేనివాడు కాబట్టే మీ రాజు నిన్ను పంపించాడు. లేకపోతే తనే యుద్ధానికి వచ్చే వాడుకదా! నీ మాటలకు భయపడి లింగం ఇచ్చేస్తామనుకోకు. మేమేం అంత మీలాగా తెలివితక్కువవాళ్ళం కాం. అసలు మా అనుమతి పొందకుండా కోటలో ప్రవేశించటం మొదటి తప్పు. పుర్యాద లేకుండా పేలాపన పేలి, మమ్మల్ని అవమానించటం రెండో తప్పు. మంత్రి!—తక్షణం ఈ తుమ్మణ్ణి భైరవుడేయించు. ఎవరక్కడ?—” అని కోపంతో కేకచేశాడు.

సేవకులు వచ్చారు. భైరవుడు లేచాడు. వికటంగా పుట్టడం నీవల్ల కాదు, ఇక యుద్ధమా,

ఉండనేవుందిగా? అదీ చూచువుగానిలే, జిన్నేకా!— తొందరపడకు. మా పన చూపిస్తాం,” అంటూనే వెళ్ళి పోయాడు.

జిన్నేకుడు అగ్రహం పట్టలేకపోయాడు, “ఇంకా చూస్తారేం, వీణ్ణి పట్టి బంధించక?—” అని ఉరిమాడు. సేవకులు వాణ్ణి వెంటతగిలారు. కానీ, ఆ దూత దొరకితే గద!—

14

వీరశంకరుడు జిన్నేకుడిమీద యుద్ధం ప్రకటించాడు. జిన్నేకుడూ సిద్ధంగానే వున్నాడు. కొట నాలుగువైపులా మురుజాలమీద ఫిరంగులు విగించారు. మందుగుండు దట్టించారు. నందుల్లోనూ గిందుల్లోనూ—జబరజంగులూ, మకర డిబ్బీలూ, తోపల్లో అడ్డంగా లగ్గదించులూ, కొర్రులూ, పెద్దపెద్ద రాళ్ళూ పెట్టారు.—ఈ విధమైన ఏర్పాట్లుచేసి, మొట్టమొదటగా మంత్రి - బంగాళుణ్ణి సైన్యాలతో పంపాడు.

వీరశంకరుడి పక్షంనుంచి భేతాళుడు దిగాడు. అతనికి వేరే సైన్యమంటూ లేదు. అతను యుద్ధరంగంలోకి రాగానే ఎక్కడెక్కణ్ణుంచో భూతాలన్నీ పచ్చేకాయి. వచ్చి అక్కడ నాట్యం చెయ్యటం మొదలెట్టాయి. ఇదే సమయమని బంగాళుడు తన సైన్యాల్ని ఉసికొల్పాడు. బంగాళుడి సైన్యాలు యుద్ధానికి దిగాయి. కానీ, భేతాళుడి భూతాలు వెంటనే వాళ్ళతో కలియబడ లేదు. పెద్దపెద్ద నోళ్ళు తెరుచు కుని, “ఆఁ-ఆఁ- రండి రండి” అని భయంకరంగా అరుస్తూ మీదిమీదికి పచ్చారు. భేతాళుడు, “రావయ్యా బంగాళా!—ఇవాళ మాకు బలే విందు. మిమ్మల్నుందర్నీ రుచి చూడందే వదలం, రండి” అంటూ వికటంగా నవ్వాడు.

ఈ పిశాచగణాన్ని చూస్తూనే కొందరు పారిపోయారు. తక్కినవాళ్ళు బంగాళుడితో ముందుకు వెళ్లారు. కత్తులు దూశారు. కానీ వాళ్ళమీద కొమ్మలూ, చెట్లూ, పెద్దపెద్దరాళ్ళూ పడి చాలావరకు చచ్చారు. తక్కినవాళ్ళు పారిపోతున్నారు. వాళ్ళని మళ్ళీ ఉత్సాహపరచి బంగాళుడు భైరవుణ్ణి, భేతాళుణ్ణి ఎదుర్కునేందుకు వెళ్లాడు. ఈసారి మానవ ప్రయత్నం ఏమీ లాభం లేదని చెప్పి తను పూర్వం ఎప్పుడో నేర్చుకున్న ఒకానొక మంత్రం జపించి ఒకశక్తిని పదిలి పెట్టాడు. ఆ శక్తి నేరు తెరిచింది. అనేక సైన్యాల్ని కక్కింది. ఆ సైన్యాలు బంగాళుడిమీదికి పనున్న పిశాచ సైన్యాన్ని ఎదుర్కొన్నాయి. దీనితో బంగాళుడికి ఉత్సాహం హెచ్చింది. భైరవుణ్ణి ఢీకొనేందుకు వెళ్లాడు. అప్పుడు భైరవుడు ఆకారం పెంచాడు. నేరు తెరచి, అశేష సైన్యాల్ని కక్కుతున్న ఆ శక్తినే అమాంతంగా మింగేశాడు. తరవాత బంగాళుడి సైన్యాలమీద బాణపర్షం కురిపించాడు.

భైరవుడి చేష్టలతో బంగాళుడు ఉక్రోశం పట్టలేక పోయాడు. ప్రబలమైన ఒక అయుధాన్ని అల్లంత దూరం

నుంచి గిరగిరా గిరగిరా తిప్పుకుంటూ భైరవుణ్ణి తాక బోయాడు. అది చూసి పెద్ద కోరికతోనూ, మెలివేసిన కోరి మీసాలతోనూ, ఎర్రటి కళ్ళతోనూ భయంకరంగా తయారై మేఘాలురిమినట్టు కెవ్వస కేకపెట్టి ఘల్లుమంటూ రంగం లోకి దూకాడు వీరభద్రుడు. చుట్టూతూ వున్న సైన్యాల్ని నుగునుగు చేసేశాడు. బంగాళుడి చేతిలోని ఆయుధాన్ని ఎగరగొట్టేశాడు. బంగాళు డింక ఏమి చెయ్యటానికి తోచక నిశ్చేష్టుడయ్యాడు.

వీరశంకరుడి పక్షంవారు విజయ నాదాలు చేశారు. చీకటి పడ్డంచేత అప్పటికి యుద్ధం ఆగింది.

15

మేటి వీరుడైన బంగాళుడు ఓడిపోవడంతో జిన్నేకుడికి మతిపోయినట్టయింది. చూడబోతే చేతిలో సైన్యమెంతో లేదు. ఏమి చెయ్యటానికి పాలుపోలేదు. బాగా అలోచించి, రాత్రికిరాత్రి గొప్పగొప్ప మూరణాయుధాలు చెయ్యటంలో నిపుణులైన హేమాహేమీలను రప్పించాడు, జిన్నేకుడు. ఎన్నెన్నో రకాల అస్త్రాలూ, ఆయుధాలు ఒకటేమిటి—నమస్త మైన యుద్ధపరికరాలూ తయారు చేయించాడు.

మర్నాడు—

వీరశంకరుడూ, డెబ్బయ్యేడుగురు రాజులూ, భైరవుడూ, భోతాళుడూ, వీరభద్రుడూ తమతమ సైన్యాలతో ముందు గానే వచ్చి యుద్ధరంగం చేరుకున్నారు. అప్పటికే జిన్నే కుడి సేనలు రకరకాల ఆయుధాలతో వచ్చేస్తున్నాయి. నిన్నను బంగాళుడుమాత్రమే వచ్చాడు. కానీ ఇవాళ రాజూ, మంత్రి ఇద్దరూ వచ్చారు. పోరు జోరుగా ఆరంభమైంది.

మహాకాళీ, చాముండి చెరొకపక్కనీ శత్రువుల్ని చెండాడు తున్నారు. వీరభద్రుడే కలిసి వీరశంకరుడు నట్టనడుమ నిలిచాడు. డెబ్బయ్యేడుగురు రాజులూ తలొక దిక్కునా తలకాయలు సరుకుతున్నారు.

తుపాకులు పేల్తున్నాయి. ఈటెలు ఎగురుతున్నాయి. కత్తులు మెరుస్తున్నాయి. సింహనాదాలు చెలరేగుతున్నాయి. రక్తం కాలవలుగట్టి పారుతుంది. ఆ కాలవల్లో కాళ్ళూ, చేతులూ, తలలూ, ముక్కులూ, చెవులూ మొదలైన అవ యవాలు ఈతలాడుతూ కొట్టుకుపోతున్నాయి.

ఈ విధంగా హెరారాహెరారి జరుగుతున్న ఆ ఘోర యుద్ధంలో జిన్నేకుడికి ఉన్నట్టే వుండి జంకు వుట్టింది. ఏమీ?—చూస్తూండగానే తన బలాలు తరిగిపోయాయి. ఎదిరి బలాలు ఏ ప్రమాదమూ లేక క్షేమంగా వున్నాయి. మరి కాస్సేపట్లోనే శత్రువులకు విజయం నిశ్చయం. ఇది కనిపెట్టి అతను మంత్రి బంగాళుడి చెవిలో ఏదో చెప్పాడు. వెంటనే బంగాళుడు కోటలో ప్రవేశించాడు.

ఇదంతా గమనించాడు భైరవుడు. వీరశంకరుడితోనూ, తక్కిన తనవారితోనూ “గొప్పప్రమాదం వస్తున్నది. మీరంతా ముందు దూరంగా తప్పుకొండి” అని హెచ్చరించాడు. వీరశంకరుడూ, అతనితోపాటు తక్కిన రాజులూ తమతమ

సైన్యాలతోపాటు తప్పుకున్నారు. చుట్టూముట్టి వున్న సైన్యాలు ఇలా తెరిచి ఇవ్వటంతో జిన్నేకుడికి పారిపోటానికి నందు దొరికింది. మిగిలివున్న తన సైన్యాల్ని తీసుకుని కోటలోకి దూరిపోయాడు.

జిన్నేకుడు అలా పోగానే కోటమీదనుంచి ఫిరంగులు పేలాయి. జిన్నేకుడి సైన్యాలు బురుజులెక్కాయి. వాళ్ళక్కణ్ణుంచే యుద్ధం చెయ్యసాగారు. శత్రుబలాలకు కోటలోకి దోవ దొరకలేదు.

అప్పుడు భైరవుడు వీరశంకరుణ్ణి తక్కిన తనవాళ్ళనీ రహస్యమార్గంలో వెంటబెట్టుకు వెళ్లి దక్షిణద్వారం ప్రవేశించాడు. ఆ ద్వారంవేపు ఫిరంగులు లేవు. జిన్నేకుడి సైన్యాలు శత్రువులున్నారో లేరో కూడా చూసుకోకుండా ఒళ్ళు తెలియకుండానే యుద్ధంచేస్తున్నారు. వీరశంకరుడి సైనికులు అమాంతంగా బురుజులెక్కారు. ఫిరంగులు ముట్టిస్తున్న వాళ్ళని తలలు చితకబొడిచారు. బాణాలు వదులుతున్న వాళ్ళని ఆ బాణాలతోకూడా బురుజులమీంచి కిందికి తోసేశారు. ఇలా కాస్సేపట్లోనే జిన్నేకుడి సైన్యాలు మచ్చుకేనా లేకుండా మానిపోయాయి.

ఈ లోగా వీరశంకరుడు తక్కిన రాజులతో వెళ్లి జిన్నేకుణ్ణి, అతని మంత్రి బంగాళుణ్ణి వెతికిపట్టాడు. వాళ్ళ తలలు కొట్టించి కోటగుమ్మానికి కట్టించాడు.

యుద్ధం చల్లారింది.

అంతా స్వర్ణవేది దేవుడిదగ్గరకు వెళ్లారు. ‘మళ్ళీ మన పూరు పోదాం రా ర’మృన్నట్టుగా వాళ్ళు పెద్ద కోలాహలం చేశారు. వీరశంకరుడూ డెబ్బయ్యేడుగురు రాజులూ దేవుడి పాదాలమీద వాలారు.

ఉత్సాహంతో దేవుణ్ణి తీసి బుజాలమీద పెట్టు కున్నారు. “జై బనవేశ్వరా!—జై స్వర్ణవేదేశ్వరా!” అంటూ బయల్దేరారు.

16

సిద్ధవరానికి తూర్పుదిక్కున నాగులచెరువుంది. దాని ఒడ్డునే దిగుడుబావి ఒకటుంది. లింగాన్ని ఆ నూతిమీద పెట్టి, స్నానానికని ఆ రాజులు చెరువు లోకి దిగారు. శుభ్రంగా స్నానం చేశారు. సంధ్య వార్చుకున్నారు. గట్టెక్కారు. చూస్తే లింగం లేదు!—

ఇంతా కష్టపడి సంపాదించుకువచ్చిన లింగం ఏమయింది?—ఆ రాజులకు మతిపోయినట్టయింది. అటు చూశారు, ఇటు చూశారు. అక్కడ వెతికారు, ఇక్కడ వెతికారు. ఎక్కడా కనపడలేదు. కొందరు నూతిలో దిగి చూశారు. అందులోనూ లేదు. ఏమీ తోచక అంతా వీరశంకరుడివేపు చూశారు.

వీరశంకరుడు లేచాడు: “నూతిమీద పెట్టిన దేవుడు ఏమౌతాడు?—తప్పకుండా ఈ నూతిలోనే పడివుండాలి. మీరంతా వుండండి. నేనే దిగిచూస్తాను. దొరికితే దొరుకు తాడు. లేకపోతే నేను ఇందులోనే ప్రాణాలు వదుల్తాను,”

అంటూ గబగబా నూతిలోకి విగాడు. తెగ గాలించాడు. లింగం దొరకలేదు!—కానీ, మూడు సల్లటి రాళ్లుమాత్రం దొరికాయి. మూడూ కలిపిచూస్తే సరిగా పూర్తిపని లింగా కారం ఏర్పడింది. అంటే స్వర్ణవేధిశ్వరుడు నూతిలో పడి మూడు ముక్కలయ్యాడన్న మాట. ఆ మూడు ముక్కల తోనూ వీరశంకరుడు వెలుపలికి వచ్చాడు.

“చూశారా, మనదేవుడికి మనమీదే కోపం వచ్చింది?—మనం యుద్ధంచేసి ఇంతా కష్టపడి తీసుకువెళ్తున్నామే కానీ, మనతో రావటం ఇష్టమున్నట్టు లేదు, ఈ దేవుడికి. అందుకే నూతిలో పడిపోయాడు. ముక్కా చెక్కలయ్యాడు. ఈ మూడు ముక్కల్లోనూ ఒక ముక్కను దేవుడి ఇష్ట ప్రకారం ఇక్కడే ప్రతిష్ఠచేద్దాం” అన్నాడు. తక్కిన వాళ్లూ సరేనన్నారు. వెంటనే అక్కడ ఒక ముక్క ప్రతిష్ఠ చేశాడు. ‘నిదేశ్వరు’డని ఆ దేవుడికి నామకరణంచేశారు.

తరువాత మళ్ళీ వీరశంకరుడు, “మనల్ని ఈ దేవుడు తంత్రించేసి మోసపుచ్చాడు. నిద్దవరంలో జరిగిన యుద్ధానికి ఈ దేవుడి తంత్రిలే కారణం. ఆ వూరికూడా న్యాయంగా స్వర్ణవేధి శివుడి దయ కలిగేలాగా చెయ్యటం మన ధర్మం. కనక నిద్దవరంపేరుకూడా సార్థకం చేదాం రండి” అని అందర్నీ తీసుకుని నిద్దవరం చేరుకున్నాడు. అక్కడ రెండో ముక్కను స్థాపించి, “తంత్రేశ్వరుడు” అని పేరు పెట్టారు.

ఇక చివరకు మిగిలిన ఆ మూడోముక్కనైనా తమతో తీసుకుపోవామని బయల్దేరారు. దోవలో మళ్ళీ దీబగుంటకు వచ్చారు. డేరాలు వేశారు. అప్పటికే చీకటి పడ్డంచేత అవేళ అక్కడే ఉండిపోవలసి వచ్చింది.

ఉన్నట్టుండి వాళ్లలో ‘శివనాగరాజు’కి అవేశం ఎత్తు కొచ్చింది. చేతికి దొరికిన గునపం ఒకటి తీసుకుని, రాజులుండే దగ్గరికి వచ్చాడు. అక్కడ మధ్యని వీర శంకరుడూ, అతని చుట్టూ తక్కిన డెబ్బయ్యేడుగురు రాజులూ కూచునివున్నారు. వాళ్ల పక్కనే స్వర్ణవేధిలో మిగిలివున్న మూడోముక్క వుంది.

శివనాగరాజు వస్తూనే గునపంతో ఆ స్వర్ణవేధి ముక్కని ఒక్క పెట్టు పెట్టాడు. అది మళ్ళీ రెండు ముక్కలైంది. ఇది చూసి, రాజులంతా గబగబ వచ్చి అతన్ని పట్టివేశారు. కానీ, అతని అవేశం అగలేదు. “అత్తెరీ, నువ్వు దేవుడివా, దెయ్యానివా?—మా కళ్లల్లో దుమ్ము కొట్టి అర్ధరాత్రివేళ మాయమైపోతావా?—ఇక్కడ పెద్ద యుద్ధం జరిపిస్తావా?—ఇంతాచేసి మళ్ళీ మావూరు రావటానికి ఇన్ని తిప్పలు పెడతావా?—నువ్వు ఏందేవుడివో తేలుస్తానుండు. హుం!—వదలండి నన్ను....” అంటూ మళ్ళీ ముందుకు తోసుకు పోబోయాడు. కానీ, తక్కినవాళ్లు అతన్ని అవతలగా తీసుకు పోయారు, నమూదాయించారు.

ఉన్నట్టుండి మిగిలివున్న ఆ మూడో ముక్కకూడా మళ్ళీ ఇలా ఇపోవటంతో శైవుల అశ నిరాశ ఇంది.

డెబ్బయ్యేడుగురు రాజులూ, “ఇంకిప్పుడు ముందుకథ ఏమిటి?—” అని వీరశంకరుణ్ణి అడిగారు.

వీరశంకరుడు బాగా ఆలోచించాడు. “అన్నలారా!—ఇంకేమీ లాభంలేదు. మన దేవుడింక మనతో రావటం వట్టిది. ఆయనకు మనతో రావటం ఆసలు ఇష్టమే లేదు. అందుకనే ఇన్ని విఘ్నాలు వచ్చాయి. కానీండి. మనమే ఆయన ఇష్టప్రకారం నడుచుకుందాం. పగిలిపోయిన ఈ మూడో ముక్కను ఇక్కడే ప్రతిష్ఠిద్దాం. అపైని గురుదేవుడు బసవేశ్వరుల సలహాప్రకారం చేదాం” అన్నాడు.

స్వర్ణవేధి లింగంతాలూకు పగిలిపోయిన ఆ మూడో ముక్కని అక్కడే ప్రతిష్ఠచేశారు. డెబ్బయ్యేడుగురు రాజులూ వాళ్లవాళ్ల పరివారాలూ వీరశంకరుడు చెప్పిన ప్రకారం గుమ్మటంలాగా గుంపుగూడ కూచున్నారు. ఆ ప్రాంతంలో విరివిగా దొరికే మల్లెలు కోసుకువచ్చారు. వూబలు చేశారు. ఆ దేవుణ్ణి ‘గుమ్మిత మల్లికార్జునుడు’ అన్నారు.

వీరశంకరుడు భైరవుణ్ణి పిలిచి, సంగతినంతర్జాలన్నీ బసవదేవుడికి తెలియజేసి రమ్మన్నాడు. భైరవుడు బయల్దేరి వెళ్లాడు.

17

కొద్దిరోజుల్లోనే భైరవుడు మళ్ళీ దీబగుంటకు వచ్చాడు. “మహారాజా!—గురువులు సంగమేశ్వరంలో లింగైక్యమై పోయారు. కలికాలం ముదిరింది కనక వారిక ఈ లోకంలో ఉండకూడదని మాత్రం చెప్పమన్నారు” అన్నాడు.

ఈ మాట వింటూనే వీరశంకరుడు తక్కిన రాజులతో, “అన్నలారా!—విన్నారా వార్త?—గురువులు అప్పుడే లింగైక్యమయ్యారు. మన మింకా ఇలా కూచోటం బాగా లేదు. లేవండి. మనమూ వారిని అనుసరిద్దాం” అన్నాడు.

రాజులంతా బంధాలను తెగిట్టుకునేందుకు తమకున్న సమస్తాన్నీ త్యాగం చేసివేశారు. కాషాయ పస్త్రాలు కట్టుకున్నారు. ఏడు రోజులు ఏకదీక్షగా తపస్సు చేశారు. ఏడో రోజున రాత్రి మళ్ళీ వాళ్ళకి గురువు—బసవేశ్వరుడి దర్శనమైంది. అప్పుడాయన వాళ్లకి తరణోపాయం ఉపదేశించాడు.

మర్నాడు—

వీరశంకరుడూ, అతని వెనుక తక్కిన డెబ్బయ్యేడు గురు రాజులూ పంచాక్షరీ మంత్రం జపిస్తూ డిబుదాటి వెళ్లి పోయారు. ఒకచోట భూమి పైకుదికి పతాలిన బద్దలై ఒక పెద్ద బిలం ఏర్పడింది. వీరశంకరుడు ఆ బిలంలో దిగి పోయాడు. అతని వెనక తక్కిన రాజులూ దిగిపోయి గురుసాన్నిధ్యం చేరుకున్నారు. దీబగా ఉద్భి, దాని మధ్య ఏర్పడిన ఆ గుంట నేటికీ దీబగుంటదగ్గర స్పష్టంగా కనబడుతుంది.

వీరభద్రుడూ భైరవుడూ, ఇద్దరూ దీబగుంటలోని ఆ గుమ్మిత మల్లికార్జునుడికి చేరొక పక్కనీ వుండి, ఈ నాడున్నా భక్తుల్ని కాపాడి రక్షిస్తున్నారు.

“వేదోత్తంసవిహారసారథిగిరామనే రమనే బుధాః”

శ్రీ మత్కృత్వాంబి రంగాచార్యులు

సకలచేతనోద్ధారణమునకు పరమాత్మ తానే ఆచార్యుడును శిష్యుడునుగా నవతరించి తిరుమంత్రోపదేశము జేసి యుండెను. బ్రహ్మకు వేదముల నుపదేశించి, అయ్యవి రాక్షసులచే సవహరింపబడ దా సవతారముల నెత్తి రాక్షస సంహారము జేసి దిరిగి బ్రహ్మకు యిచ్చి వానిద్వారా శాస్త్రముల బ్రవర్తింపజేసియు సనత్కుమారాదులచేతను నారదపరాశరశుకశౌనకాద్యనేకమహర్షులచేతను వేదాంత సంప్రదాయమునకు హానిరాకుండ ప్రవర్తింపజేసి యుండెను.

కృష్ణద్వైపాయనం వ్యాసం విద్ధి నారాయణం ప్రభుం ।
కోహ్యన్యో భువి మైత్రేయ మహాభారతకృద్భవేత్ ॥

అని చెప్పినప్రకారము వ్యాసాదులందు తానే అంతరాత్మగా బ్రవేశించి మహాభారతాదిగ్రంథములచేతను, తానే రామ కృష్ణాద్యవతారములచేతనున్న

“పంచరాత్రస్య కృత్స్నస్య పక్షా నారాయణస్యయం” ॥
పాంచరాత్రశాస్త్రమును కృపజేసియు,

పూర్వోత్పన్నేషు భూతేషు తేషు తేషు కలౌ ప్రభుః ।

అనుప్రవిశ్య కురుతే యత్సమీహతమచ్యుతః ॥

ద్రావిడదేశమున దశావతారరూపములుగా అక్వారాదులుగా నవతరించియు దానేర్పరచిన నన్మార్గమునకు నాస్తికమార్గా వలంబుకులచే నెట్టి యుపద్రవమును గలుగకుండ—

శ్లో॥ సాక్షాన్నారాయణో దేవః కృత్వా మర్త్యమయాం తనూం ।

మగ్నానుద్ధరతే లోకాన్ కాంక్ష్యాచ్చాస్త్రపాణినా ॥

అన్నటుల శ్రీమన్నారాయణుడు ద్రావిడదేశమందనేక ఆచార్యులుగా సవతరించెను.

శ్లో॥ కలౌ ఖలు భవిష్యంతి నారాయణపరాయణాః ॥

కృచితక్రచ్చిన్మహాభాగా ద్రావిడేషు చ భూరిశః ।

తామపర్ణిసదీ యత్ర కృతమాలా పయస్వినీ ॥

కావేరిచ మహాపుణ్యా ప్రతిచీ చ మహానదీ ।

(శ్రీ మద్భాగవతము XI - 5 - 38, 39 శ్లో.)

అని చెప్పబడియున్నది.

ఈశ్వరుడైన శ్రీమన్నారాయణుడు :—

భగవచ్చాస్త్రము (పాంచరాత్రము) ను కృపజేసెను.

వాల్మీకిమహర్షి :—

శ్రీ మద్రామాయణమును రచియించెను.

పరాశరమహర్షి :—

విష్ణుమహాపురాణము.

వ్యాసమహర్షి :—

(1) బ్రహ్మసూత్రములు, (2) పాద్య, భాగవతాది పురాణములు, (3) మహాభారతము (హరివంశ యుక్తము.)

బోధాయనమహర్షి :—

బ్రహ్మసూత్రవృత్తి (సంగ్రహ వ్యాఖ్యానము).

శ్రీ నమ్మాళ్వారులు :—

వేదరహస్యములను వివరించు తిరువాయ్మొళిని తమిళమున రచియించిరి. 1102 పాశురములు.

(2) తిరువిరుత్తము 100 పాశురములు. ఋగ్వేద సారము.

(3) తిరువాశిరియమ్ 7 పాశురములు. యజుర్వేద సారము.

(4) పెరియ తిరువల్లాది 87 పాశురములు. అధర్వణ వేదసారము.

శ్రీమన్నాథమునులు :—

(1) న్యాయతత్వము. (2) యోగరహస్యము.

యామునముని (అశ్వందారులు) :—

(1) గీతార్థ సంగ్రహము (2) అగమప్రామాణ్యము

(3) సిద్ధిత్రయము (అత్మసిద్ధి, ఈశ్వరసిద్ధి, సంవిత్సిద్ధి)

(4) మహాపురుష నిర్ణయము. (5) ప్రోతరత్నము.

(6) శ్రీ స్తుతి (చతుఃశ్లోకి).

శ్రీ మద్రామానుజులు :—

(1) శ్రీ భాష్యము (బ్రహ్మసూత్రభాష్యము.) (2) గీతా

భాష్యము (3) వేదాంతదీపము (4) వేదాంతసారము

(5) గద్యత్రయము (6) నిత్యగ్రంథము (7) వేదాంత

సంగ్రహము.

శ్రీ కురుకేశ్వరులు :—

శ్రీ భగవద్విషయము.

శ్రీ మద్రామానుజప్రియశిష్యులు శ్రీరామమిశ్రమహాదేశికులు :—

(1) శ్రీ భాష్యవివరణము. (2) షడర్థ సంగ్రహము. (3) గురుగుణావలీ. (4) తత్వసంగ్రహము-ఈ ప్రకారముగా 16 గ్రంథముల రచియించిరి.

శ్రీపరాశరభట్టరు :—

(1) తత్వరత్నాకరము (2) భగవద్గుణదర్పణము (విష్ణుసహస్రనామ భాష్యము.) (3) అధ్యాత్మఖండ ద్వయ వివరణము. (4) అష్టశ్లోకి (5) శ్రీరంగరాజ స్తవము (6) శ్రీగుణరత్న కోశము.

శ్రీ వరదనారాయణభట్టరు :—ప్రజ్ఞాపరితానము.

శ్రీ విష్ణుచిత్తాచార్యులు :—ప్రమేయ సంగ్రహము.

వరదనారాయణభట్టరు :—న్యాయసుదర్శనము.

తాత్పర్య తూలికా.

వరదవిష్ణుమిశ్రులు :—మానయాథాత్యయ నిర్ణయము.

వాత్స్యవరదాచార్యులు :—(1) తత్వసారము (2) పురుష నిర్ణయము. (3) తత్వనిర్ణయము.

నారాయణాచార్యులు :—నీతిమాల.

న్యాయసంగ్రహము.

అత్రేయరామానుజాచార్యులు :—న్యాయకులిశము.

షాడ్గుణ్యవివేకము.

శ్రీవిష్ణుచిత్తాచార్యులు :—సంగతిమాలా.

శ్రీరామమిశ్రవంశస్థులు - శ్రీమేఘనాథాదిసూరి.

(1) నయప్రకాశము (2) భావప్రబోధము (3) నయద్యుమణి (4) ముముక్షూపాయ సంగ్రహము.

సుదర్శనాచార్యులు :—శ్రుతప్రకాశికా శ్రుతదీపికా వేదార్థ సంగ్రహ తాత్పర్య దీపికా.

వేంకటనాథదేశికవిరచిత గ్రంథములు

కావ్యములు :—

(1) యాదవాభ్యుదయము. (2) హంససందేశము. (3) నుభాపితనీవి.

నాటకము :—

నంకల్ప సూర్యోదయము. (పదిఅంకములు)

స్తోత్రములు :—

(1) శ్రీహయగ్రీవస్తోత్రము. (2) గరుడదణ్డకము. (3) అచ్యుతశతకము (4) దేవనాయకపంచాశత్. (5) వరదరాజపంచాశత్ (6) దేహశీస్తుతిః (7) యథోక్తకారి స్తోత్రము (8) గోపాలవింశతి. (9) కామానికాష్టకము (10) అష్టభుజాష్టకము. (11) పర మార్థస్తుతి (12) భూస్తుతి. (13) గోదాస్తుతి. (14) శరణాగతి దీపికా. (15) న్యాసతిలకము. (16) షాడ శాయుధస్తుతిః. (17) సుదర్శనాష్టకము. (18) దశా వతార స్తోత్రము. (19) దయాశతకము. (20) భగవ ద్ధ్యానసోపానము. (21) అభీతిస్తవము. (22) రఘు వీరగద్యము. (23) శ్రీస్తుతి. (24) గరుడపంచాశత్. (25) పాదుకానహనము. (26) దివ్యదేశ మంగళా శాసన పంచకము. (27) వైరాగ్యపంచకము. మున్నగు 32 స్తోత్రములు.

సాంప్రదాయిక ధర్మశాస్త్ర గ్రంథములు

(1) యజ్ఞోపవీతప్రతిష్ఠా (2) ఆరాధనక్రమః (3) హరి దిన తిలకము. (4) న్యాసవింశతి. (5) న్యాసదశకము.

(6) వైశ్వదేవకారికా. (7) న్యాసవింశతివ్యాఖ్యా (8)

శ్రీ పాంచరాత్రరక్ష. (9) సచ్చరిత్రరక్ష. (10) సక్షేపరక్ష.

శిల్పశాస్త్రము :—శిల్పార్థసారః.

వైద్యశాస్త్రము :—

(1) రసభౌమామృతము. (2) వృక్షభౌమామృతము.

పురాణముల సనుసరించి భూగోళాది ప్రమాణ నిర్ణయ ప్రదర్శకము. అందులకు వ్యాఖ్యానము :—

భూగోళ నిర్ణయము.

మీమాంసాపూర్వకాణ్డ వ్యాఖ్యా రూపకమైన ప్రబంధములు —

(1) మీమాంసాపాదుకా, (2) సేష్వరమీమాంసా.

సిద్ధాంత ప్రకరణ గ్రంథములు :—

(1) తత్వముక్తాకలాపము, (2) (అందులకు) సర్వార్థ సిద్ధి వ్యాఖ్యానము. (3) న్యాయసిద్ధాంతాసము (4) న్యాయపరిశుద్ధి. (5) పరమతభిజ్ఞము.

బ్రహ్మసూత్ర భాష్యప్రస్తావన పరిష్కారక గ్రంథములు :—

(1) అధికరణ సారాపళి, (2) శతదూపణి, (3) తత్వటికా, (4) అధికరణ దర్పణము, (5) చకార సమర్థనము.

ఉపనిషత్ప్రస్తావన పరిష్కారక గ్రంథములు :—

(1) ఈశావాస్యాపనిషద్భాష్యము, (2) గీతార్థసంగ్రహ రక్ష, (3) గీతాతాత్పర్య చన్దికా.

యామునాచార్యులు సాయించిన చతుష్శ్లోకి, స్తోత్రరత్నము-

శ్రీ మద్రామానుజులు సాయించిన గద్యత్రయముసకు-

వ్యాఖ్యానరూపక గ్రంథము :—రహస్య రక్ష.

రహస్యగ్రంథములు 32 :—

(1) సంప్రదాయ పరిశుద్ధి. (2) తత్వపదవి. (3) రహస్యపదవి. (4) తత్వ సవనీతమే. (5) రహస్య సప నీతమే. (6) తత్వ మాతృకా. (7) రహస్య మాతృకా. (8) తత్వ సందేశః. (9) రహస్య సందేశః. (10) రహస్య సందేశవివరణము. (11) తత్వ రత్నావళి. (12) తత్వ రత్నావళి ప్రతిపాద్య సంగ్రహము. (13) రహస్య రత్నావళి. (14) రహస్య రత్నావళి హృద యము. (15) తత్వత్రయ చులకమే. (16) రహస్య త్రయ చులకమే. (సారసంక్షేపము). (17) సార దీపము. (18) రహస్య త్రయసారము. (19) సార సారము. (20) అభయ ప్రదానసారము (21) తత్వ శిఖామణి. (22) రహస్య శిఖామణి. (23) అంబలి వైభవము. (24) ప్రధాన శతకము. (25) ఉపకార సంగ్రహము. (26) సారసంగ్రహము. (27) విరోధి పరిహరము. (28) ముని వాహనభోగము. (29) మధురకవి హృదయము. (30) పరమపద

సోపానము (31) పరమతభంగము. (32) హస్తగిరి మాహాత్యము.

దివ్య ప్రబంధభావపరీవాహ వివరణరూపగ్రంథములు :—

(1) ద్రమిదోపనిషత్సారః. (2) ద్రమిదోపనిషత్తాత్పర్య రత్నావళి. (3) నిగమ పరిమళః.

తమిళ్ భాషాపద్యరూప గ్రంథములు - 24.

శ్రీ మద్రామానుజులవారిని గురించి స్తోత్రములు :—

(1) ధాటిపంచకము, (2) యతిరాజ సప్తతి.

ఇట్టి శ్రీ వేంకటనాథకవి క్రి. శ. 1270-1372 సంవత్సరమధ్యకాలమున నీ జగతితలము నలంకరించి యుండి రనియు, శ్రీ వేంకటేశైలాధీశుని ఘంటావతార మనియు శ్రీ కాంచీపురమున తూర్పులో అను నామముగల అగ్రహారమున అసంతసూరి తోతారంబలకు పుత్రుడుగాను పుణ్డరీ కాక్షసూరికి పాత్రుడుగాను విశ్వామిత్ర గోత్రమునం దవతరించిననియు చెలియుచున్నది.

శ్లో॥ అట్టే సామ్యేచ వారే గతవతి తరణౌ వృశ్చికం కృత్తికర్ణే రాకాయాం వెంకటేశో యతిస్సృపతిమతం సర్వతః

స్థాపయిత్వా ।

వేదాంతాచార్యనామా విరచితవివిధానేక దివ్యప్రబంధః

శ్రీతైలాధీశఘ్నాకృతి వపురభవద్యేశిక్యేంద్రయాలుః ॥౧॥

నానానిధాన్తనీతి శ్రమవిమలధియోఽసన్తనూరేన్తనూజః
వైశ్వామిత్రస్య పాత్రో వితతమఖవిధేః పుణ్డరీకాక్షసూరేః
శ్రుత్వా రామానుజార్యాత్పదనదపి తతస్తత్త్వముక్తకలాపం
వ్యాతానీ ద్వేజ్కుటేశో వరదగురుకృపాలమ్పితోద్ధామభూమా॥

ఏతా యస్యానస్తనూరిః పుణ్డరీకాక్షయజ్ఞనః

పాత్రో యస్తసయస్తోతారమ్పాయాస్తస్యమజ్జలమ్ ॥3॥

శ్రీధీయోగ్యే శకే శుక్లే ఉదభూ ద్వేజ్కుటేశ్వరః

లబ్ధిప్రాయే శకే సామ్యే ప్రయాతః పరమం పదమ్ ॥౪॥

వీరు వీరిమేనమామగారైన వేదాన్తదయసబిరుదాలంకృతులైన అచ్చాన్వంశస్థులైన అత్రేయరామానుజాచార్యుల శిష్యులు. పరమాచార్యులు వాత్స్యవరదాచార్యులు వేంకటనాథునికి పంచపద్మము నిండకపూర్వమే వారికి గలిగిన ధీప్రచారమునకు మెచ్చి పరమగురువైన వాత్స్యవరదాచార్యులు ఇదియంతయు భగవత్ప్రసాదమని నిశ్చయించి యీ విధముగ జెప్పియుండిరి.

“ప్రతిష్ఠాపితవేదాన్తః పరిక్షిప్తబహిర్మతః

భూయాస్త్రైవిద్యమాస్యస్త్ర్యం భూరికల్యాణభాజనమ్॥

వీరికి యిరువది సంవత్సరముల ప్రాయము నిండక పూర్వమే సకలశాస్త్రములందు ప్రవిణులైరి.

శ్లో॥ వింశత్యుభై విశ్రుతనానావిధవిద్యః

త్రింశద్వారం శ్రావితశారీరకభాష్యః

శ్రేయః శ్రీమాన్ వేంకటనాథః శ్రుతిపథ్యం

నాపప్రీత్యై నాటకమర్థ్యం వ్యదితైతత్ ॥

అధ్యక్షం యచ్ఛృతంవా లఘు భవతి తదిత్యాదిమోవాది

మోహః

తత్త్వోదర్కానతర్కాః తదిహ జగతి కిం మేధయా

సాధయామః ॥

ఇట్టి వీరి గ్రంథముల సన్వయించుటయందును అర్థముల గ్రహించుటకును తర్కచేదాంతములందు పరిపూర్ణ పాండిత్య ముండిననేగాని సాధ్యముకాదు. అట్టి వీరి గ్రంథముల నాంధ్రానువాదము చేయదలపెట్టిన నావంటి అల్పజ్ఞుని ప్రయత్నము హాస్యాస్పదమే గాని వేరొందుకాదు. “జనిత్యాహంవంశే” అను శ్రీ ఆళవందారు సూక్తిప్రకారమును “ఏతామహం నాథమునిం విలోక్య ప్రసీదమద్వృత్తమచిన్తయిత్వా” అను రీతినిన్ని గుర్తించి పండిత పుత్రుడనగు నావంటివాని సాహసమునకు పండిత బృందము క్షమియించి వచ్చిరాని మాటలు పలుకు బాలుని వాక్యముల కత్యంతానందము నొందు తలిదండ్రులువలెనే సంతసించురు గాక!

సాక్షాద్భగవదవతారమైన శ్రీ కృష్ణపరమాత్మ వరుసగ కర్మ, జ్ఞాన, భక్తియోగాది ఉపాయముల బోధించి ఇక్కలి కాలమున ప్రాణుల ఆశక్తతను గుర్తించి తుట్టతుదకు సర్వసులబోపాయమైన ప్రపత్తియోగమును అర్జునునకు సర్వోపనిషత్సార భూతమైన భగవద్గీతలందుపదేశించుట సర్వవిధితము.

శ్లో॥ వ్యాసామ్నాయపయోధికౌస్తుభనిభం హృద్యం హరే రుత్తమం

శ్లోకం కేచన లోకవేదపదవివిశ్వాసితార్థం విదుః

యోషాముక్తిమ ముక్తిసాధవిశిఖా సోపానపక్షిప్త్యమి

వైశమ్పాయనశౌనక ప్రభృతయశ్యేష్ఠాశ్శిరః కమ్పినః॥

శ్రీ వేదవ్యాసకృతమైన పంచమవేదమనబడు మహాభారత మనే పాలనముద్రమునుండి దీనిన కొస్తుభమణివంటి మనోహరమైన శ్రీ కృష్ణభగవానుని సర్వోత్కృష్టమైన చరమ శ్లోకమును లౌకికముగను పారలౌకికముగను విశ్వసింపదగిన అర్థములు గలదని కొందరుమాత్రమే దెలిసికొని, ఇయ్యది మోక్షభవనము నెక్కుటకు కట్టిన సోపానపంక్తులవలె నుండు చరమశ్లోకార్థమందు దృఢనమ్మకము గల ప్రాజ్ఞులయొక్క సుభాషితములను జూచి వైశంపాయన శౌనకాది మహర్షులు తలలూచుచు సంతోషించుచున్నారు.

శ్లో॥ శాఖానాముపరిస్థితేన మనునా మూలేన లబ్ధాత్మక
స్మృతాపేతునకృజ్జుపేన సకలంకాలం ద్వయేన క్షిపన్
వేదోత్తంసవిహరసారధిదయాగుంభేన విస్రంభిత
స్సారజ్ఞో యది కశ్చిదస్తి భువనే నాథస్సయాధస్సనః॥

వేదమునకు అంతమున జెప్పబడిన మూలమంత్రముచే (తిరుమంత్రము) జీవన్వరూపమును దెలిసినవాడై అమంత్ర జపమును జేయుచు ఎల్లప్పుడును ద్వయానుసంధానముచే కాలమును గడుపుచు వేదములకలంకారమైనవాడును, లీలార్థము అర్జునునకు సారథియై యుద్ధభూమియందు విహరించుచు కరుణచే చెప్పబడిన విశ్వానమును (సమ్మతమును) కలుగజేయు సారభూతమైన శరణాగతిని యెరిగి నట్టివాడు ఈలోకములో నొకానొకడు మాత్రమే గలడు. అట్టివాడన్నవాడే మాకు స్వామి.

శ్లో॥ కర్మజ్ఞానముపాసనంప శరణం వ్రజ్యేతిచావస్థితాన్
సన్మార్గానపవర్గసాధనవిధౌ సద్వారకావ్వారకాన్ ।
ఏతద్వాక్యకృతియోగసంభృతపుథగ్భావానిమాన్
సమ్యక్ప్రేక్ష్య శరణ్యసారథిగిరామనై రమనై బుధాః ॥

మోక్షమునకు సాధనోపాయములైన కర్మజ్ఞానభక్తి అనెడి ఉపాయాంతరములకంటెను విలక్షణమును, సులభమునునైన ప్రపత్త్యుపాయమును యెరిగిన ముముక్షువులు, అర్జుని సారథ్యము బూనిన శ్రీకృష్ణపరమాత్మ కృపజేసిన శ్రీమద్భగవద్గీతల చరమశ్లోకమునందు రమించుచుందురు.

శ్లో॥ దుర్విజ్ఞానైర్నియమగహనైర్వారవిశ్రాంతిదేతై
ర్బాలానర్తైర్బహుభిరయనైశ్చైవతాం న స్సంపంథాః ।
నిష్ప్రత్యూహం నిజపదమసా నేతుకామః స్వభూమ్నా
సత్పాదేయం కిమపి విదధే సారథి స్సర్వనేతా ॥

శాస్త్రపరిచయము లేనివారికి పొంద నశక్యమును, దెలిసికొనుట కశక్యంబును, కర్మజ్ఞానభక్త్యాదియోగములలో నేది యనుష్ఠించిన సులభోపాయమో నెరుంగక తల్లడిల్లుచు కష్టపడునట్టి యీ జీవులను తన స్థానమునకు గొంపోవ నంకల్పించి అందరకును ప్రియుడైనట్టియు అర్జునునకు సారథియు నైన భగవానుడు స్వయముగ దానే సులభోపాయమునగు “శరణాగతి” మార్గమును యేర్పాటుజేసి యుండెను.

శ్లో॥ య ఉపనిషదామంతే యస్మాదనంతదయాంబుధే
స్త్రుటితజనతాశ్శోకశ్లోకః స్వయం సమజాయత ।
తమిహ విధినా కృష్టం ధర్మం ప్రపద్య ననాతనం
శమితదురితా శ్శంకాతంకత్వజన్ముఖమాన్మహే ॥

ఉపనిషత్ప్రతిపాద్యుండును అపారకరుణానముద్రుడును, నగు గీతాచార్యునియొక్క గీతేపనిషత్తులయొక్క అంతమున ఎవనిచే లోకుల సంసారదుఃఖమును నశింప జేయుటకుగాను పుట్టబడిన ననాతనధర్మమగు శ్లోకరూపమున చెప్పబడిన శరణాగతివిధిచే నా అదిపురుషుని శరణు జొచ్చి నమస్తపములు పోయినవారై యిక్కనుందు

సంశయముకాని పాపభయముగాని లేనివారై సుఖముగా వసించవచ్చును.

అని చెప్పినప్రకారము శ్రీమద్రామానుజాదిపూర్వాచార్యులు సహితము ఈమార్గమునే తమగ్రంథరచనలచే ప్రచారపరచిరి.

ప్రపదము, ప్రపత్తి, వ్యాసము, భరన్యాసము—అనునవి “శరణాగతి” యను శబ్దమునకు పర్యాయపదములు.

యో బ్రహ్మణం విదధాతి పూర్వం

యోవై వేదాంశ్చ ప్రహణోతి తస్మై

తమిహ దేవమాత్మబుద్ధిప్రసాదం

ముముక్షుర్వై శరణమహం ప్రపద్యే ॥

(శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు. అ. 6. 18. మం)

ఎవరు ప్రథమమున బ్రహ్మకు వేదప్రవాసము జేసి తద్వారా పరమాత్మజ్ఞానవిషయకబుద్ధియోగము నిచ్చినట్టి ప్రసిద్ధదైవమైన పరమేశ్వరుని మోక్షమును గోరిన సాధకుడు ఆశ్రయరూపముగా గ్రహించుచున్నాడు. అసగా శరణము బొందుచున్నాడని భావము.

భగవత్పువృత్తివిరోధిస్వప్రప్త త్రివిప్రత్తిఃప్రసత్తిః ॥

భగవానుడు దనను రక్షించుటనెడి ప్రప్రత్తికి విరోధి రూపమైన స్వరక్షణ ప్రప్రత్తిని వచలుకొనుటయే “ప్రపత్తి” శబ్దమునకు నిర్వచనము.

నేను సర్వవిధములైన అపరాధములకు స్థానభూతుడను నేను అనమర్థుడను, శక్తిలేనివాడను, దిక్కులేనివాడను, నీవే నాకు గతి, నీవే నాకు మార్గమునకు కారకుడవు. అని ప్రార్థనతో గూడిన మనస్సు గలిగి యుండుటయే “శరణాగతి” యని చెప్పబడుచున్నది.

అహమన్మృతరాధానామాలయోఽకించనోఽగతిః

త్వమేవోపాయభూతోమే భవేతి ప్రార్థనా మతిః

శరణాగతి రిత్యుక్తా సా దేవేఽస్మిన్ ప్రయుజ్యతామ్ ॥

తన అభిలాషను దీర్చుట కితరులెవ్వరి సాధ్యము కాకుండయుండ గొప్పనమ్మకముతో పరమాత్మ తన్ను తప్పక రక్షించునను దృఢవిశ్వాసయుక్తమైన మనసుతో భగవానుడే ఉపాయముగా గలవాడై యాచించుటయే ప్రపత్తి—శరణాగతి యనబడుచున్నది.

అసన్యసాధ్యే స్వాభీష్టే మహావిశ్వాసపూర్వకమ్ ।

తదేకోపాయతాయాజ్ఞాప్రపత్తి శరణాగతిః ॥

ఈప్రకారముగా ననాతనుడైన భగవానుని గూర్చి ప్రపత్తి చేసిన ప్రపన్నునకు వాని ననుసరించి యున్న నమస్తపములు తక్షణమే సశించుచున్నవి. సర్వవిధములైన తపములు తీర్థపుణ్యములు యజ్ఞదానాదిఫలములు మోక్షము తక్షణమే అట్టి ప్రపన్నుని హస్తగతము లగుచున్నవి.

అనేనైవం ప్రపన్నస్య భగవంతం సనాతనమ్ ।
తస్యానుబంధాః పాప్మాన స్సర్వే సశ్యంతి తత్క్షణాత్ ॥
కృతాస్యనేన సర్వాణి తపాంసి తపతాం వర ।
సర్వతీర్థా స్సర్వయజ్ఞాః సర్వదానాని తత్క్షణాత్
కృతాస్యనేన మోక్షశ్చ తస్య హస్తే స సంశయః ॥

ప్రపత్తి ఐదు అంగములు గలది. నిశేప, న్యాస, సన్యాస, త్యాగాది శబ్దములచే వ్యవహరింపబడుచున్నది.

నిశేపాపరపర్యాయో న్యాసః పంచాంగసంయుతః ।

సన్యాసస్త్రాగ్ ఇత్యుక్త శరణాగతిరిత్యుట

(1) అనుకూలమైన సంకల్పము కలిగియుండుట (2) అందుకు విరోధమైన సంకల్పమును విడనాడుట (3) భగవానుడు తప్పక రక్షించునను విశ్వాసము గలిగియుండుట. (4) భగవంతునే యుపాయముగా వరించుట (5) తన యొక్క భారమును భగవానునిపై నుంచుట (6) అటుపై నిర్భరుడై స్తిమితచిత్తముతో నుండుట - అను నీ ఆరు విధములు గలిగియుండుట శరణాగతి.

అనుకూల్యస్య సంకల్పః ప్రాతికూల్యస్య వర్జనమ్ ।

రక్షిష్యతీతి విశ్వాసో గోప్యత్వవరణం తథా ।

అత్యునిశేపకార్యజ్యేషడ్విధా శరణాగతిః ॥

ఇంతియేగాక సంసారమందు పతితులైన ప్రాణులకు భగవత్ప్రాప్తి లక్ష్మీపురుషకారముచేతనే సిద్ధించునని కూడ మహర్షులచే నిర్దిష్టమై, భగవచ్ఛాస్త్రమందును, పూర్వాచార్యుల గ్రంథములందును గాననగును.

మత్ప్రాప్తిం ప్రతిజస్తూనాం సంసారే పతతామథ ।

లక్ష్మీః పురుషకారజ్యే నిర్దిష్టా పతమర్షిభిః ॥

లక్ష్మీశబ్దపర్యాయమగు శ్రీశబ్దమునకు ఆరు విధముల వ్యుత్పత్తి భగవచ్ఛాస్త్రమందు చెప్పబడినది.

శ్రుణోతి నిఖిలాన్ దోషాన్ శ్రీణాతిచ గువైర్జగత్ ।

శ్రీయతేచాఖిలైర్నిత్యం శ్రీయతేచ పరం పదమ్ ।

శ్రయంతిం శ్రయమాణాంచ శృణోతిం శృణ్వతిమపి ॥

1. శ్రీయతే చేతనైరితి శ్రీః—“ శ్రీ ఙ్గో సేవాయామ్ ॥

చేతనులచే నాశ్రయింపబడుచున్నది గావున “ శ్రీ ” ఇది కర్మణివ్యుత్పత్తి.

2. శ్రీయతే భగవంతమితి శ్రీః

ఈమె భగవంతుని ఆశ్రయించుచున్నది గావున “ శ్రీ ” కర్తరివ్యుత్పత్తి.

3. శ్రుణోత్యాశ్రిత విజ్ఞాపనమితి శ్రీః—శ్రుశ్రవణే.

ఆశ్రితులు విన్నవించుదానిని వినును గావున “ శ్రీ ” కర్తరివ్యుత్పత్తి.

4. శ్రావయతి విముఖాన్ హితమితి శ్రీః

ఆశ్రితులను హితము వినునటుల చేయునది శ్రీ.

శ్రుధాతువుకు జీషర్థమందు వెడమిన కర్తరివ్యుత్పత్తి.

5. శ్రుణోతి హినస్త్యాశ్రితదోషానితి శ్రీః—కూహం సాయాం.

ఆశ్రితుల దోషములను నశింపజేయునది.

6. శ్రీణాతి విస్తారయతి గువైరాశ్రితానితి శ్రీః.

ఆశ్రితులను గుణములచే వృద్ధినిందించునది.

ఈ లక్ష్మీ పురుషకారమొనర్చునపుడు ముఖ్యముగా (1) కృప (2) భగవత్ప్రారతంత్ర్యము (3) భగవదనన్యార్థత్వము-అను మూడుగుణములు అవశ్యకము.

శ్లో॥ ప్రత్యగ్వస్తువిలక్షణః ప్రకృతితస్మాత్ పతిస్తత్పుర -

స్తస్మిన్నాత్మభరార్పణం హితతమం తచ్ఛేషవృత్తిః -

ఫలం ।

ఇత్థం తత్వహితే పుమర్థ ఇతి స స్తేధా విభక్తం ధనం

దాయత్వేన దయాధనా స్వయమదు ద్దత్తాత్మనాం

దేశికాః ॥

ప్రకృతికంటెను జీవుడు వేరనియు, ఈ రెంటికంటెను ఈశ్వరుడు వేరనియు, అ ఈశ్వరునిపై స్వరక్షణభార ముంచుటయే పరమోపాయమనియు, అట్టి ఈశ్వరుని యెడ శేషభావముగ నుండి కైంకర్యమొనర్పవలయు ననియు, అదియే ఫలరూపమైన పురుషార్థమనియు—ఈ విధముగ తత్వహితపురుషార్థముల విభజించి దాయ భాగముగ మనకు మన పూర్వాచార్యులొసంగియుండిరి.

అట్టి పూర్వపు మహనీయులు లోకోపకారమునకు ఇహపరసాధనముగా సాయించిన సత్సంప్రదాయగ్రంథ ముల యర్థము సర్వజనసామాన్యమునకు దేటతెల్లముగా దెలియగలందులకు దేశీయభాషలందు అనువదించి ఇహ పరసాధనభూతముగ ప్రజానీకమునకు సమర్పించుట యుచితమనియు పండితశ్రేష్ఠులివ్వెషయమై కృషిసలుపుట యుక్తమనియు తోచెడిది.

ఓం శాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః

హరిః ఓం తత్సత్.

భగవదుపచార ప్రయోజనము

పండిత, వేదాంతం విప్రనారాయణాచార్యులు, నిజాంపేట.

“కృష్ణాజిల్లా రెలిజియస్ ఇన్ స్పెక్టరు”

షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుడైన సర్వేశ్వరుని అనంతోపచారములతో నర్చింపదగియున్నను మరిచిమతానుకరణము జేసి ద్వాత్రింశదుపచారములే ఉత్తమోత్తమ పక్షముగా సంగీకరింపబడియుండుటచే ద్వాత్రింశదుపచారములకు వివృతి వ్రాసియుంటిని. ద్వాత్రింశదుపచార పరిగణనము ఒకటవ వాల్యూం ఏడవ నెంబరునంచిక ఇరువదిరెండవ పేజీలో వ్రాయబడిన వ్యాసమందు నవిమర్శముగా చెప్పబడినది. ఐనను మరొకతూరి ద్వాత్రింశదుపచారములను సంగ్రహ రూపముగా పాఠక మహాశయులకు తెలియజేయు సంకల్పముతోను ఉపచార ప్రయోజనముల వ్రాయుటకు ముందు ద్వాత్రింశదుపచార పరిగణనము అవశ్యకమై యుండుటతోను ద్వాత్రింశదుపచార పరిగణనము చేయబడుచున్నది.

అనన స్వాగతానుమాన పాద్యా చమన పుష్ప గంధ ధూప దీపార్ఘ్యచమన స్నాన స్థాత వస్త్రోత్తరీయ యజ్ఞోపవీత పాద్యాచమన పుష్ప గంధ ధూప దీపాచమన హవిః పానీయాచమన ముఖవాస బలి ప్రణామ షక్షిణా పుష్పాం జలినహితా స్తుతిశ్చేతి ద్వాత్రింశ దుపచారాః—

(1) అననదానము :— కూర్చుండుటకై కుశపుష్పార్ఘ్య న్యతమ పరికరములతో పీఠ పరి కల్పనము జేయుట - ఇందుకు ప్రయోజనము.

అర్చాన్వరూపియైన దేవదేవునకు అననదానముచేసిన మానవుడు వేదోక్త పరిమితా యుర్ధాయము గలవాడై మనగలుగుచున్నాడు.

(2) స్వాగతము :—ప్రత్యాగతుడైన సర్వేశ్వరునకు కుశల ప్రశ్నములడుగుచు నమస్కరించుట.

(3) అనుమానము :—అర్చాన్వరూపియైన సర్వేశ్వరు నారాధించుటకు అనుజ్ఞనిమ్మని యాచించుట.

స్వాగతా నుమానముల ప్రయోజనము.

అర్చాన్వరూపియైన దేవదేవుని స్వాగతానుమాన సత్కారముల పూజించిన మానవుడు బ్రహ్మరూద్రాది నకలదేవతానుమతుడై వారిచే నీయబడు స్వాగతముల నందువాడగుచున్నాడు.

(4) పాద్యదానము :—పద్మదళ విష్ణుపర్ణ శ్యామాక దూర్వాది ప్రక్షేపణ ద్రవ్యములతో గూడిన నీటితో పాదప్రక్షాళనము చేయుట.

(5) అచమనదానము :—ఘనసారోశీరాది ద్రవ్యమిళితమైన నీటిని అచమనమున కిచ్చుట.

పాద్యా చమనదాన ప్రయోజనము.

అర్చాన్వరూపియైన దేవదేవునకు పాద్యాచమనముల నమర్పించు మానవుడు కాయిక వాచిక మానసికములైన త్రివిధ పాపములను పోగొట్టుకొనుచున్నాడు.

(6) పుష్పదానము :—జాతి చంపకా ద్యస్యతమ సుగంధ పుష్పములతో దివ్యమంగళవిగ్రహు నలంకరించుట.

పుష్పదానప్రయోజనము.

అర్చాన్వరూపియైన దేవదేవునకు ఏ మానవుడు భక్తి యుక్తచేతస్కుడై జాతి చంపక మాలతి వసుళ మల్లికాది సుగంధ పుష్పములను నమర్పించునో అట్టివాడు తను త్యాగానంతరమున సూర్యకోటి ప్రతికాశమైన దివ్యవిమాన మెక్కి శ్రీ వైకుంఠమునకు చేరుచున్నాడు.

(7) గంధదానము :—చందనకోఢ్మాశీరాది గంధద్రవ్యములతో దివ్య తిరుమంగళ విగ్రహు నలంకరించుట.

గంధ ద్రవ్యదాన ప్రయోజనము.

అర్చాన్వరూపియైన దేవదేవునకు సుగంధ గంధదానము చేసిన మానవుడు దేవతలకునైతము దుర్లభమైన సాలోక్య మోక్షమును సాధించుచున్నాడు.

(8) ధూపదానము :—అగరు కోఢ్మాశీరాది ద్రవ్యములతో ఆప్యాయనము కొరకు ధూపమిడుట.

ధూపదాన ప్రయోజనము.

అర్చారూపియైన దేవదేవునకు శ్రీగంధము అగురు చెంగల్యకోఢ్మ మొదలగు ద్రవ్యములతో ధూపదానము చేసిన మానవుడు సర్వోత్కృష్టమైన శ్రీ వైకుంఠమునకు సూర్య మండలము భేదించుకొని చేరుచున్నాడు.

(9) దీపదానము :—కపిలాగోమృత తిలకైలాదులతో, కల్పింపబడిన బ్యోతిని దర్శింప జేయుట.

దీపదాన ప్రయోజనము.

అర్చాన్వరూపియైన దేవదేవునకు కపిలాగోమృతాదులతో దీపదానము చేసిన మానవుడు అంధతామిన్రమనెడి నరకమును అతితరించగలుగుచున్నాడు.

(10) అఘక్యదానము :— కుశాక్షతతిలప్రీహియవమాష ప్రియంగు సిద్ధాథాకాది ద్రవ్యములతో గూడిన జలము కర శుద్ధికోరకు ఇచ్చుట.

అఘక్యదాన ప్రయోజనము.

అఘాన్వరూపియైన దేవదేవునకు కుశాక్షతాద్యోషధియు క్రమైన జలమును అఘక్యదానము చేసిన మానవుడు చంద్రమండలమునుండి శ్రీవైకుంఠమును చేరగలుగుచున్నాడు.

(11) ఆచమనదానము :—వెనుక వివరింపబడినది.

(12) స్నానదానము :—కర్పూరోశీరైలావంగ తక్కోలాది ద్రవ్యమిళితమైన నీటితో మజ్జనమాడించుట.

స్నానదాన ప్రయోజనము.

అర్చాన్వరూపియైన దేవదేవుని కర్పూరోశీరాది పరిమిళితమును ఉత్పాతమును (వడపోయుట) అగు జలముతో మజ్జనమొనరించిన మానవుడు అపహతపావృత్తై జలాధిదేవతయైన వరుణదేవుని సాన్నిధ్యమందు చిరకాలము నివసించు వాడగుచున్నాడు.

(13) స్తోతదానము :—ధూపద్రవ్యాదులచే సుధూపితమైన సుసూక్ష్మ కార్పానతంతునిర్మిత పస్త్రముతో తడియొత్తుట.

(14) వస్త్రదానము :—ధూపద్రవ్యాదులచే సుధూపితములైన సుసూక్ష్మ కౌశేయ కార్పాసాది పస్త్రములను ధరింపజేయుట.

(15) ఉత్తరీయదానము :—ధూపద్రవ్యాదులచే ధూపితములైన సుసూక్ష్మ కౌశేయ కార్పాసాది పస్త్రములను ఉపవీతమువలె ధరింపజేయుట.

స్తోతవస్త్రోత్తరీయదాన ప్రయోజనము.

అర్చాన్వరూపియైన దేవదేవునకు తడియొత్తుటకు ధరించుటకు సూక్ష్మతంతు నిర్మితమైన పస్త్రములను నమర్పించువాడు చంద్రలోకమును పొందుచున్నాడని భావము.

(16) యజ్ఞోపవీతదానము :—సువర్ణలోహ నిర్మితముగాని, కార్పానతంతు నిర్మితముగాని ఆగునట్టి యజ్ఞోపవీతమును ధరింపజేయుట.

యజ్ఞోపవీత దానప్రయోజనము.

అర్చాన్వరూపియైన దేవదేవునకు ఉపవీతదానము చేసిన వాడు బ్రహ్మజ్ఞాన పరిపూర్ణుడై నత్యలోకమందు వసించుచున్నాడు.

(17) పాద్యదానము
(18) ఆచమనదానము
(19) పుష్పదానము
(20) గంధదానము
(21) ధూపదానము
(22) దీపదానము
(23) ఆచమనదానము

ఈ ఉపచారముల వివృతి దాన ఫల ప్రయోజనము వెనుకటివలెనే తెలియతగినది.

(24) హవిదానము :—నుపకవ్య పాయస కృసర గౌల్య మౌద్గిక యావక శుద్ధోదనాదులను యధానంభవముగా ద్రోణ ద్రోణాథకా అడక పరిమితములగునట్లు గ్రహించి అజ్ఞాభిఘారితముచేసి నమర్పించుట.

హవిదాన ప్రయోజనము.

అర్చాన్వరూపియైన దేవదేవునకు హవిదానముచేసిన మానవుడు ఎడతెగని భక్త్యభోజ్య లేహ్య పానీయాది సంపత్తి గలవాడై అర్చాబింబ మహాప్రతిష్ఠా ఫలమగు శాశ్వత దివ్యలోకావాప్తిని పొందుచున్నాడు.

(25) పానీయదానము :—ఉశీరాది గంధద్రవ్య సమ్మిళిత స్వాదు శీతల జలప్రదానము.

పానీయదాన ప్రయోజనము.

అర్చాన్వరూపియైన దేవదేవునకు స్వాదు శీతల పానీయమిచ్చిన మానవుడు ఉత్తములోకమును పొందగలుగుచున్నాడు.

(26) ఆచమనదానము :—వివృతి వ్రాయబడినది. వెనుకటివలెనే తెలియతగినది.

(27) ముఖవానదానము :—ఘన సార వీలా లవంగ పూగీఫలాది ద్రవ్యభరితమగు పాండర తమాలపత్రదానము.

ముఖవానదాన ప్రయోజనము.

అర్చాన్వరూపియైన దేవదేవునకు తాంబూల దానమిచ్చిన మానవుడు సమగ్రైశ్వర్యము కలవాడై శ్రీవైకుంఠమును పొందుచున్నాడు.

(28) బలిదానము :—అలయ పరివార దేవతలలో బలి కాంక్షులగు వారికి కపిత్థ (వెలగ) ఫలప్రమాణమగు శుద్ధాన్నము నొసంగుట.

బలిదాన ప్రయోజనము.

అర్చాస్వరూపియైన దేవదేవుని ఆలయగత పరివార దేవతలకు బలిప్రదానము చేయుటకై బలిభ్రమణము చేసిన మానవుడు అవ్యాహత బలసంపత్తి గలవాడగుచు శ్రీవైకుంఠమును పొందుచున్నాడు.

(29) ప్రణామదానము :—విష్ణుసూక్తము జపించుచు ముస్తిష్కాది పంచప్రణామములను (లొంగుబాట్లను) సమర్పించుట.

ప్రణామదాన ప్రయోజనము.

అర్చాస్వరూపియైన దేవదేవుని సన్నిధానమందు శ్లో॥ భగవాన్మే పరోనిత్యః । మహాప్రత్యవరస్సదా ॥ అను భావముతో తన లొంగుబాటును చూపిన మానవుడు వేదోక్త పరిమితాయుదాకాయమును పొందినవాడై శ్రీవైకుంఠమును జేరుచున్నాడు.

(30) దక్షిణాదానము :—విగ్రహారాధన యజ్ఞఫల ప్రాప్తికి హిరణ్యాది ద్రవ్యముల కాన్కగా సమర్పించుట దక్షిణాదాన ప్రయోజనము.

అర్చాస్వరూపియైన దేవదేవుని పూజావసానమందు 'జీవోయాగన్యదక్షిణా యజ్ఞాయుష్మాక్ నదక్షిణాభిరాయుష్మాక్' ఇత్యాది శ్లోకులవలన విగ్రహారాధనయజ్ఞఫలప్రాప్తికి దక్షిణాదానము అవశ్యకంబై యుండుటంబట్టి హిరణ్య రూపమైన కానుకను సమర్పించు మానవుడు యజ్ఞఫల ప్రాప్తిని బొంది విష్ణులోకమును జేరుచున్నాడు.

(31) పుష్పాంజలిదానము :—ఈ రెండును అవినాభావ సంబంధముగా చేయదగిన ఉపచారములు.

(32) స్తుతిప్రవచనము :—అంజలిభరితమైన పుష్పనిచయమును సహస్రశీర్షమిత్వాది ఋక్కులతో దేవదేవుని స్తుతించుచు అర్చాస్వరూపియగు దేవదేవుని దివ్యపాదారవిందముల సమర్పించుట.

ద్వాత్రింశదుపచారములలో పుష్పాంజలిదాన స్తుత్యుపచారములు ముఖ్యమైనవని చెప్పదగియున్నది. ఈ ఉపచారద్వయము కేవల పూజక ప్రతినిధితో చేయించదగిన ఉపచారములవలె గాక పూజక పూజకప్రతినిధుల కిరువురకును ప్రాముఖ్యము గలిగియుండుటయే విశేషము. పూజకుడు పూజకప్రతినిధితో సర్వోపచారములను చేయించి ఈ

స్తుత్యుపచారమునందు తానుగూడ కరతల శుద్ధి గావించుకొని పుష్పాంజలి నహతుడై నిలుకడజెంది నిమిలిత నేత్రుడుగా స్తుతించుట విధివిహితము. స్తుత్యుపచారము ప్రణామోపచారమువలెనే సర్వసులభమై సులభమోక్షదాయకమనుట నిర్వివాదము. పుష్పాంజలిదాన స్తుత్యుపచారముల ప్రయోజనము.

పూజకులు, అర్చరూపియైన దేవదేవుని సన్నిధానమందు నిమిలితనేత్రులై నిలచి శృతి స్మృతి విహితములైన వివిధ స్తుతులతో సంస్తుతించినను వివిధ స్తుతిపాఠముల భక్తియుక్త చేతస్కులై వినినను సర్వపాప వినిముక్తులై శ్రీవైకుంఠమును పొందుచున్నారు.

ఉపచారోపసంహారము

శ్లో॥ స్థాపితాం ప్రతిమాం విష్ణోః । నమ్యక్ సంపూజ్య మాసహః ।

యం యం కామయతే కామం తంతమాప్నోత్య సంశయమ్

యథాహి జ్వలనోపహ్ని స్తమోహాని తదధికానామ్ శీతహాని తదన్యేషాం । స్వేదం స్వేదాభిలాషణామ్ । కరోతి క్షుధితానాంచ । భోజ్యాం పాకక్రియాం శిఖితదైవ కామాక్ భూతేశః । నదదాతి యథేచ్ఛితమ్ కల్పదృమా దివహరే । యాదీప్తం తదవాప్సతే ॥

ప్రకాశవంతుడైన అగ్నిహోత్రుడు చీకటిచే బాధపడువారలకు చీకటిని బాపియు శీతవాధితులగు వారలకు వెచ్చదనము నిచ్చియు అకొన్న వారలకు వివిధపాక సంస్కారకల్పనముజేసియు ఎట్లు ఉపయోగపడుచున్నాడో అట్లే సర్వభూతాధిపతియగు శ్రీమన్నారాయణుడు అర్చరూపముతో వేంచేసియుండి తన్నారాధించువారలకు కల్పవృక్షమువలె సకలకామనావిశేషములను అనుగ్రహించుచున్నాడు.

అనేన విగ్రహారాధనేన దార పుత్రారామ గృహ క్షిత్రాదీ నిహలోకే చిరమనుభూయ దేహపసానే నద్య శ్శంఖచక్రభర శ్యామలాంగశ్చతుర్భుజో భూత్వా గగనే గరుడారూఢ స్సర్వదేవతాసమన్కృత స్సూర్యమండలం భిత్వా తస్మాపరి చంద్రమండలం ధ్యాయన్ గతిమార్గేణ సర్వాన్ లోకానతీత్య నత్యస్తం నత్యలోకే ప్రతిష్ఠితం అనాదిజగద్భీజం అశేష విశేషం నిత్యాసందం అమృతరససానపత సర్వవాత్మప్రకరం శాశ్వతం పరంబోధితిః ప్రవేశితీతి విజ్ఞాయతే ॥

ఇతి శమ్

విగ్రహారాధనాచై షా । వధకాతాంశరదశ్శతమ్

వైభానసార్చదివ్యాజ్ఞా । వధకాతామధివధకాతమ్ ॥

LIFE OF SRI RAMANUJACHARYA

(Continued from the Previous Issue)

By

T. N. SRINIVASAN, M. A.

Chapter III

RAMANUJA AT KANCHEE

Yadava-prakasa and his pupils, finding that Ramanuja did not follow, waited for sometime. Meanwhile Govinda came up and when enquired, he said that he too was searching for his brother in vain. Yadava though glad at heart, feigned grief but the group continued their pilgrimage to Kashi.

One day while Yadava and his pupils were bathing in the sacred Ganges, Govinda found a small *Sivalingam* unaccountably sticking to his palm. He showed this to Yadava and asked him what it meant. The ascetic was overwhelmed with joy and explained this is a strange phenomenon by which Siva was pleased to bless Govinda by his presence through the lingam-stone. He immediately renamed Govinda as "*Ullangai-Konarnda Nayanar*—he who brought *Siva* in his palm. In course of time, they finished their *Yatra* and returned to Kanchee by way of Puri and Ahobilam. On the way Govinda, now a devout Saivite, obtained permission of Yadava to lodge the lingam that he got at Kashi and thus remained in his own village, worshipping the lingam. Meanwhile, Govinda was instructed in his dream to proceed to Kalahasti and join the band of temple servants. The temple authorities also were likewise instructed to receive Govinda with honours and entrust him with the management of the temple. The Govinda remained at Kalahasti doing service to the deity there.

The surprise and confusion of Yadava and his disciples could be better imagined than narrated, when on their return to kanchee, they saw Ramanuja in perfect form. Reluctantly, Yadava visited Ramanuja well and welcomed him back to his band of disciples. They were struck with wonder when Ramanuja related to them all the wonderful events that brought him back safe. Though baffled with the mysterious events, Ramanuja continued his studies under Yadava.

While these events were passing at Kanchee, two Sri Vaishnavas of Kanchee travelled to Srirangam to pay their devotions to Sri Ranganatha and also pay their respects to Sri Alavandar, who was then the head of the Sri Vaishnavas there. They related to the saint details about the Youth—Ramanuja and kindled an interest in the saint's mind. Aged Alavandar was keen on seeing this brilliant youth immediately and so taking leave of Sri Ranganatha, started for Kanchee, with his followers. Tirukachinambi (Kanchi purna), on hearing his Acharya coming, advanced to welcome the master with all temple honours. After exchanging mutual greetings and enquiring into each other's welfare, Alavandar went to Hastigiri hill to worship Sri Devaraja. While coming back, Alavandar saw from the top of the hill shrine, a band of persons coming towards the shrine. Nambi indicated to him that it was Yadava prakasa and his disciples and when the saint enquired about Ramanuja, Nambi pointed out to him the bright noble person in the

midst of the croud. Yamuna was struck with the good looks of the Youth and prayed to Lord Varadaraja to grant this Youth for bearing the Torch of Sri Vaishnavism after him saying :—

“यस्य प्रसादकलया बधिरश्शृणोति
पङ्क्तुः प्रधावति जवेन च वक्ति मूकः ।
अन्धः प्रपश्यति सुतं लभते च वन्ध्या
तं देवमेव वरदं शरणं गतोऽस्मि ॥

Having no leisure, Alavandar returned to Srirangam immediately with the joy of having seen this brilliant youth growing under the care of Lord Varadaraja.

Sometime after, it so happened that the daughter of the ruler of Kanchee mandalam was possessed by a malignant *Brahma rakshasa* and the ruler tried all possible types of exorists to cure his daughter. On learning that there was an advaitic ascetic nearly at Tiruppakuzhi he sent for Yadava prakasa and requested him to cure his girl. The sanyasi was brought to the place along with disciples including Ramanuja with all honours and Yadava prakasa assured the king that he could drive away the evil spirit easily.

Actually when the ascetic was in the presence of the afflicted girl, the latter spoke very rudely and directed the old man to run away. Tears of rage ran down the cheeks of Yadava for the insult he had to meet, but the possessed spirit in the princess spoke again and prayed that the Saintly Ramanuja should be asked to drive away the evil spirit. Though ashamed, Yadava now asked Ramanuja to try his hand in the matter. When Ramanuja approached the girl, the latter fell at his sacred feet and the spirit left the princess meekly. The next moment a huge fig tree standing in the palace courtyard crumbled to pieces indicating the departure of the *Brahmarakshasa*. Though smitten with jealousy and wonder, Yadava spoke in terms of great

praise of Ramanuja and the King honoured both the ascetic & his disciple suitably for the miraculous cure effected by the young disciple Ramanuja.

Meanwhile Sri Alavandar, now advanced in age, was every day praying to how Ranganatha to separate Ramanuja from Yadavaprakasa and to bring the former to Srirangam for weaving his mantles. It looked as though his prayers were duly heard and things began to happen quickly for the great crisis.

Realising that his end was fast approaching Sri Alavandar was proposing to ask Ramanuja to be brought to him at Srirangam. About this time, Yadava was one day explaining to his disciples the Vedantic texts

सर्वं खल्विदं ब्रह्म

(chandogya upanishad III. 14. 1)

and

नेह नानाऽस्ति किंचन

(Brihadaranya upanishad VI- 4. 19)

The first passage means “All this indeed is Brahman” and the second one means “There is not the least diversity here.” According to Yadava, the first passage meant that ‘all this Cosmos is God’ while the second meant that ‘all the diversities that are seen in the Cosmos are illusory. Ramanuja took objections to these interpretations and said that Cosmos can never be identical with Brahman nor can it be proved unreal. Yadava though, he realised the soundness of his disciple’s arguments, refused to accept the same as it would amount to belittling his own position. So he got wild with rage and accusing Ramanuja of disobedience for the third time, drove him away from his presence. Nothing could have pleased Ramanuja better. When he narrated this to his aged mother at home, she advised him to seek the help of Kanchi-purna, a person very dear to Lord

Varadaraja, and seek his advice and guidance for his future studies.

CHAPTER IV

RAMANUJA'S FIRST JOURNEY TO SRIRANGAM

Meanwhile Sri Alavandar, who was growing weak and old day by day was becoming much dispirited. Just then two Vaishnava pilgrims belonging to Kanchee went to Srirangam and while paying their respects to the aged saint communicated the news that Ramanuja had left his guru Yadavaprakasa and was now attached to Kancheepurna. This news renewed the withering spirit in the old sage and turning to Mahapurna who was then by side, bode him to proceed to Kanchee immediately and after taking the permission of Sri Varadaraja, the Lord of Kanchee, bring Ramanuja to his side. So ordered Mahapurna set out on his divine mission.

Yamunacharya—Sri Alvandar was frequently falling ill and recovering at intervals. During such periods he called around him his most important disciples like Tirukkottiyur Nambi and Periya Nambi to whom he imparted the great truths of Sri Vaishnavism. At times Periya Nambi and others decided to give their own lives, if Alavandar had to pass away but on the stern advice of the master, they consented to work their role in the cause of religion and the great teachers.

While Mahapurna was proceeding towards Kanchee the condition of Sage Alavandar became worse despite his will to live till Ramanuja's arrival.

It was the month of Vaiyasi and on that day when Sravana constellation was high, the Saint seated himself in Padmasana posture holding his breath and fixing all his mind and heart on the holy feet of the Lord Ranganatha and his own Acharya, Manakkal Nambi, was elevated

to Nityavibhuti—Eternal Realms of the Supreme Lord. His vast concourse of disciples and admirers were moved by the blow they had received but after a while they made suitable arrangements for conveying the body of the saint to the banks of the river Cavery for final interment.

Mahapurna who was sent to Kanchee, reached the place after journeying for many days and first met Kanchipurna to whom he related the commands of his master. Kanchipurna, knowing the greatness of Ramanuja, took this co-disciple Mahapurna to the presenee of Lord Varadaraja & asked the latter to sing a song of praise composed by Yamunacharya to the Lord, at the time when Ramanuja used come to the temple with his vessel of water from the sacred well, Salaiwell which was used for the daily aradhana of the Lord. When Mahapurna was reciting the sloka,

स्वाभाविकानवधिकातिशयेनितुस्त्वं नारायण

त्वयिनमृष्यति वैदिकःकः ।

ब्रह्माशिवश्चतुस्रः परमस्वराडित्येतेपि यस्य

महिमार्णवविपुलस्ते ॥

which means,

“Narayana! who, in Vedas versed, will dispute Thy Natural Greatness & Sovereignty vast; for know they not that Brahma, Siva, Indra and celestials all, are but drops of foam upon the Ocean of Thy Glory”.

Ramanuja, who was then coming from the well, heard this enchanting sloka and was arrested by its beauty and serenity. Not knowing Mahapurna, he enquired of Kanchipurna about the authorship of this bewitching sloka. When he was told that it was the composition of the great saint Yamuna of Srirangam and when Mahapurna was introduced to him, yong Ramanuja felt the need to meet the celebrated sage, for Mahapurna had al-

ready extended invitation to him to come over to Srirangam.

Ramanuja went inside the shrine of Lord Varadaraja and after getting the Lord's permission to go with Mahapurna to meet the celebrated saint of Srirangam. When the two devout pilgrim's were nearing the northern bank of the river Cavery, they saw even from a distance a huge crowd gathered there. Coming nearer they learnt to their dismay that the much eagerly sought for Saint Alavandar had passed away and that the crowd had come there to intern the sage's body. After a while they recovered from their mental agony and Mahapurna took the young Ramanuja to the place where Alavandar's body was laid in state. Taking a last look of the great teacher, Ramanuja was surprised to see that the three of the five fingers of the right palm of the Saint were closed. He enquired about this and was informed by the close disciples of the sage that the strange nature of the fingers were due to the fact that the Sage, during his lifetime cherished three schemes of work, to be accomplished, which have ever remained unfinished till his passing away.

Ramanuja became more and more inquisitive and beseeched them to let him know what these desires were. They said that the saint desired firstly that gratitude must be shown to the memory of the great Krishna-Vyasa and Parasara, secondly a tribute of love should be paid to the Saint Nammazhwar and thirdly that Vyasa's Brahma Sutras must be commented upon to bring out the real Visishtadvaita sense contained in them. Knowing the fervour of the Saint, Ramanuja, who was visibly moved by the sight, proclaimed before all those present there, that if he was given the health, knowledge and opportunity to work, he would promise fulfilment of these three pending desires of the departed Soul. No sooner was this said than the three bent up fingers of the sage opened out as though by a miracle. The vast concourse of devotees realised the greatness of Ramanuja and acclaimed him there itself as the worthy successor of Sri Alavandar for the evangelical work of Sri Vaishnavism.

After the ceremonies were over, Ramanuja though heavy at work for his disappointment, took leave of Mahapurna and others and started back for Kachi, not even caring to visit Lord Ranganatha.

(to be continued)

GOD, MAN, AND CREATION:

(Continued from the Previous Issue)

By

SIR VIDYA SANKARA BHARATHI SWAMI

of Sri Gayathri Peetham, Masulipatam.

Then with regard to the other verb 'to know' (జ్ఞా), as knowledge also cannot be the object of action, but has to precede it, here also Lakshana has to be resorted to. Knowledge is of two kinds - (1) theoretical (శాస్త్రజ్ఞానం) and (2) practical (అనుభవజ్ఞానం, or ఫలిభూతజ్ఞానం). Theoretical knowledge of a thing is always necessary to generate a desire to obtain it, and thereafter to actually obtain it. Now practical knowledge of Brahman i.e., realisation of Brahman (ఫలిభూత బ్రహ్మజ్ఞానం) is itself the goal or Moksha. To attain that goal, Vichara regarding Brahman has to be done. To do this Vichara, theoretical knowledge of Brahman is *sine qua non*. So retaining this theoretical knowledge of Brahman, Vichara regarding or about Brahman has to be done to attain practical knowledge or realisation of that Brahman or Moksha. As thus the theoretical knowledge is retained, and Vichara is made, the Lakshana used here is Ajahath Lakshana. Thus by using these two kinds of Lakshana, the latter portion of the sutra, Brahma gignasa kartavya (బ్రహ్మజ్ఞానాకర్తవ్యం) may be interpreted thus - 'for obtaining practical knowledge or realisation of Brahman, Vichara regarding Brahman has to be done'. This makes excellent sence.

XIX—THE BRAHMA Sutras (Contd)

We have understood the meaning of the latter portion 'Brahma Jignasa Kartavya' (బ్రహ్మజ్ఞానాకర్తవ్యం) of the first Sutra, to effect that for realisation of Brhman, Vichara or enquiry regarding Brahman has to be made.

Here a doubt arises as to whether this Brahman, regarding which enquiry has to be made is a known entity or unknown entity. If it is known entity, then no enquiry of Vichara is needed; on the other hand if it is an unknown entity, then there is no use of any amount of Vichara about it. So either way, no Vichara need be made—says the doubter. *Prima facie*, this position seems to be all right. But when critically viewed, it has no legs to stand on. The root meaning of the word Brahman is unlimited increase (బృంహిష్వద్ధౌ) i.e. Brahman is that than which there is no greater thing in any aspect. There is no space without it; and there is nothing in the creation without it. Thus Brahman is eternal, all pervading, and infinite. So Brhman exists in you and in me and is the very Swaroopa of ourselves. It is our very self (ఆత్మాపబ్రహ్మ); says Sankara. So the question reduces itself to this; whether my own self is a known entity or an unknown entity. Nobody denies his own existence or his own self. So every body says that his known self is as real as any reality can be. If then the self or Atman of every individual is such a known reality, then can any individual describe the nature of that self or Atman? Here every body blinks and confesses ignorance as to the real nature of Swaroopa of Atman. The matter does not end with mere ignorance. Some have gone to the length of describing Atman as the very physical body, some as the intellect and some as Soonyam or nothing. In this way there is hopeless divergence of opinion as to its nature. So while every body

admits its existance, nobody is able to know its nature, or give a real description of it. This is a hard fact which stares every man in the face and which cannot be denied by anybody. Hence there is need for vichara or enquiry into its nature. To the alternative put forth by the doubter, that if it is known there is no need for Vichara and that if it is not known there is no use of Vichara, is fallacious and wrong. There is every need for Vichara about Brahman or Atman as every body knows it superficially only and nobody knows it in detail or its nature.

Having thus established the need for Vichara or enquiry we shall now consider the nature of the books to be studied for making a study of Brahman. Veda itself says that Upanishads are the only books to be studied to know the nature of Brahman or Atman, (తం త్వేపనిషదం పురుషం పృచ్ఛామి వేదాంతవిజ్ఞానసునిశ్చితార్థాః॥) as they only deal with it. What then is the essence of all the Upanishads? The essence is contained in the Maha Vakya's expounded by them and all the Maha Vakya's in one voice declare the identity between God and Man in reality. The meaning of the Maha Vakya's has already been dealt with in the previous articles. So the subject matter (విషయ) of the Brahma Sutras is the nature of Brahman, the nature of Atman, and establishing the identity of Atman or Jeeva or Man with Brahman or God. We have seen supra that the root meaning of the word Brahman itself establishes that identity.

What is the benefit or fruit (ప్రయోజన) of studying about such an identity? The fruit is stated to be Moksha, i. e. release from the bondage or cycle of births and deaths. Upanishad says that a man who realises his own self gets released from Samsara (తరతిశోకమాత్మవిద్). In addition to this authoritative pronouncement of Veda, there is the logical proof also of the

correctness of such a position that the knower of self gets released from bondage or sorrow (దుఃఖ). A man experiences the bondage or sorrow only in his wakeful condition when he identifies himself with his body. In the deep sleep state there is no such identity, and consequently there is no bondage or sorrow. A man suffering from fever of 105° or one stung by a scorpion feels the miserable pain only during the wakeful condition and not when he gets into deep sleep, even though the cause for the pain subsists. The physical body is in the same condition both in the wakeful state and in the deep sleep condition with the cause for pain in it; but during the wakeful condition, as he identifies himself with the body, the pain of the body is felt by himself also. While in the deep sleep state there is no such identity, and so he does not feel the pain. During deep sleep he is not a Jeeva, but is in his native state of bliss as Atman, i. e. in his Swaswaroopa of Ananda and is not consequently subjected to the disabilities or sufferings of the physical body. This shows that there is consciousness of physical body and no suffering when there is no such consciousness. So physical body is the cause of sorrow or suffering. Then comes the question how is the physical body caused? It is caused by the past Karma. If so, what is the cause of the past Karma? That Karma is the result of the good and bad deeds done by him. These deeds are done because there is the difference of I-ness or Non I-ness felt (స్వపరభేద). This difference is felt because one does not know the real nature of his own Self or Atman that it is eternal, all pervading infinite and identical with Brahman. So this logic shows that ignorance of one's own self or Atman is the cause of all bondage, and knowledge of Self (అత్మజ్ఞానం) gets release or Moksha. (తరతిశోకమాత్మవిద్). In

addition to the above Vedic authority and logical proof, one's own experience during deep sleep also confirms the position as explained above. So what a man strives for is not happiness but dispelling ignorance about his own self. If that ignorance is dispelled, then he feels his own real state as one of Sat, Chit, and Ananda. Happiness or bliss or Ananda being thus one's own Swaroopa, it is not a thing which can be acquired by any act. Anything acquired newly must necessarily disappear after some time. If happiness or Ananda also can be acquired then it must cease to exist after some time, and then Moksha becomes non-eternal or transitory or ephemeral, which position no religionist admits. All religions say that Moksha is eternal.

We have so far understood the matter to be studied or enquired into in the Brahma Sutras and also the benefit or fruit of such study (విషయ, ఫలము). Now we shall try to understand who is qualified to make such a study of Brahma Sutras. In the first Sutra, we have so far studied its latter portion 'Brahma Jignasa'. The earlier portion containing the two words 'Adha' and 'Athah' remains to be studied. Atha (అనంతరం) means afterwards (అనంతరం). If so, the question arises after doing what have Brahma Sutras to be studied. For example, if you want to study the B. L. course then you can do so only after finishing the B. A. course and not otherwise. So a man who completes the B. A. course only is entitled to or qualified to study the B. L. Course. Similarly we have to investigate into the qualification to study the Brahma Sutras. If we say after finishing the study of Veda, or finishing the Dharma Anushtana as prescribed in the Veda is the qualification, we come across so many people who, without studying Vedas or doing the Anushtana, in this birth (జన్మ) have

studied Brahma Sutras and attained Moksha. So that cannot be a qualification. If so what is the qualification? The qualification is stated to be fourfold?

The four elements are the following :-

1. Discrimination between the eternal and the non-eternal (నిత్యనిత్యవస్తు వివేక)

2. Desirelessness regarding the non-eternal (అహముత్యఫలభోగ విరాగః)

3. Discipline (శమాదిపట్కనంపత్తి)

4. Desire for liberation (ముముక్షుత్వం)

These four 'D's' reveal the qualification for studying the Brahma Sutras. We shall now make a detailed study of these four elements.

XX - THE BRAHMA SUTRAS (Continued)

THE FOURFOLD QUALIFICATIONS FOR BRAHMA VIDYA

(1) The first is *Discrimination* between the eternal and the non-eternal (నిత్యనిత్య వస్తువివేకః). A close study discloses that the whole of the creation including swarga loka is subject to change, and so is non-eternal. If so, what is the thing? The eternal entity is only God, or Brahman or Atman; all else (అనాత్మ) is non-eternal. God only is not subject to birth or death or to any kind of change whatsoever. So God or Atman is eternal (నిత్య) and else (అనాత్మ) is non-eternal (నిత్య).

(2) *Desirelessness* (second one). As stated above, we have discriminated the eternal from the non-eternal. Of what use is such a discrimination? For what purpose should we make such a discrimination? We have to make such a discrimination between the eternal and the non-eternal, so that we may turn our minds away from the non-eternal creation, and concentrate our minds on the eternal Atman or Brahman. Thus we have to attain complete desirelessness towards the non-eternal creation, including swarga, by non-attachment to it. Samsara or bondage is created by the attachment

of the mind to the various non-eternal objects of the world. Knowing full well that the worldly objects are all non-eternal, we still desire them, and the result also is non-eternal, and leads to sorrow and bondage. Our conception that the world is real, and that it gives us happiness, is itself erroneous. As the whole world is always subject to change, nothing in the world is real. Change itself is the nature of creation. Every body in the world aims at unchanging or eternal happiness, but alas! seeks for it in the changing or non-eternal world. So it is impossible for him to achieve his aim. Pursuit of Real and eternal entity i. e., Atman or Brahman, only can yield eternal fruit or Moksha; on the contrary, pursuit of worldly objects can lead only to disappointment and sorrow, i. e., bondage, as those objects are non-eternal. A man seeking happiness from his wife or children or cattle or wealth or such other worldly objects, can never get it, as all these are subject to decay, and not eternal; he has, on the other hand, to experience sorrow on the loss of them. Even the temporary happiness which a man thinks he gets from his wife at the time of their union, does not really flow or emanate from her, but is the happiness of his own self (అత్మ) which is, by its very nature, happiness or bliss or Anandam (ఆనంద), but he erroneously thinks he gets it from his wife. This can be illustrated by a concrete instance. A dog gets hold of a dry bone, and thinking there is some flesh or blood in it to give it happiness, bites it; as a result of such a biting, blood oozes out of its own teeth and gums, and falls on that bone, and the dog licks that blood and feels happiness, and erroneously thinks that that blood has come out of that bone. Thus the happiness which it gets from itself is attributed by it to the bone. Similarly a man, whenever he gets happi-

ness from his wife or other worldly things, really gets it from his own self, and not from them, but he erroneously attributes it to them. If a woman or any worldly object were to be the cause of happiness, they must give happiness to every one and at all times; but our experience proves it otherwise. A thing which gives happiness to one is hated by another. Even sexual happiness is not universal and is not sought for by all and at all times. Further, if the physical body of a woman were to be the cause of a man's happiness, then how can we explain the happiness which one experiences in dream when he hugs a woman? The woman in the dream has no physical body, but is a mental creation. All the same, this dreaming man with his physical body enjoys happiness. Further still, how can we explain the happiness or bliss which one enjoys in dreamless deep sleep or samadhi, where there is not even the mentally created woman? In those two states, there is only the Self or Atman and nothing else; yet one experiences bliss. This clearly proves that the happiness which one experiences, whether in wakeful state or in sleep or in samadhi, is the happiness of his own blissful Self, and not due to any other extraneous cause. If so, why does not a man experience that bliss of his Atman at all times in the wakeful condition, but enjoys it only when he joins his wife and so on? The answer is this. Even though the Atman, which is bliss, always exists in every person, the bliss does not manifest itself, as the Atman is always normally covered over by nescience or Avidya (అవిద్య) whose creation is mind. This Avidya or Maya has three qualities in it—*Sattvam*, *Rajas*, and *Thamas* (సత్త్వం, రజస్, తమస్) when the *Rajas* predominates, a man is always active, and does something or other, and can never keep quiet or enjoy rest or happiness; when *Thamas* predo-

minates, he is always deluded, and cannot discriminate between good and bad, or between Dharma and adharma; but when Sattvam predominates, every worldly activity ceases, there is no delusion of any kind, and there is every scope for him to experience his own Atmic bliss, as there is no hindrance of any kind then. The ninth sloka of the 14 chapter of the Geetha expresses this idea in clear terms thus:-

శ్లో॥ సత్త్వంసుఖైసంజయతి రజః కర్మణి భారత ।
జ్ఞానమావృత్తతుతమః ప్రమాదే సంజయత్పుత ॥

So when a man joins his wife, or on any other occasion when he experiences happiness, the Rajasic and Thamasic qualities do not function, and sattvam predominates, with the result he experiences his own Atmic happiness. Thus, woman and such other objects, which appear to be conducive of happiness, are instruments to create such sattvic condition only, and do not really give happiness. Even without such external instruments, such sattvic condition of the mind may be created otherwise, and the man then enjoys happiness. So it is plain that our conception, that woman or worldly objects give us happiness is erroneous. Further, Patanjali Maharshi, in his Yoga sutras, proclaims that the worldly objects not only do not give us happiness but land us in sorrow and bondage. He says that every pursuit of worldly possessions or positions is affected by three kinds of sorrow---(1) *Parinama* (పరిణామ) (2) *Thapa* (తప) (3) *Samskara* (సంస్కార) sorrow (దుఃఖ). To illustrate this in a concrete manner, let us take the position of a Minister, which is supposed to conducive to the greatest worldly happiness. To become a minister, one must get elected to the Legislative Council. To get thus elected, he must spend a lot of money, beg every Tom, Dick and Harry, sacrificing his self respect, and undergo much physical and mental trouble. So, prior to his becom-

ing a minister, the whole effort put forth is nothing but trouble or sorrow. This is the first of the three kinds of sorrow enumerated above, (పరిణామదుఃఖం), as the ministership is the result of such a sorrow or trouble. Then during the regime of the ministership also, he experiences no happiness, and no mental peace, as he is always worried as to how to keep up his position, without being subjected to a no-confidence motion at any moment. As there is thus scope for his losing it any moment, he cannot have any peace or happiness, and on the other hand, is subjected to a kind of worry or sorrow (తపదుఃఖం), which is of the second kind. After he loses the ministership, even then he cannot have any peace of mind or happiness, as his enjoyment, for a short period, of the ministership, creates an impression (సంస్కార) in him, and that impression or samskara (సంస్కార) makes him try for it again. This is the third kind of sorrow, called *Samskara Duhkha* (సంస్కారదుఃఖ). So the creation is not at all conducive to happiness. Further the Buddha also has definitely proclaimed that the creation is full of sorrow (సర్వం దుఃఖం). The Upanishads also definitely state so and further proclaim that the creation is not even real, but is only Mithya (మిథ్యా), having mere appearance without any substance in it, a mere superimposition on the ultimate Reality, Brahman. So one who is desirous of realising Brahman or his own self (అత్మ) must first qualify himself by attaining discrimination between the Real Atman, and the unreal creation, and further attain the qualification of Desirelessness towards the unreal creation.

(3) Discipline (శమాదిపట్కనంపత్తి). Now we pass on to the third qualification which is Discipline (శమాదిపట్కనంపత్తి). The first two qualifications are concerned with our relationship to the creation. The

first asks us to discriminate the real or eternal in the creation from the unreal or noneternal. Then the second demands of us to cultivate desirelessness towards the unreal or non-eternal creation. By thus attaining these two qualifications, our relationship with the creation is cut off, and the creation ceases to distract us from our pursuit of self realisation. But there is yet another great hindrance to be got over, before one thinks of applying himself to Self realisation. It is the hindrance caused by one's own impure and uncontrollable mind, and sense organs in his own body. So a great self discipline is needed to purify them, and to control them. This discipline is six-fold. The first is the control of the mind (శమ); the second is the control of the sense organs (దమ); the third is endurance (తిరిక్ష); i.e., putting up with the pains of opposites (ద్వంద్వసహనం), such as, heat and cold, pleasure and pain etc.; the fourth is renunciation (ఉపరతి) from the world completely; the fifth is abundant faith (శ్రద్ధా) in the authority of the Upanishads, and in one's own Guru or teacher; the sixth and the last is a balanced and purified condition of the mind (సమాధానం). By practising this kind of six-fold discipline, one gets over the internal hindrance also.

(4) *Desire for liberation* (ముముక్షుత్వం). Now comes the last and most important qualification. Even though one attains the above three qualifications, if he does not feel a strong desire for liberation (ముముక్షుత్వం) they are of no avail. The above three are more or less of a negative nature, as they enable one to get over the temptations and hindrances caused by the external world, and by the internal organs. So a strong positive qualification is needed to get the fullest benefit of the above three qualifications. This positive qualification is Mumukshutvam (ముముక్షుత్వం) a strong desire for liberation. This desire must be a very strong one.

Most of us, who have a spiritual bent of mind and study spiritual or philosophical books, have certainly some desire for liberation; but that has not enabled us to realise Brahman; Why is it so? It is because our spiritual pursuit runs alongside our worldly pursuit. We attend to all our worldly wants and needs, and spend the leisure hours in spiritual pursuits also. This is not real Mumukshutvam. We must feel as if we are in a burning house. A man in a house on fire at once tries to somehow get out of it and does not think of anything else. Similarly the creation, in the midst of which we are living, must appear to us to be a house on fire. If one feels like that, then he at once runs away from it, and seeks the help of a Guru to get out of the bondage. The word Moksham (మోక్షం) comes from a root which means release. Release implies existing bondage. Release is always sought by a man who is in bondage. So, unless we feel that we are really in bondage, we do not make a real effort for release from it. If this test is applied, most of us fail. We do not feel ourselves as in jail unless we feel so, we cannot have a strong desire for liberation. Such a strong desire, king Parikshit of Bhagavatham had, as he was sure of death in seven days, and consistently with such a strong desire for Moksham, Sage Suka approached him as Guru, and taught him Brahma Vidya, or Science of Self, with the result Parikshit realised Brahman at the end of the teaching, and got Moksham. Such a strong desire only will produce unfailing results. This Mumukshutvam is the fourth qualification. A man possessed of these four qualifications only is entitled to study Brahma Vidya, realise his own Self as Brahman in this very life, and while living in this body, and become a Jeevanmukta (జీవన్ముక్త).

(to be continued)

TRIPLE STREAMS OF LIFE

(*Suffering, Diversity and Evolution*)

By

PROF. R. CHANDRAMAULI ESWAR, M. A.,

A. J. Kalasala, Masulipatam.

“Man is born unto trouble, as the sparks fly upwards”.—This is the mystical story of the Soul’s pilgrimage as revealed by the Book of Job. If we want to understand the mystery of life, then we have to understand the mysteries of nature, Viz. the darkest mystery and the beauty, sorrow and joy, pain and pleasure.

The problems of life are invariably a riddle to many of us, because we pursue them in lighter veins. The problems of life must be viewed from a higher level of thought, since they are rooted deep in the night of time. Life is a unity, eternal and indivisible. It is universal and all-pervasive, ever-unfolding. Even though it is engulfed in a form of body which is perishable, yet life finds to be exposed only from such a state of encasement, and reencases itself in an “ever, fairer and more glorious vestments”. To quote the words of Clara Codd, “Man is not a newly created, arbitrarily dowered being; he is a creature in the process of evolution, an ever-progressing, ever-unfolding unit of consciousness”.

Man is primarily divine in nature and his life is essentially spiritual in outlook. It is in unision with the great life of the worlds. Sharing that life, man also shares the divine purpose. That will and that purpose are realised through the Ages by ourselves and through ourselves with ourselves. The Seed of Divinity is ingrained in every man. In some the germination of that seed is not visible. In some others it is slowly sprouting out. In a few others who have attained the perfection

in manhood, the seed not only buds but even blossoms forth with full fragrance. But the seed that is still to bud in others must flower a day or other, though it may vary according to the condition of growth. The seed of life in each of us is watered by the rain of tears and shone upon the sunshine of joy.

In the kingdoms below man, we find all things move in tune with evolutionary law of Nature.

So too in the kingdoms above man the unity of purpose pervades althrough by “conscious intelligences joyfully and voluntarily associating their individual wills therewith”. It is only in the intervening stage of human life we find the conflict of warring wills, because self-consciousness and the power of self-determination towards immortal ends is being unfolded in man. By many blind gropings and wrong choices, the true will latent in man begins to manifest. In this process of evolution or unfoldment, he is acting under the influence of an immortable law of Nature; “whatsoever he chooses shall come to him; whatsoever he does shall reach upon himself”. This inviolable law of the great architect of the Universe reigns just as firmly as wonderfully, in the inner realms of our heart and mind. If we conform to the law, we grow healthily and harmoniously. If we violate the law, we are stricken by the maladies of disease, darkness and death.

The Triple streams underlying the life in evolution are suffering, Diversity and Growth. Suffering arises due to diversity

in Nature, Man and mind. No one suffers perennially, without seeing even for a minute the ray of sunshine. Pains and pleasures, pangs and relief occur alternatively. That is the mysterious way of divine ordination:

Suffering is of varying nature,—Physical, mental and moral. Suffering is the price for violating the law of nature. There are civil laws. If they are violated, punishments are meted out. In physical life, if one transgresses the physical law, the punishment comes in the nature of suffering. Even so with moral laws which as inviolable as heavens, as eternal as the Omnipotent Grace.

Man is eternally swimming in the pool of progress. During progress he moves in a parallel line from one to another stream. If he loses his tract, he comes into conflict and suffering follows therefrom. There are also laws governing the mind and its activities. If those laws are infringed, oilments and mental aberrations ensue. In fact most of the diseases today are the results of the defects in mind. Mind is the *mouls operandi* of action. It is the source of will or motive of action.

Why do we transgress the Laws of Nature which are the commandments of God. The answer is far from common man's understanding, because he is not aware of the divine spark ingrained in him. A man of wisdom will not violate the moral laws and thereby enjoys peace.

Lack of character is one of the causes of suffering. Inducement or desire is at the root of all action. Thus arises conflict and suffering. Lack of Evolution is also another cause of suffering. It is *avidya* or ignorance in man, according to Hinduism, that brings about misery.

Life is Rhythmic by nature. It is integrated with the life of all the worlds. This universal Rhythm of life flows like a stream of current or moves like a

pendulum. Just like the movement of a pendulum is even in space and time, so too is the Rhythm of life. If the rhythm is disturbed, i.e. the balance of movement is upset, conflict arises. So life must be regulated so as to follow the rhythm of space in tune with Nature.

The question arises :—What has the man to do with this Rhythm? Has he got the potency to disturb that Rhythm of the Universe, i.e. Peace? Yes. He has got the capacity to disturb it. But having disturbed it, he has to restore the same to its normalcy, lest he would immerse himself in trouble. Man plays a dual roll in regard to Nature as giver and taker. When he gives something, to Nature, he gets a proportionate return by way of gifts. When he takes, Nature will bring out of him an equal proportion. This activity of giving and taking goes on, like a wheel, endlessly. If this principle is understood, much of our sorrows and sufferance is solved.

When something happens one is prone to blame that something extraneous happened. We forget we also contributed something to that untoward event.

How to overcome this mental conflict. Only through proper cultivation of mind. Stability in mind is the surest sign of happiness. Stability alone would not suffice. Proper understanding also is needed. Alike ness of attitude to good or bad, friend or foe, palatable or unpalatable will lead to happiness. This is forged by the law of Karma. What is Karma? Karma is the reaction of one's own action. Thus all our actions will lead to similar reaction. There is a famous saying: As we Sow, so we reap. One who sows good seeds, will reap the fruits of the harvest. One who sows bad seeds, he will reap the consequence of suffering.

A man of knowledge understands the law of Karma and so follows the command-

ment of God and become righteous and the blessed one. On the other, man of ignorance, plods on in the oiles of life, gropes through darkness and thus fishes in troubles waters.

Karma teaches the ignorant through suffering and makes him realise the true purpose of life in the course of evolution. It also helps man to realise that all are one, though we are apparently diverse. Each man is dependent on another, though he feels exclusive.

Natural cordlary of Karma is sacrifice. The famous Geethacharya emphasis in his Immortal Code of Ethics, that the true course of action rests in renunciation. It is not the renunciation of the self, but it is rnunciation of the fruits of action that is to be borne in mind.

The Law of sacrifice is the primary lesson of life. By the law of sacrifice one washes off his past Karma and creates new Karma. Sacrifice neutralises past Karma and leads to a fresh Karma. God, the lord of all the worlds, the great architect of the Universe is the greatest sacrificer who sacrifices at his own sweet will and pleasure. He is maker of universal Law. As such he cannot transgress the law. Thus he is limited by the law of nature. This limitation makes him sacrifice. In the same way, man, the divine spark of God has been bound by the Law of nature. By these limitations his true nature lies hidden. Hence by sacrifice, he gradually reveals his true nature, thereby unfolds himself. Chi-
seled and hammered by the Law of Karma, man reveals certain of his Divine quali-

ties. The price one has to pay revealing his inner nature is suffering. Thus a perfected man or Adept suffers all through his life and so becomes divine carnate.

The more and more one sacrifices for the sake of God, the more and more he becomes adorable and thus secures Divine Grace. But the Divine Grace comes to man only when man is pure, loveable and beautiful in speech, mind, action. So one has to keep his body, mind and soul as pure snow, so that he will act as the channel of Divine Grace.

God's grace will not be secured by the folly of man by following selfish ends for himself.

A True renouncer (i.e.) a wise man will always work for the salvation of others, and not satisfy himself to vanish into nothingness. God knows when to shower his Grace, although he is beneficent. He will not shower his blessings on all at all times. "Him he blesseth who loveth all. Him he blesseth who serves all. Him he blesseth who embraces all". That is the way of God.

To put it into a nutshell, the Triple Chords of life are Suffering, Diversity and Unity. These revealed by Theosophy in triple streams, viz., Karma, Sacrifice and reincarnation. Man, in the ultimate analysis, is a struggling pilgrim of Peace. He starts as a sinner, goes through the school of suffering, tutored by Karma and trained in wisdom, seeks the eternal light ultimately in reincarnation. That is the Path of occultion way of God, the Law of Evolution.

BIRTH OF THE WORLD

By

S. D. NARAYANASWAMI

To describe in detail the birth of the world its creation and objects there in world occupy a study of our life time.

As per Hinduism it can be narrated as follows :

When Lord Siva was in Mount Kailas, he was worshipped by the Nandi Devi, Vyakramapather, Bhiringi Maha Rishi, Yakshas, Kinnaras, 33 million Devas, 48 thousand Rishis, Kimpurushas Garuda Gandharvas and thousand of devotees surrounding him with their hands on their heads.

Sakthi otherwise known as Paravathi asked Siva about the birth of the world. Then Siva started to narrate her in a concise form about the birth of the world.

He said that he is invisible in all the worlds. He is omnipotent and omnipresent. He is with form and without form. He is intelligence. He is Deva and a human being also. He is a male and a female. He is a beast and a reptile. He can move, he can fly, and he can live in water. He is a tree and is a river. He is everything and nothing. He is everlasting and joyful. He is beyond mind and speech. He is only the solitary being in the world. He represents prakirthis, represents three gunas, "Rajas, Thamas & Sathvika" He represents the thirumurthis, Brahma, Vishnu and Maheswara. He represents the ignorant atmas coming from impure non-intelligence. He represents the mind, the sky, the fire, the water, the earth, the gnanendrias or the sense of touch, taste, smell, hear and perception. He represents the Karmendrias such as mouth, feet, hands etc. He represents with prana and apana. In one word he represents everything.

Siva continued saying that the globe is nineteen crores and seventy lakhs square miles in extent. It is divided into seven islands, such as Jumbhu, Plaksha, Salmala, Kusai, Pushkara, Saka and Crouncha. These things are surrounded by seven big oceans, such as salt water oceans, they are sugar kandy juice ocean, honey ocean, ghee ocean, butter milk ocean, milk ocean, and drinkable transparent water ocean. Of these Jambu island is in the centre. In the middle of this Jambu island is the Meru Mountain, having a distance of fourteen thousand yojanas with a height of four thousand yojanas. Its summits is thirty two thousands yojanas wide.

Himachalam, Hemakutam and Nishadan mountains lie to the south of this Meru mountains. Neelam, Swetham and srengam mountains lie north of the Meru Mountains. On the southern side of the Meru Mountains there exists three lands called Bharatham, Kimpurusham, and Harivarsham. These lands are each of nine thousands yojanas. On the east of this Meru Mountains Mantharam, Gandhamadanam, Vepulam, Suparswam mountains. Of these mountains Kadapatree is in Mandara, Jambu in Gandhamadana, peepul in Vepulagiri and banian in Suparswagiri.

The Naval tree called as Jambu in Gandhamadana is a very tall one and is known as Jumbudwipa. The fruits of this tree is that of an elephant and when dropped juice come out and runs as a river called Jambu River. Those who drink this juice will live a happy life free from grief, illness and old age.

There are four springs namely, Arunam at the foot of Mandara Manasarover at

the foot of Gandhamadana, Cold water lake at the foot of Vepulgiri and a big lake in Suparswagiri.

The Ganges which starts from the feet of Mahavishnu flows on four sides as four rivers, Sithai, Alakananda, Saksharasu and Bhathra. The sandy soils near these banks of the river mentioned are of golden colour, the banks are as brilliant as gems and the surroundings resemble that of diamonds.

Siva further narrated that Bharathavarsha is situated to the south of Himalaya Mountains. This is otherwise called "Karmabhoomi". Those who do charitable deeds in these lands will go to heaven of Devalokam and the sinners to the hell or Narakalogam. To the east of this land live Kirathakas, on the west Yavanas, on the south Andhras on the north Sirusthavas. In the centre of this land live thirty crores of Brahmins, Kshatriyas, Vysyas and Sudras, the embodiment of four castes.

River Ganges, Indus, and Brahmaputra rise from Himalaya Mountains; Godavari, Bhima and Tapathi from Vindya Mountains; Krishnaveni and Kaveri from Sahya Mountains; Vaigae and Thamraparni from Malaya Mountains, relieve the sins of those people who bathe in and drink the sacred water and make them pure.

In the Karma Land "Jumbudwipa" the people give cows alms, perform great deeds of sacrificial fires and do penance. This is considered as the best of all the lokas. Even devas wish to have a birth in this world. In other worlds there is no such acts described above but they simply enjoy life.

Next in size to this loka is Plaksha. In this there are the following mountains: Gomathakam, Chandram Naradam, Dundubi somakam, soomanas, viprarajam. Devas and Gandharvas dwell here. They are blessed with long life.

Next in size to this loka is the Salmali. There are seven mountains here. Swetham, Haritham, Peethum, Rohithum, Thithubham, Manavam and Suprabham.

Twice in size to this land in this Kusi World. Here Asuras, Devas, Gandharvas, Kimpurushas and the other four castes dwell with great pleasure. In the vicinity of this Loka is the Krouncha Loka. There are seven rivers named Gowri, Kombonnathi, Sandhya, Rathi, Manojava, Kiyathi and Pundareeka. The people here always meditate on yoga principles.

Adjuscent to this world is the Saga world. This has seven mountains named Udayagiri Jalatharam, Baratha, Saman, Astagiri, Ambigigiri and Kesari Mountain. In this world people worship the Sun God. The biggest of all worlds and adjuscent to Saga world is the Pushkara world. Here the biggest of all the lakes named Manasarovar with lotus flowers of five yojanas height. The people there are devoid of desires, envy, make no distinction from good and bad, always speak truth, wear golden ornaments and garments and live comfortable for thousands of years.

On hearing this Dhakshayani was much pleased and asked Siva as to what is meant by Brahmandam. Siva exclaimed that it is from him that these skies originated and from the skies atmosphere came and from Vayu "Air" came Agni "Fire". It is from the fire water sprang, and from the water earth came into existence. Brahmadeva the embodiment of five elements originated and created this Brahmandam.

There are seven worlds in this Brahmandam: 1. Athala 2. Vithala 3. Suthala 4. Tharathala 5. Mahathala 6. Rasathala and 7. Pathala, And there are seven lokas called as sargas namely 1. Bbooloka, 2. Bhooar-Loka 3. Maholoka, 4. Gnanaloka, 5. Tapoloka 6. Pithruloka 7. Sathyaloka. Below the earth lie darkness hallows and water. Beneath them are hells where sinners are torched. The different hells are, Rouravam, Sookaram, Rotham, Thalam, Visanam, Mahajuvalam, Thapthhakumbam, Lavanam, Vilochitham, Ruthirambam, Vithrani, Kirumisam, kiramibojanam, Aspithirm, Krishnam, Lalapateham, Boyavakam, Agni-

juvalam Aksiram, Santhamasam, Krishna-suthram, Thamasu, Ahavasu, Swabjanam Aprathistam. Rourava hell is the place where people are torched according to their sins by bees. In the Sookaram hell people are torched by swine. In the Rotham hell people are made to fall from a palmara tree. In the thalam hell people are sawn by handsaws. Vishanam means burning fire. In the Mahajuvalam hell people are put in the boiling oil canes. At the tapthakumbam hell blood being absorbed. In the Vilochitham boiling deposited. At the Ruthirambam hell blood river impossible to cross Vithrani where worms actually bore the skin. Kirumesam is a place where unbearable cold. Kirumibojanam where actually worms are eaten. Asipathram is a place where bad odour and smell is unbearable even for a second. Like these there are several crores of hells under the sway of Yamadharma. The Yamadoothas torcher the sinners in proportion to their sins.

Siva then continued regarding genealogy of Brahma. He exorted that from the body of the Brahma the creators were born, six sons named Athari, Pulashya, Kiran, Krutha and Pulakam. Dhaksha was born out of the right leg and Thareni was born out of the left leg of the Brahma. Out of the six sons of Brahma Kasiber is the son of Arisi.

Siva exclaimed that he was telling about Kasiber son of Arisi and continued to say that Thaksha born of Brahma out of the right leg married Thareni the girl born out of the left leg of Brahma and brought forth one thousand sons. These thousand sons uphelled Brahmacharyam and performed penance. So Thaksha got other fifty girls through Thareni his other wife. Kirthi one of the girls who got married to Manu named DHARMA brought forth twenty seven girls named, Asvini, Bharani, Kruthikai, Rohini, Mrigusirsham, Thiruvathirai, Punarposam, Poosam, Ayelyam, Magam, Poornam, Uthieam, Astham, Chittrai, Swathi, Visagam, Anusham, Katti,

Mulam, Puradam, Uthiradam, Thiruvonnam, Avittam, Sathayam, Purattathi, Uthirattathi, and Revathi. All the above girls were got married to the moon. The other thirteen girls of Tharani were given in marriage to Kasiber and through Athithi one of the wives of the Kasiber the following are sons: Agnisan, Thatha, Bakan, Thuvatta, Mithiran, Varunam, Aryamanam, Vivachoon, Savitha, Poosha, Indra, and Vishnu. Hiranya was born to Thithi another wife of Kasiber brought forth Hiranya and Hiranyaksha. Hiranya begot Prahladha through Kumban, Nirum'ban, and Virochanam were born. Thro - Virochanam Bali was born and Banasura son of Bali Chakravarthi was responsible for the birth of Dhanu begot forty sons named Viprasidhi, Namukasu, Sankaranamam, Balaman, Veloman and others. Each of these forty begot several issues and thus the decendants increased and innumerable kings rose out of the set family.

Siva continued to say that he has finished with the births of various decendants of Kasiber and said that through Dharma who gave birth to five daughters namely Kaki, Senai, Pasini, Thirutharastrai, and Suki. Of this Kaki gave birth to crows, Sevai gave birth to all birds, Pasini gave birth to eagles and owls and Suki all parrots.

Through Muni wife of Kasiber gave birth to Maragi, Manthal, Arini, Pathiramathi, Mutpangi, Sarathuthi, Suvathi, and Surasu numbering in all eight daughters. Of these Mirugai gave birth to all the swine, and Manuthai to all the animals, Arini to all kind of monkies, Pathiramathi gave birth to all Iravatha elephants, Saravathi to all lions and tigers; Surasai gave birth to three daughters namely Rohini, Pathirangi, and Kanthurva. Of them Rohini gave birth to all deers, Pathirangi to all kind of trees, crepeers, and bushes and Kanthurva gave birth to all the horses. Siva said he will continue about the SOLAR SPHERE next.

REVENUE DEPARTMENT

ANDHRA (INAM) TENANTS RESTORATION TO POSSESSION RULES, 1957.

(Memorandum No. 47378 - J/57, Revenue, 17th May, 1958.)

[Andhra (Inam) Tenants Restoration to Possession Rules as modified by the Assembly are hereby Republished for General Information.]

In exercise of the powers conferred by section 13, read with sections 8 and 9 of the Madras Estates Lands (Andhra Amendment) Act, 1956 (Andhra Act, XXXV of 1956) and in supersession of the Andhra Inam Tenants Protection Rules, 1955, published at pages 194-196 of the Rules Supplement to Part II of the Andhra Gazette, dated the 4th August, 1955, the Governor of Andhra Pradesh hereby makes the following rules, the same having approved by the Andhra Pradesh Legislative Assembly, as required under sub-section (2) of section 13 of the said Act.

RULES

1. These rules may be called the Andhra (Inam) Tenants Restoration to Possession Rules, 1957.

2. In these rules, unless there is anything repugnant in the subject or context, "Act" means the Madras Estates Land (Andhra Amendment) Act, 1956 (Andhra Act XXXV of 1956); and "section" means a section of the Act.

3. A notice under sub-section (2) of section 8 shall be in writing and, shall be signed by the tenant serving the notice.

4. Every such tenant shall serve a separate notice in respect of the land or lands in hamlet or khandriga of an inam village referred to in sub-clause (ii) of clause (d) of sub-section (2) of section 3 of the Madras Estates Land Act, 1908.

5. The Notice shall contain the following particulars, namely :—

(a) the name of the hamlet or khandriga of the Inam village, in which the Inam land is situated ;

(b) the name of the inamdar or the names of the inamdars where there are more than one inamdar ;

(c) the name of the person or persons who is, or are, in possession of the land at the time of the notice ;

(d) the survey number and extent of the land ; if the village has not been surveyed, the paimash number or the local name ; the approximate extent and the boundaries of the land, from which he has been evicted, and to which he claims restoration ;

(e) the date or the approximate date on or about which the tenant serving the notice has been dispossessed ; and

(f) the date within which possession is demanded, that is, within thirty days from the date of service of notice.

6. (a) The notice shall be served on the inamdar or on the managing proprietor, if there are more than one shareholders, or on all the inamdars if no managing proprietor has been appointed or registered, and also on the person or persons, if any, in actual possession of the land in the following manner, namely:—

(i) by delivering or tendering it to the person or persons concerned and taking his or their acknowledgement in token of the receipt thereof; or

(ii) if delivery or tender as provided in sub-clause (i) is not immediately practicable, by affixing a copy of the notice on the outer door of the house or other conspicuous part of the premises in which that person or persons is, or are, known to have last resided or carried on business, or personally work for gain, and obtaining the attestation to that effect from two respectable persons of the locality or from a village officer having jurisdiction over that locality; or

(iii) if service as provided in sub-clause (i) and (ii) is not immediately practicable, by sending it by registered post and addressed to the person or persons concerned at his or their usual place of residence; and it shall be deemed to be served on the person or persons concerned on the date on which the notice will, in the usual course of post, be received by the addressee.

(b) In the case of an inam belonging to a religious, educational or charitable institution, the notice, shall be served on the trustee or the managing trustee of the said institution, and also on the person or persons in actual possessions of the land.

NOTE:—Any tenant serving a notice as aforesaid shall also send a copy of the said notice to the Commissioner, Hindu Religious and Charitable Endowments, Andhra Pradesh, in respect of religious or charitable institutions, and to the Director of Public Instruction, Andhra Pradesh in respect of educational institutions.

7. The proceedings in the Revenue Court in respect of applications for restoration of tenants shall be summary, and shall be governed, as far as possible, by the provisions of the Civil Procedure Code, 1908, (Central Act V of 1908) in regard to—

- (a) the issue and service of summons;
- (b) the examination of parties and witnesses;
- (c) the production of documents; and
- (d) the passing of orders.

8. Any person aggrieved by an order of the Revenue Court under sub-section (3) of section 8 may prefer an appeal under section 9 within *three months* from the date of the decision, or such further time as the Tribunal may allow, not exceeding a further period of two months, in its discretion.

9. (i) Every application filed under section 8 of the Act, shall bear a Court-fee label of the value of rupee one.

(ii) Every appeal to Tribunal under section 9 shall bear a Court-fee label of the value of rupees two.

K. VASUDEVA RAO,
Deputy Secretary to Government.

SOCIAL WELFARE AND LABOUR DEPARTMENT

MADRAS HINDU RELIGIOUS AND CHARITABLE ENDOWMENTS ACT —RULES RELATING TO THE SERVICE CONDITIONS OF THE TIRUMALAI-TIRUPATI DEVASTHANAMS ESTABLISHMENT— AMENDMENT

[G. O. Ms. No. 72, Social Welfare and Labour, 16th January 1958.]

In exercise of the powers conferred by sub-clause (i) of clause (x) of sub-section (2) of section 100 of the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments Act, 1951 (Madras Act XIX of 1951), the Governor of Andhra Pradesh hereby makes the following amendments to the rules relating to the service conditions of the Tirumalai-Tirupati Devasthanams Establishment, published with the notification of the Government of Madras in the Rural Welfare Department, dated the 27th February 1953, at pages 64-76 of the Rules Supplement to Part I of the *Fort St. George Gazette*, dated the 11th March 1953, the same having been previously published as required by sub-section (3) of the said section.

AMENDMENTS

In the said rules—

1. In rule 4, for the first proviso, the following proviso shall be substituted, namely :—

“ Provided further that the age-limit shall not exceed 35 years in the case of appointment by direct recruitment to the following posts :—

- (1) Civil Engineer,
- (2) Electrical Engineer,
- (3) Transport Engineer,
- (4) Assistant Engineer,
- (5) Engineering Supervisor,
- (6) Medical Officer,
- (7) Gosala Superintendent with Veterinary qualification,
- (8) Agricultural Demonstrator,
- (9) Transport Foreman,
- (10) Mechanic, Fitter, Driver, Turner, Welder-cum-Tinker, Electrician, Blacksmith, Painter Carpenter and Hammerman, of the Transport and Engineering Departments,
- (11) Machineman, Compositor, Binder, Ruling operator, Ruling Feeder and Ruling Receiver of the Press Department,

2. in rule 5, in the last paragraph for the words ‘the Act’ occurring at the end, the words “these rules” shall be substituted ;

3. In sub-rule (a) of rule 17, in clause (2) and in item (ii) of Explanation (3) for the words "provident fund or gratuity" the words "gratuity, pension or contributory provident pension fund" shall be substituted;

4. In rule 22 for the words "Madras University", the words "University to which the educational institutions are affiliated" shall be substituted;

5. In the Schedule :—

(i) In the entries in column (2) against items 1, 2, 55 and 60 to 61 in column (1) thereof, for the words "of Madras or Andhra or Annamalai University" the words "of a University in the State of Andhra Pradesh or Madras" shall be substituted;

(ii) For the entry in column (3), against item "3. Accounts Officer in column (1) thereof, the following shall be substituted, namely :—

"By loan of services of an Inspector or a Gazetted Officer drawn from the Local Fund Audit Department";

(iii) For the entry in column (2) against "14 Supervisor" in column (1) thereof, the following shall be substituted, namely—

"Upper Subordinate or L. C. E., Diploma or ten years' experience as Lower Subordinate".

(iv) In column (1), for the expression "45 Stable Superintendent", the expression "45. Gosala Superintendent" shall be substituted;

(v) Items 56 to 59 under the the head "S. V. O. Institute" shall be deleted;

(vi) Item 60 shall be renumbered as item 56 and in the item as so renumbered for the entries in columns (2) and (3), the following entries shall be substituted, namely :—

S. V. O. College.

(1)	(2)	(3)
56. Lecturer and Head of the Department.	Must hold a M.A., or B.O.L. Degree, First or Second Class of a University in the State of Andhra Pradesh or Madras.	(a) By promotion from the cadre of Pandits. or (b) By direct recruitment.

(vii) Items 61 and 62, shall be renumbered as items "57 and 58" respectively.

MIRZA NAJAF ALIKHAN,
Secretary to Government

GOVERNMENT OF ANDHRA PRADESH

ABSTRACT

RULES :—Madras Hindu Religious and Charitable Endowments Act, 1951 Write off of irrecoverable amounts and grant of loans to religious institutions :

—Draft Rules, Confirmed.

HOME (ENDOWMENTS III) DEPARTMENT

G. O. Ms. No. 169

Dated 20th May, 1958.

APPENDIX

NOTIFICATION I

In exercise of the powers conferred by sub-section (1) and clause (j) of the sub-section (2) of section 100 read with section 24 of the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments Act, 1951 (Madras Act XIX of 1951), the Governor of Andhra Pradesh, hereby makes the following rules, the same having been previously published as required by sub-section (3) of section 100 of the said Act.

RULES

1. No amount due to a religious institution other than the Tirupati Devasthanams shall be written off the account except with the previous permission of :—

- (i) the Deputy Commissioner, if the amount does not exceed Rs. 500;
- (ii) the Commissioner, if the amount exceeds Rs. 500 but does not exceed Rs 1000;
- (iii) the Government in other cases.

2. No amount due to the Tirumalai-Tirupati Devasthanams shall be written off the accounts except with the previous permission of :—

- (i) the Executive Officer of Devasthanams if the amount does not exceed Rs. 500/-;
- (ii) the Board of Trustees of the Devasthanams if the amount exceeds Rs 500/- but does not exceed Rs. 1,000/-;
- (iii) the Commissioner, if the amount exceeds Rs 1,000/- but does not exceed Rs. 2,000/-;
- (iv) the Government in other cases;

3. The permission to write off shall be given only in respect of an amount which, in the opinion of the officer or authority concerned, is irrecoverable.

NOTIFICATION II

In exercise of the powers conferred by clause (k) of sub-section (2) of section 100 of the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments Act, 1951 (Madras Act XIX of 1951), the Governor of Andhra Pradesh hereby makes the following amendment to the rules published with the Notification of the Government of Madras in the Rural Welfare Department dated the 21st September 1951, at pages 523-544 of the Rules Supplement to Part I of the Fort St. George Gazette, dated, the 25th September 1951, as subsequently amended, the same having been previously published as required by sub-section (3) of section 100 of the said Act.

AMENDMENT

In rule 6 of the said rules,—

(1) in sub-rule (i) after clause (d) the following clause shall be inserted, namely :—

“(e) in loans on promissory notes to needy but solvent religious institutions with the previous sanction of the competent authority who shall satisfy itself as to the repaying capacity of the borrowing institution and the urgency and the need for raising such loans.

Explanation :—The competent authority to sanction the grant of loans shall be—

(i) the Assistant Commissioner, if the amount of the loan does not exceed Rs. 1,000/- in respect of institutions under the jurisdiction of the Area Committee of his division and notified institutions in his division, other than those included in the list published under section 38,

(ii) the Deputy Commissioner, if the amount of the loan does not exceed Rs. 1,000/- in respect of religious institutions included in the list published under section 38 and in respect of other religious institutions if the amount of the loan exceeds Rs. 1,000/- but does not exceed Rs. 2,500/- ;

(iii) the Commissioner, if the amount of the loan exceeds Rs. 2,500/- but does not exceed Rs. 5,000/- in respect of all religious institutions; and

(iv) the Government, if the amount of the loan exceeds Rs. 5,000/- in respect of all religious institutions.”

(2) sub-rule (2) shall be omitted.

GOVERNMENT OF ANDHRA PRADESH ABSTRACT

RULES:—The Madras-Hindu Religious and Charitable Endowments Act, 1951.
Certain amendments to rules. —CONFIRMED

HOME (ENDOWMENTS IV) DEPARTMENT

G. O. Ms. No. 1025

Dated 6th May, 1958.

APPENDIX NOTIFICATION

In exercise of the powers conferred by sub-sections (1) and (2) of section 100 of the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments Act, 1951 (Madras Act XIX of 1951), the Governor of Andhra Pradesh hereby makes the following amendments to the rules published with the notifications of the Government of Madras in the Rural Welfare Department mentioned in Annexure II to this notification as subsequently amended, the same having been previously published as required by sub-section (3) of section 100 of the said Act.

ANNEXURE I AMENDMENTS

Rules made for purposes of sections 2 and 3.

In rule 1, for the word “daily” the words “weekly or fortnightly” shall be substituted.

Rules made under section 15.

In rule 14, for the words “the members of the Committee” the words “the members of the Committee and the Commissioner” shall be substituted.

Rules made for the purposes of section 29 (1) and (3).

For sub-rule (2) of rule 1, the following sub-rule shall be substituted, namely:—

“A copy of the notice shall be published—

(a) by affixture on the notice board of Office of the Commissioner and the Assistant Commissioner having jurisdiction over the area in which the math or temple concerned is situate;

(b) by affixture on the notice board or the front door of the math or temple concerned;

(c) by affixture on the notice board of the Office of the Municipal Council or the Village Chavadi and if there is no Village Chavadi in some other public place in the Village in which the math or temple concerned is situate;

(d) by affixture in another conspicuous place in the locality which may be selected by the Commissioner in his discretion;

(e) by affixture at some conspicuous place in the Village or Villages in which the properties concerned are situate;

(f) in a weekly or fortnightly newspaper published in the language of the locality where the math or temple concerned and the village or villages in which the properties concerned are situate;

Provided that the Commissioner may dispense with the publication in the newspapers in cases where the cost of the publication will not be commensurate with the value of the transaction:

Provided further that the Commissioner shall have power with due regard to the financial conditions of the institution to order recovery of the cost of publication from the institution concerned; Such publication shall be deemed to be sufficient information to persons having interest."

Rules made for purposes of section 35 (1) :

In rule 1, for clause (i) the following clause shall be substituted, namely:—

"(i) in the language of the locality in a weekly or fortnightly newspaper in circulation in the locality where the math or temple concerned is situate :

Provided that the Commissioner may dispense with the publication in the newspapers in cases where the cost of the publication will not be commensurate with the value of the transaction :

Provided further that the Commissioner shall have power with due regard to the financial condition of the institution to order recovery of the cost of the publication from the institution concerned, and "

Rules made for purposes of sections 63 (1) and 64 (1) :

Rule 3 shall be omitted.

Rules made under section 100 (1) and (2) (c)

(i) For rule 1, the following rule shall be substituted:—

"1. The Commissioner or Deputy Commissioner or an Assistant Commissioner acting under the powers delegated to him under sub-section (3) of section II of the Act or vested in him under any of the provisions of the Act or the rules framed under section 100 (2) (p) and (x) (ii) of the Act (hereinafter referred to in these rules as appropriate officer) or the Government may in any proceeding taken by or instituted before him or them under the provisions of the Act, issue notice to the trustee or the executive officer of the religious institution concerned or the respondent in any application filed before him or them to show cause against any action proposed to be taken or applied for."

(ii) In rule 2, for the words "at the rate of annas eight for each respondent", the words "at such rate as may be fixed from time to time by the Government or by the Commissioner after obtaining the approval of the Government for preparation of process and postal expenses for issue of registered notice to each respondent" shall be substituted.

Rules made under section 100 (2) (e)

(i) In rule 1, for the words "charges at the rate of eight annas for each respondent or other party to whom notice has to be issued for preparation of the process

and postal expenses" the words "such charges as may be fixed from time to time by the Government or by the Commissioner after obtaining the approval of the Government for the preparation of the process and postal expenses and the issue of registered notice to each respondent or other party to whom notice has to be issued" shall be substituted.

(ii) In rule 2, for the words "the charges for issue of each summons at the rate of eight annas for each person for preparation of process and postal expenses for the issue of summons" the words, "such charges for issue of each summons as may be fixed from time to time by the Government or by the Commissioner after obtaining the approval of the Government for preparation of the process and postal expenses for the issue of summons by registered post" shall be substituted.

Rules made under Section 100 (2) (g)

Rule 11 shall be omitted.

Rules made under Section 100 (2) (m)

(i) in rule 7, after the words "in value" the words "or to accept security of unencumbered immovable property equal in value to two years' rental" shall be inserted.

(ii) Rule 12 shall be omitted.

Rules under section 100 (2) (t)

In column (2) of the statement in rule 1 of Part II of the rules, for the words "Inter Class" against the entry "3001 to 10,000" in column (1) thereof the words "II Class" shall be substituted.

Rules under section 100 (2) (y)

In Part I—

(i) in sub-rule (1) of rule II, for the words "fifteen days" leave with pay in a year" the words "fifteen days leave with full pay in a year" shall be substituted; and

(ii) in sub-rule (2), after the words "Leave on medical certificate the words "with full pay" shall be inserted.

ANNEXURE II

<i>Date of Notification</i>	<i>Part, page number and date of the Fort St. George Gazette in which published.</i>
21—9—1951	Pages 523—544 of Rules Supplement to Part I of the Fort St. George Gazette Dated 25—9—1951.
12—3—1952	Pages 181—188 of Rules Supplement to Part I of the Fort St. George Gazette Dated 18—3—1952.
18—5—1952	Pages 266—269 of Rules Supplement to Part I of the Fort St. George Gazette Dated 11—6—1952.

GOVERNMENT OF ANDHRA PRADESH

ABSTRACT

HINDU RELIGIOUS AND CHARITABLE ENDOWMENTS (ADMINISTRATION) DEPT.—
Conversion of the post of the Special Officer, Hindu Religious and Charitable Trusts into that of a Deputy Commissioner—Distribution of jurisdiction between the two Dy. Commissioners—Notification—Issued.

HOME (ENDOWMENTS I) DEPARTMENT

G. O. Ms. No. 1331.

Dated 6th June, 1958.

Read the Following:—

G. O. Ms. No. 608, Home (Endowments) Dated 4-4-1958.

ORDER :—

In G. O. Ms. No. 608, Home (Endowments) Dated 4th April 1958, sanction was accorded for the conversion of the post of Special Officer, Hindu Religious and Charitable Trusts into that of a Deputy Commissioner in the Hindu Religious and Charitable Endowments (Adm) Department with effect from 1st April, 1958 with headquarters at Vijayawada. It has also been ordered that the jurisdiction of the two Deputy Commissioners in Andhra Area should be divided suitably after calling for proposals from the Commissioner, Hindu Religious and Charitable Endowments (Administration) Department. The Commissioner has since submitted proposals that the jurisdiction of the two Deputy Commissioners in the Andhra area may be divided as specified below :—

*Deputy Commissioner with
Headquarters at Vijayawada.*

Srikakulam
Visakhapatnam
West Godavari
East Godavari
Krishna

*Deputy Commissioner with
Headquarters at Kurnool.*

Guntur
Nellore
Anantapur
Kurnool
Cuddapah
Chittoor.

Government accept the proposals of the Commissioner.

2. The Government also direct that the work done by the Special Officer, Hindu Religious and Charitable Trusts with regard to the enquiries into the mismanagement of properties belonging to the Hindu Religious and Charitable Trusts created for public purposes and in particular whether there has been wrongful enjoyment of such properties (including cases of breach of trusts, express or constructive) and the methods by which the said properties can be recovered and properly administered, be entrusted to the two Dy. Commissioners in their respective jurisdictions. Orders investing powers to the two Deputy Commissioners under Section 11 of the Commissions of Inquiry Act, 1952 will be issued separately.

(By Order and in the name of the Governor of Andhra Pradesh)

V. RAJESHWAR RAO,
Secretary to Government.

To

The Commissioner, H. R. & C. E. (Admn.) Department, Hyderabad (Dn.)
The Deputy Commissioner, H. R. & C. E. (Admn.) Department, Masulipatam
and Vijayawada.

The Director of Treasuries, Hyderabad.

Copy to All Assistant Commissioners, H. R. & C. E. (Adm) Dept.

Copy to Endowments II, III Sections.

Copy to File bearing C. No. 40222/ Endts I/58.

Copy to Stock file. True copy/forwarded/By Order.

SUPERINTENDENT.

GOVERNMENT OF ANDHRA PRADESH

ABSTRACT

Trusts—Wrongful enjoyment—Enquiry—Provisions of the Commissions of Inquiry Act, 1952 made applicable to the Deputy Commissioners, H. R. & C. E. (Adm) Department, Vijayawada and Kurnool.

HOME (ENDOWMENTS I) DEPARTMENT

G. O. Ms. No. 1332.

Dated 6th June, 1958.

Read the following:—

1. G. O. Ms. No. 608, Home (Endowments) Dated 4-4-1958.
2. G. O. Ms. No. 1331 Home (Endowments) Dated 6-6-1958.

ORDER:—

The appended notifications will be published in the Andhra Pradesh Gazette.
(By Order and in the name of the Governor of Andhra Pradesh)

V. RAJESHWAR RAO,
Secretary to Government.

To

The Deputy Commissioners, H. R. & C. E. (Adm) Department, Vijayawada and Masulipatam.

The Director of Printing, Hyderabad for publication of the Notification in the Andhra Pradesh Gazette.

The Commissioner, H. R. & C. E. (Admn.) Department, Hyderabad. Dn.

Copy to All Assistant Commissioners, H. R. & C. E. (Adm) Department.

Copy to Endowments (Administration) Department.

Copy to Endowments II and III.

Copy to Stock file.

True Copy / Forwarded / By Order.

Superintendent.

APPENDIX NOTIFICATIONS

I

Whereas, in G. O. Ms. No. 1331 Home (Endowments) Dated 6-6-1958, two Deputy Commissioners, H. R. & C. E. (Adm) Departmen with their headquarters at Vijayawada and Kurnool have been appointed, to inquire into the alleged widespread mismanagement of properties belonging to the Hindu Religious and Charitable Trusts created for public purposes and in a particular whether there has been wrongful enjoyment of such properties (Including cases of breach of trusts, express or constructive) and to suggest methods by which the said properties can be recovered and properly administered ;

AND WHEREAS the Government of Andhra Pradesh are of opinion that all the provisions of the Commissions of Inquiry Act, 1952 (Central Act IX of 1952), should be made applicable to the aforesaid officers;

Now, THEREFORE, in exercise of the powers conferred by section 11 of the said Act, the Governor of Andhra Pradesh hereby directs that all the provisions of the said Act, shall apply to the Officers aforesaid ;

II

Whereas the Government of Andhra Pradesh are of opinion, that having regard to the nature of the inquiry to be made and other circumstances of the case, all the provisions of the sub-section (2) (3), (4) and (5) of section 5 of the Commissions of Inquiry Act, 1952 (Central Act LX 1952), should be made applicable to the Deputy Commissioners of the Hindu Religious and Charitable Endowments (Adm) Department appointed in G. O. Ms. No. 1331 dated 6th June, 1958.

Now, therefore, in exercise of the powers conferred by sub-section (1) of the said section 5, the Governor of Andhra Pradesh hereby directs that all the provisions of the said sub-sections (2), (3), (4) and (5) shall apply to the officers aforesaid.

PROCEEDINGS OF THE COMMISSIONER FOR HINDU RELIGIOUS AND CHARITABLE ENDOWMENTS (ADMINISTRATION) DEPARTMENT : ANDHRA PRADESH : HYDERABAD (DECCAN)

Present :—SRI P. LAKSHMAYYA, B.A., B.L., *Commissioner.*

ORDER NO. 297 ESTABLISHMENT : DATED 3-6-1958

Sub :—HINDU RELIGIOUS AND CHARITABLE ENDOWMENTS (ADM) DEPARTMENT—
Readjustment of the jurisdiction of the Assistant Commissioners, Guntur and Ongole and fixation of Head quarters—orders issued.

Read :—1. Commissioner's H. R. & C. E., (Adm) Department Andhra State
Guntur order No. 223 dated 4-11-1955.

2. G. O. Ms. No. Home (Endowments-I) Department dated 20th May, 1958.

In exercise of the powers vested in him under Section 11 (i) of the Hindu Religious and Charitable Endowments Act (Madras XIX of 1951) read with G.O. second cited, the Commissioner, Hindu Religious and Charitable Endowments (Administration) Department Andhra Pradesh, Hyderabad (Dn) cancels the present jurisdiction of the Assistant Commissioners, Guntur and Ongole as fixed in the reference first cited and refixes the territorial jurisdiction of the said Assistant Commissioners as specified below :

1. GUNTUR DIVISION: Guntur, Sattenapalli, Narasaraopet, Vinukonda and Palnad Taluks with Guntur as Head quarters.
2. BAPATLA DIVISION: Bapatla, Ongole, Tenali and Repalli taluks with Bapatla as Head-quarters.

The Assistant Commissioner, Hindu Religious and Charitable Endowments, Ongole shall make immediate arrangements to shift his head quarters to Bapatla without any further delay.

The Assistant Commissioners, Guntur and Ongole are requested to transfer the files of the respective taluks to the concerned Assistant Commissioner with a list.

The action taken in implementing the above orders should be reported in 3 days.

P. LAKSHMAYYA,
Commissioner.

SRI SAILAM TEMPLE RENOVATION PRESENTATION OF PURSES AT NELLORE

Shri P. Lakshmayya, B.A., B.L., Commissioner, H.R. & C.E. (ADMN) DEPT. Hyderabad, visited Nellore on 17-5-58 to attend on 18-5-58 the pleasant function of presentation of two purses, one for Rs. 7000/- donated by the devotees of Bhramaramba Mallikarjunaswamy of SRISAILAM in Nellore and Cuddapah districts for renovation of the sacred and archeologically important temple of SRISAILAM and another cheque for Rs. 3380/- donated by Srimathi Ponnaluri Lakshamma and her daughters Srimathi Devireddy Eswaramma of Mudivarthi and Srimathi Sannapareddy Kowsalyamma of Kovur in Memory of Late Sri Ponnaluri Lakshmi Narasa Reddy at the instance of Sri Devireddy Kodandarama Reddy of Mudivarthi, for the construction of a cottage at Srisailam.

In the morning, there was "Kavitaghoshthi" presided over by Shri Pydi Lakshmayya, in the town hall at which the following poets and critics participated after Vedaparayanam.

- POETS:—1. Deepala Pitchayya Sastrulu.
2. Durbha Ramamurthy Garu.
3. Vundelu Konda Reddy.
4. Poluru Hanumajjanaki Rama Sarma.
5. Siddhantam Mallikarjuna Rao.
9. Akula Subrahmanyam.
7. Duvvuru Ramalinga Reddy.
8. Dindiga Subbaraya Sastry.

- CRITICS:—1. Marupuru Kodandarama Reddy Garu, Editor, Mandakini.
2. Paturu Subbaramiah Garu of the monthly journal "Sasi".

The main theme of discussion was the relationship between the Hindu Philosophy and poetry and the cult of Bhakti in Telugu Poetry which had an unique feature in this that at a time when Nihilish and Niriswaravadis on one side and fanatics of Vishnavism and Shaivism on the other side were under-mining the very essence of rightful conduct in relation to God and Universe, the poets sang the praise understanding between the two cults of Vishnavism and Shaivism. In the evening there was a public meeting in the Town Hall when the purses were presented by Shri Devireddy Kodandarama Reddy, a member of the Reception Committee and also the Trustee of Shri Kumbheswaraswamy temple, Komarica. The guests of the evening including the President Shri P. Lakshmayya were welcomed by Shri K. Ramakrishappa, B.A., Assistant Commissioner, H.R. & C.E., Nellore.

The function commenced with the prayer by Kumari Subbalakshmi, daughter of Sri K. L. Narayana Rao, Ex. Agent Imperial Bank of India, Nellore, in her melodious tone and by Sri D. Ramamurthy of Nellore. The Assistant Commissioner, addressed the audience on the importance of Srisailam Devasthanam and related the steps taken for collecting of subscriptions in Nellore & Cuddapah districts in his charge. In addition to the donations now collected, the Assistant Commissioner said that the following gentlemen have promised to donate not less than Rs. 3380/- each for construction of cottages at SRISAILAM.

1. Sri Ponnaluri Kotamma, wife of Ramanareddi, Cherlapalem, Kovur taluk Nellore district in memory of her mother late Srimathi Amuluru Venkamma.
2. Sri Banda Seetharami Reddy, Annareddipalem, Kovur taluk, Nellore Dt.
3. Sri Dodla Lakshminarasa Reddy, Penuballi, Kovur taluk, Nellore Dt.
4. Sri Menakuru Brothers, Buchireddipalem, Kovur taluk, Nellore Dt.
5. Sri Devalla Subbarami Reddy, Modegunta, Kovur taluk, Nellore Dt.
6. Sri Kamisetti Subbarayudu Setty and son, Nawabpet, Nellore town.

The Assistant Commissioner, expressed his confidence that more than Rs. 20,000/- can be expected as donation from Sri Dodla Lakshminarasa Reddy, Penuballi, Kovur taluk as he generally known as Danakarna. It will be possible to collect donations of at least a lakh of rupees more. The Commissioner gave a learned discourse of the importance of temples and expressed his grateful thanks to the donors who have come forward with munificent donations already given and the liberal promises now made. He appealed to the audience to cultivate the habit of Bhakti which is the easiest way for common man to reach the ultimate and to make the best use of the rich wealth of temples that has been left to us by our ancestors. The meeting closed with dance recitals by Kumaris Leela and Sudevi and One act play of Sri Alluri Seetharamaraju written by Akula Subrahmaniam and enacted by "FRIENDS UNION" under the directions of Sri N. V. Subba Rao and vote of thanks by Sri Devireddi Kodandarama Reddy.

Messages were received from Sri Anagani Bhagavantha Rao, Minister for Endowments; Chief Justice Sri P. V. Rajamannar; Sri P. V. Ranga Reddy, President, Andhra Pradesh Congress Committee, Sri Nijalingappa of Mysore, Sri K. M. Munshi of Bombay, Sri Uddandaraman, Commissioner, Endowments, Madras, Sri S. Govinda Rajulu Naidu, Vice Chancellor, Venkateswara University, Sri K. Ranga Reddy, Minister for Home, Andhra Pradesh, and Sri B. Sadasiva Rao, Nellore and others.

Earlier on the evening of 17-5-58, the Commissioner visited Mypadu, a village 14 miles from Nellore where beautiful renovation work has recently been done at a cost of about Rs. 30,000/- to the Gopuram, Vimanam and the other interior of Sri Prasanna Visweswaraswamy temple by one very good architect, Sri Tangavelu Achary of Ramnad district.

SISUDAN

By Vidwan A. Subbaraya Gupta M. A. B. O. L., Research
Scholar & Journalist & Senior Telugu Pandit, Pedakallepalli

“Many children many cares, no children, no felicity”, Says the famous American author ‘Bovee’. But, just as there is no even distribution, obtaining in this imperfect world, of earthly goods like lands, houses and riches, there is no even distribution of the so-called heavenly goods-children. It is indeed strange to find more often than not, that is mostly those poor folk deficient in the various earthly goods, possess largely these heavenly goods of children, whereas the rich and the wealthy rolling in all kinds of earthly goods would have very few or no children at all. As a result of such a lop-sided state of society, the condition of the poor already distressed by poverty becomes worsened on account of excess of children, while the rich and wealthy, despite all the comforts that their earthly possessions can procure them, are obliged to feel badly wanting and to find their lives not worth-living for want of children. Is it not wise, under such circumstances, that our protagonists of egalitarian society, take necessary steps and adopt such measures and such means as are required to bring about an exchange between the rich and the poor, of their respective possessions to the extent necessary for an all round happiness? I trust that the peaceful way of love and affection by which the ‘Bhoodan Movement’ of our revered Acharya Vinoba Bhave and other Sarvodaya workers in the country is conducted will be greatly promoted, if this ‘Sisudan’ scheme will be properly integrated and dovetailed with their present Bhoodan, Sampatdan and other ‘dan schemes and movements’, and the Socialis-

tic pattern of Society aimed at by our Nehru’s Government will be ushered in, sooner and more effectively than otherwise.

Moreover cheaper foods like greens, which alone the poor loaded with many mouths to be fed, of their children can afford to buy in plentiful enough quantity, are of greater fecundity than the costly foods. So, if the poor are relieved of their surfeit of children and simultaneously made richer with Bhoodan and Sampathdan in return for their ‘Sisudan’ they can go for costly foods and there will consequently be a check to the growth of population which is now gradually increasing year after year and assuming menacing proportions. This fact regarding value of foods has been borne out by my own expenditure in my own family and many food experts too have confirmed my theory.

Again it is the learned, the virtuous and the idealists, though industrious, would be mostly lacking in those earthly goods that are absolutely necessary to help them bring up their children as worthy citizens; and make their noble ideals and achievements properly yield public good; and also make their contributions to the good of the public and the world at large. The coexistence of some of the children, from their early age, of these high-souled people with the children of those rich and realistic worldly-wise folk, would bring about a happy harmony of both the talents necessary for an all-round prosperity of all the people alike. And surely they will provide a steady but sure check to the present unhealthy

gross materialistic atmosphere afflicting our modern society.

This 'Sisudan' involving as it is likely to, some gift on the part of the poor to the rich who lack in that felicity of children, in return for the gift they inherently lack but receive of riches from the latter, would provide a two way traffic and can more effectively and speedily and more harmoniously and peacefully bring about the Socialistic revolution, with the willing co-operation of all the parties concerned.

It is an age-long truism that love and affection of foster parents for the children they nurse and bring up would be as a rule greater than the love and affection of their own parents. So there need be no fear of any friction or misgiving resultant of this movement.

This novel movement will in all probability cut across all classes of people irrespective of their language, caste and creed and gradually tend to eliminate all elements of difference and bring about the creation of a classless and casteless society thus ushering in a new millennium wherein, as our ancient sages sang and prayed 'Aputrah putrinahsanthu putrinahsantu pouthrinah.

Adhanah sadhanassanthu Jeventhu Saradam satham' (the childless will have children and the poor will become rich and all the living beings will live for a hundred years.)

It is said that even in the badly war-battered Western Germany the price-level of food has nearly settled down now at about 50% above the pre-war level. But in our blessed India, despite all vaunt and vain display that we have attained self-sufficiency in food under the First Five Year Plan, the present price-level of food, is about 20% (Now there is once again,

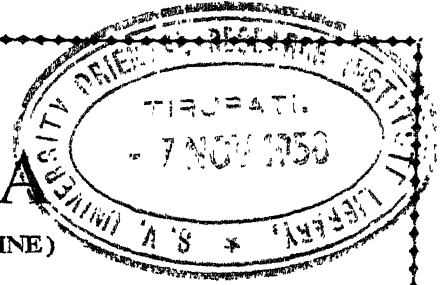
of late, perhaps owing to deficit financing envisaged under the prospective II Five Year plan an increasingly upward trend in prices of all kinds of commodities.) above the pre-war level. All the same it is complained that the money market is tight and so many suicides committed, due to want of food or want of money, or want of employment necessary to purchase food, have been constantly being reported. What is the reason for such a peculiar economic phenomena, facing our country?

I think, it is due to the comparatively greater disparity and gulf between the Haves and Have-nots in country not only in the sense that the rich have become richer and the poor have become poorer, but also in the sense that the rich families have shrunk in their members, while the poor families have swelled in their numbers during post-war than in the pre-war period. With their usual resourcefulness and genius for escaping fully or a higher rate of levy of Income Tax and Super Tax on their increased and ever increasing wealth and incomes, the rich subordinated their families so that members of these families have become shrunken. But the poor, with the increase in the cost of life and growth of dwelling scarcity, have been constrained to live together in larger groups than formerly and so their families undivided, though constantly growing have become swelled in their numbers. (This feature can be witnessed even among the city pavement dwellers). Consequently the purchasing power in terms of money of the Haves, has become unduly inflated and that the Have-nots has become crippled and is almost on the brink of extinction.

(To be continued)

ĀRĀDHANA

(A RELIGIOUS MONTHLY MAGAZINE)

VOL. IV

SEPTEMBER 1958

No. 9

EDITOR:

KALLURI VEERABHADRA SASTRI

HONORARY EDITORIAL BOARD

Sri D. SURYANARAYANASWAMY,
B.A.B.L.
Secretary, Law Dept.
Government of Andhra Pradesh, Hyderabad.

Sri N. RAMESAN, M.A., I.A.S.,
Deputy Secretary, Home Department,
Government of Andhra Pradesh, Hyderabad.

Sri R. SUBRAHMANYAM, M.A. Ph.D.,
Superintendent,
Department of Archaeology, Nagarjunasagar.

Sriman P. V. RAMANUJASWAMI, M. A.,
Retired Director, S. V. O. Institute,
Arsha Press, Visakhapatnam.

Sriman S. T. G. VARADACHARY,
M. A. (Hons.) *Principal,*
Narasimha Sanskrit College, Chittigudur,
Masulipatam.

Sri M. SOMASEKHARASARMA,
Department of Archaeology, Andhra University,
Waltair.

Sriman Pandita,
PARTHASARADHI IYYENGAR,
Agamacharya, Tirupati.

PUBLICATION OFFICE:

ĀRĀDHANA

OFFICE OF THE COMMISSIONER
Hindu Religious & Charitable Endowments
(Administration) Department, (Andhra Pradesh)
HYMAYAT NAGAR, HYDERABAD.

ANNUAL SUBSCRIPTION Rs. 12/-

PER MONTHLY COPY Re. 1/-

ఆ రా ధ న

విలంబి

మాసపత్రిక

భాద్రపదము

విషయసూచిక

తెనుగు

ముఖచిత్రము శ్రీమాణిక్యాంబిక - చక్షరామమ్మ	పుట
1. వేదమంత్రము - తాత్పర్య సహితము	255
2. సంస్కృతమ్ - శ్రీమద్భాగవతమ్ - మంగళాశ్లోకం	256
3. నారాయణీయము - 'భక్తి' విద్వాన్ కల్లూరి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యదీక్షితులు	257
4. 'ఆచార్యవాన్ పురుషోవేద' - సంపాదకీయం	259
5. మాణిక్యాంబిక - శ్రీచిలుకూరి పాపయ్యశాస్త్రి	261
6. శ్రీకృష్ణుడు - రాసలీల - న్యాయవేదాంత శిరోమణి బ్రహ్మ శ్రీ మల్లావరుల వేంకటసుబ్బరామ శాస్త్రి	267
7. భక్తకవి కబీరుదాసు - విద్వాన్ చింతలపాటి వీరభద్రరావు	276
8. దేవాలయములు - ఆదర్శము - శ్రీ అనగాని భగవంతురావు హిందూదేవదాయ - ధర్మాదాయ శాఖా మంత్రి	280
9. త్యాగరాజస్వామి శివదర్శనము - భక్తిగేయము	281
10. విగ్రహారాధనము - కులపతి, చతుస్తంత్ర, కె. సోమనాథశాస్త్రి	282
11. దేవాలయ పరిపాలకులు తెలుసుకొనవలసిన విషయములు శ్రీమాన్ పండిత పార్థసారథి అయ్యంగారు	284
12. జీర్ణదేవాలయములు - సంరక్షణము శ్రీ పైడి లక్ష్మయ్యగారి రేడియో ఉపన్యాసము	287
13. అష్టావధాని శ్రీమాన్ దివి నృసింహాచార్యులవారికి సన్మానము	290
14. శ్రీ పరమహంస సంప్రదాయము - శ్రీ పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యవర్య శ్రీ విమలానంద నృసింహభారతీస్వామి	291

CONTENTS

ENGLISH

1. Editor's Note	Page
2. Presidential Address - on the occasion of the 1st Anniversary of Ravindra Kalamandir, Hyderabad Sri D. Suryanarayanaswami	108
3. Hare Rama Sri Vidya Sankara Bharati Swami	109
4. Vedanta Samanvaya Sri Parsa Venkateswarlu	113
	115

“ ఆనందరూప మమృతం య ద్విధాతి ”

సకృదేష ప్రపన్నాయ 'ల'వాస్మి'తి చ యాచతే : అభయం సర్వభూతేభ్యో దదామ్యేత ద్ద్రవ్యతం మమ॥

సంపుటము ౪

విలంబి - భాద్రపదము

సంచిక ౯

శ్రీ

నమో బ్రహ్మణే ధారణం మే

అస్త్వ నిరాకరణం ధారయితా

భూయాసం కర్ణయో శ్చతే

నాచ్యోద్ధ మమామృతం ఆమ్॥

ప్రపంచకారణమగు పరబ్రహ్మకు వందనమందుగాక. ఆ పరబ్రహ్మ కరుణ వలన మదీయ స్వాంతము నందు అధీత గ్రంథములయొక్క, ఆ గ్రంథార్థములయొక్క ధారణశక్తి (మరచిపోకుండుట) నిర్ధారణముగా నుండుగాక. విన్మరణములేనట్లుగా ధారణచేయుకత్తి గలవాడనగుదునుగాక. ఈవిధముగా వేడుకొనుచున్న నాయొక్క కర్మ పుటములలో నెప్పుడైన తారకములగు వేదాది విద్యలు విసరినచో, అవి ధారణయందుండుగాక: అందువలన నేను శ్చైర్యమందగలను.

అయాతు వరదా దేవి

అక్షరే బ్రహ్మ సంమితమ్॥

గాయత్రీమ్ తదసాం

నాతేదే బ్రహ్మ బ్రువస్వ మే॥

వేదాభిమాని దేవతయగు గాయత్రీదేవి కాశ్వతమైనదియు, వేదాంత ప్రమాణ సమ్మితమైనదగుటచే, ప్రపంచ కారణమగు పరబ్రహ్మ తత్వమును నాకు బోధించుటకు వేంచేయుగాక: గాయత్రీయను నామము గలిగిన వేదమాతయగు దేవత నాకు వేదాంత సిద్ధాంతభూతమగు నీ పరబ్రహ్మ తత్వము ముపదేశించు గాక.

ఓం కాంతి కాంతి కాంతి:

“श्री मदभागवतम्”

:- मंगलश्लोकः :-

जन्माद्यस्य यतोन्वया इतरतः चार्धेऽभिज्ञः स्वराट्
तेने ब्रह्म हृदा य आदिकवये मुह्यति यत्सूरयः
तेजोवारिमुदां यथा विनीमयः यत्र त्रिसर्गोऽमुषा
धाम्ना स्वेन सदा निरस्तकुहकम् सत्यम् परम् धीमहि ॥

भगवान् वेदव्यासः नानापुराणेतिहासप्रबंधैः चित्तप्रशान्तिम् अलभमानः तत्तत्पुराणेषु अपरितुव्य
ज्ञारदोपदेशतः भक्ति ज्ञानवैराग्यप्रधानम् भागवतम् चिकिर्षुः निर्विघ्नपरिसमाप्तये श्रीकृष्ण तच्छतनुस्मरण लक्षणम्
मंगलम् आचरितवान् जन्मादीति ।

जन्म आदिर्यस्यतत् जन्मादि जन्मस्थिति भंगम् समासार्थः तदुणसम् विज्ञानोऽयम् बहुव्रीहिः
बहुव्रीहौ पदार्थस्सर्वे वाक्यार्थस्य अन्यपदार्थस्य विशेषणानि यथा :- चित्रगोर्देवदत्तस्य चित्रागावः तद्वदत्रापि
जन्मादीति नपुंसकैकवचनदोतितस्य समाहारस्य जन्मस्थितिभंगस्य जन्मविशेषणम् तथाच जन्मनस्समासाद्यौक
देशस्य गुणत्वेन सम्विज्ञानम् यस्मीन् बहुव्रीहौ सतङ्गण संविज्ञानबहुव्रीहीः ।

अन्वयात् अनुवृत्तत्वात् इतरतः व्यावृत्तत्वात् अनुव्यत्तत्वाच्च कार्यकारणस्य तादात्म्येन प्रतीय
मानत्वम् व्यावृत्तत्वाच्च भेदः मकुट, कुंडल, कंकणप्रभृति सुवर्णविकारेषु, सुवर्णरूपस्य अनुवृत्तत्वात् मकुटे
कुंडल स्वरूपस्य, कुंडले मकुट स्वरूपस्य अननुवृत्तत्वात् । ऐवम् विद्यदादिकार्येषु तेजस्मत्, वायुस्सन् आकाश
स्सञ्ज्ञिती प्रतीत्या सद्रूपस्य ब्रह्मणः अनुवृत्तत्वात् एकस्मीन कार्ये, अन्यकार्यैस्वरूपस्य व्यावृत्तत्वात्, अस्यनाम
रूपात्मक प्रपञ्चस्य, मनसापि अर्चीत्यरचनारूपस्य, जन्मादि यतः सर्वज्ञात् सर्वशक्तेः ईश्वरात् भवतियः
अभिज्ञः प्रकृति विलक्षणः, यः स्वराट् स्वप्रकाशस्वरूपः यस्मिन् ब्रह्मणी वेदे, सूरयोऽपि मुह्यति तद्रह्य
जुस्सामात्मकम् वेदम् आदिकवये, चतुरमुख ब्रह्मणे, तेने विज्ञास्तिवान्, तेजोवारिमुदां यथा विनीमयः तेजसी
वारीबुद्धिः मरुनरीचिकदौ समुद्रसर्लाले नीलशिलातलव्त्रांतीः सृष्टिकारे पद्मरागनण्यादौ, खदिरांगारभ्रांतिः,
तथा यत्र यस्मीन् ब्रह्मणी, भूतैर्द्रिय देवतारूपः त्रिवर्गं मृषामिथ्याभूतः स्वेन धाम्ना स्वस्वरूपप्रकाशेन निरस्त
कुहक प्रपञ्चम् तत्सत्यं परम् जायातत्कार्यं विलक्षणम् धीमहि, इति छान्दसम् रूपम्, ध्यायाम इत्यर्थः सत्यपदम्
ज्ञानानन्दयोर्युपलक्षणम् सच्छिदानन्द रूपत्वम् स्वरूपलक्षणम् जन्मादिकरणत्वम् तटस्थलक्षणम् यावद्वक्ष्यकाल
जनवस्थयि लक्षणम् तटस्थलक्षणम्, एतदेवव्यावर्तक लक्षणम् इत्युच्यते, प्रलयकाले लक्ष्ये ब्रह्मणी जगज्जन्मादि
कारणत्वस्य अभावात् इतिशम् ॥

सं पा द कः ।

శ్రీ మాచిర్యాలంబిక - దక్షరామము.

నా రాయణీయము

‘భక్తి’

విద్వాన్ కల్లూరి వేంకటసుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులు

ఇనబింబ ప్రతిబింబమైన మకుట, మ్రింపొ లలాటమ్ము నం
దున రంజిల్లెడు నిల్వనామమును, గందోయిన్ దయావృష్టులున్,
నినన వోప్పగు నాన, కుండల రుచిన్ జెల్వొందు లేజెక్కు లిం
చిన నీయందము పద్మహార మధుర శ్రీవత్సముం గొల్చెదన్.

౧

కేయూరాంగద రత్నకంకణ మహాకిరీర దివ్యాంగుశీ
యా యామోన్నత హస్తసంగత గదోద్యచ్ఛంఖచక్రాంబుజ
మ్రై యాముక్త సువర్ణకాంచి వలయ వ్యాసక్త పీతాంబర
మ్రై యజ్ఞోపను పాదపంద్యమగు నీయంద మ్ముపాసించెదన్.

౨

ముద్దులకెల్ల ముద్దు, సుఖీ ముచ్చట లన్నిటికంటె ముచ్చటై
సిద్ధపు నీటులందు నెఱిగిటయి వింతలకెల్ల వింతలన్
దిద్దెడు నీ శ్రీలోక కమనీయ మహోమహనీయమైన నీ
యొద్దిక చూడఁజూడఁ జుట్టలారవె యూరక యెట్టి వారికిన్ ?

౩

ఆవిధమైన నీదు మధురాకృతిపైఁ దమి నొంది యిందిరా
దేవి స్వభక్తులందయినఁ టీరికమై పసియింపదయ్యె, నీ
పై వలపుని సీయెడన వర్తిలుఁ; జంచల లచ్చియన్న పే
రివిధి సీనిమిత్తముననేకద వచ్చిన దంబుజోదరా !

౪

ఇంతియకాదు వేఱ యొక హేతువు నెప్పెద; లక్ష్మిత్యద్గత
స్వాంతులు త్వద్గుణస్తుతి వశంవదులైన మహాచుభావులన్
సంతతముం జరించు నిజనాథకథా మధురప్రసంగ సం
క్రాంత మనస్కుయై; యెచటఁగాని తిరమ్ముగ నిల్వ దమ్యతా !

౫

‘భక్తి’

నీరూప మ్మిటు చారుతా నవసుధా నిష్యంద సందోహమై
యారజ్య త్వరచిద్ర సాయనమయమ్మై డెందమూరించి నిం
డారన్ మై పులకింపఁజేసి కనులం దానంద బాష్పామృతా
పూరమ్మూల్ గురియించి చిత్తమున కేమో మత్తుమం దిచ్చెరా.

౬

పరమశ్రేష్ఠము భక్తియోగ మిదియప్పా ! జ్ఞాన కర్మాఖ్యముల్
గురుయోగమ్ములు రెంటికంటె ననియోగుల్ దెల్పియున్నారు ; ని
ర్భర సౌందర్య రసాత్మకుండవగు నీపైనిండు ప్రేమాత్మక
మ్మరయన్ భక్తియ యెల్లవారల కనాయాసైకలభ్య మ్మగున్.

౭

క్రమ నిర్వాహ్య మకామమై చను స్వధర్మ ; మృద్దియే కర్మయో
గము, దూరాన ఫలించు; నయ్యుపనిషద్గంభీరబోధైక ల
భ్యమై యవ్యక్తము గావునన్ మదికి రా ; దల్లెటఁ ద్వత్ప్రేమరూ
పము భక్త్యాత్మక యోగమే సతత మాస్వాద్యమ్ము శ్రేయోదమున్.

౮

ఆయాసంపడి కర్మతంత్రములలో నంచెల్లనున్ బాసి, యె
ట్లో యాభక్తికి జ్ఞానమార్గమున కర్హు ల్గొంద రౌచుందు ; ర
న్నా ! యన్యుల్ మది తర్కచర్చఁ దడి యింకన్ బ్రహ్మనామమ్ము నీ
యీ యాకారము నెంచి జన్మశతమం దీడేరుచుం ద్రీశ్వరా !

౯

నీపై భక్తి భవత్కథారసఝరీ నిర్మగ్నతన్ సిద్ధమై
యాపూర్ణామల దివ్యబోధపద సద్యస్సిద్ధిఁ జేరూర్చు ; నా
ప్రాపౌఁ గాపుతఁ ద్వత్పదాబ్జ పరమార్ద్ర ప్రౌఢ సౌహార్ద్ర భా
వాఘ్న మ్మది శ్రీమరుత్పరనివాసా ! శ్రీనివాసా ! హరీ !

౧౦

సంపాదకీయం

“ఆచార్యవాన్ పురుషోవేద”

శ్రీ గురుదేవులకు సహస్రవందనములు. స్వతంత్ర భారతమున వివిధరంగములలో వైజ్ఞానికమైన ప్రగతి ఒక పంక శరవేగమున సాగుచున్నది. మరొకపంక మహా విద్యాంసుడు మొదలు పామరుని వరకును, సంపన్నుడు మొదలు నిరుపేద వరకును, ఏదోయొక అసంతృప్తి, అశాంతి, పరస్పర భావ, మత విప్లవము చెలరేగి, మానవ సహజమైన యోగ్యతను కళంకిత మొనర్చు చున్నది.

ఇదే తరుణమని కొందరు క్రొత్త మోజుతో సూత్తు సమాజ వ్యవస్థా నిర్మాణముల నుపక్రమించి, “శ్రేయో వదం త్యనేకాంతం యథాకర్మ, యథా రుచి” తమకిష్ట మైనది, తమచిత్తమునకు రుచించినదే ఉత్తమ శ్రేయ స్సుగా. ప్రచారసాధనముచే అభివృద్ధి ప్రణాళికలను పేర అమాయక లోకమును తమ పంకకు ఆకర్షించుకొని, సంఘ బలమును సమకూర్చుకొను చున్నారు.

ప్రతి మనుజునకును వ్యక్తిగతముగా, తన తోడి సమాజమునకన్న అతీతమైన ఏదోయొక పురుషార్థమును సాధించి, అనుభవించవలెననెడి ఆకాంక్ష, అందుకై నిరంతర యత్నము సహజములై యున్నవి.

ఫలస్వరూపములైన పురుషార్థములలో అర్థ, కామ ములు ప్రత్యక్షములు. మోక్షము సామాన్య దృష్టిలో పరోక్షము. ఈ మూడు పురుషార్థములకు సాధనా రూప మున అవిభాజ్యమై ఇహ, పరములందు రాయబార మొనర్చునది ధర్మము. ధర్మము యొక్క తత్త్వము అతి గంభీరము. ఎంతటివాడును స్వయంప్రజ్ఞచే ధర్మతత్త్వ మును నిర్ణయింపఁ జాలడు. అట్లుగాక, స్వయం నిర్ణయ సూత్రముచే, తానూహించినదే ధర్మమని ఆచరించెనా, వీనికి ఇహ పరములందు పురుషార్థ ఫలము కలుగదు. విశేషించి, భ్రాంతుడై, విక్షిప్తచిత్తు డగును.

ఈ ధర్మ తత్త్వమును అపౌరుషేయమైన వేదము బోధించును. అట్టి వేద, దేవస్వరూపుడైన “గురువు”

క్రమానుగతముగా, వారివారి సంస్థారములను గుర్తించి, అధికార భేదము ననుసరించి, ఆచరణ సాధ్యమైన రీతిలో ఆశ్రితకోటికి ధర్మతత్త్వము నాదేశించును. చాని వలన మానవునికి క్రమశిక్షణ మలవడును. కావున మన ప్రాచీన భారత సంస్కృతి అనాదిగా, ఇట్టి ఆచార్య స్థానమును మన కనుగ్రహించినది.

అవతారమూర్తులు మొదలు, అజ్ఞలపరకును వారి భావనా బలమునుబట్టి గురువుయొక్క అనుగ్రహము వల్లనే పురుషార్థసిద్ధి నందినట్లు, శాస్త్రేతిహాస పురాణ గాధ లందెన్నో ఆదర్శములు కలవు. ఆ గురుమూర్తి సూర్యునివంటివాడు. త్రిమూర్తులు, సకలదేవత లా గురుమూర్తియందే కీర్తించి యున్నారు.

భారతమందలి ద్వైతాద్వైత, విశిష్టాద్వైతాదిమత ప్రవక్త లందరు, తమ తమ సంప్రదాయానుగుణముగా, గురు ప్రార్థనయందు. గురుభక్తి ప్రపత్తియందును ఏకైక నమస్వయముఁజూపి యున్నారు. ఓనమాలు మొదలు ఉపనిషత్సిద్ధాంతము వరకున్నూ, గురువుయొక్క ఆవశ్య కత మనకుఁగలదు. గురుస్థానము అధికారికము. జన్మ, జరామరణము లాతనికిలేవు. అస్మదాదులవలె కరచరణా ద్యవయవములు ఆచార్యునికిగూడ కానవచ్చినను, ఆతని దివ్యదర్శనములో వాని శరీరేంద్రియములు జోతిర్మయ ములు, అపాకృతములు. కావున నద్గురుమూర్తి అమృత మయుడు.

ప్రకృతం లోకసాధారణముగా, గురుభక్తి, గురువు నందు లక్ష్మ్యము, ఆతని అనుశాసనమందు విధేయతలోపిం చుట చేతనే అన్నిరంగములందును, మనకృషి, పరిశ్రమ రక్తి గట్టుటలేదు. ఎవరంతట వారే పెద్దలై, ఉప దేశకులై, శబ్దవైచిత్రీచే, అర్థభేదములను చర్చించుచూ, స్వయం సిద్ధాంత కర్తలగుటచే, ఇహమందలి అర్థ కామములయూ, పరమందలి మోక్షము యొక్కయు మార్గములు, అగమ్యగోచరములగు చున్నవి. అన్నియు

సంశయాస్పదములై. విమర్శలకు గురియగుచున్నవి. కావున ఏకోన్ముఖముగా మనమందరము గురుచరణారాధనయందు ప్రవణులమై యుండుట అత్యంతావశ్యకము.

గురుభక్తి తత్పరులమై ఒక్కమారు మన ప్రాచీన భారత వైభవమును దర్శించుచో, అఖండభారతమందలి పర్వత, నద, నదీ, ఉపపన, ఉద్యాన, దేవాలయ, మందిరములు జ్యోతిర్మయములై, నిత్య సత్యములై, దివ్యతేజో విరాజమానములై, ప్రతిక్షణ సప్తములై, సజీవ చైతన్య విలసిల్లములై, మన కారాధ్యములై నిరంతర నిత్యమాంగళ్యమును, పురుషార్థ సిద్ధిని అనుగ్రహించ గలవు.

పూర్వేతి పూర్వులైన మహానీయులెందరో స్వయంతీర్థులై, మనకీ గురుపదమును ప్రసాదించియున్నారు.

ఈ పవిత్ర లక్ష్యమువల్లనే సకలశాస్త్ర విజ్ఞానము మనకు కరతలామలకమై, సంశయరహితమై, ఆనందమును చేకూర్చును. భౌతిక విషయానుభవము కన్న, ఆంతరమైన విశుద్ధ విజ్ఞానానుభవమే ఆనందరూపము. అట్టి ఆనందమునకు సారస్వతము మిక్కిలి సన్నిహితమైన సాధనము. అందుకనుపైన వాతావరణము, దేవాయతనములు, అందలి సగుణరూప విశేషములచే, విరాజిల్లు దేవతా మూర్తులు.

మనసారస్వత సంపదను సర్వలోముఖముగా, ఆయా దేవతారాధనా రూపమున వినియోగించుచు “సిద్ధిః క్రియా కవితైవ యోగః” అన్నట్లు చిత్రైకాగ్రత నొంది, కృతార్థులమగుదుము గాత :

“సర్వేజనా స్సృణోభవన్తు”

రచయితలకు విజ్ఞప్తి

- (1) సహృదయములు - భక్తులు తీర్థ యాత్రములకు వెళ్లినపుడు, ఆ యాత్రేత్రములందు, దేవస్థానములందును, తమ అనుభవములను, అభిప్రాయములను “ఆరాధన”కు లేఖల రూపమున సంగ్రహముగా వ్రాసి బంపిన కృతజ్ఞతతో ప్రకటింతుము.
- (2) ఆధ్యాత్మిక గ్రంథములు - స్థల పురాణములు భక్తి రస భరితములగు గ్రంథములగు గూర్చిన విమర్శలు, అభిప్రాయములను ప్రకటింతుము.
- (3) ప్రతి నెలలో పచ్చు పండుగలు, పర్వములు, ప్రామాణికమైన ఉపవస్తులలో వ్రాసి బంపవలయునని కోరుచున్నాము.

మాణిక్యాంబిక

చిలుకూరి పాపయ్యభాస్రి

భారత దేశమునఁ బ్రసిద్ధి కెక్కిన అష్టాదశ మహా శక్తి పీఠములలో. దక్షిణ కాశీ క్షేత్రమని గణుతి కెక్కిన దక్షరామము నందలి మాణిక్యాంబికా శక్తి పీఠ మొకటి. అంద్ర దేశమునకు త్రిలింగ దేశమును నపూర్వ నామమును గల్పించి పెట్టిన మహా లింగములలో దక్ష రామ స్థిత భీమేశ్వర లింగమొకటి. అట్టి భీమనాథుని ప్రాబల్యముని గావలచి యాచిని భుజాంత కాంతయై మహాశక్తి స్వరూపిణియై వెలసిన సర్వ మంగళ మూర్తి తత్పితా ధిష్ఠాత్రియైన మాణిక్యాంబిక.

శ్లో॥ శివశృంగై యుక్తోయది భవతి శక్తః ప్రభవించం
సచేదేవం దేవోనఖలు భుజలః స్పందితు మపి

అను శ్రీ శంకర భగవద్వాదుల సూక్తిని బట్టి శక్తి సమన్వితుడైన శివుడే శంకరుఁడు కాఁజాలి యున్నాఁడు. భారత దేశ ప్రసిద్ధములై మహావిభవ సంపన్నములై భక్తకామిత ఫలప్రదములైన శైవ క్షేత్రము లన్నియును తత్తచ్చక్తి పీఠాధిష్ఠాసము చేతనే యోజోవంతములై నెగడుచున్నవి. కాంచీలో కామాక్షీ సమన్వితుడైన ఏకామ్ర నాథుఁడును, మధురలో మీనాక్షీ సమంచితుడైన సుందరేశ్వరుఁడును, కాశ హస్తిలో జ్ఞాన ప్రసూనాంబా సమేతుడైన కాశహస్తి శ్వరుఁడును, శ్రీశైలమున భ్రమరాంబికా సహవరుడైన మల్లికార్జునుఁడును, పట్టిసమున భద్రకాశీ సమన్వితుడైన వీరభద్రేశ్వరుఁడును, కాశీలో వికాలాక్షీ సముపేతుడైన విశ్వేశ్వరుఁడును భక్త లోక సముపాస్య పరమేశ్వర మూర్తులై వెలయుటకు శక్తి సమన్వయమే మూలకారణ మనుట యాస్తికలోకవిదితమైన సత్యము.

పైనఁ దెలిపిన దివ్యక్షేత్రములలో భక్తజన భావనా విషయమునఁ గొన్నిట శక్తి స్వరూపమునకే ప్రాధాన్యము. కొన్నిట నీశ్వరమూర్తికే ప్రాధాన్యము. కొన్నిట శక్తి శివమూర్తులకు రెండింటికీ సమప్రాధాన్యము. లోకము

నందలి జన సామాన్యము, కర్ణాకర్ణికగా వాకొను ప్రసంగమును బట్టి కామాక్షీ మీనాథుల నెఱిగినంతగానే కామ్ర నాథ సుందరేశ్వరుల నెఱుంగరు. అట్లే కాశహస్తి శ్వర మల్లికార్జున దేవుల నెఱిగినంతగా జ్ఞాన ప్రసూనాంబికా భ్రమరాంబికల నెఱుంగరు. కాని పట్టిసమున భద్రకాశీ వీరభద్రులను, దక్షిణోత్తర కాశీ పట్టణములగు దక్షరామ వారణాసులలో మాణిక్యాంబికా భీమనాథులను వికాలాక్షీ విశ్వేశ్వరులను లోకము సమప్రధానముగనే వాకొందురు. ఈ పరిపాటిని బట్టి పరికించినచో భారత ప్రసిద్ధములైన పరమేశ్వరా వాస క్షేత్రము లన్నియు పరమేశ్వరీ సన్నిధానమున శక్తి సమన్వితములై సర్వజనా రాధ్యములై భక్తజన భావనాను రూప ఫల ప్రదాన సమర్థములై నెగడి నవి. అదియునుగాక సర్వ లోక జననీ జనకులైన పార్వతీ పరమేశ్వరుల నారాధించు భక్తజనులకు మాతృ స్వరూపిణియైన పార్వతీ స్వరూపమున భక్తివిశేష మేర్పడుట, తదారాధమున నధిక ప్రణామ మేర్పడుటయును సహజము. మరియు పార్వతీ పరమేశ్వరుల నుభయులను నారాధనసేయు భక్తుల సంఖ్యా పరిగణనముసేయు నెడల పార్వతీ రూపిణి యైన శక్తి సుపాసించు వారి సంఖ్యయే హెచ్చుగఁ గానవచ్చును. శక్తి స్వరూప మన, గౌరీలక్ష్మీ సరస్వతీ సమిష్టి రూపమైన త్రిమూర్త్యాత్మకము. కావున భక్తజనులు స్వాభిమత లక్ష్యసిద్ధికై పరం జ్యోతిస్స్వరూపిణియైన శక్తిని స్వాభీష్ట దేవతగా భావించుట భక్తలోక ప్రసిద్ధమైన పరిపాటి. మంత్ర జపస్తుతి పూజాధ్యానాదులచేఁ బరదేవత నారాధించు భక్తులకు భుక్తిముక్తులు రెండును సమకూడుటయు సర్వ విదితమైన విషయమే.

దక్షరామమున మాణిక్యాంబా సమేతుడైన భీమేశ్వరునకు తద్భక్తులచేఁ బూజోపహారాదులు సమర్పింపఁ బడుచుండును. దేవీనవరాత్మాది సమయములందు మహా

విభవముతో నాపరదేవత కారాధనము జరుగుచుండును. భక్తులు భీమేశ్వరుని కభిషేకాదికము నెఱపునపుడు మాణిక్యాదేవికి పూజాదికము గావించురు. దక్షరామ భీమేశ్వరాలయమున నీ మాణిక్యాంబిక యా స్వామి కీశాన్యభాగమునక్రింది తిరుచుట్టుమాలెలో వెలసియున్నది. దక్షరామ భీమేశ్వరుని మాహాత్మ్యమును భీమేశ్వర పురాణమును పేర రసవత్ప్రబంధము గారచించిన శ్రీనాథుడు మాణిక్యాంబికను గూర్చి యా ప్రబంధము నందిట్లు నిరూపించి యున్నాడు.

గీ॥ పృథివిఁబదునెనిమిది యోగపీఠశక్తి
గణములోనెంచ సర్వశృంగార యగుచు
భీమనాథుని సన్నిధిఁ బ్రేమవెలయు
మాణికాదేవి సకల కళ్యాణమూర్తి.

భీమ. 1-103.

శ్రీనాథుఁ డీశ్వరార్చన కళాశీలుడై, యించుమించుగ భారతదేశమునందలి వివిధ తీర్థక్షేత్రములను దర్శించి, తత్తదధిష్ఠాన దేవతలనారాధించి, వానిలోఁ బ్రధానమైన దివ్యక్షేత్రములలోఁ దననాడు గానవచ్చిన విభవమును తాను జూచినది చూచినట్టులు చిత్రించి యున్నాడు. అందును దక్షరామ భీమేశ్వరాలయమునందలి దృశ్యముల నన్నిటిని ప్రత్యేక దృష్టితోఁ బరికించి, కావ్యసామగ్రీ సమున్నేషమున కనుకూలముగ భావించి, కావ్యోప నిబద్ధము గావించి యున్నాడు. పైపద్యములో మాణిక్యాంబిక పుడమిపైఁగల అష్టాదశ మహాశక్తి పీఠములలో సర్వశృంగార స్వరూపిణియై, సకలకల్యాణ మూర్తియై దక్షరామమున భీమనాథుని సన్నిధిని ప్రేమతో వెలసి యుండెనని తెలిపి యున్నాడు.

శ్రీనాథుఁడేదియేని యొకవిషయమును గ్రంథస్థము గావించిన దానిని సమర్థించు నైతిహ్య మేదియో యొకటి యుండితిరును. అందును నీ భీమేశ్వర పురాణమునందలి ప్రథమా శ్వాసవిషయ మంతయు స్వకపోలకల్పితము. సంస్కృత మూలానుసరణము లేకయే యీ ప్రథమా శ్వాసవిషయ మంతయు సమకూర్చియున్నాడు. నిరాధార

మైన విషయమేదియు నాతఁడు గ్రంథస్థము గావింపఁడు. సర్వమంగళా స్వరూపిణియైన మాణిక్యాంబిక భీమనాథుని సన్నిధానమున ప్రేమతో వెలసియుండెననుట కుపాదాన మైన యైతిహ్యమేమయియుండునని పరికింపఁగా, దక్ష రామమునందును తత్పరిసర ప్రదేశము లందును నివసించెడి వారిలో వయసుమీరినవారు చెప్పుకొనెడి నైతిహ్య మొకటి వినవచ్చెను. అది యీ క్రింది విధముగ నెలపు కొని యున్నది.

మాణిక్యాంబిక జన్మముచే వేశ్యబాలిక. ఒకప్పుడు భీమేశ్వరుఁడు కల్యాణ మహోత్సవ సమయమున మేళ తాళముల యార్చటితోఁ బురమూరేఁగుచుండెను. ఆ మంగళ ఛానమువిని, బాలికా సహజ కుతూహలమున మాణిక్యాంబిక యా విభవమేమని తల్లినిన్దిగను. ఈశ్వరుఁడు కల్యాణ మహోత్సవమున మేళతాళములతో నూరేఁగు చుండెనని తల్లి తనయకు బదులు చెప్పెను. ఆ విభవమును జూచిపచ్చి మాణిక్యాంబిక నేనీశ్వరుని బెండ్లాడెదని తన తల్లికిఁ దెలిపెను. ఈశ్వరుని బెండ్లాడిన నీవేమి సౌఖ్య మనుభవించువు. నీకు విశేష ధన మును వైభవమును గూర్చెడి ప్రియునినేఁగొని తెచ్చెదను. నీవీపూనిక మానుమనెను. మాణిక్యాంబిక తన తల్లిమాట వినక, భీమేశ్వరునే తనకు భర్తగావలచి, యా యూరే గింపు వెంటఁబోయి, భీమేశ్వరాలయమున నిలిచి, శక్తి స్వరూపిణియై వెలసెను. ఈ యైతిహ్యమును దెలిపెడి తెలుఁగు దండక మొకటి గలదు. దాని నీ నడుమనే భీమేశ్వర పురాణము పీఠికలో ప్రచురించి యుంటిని.* ఈ దండకమును రచించిన కవి నామాదిక మేమియుఁ గానరాదు. కాని దండక మర్వాచీనము మాత్రముగాదు. ఇందలి విషయముపైజనోక్తికి పోద్బలకముగానున్నది.

భీమేశ్వరుని లింగాగ్రమునకు సమీపమున ప్రాసాదము నందు పార్వతీ విగ్రహము, కొంచె మెడముగ సతీవిగ్రహమును గలవు. క్రిందిభాగమున భీమేశ్వర లింగమున కీశాన్యముగ నీ మాణిక్యాంబికా విగ్రహము గలదు. భీమేశ్వరు నుత్సవ సమయముల యందు మాణిక్యాంబికా యుత్సవ విగ్రహము నొక వల్లకిపైఁ బ్రత్యేక

*మా. భీమేశ్వర పురాణము - పీఠిక, పుట ౫౬, ౫౭.

సరస్వతీ ముద్రణాలయ ప్రచురణము, రాజమండ్రి.

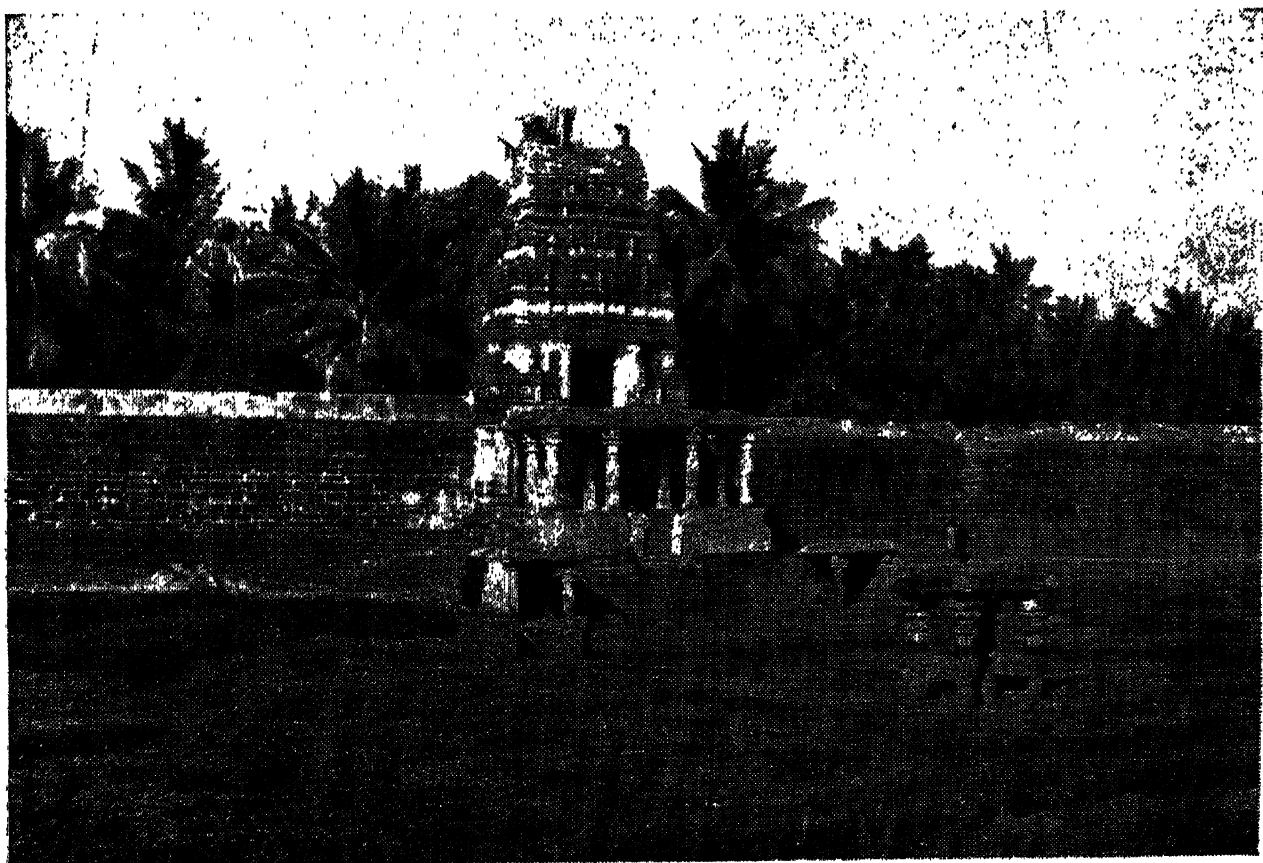
ముగ నుంచి యూరేగించుట యొక పరిపాటి. నిన్న మొన్నటి వఱకు దక్షరామము నందలి వేశ్యలు మాణిక్యాంబికను దమ కులదేవతగా భావించి ప్రతి శుక్రవార మాదేవతకుఁ గుంతుమ పూజలు గావించుట యొక పరిపాటి. దక్షరామము నందును దత్తరిసర గ్రామము లందును వేశ్యలు పెక్కురు మాణిక్యాంబికా నామవత్తులై యభినయాది విద్యలం దారితేటి పేరు ప్రఖ్యాతులు గడించిన వారగుట మున్నగునవి మాణిక్యాంబిక వేశ్యబాలిక యనుటకు ప్రోద్బలకములుగాఁ దెలియ వచ్చుచున్నవి.

ఇట్లు మాణిక్యాంబిక ఈశ్వరుని పలచుటచే నాతనికిఁ జేయసియై. తత్పరి గృహీత యగుటచే సర్వమంగళా స్వరూపిణియై సకలలోక వంద్యయగు శక్తి స్వరూపిణియై నటులు శ్రీ నాథుఁడింకొక ప్రసంగమునందిట్లు వాకొని యున్నాఁడు. వ్యాసాగస్త్యులిరువురు భీమేశ్వరాలయముఁ

బ్రవేశించి, నంతర్భవన ప్రదక్షిణంబు సేయునప్పుడు తిరుచుట్టుమాలిక యందు..

సీ. వణకు గుబ్బలి రాచవారి కూరిమి కన్య
భీమయ్య శుద్ధాంత భామఁగొలిచి
కంధరంబున నుండి గంధసింధురమైన
గుఱ్ఱవేల్పుఁ గుమారగురుని గొలిచి
కైవల్యనిధికి దుగ్గా మహాదేవికి
సర్వ మంగళకు నంజలి ఘటించి
యాశాతటిపటి వ్యాటికి తకవేర
వటుక తైరవు నిష్టవరదుఁజూచి
నలువ సేవించి యిందిరా నాథుఁగొలిచి
యితర పరివార దేవతా వితతికెల్ల
నేటి కోళ్ళిచ్చి యెక్కిరమ్మేటి మునులు
మృదునిహాటక కైలంబు మీఁది నెలవు.

-భీమ. 3-184.

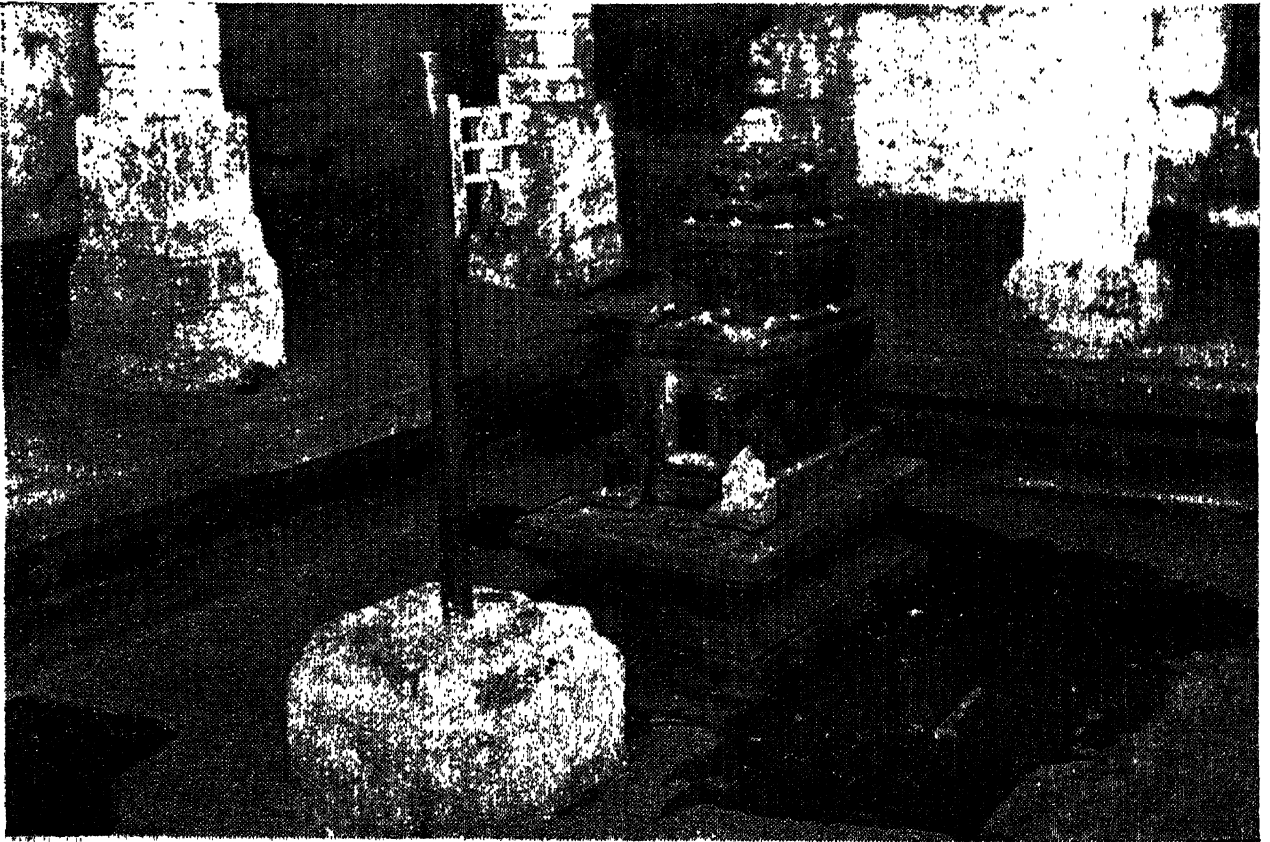

తూర్పుగోపురము - ప్రాకారము - సప్తగోదావరము. (దక్షరామము)

ఈ పద్యములోనఁ బేర్కొనఁబడిన దేవతామూర్తుల మొదటిది భీమనాథుని యంతః పురకాంత. ఆమె హిమ వత్సర్వతసార్వభౌముని ముద్దుకూతురు. దీనిని బట్టి తిరుచుట్టు మాలెలోనుండి పార్వతి స్వరూపిణియైన దేవత మాణిక్యాంబికా పరాశక్తియే యనుట నిశ్చయము. ఈ మాణిక్యాంబిక భీమనాథుని యంతః పురకాంతయను విషయమును నేఁడు ప్రతి యేకాదశికి నెఱపు ఏకాంతసేవ తార్కాణించుచున్నది. ఆ యేకాంత సేవ నెఱపునపుడు భీమేశ్వరుఁడు హర్మ్యమునుండి క్రిందికిదిగి మాణిక్యాంబికా నివేశమునకుఁ జేరునప్పటికి నెనిమిది యష్టకములు పఠింతురు. ఆ యష్టకములలోని విషయమంతయు మాణిక్యాంబిక యంతఃపురకాంత యనుటకు సంబంధించినదియే. ఈ యష్టకములిపుడు తెలుఁగు లిపిలో ముద్రితమైన సంస్కృత భీమఖండమున కనుబంధముగా ముద్రింపఁబడియున్నవి.

ఆమె తరువాతఁ బేర్కొనఁబడినవాఁడు కుమార స్వామికి అన్నయైన విఘ్నేశ్వరుఁడు. ఇతనికి దుంతి విఘ్నేశ్వరుఁడని పేరు. కాళిలో దుంతి విఘ్నేశ్వరునకు వలె నీతనికిని దుండము దక్షిణ హస్తము మీఁదికి ప్రసరించి యుండును. ఆవెనుక దుర్గామహాదేవి వటుక ఛైరవుఁడు చతుర్ముఖ బ్రహ్మ లక్ష్మీ నారాయణస్వామి మున్నగు నీశ్వర పరివార దేవతా సమితియంతయు నీ తిరుచుట్టు మాలెయందు నెలకొనియున్న వారలే.

మఱియు దక్షిణామమునందు భీమనాథుఁడు నెలకొనిన నాటినుండియు వేశ్యలధికముగా నెలకొని యుండుట చూడ పై విషయమునకుఁ గొంతయు ప్రోద్బలకము. అనాఁడు చివస్పతి దివినుండి భువి కేతెంచి, బృహస్పతి ప్రోత్సాహమున భీమ మండలికా పుణ్యభూమి నాస్వామి యంగ రంగ ధోగములకు ఛార

నైఋతి దిక్కువపున్న అలయ దృశ్యము. (ఇందు బాల భీమేశ్వరుని విగ్రహముగలదు)

భీమేశ్వర లింగము

వోయుచు భీమనాథుని సేవకై వేళ్ళలనాటు నూర్ల
నర్పించెనని శ్రీనాథుడు తెలిపియున్నాడు.

చ. సురపతి మార్గ శీర్షమున
శుద్ధ చశుర్దశినాడు రోహిణి
బొరసిన సిద్ధ యోగమున
భూతల మిచ్చెఁబయోధి గౌతముల్
గరుసుగఁ దుల్య భాగయును
గండ్రెడు లోనుగ దక్ష వాటికా
వరునకు భీమ నాథునకు
వారవ ధూత్రిశతీద్వయంబుతోన్.

-భీమ. 5-84.

గీ. గీతవాదిత్ర నృత్యంబు కేవలంబు
శంభునకు సర్వ కాలంబు సంభవింప
నప్పర స్త్రీల నర్పించె నాటు నూటు
జాలలను యువతుల జంభభంజనుండు.

-భీమ. 6-77.

వారలనందఱను గంధర్వాప్సరో జాతి సంభూతలయిన
వనితలను గావించి, పరమేశ్వరుని దేవ వేశ్యాభుజంగుని
గావించి, యది దక్షరామ మహిమమని వివరించి,
పురాణ పురుషుడైన పరమేశ్వరునెడ నది యెగ్గుగాఁ
బాటంపరాదని తెలిపియున్నాడు.

క. పదు నాల్గు మహా యుగముల
ముదుక గు భీమేశ్వరునకు మొగచాటైయుం
డరు సానిపెండ్లి యెప్పుడు
నది దక్షారామ మహిమ మగునో కాదో !

భీమ. 1-113.

మరియు దక్షరామమున వేశ్య యనినను భార్య
యనినను శక్తియనినను శబ్దభేదమే గాని మూర్తిభేదము
లేదని నిరూపించు నీక్రింది పద్యము పై విషయమును
సమర్థించునది యొకటి గానవచ్చుచున్నది.

గీ. వేశ్యయనుమాట కొక్కింత వెలితిలేదు
భార్యయను మాట కేమియు బరపులేదు
శక్తి యను మాట కైవారసరణిఁ బొందు
వామదేవుని యెడఁ దక్షవాటి యందు.

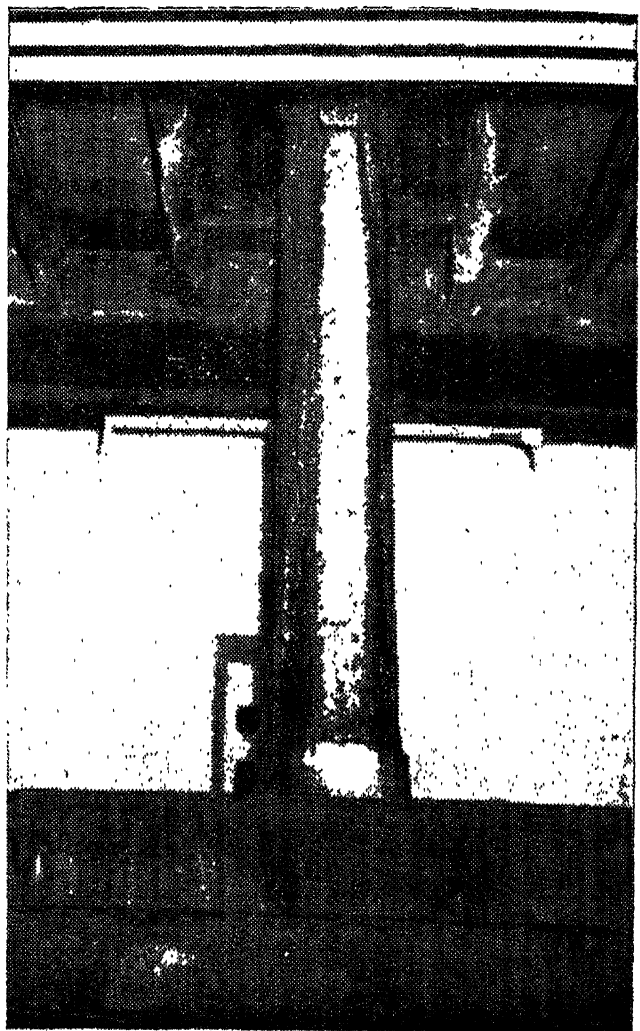
శ్రీనాథుడు భీమేశ్వర పురాణమునం దుదాహరించిన
వచనములఁ బట్టియు, భీమ మండలిలోని జనశ్రుతిని
బట్టియు, మాణిక్యాంబిక వేశ్య బాలిక యయ్యును పరాశక్తి
స్వరూపిణియై సర్వభక్త సముపాస్యయైనట్లు లూపింపఁ
దగియున్నది. పరమేశ్వర సేవార్థమై సముపాత్త మైన
కారణ మనుష్య జన్మముగల నామెలో జగజ్జననీ తేజము
సమున్నేషము నందుటచే నామె మానవజాతికిఁ జెందిన
ధయ్యును బరమేశ్వర ప్రేమాస్పందయై, తదర్థాంగినీ
స్థానభాజనయై పరాశక్తి స్వరూపిణియగుటలో నాశ్చర్య
విచికిత్సలేమి యుండును?

మధురా పట్టణవాసినియైన మీనాక్షీశక్తిని గూర్చియు
నిట్టియైతిహ్యమే గలదు. మీనాక్షి పాండ్యరాజు దుహిత.
ఆమె మధురానిలయుండైన సుందరేశ్వరుని వలచి పరమే
శ్వరునే భర్తగాఁ బడయఁగోరెను. సోదరుఁడు వల
దని వారించినను నామె యందుల కంగీకరింపక సుందరే
శ్వరునే వివాహము చేసికొన నిశ్చయించెను. పరమే

శ్వరుడాఁమెను పరిగ్రహించుట కంగీకరించెను. పాండ్య భూవిభుఁడు సోదరీ వివాహమునకు ప్రభూత ప్రయత్నములు గావించెను. వరుఁడై వచ్చిన పరమేశ్వరునివెంటఁ బరివారమేమియులేదు. ఒక్క చిన్న కుఱ్ఱవాడు మాత్రమే యుండెను. ఆతడు తన యనుచరుఁడైన కుంభోదరుఁడు, మధురాధిపతి తానొనర్చిన యత్నములన్నియు నేమిచేయు మందువని సుందరేశ్వరునడిగెను. ఈ పదార్థము లన్నియు నీ కుఱ్ఱవానికిఁ బెట్టుమనెను. కుంభోదరుఁడా పదార్థము లన్నియుఁ దినివైచి, జలము కావలెననెను. మధురలోని జలాశయము లన్నిటిలో నుండెడి జలమును గొనివచ్చి యిచ్చినను ఆతనికి నరిపడలేదు. అప్పుడు పరమేశ్వరుఁడు తన శిరమునందలి జడయొకటి నడలించి, చేయి పట్టుమని భాగీరథీ ప్రవాహము నాతని దోయిటఁ బ్రవహింపఁ జేసెను. ఆ ప్రవాహమే వైఁగైనది.

ఈ విధముగ మధురానిలయయైన మీనాక్షి పాండ్య రాజ దుహిత యయ్యును సుందరేశ్వర పరిగ్రహీతయై జగజ్జననీ స్వరూపిణియై పరదేవతయై భక్త జనారాధ్యయైనది. తత్పాద్యుక్యమున మాణిక్యాంబిక కారణవేశ్యా స్వరూపిణియైనను జగజ్జననీ స్వరూపిణియై భీమనాథ పరిగ్రహీతయై సకల లోకారాధ్య శక్తి స్వరూపిణియై వెలసెననుటలో సుపసత్తి సామ్యము సరిపడుచున్నది.

ఓమశమ్

భీమేశ్వర లింగము క్రిందిభాగము

న మోక్షస్యాకాంక్ష నచ విభవవాంఛాన్తి శివ మే
న విజ్ఞానాపేక్ష శశిముఖి : సుఖేచ్ఛాన్తి నపునః
అతస్త్యాం సంయాచే జనని : జననీయ్యాంతు మమ వై
మృడానీ రుద్రాణీ శివ శివ భవానీతి జపతః

జగదంబ విచిత్ర మత్ర కిం
పరిపూర్ణా కరుణాన్తి చేన్మయి
అపరాధ పరం పరావృతం
సహ మాతా సముపేక్షతే సుతం

శ్రీ కృష్ణుడు - రాసలీల

న్యాయ వేదాంతశిరోమణి బ్రహ్మశ్రీ మల్లావధ్యుల వెంకట సుబ్బరామశాస్త్రి

శ్రీకృష్ణుడు నందబృందావనమున, శారద చంద్రి కాథవళితములయిన శుక్లపక్ష రాత్రులందు కామవర్ధక మగు వేణుగానముచే గోపాంగనల నాకర్షించెను. అతి సంభ్రమముతో తమతమ పనులను విడచి తన్నాశ్రయించి వచ్చిన గోపికల చిత్తములను, డృష్టా దృష్టభయమును జూపి పరీక్షించెను.

తుదకు నా గోపికల దీనాలాపములకు దయచే లొంగి వారితో క్రీడించెను. ఆ మహాభాగ్యమునకు ప్రజాంగనలు మిగుల గర్వించిరి. వారి గర్వమడంచి వారల ననుగ్రహింపదలచి శ్రీ కృష్ణుడంతర్ధానమును జెంది, వారికి గనిపించకుండ పరోక్షముగ నుండియే, తనయందు నిరంతరాను సంధానముతోనున్న గోపికల చిత్తమును పరిశీలించెను. వారియార్త లాపముల నాలించెను. మరల వారియెదుట నావిర్భవించి, వారితో రాసక్రీడ, జలక్రీడ, వనక్రీడలు సలిపెను.

రాసక్రీడయన పలువురు నాట్యకర్తయితో గూడి సృత్యముజేయుట - శ్రీకృష్ణుడు తానొక్క డయినను మండలా శారముగ గుమికూడియున్న గోపికలలో, ఇద్దరిద్దరిమధ్య తానొక్క డుండునటుల వెలసి, తాను మధ్యనుండి నాట్యమాడుచు, లోకములోని కామిని కాముకుల కనుభవములోనున్న, వివిధ శృంగార చేష్టలతో, ప్రజాంగనల రమింపజేసెను.

రతి విహారముచే అలసిన గోపికల ముఖములను తనచేతితో తుడిచి, రత్యాయానమును బోగొట్టుటకు, వారితో జలముసౌచ్చి, జలక్రీడలాడెను. పిదప వనమందలి స్థల, జల, పుష్పముల సువాసన గ్రోలుచు, వనక్రీడ సలిపెను. శ్రీకృష్ణు డివ్యధమున మత్తగజము ఆడయేను గులతో విహరించినట్లు స్వేచ్ఛా విహారమును గావించెను. చూడు డిచ్చటి కథానందర్పమును శ్రీమద్భాగవతమున, స్కం॥ ౧౦ అ॥ ౧౩ శ్లో. ౧౨-౧౬.

కాచిద్రాస పరిశ్రాంతా పార్శ్వస్థస్య గదాభృతః
జగ్రాహబాహునాస్కంధం శ్లథద్వలయమల్లికా॥౧౨

“తత్రై కాసంగతం బాహుంకృష్ణ స్తోత్పలసౌరభం!
చందనాలిప్త మాఘ్రియహృష్టరోమాచుచుంబహ॥౧౩

“కస్యాశ్చిన్నాట్య విషిప్త కుండల త్విషమండితం!
గండం గండేనంద ధతీ ఆదాత్తాంబుల చర్వితం॥ ౧౪

“సృత్యతీగాయతీ కాచిత్ కూజ న్నూపురమేఖలా!
పార్శ్వస్థాచ్యుత హస్తాబ్జంశాంతా।

థాత్ సనయోర్ద్ధృవం॥౧౫

“గోప్యోలక్ష్మ్యాఽచ్యుతం కాంతంశ్రియపకాంతవల్లభం!
గృహీతకంఠ్యఃతద్దోర్భ్యాంగాయంత్యస్తం

విజహిరే॥ ౧౬

ఆరాసమండలమున నొకా నొక గోపిక తనచెంత నున్న శ్రీ కృష్ణుని భుజమును పట్టుకొనెనట.

మరొకతె నీలోత్పలమువలె పరిమళించెడి శ్రీకృష్ణుని చేయి ముద్దుపెట్టుకొనెనట.

వేరొకతె తన గండస్థలమును కృష్ణుని గండస్థలమున జేర్చి, ఆతని నోటిలోనితాంబూల చర్వణమునుగ్రహించె నట. ఇంకొకతె అడుచుపాడుచు చెంతనున్న శ్రీకృష్ణుని చేయి తన వక్షమున నుంచుకొనెనట. ఇట్లే యితర గోపికలందరు అడుచుపాడుచు, శ్రీకృష్ణుని మెడకొగిలించు కొని, నానా విలాసాలచే విహరించెనట.

గోపికలు శ్రీకృష్ణునితో నెట్లు విహరించిరో, అట్లే శ్రీకృష్ణుడుగూడ, గోపికలతో, కొగిలించుకొనుచు, చేతులు కలుపుచును, ప్రేమతో జూచుచును, గంభీరముగ నవ్వుచును, పిల్లవాడు తన ప్రతిబింబముతో నాడుకొని నట్లు విహరించెను. చూడుడు,

శ్రీ॥ భా॥ స్కం० - ౧౦-౧౩, ౧౬॥

శ్లో॥ ఏవం పరిష్కంఘ, కరాభిమర్శ, స్నిగ్ధేత
 చోద్ధామ విలాసహాసై॥
 రేమేరమేశోత్రజ సుందరి భిర్య భార్గవస్సృ
 ప్రతిబింబ విభ్రమః ౧౭॥

అని శ్రీకృష్ణుని రాసక్రీడను చూచి భేవరశ్రీలు కామో
 ద్రిక్తులై ముగ్ధులయిరట. నక్షత్ర గణముతో గూడ
 చంద్రుడు ఆశ్చర్య రసమున మునిగెనట. వేయేల. ఆ
 వెన్నెల రాత్రులందు అనురాగవతు లయిన గోపికా
 గణముతో శ్రీకృష్ణుడు ఏకాంతక్రీడ సల్పెనని వర్ణింప
 బడినది.

శ్లో॥ ఏ వంశశాంకాంశు విరాజితానిశాః
 ససత్య కామోనురతాబలా గణః॥
 సిమేవ అత్మన్యవరుద్ధ సౌరతస్సర్వా
 శ్మరత్కావ్య కథారసాశ్రయాః॥

“చంద్ర కిరణములతో ప్రకాశించెడి యా రాత్రులందు,
 సత్యసంకల్పుడగు శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ, అనురాగవతు
 లయిన గోపికా గణముతో గూడికొని, ప్రాకృతుల వలె
 గాక, ఇంద్రియ నిరోధము గలవాడై, శరత్కాలము
 నందు జరిగెడిదియు, కావ్యములందు ప్రతిపాదించబడు
 శృంగారాది రసములను సేవించెను”.

ఈ రాసక్రీడా ఘట్టము మహా భాగవతమున ఆశ్చర్య
 రసమున కాలవాలమనియు, విమర్శకుల విమశల కాల
 పట్టనియు, ననుటలో అతిశయోక్తిలేదు. ఈ ఘట్టమును
 ఫలువురు పలువిధముల విమశించి భగవంతున కిది
 తగదనెడు వారును, దీని కంతరార్థము వేరనెడి వారును
 లోకములో గలరు.

కాన నిందలి యౌచిత్యము నొకింత విచారించుట
 యవసరము. దీనినొక విధముగ సిద్ధాంతమునకు
 దేవలయునన్నచో నీ క్రింది విషయములను విచారించ
 వలయును.

1. కృష్ణుడు జితకాముడా? కామజితుడా? (అనగా
 కృష్ణుడు మన్మధునకు లొంగేనా? మన్మధుడు
 కృష్ణునకు లొంగెనా?)

2. గోపికలు రతికామినులా? మోక్ష కామినులా?
3. ఈ ప్రకరణము కృష్ణునియొక్క పరార్థప్రవృత్తిని
 చూపునా? స్వార్థ ప్రవృత్తిని జూపునా?
4. భగవద్విషయమగు రతి (ప్రేమ) పురుషార్థము
 లలో జేరునా? చేరదా?
5. చేరునన్నచో, అది శాస్త్ర సిద్ధమా? యుక్తి
 సిద్ధమా?
6. అంతశ్శత్రువులలో జేరిన కామము మోక్షము
 నెట్లు యిచ్చును?
7. కృష్ణునకు గోపికలయందున్నరతి, వాస్తవికమా?
 మాయికమా?
8. ఈ రాసక్రీడా కథాఘట్టమునకు పరమ తాత్పర్య
 మేమి?

సమాధానము

కృష్ణుడు జితకాముడుగాని, కామజితుడు గాడు.
 శ్రీకృష్ణుని వేణుగానధ్వని వినినతోడనే, గోపికలు అత్యు
 త్సాహముతో, పితుకుచున్న పాలను, కాచుచున్నగంజిని,
 వడ్డించెడి వంటకమును, పాలుత్రాగెడి శిశువులను, తిను
 చున్న యన్నమును, ఒంటికిపెట్టుకొను నలుగును, కంటికి
 పూసికొను కాటుకను, ధరించెడి వస్త్రాభరణములను,
 గమనించక, ఇంటిలోని పతిపుత్రాదులు అడ్డగించినను
 ఆగక శ్రీకృష్ణునొద్దకువచ్చిరి. కృష్ణపరమాత్మ వారలను,
 గొల్లపల్లెయందలి క్షేమమును, తామిచ్చటికి వచ్చుటకు
 కారణమును అడిగెను కాని మరేవిధమయిన వికారమును
 వారియెడల జూపలేదు. మరియు నాగోపికలను “రాత్రి
 కాలమున మీరిట్లు రాదగదనియు, నాయొద్దనుండ తగ
 దనియు, లోక శాస్త్ర మర్యాదలనుల్లంఘించుట పాడి
 గాదనియును, జెప్పి, మరల్చయత్నించెను. కానిదొరకినదే
 చాలని రమింప దలచ లేదు.

లోకములో నెవ్వడేని విటుడు సంకేతస్థలము నేర్పరచు
 కొని కామినియగు స్త్రీని, సంకేతధ్వనితో నాకర్షించి,
 ఆమెవెంటనే నిండుకోరికతో వచ్చినపుడా విటుడు తన
 కోర్కెను దీర్చుకొనునుగాని, మరలిపోమని నీతులు
 చెప్పడు.

శ్రీకృష్ణుడు నిజముగ కామార్తుడేయైనచో నిట్లు ధర్మోపదేశమును జేయడు.

గాక కృష్ణునిచే. నివారింప బడిన గోపికలు తమకు కృష్ణునియందు గల అఖండప్రేమ భావమును చాల దూరముచెప్పకొని, కడుదైన్యముతో బ్రతిమాలుకొనిరి. కామార్తుడగు విటుడెవ్వడును ఒంటరిగా చిక్కిన స్త్రీని బ్రతిమాలుకొను నంతవరకు మనసును నొప్పించడు.

గోపికలట్లు బ్రతిమాలుకొన్నను, వారుతనకు పరవళు లయిరని గ్రహించి, తాను ఆత్మ రాముడయినందున, తనకు వారియందు గోరిక లేకున్నను, వారిని దయదలచి, యోగమాయచే వారితో రమించెను - కాని నిజముగ రమించలేదు.

చూడుడు. భా॥ స్కం॥ ౧౦-౧౯-౪౨.

శ్లో॥ ఇతివిక్లబితం తాసాం శృత్వా యోగేశ్వరే శ్వరః।
ప్రహస్యనదయం గోపీరాత్మా రామో వ్యరీరమత్॥౪౨

యోగేశ్వరుడయిన శ్రీకృష్ణుడు, గోపికల దీనాలాప ములవిని, నవ్వి, దయతో, తాను ఆత్మరాముడయినను వారితో రమించెను. అని దీనియర్థము.

ఇచట అపి శబ్దము ఆత్మరాముడయిన శ్రీకృష్ణునకు గోపికాస్త్రీలతో రమించుట తగదనువిరోధమునుసూచించు చున్నది. “యోగేశ్వరే శ్వరః” అనుపదము కృష్ణుడు యోగమాయచే క్రీడించెనుగాని నిజముగ క్రీడించలేదని చెప్పచు ఆవిరోధమును తొలగించుచున్నది. దీనిని బట్టి శ్రీకృష్ణుడు నిజమయిన కామార్తుడు గాడని సృష్టమగు చున్నది.

మరియు శ్రీకృష్ణుడు యోగమాయచే గోపికలయందు జూపిన హావభావాది విలాస చేష్టలకు గోపికలు మన్మథ వికారమునొంది, అనాన క్తచిత్తుడగు శ్రీకృష్ణభగవానుడు, తమయం దాన క్తి చూపెనని తలంచి, తాము అందక తైల మని మదించి, తమ సౌభాగ్యమునకు మిగుల గర్వించిరి. స్త్రీ జాతిలో తాము గొప్పవారమని తలంచిరి. ఇది గ్రహించి శ్రీకృష్ణుడు, వారి మదగర్వములను రూపు మ్మాసి వారల ననుగ్రహింప దలచి అంతర్ధానముజెందెను.

చూ. భా॥ స్కం॥ ౧౦-౨౯-౪౩, ౪౪ శ్లో॥లను.

శ్లో॥ ఏవం భగవతః కష్టాల్లబ్ధమానా మహాత్మనః

స్వాత్మానం మేనిరే స్త్రీణాం మానినో౭

భృధికం భువి ॥౪౩.

“తాసాంత త్సాభగమదం వీత్యమానంచ కేశవః।

ప్రళమాయ ప్రసాదాయ త త్రైవాంతర

ధీయత ॥౪౪॥

కామార్తు డెవ్వడును, పురుషుని నురాగమునుయ పురస్కరించుకొని గర్వించినంత మాత్రమున ఆ స్త్రీని విడచి పోడు. అట్లు విడచి పోయినందున వాడా స్త్రీని యనుగ్రహించినవాడు గాజాలడు. గర్వించిన స్త్రీచే అవమానితు డయ్యును దాని కోర్కెను మరింత యెక్కువగా దీర్చినవాడే దానిననుగ్రహించిన వాడగును. కాక పారిపోయినందున కామార్తుడు మాత్రము పొందు ఫలమేమి ? గర్వించిన స్త్రీ, పురుషునకు తగినంత అవ మానముగాని, అపకారముగాని చేసినచో విడచి పోవుట యుక్తము - గోపికలు తాముగర్వించిరికాని, కృష్ణున కే విధమగు నవమానమును అపకారమును జేయలేదు. కనుక కృష్ణుడు గోపికల గర్వాహంకారముల నణచుట అనుగ్రహ మనుకొనెను గాని, వారితో రతినలుపుట అనుగ్రహమని తలచలేదు.

ఇట్లే మరియొక గోపికను రహస్యముగ గొనిపోయి, యోగమాయచే కొన్ని హావభావముల వలన ఆమెను తృప్తిపరచి, తుదకామెకూడ గర్వించగనే, అంతర్ధానము జెందెను.

కృష్ణుడు నిజముగ కామార్తుడగుచో చే జిక్కిన కామినులనిట్లు విడనాడడు. ఇది కామార్తులకు లక్షణము గాదు.

తుదకు గోపికలందరు ఆమెతోగలసి, కృష్ణునిగూర్చి గానము జేయుచు కృష్ణదర్శన లాలసలయి, దుఃఖించగా శ్రీకృష్ణుడు వారియెదుట ఆవిర్భవించెను.

చూడుడు.

శ్లో॥ తాసామావిర భూఛౌరి స్మయమాన

ముఖాంబుజః।

పీతాంబర ధర స్రగ్వీ సాతాన్మన్మథ మన్మథః॥

౧౦ - ౩౨ - ౨ -

ఇచట, కృష్ణునకు మన్మథ మన్మథుడను విశేషణము వాడబడినది. మన్మథుడనగా మనస్సును కలవరపరచు వాడు. కృష్ణుడు మన్మథునిగూడ మధించువాడని యర్థ మగుచున్నది. మన్మథుని మధించెడి శ్రీకృష్ణుడు మన్మథుని జయించిన స్వతంత్రుడగునుగాని, మన్మథునకు లొంగిన వాడు కాదు.

ఇట్లావిర్భవించి గోపికా గణముతో గూడి వివిధ శృంగార చేష్టలతో విహరించి, తుదకు జితేంద్రియుడై శృంగారమనుభవించెనట. చూడుడు. స్కం ౧౦॥౩౩-౨౭.

శ్లో॥ సిమేవ ఆత్మన్యవరుద్ధ సౌరతస్సర్వా శ్శరత్కావ్య రసాశ్రయా నిశాః

(ఇంద్రియ నిరోధముతో ఆరాత్రులందు,

శృంగారాది రసముననుభవించెను.)

కామార్తులకు ప్రాకృతముగా ఇంద్రియ దౌర్బల్యమే కామ్యానంద హేతువు. కాన కృష్ణుడు కామార్తుడనుట కవకాశములేదు. కనుక కృష్ణుడు జితకాముడు గాని, కామజితుడు గాదు.

గోపికలు మోక్షకామినులు కాని, రతి (సురత) కామినులు గారు. రతిసుఖమును గోరు జారిజీప్తీలకు, లజ్జ కూడ రత్యంగమగు నొక భావము. గోపికల కట్టి భావము ప్రవృత్తిలో ఏ మాత్రము కనిపించదు. భర్తలు, వలదని నివారించినను వినక కృష్ణునియొద్దకు వచ్చిరి. తమభర్తలు చూచుచుండగా భర్తృసాన్నిధ్యమును వదిలి, కృష్ణుని చెంత నిలచుండిరి. చూ॥ ప్ర॥ ఖ॥ ౧౦-౩౩.

శ్లో॥ నాసూయఃఖలు కృష్ణాయ మోహితాస్తస్య

మాయయా।

మన్మథమానాస్స పార్శ్వస్థాః స్వాస్వాదారాః

ప్రజౌకనః॥

(గోపకులు తమ తమ భార్యలు కృష్ణుని ప్రక్కనుండు టను జూచియు, కృష్ణమాయా మోహితులయి కృష్ణుని

మీద ఆసూయజూపలేదు.) ఒకవేళ ఈ శ్లోకము గోపకులు కృష్ణుని గూర్చి యసూయపడ కుండుటకు (కోపించకుండు టకు) యోగమాయ కారణమని చెప్పటకే ఆధారమని యనుకొన్నను, భర్తలయెదుట గోపికలు కృష్ణునిచెంత నిలచున్నారని యీ శ్లోకము వలన తెలియును. తమభర్తలు తమనిగూర్చి యేమైనా అనుకొందురేమో యనుభావము గోపికలకు కలగలేదనియు స్పష్టమగును. దీనివలన వీరు (గోపికలు) శ్రీకృష్ణాయత్త చిత్తులయి, లజ్జాభయములను గోలుపోయిరనుట కభ్యంతరము లేదు. లోకములో ఎట్టి ప్రౌఢ జారిణులయినను ఇట్లు వ్యవహరించరు.

మరియు గోపికలు శ్రీకృష్ణుని, తమ పతి పుత్రాదుల యందలి ఆత్మరూపునిగాను, సర్వసాక్షిగాను, సర్వవ్యాప కునిగాను గ్రహించిరి గాని, పరిచ్ఛిన్నుడుయిన మానవ వ్యక్తిగ గ్రహించలేదు.

౧ శ్లో॥ యత్పత్య పత్య సుహృదామనువృత్తి రంగస్త్రిణాం స్వధర్మ ఇతి ధర్మవిదాత్వయోక్తం! అస్త్యేత దేవ ముపదేత్వయాశేప్తేష్టో భవా తను భృతాంకిల బంధురాత్మా॥ భా॥ స్కం॥

౧౦-౨౯=౩౨.

౨ “కుర్వంతి హిత్వయిరతిం కుశలాః స్వఆత్మన్నిత్యం ప్రియైః పతిసుతా దిభిరార్తి దైఃకిం! తన్నఃప్రసీద పరమేశ్వర మాస్మఛింద్యాః ఆశాం ధృతాం త్వయిచిరాదరవిందనేత్ర॥

౧౦-౨౯-౩౩.

౧. కృష్ణా! పతిపుత్రమిత్రాదులను తృప్తి పరచుట స్త్రీలకు ధర్మమని మర్మవేత్తలయిన మీరుచెప్పినమాట నిజమే. మీరుచెప్పిన ధర్మము జగత్సాక్షియగు మీయందే వర్తించుగాక. మీరు ప్రాణులందరకు ఆత్మరూపులు కదా? మిమ్ములను తృప్తిపరచిన కదా అందరు తృప్తిపడునది. మిమ్ము ప్రేమింప యత్నించెడి మాయెడల అధర్మమేమి? మీరు చెప్పిన ధర్మమే కదా? మేమాచరించినది.

౨. వివేకవంతులయిన నిపుణులు మిమ్ములనే ప్రేమించు చున్నారు. దుఃఖము నిచ్చెడి పతి సుతాదులతో నేమి ఫలమని నిర్ణేదము చెందుచున్నారు. కావున

పరమేశ్వరా! మమ్మనుగ్రహింపుము. చిరకాలమునుంచి మీ మీదపెట్టుకున్న మా ఆశను త్రుంచివేయకుము. అని వరుసగ పై రెండు శ్లోకములకును భావము.

దీనిని బట్టియు, ఇందు కృష్ణుని పరమేశ్వరా! అని సంబోధించుటనుబట్టియు, గోపికలు కృష్ణుని జారబుద్ధితో ఆశ్రయించ లేదనియు తరించు తలంపుతోనే ఆశ్రయించిరనియు స్పష్టమగును.

అయితే

శ్లో॥ తమేవ పరమాత్మానం జారబుద్ధ్యాపి సంగతాః
జహార్గుణమయం దేహం సద్యః ప్రక్షిణ
బంధనాః ॥

(పరమాత్మయే యయిన ఆ శ్రీకృష్ణుని గోపికలు జారుడను బుద్ధితో కలసిన వారయినను, వెంటనే పుణ్య పాప రూప బంధములు నశించి ప్రకృతి సంబంధమయిన దేహమును వదలిరి.) అను శ్లోకము, గోపికలకు శ్రీ కృష్ణుని యందు జారబుద్ధియే కలదని చెప్పుచున్నది కదా! అని శంకించుట కవకాశమిచ్చుచున్నది. కాని, సర్వాంతర్యామియగు పరమాత్మను ఏ భావముతో జూచినను, నిరంతరాను సంధానముతో నున్నచో ప్రకృతి మోక్షము కలుగునని యీ శ్లోకము చెప్పును. గాని, గోపికలకు కృష్ణుని యందు కేవలము జారబుద్ధియే కలదని చెప్పుదు. “జారబుద్ధ్యాపి సంగతాః” అను పదమునందలి అపిశబ్ద స్వరము పై యర్థమునే స్పష్టపరచును. కాక సర్వాత్మరూపుడని యెంచిన శ్రీ కృష్ణుని కేవల జారుడని తలచుట అసంభవము. దీనిపైన పరీక్షిత్తు చేసిన ప్రశ్నయు, శుకుని సమాధానమున్ను, భగవంతునియందు అత్యంతాసక్తి ముక్తికి ప్రధాన కారణము కాని, కామ క్రోధాది భావములు ప్రధానములు గావని స్పష్టపరచు చున్నవి. కనుక పై శ్లోకము గోపికలకు కృష్ణునియందు జారబుద్ధియే కలదనుటకు రాలేదు.

క్రోధ భావముతో నిరంతరాను సంధానము నొంది ముక్తి పొందిన శిశు పాలాదులు యిందు కుదాహరణము.

మరియు గోపికలు తమని పరిగ్రహింపు మని శ్రీ కృష్ణునితో జెప్పుకొనుటలో, తమను సర్వ పంగ పరి

త్యాగము జేసిన ముముక్షువులతో బోల్చుకొని, సర్వ విషయములను వదలుకొనిన భక్తులమని చెప్పుకొనిరి కాని జారిణులని చెప్పుకొనలేదు.

శ్లో॥ మైవంవిఽభోర్హతి భవాన్ గదితుం నృశంసం
సంత్యజ్య సర్వ విషయాన్ తవపాద మూలం
భక్తా భజస్వ దురవగ్రహ మాత్యజాస్మాన్
దేవోయథాది పురుషో భజతో ముముక్షూన్ ॥

౧౦. ౨౯. ౩౦.

కాని యీపైని “సింహంగనస్త్యద ధరామృత పూరకేణ” అను శ్లోకమున కొంత ప్రాకృత భావమును వెల్లిడించిరి. అయినను “జారబుద్ధ్యాపిసంగతాః, జహార్గుణమయం దేహం సద్యః ప్రక్షిణ బంధనాః” (జారబుద్ధితో జూచినను వెంటనే సంసార బంధములను వదలి ప్రాకృత దేహమును వదలిరి) అని చెప్పుటచే, వారుచెప్పిన ఆ మాటలు భగవంతునియందున్న అఖండ ప్రేమతో జెప్పినవని యనవలయును. ఒకవేళ జారబుద్ధియని గ్రహించినను యిబ్బందిలేదు. “నహివస్తుశక్తిఃజ్ఞానమపేక్షితే” (వస్తువుయొక్క సామర్థ్యము జ్ఞానమును గోరదు) బెల్లమును చేదు బుద్ధితో తిన్నను తియ్యగనే యుండును. దీపమును మణి అని యనుకొని ముట్టినను చురుక్కుమనును. భగవంతునియం దత్యంతాసక్తి యున్నచో భావమేదైనను ఫరవాలేదు. కాన నిరావరణ చైతన్య రూపుడయిన కృష్ణుని నిరంతరాను సంధానము చేసిన గోపికలు కేవల జారిణులనుట తగదు.

మరియు నీగోపికలు త్రేతాయుగమందు దండకారణ్యముననున్న మునులు. శ్రీరామచంద్రుడు మునివేషముతో దండకారణ్యమునకు వచ్చినపుడు తాము సమాధిలో ధ్యానించెడి పరమాత్మతత్త్వము యీరూపమునసాక్షాత్కరించెననియెంచి లోకాభిరాముడగు శ్రీరాముని కౌగలించుకొని ఆనందమనుభవించ దలిచిరి. శ్రీరాముడు తాపన వేషముతోనున్న నీసమయమున ఇయ్యదితగదని వారలనివారించి, మీకివాంఛయున్నచో మీరు కృష్ణావతారమున బుట్టి తీర్చుకొనుడని చెప్పెను. వారప్పటినుంచీయు అదే భావముతోనుండి, దేహమును త్యజించి, ద్వాపరమున గోపికలై బుట్టిరి. కాన ఆతాపసులు అపుడేవిధమగు ప్రేమ

భావముతో శ్రీరామునియొడల ప్రవర్తించిరో, ఇప్పుడీ గోపికలుగూడ కృష్ణునియందు అదే ప్రేమభావముతో నుండిరి. కాని ఆడజన్మయై తినందున అచ్చటచ్చట ఆడ పలుకులుపలుకుట, ఆడభావములజూపుట తటస్థించినది. అఖండప్రేమభావము మాత్రము మారలేదు.

ఈ భావమును నెరవేర్చుకొనుటకే గోపాంగనలు యమునానదియొడ్డున కాత్యాయనపూజచేసిరి. దానిని సఫల పరచుటకే శ్రీకృష్ణుడిట్లు ప్రతిజ్ఞచేసెను. చూ॥ స్కం॥

౧౦-౨౨-౩౦, ౩౧, ౩౨.

౧ సంకల్పో విదితస్సాధ్వ్యః భవతనాం మదర్చనే! మయానుమోదితస్సోసా సత్యోభవిషు మర్హతి॥ ౩౦
౨ నమయ్యావేశితధియాం కామః కామాయకల్పతే! భర్తీతాః క్వధితా ధానాః ప్రాయోభిజాయ నేష్యతే॥ ౩౧

౩ యాతాబలావ్రజంసిద్ధా మయేమారంస్యధక్షపాః! య ముద్దిశ్య వ్రతమిదంచేరురా ర్హ్య ర్చనం సతీ॥ ౩౨

౧. “ఓ గోపికలారా! మీరు నన్ను పూజించుటలో గల సంకల్పము నాకు తెలుసును. నేను దాని సంగీకరించితిని. మీసంకల్పము నెరవేరును.

౨. నాయందు లగ్నమయిన చిత్తముగల వారల కామము, కామభోగము కొరకు (విషయ సుఖము కొరకు) గాదు. వేగించిన గింజలు గాని, ఉడుక బెట్టిన గింజలు గాని మొలకరించవు.

౩. కనుక గోపికలారా! మీరు గొల్లపల్లెకు బొండు, మీ కోరిక సిద్ధించినది. ఈముందు(రాబోవు)రాత్రులందు నాతో రమించ గలరు. ఇందుకే మీరు కాత్యాయనీ పూజ జేసిరి”.

కాన అప్పటి మునులు గావింపదలచిన ఆలింగన ములే యీ ఆలింగనములు. వారపు డనుభవించ దలచిన అఖండ ప్రేమరసమే యీ ఆలింగనముల వలన గోపిక లనుభవించిరి.

కనుక ఇచట రాసక్రీడయన, గోపికలు, తమకు కృష్ణుని యందు గలప్రేమ రసమును అనుభవించుటకు,

జరపిన క్రీడ. రససంబంధ మయిన క్రీడ రాసక్రీడ. రసమనగా ఆనంద రసము.

ఈ నడుమ జరపిన హావభావాది శృంగార చేష్ట లన్నియు వారి హృదయమందలి ప్రేమను తీర్చుకొను టకు నిమిత్త మాత్రమయిన చేష్టలు. వీటియందే గోపిక లకు పరమతాత్పర్యముకాదు.

కాన గోపికలు మోక్షకామినులు గాని, రతి (సురత) కామినులు గారు.

శ్రీకృష్ణుడు కేవల స్వార్థపరుడయి గోపికలతో నిట్లు వ్యవహరించలేదు. గోపికలను అనుగ్రహించి కడ దేర్చ వలయునను భావముతోనే వ్యవహరించెను. పూతనా సంహారము మొదలు. గోపికలకు బ్రహ్మ లోకమును జూపుట వరకునున్న నీ ప్రకరణము, దుష్ట శిక్షణము, శిష్టరక్షణము రూపమయిన అవతార కృత్య మును జూపును గాని, కేవలము మానుషమయిన స్వార్థ పరతను వెల్లడించుటలేదు. ఇకముందున్న గంధర్వ శాప విమోక్షణము, శంఖచూడ, వృషభాసురాది వధలు పరానుగ్రహమునే వెల్లడించు చున్నవి. ఈ మధ్య నున్న రాసక్రీడా ఘట్టము మాత్రము, అవతార కృత్యము గాదనియు, కేవల స్వార్థప్రవృత్తి యనియు గల్పించుట ప్రకరణ విరుద్ధము. కనుక నిది గోపికలను, దయతో ననుగ్రహించి ముక్తిసంగ దలచిన ఘట్టము కాని, ప్రాకృత భావమును తీర్చుకొనుట కేర్పడినదికాదు. చూడుడు.

శ్లో॥ నపారయేఽహం నిరవద్య సంయుజాం సుసాధు కృత్యం విబుధాయుషాపివః! యామాభజన్ దుర్జరగేహ శృంఖలాం సంవృశ్యతద్వ్యః ప్రతి యాతు సాధువః॥ స్కం-౧౦-౩౩-౨౨.

“నిర్దుష్టముగ (దోషరహితముగ) నన్ను సేవించిన మీకు నేను చిరకాలమున కయినను ప్రత్యుపకారమును జేయజాలను. మీరు మీగృహమునందలి యాశాపాశము లను తెంచి వేసికొని నన్ను సేవించిన సేవయే మీకు ప్రత్యుపకారము జేయుగాక” అని గోపికలతో కృష్ణుడు చెప్పెను.

ఇచట మీరుచేసిన మంచియే మీకు శ్రేయస్సును జేకూర్చుగాక, అని చెప్పటచే, గోపికలు శ్రీకృష్ణునకు జేసినసేవి, కడదేరుటకు సాధనమయిన పరమేశ్వర సేవ యని యర్థమగును. అథోగలి పాలగుటకు దారి చూపెడి వ్యభిచారము కానేరదు. కావున పరార్థమయిన నీ ప్రకరణమున శ్రీకృష్ణుడు స్వార్థపరత్వముతో వ్యభిచరించెనని కల్పించుట ప్రకరణవిరుద్ధము, అసమంజసము నగును.

భగవంతుని యందలి ప్రేమ కూడపురుషార్థము. “భజనం భక్తిః” అను వ్యుత్పత్తిచే భక్తి శబ్దము భగవత్ప్రేమను జెప్పును. “భజ్యతీ అనయా” అను వ్యుత్పత్తిచే భక్తి శబ్దము శ్రవణాది సాధనములను జెప్పును. ఈయది శాస్త్ర సిద్ధము.

ధర్మార్థ కామ, మోక్ష ప్రేమలు, అని అయిదు పురుషార్థములు. ఇందు ధర్మార్థములు రెండును, స్వరూపము నందును, ఫలము నందును ప్రాకృతములు. కామ, మోక్షములు స్వరూపమునందు అప్రాకృతములయినను, ప్రాకృత సాధనములయందే ఆధారపడియున్నవి. ప్రేమ యను అయిదవ పురుషార్థము, స్వరూపమున అప్రాకృతమయి, అప్రాకృత భగవత్త్వము మీద ఆధార పడినందున ఆ నాలుగు పురుషార్థములకంటె విలక్షణము.

నిత్య కర్మానుష్ఠానమువలన విశుద్ధమయిన అంతఃకరణమునందు వైరాగ్యము కలిగి, చిత్తము ద్రవించినచో, జ్ఞానము అలవడి మోక్షము కలుగును.

నిత్య కర్మానుష్ఠానమున విశుద్ధమగు అంతఃకరణమందు, భగవత్కథలను వినవలయుననియు, భగవంతుని పూజించవలయుననియు, అనురాగము కలిగి, చిత్తము ద్రవించుచో, భగవంతునియందు ప్రేమ పుట్టును. ఇట్టి భగవద్విషయమైన ప్రేమ కూడ పురుషులచే కోరబడుచున్నందున పురుషార్థమగును. ఇట్టి పురుషార్థమునే గోపిక లభిలషించిరి. దీనికొరకే వారు పతి పుత్రాదులను వదలి కూడ పాటుపడిరి. శ్రీకృష్ణుడు వారల ననుగ్రహించి యీ పురుషార్థమునే వారలకు ప్రసాదించెను.

ఇందు గీతా శాస్త్రము ప్రమాణము

భగవద్విషయమైన ప్రేమ పురుషార్థమనియు, దానిని సాధించెడివారు శుద్ధ ప్రేమ భక్తులనియు శ్రీకృష్ణుడు గీతా శాస్త్రమున నిరూపించెను.

గీత, 7వ అధ్యాయమున, శ్లో॥ చతుర్విధా భజంతే మాంజనాస్సుకృతినోర్జున! ఆర్తో జిజ్ఞా సురర్థాదీః జ్ఞానీచ భరతషః భ॥ అను శ్లోకమునందు భగవంతుని సేవించెడివారు నాలుగు రకములవారిని పేర్కొనబడినది. 1. ఆర్తుడు. 2. జిజ్ఞాసువు. 3. అర్ధార్థి. 4. జ్ఞాని. ఇందు—

1. ఆధివ్యాధులచే బాధింపబడువాడు. వీడు ఆ బాధలను తొలగించమని భగవంతుని సేవించును.
2. జిజ్ఞాసువన, జ్ఞానమును గోరువాడు.
3. అర్ధార్థియన, ఐహికా ముష్మికఫలమును గోరువాడు. ఈ మువ్వరు యేదియో యొక కోరిక గలవారే కావున, సకాములు.
4. జ్ఞాని యన, భగవత్స్వరూప జ్ఞానము గలవాడు. వీనియందే కోరికయు జెప్పలేదు. కాన వీడు, నిష్కాముడు.

ఇప్పటికి, నలుగురిలో ముగ్గురు సకాములనియు, ఒక్కడు నిష్కాముడనియు తేలినది.

ఇంక ఆ పైనున్న “చ” కారము, జ్ఞానితో సమానమయిన మరికొందరిని చెప్పును. అనగా జ్ఞాని యెట్లు నిష్కాముడో అట్టి నిష్కాములను జెప్పును. వారే నిష్కామ ప్రేమభక్తులు - వీరు నిష్కామ భక్తులనియు ప్రేమ భక్తులనియు రెండు తెగలు. ఈ రెండుతెగలవారిని, “జ్ఞానీచ” అనుచోట నున్న చకారము చెప్పును. ఇట్లు కానిచో అచ్చట చకారమే వ్యర్థమగును. పీలయన, ఆ శ్లోకములో మొదటి భాగమున, భగవంతుని సేవించువారు నాల్గు రకములని చెప్పెను. రెండవ భాగమున ఆ నాల్గు రకములవారిని వరుసగ జెప్పెను. ఇంక చకారము అనవసరము. కాక “ఆర్తో జిజ్ఞా సురర్థాదీః జ్ఞానీతి భరతర్షభ” అని యుండవలసి వచ్చును. కాన నచ్చటి

చకారము, జ్ఞానితో సమాన కక్ష్యగల నిష్కామ ప్రేమ భక్తులను జెప్పుట తేర్చినదని తప్పక నంగీకరించ వలయును.

లేనిచో నింతకు పూర్వము “మామేవయే ప్రపద్యంతే మాయామేతాం తరంతితే” అనుచోట “ప్రపద్యంతే” అను పదమున పేర్కొనిన ప్రపన్నులను (భగవచ్చరణా గతులను) ఇచట జెప్పనందున వారికి తావే లేకపోవును. ముందుకూడ “తేషాంజ్ఞానీ నిత్యయుక్తః ఏకభక్తిర్విశిష్టతే” అని జ్ఞానితో సమానుడగు నిష్కామభక్తుని పేర్కొనినాడు. ముందు ద్వాదశాధ్యాయమునగూడ, “యోమే భక్తస్సమేప్రియః” “భక్తిమామాయస్సమేప్రియః” అని పలు తావుల భక్తులను పేర్కొని యున్నాడు.

కాన అట్టి భక్తులను ఇచట జెప్పిన నలుగురిలోగాని, వేరుగగాని నిర్దేశించుట అవసరము. కనుకనే అనిష్కామ ప్రేమభక్తులను, ఇచ్చట చకారమున నిర్దేశించెను.

ఈ నాలుగు రకములవారు, వరుసను నిరూపింప బడుచున్నారు.

1. ఆర్తులు : ఇంద్రుడు వర్షించినపుడు భీతిల్లిన వ్రజ వాసులు-జరాసంధుని కారాగారమందున్న రాబృందము. వస్త్రావకర్షణ సమయమున ద్రౌపది, మకరి బట్టిన గజేంద్రుడు.

2. జిజ్ఞాసువు : ముముక్షువు. ముచికుందుడు, మిథి లాధిపతియగు జనకుడు, శ్రుతదేవుడు, ఉద్ధవుడు.

3. అర్ధార్థి : సుగ్రీవుడు, విభీషణుడు, ఉపమన్యువు, ధ్రువుడు, ఈ ముగ్గురు సకాములు-వీరు భగవదనుగ్రహ మున క్రమముగా తరింతురు.

4. జ్ఞాని : నిష్కాముడు, నివృత్త సర్వకాముడు, వీడు భగవత్తత్వ సాక్షాత్కారమున మాయను తరించును.

“చ”: ఇంక ఆ పైని చకారము అయిదవ రకపు షారయిన ఛిష్కామ ప్రేమ భక్తులను జ్ఞానులలో చేర్చి జెప్పుచున్నది.

ఈ భక్తులు రెండుతెగలు. 1. నిష్కామ భక్తులు. 2. శుద్ధ ప్రేమ భక్తులు. అని.

1. నిష్కామ భక్తులు : ననకాదులు, నారదుడు, ప్రహ్లాదుడు, పృథు చక్రవర్తి, శుకుడు.

2. శుద్ధ ప్రేమభక్తులు : గోపికాదులు, అక్రూరుడు. యుధిష్ఠిరాదులును.

కాన గోపికలు శాస్త్రసిద్ధమయిన శుద్ధ ప్రేమభక్తితో శ్రీకృష్ణుని యెడ వ్యవహరించిరి గాని, లోక సిద్ధమగు కామముతో వ్యవహరించలేదు. అదియచ్చట ప్రధానము గాదు. కాని త్రీజన్మ యెత్తిన కారణమున, లౌకిక కామినులవలె, శృంగారచేష్టలు, మాటలు జరిపియుండ వచ్చును. దానినే అచ్చటచ్చట భాగవతమున కామమను పదముతో వాడెను. కనుకనే శ్రీకృష్ణుడు కాత్యాయినీ పూజచేసిన గోపాంగనలతో తనయందున్న కామము కామము గాదనియు, అయ్యది విషయ సుఖమియ్య దనియు వేగించిన గింజవలె ఆకామము దగ్ధమయి మొలకరించదనియు,

“నమయ్యా వేశితధియాం కామః కామాయ కల్పతే” అను శ్లోకమున జెప్పెను.

దీనిని బట్టి కామము విషయభేదమును బట్టి పలభేద మొనగునని తేలినది. ప్రాకృత విషయమునందు కోరిక యున్నచో నది ప్రాకృత సుఖమునిచ్చును. అప్రాకృత విషయమునందు కామమున్నచో, అది శాంతికి హేతు వగును. గోపికలకు నిరావరణ చైతన్యమగు కృష్ణుని యందున్న ప్రేమ కామములో జేరదు. వారు జారిణులు గారు. వీరికి(గోపికలకు) తమ పతులయందేజ నిమయిన పతిబుద్ధి. కృష్ణునియందు పతిబుద్ధి నిజమయినది కాదు. అచ్చట పరమాత్మ బుద్ధియే వారలకు నిజమయినది.

శ్రీకృష్ణునకును అష్టపత్నులు మొదలగు భార్యల యందే పత్ని భావము. గోపికల యందు భక్తులను భావమే కృష్ణునకు గలదు.

అష్ట పత్నులకు కృష్ణునియందు నిజమయిన పతి భావముండవచ్చును. అచ్చట “వస్తు శక్తి” యుపయోగించదు. వారికి గోపికలకున్నంత నిరంతరాను సంధానము,

అత్యంతానక్తియు కృష్ణునియందు లేదు. కాన ముక్తి చెందక పోవచ్చును. కాన గోపికలు, శాస్త్ర సిద్ధమయిన శుద్ధ ప్రేమ భక్తులు.

భగవద్విషయక మగు కామము అంతశ్శత్రువు గాదు. శిశు పాలాదులకున్న క్రోధమే అంతశ్శత్రువుగాక వారికి మోక్షమివ్వగా గోపికలయందలి కామము శత్రువనుటెట్లు పొసగును? కనుకనే లోకసాధారణదృష్టితో “కృష్ణంవిదుఃపరంకాంతం నతుబ్రహ్మతయామునే” అని పరీక్షిత్తు అడుగుటయు, “ఉక్తంపురస్తాదేతత్తే చైద్యస్సిద్ధిం యథాగతః” అని లోకసాధారణ దృష్టితో శుకుడు సమాధానము చెప్పటయు పొసగుచున్నది.

ఈ రాసపంచాధ్యాయ యందలి కథకు పరమ తాత్పర్యము, కామవిజయము, సంసారోపరతియు.

కామ విజయమను నది. కామమునకు ప్రసక్తియున్న పుడు దానిని నిరోధించుకున్ననే చెప్పబడును గాని కామమునకు ప్రసక్తియే లేనపుడు కామ విజయమనిపించుకొనదు. క్రోధమునకు నిమిత్తమున్నపుడు కోపించనివాడే శాంతుడు. క్రోధమునకు నిమిత్తమే లేనపుడు శాంతుడనబడడు. క్రోధకారణము లేనపుడు అందరును శాంతులే. అయ్యది “వృద్ధ నారీ పతిప్రతా” అనినట్లుండును.

కనుక నిచట గోపికలు వివిధ శృంగారచేష్టలు నలిపినను, హావ భావముల వెల్లడించినను, వివిధ శృంగార భాషణముల వ్యవహరించినను, శ్రీ కృష్ణుడు కామపరతంత్రుడు కాలేదనియు, అతని నిగ్రహశక్తి యేమాత్రము సడలలేదనియును, “అత్మన్యవరుద్ధ సౌరతః” అను శ్లోకమున జెప్పబడె, కామోద్రేకమునకు పుష్కలసామగ్రియున్నను కృష్ణుడు కామజితుడు గాకుండుటంబట్టి, యీ కథ కృష్ణుని యొక్క కామవిజయమునే చాటుచున్నదని యనవలయును.

మరియు గోపికలు, సర్వసంగ పరిత్యాగము చేసిన మునులవలె పతి పుత్రక్షేత్ర విత్తాదుల వదలు కొనివచ్చితిమని శ్రీ కృష్ణునితో జెప్పుకొనుటచేతను, ఎల్లపుడు భగవంతునియందే చిత్తమునునిలపి, విహారహార్యాయాసనాదులగూడ, నిరంతరము భగవంతునే స్మరించుచు, గుణమయమగు దేహమును వదలిరని, యీ పంచాధ్యాయాకథ నిరూపించుట చేతను మానవులకు భగవదనురక్తి ప్రధానమనియు, విషయానురక్తి ప్రధానముగాదనియు స్పష్టమగును. కనుక నీ పంచాధ్యాయా కథ విషయ నివృత్తి పరమనియు అనదగును.

కాన ఈ కథను వినినవారు శ్రీ కృష్ణపరమాత్మయను గ్రహమున, సంసారమునందు విరక్తులై, కర్మ బంధముల విడనాడుకొని, ముక్తులగుదురు.

గోపజాల నుందరీ గణావృతం కలానిధిం
రాసమండలీ విహారకారి కామసుందరం
పద్మయోని శంకరాది దేవబృంద వందితం
నీలవారివాహ కాంతి గోకులేశ మాశ్రయే ॥

బృందారణ్యే తపన తనయాతీరవానీరకుంజే,
గుంజన్మంజు భ్రమర పటలీ కాక లీకేలిఖాజి,
అభీరీణాం మధుర మురళీనాద సమ్మోహితానాం
మధ్యే క్షీడన్నవతు సతతం నందగోపాల భాలః ॥

భక్త కవి కబీరు దాసు

విద్వాన్ చింతలపాటి వీరభద్రరావు

శ్రీకృష్ణుడు ధర్మచ్యుతి కలిగినపుడెల్ల తా నవతారము ధరింతునని అర్జునునికి చెప్పినట్లు భగవద్గీతలో నున్నది.

అదే పద్ధతిలో కాలము యొక్క అవసరములను బట్టి మహాత్ములు జనించెదరనుటకు మన భారతీయ చరిత్రలో నెన్నియో నిదర్శనములు గానబడుచున్నవి. కబీరు అవతరించిన కాలము ధార్మిక సంక్షోభము, అవ్యవస్థలతో గూడినది. మహమ్మదీయుల ఆగమనం వలన దేశపుస్థితి మార్పుచెందినది. సాంఘిక జీవితము దుర్భరమైపోయినది. ప్రజల కష్టములు తీర్చగల దక్షుడు కరువాయెను. అమాయక ప్రజలకు భగవంతునితో మొరలిడుట తప్ప అన్యమార్గము లేకుండెను. హిందువులు నిరాశాపూరితులైరి.

అట్టి కాలమున కొందరు, హిందువులు మహమ్మదీయులు గూడ పరస్పర విరుద్ధమైన యీ రెండు మతముల మధ్య సామరస్యమును సాధించవలసిన అవసరమును గుర్తించిరి. పరమేశ్వరుడొక్కడే యను విశ్వాసము, అతని సృష్టిలోని మానవులందరు ఒకటే యను భావమునకు వెలుగునిచ్చినది. ఇట్టి నూతన ప్రతిపాదనకు భారతీయుల బ్రహ్మవాదము, ముసల్మానుల ఏకేశ్వర వాదము ఆధారకలలైనవి. ఈ రెండు సిద్ధాంతముల సమన్వయ ఫలితముగా ఆ నిర్గుణభక్తి మార్గము అవతరించినది. శ్రీ రామానందుల పండ్రెండుగురు శిష్యులలో యీ మార్గము నవలంబించి అగ్రేసరులైన వారిలో కబీరు ప్రముఖ స్థానము వహించుచున్నాడు.

కబీరు తరువాత గూడ అనేకమంది మహాత్ములు అవతరించుట, అనేక నూతన మతములు ఏర్పడుట జరిగినది. ఈ మహాత్ములలో నానక్, దాదూ, జగజీవనులు ముఖ్యులు. వీరి సిద్ధాంతములలో కబీరు యొక్క పలుకుబడి, ప్రభావములు గానబడుచున్నవి. వీరందరు నామము, శబ్దము, సద్గురువు మున్నగువాటిని కీర్తించిన

వారే. అవతారములను, విగ్రహారాధనను, కర్మకాండలను అపహసించినవారే. వీరందరికి ప్రేరణ లభించినది కబీరునుండియే.

కబీరు కవిత్వము విప్లవాత్మకమైనది. అందు భారతీయుల ధార్మిక, సాంఘిక జీవిత విధానము పక్షపాత రహితముగా విమర్శింపబడినది. హిందూ మతములోని కర్మకాండలను విమర్శించినటులే కబీరు ఇస్లాములోని నూతన సాంప్రదాయక తత్వమును గూడ విమర్శించెను.

“అరే ఇన్ దోపున్ రాహ్ న పాయీ,
హిందున్ కీ హిందువాయీ దేఖే,
తురకన్ కీ తురుకాయీ,

కహై కబీర్ సునోఖయీ సాధో థాన్ రాహ్
హైజాయీ”

ఇట్టి పీఠికతో కబీరు తన నూతన సిద్ధాంత ప్రతిపాదన చేసియుండెను. ఆ సిద్ధాంతమే తరువాత సాధుమతముగా పిలువబడినది. కబీర్ పంథ్ అని గూడ పిలువబడుచున్నది. కబీరు యొక్క సిద్ధాంతములను, ప్రతిపాదన విధానమును చక్కగా పరిశీలించినచో కబీరు మొదట సాధుగాను, తరువాత కవిగాను గోచరింపగలడు. అతడు కవితా చమత్కార ప్రదర్శనకు యెన్నడు కవిత వ్రాయలేదు. ధర్మములోని వ్యాపక నియమములను సుభోద మొనర్చుటకే కావ్యమును ఉపయోగించుకొన్నాడు. అతని హృదయ నైర్మల్యమువలననే అతని కవితకు అపూర్వమైన బలము చేకూరినది. భాషా సంప్రదాయములను గాని, ఛందోనియమములను గాని, కబీరు ఎన్నడు సరకుగొనలేదు. అతని గభీర హృదయ సాగరమున ఉద్వేలితమైన భావతరంగములు కావ్యరూపమును ధరించినవి. కవిత్వము పాండితీప్రకర్ష వల్లగాక హృదయానుభూతి వల్లనే ఉద్భవించుననుటకు కబీరు గొప్ప తార్కాణము.

కబీరు కవితాతైలిని విమర్శింప బూనుట సులభము గాదు. అదియొక అపూర్వసృష్టి. అతని యొక్క భావ నామయ శబ్ద చిత్రములు, అద్భుతమైన భావోన్మాదము, హృదయమునుండి నిర్గమించిన అలాపన సాధారణ బుద్ధి శాలిర శక్తికి అతీతములు.

“कहोतुं : नीरुं यहाँ अकथ कथा है
कहाता कही न जाय्या.”

కబీరు తన కవిత్వముద్వారా తెలిపిన అకథనీయమైన కథను వాస్తవముగా ఎందరో అర్థము చేసికొనలేదు, రఃశ్వరుడు, మాయలను గురించి అతడు చేసిన మీమాంస సామాన్యులకు అందరాని విషయము. ఆత్మోన్నతి కలుగనిదే హృదయంగమముగాని యీ నిగూఢ తత్వము కేవలము భాషా పాండిత్యములద్వారా అర్థము కాజాలదు. అతని కవిత ఒక రీతిగా అర్థమగు చున్నటులే దోచినను అందలి అభిప్రాయము మాత్రము సులభ గ్రాహ్యముగాదు. కబీరు తన కవిత్వమును కుష్కపేదాంతుల కొరకుగాని, కావ్య మర్మజ్ఞుల ప్రశంసల కొరకుగాని, వ్రాయలేదు. అతని కవితారచన ఆత్మాద్ధుల కొరకే సాగినది. వాస్తవముగా జిజ్ఞాసువులైన వారికే అతని కవితలోని చుక్కము హృదయంగమము కాగలదు.

జీవిత ప్రస్థాంతము

కబీరు జీవితమును గురించి నిర్దిష్టమగు ఒక రూపము లభించుటలేదు. కబీరును గురించి లభ్యమగుచున్న ప్రాచీన వివరములన్నింటిను జన్మ తిధ్యాధికముల ప్రశంసయే గానరాదు. అంతేగాక కబీరు యొక్క భక్తులే యెన్నో అలౌకిక విషయములను కల్పించి జీవిత వివరములను మరింత ప్రచున్నమొనర్చి వైచిరి. ఎంతయో పరిశోధన గూడ జరిగినది. అందుచే బహుజనాంగీ కృతములు, సర్వమాన్యములు అగు వివరములను మాత్రమే గ్రహించుట యుక్తము కాగలదు. కబీరు తన విషయమై అత్యల్పముగా చెప్పుకొన్నాడు. జాతి, కులము, వ్యక్తిగత జీవితమునకు సంబంధించిన కొన్ని విషయములను మాత్రము అతడు తన కవితద్వారా తెలియచేసెను. కబీరు విక్రమశకము 1456 న జ్యేష్ఠశుద్ధ పూర్ణిమా సోమ

వారమున జనన మందెనని తెలుపు ఈ క్రింది పద్య మొకటి యున్నది.

चौदहौं पंचमन साल गये,

चन्द्रवार् पक्ष ढाढ़ गये।

జేత్ శుదీ బరసాయత్ కో

పూరణమాసే ప్రగట్ భయే॥

కబీరుజాతి విషయమై గూడ ఒక ఏకాభిప్రాయము లేదు. ఇస్లాము మతమునకు చెందిన ఒక సాలెవాని యింట పెరుగుట మాత్రము సర్వజనాంగీకృతము. కొందరు మాత్రము, ఒక బ్రాహ్మణ వితంతువును సుత్ర వతివి కమ్మని శ్రీరామానందులు ఆశీర్వదించె ననియు, ఆమె గర్భమునుండియే కబీరు జనించెననియు చెప్పు చున్నారు. తాను పూర్వజన్మమున బ్రాహ్మణుడ ననియు, యీజన్మమున సాలెవాడ నైతి నని స్వయముగా కబీరు వ్రాసుకొన్నాడు.

काशी का वासी बांझन, नानंमैरा परबिना।

ఏక్ బార్ హరినామ్ బిసారా, పకరి జులాహో కేనా॥

కాని కొందరు కబీరు పంథీయుల అభిప్రాయం ప్రకారం కబీరు బ్రాహ్మణ వితంతువునకు జనించ లేదనియు రామానందుని ఆశీర్వచన బలంవల్ల ఆమె అర చేతిలో నుండి జన్మించి నాడనియు, కనుకనే కబీర్ (అరచేయిలో నుండి జనించినవాడు) అను సార్థక నామము కలిగెననియు తెలియుచున్నది. బ్రాహ్మణ యువతికి జనించినాడను జనవాక్యము చాల ప్రబలముగా నున్నది. సిక్కు మతగ్రంథ మందలి రైదాన్ పద మొకటి కబీరు మహమ్మదీయుల యింటనే జనించినట్లు అభివర్ణించు చున్నది. నీరూ, నీమా అను పేర్లు గల ముసల్మాను సాలె దంపతులకు చెరువు గట్టున బాలుడు లభించెననియు అతడే కబీరనియు గూడ ఒక ప్రవాదము గలదు. పైనాదముల దృష్ట్యా కబీరు జన్మాధికముల గూర్చిన వివరములు నిర్దిష్టముగా లేవని తెలియుచున్నది.

కబీరు బాల్యమునుండియు ధార్మికప్రవృత్తి కలిగి యుండెను. భజనలు చేయుచు, ప్రజలకు ఉపదేశము లొనరించుచు తిరుగు చుండెడివాడు. సరియైన గురూప దేశము పొందఁబ్బితే, యీతని యుపదేశముల యెడ

ప్రజలు ఆదరము చూపకుండిరి. అందుచే యోగ్యుడగు గురువును అన్వేషించుటకు మొదలుపెట్టెను. ఆ కాలమున కాశీలో శ్రీరామానందులు మిగుల ప్రఖ్యాతిగాంచి యుండిరి. కబీరాయనను ఆశ్రయించెను. కాని మహమ్మదీయుడను కారణమున రామానందులు కబీరును శిష్యుడుగా అంగీకరించలేదు. ఒకనాడు కబీరు గంగా తీరమున రేవులోని మెట్లపై అడ్డము పరుండెను. రామానందులు స్నానార్థము రాగా ఆయన పాదము కబీరు తలకు తగిలెను. కాలికి తల తగులగనే ఆయన నోటి వెంబడి “రామ్, రామ్” అను శబ్దద్వయము వెలువడెను. కబీరు వెంటనే లేచి ఆయన పాదములకు ప్రణమిల్లి “స్వామీ! నేటినుండి మీరు నాగురువు లైతిరి” అని భక్తి ప్రవర్తలు జూపెను. ఆ దినమునుండి కబీరు రామానందుల శిష్యుడాయెను.

కబీరునకు ఇరువురు భార్యలు. మొదటి యామె కురూపి, కులక్షణములు గలదనియు, రెండవ యామె అందమైన కులీన యనియు కబీరే వ్రాసినాడు.

“మేరీబహు రియాకో ధనయా నావు
లై రాఖియో నామ జనియా నావు
పహలీ కురూపికుజాతి కులఖినీ
అబ్ కీ సరూపి సుజాతి సులఖినీ॥”

మొదటియామెపేరు లోయా, రెండవయామె ధనియా. ఆమెనే రామజనియా అని కూడ పిలుచుచుండిరి. కబీరునకు ఒక కుమార్తె, ఒక కుమారుడు కలిగిరి. కుమారుని పేరు కమార్. అతడు సగుణోపాసి యగుటవలన కబీరు కుమారుని పంశ వినాశకుడని దూషించెను.

కబీరు సిద్ధాంతములు

కబీరు పండితుడు గాడు. అతనికి గలది బహుశ్రుత జ్ఞానము మాత్రమే. అతడు నిరక్షర కుక్షి అయినను మహాజ్ఞాని కాగలిగెను. సత్సంగము, బహుళ పర్యటన, అనుభవము కబీరును మహాజ్ఞాని నొనర్చినవి. రామానందుని దగ్గర హిందూమత తత్త్వమును, శేఖ్ తక్కియము సూఫీ తత్త్వవేత్త దగ్గర మహమ్మదీయ మత తత్త్వమును భాగుగా ఆకళించు కొన్నాడు. రెండు మత

ములలోని సారతత్త్వమును గ్రహించి నూతన మతమునకు సృష్టికర్త కాగలిగెను. సంక్షేపముగా అతని సిద్ధాంతములు దిగువ వ్రాయబడినవి.

1. కబీరు జీవాత్మ, పరమాత్మలు ఒకటే యని విశ్వసించెను. అదియే మన అద్వైతవాదము. భారతీయ జ్ఞాన వాదమును, సూఫీ రహస్య వాదమును సమన్వయ పరచి కబీరు యీ తత్త్వమును గ్రహించ గలిగెను. అద్వైత వాదము నుండి మాయ, ధ్యానమును, సూఫీ మతము నుండి ప్రేమను గ్రహించి తన రహస్య వాదమును సృష్టించు కొనెను. ఆత్మ పరమాత్మల కలయికకు మాయ అడ్డమగు చున్నదనియు, మాయను తొలగించిన జీవాత్మ పరమాత్మల భిన్నత్వము తొలగి పోవునని అతని వాదము.
2. అతడు సమత్వమును నమ్మువాడు. అతని దృష్టిలో బ్రాహ్మణుడు, శూద్రుడు, సమానులు. రామ రహీములలో యెట్టి భేదములేదు.
3. కబీరు అవతార వాదమును విశ్వసించడు. కబీరు యొక్క “రామ్” దశరథ పుత్రుడు రాముడు కాడు. పరమాత్మకు కబీరు పెట్టిన పేరది. రామానందుని నోటినుండి అతడు వినిన మొదటి శబ్దము కూడ నదియే.
4. మత ధర్మములలోని బాహ్యడంబరములు కబీరుకు నచ్చవు. విగ్రహారాధన, తిలకధారణ, రుద్రాక్ష మాల, అంటరాని తనము అతనికి గిటవు. అటులే ఇస్లాములోని బాహ్యడంబరములను గూడ నిశితముగా విమర్శించినాడు.
5. హతయోగి, శాకాకారి.

కబీరు చనిపోయినప్పుడు అతని శరీరమును దహనము చేయవలెనని హిందువులు, సమాధి చేయవలెనని ముసల్మానులు కత్తులు దూసిరి. మత్తైక్యసంధాత యగు కబీరు ఆత్మ ఎంతో బాధపడినది. “తగవులాడ వలదు. శవపేటిక తెరచి చూడుడ”ని ఆకాశవాణి వినబడినది. శవపేటిక తెరువగా శవమునకు బదులు పూలరాశి కని

పించెను. హిందూ మహమ్మదీయులు చెరిసగము పంచుకొనిరి. హిందువులు తమ భాగమును దహనము చేసి కాశీలో గంగా తోయములలో చితాభస్మమును కలిపిరి. ఆ ప్రదేశమే యిప్పుడు “కబీర్ చౌరా” అని పిలువబడుచున్నది. మహమ్మదీయులు తమ భాగమునకు వచ్చిన పూలను సమాధి చేసిరి.

కబీరు హిందూ మహమ్మదీయ మతముల నుండి గ్రహించిన సారమును ప్రజలకు ఉపదేశించెను. అతని యుపదేశములను విని యెందరో దీక్షితులైరి. నేటికిని

భారత దేశములో కబీరు పంథీయుల సంఖ్య ఎక్కువగా నున్నది. కబీరును గురించి ఎవిలిన్ అండర్హిస్ అను ఆంగ్ల తత్వవేత్త వ్రాసిన వాక్యములతో వ్యాసమును ముగింతును.

“The poet Kabir is one of the most interesting personalities in the history of the Indian mysticism. A great religious reformer, the founder of a sect to which nearly a million northern Hindus still belong, it is yet supremely as a mystical poet that Kabir lives for us”.

ఆ కా శ వాణీ :

కార్యక్రమం - హిందీ - హైదరాబాద్ - A.

‘ఆంధ్ర ప్రదేశమందలి దేవాలయముల వైభవము’

ఈ శీర్షిక ననుసరించి, ఆయా క్షేత్రములందలి దేవాలయములను గూర్చిన ప్రసంగములను యీ దిగువ తేదీలవారిగా వినవచ్చును.

5-11-1958, బుధవారం సాయంత్రం 7 గంటల 15 నిమిషములకు

శ్రీ సింహాచల క్షేత్రము

12-11-1958, బుధవారం సాయంత్రం 7 గంటల 15 నిమిషములకు

యాదగిరి క్షేత్రము (తెలంగాణ)

19-11-1958, బుధవారం 7 గంటల 15 నిమిషములకు

శ్రీ కనకదుర్గా క్షేత్రము (విజయవాడ)

ది 12-11-1958 బుధవారం సాయంత్రం గం॥ 6-15 మొదలు 6-45 వరకు

“భా ర తీ కా శి దా స స్య”

అను శీర్షికతో శ్రీ కాశిదాస మహాకవి సారస్వతములగూర్చి గద్య, పద్య, కథానికా రూపమున ప్రసారము చేయబడును.

దేవాలయములు - ఆదర్శము

అనగాని భగవంతుని M. A., B. L.

(హిందూ దేవాలయ - ధర్మాదాయశాఖామంత్రి)

మన దేవాలయములు అనాదినుంచి మహోన్నతాదర్శాలతో వెలిసినవి. పట్టణములలో, పల్లెలలో, నిత్యమూ యాత్రాస్థానములైన తిరువతిపంటి పెద్ద జ్యోతిర్లింగములలోనూ, ఉదారులైన ధార్మికులు అన్ని వర్గాలవారూ ఏకోన్ముఖంగా స్థిర, చరాస్తులను, దేవాలయాలటా, ధర్మసంస్థలకు నిస్సవ్యధంగా ధారాదత్తం చేసినారు. ఈ దాతలకున్న త్యాగము, వైరాగ్యము, దైవభక్తి పగైరా ఆంతరంగికములైన ఆదర్శములు, సామాజికంగా వీరిత్యాగం దేవాలయాల రూపంలో సంఘైక్యతకు, సాంస్కృతిక వికాసానికి, పరస్పర సౌహృదం ద్వారా శాంతి, సౌమనస్యాలకు ఎంతో దోహదం కల్పించినది. వేదశాస్త్ర పండితులు, పురాణాధారపరిజ్ఞానము, సంగీత, నాట్యకళా కోవిదులు, వాస్తు, శిల్పి, చిత్రకళా నిపుణులు అదిగాగల విజ్ఞాననిధుల కెందరకో, మన దేవాలయములే ఆశ్రయములై యున్నట్లు నేటికిని ఆయా స్థల విశేషములు అందలి సంప్రదాయములు చారిత్రకంగా ఋజువు చేయుచునే యున్నవి.

భారతమున రాజ్యాంగ పద్ధతులు, ధార్మిక, నైతిక, సాంఘిక సిద్ధాంతములు యీ దేవాలయ ప్రశాంత ప్రాంగణముల నుండియే ప్రబోధింపఁ బడినవి. ఒక విద్వాంసుడు, రాజబంధువు లేక అధికారి, ప్రముఖుడు, భక్తుడు, యతి, భిక్షుకుడు, మరెవ్వరేని, గ్రామమునకు గాని, నగరమునకు గాని వచ్చినపుడు, వ్యక్తిగతంగా ఎవ్వరి ప్రాతినిధ్యం అక్కరలేకయే, ఆగంతుకులకు ఆతిథ్యం మొదలు ఆధ్యాత్మికానందం వరకు ఆపశ్యకములైన మర్యాదల కీ దేవాలయములే ఆటపట్టులై, ఆ యతిభిక్తి చక్కని ప్రశాంత వాతావరణమును కల్పించు చుండెడివి. కావున, ఈ పవిత్ర సంస్థలను, వీటి ఆదర్శములనూ సక్రమ పద్ధతులలో మనం సంరక్షించుకొని, శ్రద్ధా భక్తులు కల్గియున్నచో, మన స్వతంత్ర భారత సామ్రాజ్యం దేవరాజ్యమై, యాపత్రప్రపంచమునకు వెలుగు చూపి సత్య, అహింస, శాంతి దాంతులను మనకు ప్రసాదించును. ఈ ఆదర్శములు, కాలకృత్యములైన అపరోధములతో, అనేక మార్పులకు లోనైనా, యీ సంస్థలకు సహజమైన స్థిరత్వం దైవదత్తమైన దగుటవల్ల నేటికిని సజీవములై నిలచియున్నవి. ప్రధానంగా, ఆ యా ప్రాంతములందలి ప్రముఖులు, ధర్మకర్తలు, అర్చకులు, తదితర భక్తులు, విద్వాంసులు, సామాన్య ప్రజానీకం ఇతోధికమైన ఆత్మీయత, ధార్మికాభిమానము - ఆదర్శము ఆస్తిర్యములతో యీ దేవాలయ, ధర్మాదాయ సంస్థలకు పూర్ణమైన ప్రోత్సాహ మిచ్చినచో ప్రభుత్వమున్నూ అంతదండయై, పూర్వోక్తి పూర్వులగు మహాత్ము లాదిగా, ధర్మదాతలయొక్క పవిత్రాశ్రయములు సఫలము చేయుటయే గాక, వీటి మహోన్నతాదర్శములవల్ల విశ్వమాంగళ్యం కల్గుననియు, సహృదయులకు విజ్ఞాపనం చేయుచున్నాను.

“ సత్యమేవ జయతే ”

భక్తి గేయములు - ఉపదేశములు - సుభాషితములు

త్యాగరాజస్వామి శివ దర్శనము

(శ్రీ) త్యాగరాజస్వామి ఒకనాటి ప్రదోషమున పంచదీప్త్యరాలయమునకు వెళ్ళినప్పుడు, అచటి బసులలో కొందరి భావనా దోషములను, తమ గుండె ఆరోపించుకొని, సుఖమునకు ఉపదేశించిన తీరు.

కేదారగోళ రాగం. జంపె.

పల్లవి : శివ దర్శనము సేయ నా తరమా,
పరామర్శించి నీవె నను మన్నింపవలెను ||శివ||
గోశ్చరంబులను కడు గొప్ప కంబముల
భూ స్థాపితంబగు శిలల - తరుణులాటలను
దీపాల వరుసలును - దివ్య వాహనముల
పాపహారా ! సేవించి బహిర్ముఖుండైతి ||శివ||
తరలి పదియారు ప్రదక్షిణము లొల్లగా
పర నింద్యవచనముల, బాగుగాడుచును,
ఒరుల భామలఁజూచు చుప్పొంగితినిగాని,
వర శివాక్షరయుగ జపము సేయనైతి ||శివ||
పాటక సమంజైన అద్భుతాకృతిని నే
నాటఁ జేసికొని హృన్నాశికమునను
మాటిమాటికి జూచి మైమరచియుండేది
ఆటలా ? శ్రీ త్యాగరాజనుత సుపాద శివ ||శివ||

విగ్రహారాధనము

కులవతి, చతుస్తంత్రి, కె. సోమశేఖరశాస్త్రి

విగ్రహారాధనము భారత దేశమున చిరకాలమునుండి బ్రవర్తిల్లుచున్నది. దాని స్వరూపమే నేటికిని మనకు దేవాలయాదులం దగవడుచున్నది. కాలక్రమమున భారత దేశము మహమ్మదీయులు, పాశ్చాత్యులు మున్నగు మతాంతరీయుల పరిపాలనమునకు లోనైన పిమ్మట భారతీయ ధర్మములందును, యాచారములందును ననేక శంకలు ప్రారంభమయినవి. అట్టి శంకా విషయములలో విగ్రహారాధన మొకటి. కాన దానిని చర్చింపవలసి వచ్చినది.

విగ్రహారాధనమన, బరమేశ్వరునకు శివ విష్ణాది విగ్రహముల గల్పించి, యా విగ్రహములను దేవాలయాదుల బ్రతిష్ఠించి, వానిని యారాధించుట. ఇది ఎంత వఱకు సమంజసమో చర్చింతము. ఈ విగ్రహారాధనమును జర్పించునపుడు, విగ్రహియగు పరమేశ్వరుడున్నాడా, లేదా, యనియు పరమేశ్వరునకు విగ్రహము కలదా, లేదా యనియు, నావిగ్రహ మెట్టిదనియు చర్చింపవలయును. ఈ చర్చ అంతయు సప్రమాణముగ నుండవలయును. అప్రమాణ మగునది యాచరణీయము కాజాలదుగదా. కాగా పరమేశ్వరు డున్నాడని యంగీకరించుటకు దగిన ప్రమాణము గనుపడుటలేదు. ప్రమాణమన - జ్ఞానసాధనము. ఇది ప్రత్యక్షమనియు, సమూహమనియు, శబ్దమనియు, మూడు రకములుగ నున్నది. అందు ప్రత్యక్షమన, గన్ను మొదలగు నింద్రియ సముదాయము. ఈ ప్రత్యక్షము సర్వసమ్మతము. కాగా పరమేశ్వరుడు ప్రత్యక్ష ప్రమాణమునకు గోచరడనుటకు వీలులేదు. రూపరసగంధ స్పృశకాలసు గుణములను బట్టి, పదార్థము లింద్రియ గోచరములగుచున్నవి. అట్లే సుఖదుఃఖాది గుణసంబంధమును బట్టి, మనయాత్మ, మానస ప్రత్యక్ష గోచరమగుచున్నది. పరమేశ్వరునకు, రూపాదిగుణ సంబంధముకాని, సుఖాదిగుణ సంబంధము కాని

ఉన్న యెడల నాతడును, ఘటపటాదులపై సోచుట కాని, మనమె రాగద్వేషాదులు కలవాడై యుండవలయును. అట్టి వ్యక్తిని పరమేశ్వరుడనుటకు వలనుపడదుగదా.

మఱియు బ్రపంచము నుండునదేమి పస్తువు, ఎట్లదైనను, ఎచ్చటనయినను, ఎవ్వనికై నను గోచరించి యుండవలయును. అట్లు గోచరింపని నాడా పస్తువు లేవనిచెప్పుదురు. కావుననే పంధ్యాపుత్రాదులు వేదనియు, హిమవంతము మున్నగునవి కలపనియు, విమర్శకులు నిర్ణయించిరి. పంధ్యాపుత్రాదులు లేకుండుటచును, హిమ పదాదులు కలపనుటకును నింతరన్న వేదాదుల కారణమగ పడుటలేదు. కాగా పరమేశ్వరు డెన్నడును నెవ్వరికి, నెచ్చటను గోచరించెననుటకు వీలులేదు. అట్లు గోచరించిన యెడల బరమేశ్వరునుద్దేశించి, కలదని కొందఱు, లేదని కొందఱు తగవులాడుట పొసగదు. హిమవంతము మున్నగు పస్తువులందట్టి వాచము నెవ్వరికిని గలుగుట లేదుకదా! కాన పరమేశ్వరుడుండుటయే తగవుల పాలయి సప్పుడాతనికి శరీర మున్న దనుట సాహసోక్తిగాక వేరొండుగా నేరదు.

భారతీయ(హిందూ)మతమున కాధారమయిన వేదములందును బరమేశ్వరుని గురించి నిరూపించుచు, పరమేశ్వర తత్త్వము, అవాక్మానన గోచరమనియు, నిర్గుణమనియు, దేహాది సంబంధము లేనిదనియు, సత్యజ్ఞానానంద స్వరూప మనియు జెప్పబడినది. కాగా పరమేశ్వరునకు నామ రూపములుకాని, దేహాది సంబంధము, రాగద్వేషములు, నిగ్రహ సుగ్రములు, మున్నగునవియు లేవు. మఱియు నకాముడగు నీశ్వరునకు బ్రహ్మత్వియును నుండజాలదు. కాగా నట్టిదేవునకు మనమొక యాకారమును గల్పించి, ఆ యాకారమును స్థిరముగ బ్రతిష్ఠించి, దానిని పూజించుట యొంతవఱకు సార్థకమో విధా

రింపుడు. ఒక సామాన్య మానవునందు లేని ధర్మములను వాని యందాలోపించి. వానికి లేనిపేరు నొకదానిని లిగ్గుంచి. వాని నందల మెక్కించి యూరేగించుటకు, వాడెంత ఓ అట సంగీతరించునో, ఎట్టిభాషమును పొందునో యాలోచింపుడు.

మఱియు నీ విగ్రహారాధనము నిరర్థక మగుటయే గాక, మహాసర్థమునకు గారణమగు చున్నది. మన దేశమున శివాలయములు గొన్ని, విష్ణ్వాలయములు గొన్ని, దుర్గాలయములు కొన్నియు నగపడు చున్నవి. దీనిని బట్టి శైవులు గొందఱు, వైష్ణవులు గొందఱు, దుర్గారాధన తత్పరులు గొందఱును ఏర్పడి, శైవులు వైష్ణవులను, వైష్ణవులు శైవులను, పీఠిరువురును దుర్గోపాసకులను దూరుచుంటుట మన కెల్లరకును చెలిసిన విషయమే. ఈ వైషమ్యము వలన చాలమందికి పంజ్ఞిభోజనము, పరస్పర ముఖాప లోకనము గూడ, యాపజ్ఞీపముగ లేకుండుట, అదియే ధర్మమనుటయు మన మెరుంగుదుము.

మఱియు నీ దేవాలయములందు నిమిత్త విశేషములందు జేయు పూజాదుల వలన, జనసమ్మర్థము వలన గలిగెడి లోగములు క్రమ క్రమముగ వ్యాపించి చాలామందిని పొరిగొను చున్నవి. మఱియొక ముఖ్యవిషయమేమన, మన యాలయము లందు, కొన్ని బొమ్మలు చిత్రించబడి చునరగపడుచున్నవి. ఆ బొమ్మలలో గొన్ని నీలివిహీనముగ చిత్రింప బడుటచే జూవరకులజ్ఞు, మతాంతరులకు నేపగింపును కలిగించుచున్నవి. ఇట్లెన్ని రకముల విచారించినను విగ్రహారాధనము సరియగునది కాదని కొందఱాక్షేపించు చున్నారు. ఇది పూర్వపక్షము.

సమాధానము

కొందరిట్లనుచున్నారు. ప్రపంచమునందలి పదార్థములన్నియు దృగ్గోచరములు కాజాలవు. ప్రకట మగు రూపముగల వస్తువులే దృగ్గోచరము లగును. కావుననే యణువులు, వాయువు, యాకాశము దృగ్గోచరము లగుట లేదు. ఆయినను అవి లేవని యెవ్వరు ననుటయులేదు.

మఱియు ప్రత్యక్ష మొక్కటియే ప్రమాణ మనుటయు సరికాదు. అట్లయిన హేతువాదము, లోకవ్యవహారమును వ్యర్థము గావలయును. కాన ప్రత్యక్షముతోటాటు, అనుమానము, శబ్దమును, ప్రమాణములని యంగీకరింపక తప్పదు. కాగా పై మూడుప్రమాణములకును గోచరము కాని వస్తువులు లేవనియు, పై ప్రమాణములకు గోచరమయిన వస్తువులు గలవనియు నంగీకరింప వలయును. మఱియు లోకికమగు వస్తువులనే యీ లోకిక ప్రమాణములు గ్రహించును కాని యలోకికములగు ధర్మమును, ఈశ్వరుని, యీ లోకిక ప్రమాణములు గ్రహింపజాలవు. కావుననే యీ రెంటిని నిరూపించుటకై వేదమేర్పడినది. ఆ వేదమునందు మొదటి భాగముచే ధర్మము, రెండవ భాగముచే నీశ్వర తత్త్వమును నిరూపింప బడినవి. అందును నీశ్వర తత్త్వము, సగుణమనియు, నిర్గుణమనియు. రెండు రకములుగ జెప్పబడినది. అందును త్తమాధికారులకు, నిర్గుణ తత్త్వము జెప్పబడినది. మధ్యమాధికారులకు ఉపాసనము జెప్పబడినది. మందాధికారులకు చిత్తస్థైర్యము కొఱకు విగ్రహారాధనము నేర్పబడుటచేనది. కావుననే వేదమునందు, నీశ్వరునకు విగ్రహము గల్పింపబడినది. ఇక సర్వసాధారణముగ నీశ్వరోపాసనమును జేసికొనుట కనువుగ నీ యాలయములు గల్పింపబడినవి. అందును నుపాసకులకు జన్మాంతర సంస్కారమునుబట్టి రుచిభేద ముండుటచే వారివారి రుచుల కనువుగ నీ శివవిష్ణ్వాది మూర్తులు గల్పింపబడినవి. భగవంతునకు భ్రమ ప్రమాదములు, సుఖ దుఃఖములు, రాగ ద్వేషములు నిజముగ లేవు. కాని భక్తానుగ్రహముకొఱకు తనకు లేని శరీరమును ధరించుచుండును. ఆశరీరము మన శరీరమువలె ప్రాసాదాయత్వము కానందున దానివలన నా పరమేశునకు సుఖ దుఃఖములు కాని బంధములుకాని లేవు. అది కేవలము, మనకొఱకేర్పడినది. దానిని బూజించిన లాభము, అతిక్రమించిన నష్టమును, మనకే గాని ఆయనకేమియును లేవు.

“హరిదేవ హరస్సాక్షాద్ధరి రేవహరః స్వయమ్” (స్తోత్రం) రూపాంచితయేద్దేవీంపుం రూపాంవా విచితయేత్ || అను నార్యోక్తిని బట్టియు, ఆంధ్ర మహాభారత కర్త

యగు దిక్కన సోమయాజిగారి కృతి సమర్పణమును బట్టియు, ప్రాజ్ఞులకు హరిహర దుర్గలందు తారతమ్యము లేదు. సైంధవ వధ సందర్భమున శ్రీ కృష్ణుడజానునిచే పూజింపబడి, యాతనిని శివునికడకు గొనిపోయి, తన కజానుడు గావించిన పూజా విశేషమంతయు శివుని యందుజూచి విస్మితుడగు నర్జునున కీవిషయమును నిరూపించెను. ఇక శివ కేశవులకు లేనిపోని భేదమును, తారతమ్యమును గల్పించి, కలహించుట మన యవివేకము. ఇందీశ్వరునికేమియు సంబంధము లేదు. వేరు ఉపయోగముగల ఖడ్గముతో మనము పీకను గోసికొనిన ఆ యవివేకము మనదికాని, ఖడ్గము నిర్మించిన వాని కీ యవివేకముతో నెట్టి సంబంధమును లేదు. ఇకనీదేవాలయములవలన ననారోగ్యము, దానివలన వ్యాధులు నేర్పడుచున్నవనుటయు సరికాదు. మనయాలయములను మనము శుభ్రముచేసికొనని లోపము మనదికాని యాలయ నిర్మాతలకు దానినంటగట్టుట ధర్మము కాజాలదుగదా. నిజము

నకు మన సినిమాహాలులు దేశమునకు దెచ్చిపెట్టుచున్న యనర్థములకన్న నీ దేవాలయములవలన హెచ్చగు నపకారము లేదని చెప్పవచ్చును. దేవాలయములందనేక విధములగు బొమ్మలను నిర్మించుచున్నారు. ఇందు కొన్ని యసభ్యముగనుండి జూపరుల కేవగింపు కలిగించుచున్న వనుయాక్షేపమునకు సమాధానము-లోకమున దనకార్యము ప్రసిద్ధము కావలెనని సినిమావారెట్లు ప్రచారము చేయుచున్నది మనకు దెలియును. అట్లే విగ్రహారాధనము లోకులనాకర్షించి తమ దేవళముల కందఱనాకర్షింప వలెననియు, సర్వానర్థ మూలమగు ప్రకృతియొక్క తత్వము “ఉత్తానోచ్ఛాన మందూక పాటి షోదరసన్నిభా క్లేది నిస్తీవ్రణ సక్తిరకృమేః సస్యజాయతే” అను నార్యోక్తినిబట్టి నిస్సారము ననహ్య కరము అని తెలిసి పురుషుడు విరక్తుడగుటకే అట్టి బొమ్మలను, వలు తెలుగుల శిల్పములను నిర్మించిరి. కాన విగ్రహారాధనము మన కవశ్య కర్తవ్యమని మనవి చేయుచున్నాను.

దేవాలయ పరిపాలకులు తెలుసుకొనవలసిన విషయములు

శ్రీమాన్ పండిత పార్థసారథి అయ్యంగారు

ఈ నడుమ ఆంధ్రప్రభుత్వము ధర్మాదాయ పరిపాలన శాఖవారు తమ డిపార్టుమెంటు కార్య నిర్వాహకులకు కొందరకు హిందూ మతమును గురించిన సాధారణ ధర్మములను గ్రహింప జేయుటకొక ప్రణాళికను అమలు జరుపుటను ఉద్దేశించి యుండి ఆప్రణాళిక ననుసరించి 1958సంవత్సరం మే మాసములో తిరుపతియందాప్రబోధ ప్రణాళిక ప్రప్రథమముగా శ్రీ శ్రీనివాస మహాప్రభుని సన్నిధానమందు జరుపబడిన విషయము ప్రాయశః అధికారవర్గములో అందరకు తెలిసియే యుండవచ్చును.

పై ప్రణాళికకు యేర్పాటు 9-11-1955 తేది నాటి G. O. Ms నెం. 992 ప్రకారమున్న యెందోమెట్టు కమీషనరువారి 28-1957 తేది నాటి నెం. 12215/58/28 తెటర్ ప్రకారమున్న జరిగినది.

సమర్థులగు ఆ యా శాస్త్ర వేత్తలు పై ప్రచార క్రమమును ఆరు దినముల కాలములో దినమునకు నాలుగు గంటల కాలము వినియోగించుచు ఉపన్యాస పూర్వకముగా జరుగవలయును.

(1) ఉపన్యాసము లీ క్రింది విషయములపై జరుగవలయును. సంస్కృత భాషలో ఉండిన వేదము వాని భాగములగు మంత్ర సంహిత బ్రాహ్మణము, ఆరణ్యకము వీటికి పరస్పర సంబంధము అందలి విశేషములు. ఇట్లే రెండవదిగా వేదశిరస్సు అనబడెడి ఉపనిషత్తులు స్వతంత్రోపనిషత్తులు వేదాంగ కల్పనూత్రము అందలి స్మార్త శ్రౌత ధర్మాది విభాగము ధర్మశాస్త్రములు వీటి స్వరూప స్వభావములు. ఇంకా ఇతిహాసములు పురాణములు విశేషించి భగవద్గీత ప్రసిద్ధములగు ఇతర

స్తోత్రములు మొదలగునవి. అదే రీతిగ అరవిభాషలలో పరియింపబడెడి పైష్టవ సంప్రదాయ ప్రసిద్ధములగు ఆశ్వారాచార్యుల దివ్య ప్రబంధములు, శైవ సంప్రదాయ ప్రసిద్ధములగు నాయనార్కుల 'తిరుమురై' ప్రకరణములు అందలి రత్నము తెలియచగినది. ఈ ద్రవిడ సూక్తులు వీటి అధ్యయనము ఆంధ్ర ప్రదేశములోని ఆలయములలో చాలా తక్కువ ప్రచారము ప్రయోజనము కలవిగ నున్నను ఇయ్యవి సంస్కృత భాషామయము లగు ఉపనిషత్తులకు సమానముగను అంతకంటె కూడ ఉత్తముగను, సంప్రదాయ వాదులచే ప్రశంసించ బడును. అరవిదేశముందు ప్రధానముగ ఆచరింపబడు చున్నవి. ఆ భాషలో పరిచయములేని ఆంధ్ర ప్రజలకు మాత్రము రుచించుటలేదు. అరవి ప్రబంధము లందలి గొప్పతనము పరమలక్ష్యముగా గ్రహింప దగినది ఒక్కటిమాత్రము అంగీకరింపక తప్పనిది. ఉపనిషత్తులు విస్తరించి పరబ్రహ్మమును 'సత్యం జ్ఞాన మనంతం' అని నిరూపించి పరామర్శ్యులను ద్వైతాద్వైత విశిష్టా ద్వైతాదిమతములయొక్కయు, మతాచార్యుల యొక్కయు వాదభేదములను యేమాత్రము చోటుపెట్టక కేవల ఆలయ ములలో దివ్యమంగళ విగ్రహముతో నిత్యసాన్నిధ్యము నంది వ్రత్యక్షముగ భక్తులకు రావలసిన అన్ని పురుషార్థములను అనుగ్రహించెడి ఆరాధితారమును సర్వ విధముల ప్రశంసించి పరమాత్మమగు నాగమశాస్త్ర సామాన్యమునకు ప్రాణభిక్షను పెట్టుచున్నవి.

(2) తత్త్వహిత పురుషార్థములని అపశ్య వేద నీయములుగ చెప్పబడిన తత్త్వము మొదటి యంశముగా క్రింద చెప్పబడినది. హితమనగా ధర్మప్రస్తావ మందు ధర్మశాస్త్రకారులు చెప్పిన ఉపనయనాది సంస్కారములు. ఆశ్రమ ధర్మములు నియమములు నియమ స్థలనము అప్పుడు ప్రాయశ్చిత్తములు మొదలగునవి.

(3) భగవదారాధనము, కర్మయోగము, జ్ఞానయోగము, భక్తియోగము వీట్ల నిజస్వరూపము భగవద్దనుగ్రహ ప్రకారము ధ్యానము అష్టాదియోగములు వీట్లను యెంత వరకు ఉపయోగించుకొనుట భగవదారాధనమునందు వివిధోపాయములు, నామ సంకీర్తన మహిమ, విగ్రహ

రాధనవిశేషము, దివ్యక్షేత్రమహిమ, దివ్యదేశ యాత్ర, పుణ్యతీర్థయాత్ర ఇందు ఆలయార్చన ప్రాశస్త్యము.

(4) తత్త్వత్రయము - భగవానుడు - ఆతని దివ్యాత్మ స్వరూపము, కల్యాణగుణ ప్రపంచము పరవ్యూహాది పంచావతార వివరణము, భగవద్గీతలు సృష్టిస్థితి సంహారములు, కర్మారాధ్యత, జీవాత్మ స్వరూపము, తత్త్వ భావము, సంచిత ప్రారబ్ధ ఆగామి కర్మప్రశంస, జీవేశ్వర భేదసిద్ధి, అవిద్యాసిద్ధి తత్త్వ రూపము, ప్రకృతి స్వరూపము, తత్కార్యము, గుణత్రయ వ్యష్టికార్య క్రమము, సృష్టికార్యము, సంహార ప్రకారము, స్థూల సూక్ష్మది శరీరస్వరూపము.

(5) చతుర్విధ పురుషార్థములు, పరస్పరము వీటికి గల ఉపకారోపకారక భావప్రకారము, ధర్మమునకు అవిరోధముగ, అర్థకామములకు అనుమతి అధర్మమునకు అన్వయ ష్యతిరేకములచే త్యాజ్యత్వాచితి, నిత్య నైమిత్తిక కర్మానుష్ఠానము, మోక్షమునకు ఉత్తమోత్తమ పురుషార్థత్వ సాధనము మోక్ష శబ్దార్థ నిర్వచనము, ముక్తిద్వారములు కర్మజ్ఞాన భక్తి ప్రపత్తుల స్వరూపము.

(6) మతస్వరూపము, సంఘ స్వరూపము మతము, ప్రభుత్వము, మత విషయమునకు ఆధునికుల అభిప్రాయము. మత సంస్కరణావశ్యకత, సంస్కరణ ప్రకారము, సాధనము సనాతన మతమునకు మతాంతరములతో సామరస్య సంపాదనరీతి - మతము యొక్క విశాల దృక్పథము.

పై ఆరువిషయములపై నను చేయదగిన ఉపన్యాసముల పరిమితి వివరణము.

1) సారస్వతము	2 ఉపన్యాసములు
2) హితము, ధర్మము	2 ఉపన్యాసములు
3) ఆరాధనము	1 ఉపన్యాసము
4) తత్త్వత్రయము	2 ఉపన్యాసములు
5) పురుషార్థములు	2 ఉపన్యాసములు
6) మతము, సామంజస్యము	1 ఉపన్యాసము

II ఆగమములుపైని ఆరు ఉపన్యాసముల వివరము.

1. ఆగమములు, వాని రచనోద్దేశము, ఆగమ భేదములు, వైష్ణవము, శైవము, వీటి రెండింటి యందలి

అవాంతర భేదములు ఉభయసాధారణ విషయ వివేకము ఆగమములందలి విషయము. అందు విశాల సారస్వత పరిగణనము సంస్కృత వాఙ్మయమందు ఆగమముల స్థానము.

2. పూజావిధానము, గృహార్చనము, ఆలయార్చనము. అందు ద్వైవిధ్యము. దేవతా విగ్రహమందలి భేర భేదము, ఆయాభేరములు ఆలయములో ఉండవలసిన స్థానము. ఉపయోగము పూజా క్రమము. ప్రధాన బింబములు ప్రధాన భేరములు కాని విగ్రహముల వివరము. వాల్ల స్థానాదిభేదము - క్షేత్ర పాలకులు, ఆశ్వారాదులు వీల్ల ఆలయములు స్థానములు దివ్య దేశమందు గల సంకేతములు, స్థల పురాణములు అందలి వైశిష్ట్యము (పూజకు సంబంధించిన ఐతిహ్యము) నిత్యపూజ విశేషపూజ, ఉత్సవములు వాల్ల ఆవశ్యకత ప్రయోజనము అకరణే ప్రత్యవాయము ఆలయమందలి పవిత్రత - ఆపవిత్రతను కాపాడుటకు అనుసరించిన మార్గములు.

3. విగ్రహారాధనము, విగ్రహారాధనము యొక్క పుట్టుక కాలక్రమమున దాని అభివృద్ధి ప్రకారము నమూనామూర్త పూజ లందలి సామ్యము, భరత భూమియందు దైవాయతనముల ప్రాచీనత, వాఙ్మయ మందు విగ్రహములను గురించిన ప్రస్తావము తరువాతికాలపు దేవాలయములు ఆలయముల ఆర్థిక సంపత్తి పరిపాలన దేవాలయముల సౌత్తులు భూదాన ప్రకారము రొట్టప్రస్థమును దానమిచ్చుట జీర్ణోద్ధార పద్ధతి, దేవాలయ ఆదాయమును వినియోగించవలసిన పద్ధతి, పేదశాస్త్రముల సుద్ధరించుట, పేదదేవాలయములకు సాయము చేయుట, మతప్రచార విధానము మతప్రచారము సాంఘిక కార్యముల నాదరించుట.

1) ఆగమవాఙ్మయము	1 ఉపన్యాసము
2) పూజా విధానము	2 ఉపన్యాసములు
3) విగ్రహారాధనము	2 ఉపన్యాసములు
4) వైవాగమము	1 ఉపన్యాసము

III విగ్రహశిల్పము Icoxography

1. సంస్కృత భాషలో వ్రాయబడిన విగ్రహనిర్మాణ సంబంధ శిల్పము. ఆగమములు పురాణములందు చెప్పబడిన పై సందర్భములు - విగ్రహ నిర్మాణ ప్రకారము శిల్పసుధ లోహములు యీ రీతిలో చెప్పబడిన పరికరములు రత్నములు సాలగ్రామము బాణము చక్రములు.

2. ఆయా విగ్రహములు రూపధ్యానాదులచే లక్షణము విభాగము చాలాచల భేదము చిత్ర అర్థ చిత్రాది భేదము స్థానక ఆనన శయనాది సుస్థాన భేదము విష్ణు శివమూర్తుల అపతార భేదములు అపసర భేదములు ఇతర సాధారణ సాధారణ పరివార దేవతా విగ్రహములు ఆయుధములు దేవీ విగ్రహములు ఋషులు భక్తులు ఆశ్వారు నాయన్నారులు ఆచార్యులు.

IV వాస్తు శిల్పము Architecture

1. భారత వాస్తు శాస్త్రము, దాని ముఖ్యోద్దేశము స్వరూపము పుట్టుక ఆలయ నిర్మాణశిల్పము ఔత్తరాహ దాక్షిణాత్య భేద దర్శనము. ప్రాచీన చారిత్రక శిల్పము, వాటి చిహ్నములు వైలక్ష్యణ్య తరతమ భావము.

2. చరిత్రకాలములో ఆలయనిర్మాణ ప్రభేదములు
1. పల్లవరతి (600 నుంచి 1150 క్రీ.శ.) 2. చోళరతి (900 నుంచి 1150 క్రీ.శ.) 3. పాండ్యరతి (1100 నుంచి 1350 క్రీ.శ.) 4. విజయనగర రతి (1350 నుంచి 1550 క్రీ.శ.) 5. నాయకరతి (1600 క్రీ.శ. నుంచి దరిమిలా) ఒక్కొక్క రతి యొక్క వైశిష్ట్యము. వ్యవచ్ఛేద ప్రకారము.

3. విమానములు గోపురములు కారిడర్లు ప్రాకారములు మండపములు స్తంభములు విచిత్రా లంకారములు విమాన గోపురాదులపైని విగ్రహములు ప్రాకారముల లోని ఇండ్లు, తటాకములు వర్షత ప్రాంతములలోని ఆలయములు సోపానములు మార్గములు.

(నళిషము)

జీర దేవాలయములు - సంరక్షణము .

హిందూమత దేవాలయ భర్తాదాయ సంస్థ కమీషనర్

శ్రీ పైడి లక్ష్మయ్యగారి రేడియో ఉపన్యాసము 13-10-58

మన అఖండ భారతదేశమే, మహోత్కృష్టమైన ప్రాచీన దేవాలయము. అయ్యది పూజనీయమగు మన భారతమాతకు నిలయము. గొప్ప దేవళములోఁ జిన్న చిన్న ఉపదేవతా మందిరములు అనేకము లుండినటుల, మహోన్నతమైన యీ దేవాలయమున లక్షలకొలది దేవాలయము లంతర్భూతములుగా వెలసినవి. భారతమాత అష్టైశ్వర్యములతో దులదూగుచు నానంద భరితయై, ఆధ్యాత్మికముగా ప్రపంచములో నాచార్య పీఠము ఏహించి యలరారు చుండినప్పుడు ప్రతిపల్లెయు, పట్టణము 'నిత్యరత్నాలయము, పచ్చతోరణములతో, కలకలలాడుచు రాంతు లీనుచుండెను.' అందు గల దేవతా మందిరములు భారతీయ సంస్కృతికి నిలయములై, మానవాభ్యుదయమునకు మార్గదర్శకులు ముక్తికి మూలాధారములై, భక్తికి పట్టుగొచ్చులై, శిల్పకళా చిత్రకళాది లలిత కళలకు నెలవై. సంగీత నాట్య సాహిత్యాదులకు రంగస్థలములై, ప్రజల లాలస పాలన గాంచెను. వేద వతసము, నిత్యనైవేద్య దీపారాధన, ఆరాధన, అర్చనాది దేవతా కార్యములు సప్రమముగా సాగుచుండెను. అహోరాత్రస్య పీఠుల మీదుగా దేవతా మందిరములలో ఘంటలు మ్రోగుచు, వేదవాక్కులు ప్రతిధ్వనించుచు, భక్తి ప్రేరణములై, ఆకర్షణీయములై, అనంద దాయకములుగా సులరారుచుండెను. గాని కాలకాలమూ వైభవమెట్లుండగలదు? జన్మమైతిని ప్రతి ప్రాణికి, సంఘమునకు, సంస్థకు, వేదాలయ, ఈ చిహ్న ప్రపంచమున సృజింపబడిన సమస్తమునకు పృథ్విక్షయములు నైజములు.

దేశము పరాధీనమై, పరాక్రాంతమై, పరదాస్యమునకు లోనగుటతో, భారతపర్వమునకు వెన్నెల రాత్రులు గడచినవి. పూర్ణిమనాడు పింకియార బోసిన పగిది పండు వెన్నెలలు బ్రసరించిన నిండు చంద్రుడు, క్రమముగా క్షీణించి, చిమ్మ చీకటిని గల్గించు అమావాస్యకు స్థాని

మిచ్చుట మన మెఱింగిన విషయము. స్వలాభాపేక్ష పరులగు పరరాజుల పాలనలో, పల్లెలు పట్టణములు అధోగతి గాంచి, దుర్భర దారిద్ర్యమున కెడమిచ్చిన కొలది, భారతమాత మందిరము క్రమముగా జీర్ణించి శిథిలావస్థ నొందెను. తద్రీతిగనే, నాస్తిక మూకల దాడులకు గురియై, దేవాలయములు ధ్వంసమొనరింప బడెను. విగ్రహములు భిన్నము చేయబడి ఆభరణము లపహరింప బడెను. అందున్న వెండి, బంగారము దోచుకొని పోబడెను. పాపభీతి లేని మానవరూప రాక్షసుల కిట్టివి నైజము. 'పాపాత్మానం, పాప శతేన కింవా' అన్నారు ప్రాజ్ఞులు. పాపాత్ములెట్టి ఘోరపాతకము లొనర్చుటకైన జంకరు. సోమనాథ దేవాలయము, మన చేరువనే యున్న శ్రీశైలము, హంపి, యిట్టి దారుణ కృత్యములకు గుఱియైన వనుటకు నిదర్శనములు.

కాని జీరటిరాత్రులు మాత్రము చిరకాలము స్థిరముగా నిలువవుగదా! స్వాతంత్ర్య భానూదయముతో శుక్లవక్ష చంద్రుడు క్రమముగా పృథ్వినించుచు, తన వెన్నెలల బ్రసరింప బోవుచున్నాడు. ఇది మన భారతదేశము యొక్క యదృష్టము. మనపూర్వులు నోచిన నోము ఫలము, మనభాగ్య విశేషము. పరదాస్యములోఁజిక్కి, మ్రుక్కి, జీర్ణించిన భారత రాజ్య రమాదేవతకు నూత్న శోభ గల్పింప సంకల్పించి మనదేశాధినేతలైన పండిత నెహ్రూ మున్నగు నాయకులు, అభివృద్ధి ప్రణాళిక లేర్పరచి, పల్లెలు, పట్టణాలలో నవచైతన్యము గల్గించి, అనారోగ్యము, అవిద్య, దారిద్ర్యమును పిశాచములను పలాయన మొనరించి, ప్రజానీకమునకు తుష్టి పుష్టిఁజేచుర్చి, దేశసౌభాగ్య సంపదల నభివృద్ధి పరచుటకై పలువిధముల ప్రయత్నించుచున్నారు. ఇట్టి తఱి, ప్రాచీనములగు జీర్ణదేవాలయ పునరుద్ధరణము కూడ ప్రధాన స్థానమాక్రమించక తప్పదు.

దేశీయ ప్రభువులు, ధార్మికులైన ధనవంతులు, మంత్ర మూర్తులైన మహాపాసకులు, భక్తియుక్తులైన ప్రజా నీకము, మానవ కల్యాణమునకై దైవప్రబోధముచే ఈ దేవాలయములు నిర్మించుటయేగాదు, ఆచంద్రతారకముగా యియ్యవి నెలకొనవలెనను నుద్దేశ్యముతో వాటిపోషణకై అపారమైన జహగీరు గ్రామాలు, భూములు, దానదత్తముగా నొనంగిరి. ఆ యాదాయము లేమైనవి? నేడు ఈ దేవాలయాలింతటి దైన్యస్థితికి దుర్గతికి పెచ్చుటకు హేతు వేమి? ఒక్కమాటలో జెప్పవలెనన్న 'రాజా కాలస్య కారణమ్'ని పరిపాలకుల ఉపేక్ష భావము, ప్రజల నిరసనము, దేవాలయ ధర్మకర్తల స్వార్థపరత, అర్చకుల నిరాదరణ, దేవస్వము లాక్రమించుకొన్న పెద్దనునుమ్యల దురాశ వీటి యధోగతికి కారణమని చెప్పక తప్పదు.

ఈ దౌర్భాగ్య స్థితిని గాంచిన ఎట్టి కఠిన హృదయము గాని కరగి కన్నీరిడక మానదు. నేడు మనకంట గాన్పించుచుండిన దృశ్యములేవి? ఏండ్ల కొలది మరమ్మతులు లేక, ఎండకు ఎండి, వానకుఁ దడిసి, దిక్కు మ్రొక్కు లేక పాడుపడి ప్రాచీన వైభవము, జాటు చుండెడి ప్రతిమలులేని విశాల మందిరములు, పౌరాణిక కథలు చిత్రింపబడి, పూర్వపు శిల్ప చాతుర్యము వెల్లడించెడి బ్రహ్మాండమైన కట్టడములయొక్క మొండి గోడలు, ఏ మహానుభావులు మహోన్నతాశయములతో నీ మందిరములు నిర్మించిరో. ఆ మహాశయుల యొక్క ఆశయములు సిద్ధింపక యీనాటికి అడుగంటినే యని యాకాశమునకు మొరెత్తి ఆక్రందన చేయుచున్నవో యన. ఆకాశము నందుకొనుచున్న మహాద్వార గోపురములు, మా కేనాటికైన ముక్తి గలదాయని ఏక పాదమున నిలిచి తపమొనరించుచున్నవాయని దోపించు మహాధ్వజ స్తంభములు. పక్షిలు తిని విడిచిన బీజములనుండి, పుట్టి పెరిగి వర్ధిల్లిన వటవృక్షముల ధాటికి, బీటలు పాటీ, ఇప్పుడు అప్పుడో కూలుస్థితిలో నున్న మహా గోపురములు, నేటి దేవాలయాల విషాదగాధఁ బ్రకటించుచు నిలిచి యున్నవి. ఇటీవల పురావస్తు సంరక్షణ శాఖాధికారులు వీటిపై కొంత శ్రద్ధ గొనిరి, కాని వారు మాత్రమెన్ని చేయగలరు? మఱియు 'ధనమూల మిదం జగత్త'ని

ధనములేని దేశార్యము కాదు. అంత ధనమెక్కడనుండి దేగలరు? నూత్న దేవాలయ నిర్మాణము కన్న జీర్ణ దేవాలయోద్ధరణము విశేష ఫల ప్రదమని ఆగమ శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. కొత్తగా విత్తనము నాటి, పనప్రతిష్ఠ జేయుటకన్న ఉన్న చెట్లకు కంచెవేసి, నీరు పోసి, కాపాడు వాడు మనుడన వలయు. మనదేశములోని ఒక్కొక్క సుప్రసిద్ధ క్షేత్రమును విమర్శించిన కొలది యుగాంతరముల సంస్కృతి గోచరించుచున్నది. బహుశాలంగా సిద్ధ పురుషులు, మహాయోగులు, శ్రీ శంకర, రామానుజాది ఆచార్య పురుషులు, దర్శన స్పర్శనాదులచేతను. మహాపాసనలచేతను, దివ్య తేజోవికాసములు. నవశక్తిని ఈ దేవాలయములలో ప్రసాదించి యున్నారు. భక్తి ప్రవత్తులతో కొందఱు తమ చిత్తముల నీ స్థానములందంకితముచేసి యున్నారు. రావుననే జీర్ణ దేవాలయోద్ధరణ మూత్మోద్ధరణమే యగుచున్నది.

అనర్థముల కాకరమై, అనాచారపూరితమై, అనాధయై, అధోగతిలోనున్న దేవాలయ పృథ్వీహారములు చక్కబెట్టుటకు, 1925 సంవత్సరములో మద్రాసు ప్రభుత్వము వారిక చట్టము గావించి, హిందూమత దేవాలయ శాఖ నొకటి నేర్పఱచి, ఈ దేవాలయ పరిపాలనా నిర్వహణకుఁ బూనిరి. కొంతమాత్రము కార్య సాఫల్యాలైరి. తిరుపతి మొదలగు దివ్యక్షేత్రము లీ శాఖోద్యోగుల క్రింద చాల అభివృద్ధిగాంచెను. మఱియు, జీర్ణ దేవాలయోద్ధరణకై ఆంధ్రప్రదేశ్ హిందూ మత దేవాలయ పరిపాలనా సంస్థ వారు, 1953 సంవత్సరమున, Common Good Fund (సాముదాయక పొదుపు నిధి)ని ఏర్పఱచిరి. విశేషాదాయముకల దేవాలయముల నుండి కొంత మొత్తము గొని, ప్రజలనుండి విరాళములఁ గొని, అంతయు ప్రోగుచేసి జీర్ణాలయోద్ధరణకు వినియోగించుచున్నారు. కాని యీ ఉద్యమములో కొన్ని నమస్య లెదుర్కొనవలసి యున్నవి.

గతవర్షమున శ్రీశైల క్షేత్రమున జీర్ణోద్ధరణమునకు ప్రయత్నించి కొంతపని సాగించి యున్నాము. వేల కొలది విరాళములు స్వీకరించి యున్నాము. ఈ క్షేత్రమునకు రాచబాట ఏర్పఱచుట కొక భగీరథ యత్నమై

నది. కాని ఆంధ్రప్రభుత్వము నేటి కార్యము సాధించ గల్గినది. తిరుపతిలోని మాదిరి పసతి గృహములు నిర్మింప బడినవి. సత్రములు నిర్మింపబడు చున్నవి. శ్రీ మల్లికార్జున స్వామివారి గర్భాలయము అంతరాలయములు, ముఖమండపము. దేవాలయ ప్రాంగణము, మరమ్మతు చేయబడుచున్నవి. విధి విహితముగా స్వామివారికి భ్రమరాంబాదేవికి జరుపవలసిన మహోపచారములన్నియు యథాశక్తి నిర్వహింప బడుచున్నవి. దేవాలయ బస్సులు ఏర్పాటు చేయబడినవి. తపాలాఫీసు, ఖోజనశాల, వస్తువుల దుకాణము లేర్పయి పనిచేసినవి. మన ప్రభుత్వము వారు త్వరలో జల ఉపసత్తి, విద్యుద్దీపాల పసతి కల్పించ బోవుచున్నారు. ప్రపంగా యీ దివ్యక్షేత్రము మహోజ్జ్వల దశనంది పూర్వబౌద్ధత్వము గాంచ గలదని ఆశించుచున్నాను.

ఇట్లే యాపద్భారతదేశమందు నిరుపమానమైన దివ్యక్షేత్రము శ్రీరామ క్షేత్రమైన భద్రాచలము. విశేషించి ఆంధ్రావనికి రత్నమని పిలువబడింది. శ్రీరాముడే తనకై యవతరింప జేసుకొన్న భక్తిమూర్తి శ్రీ రామదాసు. ఆ మహానీయుడే, తానీషా కాలములో ఆలయగోపుర ప్రాకారముల నిర్మించి, అమూల్యాభరణములు చేయించి స్వామివారలకు అర్పించి యుండుట చరిత్ర ప్రసిద్ధము.

ఆ మహాభక్తుడు రాజ్యాంగ ఉద్యోగిగ చేరి దేవాలయాభివృద్ధి గావించి రామభక్తిని ప్రబోధించుచు, తుదకు కారాగారమున నిలిచిన స్థలమే ఆంధ్ర సామ్రాజ్య రాజధాని, ఈ భాగ్యనగరము. ఈ భద్రాచలము జీర్ణాలయోద్ధరణ ప్రణాళిక క్రింద గొనవలసి యున్నది. ఈ సంవత్సర ప్రణాళికలో ప్రతి జిల్లాలోను మూడు పురాతన దేవాలయములు గొని జీర్ణోద్ధరణ నలుప ప్రభుత్వము సంకల్పించి యున్నది.

ప్రభుత్వమొక్కటే యిట్టి మహాభారమైన కార్యము చేయజాలదు. 'సంఘేశక్తిః కలియుగే' అన్నారు పెద్దలు. ప్రజాస్వామ్యములో ప్రజలు ముందంజవేసి సాయపడవలెను. ఇంటికొక పుష్పమైన ఈశ్వరుని కొక పూల మాలగును. ఈ దేవతాకార్యములో అందఱును తమశక్తికొలది విరాళములొసంగి దోడ్పడినచో పుణ్య సముపార్జన మందఱిది. 'కర్తాకార యితాచైవ ప్రేరకశ్చానుమోదకః' - సత్వరమున ఈ మహోద్యమము కార్యరూపము దాల్చుగాత అని సర్వేశ్వరుని ప్రార్థించుచున్నాను.

ఓం శాంతి శాంతి శాంతి

చితా భస్మాలేపో గరల మళనం దిక్పట ధరః
జటాధారి కంఠే, భుజగవతి హారీ పశుపతిః
కపాలీ భూదేశో, భజతి జగదీశైక పదవీం
భవాని : త్వత్పాణిగ్రహణ పరిసాటీ పలమిదం ॥

శ్రీ విజయవాడ కనకదుర్గా సన్నిధానంలో - కవి, పండిత పరిషత్తు ది. 18-10-58

శ్రీ కనకదుర్గా క్షేత్ర మాహాత్మ్య రచయితలు :

పండిత అష్టావధాని శ్రీమాన్ దివి నృసింహాచార్యులవారికి

స న్మా నం

దేవాలయములు - మహాక్షేత్రములు అనాదిగా భారత సంస్కృతికి నిలయములు. యీ దివ్య సన్నిధానములలో, దైవదత్తమైన ప్రతిభగల కవి, పండిత, శిల్పి. గాయకు లాదిగాగల కళావేత్తలను, సమావేశ పరచి - యధో చితముగా గౌరవ, సన్మానములు జరుపుట చాలా ప్రధానమైన కార్యక్రమమని సభాధ్యక్షులు, హిందూ దేవదాయ ధర్మాదాయ కమీషనర్ శ్రీ పైడి లక్ష్మయ్య గారు గంభీర వాక్యములను పలికిరి. సభా ప్రారంభ మందే వేదస్వస్తి - దుర్గాప్రార్థన జరిగిన తర్వాత శ్రీదుర్గా క్షేత్రం ప్రధాన ధర్మకర్తలు శ్రీమాజ్ఞేటి రామమోహనరావు గారు అధ్యక్షులకు, తదితర అధికార వర్గమునకు, కవి పండితులకు స్వాగత వాక్యములు పలికిరి. లోగడ కమీషనర్ గారైన, శ్రీ ఆర్. వెంకటరెడ్డి, డిప్యూటీ కమీషనర్, శ్రీ జి. యస్. యన్. రామమూర్తి పంతులు గార్ల ప్రోత్సాహమే కారణంగా, యీ క్షేత్ర మాహాత్మ్య రచన సాగినదనియూ అంతకుముందు డిప్యూటీ కమీషనర్ గారైన శ్రీ డి. సూర్యనారాయణ స్వామిగారి కార్య దీక్ష, భక్తి కారణముగా యీ క్షేత్రమందలి నూత్న నిర్మాణములు కొనసాగినవనీ గత చరిత్రను చెప్పి, ప్రస్తుతం కూడా ఎందోమెంటు అధికారవర్గవారు చూపుచున్న ఆదర, ప్రోత్సాహములవల్లనే ఇట్టి సమావేశ సన్మానములు, జరుగుచున్నవనియూ చెప్పిరి. అనంతరం సభాధ్యక్షులు శ్రీ పైడి లక్ష్మయ్యగారు శ్రీమాన్ దివి నృసింహాచార్యులవారికి యీ కాశ్మీరుడుశ్శాలునను, వేయినూట పదార్లను, చందన, తాంబూల ఫలాదులతో సమర్పించి, తదితర పండిత కవుల కందరకు సద షిణాకముగా భాదీశాలువలనిచ్చి సత్కరించిరి.

ధర్మకర్తలలో నొకరైన శ్రీ నూతలపాటి తులసీ రావుగారు, శ్రీ దుర్గాక్షేత్ర మాహాత్మ్య రచయితలైన

శ్రీ నృసింహాచార్యులుగారికిగల పురావస్తు శాఖను భవమును, వారి శాస్త్ర, ఆగమ ఆయుర్వేదములందలి పేరెన్నికగన్న ప్రతిభను, బహు భాషా పాండిత్యమును, కవితా విశేషమును గూర్చి సభకు ఎరుకపరచి. వారి రచనా విశిష్టతను ప్రస్తుతించిరి.

శ్రీ దిగవిల్లి శేషగిరిరావుగారు సభా నిర్వాహకులై కవి, పండితులను పరిచయం చేసిరి.

సభకు విచ్చేసిన పండితులు, కవులు. కవయిత్రులు, శ్రీమతి గుడిపూడి ఇందుమతీదేవి, శ్రీకుప్పాలయ్యవధాని, మధ్వ శ్రీపల్లెపూర్ణ ప్రజ్ఞాచార్యులు, శ్రీ కలగ ఆంజనేయ శాస్త్రి, పెనుమూడి సత్యనారాయణ, బుద్ధు కుటుంబి రావు, కోన వెంకట్రాయశర్మ, దోహా వెంకటస్వామి గుప్త, గణ్ణ సత్యనారాయణ గుప్త, మందరపు సత్యా చార్యకవిగార్లు, వగైరా చాలా మంది విద్వాంసులు వచ్చిరి. సభామంటపం అనేకమంది స్త్రీ, పురుష ప్రేక్షకులతో కలకలలాడినది.

ఆలయ ధర్మకర్తలు, విజయవాడ విశ్వబ్రాహ్మణ సంఘంవారు రచయితలకు సన్మాన పత్రములు, తదితర పండితులు, కవులు గద్య, పద్యములతో ఆశీస్సుల నిచ్చిరి.

తర్వాత, అధ్యక్షులు శ్రీ పైడి లక్ష్మయ్య గారు విగ్రహారాధనా విశేషమును ఉగ్గడించి, శుక్లవేదాంత మును విమర్శిస్తూ భక్తుల యొక్క భావనా విశేషము నకు తగినట్లు దైవానుగ్రహం కల్గిననిన్నీ, యీ విజయవాడ ఇంద్రకీలాద్రి, పరమశివుని లీలావిహార స్థానమని, అర్జునుడు భిల్లని వేషముతోనున్న శివుని ఇవట ఆరాధించెననీ, ఇంకా అనేక ఉదాహరణములతో

ప్రమాణ వచనములతో సుమారు ఒకటిన్నర ఘంట గంభీరోపన్యాసమును గావించిరి.

ఇదే తీరుగా పెద్ద దేవస్థానములలో పండిత సమావేశములు ఏర్పాటు చేయింతు మనియు, యీ ఆలయాభివృద్ధిలు, ప్రజల భక్తి బాధార్యము లందాధారమై యున్నవని ప్రబోధించిరి.

గ్రంథకర్తలు శ్రీమాన్ నృసింహాచార్యులు గారు అనేక పద్యములలో అధ్యక్షుల పండితాదరణము, ప్రతిభ, తదితర పరిపాలకులు, ధర్మకర్తల, సుగుణ సంపదను

ప్రస్తుతించి, తమ రచనలో గల విశేషములను వెల్లడించిరి. చివర, సంస్కృతములో ఆశీర్వాదమును వ్రతించిరి.

శ్లో॥ వత్సరాణాం శతం జీయా

దేత ద్దుర్గా ప్రచారిణీ ।

తే సహస్రా యువస్సంతు, యేఽస్యా

మధ్యతాంగతాః ॥

ప్రధాన ధర్మకర్తలు శ్రీ మాజేటి రామమోహన రావుగారి అభినందనములతో నాటి సభ సమాప్తమైనది.

॥ శ్లో ॥

శ్రీ పరమహంస సంప్రదాయము

శ్రీ శ్రీ శ్రీ పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యవర్య శ్రీ విమలానందనృసింహ భారతీస్వామి

శ్లో॥ వత్సామిపరమంగుహ్యం ముక్తిసాధన మోదరాత్
వర్ణాశ్రమ సమాచారా దేవ ముక్తిర్నచాన్యతః ॥
వర్ణాశ్రమ సమాచారం వినాకైవల్య మిచ్ఛతః ।
నాస్తికైవల్య సంసిద్ధి స్సత్యం సత్యం ససంశయః ॥
(సూ-సం- 4-21-12/85)

యనునది ఫలాభినంది రహితమగు కేవల మీశ్వరా ర్పణ బుద్ధితో నొనర్చిన చర్మాశ్రమ ధర్మానుష్ఠాన-అధ్యయనాదులే సర్వపాప పరిహారము గావించుటద్వారా అంతఃకరణ శుద్ధిని గలిగించి, పరంపర యా ముక్తిసాధన హేతువగు చున్నదని ప్రతిపాదించు చున్నది. ఇందు యజ్ఞ దాన తపసాసశనములు వరుస క్రమంబున చతురాశ్రమములకు నిర్ణయింపబడిన వైదిక ధర్మములై వాటి సక్రమాచరణ మీదనే ప్రత్యగ్రహైక్యతా జ్ఞానరూప కైవల్యసిద్ధి కనువగు శ్రవణాది విశేష ఫలము లభించునదిగా శాస్త్ర నియమము. అనగా స్వపర్ణోచిత ఆశ్రమ ధర్మానుష్ఠానముచేతనే సంసార దోష దర్శన కుశలంబున వైరాగ్యోపేతులై, సాధన చతుష్టయ సంపత్త్యంతర్వర్తి తంబగు ముముక్షుత్వము పెంపొందిన దగుచు, అనం

తరమే ఈశ్వరానుగ్రహము వల్ల, సర్వకర్మ సన్న్యాస పూర్వక బ్రహ్మత్వైక్య విజ్ఞాననిష్ఠ సులభ మగునని సూచిత మగుచున్నది. ఇట్టి పరమోత్కృష్ట 'బ్రహ్మేస్థి' అనేక జన్మల యందొనరించిన సుకృత పరిపాక వశముననే పొందగలదగుటచే, ఆయా ఆశ్రమ నిర్ణీత ధర్మానుష్ఠానాదులను కడు శ్రద్ధాభక్తులతో నిర్వర్తించుట ప్రధానము. శ్రీ భగవత్పాదుల వారును తమ 'వివేక చూడామణి' ప్రారంభ శ్లోకమునందే దీనికెంత ప్రాధాన్య మొనగి విశద పఱచిన దొకింత గమనించిన, అందలి క్రమ మొక ప్రణాళిక ననుసరించునదై, సూక్ష్మైతి సూక్ష్మ వ్యత్యాసము సైతము తదనుగుణ న్యూనాధికత, ఫలమునందు గలిగించునదిగా నున్నదని స్పష్టము గాక పోదు. గాననే చతుర్ధాశ్రమమగు సర్వకర్మ సన్న్యాస రూపతురీ యాశ్రమమునందు గానవచ్చు షడ్విధ ఆవాంతర విభాగములో నాల్గవదియగు పరమహంసా శ్రమము సైతము ఆశ్రమముగానే వర్ణింప బడుచు, తదుత్తరభావియగు 'తురీయాతీత-అపథాత' నామములతో వెలయు 'బ్రహ్మనిష్ఠ' 'కైవల్యము'లను స్థితుల కనుకూలించు

సాధన పరికరముల పూర్తిగావించు కొనుట కేర్పడినది గానే గానవచ్చుచున్నది. అట్టి సమయమున శ్రీ మచ్ఛంకర భగవత్పాదుల వారు, అత్యంత దయామయులై లోకోద్ధరణకు గావించి తమ 'మఠామ్నాయ స్తోత్రము'న ప్రదర్శించిన పరమహంసాశ్రమ వాసులకు జెందిన విశేషాంశము లొకింత పూర్ణ పరిశీలన గావించుటెంతయు శ్రేయోదాయకము. చిత్త పరిపాకము ననుసరించి పొంది నగుచున్న 'ఆత్మజ్ఞానము' సక్రమమైన పద్ధతుల మీద పరమహంసాశ్రమ వాసులకు నిర్ణీతమైన శ్రవణ, మనన నిదిధ్యాననాద్యభ్యాసములతో సంరక్షించు కొననిది బ్రహ్మత్వైక్య విజ్ఞాన నిష్ఠారూప కైవల్య పదవి మిక్కిలి దుర్లభము. బంధ మోక్షముల ప్రసక్తితో గూడిన 'ఆత్మజ్ఞాన ప్రాప్తి' యందందఱకును అధికారముండి, సర్వులకు పయోగించినదై యొకింత కష్టముమీద సాధ్యమైనను, పర్యాశ్రమాచార ధర్మానుష్ఠానము చేతనేగాని పొందనలవి గాని బ్రహ్మత్వైక్య విజ్ఞానమును విదేహ ముక్తి (కైవల్యము) కొఱకు కడు జాగరూకతతో శాస్త్రహృదయము గుర్తించి, అనుష్ఠించవలసి యున్నది. ఏలయన ఈ సన్న్యాస మనునది సాధన-ఫలభేదమున ద్వివిధము. 'వివిధిష, విద్యత్'లను నామములచే విరాజిల్లుచున్నది. ఫలాభి సంది త్యాగపూర్వక కర్మానుష్ఠాన రూపమయిన త్యాగముచే శుద్ధాంతః కర్మణుడు వివిధిష నొంది ఆత్మజ్ఞాన సాధనమగు శ్రవణాభ్య వేదాంత విచారము కొఱకు ఫలాభి సంది రహితమై అంతఃకరణ శుద్ధి గలవాడగుట వలన, తత్సాధనమగు కర్మమును పొట్టుపోయిన పిదిప దంచుటవలె త్యజించుట యొకటి-రెండవదగు 'విద్యత్' సన్న్యాసము జన్మాంతర కృతమగు సాధనాభ్యాసము యొక్క పరిపాకము వలన నీ జన్మమందు, మొదటనే ఆత్మజ్ఞానము నొంది కృతకృత్యుడగు వానికి స్వతస్సిద్ధంబగు ఫలాభి సంది కర్మముల పరిత్యాగము ఫలభూతము. పారలౌకిక ఆత్మ, రతి, ఆత్మతృప్తి, ఆత్మతుష్టి, యను భూమికాభేదముల ప్రకాశము. ఎట్లు వేద ప్రతిపాద్యాధ్యయ నాధ్యాపనాది షట్కర్మమార్గ సనాతన ధర్మానుష్ఠానములచే పొందబడిన అంతః కరణశుద్ధి ఆత్మజ్ఞానమున కనివార్యమో, అటులనే 'బ్రహ్మనిష్ఠ' యను ప్రత్యగ్రుహ్యైక్యతా జ్ఞానరూపకైవల్య సిద్ధికి తత్సం

బంధమగు 'ఆత్మసమాధి' యని వర్ణింపబడు సాధనానుష్ఠాన మెంతేని ప్రాధాన్యముగాదా? అట్లున్నను ఎర్తమాన దేశ కాలపరిస్థితులకు లోనైన శాస్త్ర విశ్వాస కొఱత గలిగిన సంకుచిత దృష్టితోడనే శాస్త్రార్థ కల్పనలు జేయుట పరిపాటై పోయినందున, శాస్త్ర హృదయమును సరిగా గుర్తించనేరమిని. ఆర్ష సంప్రదాయమునకు జెందిన ఆనందాను భవము కడుదూరమగు చున్నది. మృత్తిక దృష్ట్యా ఘటశరావాదులందు పృథక్త్వము నామ మాత్రమే యగునట్లు చిద్రూప వ్యాప్తియందు గుణకర్మ విభాగ వికారముల ప్రసక్తి కవకాశముండక పోయినను నామ రూపనిషేధ పూర్వ కాధిష్ఠాన 'మృత్తిక' జ్ఞాన మారూఢ మగుటకు వలయు సాధనాభ్యాస కాలమున, "అహం - మమాభిమాన" పురస్సర సర్వవ్యవహారా పన్నతను తొలగించు కొనుటకు భూమికా క్రమంబున 'తర తమ' స్థాయిలసంగతమగునా? కావు; విశేషించి అనివార్యమునగు చున్నవి.

భ. గీ. 18-49-50 శ్లోకములలో దానినే సూచించుచు తత్త్వవివేక జ్ఞానమునొంది నట్టి ఆరూఢుడగు యతికి విదేహకైవల్య సిద్ధి కారణమగు జ్ఞానమున కప్రతిబద్ధ త్వము సిద్ధించుట కొఱకు నియమంబున, గ్రమంబున, కర్తవ్యమగు సప్రకారమయిన జ్ఞాననిష్ఠను, జ్ఞానఫలమును నిరూపింపబడుచున్నది. సత్త్వ శుద్ధిచే ఆత్మ తత్త్వము జక్కగా నెఱింగినట్టి ముముక్షువగు నారూఢుడు. సన్న్యాసము చేత (సమ్యగ్దర్శనముచేత గాని, తత్పూర్వక సర్వ కర్మ సన్న్యాసముచేత గాని) నైష్కర్మ్యసిద్ధిని బొందిన వాడై; ఏ ప్రకారముచేత తత్తత్సాధనా నుష్ఠాన పూర్వకముగా జ్ఞాననిష్ఠాసిద్ధి క్రమంబున బరిపక్వమగు జ్ఞానముచే బ్రహ్మ భావమును బొందుచున్నాడో ('ఆయ మాత్మా బ్రహ్మ'యను మహా వాక్యానుసారముగా) అట్టి బ్రహ్మత్వైక్య విజ్ఞాన ప్రాప్తికనువగు 'జ్ఞాననిష్ఠ' క్రమ సూచకంబున పొందనగు స్థాయి విశేషముల వివరణయే యీ వ్యాస ప్రసంగము. విద్వాంసునకు 'బ్రహ్మప్రాప్తి' యనగా, సంశయా సంభావనా విపరీత భావనాది వికల్పములు లేక చక్కగా నపరోక్షీకరింపబడిన స్వాత్మ నిత్య శుద్ధ బుద్ధ ముక్తచిదేకరసమా, నిర్విశేష మద్వితీయ

మగు పరబ్రహ్మము నందు ఇదియే నేననియాత్మబుద్ధిచే
అయ మాతాద్రహ్మయను అనుభవాత్మక మహావాక్యర్థా
రూఢతను గలిగియుండుటయే; ఇట్టి స్థితియందు 'అత్ర
బ్రహ్మ సమస్సుతే'యను ప్రచ్ఛాసనమున బ్రహ్మ
మునే బొందువాడగును గర్బుచ్ఛాంతంబు. యథావస్తువును
దెల్పుచున్నది. ప్రశ్నోపనిషత్ ప్ర. 6-5 "ఏవ
మేవాస్య పరివ్రజ్ఞం మూషోదశ కలాః పురుషాయణాః
పురుషం ప్రాప్త్యాంతంగచ్ఛన్తి ఖిద్యేతే తాసాంనాడు
రూపే పురుష ఇత్యేవం ప్రోచ్ఛతే సఏషోకలోఽమృతో
భవన్తి"లో వివరించినట్లు బ్రహ్మనిష్ఠుడగు నీ విద్యాం
సునియొక్క ప్రాదా శ్రద్ధాదులగు పదునాఱు కళలును,
నదులు నముద్రమును బొంది యస్తయించినట్లే. పురుషుని
(పరం బ్రహ్మను) బొంది అస్తయించుచున్నది. అసగా
ఈ కలలయొక్క (చిక్కల యగు టీపునియొక్క)
పేరు, ఆకారము లేక పురుషుడే (పరబ్రహ్మమే) యని
చెప్పబడును. ఇట్టి కలాప్రవీలయము నెరింగిన విద్యాం
సుడు (జ్ఞాని) కలా రహితుడై అమృతుడగుచున్నాడు.
(పూర్ణుడై నిలుచున్నాడు). సూత్ర 4-2-11 "అవి థాగో
ఁచనాత్"లో వివరించినట్లు అవిచ్ఛా (అజ్ఞానము) నిమి
త్తముచే గలిగిన కలాప్రవీలయము విద్యా (జ్ఞాన) నిమిత్త
మగు ప్రలయమున శక్తితో మిగిలియుండుటను సది
లేదు. ఇట్టి శ్రవణమునకును, బోధమునకును ఫలము
అనుష్ఠానమేగదా! అనుష్ఠానములేనిచో సంగడి మాటపలె
నుపదేశము నిరర్థకమేయగు. శ్రీ భగవత్పాదుల వారును
తమ 'అవరోక్షనుభూతి'యను గ్రంథ 44 శ్లో॥ -

"రజ్జ్వ విజ్ఞానాన్ని నీ నైవ, యద్యద్రజ్జర్హి సర్పణీ ।

భాశి తద్యచ్చిత్రినిస్సదా, ద్విశ్వాకారేణ కేవలా॥

లో చూపినట్లు, యథార్థములో నున్నది త్రాడేయైనను
ప్రమాతకు కేవలము (తెలియమిని) తాను పామని
'అనుటయే' (స్వరణయే) తడవుగా ఆ క్షణమునందే
పాముగ భాసించి భయరంపాదులను గలిగించు చున్నట్లు,
తా ననుటచేతనే 'సర్వవ్యాపకమైన పరిపూర్ణ పరబ్రహ్మ'
తనకు విశ్వాకారముగ భాసించుచుండ, సత్యమైన
స్వరూప జ్ఞాన మరసి, గుర్తించి, అందు తాను పదా
నిష్ఠాతుడై యుండవలసిన యవసరము లేదా? అట్లు
నిష్ఠలేనిచో, యథార్థ వస్తు పరిజ్ఞానము ప్రమాతృ దృష్టి

నుండి తొలగించుటకు హేతువగు అభినివేశ పూర్వక
తన చలింపే (ఆత్మశక్తి) సర్వానర్థములు గలిగించుటకు
మూలమగుచున్నది. ఇట్టి "వ్యాపారము" (చలనము)
సహజముగా గల ఆత్మశక్తిని, స్వస్వరూప జ్ఞానము
ద్వారా "ఆశ్రయము" నందుంచుటకు జరుపవలసినదే
మహావాక్యార్థ బోధానుభవ రూపనైరంతరకృషి! ఇదియే
"స్వవిమర్శో మోక్షః" యను దాని యంతరార్థము.

మఱియు నిందొక విశేషము గలదని సూ. సం.
4-35-14 పఠకు గల గ్రంథము స్పష్టపరచు చున్నది.
ఇట్టి మహోత్కృష్టమైన 'బ్రహ్మవిద్య' శిష్యునికి సామా
న్యముగ నుపదేశింపరాదని వారించుచు, సచ్చిష్యుని
చిత్తము, మేధానంపత్తును కనీసము సంవత్సరము కాల
మైనను పూర్ణముగ పరీక్షించిననే గాని, సామర్థ్యముగల
నధ్యువు, ఆయా అధికారమును గుర్తించి తగినట్లు
యుపదేశాదుల గావించ తగదనియు తెల్పుచున్నది.
అప్పుడే యా గురు కృప సఫలీభూతమై శిష్యుని శ్రద్ధా
భక్తులతో గూడిన క్రమానుష్ఠానాదుల పలన పరిపక్వా
వస్థను బొంది, "విదిత్వాశిష్య చిత్తస్య విపాకం పున
రాస్తీరాః ధద్యాత్పరాను రూపేణ విద్యామేతాం మహే
శ్వరీం" (సూ. సం. 4-35-15) లో విశదపఠచితుల,
తీవ్రమయన శక్తిపాత దీక్షిణలముచే ఆ శిష్యుడు, పర
మేశ్వరానుగ్రహపాత్రుడై, కళా పురుషజ్ఞానము గలిగి,
మాయాతీత పరిపూర్ణ పరమాత్మతత్త్వమును లెస్సగా
నారూఢత గావించుకొనిన వాడైనందున పునరావృత్తి
రహిత కాశ్యత బ్రహ్మలోక నివాస సిద్ధిని బొందు
చున్నాడు. గాన, సంప్రదాయ పరంపర సూక్ష్మింశముల
నెల్ల గుర్తించు యంతయు 'పర విద్యా' పూర్ణత్వమునకు
సాయభూత మగుచున్నది. దానికే సూత సంహిత
4-35-19/21.

"సంప్రదాయ విహీనాయ విద్యా వేదాంతపారగాః
సావిద్యానైవ విద్యాస్యాదితి తత్త్వవిదాంస్థితిః॥ 19
పారంపర్య పరిజ్ఞానాం పరవిద్యా ప్రవర్తకమ్
పారంపర్యావ బోధేన విద్యాసావీర్యవత్తరా॥. 20
పారంపర్య పరిజ్ఞానా దేవపాశ నికృంతనమ్
తస్మాత్పాజ్ఞస్స విద్యాయాస్సంతతి జ్ఞానవాన్
భవేత్॥ 21

అని తెలుపుచున్నది.

Editor's Note

SATHYAM, *Sivam* and *Sundaram* are attributes of God. Temples, on whose behalf our journal is being published, are ideal places for the visible demonstration of *Sundaram* aspect of the Lord, be it ancient architecture, exquisite sculpture, superb painting or Divine music. So, the sacred duty of making these institutions live centres for the propagation of Art of the highest type devolves on men in charge of them. When, immediately after the coming into force of the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments Act of 1951, Sri D. Suryanarayanaswamy, now addl. Secretary, Law, Government of Andhra Pradesh, functioned for a few years as Deputy Commissioner in-charge of these institutions in the Andhra area, he discharged this pious duty with the zeal of a missionary. It is now over five years since he relinquished the office; but, still, the effect of his very valuable work can be felt. Before his coming on the scene temples were in a neglected and dilapidated condition. There was rank tree growth on temple walls and roofs and even garbhalayams were leaking. There were no compound walls and asses and pigs were defiling the precincts. Nithya Dhupa Nivedyam was not being done in several of the temples. The idols were not being covered with clothes at all or were being kept in dirty rags. Some of the idols were looking hideous in outsized ornaments. If all these have been set right in several of the temples, the credit is due to Sri Suryanarayanaswamy. If there is an imposing gopuram of recent construction tapering gracefully heavenwards with beautiful figures embossed on them i.e., the men in charge give all credit for the conception and the execution of the work to Sri Suryanarayanaswamy. If some of the temples present a pleasant spectacle with marble floors and colour washed walls, the credit is inevitably given to Sri Suryanarayanaswamy. If soul-satisfying music is being recited, if Harikathas are being recited by rare Artists, if Purana-kalakshepams are being held by erudite Pandits in some of these temples, this is only a continuation of the good work started by him. Even in works like clothing the idols elegantly, arranging the flowers and garlands with an eye on the artistic effect produced, in selecting suitable jewels, Sri Suryanarayanaswamy had the genius to draw the best out of the man in charge. It is therefore very fitting that we reproduce below a recent and a very thought-provoking address by Sri Suryanarayanaswamy presiding over the first birth-day celebration of an infant institution wedded to Art—Ravindra Kalamandir, Hyderabad giving among them suggestions as to how the H. R. & C. E. Administration and the temples get an encourage them.

Presidential Address

By

SRI D. SURYANARAYANASWAMY

Additional Law Secretary to the Government of Andhra Pradesh, Hyderabad, on the occasion of the First Anniversary of Ravindra Kala Mandir, Hyderabad.

Friends,

I am happy indeed to associate myself with this pleasant function which is organised to celebrate the first anniversary of Ravindra Kala Mandir. It is a privilege and also an honour to take the presidential chair on this delightful occasion. I am grateful to the sponsors of the show for presenting me this nice opportunity.

The name which the Kala Mandir bears has a profound significance. It derives inspiration from the name of the master artist and famous poet of this renowned land of ours Sri Rabindranath Tagore who dedicated his life to art, culture and literature. It is a happy coincidence that the Secretary of this Kala Mandir who is its main architect bears the same endearing name. In fact, he is its vital live wire generating current and engendering illumination to the association of which Mr. Gopala Reddy, the Union Minister for Economic Affairs, is the president and Mr. Raja Gopal is the Vice-president. Their names also command mythological esteem. It is common knowledge that Lord Gopal of Brindavan used to immerse the universe in rapture by his enchanting Venugan. That Purana Purusha was an embodiment of all kinds of Leelas in which it is either difficult or delicate to indulge. The office-bearers and the members of this Kala Mandir are lovers of art and culture and there can be little doubt that this institution has a brilliant future with such capable persons at its helm and with Miss Jaya as Joint-Secretary carrying the name and ensign of success. Let us offer our best compliments to all the enthusiastic members of this Kala Mandir on its establishment and splendid progress which requires the

constant patronage of all art and music devotees. The artistic trend of this nascent institution is manifest not only from the various activities embarked upon during the brief period but also from the charming emblem which is embossed on the invitations for this function. It displays unique beauty and expresses an excellent idea. The artist of this design deserves profuse encomiums.

Poet Keats has most aptly characterised that 'A Thing of Beauty is a Joy for ever'. Art is Beauty and Beauty is Art which leads to Happiness which is the quintessence of good life. Happiness in the widest concept of the term is the outcome of finer aspects of life and equated generally to Heaven. Unhappiness is usually compared with Hell. Every art draws out the best from any being. It kindles life, enlivens it and enshrines it in all its nobleness and glory. It dispels darkness, drives out disease, delivers Bliss, departs from the Hell and directs its destination to Heaven. It knows no limitation or discrimination; it has no barriers-no caste-no community; no religion and no faith. A person with artistic taste or bent of mind is expected to be normally free from blemish and incapable of any crime, harm, intrigue, or mischief. A true artist can never be malicious, mean or petty; he should never see the wrong side of life; he should never pick holes in anything and everything but should always perceive only the bright side of things. He must be generous, magnanimous, just helpful, sportive and cheerful. Ever and anon, he should be radiant with smiles and spread lustre around him. He should discover beauty even in things which are forlorn and ugly. He should be always handsome in the sense that handsome is that handsome does.

He must have, in him, analysis and system which streamline his work, whatever it is. In short, he should possess in abundance the element of divinity which immortalises the personality. He should carry with him the redeeming virtue of sparkling humour which he maintains and demonstrates even at the last moment of his life.

Music in any form has a magic of its own. It has soul-stirring effect. It refreshes the fatigued, relieves the wounded and reforms the wicked. It creates emotion, procreates universal love and recreates ecstasy. It abounds in love, administers mirth, embraces all that is good and ultimately deifies everything. It enthralls humanity and melts even stones. It is said with truth that many a chronic disease has been cured by it. It is a divine tonic-nay, a celestial balm-the effect of which cannot be described in words. It is no wonder if it rejuvenates people and even revives the extinct. The programme of the Kala Mandir to provide music in hospitals for affording superb relief and glee to the patients is extremely laudable and worthy of emulation by the other institutions of this type. I have hardly any hesitation in asserting that music and entertainment have equal efficacy as any medical drug. Birds have sung that if a person has no ear for music he is fit for treason and what not. It is debatable whether in such a person the divine element is entirely absent and the human element is equally poor. The company of such a person is said to be dangerous, miserable and loathsome. The same attributes are said to apply in a less degree with reference to other arts and aspects of culture. In the light of this, one will appreciate his association with any type of artist-an artist who is genuinely interested in any of the fine arts for the sake of art itself-arts like music including dance and drama, painting, sculpture, architecture, poetry, literature, culture and horticulture. Arts, literature or culture when commercialised forfeit their intrinsic value and merit. Never they should degenerate into marketable 'commodities' which destroy the

divine spark that marks their magnificance. A common example of commercialised art is a contract drama which is seldom good. True it is that the riddle of finance poses itself into a positive obstacle and impediment but it has to be encountered in its proper perspective and eliminated. There is no question of stooping to conquer. Any difficulty envisaged in promoting arts and culture should be resolved with dignity and forbearance without corroding the roots. The difficulties are not insurmountable and they are bound to yield to right and vigorous efforts.

It is a matter of great rejoicing to every art lover that the Government of India and our State Government have been pleased to extend their kind patronage and interest to the Fine Arts in every direction. It is for those who hold reins of management of institutions of Art and Culture to put them on right lines, coordinate and consolidate them by giving in the Central Organisations due representation to important Kala Mandir as of this type. Every one of us should be grateful to the Government for rightly giving necessary encouragement to the Fine Arts without which the country gets impoverished. It is not enough if Government alone direct their patronage to these priceless arts. There should be some other sources and resources which bring about the fullness of things. Formerly several Samasthanams used to nourish them. Those Estates have now been liquidated and there is, therefore, no chance of further help from that quarter. Some institutions like Municipal Corporations and other Local Bodies and the Religious and Charitable Endowments should step in and fill up the gap. The Government and the Legislature have not lost sight of this fact and they have most appropriately made suitable provisions in the relevant statutes for safeguarding and tending all arts and culture. The persons in charge of the affairs of these institutions with the active cooperation and good will of all concerned should properly resort to the benevolent law, utilise it well and save the

arts and culture from stagnation, deterioration and decay. There are some prominent religious and charitable institutions and local bodies which can take over and foster all the precious arts and culture which represent the real wealth of the country and enhance its stature in the comity of Nations.

As Deputy Commissioner, Hindu Religious and Charitable Endowments, I used to give unstinted encouragement to a number of artists of different categories in Andhra Desa. The artists as well as the public were benefited by such a warranted gesture and the institutions scarcely became poorer on that account. On the other hand, there were more attractions at the temples—more pilgrims used to rush there and more money was contributed by them. Experience has underlined that due to such entertaining attractions, the popularity of the temples had increased and their income had augmented twice, thrice and four-fold. The pilgrims had immense enjoyment. Our religious and charitable institutions in which we should find all our fine arts constitute the strength of the country—spiritual and otherwise. The divine blessings emanating from them are absolutely necessary for the welfare, progress and prosperity of the land. The development of all arts and culture should go hand in hand with that of the holy institutions. It is the duty of every person in charge of the management and supervision of such institutions to see that both of them grow *pari Passu*. I strongly commend to them that they should undertake a regular programme to achieve this grand object. The best person to tackle this problem is the Commissioner of Hindu Religious and Charitable Endowments who has vast jurisdiction over thousands of temples and charitable institutions. Every art lover will be glad to learn that in Mr. Pydi Lakshmaiah, the present Commissioner, H. R. & C. E., we find a virtuous gentleman who is deeply interested in every sort of art and culture. Pydi means gold and he is better than that. His career is silver-lined with erudition and highlighted by righteousness and justice. He has done marvellous work in a short space of time in

respect of the most famous and ancient shrine of Srisailem, which has meagre funds. He appealed to the public and got spontaneous response. The expeditious renovation of this holy institution baffles ordinary understanding. Such a contribution by the present Commissioner of Endowments reflects high credit for which we convey our hearty congratulations to him. With the right approach I am sure he will be avowed to bestow as much attention on all kinds of art and culture as he confers on the various institutions in his jurisdiction.

Temples are centres of great learning. They must be replete with paintings, sculpture and architecture. There must be poetry in praise of the Deities who dwell there. There must be Harikathas and Purana Kalakshepams, Vedaparayanams, Pandithagoshtis, Bhajanas, and Hymns. The sacred abodes of Gods should resound with “Brahmanandam”, which is the offspring of all such arts and culture—the fundamental assets of a Nation.

Apart from such institutions, the general public must evince more interest in this behalf as the fine arts render the happy background to the society and country. No institution cultivating or nurturing the arts need be discouraged when the membership on its rolls is not attractive. The composition of a few good members is much better than a conglomeration of numerous indifferent members. So also the existence of a few good associations of arts and culture is much better than innumerable mushroom ones which are prone to just linger and vanish as briskly as they have sprung up. It is high time that all exponents and votaries of art and culture should muster together to congenially coalesce into well recognised associations of considerable standard as in Madras. That will definitely fortify and ensure the sound and sturdy growth of the arts themselves. In the first case, it will facilitate the gradual flourishing of the institution on a firm ground, but regarding the second one, it collapses like a castle of cards—an edifice devoid of sufficient foundation. To every sensible person, the preference should be for the former. You are aware of

the trite bye-word that "Rome is not built in a day". Steady results are more desirable than startling ones. I, therefore, counsel patience in building up your Kala Mandir on a formidable basis, both literally and physically. Friends of the Kala Mandir, your institution needs a pretty and a permanent structure where your ideals can be translated into action without any hindrance, inconvenience or expenditure. It does not, however, mean that speed should be sacrificed or rapidity of action left unreckoned, but they are not the only cardinal factors in the bargain. Public and institutional support is essential in this regard. With your unflinching determination and loyalty to arts and culture, you are certain to attain your ambitions which are by all means legitimate. I tender my blessings and crave for the blessings of all art lovers which have their own value. It is not enough. We have to invoke the blessings of Gods through the proper channel. For the physical beneficence, the route is discernible and it lies through the Government, the big corporations and other local bodies, the Commissioner, Hindu Religious and Charitable Endowments and various other offices working under him, the trustees and the executive authorities of the benign institutions and the general public including oursel-

ves; and for the Spiritual munificence and Grace we offer our prayers to the Almighty Lord. Prayers by artists—artists need not necessarily be limited and confined to persons proficient in arts and they also include persons who are wholeheartedly interested in them or even inclined to them are bound to be answered favourably. There is an axiom that "more things are wrought by prayer than the world dreams of". So, may I request all of you assembled here and also the other art lovers who could not be present in this congregation to join us in our prayers that Ravindra Kala Mandir should soon be blessed with a building of its own and that all of us will have more frequent opportunities of witnessing its art exhibitions which will entertain us, enlighten us, ennoble us and enliven us.

I thank all the members of the Ravindra Kala Mandir, the office bearers and in particular the Secretary and the Vice-president who had kindly invited me to participate in, and preside over, the deliberations of this evening. The more important part of the day's programme is still ahead and let us shift ourselves to give place to it. Let us thank the partaking artists in anticipation of their giving us a taste of artistic pleasure.

JAI HIND

H A R E R A M A!

Sri Vidya Sankara Bharati Swami, Sri Gayatripeetham

THE SPECIAL SIGNIFICANCE OF 'HARE RAMA' SANKERTHAN

MAHARSHI Agasthya goes to Bhagavan Hayagreeva and asks him as to the method by which people in Kaliyuga can get over the cycle of births and deaths and obtain Moksha.

Hayagreeva says :

శ్లో॥ తల పాపైత బహుచే ధర్మానుష్ఠాన పద్ధతే
నామనంతీర్తనం ముక్త్యాస్పృడాం నాన్యత్పరాయణం

In the Kali age where most people indulge in sinful acts and do not adhere to Dharma, Sankeertana of Bhagavan's name. (i.e., singing of god's name) is the only means by which they can get liberation. In the same way sage Narada goes to Brahma, and asks him for the means by which people in Kali age can attain Moksha. Then Brahma also says that Sankeertan of god's name is the only means. Then Narada asks Brahma to tell him that name of Bhagavan which is most *efficacious* of all the names. In reply to that, Brahma says that the most efficacious Sankeertan is of

‘హరేరాఘ హరేరాఘ రాఘ రాఘ హరేహరే !

హారేత్వం హారేత్వం త్వం త్వం హారే హారే.

“Hare Rama Hare Rama Rama Rama Hare Hare, Hare Krishna Hare Krishna Krishna Krishna Hare Hare”. Further Brahma says that this kind of Sankeertan can be made by all people (both male and female), that there are no special restrictions or rules to be observed for performing this Sankeertan, and that if this name is repeated three and half crores times, one will surely attain Moksha.

Now we shall try to understand the special significance of this kind of Sankeertan. In the sloka, which is the subject matter for Sankeertan, there are three names of Bhagavan (1) Hari (2) Rama and (3) Krishna, which are repeated sixteen times. The name Hari is repeated eight times and the names of Rama and Krishna are repeated four times each.

The number sixteen is significant of the fact that the soul or Atman of every man which is sat, chit, and Ananda by its very nature, is covered over by sixteen kalas (కళలు) of ne-science. So, the repetition of gods' name sixteen times will liberate us from those sixteen Kalas. Why the names Hari, Rama and Krishna are selected is for this reason. The word Hari comes from the root "hru" which means, 'to take away'. So the repetition of the name *Hari* will take away all the sins from us and purify us. Sins are like the weeds in a field. By ploughing the field, the weeds are removed and the field is made suitable for sowing seeds. Our minds are compared to fields, and the innumerable weeds are the innumerable sinful acts which are committed by Kama, Krodha etc. born of Rajas and Thamas. So the weeds of desire (Kama), anger (Krodha) etc., which are responsible for the sinful acts, have to be first removed from our minds, to make them pure. This removal is done by the repetition of the name *Hari*. Then comes the name Rama which represents the seeds to be sown in the purified mind. Rama is described as the very personification of Dharma (రామో విద్రుహవాన్ భక్తః). So by the repetition of the name Rama, seeds of Dharma are sown in our minds and the yield is the fruit of Dharma, which is the principal means to attain Moksha. The name Hari, is repeated in the first half of the Sloka under reference four times, both in the begining and at the end also, to remove the weeds of Kama, Krodha etc. which, even after the sowing of seeds of Dharma may shoot up, and grandually destroy the growing crop. We come across so many people who, while doing good acts and living a Dharmic life, now and then, yield to temptations, and get spoiled. So the protecting influence of *Hari's* name is constantly needed. That is

why it is repeated four times in the first half of the Sloka, in the begining, in the middle, and at the end also. In this way by the repetition of Hari's name, the mind gets devoid of desire, anger etc., and becomes purified. Then comes the application of the second half of the Sloka in which the name Hari is again repeated four times and the name Krishna also is repeated four times. To obtain Moksha, Knowledge of self (ఆత్మ) or Brahman is needed according to sastra (జ్ఞానదీపకవైవల్యం). That knowledge can be had by the singing of Krishna's name. Here again another kind of weeding or removal of weeds is necessary. There are certain kinds of sins which create repulsion to acquisition of knowledge of self or gnana (జ్ఞానప్రతిబంధకపాపాః). Unless those sins also are removed, the seeds of gnana cannot be sown. To remove those sins, again Hari's name has to be repeated. That is why the second half of the Sloka again begins with the name Hari. Then comes the name Krishna. The word Krishna may be interpreted in three ways according to its root. One root meaning is, 'One who attracts.' (కషటిత కృష్ణః) Krishna is the very personification of beauty. Further he can dance beautifully and can sing excellently on his divine flute. So Krishna, by his beautiful figure and by his most attractive singing and dancing, will attract all people both male and female, both theists and atheists, and both good and bad. The special significance of Krishna Avatar is (1) attracting even bad people who indulge in thieving and immorality, (2) removing those bad seeds from their minds which obstruct the acquisition of gnana, and then (3) making them liberated souls (జీవన్ముక్తాః) by giving them knowledge of self. We have seen above the first root meaning of the word Krishna, as one who attracts all people. The second root meaning is 'One who ploughs' (కృషటిత కృష్ణః). Krishna after attracting even bad people to him, will then plough their minds, and remove the bad seeds from them, and thus make them fit for the seeds of Gnana to be sown. Sins

which obstruct the acquisition of Gnana are of two kinds—coarse (ఘోర) and fine (సూక్ష్మ). The coarse kind are removed by the name Hari, and the fine kind are removed by the name Krishna, according to the second root meaning. Then the third root meaning comes into play. The third root meaning is *one who is eternal bliss*? (కృష్ణః - కృష్ణభూవాచక శబ్దః భూనత్తాయాం శాశ్వనిర్వృత్తి వాచకః). The Lord Krishna is made up of two syllables 'Krish' and 'na'. The first means eternal and the second means bliss. So the Lord Krishna means eternal bliss. So Krishna after attracting towards him all people and after purifying their minds will sow seeds of eternal bliss. Then they acquire knowledge of self or Brahmagyanam, and attain Moksha. In this second half of the sloka also we find the name Hari repeated not only at the begining, but in the middle and even at the end also. As stated above when explaining the first half of the sloka, this name is repeated to safeguard the aspirant from becoming a prey to any temptations. Till the seeds of Atma gnanam take deep root and develop fully to their full stature, there is every scope for yielding to temptations. Hence that safeguard is necessary. One great Bharata, after whom this land of ours is named as Bharat, (not the brother of Rama) yielded to compassion which over powered him when he saw the just born deer, even though he was then in the final stage of spiritual development, brought it to his Ashram, nurtured it as though it were his own born child, and died keeping his whole mind on it. So he was born in the next birth as a deer, and in the third birth only he became a Maharshi and gnani, possessed of Atma Gnanam, and attained Moksham. Life of Maharshi Soubhari also affords another illustration of this kind.

Thus Sankcertan of 'Hare Rama' is of special spiritual significance and leads one to Moksha, if done with sincere devotion and unswerving faith.

Vedanta - Samanvaya

PARSA VENKATESWARA RAO

THE creator of this universe, exists as Purusha and Prakriti, which are also one and the same. A spider, before it begins to weave, has inside its stomach, a glue-like substance; but we can not refer to the glue inside the belly as something separate from the spider itself. Purusha is like the spider and Prakriti is like the glue inside its body; and are together one. It is the inherent nature of a spider to weave webs. So both the glue and the inherent nature to weave webs are within the spider and form part of it. Thus Prakriti is within Purusha, and forms part of Purusha. It is not possible to differentiate between, or separate the two. Hence Prakriti-Purusha is one entity; and is known as Brahman.

The glue and the inherent nature to weave webs, are the two aspects of the Prakriti, within the spider. Prakriti, is thus dual, it is the material as well as the cause for the matter to take shape. When the two aspects are static without mutual reaction, the Prakriti is given the name of Maya by us human beings. When the two aspects react together, then a thin thread called the cob-web comes out of the mouth of the spider. Then the Prakriti is in a state of activity and is called Avidya. The result of the activity of Avidya, the thread that we can feel and see, is the manifest creation, of which we all form part. Thus Maya and Avidya are two functional names given to Mula-Prakriti; which is itself part of Purusha—the Purusha-Prakriti-single-entity being known by the single name of Brahman.

The inherent nature of Prakriti is given the name of Guna; which has three aspects in one-Satwaguna-Rajoguna-Tamoguna. Satwaguna is state of tranquility and peace, Rajoguna is state of activity and creation, Tamoguna is state of inactivity and disintegration. The three gunas always exist together; they cannot

be separated: When one of the Gunas is predominant, the others are merely dormant; and do not cease to exist: When Satwaguna is predominant, then Prakriti is known as Maya, and when either Rajo or Tamoguna is predominant, then it is known as Avidya. Maya can be compared to a clean-polished mirror, because of the predominance of Satwaguna, while Avidya, is the mirror covered with dust (Rajoguna) and stains (Tamo-guna). While Mula-Prakriti, the mirror is the same; in the Maya state it is bright, and in the Avidya state it is soiled.

Since Purusha-Prakriti entity is called Brahman, so if Purusha is Brahman, Prakriti also is Brahman. So Maya is Brahman covered with Satwaguna, and Avidya is Brahman covered with Rajo, and Tamo gunas. In spite of being covered with Dust (Rajoguna) and stains (Tamo-guna) Avidya, is still, in reality Brahman itself. So let us re-name them as Maya-Brahman, and Avidya-Brahman, to establish, continue and remember the identity of Maya and Avidya with Brahman.

Maya-Brahman is otherwise known as Easwara, the Sarvajna and Sarveswara. Avidya-Brahman is otherwise known as jiva in Deva, Manushya and Thiryagyonih - in super-men, men, birds and beasts. Thus jiva, Easwara, Mula-Prakriti and Purusha, all are Brahman, the difference being only in the degree of purity from imposition of Satwa, Rajo and Tamo gunas. Maya-Brahman, the Easwara is also called Karana-upadhi, the primal cause of creation and Avidya-Brahman the jiva is called the Karya-upadhi, the result of creation. Jiva assumes 'Nanatwa' or variety of shapes; depending on the moulds into which he enters. There are eighty four lakhs of yonis or moulds; so there are eighty four lakhs of species of creation, which all co-exist, and are not evolved one from the other, as propounded by Darwin

in his "Theory of Evolution". Jiva with preponderance of Satwaguna are called Devas—Indra—Varuna—Agni—Yama etc. Jiva with preponderance of Rajo-guna are men—Homo-Sapiens, jiva with preponderance of Tamoguna are beasts and birds.

The 84 lakhs of Yonis or moulds, are once again the different manifestations of Avidya. Each inner mould is enveloped in two other sheaths or kosas. The innermost mould is Maya-Prakriti in Satwaguna called by special nomenclature as Karana-sarira. Enveloping Karana Sarira, is Sukshma Sarira, and enveloping Sukshma Sarira, is Sthula Sarira, or the tangible, visible body as we call it. The satwic mould of Maya, is Karana-Sarira. The five jnana-Indriyas (1) Twak (skin) (2) Chakshu (eye) (3) Srotra (ear) (4) Jihva (tongue) (5) Aghrana (nose), the five Karma-Indriyas (6) Vak (speech) (7) Pani (hands) (8) Pada (legs) (9) Payu (Excretory organs) (10) Upastha (Genital organs), the five Pranas, (11) Prana (12) Apana (13) Vyana (14) Udana (15) Samana, together with (16) Manas and (17) Budhi, these seventeen Tatvas constitute the Sukshma Sarira or the Rajasic-Avidya.

The Maya Brahman that is enveloped in Karana Sarira is called Prajna. The Prajna further enveloped in Sukshma Sarira is called Taijasa. In this state the jiva, identifies himself with the functions of the Sukshma Sarira, and forgets that he is also Brahman. The thick layer of Rajasic-Avidya, in Sukshma Sarira is the cause for the forgetfulness and the change in outlook of the jiva. While prajna considers the Karana Sarira as his Atma, due to delusion (Bhranthi), the Taijasa considers the Sukshma Sarira as his Atma, due to Bhranthi (delusion). He begins to say, 'I am hearing', 'I am talking', 'I am hungry', 'I am thinking', 'I am deciding' etc. He considers the activities of the seventeen Tatvas as his own.

One important point should be remembered now. In the entity, Avidya-Brahman called jiva, the Bhranthi is due to the changes in Avidya which assumes nanatwa or variety of

aspects. The Brahman counter-part in the entity remains unchanged. The jiva is like Artha-Nari-Easwara, half women (Nari) and half Easwara. The Avidya-Nari-aspect undergoes change, while the Brahman-Easwara aspect remains changeless. The Sukshma Sarira being the outer envelope includes the Karana Sarira, so Taijasa includes Prajna.

The Brahman associated with Maya in Karana Sarira is called Easwara, and the Brahman associated with Avidya in Sukshma Sarira is called Hiranyagarbha. There is a special reason for giving these special names. That is, to indicate the composition of Prajna-jiva and Taijasa-jiva, in relation to the Karana and Sukshma Sariras, in which they are successively enveloped. Maya-Easwara, residing in Karana Sarira is Prajna jiva. He has the Swarupa-jnana, self-knowledge of being the Easwara. He is like a learned Pundit who knows everything, so he is called Prajna, the all-knowing. The Prajna jiva, together with his Karana Sarira enters the second envelope of Sukshma Sarira; so his self-knowledge jnana is blinded, but he is bright and intelligent, and hence is called Taijasa; he who is conscious of Light. The Brahman counter-part of Avidya in Taijasa, residing in Sukshma Sarira is called Hiranyagarbha. Hiranyagarbha is the creator of manifest universe; and is commonly called, the Brahma, with four faces, with Goddess Saraswathi as his spouse. Hence the Taijasa jiva also shares the qualities of creation, the Brahma or Hiranyagarbha.

Prajna and his Karana Sarira is pervaded with and derived from Satwa guna. Taijasa and his Sukshma Sarira is pervaded with and derived from Rajoguna. The next envelope the Sthula Sarira is pervaded with and derived from Tamoguna. Taijasa further enveloped in Sthula Sarira is called Visva and the Brahman counter-part of Avidya in Visva-jiva is called Vaisvanara. The Visva-jiva considers the Sthula Sarira as his Atma and is thus completely lost in Bhranthi (delusion). Visva in Sthula-Sarira includes Taijasa with his Sukshma-Sarira who in turn, includes Prajna with

his Karana-Sarira. To further clarify, the entity, Maya-Brahman, puts on three jackets, one above the other and in each jacket is known by a particular name. In Karana-Sarira jacket, it is known as Prajna-Easwara; in Sukshma Sarira jacket, it is known as Taijasa-Hiranyagarbha, in Sthula Sarira jacket, it is known as Visva-Vaisvanara. You may ask what will happen to Avidya-Brahman (Jiva), when devoid of the jackets. This is called the state of Brahma-Pralaya (the great Deluge) or Brahma-Kalpa, when Brahman, retains all such jivas, within himself, when Sristi, or creation ceases, for a time, but not altogether. They are kept ready to be cast into a new creation. Thus every new creation is never new, but merely a repetition of the process, already gone through and perfected. When will jiva cease to be a jiva, and escape the cycle of creation? The reply is when Brahman is disassociated from Avidya, the jiva, ceases to be a jiva, and becomes Maya-Brahman. In this state even though he escapes the cycle of creation, yet he is not one with Brahman, because he (the Brahman) is still associated with Satwaguna. Only when he transcends even Satwaguna, and becomes Tri-guna atita, that Maya aspect being dissolved, in Mulaprakriti; Pure Brahman, the Prakriti-Purusha entity remains. One without a Second, "Eka-meva-Advitiam-Brahman."

If Rajo and Tamo gunas, are bondages for the Brahman, so is satwaguna a bondage; only the nature and action of the three bondages is different. Devoid of all the three gunas is Pure-Brahman. Mula-Prakriti, assuming the three gunas, Satwa, Rajo, and Tamas, is the cause for the creation, as well as the subject of creation. Satwa-Prakriti is Maya, but Maya does not lead to creation. Rajasic and Tamasic Prakriti is Avidya. Avidya leads to creation. Rajasic-Prakriti creates Sukshma Sarira, and Tamasic Prakriti creates Sthula Sarira.

Then what is Atma? The Brahman-aspect, that constantly is in jiva is Atma. This Atma (Brahman) veiled in Maya, merely forgets its identity with Brahman. The veil is called

'Malina' Ajnana' or Bhranthi. This Ajnana or Bhranthi itself is another aspect of Prakriti itself like Maya and Avidya. In this state the Satwic-Prajna-jiva and Easwara are identical; hence Prajna-jiva-Eswara-ikya Bhava is established, in the Karana Sarira. When Maya becomes further encrusted with 'Ajnana', Bhranthi' or 'Malina', it becomes Rajo-Avidya; Rajo-Avidya-Atma (Brahman) is Taijasa jiva in Sukshma-Sarira. The Atma (Brahman) is called Hiranyagarbha. Rajo-Avidya being further encrusted with 'Malina' (Ajnana or Bhranthi) becomes Tamo-Avidya; Tamo-Avidya-Atma (Brahman) is Visva-jiva in Sthula-Sarira. The Atma (Brahman) is called Vaisvanara. Thus we see that Atma is always the Brahman, only due to Ajnana or Bhranthi, Atma is identified with Sthula Sarira by Visva, with Sukshma Sarira by Taijasa, and with Karana Sarira by Prajna. Although Atma is present in all the three Sariras, as Vaisvanara, Hiranyagarbha and Easwara, only when it finally emerges from the veil of Maya (Ajnana or Bhranthi) that it becomes, and is identical with Brahman. Atma is never a different entity from Brahman, but is Brahman itself residing in these Sariras. When the Sariras or envelopes are cast away, Atma shines in its true reality as Brahman.

The function of Ajnana, or Bhranthi, is to create the feeling of 'I' and 'Mine', Ahankara in jiva. The Ahankara shares the three gunas, Satwa, Rajo, Tamas, along with jiva. Prajna jiva has satwic Ahankara, Taijasa jiva has Rajasic-Ahankara, and Visva jiva has Tamasic Ahankara. As long as the feeling of 'I' and 'Mine', persists in the jiva, he is in bondage; only when the concept of 'I' and 'Mine' is destroyed, that jiva becomes Brahman. If some people say that jiva can never become the Brahman, it is because, they take it for granted, that Ahankara can never be destroyed. So jivas must remain jivas for ever and for ever. There are some people who say, jiva can become Easwara; and escape the cycle of creation but he can never become Brahman. The 'Seshatwa or the separateness' is eternal. The first is Madhwa sampradaya, and the second is

Ramanuja sampradaya. Both are born of a deep sense of Devotion-Bhakthi. In Bhakthi cult, duality is essential; without a Deity and a devotee, there can be no devotion. It will be a presumption and a sacrilege, on the part of the devotee to claim equality or identity with the Deity. The highest a devotee can pray for is to be released from the cycle of creation. Always to be the humble servant of God is a noble conception. When God offered to grant a boon to Prahlada, an ananya bhakta, Prahlada requested for granting him the 'Dasya yoga' as the highest boon. Sree Madhwa-charya, emulated the example of Prahlada; and preached Dasya yoga and Dvaita (Dualism) philosophy. The doctrine of 'Self-surrender' 'Saranagathi' nobly depicted in Ramayana, in the devotion of Guha, Sugriva, Vibhishana, and Anjaneya, was taken as the ideal, by Sri Ramanujacharya; and the place attained by these devotees, 'Vaikunta Prapthi' with honours of Salokya - Sameepya Saroopya was considered the highest boon: reaching the abode of God, being near to God, attaining supreme powers and form, similar to God, but never becoming the God himself is the 'Visistha-advaita (qualified Monism) philosophy, preached by him. Both Dvaita and Visistha-advaita philosophies bear the stamp and reflection of the great preachers, who excelled as great Devotees of the Lord Sreenivasa. Their philosophies are best suited for practice and action. So there is no point in criticising them. Sree Sankaracharya also agrees with them in all respects. But Sankara, further focussed his attention on the research aspect. Whether Maya-Avidya-Ajanana-Ahan-

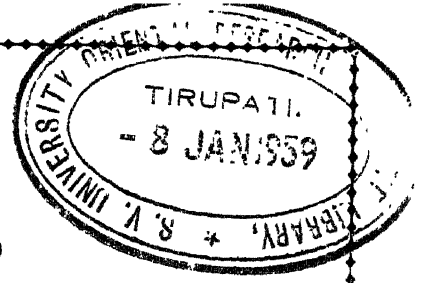
kara, as the different aspects of Mula-prakriti, could be made to merge in Brahman, and thus cease from activity; because the entire cause for creation is the activity (spandana) of Mula-prakriti alone; Brahman remaining constant, and unchanged throughout the creation.

Both Madhwa and Ramanuja have affirmed, that Purusha, Prakriti and jiva are three separate entities; hence the merger of one in the other is impossible. Sankara defined Purusha and Prakriti as one entity named Brahman, and jiva is defined as the image, Prati-bimba of Brahman itself, in the upadhi (medium) of Prakriti. As Prakriti changes form in association with Satwa, Rajo, and Tamo gunas, jiva also assumes three forms of Prajna, Taijasa and Visva, thus he comes under the control of Prakriti and changes with Prakriti-Variations.

When the upadhi (medium) merges in Brahman, the image naturally merges with the same Brahman. The apparent difficulty felt by Madhwa and Ramanuja, that the upadhi is separate from Brahman, and can not merge in Brahman, has been overcome by Sankara, in the definition of Brahman itself, that it is a combined entity of Prakriti and Purusha. What is impossible according to Sankara, is their separation, and not merger, as thought of, by Madhwa and Ramanuja. We need not enter into the controversy, as to which of the three Acharayas was correct, for the maxim holds good here: "where Ignorance is bliss, it is folly to be wise". So always follow the reasoning, that tallies with your experience, and with the voice of your conscience.

ĀRĀDHANA

(A RELIGIOUS MONTHLY MAGAZINE)

VOL. IV

SEPTEMBER 1958

No. 10-11-12

EDITOR:

VADLAMUDI GOPALA KRISHNAYYA

HONORARY EDITORIAL BOARD

Sri D. SURYANARAYANASWAMY,
B.A.B.L.
*Secretary, Law Dept.
Government of Andhra Pradesh, Hyderabad.*

Sri N. RAMESAN, M.A., I.A.S.,
*Deputy Secretary, Home Department,
Government of Andhra Pradesh, Hyderabad.*

Sri R. SUBRAHMANYAM, M.A. Ph.D.,
*Superintendent,
Department of Archaeology, Nagarjunasagar.*

Sriman P. V. RAMANUJASWAMI, M. A.,
*Retired Director, S. V. O. Institute,
Arsha Press, Visakhapatnam.*

Sriman S. T. G. VARADACHARY,
M. A. (Hons.) *Principal,
Narasimha Sanskrit College, Chittigudur,
Masulipatam.*

Sri M. SOMASEKHARASARMA,
*Department of Archaeology, Andhra University,
Waltair.*

Sriman Pandita,
PARTHASARADHI IYYENGAR,
Agamacharya, Tirupati.

PUBLICATION OFFICE:

ĀRĀDHANA

OFFICE OF THE COMMISSIONER
*Hindu Religious & Charitable Endowments
(Administration) Department, (Andhra Pradesh)*
HIMAYAT NAGAR, HYDERABAD

ANNUAL SUBSCRIPTION Rs. 12/-

PER MONTHLY COPY Re. 1/-

ఆరాధన

ఆశ్వుయుజ

మాసపత్రిక

కార్తీక-మార్గశిర

విషయ సూచిక

తెలుగు

పేజీ

1. గురువాయూరు క్షేత్ర చరిత్రమ్	296
2. శివస్తుతి (కవిత) శ్రీ శివశంకరస్వామి	297
3. సోమలింగేశ్వరా (కవిత)-శ్రీ తటవర్తి సూర్యనారాయణ	300
4. భక్తి-శ్రీ తటవర్తి సూర్యనారాయణ	301
5. శ్రీ పరమహంస సంప్రదాయం-శ్రీ విమలానంద స్వసింహ భారతీస్వామి	306
6. దేవదాయ పరిపాలకులు, తెలుసుకోవలసిన ముఖ్యవిషయములు -శ్రీ ఆర్. పార్థసారథి అయ్యంగారు	310
7. చేజర్ల క్షేత్రమాహాత్మ్యం-శ్రీ కోన వెంకటరాయశర్మ	315
8. రామభక్తి సాహిత్యం-శ్రీ చింతలపాటి వీరభద్రరావు	321
9. పట్టిన క్షేత్రం-శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్య శాస్త్రి	325
10. న్యాయ వైశేషిక దర్శనములు-శ్రీ కె. సోమశేఖర శాస్త్రి	331
11. కదళిపుర దేవాలయము, పెద కళ్లేపల్లి-శ్రీ కొడాలి వెంకటవీరభద్రరావు	334
12. శ్రీ విద్య శ్రీ నోరి నరసింహ శాస్త్రి శ్రీ కల్యాణానంద భారతీస్వామి	335
13. శ్రీకృష్ణుడు కర్ణునితో సాగించిన మంతనాలు-శ్రీ పురాణవంద రామమూర్తి	337
14. కర్మయోగము-శ్రీ బి. టి. నరసింహాచారి	341
15. వేదసూక్తులు-శ్రీ నూకల సత్యనారాయణ శాస్త్రి	346

వార్తావాహిని

16. నెహ్రూ జన్మదినం-పిల్లల పండుగ-శ్రీ లక్ష్మయ్యగారి అభిభాషణ	352
17. భీమవరం వేదశాస్త్ర పరిషత్తు హోత్సవాలు	354

CONTENTS ENGLISH

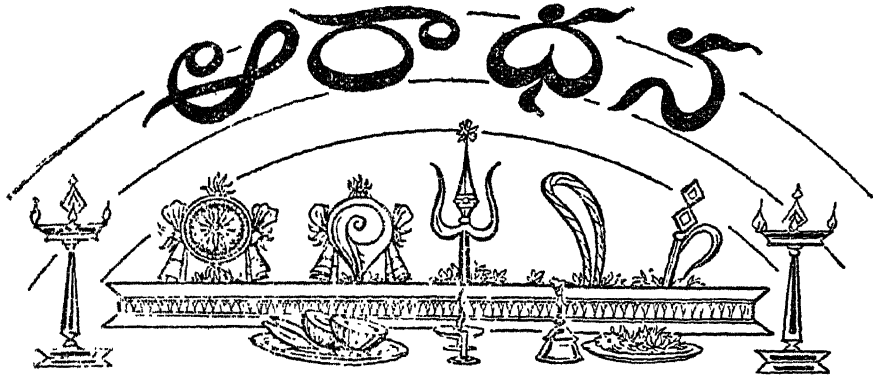
Page

1. Sri Bhavanarayana Swamy Temple Sarpavarm-By Sri M. Rama Rao	...	119
2. God, Man and Creative By Sri Vidya Sankar Bharathi Swamy	...	123
3. Life or Sri Ramanujacharya By Sri T. N. Srinivasan	...	125
4. Ramanuja First Pilgrimage By T. N. Srinivasan	...	129
5. Worship and Surrender By Sri P. Lakshmayya	...	132

శ్రీ భ్రమరాంబిక - శ్రీవైలము

“ అనందరూప మమృతం య ద్విభాతి ”

సర్వదేవ ప్రపన్నాయ 'అదాస్యే'తి చ యాచతే : అభయం సర్వభూతేభ్యో దదామ్యేత ద్రవ్యతం మమ॥

సంపుటము ౪

విశంజి - అశ్వయుజ - కార్తీక - మార్గశిరాలు.

సంచిక ౧౦-౧౧-౧౨

ఘృతాత్పరం ఋత మివాఽతిమృగం
జ్ఞాత్వా శివం సర్వభూతేషు గృహమ్
విశ్వస్యేకం పరివేశితారం
జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః ।

కా॥ ఘృతముపై నుండెడి సారమువలె, ముముక్షువులకు సత్యంత సారభూతమైన యానందము నిచ్చువాడు గావున పరమాత్మను మృతసారమువలె మిక్కిలి సూక్ష్మ వస్తువుగా - సర్వభూతములందు గూఢమైయున్న శివస్వరూపునిగా దెలిసికొని, సర్వవిశ్వమునకు సత్ప్రాప్తుడును, సర్వ ప్రకాశరూపుడనియు గుర్తించి (మనుష్యుడు) అన్ని పాశములనుండి విముక్తు డగుచున్నాడు.

ऐष देवो विश्वकर्मा महात्मा
सदा जनानां हृदये सेनिविष्टः
हृदा मनीषा मनसामि कल्पतो
य एतद्भिदु रमृता स्ते भवन्ति ॥

కా॥ సర్వవ్యాపకుడును, ప్రకాశస్వరూపుడును అగు నీ దేవుడు సర్వజనుల హృదయాశాసకులందు నన్నిహితుడై యున్నాడు.

అట్టివానిని సాక్షి స్వరూప విజ్ఞానముతో, యుక్తాయుక్త వివేచనతో, వివేకబుద్ధితో ఏదైనా సాధ్యమైన జ్ఞానముచే ప్రకాశించువానిగా సాధన చతుష్టయ సంపన్నులగువారు చక్కగా దెలిసికొని యమృత స్వరూపులగుచున్నారు.

श्री गुरुवायूर क्षेत्र चरितम्

भारत वर्षेऽस्मिन् पश्चिम समुद्र प्रांते केरळे देशे “गुरुवायूर” इति नाम्ना सुप्रसिद्धं क्षेत्रं वरीवर्ति । तत्र श्रीमन्नारायणः भगवान् स्वेच्छया सन्निधान भाग्यं अनुगृह्णाति भक्तलोकस्य ।

द्वापरे द्वारकायां यादवविलये संप्राप्ते, भगवतः श्रीकृष्णस्य आज्ञया रवीय कुलधने श्रीमत्पद्मनाभं श्रीमन्नारायणं विग्रहं, अत्रानीय, देवगुरुः वायुश्च प्रतिष्ठितवन्त इति प्राचीनैतिह्यं प्रवदन्ति पुराविदः । अतएव अस्यक्षेत्रस्य “गुरुवायूर” इति नाम प्रसिद्धं नभूत् ।

तत्र यथावसति कंचित्कलं उषित्वा प्रत्यहं स्वामिपुष्करिण्यां स्नात्वा स्वामिनं सेवतां, आश्वयः व्याधयश्च शारीरा, मानसाश्च विलयं यांति । एतत् क्षेत्रं वायुना प्रतिष्ठापितमिति हेतोः वात रोगिणां आशु पूर्णारोग्यं सिद्ध्यतीत्यपि अनेकेषां अनुभवः ।

प्रकृति रमणीयोऽयं प्रदेशः, सर्वत्र नारिकेल वनप्रचुरः । एला लवंग लताभिः, मरीचि लताभिश्च समंततः सुरभिताः तत्रत्य उपवन, उद्यान भूमयः । स्त्रियः पुरुषाश्च शुभ्रवर्चसः शुचि भूताश्च दृश्यन्ते सर्वे वर्णेषु ।

तत्र देवार्चकाः नव्वदिर ब्राह्मणाः पूर्व शिखिनः, मंत्र तंत्रागमेषु अत्यंतं मुनिपुणाः दैव अलंकार करणे, अर्चना दीक्षामुख द्वा दराः वर्तन्ते ।

नित्यं देवालये, ब्राह्मणानुक्रमेण सर्वेषां अन्न संतर्पणं देवस्वाधिकारिभिरेव निर्वह्यते । तत्र स्वामि सन्निधौ वेदपारायणं, संगीतक, वाद्य, नृत्यादिकं, संकीर्तनं च कुर्वन्ति प्रतिवर्षं वेद, शास्त्र, साहित्य सभाः प्रचलन्तिस्म । विद्वज्जनानां पारितोषकं नपि दीयते । देवस्थान संबंधिनी वेदशस्त्र पाठशालापि । प्राचीन संप्रदाय रीत्या निर्वह्यते । विद्यार्थिनः पंचाशत्संख्या परिमिता विद्यन्ते । तेषां भोजनादि वसतय, देवस्वाधिकाभिः पूर्यन्ते । यात्रार्थं आगतानां जनानां निवास सौकर्यार्थं तत्र धर्मशाला अपि निर्मिता वर्तन्तेः

श्री नारायणस्वामिनः मूर्तिस्तु अत्यंतं सौंदर्यं सेवधिः । एकदा दर्शन मात्रेण सा दिव्यमंगलमूर्तिः चित्ते सुप्रतिष्ठिता भवति । शंख, चक्र, गदा, शंखादि चिह्नितं - मंजीराद्यलंकार शोभितं कैशोरेव यस्य वर्तमानं तद्विग्रहं अनेकरत्न, स्वर्णभिरणैरलंकृतं, कस्यचेतसि, ब्रह्मानंदं न तनोति ? अहो ! अस्मिन् द्वर्षीय जनानां भाग्यं एतादृशक्षेत्र प्रसंगेन अस्माकं सर्वमंगलाय भवति ॥

శి వ స్తు తి

మహాపాధ్యాయ, సాహిత్యాచార్య, సాహిత్య సామ్రాట్, కవీంద్ర,
శ్రీ శివశంకరస్వామి

నీలగళ, పూర్ణముగ నీమహిమ దెల్పం
జాలక స్రుతిప్రసూద సాధ్యము చెందన్
చాలకపోయితి, టెంటు పాపరుని భాషా
బాలకు భవద్విసుతి పాటవము కల్గున్ ?

౧

టవ్యసుగు నీ చరిత దేవగణసేవ్యా
కావ్య మొనరింప నిజకామిత ముమేశా !
నవ్యవితాపటిమ నల్పముగ నుంటన్
భవ్యకృతి నేటికిని పల్క-దలపెట్టన్.

౨

ఖండనలు చెప్పితిని కాని మదిలోనన్
నిండు మందపూరము జనింప దొకనాడున్
ఖండపదశూ, కవిత కామనిషయంబై
యుండునతన్ మిగుల నొప్పెనగ దాయెన్ !

౩

నీ కొరకు గొనిపని నిష్ఫలము భర్గా !
నా కవిత నీ గుణగణస్తవముకై యు
ద్రేకమును పొందమని రిక్త మయిపోవన్
వ్యాధులత పొచ్చె హృదయంబున గిరిశా !

౪

స్కాంద, శివ, లింగ, ముఖ సంస్కృత పురాణాల్
ముందె రచించి మునిముఖ్యు లిహలోకం
బందు ప్రకటించిరి మహాకరుణతోడన్
ఇందుధర, లోకులు తరింపగను భక్తిన్.

౫

నీ సుతుని సంభవము నిస్తులముగా మున్
చేసెను కవిప్రకరశేఖరుడు కాలీ
దాసుడు మహాకృతిగ దర్పకహారా, ని
శ్వాస మది శారదకు సంస్కృతమునందున్.

౬

[కాళిదాసుడు : కుమార సంభవము]

వీక మెయి సర్గలను విస్తృతముగా ర
త్నాకరు డొనర్చె గద త్వద్విజయగాథన్.

౭

[రత్నాకరభట్టు : హర విజయము]

కావ్యము రచించె శ్రీకంఠ చరితంబున్
దివ్యమతి మంఖకుడు దేవగణసేవ్యా!

౮

[మంఖ కవి : శ్రీకంఠ చరితము]

సర్వజగదేక గురు శంకరుడు నిన్నున్
శర్వ, రసవత్కృతుల సంస్తవము చేసెన్.

౯

[ధీర శంకరాచార్యులు : శివానందలహరి ప్రభృతులు]

పాడెను జగద్ధరుడు భక్తిని హిమత్వి
టూచుడ, కుసుమాంజలిని స్తోత్రముల రీతిన్.

౧౦

[జగద్ధర భట్టు : స్తుతి కుసుమాంజలి]

నీవిజయ చంపునను నీలగళ, చేసెన్

భావకుడు దీక్షితుడు ప్రౌఢ మగుభంగిన్.

౧౧

[నీలకంఠ దీక్షితుడు : నీలకంఠ విజయము]

సాంబ, కపిచంద్రముల సత్కృతులు చూడన్

త్ర్యంబక, మదజ్జరకు ధైర్య మడు గంటున్

౧౨

బస నుగుణ మ్మొకటి అంధకరిపూ మ

స్మానసము నీ స్మరణ మాత్రముననే య

స్మానగతితో ననమయూరి జలముక్సం

తానమును గన్నటులు నాట్య మొనరించున్.

౧౩

మించు ననురాగమున మేను నిలు వెల్లన్

పంచళర సంహరణ, ప్రస్ఫుటముగా రో

మాంచ నుగుచుండు భవదాఖ్య చెవి సోకన్

కాంచు మనమున్ ద్రఢిమ గాటముగ శర్వా !

౧౪

మానసము నిర్మల ముమారమణ, యుష్మ

ద్భాసమునకై, యమృతధార పడిన ట్లి

శాస, కడు చల్ల నయి శాంతి వహించున్,

మానుసు శమంత శివ, మానసిక బాధల్!

౧౫

పీఠరయె వాఙ్మలము పుస్తకము గౌరీ

శా, విరచితం బగుట సంభవమె ? యుష్మ

చ్ఛేదకుని చేరుగదె చిల్కి సుధ నాల్కన్

భావకు, కవిప్రవరు, పండితు మహేశా !

౧౬

నమః పార్వతీ నమః :

సోమలింగేశ్వరా !

తటవర్తి సూర్యనారాయణ

సమదారాతి కృతాంత, కాంత కరుణాస్వాంతా, ఉమాకాంత, ఆ
గమ సీమంతనటత్ పదాబ్జవిలసత్ కళ్యాణ వృత్తాంత, దు
ర్గమ వేదాంత నితాంత నిర్మల గుహాకంజాత విశ్రాంత, ఉ
త్తమయోగీంద్ర సమాధి సజ్జితపదాంతా, సోమలింగేశ్వరా ! 1

హరిదశ్వాద్విజ రాజనేత్ర, త్రిపురాహంకార దుర్దాంత, భీ
కర ఘోరాటవి వీతిహోత్ర, పృథివీకళ్యాణ చారిత్ర, దు
ర్ధర పాపాఘలతాలవిత్ర, పరమార్థజ్ఞాత సన్నిత్ర, ని
ర్జర మౌనీంద్రనుతాతి చిత్ర సుచరిత్రా, సోమలింగేశ్వరా ! 2

ఓ త్రైలోక్య పవిత్ర నామగుణ చంద్రోపేంద్ర దేవేంద్ర, వాం
ఛాత్రైలింగ్య మనోజ్ఞరూప దిగధీశస్తుత్య చారిత్ర, స
ర్వత్ర న్యూప్త నితాంతశీతల దయాపాథోనిధీ, నీ కృపా
చ్ఛత్రచ్ఛాయను నిల్పుమంటి జగదీశా, సోమలింగేశ్వరా ! 3

భూతేశాయ, పరాత్పరాయ, కరుణా పూర్ణాంతరంగాయ, నా
నా తీర్థాంఘ్రి సరోరుహాయ, త్రిజగన్నాథాయ, సంసార మా
యా తాపత్రయ నాశకాయ, సకల వ్యాప్తాయ, లోకావన
ప్రీతాత్మాయ, నమశ్శివాయ భవతే శ్రీ సోమలింగేశ్వరా ! 4

అరవిందంబులకంటె గోమలములై, ఆనంద కందమ్ములై,
కరుణా దివ్యసుధార్ధ్ర శీతలములై, కళ్యాణ మార్గంబులై,
శరణత్రాణ సదాపరాయణములై, శంభో విరాజిల్లు నీ
చరణంబుల్ శరణంబు నాకు భువనేశా, సోమలింగేశ్వరా ! 5

భక్తి

శ్రీ లక్ష్మీవర్తి సూర్యనారాయణ

భక్తుడు - భక్తి - భగవానుడు - గురువు - ఒకటే
 తత్త్వమునకు స్థితి చతుర్విధములు. గురుదేవుని కృప
 చేత సంసంగప్రాప్తి లభించును. లేక భక్తుని సంగము
 చేత ప్రేమ - భక్తి ప్రదానముచేయు శ్రీ గురుచరణాశ్ర
 యము ప్రాప్తించును. తనాశ్రయము ప్రాప్తించినప్పుడే
 సంగప్రభావముచేత సాధకునకు భక్తి ప్రాప్తించును.
 సుద్దుభక్తులు, క్లేశహరము, కుభిషిమై మోక్షమునకుగూడ
 లఘుత్వ ముపాదించునదై బ్రహ్మసందముకంటెను
 నధికసుఖప్రదమై భగవంతుని అర్చించు శుద్ధమైన
 ప్రేమ భక్తి ఉదయించినప్పుడు భక్తియొక్క స్వరూ
 పము భగవంతుని స్వరూపము భక్తుని స్వరూప మెరుంగ
 గల జ్ఞానము ప్రాప్తించును. భక్తి యని దేనినందురు ?
 భక్తి యెవనియం దుంచవలెను ? భక్తియే యెందుల
 కవసరము ? భక్తి యెవరు చేయవలెను ? అను ప్రశ్న
 లకు సమాధానము బడసి హృదయము ని రుపాధి
 ప్రేమతో పరిపూర్ణము కాగలదు.

పేదాంతమందు మొదట సంబంధము-అభిధేయము-
 ప్రయోజనము - అధికారి అను నీ నాల్గు విషయములు
 విచారించవలసి యుండును. భక్తి సంబంధములోగూడ
 తదనురూపమైన అనుబంధచతుష్టయ మెరుగు దూపశ్య
 కము. మొదటిది - సంబంధ తత్త్వము. ఒకే పర
 తత్త్వమును బ్రహ్మ - పరమార్థ - భగవంతు డను
 మూడు పృథక్ నామములతో శ్రుతి స్మృతి పురాణములలో
 వర్ణింపబడియున్నది గాని వీని అభివ్యక్తిలో తా ర
 తమ్యము భ్రష్టనిరదుగుచున్నది. నిర్విశేష రూపముతో
 స్ఫురితమగుచుండు పరతత్త్వ బ్రహ్మ విభుడు, అనం
 తుడును, జీవ జగత్తురోపల చేతసత్వధారను ప్రవర్తి
 తముగావించు అంతర్భూమి యగు పరమాత్మ. చేతనా
 ప్రదశక్తితో - పేదావిశేషలతో యుద్ధుడు కాని భగవాను
 డనంతాచింత్య శక్తితో గూడియున్న పరమతత్త్వము.
 సాధారణ బుద్ధితో నిర్గుణబ్రహ్మయే పరమతత్త్వ రూప

మున స్వీకరింపబడుచుండును. ఇదే రోకమున ప్రసిద్ధము
 గూడ. సమస్త సద్గుణనిధి పరమానంద విగ్రహం డగు
 శ్రీ భగవంతుడే నిర్గుణ బ్రహ్మయొక్క ప్రతిష్ఠ యని
 గీతలో స్పష్టశబ్దములలో చెప్పబడియున్నది. గాని దానికి
 విరూపత వ్యాఖ్య చేయబడియుండుటచే జను లా ప్రసిద్ధ
 వాక్యముయొక్క తాత్పర్య మెరుంగజాలకున్నారు.

“బ్రహ్మోహి ప్రతిష్ఠావం మమృత స్యావ్యయస్య చ
 భాశ్వతస్య చ ధర్మస్య సుఖస్యై కాంతి కస్యచ ”
 (14, 27)

నేను బ్రహ్మయొక్క ప్రతిష్ఠను. ప్రతిష్ఠాశబ్దమున
 కర్తము శ్రీ శంకరాచార్యుడు ‘ప్రతిమ’ అని చెప్పెను.
 ఈ వ్యాఖ్య ఆదరణీయము గాదేమో! ఏలనన శ్రీకృష్ణుడు
 నిరాకార బ్రహ్మయొక్క ప్రతిమ యనునది స్వీకరించ
 బడజాలదు. ప్రకాశముయొక్క ప్రతిమ సూర్యుడనిన
 యుక్తి యుక్తము గాజాలదు. అమృత, అవ్యయ,
 భాశ్వత ధర్మ, ఏకాంతసుఖముల ప్రతిమయు గాజాలదు.
 శ్రీధరస్వామి —

“బ్రహ్మోహిహం ప్రతిష్ఠా ప్రతిమా ఘనీభూతం
 బ్రహ్మోవాహం యథా ఘనీభూత ప్రకాశ
 పవ సూర్యమండలం తద్వదిత్యర్థః ”
 అని చెప్పినాడు.

గాన అమూర్తమైనది బ్రహ్మ యనియు, ఘనీభూత
 పరబ్రహ్మ భగవంతుడనియు చెప్పరగును. భగవ
 త్స్వరూప సంబంధమున భక్తి నేత్రములతో చూపబడు
 దానిని మనము విచారించవలసియున్నది. భగవంతుడు
 సత్ స్వరూపుడు, చిన్మయుడు, అనందరస ఘనమూర్తి
 యును. అనంత - అచింత్య - విచిత్రశక్తు లాతని
 స్వరూపభూతములు. అతడు భేదరహితుడై కూడ భేద
 సహితుడు. అరూపుడై కూడ రూపవంతుడు. విభుడై

యుండియుగూడ అతని మధ్యమాకృతి సత్య - నిత్య మైనది. మానవ మనస్సుచేత పరికల్పితములైన పరస్పర విరుద్ధానంతగుణములకు నిధి శ్రీ భగవంతుడు. స్థూలమని, సూక్ష్మమని లేదా ఇతర ఏ విశేషణముల ద్వారా అతనిని నిర్దేశించజాలము. అతని శ్రీ విగ్రహము స్వప్రకాశము నభిండ స్వరూపమును. అనంతమై - విగ్రహయుక్తుడై యుండియునుగూడ ప్రధాన రూపమున నత దేకవిగ్రహుడు. నిజానురూపస్వరూపశక్తియొక్క ప్రకటరూపయగు శ్రీ లక్ష్మీదేవిచే పరిసేవితుడు. నిజ ప్రభావిస్తారము గావించి అతడు ఆకార - పరిచ్ఛద పరికరాదులతో గూడి తన ధామమందు విరాజమానుడై యున్నవాడు. స్వరూపశక్తి విలాసముచే అద్భుత గుణ వీలాదులద్వారా ఆత్మారాములగు మునుల చిత్తములను గూడ ఆకర్షించుచుండును. సామాన్య ప్రకాశస్థానీయ తత్త్వ మాతనిదే. తన తటస్థశక్తియొక్క అనంత విలాసరూపములగు జీవుల కేతై కాశ్రయ దెప్పిచే, ఎవనిశక్తియొక్క ఆభాసపలన విశ్వప్రపంచము ప్రకటితమగుచున్నదో అతడే పండిత గణరచిత పదావళిచే అభివ్యంజితుడగు భగవానుడు. ఐశ్వర్య - మాధుర్యములను రెండు భావములచేతనే అతని నెరుంగవచ్చును. ఆ భగవానుని సమృద్ధి విషయమై అతని నొక భక్తు డిట్లు వర్ణించెను.

“పట్ పంచాశద్భద్రకులభువాం కోటయస్త్యాం భజంతే
వర్షస్త్రిష్టా కిమపి నిధయశ్చార్థజాతం త వామీ
శుద్ధాంతశ్చ స్ఫురతి సవభిర్గతః సౌధలతైః
లక్ష్మీం పశ్యన్మురద మనతే నాత్ర చిత్రాయతేః”

అథవా —

“చింతామణి శ్చరణ భూషణ మంగనానాం
శృంగార పుష్పతరవ స్తరవస్సురాణాం
బృందావనే ప్రజధనం నను కామధేను
బృందానిచేతి సుఖసింధురహో విభాతి ”

ఓ మురారీ ! ఏబదియారుకోట్ల యాదవులు మిమ్ముల నారాధించుచున్నారు. ప్రసిద్ధములగు అష్టనిధులును మీకు ప్రయోజనీయమైన ధనరాశిని వర్ణించుచుండును. అంతః పురమందలి తొమ్మిదికోట్ల మేడలును మీకు విలాస

స్తానములు. మీ యీ సమృద్ధిచూచి యెవ్వ డాశ్చర్యపడ కుండును ?

లేక —

ఓహో బృందావనముయొక్క మహాదై శ్వర్యమెంతని చెప్పుదుము! అక్కడ చింతామణి శ్రీలకు చరణాభూషణము. శ్రీల శృంగార సాధనకై కల్పపృక్షములు పుష్పములు సమకూర్చును. కామధేనువుల గుంపే అచ్చటి గోధనము. బృందావన విభూతి సుఖములయొక్క అనుపమ సింధువేగదా.

ఈ జన్మమందుగాని లేదా పూర్వజన్మమందు గాని భగవదనురాగులైన భక్తుల సంగము ప్రాప్తించి యున్నచో తత్ఫలితముగ హృదయమందు భక్తి - భగవత్ప్రీతి ఉదయించును. శాస్త్రవిచారణ పలనను. లేదా పాపములకు శిక్ష యొసంగువాడని తలచుటపలని భయము చేతను ప్రభువుయందు జనించు భక్తిని విధి భక్తి యని యందురు. ప్రాణముల స్వతఃస్ఫూర్తమైన ఆవేగముచే భగవంతుని రూప - లీలా - గుణ మాధుర్య వాక్యములు విని మనస్సులో లాలన ఉదయించెనా - ప్రియతముడైన ప్రభునియెడ నై సర్గికమైన - రసమయమైన అవిష్టత రస ఏచ్ఛెనా-అది “రాగభక్తి”. ఈ రాగభక్తియొక్క సర్వ శ్రేష్ఠమైన ఉద్గమము ప్రజమండలములో శ్రీకృష్ణావతార మున జరిగియుండెను. ప్రజవాసులకు శ్రీకృష్ణనియందు గలభక్తి రాగభక్తి లేదా రాగాత్మకభక్తి. దాని కనుగతమై చేయబడు భక్తి రాగానుగత యని చెప్పబడును. శ్రీ రాధా ప్రేమమం దీ రాగాత్మకభక్తికి చరమోత్కర్షత కలిగెను.

శ్రవణ కీర్తనాదులద్వారా సాధకుని జీవనమున భక్తి ఆకారము గ్రహించును. ఇంతపరకు విముఖుడై యున్న వాడిప్పు డుమ్మఖుడగును. అపవిత్రుడు పవిత్రుడగును. భక్తిచేయనిచో శాస్త్రాజ్ఞుల నుల్లంఘించినట్లగునని భయము చేత కొందరును, భగవత్ప్రీతిలాలనులై కొందరును సాధనభక్తి ననుసరించెదరు. భక్తియొక్క రూపము 1 శ్రద్ధ 2. సాధుసంగము 3. భజనక్రియ 4. అనర్థ నివృత్తి 5. నిష్ఠ 6. రుచి 7. ఆనక్తి 8. భావము 9. ప్రేమ. మూడవదియైన భజనక్రియలో ప్రపృక్తుడై

నప్పు డనేకానర్థములు సాధకుని మోలకువచ్చును. ఎవని కెప్పు డే అనర్థము వచ్చిపడునో నిశ్చయములేదు. భజనా వస్థలో అనర్థములనుండి తప్పించుకొనుట గొప్ప అదృష్టముచేతనేకలుగును. భజనమందు ప్రపృత్తితోకూడ గాన వచ్చు ఉత్సాహమును ఉత్సాహమయదశ యందురు. అట్టి వేళలో సాధకుడు - కొలదివనిచే నను స్తము నెరవేరును. భగవత్ప్రాప్తి యగును. తప్పదని తలంచును. అటు పిమ్మట వచ్చునది తీవ్ర చంచలబస్థ - అట్టివేళ నొకప్పు డుత్సాహ మొకప్పు డనుత్సాహము కలుగుచుండును. అటుపిదప దృఢతాపూర్వకమైన భజనమందు సాధకుడు యత్నశీలుడగును. ఈ అపస్థ పేరు పూర్వ వికల్పము. ఈ అపస్థ దాటినతరువాత - సంసారమును విడిచిపెట్టి వేయుదునా లేక ఇందుండియే భజనము చేయుచుండునా అని ఊగుచుండు భావము వుట్టును. ఇట్టి వేళలందు మనోరాజ్యమందు భోగ విషయములను గొని సాధకు నకు యుద్ధము చేయవలసివచ్చును. గాన నీ అవస్థకు “విషయసంగర” అని పేరుపెచ్చెను. దృఢ సంకల్ప ముతో నియమపూర్వకముగ భజనము చేయుచుండు నప్పుడు మధ్యమధ్య శిథిలత వచ్చుచుండు నీ అవస్థను “నియమాక్షయ” అని అందురు. ఈ దశ ప్యతీతమైన పిదప తరంగ రంగిడి అను సవస్థలో సాధకుడు భక్తి తరంగములలో నూగులాడుచుండును. జన్మజన్మాంతర ములయందలి సుకృత దుష్కృతములు అపరాధములు సాధకుని సాధనముచేతను శ్రీగురుకృపావిశేషము చేతను నడుసిపోగా అనిష్ఠితభక్తినుండి సాధకుడు నిశ్చితభక్తి భూమిరలో ప్రవేశించును. రోగికి స్వాదిష్ట జలాన్నములయెడ రుచియుండకుండునట్లుగనే అనిష్ఠిత భక్తిదశలో సాధకునికి భజనమందు రుచియుండదు. ఈ రుచి క్రమముగా ఆనక్తి రూపములోనికి పరిణత మగును. గాఢమైన ఆనక్తి పేరే భావము. ప్రేమయొక్క ప్రథమావస్థ భావమని, ఇందు అశ్రురోమాంచాదులు ప్రకటితములగుచుండునని తంత్రమున జెప్పబడినది. భావుకుడైన సాధకుని హృదయమందు భావాంకుర ముత్పన్నమైనట్లు కొన్ని చిహ్నములను గాంచి తెలుసు కొనవచ్చును. 1. శాంతి 2. అవ్యర్థకాలత్వము 3. విరక్తి 4. మానకూన్యత 5. ఆశాబంధము 6. నమూత్కంఠ

7. నామ గానమందు సదా రుచి 8. భగవంతుని కీర్తిం చుటలో-వర్ణించుటలో నానక్తి 9. ఆ భగవద్భావమున నివ సించుటకై ప్రీతి-ఈ ఉత్పన్నభావాకుంరములే అదృష్టశాలి యగు సాధకుని పరిచాయకలక్షణములు. పరీక్షిన్యహారాజు తక్షకునిచే కరువబడుదు నను భయముచే భీతుడును జుట్టుడును గాలేదు - భగవంతుని కదాశ్రవణము - భాగ పత శ్రవణములో బ్రహ్మశాపవశుడైన తక్షకుడు కరచిన గరవనిమ్ము, నా చిత్త మిందుచే విచలితము కాదని ఆత డనుకొనెను. భక్తులు వాక్కుద్వారా భగవంతుని స్తవము చేయుదురు. దేహముద్వారా అతనికి నమస్కరించెదరు. మనస్సుద్వారా సర్వదా అతనిని స్మరించెదరు. ఇట్లు చేసినను వారికి పూర్ణమగు తృప్తి కలుగదు. గనుకనే వారు నేత్రజలముచే హృదయము నాస్లావితము చేసు కొనుచు సదా తమ జీవనమంతయు శ్రీహరి చరణ ములయందు సమర్పితము చేసివేసికొందురు. రాజర్షి యగు భరతుని విషయమై రాగ్యకథ చిరకాల ప్రసిద్ధము గదా! అతడు పరమపురుషోత్తముడైన శ్రీ భగవా నుని మహిమయెడ లాలసుడై తన యావన భోగకాల ముందే విడువరాని భార్యాపుత్రబంధుగణమును రాజ్య భోగములను తుచ్ఛములని యెంచి త్యజించివేసెను. భగీరథ నృపాలుడు మహారాజు మకుటమణియై యుండియు అభిమాన్యకూన్యుడై పోవుటచేతనే అతని హృదయమందు శ్రీహరి భక్తి స్థిరముగ విలసిల్లెను. అతడు శత్రురాజ్యమందుగూడ నిరభిమానుడై భిక్షమైత్తు కొనుచు హీనాతిహీనునకు నభివాదనము చేయుచుండెను. భగవంతుని పొందవలెనను దృఢమైన ఆశయే ఆశా బంధము. “ఓ గోపీజన పల్లభా! నాయం దీషణ్మాత్రము గూడ ప్రేమలేదు. సాధనము, ధ్యానము, ధారణ జ్ఞానము, పవిత్రత నాయందు కొంచెమునులేదు. అయి నను నీవు దీనదయాళువని యెంచి నీ సంప్రాప్తికై నా కున్న ఆశయే నా కెంతయో కష్టము కలిగించుచున్నది. స్వామీ! చెప్పుము నేనేమిచేయుదును. నిన్నెచ్చట పొందుదును”. ఇవిధమున పరమప్రియుడగు ప్రభుని పొందుటకు గల గురుతర లోభమే నమూత్కంఠ. లీలా శుకునివర్ణనముచేత “నామ గానే సదా రుచిః” ఎట్లు గలుగునో బోధపడును. శ్రీకృష్ణుని మధుర మనోహర

తైశ్లోక రూపమునుజూచి - తద్గుణ వర్ణనమం దెవ్వని కానక్తి కలుగదు ! !

ప్రజవాసులగు పెద్ద లిచ్చట గోపాలశేఖరు డీయీ పనులు గావించియుండెనని ఆ యీ లీలాస్థలములను జూపుచు జెప్పచున్నప్పుడు భక్తప్రాణుల కా ప్రజమందే నివసించుట కానక్తిగలుగకపోవదు గావుననే చాలమంది తమ తమ స్వస్థలములు వీకి దూరమునుండి వచ్చి ప్రజ భూమియందే నివసించగోరుదురు.

భగవంతుని స్వరూపశక్తి సంవిత్సారశుద్ధ విశేషాన్ని కము హ్రోదినీమయమునగు చిత్తవృత్తియే భావము. భగవత్ప్రాప్తికై అభిలాష-తత్సేవకై అభిలాష - తత్ సౌహార్ద్ర లాభమునకై అభిలాషలచేత ఈ భావ - భక్తి - ప్రేమలు సూర్యకిరణములవలె నుదయించి చిత్తమును మన్మథము (కోమలము) చేసివేయును. చిత్తము సమ్యక్ గ్రూపములో మన్మథమై పోయినప్పుడు పరమానందో త్కర్షణచే మనీభూతమైనభావమే ప్రేమయని జెప్పబడును.

సమ్యజ్జన్మస్థితిస్వాంతో మమత్వాతిశయోంకితః

భావః సవన సాంద్రాత్మా బుధైః ప్రేమానిగద్యతే॥

(భక్తిరసామృతసింధు 1-4-1)

భావదశలో మన్మథతవిషయము లెన్నగా జెప్పబడ జాలదుగాని ప్రేమమందు మాత్రము మన్మథత్వ - మమత్వములు పూర్ణరూపములో బోధమై చూపట్టును.

భక్తుని మనస్సు బట్టి భావోదయములో తారతమ్య ముండును. గరిష్ఠమనస్సు స్వర్ణపిండమువలెను లఘిష్ఠ మనస్సు తూలము (దూది)వలె నుండును. గాలివేగము వలె అల్పభావముగూడ, దూదివలె తేలికగా నున్న మనస్సును ఆందోళితము గావించివేయునుగాని స్వర్ణపిండ సదృశ దృఢమనస్సును చంచలముచేయజాలదు. గంభీర చిత్తము సముద్రమువంటిది. గాంభీర్యరహితచిత్తము సంక్షుద్రజలాశయమువంటిది. భావము మహావర్షతము వలె సముద్రమును జుట్టముచేయజాలదు. కాని క్షుద్రజలా శయములో క్షోభముగల్గించును. మహిష్ఠ చిత్తము నగరము వలె, క్షోదిష్ఠచిత్తము కుటీరమువలె నుండును. ఈరెండింటి యందును భావము ప్రదీపము లేదా హస్తీవలెనుండును. నగరమందు వెలిగించబడిన ప్రదీప మెవ్వరి దృష్టియు

నాకర్షించదుగాని కుటీరప్రదీపము చిత్తము నాకర్షించును. కర్కశచిత్తము పజ్రము స్వర్ణము-లక్క-వలెనుండును. భావమగ్నివలెనుండి పజ్రతుల్య తాపన హృదయమును, కోమలముచేయదు. స్వర్ణతుల్యచిత్తము అగ్నియొక్క విశేషతాపమును బడసి కరుగును. కాని లక్క-నంగతియే వేరు. అది యేకొంచెము తాపముగలిగినను కరిగిపోవును. స్వభావతః కోమలచిత్తమును మధువు, నవనీతము, అమృతములతో పోల్చవచ్చును. సూర్యతాపమువలె భావము మధు నవనీతతుల్య హృదయమును విగళిత మొనర్చును. శ్రీకృష్ణప్రియతమ బృందము యొక్క చిత్త మమృత తుల్యః మది యెల్లప్పుడు విగళితమై యుండియు సహసాబహిర్గతమురాదు. ప్రేమ లేక నిర్మల నిబిడభావము, విభావము, అనుభావము, సాత్త్వికము వ్యభిచారిమున్నగు భావముల సంయోగముచేత శ్రీకృష్ణ రతియందు చమత్కారము వచ్చును. ఆ స్థాయిభావమే భక్తిరసమునకు మూలమైన ఉపాదానము. అన్నివిధముల అవిరుద్ధ, విరుద్ధభావములను ఆత్మసాత్ రావించుకొని సార్వభౌమునివలె ఈ అన్నింటిని చళదుందుచుకొని విరాజితమైయున్న దానిని స్థాయిభావమందురు. దీని రెండవవేరే శ్రీకృష్ణప్రితి. ఈ కృష్ణప్రితి ముఖ్యములైన అయిదు గొణములైన ఏడు అలౌకిక పారమార్థికరసముల నాస్వాదనము చేయించును. 1. శాంతము 2. దాస్యము 3. సఖ్యము 4. వాత్సల్యము 5. మధురము. ఇవి ముఖ్య రసములు. హాస్యఅద్భుతవీర రరుణారౌద్ర భయానక భీభత్సములేడును గౌణరసములు. శ్వేతము, విచిత్రము, అరుణము, శోణము, శ్యామము, పాండురము, పింగళము, గౌరము, ధూమ్రము, రక్తము, రాలము, నీల - మివి పర్ణములు. కపిలుడు, మాధవుడు, ఉపేంద్రుడు, సృసింహుడు, నందనందనుడు, హలధరుడు, డూర్ముడు, కల్కి, రాఘవుడు, వరకురాముడు, పరాహుడు, మీన లేక బుద్ధుడు యీ పండ్రెండుగురు క్రమముగా ఈ రసదేవతలు.

కృష్ణప్రితి భక్తచిత్తము సుల్లసితముజేయును. మమతా బుద్ధి బుట్టించును. విశ్వాసము సుతృప్తముచేయును. ప్రియ త్యాభిమానమును జాగృతముచేయును. హృదయమును ద్రవితముచేయును. అత్యంత లాలనతతో శ్రీకృష్ణనితో సంయుక్తముచేయును. ప్రతిక్షణమున నవీనరూపమున

ననుభూతమగును. అటులనీయ - నిరతిశయ చమత్కృతితో ఉన్నట్లునిగ జేసివేయును. అతిశయోల్లాసమయావస్థను రతీయందురు. ఈ రతీయే చమత్కృతికత కలిగి ప్రేమయని పిలువబడును. ప్రేమకు సంక్రమరహితమై విశ్వానపూరితమై యున్నప్పుడు ప్రణయమని పేరు. అతిశయ ప్రయత్నాభిసూసముచేత ప్రణయ కౌటిల్యాభాస గ్రహణమున వైచిత్ర్యభావము గ్రహించిన దానిపేరు మానము. చిత్తమును ప్రవృత్తముచేయు ప్రేమ స్నేహము. అతిశయాభిలాషాసంయుక్తమై స్నేహము రాగరూపమున బరిణతమగును. రాగము నిజవిషయము మార్చు నూత్న రూపములలో ననుభవముగలిగించి తానుగూడ క్రొత్త క్రొత్త రూపములు చాల్చి అనురాగమును పేరు గైకొనుచున్నది. అనురాగమందు ప్రేయసీప్రియుల ప్రేమ వైచిత్ర్య మనుభవము కలిగి ప్రయసంబంధముచేత ఆప్రాణికోటులయందును జన్మించు లాలసత జాగృతమగును. అనురాగము అసమోర్ధ్వ చమత్కారమును బడసి ఉన్మాదకమై పోయినప్పుడు దానిని మహాభావమందురు. మహాభావము జనించినప్పుడు మిశనావస్థలో రెప్పపాటుగూడ అనన్యమైపోవును. కల్పాంతసమయముగూడ జ్ఞానమువలె తోచును. అట్లే విరహమందు జ్ఞానరాలమైననుగూడ కల్పసమాసముగ దీర్ఘమై తోచును.

మహాభావ స్వరూపిణియగు శ్రీరాధ శ్రీకృష్ణుని ప్రేయసీగణములలో సర్వశ్రేష్ఠురాలు. పరమసుందరుడు అసమోర్ధ్వలీలాచాతుర్య సంపత్సమలంకృతుడునగు నందనందనుడు రాధాప్రేమరాలంబనము. శ్రీరాధ మధుర రసమునకు శ్రేష్ఠతమూల్రయ. సజాతీయ - విజాతీయ భావముల ఏ సమావేశమందును నెన్నడును నెక్కడను వ్యాఘాతమురాని ప్రగాఢ పరస్పర రతి రాధాకృష్ణులది.

ఇహోఽగమోరేరాణ్ణీస్ఫురతి సరిణో మిత్రవటలి
దృశోరగ్రే చంద్రావలిరుపరి తైలస్యదనుజః
అసవ్యేరాధాయాం గునుమిశలతా సంవృతత సో
దృగంతశ్రీర్లోలా నడిదివ ముకుందస్య వలతే॥

(భక్తిరసామృతసింధు)

కొద్దిదూరములో యశోద, నాల్గు వైపులమిత్రగణము, దృష్టికి నెదురుగా చంద్రావలి, సమీపమున, వర్షతముపై

ఆరిష్టాసురుడు-ఇట్లున్నను కుడివ్రక్క కునుమిత లతల మాటుననున్న శ్రీరాధవైపునకే విద్యుచ్ఛంఛలదృష్టితో శ్రీకృష్ణుడు చూచుచున్నాడు, శ్రీకృష్ణుని సంధిని, సావిత్ర హోదినీయను మూడుశక్తులలో శ్రీకృష్ణ భక్తులకు సుఖవిధానముజేయు హోదినీశక్తియొక్క సారము మాదనమను భావము దీనియందెల్ల విధములైన భావముల నుత్పాదించజేయు సామర్థ్యముగలదు. ఇందుచే శ్రీ రాధ యొక్క భావముపేరు మాదనమహాభావము.

శ్రీరాధయొక్క కాయకగుణము లారు. మధుర, నవపయ, చలాపాంగ, ఉజ్వలస్థిత, చారుసౌభాగ్య రేఖాధ్య, గంభోన్మాదిత మాధవ, వాచికగుణములు మూడు. సంగీతప్రసరాభిజ్ఞ, రమ్యవాక్య, సర్వపండిత. మానస గుణములు పది. వినీత, కరుణాపూర్ణ, విదగ్ధ, పాటవాన్విత, లజ్జాశీల, సుమర్యాద, ధైర్యశాలిని. సువిలాస; మహాభావ పరమోత్కర్ష తర్జిణి. శ్రీరాధ గుణములింకను గొన్ని యుల్లేఖింపబడియున్నవి. మహాభావపరమోత్కర్షిణియగు రాధారూపమును శ్రీరూప గోస్వామిపాదు లిట్లు చెప్పియున్నారు.

అశ్రూణామతివృష్టిభిర్ద్విగుణయంత్యరాగృత్త జా
నిర్దురం

జ్యోత్స్నీస్యంది విధూపల ప్రతికృతిచ్ఛాయం
వపుర్భిభ్రతి

రంతాంతశ్రుటదక్షరాద్య పులకైర్లబ్ధాకదంబా
కృతా

రాధా వేణుధర ప్రవాతకదళీకుల్యా క్వచి
ద్వర్తతే॥

శ్రీ రాధయొక్క కలహాంతరి తావస్థజూచి ఆమె సఖియే ఉదాత్తాలంకార వాక్యములలో శ్రీ కృష్ణునితో "ఓ వంశీధారి! నిన్నుజూడక నేడు రాధకు ఎట్టి దళ కలిగెనో యెరుగుదువా? రాధ నేత్రములనుండి వెలువడు చున్న అశ్రుధారచేత యమునానదికి వరదవచ్చినది. వెన్నెల రాత్రులలో చంద్రకాంతమణి స్రవించునట్లుగ ఆమె శరీరమునుండి స్వేదము బుట్టుచున్నది. ఆమె దేహ వర్ణముగూడ ఆమణి వలెనే వెలవెల బోవుచున్నది. కంఠ ధ్వని అర్ధస్ఫుటమై స్వరభంగమై యున్నది. కదంబ

కేసరములవలె శరీరమంతయు పులకిత మగుచున్నది. భీషణ యుంఝూమారుత వేగమున కదళీతరువువలె నామె అంగలత కంపించి భూమిమీద పడిపోయినది" అని చెప్పుచున్నది. అశ్రువులు, కంపము, పులకలు, స్వేదము, వైవర్ణ్యము, కంఠరోధము, పదపద దశవలె భూమిపై లుంఠనము మున్నగు సాత్త్విక సూక్ష్మీక భావ-అనుభావములు శ్రీరాధ కాంతయొక్క మహాభావ స్వరూపమును ప్రకటించుచున్నవి.

శ్రీ కృష్ణ చైతన్య మహాప్రభువు యొక్క శ్రీవిగ్రహమందు శ్రీ రూపగోస్వామి అట్టివే మహాభావ రూపములైన ప్రేమరసవృష్టి చూచు నభిలాషలో-చెప్పుచున్నారు.

భువంసించన్నశ్రుస్రుతిభి రభితస్సాన్ద్ర పులకైః

పరీతాంగో నీపస్తబక నవకింజల్క జయిభిః

ఘనస్వేదస్తోమ స్తిమిత తనురుక్మీర్తన సుగో

నచైతన్యః కింమే పునరపిదృశోర్యా స్యతిపదం॥

సంత తాశ్రుధారల చేత సమీపభూమిని పంకిలము చేయుచుండు వాడు, అనందాతిరేకము చేత శరీరమందంతటను కదంబి కేసరములవలె పులకలతో గూడిన వాడును, స్వేదము చేత శరీరమంతయు తడిసినవాడును, ఉచ్చస్వరమున తన ప్రియతముడగు శ్రీకృష్ణుని నాచుసంకీర్తన

మహానందమున నిర్మగుడునగు శ్రీ చైతన్య ప్రభువు మా నయనపథ పథికుడగునా? ఓహో! శ్రీ లలితా-విశాఖాధి సఖులును శ్రీ రూపమంజరి మున్నగు మంజరీ గణమును భోగతృష్ణారహితలు. ఒక్క శ్రీకృష్ణుని నిష్ఠతో గూడిన భావమున సనుగమించుచు రాగానుగ భక్తితో భజించుటయే వారి భక్తిరాజ్య చరమఫలము.

శ్రీరాధాకృష్ణ యుగళాష్టయాచ ప్రేమ - సేపను బడసి జీవుడు భస్ముడు కాగలుగును. ఈ భక్తియందు ప్రతిజీవమాత్రునకు సధికారముగలదు.

భగవంతుడు—

“కేవలీన హి భావేన గోప్యోగావో సగా మృగాః

గమేన్యే మూఢధియో నాగాః సిద్ధా మూమీయు

రంజనా॥

“కేవల మొక్క భక్తిభావము చేతనే గోవికలు, గోవులు, యమలాద్ధునాది పృక్షములు, పర్వతములు, ప్రజ మందలి హరిణములు మున్నగు పశువులు, రాశియును మొదలగు సర్పములు, ఇంకను ఇతరములైన మూఢ బుద్ధి జీవులును గూడ నన్ను అనాయాసముగనే పొందిన వారై కృతకృత్యులై పోయిరి” అని సుచిచియుండెను.

శ్రీ పరమహంస సంప్రదాయము

శ్రీశ్రీశ్రీ పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యవర్య శ్రీ విమలానంద స్వసింహాభారతీస్వామి

(గతసంచిత తరువాయి)

అటుపైన ‘శ్రీ’ విచారణ చూచినను, ‘శ్రీ’ వీజ ముండున్న ‘శ’ వర్ణ-రేవ-తురీయ స్వరములు సత్వ రజస్తమోగుణ వాచకములు. వీని మేళనము గుణత్రయ సంవలితమైన అవ్యక్తమనబడు శబ్ద బ్రహ్మస్వరూపము. బిందుమండల వానియగు నీ ‘శ్రీ’ శబ్ద స్వరూప (సచ్చిద్బివాచ్యమగు) పరదేవతయే చిద్రూపమున పరాపరాంబున తబిష్ట లక్షణముగ పరిగణింపబడుచు ‘పరమహంస విశేషము’న ప్రశంసించ బడుచుండుటచే, సకల భూతవర్గపురుష తేజోరూప కలాజాతమంతయు, తిపుట్యూకారమైన నవపర్ష వయోవిశిష్ట ‘జాలా’ సంకేత

వీజశక్తి (పరాశక్తి) తోసహా నా పరదేవత యందు సంక్రమించి ‘పరబ్రహ్మ’ భావము బొందు పర్యంతము నీ ఆశ్రమవాసులు జరుపవలసిన అనుష్ఠాస రూప ప్రసంగమును సూచించునదే యీ సంప్రదాయ పరంపరా వివేచన. అదెట్లన

“త్రిధాశ్రమ వనారణ్య గిరిసర్వశః సంగరాః ।

సరస్వతీ భారతీచస్మరీ నామూని వైదశ॥”

యని ‘పరమహంసాశ్రమము’నందు విద్యాసంప్రదాయము వది తరగతులుగా వేర్వేరు సంకేతములతో ప్రసిద్ధి

గాంచుచు, తదనుగుణ్యముగనే శిష్యుల వేదాంతాధ్యాసానంతరమున తత్తత్సంప్రదాయ గురువులచే 'యోగవట్టాభిషిక్తులు గావింపబడుచున్నట్టి శాస్త్ర సమ్మతమును' 'విశ్వేశ్వరస్మృతి'—'స్మృతి ముక్తాఫల షర్ణాశ్రమ ధర్మ కాండ'—'యతిధర్మసంగ్రహము'—'యతిధర్మనిర్ణయ'యాది పెక్కు ప్రాచీన గ్రంథములందు గానబడుచున్నది. అందు విశేషించి ఈ చరణిధ సప్రదాయములును తర—తమభేదములు గలిగి ప్రసిద్ధింపబడుచున్నవి సూచనయును 'యతిధర్మనిర్ణయము'సంబది లఘువ్యాఖ్య ప్రతిపాదించుచున్నది. దానినిబట్టిచూడ, సందు గాన్పించు భేద మెంత సూక్ష్మమైనను విభిన్న సంప్రదాయము లామోదింపబడినదై, ఒకవిధమగు ప్రచారితుతో గూడినదే 'బ్రహ్మవిద్య' యనుదానిని నిర్ధారణ చేయును. సప్రమ సాధనాధ్యాసాదుల చేతనేగాని ముముక్షువుల రది పొంద సలవిగాదను నిర్ణయమును స్ఫురింపజేయుచున్నది. దీని కనుగుణ్యముగనే శ్రీమచ్ఛంకర భగవత్పాదులవారి శ్రుంగేరి మఠమునకుఁ జెందిన "మఠామ్నాయ స్తోత్రములోని" 2-3 శ్లోకములు

శ్లో॥ చరణసంఖ్య ముచార్యశ్శంఖ్యం నామభేదతః॥
తేజ్రంచరేన తాం ప్రవేశ్యైర్ నిర్ణయ్యైర్ నిర్ణయైః॥

సంప్రదాయంతథానున్వయభేదం బ్రహ్మచారిణామ్॥
సప్రవేశ్యయానూనం త్రివిధేనానంతరణాయై॥

యని వివరించుటయు, ఆ ప్రకారమే శ్రీదాసు స్థాపించిన భారతావనిలోని సలుదిశలందలి పీఠములందును ప్రఖ్యాతి జెందిన తమ సలుగురి శిష్యాగ్రగణ్యుల సభివతుల గావించి, షర్ణాశ్రమాది ధర్మ సంస్థాపనకు మూలకందము లగునట్లుగా సందండు జేయవలసిన ఏర్పాటుల నెల్ల గావించుటచే నెట్లు పరమహంసాశ్రమ వ్యవస్థ సంరక్షణద్వారా, విద్వాంసులు విదేహా వైపల్యనిద్ధిని పొందగలుగునదియు నిరూపింపబడుచున్నది. అందు పరంపరాసాధనలుగ బేర్కొనబడిన కర్మ, భక్తి, ఉపాసన, జ్ఞానముల ప్రతిపత్తి నిరూపించ శ్రీమచ్ఛంకర భగవత్పాదులవారు గావించిన యేర్పాటు లీ క్రింద వివరించబడిన వాకింత పూర్ణపరిశీలనగావించిన,ముముక్షువులగు యతు లేప్రకారము తమకు ప్రాప్తించిన స్వస్వరూప

జ్ఞానము నిరూఢము గావించుకొనుటకు వారాచరించవలసిన క్రమాధ్యానము సుబోధక మగుటయేగాక, నిట్టి సంప్రదాయ జ్ఞానాదిగమముచే వీర్యవత్తరమగు "బ్రహ్మవిద్య" సర్వ సంశయరహిత రూపశుద్ధాంతఃకరణయందే ప్రకారము ప్రకాంతి నొనగూర్చుటకు సాయపడునదియు విశదము కాగలదు.

(1) శ్రీ పద్మపాదాచార్యులను శిష్యుల నొకటికి, లోతీర్థుడు, ఆశ్రముడను నిరువురు శిష్యులను నియమించి, స్వరూపానుసంధాన ప్రాశస్త్యమును వెల్లడించుటకుగాను ప్రహసమైన అంతఃకరణశుద్ధిని జేకూర్చు కర్మ యోగావశ్యకతను సూచించుచు,సామవేదాంతగత 'తత్త్వమసి' మహావాక్యోపదేశముద్వారా 'సత్సంప్రదాయపరంపరను' సంరక్షించదలచి. జీవాత్మ పరమాత్మైక్యబోధనుగమము జేయుంచునది జూడ, ప్రసిద్ధమగు యాత్మజ్ఞానము ననులోధించి (వెంబడించి) బ్రహ్మజ్ఞాననిష్ఠ సుజ్ఞేయంబని సూచించుటయేగాక, నిది నిత్యనిరంతర నజాతీయ ప్రత్యయావృత్తి నభిలషించున దగుటచే, 'ఇదిఘటము-ఇదిపటమును జ్ఞానమువలె' సకృదుపదేశమున లభించునది కాదను ప్రతిపాదనను బలపఱుచుచున్నది.

'యతిధర్మ నిర్ణయ'ములో ఎర్ఠింపబడిన 'తీర్థాశ్రమ' వ్యాఖ్య పరిశీలించినను

శ్లో॥ బ్రహ్మచరీసంగమేశీర్థే తత్తమ స్వేవలక్షణే॥

స్నాయూస్తత్త్వార్థ భాషీయస్తీర్థనామాసఉచ్యతే॥

ఆశ్రమగ్రహణే స్రోధమాయాపాశవివర్జితమ్॥

యోతాయాశవినిర్ముక్త మేతదాశ్రమ లక్షణమ్॥

అని యీ 'తీర్థాశ్రమము'లకు ప్రత్యేకింపబడిన లక్షణములు నిష్కామ కర్మయోగఫలమగు సకల మాయాకార్య వివర్జిత అంతఃకరణశుద్ధిఫలన లభించును.అవి క్రియాత్మజ్ఞానమును ప్రతిపాదించుటయందు సాయపడుట కుద్దేశింపబడినవని స్ఫురింపకపోదు. మరియు 'మఠామ్నాయ స్తోత్రములో' దీనికి సంబంధించినది జూడ, అందు వివరింపబడిన స్వరూప బ్రహ్మచారిత్వము, నిర్ణయింపబడిన వేదశాస్త్ర పాఠప్రయోజనమును, దశోపనిషత్తులలోని మొదట రెండు నిట్టి జ్ఞానప్రాప్తికి మిక్కిలి సన్నిహిత మగునని తలంచుటలో ప్రత్యవాయ మున్నట్లు గానరాదు.

(2) అటులనే సాక్షిద్రష్టహ్యవతారులైన శ్రీ సురేశ్వరాచార్య స్వామివారికి నిర్ణయింపబడిన దక్షిణ దిశ పీఠాధిపత్యమును, సరస్వతీ-భారతీ-పురీ (మతామ్నాయస్తోత్రమునందు దశ విధ సంప్రదాయములకు స్థానమొసంగబడినట్లున్నను) లను మువ్వరు శిష్యులను, అందు ప్రత్యేకించబడిన యజుర్వేదాంతర్గత మహావాక్య 'మహాంబ్రహ్మస్మి' రూప మనన (అభ్యాస) వాక్యమును తత్సంబంధ శాన్తివచనాదుల వివేచనయును, పైనుదహరింపబడిన 'అవిక్రియాత్మ జ్ఞానానంతరము' వలయు 'నేకభక్తి'నే సూచించుచు, నుభయ సాధనభూతంబును, ఉభయ ఫలభూతంబును నగు భగవద్భక్తి నిష్ఠ సర్వకర్మ సన్న్యాసానంతర మెంత ప్రధాన మైనదియు గుర్తింపజేయుటకే యనునది సుస్పష్టము. యతిధర్మ నిర్ణయమును

శ్లో॥ స్వరజ్ఞానరతోనిత్యం స్వరవాదీ కవీశ్వరః ।

సంసార సాగరే సారే సోఽభిధానః సరస్వతీ ॥

విద్యాభారేణ సంపూర్ణః సర్వభారం పరిత్యజేత్

దుఃఖభారం నజానాతి భారతీసప్రకీర్తితః॥

యని వర్ణించుటలో నీ స్థాయి యందలి విశేషముగా చైతన్య స్వరూప జ్ఞానమునే ప్రతిపాదించుచు, సర్వ వ్యాపకత్వమునను, సర్వానుసూతనమునను సకల దృశ్య వర్గమున కధిష్ఠాన స్థాన మలంకరించుచు, సర్వదా అమృతరసమునే నేకధారగ న్రవించుచున్నదా యనునట్లు తను నాశ్రయించినవారికి అమృతత్వమును ప్రసాదించు శక్తి సామర్థ్యాదులతో తులఁదూఁగు నా పర దేవత (సరస్వతీ) మనుష్య శరీరమునందు అహచారమున నున్నదివలె (పురీ) భాసించుచు నూర్వగమనాభిలాషియై, యేవ్రకారము సాధకులగు ముముక్షువుల సకల భారములఁ దొలగించి (భారతీ) తమ, ప్రజ్ఞాన మన రస స్వరూప వివేకమును గలిగించి, నిరతిశయానందమును జేకూర్చు గలుగుటలో సహాయభూత మగునదియు విశదము చేయబడుచున్నది. అట్టితటి నీ అభ్యాసకులకు మిక్కుటముగ నుపకరించుచు సకల సంశయముల నివారించి, భక్తి, ఏకాగ్రతలను పెంపొందింపజేసి, సంతత స్వరూపానుసంధానరూప "అనన్య భక్తి" యందు పర్యవసంప

జేయుటయే ప్రాధాన్యమయి వెలయుచున్న తైత్తిరీయ, ముండక, ప్రశ్నోపనిషత్తుల ప్రాశస్త్యమును కొనియాడుటలో దోష మేమున్నది ?

(3) ఇక మూడవ దగు స్థాయి ఉపాసనాపరము. సంతత తైలచారవలె అవిచ్ఛిన్నముగా "నాత్మనుపొంది అట్లే సమాన ప్రత్యయ ప్రవాహమునందే దీర్ఘకాల ముండు పేది గలదో" యదియే గదా ఉపాసన యని ప్రశంసించబడుచున్నది. అప్పుడే నానావిధ విశేషములు గలిగి యుండు నీ యంతఃకరణము సర్వవిశేషములు (విపర్యయములు) నశించుట యను నిశ్చలత్వమును బొంది, ఎట్టి సంశయములు లేకుండుటను అచంచలత్వమున పరమాత్మయందు నిర్వికల్పమై స్థిరముగ నిలుచుట కవకాశ మేర్పడి, వివేకజన్య మైన పరమాత్మైక్య జ్ఞాన నిష్ఠ సులభ మగును. ఇట్టి స్థితిని సూచించునటులనే శ్రీ హస్తామలకాచార్య స్వాములవారికి నిర్ణయింపబడిన పనుడు - అరణ్యుడు అను నిరువురు శిష్యులును, వారికి ప్రత్యేకించబడిన ఋగ్వేదాంతర్గత మహావాక్యమగు 'ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ' యనునదియు, తత్సంబంధ శాన్తి పాఠాది వినియోగమును ప్రపర్తిల్లుచు, తన్మూలమున విద్వాంసుల కేరీతి లభించిన జ్ఞానమప్రతిబద్ధమై ప్రకాశించగలుగునదియు చూపబడుచున్నది. యతిధర్మనిర్ణయ మందును—

శ్లో॥ సురమ్యై నిర్జనే స్థానీ, వనచాసం రరోతియః ।

ఆశాబద్ధ వినిగ్భుక్తో, వననామూస ఉన్యతే ॥

అరణ్యే సుస్థితో నిత్య, మానన్దో నన్దనే వనే ।

త్యక్త్వాస్తైరం సర్వ, మిద మరణ్యాఖ్యస్స ఉచ్యతే॥

అని ఏది వినబడుచున్నదో, అదియు 'నాత్మసమాధి'నే గదా సూచించుచున్నది : అంగంగీభావమున మెలగు నీ సగుణ (వన) నిర్గుణ (అరణ్య) ఉపాసనల కనువగు స్థాయియే ఇచట బేర్కొనబడుచున్నది. స్వతః పరిపూర్ణమగు 'సన్మాత్ర పస్తుషే' యీ రీతి ప్రమాతృ సంస్కారానుగుణముగా నియమానుక్రమంబున నిన్ని యైనట్లు భాసించుచుండ, నటుల గోచరించుటకు హేతుపగు తన అంతఃకరణరూప చైతన్యము (బ్రహ్మ చైతన్యము) తిరిగి 'స్వాస్థ్యము'ను బొంది తన పరదేవతాఖ్య రూప

మును విడచి, “నిష్ప్రతియోగిక స్వమాత్ర వస్తువుగ (ఏ శబ్దార్థమునకు విరోధములేని శబ్దార్థము గలది) నిలబడుటకు మాత్రము క్రమమైన యీ సాధనాభ్యాసముల యావశ్యకతను గూర్చి చెప్పవలయునా? అందుల కెక్కుడుగ నుపయోగపడు ఉపనిషత్తులు ఛాందోగ్య - ఐతరీయము లగునపుడు వాటి నీ సందర్భము నిచ్చుట గుర్తింపజేయు తెలఱయు ససమంజసమా?

(4) ఇట్టి కర్మ - భక్తి - ఉపాసనల వినియోగమును చాటునది జ్ఞానమే యగుచు, ముముక్షువు లాశించు నిరతిశయాసందావ్యాప్తి నొనగునదియే యగుటచే, ఆత్మ సమాధి రూపమున నదియే ముక్తిలి పరజీయమగుచు నాపూర్వమాణస్థితిని జేరూర్చున దగుచున్నది. సకల సాధనానుష్ఠానముల పర్యవసానమును, త్రిపుటీ రహిత మగు నీ పరమోత్కృష్ట కైవల్య స్థితిని బొందిన విద్వాంసునకు పునర్జన్మ యనున దెట్లు పొసగును? “ఆ బ్రహ్మ భువనూల్లోకాః స్మితరావర్తిహోర్జున” (భ - గీ 8/16) యనునట్లు అంత పర్యంతము - ఉపాసనా ఫలమగు బ్రహ్మలోకప్రాప్తియు ఒకానొక విశిష్టతను సూచించు దృష్టియే యగుటచే - తమ తమ సంస్కారానుగుణముగ జీవన్ముక్త ముఖ తారతమ్యతను బొందపలసియే యుండునను శాస్త్రార్థము విరల్పమగునా? ఇట్టి విలక్షణతను బహిరంగపరచుటలే గదా, బాహ్యా చిహ్నముగ శ్రీమదానందగిరి యను పౌరుష నామాలిక లగు శ్రీ లోటరాచార్యస్వాములవారిని శివస్థాన ప్రతిష్ఠల గావించి, గిరి - పర్వత - సాగరు లను ముగ్గురు శిష్యులను ప్రసాదించి, అభర్వణచేదంతర్గతంబగు అనుభవ వాక్యము ‘అయమాత్మా బ్రహ్మ’ యను దానిని, తత్సంబంధమగు శాన్తి ప్రపంచాదుల నేర్పరచి, లోకమునకు మహోపర్యతి గావించినది! యతి ధర్మనిర్ణయమందు గానవచ్చు గిరి - పర్వత - సాగరుల లఘువ్యాఖ్యయు నిటులనే,

శ్లో॥ వాసో గిరిపతి నిర్వృణ్, గీతాధ్యాయన గర్వరః ।

గంభీరావల బుద్ధిశ్చ, గిరి నానూన ఉచ్యతే ॥

వాసఃసర్వశములేషు, ప్రాధాయాజ్ఞానధారణా ।

సారాసారం విజానాతి, పర్వతశ్చ ప్రకీర్తితః ॥

యస్తుసాగర గంభీరో, జ్ఞానరత్న పరిగ్రహః ।

మర్యాదాం నైవలక్షేత, సాగర స్సప్రకీర్తితః ॥

విపరించి యుండుటచే, నిత్య నిరంత రానుసంధాన పరుడై, ఆత్మసమాధియం దత్యంత శ్రద్ధవహించిన శివశక్తిభేదావస్థ రూప బ్రహ్మతైత్తిక్య విజ్ఞాన సుసంపన్నుడు, జ్ఞాన విజ్ఞానాది సకలపద సంకేత రహితమగు అమృతత్వోపలక్షితమైన, నిస్తరంగజలధిం బోలు ‘బ్రహ్మ భావమును’ బొందువా డగుచున్నాడు. ఇదియేగదా కళ బృహదారణ్యక - మాండూక్యోపనిషత్తులు ప్రతిపాదించు నిరుపమాన స్థితి. సవికల్ప (తైలధారః బోలు) అఖండాచార పృత్తి (గిరి) దృఢమైన నిశ్చయమున, సహజ స్థితిని గావించి (పర్వత) నిర్వికల్ప అఖండైక రస సిద్ధిని (సాగర) జేకూర్చుటయందుగాక మఱి దేని నీ ప్రత్యాశిక పర్యవసించును?

రావున విదేహ కైవల్యమని ప్రసిద్ధిగాంచు బ్రహ్మ తైత్తిక్య విజ్ఞాన నిష్ఠ కంగ భూతములుగ వెలయు నీ దశ విధ స్థాయీభేదములను, కేవలము ఆ యా సంకేతపదము లతో వాటి వాటి ప్రత్యేకత గుర్తింపబడునట్లు ప్రతిపత్తి నొసంగబడకపోయినను, నవి హస్తీపద న్యాయముగ సం దిమిషియే యున్న పనునది నిర్వివాదాంశము - ఎట్లు విద్వాపరిపూర్ణతను గుర్తింపజేయు పట్టభద్రపదవి యం దవాంతర యోగ్యతల గర్భితమును సూచింపబడుటయే గాక, వాటి సమష్టి పర్యవసానరూపము నగునో యట్లు. జీవన్ముక్తి స్థితియందు సైతము జ్ఞానభూమికలకుఁజెందిన విద్వరిష్టుని స్థాయి సప్తమ భూమికగ శాస్త్రనిర్ణీతము లేదా? లోకోత్తరులని మన్నన పడసిన అధికార పురుషులుగాని, మంత్రద్రష్టులుగాని, కేవల మవతారపురుషులుగాని బ్రహ్మజ్ఞాన సుసంపన్నులై, నిస్సైగుణ్యపథివిఁ జరించు వారల స్వరూపమే పేదమగుటచే విధినిషేధముల నతిక్రమించిన నిశ్చలస్థితిని బొందినయట్టివారల యం దీ ప్రసక్తి లేకపోవచ్చునుగాని, తదితర ముముక్షువుల కెట్లు లేకుండును? అణువని గాని, మహత్తనిగాని వర్ణించుటకు నలవిగాని ‘ఆనన్మాత్ర వస్తువు’ తానే నను దృఢనిశ్చయ రూపబ్రహ్మనిష్ఠయం దీ స్థాయీభేదములకు తావు లేదనునది సత్యమే యైనను, అట్టి స్థితి (నిష్ఠ)

లభించు పర్యంతము సాధకు లీ భేదముల నిరసించ వీలగునా ? మఱియు 'నాన్యః పంథాయవిద్యతేఽయ నాయ' (శ్వేతా 3/8) 'జ్ఞానా దేవతు కైవల్యమ్' ఇత్యాది శ్రుతులు నిత్యనిరతిశయానందావాప్తి కర్తృ తంత్ర మే మాత్రమును గాక, కేవల మవగత్యవసాన మనే యుద్ఘోషించుచుండి, నిర్గుణపరబ్రహ్మయం దే మాత్రము నవయవ విభాగమున కాస్పదము లేకపోయి నను, జ్ఞాన గమ్యమగు బ్రహ్మాత్మత్వ మంగీకరింపబడిన దగుచు, నగ్నోష్ణమునకువలె, స్వభావమునకు బరిహార్యత్వము లేమిం జేసి, కర్తృత్వ భోక్తృత్వ స్వభావముగల యాత్మకు (జీవునకు) కైవల్యము కాంక్షింప శాస్త్రసమ్మతమును, ప్రత్యక్షేనుభవము నగునప్పుడు, వ్యవస్థితములైన స్థాయిభేదము లెట్లు గుర్తించుట - పాటించుట అసంబద్ధము లగును ? ఆత్మయందు (జీవుని యందు) కర్తృత్వ భోక్తృత్వ స్వభావము గలుగు చుండగా జ్ఞానముచేతనే గలుగు 'బ్రహ్మయే తా నగుట లెస్సగా తెలియనిది' మోక్షపేక్ష నిరర్థక మగుటచేతను, బ్రహ్మవిదునకు "యత్రత్వస్య సర్వమాత్మైవా భూత్

త్కేనకం వశ్యే" దిత్వాదులు కేవల దర్శనాది సర్వ వ్యవహారాభావమునే పర్యవసానముగ దెలుపుచుండుట చేతను, పూర్ణమగు విచారణయెంతయు అనివార్యము ! శ్రీమచ్ఛంకర ప్రణీతం బగు 'అక్షర సాంఖ్య' శాస్త్రము నందు శ్రీవారు గావించిన తమ జననాది సర్వ కూలంకష విచారణయే నిందులకు ప్రబల నిదర్శనము. గాన 'అనుటయే' నాదిగా గల అయస్కాంతములో ఇనుము శక్తి వేటుగ లేకపోయినను, తగిన నిమిత్తముల సన్నివేశము ననే అధిష్ఠానము గుర్తింపజేయుట కుపయోగపడు నీ తటస్థ లక్షణమువలె, ఈ చైతన్యరూప శబ్దార్థ విమర్శ నంతయు (సంప్రదాయ పరంపరా) నిష్ప్రతియోగిక స్వమాత్ర పస్తుపరిజ్ఞానము (ఇదంతయు తానే ననియు - బ్రహ్మమే తాననియు) న కుపయోగపడునదై ఆపూర్వ మాణ స్థితియందు సాధకుని నెలకొల్పుటకు నగుటచే యీ పరిశీలనాదు లసంగతములు గాజాలపని మాన్యులు గ్రహింతురు గాత :

ఓం తత్ సత్

ఇత్యేషా నారాయణ స్మృతిః

దేవాదాయ పరిపాలకులు తెలుసుకోవలసిన ముఖ్య విషయములు

శ్రీమాన్ వండిల్ ఆర్. పార్థసారథి అయ్యంగారు

(గతసంచిక తరువాయి)

భూగర్భ శాస్త్రము (Archaeology)

భూగర్భమునందుండి ఉద్ధరింపబడిన శిల్ప సంపద భారతభూమి యందలి అట్టి విశేషము భూగర్భమునందు లభించిన పట్టణములు ఇండ్లు ఆలయములు ఇతర పరికరములు కుండలు ఇటుకలు పనిముట్లు సీళ్ళు నాణెములు వగైరాలు చారిత్రముగను సాంఘికముగను మతవిషయకముగను వాటివలని ప్రయోజనము 'ఆంధ్ర ప్రదేశ్' రాష్ట్రమునను మద్రాసు రాష్ట్రమునను అట్టి అపూర్వసంపద లభించిన ప్రదేశములు, భూగర్భ

శాస్త్రజ్ఞుల పరిశోధనల ఫలితముగా మతవిషయకముగను ఆరాధనవిషయకముగను అయ్యవి మతమునకు ఎట్లువర రించగలవు అను విషయము, మతాచారములయొక్కయు పూజాస్థలములయొక్కయు పరస్పరసంబంధము ఆలయ పూజను ఆలయనిర్మాణమును భూగర్భ శాస్త్రపరిశోధన ముపకరించిన విధము.

VI శాసనసాధనము (Epigraphy)

శాసనప్రమాణము శాసనములు, లిఖియింపబడిన (చెక్కబడిన) పరికరములు, శిలలు, రాగిరేకులు,

ఇటుకలు, కుండలు, నాణెములు, అందు ఉపయోగింపబడిన లిపులు (దేవనాగరి, ఇతర భాషలు) పద్యము గద్యము, శాసనములందలి భాషాస్వరూపము లక్షణము వైశిష్ట్యము ప్రాంతీయభాషల స్థానము, చారిత్రకాతిశయము ప్రాచీనత అట్టి శాసనములు లభించిన ప్రదేశములు.

దక్షిణ భారతమందు అలయములందు లభించిన శాసనములు వాటి స్వరూపము, ఉద్దేశము, చారిత్రక గౌరవము అలయముల ఘనత ఆంధ్రప్రదేశమున అరవ శాసనములు, అట్లు అవి ఉంచుటకు కారణము ఆంధ్ర ప్రదేశమునందు శాసన విశేషములుగల అలయములు వాటి వివరము కాలనిర్ణయము ప్రాధాన్యత, వాటిని సంరక్షించెడి మార్గములు అవసరమైన స్థలములను జీర్ణదశనుండి ఉద్ధరించుటకు మార్గము.

పై యంశములలో పరిచయముచేయగల గ్రంథములు ఇంగ్లీషులో నడుద్దురుచే వ్రాయబడినవి కొన్ని పాఠకుల కుపయోగపడగలవు. అవి ఈ దిగువ నుదహరింపబడుచున్నవి.

1. Essentials of Hinduism
by Sri P. N. Srinivasachary
2. Handbook of Hindu Religion
T. T. Devasthanams
3. An outline of Hindu Architecture
by F. T. Gravel
Bulletin of the Madras Government
Museum
Vol. III Part 2 (1936)
4. Elements of Hindu & Conography
(2 Volumes)
by T. A. Gopinatha Rao
5. Studies of sancrit texts in temple
literature
by M. N. Malliah.

పైన చెప్పిన ఆరు విభాగములలో రెండవ శీర్షికను గురించి చూత్రము సంగ్రహముగా కొన్ని విషయములను నేను వ్రాయదలచితిని. తక్కిన విషయములను గురించి వివరించుటకు నాకు యోగ్యతయు లేదని అనుకుంటున్నాను. ఆ విషయములు కూడా మొత్తము

మీద యీ ప్రకరణమంత విస్తరించి దేవాలయ పరిపాలకవర్గము వారు తమ పదవీ నిర్వహణ దృష్టితో చూచునప్పుడు సాధారణములే గాని విశేషముగా అపేక్షితములు కాకపోవచ్చుననికూడా నా అభిప్రాయము. అదియుగాక ప్రభుత్వము నియమించిన హ్రాస్వమగు కాలపరిమితిలో అత్యంత సంకలిత సామగ్రిని ఉపదేశించుటకుగాని పరిగ్రహించుటకుగాని అవకాశము కూడ చాలదేమోనని నా భయము. ఒకప్పుడు ప్రభుత్వము నన్ను ఆదేశించినప్పుడు నాకు నియమించిన ప్రవృత్తి విషయమునుగురించి ఈ రీతిగా చెప్పితే బాగుంటుందేమోనని నేను అనుకొని గుర్తించుకున్న చిన్న విషయములను నా సోదర శ్రోతలకు ప్రత్యక్షముగా విన్నవించుటకు అవకాశము నేటివరకు కలుగనందున ఆరాధన పత్రిక ప్రత్యగ్ర నిర్వాహకులు శ్రీ కల్లూరి వీరభద్ర శాస్త్రిగారి ఆజ్ఞకు ప్రతిక్రియగా ఈ నా వ్యాసమును ఆరాధనకు పంపుచున్నాను.

వాఙ్మయమున అగమములయొక్క స్థానము

భారత భూమియందు అత్యంత ప్రాచీనకాలము నుంచి ప్రమాణముగ సర్వసంప్రతివన్నముగ అంగీకరింపబడిన ప్రమాణము వేదములు. (ఇట్లు ప్రాచీనులగు ఖండాంతరవాసులందరకు కూడ వారి వారికి ఒక్కొక్క ప్రాచీన ప్రమాణ గ్రంథముండుట ఆచారమందున్నది సర్వులకు విదితమే.) వేద వేదములు అనగా జ్ఞానమును ప్రసాదించు వాఙ్మయమని అర్థము. వేదములకు 'శ్రుతి' అనికూడా ప్రసిద్ధవ్యవహారము. చారిత్రకులు చెప్పుచున్నట్లు ప్రాచీన కాలమునందు ఇప్పుడువలె తాటాకుతోగాని, కాగితముతోగాని పుస్తకములు కట్టుట వ్రాయుట మొదలగు సాధనములులేవు. మన తాతల కాలములో ఇప్పటి కాగితములు ముద్రణ సాధనములు లేవు అనే విషయము మనము వినుచున్నాము. అప్పటి దినములలో తాటాకులు మొగలి ఆకులు వాటిపైన గంటములతో వ్రాత జరుగుచుండేది. ఈ సాధనముల విప్పుడు మనము మ్యూజియములలో చూడగలము. 'తాటాకులు గంటములు యే కాలమునాటివి' అనేది మనకు ప్రస్తుత విషయము కాదు. పూర్వకాలమునందు

యే గ్రంథములు యెట్లు పరియింపబడుచున్నను వ్రాత కోతలలో తేబడి సంరక్షించబడుచుండినను వేదములు మాత్రము గురుముఖముగా శిష్యులు సంతచెప్పికొని ఆ భాగమును కంఠస్థముగా చేసుకొని జ్ఞాపకము నందుంచు కొనుటకు జరుగుచుండెడిది. వేదములు పుస్తకములలో వ్రాయబడినట్లుగాని పుస్తకములను చదివి వేదములు గట్టిచేయబడినట్లుగాని తెలియదు. దరిమిలా పుస్తకములలో ఒకవేళ పొందుపరచి వానిని గురుముఖముగానే చెప్పుకుని నోటికి గట్టి అయినతరువాత పుస్తకపాత్ర లేకనే వానిని అధ్యయనములో ఉంచుకొనుటయే నేడును జరుగుచున్న ఆచారము. వేదము ఒక విలక్షణమైన స్వర సంతతితో కూడిన అక్షరరాశియగుటచే పుస్తక పాత్ర మూలమున దాని నభ్యసించుట సాధ్యముకాని పనికూడ టాతున్నది. వేదములు నాలుగు. వీనికి 'శీక్ష' వ్యాకరణము, ఛందస్సు నిరుక్తము జ్యోతిషము కల్పమునని ఆరు అంగములు కలవు. ఈ యారు అంగములతో కూడిన నాలుగువేదములు మీమాంస న్యాయశాస్త్రము పురాణములు ధర్మశాస్త్రములు (నాలుగు) ఇట్లు విద్యలు పదునాలుగు ప్రమాణములని యాజ్ఞవల్క్యులు చెప్పుచున్నారు. మన్వాది మహా మేధావులగు వారలచే వేదములకు వ్యాఖ్యానరూపములుగ రచింపబడిన గ్రంథ జాలము స్మృతులనబడుచున్నవి. ఇవియే ధర్మ శాస్త్రములు. ఈ ధర్మశాస్త్ర సంతతిలో ఆగమశాస్త్రములు చేరుచున్నవని పెద్దలు చెప్పుదురు. స్మృతులగుటచే ఆగమములు ప్రమాణకోటిలో చేరుచున్నవనియు వేదములకు ఉపబృంహణములేననియు ఆగమములు ప్రశంసింపబడినవి. కాగా వేదముల తరువాతివై శిష్ట్యము ఆగమములకు సిద్ధించినది. వేదోదితములగు ధర్మములనే నర్వసులభములుగను సందేహ విరహముగను ఆయా స్మృత్యాదులు వ్యాఖ్యానించినవి. అందు ప్రతిపాదింపబడిన ఆసాధారణ విషయములలో ఆగమములందు ప్రత్యేకతనందినది భగవానుని సమూర్త పూజనము లేక విగ్రహారాధనము. మన్వాది సకల ధర్మ శాస్త్రములందును అనేక విషయములు విస్తరించబడినవి గాని భగవదారాధనము నట్లు విస్తరించి చెప్పలేదు. అన్ని విషయములను అందరు స్మృతికారులు చెప్పుట శక్యము

కూడ కాజాలదు. ఇతర స్మృతికారులచే ఆగమ రహస్యముల నెరుగుట అసాధ్యముగూడ నగునేమో చెప్పజాలము. అందుచే ఆగమములందు ప్రతేక కృషి సహజప్రవృత్తులు భగవదారాధనమును చెప్పుటకై ఆగమ శాస్త్రములను రచియించవలసివచ్చి వారట్లు చేసిరి. అట్లే యోగ శాస్త్రము వైద్య శాస్త్రము చతుష్షష్టి కళలు వీట్లను ఉపదేశించుటకు ఆయా శాస్త్ర నిర్మాతలు ప్రపర్తించి ప్రత్యేక ప్రబంధములను రచియించిరి. ఆయా శాస్త్రకారులు అట్లు నిర్మించిన ఆయా గ్రంథములే ఆయా సందర్భములందు పరమ ప్రమాణముగ అదరించబడుచుండుట మనము చూచుచున్నాము. అందు చేతనే భక్తిని చెప్పెడి శ్రీ భాగవత పురాణము శరణాగతిని బోధించెడి శ్రీ రామాయణము నీతిని ధర్మమును బోధించెడి శ్రీ భారతము పుణ్యకర్మలను వివరించెడి పురాణములు ఇట్లు వివిధ గ్రంథజాలము అవతరించ వలసి న్యాయము యేర్పడి అట్లు గ్రంథావతరణము జరిగినది.

పై పరిచయము కై ప వైష్ణవగమములకు సాధారణము. దిగువ అంశములుకూడ అట్టివే. ప్రమాణ వాక్యములను పై భాసన సంహితులనుండి యెక్కువగా సంగ్రహించబడినను సిద్ధాంతము నర్వ సంప్రతిపన్నమైనది.

భగవదారాధనము నాలుగు ప్రకారములుగ సున్నదని మరీచి మహిషి సిద్ధాంతము. 'చరిత క్రియాజ్ఞాన యోగేషు చతుర్షు పూ జామార్గేషు' అని విమానార్చన కల్పమందలి వారి పంచనము. చరితమనగా శరీరశుద్ధిని నిమిత్తీకరించి చేయబడవలసిన శారీర సంస్కారములు గర్భాదానమారంభించి వివాహంతముగల శుభకర్మలు మరణాది శ్రాద్ధాంతము చేయవలసిన అపరక్రియలు ఇందులో చేరునవి. ఈ సంస్కారములనన్నిటిని విధి మంత్ర పురస్సరముగ పొందినవారలు నిత్యమునను నైమిత్రికమునను అనుష్ఠింపదగిన స్నాన సంధ్యాదులు దేపర్చి పితృతర్పణములుకూడ ఈ చరితములో చేరగలవు.

భగవానునకొక దివ్యమంగళ విగ్రహమునందు సాన్నిధ్యమును కల్పించుకొని శక్తిపంచసలేక ఆయా

ఉత్తకాలములందు పత్రపుష్పఫలాదులచే ఆరాధించుటను క్రియ యందురు.

దేహాది స్వరూపములకు భిన్నమైయుండునట్టి ఆత్మ స్వరూపముయొక్క చత్వమును తెలిసికొని దానిని అనుసంధానము చేయుటయనునది జ్ఞానము.

పరమపురుషుని దివ్యాత్మ స్వరూపమును సర్వకాల సర్వావస్థలందును యేమిరక హృదయరచయలమున సాక్షాత్కరించికొని ఆనందించుట యోగము.

‘ఉష్ణాట్యయోగ కలయా స్సానయజ్ఞకోశం
ధన్యైశ్చిరామయథాగుచి గృహ్యసూత్రా
యః ప్రస్ఫురత్యభిరవం పరిపూర్ణరూపః
శ్రేయస్సుః’ దిశ్యమాశ్చింత్యం సునన్ద్యః’

అని ఆనందపర్థనుని యనుభవము.

పై చెప్పబడిన క్రియయను రెండవ ప్రకారము కర్మయోగమని గీతాచార్యుని యుపదేశమనుట నిశ్చ ప్రవము. అందుకొక ఉదాహరణము నిట్లు చెప్పవచ్చును.

‘ద్రవ్యయజ్ఞాస్తపోయజ్ఞాః యోగయజ్ఞాస్తథాపరే
స్వాధ్యాయజ్ఞానయజ్ఞాశ్చయతయస్సంశిత వ్రతాః

(గీత అధ్యాయ ౪ శ్లో ౨౨)

‘యేకేచిత్ కర్మయోగినః న్యాయతో ప్రవ్యాణ్యుపాదాతు
దేవతార్చనే ప్రపర్తంతే కేచిచ్చదానేషు కేచిచ్చయాగేషు
కేచిచ్చ హోమేషు ఏతే సర్వేద్రవ్యయజ్ఞాః కేచిత్త
పోయజ్ఞాః శృచ్ఛ్రదాంద్రాయణోపవాసాదిషు నిష్ఠాం
కుర్వన్తి యోగయజ్ఞాశ్చపరే పుణ్యస్థాన ప్రాప్తిషు
నిష్ఠాంకుర్వన్తి ఇహయోగశబ్దః కర్మనిష్ఠా భేదప్రకర
ణాత్తద్విషయః కేచిత్స్వాధ్యాయాభ్యాస పరాః కేచిత్తి
దర్శజ్ఞాః నాభ్యాసపరాః యతయో యతసశిలాః సంశిత
వ్రతాః దృఢసంకల్పాః’

ఈ విధముగ ద్రవ్య యజ్ఞములను భగవదారాధన ముగా శ్రీకృష్ణపరమాత్మ సాదించిరి.

ముందు శ్లోకములోచూడ

‘మయి సర్వాణి కర్మాణి సన్నస్యన్యాధ్యాత్మ చేతసా
నిరాశిర్నిర్మమో భూత్వా యుధ్యస్యవిగతజ్వరః’

(గీత ౩-౩౦)

భక్తుడు యెల్లప్పుడు యే కార్యమాచరించినను ఆ కార్యము భగవత్ప్రేరితుడై భగవదారాధనమనే బుద్ధితో చేయదగునని చెప్పుచున్నారు. ఆ శ్లోకమును శ్రీరామా నుజాచార్యులవారిట్లు వ్యాఖ్యానించుచున్నారు.

‘స్వకీయేన ఆత్మనా కర్త్యా స్వకీయోప కరణైః
స్వారాధనైక ప్రయోజనాయ పరమ పురుషః సర్వేశ్వరః
సర్వేశీషీ స్వయమేవ సర్వకర్మాణి కారయతీతి అను
సంధాయ కర్మసుమమతారహితః ప్రాచీనేన అనాది
కాల ప్రపృతానస్త పాపనంచయేన కథ మహంభవిష్యా
మీత్యేవంభూతాస్తర్జ్వర వినిర్మూక్తః పరమ పురుషఏవ
కర్మభిరారాధితో బంధాన్మోచయిష్యతీతి సుఖేన కర్మ
యోగమేవ కురుష్యేత్యర్థః’

పై విషయమే గీతయందే మరియొకచోట నిట్లు విస్తరించబడి కర్మయోగము భగవదారాధనముగ నిర్ణయింపబడినది.

‘దైవమేవావరే యజ్ఞం యోగినఃపర్యుపాసతే’

గీత 4-25

దీని వ్యాఖ్యానము - ‘దైవం దేవార్చనారూపం యజ్ఞం అవరే కర్మ యోగినఃపర్యుపాసతే - - - యాగాదేరపి దేవార్చనత్వేఽపి తత్తద్దేవతారూపాది సపర్యాయం హి అర్చన శబ్దః ప్రసిద్ధః’

ఈ విధముగ కర్మయోగమని ప్రశంసించబడిన భగవదారాధనమునకు మూలప్రమాణము ‘క్రియావస్తాః శ్రోత్రియా బ్రహ్మ నిష్ఠాః’ అను ఉపనిషద్వాక్యము కా గలదు. ఈ శ్రుత్యర్థమునే

‘క్రియాయోగం సమాచక్ష్య భవదారాధనంవిభో’

శ్రీభాగవతం స్కం 11 27 అధ్యాయం.

(నీ యారాధనరూపమగు కర్మయోగమును నా కుపదేశింపుము) అని ఉద్దఘోషించిన ప్రశ్నమునకు ఆరాధన క్రమమును శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ ఉపదేశించియున్నారు.

ఉపనిషత్తులందును శ్రీ భాగవతాది మహా పురాణము లందును ప్రశంసించబడిన కర్మయోగ శబ్దమునకు ముఖ్యార్థమే భగవదారాధనమనుటకు మనసున నుంచి కొని ముందు ప్రసంగమును సమన్వయపరచికొన వలయును.

మన ప్రాంత్యములలో ముఖ్యముగ వైష్ణవగమము శైవాగమము నని రెండు విధములగు ఆగమములే ప్రచారమందున్నవి. విష్ణువు శివుడు అను నిరువురు దేవతలు త్రిమూర్తులని చెప్పబడు మూవురలోని వారలు. త్రిమూర్తులు సృష్టి స్థితి సంహారములకు కారకులు. వారలు బ్రహ్మ విష్ణువు రుద్రుడు ననుట ప్రసిద్ధము. సృష్టికర్తయగు చతుర్ముఖబ్రహ్మను గురించిన ప్రత్యేకాగమము వాడుకనం దున్నట్లులేదు. బ్రహ్మవిగ్రహము స్వతంత్రముగ ఆలయములలో ప్రతిష్ఠింపబడి ఆరాధనము జరుగుచున్నట్లు కూడ లేదు. అక్కడక్కడ చాలా అరుదుగా బ్రహ్మ ఆలయములు యేదో ఒక శివాలయమునకుగాని విష్ణ్వాలయమునకుగాని అనుబంధముగనే వున్నట్లు చూచుచున్నాము. ఐతే శైవాగమములందును వైష్ణవగమము లందును బ్రహ్మకూ ఒక స్థానము లేక పోలేదు. స్థితికర్తయగు విష్ణుని గురించియు సంహారకర్తయగు రుద్రుని గురించియు వారలు ఇరువురు పూజ్యులని చెప్పచు ఆ పూజనుగురించి విస్తరించి సకల ధర్మములను ఉపదేశించెడి రెండు ప్రత్యేకాగమములు ఆచారమందు వచ్చుచున్నవి. వేద కాలము నందు త్రిమూర్తులు అనే ప్రళంస కానవచ్చుటలే దనియు తరువాతి పురాణకాలమునందు ఇప్పటి విశిష్టత వారల కేర్పడినదనియు విమర్శకులు చెప్పుట కలదు. అది మన కిప్పుడు ప్రస్తుతము కాదు.

వైష్ణవగమము వైఖానసము పంచరాత్రము అని రెండు విధములుగ మన దక్షిణభారతమున అగుపడుచున్నది. శాస్త్రము ననుసరించి 'భాగవత'మను నొక మూడవ విధముగూడ కలదని తెలియుచున్నది. అదియు సంభావితము. ఆ విషయము మరియొకతూరి విచారించెదము. కేరళ (మళయాళ) దేశమున పరశురామతంత్రము అనియు కాశ్మీరమున నలంగమ మనియు ప్రత్యేక విధానములా చరణమందున్నవి. శాక్తపూజారల్పములను తెలియజేయు తంత్రములు అనేకములు కలవు. ఐనను ఆ తంత్రముల కున్న ప్రదేశములలో అనుష్ఠానము కానరానందున ప్రకృతాంతములగు ఆగమములు వాటి వివరము మాత్రము ఈ వ్యాసమునందు వివరించబడు

చున్నవి. శైవాగమ మొక్కటేనని శాస్త్రము ననుసరించి తెలియుచున్నది. ఐతే మన ఆంధ్ర భూమియందు ఏ కారణము చేతనో ఆగమ నియమములకు లోబడక అనువంశికముగ 'వెలనాటి పూజారులు' అనే ఒక బ్రాహ్మణ తెగవారిచే శివాలయములలో పూజ జరుపబడుచు వచ్చుచున్నది. ఈపూజ ఒక్క శివాలయములలో నిలువక ఈ శతాబ్దమున కొంతకాలమునుంచి శివ విష్ణు భేదములేర తలచిన చోటులందు క్రొత్త ఆలయములందు నిర్మాతల ఆదరాభిమానములచేత ప్రవేశపెట్ట బడుచు వచ్చుచున్నది. ప్రాతచోటులుకూడ కొన్ని ఉన్నయెడల అవి యట్లుండుటకు కారణాంతరము లుండవచ్చునుగాని శాస్త్రసమ్మతి ఉండదని లోచుచున్నది. 'క్రియాయోగం సమాచక్ష్య' అను శ్రీ భాగవత వాక్యమును 'వైఖానసం పంచరాత్రం తథాభాగవతంత్రిధా' అను భృగువాక్యమును కలిపి చదివినప్పుడు అందలి భాగవతమను ప్రచారము పై వెలనాటులు అనుష్ఠించుచున్నయెడల అది శాస్త్రకారులకు సమ్మతమే యగునుకాని అట్టి ప్రమాణ గ్రంథము నాదృష్టికి తెలిసినంతవరకు తెలియవచ్చుట లేదు. లేక శైవ వైష్ణవ విలక్షణములగు రెండు సంప్రదాయములను తటస్థ దృష్టితో చూచుచు రెంటికి చేరినట్టిగాని రెంటికిని చేరినట్టిగాని ఒక విలక్షణ పూజా ప్రచార మిభాగవత మతమై యుండవలెను.

శైవాగమము ఏకైకపద్ధతితో సుస్పృదని చెప్పితిని. ఇందు శాస్త్రభేదము లేకున్నను దేశభేదముచేతను ఆచార భేదము వివిధ మార్గముల నడచుచున్నదని చెప్పవలసి వచ్చుచున్నది. ఆంధ్రదేశమున శైవాగమ సంహితల ననుసరించి నిర్మింపబడినట్టిగాని ఆ సంహితోక్తముగ ఆరాధన విధానమున నడిపింప బడునట్టిగాని దేవాలయములు అతిస్వల్ప సంఖ్యలో ఉన్నవని చెప్పుటకు విచార వదుచున్నాను. నేను పెద్దలపలన వినినంతవరకు శైవాగమములందు శాస్త్ర ద్వైవిధ్యమో సంప్రదాయ ద్వైవిధ్యమో (వైష్ణవమందు పంచరాత్ర వైఖానసములపలె) లేదని నా అభిప్రాయము. దక్షిణ దేశమందు (అరవ దేశమందు) శివాలయములను ఆంధ్రదేశమందు శివాలయములను పరామర్శించినప్పుడు ఆకర్షకమగు భేదము కాన

వచ్చుచున్నది, అదియొక విచిత్రముకాదు. మన త్రిశూలము విష్ణ్వాలయము విమానముల పైన దేశము నందే విష్ణ్వాలయములకు శివాలయములకు భేదము కనుబడుట లేదు. తరచుగా మన ఆలయ ప్రత్యక్ష సాక్ష్యము వ్యావర్తక ధర్మము. శిల్ప శాస్త్రములలో శివాలయము పైన శిఖరము లేక మున నీ భేదం ఉన్నట్లు లేదు.

“చేఁజర్ల” డేత్ర మాహాత్మ్యము

విమర్శక శిరోమణి, సాహిత్య విశారద

శ్రీ కోన వెంకటరాయశర్మ

(కేంద్ర ప్రభుత్వ సమ్మానితులు, ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు ప్రధాన కార్యదర్శులు, బాపట్ల)

ఈ చేఁజర్ల డేత్రము సరసరావుపేటకుఁ బదియైదు మైళ్ల దూరమున నీశాన్య భాగమున నున్నది. దీనికిఁ బశ్చిమోత్తర దిశలయందుఁ జిన్న చిన్న పర్వత పంక్తులును, జిట్టడవియుఁ గలదు. సమతల ప్రదేశమున ఈదుర్గము నిర్మింపఁ బడినది. ఇందుఁ గపోతీశ్వరాలయము చతుర్భుజాకారముగఁ గట్టఁ బడినది. ఇయ్యాలయము శైవ డేత్రము. ఆలయ ప్రాకారము సం దాగ్నియ భాగమున రహస్యమి తొమ్మిది యడుగుల యెత్తు గల సహస్ర లింగముల శిలా విగ్రహమును, నైఋతి భాగమున నస్త్ర మాత్మరల శిలా విగ్రహములును గలవు. ఆలయమునకు దక్షిణ దిగ్భాగమున “మల్లికా గుండము” నను పుష్కరిణియుఁ, బశ్చిమ భాగమునఁ దటార మొకండును, సుండుటయే గార ఈ తటారమునకు నిలువది గజాల దూరములో “ఓంకార” నది జనించి, బాపట్ల — సరసరావుపేట తాలూకాల గుండఁ బ్రవహించి సముద్రమునఁ గలియు చున్నది. యాత్రికు లీ నదిలో స్నానముఁ జేసి తీర్థ క్రాద్ధములు లోసగునవి చేయ వలయు సని కలదు.

శివుని పరంబున శిబి చక్రవర్తి లింగాకారము వహించిన పిమ్మట దేవతలు ఆ లింగమున కర్చనాదులఁ గావించుటచే న య్యర్చనా జలంబు ఈ “ఓంకార” నదిగా రూపొందిన దని జనశ్రుతి కలదు. ఈ నదినే యిప్పుడు “ఓగేరు” అని యందురు.

కపోతీశ్వరాలయమునకు నుదీచి భాగమునఁ గల కొండపయిని వీరభద్రాలయ మొకండుఁ గలదు. ఆ య్యాలయ ద్వారము మీదఁ జెక్కఁబడిన చిత్రములు ఆ నాటి తెలుఁగు శిల్పుల ప్రజ్ఞా ప్రాభవముల నగపఱచుచున్న వనుట యం దతిశయోక్తి యగపించదు. కపోతీశ్వరాలయ బహిః ప్రాకారము నానుకొని దక్షిణమున నొక గొప్ప వృక్ష ముండెడిది. ఆ వృక్ష స్కంధము కొలఁత ఇటువది గజము లుండును. దాని యాకులు దుండిగపు టాకులం బలె నుండి యా దుండిగపుటాకుల కంటెఁ బెద్దవిగ మూఁడు చీలికలు మొదలు పదునొకండు చీలికల వఱకు బేసి సంఖ్యగా నుండెడివి. చిత్ర విచిత్ర ములుగఁ బూవు లుండును. పండ్రెండేండ్ల కొకసారి దీని కొకకాయ గాయు ననియు, నా కాయను దేవతలు గ్రహించి కపోతీశ్వరునకు నివేదన మొనర్చి వెడలు చుండు రనియుఁ జెప్పుదురు.

ఈ వృక్షమునకుఁ బెద్ద తొటల కల దనియు, నా తొటల నుండి భూమిలోనికి నొక బిల ముండెననియు, నా బిలద్వారమునఁ గాశీ రామేశ్వరములకుఁ బోవచ్చు ననియు, రాబర్డు స్యూయల్ వ్రాయు చున్నాఁడు.

చారిత్రక గాథ

క్రీస్తు శకము మూడవ శతాబ్ది నడిమి భాగము నుండి వల్లవులు ఈ ప్రాంతమును బరిపాలించి యుండిరి. వల్లవుల పరిపాలనా కాలమున ఆనంద గోత్రుఁడును

అత్తివర్మ తండ్రియు, నగు కందర నృపతి వేయించిన శాసన మిచ్చో గలదు. ఆ శాసనము గీర్వాణ భాషలో వ్రాయఁ బడినది. కాఁబట్టి యీ కపోతీశ్వరాలయము ఇంతకు ముం దెన్నఁదో నిర్మింపఁ బడిన దని తెలియ నగు చున్నది. ఈ సందర్భముల ననుసరించి యీ “చేఁజర్ల” క్షేత్రము క్రీస్తు శకము మూడవ శతాబ్దము నకుఁ బూర్వమే యేర్పడి యుండె ననుట యం దెట్టి విప్రతిపత్తియు నగపడదు.

అట్టి యీ చేఁజర్ల క్షేత్రమును వేంగీ చళుక్య రాజ వంశమునకు మూలపురుషుఁ డయిన కుబ్జ విష్ణు వర్ధనుఁడు పరిపాలించినాఁడు. ఈ కుబ్జ విష్ణు వర్ధనుఁడు దన సోదరుఁ డయిన రెండవ పొళకేశితోఁ దెగతెంపులు జేసి కొని ముఖలింగము దాక దండయాత్ర సాగించి, యచటి శిల్పాదికముల దాగుఁజేయించి, రణ కోవిదుఁడై స్థల - జల - వన - గిరి దుర్గములఁ బెక్కింటిని స్వాధీన మొనర్చుకొని, రాజ్యము నెలకొలిపి యుండుటం జేసి “విషమసిద్ధి” యను బిరు దందికొని ప్రసిద్ధి కెక్కిన వాఁడు. ఇతని తిమ్మాపుర శాసనముం బట్టి యీతని రాజ్యము విశాఖ పట్టణ మండలమునఁ గూడ వ్యాపించె నని విదితము కాఁగలదు. ఈ శాసన లిపి కళింగ గాంగ నృపతి యగు నింద్రవర్మ “అచ్యుతాపుర” శాసన లిపినిఁ బోలి యుండుట వలన నింద్రవర్మయు, విషమ సిద్ధియు, సమకాలికు లని తెలియ నగుచున్నది.

ఉభయ కులాభరణుని పుత్రుఁ డయిన ఇంద్రవర్మ “రామతీర్థ” శాసనమునఁ బేర్కొనఁ బడిన “ప్లకీ” రాష్ట్రము కుబ్జ విష్ణు వర్ధనుని “చీపురు వల్లె” శాసనమునఁ గూడఁ బేర్కొనఁబడి యుండుట వలన విష్ణుకుండినులు దొట్టఁ దొల్ల దక్షిణ కళింగము నేలి రనియు, నావల దానిం దూర్పు చాళుక్యులు పరిపాలించి రనియు, నెఱుంగ నగు చున్నది.

చళుక్య నృపాలుర శాసనములఁ బట్టి రెండవ పొళకేశి శకవర్షము ౫౩౧-౨ అనఁగాఁ గ్రీస్తు శకము 609-10 లో రాజ్యమునకు వచ్చెనని యవగత మౌచున్నది. వేంగిదేశ దండయాత్ర జరుగు వఱకు నీతని పితవండ్రియుఁ, బ్రతిపక్షియు, నగు మంగళేశ్వరుఁడే రాజ్యముఁ జేయు

చుండెను. గాని చళుక్య నృపతుల శాసనములలో వేంగి మాటయే యగపడదు. “అయ్యహోశే” శాసనము ననుసరించి యీ రెండవ పొళకేశి యజ్ఞాతవాసమున నుండె నని—

“తస్మాగ్ర జన్య తనయే సహస్రానుభావే ।

లత్యా కిలాగ్నిలహితే పొలకేశి నామ్ని ।

సామూయ సూన్యని భవన్త మతః పితృవ్యమ్

జ్ఞాత్వాపరుద్ధ చరిత వ్యవసాయ బుద్ధౌ॥”

అను శ్లోకమును బరామర్శించుట వలన నింతకుఁ బూర్వము పొలకేశి దండయాత్రలు సేయు స్థితిలో లేఁడని యవగత మౌచున్నది.

పొలకేశి తన పితవండ్రి యైన మంగళేశ్వరునితో రాజ్యమున కయి నంకుల సమర మొనర్పవలసి వచ్చినది. మంగళేశ్వరుఁడు బహుశ గజాశ్వపదాతి యూథంబుల నాయకాగ్రనరుం దొటచేఁ బొలకేశి సామంత మాండలి కుల సాహాయ్యముతోఁ బితవండ్రిని నెదుర్కొని పోర సమరట్టిన యుపకుఁడు. పరదేశముల సజ్జాతవాస మొనర్చి చళుక్యుల శత్రు సాహాయ్యమున దండెత్తి వచ్చిన బుద్ధి మదగ్ర గణ్యుఁడు. ఇ య్యిరువురుకుఁ గొంత కాలము యుద్ధము జరిగి యందు మంగళేశ్వరుఁడు చనిపోయెను. ఇది శా. శ. ౫౩౨ (క్రీ. శ. ౬౦౦) దవ సంవత్సరమున జరిగినది. అప్పటికిఁ జాళుక్య సామ్రా జ్యము శత్రుపరిచేష్టితం బై యే తీరునఁ గళచళ మందెనో.

“నావన్తస్సప్ర గంగే జగ మఖిల మరా

స్థ్యస్థాలో పరుద్ధః॥

యస్యో సహ్యో ప్రతాప ద్యుతి సతిభి రివా

క్రాన్త మాసి స్ప్రభాసః॥

సృష్ట్య ద్విశృష్ట్య స్పృతాక్షైః ప్రజ పినిమ దుతి

తుణ్ణ పర్వంత భాగై ।

గర్జదృ ర్వారివాహై రళిరుల మలిసం

సోమ యాశం గదావా॥”

అను పంక్తులు విదిత మొనర్చు చున్నవి. మంగళేశ్వరుని రాజ్యము వర్ధించు పట్టునఁ బట్టును తీర దేశ మును, ఆ సమీపమునఁ గల ద్వీపములను, అందునను రేవతీ ద్వీపమును జయించిన వాఁడు మంగళేశ్వరుఁడని

“యేవూరు” శాసన మెటుంగఁ జేయుచున్నది. కాఁబట్టి సత్యాశ్రయ ధృవరాజ ఇంద్రవర్మ ‘గోవా’ శాసన మందలి పృథ్వీ వల్లభ మహారాజు మంగళేశ్వరుఁడే యనికొందఁ అనియెదరు గాని నిశ్చయముగఁ జెప్ప పలనుపడదు.

“అయ్యహోళే” శాసనము లోని—

“తస్మిన్ సురేశ్వర విభూతి గతానిలా—

రాజా భవత్తదనుజః కిల మంగళేశః,

యః పూర్వే పశ్చిమ సముద్ర తటోపితాశ్వ

సేనా రజః పట వినిర్మిత దిగ్వితానః॥

“పున రపిచ జిఘ్రితోనైస్య మాక్రాంతసాలం

రుచిర బహు పతాకం రేవతీ ద్వీప మానుః;

సపది మహా దుదన్వత్తీయ సంక్రాంత బింబమ్

వరుణ బల మివా భూ దాగతం యస్యవాచ”

అను పంక్తు లపగాహ మొనర్చు చున్నది. ఇట్టి విక్ర మాధ్యుఁ డయిన ప్రబల శత్రువును జంపి పొలకేశి రాజ్యము నాక్రమించి కొనినట్లు “అయ్యహోళే” శాసన మందలి—

“సయ దుపచిత మస్త్రోత్సాహ శక్తి ప్రయోగ

జపిత బల విశేషో మంగళేశ స్సమస్తాత్;

స్వతనయ గత రాజ్యారంభ యశ్చిన సార్థ

నిజ మతనుచ రాజ్యాంధ వితాం చోఽన్యత్తిస్త”

అను పంక్తు లుద్భిష్ట మొనర్చు చున్నది గదా.

కావుననే కాఁబోలు “కొప్పరము” శాసనము క్రీ.శ.

631వ సంవత్సరము అక్టోబరు పదియవ తేదీన నీఁబడిన దనియు, బొలకేశి రాజ్యాధిపేకము క్రీ. శ. 610-11 సంవత్సరముల నడుమ జరిగియుండవలె ననియు — రాబర్డు స్యూయల్ దొర సూచించియున్నాడు.

మంత్రశక్తి సంపన్నుడగు పొలకేశి భీమరథిని దాటి రాజధాని పయి న్వేడలు గోవిందుని నిర్జించి, యుత్తర దిక్కునకుఁ జనియు వెనుకకు మరల పలసిన వాఁ డయ్యెను. ఇట్టి యెడఁ దన పూర్వులకు లోఁగి యుండిన కదంబులు, గాంగులు, అశువులు లోనగు వారెదురు దిరి గిరి. వీరిలోఁ గదంబుల రాజ్యము కుంతలము. దీనికి రాజధాని వనవాసి. ఈ రాజ్యమును చిన్నాభిన్న మొనర్చియే కీర్తివర్మకుంతలమునఁ జాతుక్యరాజ్య మేర్పఱచెనని -

“రణ పరాక్రమ లబ్ధ జయశ్రియా

సపదియైన విరుగ్గ మశేషతః;

సృపతి గన్ధ గజేన మహాజనః

పృథు కదంబ కదంబ కదంబకమ్.”

అను వాక్యము విదిత మొనర్చు చున్నది. అది మొదలు కుంతళమే శత్రు హస్తగత మైనప్పుడు కుంతల జన పదేంద్రుని బల మే తీరున నుండెనో యూహింప వగును. మరలఁ గుంతలమును స్వాధీన పఱచికొనుట దుస్సాధ్య మైన విషయము. బలిష్ఠ మైన ‘వనవాసి’ కోటను గొన్నాళ్లు ముట్టించి పట్టుకొన వలసి వచ్చినది. ఆవల గాంగుల, అశువుల - జయించి కాలచురి రాజుల నుండి మంగళేశ్వరుఁ డొడిచి పట్టుకొన్న కొంకణమును బ్రవేశించి దాని స్వళపఱచికొన్న తర్వాత లాట, మాళవ, ఘూర్జర దేశీయులు దమంతటఁ దామే యాతని కంకితు లయిరి. అటుపయిని శ్రీహర్షునకును బొలకేశికిని క్రీ.శ. 612 వ సంవత్సరమున సంఘర్షణ మేర్పడి యందు శ్రీహర్షఁ డోడిన తర్వాత మహారాష్ట్రము, కోసలము, కళింగము, వేంగి ద్రమిళ చోళ పాండ్యాది దేశముల గెలుపొంది నట్టులగుపించు చున్నది.

తొల్ల దాయాదుల తోడను, ఆవల వినష్టమైన రాజ్యమును బడసి దాని నిలిపి కొనుట కయి పూర్వ రాజ్యపంక్తుల తోడను, నీటి పయిని భూమి పయిని, యుద్ధముల నెన్నింటినో పోళకేశి యొనరించినాడు.

విష్ణువర్ధనుడు విపక్ష మండలమున గెలుపొంది స్వస్థుతుం డగు జయసింహున కొఱకు రాజ్యము సంపాదించి నట్లు—

“వల్లభే సమాతా వస్థితే విధవ త్సంప్రదత్తాః

మథా కలి కులనా మనేక సంగ్రామ సాహసః

దక్షిణ నిష్క్రష్ట మణ్డలాగ్ర సనాథేన స్వభాహునా

విపక్ష మణ్డలం నిర్జిత్య స్వ స్వతాన్వయే ప్రతి

ష్ఠాపిత రాజస్య పృథివీ యువరాజ స్వాజ్ఞప్తిః.”

అను “కొప్పరము” శాసన పంక్తులలోఁ బోళకేశియే చెప్పికొని యుండుట వలనఁ గ్రీస్తు శకము 615 వ సంవత్సరము నుండి వేంగి దేశమును బరిపాలించు చుండె నని విదితమౌ చున్నది. అంతకు ముందె

యతః య మహారాష్ట్ర-దేశమున నున్నయట్లు “సతార” శాసనము తెలియజేయు చున్నది. ఆ తర్వాతనే యితః య దెలుగు దేశమును జయింప మొదలిడెను.

వేంగి చలుక్క రాజ వంశమునకు మూల పురుషుడయిన కుబ్జ విష్ణు విర్ధనుని శాసనములు చీపురు పల్లె—తిమ్మాపురము—చేఁజెర్ల లోనగు తావుల లభించినవి. కాఁబట్టియే వేంగిదేశము చాళుక్యుల జన్మభూమి యని—“ఆస్తి ప్రశస్త జాతీనాం రత్నమా నివ వారిధిః, జన్మభూమిః చాళుక్యా నాందేశో వేంగీతి విస్తృతః.” అను నాలవ విష్ణు వర్ధనుని శాసన మెఱుక పఱచు చున్నది. “అయ్యహోశే” శాసనమున—

“సన్నద్ధ వారణ ఘటా స్థగితాంతరాశం,
నానాయుధ తత నరతుత జాగ్రరాగమ్,
అసీ జ్వలం య దవ మర్దిత మభ్ర గర్భమ్,
కౌనాళ మంబర మివో జిత సాంధ్యరాగమ్॥”

అని వేంగి విజయాభివర్ణన ముట్టంకింపఁ బడినది.

శా. శ. 1169 (క్రీ. శ. 1247) వ సంవత్సరము నాటి శాసనమునఁ గపోతీశ్వరుఁడు చేఁజెర్ల గ్రామమున నాల్గు వేల నాల్గు వందల నలువది నాల్గు లింగములతోఁ బరివృతుడై యుండె నని చెప్పఁ బడినది. ఈ శాసనము నాటికి “జేరుంజర్ల” యను పేరు “చేఁజెర్ల” గా రూపొంది నట్లు లవగతము కాఁగలదు.

ఈ యాలయ మందలి క్రీ. శ. 1165 దవ సంవత్సరము నాటి శాసనమును, క్రీస్తు శకము 1140 దవ సంవత్సరము నాటి శాసనమును క్రీస్తు శకము 1518 దవ సంవత్సరము నాటి శాసనమును, క్రీస్తు శకము 1629 దవ సంవత్సరము నాటి శాసనమును క్రీస్తు శకము 1245 దవ సంవత్సరము నాటి శాసనమును—“చేఁజెర్ల” గ్రామమునకు “జేరుంజర్ల” యను నామము క్రీ. శ. పదు మూడవ శతాబ్దమునకు “జేంజర్ల” గా మాత్రం యావలఁ “జేఁజర్ల” గా రూపొందినదని స్పష్టముజేయు చున్నది.

శా. శ. 1085 (క్రీ. శ. 1163) సంవత్సరమునకు సరియగు స్థానము సంవత్సరమున “మరుమ” వంశ్యుడగు కేతిరెడ్డి యొనర్చిన, దీపదానమును వివరించు శాసనము తెలుగున వ్రాయఁబడినది కలదు.

వంద సంవత్సరాల క్రిందటఁ దుంగదుర్తి బుచ్చయ్య యను కరణకమ్మ వైదిక బ్రాహ్మనుఁడు, నెకరికల్లు వాస్తవ్యుండు, పండుగ పర్వములలో ఈ కపోతీశ్వరాలయము వెలుపలి ప్రాకారము నానుకొని దక్షిణ దిగ్భాగమునఁ గల పేరు లేని పెద్ద మ్రానుకున్న పెద్ద తొటట ద్వారమున వారణాసి—రామేశ్వరము లోనగు పుణ్య క్షేత్రములకుఁ బోవుచు వచ్చుచు నుండెడి వాడనియు, ఆ శక్తి మధుమతీ శక్త్యనుగ్రహంబునఁ గల్గిన దనియు, దెలిపెడిని. మన శాస్త్రములఁ బట్టి మధుమతీ విద్య నభ్యసించి యా శక్త్యనుగ్రహముం బడసినచో భూమి యందలి బిలములఁ దెలిసికొని పాతాళ సంచార మొనర్చు శక్తియును, దూర శ్రవణ—దూర దర్శనిక—దూర గమనముల—వంటి శక్తులు గలుగు ననియు—

“అంజనాకర్షణా ద్వైశ్వా
సస్య వాదౌ పయస్తుతిం,
దూర శ్రుతిం దూర దృష్టై
స్సు దూర గమనం తథా,
సాక్షా నృధుమతీ శక్తి
ప్రసన్నస్య ప్రయచ్ఛతీ,
పాతాళ లోక సంచారో
బిశ సిద్ధిః ప్రజాయతే,
మహిమ్నా భేచరత్వాది
సంచారస్య ర్వకామదః,
సర్వత్ర సర్వదా సర్వం
వ్యర్తి జ్ఞాని ప్రభాకతా,
సప్తకోటి మహా మంత్రా
కళాన్నార్హతి షోడశీం”
అను వాక్యములలోఁ జెప్పఁబడినది.

క్షేత్ర మాహాత్మ్యము

భరత ఖండమున నేఁబడి యాఱు దేశములలోఁ గాశ్మీర మొకటి యనియు, నయ్యది వైశాల్యమున వైభవమున నితర దేశముల కంటె కధిమై యుండె ననియు, నట్టి కాశ్మీరమును సూర్యవంశపుఁ బ్రభు వగు యయాతి మహారాజు పొత్తుఁడును, ఘాంధాతృ చక్రవర్తి

కుమారుడును, నగు శిబిచక్రవర్తి ధర్మమును నాల్గు పాదముల నడపించుచు బహు కాలము ప్రజాను రంజనముగఁ బరిపాలన మొనర్చి యుండె ననియు, ఆ శిబిచక్రవర్తికి మేఘాడంబరుఁడు, జీమాత వాహనుఁడు, నను సోదరులిద్దఱుండి రనియు, నందు మేఘాడంబరుఁడను వాఁడు భరత ఖండమునఁ గల పుణ్యక్షేత్రములఁ, బుణ్యతీర్థములఁ సేవించి, పవిత్ర నదీనదంబులఁ దాన మాడి, రా వలయునని యుద్దేశించి, శిబిచక్రవర్తి కడకుం జని, తన యభిప్రాయము నెఱిగింపఁగా, నతఁడు దన సోదరుని యభిలాష మీదేర్ప నెంచి తన ముఖ్యమంత్రినిఁ బిలువం బంచి, యోజించి, ప్రయాణమునకు వలయు సర్వ సన్నాహముల - సదుపాయములఁ - జేకూర్చి, పదియైదు వందల రక్షక భటులతోఁ గూడఁ బంప వలసినదని యాదేశింపఁగా, ముఖ్య మంత్రియు శిబిచక్రవర్తి చెప్పిన ప్రకారము నేర్పాటుల నొనర్చి యొక కుభ మహార్తమున వీడ్కో లొసంగె ననియు, మేఘాడంబరుఁడును ఆ వీడ్కోలు ననుసరించి దక్షిణావథంబునం గల నదీ నదంబులఁ దాన మాడుచుఁ, బుణ్య తీర్థముల సేవించి, పుణ్యక్షేత్రముల సందర్శించుచు నెప్పుడు మేఘాల మల్లయ్య కొండ యని పిలువఁ బడు దేవరకొండ దరి నున్న “జేరుంజెర్ల” కుఁ జేరె ననియు, నా కొండ గుహలలో యోగులు గొందఱు యోగాభ్యాస మొనర్చు చుండుటను విలోకించి, వారల వందర్శించి, యా భాగ్యమును బురస్కరించికొని వారి బోధల విని, యైహిక సుఖాల పట్ల విరక్తిఁ జెంది, సర్వమును ద్యజించి, తన వెంట నున్న భటావళినిఁ గాశ్మీరమునకుఁ బో నాజ్ఞాపించి, “చేరుంజెర్ల” యందె తప మొనర్పఁ జాఁగె ననియుఁ గొన్నాళ్లు కడచన్న పిదప మేఘాడంబరుఁడు సిద్ధిఁ బొందె ననియుఁ, గాఁగా, నాతని మృత కశేరిరమును గూడ న పర్వత మందె సమాధి సంస్కారము లందె ననియు, నా ప్రదేశమున నతని తపో మహిమచే నొక లింగముగ నతఁ డుత్పన్న మయ్యె ననియుఁ, బ్రజలు ఆ లింగమును జూచి దాని పయి నొక యాలయమును గట్టించి మేఘాడంబేశ్వరుఁ డని యాతనిఁ బిలుచు చుండి రనియు, నొక గాఢ పరంపరగఁ జెప్పఁబడు చున్నది.

మేఘాడంబరుఁ డంపిన భటావళి కాశ్మీరముఁ జేరి శిబిచక్రవర్తికి విషయ మంతయు వినుకలిఁ జేయఁగా, నతఁడు దుఃఖము నాపుకొనఁ జాలక జీమాత వాహనునిఁ బిలిచి సర్వము వాక్రువ్వఁగా, నతఁడు “అగ్రజా! నేనేగి తమ్మునిఁ దీసికొని వచ్చెద” నని బహు ప్రకారంబుల నచ్చఁజెప్పి, పదియైదు వందల రక్షక భటాళిని వెంటఁ దీసికొని, వలయు సామగ్రి వెంట నిడి కొని, కతిపయ దినంబులకుఁ “జేరుంజెర్ల” కుఁ చేరెనట :

అట మేఘాడంబరుఁడు దపంబు నల్పి సిద్ధిఁబొంది లింగాకారమును బొందుటను దెలిసికొని యాతని మార్గము నవలంబించుటయే కర్తవ్యమని యెంచి తన వెంట నున్న భటతతినిఁ గాశ్మీరమునకుఁ పోవలసిన దని చెప్పి, యా పర్వతము మీదనే యుగ్ర తప మొనర్చు నారంభించి మేఘాడంబరుని కంటె దీక్షబద్ధ కంకణుండయియచిరకాలంబుననేవలె కంబునకేఁగెను.

కాఁగా, జీమాతవాహనుని వెన్నడిఁ గొన్న పరివార మంతయుఁ గాశ్మీరమునకుం జని, యావద్వృత్తాంతము శిబిచక్రవర్తికి వినియోగ దుఃఖము నద్దమాకలు లేక శిబిచక్రవర్తిని ముంపఁగా, నతఁడును దన సోదరు లేగిన పర్వత ప్రాంతములకుఁ జన విశ్వయించి, తన మహామాత్యుని రావించి రాజముద్రిక నొసంగి, తాను మరలి పచ్చునందాఁక రాజ్యమునఁ దా నుండని కొఱంత నీషణ్మాత్ర మేని నగపడ కుండఁ జూడ వలసిన దని చెప్పి, పది లక్షల నైవ్యమును వెంటఁ దీసికొని చేజెర్లకుఁ బ్రయాణించెను. మార్గమధ్యమున నచ్చ టచ్చట విశ్రాంతి నభిలషించుచుఁ దుదకుఁ జేరుంజెర్లకుఁ జేరి, యటఁ దన సోదరు లిద్దఱును దైవత్వ మందిన సంగతినిఁ దెలిసికొని మేఘాడంబరుని లింగాకృతినిఁ జూచి సంతోషించి యాక్షేత్ర మాహాత్మ్యము నుగ్గడించి, యందు యజ్ఞముల నూఱింటినిఁ గావింప వినిశ్వయించి, వలయు సంభారములఁ జేకూఱించికొని, తొంబది తొమ్మిది యాగంబుల నెఱవేఱెను.

యజ్ఞ శతంబుల నొనర్చినవానికి బ్రహ్మలోకాప్రాప్తి కలుగునని శాస్త్రము లుద్ఘోషించు చున్నవి. కాఁబట్టి తుది యజ్ఞముఁ జాఁగింపఁ బట్టువట్టి సాఁగింప

నారంభించెను. అ య్యజ్ఞము సాగకున్నచో బ్రహ్మ లోకము ప్రాప్తించదు. అక్కడ తన బ్రహ్మాది దేవతలు శిబిచక్రవర్తి తలఁపెట్టిన యజ్ఞమును భంగ మొనర్చు శివ కేశవులతో సంప్రదింపఁ బ్రారంభించిరి. తత్ఫలితముగ బ్రహ్మ - విష్ణు మహేశ్వరులు మూపురును శిబిచక్రవర్తిఁ బరీక్షింప నిశ్చయించి రూపురేఖల మార్పుకొని “దూపెన గుంట” గ్రామమునఁ బ్రవేశించి, శిబిచక్రవర్తినిఁ గ్రీఁగంట నవలోకింపఁ జాఁగిరి. అ మూర్తులు దృష్టి సారించిన తావునే యిపుడు “కండ్ల గుంట” యని యందురు. అట నుండి యా త్రిమూర్తులు “విప్పల్ల” కుంజని శివుఁడొక కిరాతుఁడుఁగను, బ్రహ్మ బాణముగను, విష్ణువు కపోతముగను, - దమ యాకారముల మార్పుఁ జేసికొని, కపోతము వెంట బాణమును దీసికొని తఱుముచు “గుంకల గుంట” గ్రామమున్న ప్రదేశమున గంతులు వైచుచుఁ బఱువిడు చుండెను. కపోతము పైతము కిరాతుని బారిం బడకుండఁ దప్పించు కొనుచు శిబిచక్రవర్తి చేతిలో వ్రాలెను.

కాఁగా, శిబిచక్రవర్తి కపోతము యొక్క యభిమత మెఱింగి చుఱుకంబు దువ్వి, తన యొడిలో నుంచి కొనియెను. అవలఁ గొన్ని ముహూర్తములకే కిరాతుఁ డచ్చటికి వచ్చి కపోతమును జూచి, శిబిచక్రవర్తిని విలోకించి, “స్వామీ! పశు పక్ష్యేదుల నామిషంబున భక్షించి జీవించు కిరాతుఁడను. క్షత్విపాస పలన నేటి పఱువాత నుండియు మీ యొడిలో నున్న కపోతమును వెన్నడిఁగొని వచ్చు చుండితిని. కాని యది తప్పించుకొని తిరుగుచు మీ యాశ్రయ మందినది. పఱువాత నుండియు వేఁటాడిన శ్రమంబునకుఁ దోడు దప్పియుఁ గల్గినది. క్షత్విపాసా పీడితుల సంరక్షించుట యుత్తమ ధర్మము. కావుటం జేసి నా కాహారభోజ్యం బగు నిక్కపోతమును వెంటనే యొసంగి నా ప్రాణముల నిలువ వలసిన” దని వేడి కోఁగా, శిబిచక్రవర్తి “ఓయీ! ప్రాణముల నిలువ వలసిన దని శరణంటిన కపోతమును విడచి పుచ్చుట న్యాయమును ధర్మమును గాదు. శరణు వేడిన వాఁ డెట్టి డయినను గాపాడుట పరమ ధర్మము. భూముల, బుట్రల, నేది కోరినను నిచ్చెదను గాని కపోతమును నూత్రము నీ క్రియఁజాల” నని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

ఆ ప్రత్యుత్తరముం గాంచి కిరాతుఁడు “ప్రభూ! కపోతము యొక్క మాంసమును మాత్రమే తిన వల తును. ఊద్వాధ మిక్కుట మగు చున్నది. ఈయ కున్నఁ బ్రాణముల విడువక తప్పదు” అని ధర్మోపదేశములఁ జేయుచుఁ దొందరింపఁ జాఁగెను. శిబి చక్రవర్తియు నామిషము నెడనే నీ కంతటి యభిప్రాయ ముండినఁ గపోతము తూగు బరువునకుఁ జాలి నంత నా మాంస మును దీసికొనుము. అంతియ కాని కపోతమును మాత్ర మీయఁ జాల” నని నిష్కర్షగఁ జెప్పెను. కిరాతుండును శిబి చక్రవర్తి మాటల విని యామిష ప్రీతిచే నియ్యకొని నట్లభినయించుచుఁ దల యూఁపెను. కాఁగా, శిబి చక్ర వర్తి త్రాసును దెప్పించి యం దొక ప్రక్కఁ గపోతము నిడి మఱియొక వంకఁ దన శరీరమును గోసి మాంసపు ముక్కల నందుంచు చుండినను గపోతము యొక్క తూకమునకుఁ దులఁదూఁగ కుండెను. దానిం బరికించి తన ప్రాణములు పోయినను గపోతము యొక్క ప్రాణములఁ గాపాడుట ధర్మములలో నత్యుత్తమ ధర్మ మని తలఁచి తన శరీరములోని మెదడును దీసి త్రాసునం దుంప నెంచి యొక వైపున చేదించి యం దున్న మెదడును ద్రాసున వైచెను. కాని యప్పటికిని నది సరి తూఁగ కుండుట వలన రెండవ వైపును గోసి మెదడును దీయు చుండ బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులు మూపురును దమ నిజ స్వరూపంబుల ధరియించి సాక్షాత్కరించిరి.

అ మూపురలో సమస్త లోకంబుల నపలీలగ నొక్క తృటి కాలంబున మడియింప శక్తిమంతుం డగు మహేశ్వరుండు శిబి చక్రవర్తినిఁ జూచి “భక్తాగ్రణీ! నీ యజ్ఞదీక్షకును గపోత సంరక్షణమున కయి యొనరించిన నీత్యాగ సంశీలమునకును, అమందా నంద కందశిత హృదయారవిందుఁడ నయితిని. నీ వేడి కోరినను ఈయఁ దలఁచితిని. ఇతఃపూర్వము కంటె నీ దేహము శోభ స్కరమై భావమానమై తనరారఁ గలదు. నిన్ను రాజాధి రాజు నొనర్తు” నని పలుక, శిబి చక్రవర్తియు నానంద వారిధి నోలలాడి తన జన్మము సార్థకతఁ జెందిన దని యెంచి, “పరమేశ్వరా! అవద్బాంధవా! ఇంతకు ముందు నే ననుభవించు చుండిన రాజభోగములు గాని, పరి పాలించిన రాజ్యములు గాని, మరల నా కనగత్యములు.

ఈయఁగల వేని, ఈయఁ దలఁతు వేని, నాకును నా వెంట వచ్చిన పరిచారమునకును, గైలాస వాస సౌఖ్య మీయ వలసినది. మా శరీరము లన్నియుఁ “జేయంజెర్ల” పరిసరంబుల నా చంద్రార్క స్థాయిగనుండునట్లు లింగా కారములుగ మార్చివై ప పలయునని ప్రార్థించుచున్నాఁడ” నని వేఁడు కొనఁగా, శివుఁడు శివిచక్రవర్తి వేడికోలు నంగీకరించి “నీ చెప్పిన జొప్పన నయ్యెడుగావుత”మని చెప్పి యంతర్ధాన మయ్యెను.

కాఁగా, ఆ గ్రామ ప్రజలును ఆ లింగము లున్నచోట నాలయములఁ గట్టించి, శివి చక్రవర్తి కపోతమును

గాపాడిన కారణమున నాతని దేహము మార్పుఁ జెందుటచే నేర్పడిన లింగమును గపోతీశ్వరుఁడని పేర్వెట్టిరి.

ఇ ప్పరామర్శముం బట్టి చేఁజెర్ల క్షేత్రమునఁ గల కపోతీశ్వరాలయ ప్రాశస్త్యమును, దక్షేత్రమును బరిపాలించిన కుబ్జవిష్ణువర్ధనుని బలదర్శములును-గమనించఁ దగునని మనవి.

ఓం తత్ సత్

రామభక్తి సాహిత్యము

తులసీదాసుగారి విశిష్టత

విద్వాన్ చింతలపాటి వీరభద్రరావు

భారతీయ సంస్కృతి యొక్క ప్రధాన అంగములలో భక్తి ముఖ్యమైనది. సృష్టి ఆరంభమైనది లగాయతు మానవుడు సుఖా న్వేషణ, దుఃఖనివారణ చేయ నారంభించెను. ఈ ప్రయత్నమున ఉపలబ్ధములైన సాధన సంపత్తులు పనిరీరారపోయిన యెడల భక్తిని అంతిమ సాధనగా సుపయోగించు కొనుచున్నాడు. సుఖసమయమున సహకరించి దుఃఖ సమయమున సానుభూతి చూపించునట్టి ఒక మహత్తర దివ్యభక్తి ప్రపంచమున వ్యాపించియున్నదను సత్యము మానవుడెప్పుడో గుర్తించెను ఆ మహత్తర భక్తియే భగవంతుడు. జీవిత సంగ్రామమున తన శక్తి, ఆశ శిథిలములై అవజయము తధ్యమని తోచినపుడెల్ల మనుష్యుడు భగవంతుని శరణు జొచ్చును. తద్వారా ఒక విధమగు సంతృప్తిని, ఆనందమును పొందుచున్నాడు. మనుష్యుడు సుఖవిలాసము లందు మునిగి ఇంద్రియ భోగాపేక్ష అధికముకాగా భగవానుని పవిత్రనామమును విస్మరించుచున్నాడు. ఈ మరచుటకు ప్రాయశ్చిత్తమా యనునట్లు కష్టపరంపరలు కలుగగా ఆత్మోద్ధరణకై భగవానుని శరణు జొచ్చు చున్నాడు.

పూర్వము మనదేశము స్వదేశరాజుల కాలములో సుఖ సౌఖ్యములతో తులతూగు చుండెను. ప్రజలు భోగ విలాసములలో మునిగి యుండిరి. నాటి సాహిత్యమున వీర శృంగార రసములకు ప్రాధాన్యత కలిగి యుండెను. స్వాభావికముగా సుఖ భోగములందు మునిగి యుండుటచే భగవంతుని విస్మరించిరి. సాహిత్యమున భక్తి తత్వమునకు తావులేకుండెను. పిమ్మట విదేశీయుల దండయాత్రల వలన దేశము సంక్షోభిత మయ్యెను. దేశీయుల బలహీనతను గమనించి పరమతస్థులు హిందువులను తమ తమ మతములలో బలవంతముగా కలుపుకొన జొచ్చిరి. ప్రజలను కష్టముల నుండి తప్పించి దేశమును కాపాడగల ప్రభువులు కరవైరి. ఒకరిద్దరున్నను పరస్పర విద్వేషముల మూలమున దేశస్థితి జర్జరితమై పోయెను. కాపాడగల దక్షుడు లేనందున ప్రజలదృష్టి భగవంతుని వైపు మళ్లినది. భక్తులు, కవులు భక్తి రసప్రధానమైన రచనలు గావించి ప్రజలకు చైతన్య ప్రబోధము కావింప జొచ్చిరి. తత్ఫలితముగా కబీరు, సూరదాసు, తులసీదాసు మొదలగు మహామహాలుద్భవించిరి. సూరదాసు శ్రీకృష్ణుని ఆరాధ్యుడుగా

భావించి భాగవత మందలి కృష్ణచరిత్రమును గీతములలో రచించెను. తులసీదాసు పురుషోత్తము డగు రాముని దైవతముగా భావించి హిందీలో రామాయణమును రచించెను. అదియే “రామచరిత మానస్” అనియు పిలువబడు చున్నది.

తులసీదాసు తన రామాయణ మందు రామకథతో బాటు తాత్విక, ధార్మిక సిద్ధాంతములను చర్చించి రాముని ఆదర్శ పురుషునిగా చిత్రించినాడు. ఇతః పూర్వము రచింపబడిన రామకథా సాహిత్యమును తులసీదాసు అధ్యయనము చేసి యుండెను. వాల్మీకి రామాయణ మందలి రాముడు మహా పురుషుడు. అధ్యాత్మ రామాయణమందలి రాముడు కేవలము ఈశ్వరుడే. తులసీదాసు ఆధ్యాత్మ రామాయణము ననుసరించి కథానాయకుని పూర్ణబ్రహ్మగా భావించి యున్నాడు. ఇంతే గాక యోగ వాణిష్టము, మహా రామాయణము, భుకుండి రామాయణము, యాజ్ఞవల్క్య రామాయణము, శ్రీమద్భాగవతము, భారద్వాజ రామాయణము, ప్రసన్న రాఘవము, రఘువంశము మున్నగు గ్రంథముల ఛాయలుగూడ తులసీకృత రామాయణమందు గానబడుచున్నవి. అనన్య మగు రామభక్తు డగుటచే తన ఆరాధ్య దేవత చరిత్రమును ఆదర్శప్రాయముగా చిత్రించుటకు సమస్త గ్రంథములను పఠించి తన విచక్షణ బుద్ధికి దోచిన రీతిని తులసీదాసు శ్రీరాముని మంజుల చరిత్రను రచించెను. గ్రంథారంభమున ఘంగళాచరణము కాగానే తన మానసిక సుఖముకొరకు, అతి మంజులమగు భాషలో సమస్త పురాణ నిగమాగమ సమ్మతముగ రఘునాథుని గాధను తాను ప్రబంధముగా రచించుచున్నట్లు చెప్పకొనెను.

“నానా పురాణ నిగమాగమ సమ్మతం యద్రామాయణే నిగదితం క్లృచిదన్య తోపి ।
స్వాంతః సుఖాయ తులసీ రఘునాథ గాధా భాషా నిబంధ మతి మంజుల మాతనోతి ॥”

రామకథతో బాటుగా తులసీదాసు రామాయణమందు ప్రతిపాదించినసిద్ధాంతములు సైతము శృతివమ్మతములే. జ్ఞానులవారు ప్రతిపాదించినట్టి ననాతన ధర్మ సిద్ధాంతములే. ఈ సిద్ధాంతములను ప్రతిపాదించుటలో తులసీ

దాసు తన అనుభూతిని కల్పనాచాతురిని గూడ ప్రదర్శించెను. కథావస్తువు ప్రాతదే అయినను ప్రతిపాదన విధానముమాత్రము స్వతంత్రమైనట్టిది. వాల్మీకి రామాయణ మందలి నాయకుడు దేవకాలపు ఆదర్శ పురుషుడు రాముడు, వాల్మీకి మహా మానవ గుణములను విని, యీ గుణములచే విభూషితుడగు మహాత్ము డెవరని దేవర్షి నారదుని ప్రశ్నింపగా, నారదుడు ఇజ్ఞేకుపంశ సంఘాతు డగు శ్రీరాముని సర్వగుణ సంపన్నునిగా పేర్కొనెను. అతని చరిత్రమునే వాల్మీకి రచించెను. అందుచేతనే వాల్మీకిరామాయణ మందలి రామునియందు ఈశ్వరత్వము కంటెమానవత్వమే అధికముగా గోచరించుచున్నది. కవి ఎల్లప్పుడును దేశకాల పరిస్థితులకు లోబడి నాయకుని చిత్రించును. పరిస్థితులకు అనుకూలము, అవసరము అయిన గుణగణములను అతని చరిత్రలో చిత్రించును. తులసీదాసుకు రామభక్తి ఆధ్యాత్మ రామాయణము నుండి లభించినది. అందుచేతనే తులసీదాసు కథా ప్రవాహమునకు అంతరాయము కలిగినను రాముడు ఈశ్వరుడని తెలుపుటకు సర్వదా ప్రయత్నించెను.

తులసీదాసునకు పూర్వము రచితమగు రామ కథకును తులసీ రచించిన రామకథకును కొన్ని యెడల సామ్యము, మరికొన్ని యెడల భేదము గోచరించుచున్నది. తులసీదాసు తన రచనా సందర్భమున ప్రధాన కథావస్తువు నుండి వైదొలగవలసి పచ్చినపుడు ఆయా సందర్భములందు ప్రబంధ పాటపము, కళాచమత్కృతి కల్పనాచాతుర్యము ప్రదర్శించెను. ప్రాచీన గ్రంథముల నుండి ధర్మనూర్తులను తనరామాయణమందువినిపించెను.

వాల్మీకి రామాయణమున అహల్య శిలారూపమున పడియుండును. దైవికశక్తి కూడ ఆమె సమీపమునకు పోలేదు. గౌతమ శాపమువలన ఆమె యితరులకు కనపడదు. రామ దర్శనము అగువరకు త్రిలోకములండు యే వ్యక్తియు ఆమెను చూడజాలడు. రామలక్ష్మణులు ఆమెను మునిపత్నిగా గుర్తించి చరణ స్పర్శచేసిరి. వాల్మీకి రామాయణమందు గౌతముడు అహల్యను

“వాతభక్త్యా నిరాహారావ్రతిస్థండిలశాయినీ ।
అదృశ్యాసర్వభూతానామాశ్రమేఽస్మిన్వశివ్యహి ॥”

అని శపించెను. అధ్యాత్మరామాయణమందు అహల్య శిలపై నిలబడి తపస్సుచేయుచుండును. రాముడు ఆమెకు నమస్కారము మాత్రముచేయును. అహల్యరామచరణములను స్పృశించి పతిసాన్నిధ్యమునకేగును, కాని తులసీదాసు యీ ప్రసంగమును వేరుగా చిత్రించెను.

“గౌతమనారి శ్రావణన్, ఉపలదేహధరిధీర్
చరణకమలరజచాపంతి, స్త్రీపాకర్ పలరఘుపీర్”
పరసత్ పదపాపన్ సోకనసావన్ స్రుగటభయితప
పుంజసహి॥

దేఖత్ రఘునాయక్ బససుఖదాయక్ సన్ముఖ
పరోయి కరటిర్ రహి॥

(కావపశమున గౌతమునిశ్రీ శిలారూపమును ధరించి శ్రీరామచంద్రుని చరణకమలములదూశితై ఎదురుచూచుచుండినది. శోకమును నాశనముచేయునట్టిన్ని పవిత్రమైనట్టి పదస్పర్శకలుగగనే తపః పుంజమువలె ప్రత్యక్షమై, తనముందు సరలజనానీకమునకు సుఖమునీయగల రఘునాథునిచూచి చేతులు టోడించెను.)

వాల్మీకి రామాయణమున అహల్య అదృశ్య అయియున్నది. రామలక్ష్మణులమె చరణములను స్పృశింతురు. అధ్యాత్మరామాయణమున అహల్య శిలాఖండముపై నిలువబడి తపమొనర్చుచుండును. రామలక్ష్మణులమెకు నమస్కరింతురు. అహల్య రామచరణములను స్పృశించి పతిలోకమును చేరును. తులసీరామాయణమందు అహల్య పాషాణరూపమున పడియుండును. శ్రీరామపాదములు తగులగనే కావవిముక్తికలిగి పతిసాన్నిధ్యమునకేగును. తులసీదాసుగారి అహల్య వాల్మీకి అహల్యవలెనే శిలారూపము ధరించియున్నది. అధ్యాత్మరామాయణమందలి అహల్యవలె రామచరణములను స్పృశించుచున్నది. తులసీరామాయణమందలి రాముడు వాల్మీకములోవలె ఆమె పాదములు స్పృశించుటగాని, అధ్యాత్మమందువలె ఆమెకునమస్కరించుటగానిచేయడు. పూర్ణబ్రహ్మ యగుటచే అహల్యకు నమస్కారమైనచేయడు. ఆమెయే అతని పాదములు స్పృశించును.

తులసీ రామాయణమందు పూర్వ గ్రంథములందలి యెవ్వో ప్రసంగములు, వర్ణనలు ఉన్నవి. తులసీ

రామాయణమున శివుడు పార్వతితో ప్రసంగించుచు భగవానుని గూర్చి యిట్లుచెప్పెను.

బినుపదచలయి, సునశ్చినుకానా,
కరబినుక రెయి కర్మవిధినానా॥

అననరహిత సకలరసభోగీ,
బినుబానీ బకతాబడశోగీ॥
తనుబిను పరస్ నయనబినుదేఖా,
గ్రహయిప్రూప బినుబాసల సేఖా॥

(పాదములు లేకున్నను నడచును. చెవులులేకున్నను వినును. కరములులేకున్నను నానావిధకర్మలు చేయును. అననములేకున్నను సమస్తరసములు అనుభవించును. జిహ్వలేకున్నను భాషించును. శరీరము లేకనే స్పర్శ, కండ్లులేకనే చూడకలుట, నాశికములేకనే సకలవాసనలు గ్రహించుట అతనికి సులభము.)

పైవర్ణన శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తులోని క్రింది శ్లోకమునకు భాషాంతరీకరణము.

“అపాణిపాదోజపనోగ్రహితా, పశ్యత్యచక్షుః
సశృణోత్సృకర్ణః॥
యోవేత్తిసర్వసహితస్య వేత్తా, తమామాదాశ్చిం
పురుషంపురాణమ్॥”

శ్రీమద్భగవద్గీతలో కృష్ణపరమాత్మ అవతార భారణకు క్రింది కారణమును సూచించుచున్నాడు.

“యదాయదాహి ధర్మస్యగ్లానిర్భవతి భారత,
అభ్యుత్థానమధర్మస్య తదాత్మానం సృజామ్యహం
పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయ చతుష్కత్వామ్॥
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే॥”
తులసీరామాయణమందు శివుడు పార్వతితో మాత్రం అవతారములకు హేతువును యిట్లు నిరూపించుచున్నాడు.

జత్జత్ హోయి ధర్మకై హానీ,
బాధహిం అసుర అధమ అభిమానీ॥
కరహిం అనీతి జ్ఞాయినహిం బరనీ,
నీదహిం విప్రధేను సుర ధరనీ॥
తత్తత్ ప్రభుధరో వివిధ సరీరా,
హరహిం కృపానిధి శజ్జన పీరా॥

(ధర్మమునకు హాని కలుగునపుడును, అనుచులు, అధములు, గర్వపడువారు ఉద్భవించి గోబ్రాహ్మణులు, దేవతలు, పృథ్వి పరితపించునపుడును, అవిసీతి పెచ్చు పెరిగి నపుడును, సజ్జనపీఠను తొలగించుటకు ప్రభువు వివిధ శరీరములు ధరించి అవతారములు ధరించును.)

లక్ష్మణుడు ఇంద్రజిత్తు ప్రయోగించిన శక్తిచే మూర్ఛితుడు కాగా తులసీదాసుగారి రాముడు విశేషముగా విలపించును. కళత్రముకంటె సహోదరుడు మిన్నయని వాకొనును. వాల్మీకికూడ అట్టి వర్ణనయే చేసెను.

వాల్మీకి :

“శశ్యా సీతా సమానారి మర్త్యలోకేవిచిన్వతా,
న లక్ష్మణ సమోభ్రాతా సచివః సాంపరాయికః॥
దేశే - దేశే కళత్రాణి దేశేదేశేచ్ఛ బాంధవాః,
తంతు దేశంనపశ్యామి యత్రభ్రాతా సహోదరః॥”
తులసీదాసు :

“సుశబ్దన్ నారి భవన పరివారా,
హోహిజాహి జగ్ బారహిః(బారా).
అస బిచారి జియ జాగహు తాతా,
మిలైన జగత్ సహోదర భ్రాతా॥”

కైకేయి వరములు కోరు ప్రసంగమందు తులసీదాసు వాల్మీకములోని భావనకంటె అధ్యాత్మకమందలి భావనకే అధికముగా ప్రాధాన్యత యిచ్చినాడు.

వాల్మీకిరామాయణమందు కైకేయితో మంధర “ఓ కల్యాణీ, గతజల సేతుబంధనమువలన లాభమేమి ? లెమ్ము. కార్యసాధనకును మహారాజు రాకకును ఎదురు చూడుము” అని చెప్పెను. ఈప్రోత్సాహమును పొంది విశాలనేత్రయు, రూప సౌభాగ్య గర్వితయు నగు కైకేయి కోవభవనము ప్రవేశించును.

“గతోదకే సేతుబంధోన కల్యాణి విధీయతే ।
ఉత్తిష్ఠ, కురుకల్యాణం రాజాన మనుదర్శయ ॥
తథా ప్రోత్సాహితాదేవీ గత్వామంధరయానహ ।
క్రోధాగారం విశాలాక్షీ సౌభాగ్య మద గర్వితా”
(వాల్మీకి రామాయణము)

అధ్యాత్మ రామాయణమందు దేవతలు సరస్వతిని ప్రార్థించి మంధరలో ఆమె ప్రవేశించునట్లును, తదుపరి కైకేయిలో ప్రవేశించి రామపట్టాభిషేకమునకు విఘ్నము

తెచ్చిపెట్టవలసిన దనియు గోరుదురు. సరస్వతీదేవి అంగీకరించి మంధరలో ప్రవేశించును.

“రామాభిషేక విఘ్నార్థం యతస్య బ్రహ్మవాక్యతః,
మంధరాంప్రవిశ స్వాధ కైకేయీచతతః పరమ్ ।
తతోవిఘ్నే సముత్పన్నేపునరే వహిది వంశుభే ।
తథేక్షుక్త్వా తథాచక్రే ప్రవివేశాధ మంధరామ్॥”
(అధ్యాత్మ రామాయణము)

రామ పట్టాభిషేకము చెడగొట్టినదను కళంకము తొలగించి కైకేయిని నిర్దోషురాలుగా చూపబడినది. ఈ దుష్కృత్యమున కంతటికి దేవతలు కారణభూతు లగుచున్నారు. తులసీదాసుకూడ యీ భావమునేగ్రహించి కైకేయియొక్క దోషమును పరిహరించుటకే ప్రయత్నించెను. అయోధ్యకాండలో భారద్వాజునిద్వారా భరతునకు యీ విషయము తెలియచేయించెను.

“తుష్టుగలాని జియ జాని కరహు,
సముర్ముమాత కరతూతి,
తాతకైకేయిహి దోషునహిః
గయీగి రామతిధూతి॥”

(సూతృకార్యమును తలచి నీ పెండుకు చింతించె దవు. ఇందు కైకేయి దోష మేమియులేదు. సరస్వతి యొక్క బుద్ధియొక్క దుర్మార్గమే యిది.)

తులసీదాసు వాల్మీకము, అధ్యాత్మముల ననుసరించియే కథారచన సాగించెను. ఆదర్శప్రాయమైన సంఘ నిర్మాణము, ఆదర్శప్రాయమైన ధర్మసంస్థాపన తులసీదాసు లక్ష్యములు. దేశమునందలి సంక్షోభమును తొలగించి రామరాజ్యమును నెలకొల్పునట్లు చేయుటయే అతని యభిప్రాయము. అందుచేతనే అతడు ప్రతి పాత్రను తత్తద్వర్గమునకు ఆదర్శప్రాయముగా నుండు నట్లు చిత్రించెను.

రచనలో చమత్కారము, సౌష్ఠవము తెచ్చుటకు స్వతంత్రమైన కథాకల్పనకూడ చేసి ప్రధాన కథావస్తువునకు, తన లక్ష్యమునకు భంగము కలుగనిరీతి అందమును సమకూర్చినాడు. వివాహమునకు పూర్వమే ఉద్యాన వనమున సీతారాముల పరస్పరావలోకనము జరిగినటుల చిత్రించినాడు. ఈ ప్రసంగము ప్రసన్న రాఘవ నాటకపు

పోకడ వైకల్పించబడినది. ఈ ప్రసంగ రచనకు అధ్యాత్మ రామాయణమునుండి కొద్దిపాటి సంకేతము, ప్రసన్నరాఘవ, హనుమన్నాటరముల నుండి ఆధారము తీసికొన్నాడు.

శ్రీరాముని లోకలెచ్చుటకు భరతుని సైన్య సమేతముగా చిత్రహాటమునకు పోవుచు నిషాచరాజు భరతుని ఎదుర్కొనుట, లంకకు పోవునపుడు హనుమ ద్విభీషణుల సమావేశము తులసీదాసుగారి స్వతంత్ర కల్పనలు.

ప్రాచీనకవుల గ్రంథములలోని విచిత్రమైన ఉత్పలను కూడ లన రచనలో దాని సూచకమును సమహర్చినాడు. ఉదాహరణకు, తులసీదాసు :

“గిరా అనయన్ సయన నినుబాసి”

నందదాస్ :

“నై నన్ కే సహదైన్, చై న్ కే నై న్ సహః బబ్”
దేవీ భాగవతము :

“యావశ్యతి సాఖ్యాత్ యాఖ్యాతే సానవశ్యతి”

పై మూడు వాక్యములందును భావసామ్యము కనవడుచున్నది.

తులసీదాసు తన ఆరాధ్య దేవుడగు శ్రీరాముని పవిత్రకథను లోకభాషలో ప్రబంధముగా రచించి ఆనాడు నిరాశాంధకారమున మునిగిన ప్రజాహృదయములందు ఆశోజ్యోతిని వెలిగించి భారతీయ సాహిత్య నిర్మాతగానే గాక విశ్వసాహిత్య స్రష్టగా అజరామరమగు కీర్తిని గడించుకొన్నాడు.

పట్టిన క్షేత్రము

చిలుకూరి పావయ్యగారి స్త్రీ

భారతదేశమున పంచరాశీక్షేత్రములని ప్రసిద్ధిపొందిన దివ్య శైవక్షేత్రములలో పట్టిన శ్రీ వీరభద్రేశ్వరుడు నెలకొనిన క్షేత్ర మొక్కటి. కృష్ణవేదీనది నంటి పాతాళగంగాతటమున దెలసియున్న మల్లికార్జున దేవుడు భక్తుల కెల్లా రాధ్యుడో, లఖండ గౌతమీగంగానదీ మధ్యమున వీరభద్రేశ్వరిపై జూపటైతి వీరభద్రేశ్వరుడెట్లుపాస్యడు. కృష్ణానదీ తీరస్థములైన శైవ క్షేత్రములకు శ్రీశైల మెట్లు ప్రథమమో, గోదావరీ తీరస్థక్షేత్రములకు పట్టినమునల్లే ప్రథమము. భ్రమరాంబా సమేతుడైన మల్లికార్జున దేవుడెట్లు భర్తాభీష్టప్రదుడో, యివట భద్రరాశీ సమేతుడైన వీరభద్రేశ్వరుడు భర్తాభీష్టప్రదాత. వీరిరువురకు సమాన ప్రతిపత్తిగలదనుటకు ప్రాచీనమైన నిదర్శనముగలదు. అద్దలకి కొండ వీడులు రాజధానులుగా రెడ్డిరాజులు ఆంధ్రదేశమును బరిపాలించు సమయములో “ఘోడెరాయ” బిరుదాంచి తులై శ్రీశైలవాసులైన శైవగురువు లా ప్రభువులకు రాజ్యస్థాపనాచార్యులుగా నుండెడివారు. కొండవీటిరెడ్డి

రాజులతో బాంధవ్యముగలిగి, తత్పక్షమున రాజమహేంద్రవర ప్రాంతమును బాలించిన కాటయ వేమారెడ్డికి అల్లాడరెడ్డికి తప్పుతులగు వేమ వీరభద్రారెడ్డికు రాజ్యస్థాపనాచార్యుడుగా గౌనిరాజువిన ఘోడెరాయ భీమయగురువరేణ్యుడు, శ్రీశైలమునుండి రాజమహేంద్రవరమునకు పలనవచ్చినపుడు, ఈ వీరభద్రేశ్వరిపై నుండితపమావరించుచు నుండెడి వాడని నిశ్చయకొమ్మనామాత్య విరచితమైన శివలీలావిలాసమునందెట్లువర్ణింపబడియున్నది.

నిపుణస్వంబునఁ బ్రస్తుతింపవలయున్

శ్రీ వీరభద్రాచల

గ్రపుదివ్యాతత భర్తాహర్మ్యతల జాగ్రద్విర

భద్రాఖలే

శవదాంభోరుమా భక్తి మస్థిర రమా సంపూర్ణ

భీమేశ్వరుం

ద్రిపురారీంద్ర గురూత్త మాతృభవుని న్నేవేంద్ర

కోలాహలున్.

శివలి. పీఠిక. ౮౪.

దీనిని బట్టి శ్రీశైలవాసులగు శివభక్తులకీపట్టిన క్షేత్రము శ్రీశైలమువంటి పవిత్ర క్షేత్రమని తెలియ వచ్చుచునే యున్నది. ఈ ఘోడెరాయ భీమయ గురువ రేణ్య పాదపద్మముల నాశ్రయించి, రాజమహేంద్ర వర మున వీరభద్రుడై విద్వాంసుడై కాశీఖండమార్జితి ప్రభువున కంకితముచేసిన శ్రీ నాథకవి సార్వభౌముఁ డీపట్టిన క్షేత్రమాహాత్మ్యమును విశిష్టముగఁ జిత్రించి యున్నాఁడు. శ్రీనాథుఁడాంధ్రదేశమందలి వివిధ పుణ్య తీర్థక్షేత్రములను ప్రత్యక్షముగ దర్శించి, తనకు కంట బడిన విశేషములనన్నిటిని గంటమున కెక్కించి భీమేశ్వరపురాణ కాశీఖండములలోఁ జిత్రించి పెట్టినాడు. ఆతనినాటి పట్టినక్షేత్ర విభవమును వివరించుచు నీనాటి విశేషముల నీవ్యాసమున నిరూపించెదను.

గీ॥ దక్షిణానంద విసినమధ్యంబునందు
గ్రతువిధి ధ్వంసవేశ దేవతలనురిసి
వీరభద్రేశుఁడియద్రెవెన్నుదన్ని
గోతమీవారిఁ దరవారుఁ గడిగినాఁడు.
—కాశీ. 3. 30.

గోదావరీనదీ ప్రవాహము పాపి (డి) కొండలుదాటి క్రిందికి వచ్చునపుడు, ఆకొండలకు పదిక్రోసులక్రిందను, రాజమహేంద్రవరమున కాలుక్రోసులమీదను గోతమీనదీ మధ్యమున నొకచిన్న కొండకలదు. అదియే పట్టిన క్షేత్రము. అచట నెలకొనియున్న వరమేశ్వరుఁడు పట్టిన శ్రీవీరభద్రేశ్వరుఁడు. ఆపర్వతమునకు పట్టిన స్థానమనిపేరు. దానికాపేరెట్లు వచ్చినదో యావిషయమీ పద్యమున వివరింపఁబడినది. దక్షిణ కాశీక్షేత్రమయిన దక్షిణామమునందు దక్షిణ యజ్ఞమొనర్చినపుడు, సతీ దేహపరిత్యాగమున వరమేశ్వరునకుఁ గోపముదూర్భావము కాఁగా వీరభద్రేశ్వరుఁ డావిర్భవించినాఁడు. ఆతఁడు దక్షిణామమును ధ్వంసముచేయుచు దేవతలనందఱును భగ్గముతో నరుకుచువచ్చి, తద్రక్తసిక్తమైన కత్తిని, ఈకొండను వెన్నుదన్ని గోతమీప్రవాహమున గడిగినాడు. పట్టినమనఁగా యుద్ధసాధనమైన పెడల్పుయినకత్తి. వీరభద్రుడట్టి పట్టినము నీకొండదాఁపుగఁ గడుగుటచే నీక్షేత్రమునకు శ్రీధ్వమునకు 'పట్టిన' మను నామమేర్పడెనని

యీ పద్యమువలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది. దక్షిణామ ధ్వంసముగావించిన వీరభద్రేశ్వరుఁడే ఈ పర్వతము నందు భద్రకాళితోఁగూడి పసించుండెనను విషయ మీ విధముగ వర్ణింపఁబడినది. ఆ యధ్వర ధ్వంసమునందే యే దేవతల కిట్టి విస్మృతి ఏర్పడెనోచూడ నిరూపింప బడిన దీ క్రిందిపద్యమున.

సీ. ఏవ్వాఁడు డాచేతి క్రొవ్వాడి నఖమునఁ
బిదిమె భాషాదేవి చిగురుముక్కుఁ
గనక మేఖల గ్రుచ్చి కట్టెనెవ్వఁడు లీలఁ
జెలుగుపైఁ బూషార్కు మెలుగుఁబండ్లు
కొదుకఁచెవ్వఁడు పదాంగుష్ఠ భాగంబున
నుదురాజు పొట్టగుట్టు యుకనూఁదెఁ
దరిగెనెవ్వఁడు భిక్షుధా రాంచలంబున
నగ్నినాలుక లేడు నంటఁబట్టి
మోదెనెవ్వాఁడు మున్నది హూఁడు కోట్ల
వేలుపులఁ బారఁజార వెన్నెంటఁ దగిలి
యట్టి శ్రీవీరభద్రుఁ డీ యద్రెవెన్నుద
భద్ర కాళియుఁదానుండుఁ బచ్చనయన !
—కాశీ. 3. 32

సరస్వతీదేవి నాసాగ్రము చిదిమివైచి, పూషార్కుని పండ్లుఁగొట్టి, చంద్రుని పొట్టగుట్టువెలికి వచ్చునట్లులు తన్ని, అగ్నినాలుక లేడును దెగఁగోసి యజ్ఞమునకు వచ్చిన దేవతల సందఱును వెంటఁబడి తఱిమి, ఆహింసా కాండయంతయు ముగిసినవెనుక వీరభద్రుఁడు భద్రకాళి తోఁగూడి యీ పర్వతము మీఁదఁ గాపురించుచుండెను. ఈ పట్టిన శిఖరిపై నుండెడి ప్రధానదేవతలు వీరభద్రుఁడు భద్రకాళియే. అచటి యీరెండు విగ్రహములు నతి పురాతనములు. భద్రకాళిమూర్తిలో ఓజ స్సుట్టి వడు చుండును. భద్రకాళి అత్యుగ్రదేవత యనియు, తత్సాన్నిధ్యమున శివరాత్రినాఁడు దర్శనకొని రోజులలో రాత్రివేళనేప్వరు నాదేశమునందు నిలిచియుండలే రనియు నచటివారు వాకొందురు. ఆ యీశ్వరు నారాధించు పూజరులు సాయంకాల మగునరికి దీపారాధనము గావించి, సాంధ్యపూజాక్రమము నిర్వర్తించి యీ కొండమీదనే యుండెడి తదు యావాసములను జేరు

కొందురు. ఆ భద్రకాళి యుగ్రతను గూర్చి యనుశ్రుతమయిన యైతిహ్యముల నచటివారు నేటికిని దెలుపుచుందురు.

దక్షిణార్ధ ధ్వంసముగావించినప్పటి వీరభద్ర విజృంభణంబున నేర్పడిన దేవతావికృతులు, మరికొన్ని భీమేశ్వర పురాణమునందు వివరించినాడు శ్రీనాథుడు.

సీ॥ ఎచ్చోటఁ దాఁజాలెన్ నిట్టిగుఱముదాల్చి
యతిసాధ్యసంబుగ నధ్వరంబు
పాటిల్లె నెచ్చోట భాషావసుటికి
నతిజగుప్పినయైన యంగవికృతి
యెచ్చోట నుచ్చించు నేడేని నాల్కలు
కొండనాల్కలు దాఁగఁ గోనపడియె
నెచ్చోట నులిచేడి రెండఁ బండులు రాలి
సూషార్కు పదసంబుతోసి వడియె
దడుఁ దెచ్చోటఁ బొట్టేలిసల ధరించెఁ
జింబు వందయ్యె నెచ్చోట నిందుఁడనుచుఁ
తెప్పదురు వీరభద్ర విజృంభణంబు
భీమ మంబలినుండు ప్రాఁతద్దనునులు.

—భీమ. 3.

ఈ పద్యమునఁ దెలిపిన విశేషమేమనఁగా, వీరభద్రుడు దక్షిణ తల సరికివేయఁగా, నాతఁడు పొట్టేలు తల ధరించుటయే. ఈ యాలయ సింహద్వార శిల్పమున నొకవైపున పొట్టేలి తల ధరించిన దక్షిణును, రెండవ వైపున దక్ష పత్నియుఁ గానవచ్చుచున్నారు. దక్షిణార్ధ ధ్వంసమునుజేసిన వీరభద్రుడే యీ వీరభద్రేశ్వరుఁడను విషయము నాశిల్పము తలఁపించుచున్నది.

శ్రీనాథుని నాడు వీరభద్రేశ్వరాలయమున భద్రకాళియు వీరభద్రుడు నుండినట్లు వినవచ్చుచున్నది. కాని యీ నాడా యాలయప్రాకారములో పెక్కు దేవతావిగ్రహములు గానవచ్చుచున్నవి. భద్రకాళితో పాటు రుద్రకాళి విగ్రహముకూడఁ గనవచ్చుచున్నది. వేతాకవైపున దుర్గామహిషాసురమర్దనుల విగ్రహములు గలవు. ఇవి యర్వాచీనములనియే తోచుచున్నది. మఱియు నీ ప్రాకారపు దిరుచుట్టుమాలెలో నందీశ్వరుఁడు భాస్కరుఁడు లక్ష్మీగణపతి నస్తమాతృకలు వీర

భద్రుఁడు కుమారస్వామి, శక్తివిష్ణువు చండీశ్వరుఁడు కాలభైరవుఁడు సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరుఁడు భృంగిబాణాసురుఁడు మహాకాలాది ప్రమథగణములు అను నీ మూర్తులు గానవచ్చుచున్నవి. వెనుకటి కాలములో మంత్రసిద్ధి నపేక్షించు మాంత్రికులు పెక్కు రీయాలయమున మంత్రతంత్రాది విధులు విర్వర్తించుచుండెడి వారనుట కీ నూతన ప్రతిష్ఠిత దేవతామూర్తులే నిదర్శనములు. వానిలో లక్ష్మీగణపతి విగ్రహము తన్మంత్రధ్యాన శ్లోకమునందుఁ బేర్కొనఁబడిన వివిధ లక్షణములతో నముపేతమైయున్నది.

శ్లో. బీజాపూరగ దేక్షుకార్ముక రుజాచక్రాబ్జపాశోత్పల
పీహ్యగ్ర స్వవిషాణ రత్నకలశ ప్రోద్యత్కరాం
భోరుహః

ధ్యేయోవల్ల భయానపద్మ కరయాశ్రిష్టోజ్జల దూషయా
విశ్వాప్సత్తి విపత్తి సంస్థితదరోవిశ్నేశ్వరః

పాతువః

ఆ విగ్రహమున కీ లక్షణము లన్నియు సరిపడి యున్నవి. ఆలయ ద్వారము నందును, లోపలి గర్భ మంటప స్తంభము లందు నుండిన శిల్పము మనోహర ముగ నున్నది. ఆ స్తంభములందు శరభ విగ్రహము తాండవ వీరభద్రావిగ్రహము శక్తివిగ్రహము మున్నగు నవి శిలామయములై యున్నవి. ఇంక లోపలి యీశ్వర లింగము పీఠముమీద సుమారు 2½ అడుగుల యెత్తు మూడడుగుల చుట్టుకొలత గలిగి యున్నది. అడుగు నుండి 5 అంగుళముల మీది భాగమున ఆ లింగమున కొక పొరయేర్పడి నట్టులు గన్పడును. దానిని అగస్త్యుఁడు బాహులింగనము చేసికొనఁగా నేర్పడిన గుర్తని యందురు. లింగాగ్రమున తాతిబుగ్గవలె ఎత్తుగఁ గన్పట్టును. దాని నచటివారు జటాజూటమని తెలిపినారు. అది శ్రీనాథుఁడు వర్ణించిన చంద్రకళాకిరీట మని నేననుకొంటిని.

అచెపట్టిన స్థానమందుండు వీరభద్ర
దేశ్వర స్వామి యధేందు మౌళి.

—భీమ 3.

అగస్త్యుడు వ్యాసమహర్షికి భీమమండలము నందలి ప్రవాన కైవశ్త్రములను నిరూపించుచు ముందుగ పట్టినమును గూర్చి తెలిపియున్నాడు. అది పట్టినము గడిగినచోటు. అందఱ్ఱేండు కిరీటుఁడైన వీరభద్రస్వామి యుండును. ఆ యాలయమునకుఁ బోయి యచటి వీర భద్రేశ్వరుని దర్శింపఁ బోవఁగా, ఆస్వామి లింగము నందియున్న నాగాభరణమును దీయుటకు ముందు వెండి కిరీటము తీయఁబడినది. నాగాభరణము లోహమయమై సుపర్ణచ్ఛాయ గలిగి యున్నను కిరీటము మాత్రము వెండియైయుండుట ఆ స్వామి చంద్రార్థమో? యనుటకు నిదర్శనముగా నున్నది. లింగాగ్రమున శిలాభాగ మెత్తుగా నుండుట, దానినంటి యీ రజత కిరీటముండుట పై విషయమునకు ప్రోద్బలకముగా నున్నది.

ఈ యాలయమున లింగమున్నచోటు ఇతరాలయ ముల కంటె విశాలముగ నున్నది. ఆలయమును గోదా పరి యొడ్డునుండి చూచిన చిన్నదిగాఁ గన్పట్టును గాని దగ్గరకుఁ బోయి చూచినఁ జాల యెత్తయినదిగనే గన్పడును. ఈ యాలయమున కెగువున రెండు క్రోసుల మేరలో గోదావరీ మధ్యమునందు మహానందీశ్వరాల యము గలదు. ఈ రెండు నొకదాని కొరటి యెదురుగా నుండును. అచటి మహానందీశ్వరుఁడు ఇచటి వీర భద్రేశ్వరుఁడు నొకరికొక రన్నదమ్ములని చెప్పకొం దురు. పట్టినపుఁ గొండమీఁద వీరభద్రేశ్వరాలయమునకు ఈశాన్యదిశయందు భావనారాయణస్వామి యాలయము గలదు. ఈ కైవశ్త్రమున చా భావనారాయణస్వామి కైత్రపాలకుఁడు. ఆ యాలయముకూడ ప్రాచీనమే. ఈ రెండాలయములకు నడుమ అర్వాచీనముగానీ తారాముల కొక యాలయము, ఆంజనేయస్వామికొక యాలయము చిన్నవి నిర్మింపఁబడియున్నవి. దానిలో సీతారామాల యము మన్నెం మహాలక్ష్మి జమీందారిణి నిర్మించినట్లు లొకశాసనముకూడ తాతిమీఁద చెక్కఁబడియున్నది. పురాతనమైన యీ యాలయముల నడిమి కి యాలయ మేల రావలయునని నాకు సందేహమేర్పడి కొంత చరిత్ర పరిశోధనము గావించితిని. దానిలో నాకుఁ దెలియవచ్చిన విషయము నిచటఁ దెలుపుచున్నాను.

‘ధంసా’ యను విరుచనామముగల ‘ఇబ్రహీముఖాను’ అను మహమ్మదీయుఁడు భద్రాచలములో రామాలయ మును కొల్లగొట్టుటకు యర్పింపఁగా నా సంగతి ముందుగఁ దెలిసి, యప్పటివారు సీతారాముల విగ్రహము లను పడవమీఁదనుంచి పోలవరమునకుఁ గొని తెచ్చిరి. అట్లు కొనివచ్చిన విగ్రహములు కొంతకాలము పోల వరమున గోదావరీతీరము నంటిన సంతమామిళ్ళలో తడవదడుల నడుచును. కొంతకాలము ఈ పట్టిన వీర భద్రాలయమునందు నుండి మరల భద్రాచలమునకుఁ గొనిపోఁబడినట్లు, చల్లా పేరయ్యకవి తాను రచించిన భద్రగిరి శతకమునందు తెలిపియున్నాడు. ఈ భద్రగిరి శతకము భద్రాచల రామునిమీఁద గావించిన యధిక్షేప ములతోఁ గూడిన యొక చారిత్రిక పద్యసంపుటి. ఈ శతకములోని విషయమునుబట్టి భద్రాచల సీతారాముల విగ్రహములు పట్టిన వీరభద్ర శిఖరిపై నైదు సంవత్స రము లుండినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది.

కలముపై నెక్కి మీవంటి గునులు తొలఁగి

పోవఁగానొనె వలసగాఁ బోలవరము. భద్ర. 15

దీనినిబట్టి సీతారామ విగ్రహములు పడవమీఁద భద్రాచలమునుండి పోలవరమునకు వచ్చినట్లు తెలియ వచ్చునుగదా! ఆ పోలవరమునందలి యునికి నీ క్రింది విధముగఁ జిత్రించియున్నాడు.

సీ॥ అరయంగ మీకు భద్రాచలంబయ్యెనే

.బొలుపు మీఁదగ రాబు పోలవరము

కోవెల ప్రాకార గోపురాలయ్యెనే

తలుపులు లేని కప్పడిగదట్లు

గళ్యాణమంట పా గారంబులయ్యెనే

సంసమామిళ్ళతోఁ జప్పరములు

భువిసెన్నఁగా రథోత్సవ మయ్యెనే మీకు

చానర రహిత ప్రవర్తనంబు.

మేలు రాళ్ళుంబు శురకల పాలుచేసి

హరవృషభ మధ్యమున నుండుటర్హమగునె?

—భద్ర. 48.

ఈ పద్యమునందు పఠించిన తీరునుబట్టి పోల వరమున సంతమామిళ్ళలో గుడారములు వైచి సీతా

రాముల విగ్రహముల సచటఁ దడిక దడులనడుమ నుంచినట్లు తెలియుచున్నది. పోలవరము చుహా నందీ శ్వరమునకు రెండు మైళ్లుద్రోవదు పట్టినమునకు రెండు మైళ్లుమీఁదను గలదు. సీతారాము లీ పోలవరమున నయిదు మాసము లుండినట్లు లచటి పెద్దలు నేటికి వాకొనుచుందురు. ఈ పద్యమునందే 'హరపృషభ మధ్యమునందుంటుట' అనినాడు. హరపృషభమనగా మహాసందీశ్వరమా? లేక 'హరి' అనగా పోలవరమున కీశ్వరాలయము పట్టిన పీఠభద్రేశ్వరాలయము, దానికి నందీశ్వరుఁడు (పిష్టభము) చుహాసందీశ్వరుఁడు. ఈరెండిటికి నడమనుంచిన పోలవరమున సీతారాము లుండినారనఁచెనా? లేక చుహాసందీశ్వరమునందే కొంత కాలముండిరనఁచెనా? ఏమయిన పోలవరమునం దుంటుట నిస్సయము. అటులే పట్టినమునందును గొంతకాలముండినట్లు రీత్రించి పద్యపాదములు తార్కాణించుచున్నవి.

పట్టిన పనికిఁ బట్టినదలఁచి పోలవర

వలన పేరిడికొని పనుభలోన — భద్ర. 9.

భద్రగిరినుండి శ్రీ విద్యభద్రగిరికి

వలనపోవుట యుదయోగి వాంఛయయ్యె ! —భద్ర. 10

భద్రగిరినుండి శ్రీ విద్యభద్రగిరికి

వలన వేంటెయవలసిన చార్త నినియు.

—భద్ర. 19

ఈ యుదాహృతులను బట్టి భద్రాచలమునుండి పోల వరమునకుఁ గొనివచ్చిన సీతారాము విగ్రహములు పట్టినపుఁ గొండమీఁద పీఠభద్రేశ్వరాలయమునఁ గొంత కాలముండినని స్పష్టముగ తెలియవచ్చు చున్నది. ఆ యుండిన కాల మయిదు సంవత్సరము అనియు, ఆ వెనుక నా విగ్రహములు చురల భద్రాచలమునకుఁ గొని పోఁబడినట్టులును నీ క్రింది సీసపద్యము తెలుపుచున్నది.

సీ॥ సర్వధారను సేరి సంవత్సరంబున

ధంసాకు వెలుచి యుద్ధరికి వచ్చి

పోలవరంబులోఁ బొలుపొంద నై దేండ్లు

వనవాసమొనరించి వరుసతోడ

శాక్తేయ మతయుత సంహార మొనరించి

మంత్రాంగశక్తి యిమ్మహిని నిలిపి

తగ పూసపాటి విజయరామరాజు సీ

తారామరాజులతో రయమున

విజయసంవత్సరంబున విజయముగను

భద్రగిరికేఁగి తానయ్య భద్రముగను.

—భద్ర. 101.

సీ॥ శబరి విందయ్యెనే సరభసంబున మీకు

భావింప రామలదేవుభక్తి

హనుమంతుడయ్యెనే యతిసాహసుండగు

జోగిపంతులు యుక్తి చూడ మీకు

సుగ్రీవుడయ్యెనే సారదిగోరుందొర

కప్తాను ఘనుఁడు మీ కార్యమునకు

ఘన ఋష్యమూకమయ్యెనే రాజమహేంద్ర

వర మెన్న మీ మనోవాంఛ దీట

కాకయుండిన నిచ్చట రాకకేమి

కారణంబెన్న మీ పంటి ఘనున కరయ.

—భద్ర. 40.

ఈ రెండు పద్యములలోఁ బేర్కొనిన రామలదేవు గోరుందొర పూసపాటి విజయరామరాజు సీతారామ రాజులు బొబ్బిలి యుద్ధములో పాలుగొన్నవారు. జోగి పంతులనగా కాండ్రేగుల జోగిపంతులు. ఈతఁడు ఇంగ్లీషువారికి దుబాసీగా నుండి, నైజామునుండి కోస్తా జిల్లాలను ఈస్టిండియా కంపెనీవారికి కౌలుగా నిప్పించిన వాఁడు. వీరి ప్రభావము నడిచిన కాలములో అనగా క్రీ. శ. 1770, 76 సంవత్సరముల నడుమ నీ భద్రాచల సీతారాము విగ్రహములు పోలవరమునకు వలసవచ్చి, పట్టినశిఖరిపై అయిదు సంవత్సరములుండి మరల భద్రాచలమునకు, గొనిపోఁబడినట్లు తెలియవచ్చుచునే యున్నది. అట్లా విగ్రహములు భద్రాచలమ్మనకుఁ గొనిపోఁబడిన పిమ్మట, నాస్థానమున తరువాతి కాలములో సీతారాముల విగ్రహములు ప్రతినిధులుగా నిలువఁ బడుటచే, నీ సీతారామాలయము నడుమకు వచ్చెనని. నే నూహించి యుంటిని.

శ్రీనాథుడు మరియొక పద్యములో నీ పట్టినక్షేత్ర
వైభవము నిట్లు చిత్రించియున్నాడు.

సీ॥ అంతఃప్రవాహయై నావిర్భవించెనే
ధరణీ ధరము పొంతదల్లిబావి,
పాతెనే శైలంబు పాదమూలంబునఁ
గల్లేటితో వృద్ధగంగ వారి
యుదయించెనే కొండ యుత్తరా శారసా
తలకుఁగి సప్తగోదావరంబు
జనియించెనే శిలోచ్చయము దక్షిణమునఁ
గణ్యవాహిని యుప్పు కడలికొమ్మ
పద్మగిరి తోడఁబుట్టు వేపర్వతంబు
బలసియుండునే యద్రకిఁబంచ లింగి
యట్టివీరభద్రాఖ్య మహాచలమున
కరుగుదెంచెను వింధ్యమదాపహారి.

—కాశీ. 3.

వీరభద్రేశ్వరావాసమైన యీ కొండకు దక్షిణోత్తర
కోణములలో రెండు జలకుండములు గలవు. అందు
దక్షిణముననున్న కుండమును భద్రతీర్థమనియు, ఉత్తర
ముననున్న కుండమును చక్రతీర్థమనియు నందురు.
గోదావరి మేటవేసినపుడు రెండును నామమాత్రా వశిష్టము
లైయుండును. చక్రతీర్థమునకు మీఁద భావ నారాయణ
స్వామి యాలయముగలదు. ఆ ప్రదేశమునందలి కొండ
కొన పెద్ద బావి యాకృతిగలిగి యున్నది. భద్రతీర్థము
మీఁద భద్రకాళి యాలయమున్నది. ఆ తీర్థము నుండియే
భద్రకాళిమాత యావిర్భవించెనని యచటివారు వాకొం
దురు. అది యథార్థమగుచో శ్రీనాథుడు పేర్కొనిన తల్లి
బావియదియే యగును. గోదావరీప్రవాహముచే నచటిమేట
కొట్టి కొనిపోయినపు డారెండు కుండములు వేర్పాటుగాఁ
గన్నట్టునని యచటివారు తెలిపిరి.

ఈ పర్వత పాదము నొరయుచు కల్లేటితోఁగూడిన
వృద్ధగంగనీరు ప్రవహించెననినాడు. పట్టినము దగ్గఱ
ఈ పర్వత పాదము మీదికి ప్రవాహపు వాలుగల ఏటి
కాలువయొకటి గలదు. ఆ కాలువ వాలు నీ నాడు ఏటి
గట్టు అడ్డివైచినది. దాని నచటివారు కడెమ్మకాలువ
యనియందురు. 'కల్లేరు' అనునదియదియే కావలయును.

గౌతమీ నదికి 'గంగ'యను వ్యవహారము శ్రీనాథు
రచనలోఁబలు తావులందుఁగాన వచ్చును. కల్లేరు గౌతమీ
ప్రవాహముతోఁ గూడి ప్రవహించెనట నా నాడు.

గౌతమీనది మహానందీశ్వరము దగ్గఱనుండియే
కొంత విశాలరూపము గలదియై, పట్టినక్షేత్రము దగ్గఱ
నుండి సప్తగోదావర రూపమునందుటకుఁ దగిన వెడల్పు
దాల్చినది. ఈ కొండకుత్తరమునఁ బాతాళ తలమునుండి
సప్తగోదావరి యుదయించెననినాడు. దక్షిణము ఫీమేశ్వర
ప్రతిష్ఠా సమయమునకు గౌతమీనది నచటికిఁ గొనిపో
వచ్చిన సప్తర్షులు, ముక్తకంఠములతో గౌతమీ గంగను
గొనియాడి, అంతఃప్రవాహముగా నిక్కడనుంచియే
గొనిపోయి నారేమో? చాని గోదావరి సప్తశాఖలుగా
విభక్తయైనది రాజమహేంద్ర వరము దిగువనుండియే.

ఈ చోటికి దక్షిణమున మూఁడాచుడల మేరలో కపి
శేశ్వరపురము దగ్గఱనుండి కన్వనది యుద్భవించినది.
అనది యర్కడినుండి అంగరపేకి, పాచుట్టు, గంగవరము
మున్నగు గ్రామముల మీఁదుగాఁ బ్రవహించి, గౌతమీ
నదిలోనుండి ఆత్రేయినదీశాఖ యుద్భవించినచోట
మరల గౌతమీలోఁగలిసినది. ఈ వీరభద్రగిరిని రాజ
మహేంద్రవరమునందలి పద్మగిరికిఁ దోఁబుట్టువునుజేసి
నాడు. పద్మగిరియనఁగా నీనాడు పుష్పగిరి లేక
పుష్కరగిరి యని వ్యవహరింపఁబడెడిచోటు. నేడు పట్ట
ణము బలిసి పర్వతారము గానరాదు. శ్రీనాథుని నాడి
రెండు కొండలు ఒక దాని కొకటి గానవచ్చుచునుండె
డివి. పద్మగిరిపై మార్కండేయ స్వామి పట్టినగిరిపై
వీరభద్రేశ్వరుడు నుండి గోదావరీ తీరమున నీ రెండు
తావులును బరచుపుణ్యక్షేత్రములై వెలసినవి. ఈ రెండు
శిఖరలను మధురముగ భావించి శ్రీనాథుడు నేత్రఖాద్య
మైన యొకచిత్రమును సృష్టించినాడు.

గీ. పంకజశ్శార్ధరము వీరభద్రగిరియు
నాంద్రభామకు పఱిరుహద్వయంబు
భువనచతుః కరంభ మంభోరుహాక్షి
గౌతమీగంగ ముత్యాల కంఠమాల.

—కాశీ. 3. 31.

ఈ పర్వతముఁజుట్టుకొని పంచలింగములుండునని నాఁడు. పోయిమాడఁగా నా పర్వతమునఁ బ్రాచీనమైన యీ వీరభద్రేశ్వరలింగము, అర్వాచీనమైన విశ్వేశ్వరలింగ మొక్కటియుఁదక్క మఱి యేలింగములును గాన రాలేదు. కాని దీని నెట్లు సరిపెట్టుకొనుటయా? యని యిట్లుహించితిని. పట్టినముమీఁద నుండెడి మహానందీ శ్వరుండు, పట్టినము క్రింద గోదావరి పశ్చిమ తీరమున తాళ్లపూడిలో నున్న తిలసోమనాథుఁడు, కుమారదేవములో నుండిన అనంత భోగేశ్వరుఁడు, రాజమహేంద్రవరమునందలి చూర్కండేయస్వామి, పట్టినమున కావలి యొడ్డున నాలుగు త్రోసులమేరలో రామగిరి దుర్గమునందున్న రామలింగేశ్వరుఁడు గూడ పంచలింగములై యాయద్రివి జుట్టుకొని యుండెనని సమన్వయము చేసికొంటిని. గోదావరీ ప్రవాహమునకు త్ర్యంబకాచలము తరువాత నారాధన యోగ్యమైన శివమూర్తులు మహానందీశ్వరమునుండియే ప్రారంభమగును. పట్టినమునకు రాజమహేంద్రపర మొరపాటిగ సన్నిహితతరము కావున నిట్లుహాచేసితిని.

ఈ పట్టిన క్షేత్రము పంచారామములతోడను, ఆంధ్రదేశమునఁ బ్రసిద్ధమైన వైపక్షేత్రములతోడను, పెనురటి శతాబ్దాలలో సమాస ప్రతిపత్తిగ భావింపఁబడుచుండినట్లులే కానన పద్యము తెలుపుచున్నది.

సీ. భీమాపురము డాకరేమియు [న] మాడాలు
గుడిపూండియుం బాలు కొలన వీర
భద్రేశ్వరంబున భావ పట్టునందాంబ్ర
పురిం బి [ద] పురమునం బరంగు చూబ
సుంటకాలాపురిం గౌతరంబునను నే
లీశ్వరంబునను వేగీశ్వరమున
విజయ వాటిక నుండ విల్లిని వేలుపూరం
గరమొప్ప గొంటూరంగడలిపల్లి
కనకవలయములు ఘనలోహవరదండ
ములు నఖండ దీపములునుం బెట్టి
మరలంబెక్కు గుడ్లుం బెలుపులు గొంటూర
నిలిపె మంత్రిమ [తి]ంపు భుజుండు.

ఈ శాసనముదత్య పెగడ సోమన పట్టిన శ్రీ వీరభద్రేశ్వర మహాదేవరకు అఖండ దీపము నెలకొలిపినపుడు ప్రతిష్ఠాపించిన శాసనము. ఇది రాజమహేంద్రవర వస్తుప్రదర్శనశాలలో లభించినది. ఇది క్రీ. శ. 1149 నాటిది. దీనిని బట్టి పట్టినమానాఁడు పంచారామములతోడను, బెజవాడ పితాపురము నున్నగు ప్రసిద్ధ వైపక్షేత్రములతో సమానమైన పుణ్య క్షేత్రముగా భావింపఁడెడిదని తెలియవచ్చుచున్నది.

న్యాయ, వైశేషిక దర్శనములు

తులపతి - చతుస్తంత్ర శ్రీ కె. సోమశేఖరశాస్త్రి

భారత దేశమునందనేక దర్శనములు బ్రభవించినవి. వానిలో నొకటి యద్వైత దర్శనము, మిగిలిన పన్నియు ద్వైతదర్శనములు. వీనిలో గొన్ని యాస్తికదర్శనములు. మఱికొన్ని నాస్తిక దర్శనములు. చార్వాక, బౌద్ధ, జైన దర్శనములు మూడును నాస్తిక దర్శనములు. “నాస్తికో వేద నిందకః” యను నభియుక్తోక్తిని బట్టి వేద ప్రామాణ్యము నంగీకరింపనివారు నాస్తికులు. వేద

ప్రామాణ్యము నంగీకరించిన వారాస్తికులు. అందాస్తిక దర్శనములనిట నిరూపించు చున్నారము. న్యాయ, వైశేషికములు, సాంఖ్య యోగములు, పూర్వోత్తర మీమాంసలు, నను నీ యాఱును యాస్తిక దర్శనములు. “కపిలస్య కణాదస్య గౌతమస్య పతంబువః! వ్యాసస్య జైమినేశ్చైవ దర్శనా నిషడేవహి” అను నార్యోక్తిని బట్టి యాస్తిక దర్శనము లారు రకములుగ నున్నవి.

శైవము, వైష్ణవము, శాక్తము మున్నగునవి యాగమములు. దర్శనమన “దర్శయతీతి” దర్శనమ్, అనువుత్పత్తిని బట్టివస్తు తత్వమును, మనకు గోచరింపజేయునది యని యర్థము. ఆగమమన ‘మిత్రపదాగమః’ యను నార్యోక్తిని బట్టి, సుహృద్భావముతో పేదమునందు జెప్పబడిన శివ కేశవుల యారాధనమును నిరూపించు గ్రంథరాశి. పేదవిరుద్ధములగు బౌద్ధాద్వైతములం దాగమ శబ్దము పొసగ నేరదు. అందు న్యాయ వైశేషిక దర్శనముల దొలుత దెలిసి కొందము. న్యాయ దర్శనమునకు గర్త గౌతముడు. ఈతడు తన దర్శనమునం దిట్లు జెప్పుచున్నాడు.

“దుఃఖజన్మ స్రవృత్తి దోషమిధ్యా జ్ఞానా నాము
త్తరోత్తరాపాయే తదనంతరా పాయాదపవర్ణః”

దుఃఖము నశించుటయే పరమ ప్రయోజనమనియు, నీదుఃఖము నశించుట, జన్మరాహిత్యము వలన గాని కాజాలదనియు, స్రవృత్తి పోయిన కాని జన్మరాహిత్యము సిద్ధింప దనియు, స్రవృత్తికి మూలములగు రాగద్వేషాదులు నశించినకాని, స్రవృత్తి పోజాలదనియు, రాగద్వేషాదులు మిథ్యాజ్ఞాన పూర్వకములగుట వలన మిథ్యాజ్ఞానము పోవలయుననియు, నీ సంసారమునకు నజ్ఞానమే మూలము కాన నది తొలగిన నీ దుఃఖములు నశించును. తత్త్వజ్ఞానము వలన కాని మిథ్యాజ్ఞానము నశింపదు, కాన తత్త్వజ్ఞాన మావశ్యకము. ఈ తత్త్వజ్ఞానము బ్రమాణములను, బ్రమాణాను గ్రహారముగు తర్కమును నాధారముగ దీసికొని విచారమొనరించినకాని కలుగనేరదు. కాన ప్రమాణ నిరూపణ మావశ్యకము. ప్రమాణమన బ్రమాసాధనము. ప్రమయన యధార్థమగు జ్ఞానము. కాగా యధార్థజ్ఞానసాధనము బ్రమాణమని యర్థము. ఈ ప్రమాణము ప్రత్యక్షమనియు సనుమానమనియు, నాగమ మనియు, మూఢురకములుగ నున్నది. ఉపమానమునుగూడ బ్రమాణమని గొంద అనుచున్నారు. కావుననే గౌతముడు న్యాయదర్శనమున మొదటి సూత్రమున “ప్రమాణ, ప్రమేయ” అని ప్రమాణముతో నారంభించెను. ఈ దర్శనమునకు న్యాయదర్శన మను పేరు. న్యాయమును నిరూపించుటవలన గలిగినది. న్యాయ

మనగా, పంచాయపముల యొక్క సముదాయము. ప్రతిజ్ఞా, హేచూ, దాహరణ, ఉపనయ, నిగమనములు అయిదును నచయపములు. అనుమానము స్వార్థమనియు బిరార్థమనియు ద్వివిధము. పరుసకు స్థాపితోధ సాధనమగు ననుమానము, పరార్థానుమానము. ఈ పరార్థానుమానము న్యాయములనుగాని సిద్ధింపదు. దార్శనికులు దలచుగ పరార్థానుమానమునే యుపయోగింతురు. కాన న్యాయము స్వదర్శనములందును నావశ్యకము. పైన జూపిన ప్రమాణములచే, ప్రమేయమును విచారింపవలయును. ప్రమేయమన, ప్రమా విషయము. ప్రమయనగా యధార్థ జ్ఞానము. కాగా ప్రపంచమంతయు బ్రమేయమే యగుచున్నది. కాగా ప్రపంచ స్వరూపమును సప్రమాణముగ నిరూపించునది న్యాయదర్శనము. వైశేషిక దర్శనము నిట్టిదియే. ఈ దర్శనమునందు విశేషమను పదార్థమును అధికముగ సంగీకరించుటచే నీ దర్శనమున కీ పేరు వచ్చినది. ఈ రెండు దర్శనములును చాలవలకు గలిసిపోవును. కావుననే నవ్య తార్కికు లీ రెండుదర్శనములను గలిపి తర్కశాస్త్రమని పేరు పెట్టెరి. తర్కశాస్త్రం తె, ప్రతిపాద్యతె, అస్మిన్, అనువ్యుత్పత్తిని బట్టి పదార్థనిరూపణపరమగు శాస్త్రము తర్కశాస్త్రము. ఇందు ప్రవృత్తిగతకర్మ సామాన్య విశేష సమవాయ అభావ రూపములగు నేడు పదార్థములు నిరూపింపబడినవి. అందు పృథివీ జల తేజో వాయు గగన కాలాదిగాత్య మనస్సులను తొమ్మిదియు ప్రవృత్తిములు. ఈ ప్రవృత్తిములు గుణము మున్నగు పదార్థముల కాశ్రయములు. వీనిలో పృథివీజల తేజోవాయువులు, నిత్యములనియు, ననిత్యములనియు. రెండు రకములు. వానిలో పరమాణు రూపములగు పృథివీజల తేజోవాయువులు నిత్యములు. వీనివలననే స్థూలములగు పృథివీ తేజోవాయువులును, సూక్ష్మాణు, రసన, చక్షుస్సు త్వక్కు శ్రోత్రము నను నింద్రియములును బుట్టుచున్నవి. పరమాణువులు అతేంద్రియములు సతతము చరించునవియు నగుచున్నవి. అట్లు సతత సంచారముగల యీ పరమాణు లొకప్పుడు పరస్పరము గలియును. దాని వలన త్ర్యణుకము మున్నగు పృథివ్యాది మహాభూతములు జన్మించును. దీనినే సర్వాది

యందురు. ఇట్లు కొంతకాలమేగిన పిదప మఱల నీ పరమాణువులందు విలక్షణమగు క్రియ బుట్టును. దాని వలన పరస్పరము గలసిన పరమాణువులు విడిపోవును. తోడనే ద్వ్యణుకము నశించును. దానివలన త్ర్యణుకాది స్థూలధాతములు నశించును. దీనినే ప్రలయమందురు. ఈ ప్రలయమునందును నిత్యములగు పరమాణువులు నాకాశము కాలముదిక్కు నాత్మమనస్సులు మాత్రము నశింపవు. ఈ ద్రవ్యములయొక్క స్వరూపమును లక్షణమును సప్రమాణముగ విచారింప వలయును. ఆ విచారము వలన నాత్మమనస్సుల స్వరూపమును దెల్లమగును. సరియగు విచారమును జేయని నాడాత్మ స్వరూపము దేటపడదు. అత్మస్వరూపము దుర్గాహ్యమగుట వలననే దేహమే యాత్మయని కొందఱును, నింద్రియము లాత్మయని గొందఱును. మనసునే యాత్మయని కొందఱును ననుచున్నారు. ఇట్టి యెడ సరియగు విచారము జేయని యెడల తత్వజ్ఞానమునకు బదులు మిథ్యాజ్ఞానమే దృఢమగును. దేహమే యాత్మయనునెడ దేహము నశించును గాన యాత్మయు నశించును. పరలోకమునకేగితి యాత్మ లేనినా డీ యజ్ఞాదికర్మలు ప్యర్థమగును. అపుడే హిందూ మతమునకు మూలమగు వేదము ప్యర్థమగును. ఏ మతము వారై నను దమ మతమునకు మూలమగు గ్రంథమును కాదను వారుండరు గదా. ఇట్లు దేహాత్మవాదము పొసగనేరదు. ఇక నింద్రియాత్మ వాదమున, మనము కంటితో నొక పస్తువును జూచిన పిమ్మట దైవపశమున నా కన్ను నశించినను, “యోహంఘట మద్రాక్షిమి, సోహమిదాసీంస్మరామి” ఏ నేను ఘటమును జూచితినో, ఆ నేను ఇప్పుడా ఘటమును స్మరించుచున్నాను, అను నీ విషయము పొసగనేరదు. ఎందువలన నందురేని యనుభవ స్మరణములు సమానాధికరణములు. అనగా ననుభవించిన వానికే స్మరణము జనించును. కాని ఒకడనుభవించినదాని నింకొకడు స్మరించుట సరిపడదు. కాగా ననుభవించిన కన్ను నశించినందున పైన జెప్పబడిన స్మరమెట్లు పొసగును. కాన నింద్రియాత్మ వాదమును సరికాదు. ఇక మనసే యాత్మయను వాదము మిగిలినది. ఇదియు సరిరాదు. రూపమును, ఘటపటాది పస్తువులను గ్రహించుటకెట్లు చక్షురింద్రియము సాధనమగు

చున్నదో, అట్లే సుఖదుఃఖముల ననుభవించుటకును ఒక సాధనముండవలయును. రూపాదులు బాహ్యములు గాన వీనిని గ్రహించు సాధనముగూడ బాహ్యమే యగు చున్నది. సుఖదుఃఖములు ఆంతరములు. వీనిని గ్రహించుట కాంతర సాధనమే యుండవలయును. దీనినే యంతఃకరణమని, మనస్సనియు అందురు. ఇది యాత్మకు రాజునకు మంత్రివలె సర్వకాలములందును సహకరించు చుండును. ప్రభుతుల్యమగు నాత్మను విడిచి మనస్సకాని, మనస్సను విడిచి యాత్మకాని యే కార్యమును చేయజాలవు. కాగా నీ మనసు నాత్మయనిన యెడల దీనికింకొక యంతఃకరణము నంగీకరింప వలయును. అంతకన్న నీమనస్సునే యంతఃకరణమనియు, నాత్మ దీనికి ప్రభువనియు నంగీకరించుట యుక్తము. కాగా దేహేంద్రియ మనస్సులకన్న నాత్మ వేఱని తెలుప బడుచున్నది. ఈయాత్మ నిత్యము నిరవయవము సర్వవ్యాపకమును నగుచున్నది. బుద్ధి సుఖదుఃఖేచ్ఛాద్వేష ప్రయత్న ధర్మాధర్మ సంస్కారములను నీ తొమ్మిదియు నాత్మయొక్క యసాధారణ గుణములు. వీనిలో ధర్మాధర్మ సంస్కారము లాత్మకు శరీర సంబంధమున్నను లేకున్నను సంస్కారమున్నంత కాలముండును. బుద్ధి సుఖదుఃఖేచ్ఛాద్వేష ప్రయత్నములు మాత్రము శరీర సంబంధమున్నపుడే యుండును. రాజునకురాజ్యమున్నపుడే సచివ సంబంధముండునటులు మనస్సంబంధముగూడ సంసారమున్నంత వఱకు నాత్మకుదప్పదు. తత్త్వజ్ఞానము వలన మిథ్యాజ్ఞానము నశించిన నీ శరీరసంబంధ మాత్మకు నశించును. మఱల శరీరమునుగ్రహింప బనిలేదు కాన పదభ్రష్టుడగు ప్రభువును మంత్రి మున్నగు ననుచర వర్గము విడిచినట్లేయాత్మను బుద్ధ్యాది గుణములుమానసము విడిచిపెట్టును. వీనిలో బుద్ధ్యాదులు నశించిపోవును. మనస్సు మాత్రము నశింపదు. కాని ఆత్మవలె స్వతంత్రముగ కాలము నాశ్రయించి వ్యాపార రహితమై యుండును. న్యాయమతము నందీశ్వరు నంగీకరింతురు. వైశేషికు లీశ్వరునిగురించి యుదాసీనులు. దుఃఖద్వంసము మోక్షమనియు, దత్త్వజ్ఞానమువలన దుఃఖము నశించుననియు నీ రెండు మతములవారు నంగీకరింతురు. ద్రవ్యగుణ కర్మలు మూడును సర్వలోకానుభవ సిద్ధములు.

సామాన్య విశేషసమపాయములు మాత్రము వైశేషిక దర్శనమున మాత్రమే ప్రసిద్ధములు. ఇర ఖాపమును సప్తమ పదార్థమును కొందఱంగీకరింతురు. వారి మతమున నీ యఖాపము, ప్రాగఖాపమనియు బ్రభ్యంసాఖాపమనియు, నన్యోన్యాఖాపమనియు, నత్యంతా ఖాపమనియు నాలుగు రకము లగుచున్నది. మఱికొందఱు

యథాపమును సప్తమ పదార్థముగ నంగీకరింపరు. “ఖావాంతరమ ఖావోహిక యాచిత్తుప్యపేక్షయా” అను నార్యోక్తిని బట్టి యథాపము అధికరణ స్వరూపమేయగుచున్నది. ఘటమునందుండెడి పటాఖాపము ఘటముకన్న వేఱు కాజాలదు అని వీరి మతము.

కదళీపుర దేవాలయము, పెదకళ్లేపల్లి

శ్రీ కొడాలి వెంకట వీరభద్రరావు

కృతయుగంబునఁ బ్రజాపతులలో నొకఁడగు కశ్యప సవతుల కలహకారణముగా కద్రువ కుమారులైన అష్టమహానాగములు పితామహుడైన కమలభవుననుజ్ఞాతులై, జనవివర్జితమైన ఈ కదళీపన పరిచ్ఛేదమైన బ్రహ్మావర్తము నీక్షించి అటనొకశిలావేదిక నిర్మించి ఈ శాన్యదిక్కున నొకగోముఖాకార సరోవర మేర్పరచి, ఒక కుభముపూర్తమున కళాధరు ప్రతిష్ఠించి అది మొదలతిభక్తి శ్రద్ధలతో శివు నర్పించుచుండఁ గొంత కాలమునకుఁ దమ తండ్రి కశ్యపుఁ డాత్రేయాది మహర్షియుతుడై తీర్థయాత్రల నలుపుచు నటకేతెంచి కుమారులకుఁ బంచాక్షరీ నువదేశించి చనె. అంత వారతిభక్తి నా నీలకంఠమెప్పించి శాపవిముక్తులగుటయేగాక సూక్ష్మరూపంబుల వారును, కాలకంఠుడును చిరస్థాయిగా నుండి తీర్థయాత్రల సకల చునోభీష్టముల నెరవేరునటులను వరంబొసంగ బడియె. మరియు నీ అష్టమహానాగుల నామతీర్థములతో మిళితమైన నాగగుండము చిరస్థాయిగా నుండునటుల నా నాగేశ్వరుచే వరంబొసంగ బడినదై “కదళీపురమను” పేర దివ్యక్షేత్రమై వర్ధిల్లినది. మరియు మణికర్ణికా తీర్థమువలెనే ఈక్షేత్రమున జీవ సదులతో నొకటైన కృష్ణానది యత్తర వాహినియై ప్రవహించుటచే నిది “దక్షిణకాశి” విరుదొందినది. ఇదిగాక ఈక్షేత్రమున బలిపక్రవర్తి మొదలగు పురాణపురుషులచే, తపమాచరించి తరించిన స్థలములు తీర్థములుగా

వెలసి యాత్రికుల సకల చునోభీష్టముల నెరవేర్చుగల తీర్థములుగలవు.

పసిష్ఠుని నిగ్రహించిన విశ్వామిత్రుఁ డటఁ దపంబుఁ జేసి బ్రహ్మర్షితత్వమంద గల్గెననుట బ్రసిద్ధము. మరియు శ్రీ దుర్గా నాగేశ్వరు సనుజ్ఞాతుడైన గాధినందనునిచే క్షేత్రపాలకుడైన శ్రీ చుదన గోపాలస్వామిని ప్రతిష్ఠింపబడిన క్షేత్రమై ముప్పదిమూడుకోట్ల దేవతలచేతను, సరులచేతను అర్చింపబడుచుండి కలియుగ ప్రారంభమైన కొంతకాలమునకు భూగర్భితమై, అరణ్య ప్రదేశముగా మారి సరుల తెలుకపడకుండెను. ఇట్లు కొంతకాలమైన పిమ్మట భగవంతుడగు శ్రీ దుర్గా నాగేశ్వరస్వామి భర్తుల సుద్ధరించు తలంపున పునరుద్భవ మగుటకు పూర్వమొర రాత్రి చల్లపల్లి సంస్థానాధిపతులై సట్టియు దైవభర్తులగు యార్లగడ్డ పెదఅంకినీద్రుభువునకు స్వప్నమునఁ గానుపించి తాను వెలసిన కదళీపురము సుద్ధరించవలసినదిగానుజ్ఞయిచ్చిన, నది శిరసాపహించి పరిపూర్ణశివపూజాధురంధరులగుటచే పూర్వాగమ సాంప్రదాయ బద్ధముగా ఆలయప్రాకారాది గోపురములకట్టించి, అష్టతీర్థ సమన్వితమైన నాగగుండమును తిరిగి గోముఖారముగాపునరుద్ధరించి అప్పటినుండి వారిచేతను, క్షేత్ర నివాసులచేతను, తీర్థయాత్రా వరులచేతను, నిత్య ధూప దీపనైవేద్య మాసోత్సవ, వార్షికోత్సవములచే మహావైభవముగా జరుగుచునుండిన పుణ్యక్షేత్రమై వున్నది.

మరియు సుమారు ద్విశత పర్వములకుఁ బూర్వము, అపరమధ్యాహ్నంబు లనఁదగిన మహానియులగు శ్రీ విష్ణు శ్రీరఘతీంద్రుల వారిచే ప్రసన్నాంజనేయ ప్రతిష్ఠ కాబడి మత త్రయమేకీభవించజేయు నట్టి క్షేత్రమై “దక్షిణకాశి” యని. “కదశీపురమని” ప్రసిద్ధి కెక్కియున్నది.

ఇట్టి క్షేత్రములోగల శ్రీ స్వామివార్లకు నిత్యారాధనోత్సవములకును, పోషణకును, శ్రీ సంస్థానాధీశుల

చేతను, తదితర భక్తులచేత నీయబడిన ఈ నాములు గలవు. అందు ముఖ్యముగా ఈ కదశీపురమున వెలసినట్టి శ్రీ దుర్గానాగేశ్వరస్వామివారికి సుమారు య 600- ఎకరములు ఈనాము కలిగి ఆంధ్రదేశములో ప్రసిద్ధి కెక్కిన దేవళములలో మూడవదై ప్రాముఖ్యము పొందియున్నది.

శ్రీ విద్య

శ్రీ నోరి నరసింహశాస్త్రి

జగద్గురు శ్రీ కల్యాణానందభారతీస్వామివారు

నారాయణ సమారంభాం వ్యాసశంకర మధ్యమామ్ కల్యాణా నందపర్యంతాం పంచే గురుపరంపరామ్.

శ్రీ విద్యావైభవములో ఏయణుమాత్రము నాకు భాసించినను అందుల కంతటికి హేతుభూతు లైనవారు అన్మద్గురుపరేణ్యులగు శ్రీ విద్యాశంకర పదమావేశ ప్రకాశిత జగద్గురు శ్రీ కల్యాణానంద భారతీస్వామి పూజ్య పాదులవారు. అట్లుగుటచే ఈ వ్యాసపరంపరను శ్రీ గురువుల సంక్షేప చరిత్రము దారు రచించిన ప్రధాన గ్రంథములు కావించిన లోకసంగ్రహ కార్యములు పఠించుటతో నారంభించుట ఉచితముగా స్ఫురించినది.

ద్వాపరాంతమందు శ్రీరఘష్టద్వైపాయన వేదవ్యాసులు అపతరించి వేదవిభాగ మొనర్చి మహాభారతము పురాణములు అపతరింపజేసి స్వయముగా బ్రహ్మ సూత్రములు సంధానించి జైమినిచే ధర్మసూత్రములు నిబంధింపజేసి సర్వతోముఖముగా వైదికధర్మము ప్రపర్తింపజేసిరి. ఆ పిమ్మట కొంతకాలమునకు బౌద్ధాదికములైన అపైదికమతముల ప్రాబల్యముచే వేదాంత విజ్ఞానమును సర్వ కర్మసంన్యాసమును అపమార్గములు వట్టినది. అప్పుడు శ్రీ విద్యాశంకరు లవతరించి తమ ప్రస్తావనత్రయ భాష్యముచే దిగ్విజయ మొనర్చి సరియైన

మార్గము నిరూపించి తురీ యాశ్రమమునకు ఆదివృత్తి యొన్నత స్థానము ప్రతిష్ఠించిరి.

ఆ పిమ్మట ఇప్పటికి రమారమి ఆరు శతాబ్దముల క్రిందట పరమతస్థుల ఒత్తిడిచేత వేదోక్త కర్మలు అనుష్ఠించుట కష్టతరమై, వేదార్థము విస్మృత ప్రాయ మగుచుండగా, శ్రీ విద్యారణ్యులవతరించి వేద విద్వాంసులను ఏకముఖము గావించి వేదభాష్యము రచించి శ్రీ విద్యానగర సామ్రాజ్యస్థాపనకు మూలస్తంభాయ మానులై నిలిచి వేదధర్మము బహుముఖములుగా నుద్ధరించిరి. ఈ విధముగా వేదాంతములను శ్రీ విద్యాశంకరులును, వేదములను శ్రీ విద్యారణ్యులును ప్రమాణ భూతమగు మార్గముల పరిష్కరించిరి.

వైదిక కర్మలకును వేదాంతవిష్మకును దేహశీ ప్రాయమైనది శ్రీవిద్యోపాసనము. కర్మిష్టులైనవారు ఉపాసనాబలముచే వేదాంతవిష్మకు అధికారులగుచున్నారు. సర్వకర్మ సన్యాస మొనర్చిన యతీశ్వరులకును శ్రీ విద్య ఉపాదేయమై మోక్షహేతు వగుచున్నది. యోగులైన గృహస్థులకే కాక తురీయాశ్రమములగు యతులకుగూడ ఉపాసనము ఉపాదేయమై యున్నది. ఉత్తమ మైన ఉపాసనమునకే శ్రీవిద్య యనిపేరు.

శ్రీవిద్యాశంకరులను అదిశంకరుల దీక్షానామమందే కాక వారు భారతదేశము నాలుగు మూలల ప్రతిష్ఠించిన భారత్యాది పీఠముల వలనగూడ, వారికి గల శ్రీవిద్యా నిష్ఠ విశదమగు చున్నది. అట్లే శ్రీవిద్యారణ్యుల ప్రతాపనామ మందే కాక వారు ప్రతిష్ఠించిన శ్రీవిద్యా నగర మందును శ్రీ విరూపాక్ష దేవాలయాదు లందలి అష్టనాగయుత శ్రీ చక్రరాజ ప్రతిష్ఠల చేతను వారలకును శ్రీవిద్యయందు గల అభిమానము ద్యోతమగు చున్నది. ఐనను ఆ మహాపురుషు లిరువురును ప్రత్యేకముగా శ్రీవిద్యా ప్రపర్రనకై ఎక్కువ శ్రమపడలేదు. దానికి కారణము వారి కాలములో శ్రీవిద్య అపమార్గములు పట్టియుండక దక్షిణమార్గమున విస్తారముగా వ్యాప్తిగాంచి యుండుటే.

కాని శ్రీవిద్యారణ్యుల యనంతరమున క్రమ క్రమముగా శ్రీవిద్యోపాసన వీనికి సాంకర్యము ప్రవేశింప సాగినది. దాని నామమే శ్రీవిద్యగా మారిపోయినది. వామాచారము గాడ గాఢముగా అలముకొన నారంభించినది. దాని ననుష్ఠించు వారు కుతంత్రములను, ప్రక్షిప్త భాగములున్న ఇతర తంత్రములను ప్రమాణములుగా గ్రహించి వేదమార్గ బాహ్యులు కాజొచ్చిరి. వైదికమార్గ నిష్ఠులకు శిష్టజనులకు దాని స్వరూపము తెలియ కుండుటచే అద్దనియెడ దూరబుద్ధి ఏర్పడ సాగినది. దాని నాచరించు వారికిని అపమార్గ గమనముచే బహు ప్రమాదములు సంభవించు చుండుట ప్రత్యక్షముగా చూచుచున్న ఆస్తిక జనములకు దానియెడ భీతి కలుగు చుండెను. పరులపై ప్రయోగము లాశించు వారికిని ఉచ్చాట నాదులచే ధన మూర్ఛించు వారికిని మంత్రశాస్త్ర మను పేరుతో అది ప్రధానాశ్రయ మైనది.

ఉత్తమస్థితి నందగోరు సర్వపద్ధతుల వారును సర్వా శ్రమస్థులును అనుష్ఠింపవలసిన శ్రీవిద్య సత్సంప్రదాయభ్రష్ట మవుచున్న సమయములో శ్రీకల్యాణానంద పూజ్యపాదులవతరించిరి. వారి గురువులును శ్రీశృంగేరి విరూపాక్ష శ్రీ పీఠాధిపతులును ఐన శ్రీ బోధానంద భారతీ పూజ్యపాదులు గృహస్థా శ్రమములో మహాగ్ని చయనాంత క్రతువు నొనర్చి విరక్తులై

సన్యసించిన పుణ్యమూర్తులు. వారు గృహస్థులై యున్నప్పుడును, యత్యాశ్రమము గ్రహించిన పిమ్మటను, శ్రీవిద్యాచరణము లోకమునంద పవమార్గము పట్టుచున్నదని నిర్దేదమంది, దాని నుద్ధరింప బహువిధముల నుద్యోగించిరి. వారట్లు నాటిన పవిత్ర బీజమే వారి ప్రియాంతేవాసు లగు శ్రీ కల్యాణానంద భారత పూజ్య పాదుల రూపమున మహావృక్షమై శ్రీవిద్యా దక్షిణ ఫలములను లోకమునకు విస్తారముగా ప్రసాదించ గలిగినది. శ్రీవిద్యా ప్రపర్రనమునకు వారు కావించిన బహుముఖ కృషిని ముందు వివరించెదను.

విద్యా ప్రపర్రనమునకు మూలభూతమైనది శిష్య సంతతి. శ్రీచరణులు శ్రీవిద్యాదీక్ష ప్రసాదించిన శిష్యులు అన్ని యాశ్రమము లందును చాతుర్వర్ణ్యము లందు సహస్రాధికముగా నున్నారు. వారందరు ప్రధానముగా మోక్షసాధనమైన విద్యగా శ్రీవిద్యాదీక్ష గ్రహించిన వారే కాని కేవల లౌకిక ఫలాపేక్షతో గ్రహించినవారు కారు. వారి హృదయములలో శ్రీదేవి ప్రతిష్ఠింపబడి అధిష్ఠించి యున్నది. కొందరు శిష్యులున్నను ఇందులో నొక్కరి కేనియు ఎట్టి ప్రమాదము సంభవించు కుండుటే శ్రీ వారి అమృతహస్తమునకును సంప్రదాయకుద్ధికిని తార్కాణము. శ్రీవిద్యయెడ లోకసామాన్యమునకు భయము తీరుటే కాక భర్తీ కుదిరినది.

శ్రీపాదులు తమ శిష్యులలో అర్చనాభిలాషు లగు శతాధికులకు చరములైన శ్రీచక్రరాజములు ప్రతిష్ఠించి అనుగ్రహించి యున్నారు. శ్రీచక్రానురోధము లైన ఇతర చక్రరాజములును అనేకము ప్రతిష్ఠించి ప్రసాదించిరి. అందువలన శతాధికులగు శిష్యుల పవిత్ర గేహములలో శ్రీదేవి బహురూపముల గురూపదిష్ట దక్షిణ మార్గమున నర్చల నందుచు పరదాయునియై వెలసి యున్నది.

అంతేకాక శ్రీవారు అనేక ఊత్రములలో శ్రీదేవ్యాది దేవతాకోటి స్థిరప్రతిష్ఠలు కావించి యున్నారు. అందులో గుంటూరు పట్టణములో వారు ప్రతిష్ఠించిన శ్రీదేవ్యధిష్ఠితమైన మహానారాయణ యంత్రరాజము అగ్రగణ్యమైనది. పైకి కనిపించెడి విగ్రహమూర్తిని లోక మేమని పిలుచు

చున్నను, భూగర్భములో ప్రతిష్ఠించిన చక్రరాజస్వరూప మేదో వారికిని వారి యత్యంత ప్రయాంతే వాసులకు గాక ఇతరులకు తెలియరాని రహస్యము. ఈ విధముగా వారిన్నియో చర స్థిర ప్రతిష్ఠలు కావించినను అవి యన్నియు వైదిక చూర్ణమున కావింప బడినవేకాని, పాంచరాత్ర వైఖానసాగమములమీదగాని తైవశాక్తాగమములమీదగాని అధారపడినవి కావు. మరియు వారు నూతన ప్రతిష్ఠలు చేయుచేకాక మహానంది మొదలగు మహాక్షేత్రములలో జీర్ణోద్ధారములు, అనితరసాధ్యములై యుండ. వారవి శాస్త్రీయముగా ఉద్ధరించి పునః ప్రతిష్ఠ కావించియున్నారు.

శ్రీవిద్యను గూర్చి వారు కావించిన మహోపన్యాసములు అసంఖ్యాకములు. వాచాచార్య స్వరూపము నిరూపించి దాని దోషము నుద్ఘాటించుచు వారు ప్రచురించిన గ్రంథములు శతాధికములు. శ్రీవిద్యాచరణమున దక్షిణాచారమును ప్రవర్పించు గ్రంథము లనేకము వారు

ప్రకటించిరి. వానిలో శ్రీవిద్యాదర్శనము, శ్రీమాతృకాదర్శనము, శ్రీయాగసూత్రము, శ్రీచక్ర దర్శనము, పూర్ణమీమాంసాదర్శనము, బ్రహ్మకల అను సూత్రగ్రంథములును, సంధ్యాకళ, తంత్రజ్యోత్స్న అనేడి నిబంధన గ్రంథములును, శ్రీయాగానుక్రమణిక, మహారుద్రయాగత్రయమును అనేడి అనుక్రమణికలును, శ్రీకల్యాణ, శ్రీకలయను లలితారహస్య నామమునకు అపూర్వమగు భాష్యమును అగ్రగణ్యములు.

పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయ చ దుష్టుతామ్ ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే.

అని కదా శ్రీ భగవానుని ప్రతిజ్ఞ! శ్రీవిద్యను అపమార్గములనుండి పరిహరించి దక్షిణమార్గమున ప్రవర్తించ జేయుటకు సంభవమందిన అవతారపురుషులు శ్రీకల్యాణానందభారతీస్వామి పాదులు. ఆరాధకులకు కలికల్మష హరమని పూజ్యపాదుల సంగ్రహచరిత్ర ప్రదర్శించుచున్నాను!

శ్రీకృష్ణుడు కర్ణునితో సాగించిన మంతనాలు

శ్రీ పురాణవంశ రామమూర్తి

శ్రీకృష్ణుడు కర్ణునితో సాగించిన మంతనాలు

కర్ణా : సువృష వేచవిధులై న బ్రాహ్మణులను ఆరాధించావు. సంయమ నియముడవై తత్వజ్ఞానార్థివై నీ సందేహాలను వారిద్వారా నివారించుకొన్నావు. ధర్మసూక్ష్మ విషయజ్ఞుడవై నీ నీచ సర్వసిద్ధాంతాలూ తెలుసు. కానీనుడూ సహోధుడూ అనే పేర్లతో కన్యకాపుత్రులు వ్యవహరింపబడతారు. అకన్య ఎవరిని పెండ్లాడితే వారే ఈ శిశువుకు తండ్రి అవుతారు. (పెండ్లి కాకుండానే ప్రసవించిన బాలిక కొడుకుని కానీనుడంటారు. పెళ్ళికి ముందే గర్భవతియై వివాహానంతరం ప్రసవిస్తే ఆ బాల సంతానాన్ని సహోధుడు అంటారు).

సువృషాడా ఇలానే కుంతి కన్యకగా ఉండగా జన్మించావు. కనుక పాండుసందసులలో అగ్రజుడవై సింహాసనార్హుడవు బౌతావు. అందువల్ల ఇటు పితృ వర్గీయులైన పాండవులూ, మాతృవర్గీయులైన వృష్ణి

వంశీయులు నీ వెనక నిలబడతారు. సువృష నాతో వస్తే పాండవులకు కర్ణుడు కౌంతేయుడని తెలుస్తుంది. ధర్మరాజుకంటే నువ్వే పెద్దవాడవు. కనక పాండవులు ఉపపాండవులు మహావీరుడైన అభిమన్యుడు నీ పాదాల మీద వ్రాలుతారు. వారే కాదు వారి సహాయార్థమొచ్చిన మహారాజులు రాజకుమారులు అంధక వృష్ణివంశ వీరులు నీ పదపద్మాలముందు నమ్రశీర్షులై నిలబడతారు. అనేక దేశాధీశులు, రాజకన్యలు, ఓషధి బీజ రత్నరాసులూ, స్వర్ణ రజిత మృణ్మయ కలకాలూ, నీ అభిషేకార్థం తెస్తారు.

చతుర్వేద పారంగతుడూ విద్యుక్తకర్మ నిరతుడు విశుద్ధ వర్తనుడు పాండవ పురోహితుడూ అయిన ధౌమ్యుడు నీ శ్రేయస్సు కోసం దివ్యాగ్నిలో పవిత్ర హోమం చేస్తాడు. ఆ మహాపురుషుని మంత్రపూతవాణి నీ అభిషేక కార్యక్రమాన్ని నిర్వహిస్తుంది. పురుష శ్రేష్ఠులైన పాండవులూ ద్రౌపదీసుతులూ పాండాల చేది

దేశాధీశులూ చూస్తూండగా మహారాజు సింహాసనంమీద నీకు అభిషేకం జరుగుతుంది. ధర్మనందనుడు యువ రాజై నీ వెనుక నిలబడి వింజాయర వేస్తాడు. భీమ సేనుడు వెల్లగొడుగు పడతాడు. కింకిణీజాల సహస్రాలతో మధుర నిస్వనం చేస్తూ శ్వేతాశ్వాలతో నడిచే నీ రథానికి అర్జునుడు సారథి. అభిమన్యుడు నీ సేవలోనే ఉంటాడు. నకులసహదేవులు ద్రోపదేయులు పాంచాలరాజులు మహారథి శిఖండి నీ అడుగుజాడల్లో నడుస్తారు. అంధక వృష్ణివంశ వీరులతో నేనుకూడా అనుసరిస్తాను. దశార్హ వంశీయులు దశార్హవీరులూ నీ పరివారంలో ఉంటారు. ఆవిరళ జవహోమ తత్పరుడవై సోదర కౌంతేయులతో సామ్రాజ్యభోగా లనుభవించు. ఆంధ్ర ద్రవిడ కుంతల తాల చర చూచువ వేణుపదేశీయులు నీ సేవలో అగ్ర గాములు అవుతారు. వందిమాగధి సూరజనులు భవదీయ యశోగాన కైవారాలు సాగిస్తారు. పాండవులు నీ విజయగాధలను ఉద్ఘోషిస్తారు.

కౌంతేయా శోభామయ తారా పరివృతుడైన శశాంకు నిలా నువ్వు సోదర సహితుడవై రాజ్యపాలనం చేసి కన్న తల్లికి సంతోషం కల్గించు. ఈనాటినుండి నీ నిజ సోదరులతో స్నేహపూర్వకంగా ప్రవర్తించు. నీ మిత్రులు నీకు ప్రసన్నులౌతారని శత్రువులు నిహతు లౌతారని ఆశీర్వాదిస్తున్నాను. అని వివిధ రాజు ధర్మార్థ విషయజ్ఞుడైన వాసుదేవుడు కర్ణునితో భాషించిన విషయాలను వివరించి సంజయుడు ధృతరాష్ట్రుని కుతూహలాన్ని గమనించి అనంతర విషయాలు చెప్పబోతున్నాడు.

కృష్ణా పరమసత్యాన్ని సౌహార్దంతో హితవుగా నువ్వు నాకు చెప్పావు. నువ్వు చెప్పినట్లు నేను కౌంతేయుడనే. శాస్త్ర ధర్మానుసారం పాండు పుత్రుడనే. కుంతి దేవి కన్యకగా ఉండగా సూర్యభగవానుని అనుగ్రహం వల్ల నన్నుకని ఆయన ఆజ్ఞానుసారం నన్ను నదిలో విడిచింది. నేను పాండునందనుడనే అయినా కుంతి నా యోగక్షేమాలు విచారించకుండా వదిలేసింది. అదిరథుడనే సూతుడు నన్ను తీసి తనభార్యకు అప్పగించాడు. ఆ రాధ అత్యంతప్రేమతో నన్ను పొత్తికట్టి ఉంచుకొని పాలిచ్చి పోషించింది. ధర్మవిదుడైన నేను ఈ సమ

యంలో ఆమె మాతృత్వాన్ని కాదనలేను. వారితో పుత్ర భావంతోనే ఉంటున్నాను. అశ్వదే జాతకర్మచేసి ధర్మానుసారం నాకు వసుషేణుడనే పేరు పెట్టాడు. నా యౌవన వేళ సూతకన్యనిచ్చి అధిరథుడు నాకు పెండ్లి చేశాడు. నేను పుత్రులను పౌత్రులను కన్నాను.

ఈ సామ్రాజ్యాన్ని ధనరాకుల్ని చూచి బంధు మమకారాన్ని చంపుకోలేను. అదీ కార నేను దుర్యోధనుని సహాయంతో పదమూడు సంవత్సరాలు రారాజభోగా లనుభవించి శ్రేష్ఠసూత వంశీయులతో వైవాహిక యజ్ఞాది ధర్మకార్యాలు సాగించాను. నన్ను నమ్మి కురుమహారాజు పాండవులపై కత్తిపట్టాడు. నవ్యసాచితో ఎదురునిల్చి పోరాడడానికి ఈ కర్ణుడే సమర్థుడని నుయోధనుడు నిశ్చయించుకొన్నాడు. ఈ నాడు నేను పార్థునితో యుద్ధం సాగించకపోతే అది మా ఉభయులకు అపమాన కరం. ఇంతపేహా నాశ్రేయస్సునే కోరి నువ్వు భాషించావని నాకు తెలుసు. నీ ఆవీనంలోఉన్న పాండవులు నువ్వు ఏం చెప్పినా చేస్తారని తెలుసు. కాని మన ఉభయుల మధ్య జరిగినవిషయాలను ఎక్కడా కదపకు. అదే శ్రేయస్కరం కదా.

కృష్ణా సంయమ శ్రేష్ఠుడైన ధర్మరాజు నన్ను కుంతి నందనుడుగా గ్రహించిన క్షణంలో రాజ్యరాంక్ష పద లేస్తాడు. ఆ రాజ్యాన్ని నేను స్వీకరించను. దుర్యోధ నునికే యిస్తాను. అర్జున వాసుదేవాది యోధపరివృతుడైన ధర్మరాజు మహారాజు కావాలనేదే నా రాంక్ష. భీమ నకుల సహదేవ సాత్యకి ధృష్టద్యుమ్ను ఉత్తమౌజ యుధామన్య సత్యధర్మ చౌకితాన కుంతి-భోజ శిఖండి ప్రముఖులూ ఉప పాండవులూ శ్వేనటిత్తూ శంఖుడూ అజేయుడవైన నువ్వు స్వచ్ఛందంగా ధర్మరాజుకి సహకరిస్తారు. కనక ఆయనే పృథివీకుడు కావాలి.

దుర్యోధన సరపాలుడు అన్యభూమీకుల సఖ్యంతో కౌరవరాజ్యం నెలకొల్పు కున్నాడు. ఇప్పుడు మా మహారాజు శత్రుయజ్ఞం సాగించ బోతున్నాడు. దానికి అర్జునుడు హోత. మీరు అధ్వర్యులు. గాంధీవమే మహాస్రుపము. ప్రతిపక్ష వీర పరాక్రమమే హోమాజ్యము. ఐంద్ర పాశుపత బ్రహ్మస్త్ర మంత్రాలే అర్జునుని నోట వేదమంత్రాలు అవుతాయి.

నీ మేనల్లుడు సుఖద్రాసూనుడు. అభిమన్యుడు సర్వ శస్త్రాస్త్ర విదుడయ్యాడు. ఈ యజ్ఞంలో అతడే ఔద్ధాత, మహాబలుడు. భీమసేనుడు ప్రస్తోతయై గజబలధ్వంసం చేస్తాడు. జపహోమకర్మ నిరతుడైన ధర్మజుడే బ్రహ్మ ణ్యుడు. శంఖము పదభేరి నాదమే సుబ్రహ్మణ్య నాదం. నకుల సహదేవుల శామిత్రకార్యం పూర్తిచేస్తారు. విచిత్రవృక్ష శోభిత దండాలతో రథపంక్తులు యూప స్తంభాలవుతాయి. కర్ణి నాశీక నారావ ఎత్నదంతబాణాలు ఉపబృంహణాలవుతాయి. తోమరమే సోమకలశం, ధనస్సే పవిత్రం. ఐంగమే కపాలం. శత్రు శీర్షాలు పురోడాశం. రుధిరమే హవిస్సు. నిర్మలశక్తులు గదయా సమిధలు. ద్రోణ కృపాది ఆచార్యుల అంతేవాసి గణం సదస్యకార్య నిర్వాహులు. గాండీవ నిర్ముక్త శరాలు ద్రోణ అశ్వత్థామల అస్త్రాలూ దర్పలు. ప్రతిష్ఠాప సాత్యకి. దుర్యోధనుడు యజమాని స్వీకరిస్తాడు. అతని సేనా వాహిని యజమానస్య పత్ని.

ఈ మహాయజ్ఞంలో ఘటోత్కచ వీరుడు అతి రాత్రంలో శామిత్రకర్మ సాగిస్తాడు. యజ్ఞకుండంలోంచి ఆవిర్భవించిన ధృష్టద్యుమ్నుడు దక్షిణప్రదానం చేస్తాడు.

కృష్ణా తొలిసారిగా ఆహ్వానంకోసం నేను పొందవుల నాడిన దుర్వాషలు నాకు ఇప్పుడు పశ్చాత్తాపం కలిగిస్తున్నాయి.

సవ్యసాచిహస్తాలలో కర్ణుడు అయినప్పుడు సింహనాదంతో భీమసేనుడు దుశ్శానసుని రొమ్ము చీల్చి రుధిరపానం చేస్తూన్నప్పుడు శిఖండి, ధృష్టద్యుమ్నుడూ గాంగేయుని భూపతితుని చేసిన నాడు, అంతేకాదు కుంతీ మధ్యముడు - (రాదు నీ దగ్గర అలాఅనలేను) - భీమ సేనుడు దుర్యోధనుని సంహరించడంతో రారాజు ప్రారంభించిన యజ్ఞం పరిసమాప్త మవుతుంది.

ధృతరాష్ట్రుని పృత్రపౌత్ర బాంధవ శవాలతో నిండిన రణరంగంలో గాందారీసమేతులై ఆమె రోదశృంగదరూ ఘోరంగా విలపిస్తూంటే శునక శృగాల రోదనాలతో నిండిన సమరస్థలి అపబృథ స్నాన ఘట్టమవుతుంది.

విద్యా షయోజ్యద్ధులరూ క్షత్రియ వీరులకూ వీర మరణం రానియ్యి. శౌరిని సంస్థాపించి వీరికి అజ్ఞాత మరణం అనుగ్రహించకు. త్రిలోకాలకూ తీర్థ భూమి

యైన ఈ కురుక్షేత్రంలో మహావీరులు శస్త్రాస్త్రరణ కౌశల ప్రవర్ణ నోత్సాహంలో మరణించే సావకాశం యియ్యి. సర్వక్షత్రియ వీరులకూ వీరస్వర్గం లభించ డానికే సువ్వు ప్రణాళిక సిద్ధపడుచు.

భరతభూమిలో జీవనదులు ప్రవహిస్తున్నంత వరకూ పర్వత శ్రేణులు ఉత్తుంగ శిఖరాలతో రాజిల్లేవరకూ ఈ సంగ్రామగాధ గానంచేసేటట్లు చూడు. (ఈ ఊహ పలించింది, కనకనే మహాభారత సంహితానష్టవ్యాస మునీంద్రుడు కవ్యర్షిగా అందరి అంజలులూ అందు కొంటున్నాడు).

బ్రహ్మవిదులు ఈ సుక్షత్రియ వంశీయుల యశో గాధను తరతరాలకు అద్భుతంగా వినిపిస్తుంటారు.

కృష్ణా మనప్రస్తావనను సువ్వు అతిరహస్యంగా ఉంచు. సవ్యసాచిని నాతో యుద్ధానికి ప్రోత్సహించు. అని భవిష్యత్తును కర్ణుడు నిర్దేశించాడు.

శ్రీ కృష్ణుడు కర్ణుని మాటలువింటూనే పకాలున నవ్వేడు. ఒకక్షణం ఆగి చిరునవ్వును వెలయిస్తూ మూట్లాడుతున్నాడు. కర్ణా! నేను నీ కర్పించే మహా సామ్రాజ్యాన్ని శాశించాలనే కోరిక నీకు లేదన్నమాట. అయితే ఇది విను. విజయుని కపిధ్వజం అత్యున్నత మైనది. శత్రువీరులకు అదిభయాన్ని కలిగిస్తుంది. పొండ వులకు శ్రేయస్సు అవశ్యంభావి అనే విషయం మరువకు. కపిధ్వజంతో విశ్వకర్మ దివ్యమాయను నిక్షిప్తంచేశాడు ఇంద్ర ధ్వజంలా ప్రకాశించే ఆ పతాకంపై విజయుని విజయప్రాప్త సూచకంగా దివ్యాకారాలు భయంకర స్వరూపాలు కనిపిస్తూవుంటాయి. తేజోమయ అగ్ని సదృశ కాంతుతో విరాజిల్లే ఆ మహోన్నత ధ్వజం యోజనంపొడవుంది. ఆ పతాకాగ్రాన్ని వృక్షలు పర్వ తాలు నిరోధించలేవు. శ్వేతాశ్వాలతో సాగే ఆ రథం మీద నేను సారథినై యుండగా ఇంద్ర, ఆగ్నేయ, వాయు వ్యాస్త్రాలతో గాండీవం పజ్రపాత సదృశంగా భయంకర టంకారం చేస్తూన్నప్పుడు కృత శ్రేతా ద్వాపరయుగ ఛాయలేవీ నీకు గోచరించవు. కేవల కలహరూపమైన కలిపురుషుడే నీ ముందుంటాడు. వైదిక కర్మ తత్పరుడైన ధర్మరాజు అపార సేనావాహినితో గ్రీష్మభానునివలె శత్రుసేనలను సంహరిస్తూన్నప్పుడు

కూడా కృత త్రేతా ద్వాపరయుగ ధర్మ చ్ఛాయలుండవు. వాయుబలుడు భీమసేనుడు దుశ్శాసనుని రొమ్ము చీల్చి ఆ వేడిరక్తాన్ని త్రాగుతూ వీరసృత్యం చేస్తూ కురురాజు గజబలాన్ని బంతులుగా విసురుతూన్నప్పుడు భీష్మ ద్రోణ కృప దుర్యోధన సైంధవులను యుద్ధభూమిలో అడుగు కదపకుండా పార్థుడు నిలిపినప్పుడు నకుల సహదేవులు మత్తేభాలవలె మోర శస్త్రాలతో కౌరవులను వారిరథ బలాన్ని నష్టభ్రష్టంచేస్తూన్నప్పుడు ఈ ప్రపంచంలో కలిపురుషుడే తాండవిస్తున్నట్లు అగుపిస్తుంది. కర్ణ : సుఖప్రదమైన ఈ ఋతువులో పశుగ్రాసం ఇంధనాలు సమగ్రంగా లభిస్తాయి. వృక్షాలు ఫలపుష్పాలతో ఓషధి సమృద్ధిలై ఉన్నాయి. పండిన పంటచేలతో భూమి కనులపండువుగా ఉంది. ఈతి బాధలు కలిగించే ఈగలు స్వల్పంగా ఉన్నాయి. మహా పథాలు పంకరహితాలై ప్రయాణ సుగమంగా ఉన్నాయి. జలం స్వాదు సంభరితమై నిర్మలంగా ఉంది. వేడిగానీ చలిగానీ అధికంగా లేక వాతావరణం సమ శీతోష్ణంగా ఉంది.

ఏడురోజులలో అమావాస్య రానున్నది. ఆ తిథికి అధిపతి ఇంద్రుడు. ఆ రోజునే రణభేరి మ్రోగుతుంది. అని-కురుగురు వృద్ధులైన భీష్మ ద్రోణులతో యుద్ధోన్ముఖులైన మహారాజులతో ఇలాచెప్పి, మీ హృదయాలూ ఏ వివరీత వాంఛతో నిండివున్నాయో ఆ కోరికలను ఈ కృష్ణుడు నెరవేరుస్తాడు - అని చెప్పడం మరిచిపోకు. కౌరవులకు సహకరించడానికి వచ్చిన రాజులకు రాజు కుమారులకు వీరస్వర్గం ప్రాప్తిస్తుందని చెప్పి.

భావి పురాతన నాద్యతన కాలజ్ఞుడైన వాసుదేవుడు అవశ్యంభావిని కర్ణుని ఎదుట సమగ్రంగా వివరించాడు.

వాసుదేవుని కల్యాణమయ హితవాక్యాలను శ్రద్ధగా ఆకర్షించి కర్ణుడు గౌరవ పూరకంగా ఇలా అంటున్నాడు. కృష్ణా : అన్నివిషయాలూ తెలిసిఉండికూడా నా కెందుకు ప్రలోభం కలిగిస్తావు. ఈ ప్రపంచానికి వచ్చిన సర్వ నాశనానికి నేనూ శకునీ దుర్యోధన దుశ్శాసనులూ నిమిత్తమాత్రుల మైయాం. అద్యతన భావిలో కురు పాండవ సంగ్రామంతో భూమి రక్తపంకిలం అవుతుంది. బాణాగ్నిజ్వాలలో ఈ మహాప్రజ ధ్వంస మౌతుంది.

అపశకునాలు భయానక స్వప్నాలూ ఉత్పాతాలూ గోచరిస్తున్నాయి. ఈ ఉత్పాతాలు మా రారాజుకి అపజయాన్నే సూచిస్తున్నాయి. మహాశక్తిచంతుడైన శని గ్రహం రోహిణి నక్షత్రంతో ఈ ప్రపంచ ప్రాణికోటిని దారుణంగా పీడిస్తున్నాడు. కుజుడు షక్రగతితో జ్యేష్ఠా నక్షత్రంనుండి అనూరాధలోకి రావడం చూస్తే ఈ రాజ్యానికి దీని అధిపతులకు వినాశనం తప్పదనిపిస్తోంది. మహాపాపగ్రహం చిత్రా నక్షత్రాన్ని ఆశ్రయించడంకూడా అదే పరిణామానికి సూచకం. కౌరవులలో మహాభీతి తాండవిస్తోంది. చంద్రుడు పూర్ణ కళంకితు డైయాడు. రాహువు సూర్యుని సమీపిస్తున్నాడు. షక్రధ్వనితో ఉల్కాపాతాలు భూమిని కంపింప చేస్తున్నాయి. మత్తేభాలు నిర్భృత ఘీంకారాలతో ధీ కొట్టున్నాయి. అశ్వరాజాలు కన్నీరు విడుస్తున్నాయి. అవి తమ ఆహారం తీసికొనుటలేదు. ఇవన్నీ ప్రపంచ నాశక సూచనలే. నర అశ్వ గజ ప్రాణికోటి సాధారణంగా స్వల్పంగా భుజిస్తుంది. కాని ఇప్పుడవి కుంభోదరాలతో కనిపిస్తున్నాయి. రారాజు పరాజయాన్ని మనీషులందరూ మోషిస్తున్నారు. ప్రసన్న ముఖాలతో పాండవ వాహనాలు చరిస్తూ ఉంటాయి. అది వారి విజయసూచన. దుర్యోధనునికి అన్నీ అపశకునాలే పిస్తున్నాయి. అదృశ్య దేహాలేవో అతని చుట్టూ విపరీత నాదాలు చేస్తున్నాయి. హంస సారస చాతక చకోర మయూర కుక్కుటాది పక్షిసముదాయం పాండవులనే అనుసరిస్తోంది. అదే విధంగా గ్రద్దలూ కొంగలూ డేగలూ తోడేళ్ళూ ఈగలూ రాక్షసులూ కౌరవులతో తిరుగు తున్నారు. కొంతేయుల రణభేరిలు వాటితిన్న అపే మ్రోగుతూంటే కౌరవ భేరి మ్రోగించినా మ్రోగదు.

దుర్యోధనుని నూతులు చెరువులు పశువులవలె ధ్వనిస్తాయి. ఆకాశంలోంచి రక్తమాంసాలు పడతాయి. విహాయన వీధిలో కందక ప్రారార పప్ర శిఖరాలతో గంధర్వ నగరమూ దాని పరిసరాలలో పరిఘాపృతమైన సూర్యమండలమూ గోచరిస్తాయి. ఉభయ సంద్యలలోనూ అడనక్క భయంతో ఏడుస్తోంది. ఒకే రెక్క ఒకే కాలు ఒకే కన్ను కల పక్షి మహాభీతితో రోదిస్తోంది. సంధి వేళల అరుణ పాదాలతో కాలకంఠంతో పక్షిసమూహాలు

చరిస్తాయి. బ్రహ్మద్వైషం గురు భృత్య ద్రోహం దుర్యోధనునిలో ప్రబలాయి. ఎరువుగా తూర్పు నల్లగా దక్షిణమూ మట్టిరంగుతో పశ్చిమమూ శంఖ శ్వేత వర్ణంతో ఉత్తరమూ నిండి ఉన్నాయి. ఇవిన్నీ దుర్యోధనునితో అనుభావే సూచిస్తున్నాయి.

కృష్ణా నేను నా స్వప్నంలో సహస్ర స్తంభాలతో విరాజిల్లే మహాసాధాన్ని ధర్మరాజు అధిరోహించడం చూశాను. అతన్ని అనుసరించేవారి తలలపై తెల్లని తల పాగాలువారి శరీరాలపై భవళుకస్త్రాలు శోభిస్తున్నాయి.

ఈ భూమి రక్తమలిన ఉన్నదని తెలిసి అయినట్లు చూశాను. ధర్మరాజు సుపర్వ పాత్రలో నేతితో కలిపిన అన్నాన్ని తెల్లని ఎముకల గుట్టమీద కూర్చుని ఆరగిస్తూ న్నాడు. ఈ భూమండలం ఆయన అధీనంలో ఉన్నట్లే కలగన్నాను.

ఇన్ని కుభసూచనలు గోచరిస్తూంటే ధర్మరాజే మహిపాలుడు కావడం నిశ్చయం. బలిష్ఠుడైన భీముడు తన గదాచండంతో పర్వతారూఢుడై ఈ భూమిని మ్రింగుతూన్నట్లు కనిపించాడు.

ఈ కారణాల వల్ల కృష్ణా, మాట వారిపల్ల మృత్యువు తప్పదు. అంటేగార ధర్మమే జయిస్తుందని నాకు

తెలుసు. గాంధీవాన్ని ధరించి అర్జునుడు మీతో శ్వేత గజంమీద ఉన్నట్లుకూడ నేను కలగన్నాను. నకుల సహదేవ సాత్యకి ప్రముఖులు శ్వేతవస్త్రధారులై పల్లకీల మీద ఊరేగడం చూశాను. మాసేనలో కృపాచార్యుడు అశ్వత్థామ కృతవర్మ శ్వేతవస్త్రాలతో ఉన్నారు. మిగిలిన వారు ఎఱ్ఱపాగాలే ధరించారు. భీష్మ ద్రోణులు దుర్యోధన కర్ణ నిర్మితమైన ఒంటెరథం మీద దక్షిణ దిశగా వెళుతున్నారు. ఇప్పుడైనా మేము గాంధీవ వివిర్ముక్త శరాగ్నిలో భస్మమౌతామని నమ్ము - అని కర్ణుడు వలుకగా కృష్ణుడంటున్నాడు.

కర్ణా! ఈ ప్రపంచకానికి వినాశకాలం వచ్చింది. లేకపోతే నువ్వనామాట వినేవాడివే. వినాశం సమీపించి నప్పుడు వివేకం నశిస్తుంది.

నావుడు కర్ణుడు - కృష్ణా! వీరక్షత్రియ మారణ హోమం జరుగకపోతే నీ దర్శన భాగ్యం మాకు లభిస్తుంది. లేదా వీరస్వర్గంలో నిన్ను కలుస్తాను - అన్నాడు. ధృతరాష్ట్ర మహారాజా, కర్ణుడు తన ప్రస్తావన ముగించి కృష్ణభగవానుని గాఢాలింగనం చేసుకొని వెనుదిరిగాడు. సాత్యకీ సహితుడై కృష్ణుడు ఉపప్లావ్యం వైపు సాగిపోయాడు.

క ర్మ యో గ ము

శ్రీ బి.టి. నరసింహాచారి బి.ఎ.

మన యింద్రియములకు చెప్పబడిన యోగము “కర్మయోగము”. ఈ యోగమును సాధనచేయుట యొక్క ప్రయోజనము - ఇంద్రియములు పరిశుద్ధము చేయుటయే. పరిశుద్ధములై చిత్తశుద్ధివల్గును. మనకు జ్ఞాన కర్మేంద్రియములు వదిగలవు.

మనయింద్రియములు పది. ఈ యింద్రియములకు తమతమ సహజమైన ధర్మములున్నవి. మన ఇంద్రియములు తమతమ సహజ ధర్మములను మన ప్రమేయము

లేకుండగనే నిర్వర్తించుచున్నవి. ఇంద్రియములయొక్క యీ సహజ ధర్మములనుగూర్చి శ్రీకృష్ణ భగవానుడు యిట్లు చెప్పుచున్నాడు. ఈ యింద్రియములు తమ సహజ ధర్మమునుబట్టి ఆయా విషయములందు ప్రవర్తించుచున్నవి.

నైవ కించిత్కరో మీతి
యుక్తో మన్యేత తత్త్వవిత్
పశ్యన్ శృణ్వన్ స్పృశన్ జిఘ్రన్

అశ్మన్ గచ్చన్ స్వపన్ శ్వసన్
ప్రలపన్ విసృజన్ గృహ్లాన్
ఉన్మిషన్ నిమిషన్నపి
ఇంద్రియాణీంద్రియాగ్ధేషు
వర్తంత ఇతి ధారయన్.

—11 V 8, 9 శ్లో.

తత్త్వవిదుడు చూచుచు, వినుచు, స్పృశించుచు, వాసన చూచుచు, భుజించుచు, నడుచుచు, నిద్రించుచు, ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములను తీయుచు, మాటలాడుచు, విసర్జించుచు, గ్రహించుచు, కన్నులను తెరిచుచు, మూయుచు, ఇవన్నియు చేయుచు, ఇంద్రియములే తమ తమ ఇంద్రియ విషయములతో తిరుగుచున్న పనియు. తానేమియు యెంతమాత్రము చేయుటలేదనియు తలచుచున్నాడు."

చూచుట, నిద్రించుట, కనురెప్ప వేయుట, కన్నులకు సహజధర్మము. వినుట చెవులకు సహజధర్మము. వాసనచూచుట ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములను తీయుట ముక్కునకు సహజధర్మము. భుజించుట, మాట్లాడుట నోటికి సహజ ధర్మము. స్పృశించుట చర్మమునకు సహజ ధర్మము. నడుచుట కాళ్లకు సహజధర్మము. గ్రహించుట చేతులకు సహజధర్మము. మల మూత్రములను విసర్జించుట ఆయా ఇంద్రియములకు సహజ ధర్మము.

మన ఇంద్రియములు తమ తమ ధర్మములను నిర్వర్తించుటలోనే, వాటి వాటి విషయ భోగములను భోగించుచున్నవి. అందుచేత తమతమ విషయభోగములను భోగించుట ఇంద్రియములకు సహజ ధర్మము అగుచున్నది.

కన్నులు చూచుచు సౌందర్యమును భోగించుచున్నవి. చెవులు వినుచు గానమాధుర్యమును భోగించుచున్నవి. ముక్కు వాసనచూచుచు పరిమళమును భోగించుచున్నది. జిహ్వ భోజన పదార్థముల రుచిని భోగించుచున్నది. చర్మము స్పర్శనుభవమును భోగించుచున్నది.

ఈ భగవదా దేశముచే తేలిన యంశమేమనగా :

శ్రీకృష్ణ భగవానుడు ఇంద్రియములను గర్హించుట లేదు, ఇంద్రియ భోగములను గర్హించుటలేదు.

భగవద్గీతలో శ్రీ కృష్ణ భగవానుడు చెప్పిన యోగము ఇట్టే చక్రవర్తి యెదలగు రాజ ఋషులు అనుష్ఠించిన యోగము ఈ రాజ ఋషులు భోగములను గర్హించలేదు. వీరు రాజ భోగములను అనుభవించుచు రాజ ఋషులుగ బ్రవీరిరి.

కర్మయోగమునకు ఇంద్రియ నిగ్రహమే ప్రధాన లక్షణము. ఇంద్రియములను జయించ వలెనని ఇంద్రియముల యొక్క సహజ ధర్మముల జోలికిపోయి నిద్రను చంపుటకు, అకలిని చంపుటకు సాధన చేయుటకాదు. తత్త్వవిదుడైన వాడు ఇంద్రియముల యొక్క సహజ ధర్మముల జోలికిపోడు అని చెప్పుచున్నాడు. (V. 8. 9. శ్లో) ఇంద్రియ నిగ్రహము యొక్క ప్రయోజనము కేవలము ఇంద్రియములను జయించుట కొరకు కాదు. ఇంద్రియ నిగ్రహమును సాధించి, మనము స్థితప్రజ్ఞతను సంపాదించి, స్థితప్రజ్ఞలము కావలసియున్నాము. కర్మయోగము సాధించిన వాని బుద్ధి యెట్లుండునో శ్రీ కృష్ణ భగవానుడు చెప్పుచున్నాడు.

శ్రుతి విప్రస్థి వన్నా తే
యదాస్థాస్థితి నిశ్చలా
సమాధావచలా బుద్ధి

స్తదాయోగ మవాప్స్యసి॥ II. 53 శ్లో.

"ఎప్పుడు నీబుద్ధి సమత్వము పండు నిశ్చలముగా, స్థిరముగా నిలిచి యుండునో, అప్పుడు నీవు యోగ లబ్ధిని పొందిన వాడవగు చున్నావు". అని శ్రీ కృష్ణ భగవానుడు చెప్పగా, స్థితప్రజ్ఞని లక్షణములేమి అని అర్జునుడు అడుగు చున్నాడు.

స్థితప్రజ్ఞస్థిరా భాషా
సమాధి స్థస్థి కేశవ
స్థితధీః కిం ప్రభాషేత
కిం ఆ సీత వ్రణేత కిం॥

II. 54 శ్లో.

సమాధి స్థస్థి అనగా సమత్వము నందు స్థిరమైన బుద్ధి గలవాడు. స్థితప్రజ్ఞుడు అనగా సమత్వము నందు స్థిరమైన బుద్ధిగల వాడు స్థితప్రజ్ఞుడు యేవిధముగా మాట్లాడును ? యేమి మాట్లాడును ? యేవిధముగా

విధముగా కూర్చుండును ? యే విధముగా నడుచును? ”
అని అర్జునుడు ప్రశ్నించు చున్నాడు.

శ్రీ కృష్ణ భగవానుడు స్థితప్రజ్ఞుని లక్షణములను తెలియ జెప్పచున్నాడు.

ప్రజహోతి యదా కామూన్
సర్వాన్ పార్థ మనోగతాన్
ఆత్మన్యే వాత్సనో తుష్టః
స్థితప్రజ్ఞః తదోచ్యతే ॥

II. 55 శ్లో.

“ఎప్పుడు సమస్త కోరికలను మనస్సులో నుండి పారదోలుచున్నాడో, ఎప్పుడు భగవంతుని భజించుట లోనే మనస్సు సంతృప్తిని పొందుచున్నాడో. అప్పుడు అతడు స్థిత ప్రజ్ఞుడని చెప్పబడుచున్నాడు”.

దుఃఖేష్వసు ద్విగ్న సునాః
సుఖేషు విగత స్పృహః
వీతరాగ భయ క్రోధః
స్థితధీర్గుని రుచ్యతే ॥

II. 56 శ్లో.

“దుఃఖము సంభవించినప్పుడు దుఃఖములో మునిగి పోవనివాడు, సుఖమును కోరనివాడు, రాగము, భయము క్రోధము లేనివాడు, స్థితప్రజ్ఞుడని చెప్పబడుచున్నాడు”.

యస్సర్వత్రా నభిన్నేహ
స్తత్రాప్య శుభాశుభమ్
నాభినందతి సర్వేష్ఠి
తస్యప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా ॥

II. 57 శ్లో.

“స్థితప్రజ్ఞునికి దేనియందుగాని మక్కువలేదు. శుభము ప్రాప్తించినప్పుడు ఓర్చిపోదు. అశుభము అంటే ద్వేషింపడు.”

ఇక యింద్రియ నిగ్రహమును గూర్చి చెప్పు చున్నాడు.

భోగైశ్వర్య ప్రసక్తానాం
తయాపహృత చేతసాం
వ్యవసాయాత్మికాబుద్ధిః
సమాధౌ నవిధీయతే ॥

II. 44 శ్లో.

“ఎవరిమనస్సు భోగైశ్వర్యములయందు మక్కువతో యున్నదో, ఎవరిమనస్సు భోగైశ్వర్యములకు వశమై

యున్నదో, అట్టివారి బుద్ధి సమత్వమునందు స్థిరముగా నిలిచియుండనేరదు.”

అనగా ఎవరి మనస్సు యింద్రియములకు లోబడి యున్నదో, అట్టివారిబుద్ధి సమత్వమునందు స్థిరముగా నిలిచి యుండనేరదు. మనకు యింద్రియ నిగ్రహము అలపడనంతకాలము మన బుద్ధికి సమత్వము లభించ నేరదు. మనము స్థిత ప్రజ్ఞులము కాజాలము.

యదా సంహారతే చాయం
కూర్మోఽంగా నీవ సర్వశః
ఇంద్రియాణీం ద్రియార్థేభ్యః
తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా ॥

II-58 శ్లో.

“ఏవిధముగా తాబేలు తన అవయవములను తన లోపలికి లాగుకొనునో, అట్లే యెవరు తన యింద్రియ ములను యింద్రియ భోగములనుండి వెనుకకు లాగు కొనుచున్నాడో, అట్టివాని బుద్ధి సమత్వమునందు స్థిరముగా నిలిచియున్నది.” అనగా అట్టివాడు స్థితప్రజ్ఞు డని అర్థము.

ఇంద్రియములను భోగైశ్వర్యముల వశమునుండి తప్పించక పోయినయెడల కలుగు ప్రమాదమును చెప్పు చున్నాడు.

యతతోహ్యపి కాంతేయ
పురుషస్య విపశ్చితః
ఇంద్రియాణి ప్రమాధీని
హరంతి ప్రసభం మనః ॥

II. 60 శ్లో.

తాని సర్వాణి సంయమ్య
యుక్త ఆసీత మత్పరః
వశేహీయస్యేంద్రియాణి
తస్యప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠితా ॥

II. 61 శ్లో.

“ఎంత సాధనచేయు పురుషుడైననుసరే, యెంతజ్ఞుని అయిననుసరే, సంక్షోభమును కలిగించు స్వభావము గలిగిన యింద్రియములు ఉద్రేకించి మనస్సును హరించి హఠాత్తుగా తమ వశము చేసుకొనును. అనగా యింద్రి యములు మనస్సును తమకు వశము చేసుకొని విషయ భోగముల వెంటబడునట్లు చేయును. అందుచేత యుక్తుడు అయినవాడు యిది తెలుసుకొని సర్వేంద్రియ

ములను తన వశములో నుంచుకొని, మనస్సును భగవంతునియందు నిలిపియుంచు చున్నాడు. ఎవడు యింద్రియములను తన వశములో నుంచుకొనుచున్నాడో, వానియొక్క బుద్ధి సమత్వమునందు స్థిరముగా నిలిచి యున్నది."

అనగా సర్వేంద్రియములను తన వశములో నుంచుకొనగలిగినవాడే స్థితప్రజ్ఞుడు.

మనస్సునకు స్వభావమైన లక్షణమేమనగా యేదో యొక విషయముమీద ధ్యానమును ఉంచుట. ఇప్పుడు మన మనస్సులు యింద్రియములతో కలిసి భోగముల వెంటబడి, భోగముల ననుభవించుచు, భోగములమీద ధ్యానమును పెట్టుకొని పనిచేయుచున్నవి. యుక్తుడు తన ధ్యానమును భోగములమీద నుంచి మరలించి, భగవంతుని మీదనిలిపి యుంచుచున్నాడు.

మనస్సు యింద్రియములతో కలిసి, యింద్రియ భోగముల వెంటబడి పనిచేయుచున్న యెడల కలుగబోవు ప్రమాదము యేమిటో చెప్పచున్నాడు.

ఇంద్రియాణాం హిచరతాం
యన్మనోఽను విధీయతే
తదస్య హరతి ప్రజ్ఞాం
వాయుర్నావ మివాంధసి ||

II. 67 శ్లో.

తస్మా ద్యస్య మహాబాహో
నిగృహీతాని సర్వశః
ఇంద్రియాణింద్రి యార్థేభ్య
స్తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా ||

II. 68 శ్లో.

"ఏటిలోనున్న నావను యే విధముగా వాయువు తన వశము చేసుకొనుచున్నదో, అదేవిధముగ ఎవరి మనస్సు యింద్రియములకు వశమై, యింద్రియములకు అనుగుణముగా ప్రవర్తించు చున్నదో, అట్టి మనస్సు అతని బుద్ధిని హరించి తన వశము చేసుకొనుచున్నది."

"అందుచేత ఓ అర్జునా ! ఎవరు తన సర్వేంద్రియములను యింద్రియ భోగములనుండి మరలించి తన వశమున నుంచుకొన గలుగుచున్నాడో, అతని బుద్ధి

సమత్వమునందు స్థిరముగా నుండగలుగు చున్నది. అతడు స్థితప్రజ్ఞుడు."

యానిశా సర్వ భూతానాం

తస్యాం జాగ్రత్తి సంయమీ

యస్యాం జాగ్రత్తి భూతాని

సానిశా పశ్యంతే మునేః ||

II - 69 శ్లో.

"లోకమంతయు యింద్రియ నిగ్రహము విషయమై నిద్రపోవు చుండగా, ముని అయినవాడు యింద్రియ నిగ్రహము విషయమై జాగరూకుడై యున్నాడు. లోకమంతయు యింద్రియ భోగముల విషయమై జాగరూకులై యుండగా, ముని అయినవాడు యింద్రియ భోగముల విషయమై నిద్ర పోవుచున్నాడు.

లోకముయొక్క ప్రయత్నమంతయు భోగములను భోగించుట మీదను, భోగములను పృథ్విచేసుకొనుట మీదను నున్నది. ఇక మునియొక్క ప్రయత్నమంతయు యింద్రియ నిగ్రహముకొరకే అయియున్నది.

ఇంద్రియములలో దోషమేమియులేదు. మీదు మిక్కిలి యింద్రియములు శ్రేష్ఠములైనవని శ్రీకృష్ణ భగవానుడు చెప్పచున్నాడు. "ఇంద్రియాణి పరాశ్చాహః" (III. 42 శ్లో.) ఇంద్రియములయొక్క సహజ ధర్మములు దోషములైనవికావు. కన్నులతో మనము చూచుచున్నాము, నిద్రపోవుచున్నాము. చూడడములోగాని, నిద్రపోవుటలోగాని దోషమేమియులేదు. కన్నులు చూచుచు సౌందర్యమును భోగించుచున్నవి. కన్నులు చూచుచు సౌందర్యమును భోగించుటలో కూడ దోషమేమియులేదు. అదేవిధముగ ముక్కువాసన చూచుటలో దోషమేమియులేదు. ముక్కు వాసన చూచుచు పరిమళమును భోగించుటలో కూడ దోషమేమియులేదు. నోరు భోజనము చేయుటలో దోషమేమియులేదు. భోజనము చేయుచు రుచులనుభోగించుటలోను దోషమేమియులేదు.

ఇంద్రియములలో దోషములేదు. ఇంద్రియ భోగములలో దోషములేదు. ఇక యింద్రియముల విషయమై దోషమేమిటి ?

ఇంద్రియములు మనకు శత్రువులు కావు. ఇంద్రియ
భోగములు మనకు శత్రువులు కావు. ఇక మనకు అసలు
శత్రువులెవరో శ్రీకృష్ణభగవానుడు చెప్పుచున్నాడు.

ఇంద్రియ స్థైర్యము లేనిది
రాగద్వేషాదులతో
సంపాద్యమగుచున్నది
తై స్థైర్యము లేనిది III-34 శ్లో.

“ఇంద్రియ భోగములను భోగించుటలో రాగ
ద్వేషములు ఉన్నవి. ఈ రాగద్వేషములకు పశము
కాదుము. ఇవి మనకు శత్రువులు.

రాగద్వేషములతో
రాగద్వేషములతో
సంపాద్యమగుచున్నది
తై స్థైర్యము లేనిది III-37 శ్లో.
ఇంద్రియ స్థైర్యము లేనిది
రాగద్వేషములతో III-43 శ్లో.

కామము అనగా కోరిక. కోరిక అనునది తృప్తి
పొందుటకు అలసి కానిది. మహాపాపి. ఇది మనకు
శత్రువు అని తెలుసుకొనుము. కామము మనకు
శత్రువు. జయించుటకు శక్తియు కానిది. ఈ శత్రువును
జయింపుము. రాగద్వేషములును, కామమును, ఈ రెండే
మనకు పరమ శత్రువులు. మనము యీ రెంటిని మనలో
నుండి పారదోల ఒలసి యున్నాము.

రాగద్వేషములును, కామమును, యీ రెండును
లేని వారికి శాంతి సుఖము లున్నవియు, యతరులకు
లేవనియు శ్రీ కృష్ణ భగవానుడు చెప్పుచున్నాడు.

రాగద్వేషములను
విమోచనము నిర్మలము శుభ్రము
అశుభ్రములను
ప్రసాదము మధురము III-64 శ్లో.

ప్రసాదము మధురము
అశుభ్రములను
ప్రసన్ను చేసినప్పుడు
బుద్ధి పర్యవర్తితము III-65 శ్లో.

నాస్తిబుద్ధి రయుక్తస్య
సచాయుక్త స్వభావనా
సచాభావయతః శాన్తి
ర శాంతస్యకు తస్మిన్ III-66 శ్లో.

ఇంద్రియములను తన వశములో నుంచుకొనిన
నాతడు రాగద్వేషములను రావీయకుండ యింద్రియ
ములతో యింద్రియభోగములను భోగించుచున్న
యెడల, అతని మనస్సు ప్రసాదత్వమును పొందుచున్నది.

“మనస్సునకు ప్రసాదత్వము కలిగిన యెడల,
దుఃఖములు దరికిరావు. దుఃఖములేని మనస్సు ప్రసన్న
త్వమును పొందుచున్నది. మనస్సునకు ప్రసన్నత్వము
లభించినప్పుడు, బుద్ధి సమత్వము నందు స్థిరముగా
నిలిచి యుండును.”

“రాగద్వేషములను పారదోలలేనివాడు అయుక్తుడు.
అయుక్తునికి బుద్ధిలేదు. అనగా సమత్వమునందు స్థిర
ముగా నిలిచియుండని బుద్ధి, బుద్ధికాదని అర్థము. ఇట్టి
వానికి శాంతిలేదు. శాంతిలేనివానికి సుఖము యెక్కడ?”

ఆపూర్వమాణ మచల ప్రతిష్ఠం
సముద్ర మాపః ప్రవిశంతి యద్వత్
తద్వత్కామా యంప్రవిశంతి సర్వే
సశాంతి మాప్నోతి న కామకామీ II-70 శ్లో.

విహాయ కామాన్యః సర్వాన్
పుమాం శృరతి నిస్సృహః
నిర్మమో నిరహంకారః
స శాంతి మధిగచ్ఛతి II-71 శ్లో.

“సముద్రము కోరకుండగనే యే విధముగా నదులు
వచ్చి నిండుసముద్రమును జేరుచున్నవో, ఆ విధముగనే
కోరికలు కోరకుండగనే భోగములువచ్చి యెవరిని జేరు
చున్నవో, అట్టివాడు శాంతిని పొందుచున్నాడు. కోరికలు
కోరువానికి శాంతిలేదు.”

“ఎవడు సమస్తకోరికలను విడిచిపెట్టి, ఒక్కకోరిక
కూడ లేకుండ ఉంటున్నాడో, యెవనియందు అహంకార
మమకారములు లేవో, అట్టివాడు శాంతిని పొందు
చున్నాడు.”

స్థితప్రజ్ఞనియందు రాగద్వేషములు లేవు. కోరికలు లేవు. సమస్త భోగములుపచ్చి స్థితప్రజ్ఞని జేరుచున్నవి. స్థితప్రజ్ఞడు సమస్త భోగములను భోగించుచున్నాడు.

స్థితప్రజ్ఞనిస్థితి యెంత ఉన్నతమైన స్థితియో శ్రీకృష్ణ భగవానుడు చెప్పుచున్నాడు. స్థితప్రజ్ఞని స్థితి కేవలము బ్రహ్మస్థితియే. దీనినిబట్టి యింద్రియ నిగ్రహమునకు యోగములో యెంత ఉన్నతమైన స్థానమును యిచ్చి యున్నారో స్పష్టమగు చున్నది.

ఏషా బ్రాహ్మిస్థితిః పార్థ
నైనాం ప్రాప్య విముహ్యతి
స్థిత్యాఽస్యామంత కాలేఽపి
బ్రహ్మనిర్వాణ మృచ్ఛతి ||

II - 72 శ్లో.

“స్థితప్రజ్ఞని యీ స్థితియే బ్రహ్మస్థితి. ఈ స్థితిని పొందినవాడు యింద్రియముల యొక్కయు, భోగముల యొక్కయు, మోహములో చిక్కుపడడు. ఈ స్థితిని పొందినవాడు చివరకు బ్రహ్మ నిర్వాణమును పొందుచున్నాడు.

“వేదసూక్తులు”

రచన : శిరోమణి సూకల సత్యనారాయణ శాస్త్రి

గద్వాలహాసు నాంపల్లి, హైదరాబాదు-ఆ. ప్ర.

శ్లోకం - యస్య ని శ్వసితం వేదాః యో వేదేభ్యోః
ఖలం జగత్ । నిర్మమే త మహం వందే విద్యాతీర్థ
మహేశ్వరం॥

తాత్పర్యము : ఏ పరమేశ్వరుని నిశ్వాసవాయువులే వేదములో, ఏ పరమేశ్వరుడు వేదములనుండి సమస్త ప్రపంచమును సృష్టించెనో, అట్టి మహేశ్వరునకు నమస్కరించుచున్నాను.

వేదములో సందర్భాను సారముగా బోధించిన సూక్తులను ప్రశోన్నితర రూపమున వ్రాసి దాని ప్రమాణము చూపబడును.

జ్యోతిశ్శాస్త్ర విషయము

(కృష్ణ యజుర్వేద బ్రాహ్మణము, ప్రథమాష్టకము, ద్వితీయానువాకము.)

1. ప్రశ్న

సర్వ నక్షత్రములలో ప్రథమ నక్షత్రమేది ?

సమాధానము

వేదకాలమున సర్వనక్షత్రములలోను కృత్తికయే ప్రథమ నక్షత్రము. ఈ నియమము నేటికిని మహాదళా నిర్ణయమునందు జ్యోతిష్కులచే పరిగణింపబడుచున్నది.

ప్రమాణము

ముఖం వా ఏతన్న షత్రాణాం । యత్కృత్తికాః॥
(కృ - య-బ్రా. 1 అష్టకము 1 ప్రశ్న 2 అనువాకము)
శ్లోకం. ఇనశశిరుజ రృత్తికాదిప్రమేద ”

2. ప్రశ్న

ప్రస్తుతము ఆశ్వినీయే ప్రథమ నక్షత్రముగా పరిగణింపబడుటకు కారణమేమి ?

సమాధానము

వేదకాలమున కొన్నిపందల సంవత్సరముల వరకు కృత్తికయే ప్రథమముగా పరిగణింపబడు చుండెడిది. పిమ్మట కొంతకాలమునకు శీఘ్రమంద గమనముగల సూర్యాదిగ్రహము లన్నియును రేపటి చతుర్థపాదము యొక్క అంత్యభాగమున హెచ్చుతగ్గులు లేకుండునట్లు కలిసికొన్నవి. సూర్య సిద్ధాంతాను సారముగా నదియే రాశి చక్రమునకు అంత్యముగా పరిగ్రహింప బడినది. ఆ మరుదినమునందే చేత్రశుక్ల ప్రతిపత్తు, ఆశ్వినీ నక్షత్రము, ఆదివారము, మేషరాశి, ప్రభవ సంవత్సరమును ఆరంభమైనవి. అదియే రాశిచక్రమున కాదిగా పరిగణింప బడినది. ఇట్లు పరిగణించుటలో నక్షత్ర

పాదములు వెనుక ముందు లేక అశ్వినితో మేషరాశి ఆరంభమై రేవతితో మీనరాశి సమాప్తి నందుచున్నది. అందుచే వేదమున కృత్తిక యనియును జ్యోతిష గ్రంథములందు అశ్వినీ నక్షత్రమే ప్రథమ మనియు నుండుటకు కారణము. తదనంతరము గ్రంథకర్త లందరిచేతను అశ్వినీనక్షత్రమే ప్రథమముగా పరిగ్రహింపబడినది.

ప్రమాణము

శ్లో॥ శీఘ్రగ స్తాస్య ఖాల్పేన కాలేన సహతాః
ల్పగః॥ శేషాంసు సర్వావ త్తేన సాష్టాంశో భగణ
స్త్వౌసః॥

(సూర్యసిద్ధాంతము 1 అధ్యాయము 27 శ్లోకము)

3. ప్రశ్న

కర్తరీ (కర్తరీ) ప్రవేశము కాగానే గృహనిర్మాణమును పరిత్యజించుటకు కారణమేమి ?

సమాధానము

కృత్తిక అగ్నిదేవతారమగు నక్షత్రము. అందుచే నది నింద్యము. ఆ విధినుల్లంఘించి గృహనిర్మాణము చేసిన యజమానియొక్క గృహము పరశురామప్రీతి యగునని వేదప్రమాణము కలదు.

ప్రమాణము

అగ్ని నక్షత్ర మిత్య పచాయంతి : గృహం వై
దాహకోభవతి, “కృత్తిరా నక్షత్ర మగ్నిర్దేవతా”

(కృ. య. బ్రా 1 1 2)

4. ప్రశ్న

కృత్తిరానక్షత్ర మెన్నివిధములు ? వాని నామములేవి ?

సమాధానము

కృత్తిక ఏడు విధములు. వాని నామములు క్రమముగా అంబా, దులా, నితత్త్వి, అభ్రయంతీ, మేఘయంతీ, నిర్ణయంతీ, చుపుణీరా, అనునవి. కాని కొందఱు కృత్తిక ఆరువిధములని వచించుచున్నారు. దాని కారణముగా నక్షత్రస్వరూపమును నిర్ణయించుచు “కృత్తికాక్షరాషక్కం” అనుటయే. “అనగా కృత్తిక మంగలి

కత్తివలె అరు నక్షత్రము లుండును.” ఇది కృత్తికను ఆకాశమున గుర్తించుటకు చెప్పిన సంజ్ఞగాని కృత్తిక ఆరు విధములనికాదు. ఈ ఏడింటిలోను ఒకటి ప్రధానమును శేషించినవి అప్రధానములును. ప్రధానమైనదే అశ్విన్యాదులలో పరిగణింప బడుచున్నది. శేషించిన షట్కృత్తికలే కుమారస్వామికి స్తన్యము నొసగిన మాతలు. అందుకే వానికి షాణ్మాతురుడు, అనునామము కలిగినది. కృత్తికలచే పెంచబడినవాడు కనుకనే కార్తికేయుడను వేరొక నామము కూడ కలిగినది.

“ప్రజాపతికి ముప్పదిముగ్గురు కుమార్తె లుండిరి. ఆతడు వారినందరిని చంద్రునకిచ్చి వివాహము చేసెను. చంద్రుడు రోహిణినే అధికముగా ప్రేమించు చుండెను” మొదలగు వేదగాథలు ప్రమాణము. ఇరువది యేడును ఆరును ముప్పదిమూడు, అను పై సంఖ్యకు సరిపడినది.

కాని కొందఱు అభిజిత్తును ఒక నక్షత్రముగా గ్రహించి కృత్తికలా రింటితో కలిపి ముప్పదిమూడు సంఖ్యకు సరిపెట్టుచున్నారు. వేదమున కృత్తికల కేడింటికిని వేర్వేరు నామములుండుటచే నట్టి సందేహము కలుగుట కవకాశములేదు. “అభిజి ద్వాఽ ప్రకాశకం” అనుటచే అభిజిత్తునకు ప్రత్యేకమగు వ్యక్తిత్వముకూడ లేదు.

ప్రమాణము

ప్రజాపతే త్రయస్త్రిశ ద్దుహితర ఆసన్ । తా సోఽ
మాయ రాజ్ఞే దదాత్ ॥ తాసాగ్ రోహిణీ మభ్యధ్యాయత్ ॥
ఇత్యాది.

(కృ. య. సంహిత. 2 అష్టము. 2 ప్రశ్న. 6 అను)

5. ప్రశ్న

రోహిణీ కా నామ మెట్లు సార్థక మైనది ?

సమాధానము

ఇంద్రాది దేవతలు రోహిణీ నక్షత్రమునందు అగ్నిస్తానముచేసి ఉన్నత పదవుల నధిరోహింపగలిగిరి. అందు పలన రోహిణీ కానామము సార్థకమైనది.

ప్రమాణము

త ద్రోహిణ్యై రోహిణీ త్త్వం. (విద్యారణ్య భాష్యము)

“యస్యాం రుహ్యంతే స్థా రోహిణి.”)

(కృ-య.బ్రా 1.1-2)

6 ప్రశ్న

రోహిణీ నక్షత్రము సర్వకార్యములకు కుభప్రద మగుటకు కారణమేమి ?

సమాధానము

ప్రజాపతి ప్రజలను సృష్టించుటచే తాను వీర్యధాతు విహీనుడయ్యెను. దానిని పృథ్విపరచుకొనుటకు బ్రహ్మ చర్యాదివ్రత నియమముల నాచరించెను. దానివలన నతడు వీర్య సంపన్నుడయ్యెను. కాని దానినతడు భరింప నశక్తుడగుటచే నది ఊర్ధ్వ గమనమున నిర్గమించి విరాట్, అను నామముగల గోరూపము సంపాదెను. దానిని చూచి దేవతలు రాక్షసులును “మాది, మాది” అని కలహింపసాగిరి. అదిచూచి ప్రజాపతి “ఇది నాది గాని మీది కాదు. దీనినిగురించి మీరు కలహింప వల” దని వారిని నివారించి “మీకపసరమైనచో దీని క్షీరములు మాత్రము మీకొనగెదను” అని వారిని ఊరడించెను. పిమ్మట నా గోవు అయిదు ప్రదేశములందు సంచరింప సాగెను. ప్రజాపతి దానిని అయిదు మంత్రములచే మరలించెను. ఆ అయిదు స్థానములే పంచాగ్నులకును స్థానము లయినవి. వానికి క్రమముగా గార్హపత్యము, దక్షిణాగ్ని, ఆహవనీయము సభ్యము, ఆపసత్త్యము అని నామము లుంచబడినవి.

యజ్ఞము చయనయాగము చేసిన ఆహితాగ్నులు. ఆ పంచాగ్నులందు సాయంప్రాతః కాలములందు హోమముచేయు నాచారము కలదు.

అప్పుడు గోవిల్లు చింతించెను. “నాచే కల్పితము లగు అగ్నులకు యజ్ఞములందు హవిర్భాగము లభించు చున్నది. కాని నాకు యజ్ఞభాగము లభింపనందున నేను “అభాగ నైతిని.” అని చింతించి ఊర్ధ్వముఖముగా నాకాశము నధిరోహించి నక్షత్రరూపమున ప్రకాశింప సాగినది. అదియే రోహిణీయైనది. ఆ రోహిణీయందు సర్వ కుభకార్యములును అగ్నిదానమును చేసినవారు ఉన్నతపదవుల నధిరోహింతురు. అందుచే నా నక్షత్రము కుభనక్షత్రముగా పరిగ్రహింపబడుచున్నది.

ఆ రోహిణి ప్రజాపతి వీర్యమునుండి యుత్పదించుటచే నది వీర్యవత్తరచుగు నక్షత్రముగా పరిగణింప బడ జొచ్చినది.

ప్రమాణము

పంచదాఁగ్ని స్వ్యక్రామత్. విరా ట్సృష్టా ప్రజాపతేః॥
ఊర్ధ్వాఽఽరోహ ద్రోహిణీ యోనిరగ్నేః ప్రతిష్ఠితిః॥

(కృ-య.బ్రా 1-1.10)

7 ప్రశ్న

అర్యముడను నామమెట్లు సార్థకమైనది?

సమాధానము

అర్యము డనగా సూర్యుడు. పూర్వ భల్లవీ (పుల్ల) నక్షత్రమున కధిదేవత. శత్రువులను ధనదానముచేత పశపరచుకొనువాడు కనుక దాని రానామము సార్థక మైనది.

ప్రమాణము

అర్యమేతి త మాహు ర్యో దదాతి.

వి-భాష్యము:- అరీన్ యమయతి ధనదానేన పశికరోతి న అర్యమా ధనస్య దాతా. (కృ-య.బ్రా- 1-1-2)

8 ప్రశ్న

చిత్రా నక్షత్రమున రానామమెట్లు సార్థకమైనది?

సమాధానము

పూర్వము కాలరంజాసురులు స్వర్గమును పొందు టకు అగ్ని చయన పును యజ్ఞమును చేయుచుండిరి. రెండు పందల ఇష్టకలసు (ఇటికలు) గరుడపక్షి యాకారముగా మంత్రములతో భూమిలోపల స్థాపించుట చయనయాగమని పేరు. ఆ యజ్ఞమునందు రాక్షసులు ప్రతియొక్కరూను ఒక్కొక్క ఇష్టకను ఉపదానము చేయుచుండిరి. దానికి దేవేంద్రుడు భయపడి తాను బ్రాహ్మణ వేషమును ధరించి వారితో తానును విచిత్ర ఫలప్రదమగు చిత్రేష్టకను ఉపదానము చేసెను. చిత్ర విచిత్రములగు ఫలముల నొసగునది కనుక చిత్రా నక్షత్రమునకు (చిత్రకు) ఆ నామము సార్థకమైనది.

ప్రమాణము

ప్రమాణము

ఏకా మే చిత్రా నామేతి (కృ-య-బ్రా 1-1-2),
వి-భాష్యము చిత్రేతి నామ ధేయేన యుక్తా విచిత్ర
ఫలప్రద త్యాత్ ॥

ద్వా పుదపతతాంతా దివ్యో శ్వానా వభవతాం.
(కృ. య. బ్రా. 1-1-2)

శ్వానబలివేయ్య క్లికము

“శ్వానో ద్వో శ్వామ శబతా”

9 ప్రశ్న

11 ప్రశ్న

చిత్రానక్షత్రము పలన కలిగిన విచిత్ర ఫలమేమి?

సమాధానము

ఋతువు లన్నిటిలోను బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యులకు
ప్రత్యేకింపబడిన ఋతువులు కలవా? అవి యేవి?

సమాధానము

కాలకంజాసురులు చయన యాగఫలముగా స్వర్గము
నధిరోహించుచుండగా, దేవేంద్రుడు తాను స్థాపించిన
చిత్రేష్టకను చిత్రించుచు తీసివేసెను. (గరుడారముగా
కూర్చిన ఇష్టకలకు చిత్ర యని పేరు.) అందుపలన నా
రాక్షసులు తలక్రిందులుగా పడుచు ఊర్జనాథులైరి.
(సాలెపురుగు).

ఊర్జగమనుచుచేయు విమోచముయొక్క చిన్నపరి
కరమును తీసివేసినచో నది అధఃపతిత మగుట సహజమే
గదా! రాక్షసులనుండి జనించినదగుట చేతనే సాలె
పురుగు తలక్రిందులుగా సంచరించుచు మాయా తంతు
జాలమును పన్ని టిపిహింస చేయుచు రాక్షసాశనముతో
జీవించుచున్నది. ఈ లక్షణము లన్నియును రాక్షసుల
నుండి సంక్రమించినవే! ఇది యొక విచిత్రఫలము!

ప్రమాణము

ప్రమాణము

యే వాచాధిర్యంసః ప ఊర్జావభయోఽభవన్
(కృ య బ్రా 1-1-2)

10 ప్రశ్న

దీనినుండి కలిగిన మరియొక విచిత్రఫల మేమి?

సమాధానము

ఊర్జనాథులై అధఃపతితులగు కాలకంజాసురులలో
ఇరువురు మాత్రము పుణ్యాధిర్యముచే దివ్యశ్వానములై
స్వర్గలోకమున నివసించ జొచ్చిరి. వారిలో నొకటి
శ్వామ పర్ణము (నలుపు), వేరొకటి శబలపర్ణము కలది.
(బట్టల బట్టల రంగు కలది) ఆ శ్వానముల నుద్దేశించియే
ఆహితాగ్నులు ప్రతినిత్యము వైశ్వదేవాంగముగా శ్వాన
బలిని వేయుచున్నారు. ఈ ఆచారము నేటికిని ప్రచార
ములో నున్నది.

వసంతోవై బ్రాహ్మణస్య ర్ముః, ముఖంవా ఏత
దృతూనాం, య ద్వసంతః, గ్రీష్మో రాజన్యస్య ర్ముః,
శరదైవశ్యస్య ర్ముః ॥ (కృ-య-బ్రా 1-1-2)

ఆపస్తంబ గృహ్యసూత్రము, వసంతో గ్రీష్మ శ్శర
దిత్యర్తవో వర్షానుపూర్వేణ.

12 ప్రశ్న

ఔత్తరాహలకు (ఉత్తరదేశ వాసులు) పూర్ణిమతో
మాసాంత మగుటకు కారణ మేమి?

సమాధానము

పూర్వఫల్గునీ నక్షత్రముతోకూడిన పూర్ణిమయే పాల్గున
శుద్ధ పూర్ణిమ యగును. అది సంవత్సరమునకు అంతిమ
రాత్రియని వేదమందు ప్రమాణము కలదు. అట్లే ఉత్తర

ఫల్గునీ నక్షత్రముతో కూడిన ఫాల్గున బహుళ ప్రతిపత్తు సంవత్సరమునకు ఆరంభ మనియును శ్రుతిప్రమాణము కలదు. అందుచేతనే ఉత్తరభారత నివాసులు నేటికిని పూర్ణిమతో మాసాంతమును చేయుచున్నారు. అట్లే దక్షిణ దేశవాసులమగు మనము దర్శాంతమును మాసముగా పరిగణించుచున్నాము. రెంటికిని వేదమున ప్రమాణములు కలవు.

ప్రమాణము

ఏషా జఘన్యా రాత్రి స్సవంత్సరస్య, యత్పూర్వే ఫల్గునీ... ఏషా వై ప్రథమా రాత్రి స్సవంత్సరస్య । య దుత్తరే ఫల్గునీ. (కృ-య. బ్రా 1-1-2)

13 ప్రశ్న

వేదకాలమున ప్రభవాది సంవత్సరములు వ్యవహరింపబడు చుండెడివా ?

సమాధానము

వేదకాలమున ప్రభవాదులు పరిగణింపబడు చుండుటలేదు. వానికి బదులుగా సంవత్సరము, పరి వత్సరము, ఇదావత్సరము, ఇద్వత్సరము. పత్సరము అను నవి యే మరల మరల పరిగణింపబడు చుండెడివి. పిమ్మట నివియే, కొంత కాలమునకు ప్రచారము లోనికి వచ్చిన ప్రభవాదులతో (12×5=60) పండ్రెండు సార్లు లెక్కింపబడు చుండెడివి. వీనికే యుగము లనియును వ్యవహారము కలదు.

ప్రమాణము

సంవత్సరో ౬ సి. పరి వత్సరో ౬, సి. ఇత్యాది. (కృ. య. బ్రా 3 కాండే. 10 ప్రసాతకే 4 అనువాకః)

14 ప్రశ్న .

వేదకాలమున చైత్రాది మాసములు వ్యవహరింపబడు చుండెడివా ?

సమాధానము

వేదకాలము నందు చైత్రాది మాసములకు బదులుగా వేదమునందు వెర్వేరుమాస నామములు చెప్పబడినవి. ఆమాసభామములనే అనాటి ప్రజలు వ్యవహరించు చుండిరి. వానిని మన చైత్రాదులతో బోల్చి చూచెదము.

చైత్రము = అరుణః, వైశాఖము = అరుణరజాః, జ్యేష్ఠము = పుండరీకః. అషాఢము = విశ్వజిత్, శ్రావణము = అభిజిత్, భాద్రపదము = ఆర్ద్రః, ఆశ్వయుజము = పిన్వమాసః, కార్తీకము = అన్నవాన్, మార్గశీర్షము = రసవాన్, పుష్యము = ఇరావాన్, మాఘము = సర్వాషధః, ఫాల్గునము = సంభరః, అధిక మాసమునకు, 'మహస్వాన్' అను నామమును వ్యవహరింపబడు చుండెడిది.

ప్రమాణము

అరుణో ౬ రుణరజాః. ఇత్యాది (కృ. య. బ్రా. మధుమాధ వాదులును వికల్పముగా గలవు. 3-10-1)

15 ప్రశ్న

శుక్ల కృష్ణ పక్షములు వేదకాలమున నే నామములతో వ్యవహరింపబడు చుండెడివి ?

సమాధానము

శుక్ల కృష్ణ పక్షములు క్రమముగా పూర్వ పక్ష ౬ పరపక్షములను నామములతో వ్యవహరింపబడు చుండెడివి. సంవత్సరమునకు ఇరుపది నాలుగు పక్షములు గదా! వాని కన్నిటికిని వేర్వేరు నామము లున్నవి.

ప్రమాణము

పవిత్రం పవయిష్యన్, ఇత్యాది. (కృ.య. బ్రా 3 10 1)

16 ప్రశ్న

ప్రతిపదాది తిథులకు గూడ వేర్వేరు నామములు కలవా ?

సమాధానము

పూర్వపక్ష ౬ హస్త్యులకు పంచదశ నామములును, పూర్వపక్ష రాత్రులకు పంచదశ నామములును గలవు. అట్లే అవరపక్ష హస్త్యులకు పంచదశ నామములును, అవరపక్ష రాత్రులకు వేరుగా పంచదశ నామములును కలవు. ఈ విధముగా అహోరాత్ర నామములు అరువది కలవు.

ప్రమాణము

“సంజ్ఞానం విజ్ఞానం” ఇత్యాది. (కృ. య. బ్రా 3-10-1)

17 ప్రశ్న

ఘటికా ప్రిహరణమున విశేష మేమైనను గలదా ?

సమాధానము

అహోరాత్రము, షష్టిఘటి తాత్కరముగదా, దినమున గల ముప్పది ఘటికలను పదిహేను ముహూర్తములుగా విభజించి వానికి ప్రత్యేకముగా పంచదశ నామములుంచ బడినవి. అట్లే రాత్రి ముప్పది ఘటికలకును పంచదశ ముహూర్తనామములు వేరుగా చెప్పబడినవి. “ముహూర్తం ఘటికా ద్వయం” అనుటచే ముహూర్త మనగా రెండు ఘటికలు లేక 120 విఘటికలు. (48 నిమిషములు). ఈ విధముగా నివియును అరువది కలవు.

ప్రమాణము

చిక్రః క్రితః ప్రాణా నాథా స్సంభాన్. ఇత్యాది
(కృ.య.త్రా. 3 10-1)

18 ప్రశ్న

ఈ ముహూర్తములలో నవాంతర భేద మేమైనను గలదా ?

సమాధానము

ముహూర్తమును పదునైదు భాగములుగా చేసి ‘ముహూర్తానాం ముహూర్తములు’ (ఉపముహూర్తము) అని వ్యవహరింప బడుచుండెడివి. అనగా యొక్క భాగమునకు 3 విఘటికలు గాని 3 నిమిషములు 12 సెకండ్లు గాని యగును.

ప్రమాణము

ఇదానీం వదానీ మేనర్హి క్షిప్ర మజిరం. ఇత్యాది
(కృ.య.త్రా. 3 10 1).

19 ప్రశ్న

దీని వ్యవహార మెన్నిటినుండి యంతరించి యుండ వచ్చును?

సమాధానము

సౌర చంద్ర మానాదులు ప్రచారములోనికి వచ్చిన నాటినుండియు నీ వేదమాన మంతరించి యుండును.

ప్రమాణము

“పాష్టాం తో భగణ స్మృతః” సూర్య సిద్ధాంతము
1 అధ్యాయము 27 శ్లోకము)

20 ప్రశ్న

ఈ వేదకాలమాన మందరికి నందుబాటులో నుండెడిదా?

సమాధానము

ఆ నాటి వారందరును వేదపాతులే. కనుక వారికి ఈ మానము సుగ్రహ్యమే.

ప్రమాణము

తూర్పుగోదావరి జిల్లా - పేరూరు గ్రామ (ఆదురు) వాస్తవ్యులు వెంకట శాస్త్రిగారు (మా పెదతండ్రిగారు) తామువ్రాసుకొన్న తాళపత్ర గ్రంథములో నిట్లువ్రాసికొనిరి:

వ్యయసంవత్సరే పిన్వమానమాసే (ఆశ్వయుజము ఆయుర్నామకపక్షే (శుక్లపక్షము) క్లవ్త తిథౌ (దశమి) మోదనామక రాత్రి ముహూర్తే (3 గంటలు) ఇదం పుస్తకం సమాపితం ॥

అని యున్నది. ఈ గ్రంథము నేటికిని కలదు. దానిని చూచినచో మన సందేహము నివృత్తియగును. ఈ గ్రంథము వ్రాసి ఒక వందసంవత్సరములు మాత్రమే అయినది. ఇంతకంటెను వేరే ప్రమాణమేమి కావలెను? (సశేషము)

శ్రీ నెహ్రూ జన్మదినోత్సవంనాడు పిల్లల పండుగలో

నన్నయ వీరమున శ్రీ పైడి లక్ష్మయ్యగారి అభిభాషణ, తణుకు, నవంబర్ 14

నన్నయవీరము బాలసంక్షేమశాఖ అధ్యక్షమున ప్రపంచ బాలల సంక్షేమ దినోత్సవము - శ్రీ నెహ్రూ జన్మదినోత్సవము జరిగినవి. ఉదయం బాలల ఆట స్థలాల్లో డిస్ట్రిక్టు మునసబ్ శ్రీ K. వెంకటరమణ M.A. B.L. గారు, శ్రీ E. సత్యనారాయణ B.A., B.L. గారు జెండా ప్రతిష్ఠించి బాలలకు నెహ్రూజీని గురించి పిల్లల పండుగను గురించి వివరించి ఆశీస్సులు పలికారు. పట్టణ బాలలు పలువురు ఉపాధ్యాయులు హాజరైనారు. శ్రీ R. D. O. జోగారావుగారు బాలలందరికీ స్వీట్లు పంచిపెట్టి నెహ్రూ పండితుని గురించి ముచ్చటించి బాలలంతా బాగాచదువుకుని అడుగుని విజ్ఞానం ఆరోగ్యం కలిగి నెహ్రూ అంతవారై దేశనాయకులు కావాలని ఆశీర్వాచనాలు పలికారు.

హిందూమత దేవదాయధర్మాదాయశాఖ సంస్థ కమీషనరు శ్రీ పైడి లక్ష్మయ్య B. A. B. L. గారి ఆగ్రహ నాధి పత్యమున శ్రీరామ బాలభజన సమాజ దేవస్థానములో "పిల్లల పండుగ" జరిగినది. కుమారి గిరిజ నాట్యం, చి|| సీతామహాలక్ష్మి పద్యపఠన, చి|| సుబ్బ లక్ష్మి సీతాకళ్యాణం హరికథాగానం ప్రదర్శించారు. అద్భుత మేధాశక్తిగల బాలకుడని బిరుదొందిన శ్రీ ప్రభు హరనాథ్ అద్భుత మేధాశక్తిని కమీషనరుగారు పరీక్షిస్తూ తారీకుల ప్రశ్నలువేసి సమాధానాలకు ఆశ్చర్య చకితులైనారు. శ్రీ కమీషనర్ గారు పిల్లల పండుగ కార్యక్రమాలకు ఆనందించి ఆశీర్వాదించారు. తమ ప్రసంగంలో ఈ క్రిందివిధంగా అభిభాషించారు.

"నేను ఈనాడు ఈ శ్రీరామ బాలభజన సమాజ దేవ స్థానములోని శ్రీ నటరాజ శివకామ సుందరీ సహిత పంచాయతనమును శ్రీ కోదండరామస్వామి మూర్తిని శ్రీ వీరవెంకట సత్యనారాయణస్వామి శ్రీ విద్యాదయి తాంజనేయస్వామి శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరస్వామి శ్రీ నవ గ్రహమండపములను సందర్శించడం ఆలయంలో సుస్వర

వేదగానంతో స్వామికి సీరాజసం ఇష్టదం సందర్శించడం నాకు చాలా ఆనందాన్ని కలిగించాయి. శ్రీ తిక్కన మహాకవి చెప్పిన హరిహరావతారములను ఈ దేవ స్థానములో ప్రతిష్ఠించడము పంచాయతన ప్రతిష్ఠ నాకు చాలా ఆనందం కలిగించినవి. తిరుపతిలో వెంకటేశ్వ రునిలో ఈశ్వరపదం వాడడానికి ఇష్టంలేక కొందరు శ్రీనివాస అన్నవారున్నారు. అలానే ఈశ్వరభక్తులు విష్ణుని పేరు స్మరించడానికి స..దేహించే వారున్నారు. ఈ శివ విష్ణు భేదాలు ఆనాడు 14.15. శతాబ్దాలలో పెద్ద తగవులుగా ఉండేవి. తిక్కన "కిముప్పి మాలా కిం కౌస్తుభంవా" అంటూ హరిహరనాథ పరతత్వాన్ని వర్ణించి ఈ తగాదాలు కొంత దారిలోనికి తెచ్చాడు. మనపురాణగాథలలో సింహాచలంలో ఓరాహ సుసింహ రూపాలుగోచరిస్తున్నాయి. పూర్వ, హిరణ్యాక్ష హిరణ్య కశిపులు నల్లమల కొండలలో ఉంటూ శ్రీచైలంవారి దేవతాగృహంగాను - అహోబిలంవారి కొలువుహటం గాను వ్యవహరించినట్లు అహోబిల నరసింహావతారం రూపంలో అక్కడే హిరణ్యకశిపుని సంహరించినట్లు గాథలున్నాయి. అయోధ్యలో సరయునదిలో తాచేళ్లు విశేషం ఉన్నట్లు హరిద్వారం సమీపంలో చేపలు విశేషం ఉన్నాయి. ఇవి మనుష్యుల ఏదీంచేయవు. స్నానం చేసినప్పుడు చుట్టూ మూగుతాయి. ఇదిరూడ మనకు మత్స్య కూర్మ అవతారవిశేషమే. మనకు 11 వేల దేవాలయాలున్నాయి. హర్షపల్లి (అరచపల్లిలో) సూర్యాలయంఉంది. అలానే ఇక్కడ పంచాయతనంలో కూడా సూర్యవిగ్రహం ఉన్నది. విగ్రహారాధనను నిందించకూడదు. ఒక అంతరువులోనివారికి అది చాలా అపవరం. యోగాభ్యాసంచేసి అంతర్ముఖులైనవారికి నిర్గుణ పరబ్రహ్మ సందానం అమృతసరంలో సిక్కులకు సుపర్ణ మందిరం ఉంది. మనకు తిరుపతిలో సువర్ణ మందిరంఉంది. శ్రీ వెంకటేశ్వరస్వామికి కౌస్తుభ రత్న

హారం ఉంది. వెళ్లి చూడండి. సిక్కులకు గురువు నానక్. ఔరంగజేబు కాలంలో ఈ నానక్ ను నమాజుకు ముగించుకు వెళ్లి సమాజా చేయటండా పరేగిత జ్ఞానంతో దైవప్రార్థన అంతరంగికంగా చేశాడు. అది చూచి నవాబు నమాజుచేయని నిన్ను ఎందుకు శిక్షించ కూడదు? అని ప్రశ్నించాడు. నవాబుగారు నమాజు కాలంలో లరేబియా గుట్టామీద దృష్టిపెట్టించారు గాని అల్లామీద లేదుకదా అన్నాడు. అమాట నవాబు ఒప్పు కొని మా కాణీగారి మాటేమిటని ప్రశ్నించాడు. అతడు అంతే. నిన్ననే అతడి గుట్టం ఈనింది. దానికాలు చూచింది. అది ఏ గోతిలో పడుతుందో అని ఆలోచిస్తున్నాడు గాని అల్లా మీద మనస్సులేదు నమాజులో అని జవాబిచ్చాడు. ఇద్దరు నిజమేనని ఒప్పుకున్నారు. నానక్ నమాజుచేసే కాలంలో అయినా మీ ఇంద్రియాలన్నీ ల మూర్తియందు లగ్నంకాకపోతే మీ సమాజ్ వ్యర్థం అన్నాడు. కాబట్టి మూర్తి ప్రధానం. అందుకే విగ్రహాలు - ఆలయాలు. క్రీస్తు - ముసల్మాన్ మతములపై గాక విశ్వవ్యాప్తమైనది హిందూమతం. పాదురులు లేవ నెత్తబడడానికి దేవాలయాలు పూర్వులు అవి కట్టించి దానికి భూమిలు కూడా ఇచ్చేవారు. అంతర్వేది దేవునికి 1000 ఎకరాలున్నాయి. నేను 21 నెలలు రహస్యపర్యటనం చేశాను. ఇటలీలో ముస్సోలినీ చక్రవర్తి విందుకు పెద్ద మనుష్యులను ఆహ్వానించాడు. విందులో తనముందు గల బంగారుపళ్లెంలో గల చెంబు మాయం అవడం చూచి అది జాబితీలరకు భంగం అని అంతా పెద్ద మనుష్యులే ఎదుటతీసిపది అసడానికి ఆస్కారంలేదు. కనక లైట్లు ఆర్పి ఆ పీఠాల్లో ఆ సాత్ర తిరిగి యడా స్థానానికి ఉస్తుందేమో గమనిద్దాం. జాతిశీలం దెబ్బ తినదు అని లైట్లు ఆర్పి తెరిచేసరికి ఆ మిగిలిన బంగారు పళ్లెం కూడా మాయమైంది. అంతా పెద్దమనుష్యులే, ఆలాహాదే దేశం దాగుపడటం ఎట్లా? దేవాలయాలు భూములున్నా దాగుపడేది ఎట్లా? అర్చకులకు ధర్మ

రత్తలకు ఉద్యోగులకు తగాదాలు తీర్చుకుంటూ దేవాలయాలు చూసుకుంటూ వెడుతున్నాను. పెనుగొండలో దానవీకన్యకాలయం చూచిపచ్చాను. ప్రదీపన్యాయంగా అంతాచక్కబడాలి.

నేను పార్లమెంటు మెంబరుగా ఉండి నెహ్రూజీ పుట్టినరోజు నాడు స్వయంగా వారింటికి వెళ్లి ఆ ఆనందంలో పాల్గొన్నాను. నెహ్రూ ఔదార్యం చాలాగొప్పది. ఇందిరాగాంధీ. రాజీన్. సుజేష్ మాత్రమే గాక బాలలంతా నాకుటుంబం అని పసుధైక కుటుంబమును కాంక్షించే ఔదార్యం నెహ్రూది. చిన్నపిల్లలు నిర్మలమనస్కులు. “సంసర్గ జా దోషగుణ భవంతి” అన్నారు. దేశభిమానం పిల్లలకు నేర్పాలి. మంచి సాంగత్యం అలవాటు చేయాలి. మన జాతిపిత గాంధీజీ వారసుడు శ్రీ నెహ్రూ. అభ్యుదయ పంచవర్ష ప్రణాళికలు ఆయనసొమ్ములు. మేముపోలేండులో వార్షికోత్సవం మన జాతీయ పతాకను సందర్శించినపుడు కలిగిన ఆనందానికి మేరలేదు. ఆ జాతీయ పతాకాన్ని రక్షించడానికి మిత్రులు శ్రీ చిట్టూరి యంద్రయ్య (మాజీ M. L. A.) గారి వంటి ఎందరు దేశభక్తులు త్యాగాలు చేశారో. కాబట్టి కాబోయే ఈ పౌరులకు ఈ బాల్యంలోనే దేశభక్తి నెలకొల్పి తీర్చిదిద్దాలి. ఈబాలల అభ్యుదయానికి కృషి చేసే నన్నయపీఠానికి మళ్ళీ వచ్చి మహాభారతాన్ని గూర్చి ఉపన్యసిస్తాను. ఈపీఠాన్ని ఈ దేవస్థానాన్ని భగవంతుడు కాపాడుగాక అని కోరుతు నా హృదయ పూర్వక అభీష్టులు అందజేస్తున్నాను” అన్నారు. నన్నయ పీఠం కార్యదర్శి సామర్థి వెంకటరమణరావుగారు సభ నలంకరించిన చిట్టూరి యంద్రయ్య (మాజీ M. L. A.) గారికి, శ్రీ కమీషనర్, పైడిలక్ష్మయ్యగారికి, అసిస్టెంట్ కమీషనర్ గారికి గ్రామస్థులకు ధన్యవాదాలు సమర్పించారు. శ్రీ B. V. నరసింహారావుగారి పండుగ గేయం గానం చేశారు. బాలానంద సభ్యురాలు చి|| సుబ్బలక్ష్మి హరి కథాగానంతో జయప్రదంగా పిల్లలపండుగ - నెహ్రూ జయంతి పూర్తి అయినవి.

భీమవరం వేదశాస్త్ర షష్ఠ వార్షిక పరిషత్సమావేశ సమయమున గునుపూడిలో వేంచేసి యున్న శ్రీ సోమేశ్వర జనార్దనస్వామివార్ల పంచరామక్షేత్ర కార్యనిర్వాహణోద్యోగి

వేద శాస్త్ర పండితులకు సమర్పించు

స్వాగత పత్రము

మహాశయులారా :

ఈ సమావేశమునందొక ప్రత్యేక విశిష్టత గలదని నా భావము. సనాతన ధర్మమును భక్తి జ్ఞానములతో తీర్చిదిద్దు ఆధ్యాత్మిక చింతనాతత్పరు లొకవంక, దేవాలయముల పరిపాలనా యంత్రమును నడుపు పరిపాలకు లింకొకవంక, దేవభాష యని గీర్తింపబడు సంస్కృత భాషామతల్లి నాదరించు మహానీయులు వేరొకవంక, నాకే వేదికపై సమావేశమగుట విశేషము, కుఠోదయ సూచకము. అందునను శ్రీ సోమేశ్వర జనార్దనస్వామివార్ల పంచరామక్షేత్ర ప్రాంగణమునం దీ మహాసభ జరుగుటలో విశిష్టత గలదు. ఈ క్షేత్రములో మీపంటి మహానీయు లందరికి స్వాగతము చెప్పగలుగుట నా అదృష్టము. గత సంవత్సరములో యిట్టి సదవకాశము గలిగినది. తిరిగి మరొక్కసారి యీ మహాసభకాశము నాకు కలిగినందులకు నే నెంతయు కృతజ్ఞుడను.

పండిత సభలు ప్రాచీనకాలమునకూడ నుండెడివి. ఆ యా శాఖలలో కృషిచేసిన అభిజ్ఞుల ప్రజ్ఞ ప్రకటించుట ఆవసరం. ఒకప్పుడు ఋషులు నిర్ణయాసనరములో నిర్ణయము చేసేవారు. ఇప్పుడు ఋషులస్థానంలో పండితు లుండి నిర్ణయము చేయవలెను. అందరకు సామరస్యం కూర్చాలి. పాశ్చాత్యులు భౌతిక సాధనమునకు పరిషత్తులు చేయుచున్నారు. వారిలో వారు నిశ్చయించిన తత్వమును నచ్చచెప్పి యితరులకు అందించుచున్నారు. అట్లే మనం కూడా మన వేదపాండిత్య నిర్ణయాలను లోకానికి అందజేయాలి. ఏకధారగా మన నిర్ణయాలను సాగించాలి

యుగ యుగములుగ ప్రాచీనకాలమునుండియు భారత దేశము ఆధ్యాత్మిక తేజోనిలయముగ గీర్తింపబడుచున్నది. వేదము అనంతము, అపారమైనది.

ఆ సత్యము ననుభూతికి తెచ్చుకొని ప్రత్యక్షముగా గాంచుట మానవజీవిత పరచులక్ష్యము. వేదమనగా నేమి ? సముచితంగా నిర్ణయించేయండి. అనేకులనేక విధములుగా వ్యాఖ్యానం చేయుచున్నారు. ఎవరైనను సరే నాకు వేదము కావలెనని వేదమును అభిలషించే వానికి వేదాధ్యయనం చేయించవలెను. పరమేశ్వరుని ఉచ్చాసన నిశ్చాసన రూపమగు వేదములు సృష్టికృతార్థమే యుండుటపలన అట్టి వేదమతముపల్ల నే లోకకళ్యాణము జరుగవలెను. గనుక అట్టి వేదమతములోని విశేషములను సామాన్య ప్రజలకు తెలియపరచుటకు వేదపండితులందరు గట్టి కృషి చేయవలసినదిగా కోరుచున్నాను.

ఈ సమావేశమునకు కొందరు ప్రముఖ పండితు లాహ్వానింపబడిరి. వేదశాస్త్రములయందు వారి పాండిత్య మపారము. అందలి అమూల్య విజ్ఞాన ప్రబోధ ప్రచారములు అర్చకులకు, దేవాలయ ఉద్యోగులకు పలయు శిక్షణా ప్రణాళికలు, భగవదారాధనలు, ఆధ్యాత్మిక విషయముల ప్రచారములగు పెక్కు విషయములయందు వారి సలహా, సహకారము మా కెంతయు నవసరము. మన హిందూమత సత్యముల ప్రజలయందు విరివిగ ప్రబోధ మొనర్చుటకు వారు తోడ్పడుదురని విశ్వసించుచున్నాను.

మా ఆహ్వానముల నాదరించి శ్రమ యనుకొనక యీ సభ నలంకరించిన పండిత సత్తములకు, తదితర మహానీయులకు నమస్కారములు. దేవాలయ సంబంధ విధుల నిర్వహించువారియందు నీతి, శీలములు, భక్తి త్యాగములు ప్రసరించి దేవాలయముల పవిత్రతను పోషించి ప్రదీపింపజేయు విషయములను గురించి, దేశములో యిట్టి వేదశాస్త్ర పండిత పరిషత్తులలో ముచ్చ

టించగలందులకు కోరుచున్నాను. ఇంతియేకాదు - ప్రజలలో భక్తి జ్ఞానములను, దేవతారాధనను ప్రబోధము ప్రచారమునకు తమ సహకార మందింపుడని కోరుచున్నాను. మిసహకారము దేవాలయ పరిపాలకులకు, వారి సహకారము మీకు నే డెంతయు వాంఛనీయము. అంతియేకాదు - ఉభయుల సహన సహకారములతో ప్రజలకు వేదశాస్త్రములోని మహత్తరమైన విశేషములను, భుభములను చేకూర్చు నేపల నందింతుము గాక !

నర్వేజనా స్ఫుభి నోభవంతు

ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః

పంచారామక్షేత్రం }
గు ను పూ డి }
2-11-1958 }
రామినీడి సత్యనారాయణ
శ్రీ సోమేశ్వర జనార్దనస్వామివార్ల పంచ
రామక్షేత్ర కార్యనిర్వహణోద్యోగి.

ఈ వేదపరిషత్ సమావేశ సందర్భమున యీ దేవాలయ కార్యక్రమమును కొలదిగా మీ ఆనుజ్ఞపైన ముచ్చటించు చున్నాను.

ఈ దేవాలయంలో ఈ సంవత్సరంలో ఇప్పటికి హిందూమత ప్రచారం నిమిత్తం 42 వేదాంతోపన్యాసములు, భగవద్గీతోపన్యాసములు జరిగినవి. ఈ దిగువ తెలియపరిచిన మహానీయులు మా ఆహ్వానము దయతో సంగీకరించి ఉపన్యాసము లొసంగిరి. తిరుమన్నామలై శ్రీ రఘుణ మహర్షులవారి ప్రియశిష్యులున్నూ, “విశ్వమీమాంస” పత్రికా సంపాదకులు, నెల్లూరు జిల్లా ఇనుమడుగు ఆశ్రమ స్థాపకులు, నగు భగవాన్ శ్రీసత్యానంద మహర్షులవారు, కర్నూలు జిల్లా ఆళ్లగడ్డ ఆశ్రమ స్థాపకులు “గీతావాణి” పత్రికా సంపాదకులునగు, పూజ్యపాద శ్రీ శంకరానందస్వామి, శ్రీ రామకృష్ణానంద స్వాములవారు, తపస్సంపన్నులు ఉత్తర కాశీ హిమాలయ నివాసులు. పుర్ణీ బీహారు శ్రీ రామకృష్ణాశ్రమ అధ్యక్షులు నగు శ్రీత్ర్యక్షరానంద స్వాములవారు, మహారాష్ట్రవాసులు శ్రీ స్వామి కేశవానంద, నెల్లూరుజిల్లా వెంకటగిరి శంకరానంద ఆశ్రమ స్థాపకులు, శ్రీ అశేషానంద స్వాములవారు, మరియు నవ్యాఖ్యాన ఆంధ్ర భారత

రచయితలు, శ్రీ పురాణపండ్ రామమూర్తి శాస్త్రిలు వారు, మోడేకుర్రు సంస్కృత కళాశాల ప్రిన్సిపాలు, చతుస్తోత్రీ కులపతి, శ్రీ కొల్లూరు సోమశేఖర శాస్త్రిల వారు మొదలుగు పండితులుపన్యసించిరి. సికింద్రాబాదు సత్యానంద ఆశ్రమ బాలికలు “భగవద్గీత” “భక్తనందనాల్” బుర్రకథలు గానం చేసినారు. 15 దినములు శ్రీ మద్భాగవత, రామాయణ, పురాణ కాండములు జరిగినవి. మరియు అఖండ శ్రీరామనామ ఏకాహమహోత్సవములు 3, దేవాలయ భగవద్గీతా సమాజ బాలబాలికలచే శ్రీకృష్ణనామ ఏకాహము జరుపబడినవి. ఈ భగవత్కాలక్షేపములలో అనేక వేలమంది భక్తులు పాల్గొని ఆనందించిరి. ఈ సంవత్సరం నూతనముగ దేవాలయములో 12 మంది బాలబాలికలకు వుచితముగా సంస్కృత విద్య నేర్పి బొంబాయి సంస్కృత విశ్వపరిషత్తు వారిచే నిర్వహింపబడు ప్రారంభపరీక్షకు పంపడమైనది.

నిత్యము సంధ్యాకాలమున ఘోషారు 50 మంది బాలబాలికలు గీతాపఠనము చేయుచున్నారు. గీతాపఠనములో బాలబాలికలకు దేవాలయాధికారులు పోటీపరీక్షలు ఏర్పాటుచేసి శ్రీరామకృష్ణ మఠమువారి ప్రచురణలు గెలుపొందినవారికి బహుమతులుగ యిచ్చియున్నారు. వీరిలో 4 సంవత్సరములు వయస్సుగల చిరంజీవి రామినీడి భాస్కరునకు గీతా పఠనమునందు నిపుణత చూపినందున ప్రత్యేకముగ రజతపతకము, సిల్క్ దుస్తులు బహుకరింపబడినవి. ఈ దేవాలయమొక వేద పండితుని పోషించుచున్నది. ప్రతినిత్యము దేవాలయంలో చతుర్వేద పారాయణ జరుగుచున్నది. లోగడ యీదేవాలయంలో వేదపాఠశాల యుడెడిది. కాని విద్యార్థులు తగుమంది లేనందున పాఠశాల మూయవలసి వచ్చినది. ఇప్పుడైనను 10 మంది విద్యార్థులకు తక్కువకాకుండగ వచ్చినవారికి భోజన సదుపాయములు ఏర్పాటుచేసి వుచితముగా వేదశాస్త్రములను నేర్పించుటకు యీదేవాలయ పరిపాలకులు సిద్ధముగా యున్నారు. దేవాలయంలో క్రొత్తగా యీ సంవత్సరము ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలయము ఏర్పాటుచేయు భాగ్యము కలిగినది. ఇందు అనేక వేదాంత గ్రంథములు పొందుపరచడమైనది. గ్రంథాలయమునకు ఆరాధన, విశ్వమీమాంస, గీతావాణి, భక్తినివేదన, మోక్ష

సాధన, శ్రీరామకృష్ణప్రభ మొదలగు పత్రికలు వచ్చుచున్నవి. ఇప్పటినుండి పత్రికలును బదులందల రూపాయలు విలువచేయు వేదాంత గ్రంథములు కొనుటకు దేవాలయ బడ్జెట్టులో కేటాయించడమైనది.

అర్చకులకు, స్వస్థివాచకులకు వేదపారాయణ చేయువారలకు కాపలసిన పాండిత్యమును సమకూర్చుట దేవాలయ పరిపాలకుల యుద్దేశమైయున్నది. పూర్వము పండితులు, గాయకులుచేసిన భగవద్గీతా ప్రచారమే యీ పూర్వోక్తపై భగవద్గీత ముఖ్యహేతువు. కనుక శాస్త్రపండితులను, కవులను, వుపన్యాసకులను, పౌరాణికులను, హరికథా కాలక్షేపవరుల పౌరాణిక నాటక కళాకారులను దేవాలయముల వలన జీవనభృతినిచ్చి పోషించి వారిద్వారా భగవద్గీతను, దైవభక్తిని, నామసంకీర్తనను, దేవతారాధన పగైరా విషయములను ప్రచారము చేయించి ఇప్పుడు ప్రబలుచున్న అజ్ఞాన విప్లవము నెదుర్కొని నైతికముగను, ధర్మబద్ధముగను, ప్రజానీకమునకు పైజ్ఞానిక తేజమును ప్రసాదించి భారతసంస్కృతి సంప్రదాయమును నిలబెట్టుటకు దేవాలయనిధుల పరిపాలకులు పూనుకొనియున్నారు. ఇట్టి ఆధ్యాత్మిక ప్రచారమునకు యీ దేవాలయ నిధినుండి యీ సాలీనా బడ్జెట్టులో దాదాపు రూ. 3000/- ల ఖరకు కేటాయించడమైనది.

ఈ దేవాలయంలో గత 5 సంవత్సరములనుండి వేదశాస్త్ర మహాసభ జరుగుచున్నప్పటికి దేవాలయ నిధినుండి ఏవిధమైన విరాళము ఇచ్చియుండలేదు. ఈ సంవత్సరమునుండి యీ దేవాలయ నిధినుండి రూ. 200/- లు యీ పరిషత్తునకు విచ్చేయు పండితుల సన్మానము నిమిత్తం పారితోషికముగా హిందూమాత దేవదాయ ధర్మదాయముల డిపార్టుమెంటువారు మాకోరికను వయతోమన్నించి శాంక్షను చేసియున్నారు. ఇందులకు యీ దేవాలయ మేనేజిమెంటువారి తరపున డిపార్టుమెంటు వారికి కృతజ్ఞత, ధన్యవాదములు తెలియపరుచు చున్నాను. ఈవిరాళము సభివృద్ధిపరచుటకు శ్రీ అమ్మవారి అనుజ్ఞపై అన్ని విధముల ప్రయత్నించెదను.

గు ను పూ డి } ఇట్లు
పంచరామక్షేత్రం } రామినీడి సత్యనారాయణ
2-11-58 } దేవాలయ కార్యనిర్వహణాధ్యక్షుని.

1958 అక్టోబరు 6వ తేదీ శ్రీ కమిషనర్ వారు సవరివారిముగా శ్రీ సింహాచల క్షేత్రమునకు విచ్చేసిరి. శ్రీ సింహాచల క్షేత్రం నిర్వహణాధికారి శ్రీ D. L. N. రాజుగారు, మొదలగువారు పుష్ప మాలలు సమర్పించి, ఎదుర్కొని స్వాగత మిచ్చిరి. మరునాడు (కామన్ గుడ్ ఫండు) సమావేశము జరిగినది. ఆ సమావేశమునకు డిప్యూటీ కమిషనర్లు, కమిటీసభ్యులు పెచ్చియుండిరి. అనేక ప్రధానాంశములు పరిష్కరింపబడినవి. విశేషించి చారిత్రక, పౌరాణిక, అంశములతో శ్రీ డా. M. రామా రావుగారు ఆంగ్లమునను, ఆంధ్రమునను రచించిన “శ్రీశైలక్షేత్రచరిత్రము” ముద్రించి, ప్రకటించుటకు తీర్మానింపబడినది.

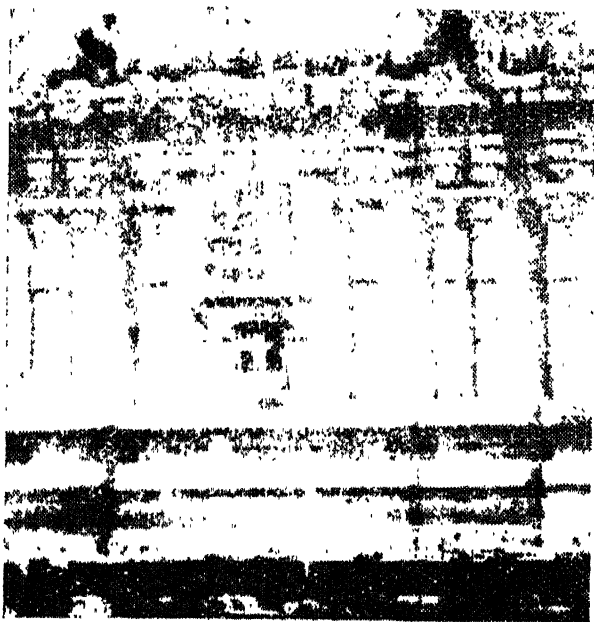
తదనంతరము దేవస్థానము వారిచే నిర్వహింపబడుచున్న, చతుర్వేదశాస్త్ర ఆగమపాఠశాలను ఓరియంటల్ స్కూలును, అందలి పండితులను, విద్యార్థిని విద్యార్థులను చూచి, శ్రీ కమిషనర్ గారు అచట పాఠశాల విద్యావిధానమును, పండితులశ్రద్ధను ప్రశంసించిరి. రివార్డు, దేవాలయ మర్యాదలతో స్వామిని దర్శించిరి. దేవాలయవిధానములలో విశేష అనుభవముగల శ్రీ అన్నారావుగారు, దేవాలయోద్యోగులతో సవిమర్శముగా శ్రీ సింహాచల ఆలయ ప్రాకారనిర్మాణముల గూర్చి జరిగిన పనినిచూచి, ఇటుగ పలసిన అభిప్రది తార్కరణములను వినిరించిరి.

శ్రీ సింహాచలము దేవస్థానమువారు విశాఖ పట్టణ మందలి ప్రేమసహజమువారు నిర్వహించే, కుష్ఠ రోగుల సంరక్షణ కేంద్రమునకు అన్నదానము నిమిత్తము ఇచ్చిన భూరివిరాళమునకు అభినందనములు తెలియ చేయుటకు ఏర్పాటైన మహాసభకు శ్రీ కమిషనర్ వారు అధ్యక్షులై తదుగంధీరోపన్యాసముచేత శ్రోతల నానందసాగరమున ఓలలాడించిరి. తర్వాత మంగళ వాద్యములతో వేదప్రోత్తముగా కుష్ఠరోగుల సంరక్షణ గృహమునకు శంకుస్థాపనము కావించిరి. పురప్రముఖులు అనేకులు విచ్చేసిరి. ఆరాధన పత్రికను గూర్చియు, దాని అభివృద్ధి ప్రణాళికలను గూర్చియు, ప్రచారము చేయుట, రచయితలపరిచయము, మొదలైన ప్రబోధములు కావించబడినవి. శ్రీ కమిషనర్ వారి రాకపలనను వారి విద్యత్పరి శీలవలననను అనేకులు వారి కార్య డీక్షను ప్రశంసించిరి.

The Bhavanarayanaswami Temple, Sarpavaram

By

DR. M. RAMA RAO, M. A., Ph. D.

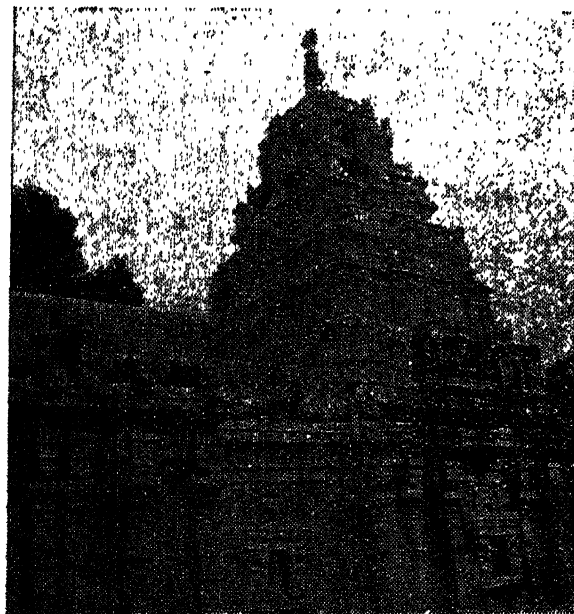
Proof of this reconstruction is to be seen in the decoration of the temple walls.

The village is mentioned in the inscriptions as Sarpapuri, Sabbavaram and Purushottampattana. Its principal deity is mentioned as Bhavayya, Bhavanarayanaperumal and Virachodavinnagaralwar. Taking the common practice of the Eastern Chalukyan kings of naming deities set up by them after their own names and titles into consideration, it may be presumed that this deity was set up by Virachoda. The village is said to have been situated in far off times in the Suddhamallichaturvedi-mangalam in Prolunadu in the Gangakondachola-valnadu.

SARPAVARAM is a village situated in the Kakinada taluk of the East Godavary district in Andhra Pradesh. There is a small Railway Station of that name on the Samalkot-Kakinada branch of the Southern Railway.

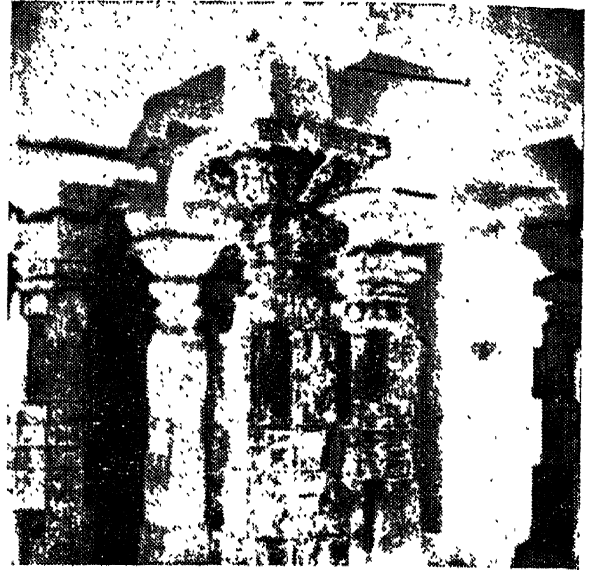
There is a well-known temple in this village, dedicated to Vishnu, under the name of Bhavanarayanaswami. There are thirty inscriptions in this temple ranging in dates from the twelfth to the fifteenth centuries A. D. These records belong to the later Eastern Chalukyan, Chalukya-Chola and Reddi dynasties that ruled over coastal Andhradesa during this period. The temple seems to be far older than these inscriptions. It has a double compound built of large blocks of stone as in the temple of Draksharama and the Bhimesvara temple in the same village and the pillars set up in this temple are similar in variety and design to those found in the other two temples mentioned above. One inscription states that the main shrine and the compound round it were reconstructed in or about 1502 A. D.

This temple has a double compound as stated above. There are two entrances in the outer wall, one in the north and the other in the east. The entrance in the north is surmounted by a gopura said to have been recently constructed by one of the local zamindars. The entrance in the east is the original

main entrance and the temple faces that direction. There is a street with houses before this entrance. This eastern entrance consists of a narrow mantapa of pillars on the outside. Passing through this entrance one enters the outer compound of the temple. This compound is empty and there is a small mantapa of recent construction in its north-eastern corner. In the open courtyard there is a tall stone column surmounted by a slab containing the figure of Garuda facing the temple and of Hanuman facing the east. Inside is the second compound entered by a mantapa reached by a flight of steps. This mantapa leads into a long narrow mantapa with two rows of three pillars each on either side. Beyond the rows of pillars on the north there is a small shrine in which an image of Lakshmi is set up. On the south are two similar shrines dedicated to Ramanuja and Bhavanarayana. Opposite this mantapa is another mantapa situated before the antechamber of the main shrine. There is a narrow pillared verandah running round the main shrine on the south, west and north.

The mantapa situated before the antechamber contains on each side two rows of three pillars and one row of four pillars beyond. The first two pillars in the extreme row on either side have lions at the base like the pillars

of the porch of the mantapa in the north-west corner in the outer enclosure of the Chalukya-Bhimesvara temple. The four central pillars in this mantapa are highly ornamented and contain the following sculptures :

Pillar A

(1) Lakshmi seated, holding a lotus in her right hand. (2) Krishna playing the flute. (3) Deity riding a chariot. (4) Lakshmi seated holding samkha in the upper left hand, chakra in the upper right and keeping the lower right in abhaya and the lower left on the left knee. (5) Vishnu seated with the left leg folded and the right hanging and holding samkha and chakra in the two upper hands. Lakshmi is seated on his right thigh hanging both her legs. The lower right hand of Vishnu goes round the back of the devi and his lower left hand rests on the head of a boy standing to his left. (6) Vamana, as a vatu, holding an umbrella in his right hand and stretching the other hand as if to receive something, standing before a big kalasa. (7) A male deity standing with his left leg steady and the right bent at the knee with sword in one hand and shield in the other. (8) Narasimha standing with the left leg steady and the right placed slightly forward

and holding chakra in the upper right hand and samkha in the upper left hand, gada in the lower left and keeping the lower right hand in abhaya.

Pillar B

(1) Laksmi seated holding lotus in the right hand with female attendants on either side. (2) Vishnu seated on the coils of the serpent with three hoods above his head holding samkha and chakra in the two upper hands and keeping the lower right in abhaya and lower left on the left knee. (3) Arjuna shooting the matsyayantra. (4) Brahma with three heads holding pasa in the upper right hand, kamandalu in the upper left and keeping the lower right in abhaya and the lower left in varada. He has Yajnopavita and udarabandha. (5) Vishnu holding samkha, chakra, gada and keeping the lower right in abhaya and the lower left in katyavalambita. (6) Female deity seated keeping the right hand in abhaya and the left on the left knee with the palm turned inwards.

Pillar C

(1) Vishnu standing in samabhanga holding chakra in the upper right hand, and holding the upper left hand bent up in visamaya. (2) Vishnu holding samkha, chakra and gada and keeping the lower right hand in abhaya. (3) Parasurama holding parasu in the right hand and shield in the left. (4) Kinnari holding veena in both hands coming out of a makara. (5) Vishnu holding samkha, chakra, gada and padma. (6) Vamana receiving gift from Bali.

Pillar D

(1) Venugopala with cows and gopis (2) Lakshmi (3) Krishna and cows (4) Rama and Hanuman.

Beyond this mantapa is the front wall of the ante-chamber with a plain doorway in the centre and dvarapalakas on either side.

Base of the temple

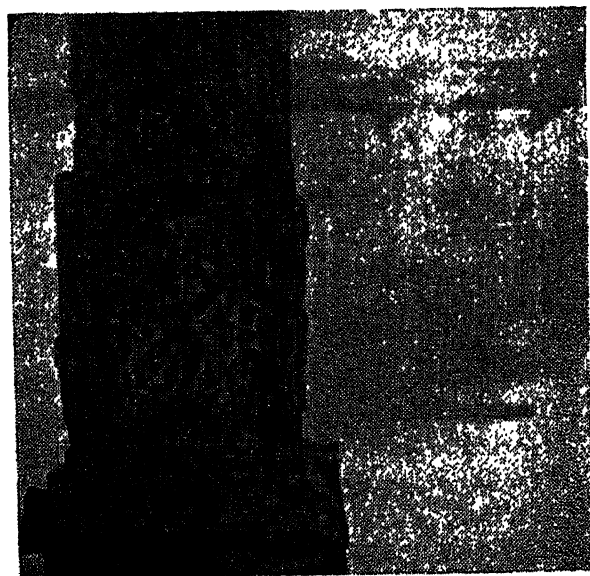
The base of the main shrine contains from bottom to top a broad moulding with semicircular elevations, a row of rectangular rafter ends, a broad band, a recess, a moulding, a

recess with compartments formed by pilasters, two narrow flat bands, a row of rafter ends, a moulding with semicircular elevations, a row of rafter ends, a row of bead garlands, flat band and two recesses.

Walls of the shrine

The northern and southern walls of the first ante-chamber have, from east to west - a compartment between two pilasters, empty space, narrow compartment between two pilasters, empty space, wide compartment with a pilaster at either end containing a sala in the centre, narrow compartment between two pilasters, empty space and a wide compartment between two pilasters, containing a sala. Of the two salas mentioned above, that in the north has a gable surmounted by a kirtimukha on its face and a perforated screen between two pilasters at the base. The niche in the south wall is empty. The pilasters are surmounted by capitals and above them there is a row of geese. Above this is a row of dwarfs and above is a row of kirtimukhas.

The walls of the second ante-chamber in the south and north have three broad flat bands at the base and the remaining part of the walls is plain. There is a niche in the northern wall which contains the figure of Vishnu standing holding samkha and chakra in the two upper

hands, keeping the lower right in abhaya and the lower left in katyavalambita. There is a lion standing behind him. Another niche in the south wall contains the standing figure of Ganapati.

The northern and southern walls of the cella have a compartment between two pilasters, empty space, a wide compartment between two pilasters, empty space, and a compartment between two pilasters. A niche in the wide compartment in both the walls contains the figure of Vishnu holding samkha, chakra and gada and keeping the lower right hand in abhaya. Above the pilasters are the capitals and above them a row of dwarfs. Above this row is a row of bead garlands. The western wall of the cella has a niche with the figure of Vishnu standing.

Vimana

The vimana has at its base three rows, one above the other, of salas and karnakudus much

debased. Above them is a flat band with lions in the four corners and a seated deity in the centre. Above this is the kudu like top. Then there are three concentric lotuses with the kalasa in the centre.

Ante-Chambers

There are two ante-chambers in this temple, one beyond the other and both are empty. Both have plain door-ways.

Cella

The cella beyond the ante-chambers is also plain. It contains the image of Vishnu standing and holding chakra in the upper right hand, samkha in the upper left, gada in the lower left and keeping the lower right in abhaya.

Patalabhavanarayana shrine

This is an underground shrine situated to the west of the main shrine and below the western verandah. It houses an image of Vishnu seated on Garuda. There is a vimana above this shrine.

God, Man and Creation

By

Sri Vidya Sankara Bharati Swami of Sri Gayatripeetham, Masulipatam

XXII THE BRAHMA SUTRAS (Contd.)

IN the foregoing four articles, the first Sutra of the Brahma Sutras was discussed at great length, and as a result of the discussion it has been concluded that the first Sutra itself establishes the inter-relation between God and man; and God and creation on the principle of Advaita. The remaining 554 Sutras are more or less a commentary on, or an elucidation of the first Sutra. We shall take a few Sutras here and there, and see how they elucidate the idea contained in the first Sutra.

Nature and size of the Jeeva

In the second Adhyaya, third Pada, Sutras from No. 16 to the end of the pada, deal with the nature and size of the Jeeva. The 16th Sutra states that the birth and death relating to a person do not really pertain to the Jeeva, but to his body. When the Jeeva takes up the body, he is said to be born, and when he leaves it, he is said to be dead. Then the 17th Sutra comes in and establishes, on the authority of the Upanishads, that the Jeeva is not born, that Brahman itself, manifesting in a body, is called Jeeva, that as Brahman is unborn (అజ) and eternal (నిత్య), Jeeva, who is thus not different from Brahman, is also unborn and eternal. Then the 18th Sutra establishes that the Jeeva is Intelligence (చిత్) itself and not one possessing intelligence, as Brahman, which is Intelligence itself is called Jeeva when it manifests in a body. Then a very interesting discussion follows in Sutras 19 to 32, as to the size of the Jeeva. Three alternatives are put forth as to the size-- (1) Atomic (అణు) (2) Medium (మధ్యమ) and (3) Infinite (మహత్, అనంతమ్). A fourth alternative cannot be conceived of. If the Jeeva is atomic in size, and if he resides in a particular portion of the body, say the heart, then as the remaining portion of the body is

inanimate (జడ), a thorn-prick or a scorpion-sting to the foot should not be cognised by the Jeeva located in the heart. Jeeva only is intelligent and the rest of the body is not so. But our common experience shows that the prick anywhere in the body is at once cognised by the Jeeva. It may be said, on the other side, that Jeeva's quality (గుణ) is intelligence, that intelligence pervades the whole body, even though the Jeeva is in the heart, and so the prick is cognised by the Jeeva, through that pervading intelligence; but there is a fallacy in this argument. The quality of any object (గుణ) does not leave the object, and cannot exist apart from the object. This may be illustrated by an example. Take 'white paper' for example. The whiteness is a quality (గుణ) possessed by the paper (వస్తు). Now the whiteness does not exist apart from the paper or without the paper. It cannot be separated from the paper at all. So a quality cannot travel beyond the object. If, as the other side argues, intelligence is a quality of the Jeeva, then that intelligence cannot exist apart from the Jeeva, and so cannot be expected to exist in the remaining portion of the body, where the Jeeva does not exist. So that explanation does not stand. Hence the Jeeva cannot be atomic in size. Then the second alternative is that the Jeeva is of medium size, and takes the size of the body in which the Jeeva resides. This position also cannot stand scrutiny. According to this theory, the Jeeva in a man's body is of that man's size; that Jeeva in an ant's body is of that ant's size; and the Jeeva in an elephant's body is of that elephant's size. The fallacy in this position is this. If a man dies and is reborn as an ant, then how does the man-sized Jeeva become small, and adjust himself and reside in the ant-body? Or if he is reborn

as an elephant, then how does the man-sized Jeeva grow in bulk, and occupy the elephant-body? So this second alternative, also does not stand. There only remains the third alternative, namely that the Jeeva is infinite (అనంతం, పహం) and this is the correct position. Here also a doubt may arise as to how the infinite-sized Jeeva can occupy small bodies like that of a man or an ant? The answer is this. When it is said that the Jeeva is infinite, it means that the Jeeva is all-pervading or omnipresent. There is no object in which the Jeeva does not reside or exist; but it does not manifest itself in that all-pervading form. It manifests itself only when there is a suitable manifesting medium. All living beings operate as such media. Simply because it does not manifest in other places, it does not follow that it does not exist in those places. Electricity and Radio are good examples to explain this position. Electricity is all pervading but it manifests itself only when there is a bulb to manifest it and not in other places. Similarly music released from Madras Radio, even though it is all-pervading, manifests itself only in that place, where there is a radio set to receive it and manifest it, and not in other places. All the Upanishads declare in one voice that the Brahman is infinite (అనంతం, పహం), and that the same Brahman manifests its self in the various bodies in the creation as so many beings. So the Jeeva also is that Brahman, and not different from it? Further, there cannot be two infinite beings. There can be only one infinite being. If there are two such beings then each militates against the infinite nature of the other, and both have to be finite, and neither can be infinite. We have seen above that the Brahman is described as infinite in all the Upanishads, and we have, by logical argument, established that the Jeeva must be of infinite size and not of atomic size or of medium size. As there cannot be two infinite beings, it follows, as the night the day, that the Jeeva or man in reality is Brahman only, and not different from Brahman. Thus that portion of the Brahma Sutras also establishes the

Further, when Indra taught Brahnavidya to Pratardana, he asked Pratardana to know *him* (Indra) and said that there by he would get Moksha. In this teaching, Indra was stating that his self i.e. Atma, was Brahman itself, and not different from it, and by such knowledge of Brahman; one gets released from bondage, and obtains Moksha. Thus the identity of Jeeva with Brahman is taught in the 1st chapter. 1st Pada, 30th Sutra; and, in Sutra 19, in the fourth Pada of the 1st chapter also. Yagnavalkya's teaching to his wife, Maitreyi, to the effect that Atman has to be realised, the matter is again discussed, and it is stated that the Atman to be realised is no other than Brahman, thereby establishing the identity between Jeevatma, and Paramatma. Sutra 50 of the 2nd chapter 3rd Pada, states that Jeeva is only a reflection of Paramatma or Brahma, and not an independent entity; and Sutra 3 of the 4th chapter 1st Pada also deals with such an identity of Jeeva with Brahman.

Nature of the Creation

As for the nature of the creation, Sutra 23 of the 4th Pada of the 1st chapter refers to the principle enunciated in the Chandogya Upanishad to the effect that knowledge of one is knowledge of all, and applying that principle, states that the creation is not real, but is only a super imposition on the Brahman, which is the only Absolute Reality. Sutra 14 of the 1st Pada, 2nd chapter also states that the creation exists only in name and form, and not really, and that the only Reality is Brahman. Further Sutra 28 compares the creation to a dream, and Sutras 3 to 6 of the 2nd pada of chapter 3 also say that the creation is not real, but is caused by Maya, and is likened to the dream-world. Sutras 32 to 37 of the 2nd Pada of the 3rd chapter also state that Brahman only is the Absolute Reality, and every thing else is Mithya or unreal.

Thus we find that a study of the Brahma Sutras also establishes the inter relation between God and Man, and between God and creation on the principle of Advaita.

(to be continued)

Life of Sri Ramanujacharya

By

T. N. SRINIVASAN, M. A.

CHAPTER VII

Ramanuja - the Disciple and Teacher

Having settled himself at Srirangam in that great and most respected pontific seat so reverently held by great acharyas, Ramanuja began consolidating his position and enhancing the prestige of the apostolic throne. The foremost thing that he did was to acquaint himself more fully with the esoteric secrets of Sri Vaishnavism for his acquaintance with these aspects of Vedantic cult was rather meagre and scrappy.

Soon after Ramanuja waited upon his first teacher-Mahapurna and requested him to initiate him into the inner teachings of the Doctrine. This great scholar readily agreed and acquainted Ramanuja with all that he knew. But he suggested to the disciple to approach that great scholar who lived at Tirukotiyur known by the name Goshthi Purna or Tirukotiyur Nambi, one of the beloved disciples of Sri Alavandar.

Ramanuja lost no time in seeking this great master and communicated to him his desire. But the scholar sent away Ramanuja directing him to come after some time. Undaunted by this, the young saint approached him again and again for no less than eighteen times and every time received the same evasive reply. In great grief, Ramanuja returned to Srirangam, but no word of complaint was spoken by him.

Realising the patience of Ramanuja, Goshthi Purna himself sent one of his disciples to fetch the great aspirant and insisted that he should come alone only bringing with him his staff and water-gourd. Ramanuja hurried to Tirukottiyur on receiving this welcome news accompanied by his inseparable twin-disciples. When the acharya asked him the reason for bringing with him these two more persons,

Ramanuja in his own characteristic manner said "Nay, my lord, I have only come alone : this Dasarathi is my staff and this other Srivatsanka is my water pot".

This reply made Goshthi Purna understand Ramanuja's great love towards his disciples and initiated all the three of them into the mysteries of the sacred Astakshari Mantra. Ramanuja was over whelmed with joy of his acquiring this unwritten secret and in his ecstasy proceeded to the temple of Soumya-narayana there. Ascending the lofty Astanka Vimanam of that temple, he called all the Vaishnavas to come there and gave out to them the teachings he had received so exclusively from his guru after quite a lot of trouble. This news reached Goshthi Purna, who called Ramanuja and rebuked him for his behaviour. The noble words that then emanated from the young saint were "No one that has taken refuge in you, would ever bestow a thought on what becomes of his unworthy self. I placed your sacred feet before the eye of my soul and taught these Vaishnavas, who will in turn hand this great secret down to posterity; they are thus your disciples and are in consequence ever freed from the sin of eternal perdition to which they are destined to go by giving out the esoteric meaning of the sacred Tirumantram in public." This gladdened and at the same time silenced the enraged guru.

Later Goshthi Purna, of his own accord, initiated the meaning of the sacred Charama Sloka to Ramanuja. Subsequently Goshthi Purna happened to visit Srirangam for the annual festival of Sri Ranganatha. He was received with all respects by Ramanuja to whom the learned sage imparted the reputed six things that a Prapanna should avoid which are :

- (i) **Asrayana Virodhi** : The idea of "I"-ness and "mine"-ness ; a concern for the result of one's acts ; a slighting of the intercessory grace of the Divine Mother ; Suspicions as to the goal to be attained ;
- (ii) **Sravana Virodhi** : Being attracted to the scriptures and the teachings that speak of strange Gods ;
- (iii) **Anubhava Virodhi** : The tendency to utilise for one's own enjoyment the objects that ought to be dedicated to the service of the Lord ;
- (iv) **Swarupa Virodhi** : Setting one's self up as independent of the Lord ;
- (v) **Paratva Virodhi** : Recognising strange Gods as the Supreme Ruler and ;
- (vi) **Prapthi Virodhi** : Embracing the views of those that take refuge in the Lord alone, ignoring the Divine mother.

This revealed to Ramanuja the greatness of the Vaishnavite religion.

Side by side with the task of his acquiring more and more knowledge, especially that which related to the cult of Vaishnavism, Ramanuja's early efforts were also directed to the task of enlarging his concourse of disciples. In this work, his first success was in regaining his cousin Govinda, who had become a Saivite by contacting a Lingait while bathing in the river Ganges and as such chose to remain at Kalahasti doing service to the Lord there under the name "Ullangai Konaruda Nayanar".

Ramanuja entrusted this work to his uncle Sri Saila purna who was living at Tirupati. The learned sage went to Kalahasti and had his first contact with Govinda, who was then rather adamant. A second visit of Sri Saila-purna later was more successful for he had the opportunity of having a long talk with Govinda. Yet another occasion was availed of when the Sage was loudly singing the famous pasuram of Nammazhevar beginning with (Sage-Sa). when Govinda was perched on

a vilva tree for gathering the leaves of that tree for his temple services. This verse struck him sharp and so Govinda came down from the tree and fell at the feet of Sri Saila purna. He immediately cast away his Rudraksha garlands and became his original self. After the necessary purificatory ceremonies, Govinda went over to Tirupati to learn the sacred texts from his uncle.

There lived in Nichulapuri - the modern Usayoor near Trichinopoly, a famous wrestler and athlete by name Dhanurdasa. He was a popular figure in the royal courts and was famous for his prowess. He had a wife named Heramba (which means "golden coloured") and to suit that name, she was so very beautiful that her ravishing loveliness excelled all description. Dhanurdasa loved her so much that he was always at her side, whenever he was free to be so. One day she expressed her desire to witness the great Panguni festival of Lord Sri Ranganatha at Srirangam ; and so her husband, to whom her little wish was a command, took her to that place. On their return, they had to cross the river Cauveri at noon time and as the scorching heat of the sun was too much, Dhanurdasa held a big umbrella over the head of his beloved, to ward off the direct rays of the sun. It attracted the attention of the numerous persons that chanced to see this unique scene and more so Ramanuja who then happened to be coming that way from his morning ablutions in the Cauvery along with his disciples.

This sight interested the great acharya who enquired about the couple. Learning that Dhanurdasa was a good man and the lady was his wife, Ramanuja was inclined to bless him. So he sent for the athlete to come over to his math, which the latter readily did, as he knew the greatness of the caller. The master received him very kindly and learnt all about him, which only went to increase his regard for him. Asked about his lovely wife, Dhanurdasa said "I am neither love sick, nor do I run after strange women. This lady is my wife and her ravishing beauty has enthralled me so

much that I cannot brook any little thing to happen to her. But I have now come to you, Master, and I seek your feet for my uplift."

Ramanuja was pleased with the purity of his heart and said "Suppose I were to introduce you to another person, whose eyes are lovelier, deeper and darker and in short unfathomable with a never exhausting fountain of Beauty ever gushing out, will you turn your love towards this person." Dhanurdasa was bewildered and to satisfy him, the master took him forthwith to the presence of Lord Sri Ranganatha lying on the coils of Adishesha under the divine Pranavakara Vimanam. He introduced the pure hearted devotee to the Lord for acceptance and the ethereal Divine Beauty of the Lord captivated the heart of the hard wrestler that he fell at the feet of Master seeking refuge therein.

Dhanurdasa was then taken to the math and was given holy water. His wife Heramba, hearing this news also hurried to the math and casting off all the trammels of worldly life joined her husband in the service of their new master. In fact the once famous wrestler became the body guard of Lord Ranganatha and custodian of the rich Treasury of the Temple. His wife became a trusted servant of the math while his nephews Vanda and Sunda became important servants of the Temple.

About this time, there lived at Benares, a reputed Advaitic ascetic named Yajnamurti, who had to his credit the fact that he had conquered almost every one in philosophical discussions. Learning about the rising fame of Ramanuja, this ascetic came down to Srirangam to vanquish this yet another contemporary. Ramanuja received him in his math and a literary contest was carried on for eighteen days. On the sixteenth day the two parties were without any decisive advantage but on the seventeenth day, the arguments of Yajnamurti began to over power those of Ramanuja and it was decided to conclude the contest next day by declaring the winner and the vanquished.

This piquant situation worried Ramanuja considerably. He immediately went to the presence of his personal deity Lord Sri Varadaraja, whose image was installed in his Tiruvandanam pantheon and opened out his heart. His remonstrances were heard by the Lord and so that night Ramanuja had a vision in his sleep. He saw the Lord of Hastigiri in his dream and was given full directions as to what he should use for his arguments the next day.

Early next morning Ramanuja awoke in wonder and fear, but as he went to the audience hall, he was puzzled to see Yajnamurti hastening to his presence and falling at his feet. The amazed Ramanuja said, "But why not we continue our debate today also?"

The advaitic ascetic said that he was convinced of the arguments that Ramanuja offered the previous day and pondering over them that night he had realised his own weak position and hence this surrender. Ramanuja lifted him up and embracing him pointed out the seven defects in the position he had put forth in his arguments. They are as follows:-

(1) Asrayanupapatti, (2) Tirodhana Anupapatti, (3) Swarupa Anupapatti, (4) Anirvachaniyatva Anupapatti, (5) Pramana Anupapatti, (6) Nivartaka Anupapatti, and (7) Nivritti Anupapatti.

Yajnamurti was silenced, he took his ekadandam and begged Ramanuja to initiate him as his disciple. This was done and in gratitude to Lord Varadaraja, he bestowed on this new disciple the name 'Devaraja Muni'. This new disciple was entrusted with the task of teaching the fresh incumbents of the Math.

Side by side with the acquisition of disciples, Ramanuja was himself learning incessantly from various learned scholars that were then living at Srirangam and places nearby. One of them was Maladhara, a disciple of Goshti Purna, who assisted Ramanuja to learn the inner meanings of the sacred Divya Prabhandham of the Azhwars. The other was Vara Ranga Gayaka, who also helped Ramanuja to understand the esoteric meaning of the sacred utterances of Sri Nammazhwar.

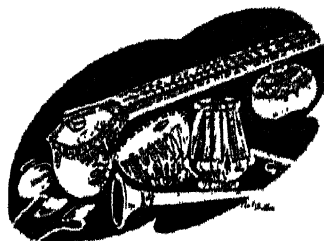
It was about this time that an attempt was made on Ramanuja's life. The reforms he introduced into the temple affairs and worship were so rigid that some of the old servants of the temple, who were all along growing fat with their boot, became jealous and uneasy. They realised that so long as Ramanuja was there, their prosperity was at stake. So to get rid of this obstacle, they bribed one of the householders at whose place Ramanuja would go for his daily Bhiksha and conspired to give food mixed with poison to the master. The wretched person agreed to this and forced his wife to carry out the nefarious scheme. She was a pious and devoted lady, but fearing to cross her unruly husband, thought of a plan. As Ramanuja came the next day for his alms, she placed the food before him and not in his bowl and while she prostrated herself before the master, she took that opportunity to slightly scratch with her finger nails the feet of the saint. Ramanuja took this hint and threw the food to a dog, which ate and died instantly. Realising the motive that worked for this occurrence, Ramanuja began to fast thereafter.

This news reached Goshthi Purna, who hurried to Srirangam. As he came, Ramanuja met him on the bed of the Cauvery river. He fell at the feet of the Master and lay there. But Goshthi Purna looked at him but never asked him to rise, even though the scorching

Sands of the river were roasting the body of Ramanuja. A little while passed and from among the disciples there assembled, one Pranathartihara walked to the presence of Goshthi Purna and asked him straight away "what shall I call a man who throws a delicate garland of sweet scented Jasmine flowers into the blazing sun and sees it scorching to darkness?"

All were trembling at this assailing youth but Goshthi Purna embraced him and asked him to lift up Ramanuja. He said that he was searching for a true person among the numerous disciples of his Sisya and he was satisfied with the flaming love of this young person. Thereafter Pranathartihara was entrusted with the task of preparing the bhiksha for Ramanuja, which set this affair at peace and rest.

Thus the early years of Ramanuja at Srirangam were spent in consolidating the position of the math and also in reforming the affairs of the temple. By now, a trusted band of disciples had come under the fold of this great teacher and after these years of arduous work, Ramanuja had perfected the working of the temple and the math. His next aim was to enlarge his circle of followers and widen the girth of his philosophic outlook and concept of God.

Ramanuja's First Pilgrimage

By

SRI T. N. SRINIVASAN, M. A., Madras

MEANWHILE Ramanuja, having completed the course of knowing about the Sacred Tirumanthram, Dusyam and the charama slokam and also much about the respected Prabhandam collects, desired to go on a pilgrimage tour. So he sought the permission of Lord Sri Ranganatha, who gave him the necessary orders. Thus Ramanuja set out of his first tour or *Vijaya yatra* after his taking up the pontific seat at Srirangam.

Leaving Srirangam, Ramanuja travelled north towards Kanchi. On the way he visited places like Tiruvellarai, Tirukoyilur and other places. When he was at Tirukoyilur he sent word to his wealthy disciple Yajnesa of the eight thousand that he was coming and to arrange for his stay with his band of disciples. Being rich Yajnesa gave orders to his servants to make all arrangements but forgot to even feed the messengers that conveyed the news to him. So these disciples returned to where Ramanuja was camping and communicated their sad plight graphically to him. The master kept quiet but started on his tour the next day. By forenoon they reached a place whereat the roads forked into two directions, one leading to the grand dwelling of Yajnesa and the other leading to the hut of one Varadarya, a humble and pious Vaishnava, but a very poor one. Varadarya lived in a small hut with his wife, but both of them were devoted to Ramanuja. The husband was working in the shop of a rich Vysya of that place and his wife was not only a faithful comrade but was very pure in heart and deed. But the rich Vysya was attracted by the loveliness of this lady and though he made several attempts to seduce her, his efforts could not succeed.

Ramanuja when he reached the forking roads directed his disciples to take the road leading to Varadarya's hut. This amazed them but since they had to obey the orders of the Master, went ahead of him and soon communicated the news of the master approaching the cottage. At that time the husband was away to the shop of his master and only the poor lady was at home. She had not a morsel of food to offer to the great visitor and, more than that, her dress was in tatters that would not allow her to come out and even fall at the feet of the Master, whom she adored so much. The master reached her hut and seeing it closed waited at its entrance. The lady all in tears sobbed and clapped her hands. Knowing the situation, the saint threw his head cloth into the hut. The lady took it and wrapping herself in the Kasayam of the saint quickly came out and prostrating before the Master, welcomed him to her humble dwelling. Her prayers were accepted and party settled there. Ramanuja's *biksha* had to be then offered and the lady was in a terrible fix as to how she could feed the great sage and his vast concourse of disciples.

A thought occurred to her and so she asked the guests to rest a while. She ran to the house of the rich Vysya who was hankering for her and related to him her position. For the benefit of giving her articles to feed the holy guest, she herself offered to satisfy his desire. The vysya was overwhelmed with joy and immediately sent cart loads of food materials and vegetables to her cottage. Lakshmi that was her name, came home joyously and feasted the master and his disciples to her heart's content. Meanwhile Varadarya also came in and both of them vied with each other in entertaining their distinguished guest.

After the feast was over Lakshmi was taking the remnants that were left by the master and then communicated her contract to her husband. Though he knew it was a heinous sin, he admired her quick wit and decision. While they were inside, Ramanuja sent one of his disciples to bring the Vysya immediately though no one knew the purpose. The latter came running and prostrated before the master, who directed him to first salute the lady who played his host that day. Giving sacred theertham to him Ramanuja broke his vanity and made him his disciple. Of course he reprimanded him for his base intention and thus made both Varadarya and Lakshmi supremely happy.

Meanwhile Yajnesa who was waiting for Ramanuja heard the strange occurrence at Varadarya's place and himself rushed to that hut and said "Lord, I was expecting you every moment and later heard that you were in the hut of Varadarya. You could ill afford to be so troubled and so I beg you to come over to my palatial house and stay there comfortably." The master laughingly replied "Nay, may we know you not. But the acts of God are always inscrutable and it was his direction that I chose Varadarya's hut in preference to your mansions."

This broke the pride of Yajnesa and he immediately became suppliant and humble. He then gave away his holdings and money to poor Vaishnavas and followed Ramanuja as his disciple. Then Ramanuja left that place and continued his pilgrimage reaching Kanchee after a few day's journey. He first sought his spiritual master Sri Kanchipurna and conveyed to him his deep sense of gratitude for all the help he did for him. Accompanied by him, he went up the Hastigiri and stood bewildered in the presence of the great boon-giving Lord-Sri Devarajaswamy. Ramanuja prayed fervently and the Lord honoured him suitably. After staying some time at Kanchee, Ramanuja continued his pilgrimage bound for the Sacred Tiruvengadam-the Abode of Lord Venkatesa.

Once it happened that in the course of their pilgrimage, they happened to lose their way. They could find no one to guide them but all of a sudden Ramanuja saw a solitary labourer watering the fields nearby. The sage spontaneously fell at his feet; asked him the way to Tirupati. This, however, surprised his disciples to whom Ramanuja explained that the person whom they saw as a Sudra, was no one else than that Great One disguised in that form. This dispelled the illusion of his disciples for they saw the disappearance of the labourer all of a sudden from there.

The party reached Tirupati and the great teacher stayed at the foot of the Sacred Mount for some-days. He was able, then, to convert to his faith, the ruler of that place, one Vithala Raya, who entertained Ramanuja and his group of disciples well. Anantarya and the others on the sacred hill came down, requested Ramanuja to come up for worshipping Lord Sri Venkatesa. Ramanuja then said "Nay, it is not meet that I should so defile the sacred precincts when the Holy Azhevars themselves have remained at the foot of it, deeming it a desecration to set their feet on the holy Mount." I shall worship the Lord from here and rest content with the presence of the Great Azhevars."

But Anantarya said "If such be your pleasure, O, Master no one of us shall ever dare to do so and it shall be strictly seen to that no other does not hereafter." This pricked the master, who would sacrifice himself first if it would gain another any advantage, be it the very smallest. So he ascended the Hill with his entourage and it is said that when he reached the last of the seven Hills, he beheld the entire area covered as though with the Sacred Saligramams. To avoid defiling them, the Sage knelt down and progressed on his knees up the sacred Hill. Because of this, the part of the Hill acquired the name "మరిచ్చాన్" the part which broke the knees.

On the hilltop, he was received by a band of devout workers headed by Sri Sailapurna,

the uncle of the Saint. Ramanuja was then taken to the Sacred Presence of Lord Sri Venkatesa who received him with all honours. After staying for three days on the Hills, Ramanuja desired to come down and rested in the house of Sri Sailapurna for about a year and received instructions into the mysticism of the sacred epic Srimad Ramayana of Valmiki.

While staying at the place of Sri Sailapurna, Ramanuja saw his brother Govinda so much attached to their uncle and wished that he could take him up with him. One day Ramanuja saw Govinda lying on the bed he had made for Sri Sailapurna and then get up to ask his uncle to lie down. This puzzled the master who mentioned it to Sri Sailapurna. When questioned about this, Govinda said "I know it is a Sin to lie on his bed. But I believe that if I could but secure my master a sound sleep at night undisturbed by any roughness of bed or worrying of insects in it, I would deem myself happy even if I am to suffer in hell for the disrespectful act done." This endeared him to both the brother and the uncle who realised the sacrificing nature and devotion of Govinda.

Another time when Ramanuja was walking in the gardens adjoining Sailapurna's house, he saw at a distance Govinda inserting his

right hand into the mouth of a cobra, and then take a bath to continue his services to his master. When questioned Govinda said "I saw a serpent in great pain, hanging its tongue in which a thorn has run. To relieve its agony, I pulled out the thorn and set the wiper free." This revealed Govinda's compassion even to venomous beings.

After a year Ramanuja expressed his desire to return to Srirangam to his uncle and it was then that he wished to take Govinda with him. Sailapurna willingly offered to send Govinda and enjoined on him the need to be as dutiful to Ramanuja as he was to him. However, after some-time, Govinda showed signs of wasting due to his separation from Sailapurna. Recognising this, Ramanuja had him sent back to his uncle. When Govinda was at the threshold of Sri Sailapurna's house, the aged saint said loudly that he would not take back the gift he had made nor that he would give shelter to deserters. This pricked Govinda too much and so without seeing his beloved uncle, he returned to where Ramanuja was staying and fell at his feet for pardon and succour. Ramanuja realised the change in his brother and took him over to Srirangam. Though Govinda remained a Brahmachari for the rest of his life, his brother Balagovinda, who was married, also came to Srirangam to serve Ramanuja.

Worship and "Surrender"

SRI P. LAKSHMAYYA, B. A., B. L.

Commissioner, H. R. & C. E. (Admn.) Department, Andhra Pradesh, Hyderabad

“సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య
మామేకం శరణం వ్రజ
అహం త్వా సర్వపాపేభ్యః
మోక్ష యిష్యామి మామహం”

శ్లో XVIII. పు. ౬౬.

“**SETTING** aside all considerations of *Dharma*, take sole refuge in me. I shall absolve you from all sins. Do not fear.”

Utter surrender is emphasised by Lord Bhagavan Krishna for an aspirant to get emancipation. The *Gopis* stand foremost among devotees who have wholly surrendered themselves to the Lord without consideration of Dharma or Adharma. Those who can know God in their hearts are directed to surrender to Him and free themselves from egoism. The supreme Lord of the Universe may be regarded, revered and worshipped as “personal” or “impersonal”. In the former case, the aspirant is termed as “Bhaktha” or devotee, because he regards the Lord as “personal”. In the latter, he goes by the name of a Gnani or “a man of knowledge”, since he regards Him as impersonal. For those who require an external target on which to fix their attention or pin their faith, the Lord says “Come unto me, I am here ready to guide and counsel you, free you from all sins and finally lead you to liberation.” Therefore, the devotee has the assurance of the Lord for protection and guidance, while the Gnani or “man of wisdom” who regards himself as the supreme impersonal will have no such guarantee. Who is to assure him when there is none but Him? These two attitudes are usually compared to the utter resignation and complete surrender of a kitten to the care of its mother cat, and the clinging of a young monkey to its mother relying on its

own strength. In the case of a kitten, it is mother cat that takes care of its own young-one, but the young monkey relies upon its own strength and clings to its mother monkey. Therefore, the ardent devotee is compared to a kitten, and the man of wisdom or “Gnani” is like a young monkey relying upon its own strength. Both Gnani and Bhaktha have a common goal. Though the paths are different, the destination is the same. Those who fix their attention on the unmanifest or the impersonal, experience a very great difficulty. It is a painful practice for “Dhchi” or embodied souls to meditate on the impersonal. The human minds are finite and are capable of conceiving only finite things. To run after external objects through the gateways of senses has, by force of habit, become its very nature. The mind cannot turn back and lays hold on the “self”. Just as children require pictures and other concrete models of instructions in the early stage of education, so do children in the school of spirituality require the aid of pictures and images, physical or mental, as the case may be, in the early stages of “Sadhana” to fix their attention and concentrate their mind. It is a psychological impossibility for an unsteady; uncontrolled and unconcentrated mind to think of the inconceivable and impersonal. Therefore, the worship of idols and images is prescribed as the first step, as a psychological necessity. The mind has to grow strong and steady, before it can break through its confinement and melt away in the infinite.

The religion of masses or popular religion like Hinduism attempts chiefly the physical and mental purification of those who are yet in the primitive stage and instil into them a sense of their social responsibility and devotion to God. It consists of (1) Regulation regarding dress-hair and other personal observances, (2) Regu-

lation of food, sleep, drink and sex life, (3) fasts and feasts as preliminaries to penance, (4) prayer, processions and other festivities connected with divine worship, (5) rites and ceremonies starting from the right of conception up to the leaving of this body. They attend to infuse devotion and inculcate the need for selfless service placing the man in the rank and file of human-being. A popular religion must cater to the needs of all votaries, if it is worth the name. All men, though endowed with human form, are not in the same plane of evolution, but live at different levels. Some are in the subhuman or brute level. They have little control over lust, anger, greed, etc., It is in regulating physical and mental aspects of life that man rises above the brute level and becomes human in the true sense. When man learns to discipline his passions, feelings and appetites and leads a moral life, he becomes entitled to the appellation of man. "If he is not moral, he is not a man at all" says Carlyle. Morality constitutes the humaneness of man. The third is final stage in the evolution of man, 'the divine or Godly state'. When man ceases to be petty-minded and selfish and develops the cosmic vision which embraces in its loving-fold not only the whole of humanity but the entire creation without striving for personal gain or pleasure and at the same time cultivates divine virtues is said to be God in the human form. This last plane is called spiritual plane. With regard to essentials, all religions in the world are one. That there is God, that all creatures are his children, that it is their bounden duty to adore and worship Him is universal. That all of us are ultimately bound for Him is also an accepted proposition. Without perfect selflessness and absence of egoism, one cannot rise to the transcendental plane. The belief that there is an all pervading spirit or Almighty God from whom creations spring or who creates all things is universal. Observation reveals that even for purely mechanical things such as motor car or aeroplane or building or bridge, some intelligent head and skilful hand are necessary to plan and fashion them and to set in motion

and drive. It is needless to say in this wonderful universe with its multiplicity of forms throbbing with life and radiating intelligence a mighty force, self conscious, intelligent and full of life is absolutely necessary to rule it. Common sense warrants that man being intelligent is essentially of the nature of that supreme spirit, though encased in a sheath of matter. "A ray of myself" says Krishna, has, from time immemorial, come down into the mortal world in the form of "Jeeva" or individual soul, "trailing clouds and glory, do we come from God who is our home" says Wordsworth. The sages, saints, seers and Poets all alike declared that God, "which is another name for that supreme spirit, is the source of all creation. The true religion must guide us to reach the destination safely. The English word "Religion" is derived from Latin word which means "to bind back-Re-back-Ligo-bind". This closely resembles the Sanskrit word Yoga which means "to yoke or join together". This yoking is usually taken to refer to the union of individual soul of man with the universal soul of God. The individual soul or "Jeeva" has lost sight of its identity with the universal soul of God out of ignorance and this should be dispelled by knowledge and its essential unity should be realised. The word "Dharma" is used in the place of religion. All creatures except man, move by instinct and follow the laws of their own being. Therefore, man is enjoined to conform to Dharma (Righteous conduct) regulated by moral or social laws. Of the yogas namely Gnana Yoga "Yoga of Wisdom". Bhakthi Yoga "Yoga of Devotion" Karma Yoga "Yoga of Action" and Dhyana Yoga, "Yoga of Meditation" which are found in our ancient scripture, namely Geetha, are the various paths leading to the same destination of palace of liberation "Moksha Soudha". Though it is said that liberation can be had through only knowledge, but knowledge alone is too dry and intellectual. Therefore, according to the sayings of Mahatma Kabir, "it has to be softened with the water of devotion and baked with the fuel of disinterested duty". The knowledge is compared to

wheat flour. We cannot make bread out of merely wheat flour unless it is softened with water. Mere water will not do to make the bread. Therefore, it has to be baked with the fuel of disinterested duty or "Nishkama Yoga." Then, according to him, this bread will satisfy the hunger of the aspirant who seeks for truth or Lord. Thus, Gnana, Bhakthi, Karma and Dhyana will harmonise to bring about God-realisation. God is both manifest and unmanifest or visible or invisible. The universe itself is the visible form of God. There are Avathars of God according to our scriptures, who come down for the spiritual uplift of humanity. They are of two kinds. Those who come only to save the world-bound souls, they treat alike the sinful and the virtuous. They are "Dathathreya, Dakshinamurthi, Budha, Christ, Mohammad, and so on. Those that come down to establish Dharma or righteousness by punishing the wicked and protecting the good belong to the second class. "Srirama and Srikrishna" come under this class. All religions have several ways of approach to the one destination. Srikrishna Bhagavan admitted all modes of worship. It is the height of folly or ignorance to fight among themselves in the name of religion. Votaries of different faiths and different sects in the same religion are well advised to purge themselves of the petty mindedness and rise to the highest level in religious matters.

Man is Rajasic by nature. The chief characteristic of Rajas is "Raga" or attachment. It is the nucleus of man's emotional nature. It is called *liking* in connection with worldly objects and goes by the *Nayam* of *love* in reference to human beings. When this attachment is made to change its direction and the point of application is shifted from human-beings to God, it is denominated as Bhakthi. To develop Bhakthi and intensify it, two things are essential: (1) To realise the glory, grandeur and magnificence of the Supreme Lord and feelings, littleness or insignificance before that Supreme Lord. This develops a sense of humility and utter helplessness and leads him to complete surrender. He must think that

the Almighty Lord is our only saviour. (2) By constant remembrance of Lord, association with devotees and service to them by incessant study of the scriptures in which the wonderful play or *leelas* of the latter are charmingly portrayed. The mind is purified and seeds of devotion are implanted in it. The jeevas or individual souls like the horse frightened by its own shadow are afraid of Maya or ignorance. The sun of truth is hidden from its view if the individual souls turn their face towards God. The negative shadow which is very powerful will no longer have any hold on them. The object of worship, the ways and means of worship and the relation-ship of the worship and the object of worship differ from individual to individual, according to his particular level of attainment. Therefore, there are innumerable modes of worship resorted to by devotees. The Lord himself says any devotee may worship Him according to his own choice. He does not expect great or costly offerings from devotees. Whatever the devotee offers with love and faith and with pure mind, it is gladly accepted, whether it be a leaf or a flower, fruit or even water. Even the worst of sinners can resort to worship with his whole heart and soul, so that he will be regarded as a man of piety because he has resolved well. The worship of God as "archa" or Vighraha made of stone, wood or copper is very popular among the Hindus though the idol worship is criticised by some. According to them, the so-called idol is not an idea or ideal or an image or symbol. But it is the loving, all-pervading presence of the Lord who resides permanent as "archa" in response to the prayers of Bhakthas. The image is only the embodiment of divine mercy. It is easily accessible to all who have eyes to see and ears to hear. Ardent Bhakthi cannot be easily satisfied with meditation and upasana especially when it over-flows and expresses itself in the form of tears, tremors and trance. Though contemplation on the inner self is supremely desirable, as we all know, it is not actually possible for the average man of common sense. He wants something concrete to fix his mind upon. In his infinite,

mercy and love, God descends into humanity as idol. The worship of the idol or archa is really the worship of the loving all-pervading presence of the Lord. The deity responds to the prayer of Bhakthas. God comes to stay in Idol out of his grace and by virtue of his devotion and prayer. No two persons are alike in temperament or station in life. Hinduism provides for every kind of aspirant and he is allowed to choose his own path. He may worship God in whatever form he likes or chooses. God reveals to himself in that form. But what is required for that devotee is purity of heart and mind.

Bharatha Desa is the birthplace of universal religion and she is the Holy land of Avathars, Rishis, Acharyas and other Seers of God. She

has infinite capacity to produce Godly men and is therefore worshipped as sacred. She is young, though she has given birth to countless sages and saints all-through. The ardent devotees like Dhruva, Ramadas, Chaitanya, Thulasidas, etc. are the worshippers of idols. They resorted to "Sagunopasana" and got salvation. Therefore whatever the path he chooses, he should continue, till he should make himself surrender to the Supreme Lord by dispelling his ignorance and egoism. Utter surrender alone will lead to salvation or liberation or emancipation or Nirvan or Kaivalyam or in whatever name you may call it. Then alone the supreme spirit of the Lord Krishna will save us from wordly bondage and the wheel of birth and death.

NEWS AND NOTES

Veda Shastra Parishat in Gunupudi Pancharama Kshetram

BHIMAVARAM

THE 6th Veda Shastra Parishat has taken place on 2-11-58 in Gunupudi Pancharama Kshetra. About 200 distinguished Pandits from all parts of Andhra attended the Conference. Messages wishing the conference success have been received from Sri P. Lakshmaiah garu Sri Ramineedi Satyanarayana, the Executive Officer of the Kshetram received the Pandits with Purna Kumbham and Mangala Vaidyams and presented a Welcome Address to the Pandits. Vyakarna, Tarka and Vedanta Siromani Sri Mandalika Venkata Sastrulu Varu presided over the Conference.

Dr. Veluri Subbarao, M. A., Ph. D. (Sanskrit), Inspector of Oriental-Schools Visakha-

patnam. Sri D. Aurka Somayaji, Vice-Principal, Bhimavaram College, Sri Ch. Subrahmanya Sastri and Sri K. Satyanarayana Sastri, Lecturers, Augiripalli and Kovvur Sanskrit Colleges, etc., Pandits took part in the deliberations of the Conference and spoke about the importance of the study of Veda Shastras. Ghanapatis Sri Cherukumilli Kama-vadhani and Sri Malladi Subbavadhanulu etc., gave discourses on "Swasthi and Sama Ganam".

With a vote of thanks by Sri D. Viswanadha Sastri, Sanskrit Lecturer, Bhimavaram College, the Conference terminated successfully. About 2000 public attended the Conference.

GOVERNMENT OF ANDHRA

ABSTRACT

Hindu Religious & Charitable Endowments (Administration) Department—Inspectors appointed as interim trustees etc., of religious institutions—Drawal of additional charge allowance—Orders—Passed.

EDUCATION (ENDOWMENTS) DEPARTMENT

G. O. Ms. No. 412.

Dated 25th February, 1956.

Read the following :

1. G. O. Ms. No. 224, Firka Development, dated 22-3-1950.
2. From the Commissioner, H. R. & C. E. (Admn.) Department, Letter No. 7693/55-2 Dated 12-9-1955.
3. From the Commissioner, H. R. & C. E. (Admn.) Department, Letter No. 10365/55-1 Dated 19-10-1955.

ORDER :

The Government permit the Commissioner, Deputy Commissioner and Assistant Commissioners, Hindu Religious and Charitable Endowments (Admn.) Department, to allow the Inspectors to discharge, in addition to their regular duties, the duties of interim trustees, 'fit persons' on interim Executive Officers of Religious Institutions. The Government also direct in supersession of the orders issued in G. O. Ms. No. 224, Firka Development, dated 22-3-1950, that for discharging these additional duties, the Inspectors and Clerks be allowed to draw from the funds of Religious Institutions concerned under Fundamental Rule 46 and 47 remuneration equivalent to 20 per cent of their substantive pay for the first three months and 10% of such pay thereafter. The remuneration will be in the nature of an allowance and will not be taken into consideration for purpose of travelling allowance, daily allowance, leave salary etc.

The drawal of this additional remuneration should not normally be allowed for a period exceeding six months. If in any particular case it is considered that the remuneration should be allowed to be drawn for a period exceeding six months, the specific sanction of the Commissioner, H. R. & C. E. (Admn.) Department or if the appointment as an interim trustee etc., was one made by the Commissioner himself, the specific sanction of Government, shall be obtained.

(By order of the Governor)

K. Sambasiva Rao,
Deputy Secretary to Govt.

GOVERNMENT OF ANDHRA PRADESH

ABSTRACT

Trusts - Wrongful enjoyment - Enquiry - Provisions of the Commissions of Inquiry Act, 1952 made applicable to the Deputy Commissioners, H. R. & C. E. (Admn.) Department, Vijayawada and Kurnool.

HOME (ENDOWMENTS I) DEPARTMENT

G. O. Ms. No. 1332.

Dated 6th June, 1958.

Read the following :

1. G. O. Ms. No. 608, Home (Endowments) Dated 4—4—1958
2. G. O. Ms. No. 1331 Home (Endowments) Dated 6—6—1958

ORDER :

The appended notifications will be published in the Andhra Pradesh Gazette.
(By Order and in the name of the Governor of Andhra Pradesh).

V. Rajeshwar Rao,
Secretary to Government.

APPENDIX NOTIFICATIONS

I

Whereas, in G. O. Ms. No. 1331 Home (Endowments) Dated 6—6—1958, two Deputy Commissioners, H. R. & C. E. (Admn.) Department with their headquarters at Vijayawada and Kurnool have been appointed, to inquire into the alleged widespread mismanagement of properties belonging to the Hindu Religious and Charitable Trusts created for public purposes and in particular whether there has been wrongful enjoyment of such properties (including cases of breach of trusts, express or constructive) and to suggest methods by which the said properties can be recovered and properly administered;

AND WHEREAS the Government of Andhra Pradesh are of opinion that all the provisions of the Commissions of Inquiry Act, 1952 (Central Act IX of 1952), should be made applicable to the aforesaid officers ;

NOW, THEREFORE, in exercise of the powers conferred by section 11 of the said Act, the Governor of Andhra Pradesh hereby directs that all the provisions of the said Act, shall apply to the Officers aforesaid ;

II

Whereas the Government of Andhra Pradesh are of opinion, that having regard to the nature of the inquiry to be made and other circumstances of the case, all the provisions of the sub-sections (2), (3), (4) and (5) of section 5 of the Commissions of Inquiry Act, 1952 (Central Act LX 1952), should be made applicable to the Deputy Commissioners of the Hindu Religious and Charitable Endowments (Admn.) Department appointed in G. O. Ms. No. 1331 dated 6th June, 1958;

Now, therefore, in exercise of the powers conferred by subsection (1) of the said section 5, the Governor of Andhra Pradesh hereby directs that all the provisions of the said sub-sections (2), (3), (4) and (5) shall apply to the officers aforesaid.

GOVERNMENT OF ANDHRA PRADESH

ABSTRACT

Hindu Religious & Charitable Endowment (Administration) Dept. Conversion of the post of the Special Officer, Hindu Religious and Charitable Trusts into that of a Deputy Commissioner - Distribution of jurisdiction between the two Dy. Commissioners - Notification - Issued.

HOME (ENDOWMENTS I) DEPARATMENT

G. O. Ms. No. 1331.

Dated 6th June, 1958.

Read the Following :

G. O. Ms. No. 608, Home (Endowments) Dated 4-4-1958.

ORDER :

In G. O. Ms. No. 608, Home (Endowments) Dated 4th April, 1958 sanction was accorded for the conversion of the post of Special Officer, Hindu Religious and Charitable Trusts into that of a Deputy Commissioner in the Hindu Religious and Charitable Endowments (Adm.) Department with effect from 1st April, 1958 with headquarters at Vijayawada. It has also been ordered that the jurisdiction of the two Deputy Commissioners in Andhra Area should be divided suitably after calling for proposals from the Commissioner, Hindu Religious and Charitable Endowments (Administration) Department. The Commissioner has since submitted proposals that the jurisdiction of the two Deputy Commissioners in the Andhra Area may be divided as specified below :

Deputy Commissioner with head-quarters at Vijayawada.

Srikakulam
Visakhapatnam
West Godavari
East Godavari
Krishna

Dputy Commissioner with head-quarters at Kurnool

Guntur
Nellore
Anantapur
Kurnool
Cuddapah
Chittoor.

Government accept the proposals of the Commissioner.

2. The Government also direct that the work done by the Special Officer, Hindu Religious and Charitable Trusts with regard to the enquiries into the mismanagement of properties belonging to the Hindu Religious and Charitable Trusts created for public purposes and in particular whether there has been wrongful enjoyment of such properties (including cases of breach of trusts, express or constructive) and the methods by which the said properties can be recovered and properly administered, be entrusted to the two Dy. Commissioners in their respective jurisdictions. Orders investing powers to the two Deputy Commissioners under Section 11 of the Commissions of Inquiry Act, 1952 will be issued separately.

(By Order and in the name of the Governor of Andhra Pradesh)

V. Rajeshwar Rao
Secretary to Government.

GOVERNMENT OF ANDHRA PRADESH

ABSTRACT

Holidays – public 1959 – Notified.

GENERAL ADMINISTRATION (POLITICAL-B) DEPARTMENT

G. O. Ms. No. 1798

Dated the 19th Nov. 1958

O R D E R :

The following notification will be published in the Andhra Pradesh Gazette :

N O T I F I C A T I O N

Under the “explanation” to section 25 of the Negotiable Instruments Act, 1881 (XXVI of 1881), read with the Government of India, Ministry of Home Affairs’ Notification No. 20/25/56 -Pub. I, dated the 8th June 1957, the Governor of Andhra Pradesh hereby declares that, in addition to “Sundays” expressly defined as Public Holidays in the said “Explanation” the following shall be observed as Public holidays in the Andhra Pradesh State during the year 1959.

Name	Days	Gregorian Calendar	National Calendar Saka Era
New Year's day	Thursday	1st January 1959	11th Pausa 1880 S.E.
Bhogi	Tuesday	13th January 1959	23rd Pausa 1880 S.E.
Pongal (Tilsankranti)	Wednesday	14th January 1959	24th Pausa 1880 S.E.
Republic Day	Monday	26th January 1959	6th Magha 1880 S.E.
Maha Sivaratri	Saturday	7th March 1959	16th Phalguna 1880 S.E.
Holi	Tuesday	24th March 1959	3rd Chaitra 1881 S.E.
	Wednesday	25th March 1959	4th Chaitra 1881 S.E.
Good Friday	Friday	27th March 1959	6th Chaitra 1881 S.E.
(Not a holiday for Government offices including non-Bank Treasuries)			
Telugu New Year's Day (Ugadi)	Thursday	9th April 1959	19th Chaitra 1881 S.E.
Ramzan (Idul Fitr)	Friday	10th April 1959	20th Chaitra 1881 S.E.
Srirama Navami	Friday	17th April 1959	27th Chaitra 1881 S.E.
Bakrid (Idus-Zoha)	Thursday	18th June 1959	28th Jaista 1881 S.E.
Half-yearly closing of accounts	Thursday	30th June 1959	9th Ashada 1881 S.E.
(Not a holiday for Government offices including non-bank treasuries)			

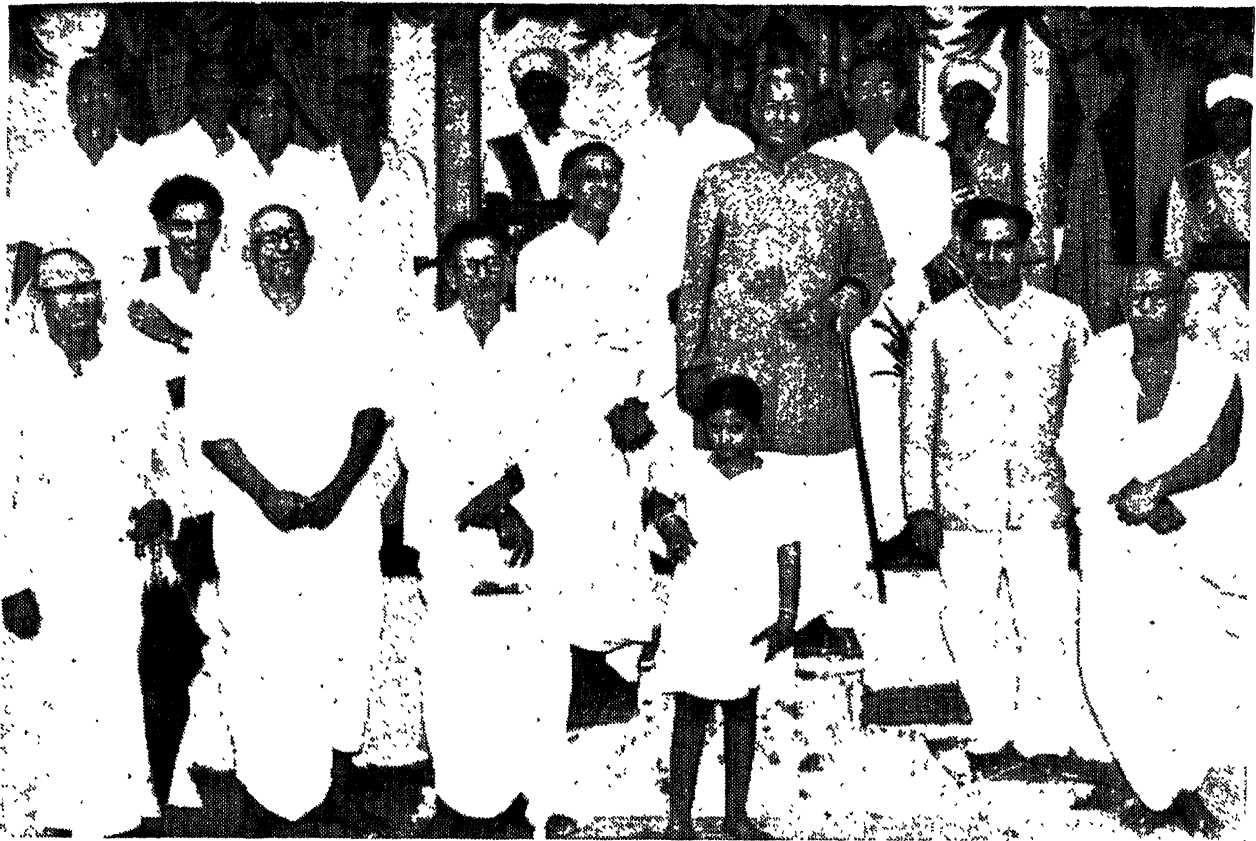
Name	Days	Gregorian Calendar		National Calender Saka Era	
Moharrum (yaum-e-Shahadat)	Friday	17th July	1959	26th Ashada	1881 S.E.
Independence Day	Saturday	15th August	1959	24th Sravan	1881 S.E.
Sravana Purnima (Rakhi Poonam)	Tuesday	18th August	1959	27th Sravan	1881 S.E.
Sri Jayanthi	Thursday	27th August	1959	5th Bhadra	1881 S.E.
Meeladun-Nabi	Wednesday	16th September	1959	25th Bhadra	1881 S.E.
Mahatma Gandhi's Birthday	Friday	2nd October	1959	10th Asvin	1881 S.E.
Durgastami	Friday	9th October	1959	17th Asvin	1881 S.E.
Maharnavami	Saturday	10th October	1959	18th Asvin	1881 S.E.
Deepavali	Friday	30th October	1959	8th Kartik	1881 S.E.
	Saturday	31st October	1959	9th Kartik	1881 S.E.
Christmas	Friday	25th December	1959	4th Pausa	1881 S.E.
Annual closing of Accounts	Thursday	31st December	1959	10th Pausa	1881 S.E.

(Not a holiday for Government offices including non-bank treasuries).

- Note :** (1) Vinayaka Chathurthi (6th September 1959 - 15th Bhadra 1881 S. E.) falls on Sunday and hence not separately declared.
- (2) Mahalaya Amavasya (Friday, 2nd October 1959 - 10th Asvin 1881 S. E.) Not separately declared, as the 2nd October 1959 has been declared as a holiday on account of Mahatma Gandhi's Birthday.
- (3) Vijaya Dasimi (11th October 1959 - 19th Asvin 1881 S. E.) falls on Sunday and hence not separately declared.

(By Order and in the name of the Government of Andhra Pradesh)

M. Purushotham Pai,
Chief Secretary of Government.

In the Guest House on the up-hill. The Executive Officers of T. T. D. & Simhachalam and the Assistant Commissioner, Vizianagaram are seen on either side of the Sri P. Lakshmayya, B. A., B. L.. Commissioner.

Sri P. Lakshmayya, B. A., B. L., Commissioner H. R. & C. E. (Admn.) Dept. Andhra Pradesh, walking up right along the steps leading to the temple Sri Varaha Lakshmi Narasimha Swamyvari Devasthanam, Simhachalam, Vizag Dist.

Mallikarjunaswamy

మనవి

కొన్ని అనివార్య కారణాలవల్ల ఈ సంచిక ప్రచురించడంలో ఆలస్యం జరిగినందుకు చింతిస్తున్నాము. ఈసంచిక పరిమళంలో స్తుతి తిన్నగా చూచువాడు లేనందువల్ల కొన్ని లోపాలు దొర్లినందుకు మన్నించ గోరుతున్నాము. ఇదిమీదట ప్రతినెలా మొదటి లేదో “ఆరాధన” ప్రమబద్ధంగా వెలువడగలదు. ఇదిమీదట మంచి సుప్రసిద్ధ కవుల వద్యరత్నాలతో ప్రముఖ పరిచోధక విమర్శకుల సంస్కృతాంధ్రాంగ్లభాషా న్యాస రాజాలతో క్రొంగ్రొత్త పద్ధతులలో “ఆరాధన” ప్రచురణ జరుగుతుందని మనవి చేస్తున్నాము.

ఎ.బి.ఎ. ర్.

